Yesus Aqa Anjam Bole 2014 + Qotei qa Lou

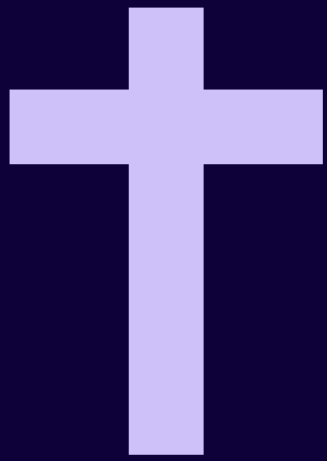

The New Testament in the Anjam language of Papua New Guinea, 2014 revision, plus Psalms

Yesus Aqa Anjam Bole 2014 + Qotei qa Lou
The New Testament in the Anjam language of Papua New Guinea, 2014 revision, plus Psalms
Nupela Testamen long tokples Anjam long Niugini, 2014 na Buk Song

copyright © 2014, 2025 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Anjam

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-08-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 26 Aug 2025 from source files dated 26 Aug 2025
0eb339dc-c20a-5065-9483-338933d97585

Contents

Matyu 1
Mak 72
Luk 115
Jon 188
Aposel 239
Rom 309
1 Korin 342
2 Korin 372
Galesia 392
Efesus 403
Filipai 414
Kolosi 422
1 Tesalonaika 429
2 Tesalonaika 436
1 Timoti 440
2 Timoti 450
Taitus 457
Filemon 461
Hibru 463
Jems 488
1 Pita 497
2 Pita 506
1 Jon 511
2 Jon 519
3 Jon 520
Jut 522
Uli Anjam 525
Qotei qa Lou 559

MATYU

Yesus Kristus aqa moma naŋgo ñam kalil

1 Endi Yesus Kristus aqa moma naŋgo ñam kalil. Yesus Kristus a Devit
aqa leŋ na ŋambabej. Devit a Abraham aqa leŋ na ŋambabej.
2 Abraham a Aisak aqa abu. Aisak a Jekop aqa abu. Jekop a Juda aqa
was naŋgi ti naŋgo abu.
3 Juda a Peres Sera wo naŋgo abu. Naŋgo ai Tamar. Peres a Hesron aqa
abu. Hesron a Ram aqa abu.
4 Ram a Aminadap aqa abu. Aminadap a Nason aqa abu. Nason a
Salmon aqa abu.
5 Salmon a Boas aqa abu. Boas aqa ai Rahap. Boas a Obet aqa abu. Obet
aqa ai Rut. Obet a Jesi aqa abu.
6 Jesi a Mandor Koba Devit aqa abu.
Devit a Solomon aqa abu. Solomon aqa ai a nami Uria aqa ŋauŋ soqnej.
7 Solomon a Rehoboam aqa abu. Rehoboam a Abiya aqa abu. Abiya a
Asa aqa abu.
8 Asa a Jehosafat aqa abu. Jehosafat a Jehoram aqa abu. Jehoram a
Usia aqa abu.
9 Usia a Jotam aqa abu. Jotam a Ahas aqa abu. Ahas a Hesekia aqa abu.
10 Hesekia a Manase aqa abu. Manase a Emon aqa abu. Emon a Josaia
aqa abu.
11 Josaia a Jehoiakin aqa was naŋgi ti naŋgo abu. Aqa bati qa jeu tamo
naŋgi na Israel naŋgi tontnjrsib joqsib Babilon qureq di taqatnjresoqneb.
12 Babilon qureq di naŋgi tontnjrnab sonabqa Jehoiakin aqa aŋgro
Sealtiel a ŋambabej. Sealtiel a Serubabel aqa abu.
13 Serubabel a Abiut aqa abu. Abiut a Eliakim aqa abu. Eliakim a Asor
aqa abu.
14 Asor a Sadok aqa abu. Sadok a Akim aqa abu. Akim a Eliut aqa abu.
15 Eliut a Eleasar aqa abu. Eleasar a Matan aqa abu. Matan a Jekop aqa
abu.
16 Jekop a Josep aqa abu. Josep a Maria aqa gumbuluŋ.
Maria aqa miligiq na Yesus a ŋambabej. Naŋgi a qa mareqnub, a Kristus.
17 Deqa Abraham aqaq dena bosi bosiq Devit a ŋambabej di moma 14.
Devit aqaq dena bosi bosiq Israel naŋgi Babilon qureq di soqneb di dego
moma 14. Naŋgi Babilon qureq di soqneb dena bosi bosiq Kristus a
ŋambabej di dego moma 14.

Yesus Kristus a ŋambabej

18 Yesus Kristus a endegsi ŋambabej. Aqa ai Maria Josep na oqajqa saga
qameb. Ariya Josep a Maria ombla ŋereŋosaisonabqa Mondor Bole a Maria
aqaq ainaqa a gumaŋej.
19 Onaqa Maria aqa gumbuluŋ Josep a endegsi quej, “Maria a gu-
maŋqo.” Josep aqa kumbra tulaŋ boledamu deqa a endegsi are qalej, “E
lumu na Maria uratqai. E boleq di uratqasai. Maria a jemaiyo uge.”
20 Degsi are qaleqnaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Josep aqaq
ainaqa ŋeiobilqei na unej. Unnaqa laŋ aŋgro na minjej, “O Josep, Devit
aqa moma, ni Maria ame. Ni ulaaim. Ni que. Mondor Bole a Maria aqaq
aiqoqa a gumaŋqo.

21 Deqa a aŋgro mel oqas. Amqa bunuqna aŋgro dena aqa segi tamo
uŋgasari naŋgo une kobotetnjrsim naŋgi eleŋqas. Deqa ni aqa ñam Yesus
waiyqam."
22 Kumbra kalil di brantej deqa anjam bei Tamo Koba aqa medabu o
tamo bei nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
23 "Niŋgi quiy. Bunuqna duŋgeŋge bei a tamo ombla ŋereŋosaisosimqa
a gumaŋosim aŋgro mel oqas. Amqa naŋgi aqa ñam Emanuel waiyqab."
Ñam di aqa damu, "Qotei a iga koba na unum."
24 Onaqa Josep a qutuosiqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro na anjam minjej
qaji di dauryosiqa Maria ej.
25 Bati deqa a Maria ombla ŋereŋosaioqneb. Gilsi gilsiq Maria a aŋgro
mel ej. Onaqa Josep na aŋgro di aqa ñam Yesus waiyej.

2

Bongar sisiyo qaji tamo naŋgi Yesus unqajqa beb

1 Yesus a Betlehem qureq di ŋambabej. Qure di Judia sawaq di unu.
Bati deqa Mandor Herot a Judia sawa taqatesoqnej. Yesus a ŋambabonaqa
bongar sisiyo qaji tamo qudei naŋgi seŋ oqo sawaq na walwelosib gilsib
Jerusalem qureq di brantosib tamo qudei naŋgi endegsib nenemnjro-
qneb,
2 "Juda naŋgo mandor koba ŋambabej qaji a qabi unu? Iga seŋ oqo
sawaq di aqa bongar unsimqa dauryosim bonum. Iga a qa louqajqa deqa
bonum."
3 Onaqa Mandor Herot a naŋgo anjam di qusiqa a are koba qaloqnej.
Tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgi dego are koba qalo-
qneb.
4 Deqa Herot a Israel naŋgo atra tamo kokba ti naŋgo dal anjam
qalie tamo naŋgi ti kalil metnjrnaqa naŋgi bosib koroonabqa a na naŋgi
endegsi nenemnjrej, "Kristus a qabia ŋambabqas?"
5 Onaqa naŋgi na kamba minjeb, "Kristus a Betlehem qureq di
ŋambabqas. Qure di agi Judia sawaq di unu. Qotei aqa medabu o qaji tamo
bei a nami endegsi neŋgreŋyej,
6 'O Betlehem tamo uŋgasari, nuŋgo qure Judia sawaq di unu. Qure
kokba kalil Judia sawaq di unub qaji naŋgi na nuŋgo qure buŋyqasai. Di
kiyaqa? Nuŋgo qureq dena gate koba bei tigelosimqa a na ijo segi Israel
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrqas.' "
7 Onaqa Herot a anjam di qusiqa bongar sisiyo qaji tamo naŋgi lumu na
metnjrnaqa naŋgi aqa areq bonabqa nenemnjrej, "Bati gembu bongar di
brantej?"
8 Onaqa naŋgi bongar brantej qaji aqa bati di ubtosib Herot minjnabqa
a na kamba minjrej, "Niŋgi Betlehem aisib aŋgro deqa geregere ŋamoiy.
Ŋamosib a tal qabi unu di unsib bosib e merbiy. Yim e kamba aisiy a qa
louqai."
9 Onaqa naŋgi Mandor Herot aqa anjam di qusib Betlehem aiyeb. Aisib
ŋam atsibqa bongar nami seŋ oqo sawaq di uneb qaji di namo aisiq aŋgro
soqnej qaji tal di tiŋsi sonaq uneb.
10 Unsib naŋgi tulaŋ areboleboleinjrej.
11 Onaqa naŋgi tal miligiq gilsib aŋgro aqa ai Maria wo sonab unjrsibqa
aŋgro aqa areq di siŋga pulutosib a qa loueb. Osib naŋgo qasaŋ iŋgi iŋgi

qudei ti gol ti goreŋ ti qa ti walaqajqa quleq bole bole di eleŋosib aŋgro atraiyeb. Iŋgi iŋgi di naŋgi nami silali kokba na awaiyeleŋeb.
12 Ariya naŋgi tal uratosib olo puluqa laqnabqa Qotei a ŋeiobilqei na minjrej, “Niŋgi olo Herot aqaq di brantaib.” Degsi minjrnaqa naŋgi gam bei dauryosib naŋgo segi qure utruq aiyeb.

Josep na Yesus aqa ai wo joqsiq Isip sumeb

13 Naŋgi ainabqa bati di Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Josep aqaq gilsiq ŋeiobilqei na minjej, “Herot a bosim aŋgro Yesus qalsim moiyotqajqa ŋamqas. Deqa ni tigelosim aŋgro aqa ai wo joqsim Isip sawaq sumiy. Sumsib di soqnibqa bunuqna e ni mermitqa sawa endeq olo bqab.”
14 Onaqa Josep a qolo tigelosiqa aŋgro aqa ai wo joqsiq Isip sawaq sumeb.
15 Sumsib di sonabqa bunuqna Herot a moiyej. Josep a kumbra di yej deqa anjam bei Tamo Koba aqa medabu o tamo nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “Ijo aŋgro mel a Isip sawaq di soqnimqa e dena metit a Isip sawa uratosim ijoq bqas.”

Qaja tamo naŋgi na aŋgro mel naŋgi ñumeleŋeb

16 Herot a bongar sisiyo qaji tamo naŋgi qa tariŋonaq ugeiyonaq qalieej, naŋgi a gisaŋyeb. Deqa a minjiŋ ani oqetonaqa aqa qaja tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa aisib Betlehem qureq di aŋgro mel kiñilala wausau aiyel osaisoqneb qaji naŋgi kalil ñumeleŋosib moiyotnjreb. Qure qure Betlehem jojomq di soqneb qaji dia dego aŋgro mel kiñilala wausau aiyel osaisoqneb qaji naŋgi kalil moiyotnjreb. Herot a bongar brantej qaji aqa bati dauryosiq kumbra degyej.
17 Deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Jeremaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
18 “Rama qureq di Resel a akamkobaoqnsiq pailoqnej. Aqa aŋgro kalil naŋgi ñumnab moreŋeb deqa akameqnaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa are latetqa yeqnab a naŋgo anjam quqwa uratoqnej. Di kiyaqa? Aqa aŋgro kalil naŋgi moreŋekriteb deqa.”

Josep na Yesus aqa ai Maria wo joqsiq olo Israel sawaq beb

19 Bati Herot a moinaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Isip sawaq di Josep aqaq di brantosiqa ŋeiobilqei na minjej,
20 “Ni tigelosim aŋgro kiñala Yesus aqa ai Maria wo joqsim olo Israel sawaq gile. Tamo naŋgi Yesus qalsib moiyotqa maroqneb qaji naŋgi moreŋekriteb deqa ni olo gile.”
21 Onaqa Josep a tigelosiqa Yesus aqa ai Maria wo joqsiq olo Israel sawaq gilej.
22 Bati deqa Arkelaus a na aqa abu Herot aqa sawa osiq Judia sawa taqatesoqnej. Deqa Josep a anjam di qusiqa Judia sawaq gilqa ulaej. Onaqa Qotei a Josep ŋeiobilqei na minjej, “Ni Galili sawaq gile.”
23 Onaqa Josep a Qotei aqa anjam di dauryosiqa Galili sawaq gilej. Gilsiq qure bei aqa ñam Nasaret di soqnej. A di soqnej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo qudei naŋgi nami maroqneb qaji di aqa damu brantej. Naŋgi endegsib maroqneb, “Naŋgi a qa maroqnqab, ‘A Nasaret tamo.’ ”

3

Jon yansnjro qaji a Qotei aqa anjam palontoqnej

1 Bunuqna Jon yansnjro qaji a Judia naŋgo wadau sawaq di brantej.
Brantosiq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq endegsi
minjroqnej,
2 “Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi
taqatŋgwajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi are bulyiy.”
3 Jon a kumbra degyej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia
nami marej qaji di aqa damu brantej. A Jon qa endegsi marej, “Tamo
bei a wadau sawaq di tigelosimqa a tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari
naŋgi endegsim minjroqnqas, ‘Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy. Gam
tingitetiy.’ ”
4 Jon a wadau sawaq di sosiqa a gara jugo kamel aqa juŋgum na gereiyo
qaji di jugoqnsiqa alalag na siŋgilatosiq laqnej. A iŋgi uyo saiqoji deqa a
sis ti bisim qaq ti uyoqnej.
5 Bati deqa tamo uŋgasari Jerusalem di soqneb qaji naŋgi ti Judia sawaq
di soqneb qaji naŋgi ti qure kalil Jordan ya qalaq di soqneb qaji naŋgi ti
tigelosib Jon aqa areq boqneb.
6 Boqnsibqa naŋgo une kalil babteqnab Jon na Jordan yaq di yansnjro-
qnej.
7 Bati deqa Farisi tamo ti Sadyusi tamo ti tulaŋ gargekoba naŋgi
Jon na yansnjrqa marsibqa aqa areq beqnabqa unjrsiqa naŋgi endegsi
minjroqnej, “Niŋgi kumbra uge yo qaji tamo. Niŋgi amal uge bul. Niŋgi
yai na merŋgwoqa mondoŋ Qotei aqa minjiŋ nuŋgoq aiyaim deqa ulaosib
ijoq bonub?
8 Niŋgi are bulyosib nuŋgo kumbra uge kalil uratosib kumbra bole
bole yoqniy. Yim e unsiy marqai, ‘Bole, niŋgi are bulyonub.’ Osiy niŋgi
yansŋgwai.
9 Niŋgi endegsib are qalaib, ‘Abraham a gago moma utru unu deqa
iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole.’ Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi
quiy. Qotei na marimqa meniŋ kalil endi dego tamo bulyosib tigelosib
Abraham aqa moma brantqab.
10 Qotei na tapor qalat ojsiqa ŋam qomqajqa utruq di atej unu. Deqa
ŋam kalil gei bole atosaieqnub qaji di Qotei na tapor dena qomeleŋosim
ŋamyuwoq di breinjrqas.
11 “Niŋgi are bulyqajqa deqa e ya na niŋgi yansŋgeqnum. Ariya Tamo
Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo siŋgila koba. Ijo siŋgila
aqa siŋgila ti keresai. Deqa e a kaŋgalyqajqa e tamo bolesai. A bosimqa
Mondor Bole aqa siŋgila na ti ŋamyuwo na ti niŋgi yansŋgwas.
12 A bem sum ñoqoryosim damu eleŋosim aqa talq di atqas. Osim a bem
sum aqa suwi breinjrim ŋamyuwo gaigai yuejunu qaji dia yuekritqab.”

Jon na Yesus yansej

13 Bati deqa Yesus a Galili sawaq dena tigelosiqa walwelosiq Jordan
yaq gilej. A Jon na yansqa marsiqa aqa areq gilej.
14 Gilnaqa Jon na saidyosiq minjej, “Ni e yansbqam di kere. Kiyaqa e
ni yansmqa marsim ijoq bonum?”
15 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Uŋgum. Ni ijo anjam dauryosim
e yansbe. Yimqa kumbra dena iga Qotei aqa areqalo kalil keretosim
dauryqom.” Onaqa Jon a Yesus aqa anjam di dauryosiqa a yansej.
16 Yesus a yanso osiqa a yaq na tigelosiqa tarosiq laŋ goge koqyonaqa
laŋ waqej. Laŋ waqonaqa Qotei aqa Mondor a binoŋ bulosiq aisiq Yesus
aqa jejamuq di awoonaq unej.

17 Unnaqa laŋ goge dena Qotei aqa anjam bei endegsi brantej, “Endi
ijo aŋgro qujai. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. E a qa tulaŋ arebole-
boleibeqnu.”

4

Satan a bosiq Yesus walawalaiyoqnej

1 Onaqa bati deqa Mondor a Yesus wadau sawaq osi gilsiqa di uraton-
aqa Satan bosiqa Yesus a une bei atqa marsiqa walawalaiyoqnej.
2 Qanam 40 qolo 40 Yesus a wadau sawaq di soqnej. Sosiqa iŋgi
uratoqnsiqa qurieŋ ti soqnej. Deqa bati 40 di koboonaqa a mamyej.
3 Onaqa walawalaiyo tamo Satan a Yesus aqa areq bosiqa minjej, “Ni
Qotei aqa Ŋiriamqa meniŋ kalil endi minjrim bem bulyibqa ni uye.”
4 Degsi minjnaqa Yesus na kamba minjej, “Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Tamo naŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile sqasai.
Anjam kalil Qotei aqa medabuq na branteqnu qaji dena naŋgi ŋambile
sqab.’ ”
5 Onaqa Satan na Yesus olo osiqa Qotei aqa qure koba Jerusalem gilsiq
atra tal quraq oqsiq goge dia Yesus atsiqa minjej,
6 “Ni Qotei aqa Ŋiriamqa endena prugosim mandamq aiye. Agi Qotei
aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Qotei na aqa laŋ aŋgro
naŋgi minjrimqa bosib ni taqatmqab.’ Anjam bei dego neŋgreŋq di unu.
Anjam agiende, ‘Laŋ aŋgro naŋgi bosib baŋ na ni soqtmibqa ino siŋga
meniŋ na qalqasai.’ ”
7 Onaqa Yesus na kamba Satan minjej, “Qotei aqa anjam bei dego
neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, ‘Ni ino Tamo Koba Qotei aqa siŋgila
laŋa tenemtqa osim a gisaŋyaim.’ ”
8 Degsi minjnaqa Satan a Yesus olo osiqa mana goge kobaq oqsiq dia
Yesus tigeltosiqa sawa sawa kalil mandor kokba naŋgi na taqatejunub
qaji naŋgo siŋgila ti ñoro ti di Yesus osoryosiqa minjej,
9 “Ni ijo ulatamuq endi siŋga pulutosim e qa louimqa sawa sawa kalil
di naŋgo siŋgila ti ñoro ti ni emqai.”
10 Onaqa Yesus na minjej, “Satan, ni ulaŋ. Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ino Tamo Koba Qotei a segi qa louoqnsimqa
aqa sorgomq di soqne.’ ”
11 Degsi minjnaqa Satan a Yesus uratosiq ulaŋej. Onaqa Qotei aqa laŋ
aŋgro naŋgi bosib Yesus siŋgilatoqneb.

Yesus a olo Galili sawaq gilej

12 Bati bei Jon a tonto talq di waiyonab sonaqa Yesus a di qusiqa olo
tigelosiq Galili sawaq gilej.
13 Gilsiq Nasaret qureq di brantej. Dena walwelosiqa Kaperneam
qureq gilsiq di soqnej. Kaperneam qure agi Galili ya agu kobaquja
qalaqsi unu. Ya agu jojomq di Sebulun sawa ti Naptali sawa ti unub.
14 Yesus a Kaperneam qureq gilej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o
tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
15 “Gam kobaquja Jordan ya qalaq dena aiyejunu qaji di Galili sawa
ambleq na aiyejunu. Aisiq yuwalq di diŋejunu. Gam qalaq di Sebulun ti
Naptali ti unub. Sawa bei bei qaji naŋgi beleŋosib Galili di unub.

16 Deqa tamo uŋgasari ambruq di unub qaji naŋgi puloŋ kobaquja unqab. Tamo uŋgasari padalo gam dauryosib ambruq di unub qaji naŋgi puloŋ dena suwantnjrqas."

Yesus na tamo qolqe naŋgi metnjrnaq a dauryeb

17 Bati deqa Yesus na aqa wau utru atsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi are bulyiy."

18 Osiqa a Galili ya agu qalaq aisiq alile dia walweloqnsiqa ŋam atej di Saimon aqa ñam bei Pita aqa was Andru wo sonab unjrej. Naŋgi aiyel qe o qaji tamo soqneb deqa naŋgi kakaŋ waiyeqnab unjrsiqa minjrej,

19 "Niŋgi e daurbiy. Niŋgi qe o qaji tamo unub deqa niŋgi qe eqnub. Dego kere e wau eŋgitqa niŋgi olo tamo oqnqab."

20 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi naŋgo kakaŋ uratosib Yesus dauryeb.

21 Onaqa Yesus a olo walwelosiq aisiqa Sebedi aqa ŋiri Jems aqa was Jon wo naŋgi aiyel qobuŋ miligiq di naŋgo abu ti kakaŋ braŋo qandimeqnabqa unjrsiqa metnjrej.

22 Metnjrnaqa naŋgo abu Sebedi a qobuŋ miligiq di sonaqa uratosib Yesus dauryeb.

Yesus a Qotei aqa anjam palontoqnsiqa ma tamo naŋgi boletnjroqnej

23 Yesus a dena walwelosiqa Galili sawa keretoqnsiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa dia Qotei aqa anjam palontoqnej. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam bole di Yesus na palontoqnej. Osiqa tamo ma utru segi segi kalil naŋgi boletnjroqnej.

24 Yeqnaqa tamo uŋgasari kalil Siria sawaq di soqneb qaji naŋgi Yesus qa quoqnsib deqa tamo ma utru segi segi joqsib aqa areq boqneb. Tamo jejamu jaqatiŋnjro qaji naŋgi ti tamo mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti tamo nanarioqnsib maŋgaloqneb qaji naŋgi ti tamo jejamu lainjro qaji naŋgi ti kalil joqsib beqnab Yesus na boletnjroqnej.

25 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus dauryoqnsib laqneb. Galili sawa naŋgi ti Dekapolis sawa naŋgi ti Jerusalem qure naŋgi ti Judia sawa naŋgi ti qure qure Jordan ya taqal beiq di soqneb qaji naŋgi ti kalil Yesus dauryoqnsib laqneb.

5

Yesus a manaq oqsiq dia anjam palontej

1 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi di unjrsiqa a manaq oqsiq di awesonaqa aqa segi aŋgro naŋgi aqa areq beb.

2 Bonabqa a Qotei aqa anjam palontosiq endegsi minjrej,

3 "Tamo uŋgasari qudei naŋgi poinjrqo, naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di sougetejunub. Tamo uŋgasari naŋgi di areboleboleinjreme. Qotei laŋ qureq di unu qaji a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.

4 "Tamo uŋgasari akam ti unub qaji naŋgi dego areboleboleinjreme. Qotei na naŋgo are olo boletetnjrqas.

5 "Tamo uŋgasari lawo na sosib naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi dego areboleboleinjreme. Qotei na mandam kalil osim naŋgi enjrqas.

6 “Tamo uŋgasari kumbra bole dauryqajqa arearetnjreqnu qaji naŋgi
dego areboleboleinjreme. Naŋgi tulaŋ kere na sqab. Iga iŋgi ti ya ti
uyqajqa arearetgeqnu dego kere.
7 “Tamo uŋgasari duleqnub qaji naŋgi dego areboleboleinjreme. Qotei
a kamba naŋgi qa duloqnqas.
8 “Tamo uŋgasari naŋgo are miligiq di jiga bei saiqoji unub qaji naŋgi
dego areboleboleinjreme. Naŋgi Qotei aqa ulatamu unqab.
9 “Tamo uŋgasari jeu turyeqnub qaji naŋgi dego areboleboleinjreme.
Qotei a naŋgi qa marqas, ‘Naŋgi ijo segi aŋgro bole.’
10 “Tamo uŋgasari qudei naŋgi kumbra bole dauryeqnub deqa jeu
tamo naŋgi na naŋgi gulbe enjreqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di dego
areboleboleinjreme. Qotei laŋ qureq di unu qaji a naŋgo Mandor Koba
sosim naŋgi taqatnjrqas.
11 “Niŋgi ijo ñam ti unub deqa bunuqna tamo qudei na niŋgi mis-
iliŋgoqnsib ugeugeiŋgoqnsib nuŋgo jejamu laŋa gisaŋyoqnqab. Di uŋgum.
Niŋgi areboleboleiŋgeme.
12 Od, nuŋgo are tulaŋ boleiŋgim soqniy. Nuŋgo awai bole agi laŋ goge
di unu. Nami jeu tamo naŋgi na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi dego
degsib ugeugeinjroqneb.”

Niŋgi bar ti puloŋ ti bul soqniy

13 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi mandamq endi bar bul soqniy.
Ariya bar aqa qajarara koboqas di iŋgi kiye na olo qajararatqas? Di
keresai. Bar aqa qajarara koboqas di a ugeqas. Deqa bar di mandamq
di waiyibqa tamo qudei naŋgi bosib siŋga na sosqab.
14 “Niŋgi mandamq endi puloŋ bul soqniy. Niŋgi are qaliy. Qure
kobaquja a mana gogeqsi sqas di a boleq di sqas. A uliesqa keresai.
15 Tamo bei a lam qatrentosim guwe na kabutqasai. Boleq di gaintim
warum suwaŋamqa tamo kalil tal miligiq di unub qaji naŋgi warum
geregere unqab.
16 Dego kere niŋgi puloŋ bul sosib boleq di kumbra bole bole yoqniy.
Yoqnibqa tamo uŋgasari naŋgi na nuŋgo kumbra di unoqnsib nuŋgo Abu
laŋ qureq di unu qaji aqa ñam soqtoqnqab.”

Yesus a dal anjam qa marej

17 Osiqa Yesus a olo marej, “E Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu
o qaji tamo naŋgo anjam ti kalil dauryosiy keretqajqa deqa mandamq
aiyem. Niŋgi endegsib are qalaib, ‘Yesus a dal anjam di taqal waiyqajqa
bej.’ Di sai.
18 E bole merŋgwai. Laŋ ti mandam ti koboosaisoqnimqa dal anjam
mutu kiñala bei koboqasai bole sai. Dal anjam soqnim soqnim Qotei na
aqa wau kalil keretqas.
19 Deqa niŋgi quiy. Tamo bei a dal anjam mutu kiñala bei uge qa
marsim tamo uŋgasari naŋgi dego titnjroqnim naŋgi uge qa marqab tamo
di aqa ñam tulaŋ aguq aiqas. Deqa Qotei laŋ qureq di unu qaji a na tamo
di taqatqasai. Osim aqa Mandor Koba sqasai dego. Ariya tamo bei a dal
anjam kalil dauryosim tamo uŋgasari naŋgi dego dauryqa minjroqnqas
tamo di aqa ñam tulaŋ kobaqas. Deqa Qotei na tamo di taqatosim aqa
Mandor Koba sqas.
20 E niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi kumbra tulaŋ bolequja yoqniy.
Yoqnib nuŋgo kumbra bole dena dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi ti

naŋgo kumbra bole buŋyoqneme. Buŋyqasai di Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwasai.

Yesus a ŋiriŋ kumbra qa anjam palontej

21 "Niŋgi dal anjam endegsib queb, 'Niŋgi tamo bei moiyotaib. Niŋgi tamo bei moiyotqab di niŋgi une ti sqab.' Dal anjam di nuŋgo moma naŋgi nami minjreb.
22 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo bei na aqa was ŋiriŋtqas di a une ti sqas. Tamo bei na aqa was misiliŋyqas di une kobaquja aqa jejamuq di sqas. Deqa a ojsib anjam pegiyo talq di tigeltosib aqa une ubtetqab di kere. Tamo bei na aqa was minjqas, 'Ni tulaŋ nanari, areqalo saiqoji,' degyqas di aqa une deqa Qotei na a osim ŋamyuwoq waiyqas di kere.
23-24 "Deqa ni Qotei atraiyqa marsimqa ino was bei a ni qa ŋiriŋ ti soqnimqa ni deqa are qalsim atraiyo iŋgi iŋgi mati atra bijal qalaq di uratosim ino was aqaq gile. Gilsim a ombla anjam gereiyekritosim dena bosim Qotei atraiyqam.
25 "Deqa tamo bei a ni qa anjam bei soqnimqa niŋgi ombla walwelosib anjam pegiyo talq giloqnsibqa gamq di niŋgi segi aiyel na anjam urur gereiyoqujatiy. Yosib anjam moiyotosib a ni osim anjam pegiyo talq gilqasai. Ariya niŋgi gamq di anjam gereiyqasai di a na ni osi gilsimqa anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq di tigeltmimqa anjam pegiyo tamo a ni osim qaja tamo naŋgo baŋq di atqas. Yimqa naŋgi na ni osib tonto talq di waimqab.
26 Deqa e bole mermqai. Ni tonto talq dena olo oqedqasai. Ni mati ino une aqa awai kalil keretimqa qaja tamo naŋgi na ni uratmib oqedqam.

Yesus a uŋa jejamu ojetqajqa kumbra qa anjam palontej

27 "Niŋgi dal anjam endegsib queb, 'Niŋgi tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaib.'
28 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo bei a uŋa bei laŋa kokoqyosiqa are prugyqo di aqa are miligiq na a uŋa di aqa jejamu ojetqo.
29 "Ino ŋamdamu wo na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ŋamdamu di otorosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ino ŋamdamu qujai loumimqa ni une yqasai di kere. Ariya ni ŋamdamu aiyel ti soqnimqa Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas di keresai.
30 Ino baŋ wo na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa baŋ di gentosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ino baŋ qujai loumimqa ni une yqasai di kere. Ariya ni baŋ aiyel ti soqnimqa Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas di keresai.

Yesus a uŋa uratqajqa kumbra qa anjam palontej

31 "Nami naŋgi dal anjam endegsib mareb, 'Tamo bei na aqa uŋa uratqa osimqa pepa bei neŋgreŋyosim yosim di a uratqas.'
32 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo bei na aqa ŋauŋ laŋa uratim a olo tamo bei oqas di tamo dena aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo. Tamo bunuj a dego une atqo. Di kiyaqa? Uŋa di a nami tamo bei ombla une atosai deqa.

Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib

33 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Ni anjam bei siŋgilatosim Tamo
Koba minjqam di ni na olo urataim. Ni anjam di dauryosim ye.’ Dal
anjam di nuŋgo moma naŋgi nami minjreb.
34 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi anjam
bei siŋgilataib. Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib. Laŋ
qure a Qotei aqa awo jaram koba. Deqa niŋgi laŋ qure aqa ñam na anjam
bei siŋgilataib.
35 Mandam a Qotei aqa siŋga atqajqa sawa. Deqa niŋgi mandam aqa
ñam na anjam bei siŋgilataib. Jerusalem a Mandor Koba aqa segi qure
koba. Deqa niŋgi Jerusalem aqa ñam na anjam bei siŋgilataib.
36 Ni anjam bei marqa osimqa ino gate na anjam siŋgilataim. Ni segi na
marimqa ino gate baŋga sara qat bei oqwa keresai. Tulu bei dego oqwa
keresai. Deqa ni ino gate na anjam siŋgilataim.
37 Niŋgi od qa segi marsib said qa dego segi mariy. Niŋgi anjam bei
totoryosib marqab di niŋgi Satan aqa areqalo dauryqab.

Tamo bei na ni kumbra uge emimqa ni kamba a kumbra uge yaim

38 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Tamo bei na tamo bei aqa ŋamdamu
ugetetqas di niŋgi kamba aqa ŋamdamu ugetetiy. Tamo bei na tamo bei
aqa qalagei ugetetqas di niŋgi kamba aqa qalagei ugetetiy.’
39 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo bei na
ni kumbra uge emimqa ni kamba a kumbra uge yaim. Tamo bei na ula
poŋmimqa belosim waliŋe bei osoryimqa poŋyem.
40 Tamo bei a ni qa anjam bei soqnim ino gara jugo yaimqajqa mer-
mimqa ni na saidyaim. Olo ino gara olekoba dego ye.
41 Qaja tamo bei na ni ojsim siŋgila na mermqas, ‘Ni ijo iŋgi iŋgi
qoboiyetbosim e daurbosim gam truquyala endeq gile.’ A degsi mer-
mimqa ni aqa anjam di buŋyosim aqa iŋgi iŋgi qoboiyetosim dauryosim
gam olekobaq osi gilete.
42 Tamo bei na ino iŋgi bei yaimqajqa mermimqa ye. Tamo bei na ino
iŋgi bei yaimosim bunuqna a kamba olo ni emqajqa mermimqa iŋgi di
ye. A saidyaim.

Niŋgi na jeu tamo naŋgi geregereinjroqniy

43 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Ni ino was naŋgi qalaqalainjroqne.
Osim ino jeu tamo naŋgi qoreinjroqne.’
44 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi
nuŋgo jeu tamo naŋgi dego qalaqalainjroqniy. Tamo qudei na niŋgi
ugeugeiŋgibqa niŋgi olo naŋgi qa Qotei pailyoqniy.
45 Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa
aŋgro bole sqab. Niŋgi qalie, Qotei a dego tamo bole ti tamo uge ti naŋgi
turtnjroqnsiq kumbra bole bole enjreqnu. Agi a na aqa seŋ qariŋyeqnaqa
tamo bole ti tamo uge ti naŋgoq aiyeqnu. Awa dego qariŋyeqnaqa tamo
bole ti tamo uge ti naŋgoq aiyeqnu.
46 Tamo uŋgasari niŋgi qalaqalaiŋgeqnub qaji naŋgi segi niŋgi kamba
qalaqalainjroqnqab di kumbra tulaŋ bolesai. Nuŋgo kumbra deqa
Qotei a niŋgi awai bole eŋgwasai. Takis o qaji tamo naŋgi dego kumbra
degyeqnub.
47 Niŋgi nuŋgo was naŋgi segi gereinjroqnqab di kumbra tulaŋ bolesai.
Nuŋgo kumbra dena niŋgi na tamo qudei buŋnjrqasai. Tamo naŋgi Qotei
qaliesai qaji naŋgi dego naŋgo segi was naŋgi gereinjreqnub.

48 Nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a gaigai kumbra bole bole keretoqnsiq yeqnu. Deqa niŋgi dego nuŋgo Abu aqa kumbra di dauryosib kumbra bole bole keretoqnsib yoqniy.

6

Niŋgi laŋa babaŋ na kumbra bole yaim

1 "Tamo qudei naŋgi endegsib are qaleqnub, 'E laŋa babaŋ na kumbra bole yoqnit tamo naŋgi e nuboqnsib ijo ñam soqtetboqnqab.' Ariya niŋgi degyaib. Niŋgi degyqab di nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a niŋgi awai bole eŋgwasai.

2 "Niŋgi gisaŋ tamo naŋgo kumbra dauryaib. Gisaŋ tamo naŋgo kumbra agiende. Naŋgi na tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi aqaryainjrqa oqnsib tamo qudei qariŋnjreqnab naŋgi qa namooqnsib gul anjameqnub. Gul anjameqnab tamo uŋgasari naŋgi na gisaŋ tamo naŋgi di unjroqnsib naŋgo ñam soqtetnjreqnub. Gisaŋ tamo naŋgi di Qotei tal miligiq di, gam kokbaq di kumbra degyeqnub. Deqa e bole merŋgwai. Qotei a tamo naŋgi di awai bole enjrqasai. Naŋgo awai agi tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtetnjreqnub di kere.

3 Deqa ni degyaim. Ni tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi aqaryainjrqa osimqa baŋ qonaŋ a uli na aqaryainjrimqa baŋ wo a qalieqasai.

4 Di yawo anjam. Aqa damu endegsi unu. Ni uli na tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi aqaryainjrimqa tamo uŋgasari kalil naŋgi qalieqasai. Ni kumbra di uli na yoqnim ino Abu a segi unoqnqas. Deqa a segi na ino ñam soqtetmosim ni awai bole emoqnqas."

Yesus a pailyo kumbra qa anjam palontej

5 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi Qotei pailyqa osibqa gisaŋ tamo naŋgi pailyeqnub degsib pailyaib. Gisaŋ tamo naŋgi Qotei pailyqa oqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di tigeleqnab unjroqnsib naŋgo ñam soqtetnjreqnub. Tamo naŋgi di Qotei tal miligiq di, qure ambleq di, gam kokba qalaq di kumbra degyeqnub. Deqa e bole merŋgwai. Qotei a naŋgi awai bole enjrqasai. Naŋgo awai agi tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtetnjreqnub di kere.

6 Deqa ni degsi pailyaim. Ni Qotei pailyqa osimqa ino segi warum miligiq gilsim siraŋ qandimtosim ino Abu uliejunu qaji a pailyimqa tamo kalil naŋgi ni numqasai. Ni kumbra di uli na yoqnim ino Abu a segi unoqnqas. Deqa a segi na ino ñam soqtetmosim ni awai bole emoqnqas.

7 "Tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgi laŋa laŋa pailyo olekokba yoqnsibqa endegsib are qaleqnub, 'Iga pailyo olekokba yoqnimqa Qotei a gago pailyo quqwas.' Di gisaŋ. Deqa niŋgi Qotei pailyqa osibqa degsib pailyaib.

8 Niŋgi naŋgo kumbra di dauryaib. Niŋgi iŋgi bei qa truquosib nuŋgo Abu pailyosaisoqnibqa a nami qalieqo.

9 "Deqa niŋgi endegsib Qotei pailyoqniy,

'O gago Abu, ni laŋ qureq di unum.
Ino ñam tulaŋ getento.
10 Ni bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgoqnime.
Laŋ qureq di naŋgi ino areqalo dauryeqnub dego kere iga mandamq endi ino areqalo dauryoqnqom.
11 O Abu, gago iŋgi uyo bati gaigai keretgoqnime.

12 Tamo naŋgi iga qa une ateqnub qaji naŋgo une kalil iga na kobotetnjre-
qnum deqa ni kamba gago une kalil dego kobotetgime.
13 Gulbe bei na iga walawalaigosim uneq waigwa laqnimqa ni iga
aqaryaigime.
Yim Satan na iga ugetgwasai.'
14 "O ijo aŋgro, niŋgi degsib Qotei pailyoqniy. Niŋgi quiy. Niŋgi tamo
bei qa anjam soqnimqa niŋgi na aqa une kobotiy. Yimqa nuŋgo Abu laŋ
qureq di unu qaji a na kamba nuŋgo une kalil kobotetŋgwas.
15 Niŋgi aqa une kobotetqasai di nuŋgo Abu a dego nuŋgo une
kobotetŋgwasai."

Yesus a qurieŋ qa anjam palontej

16 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi qurieŋqa marsibqa gisaŋ tamo naŋgi
qurieŋeqnub niŋgi degsib qurieŋaib. Gisaŋ tamo naŋgi qurieŋoqnsibqa
ulatamu ugeinjreqnu. Tamo uŋgasari kalil naŋgi na unjrsib naŋgo ñam
soqtetnjrqajqa deqa naŋgi kumbra degyeqnub. Deqa e bole merŋgwai.
Tamo naŋgi di Qotei na awai bole enjrqasai. Naŋgo awai agi tamo
uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtetnjreqnub di kere.
17 Ariya ni kumbra degyaim. Ni qurieŋqa osimqa ino ulatamu geregere
yansoqnsim ino gate baŋga praŋyoqnsim ino jejamu gereiyoqnsim laqne.
18 Yimqa tamo uŋgasari kalil naŋgi ni numoqnsib ni qurieŋ ti unum
di naŋgi qalieqasai. Ni kumbra di uli na yoqnim ino Abu a segi na
unoqnqas. Deqa a segi na ino ñam soqtetmosim awai bole emoqnqas."

Niŋgi mandam qa iŋgi iŋgi koroiyaib

19 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi mandam qa iŋgi iŋgi koroiyaib. Di
sisimbiŋ na ugetqab. Baisuwi ojqas. Bajiŋ tamo naŋgi tal paratosib oqab.
20 Deqa niŋgi laŋ qure qa iŋgi iŋgi koroiyiy. Di sisimbiŋ na ugetqasai.
Baisuwi ojqasai. Bajiŋ tamo naŋgi tal paratosib oqasai dego.
21 Sawa qabia ino ñoro bole unu dia ino are miligi dego siŋgilatim sqas."

Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul

22 Osiqa Yesus a olo marej, "Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul.
Deqa ino ŋamdamu boleqas di ino jejamu kalil suwaŋesqas.
23 Ariya ino ŋamdamu ugeqas di ino jejamu kalil ambruesqas. Deqa
puloŋ ino are miligiq di unu qaji a olo ambruqas di ino are miligi kalil
ambruekritqas."

Ni tamo kokba aiyel naŋgi wauetnjrqa keresai

24 Osiqa Yesus a olo marej, "Tamo qujai a tamo kokba aiyel naŋgi
wauetnjrqa keresai. A tamo kobaquja bei qalaqalaiyosim olo tamo
kobaquja bei jeutqas. Bei aqa anjam dauryosim olo bei qoreiyqas. Dego
kere niŋgi silali ti Qotei ti turtnjrsib naŋgi wauetnjrqa keresai."

Niŋgi bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib

25 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi mandamq endi bole sqajqa deqa
areqalo kobaiyaib. Osib endegsib maraib, 'Iga iŋgi ti ya ti qabe na osim
uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu kabutqom?' Niŋgi degsib
maraib. Niŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile oqasai. Niŋgi gara jugoqnqab dena
segi nuŋgo jejamu bole sqasai.
26 Niŋgi qebari naŋgi unjriy. Naŋgi iŋgi yagosaieqnub. Iŋgi otorosib
talq di atosaieqnub. Ariya nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a na qebari

naŋgi iŋgi anainjreqnu. Niŋgi qalie, qebari naŋgi qunuŋ saiqoji. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Niŋgi na qebari naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub.
27 Niŋgi mandamq endi sokobaiyqajqa deqa are koba qalaib. Niŋgi are koba qalqab dena niŋgi nuŋgo segi sqajqa bati olo yala totoryqa keresai. Sai bole sai.
28 "Deqa niŋgi kiyaqa gara qabe na osib jejamu kabutqajqa are koba qaleqnub? Niŋgi ŋam so unjriy. Naŋgo wala kiyersib branteqnub di niŋgi qaliesai. Naŋgi segi wauosaieqnub. Naŋgo segi wala gereiyosaieqnub.
29 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Nami Solomon a gara wala boledamu jugoqnej. Ariya ŋam so aqa wala dena Solomon aqa wala tulaŋ buŋyejunu.
30 Maŋ laŋaj a bini oqwas nebe tamo naŋgi na giŋgeŋyosib ŋamyuwoq waiyqab. Maŋ laŋaj di Qotei na wala enjreqnu. Deqa niŋgi kiyaqa Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa yonub keresaiiŋgwo? Niŋgi maŋ laŋaj sai. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Deqa niŋgi endegsi poiŋgem, Qotei a niŋgi dego gara eŋgoqnqas.
31 Niŋgi areqalo kobaiyosib endegsib maraib, 'Iga iŋgi ti ya ti qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu kabutqom?' Niŋgi degsib maraib.
32 Tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi iŋgi iŋgi deqa are koba qaleqnub. Ariya niŋgi deqa are koba qalaib. Nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a qalie, niŋgi laŋa sqa keresai. Niŋgi iŋgi iŋgi deqaji oqnsib sqab.
33 Deqa niŋgi kumbra qujai endi yoqniy. Niŋgi Qotei na taqatŋgosim nuŋgo Mandor Koba sqajqa ti aqa kumbra bole bole dauryqajqa ti siŋgilaoqniy. Niŋgi degyqab di Qotei na kamba iŋgi uyo ti gara ti dego eŋgoqnqas.
34 Deqa nebe kumbra kiye nuŋgoq di brantqas niŋgi deqa are koba qalaib. Nebe a bati bei. Nebe qa gulbe di aqa segi gulbe. Bati segi segi aqa gulbe di naŋgo segi segi. Deqa niŋgi are koba qalaib."

7

Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib

1 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib. Niŋgi peginjrqasai di Qotei a kamba dego niŋgi pegiŋgwasai.
2 Ariya niŋgi na tamo naŋgi peginjrqab kere dego Qotei a kamba niŋgi pegiŋgwas. Niŋgi na tamo naŋgo jejamuq di une qametnjrqab kere dego Qotei a kamba nuŋgo jejamuq di une qametŋgwas.
3 Kiyaqa ni ino was aqa ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unu di unsimqa ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja unu di ni unosai?
4 Kiyaqa ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja soqnimqa ni na tentosim ino was minjqam, 'Was, e ino ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unonum di osiy taqal waiyetmqai'?
5 Ni gisaŋ tamo. Ni mati ŋampaŋ kobaquja ino segi ŋamdamuq di unu qaji di taqal waiyosim ŋamdamu suwaŋmimqa ariya degam ŋam ñeŋgi kiñala ino was aqa ŋamdamuq di unu qaji di geregere unsim taqal waiyete.
6 "Niŋgi ñoro bole bole oqnsib bauŋ naŋgi enjroqnaib. Enjrqab di naŋgi ñoro di taqal waiyosib bosib niŋgi uñiŋgwab. Niŋgi kolilei bole bole oqnsib bel naŋgi enjroqnaib. Enjrqab di naŋgi kolilei di mandamq di waiyosib naŋgo siŋga na soseleŋqab."

Niŋgi Qotei pailyqab di a na niŋgi aqaryaiŋgwas

7 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi iŋgi bei qa Qotei pailyqab di a na eŋgwas. Niŋgi iŋgi bei oqa marsibqa ŋamqab di itqab. Niŋgi siraŋme kindokindoŋabqa Qotei na siraŋ waqtetŋgwas.
8 Tamo kalil Qotei pailyeqnub qaji naŋgi iŋgi eqnub. Tamo kalil iŋgi qa ŋameqnub qaji naŋgi iteqnub. Tamo kalil siraŋme kindokindoŋeqnub qaji naŋgi Qotei na siraŋ waqtetnjreqnu.
9 “Tamo bei aqa aŋgro a mamyim iŋgi qa minjimqa a iŋgi yqas. A meniŋ yqasai.
10 A na qe qa minjimqa a qe yqas. A amal yqasai.
11 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi tamo bolesai. Ariya niŋgi nuŋgo aŋgro naŋgi iŋgi bole bole enjreqnub. Niŋgi naŋgi saidnjrosaieqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi endegsi poiŋgem, nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego niŋgi saidŋgosaieqnu. Niŋgi pailyqab di a na iŋgi bole bole niŋgi eŋgoqnqas. A na niŋgi saidŋgwasai bole sai.
12 “Kumbra bole bole tamo naŋgi na niŋgi eŋgwajqa arearetŋgeqnu qaji di niŋgi na olo naŋgi enjroqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti kalil keretosib dauryqab.”

Niŋgi siraŋme kiñala miligiq giliy

13 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi siraŋme kiñala miligiq giliy. Niŋgi siraŋme kobaquja miligiq gilqab di niŋgi padalo sawaq aiqab. Gam di kobaquja. Tamo gargekoba naŋgi gam di dauryeqnub.
14 Niŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqab di niŋgi gam kiñala dauryosib ŋambile gaigai sqajqa sawaq di brantqab. Tamo quja quja segi gam di itosib dauryeqnub.”

Niŋgi gisaŋ anjam maro tamo naŋgi qa ŋam atoqniy

15 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei na bosib gisaŋosib merŋgwab, ‘Iga Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Di sai. Tamo naŋgi di kaja bul lawo na boqnsib niŋgi walawalaiŋgoqnsib anjam merŋgeqnub. Ariya naŋgo are miligiq di naŋgi tamo uge. Naŋgi bauŋ juwaŋ kaja naŋgi ñumeqnub dego bul.
16 Niŋgi naŋgo kumbra di geregere tenemtosib poiŋgwas, naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bolesai. Niŋgi are qaliy. Tamo naŋgi sil luwit mariŋq dena wain gei osib uyeqnub e? Sai. Maŋ luwit mariŋq dena qura gei osib uyeqnub e? Sai.
17 Niŋgi qalie, ŋam bole naŋgi gei bole ateqnub. Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub.
18 Ŋam bole naŋgi gei uge atosaieqnub. Ŋam uge naŋgi gei bole atosaieqnub.
19 Ŋam kalil gei bole atosaieqnub qaji di tamo naŋgi na qomeleŋoqnsib ŋamyuwoq di breinjreqnub.
20 Dego kere niŋgi gisaŋ tamo naŋgo kumbra geregere tenemtosib poiŋgwas, naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bolesai.
21 “Niŋgi endegsib are qalaib. Tamo uŋgasari naŋgi ‘O Tamo Koba, O Tamo Koba’ e degsib metbqab di Qotei na naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Di sai. Tamo uŋgasari ijo Abu aqa areqalo dauryeqnub qaji naŋgi segi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Qotei agi laŋ qureq di unu.

22 Mondoŋ diŋo bati bamqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi ijo ulatamuq di tigelosib endegsib merbqab, ‘O Tamo Koba, iga ino ñam na anjam mare mare laqnem. Iga ino ñam na mondor uge uge winjroqnsimqa maŋwa gargekoba yoqnem.’ Naŋgi e degsib merbqab.
23 Merbibqa e kamba minjrqai, ‘Niŋgi tal qabe? E niŋgi qaliesai. Deqa niŋgi jaraiyiy. Niŋgi kumbra uge yo qaji tamo.’ ”

Yesus a tal gereiyo kumbra qa yawo anjam marej

24 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo a ijo anjam kalil endi qusim dauryqas di a tamo bei meniŋ quraq di aqa tal atej a bul sqas.
25 Bunuqna awa jagwa ti bosimqa ya meli dosim tal di qamsim putqasai. Siŋgila na tigelesqas. Di kiyaqa? A meniŋ quraq di tal atej deqa.
26 Ariya tamo a ijo anjam kalil endi qusim olo dauryqa uratqas di a nanari tamo bei laŋa sub gogeq di aqa tal atej qaji a bul sqas.
27 Tal atnaq sonaqa awa jagwa ti bosiqa ya meli dosiqa tal di qamsiq reŋgiŋtosiq putonaq aisiq tulaŋ niñaqej. Od, tal di a torei padalej.”
28 Yesus a anjam kalil di marsiq koboonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi queb. Qusib naŋgi prugugeteb.
29 Di kiyaqa? Yesus aqa anjam maroqnej di siŋgila ti. Dal anjam qalie tamo naŋgo anjam maroqneb de ti keresai. Yesus a segi anjam di aqa abu.

8

Yesus a tamo yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji di boletej

1 Yesus a manaq dena aiyeqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi a dauryosib aiyeb.
2 Onaqa tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji a Yesus aqa areq bosiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa minjej, “O Tamo Koba, ni e boletbqa are soqnimqa e boletbe.”
3 Degsi minjnaqa Yesus a baŋ waiyosiq tamo di ojsiqa minjej, “E ni boletmqa are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.” Onaqa bati qujai deqa aqa yu kalil mosoosiq aqa jejamu boleej.
4 Onaqa Yesus na olo minjej, “Ni que. Ino jejamu boleqo deqa ni tamo qudei naŋgi minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyqajqa iŋgi iŋgi Moses a nami marej qaji di osim Qotei atraiyime. Yimqa tamo uŋgasari naŋgi ni numsib marqab, ‘Bole, ino jejamu boleqo.’ ”

Yesus na qaja tamo gate aqa kaŋgal tamo boletej

5 Onaqa Yesus a walwelosiq Kaperneam qureq di brantej. Dia qaja tamo gate bei soqnej. A Rom tamo. A Yesus aqa areq bosiqa pailyosiq minjej,
6 “O Tamo Koba, ijo kaŋgal tamo a makobaiyqo. Aqa tanu kalil laiyosiq jejamu tulaŋ jaqatiŋyqoqa talq di ŋeiejunu.”
7 Onaqa Yesus na minjej, “E gilsiy boletqai.”
8 Degsi minjnaqa qaja tamo gate na olo minjej, “O Tamo Koba, e tamo bolesai deqa ni ijo talq baim. Ni anjam segi marimqa ijo kaŋgal tamo a boleqas.
9 E dego tamo kokba qudei naŋgo sorgomq di unum. Ijo qaja tamo naŋgi ijo sorgomq di unub. E bei minjqai, ‘Ni gile.’ Yimqa a gilqas. Bei

minjqai, ‘Ni au.’ Yimqa a bqas. Ijo kaŋgal tamo bei minjqai, ‘Wau di ye.’ Degsi minjitqa a ijo anjam dauryqas.”

10 Onaqa Yesus a qaja tamo gate aqa anjam di qusiqa tulaŋ prugugetej. Osiqa bulosiq tamo uŋgasari gargekoba a dauryoqneb qaji naŋgi minjrej, “E bole merŋgwai. Qaja tamo gate endi a e qa aqa areqalo tulaŋ siŋgilatqo. Israel tamo nami e qa degsi aqa areqalo siŋgilato qaji bei unosai.

11 “Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi sawa guta na guma na ti bosib koroosib Abraham, Aisak, Jekop naŋgi koba na awoosib iŋgi uyoqnqab. Yimqa Qotei laŋ qureq di unu qaji a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.

12 Ariya tamo qudei Qotei a nami taqatnjrqa osiq metnjrej qaji naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqasai. A na naŋgi osim qalaq di breinjrimqa naŋgi sawa ambruq di sqab. Sawa dia naŋgi akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.”

13 Osiqa Yesus a qaja tamo gate di minjej, “Ni gile. Ni e qa ino areqalo siŋgilatonum deqa ni gilsim unime. Ino kaŋgal tamo a boleosiq unu.” Degsi minjnaqa bati qujai deqa aqa kaŋgal tamo aqa ma koboonaqa a boleej.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

14 Onaqa Yesus a Pita aqa tal gogetosiqa Pita aqa mimibe makobaiyon-aqa jejamu kaŋkaŋyonaq bijalq di ŋeiesonaq unej.

15 Unsiqa aqa baŋ ojsiqa tigeltonaqa aqa jejamu kaŋkaŋ di koboonaqa a tigelosiqa iŋgi goiyetej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

16 Seŋ aiqa laqnaqa tamo uŋgasari mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgo was naŋgi na joqsib Yesus aqa areq osi boqneb. Osi beqnabqa Yesus a anjam segi minjreqnaqa mondor uge naŋgi aqa anjam quoqnsib jaraiyoqneb. Tamo ma utru segi segi so qaji naŋgi dego osi beqnab Yesus na boletnjroqnej.

17 A kumbra di yoqnej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “Kristus a gago ma utru segi segi kalil yaiyetgoqnsiq taqal waiyeqnu.”

Tamo qudei naŋgi Yesus dauryqajqa minjeb

18 Bati deqa Yesus a ŋam atej di tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi aqa areq di koroesonab unjrej. Deqa a na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Iga qobuŋ gogetosim jaraiyosim ya agu taqal beiq gilqom.”

19 Degsi minjrsiqa naŋgi joqsiq koba na gilqa laqnabqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa areq bosiqa minjej, “O Qalie Tamo, ni sawa sawaq giloqnimqa e ni daurmoqnqai.”

20 Onaqa Yesus na minjej, “Bauŋ juwaŋ naŋgi tal ti. Agi sub miligiq di ŋereŋeqnub. Qebari naŋgi simi ti. Deqa naŋgi simiq di ŋereŋeqnub. Ariya e Tamo Aŋgro ŋeiqajqa tal saiqoji. Deqa ni e daurbqajqa gulbe koba.”

21 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei na minjej, “O Tamo Koba, ni e odbimqa e mati aisiy ijo abu qa tariŋoqnqai. A moiyimqa subq atsiy di e ni daurmqai.”

22 Onaqa Yesus na minjej, “Uŋgum. Tamo moiyo qaji naŋgi segi na tamo moiyo qaji naŋgi subq ateleŋoqnqab. Ariya ni bosim e daurbe.”

Yesus a jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

23 Osiqa Yesus a qobuŋ gogetonaqa aqa aŋgro naŋgi a dauryosib koba
na qobuŋ gogetosib gileb.
24 Naŋgi gileqnabqa Yesus a qobuŋ miligiq di ŋeisiq qambumtej. Onaqa
jagwa tulaŋ koba tigelosiq ya korkortosiqa qobuŋ qaloqnsiqa mormaŋ
miligiq aiyeqnaqa ya maqej.
25 Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugetosib aqa areq bosib
dudumyosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga aqaryaige. Iga padalqa
laqnum.”
26 Onaqa Yesus a tigelosiqa minjrej, “Niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa
yonub tulaŋ keresaiiŋgwo. Niŋgi kiyaqa ulaonub?” Degsi minjrsiqa
jagwa ti ya ti ŋiriŋtnjrnaqa naŋgi laeb.
27 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi are koba qalsib segi segi maroqneb,
“Yesus a tamo kiyero deqa jagwa ti ya ti minjrqoqa aqa anjam qusib
laonub?”

Yesus a tamo aiyel naŋgo jejamuq na mondor uge gargekoba winjrej

28 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq di
brantosib Gadara naŋgo sawaq di tiryeb. Tiryonabqa tamo aiyel naŋgi
tamo sub ato sawaq dena brantosib walwelosib Yesus aqa areq beb.
Tamo naŋgi di mondor uge uge na ojeleŋo qaji. Naŋgi aiyel qaja ani. Deqa
tamo kalil naŋgi gam dena walwelqa keresai.
29 Naŋgi aiyel Yesus aqa areq bosib leleŋkobaosib minjeb, “O Qotei aqa
Ŋiri, ni iga kiyergwajqa bonum? Iga padalqajqa bati bosaisonaqa ni laŋa
ambleq di iga jaqatiŋ egwa bonum e?”
30 Bati deqa isaq yala dia bel tulaŋ gargekoba naŋgi suwaroqneb.
31 Deqa mondor uge naŋgi siŋgila na pailosib Yesus minjeb, “Ni iga
qariŋgimqa iga bel naŋgo jejamuq gileleŋqom.”
32 Onaqa Yesus na minjrej, “Di kere. Niŋgi jaraiyosibqa bel naŋgo
jejamuq gileleŋoiy.” Degsi minjrnaqa mondor uge naŋgi na tamo aiyel
di uratnjrsib bel naŋgo jejamuq gileleŋeb. Gilnabqa bel kalil naŋgi
gurgurosib botau dena prugeleŋosib yaq aisib ya uysib moreŋeb.
33 Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo naŋgi kumbra di unsibqa jaraiyosib
qure miligiq aiyeb. Aisib bel qa ti tamo aiyel mondor uge uge na ojeleŋo
qaji naŋgi qa ti saoqnsib laqneb.
34 Onaqa qure deqaji kalil naŋgi qusibqa Yesus unqajqa aqa areq beb.
Bosib Yesus unsib minjeb, “Ni gago sawa endi uratosim sawa beiq gile.”

9

Yesus a tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti olo qobuŋ gogetosibqa ya agu taqal
beiq aisib Yesus aqa segi qureq di branteb.
2 Brantosib sonabqa tamo qudei na tamo bei jejamu laiyej qaji a
saperaq di atsib Yesus aqa areq osi beb. Onaqa Yesus a naŋgo areqalo
unej di naŋgo areqalo qujai Yesus na tamo jejamu laiyej qaji di boletqa
kere. Degsi unsiq deqa tamo di minjej, “O ijo aŋgro, ni areboleimeme. Ino
uŋe kalil e na kobotetmonum.”
3 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa
naŋgo areqalo na mareb, “Yesus a Qotei misiliŋyqo.”
4 Naŋgi degsib are qaleqnabqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa
minjrej, “Niŋgi kiyaqa areqalo uge di onub?

5 Anjam kiye e na tamo jejamu laiyqo qaji di minjit niŋgi qusib e
qa poiŋgwas? ‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’ anjam de kiyo, ‘Ni
tigelosim walwel,’ anjam de kiyo?
6 Ariya e segi Tamo Aŋgro. E mandamq endi siŋgila ti unum deqa e
na tamo naŋgo une kobotetnjrqa kere. Niŋgi degsi poiŋgwajqa deqa e na
tamo di boletqai.” Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji
di koqyosiqa minjej, “Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile.”
7 Degsi minjnaqa aqa jejamu boleonaqa a tigelosiqa aqa talq gilej.
8 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi
tulaŋ ulaosib Qotei aqa ñam soqtoqneb. Di kiyaqa? Qotei na siŋgila
kobaquja Yesus yej deqa.

Yesus na Matyu minjej, “Ni e daurbe”

9 Onaqa Yesus a dena walwelosiqa takis o qaji tamo bei aqa ñam Matyu
a takis o talq di awesonaq gilsiq itej. Osiqa minjej, “Ni e daurbe.” Degsi
minjnaqa a tigelosiqa Yesus dauryej.
10 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Matyu aqa talq gilsib
awoosib iŋgi uyoqneb. Naŋgi segi sai. Takis o qaji tamo ti une tamo ti
tulaŋ gargekoba naŋgi dego bosib awoosib Yesus aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi
uyoqneb.
11 Onaqa Farisi qudei naŋgi bosib Yesus a takis o qaji tamo ti une
tamo ti naŋgi koba na iŋgi uyeqnab unjrsibqa Yesus aqa aŋgro naŋgi
nenemnjreb, “Nuŋgo Qalie Tamo a kiyaqa takis o qaji tamo ti une tamo
ti naŋgi koba na awoosib iŋgi uyeqnub?”
12 Onaqa Yesus a Farisi naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Tamo ma
saiqoji naŋgi yu qaŋgra tamo aqaq gilosaieqnub. Tamo ma ti naŋgi segi
yu qaŋgra tamo aqaq gileqnub.
13 Qotei aqa anjam bei nami neŋgreŋyeb qaji di niŋgi sisiyosib geregere
poiŋgem. Agi endegsib neŋgreŋyeb, ‘Niŋgi e laŋa atraibeqnub. E nuŋgo
kumbra deqa arearetbosaieqnu. Ariya niŋgi tamo naŋgi qa duloqnsib
kumbra bole bole enjroqnqab di e tulaŋ arearetbqas.’ ” Osiqa Yesus a olo
anjam endegsi minjrej, “Tamo bei a marqas, ‘E tamo bole. E une saiqoji.’
E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq aiyosai. Tamo
a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa
mandamq aiyem.”

Yesus a qurieŋ qa anjam marej

14 Bati bei Jon aqa aŋgro naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, “Iga ti
Farisi naŋgi ti iŋgi uratoqnsim qurieŋeqnum. Kiyaqa ino aŋgro naŋgi
qurieŋosaieqnub?”
15 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo bei a uŋa baŋ ojqa bati qa aqa
was naŋgi ti soqnibqa naŋgi are gulbeinjrqas e? Sai. Bunuqna naŋgo was
a naŋgi uratnjrimqa bati deqa naŋgi qurieŋoqnsib sqab.
16 “Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo
sari braŋoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di bunuqna a na
gara jugo sari di yansimqa gara mutu bunuj a kiñalaosim gara jugo sari
di uratim braŋ qelikobaqas.
17 Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu sariq di qamqa keresai. Ya
nobu sari di nami kaŋgraŋosiq siŋgilaej deqa tamo dena wain bunuj
qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bileŋosim

mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. A wain bunuj osim ya nobu bunujq di qamqas di naŋgi ombla bole sqab."

Uŋa bei a Yesus aqa gara ojnaq boletosiq olo aŋgro moiyej qaji a tigeltej

18 Yesus na Jon aqa aŋgro naŋgi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa
Qotei tal taqato tamo bei a walwelosiq Yesus aqa areq bosiqa siŋga
pulutosiqa minjej, "O Tamo Koba, ijo aŋgro sebiŋ a endego moiqo. Deqa
ni bosim ino baŋ aqa jejamuq di atimqa a olo ŋambile sqas."
19 Onaqa Yesus na tamo di odyosiqa tigelosiq a dauryosiq gileqnaqa
aqa aŋgro naŋgi dego naŋgi aiyel daurnjrsib gileb.
20 Naŋgi gileqnabqa uŋa bei ma ti soqnej qaji a Yesus aqa qoreq na
dadauryosiqa baŋ waiyosiq Yesus aqa gara mutu ojej. Uŋa di a nami bai
na unej leŋ aiyoqnsiq degsi soqnej wausau 12 uratej.
21 A endegsi are qalej, "E Yesus aqa gara mutu segi baŋ na ojitqa ijo ma
koboqas." Degsi are qalsiqa baŋ waiyosiq Yesus aqa gara mutu ojej.
22 Ojnaqa Yesus a bulosiqa uŋa di unsiqa minjej, "O ijo aŋgro, ni are
lawo soqnime. Ni ino areqalo e qa siŋgilatosim ijoq bonum deqa ino ma
agi koboqo." Onaqa bati qujai deqa aqa leŋ aiyoqnej qaji di koboej.
23 Yesus a dena walwelosiq Qotei tal taqato tamo aqa talq di brantosiqa
ŋam atej di tamo uŋgasari naŋgi yumba anjamoqnsib akam murqumye-
qnab unjrej.
24 Unjrsiqa minjrej, "Niŋgi sasaloiy. Aŋgro sebiŋ di a moiyosai. A laŋa
ŋeisiq qambumtejunu." Degsi minjrnaqa naŋgi Yesus kikiyeb.
25 Osib naŋgi sasalosib tal uratonabqa Yesus a aŋgro moiyej qaji aqa
warum miligiq gilsiqa aŋgro aqa baŋ ojsiq soqtonaqa a olo ŋambile osiq
tigelosiq awoej.
26 Onaqa bunuqna sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa
maŋwa deqa saoqnsib laqneb.

Yesus a tamo qudei naŋgi boletnjrej

27 Onaqa Yesus a qure di uratosiq walwelosiq gileqnaqa tamo aiyel
ŋam qandimnjro qaji naŋgi gam na Yesus dauryosib giloqneb. Naŋgi
giloqnsib leleŋoqnsib Yesus minjoqneb, "O Devit aqa Ŋiri, ni iga qa are
ugeimeme."
28 Degsib Yesus minjeqnabqa a tal bei gogetej. Tal gogetosiq sonaqa
naŋgi aiyel Yesus aqa areq bonabqa minjrej, "E niŋgi boletŋgwa kere niŋgi
degsib are qalonub e?" Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, "Od, Tamo Koba."
29 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib ijoq
bonub deqa e niŋgi boletŋgwai." Osiqa aqa baŋ waiyosiq naŋgo ŋamdamu
ojej.
30 Ojnaqa naŋgo ŋamdamu poinjrnaqa naŋgi sawa uneb. Onaqa Yesus a
siŋgila na minjrej, "Nuŋgo ŋamdamu boleqo deqa niŋgi tamo qudei naŋgi
ubtosib minjraib."
31 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus a naŋgi aiyel
boletnjrej deqa naŋgi gilsib mare mare laqnab sawa deqaji tamo uŋgasari
kalil naŋgi quekriteb.
32 Naŋgi aiyel gileqnabqa tamo bei mondor uge na ojnaq medabu
geteŋyej qaji a tamo qudei na osib Yesus aqa areq beb.
33 Bonabqa Yesus na mondor uge di wiyetonaqa aqa meŋ otyonaqa
medabu waqtosiqa anjam maroqnej. Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi

maŋwa di unsibqa are koba qaloqnsib maroqneb, “Israel sawaq endi tamo bei na kumbra deqaji bei yeqnaq iga nami unosaioqnem.”
34 Onaqa Farisi naŋgi maroqneb, “Mondor uge naŋgo gate koba Satan a Yesus aqa jejamuq di unu. Siŋgila dena Yesus na mondor uge naŋgi winjreqnu.”

Yesus a tamo uŋgasari naŋgi qa dulej

35 Yesus a dena walwelosiqa qure kokba ti qure kiñilala ti dia brantoqnsiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjroqnej. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam bole di Yesus na palontoqnsiq Juda naŋgi minjroqnej. Osiqa tamo ma utru segi segi so qaji naŋgi boletnjroqnej.
36 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus aqa areq beqnabqa unjroqnsiq a naŋgi qa duloqnej. Di kiyaqa? Naŋgi tulaŋ sougetesoqneb deqa. Naŋgi kaja bul mandor saiqoji.
37 Deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi yawo anjam bei endegsi minjrej, “Wauq di iŋgi gargekoba melionub. Ariya iŋgi meli bunuj otorqajqa wau tamo gargekoba sai.
38 Deqa niŋgi wau lanja minjibqa a na wau tamo naŋgi qariŋnjrimqa naŋgi aqa wauq gilsib iŋgi meli bunuj otoreleŋqab.”

10

Yesus aqa aŋgro 12 naŋgo ñam

1 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi metnjrnaqa aqa areq beb. Bonabqa a na naŋgi siŋgila enjrej. Naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo jejamuq dena mondor uge uge winjrqajqa ti tamo uŋgasari naŋgo ma utru segi segi kalil kobotetnjrqajqa ti deqa marsiq naŋgi siŋgila enjrej.
2 Aqa anjam maro tamo 12 siŋgila enjrej qaji naŋgo ñam agiende. Bei Saimon. Yesus na aqa ñam bei Pita waiyej. Naŋgi aqa was Andru wo. Bei Sebedi aqa ŋiri Jems aqa was Jon wo.
3 Ariya Filip Bartolomyu wo. Bei Tomas naŋgi takis o qaji tamo Matyu wo. Bei Alfias aqa ŋiri Jems naŋgi Tadius wo.
4 Bei Saimon agi Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji. Ariya bei Judas Iskariot agi bunuqna Yesus osiqa jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji.

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi wau enjrej

5 Osiqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi di qariŋnjrqa osiqa minjrej, “Niŋgi qure qureq giloqniy. Niŋgi sawa bei bei qaji naŋgoq giloqnaib. Samaria naŋgo qureq dego giloqnaib.
6 Niŋgi Israel naŋgo segiq giloqniy. Israel naŋgi sougetejunub. Naŋgi kaja bul mandor saiqoji.
7 Deqa niŋgi giloqnsibqa anjam endegsib minjroqniy, ‘Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo.’
8 O ijo aŋgro, niŋgi na Israel naŋgi degsib minjroqnsibqa naŋgo ma tamo naŋgi boletnjroqniy. Tamo moreŋoqnibqa olo tigeltnjroqniy. Tamo naŋgo jejamu yu na ugeeleŋo qaji naŋgi olo gereinjroqniy. Mondor uge uge naŋgi dego tamo uŋgasari naŋgo jejamuq dena winjroqniy. E siŋgila eŋgonum qaji di niŋgi awaiyosai. E laŋa eŋgonum. Deqa niŋgi dego tamo naŋgi laŋa gereinjroqniy. Naŋgi awai bei yainjraib.
9 “Niŋgi meniŋ silali agi gol ti silva ti kapa ti di osib gilaib.

10 Niŋgi walwelosib nuŋgo qaquŋ aib. Gara jugo aiye aiyel aib. Siŋga
tatal aiye aiyel aib. Walwelqajqa toqoŋ ojaib. Niŋgi Qotei aqa wau tamo
unub deqa niŋgi qure qureq giloqnibqa naŋgi na iŋgi iŋgi deqaji niŋgi
eŋgoqnqab.
11 “Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tamo bole bei itoqnsib aqa
talq di soqniy. Dia sosib dena tigeloqnsib olo qure beiq giloqniy.
12 Niŋgi tal bei gogetoqnsibqa tamo uŋgasari tal miligiq di unub qaji
naŋgi endegsib minjroqniy, ‘Niŋgi lawo na soqniy.’
13 Degsib minjroqnibqa naŋgi niŋgi joqsib gereiŋgibqa nuŋgo lawo
anjam di naŋgoq di uratib soqnem. Ariya naŋgi niŋgi gereiŋgosaiabqa
nuŋgo lawo anjam di olo puluosim nuŋgoq bem.
14 Tamo bei a niŋgi gereiŋgwa uratimqa kiyo nuŋgo anjam quqwa asgiy-
imqa kiyo niŋgi qure di uratqa oqnsib nuŋgo siŋga tumbrum butuyoqniy.
15 E bole merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa
peginjrqa batiamqa Qotei na qure deqaji naŋgi tulaŋ padaltnjrougetqas.
Sodom qure ti Gomora qure ti naŋgi Qotei na mondoŋ degsim padalt-
njrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.”

Gulbe bei bei brantoqnqab

16 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi quiy. Niŋgi kaja du du bul unub deqa
e na niŋgi qariŋgitqa gilsib bauŋ juwaŋ naŋgo ambleq di wauoqnqab.
Deqa niŋgi amal naŋgo kumbra dauryiy. Agi amal naŋgi gaigai ŋam
atoqnsib laqnub. Niŋgi binoŋ naŋgo kumbra dego dauryiy. Agi binoŋ
naŋgi kumbra bole segi yeqnub. Naŋgi kumbra uge yosaieqnub.
17 Deqa niŋgi tamo naŋgi qa geregere ŋam atoqniy. Naŋgi bosib niŋgi
ojeleŋosib anjam pegiyo talq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Osib naŋgo Qotei tal
miligiq di niŋgi kumbaiŋgoqnqab.
18 Osib niŋgi olo joqoqnsib Rom naŋgo gate ti naŋgo mandor ti naŋgo
ulatamuq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Yimqa niŋgi ijo anjam bole palonto-
qnsib naŋgi minjroqnqab. Osib sawa bei bei qaji naŋgi dego ijo anjam
minjroqnqab.
19 Naŋgi na niŋgi ojoqnsib anjam pegiyo talq di tigeltŋgoqnibqa niŋgi
ulaaib. Osib endegsib are qalaib, ‘Iga na kamba anjam kiyersim min-
jrqom?’ Niŋgi degaib. Bati deqa Qotei na powo eŋgimqa niŋgi kamba
anjam minjrqab.
20 Niŋgi segi na anjam minjrqasai. Nuŋgo Abu aqa Mondor na nuŋgo
medabu siŋgilatetŋgim niŋgi anjam marqab.
21 “Bati deqa kumbra uge endeqaji branteleŋqas. Tamo qudei na naŋgo
segi was naŋgi ojoqnsib jeu tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi
ñumoqnib moreŋoqnqab. Tamo qudei na naŋgo segi aŋgro naŋgi dego
degsib ojoqnqab. Aŋgro qudei na naŋgo segi ai abu naŋgi ojoqnsib jeu
tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab.
22 Niŋgi ijo ñam ejunub deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi niŋgi qa tulaŋ
ugeoqnsib jeutŋgoqnqab. Ariya niŋgi ijo ñam siŋgila na ojsib gilsib diŋo
bati itqab di Qotei na niŋgi eleŋqas.
23 Niŋgi qure bei beiq di brantoqnibqa tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi
ugeugeiŋgoqnibqa niŋgi naŋgo qure di uratoqnsib olo qure beiq giloqniy.
E bole merŋgwai. Niŋgi Israel naŋgo qure kalil keretosaisoqnibqa e Tamo
Aŋgro olo bqai.
24 “Skul aŋgro na aqa qalie tamo a buŋyqa keresai. Kaŋgal tamo na aqa
tamo koba a buŋyqa keresai.

25 Skul aŋgro a kobaqujaosimqa di aqa qalie tamo ombla kerekereqab.
Kaŋgal tamo a powo koba osimqa di aqa tamo koba ombla kerekereqab.
E tal aqa abu bul. Jeu tamo naŋgi na e merbeqnub, 'Ni Satan.' Degsib ñam
merbeqnub. Niŋgi ijo talq di unub deqa jeu tamo naŋgi na niŋgi dego ñam
tulaŋ ugedamu merŋgoqnqab."

Niŋgi Qotei segi ulaiyiy

26 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi jeu tamo naŋgi di ulainjraib. Kumbra
kalil kabuejunu qaji di boleq dqas. Anjam kalil uliejunu qaji di tamo
naŋgi qusib poinjrqas.
27 Deqa anjam e ambruq di merŋgeqnum qaji di niŋgi olo suwaŋoq di
maroqniy. Anjam niŋgi lumu na queqnub qaji di niŋgi olo bijal gogeq di
tigelosib palontoqniy.
28 Niŋgi jeu tamo naŋgi ulainjraib. Naŋgi nuŋgo qunuŋ moiyotqa
keresai. Naŋgi nuŋgo jejamu segi moiyotqa kere. Deqa niŋgi naŋgi
ulainjraib. Qotei a segi ulaiyiy. A na qujai tamo naŋgo qunuŋ ti jejamu ti
turtnjrsim ŋamyuwoq di breinjrqa kere.
29 "Niŋgi qalie. Tamo naŋgi qebari sinjir silali kobaquja na awaiyo-
saieqnub. Silali kiñala na awaiyeqnub. 10 toea dego. Ariya nuŋgo Abu
a na qebari sinjir naŋgi geregere taqatnjreqnu. A na marimqa bei a
uloŋosim mandamq aiqa keresai.
30 Dego kere Qotei a nuŋgo gate baŋga segi segi sisiyoqnsiq geregere
taqateqnu.
31 Deqa niŋgi ulaaib. Niŋgi qebari kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub."

Niŋgi Yesus aqa ñam marqajqa ulaaib

32 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi mandam tamo naŋgo ulatamuq di
ijo ñam boleq atsib marqab di mondoŋ e kamba ijo Abu laŋ qureq di unu
qaji aqa ulatamuq di nuŋgo ñam boleq atsiy marqai.
33 Ariya niŋgi mandam tamo naŋgo ulatamuq di ijo ñam marqajqa as-
giŋgwas di mondoŋ e kamba ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ulatamuq
di nuŋgo ñam marqajqa asgibqas."

Iga Yesus tulaŋ qalaqalaiyoqnqom

34 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi kiyersib are qalonub? E na qaja
kobotitqa tamo uŋgasari naŋgi geregere lawo na sqajqa e deqa bem kiyo?
Sai. E na qaja kobotqajqa bosai. E na tamo uŋgasari naŋgi pupoinjritqa
naŋgi jeu jeu sqajqa deqa bem.
35 Od, e jeu kumbra tigeltqa bem. Deqa aŋgro mel naŋgi na naŋgo segi
abu naŋgi jeutnjroqnqab. Aŋgro sebiŋ naŋgi na naŋgo segi ai naŋgi jeut-
njroqnqab. Aiŋ yala naŋgi na naŋgo segi aiŋ qeli naŋgi jeutnjroqnqab.
36 Tamo uŋgasari tal qujaiq di unub qaji naŋgi jeu jeu sqab.
37 "Deqa niŋgi quiy. Tamo bei na aqa ai abu naŋgi tulaŋ qalaqalain-
jrsimqa ariya di buŋyosim e tulaŋ qalaqalaibqasai di a e ombla wauqa
keresai. Tamo bei na aqa aŋgro mel naŋgi ti aqa aŋgro sebiŋ naŋgi ti tulaŋ
qalaqalainjrsimqa ariya di buŋyosim e tulaŋ qalaqalaibqasai di a e ombla
wauqa keresai.
38 Tamo bei na aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurbqasai di a e
ombla wauqa keresai.
39 Tamo bei a aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a padalqas.
Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi ŋambile uratqas di a olo
ŋambile bole oqas."

Tamo bei na Yesus aqa aŋgro gereiyqas di Qotei na a awai bole yqas

40 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na niŋgi osim geregereiŋgwas di
a na e dego osim geregereibqas. Tamo a e oqas di a na ijo Abu e qariŋbej
qaji di dego oqas.
41 Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Qotei aqa medabu o
qaji tamo.’ A degsi are qalsimqa tamo di osim gereiyqas di Qotei na
kamba awai bole yqas. Di kiyaqa? A na Qotei aqa medabu o qaji tamo
di gereiyqo deqa. Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Qotei
aqa anjam dauryeqnu qaji tamo.’ A degsi are qalsimqa tamo di osim
gereiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Di kiyaqa? A na Qotei aqa
anjam dauryeqnu qaji tamo di gereiyqo deqa.
42 Tamo bei a ijo aŋgro bei unsim endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Yesus
aqa aŋgro.’ A degsi are qalsimqa ijo aŋgro di osim ya ulili tigsim anaiyqas
di Qotei na kamba awai bole yqas. E bole merŋgwai. A ijo segi aŋgro
gereiyqo deqa aqa awai bole Qotei na yqas qaji di tamo bei na olo yaiyqa
keresai.”

11

Jon yansnjro qaji aqa aŋgro qudei naŋgi anjam bei Yesus nenemyeb

1 Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa a sawa
di uratosiqa qure qureq giloqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam
plaltosiq minjroqnej.
2 Bati deqa Jon yansnjro qaji a tonto talq di soqnej. Sonaqa wau kalil
Kristus a yoqnej qaji di tamo qudei naŋgi unsib deqa mare mare laqnab
Jon a quej. Qusiqa aqa aŋgro qudei naŋgi qariŋnjrnaq Yesus aqa areq
gilsib endegsib nenemyeb,
3 “Kristus agi Qotei na nami qariŋyim bqajqa marej qaji di ni kiyo? Ni
saiamqa iga tamo bei qa tariŋqom kiyo?”
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi aisib anjam niŋgi queqnub
qaji deqa ti kumbra niŋgi uneqnub qaji deqa ti Jon saiyosib minjiy.
5 Endegsib minjiy, ‘Tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi olo ŋam poinjre-
qnaqa sawa uneqnub. Tamo jejamu lainjro qaji naŋgi olo walweleqnub.
Tamo naŋgo jejamu yu na ugeeleŋo qaji naŋgo yu kalil koboeqnu. Tamo
dabkala geteŋnjro qaji naŋgo dabkala olo waqeqnu. Tamo moreŋo qaji
naŋgi olo tigeleqnub. Tamo sougetejunub qaji naŋgi Qotei aqa anjam
bole queqnub.
6 Tamo naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib olo ijo ñam ulonto-
saieqnub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu.’ ”
7 Onaqa Jon aqa aŋgro naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa olo puluosib
Jon minjqajqa aiyeb. Aiyeqnabqa Yesus na tamo uŋgasari gargekoba
a ombla soqneb qaji naŋgi Jon qa endegsi minjrej, “Niŋgi tamo kiyero
unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi tamo silai aqa baŋga bul jagwa na
pileteqnaqa di unqajqa gileb kiyo? Sai. Jon a tamo deqaji sai.
8 Deqa niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi tamo gara
bole walaosi laqnu qaji di unqajqa gileb kiyo? Di dego sai. Tamo gara
bole walaeqnub qaji naŋgi mandor kokba naŋgo talq di unub.
9 Deqa niŋgi kiyaqa wadau sawaq gileb? Niŋgi Qotei aqa medabu o qaji
tamo bei unqajqa gileb kiyo? Od. Agide. Niŋgi deqa unqa gileb. Deqa e
niŋgi endegsi merŋgwai. Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja.
A na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu.

10 Agi nami e mandamq aiyosaisonamqa Qotei a Jon qa endegsi merbej, ‘Ni que. E na ijo anjam maro tamo qariŋyitqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.’ Tamo di agi Jon. Anjam di Qotei aqa neŋgreŋq di unu.
11 Deqa e bole merŋgwai. Jon yansnjro qaji a na tamo kalil mandamq endi unub qaji naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu. Ariya tamo qudei ñam saiqoji unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjroqnsiqa naŋgo Mandor Koba unu deqa naŋgi olo Jon tulaŋ buŋyejunub.
12-13 “Nami Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti maroqneb dena bosi bosiq Jon yansnjro qaji aqa bati brantej. Dena bosiq bini tamo uŋgasari naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Qotei agi laŋ qureq di unu.
14 Niŋgi quiy. Qotei aqa medabu o qaji tamo Elaija a olo bqas. Anjam di neŋgreŋq di unu. Elaija agi bej. E Jon qa merŋgwa osimqa Elaija aqa ñam na yawo anjam merŋgeqnum. Niŋgi ijo anjam di quqwa are soqnimqa quiy.
15 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam di geregere quem.
16 “Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra qa e yawo anjam kiyersiy marqai? E naŋgo kumbra qa endegsi marqai. Naŋgi aŋgro du du bul qure ambleq di alaŋoqnsib aŋgro qudei na qudei minjreqnub,
17 ‘Iga yumba anjamonumqa niŋgi lou tuosai. Iga are uge qa louonumqa niŋgi akamosai.’ ”
18 Osiqa Yesus a olo marej, “Jon a bosiqa iŋgi ti wain ti uratosiq sonaqa tamo naŋgi a qa maroqneb, ‘A mondor uge ti unu.’
19 Ariya e Tamo Aŋgro bosimqa iŋgi ti wain ti uyeqnamqa tamo naŋgi e nuboqnsib mareqnub, ‘Niŋgi uniy. Yesus a qunjaŋ ani. A wain uyo ani. A takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba na walweleqnub.’ ” Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqa wau kalil unoqnsib dena naŋgi bole qalieeqnub, aqa powo tulaŋ kobaquja.”

Yesus na tamo uŋgasari are bulyosai qaji naŋgi ŋiriŋtnjrej

20 Qure qudei Yesus a dia maŋwa gargekoba yoqnej qaji naŋgi are bulyosai deqa a naŋgi qa ŋiriŋej.
21 Osiqa minjrej, “O Korasin qure ti Betsaida qure ti, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Maŋwa e nuŋgoq di yoqnem qaji di Tair qure ti Saidon qure ti naŋgoq di brantej qamu naŋgi nami are bulyosib are uge qa gara jigsib ŋam sumq di awoeb qamu.
22 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa a na niŋgi tulaŋ padaltŋgougetqas. Qotei na Tair qure ti Saidon qure ti naŋgi degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.
23 O Kaperneam tamo uŋgasari, niŋgi laŋ qureq oqwa kere e? Keresai. Qotei na niŋgi breiŋgimqa moiyo qureq aiqab. Di kiyaqa? Maŋwa e nuŋgoq di yoqnem qaji di Sodom qure naŋgoq di brantej qamu naŋgi bini unub qamu. Naŋgi padalosai qamu.
24 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa a na niŋgi tulaŋ padaltŋgougetqas. Qotei na Sodom qure naŋgi degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.”

Yesus na niŋgi aqaryaiŋgimqa niŋgi aqaratqab

25 Bati deqa Yesus a endegsi Qotei pailyej, “O Abu, ni segi laŋ qa ti mandam qa ti Koba. E ino ñam soqteqnum. Di kiyaqa? Ni ijo anjam kalil

powo tamo naŋgi qa ulitoqnsimqa tamo naŋgi aŋgro du du bul unub qaji naŋgi segi qa babteqnam naŋgi poinjreqnu.

26 Od, Abu, ni ino segi areqalo dauryosim agi degyeqnum."

27 Yesus a degsi Qotei pailyej. Osiqa marej, "Ijo Abu na iŋgi iŋgi kalil ijo baŋq di ateleŋej unu. E segi Qotei aqa Ŋiri. Tamo bei a e qa qaliesai. Ijo Abu a segi e qa qalie. Tamo bei a ijo Abu qa qaliesai dego. E segi ijo Abu qa qalie. E na tamo qudei naŋgi ijo Abu osornjrqa areibqas di osornjrqai. Yim naŋgi dego ijo Abu qa qalieqab.

28 "Niŋgi gulbe qoboiyoqnsib waukobaeqnub qaji niŋgi kalil ijoq babqa e na aqaryaiŋgitqa niŋgi aqaratqab.

29 E ijo segi ñam aguq atoqnsim tamo naŋgi lawo kumbra enjreqnum. Deqa niŋgi e qa geregere qalieosib ijo anjam dauryoqniy. Yim niŋgi aqaratqab.

30 Niŋgi ijo anjam dauryqajqa di gulbe sai. Di oto. Wau e na niŋgi eŋgeqnum qaji di dego gulbe sai. Di oto."

12

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

1 Yori bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa aŋgro naŋgi mamnjrnaqa bem sum gei eleŋoqnsib uye uye giloqneb.

2 Naŋgi degsib gileqnabqa Farisi qudei naŋgi bosib naŋgi unjrsib Yesus minjeb, "Ni une. Ino aŋgro naŋgi gago dal anjam groteqnub. Yori bati qa kumbra degyo di getento koba."

3 Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi minjrej, "Nami Devit aqa wau tamo naŋgi ti mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di niŋgi buk miligiq di sisiyosai kiyo?

4 Devit a atra tal miligiq gilsiqa Qotei atraiyqajqa bem osiqa aqa wau tamo naŋgi koba na uyeb. Bem di getento. Di atra tamo naŋgo segi uyqajqa bem. Devit a degyej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji.

5 Dal anjam bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende. Atra tamo naŋgi yori bati gaigai atra tal miligiq di waueqnub. Naŋgo kumbra dena naŋgi dal anjam groteqnub. Ariya naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji. Niŋgi anjam di nami buk miligiq di sisiyosai kiyo?

6 Ariya e niŋgi endegsi merŋgwai. Bini tamo bei atra tal tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.

7 Qotei aqa anjam bei dego nami endegsib neŋgreŋyeb unu, 'Niŋgi e laŋa atraibeqnub. E nuŋgo kumbra deqa arearetbosaieqnu. Niŋgi tamo naŋgi qa duloqnsib kumbra bole bole enjroqnqab di e tulaŋ arearetbqas.' O Farisi, niŋgi Qotei aqa anjam di sisiyosib poiŋgo qamu niŋgi tamo une saiqoji naŋgi gulbe enjrosai qamu.

8 E Tamo Aŋgro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba."

Yori bati qa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di boletej

9 Onaqa Yesus a dena walwelosiqa qure beiq di brantosiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilej.

10 Qotei tal miligiq di tamo bei baŋ qandamyej qaji a soqnej. Deqa tamo qudei naŋgi Yesus aqa jejamuq di anjam laŋa qametqa marsibqa

endegsib nenemyeb, “Iga yori bati qa tamo boletqom di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi marqo?”

11 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo bei aqa kaja a yori bati qa uloŋosim subq aiyimqa a uratqasai. A na aqaryaiyosim olo subq dena osim goge atqas. Di niŋgi qalie.

12 Ariya tamo naŋgi kaja sai. Naŋgi tamo qunuŋ ti. Deqa iga yori bati qa tamo aqaryaiyim a bole sqas di kumbra bole.”

13 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, “Ni ino baŋ waiy.” Degsi minjnaqa aqa baŋ waiyonaq boleej. Aqa baŋ bei ombla na kerekereeb.

14 Onaqa Farisi naŋgi Qotei talq dena oqedosib naŋgi gam kiyersib Yesus qalib moiqajqa deqa qairoqneb.

Yesus a segi qujai Qotei aqa wau tamo bole

15 Farisi naŋgi Yesus qalqajqa qairoqneb di qalieosiqa qure di uratosiq walwelosiq gilej. A gileqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi a dauryeqnab a naŋgo ma tamo kalil naŋgi boletnjroqnej.

16 Osiqa a na naŋgi saidnjroqnej, “Niŋgi ijo ñam ubtosib maraib.”

17 Yesus a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A anjam endegsi marej,

18 “Endi ijo wau tamo e segi na giltem qaji. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. E a qa areboleboleibeqnu. E ijo Mondor aqaq di atitqa a na sawa bei bei qaji naŋgi endegsim minjroqnqas, ‘Niŋgi kumbra bole dauryiy.’

19 A ŋiriŋ anjam maroqnqasai. A leleŋkobaoqnqasai. Gamq di tamo uŋgasari naŋgi aqa kakro quoqnqasai.

20 Silai aqa baŋga geŋqa laqnimqa a na torei gentqasai. Waŋal aqa puloŋ kiñalaamqa a na torei mosotqasai. A degsim lawo na wauoqnsim gilsim gilsim kumbra bole torei siŋgilatqas.

21 Yimqa sawa bei bei qaji naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosib a na naŋgi aqaryainjrqajqa deqa tariŋoqnsib sqab.”

Tamo qudei naŋgi maroqneb, “Yesus a Belsebul aqa siŋgila na waueqnu”

22 Onaqa bati di tamo bei mondor uge na medabu getentosiq ŋam qandimyej qaji a soqnej. Sonaqa tamo qudei na a osib Yesus aqa areq beb. Bonabqa Yesus na mondor uge di wiyetonaqa aqa meŋ otyonaqa aqa ŋamdamu boleosiq a sawa unsiqa anjam bole maroqnej. 23 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugugetosib maroqneb, “Tamo di a Devit aqa Ŋiri kiyo?”

24 Onaqa Farisi naŋgi naŋgo anjam di qusibqa maroqneb, “Sai. Mondor uge naŋgo gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Siŋgila dena a na mondor uge naŋgi winjreqnu.”

25 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo naŋgi sawa qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi koba na geregere sqa keresai. Naŋgi niñaqosib koboqab. Tamo naŋgi qure qujai kiyo tal qujai kiyo di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi dego koba na geregere sqa keresai.

26 Dego kere Satan na aqa segi mondor uge naŋgi winjrqas di naŋgi poaiyelqab. Deqa Satan a kiyersim aqa mondor uge naŋgi olo taqatnjrqas? Di keresai.

27 Niŋgi mareqnub, ‘Yesus a Belsebul aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjreqnu.’ Di sai. E Belsebul aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjrqai

di yai aqa siŋgila na nuŋgo aŋgro naŋgi mondor uge winjrqab? Deqa naŋgi segi na merŋgwab, niŋgi anjam groteqnub.
28 Ariya e Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjrqai di niŋgi endegsi poiŋgwas, ‘Bole, Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqo.’ Niŋgi degsi poiŋgwas.
29 “Tamo bei a kiyersim tamo siŋgila koba bei aqa tal gogetosim aqa iŋgi iŋgi kalil bajiŋqas? E marqai. A mati tamo di sil na tontim soqnimqa di aqa iŋgi iŋgi kalil bajiŋqas. Tontqasai di aqa iŋgi iŋgi bajiŋqa keresai.
30 “Tamo bei na e beterbqasai di a na e jeutbqas. Tamo bei a e ombla wauqasai di a na ijo wau ugetetbqas.
31 “Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo uŋgasari naŋgo une kalil Qotei na kobotetnjrqas. Naŋgo misiliŋ anjam mareqnub qaji une di dego Qotei na kobotetnjrqas. Ariya naŋgi Qotei aqa Mondor misiliŋyqab une di Qotei na kobotetnjrqasai.
32 E Tamo Aŋgro. Tamo a e misiliŋbqas une di Qotei na kobotqas. Ariya tamo a Mondor Bole misiliŋyqas une di Qotei na kobotqasai. Bini bati endeqa Qotei na kobotqasai. Mondoŋ dego Qotei na kobotqasai.”

Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub

33 Osiqa Yesus a olo marej, “Ŋam bole naŋgi gei bole ateqnub. Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub. Deqa tamo naŋgi ŋam aqa gei unsibqa dena poinjrqas, ‘Ŋam di bole. Ŋam di uge.’
34 Niŋgi amal uge bul. Niŋgi tamo uge. Deqa niŋgi kiyersib anjam bole maroqnqab? Tamo naŋgo areqalo kalil naŋgo are miligiq na oqoqnsiq medabuq na branteqnu.
35 Tamo bole naŋgo are miligi di areqalo bole na maqejunu. Deqa naŋgi kumbra bole yeqnub. Ariya tamo uge naŋgo are miligi di areqalo uge na maqejunu. Deqa naŋgi kumbra uge yeqnub.
36 “Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa naŋgo anjam kalil naŋgi laŋa laŋa mareqnub qaji di Qotei na naŋgo jejamuq di qametnjrqas.
37 Ino anjam boleamqa Qotei na mermqas, ‘Ni tamo bole.’ Ino anjam ugeamqa Qotei na mermqas, ‘Ni tamo uge.’ ”

Tamo qudei naŋgi Yesus aqa maŋwa unqajqa minjeb

38 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei ti Farisi qudei ti naŋgi na kamba Yesus minjeb, “O Qalie Tamo, ni Qotei aqa maŋwa bei babtim iga unqom.”
39 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ ugedamu. Naŋgi Qotei areiyosaieqnub. Naŋgi gaigai ijo maŋwa laŋa unqajqa metbeqnub. Deqa e na ijo maŋwa bei naŋgi osornjrqasai. Qotei aqa medabu o tamo Jona aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi unqab.
40 Agi Jona a bati qalub qolo qalub qe ani aqa miligiq di soqnej. Dego kere e Tamo Aŋgro bati qalub qolo qalub sub miligiq di sqai.
41 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa Ninive tamo naŋgi tigelqab. Tigelosibqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge babtetnjrqab. Naŋgi degyqab. Di kiyaqa? Ninive tamo naŋgi nami Jona aqa anjam qusib are bulyeb deqa. Ariya bini tamo bei Jona tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.
42 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa uŋa mandor nami guta di sawa taqatoqnej qaji a dego tigelqas. Tigelosimqa tamo

uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge babtetnjrqas. A degyqas. Di kiyaqa? Uŋa di a nami Solomon aqa powo kobaquja unqa marsiqa sawa isaq na walwelosi bej deqa. Ariya bini tamo bei Solomon tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu."

Mondor uge a tamo aqa jejamu uratosim olo bqas

43 Osiqa Yesus a olo marej, "Mondor uge a tamo bei aqa jejamuq dena ulaŋosim sawa kaŋgraŋoq gilqas. Gilsim dia laqnsimqa aqaratqajqa sawa ŋamam ugeiyim marqas,

44-45 'E olo puluosiy ijo tal uratem qaji deq olo aiqai.' A degsi marsimqa aisim tal di laŋa unu degsim unqas. Tal di nami maŋ solsib iŋgi iŋgi kalil gereiyeb milalejunu di unsimqa olo puluosim gilsim mondor uge 7 tulaŋ ugedamu naŋgi joqsim bosim koba na tal dia sqab. Soqnibqa tamo di aqa so tulaŋ ugeqas. Aqa so uge namij degwasai. Aqa so olo tulaŋ ugedamuqas. Dego kere tamo uŋgasari bini bati endeqa kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi degsib sougetesqab."

Yesus a marej, "Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?"

46 Yesus na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi anjam degsi minjreqnaqa aqa was naŋgi aqa ai koba na Yesus qa bosib talq di iteb. Yesus a warum miligiq di sonaqa naŋgi na anjam bei minjqajqa deqa oqeq di tigelesoqneb.

47 Onaqa tamo bei na Yesus minjej, "Ni que. Ino was naŋgi ino ai ombla na ni anjam bei mermqa bonub agi oqeq di tigelejunub."

48 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?"

49 Degsi minjsiqa aqa baŋ na aqa segi aŋgro naŋgi osoryosiqa minjej, "Ni une. Ijo ai ijo was naŋgi agide.

50 Tamo a ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa areqalo dauryoqnqas di a ijo was bole. A ijo jaja. A ijo ai."

13

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

1 Bati deqa Yesus a tal uratosiqa alile aisiq ya agu qalaq di awoej.

2 Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi bosib aqa areq di koroon-abqa a sasalosiqa qobuŋ gogetosiq di awoej. Awesonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi alile di tigelesoqneb.

3 Tigelesonabqa a na yawo anjam gargekoba naŋgi minjroqnej. Yawo anjam bei endegsi minjrej, "Niŋgi quiy. Tamo bei a gilsiqa aqa iŋgi wauq di saga yago breiyeleŋej.

4 Breiyonaqa saga yago qudei gam qalaq aiyeleŋeb. Ainabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb.

5 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeleŋeb. Mandam di guma meniŋ ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago aiyeleŋosib urur oqoqujateb.

6 Naŋgo jirim tulaŋ guma aiyosai deqa seŋ oqsiq kaŋkaŋonaqa naŋgi laosib moreŋeb.

7 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeleŋeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsiq kabutnjrnaq geitosai.

8 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb. Di aisib oqoboledamuyosib gei tulaŋ gargekoba ateleŋeb. Qudei 100. Qudei 60. Qudei 30.

9 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem."

Yesus a kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjroqnej?

10 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa naŋgi aqa areq bosib nenemyeb, "Ni kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjreqnum?"

11 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Anjam di aqa utru uliejunu. Di Qotei na babtimqa ijo aŋgro niŋgi segi utru qalieqab. Ariya a na tamo uŋgasari laŋaj naŋgi yawo anjam aqa utru osornjrqasai.

12 Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq di unu qaji di Qotei na olo yaiyimqa a laŋa sqas.

13 Tamo uŋgasari naŋgi di ŋam atoqnsib ijo anjam aqa damu uno-saieqnub. Naŋgi dab atoqnsib ijo anjam aqa utru quosaieqnub. Osib poinjrosaieqnu. Deqa e na naŋgi yawo anjam segi minjreqnum.

14 Naŋgo kumbra dena anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu branteqnu. A endegsi marej, 'Niŋgi dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru poiŋgwasai. Niŋgi ŋam atoqnqab di ijo anjam aqa damu dego poiŋgwasai.

15 Tamo uŋgasari di naŋgo are miligi geteŋnjrejunu. Naŋgo dabkala na ijo anjam quqwajqa asginjreqnu. Naŋgi ŋam bruŋejunub. Deqa naŋgo ŋamdamu na ijo kumbra unqasai. Naŋgo dabkala na ijo anjam qusib utru poinjrqasai. Naŋgi are bulyosib ijoq bqasai dego. Deqa e na naŋgi boletnjrqasai.' Qotei a nami degsi marej.

16 "O ijo aŋgro, niŋgi nuŋgo ŋamdamu na ijo kumbra uneqnub. Nuŋgo dabkala na ijo anjam queqnub. Deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgem.

17 E bole merŋgwai. Nami Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti tamo bole bole naŋgi ti gargekoba kumbra niŋgi bini uneqnub qaji di unqajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi unosaioqneb. Anjam niŋgi bini queqnub qaji di dego naŋgi quqwajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi quosaioqneb."

Saga yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na babtej

18 Osiqa Yesus a olo marej, "Saga yago qa yawo anjam e maronum di aqa utru e na babtitqa niŋgi quiy.

19 Saga yago qudei gam qalaq ainabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb di aqa utru endegsi unu. Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Anjam di tamo qudei naŋgi qusibqa ariya naŋgi geregere poinjrosai. Deqa Satan a bosim anjam di olo yainjrqas. Qotei na naŋgo are miligiq di anjam di atej ariya Satan a bosim olo yainjrqas.

20 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib tulaŋ areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib naŋgo areq atqab.

21 Ariya anjam di naŋgo are miligiq tulaŋ guma aiyosai. Deqa sokiñala Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo qudei na bosib naŋgi gulbe enjrsib ugeugeinjrqab. Yimqa naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di naŋgi olo ulontqab.

22 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusibqa ariya bunuqna naŋgi

olo mandam qa iŋgi iŋgi qa are koba qaloqnsib ñoro koba oqajqa are prugnjroqnqas. Yimqa kumbra dena naŋgi gisaŋnjrsim Qotei aqa anjam naŋgo are miligiq di tentim loumqas. Saga yago uge naŋgi gei bole atosaieqnub dego kere.

23 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib geregere poinjrimqa naŋgo are miligiq di siŋgilatqab. Deqa Qotei aqa anjam di naŋgo are miligiq di saga bul tulaŋ kobaqas. Qudei 100. Qudei 60. Qudei 30."

Pilagiŋ yago breiyqajqa yawo anjam

24 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjrej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo bei a gilsiqa aqa iŋgi wauq di bem sum yageleŋej dego kere.

25 Bem sum yageleŋonaqa qolo tamo uŋgasari naŋgi ŋereŋesonabqa jeu tamo bei a bosiqa bem sum yago ambleq di pilagiŋ yago dego breiyej. Breiyosiq ulaŋej.

26 Ariya bunuqna bem sum oqsib geiteleŋonabqa pilagiŋ na dego dauryosiq oqej.

27 Deqa kaŋgal tamo naŋgi na bosib unsibqa wau lanja minjeb, 'O Tamo Koba, ni bem sum segi yagem. Deqa kiyaqa bem sum oqsib geitonubqa pilagiŋ dego dauryosib oqonub?'

28 "Onaqa wau lanja na kamba minjrej, 'Jeu tamo bei a bosiq pilagiŋ yago breiyej.' Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, 'O Tamo Koba, ni marimqa iga pilagiŋ di otoreleŋqom.'

29 Onaqa minjrej, 'Niŋgi pilagiŋ otoraib. Niŋgi otorqab di bem sum ti turtosib otoro uge.

30 Deqa niŋgi uratib soqneb. Bem sum ti pilagiŋ ti koba na oqsib geiteleŋabqa e na ijo wau tamo qudei naŋgi endegsi minjrqai, "Niŋgi pilagiŋ otorosib ruwoeleŋosib ŋamyuwoq di koitiy. Koitosib bem sum olo osib ijo talq di ateleŋiy." ' "

Sis yago qa yawo anjam

31 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere.

32 Sis yago naŋgi tulaŋ kiñilala kas yago bul. Iŋgi iŋgi qudei naŋgo yago kokba yala. Sis yago naŋgi tulaŋ kiñilala. Ariya sis yago di tamo bei na osim aqa wauq di yagimqa bunuqna a oqsim tulaŋ kobaqujaqas. Osim ŋam qudei buŋnjrsim dani kokba ateleŋqas. Amqa qebari naŋgi bosib aqa daniq di simi ateleŋqab."

Bem tiyeqnu qaji sum aqa yawo anjam

33 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di bem tiyeqnu qaji sum bul. Uŋa bei a bem tiyeqnu qaji sum kiñala osiqa bem sum laŋaj ti turtosiq web kobaqujaq di bulyonaqa bem kalil tiyekritej."

Yesus a yawo anjam gargekoba maroqnej

34 Yesus a na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam gargekoba deqaji min-
jroqnej. A anjam bei minjrosaioqnej. Yawo anjam segi minjroqnej.
35 A kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo bei nami
marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
“E yawo anjam tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqai.
Tulaŋ nami yawo anjam di aqa utru uliesoqnej.
Sosiq agi bini uliejunu.
Deqa e na ubtosiy maroqnqai.”

Pilagiŋ yago breiyqajqa yawo anjam aqa utru

36 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsiqa tal gogetosiq di
sonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, ni na
pilagiŋ qa yawo anjam di aqa utru geregere plaltosim merge.”
37 Onaqa Yesus na minjrej, “Tamo bem sum yagej qaji di agi e segi. E
Tamo Aŋgro.
38 Bem sum aqa wau di mandam endi. Bem sum yago di tamo uŋgasari
Qotei na taqatnjreqnu qaji naŋgi. Pilagiŋ yago di Satan aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi.
39 Jeu tamo pilagiŋ yago breiyej qaji di Satan. Bem sum geiteleŋo bati
di diŋo bati. Wau tamo bem sum otoreleŋeb qaji di laŋ aŋgro naŋgi.
40 Deqa niŋgi quiy. Wau tamo naŋgi bosib pilagiŋ otorosib ŋamyuwoq di
koiteleŋeb dego kere laŋ aŋgro naŋgi diŋo bati qa kumbra degyqab.
41 Bati deqa e Tamo Aŋgro na ijo laŋ aŋgro naŋgi qariŋnjritqa aisib
iŋgi uge uge kalil tamo naŋgi uneq breinjreqnub qaji naŋgi ti tamo kalil
kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi ti pilagiŋ bul breinjrib ŋamyuwo
kobaq aiqab. Deqa Qotei a naŋgo Mandor Koba sqasai. Osim naŋgi
taqatnjrqasai dego.
42 Naŋgi ŋamyuwo kobaq aisib dia akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo
jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.
43 Bati deqa tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgo Abu
Qotei na naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Deqa naŋgi seŋ bul
tulaŋ suwaŋesqab. Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere
quem.”

Silali ulitqajqa yawo anjam

44 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di
tamo qudei na silali kobaquja osib ŋam moŋgum miligiq di ateb dego
kere. Atsib nañu agu beiq di sub bogsib sub miligiq di ŋam moŋgum
uliteb. Onaqa tamo bei na bosiq ŋam moŋgum di itosiq tulaŋ arebole-
boleiyej. Deqa a ŋam moŋgum di olo subq di mororyosiq gilsiq aqa iŋgi
iŋgi kalil qariŋyosiq dena silali osiq nañu agu di awaiyej.”

Kolilei qa yawo anjam

45 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di
iŋgi iŋgi qariŋyo tamo bei a kolilei qa ŋamoqnej dego kere.
46 A gilsiq kolilei tulaŋ boledamu bei itosiq olo puluosi bosiq aqa iŋgi
iŋgi kalil qariŋyosiq dena silali osiq kolilei di awaiyej.”

Kakaŋ waiyqa yawo anjam

47 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di

tamo naŋgi yuwalq di kakaŋ waiyosib qe gargekoba utru segi segi eleŋeb dego kere.
48 Kakaŋ maqonaqa tamo naŋgi na titosib bosib ululq di goge atsib awoosib qe bole bole gumbaq di jigeleŋeb. Osib qe uge uge uratosib qalaq di breinjreb.
49-50 Kumbra deqaji diŋo bati qa brantqas. Laŋ aŋgro naŋgi bosib tamo bole bole naŋgi eleŋqab. Osib tamo uge uge naŋgi breinjribqa ŋamyuwoq aiqab. Ŋamyuwo koba dia naŋgi akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas."
51 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, "Yawo anjam kalil merŋgonum qaji endi niŋgi utru poiŋgwo e?" Onaqa naŋgi na minjeb, "Od."
52 Onaqa Yesus na olo minjrej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Anjam di dal anjam qalie tamo qudei naŋgi poinjreqnu. Poinjreqnu qaji naŋgi tal aqa abu bul sqab. Deqa naŋgi naŋgo talq dena ñoro bunuj ti ñoro namij ti eleŋoqnsib oqeq atoqnqab."

Yesus aqa qure utru naŋgi aqa anjam quetosai

53 Yesus a yawo anjam di kalil marsiq koboonaqa a sawa di uratej.
54 Osiqa aqa segi qure utruq gilsiq di sonaqa yori batiej. Deqa a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa tamo uŋgasari gargekoba sonab tigelosiqa Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Minjreqnaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa anjam qusibqa tulaŋ prugugetosib maroqneb, "Yesus a powo qabe na osiqa anjam siŋgila deqaji palontosiq mergeqnu? A kiyersiq maŋwa deqaji babteleŋeqnu?
55 Aqa abu a laŋa tal gereiyo qaji tamo. A Maria aqa ŋiri. A Jems na Josep na Saimon na Judas na naŋgo was.
56 Aqa jaja kalil naŋgi agi iga koba na endi unum. Deqa a kiyersiq maŋwa deqaji babteleŋeqnu?"
57 Naŋgi degsib yomu anjam marsib Yesus qa ugeeb. Onaqa a na minjrej, "Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetqa asginjrqas. Deqa a ñam saiqoji sqas. Aqa segi talq di dego a ñam saiqoji sqas. Ariya a qure bei beiq giloqnsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetoqnsib aqa ñam soqtoqnqab."
58 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi degsi minjrej. Aqa segi qure utruq di a maŋwa gargekoba yosai. Di kiyaqa? Naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa.

14

Herot a are qalej, "Yesus a Jon yansnjro qaji"

1 Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa saosib laqnabqa Mandor Herot a quej.
2 Qusiqa aqa wau tamo naŋgi minjrej, "Tamo di a Jon yansnjro qaji. A moisiq olo subq na tigelqo. A deqa siŋgila osiqa maŋwa babteleŋeqnu."
3-4 Herot a nami aqa was Filip aqa ŋauŋ Herodias yaiyosiq ej. Deqa Jon na Herot minjoqnej, "Ni ino segi was aqa uŋa em di kumbra bolesai. Ni kumbra ugeteqnum." Jon na Herot degsi minjoqnej. Deqa Herot a Jon qa minjiŋ oqetonaqa aqa qaja tamo qudei qariŋnjrnaqa gilsib Jon ojsib sil na qosisib tonto talq di waiyeb.

5 Jon a tonto talq di sonaqa Herot a endegsi are qaloqnej, “E Jon qalit
moiqas.” Ariya tamo uŋgasari kalil naŋgi maroqneb, “Jon a Qotei aqa
medabu o qaji tamo bole.” Naŋgi degsib maroqneb deqa Herot a naŋgi
ulainjrsiq Jon qalqa uratej.
6 Ariya bati bei Herot a Jon qalim moiqajqa gam endegsi itej. Aqa
ŋambabo bationaqa a na maruro atsiqa tamo qudei naŋgi metnjrnaq
bosib aqa talq di koroeb. Koroosib iŋgi uyeqnabqa Herot aqa ŋauŋ aqa
aŋgro sebiŋ a warum miligiq bosiqa naŋgi lou tuetnjroqnej. Onaqa Herot
a di unsiqa tulaŋ areboleboleiyej.
7 Deqa a na aŋgro sebiŋ di minjej, “Ni ijo iŋgi kiye oqajqa merbqam e
ni emqai.” Osiqa aqa anjam di olo siŋgilatosiq minjej, “Ijo anjam di e bole
dauryqai. E uratqasai bole sai.”
8 Onaqa aŋgro sebiŋ aqa ai na minjej, “Ni Jon aqa gate qa Herot minje.”
Onaqa aŋgro sebiŋ na Herot minjej, “Ni Jon yansnjro qaji aqa gate tabirq
di atsim ebe.”
9 Onaqa Herot a Jon qalim moiqajqa are sosai deqa a are tulaŋ gul-
bekobaiyej. Ariya aqa segi anjam tamo kalil naŋgo ulatamuq di marsiq
siŋgilatej qaji deqa are qalsiqa aŋgro sebiŋ di minjej, “Di kere.”
10 Osiqa aqa qaja tamo bei qariŋyonaq gilsiqa tonto talq di Jon aqa
kakro gentetej.
11 Osiqa aqa gate tabirq di atsiqa osi bosiq aŋgro sebiŋ di yonaqa a na
osi gilsiqa aqa ai yej.
12 Onaqa bunuqna Jon aqa aŋgro naŋgi deqa qusibqa bosib Jon aqa
qusa osi gilsib subq ateb. Osib Yesus aqa areq gilsib minjeb, “Herot na
Jon qalnaq moiyej.”

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

13 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa a sawa di uratosiq qobuŋ bei
gogetosiqa wadau sawaq gilej. Aqa aŋgro naŋgi ti gileb. A gileqnaqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi deqa qusibqa naŋgo segi segi qureq na tigelosib siŋga
na gurgurosib Yesus ŋamqajqa gileb.
14 Onaqa Yesus a qobuŋ na gilsiq tiryosiqa ŋam atej di tamo uŋgasari
tulaŋ gargekoba naŋgi nami tiryqa sawaq di tariŋesonab unjrej. Unjrsiqa
a naŋgi qa are ugeiyej. Deqa a naŋgo areq aisiqa naŋgo ma tamo kalil
boletnjroqnej.
15 Onaqa seŋ aisiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib
minjeb, “O Tamo Koba, endi wadau sawa. Seŋ aiqo. Qoloqas. Deqa ni
na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa qure qureq gilsib di iŋgi awaiyosib
uyqab.”
16 Onaqa Yesus na minjrej, “Naŋgi kiyaqa qure qureq gilqab? Niŋgi segi
na iŋgi anainjriy.”
17 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Iga iŋgi sai. Iga bem 5 qe
aiyela segi unu.”
18 Onaqa Yesus na minjrej, “Bem ti qe ti di ijoq osib boiy.”
19 Onaqa naŋgi bem ti qe ti di osi bosib Yesus yonabqa a na tamo
uŋgasari kalil naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil ñiŋq di awoeleŋoiy.” Onaqa naŋgi
kalil awoonabqa Yesus na bem 5 ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge tarosiq
Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem ti qe ti giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi
enjrnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi jeisib enjreqnab
uyoqneb.

20 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto uratelenjeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqelenjej.
21 Tamo kalil bem ti qe ti uyeb qaji naŋgi sisiyeb 5,000. Ariya uŋgasari ti aŋgro du du ti naŋgi sisiyosai.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

22 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi qobuŋ gogetosib namoosib gilsib ya agu taqal beiq di tiryosib soqniy. E na tamo uŋgasari naŋgi minjritqa naŋgo qure qureq jaraiyoqnib e bqai.”
23 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi namoosib qobuŋ na gileqnabqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi minjrnaq jaraiyeqnabqa a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej. Oqsiq a segi mana goge di sonaqa bilaqtej.
24 Onaqa aqa aŋgro naŋgi qobuŋ na gileqnabqa ya agu ambleq di jagwa koba tigelosiqa ya korkortosiqa naŋgi pulutnjrej.
25 Nobqolo ambru Yesus a aqa aŋgro naŋgoq bosiqa ya baŋgaq na walwelosiqa naŋgi daurnjrsiq gilej.
26 Onaqa naŋgi ŋam ateb di Yesus a ya baŋgaq na walwelosiq naŋgo areq beqnaqa unsib mareb, “Di buga beqnu.” Osib naŋgi tulaŋ ulaugetosib lelenjkobaeb.
27 Onaqa Yesus na minjrej, “Nuŋgo are siŋgilatiy. Endi e beqnum. Ulaaib.”
28 Onaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni kiyo beqnum? Ni degam e odbimqa e kamba ya baŋgaq na walwelosiy ino areq bqai.”
29 Onaqa Yesus na Pita minjej, “Od, endi e. Ni au.” Degsi minjnaqa Pita a qobuŋ uratosiqa ya baŋgaq na walwelosi gilsiq Yesus jojomyej.
30 Yesus jojomyosiqa ŋam atsiq jagwa unsiq ulaej. Ulaosiq tuqoqnsiq maosiq Yesus minjej, “O Tamo Koba, e tuqeqnum. Deqa ni e aqaryaibe.”
31 Onaqa Yesus na aqa baŋ waiyosiq Pita ojsiq soqtej. Soqtosiq minjej, “Kiyaqa ni areqalo aiyeltonum? Ni e qa ino areqalo siŋgilatqa yonum keresaiimqo.”
32 Degsi minjsiqa naŋgi aiyel qobuŋ gogetonabqa jagwa laej.
33 Onaqa tamo qobuŋq di soqneb qaji naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi aqa ñam soqtosib minjeb, “Bole, ni Qotei aqa Ŋiri.”

Tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa gara mutu ojeqnab naŋgo ma kobooqnej

34 Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib Genesaret sawaq di tiryeb.
35 Tiryonabqa qure deqaji naŋgi na Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrej. Poinjrnaqa anjam qariŋyonab qure qure kalil jojom di soqneb naŋgi quoqnsib naŋgo ma tamo naŋgi joqoqnsib Yesus aqa areq osi belenjoqneb.
36 Belenjoqnsib Yesus endegsib minjoqneb, “Naŋgi ino gara mutu segi ojibqa naŋgo ma kobooqnqas.” Onaqa Yesus na odnjrnaqa tamo uŋgasari kalil ma ti soqneb qaji naŋgi aqa gara mutu ojoqneb. Ojoqneb qaji kalil naŋgo ma kobooqnej.

15

Yesus a Qotei aqa dal anjam ti moma naŋgo kumbra qa ti marej

1 Onaqa bati deqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo qudei ti naŋgi Jerusalem dena bosibqa Yesus aqa areq di koroeb. Koroosib minjeb,

2 “Ino aŋgro naŋgi kiyaqa gago moma naŋgo kumbra gotraŋyeqnub? Agi
naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati baŋ yansosaisosib laŋa uyeqnub.”
3 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi kiyaqa Qotei aqa dal anjam
gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo segi moma naŋgo kumbra dauryeqnub?
4 Qotei a nami marej, ‘Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa
naŋgo anjam dauryoqne. Tamo bei na aqa ai abu naŋgi misiliŋnjrimqa a
qalib moiyem.’ Qotei a nami degsi marej.
5 Ariya niŋgi mareqnub, ‘Tamo bei aqa ai kiyo aqa abu kiyo iŋgi qa
truquamqa a na minjqas, “Ijo iŋgi iŋgi ejunum endi e ni emqa kere. Eo.
E ni emqasai. E nami Qotei atraiyqa giltem deqa e ni aqaryaimqasai.” ’
6 A degsi minjqas di niŋgi marqab, ‘A keretqo. A na aqa ai abu
naŋgi aqaryainjraiq.’ Niŋgi degsib marqab. Nuŋgo kumbra dena niŋgi
Qotei aqa anjam gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo segi moma naŋgo kumbra
dauryeqnub.
7 “Niŋgi gisaŋ tamo. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Qotei aqa medabu
o qaji tamo Aisaia a kere niŋgi qa anjam endegsi marej,
8 ‘Tamo naŋgi di naŋgo medabu na ijo ñam soqteqnub. Ariya naŋgo are
miligi e qa sosai. Isaq di unu.
9 Naŋgi laŋa babaŋ na e qa loueqnub. Osib mandam tamo naŋgo dal
anjam palontoqnsib olo beltoqnsib mareqnub, “Anjam endi Qotei aqa
anjam.” ’ ”

Iŋgi kiye na tamo a jiga yeqnu?

10 Yesus a Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo tamo uŋgasari kalil
naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi ijo anjam endi
geregere qusib poiŋgem.
11 Tamo bei a iŋgi uyimqa aqa miligiq aiqas dena tamo jiga yqasai. Iŋgi
uge uge tamo aqa medabuq na branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu.”
12 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa aqa
aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “Farisi naŋgi ino anjam di qusib ni qa
are ugeinjrqo. Di ni qalie e?”
13 Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a iŋgi
yagobuleqnu. Iŋgi kalil a yagosai qaji di a na jirim qoji otorosim taqal
breinjrqas.
14 Deqa niŋgi Farisi naŋgi uratnjrib soqneb. Naŋgi tamo ŋam qandimo
bul unub deqa naŋgi na tamo bei gam osoryqa keresai. Niŋgi qalie,
tamo ŋam qandimo bei na tamo ŋam qandimo bei aqa baŋ ojsim ombla
walwelqab di ombla maŋgalsib subq aiqab. Farisi naŋgi tamo deqaji bul.”
15 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, iŋgi jiga qa yawo anjam
ni maronum di aqa utru geregere plaltosim mergim iga quqwom.”
16 Onaqa Yesus na kamba aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi dego
ijo yawo anjam di aqa utru poiŋgosai e?
17 Tamo naŋgi iŋgi uyeqnabqa aisiq meneq di unu. Meneq dena bi talq
di waiyeqnub. Niŋgi di poiŋgosai kiyo?
18 Iŋgi uge uge tamo aqa are miligiq na oqoqnsiq medabuq na brante-
qnu qaji dena tamo jiga yeqnu.
19 Iŋgi uge uge di agi ubtosiy merŋgwai. Areqalo uge uge, tamo qaloqa,
uŋa qa laoqa, was aqa ŋauŋ anjamyoqa, bajiŋoqa, was aqa jejamu laŋa
gisaŋyoqa, was yomuiyoqa.

20 Kumbra uge uge dena tamo jiga yeqnu. Tamo a baŋ yansosaisosim laŋa iŋgi uyqas dena a jiga yqasai."

Kenan qaji uŋa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

21 Onaqa Yesus a dena tigelosiqa walwelosiq Tair qure ti Saidon qure ti naŋgo sawaq gilej.

22 Gilsiq di sonaqa Kenan qaji uŋa bei a sawa dena brantosiqa Yesus aqa areq bosiqa siŋgila na pailyosiq minjej, "O Tamo Koba, Devit aqa Ŋiri, ni e qa are ugeimeme. Mondor uge na ijo aŋgro sebiŋ a tulaŋ ugeugeiyoqnsiq jaqatiŋ koba yeqnu."

23 Onaqa Yesus a uŋa di aqa anjam qusiq quosaibulosiq anjam bei kamba minjosai. A mequmej. Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, "O Tamo Koba, uŋa di a siŋgila na iga pailgoqnsiqa daurgeqnu. Deqa ni na saidyimqa a puluosim ulaŋqas."

24 Onaqa Yesus na minjrej, "Israel naŋgi sougetejunub. Naŋgi kaja bul mandor saiqoji. Qotei na e qariŋbonaq naŋgo segiq bem."

25 Onaqa uŋa di a Yesus aqa areq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, "O Tamo Koba, ni e aqaryaibe."

26 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Iga aŋgro du du naŋgo iŋgi yainjrsim olo bauŋ naŋgi anainjrqom di kumbra bolesai."

27 Onaqa uŋa dena olo Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni kere maronum. Ariya e kamba anjam bei mermit ni que. Aŋgro du du naŋgi iŋgi uyeqnabqa iŋgi ñeŋgi ululoŋeqnaqa bauŋ naŋgi dego uyeqnub."

28 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa minjej, "O uŋa, ni e qa ino areqalo tulaŋ siŋgilatonum. Osim agi ni na anjam degsi merbonum. Deqa ni gilime. Ino anjam di e na dauryosiy ino aŋgro boletqai." Degsi minjnaqa bati qujai deqa mondor uge na aqa aŋgro di uratonaqa a boleej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

29 Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa walwelosiq Galili ya aguq di brantej. Brantosiq dena manaq oqsiq dia awesoqnej.

30 Awesonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi na tamo siŋga qandamnjro qaji ti tamo ŋam qandimnjro qaji ti tamo jejamu lainjro qaji ti tamo meŋ siŋgilainjro qaji ti tamo ma utru segi segi so qaji naŋgi ti joqsib boqnsib Yesus aqa areq di atoqneb. Ateqnabqa a na naŋgi kalil boletnjroqnej.

31 Deqa tamo meŋ siŋgilainjro qaji naŋgi olo anjam bole maroqneb. Tamo jejamu lainjro qaji naŋgo jejamu olo siŋgilaoqnej. Tamo siŋga qandamnjro qaji naŋgi olo tigelosib walweloqneb. Tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi olo ŋam poinjreqnaqa sawa unoqneb. Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unoqnsib tulaŋ prugoqnsib Israel naŋgo Qotei aqa ñam soqtoqneb.

Yesus a tamo 4,000 naŋgi iŋgi anainjrej

32 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, "Tamo uŋgasari naŋgi bati qalub e koba na soqneb naŋgi iŋgi saiqoji. Deqa e naŋgi qa are ugeibqo. E naŋgi mam ti suweinjritqa gamq di naŋgi mam na lao uge."

33 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, "Sawa endi wadau. Deqa iga iŋgi qabe na osimqa tamo uŋgasari gargekoba endi anainjronam kereqas?"

34 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi bem gembub unu?” Onaqa minjeb,
“Bem 7 unu. Qe kiñilala quja quja dego unu.”
35 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil mandamq
di awoeleŋoiy.”
36 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil mandamq di awoonabqa Yesus na bem
7 ti qe ti di osiqa Qotei pailyej. Pailyosiqa bem ti qe ti giŋgeŋyosiqa aqa
aŋgro naŋgi enjreqnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi
anainjreqnab uyoqneb.
37 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto uratelenjeb qaji di Yesus aqa
aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 7 di jignab maqeleŋej.
38 Tamo kalil iŋgi uyeb qaji naŋgi sisiyeb 4,000. Ariya uŋgasari ti aŋgro
du du ti naŋgi sisiyosai.
39 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi suweinjrnaqa naŋgo qure
qureq gileqnabqa a qobuŋ gogetosiqa Magadan sawaq gilej.

16

Farisi naŋgi Qotei aqa maŋwa bei unqajqa mareb

1 Onaqa Farisi ti Sadyusi ti naŋgi Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei
grotimqa qusib a ojqajqa deqa gisaŋyosib minjeb, “Ni endego Qotei aqa
maŋwa bei babtim iga unqom.”
2 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Bilaqteqnaqa niŋgi mareqnub, ‘Seŋ
lentqo. Laŋbi usriŋqo. Deqa sawa boleqas.’
3 Nebeeqnaqa niŋgi mareqnub, ‘Laŋbi tuluqo. Seŋ lentqo. Deqa jagwa
awa ti bqas.’ Od, niŋgi laŋ unoqnsib geregere pegiyeqnub. Ariya Qotei
aqa maŋwa bini branteqnu qaji di niŋgi kiyaqa utru poiŋgosaieqnu?
4 Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ
ugedamu. Naŋgi Qotei areiyosaieqnub. Naŋgi gaigai Qotei aqa maŋwa
laŋa unqajqa metbeqnub. Deqa e na Qotei aqa maŋwa bei naŋgi osorn-
jrqasai. Jona aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi unqab.” Yesus na Farisi
ti Sadyusi ti naŋgi degsi minjrsiqa uratnjrsiq gilej.

Bem tiyeqnu qaji sum qa yawo anjam

5 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na olo qobuŋ gogetosi-
bqa ya agu taqal beiq di branteb. Bati deqa aqa aŋgro naŋgi bem oqajqa
are walnjrej.
6 Onaqa Yesus a naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atsib
soqniy. Bem tiyeqnu qaji sum Farisi naŋgo bem ti bulyimqa bem dena
tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Sadyusi naŋgo bem dego tiyekritosim
tulaŋ kobaqujaqas.”
7 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa segi segi
maroqneb, “Iga bem osai deqa kiyo mergwo?”
8 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qalieosiqa minjrej, “Nuŋgo areqalo
e qa siŋgilatqa yonub tulaŋ keresaiiŋgwo. Niŋgi kiyaqa bem osai deqa
mareqnub?
9 Niŋgi e qa poiŋgosai unu kiyo? E nami bem 5 giŋgeŋyosimqa tamo 5,000
anainjronam uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba
kokba 12 di jignab maqeleŋej. Niŋgi deqa are walŋgwo kiyo?
10 E bati bei bem 7 dego giŋgeŋyosimqa tamo 4,000 anainjronam
uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba kokba 7 di jignab
maqeleŋej. Niŋgi deqa are walŋgwo kiyo?

11 O ijo aŋgro, e niŋgi bem tiyeqnu qaji sum qa merŋgonum di e niŋgi
yawo anjam merŋgonum. E niŋgi bem bole qa merŋgosai. Niŋgi kiyaqa
deqa poiŋgosai? Niŋgi quiy. Bem tiyeqnu qaji sum Farisi ti Sadyusi ti
naŋgo bem ti bulyimqa bem dena tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Niŋgi
deqa geregere ŋam atsib soqniy."
12 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi qusib poinjrej,
"Bole, Yesus a bem bole tiyosim kobaqujaqas deqa iga mergosai. Farisi ti
Sadyusi ti naŋgo gisaŋ anjam bem bul tulaŋ kobaqas deqa iga mergwo."

Pita a Yesus qa poiyonaqa aqa ñam ubtej

13 Onaqa bati bei Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na wal-
welosib Sisaria Filipai qure naŋgo sawaq di branteb. Brantosib Yesus na
aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, "Tamo uŋgasari naŋgi e Tamo Aŋgro
e qa kiyersib mareqnub?"
14 Onaqa naŋgi na minjeb, "Tamo qudei naŋgi mareqnub, ni Jon
yansnjro qaji. Qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Qudei naŋgi mareqnub,
ni Jeremaia kiyo Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei
kiyo?"
15 Onaqa Yesus a naŋgi olo nenemnjrej, "Niŋgi segi e qa kiyersib
mareqnub?"
16 Onaqa Saimon Pita na minjej, "Ni Kristus. Ni Qotei ŋambile gaigai
unu qaji aqa Ŋiri."
17 Pita a kamba Yesus degsi minjnaqa a na minjej, "O Saimon, Jona aqa
ŋiri, ni tulaŋ areboleboleimeme. Di kiyaqa? Ino anjam merbonum di
mandam tamo bei na babtosiq mermosai. Ijo Abu laŋ qureq di unu qaji
a segi na anjam di babtosiq mermqo.
18 Deqa e ni endegsi mermqai. Ni Pita. Ni meniŋ bul. Meniŋ quraq
di e na ijo segi tamo uŋgasari kalil naŋgi koroinjrqai. Koroinjritqa Moiyo
Qure aqa siŋgila na naŋgi ugetnjrqa keresai.
19 O Pita, ni que. Qotei a laŋ qureq di Mandor Koba unu deqa e ni siŋgila
emqai. Emitqa ni mandamq endi gam getentqam di Qotei a dego laŋ
qureq di gam getentqas. Ni mandamq endi gam waqtqam di Qotei a dego
laŋ qureq di gam waqtqas."
20 Yesus na Pita degsi minjsiqa olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E
Kristus. Niŋgi ijo ñam di ubtosib tamo qudei minjraib."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

21 Bati deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E Jerusalem
aiyeqnum. Dia Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo
naŋgi ti e jaqatiŋ koba ebsib lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e
olo subq na tigelqai." Yesus a anjam di ubtosiq minjrej.
22 Onaqa Pita a anjam di qusiqa Yesus osiqa qalaq gilsiqa ŋiriŋtosiq
minjej, "O Tamo Koba, kumbra di inoq di degsi brantqa maraim."
23 Onaqa Yesus a bulosiqa Pita koqyosiqa ŋiriŋtosiq minjej, "Ni Satan
bul. Deqa ni ijo qoreq gile. Ni e uneq waibaim. Ni Qotei aqa areqalo
dauryosai. Ni mandam tamo naŋgo areqalo dauryonum. Dauryosim agi
ni na anjam di merbonum."
24 Osiqa Yesus na aqa aŋgro kalil naŋgi endegsi minjrej, "Tamo bei
na e daurbqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratekritosim aqa segi
ŋamburbas qoboiyosim e daurbem.

25 Tamo bei na aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a padalqas.
Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi ŋambile uratqas di a olo
ŋambile bole oqas.
26 Tamo bei a mandam qa ñoro kalil koroiyosim ariya mondoŋ aqa segi
qunuŋ padalqas di ñoro dena a kiyersim aqaryaiyqas? Di keresai. Aqa
qunuŋ padalqas di a awai kiye atsim dena aqa qunuŋ olo aqaryaiyosim
a ŋambile sqas? Di keresai.
27 E Tamo Aŋgro. Mondoŋ e ijo Abu aqa rianŋ na ti aqa laŋ aŋgro naŋgo
rianŋ na ti bqai. Bosiy tamo uŋgasari kalil naŋgo kumbra qa peginjrsiy
awai keretosiy enjrqai.
28 E bole merŋgwai. Tamo qudei ijo areq endi tigelejunub qaji naŋgi
moreŋosaisoqnibqa e Tamo Aŋgro bqai. Bosiy naŋgi taqatnjrsiy naŋgo
Mandor Koba soqnit naŋgi e nubqab."

17

Yesus aqa jejamu bulyonaq aqa aŋgro qalub naŋgi unobeiteb

1 Osiqa bati 6 onaqa Yesus a tigelosiqa Pita na Jems na aqa was Jon na
naŋgi segi qalub joqsiqa koba na mana goge kobaq oqsib di soqneb.
2 Sosibqa Yesus aqa jejamu bulyonaq naŋgi unobeiteb. Aqa ulatamu
seŋ bul tulaŋ suwaŋoqnej. Aqa gara dego tulaŋ puloŋosiq qatekritej.
3-4 Onaqa Moses Elaija wo naŋgi brantosib Yesus koba na anjam
maroqneb. Mareqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na naŋgi aiyel unjrsibqa
Pita a Yesus minjej, "O Tamo Koba, Moses Elaija wo naŋgi bosib iga koba
na endi unum di bolequja. Deqa ni na e odbimqa e tal kiñilala qalub
gereiyqai. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa."
5 Pita a degsi mareqnaqa laŋbi tulaŋ suwaŋosiq aisiqa naŋgi kabut-
njrej. Onaqa laŋbi miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq naŋgi
queb, "Endi ijo Aŋgro qujai e na tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji. E a qa
areboleboleibeqnu. Deqa niŋgi aqa anjam quetoqniy."
6 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusibqa tulaŋ ulaugeteb. Osib
siŋga pulutosib mandamq di ŋam quosib ŋereŋeb.
7 Onaqa Yesus a naŋgo areq gilsiqa naŋgo gateq di aqa baŋ atsiqa
minjrej, "Niŋgi tigeliy. Niŋgi ulaaib."
8 Degsi minjrnaqa naŋgi tigelosib ŋam ateb di Yesus a segi naŋgi koba
na sonab uneb. Naŋgi tamo bei unosai.
9 Naŋgi Yesus ombla manaq dena olo aiyoqnsibqa Yesus a siŋgila na
minjrej, "Maŋwa niŋgi mana goge di unonub qaji di ubtosib tamo qudei
minjraib. Bunuqna e Tamo Aŋgro moisiy olo subq na tigelotqa bati deqa
niŋgi na ubtosib minjroqnqab."
10 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib kamba minjeb, "Dal anjam
qalie tamo naŋgi mareqnub, 'Elaija a namo bamqa Kristus a bunuqna
bqas.' Anjam di kiyaqa degsib mareqnub?"
11 Onaqa Yesus na minjrej, "Naŋgo anjam di bole. Elaija a namo bosim
tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo gereiyetnjrsim soqnimqa bunuqna
Kristus a bqas.
12 Ariya e niŋgi endegsi merŋgwai. Elaija agi bej. Bonaqa tamo naŋgi a
qa poinjrosai. Deqa gulbe kalil naŋgi a yqajqa are soqnej qaji agi yeb. E
Tamo Aŋgro dego degsib jaqatiŋ ebqab."

13 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib endegsi poinjrej, “Bole, Yesus
a Elaija qa bole marosai. A Jon yansnjro qaji qa marqa osiqa Elaija aqa
ñam na yawo anjam marqo.”

Yesus a aŋgro mel aqa jejamuq na mondor uge wiyetej

14 Onaqa Yesus na aqa aŋgro qalub naŋgi di joqsiqa koba na aisib tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba mana utruq di tariŋesonab itnjreb. Onaqa tamo
bei a bosiqa Yesus aqa areq di siŋga pulutosiqa minjej,

15 “O Tamo Koba, ni ijo aŋgro mel qa are ugeimimqa aqaryaiye. A bati
gaigai nanarioqnsiqa dena aqa jejamu tulaŋ ugeeqnu. Bati gargekoba a
uloŋoqnsiqa ŋamyuwoq o yaq aiyeqnu.

16 Deqa e a osim ino aŋgro naŋgoq osi bonumqa naŋgi na boletqa yonub
keresaiinjrqo.”

17 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa endegsi marej, “Niŋgi tamo uŋgasari
bini bati endeqa unub qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosai bole sai. Nuŋgo
kumbra tulaŋ uge. Bati gembub e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulbe di
qoboiyoqnqai? Aŋgro mel di ijo areq osib boiy.”

18 Onaqa osi bonabqa Yesus na mondor uge di ŋiriŋtosiq minjej, “Ni
aŋgro di uratosim ulaŋ.” Degsi minjnaqa mondor uge na aŋgro di
uratosiq ulaŋej. Ulaŋonaqa bati qujai deqa aŋgro a boleej.

19 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq lumu bosib nenemyeb, “Iga
kiyaqa mondor uge di wiyqa yonum keresaiigwo?”

20 Onaqa Yesus na minjrej, “Utru agiende. Niŋgi e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatqa yonub niŋgi tulaŋ truquonub. E bole merŋgwai. Nuŋgo areqalo
e qa siŋgilato qaji di sis yago bul kiñala sqas di kereqas. Degesqas di niŋgi
mana kobaquja endi minjibqa a nuŋgo anjam dauryosim tigelosim sawa
beiq gilqas. Nuŋgo areqalo e qa siŋgilato qaji degesqas di niŋgi kumbra
kalil yqa kereiŋgwas.

21 Deqa niŋgi mondor uge deqaji winjrqa osibqa niŋgi mati iŋgi
uratosib qurieŋosib Qotei pailyoqniy. Dena qujai niŋgi na mondor uge
winjrib jaraiqab.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

22 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na sawa di uratosib
Galili sawaq gilsib dia sosibqa Yesus na minjrej, “E Tamo Aŋgro. Jeu tamo
naŋgi na e ojsib tamo qudei naŋgo baŋq di e atqab.

23 Atib lubib moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”
Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusib utru poinjrosai. Deqa naŋgi
are tulaŋ gulbekobainjrej.

Yesus a atra tal takis waiyej

24 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib
Kaperneam qureq gileb. Gilsib di sonabqa atra tal takis o tamo naŋgi
Pita aqa areq bosib nenemyeb, “Nuŋgo Qalie Tamo a atra tal takis oqnsiq
ateqnu e?”

25 Onaqa Pita na minjrej, “Od, a ateqnu.”

Osiqa Pita a tal gogetosiqa takis o tamo naŋgo anjam di Yesus minjqa
laqnaqa Yesus a nami qalieosiq deqa minjoqujatej, “O Saimon, ni kiyersi
are qalonum? Mandam endeqaji mandor naŋgi yai naŋgoq dena takis
eqnub? Naŋgo segi aŋgro naŋgoq dena eqnub kiyo tamo laŋaj naŋgoq
dena eqnub kiyo?”

26 Onaqa Pita na kamba minjej, “Tamo laŋaj naŋgoq dena eqnub. Naŋgo
segi aŋgro naŋgoq dena osaieqnub.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni kere
maronum. E Qotei aqa Aŋgro unum deqa e atra tal takis atqa uratqai di
kere.
27 Uŋgum. Iga takis o tamo naŋgo are ugetetnjrqasai. Deqa ni alile aisim
yima waiyosim qe namoqna oqam qaji di aqa medabu waqtosimqa aqa
medabu miligiq di silali bei soqnim unqam. Unsim silali di osi gilsim
gago aiyel qa takis atqa osimqa takis o tamo naŋgi enjre.”

18

Niŋgi aŋgro kiñilala bul soqniye

1 Bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo
Koba, Qotei laŋ qureq di unu qaji a na iga taqatgosim gago Mandor Koba
soqnim bati deqa ino aŋgro yai a iga kalil buŋgosim ñam ti sqas?”
2 Onaqa Yesus na aŋgro kiñala bei metonaq aqa areq bonaqa naŋgo
ambleq di tigeltosiqa osornjrej.
3 Osornjrsiqa minjrej, “E bole merŋgwai. Niŋgi are bulyosib aŋgro
kiñala endeqaji bulqasai di Qotei laŋ qureq di unu qaji a na niŋgi
taqatŋgwasai. Osim a nuŋgo Mandor Koba sqasai dego.
4 Tamo bei na aqa segi ñam aguq atsim aŋgro kiñala endeqaji bulqas di
Qotei na tamo di aqa ñam olo soqtetimqa a tamo kalil naŋgi buŋnjrsim a
ñam ti sqas. Deqa Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqas.
5 “Tamo bei a e qa are qalsimqa aŋgro kiñala endeqaji bei osim
geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas.”

Niŋgi une torei uratiy

6 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aŋgro kiñala endeqaji bei e qa
aqa areqalo siŋgilateqnu qaji di osim uneq waiyqas di a kumbra tulaŋ
ugedamu yqo. Iga tamo di ojsim meniŋ kobaquja osim sil na aqa kakroq
di tontosim waiyim ya robuq aisim moiqas di kere.
7 “Bunuqna tamo qudei naŋgi tamo qudei uneq breinjroqnqab. Bole,
kumbra di brantoqnqas. Ariya tamo naŋgi kumbra di yoqnqab qaji
naŋgi tulaŋ padalougetqab.
8 Ino baŋ na kiyo ino siŋga na kiyo ni titmosim uneq waimqa laqnimqa
di gentosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni baŋ genɔ kiyo siŋga genɔ kiyo
sosimqa une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya ni baŋ
aiyel ti kiyo siŋga aiyel ti kiyo sosimqa une yqam di keresai. Di Qotei na
ni ŋamyuwoq waimqas. Ŋamyuwo di gaigai yuoqnsim sqas.
9 Ino ŋamdamu na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ŋamdamu di
otorosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni ŋamdamu qujai ti sosimqa une
bei yqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya ni ŋamdamu aiyel ti
sosimqa une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas.
10 “Deqa niŋgi aŋgro kiñilala endeqaji naŋgi qa ugeaib. E merŋgwai.
Naŋgo laŋ aŋgro naŋgi na ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ulatamu
gaigai koqyeqnub.
11 E segi Tamo Aŋgro. E na tamo uŋgasari padalo gamq di unub qaji
naŋgi eleŋeqnum. E deqa mandamq aiyem.

Kaja du alelqo qaji aqa yawo anjam

12 “Niŋgi kiyersib are qalonub? Tamo bei aqa kaja 100 naŋgi manaq di
soqnibqa qujai bei alelamqa a kiyerqas? E merŋgwai. A na kaja 99 naŋgi
uratnjrsim qujai alelqo qaji di ŋamosim gilsim itqas.
13 E bole merŋgwai. A na kaja qujai di itosim tulaŋ areboleboleiyqas.
A kaja du du 99 alelosai qaji naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqasai. Qujai
alelqo qaji a qa tulaŋ areboleboleiyqas.
14 Dego kere nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a aŋgro kiñala endeqaji
bei padalqajqa a deqa are sosai.”

Niŋgi nuŋgo was aqa une olo gereiyetiy

15 Osiqa Yesus a olo marej, “Ino Kristen was bei na ni une bei emimqa
niŋgi segi aiyel ombla awoosib aqa une ni emqo qaji di ubtosim minje.
Minjimqa a ino anjam qusim are bulyqas di ni na ino was olo onum.
16 Ariya a ino anjam quetmosaiamqa ni na Kristen tamo qujai kiyo
aiyel kiyo joqsimqa naŋgi ni taqmosib ino was aqa une di olo ubtosib
minjqab.
17 Ariya a naŋgo anjam dego quetnjrosaiamqa ni na Kristen tamo
uŋgasari kalil naŋgi metnjrim koroosib ni taqmosib ino was aqa une di
olo ubtosib minjqab. Ariya a naŋgo anjam dego quetnjrosaiamqa ni na a
qoreiye. Ni na une tamo ti takis o qaji tamo ti naŋgi qoreinjreqnum dego
kere ni na ino was di qoreiye.
18 “E bole merŋgwai. Niŋgi mandamq endi gam getentqab di Qotei a
dego laŋ qureq di gam getentqas. Niŋgi mandamq endi gam waqtqab di
Qotei a dego laŋ qureq di gam waqtqas.
19 “E olo merŋgwai. Mandamq endi ijo aŋgro aiyel naŋgi iŋgi bei oqa
marsibqa areqalo qujaitosib ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a pailyqab di
a na iŋgi di enjrqas.
20 Tamo aiyel kiyo qalub kiyo ijo ñam qa are qalsib koroqab di e naŋgo
ambleq di sqai.”

Gago Kristen was aqa une kobotqajqa yawo anjam

21 Onaqa bati deqa Pita a Yesus aqa areq bosiq nenemyej, “O Tamo
Koba, ijo Kristen was bei na e une gembub ebimqa e aqa une di moiy-
otqai? E endegyqai kiyo? A na une 7 ebimqa aqa une di moiyotqai. Ariya
a olo une bei ebimqa e moiyotqasai. Degyqai kiyo?”
22 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ino was bei na ni une 7 emimqa
aqa une di segi moiyotqam di keresai. A na une gargekoba emoqnsim
soqnim ni aqa une kalil di dego moiyotoqne. A ni une 7 emoqnim une di
moiyotoqne. Olo une 7 emoqnim moiyotoqne. Degsim giloqnem.
23 “Niŋgi quiy. Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di mandor bei
aqa kumbra sigitejunu. Mandor dena aqa kaŋgal tamo qudei nami silali
yaiyeb qaji di kamba olo yqajqa minjrej.
24 Aqa kaŋgal tamo bei 10 milion kina yaiyej qaji di osib aqa ulatamuq
di tigelteb.
25 Tigeltonabqa a na silali di kamba olo yqajqa keresaiiyej. Deqa
mandor a na minjej, ‘Ni silali di kamba olo e ebqa keresaiimqo deqa e ni
ino ŋauŋ wo ino aŋgro naŋgi ti osiy tamo bei aqa baŋq di uratŋgitqa tamo
dena silali ebimqa niŋgi a laŋa wauetoqnqab. Ino iŋgi iŋgi kalil dego e ni
yaimosiy tamo qudei naŋgi enjritqa naŋgi na kamba silali ebqab. Gam
dena ni silali nami yaibem qaji di kobotqam.’

26 Degsi minjnaq qusiqa aqa areq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej,
‘O Tamo Koba, ni e kumbra degbaim. Ni e qa dulosim mati e qa
tariŋoqnime. E silali nami yaimem qaji di kalil itosiy e kamba emekritqai.’
27 Onaqa mandor a kaŋgal tamo deqa dulosiqa silali kalil nami yaiyej
qaji di laŋa kobotej. Osiqa a uratonaq gilej.
28 “Gilsiqa kaŋgal tamo bei ombla wauo qaji a itosiqa ojsiq kakro
apiyetosiq minjej, ‘Ni nami 10 kina yaibem qaji di kamba olo ebe.’
29 “Degsi minjnaq qusiqa aqa areq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej,
‘Ni e qa dulosim mati e qa tariŋoqnime. E 10 kina nami yaimem qaji di
itosiy e kamba emekritqai.’
30 Degsi minjnaqa a aqa anjam di quetqa asgiyonaqa a osi gilsiqa tonto
talq di waiyosiq minjej, ‘Ni tonto talq endi soqne. Bunuqna ni 10 kina
nami yaibem qaji di kamba ebekritimqa e ni olo uratmit oqedqam.’
31 “A degyonaqa kaŋgal tamo qudei a koba na wauo qaji naŋgi unsibqa
are ugeinjrnaqa aisib naŋgo mandor a deqa saiyosib minjeb.
32 Minjnab qusiqa kaŋgal tamo di metonaq bonaqa minjej, ‘Ni kaŋgal
tamo uge. Ni e pailbonumqa silali ni nami yaibem qaji di e na
kobotonum.
33 E ni qa dulosim silali di kobotonum. Ariya kiyaqa ni olo gilsim kaŋgal
tamo bei ni ombla wauo qaji a qa dulosai? Osim silali a na nami yaimej
qaji di ni kobotosai?’
34 Degsi minjsiqa a qa tulaŋ minjiŋ oqetonaqa osiq qaja tamo naŋgo
baŋq di atsiqa minjrej, ‘Niŋgi a wau koba yibqa a jaqatiŋ ti wauosim
gilsim gilsim silali kalil nami yaibej qaji di kamba ebekritimqa niŋgi a
olo uratib gilqas.’
35 “O ijo aŋgro, dego kere niŋgi nuŋgo are miligiq na nuŋgo Kristen was
naŋgo une kobotetnjrqasai di ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego nuŋgo
une kobotetŋgwasai.”

19

Yesus a uŋa uratqajqa anjam marej

1 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa a Galili sawa uratosiqa Judia
sawaq gilsiq Jordan ya taqal beiq di soqnej.
2 A di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi a dauryosib aqa
areq di koroonabqa a na naŋgo ma tamo kalil naŋgi boletnjroqnej.
3 Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa
qusib naŋgi a ojqajqa deqa gisaŋyosib endegsib nenemyeb, “Tamo bei aqa
ŋauŋ aqa jejamuq di une kiñala bei soqnimqa tamo dena a uratqa kere e?
Gago dal anjam a kiyersi marqo?”
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so
qaji di niŋgi nami sisiyosai kiyo? Anjam endegsi unu, ‘Tulaŋ nami Qotei
a mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyosiqa bati deqa a tamo uŋa wo dego
gereinjrej.
5 Gereinjrsiqa marej, “Tamo bei na aqa ai abu naŋgi uratnjrsimqa aqa
ŋauŋ wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.” ’
6 Qotei aqa anjam di agi neŋgreŋq di unu. Deqa tamo uŋa wo naŋgi
jejamu qujai sqab. Naŋgi olo jejamu aiyel sqasai. Qotei na naŋgi aiyel
turtnjrej deqa tamo bei na olo potnjraiq.”

7 Onaqa Farisi naŋgi na kamba Yesus minjeb, “Ni anjam degsi mergonum deqa Moses a kiyaqa dal anjam endegsi marej, ‘Tamo bei na aqa ŋauŋ uratqa osimqa pepa bei neŋgreŋyosim yosim di a uratqas’?”
8 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Nuŋgo are geteŋgejunu deqa Moses a niŋgi uŋa uratqa merŋgej. Ariya tulaŋ nami kumbra degsi sosai.
9 Niŋgi quiy. Tamo bei na aqa ŋauŋ laŋa uratosim olo uŋa bei oqas di a na aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo. Di kiyaqa? Uŋa di a nami tamo bei ombla une atosai deqa.”
10 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “Tamo uŋa ti unub qaji naŋgi gulbe deqaji oqab deqa uŋgum. Naŋgi uŋa aib. Naŋgi laŋa soqneb.”
11 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi anjam maronub di tamo kalil naŋgi dauryqa keresai. Tamo naŋgi Qotei na siŋgila enjreqnu qaji naŋgi segi anjam di dauryqa kere.
12 Tamo qudei naŋgo jejamu bolesai. Naŋgi degsib ai miligiq na ŋambabeb. Deqa naŋgi uŋa oqa keresai. Tamo qudei naŋgi tamo qudei na welum etnjreb deqa naŋgi aŋgrotqa keresai. Deqa naŋgi dego uŋa oqa keresai. Naŋgi laŋa unub. Ariya tamo qudei naŋgo segi areqalo na Qotei aqa wau ojqa marsibqa uŋa oqa urateqnub. Tamo naŋgi ijo anjam endi dauryqa kereamqa naŋgi dauryebe.”

Aŋgro du du naŋgi Yesus aqa areq beb

13 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo aŋgro du du joqsib Yesus na aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrsim naŋgi qa Qotei pailyqajqa deqa marsib Yesus aqa areq beb. Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na saidnjrsib minjreb, “Nuŋgo aŋgro du du naŋgi joqsib endeq baib.”
14 Degsib saidnjrnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Aŋgro du du naŋgi uratnjrib ijo areq beb. Naŋgi saidnjraib. Tamo uŋgasari naŋgi aŋgro du du bul sqab di Qotei laŋ qureq di unu qaji a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.”
15 Osiqa Yesus na aŋgro du du naŋgo gateq di aqa baŋ atetnjrsiqa a sawa di uratosiq gilej.

Ñoro tamo bei a Yesus ombla anjam mareb

16 Onaqa tamo bei a Yesus aqa areq bosiqa nenemyej, “O Qalie Tamo, e kumbra bole kiye dauryosiy dena e ŋambile gaigai sqai?”
17 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni kiyaqa e kumbra bole qa nenembonum? Qotei a segi qujai tamo bole. Ariya ni ŋambile gaigai sqajqa osimqa ni Qotei aqa dal anjam daurye.”
18 Onaqa tamo dena olo Yesus nenemyej, “E dal anjam kiye dauryqai?” Onaqa Yesus na minjej, “ ‘Ni tamo bei qalsim moiyotaim. Ni tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaim. Ni bajiŋaim. Ni tamo bei aqa jejamu laŋa gisaŋyaim.
19 Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam dauryoqne. Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi degsim gereinjroqne.’ ”
20 Onaqa aŋgro wala dena olo Yesus minjej, “E dal anjam kalil di nami dauryosim boqnem agi bini degsi unum. Deqa e Qotei aqa kumbra kiye keretosai unum?”
21 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni Qotei aqa kumbra kalil keretqa osimqa endegye. Ni gilsim ino iŋgi iŋgi kalil qariŋyosim silali osim tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisim enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Osim bunuqna ni laŋ qureq di awai bole itqam.”

22 Yesus na tamo di degsi minjnaq qusiqa are tulaŋ gulbeiyej. A iŋgi
iŋgi koba ti soqnej deqa ulatamu ugeiyonaqa ulaŋej.
23 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “E bole merŋgwai. Tamo
uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.
24 E niŋgi olo merŋgwai. Kamel a yumba miligiq gilqajqa baŋgi koba.
Dego kere tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ
baŋgi koba.”
25 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusibqa tulaŋ prugugetosib
minjeb, “Ni anjam degsi mergonum deqa tamo yai naŋgi Qotei na
eleŋamqa naŋgi ŋambile gaigai sqa kere?”
26 Onaqa Yesus a naŋgi koqnjrsiqa minjrej, “Tamo naŋgi segi ŋambile
sqa keresai. Ariya Qotei na naŋgi eleŋqa kere. Di kiyaqa? Qotei a kumbra
kalil yqa kere.”
27 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni une. Iga gago iŋgi iŋgi
kalil uratosim ni daurmeqnum. Deqa iga awai kiye oqom?”
28 Onaqa Yesus na minjrej, “E bole merŋgwai. Mondoŋ Qotei a laŋ
bunuj ti mandam bunuj ti atimqa bati deqa e Tamo Aŋgro ñam kobaquja
osiy ijo segi awo jaram kobaq di awesqai. Awesosiyqa niŋgi tamo e dau-
rbeqnub qaji metŋgitqa niŋgi dego awo jaram kokba 12 di awoeleŋqab.
Awoosib Jekop aqa aŋgro 12 naŋgo moma kalil naŋgi taqatnjroqnqab.
29 Deqa tamo naŋgi ijo ñam qa are qaloqnsib naŋgo segi tal, naŋgo was
naŋgi, naŋgo jaja naŋgi, naŋgo ai abu naŋgi, naŋgo aŋgro naŋgi ti naŋgo
wau kalil dego uratnjrsib e daurbqab di Qotei na olo iŋgi bole bole tulaŋ
gargekoba naŋgi enjrqas. Yimqa mondoŋ naŋgi ŋambile gaigai sqab.
30 Deqa niŋgi quiy. Tamo gargekoba bini ñam ti unub qaji naŋgi
mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo gargekoba bini ñam saiqoji unub
qaji naŋgi mondoŋ ñam ti sqab.”

20

Yesus a iŋgi wauqa yawo anjam marej

1 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Qotei laŋ qureq
di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqas. Kumbra di wau lanja bei aqa kumbra sigitejunu. Wau lanja
dena nobqolo ambru tigelosiqa aisiq tamo qudei naŋgi aqa iŋgi wauq di
wauetqajqa itnjrej.
2 Itnjrsiqa minjrej, ‘Niŋgi ijo iŋgi wauq di wauoqnib wau qa bati
koboamqa e na silali quruŋo quja quja eŋgwai.’ Degsi minjrsiq
qariŋnjrnaqa naŋgi gilsib aqa iŋgi wauq di wauoqneb.
3 Seŋ kiñala goge oqnaqa wau lanja a koro sawaq aisiqa dia tamo qudei
naŋgi laŋa tigelesonab unjrsiqa minjrej,
4 ‘Niŋgi dego gilsib ijo wauq di wauoiy. Wauab kere dego awai eŋgwai.’
5 Degsi minjrnaqa naŋgi gilsib aqa iŋgi wauq di wauoqneb. Qanam
jige tamo qudei naŋgi dego laŋa tigelesonab unjrsiqa minjrej, ‘Niŋgi
dego gilsib ijo wauq di wauoiy. Wauab kere dego awai eŋgwai.’ Degsi
minjrnaqa naŋgi gilsib aqa wauq di wauoqneb. Seŋ keliŋtonaqa olo tamo
qudei dego degsi minjrnaqa naŋgi gilsib wauoqneb.

6 “Seŋ bilaqtonaqa wau lanja a aisiqa gamq di tamo qudei naŋgi laŋa tigelesonab unjrsiqa nenemnjrej, ‘Niŋgi kiyaqa laŋa tigelesonab seŋ bilaqtqo?’

7 Onaqa naŋgi na minjeb, ‘Tamo bei na iga wau egosai deqa iga laŋa tigelejunum.’ Onaqa wau lanja na minjrej, ‘Niŋgi dego gilsib ijo iŋgi wauq di wauoiy.’

8 “Ariya wau qa bati koboonaqa wau lanja na aqa wau taqato tamo bei qariŋyosiq minjej, ‘Ni gilsim wau tamo naŋgi di metnjrim ino areq di koroabqa naŋgo awai enjre. Enjrqa osimqa tamo naŋgi bilaq bosib wauonub qaji naŋgo awai namo enjrsimqa ariya tamo naŋgi nobqolo ambru bosib wauosib bilaqtonub qaji naŋgo awai bunuqna enjre.’

9 Degsi minjnaq qusiqa tamo naŋgi bilaq bosib waueb qaji naŋgi namo metnjrnaq aqa areq bonabqa silali quruŋo quja quja enjrej.

10 Onaqa tamo naŋgi nobqolo ambru bosib wauosib bilaqteb qaji naŋgi degsib unsibqa are qaleb, ‘Iga nobqolo ambru bosim wauosim bilaqtonum. Deqa iga silali kobaquja oqom.’ Degsib are qalnabqa wau taqato tamo na naŋgi metnjrnaq aqa areq bonabqa naŋgi dego silali quruŋo quja quja enjrej.

11 Onaqa naŋgi degsib unsibqa naŋgi na wau lanja ŋiriŋtosib minjeb,

12 ‘Tamo naŋgi di bilaq bosib waukiñalayonubqa silali ni na iga egonum qaji dego kere naŋgi enjronum. Iga nobqolo ambru waueqnam seŋ oqsiq gago jejamu tulaŋ kaŋkaŋeqnaqa bilaqtqo. Iga silali koba osai.’

13 “Onaqa wau lanja a naŋgo anjam di qusiqa bei endegsi minjej, ‘O was, e ni kumbra uge emosai. Aqo ombla bini nobqolo anjam keretosimqa e ni silali quruŋo qujai emqa mermonum.

14 Deqa ni ino silali quruŋo qujai osim aiye. E ni silali quruŋo qujai emonum dego kere tamo naŋgi bunuqna bosib wauonub qaji naŋgi silali quruŋo quja quja enjronum. E ijo segi areqalo na degyonum.

15 Silali di ijo segi silali. Deqa e ijo segi areqalo dauryosiy ijo silali jeiqa kere. E na tamo naŋgi bunu bonub qaji naŋgi kumbra bole enjrqa areibqas enjrqai. Deqa ni kiyaqa e qa are ugeimqo?’ ”

16 Yesus a yawo anjam degsi marsiqa olo marej, “Dego kere tamo bini ñam ti unub qaji naŋgi mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo bini ñam saiqoji unub qaji naŋgi mondoŋ ñam ti sqab.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

17 Osiqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi joqsiqa koba na walwelosib Jerusalem aiyoqneb. Aiyoqnsibqa Yesus na naŋgi segitnjrsiqa endegsi minjrej,

18 “Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro. Iga Jerusalem aiyeqnum. Dia tamo qudei na e ojsib atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo ti naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na ijo jejamuq di une qamsib merbqab, ‘Ni une ti. Deqa ni moiqam.’

19 Naŋgi e degsib merbosib tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na e misiliŋboqnsib bu toqoŋ na kumbaiŋboqnsib ŋamburbasq di lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”

Jems Jon wo naŋgi aiyel tamo kokba sqajqa mareb

20 Onaqa Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgo ai ombla na Yesus aqa areq
bosibqa naŋgo ai a siŋga pulutosiqa Yesus minjej, “O Tamo Koba, e ni
anjam bei mermitqa ni ijo anjam dauryqa kere kiyo?”
21 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni iŋgi kiye qa merbqam?” Onaqa
a na Yesus minjej, “Mondoŋ ni gago Mandor Koba sosimqa bati deqa
ni marimqa ijo aŋgro aiyel endi naŋgi ino baŋ woq ino baŋ qonaŋq di
awoqab.”
22 Onaqa Yesus na kamba naŋgi aiyel endegsi minjrej, “Anjam niŋgi
merbonub di aqa utru niŋgi geregere poiŋgosai. E jaqatiŋ koba oqai.
Jaqatiŋ di ya uge uyo bul. Jaqatiŋ e oqai di niŋgi aiyel dego oqa kere e?”
Onaqa naŋgi na minjeb, “Od, aqo aiyel oqa kere.”
23 Onaqa Yesus na olo naŋgi aiyel minjrej, “Bole, jaqatiŋ e oqai di niŋgi
dego oqab. Ariya tamo yai naŋgi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di awoqab
di e na marqa keresai. Di ijo wau sai. Tamo naŋgi ijo Abu na giltnjrej qaji
naŋgi segi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di awoqab.”
24 Yesus aqa aŋgro 10 naŋgo ŋamdamuq di was aiyel naŋgi na anjam di
Yesus minjeb deqa qusib naŋgi aiyel qa ŋiriŋeb.
25 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 10 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa
minjrej, “Niŋgi qalie, mandor kokba sawa sawa kalil taqateqnub qaji
naŋgi naŋgo segi ñam soqtoqnsib tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjre-
qnub.
26 Ariya kumbra di nuŋgoq di saiq. Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a ñam ti
sqa marsimqa a mati nuŋgo wau tamo soqnem. Osim a ñam ti sqas.
27 Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati
nuŋgo kaŋgal tamo soqnem. Osimqa a olo tamo kobaqujaqas.
28 E Tamo Aŋgro. Niŋgi ijo kumbra qalieosib degsib dauryoqniy. Ijo
kumbra agiende. E na tamo uŋgasari naŋgi wauetnjreqnum. E deqa bem.
Tamo uŋgasari naŋgi e wauetbqajqa e deqa bosai. Bunuqna e ijo segi
ŋambile uratosiy tamo uŋgasari gargekoba naŋgi eleŋqai.”

Yesus na tamo aiyel ŋam qandimnjro qaji naŋgi boletnjrej

29 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na walwelosib aisib
Jeriko qureq di branteb. Brantosib Jeriko qure ambleq na walwelosib
olo Jeriko uratosib aiyeqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
Yesus dauryosib koba na aiyoqneb.
30 Aiyeqnabqa tamo aiyel ŋam qandimnjro qaji naŋgi gam qalaq di
awesosibqa anjam endegsib queb, “Yesus a beqnu.” Naŋgi degsib qusi-
bqa tulaŋ leleŋosib mareb, “O Tamo Koba, Devit aqa Ŋiri, ni aqo aiyel qa
dulame.”
31 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba Yesus dauryosib aiyoqneb qaji
naŋgi na naŋgi aiyel ŋiriŋtnjrsib minjreb, “Niŋgi leleŋkobaaib. Kirioiy.”
Degsib minjrnabqa naŋgi aiyel kiriosai. Naŋgi olo tulaŋ leleŋoqnsib Yesus
minjoqneb, “O Tamo Koba, Devit aqa Ŋiri, ni aqo aiyel qa dulame.”
32 Onaqa Yesus a tigelosiqa naŋgi aiyel metnjrnaqa aqa areq bonabqa
minjrej, “E niŋgi aiyel kiyerŋgwajqa deqa niŋgi e qa leleŋoqnab?”
33 Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “O Tamo Koba, aqo aiyel olo ŋam
poigim sawa unqajqa deqa iga ni qa leleŋoqnam.”
34 Onaqa Yesus a naŋgi aiyel qa dulosiqa aqa baŋ waiyosiq naŋgo
ŋamdamu ojetnjrej. Ojetnjrnaqa naŋgi aiyel ŋam poinjrnaqa sawa unsi-
bqa tigelosib Yesus dauryosib aiyeb.

21

Yesus a donki aqa quraq di awoosiq Jerusalem aiyej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib Jerusalem
jojomyosib Betfage qureq di branteb. Betfage qure agi Oliv mana utruq
di unu. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro aiyel qariŋnjrsiqa minjrej,
2 "Niŋgi aisib qure bei jojom di unu di brantosib donki bei aqa du wo
tontnjronub unub di unjrqab. Unjrsib sil palontosib titnjrsib joqsib boiy.
3 Niŋgi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemŋgwas kiyo, 'Niŋgi kiyaqa
donki aiyel naŋgo sil palonteqnub?' Degsi nenemŋgimqa niŋgi na minjiy,
'Tamo Koba a wau ti deqa donki aqa du wo qa mergwo.' Yimqa a na
donki aqa du wo naŋgi qariŋnjrim ijoq bqab."
4 Yesus a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo bei
nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
5 "Niŋgi na Saion qure naŋgi endegsib minjriy, 'Niŋgi uniy. Nuŋgo
Mandor Koba a nuŋgoq beqnu. A lawo na beqnu. A areqalo minjiŋ
saiqoji. Deqa a donki quraq di awoosiq beqnu. Od, a donki aqa du quraq
di awoosiq beqnu.' "
6 Onaqa Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi aisib anjam Yesus na minjrej qaji
di dauryeb.
7 Osib naŋgi donki aqa du wo Yesus aqa areq joqsib beb. Bosib naŋgo
segi gara jugo piqtosib donki aiyel naŋgo quraq di tunabqa Yesus a segi
donki gogetosiqa quraq di awoej.
8 Awoonaqa donki aiyel naŋgi walwelosib aiyeqnabqa tamo uŋgasari
tulaŋ gargekoba naŋgi beleŋosib naŋgo segi gara jugo piqteleŋosib gamq
di tueleŋoqneb. Tamo qudei naŋgi nañuq dena ŋam baŋga giŋgeŋyosibqa
osi bosib di dego gamq di tueleŋoqneb.
9 Onaqa Yesus a donki quraq di awoosiq walweleqnaqa tamo uŋgasari
namooqneb qaji naŋgi ti bunuoqneb qaji naŋgi ti tulaŋ leleŋoqnsibqa
maroqneb, "O Devit aqa Njiri, iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Ni Tamo
Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ geregereimeqnu. Deqa iga Qotei
laŋ goge di unu qaji aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom." Tamo uŋgasari naŋgi
degoqnsib leleŋ ti Yesus dauryoqneb.
10 Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jerusalem di brantonaqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi a unsibqa tulaŋ prugugetosib segi segi maroqneb,
"Tamo endi yaiyo?"
11 Degsib mareqnabqa tamo uŋgasari qudei Yesus dauryosib aiyoqneb
qaji naŋgi na kamba minjreb, "Tamo endi Yesus. A Qotei aqa medabu o
qaji tamo bole. Aqa qure utru Nasaret. Qure di Galili sawaq di unu."

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi atra talq dena winjrej

12 Onaqa Yesus a walwelosi aisiqa atra tal koba miligiq gilej. Gilsiqa
ŋam atej di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi iŋgi iŋgi qariŋyoqnsibqa dena
silali eqnab unjrsiqa naŋgi winjrnaq jaraiyeb. Tamo qudei naŋgi silali
piloqneb. Qudei naŋgi binoŋ qariŋyoqnsib dena silali oqneb. Deqa Yesus
a naŋgo jar ti jaram ti bilbelyosiqa naŋgi dego winjrnaq jaraiyeb.
13 Naŋgi kalil jaraiyeqnabqa Yesus na minjrej, "Qotei aqa anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb unu, 'Ijo tal endi pailyqajqa tal.' Ariya niŋgi
na olo tal endi ugetonubqa a bajiŋ tamo naŋgo tal bulqo."

14 Yesus a atra tal miligiq di sonaqa tamo ŋam qandimnjro qaji ti
tamo siŋga qandamnjro qaji ti naŋgi aqa areq beqnabqa a na naŋgi kalil
boletnjroqnej.
15 Onaqa aŋgro du du atra tal miligiq di soqneb qaji naŋgi Yesus aqa
maŋwa di unsibqa tulaŋ leleŋoqnsib minjoqneb, “O Devit aqa Ŋiri, iga ni
qa tulaŋ areboleboleigeqnu.” Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti atra
tamo kokba ti naŋgi aŋgro du du naŋgo anjam di qusibqa Yesus qa ugeeb.
16 Osib Yesus minjeb, “Aŋgro du du naŋgi leleŋoqnsib anjam mareqnub
di ni queqnum e?” Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Od, e naŋgo anjam
queqnum. Ariya anjam bei neŋgreŋq di unu qaji di niŋgi nami sisiyosai
kiyo? Anjam agiende, ‘O Abu, aŋgro du du ti aŋgro mom ti naŋgi ino ñam
soqteqnub.’ ”
17 Yesus a naŋgi degsi minjrsiq koboonaqa a tigelosiq Jerusalem
uratosiq Betani qureq gilej. Gilsiq qoloonaq di ŋeiej.

Yesus a qura minjej, “Ni olo bunu geitqasai”

18 Nebeonaqa Yesus a olo tigelosiqa Jerusalem aiyoqnsiqa gamq di a
mamyej.
19 Mamyonaqa ŋam atsiqa qura baŋga ti gam qalaq di tigelesonaq
unsiqa aqa gei unqajqa utruq gilej. Gilsiq unej qura gei bei saiqoji. Baŋga
segi sonab unej. Unsiqa qura di minjej, “Ni olo bunu geitqasai.” Degsi
minjnaqa bati qujai deqa qura di utru ti kalil laosiq moiyej.
20 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa kumbra di unsibqa tulaŋ prugugetosib Yesus nenemyeb, “Qura di kiyersi urur laosiq moiqo?”
21 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. Niŋgi Qotei qa
nuŋgo areqalo siŋgilatosib nuŋgo areqalo aiyeltqasai di niŋgi dego qura
minjibqa a laosim moiqas. Qura segi sai. Niŋgi mana kobaquja endi
dego minjqab, ‘Ni tigelosim yuwalq aiye.’ Minjibqa a nuŋgo anjam di
dauryosim tigelosim yuwalq aiqas.
22 Deqa niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib iŋgi bei qa pailyqab di
niŋgi iŋgi di oqab.”

Juda naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?”

23 Osiqa Yesus a olo atra tal miligiq gilsiq dia Qotei aqa anjam palontoqnej. Onaqa Israel naŋgo gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na
Yesus aqa areq bosib nenemyeb, “Ni iga merge. Ni siŋgila qabe na osimqa
kumbra endi yeqnum? Yai na ni qariŋmej deqa ni bosim wau endi
yeqnum?”
24 Onaqa Yesus na minjrej, “E kamba anjam bei niŋgi nenemŋgwai.
Nenemŋgitqa niŋgi e merbibqa e yai na qariŋbonaq bosim wau endi
yeqnum di ubtosiy merŋgwai.
25 Niŋgi na merbiy. Yai na Jon qariŋyonaq bosiqa tamo uŋgasari naŋgi
yansnjroqnej? Qotei na kiyo? Tamo bei na kiyo?”
Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi qairosib mareb, “Iga
Yesus minjqom, ‘Qotei na Jon qariŋyej,’ degsi minjqom di a iga mergwas,
‘Kiyaqa niŋgi Jon aqa anjam quetosai?’
26 Ariya iga minjqom, ‘Tamo bei na Jon qariŋyej,’ degsi minjqom di dego
keresai. Tamo uŋgasari naŋgi mareqnub, ‘Jon a Qotei aqa medabu o qaji
tamo bole.’ Deqa iga naŋgi ulainjronum.”

27 Naŋgi degsib qairosib olo Yesus minjeb, “Yai na kiyo Jon qariŋyej
di iga qaliesai.” Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi degsib mer-
bonub deqa e dego yai na qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di niŋgi
merŋgwasai.”

Yesus a yawo anjam bei marej

28 Osiqa Yesus a olo Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi endegsi
minjrej, “Niŋgi kiyersib are qalonub? Tamo bei aqa ŋiri aiyel soqneb.
Bati bei a aqa ŋiri matu aqaq bosiqa minjej, ‘O ijo aŋgro, ni gilsim ijo iŋgi
wauq di wauame.’

29 Onaqa aqa ŋiri matu na minjej, ‘Sai. E wauqa uratonum.’ Degsi aqa
abu saidyosiqa bunuqna areqalo bei osiqa gilsiq wauetej.

30 Onaqa abu a aqa ŋiri yala aqaq bosiqa minjej, ‘O ijo aŋgro, ni gilsim
ijo iŋgi wauq di wauame.’ Onaqa aqa ŋiri yala na minjej, ‘Od, Abu, e
wauqai.’ Degsi aqa abu odyosiqa ariya a wauosai. A laŋa talq di soqnej.

31 Deqa niŋgi na merbiy. Aŋgro yai na aqa abu aqa anjam dauryej?”
Onaqa naŋgi na kamba Yesus minjeb, “Ŋiri matu a na aqa abu aqa anjam
dauryej.”

Naŋgi degsib Yesus minjnabqa a na olo minjrej, “E bole merŋgwai.
Takis o qaji tamo ti gam qaji uŋa ti naŋgi na niŋgi buŋgosib namoosib
Qotei aqaq oqibqa a naŋgi eleŋosim naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi
taqatnjrqas.

32 Di kiyaqa? Jon yansnjro qaji a nuŋgoq bosiqa Qotei aqa kumbra bole
niŋgi osorŋgonaqa niŋgi Jon aqa anjam quetosai. Ariya takis o qaji tamo ti
gam qaji uŋa ti naŋgi Jon aqa anjam geregere queteb. Quetonab niŋgi di
unsibqa ariya niŋgi olo are bulyosai. Osib niŋgi Jon aqa anjam quetosai
dego.”

Wain wau qa yawo anjam

33 Yesus a Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrsiqa olo endegsi minjrej,
“E niŋgi yawo anjam bei merŋgit niŋgi quiy. Tamo bei a tigelosiqa aqa
wauq gilej. Gilsiqa wain sil yageleŋosiqa jeŋ qosej. Qoso koboonaqa
meniŋ qura gogeq di tabir kuru bul gereiyej. Wain sil geitimqa wain
gei koroiyosib paraparaiyosib aqa ya dia bilentqajqa deqa gereiyej.
Osiqa wauq di tal atsiqa wau taqato tamo qudei naŋgo baŋq di aqa wau
uratetnjrsiqa sawa isaq gilsiq di soqnej.

34 Sonaqa wain gei melionaqa a na aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi
qariŋnjrnaqa wau taqato tamo naŋgoq aisib minjreb, ‘Wau lanja a na iga
qariŋgwo bonum. Deqa niŋgi wain gei egibqa iga na osi gilqom.’

35 Degsi minjrnabqa naŋgi na naŋgi ojeleŋosib bei qalougeteb. Bei
qalnab moiyej. Bei meniŋ na qalnab moiyej.

36 Onaqa wau lanja a di qusiqa olo aqa kaŋgal tamo gargekoba naŋgi
qariŋnjroqnej. Qariŋnjreqnaqa aiyeqnab naŋgi dego ñumoqneb.

37 “Onaqa wau lanja a endegsi are qalej, ‘E ijo segi aŋgro qujai qariŋyit
aiqas di naŋgi a qalqasai. Naŋgi aqa anjam quetqab.’ Degsi are qalsiqa
aqa segi ŋiri qariŋyonaq aiyej.

38 Aiyeqnaqa wau taqato tamo naŋgi a unsibqa segi segi qairosib
mareb, ‘Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi ŋiri. A na aqa abu aqa iŋgi
iŋgi kalil oqas. Deqa iga a qalsim moiyotosimqa wau endi iga na oqom.’

39 Degsib marsibqa wau lanja aqa ŋiri ojsib osi gilsib wau qalaq di
qalnab moiyej.

40 Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato
tamo uge naŋgi di kiyernjrqas? Niŋgi na merbiy."
41 Onaqa naŋgi na minjeb, "Wau lanja a bosimqa tamo uge naŋgi di
tulaŋ ugeugeinjrsim padaltnjrougetqas. Osim aqa wau di olo yainjrsim
tamo qudei naŋgo baŋq di uratetnjrimqa naŋgi na kamba wau taqatosib
wain gei melioqnimqa koroiyoqnsib wau lanja yoqnqab."
42 Naŋgi degsib Yesus minjnabqa a na olo minjrej, "Qotei aqa anjam bei
unu. Niŋgi anjam di nami sisiyosai kiyo? Anjam agiende,
'Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib taqal
waiyeb.
Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.
Tal ai di tal siŋgilatqajqa deqa tigeltej.
Tamo Koba a segi na tal ai di tigeltej deqa iga unsim mareqnum,
"Tal ai di tulaŋ bolequja." '
43 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim
niŋgi taqatŋgwajqa uratosim niŋgi taqal breiŋgwas. Osim olo tamo
uŋgasari qudei aqa kumbra bole dauryeqnub qaji naŋgi eleŋosim naŋgo
Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas. Naŋgi gei bole atobuleqnub deqa
Qotei na naŋgi taqatnjrqas.
44 Tamo uŋgasari ululoŋosib tal ai quraq aiqab qaji naŋgi di tal ai dena
naŋgo tanu giŋgeŋyqas. Ariya tal ai di uloŋosim tamo uŋgasari qudei
naŋgoq aisim jejamu ti tanu ti torei paraparainjrqas."
45 Onaqa atra tamo kokba ti Farisi naŋgi ti yawo anjam di qusib
endegsib qalieeb, Yesus a yawo anjam dena naŋgo jejamuq di une
qametnjrej.
46 Naŋgi degsib qalieosib deqa naŋgi Yesus ojqa mareb. Ariya naŋgi
tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib deqa Yesus ojqa urateb. Di kiyaqa? Tamo
uŋgasari kalil naŋgi maroqneb, "Yesus a Qotei aqa medabu o qaji tamo
bole."

22

Yesus a maruro qa yawo anjam marej

1 Onaqa Yesus a olo Juda tamo kokba naŋgi yawo anjam bei endegsi
minjrej,
2 "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di mandor bei aqa ŋiri
uŋa baŋ ojqa bationaqa maruro atej dego kere.
3 A maruro atsiqa aqa kaŋgal tamo qudei qariŋnjrnaqa naŋgi gilsib tamo
uŋgasari nami aqa maruro unqa minjrej qaji naŋgi metnjreb, 'Niŋgi boiy.'
Onaqa naŋgi bqa asginjrej.
4 Asginjrnaqa mandor a deqa qusiqa aqa kaŋgal tamo qudei olo
qariŋnjrsiqa minjrej, 'Niŋgi gilsib tamo uŋgasari e ijo maruro unqa min-
jrem qaji naŋgi olo endegsib minjriy, "Niŋgi quiy. Mandor a iŋgi iŋgi kalil
gereiyosiq atqo unu. Makau ti wagme namur bole bole ñumsiqa goiqo.
Deqa niŋgi asgiŋgaiq. Niŋgi bosib aqa maruro uniy." O kaŋgal tamo, niŋgi
gilsib naŋgi degsib minjriy.'
5 "Onaqa naŋgi gilsib tamo uŋgasari naŋgi di minjreb, 'Niŋgi boiy.'
Minjrnabqa naŋgi kalil bqa asginjrej. Bei a ulaŋosiqa aqa iŋgi wauq gilej.
Bei a ulaŋosiqa aqa silali wauq gilej.

6 Qudei na kaŋgal tamo naŋgi di ojeleŋosib ugeugeinjrsib ñumnab moreŋeb.
7 Onaqa mandor a deqa qusiqa minjiŋ oqetonaqa aqa qaja tamo naŋgi qariŋnjrnaqa gilsib tamo naŋgi kaŋgal tamo ñumeb qaji naŋgi kamba ñumekriteb. Osib naŋgo tal iŋgi iŋgi kalil qatrentonab yuekriteb.
8 "Onaqa mandor a olo aqa kaŋgal tamo qudei qariŋnjrsiqa minjrej, 'Ijo aŋgro aqa uŋa baŋ ojqa bati kereqo deqa e na maruro atonum unu. Tamo uŋgasari e nami ijo maruro unqa minjrem qaji naŋgi bqa asginjrej. Naŋgi tamo uŋgasari bolesai deqa naŋgi ijo maruro unqa keresai.
9 Deqa niŋgi gilsib gamq di tamo uŋgasari laŋa laŋaj naŋgi turosib metnjrib ijo maruro unqa beb.'
10 Onaqa naŋgi gilsib gamq di tamo uŋgasari gargekoba bole ti uge ti naŋgi turosib metnjrnabqa naŋgi kalil maruro unqajqa bosib koroon-abqa tal tamo na maqej.
11 "Onaqa mandor a na tamo uŋgasari naŋgi di unjrqa marsiqa tal miligiq gilej. Gilsiq ŋam atej di tamo bei a maruro qa gara wala jugosai di unsiqa minjej,
12 'O was, ni kiyaqa maruro qa gara wala jugosai? Ni degsim maruro unqa baim.' Degsi minjnaqa tamo di a na kamba olo anjam bei minjqa keresaiiyonaqa laŋa kiriesoqnej.
13 Onaqa mandor a na aqa kaŋgal tamo naŋgi minjrej, 'Niŋgi na tamo di siŋga ti baŋ ti tontetosib oqeq waiyibqa sawa ambruq di soqnem. Sawa dia tamo naŋgi akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.' "
14 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi quiy. Qotei a tamo tulaŋ gargekoba naŋgi metnjreqnu. Ariya a tamo quja quja segi giltnjreqnu."

"Iga Sisar takis yqom e?"

15 Onaqa Farisi naŋgi gilsib naŋgi anjam kiye Yesus nenemyib a anjam grotim qusib a ojqajqa deqa qairoqneb.
16 Qairosib anjam kereonaq naŋgo aŋgro qudei Herot aqa wau tamo qudei ti qariŋnjrnab Yesus aqa areq bosib minjeb, "O Qalie Tamo, iga qalie, ni anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsim Qotei aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam ti naŋgi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji naŋgi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil naŋgi minjreqnum.
17 Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni kiyersi are qalonum?"
18 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo uge di poiyonaqa minjrej, "Niŋgi gisaŋ tamo. Kiyaqa niŋgi e anjam bei grotitqa qusib e ojqajqa deqa gisaŋbeqnub?
19 Niŋgi meniŋ silali bei osorbiy." Degsi minjrnaqa naŋgi meniŋ silali bei osi bosib osoryonab unsiqa minjrej,
20 "Meniŋ silali quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?"
21 Onaqa naŋgi na minjeb, "Di Sisar aqa." Onaqa a na minjrej, "Deqa Sisar aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy. Qotei aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy."
22 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugugeteb. Osib naŋgi Yesus uratosib jaraiyeb.

Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

23 Onaqa bati deqa Sadyusi tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq beb.
Sadyusi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqa-
sai.” Deqa naŋgi bosib Yesus endegsib minjeb,
24 “O Qalie Tamo, ni que. Moses a nami endegsi marej, ‘Tamo bei a
moiyimqa aqa ŋauŋ aŋgro saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo unja qobul
di osim aqa was moiyej qaji aqa aŋgro ŋambabtetqas.’ Moses a nami degsi
marej.
25 Deqa ni que. Was 7 naŋgi soqneb. Naŋgo was matu a unja osiqa
moiyej. A aŋgro saiqoji. Onaqa aqa was yala na olo unja qujai di ej.
26 Osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Onaqa aqa was yala na olo unja
qobul di osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Was 7 kalil naŋgi unja qujai
di osib moreŋeb. Naŋgi aŋgro saiqoji.
27 Naŋgi kalil moreŋonabqa ariya bunuqna unja di a dego moiyej.
28 Deqa ni iga merge. Mondoŋ subq na tigelo batiamqa tamo kalil naŋgi
subq na tigelabqa unja di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ sqas? Ni qalie, was 7 kalil
naŋgi unja qujai di eb.”
29 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di
aqa damu niŋgi poiŋgosai. Qotei aqa siŋgila dego niŋgi poiŋgosai. Deqa
niŋgi anjam grotonub. Grotosib agi nenembonub.
30 Mondoŋ tamo unjgasari naŋgi subq na tigelosibqa naŋgi unjatqasai.
Naŋgi tamotqasai. Naŋgi laŋ aŋgro bul laŋa sqab.
31 “Niŋgi quiy. Tamo naŋgi moisib olo subq na tigelqab anjam di aqa
utru Qotei a nami babtosiq niŋgi merŋgej. Di niŋgi sisiyosai kiyo? Qotei
a endegsi marej,
32 ‘E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.’ Qotei a
degsi marej deqa iga qalieonum, Qotei a tamo moreŋo qaji naŋgo Qotei
sai. A tamo ŋambile so qaji naŋgo Qotei.”
33 Onaqa tamo unjgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ
prugugeteb.

Dal anjam kiye a tulaŋ bolequja?

34 Yesus a Sadyusi naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi na kamba olo
anjam bei minjqa keresaiinjrej. Onaqa Farisi naŋgi deqa qusib olo Yesus
aqa areq beb.
35 Naŋgo ambleq dena dal anjam qalie tamo bei a tigelosiqa Yesus
gisaŋyosiq nenemyej,
36 “O Qalie Tamo, ni mare. Qotei aqa dal anjam kiye a segi qujai tulaŋ
bolequja? Dal anjam kiye a dal anjam kalil buŋnjrejunu?”
37 Onaqa Yesus na minjej, “Dal anjam tulaŋ bolequja agi mermqai.
Dal anjam agiende. ‘Ni ino Tamo Koba Qotei a tulaŋ qalaqalaiyime.
Qalaqalaiyosim ino are miligi ti ino qunuŋ ti ino areqalo ti kalil a
yekritime.’
38 Dal anjam di a segi qujai tulaŋ bolequja. A na dal anjam kalil
buŋnjrejunu.
39 Ariya dal anjam deqaji bei dego mermqai. Dal anjam agiende. ‘Ni
ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi degsim geregere-
injroqnime.’ Dal anjam boledamu aiyel agi e na mermonum.
40 Ni dal anjam aiyel di dauryqam di ni Moses aqa dal anjam ti Qotei
aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti kalil keretosim dauryqam.”

Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?

41 Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq di koroesonabqa a na nenem-
njrej,
42 “Niŋgi Kristus qa kiyersib are qalonub? A yai aqa ŋiri?” Onaqa naŋgi
na kamba minjeb, “Kristus a Devit aqa ŋiri.”
43 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Devit a nami marej, ‘Kristus a ijo Tamo
Koba.’ Agi Qotei aqa Mondor na Devit aqa medabu siŋgilatetonaqa a
endegsi marej,
44 ‘Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awo.
Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa
ni na naŋgi taqatnjroqnqam.” ’
45 Niŋgi uniy. Devit a marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa Kristus a
kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?”
46 Yesus a Farisi naŋgi anjam degsi minjrnaqa tamo bei na kamba
anjam bei minjqa keresai. Deqa tamo naŋgi olo bunuqna anjam bei
Yesus nenemyqajqa ulaeb.

23

Juda tamo kokba naŋgi kumbra uge uge yoqneb

1 Onaqa Yesus na olo aqa aŋgro naŋgi ti tamo uŋgasari kalil naŋgi ti
endegsi minjrej,
2 “Dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti Moses aqa ñam osib dal
anjam plaltoqnsib niŋgi merŋgeqnub.
3 Deqa anjam kalil naŋgi na merŋgeqnub qaji di niŋgi qusib dauryoqniy.
Ariya kumbra naŋgi yeqnub qaji di niŋgi dauryaib. Naŋgi anjam maro-
qnsib ariya naŋgi segi anjam di dauryosaieqnub.
4 Naŋgi gulbe kokba tamo uŋgasari naŋgi enjreqnab qoboiyoqnsib
unub. Ariya naŋgi olo tamo uŋgasari naŋgo gulbe di qoboiyetnjro-
saieqnub.
5 Kumbra kalil naŋgi yeqnub qaji di tamo uŋgasari naŋgi unoqnsib
naŋgo ñam soqtetnjrqajqa deqa yeqnub. Naŋgo kumbra bei agiende.
Naŋgi Qotei aqa dal anjam mutu qudei pepa kiñilalaq di neŋgreŋyoqnsibqa
lopo miligiq di jigeleŋoqnsib naŋgo lanjaq di gara ñeŋgi na qoseqnub.
Osib naŋgo gara jugo mutuq di gara burbur neŋgreŋ ti wala bole bole
tonteqnub.
6 Naŋgi goiyo kokbaq di, Qotei tal miligiq di sosibqa tamo ñam ti naŋgo
awo jaramq di awoqajqa tulaŋ areboleboleinjreqnu.
7 Naŋgi koro sawaq di tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtoqnsib
baŋ ojetnjrqajqa deqa areboleboleinjreqnu. Tamo uŋgasari naŋgi na ‘O
Qalie Tamo Koba’ degsib minjroqnqajqa deqa ti naŋgi areboleboleinjre-
qnu.
8 “O ijo aŋgro, tamo qudei na niŋgi ‘O Qalie Tamo Koba’ degsib merŋgaib.
Tamo qujai a segi nuŋgo Qalie Tamo. Niŋgi kalil was.
9 Mandamq endi niŋgi na tamo bei endegsib minjaib, ‘O Abu.’ Tamo
qujai a segi nuŋgo Abu. Agi a laŋ qureq di unu.
10 Tamo qudei na niŋgi endegsib merŋgaib, ‘O Gate Koba.’ Tamo qujai
a segi nuŋgo Gate Koba. Agi e Kristus.
11 Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa a mati nuŋgo wau
tamo soqnem. Osimqa a ñam ti sqas.

12 Tamo kalil naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam
aguq atetnjrqas. Ariya tamo kalil naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji
naŋgi Qotei na olo ñam soqtetnjrqas."

Yesus a Juda tamo kokba naŋgo kumbra uge qa marej

13 Osiqa Yesus a olo marej, "O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi
gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelte-
qnub. Agi tamo uŋgasari naŋgi laŋ qureq oqwajqa gam itqa mareqnabqa
niŋgi na olo gam getentetnjreqnub. Niŋgi segi laŋ qureq oqwajqa gam
itqa keresai. Deqa tamo uŋgasari naŋgi dego laŋ qureq oqwajqa gam itqa
yeqnab niŋgi na gam getentetnjreqnub.

14 O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi
tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi uŋa
qobul naŋgi gisaŋnjroqnsibqa naŋgo tal ti iŋgi iŋgi ti laŋa yainjreqnub.
Osib tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi nuŋgsib nuŋgo ñam soqtetŋgwajqa deqa
pailyo olekokba yeqnub. Deqa mondoŋ Qotei na tamo naŋgi peginjrqa
batiamqa a na niŋgi awai tulaŋ uge eŋgwas.

15 "O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ
padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi na tamo qujai
segi niŋgi daurŋgwa maroqnsib siŋga na kiyo qobuŋ na kiyo sawa sawa
kalil keretoqnsib laqnub. Ariya tamo qujai di a niŋgi daurŋgwas di a na
niŋgi buŋgosim tamo tulaŋ ugedamu sqas. Deqa a niŋgi qa namoosim
torei ŋamyuwoq aiqas.

16 "Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Deqa niŋgi tamo naŋgi gam
osornjrqa keresai. Agi niŋgi mareqnub, 'Tamo bei a anjam siŋgilatqa
osimqa atra tal aqa ñam na siŋgilatqas di aqa anjam siŋgilaqasai. Deqa a
na anjam di uratqas di kere. Ariya a gol atra tal miligiq di unu qaji aqa
ñam na anjam siŋgilatqas di aqa anjam bole siŋgilaqas. Deqa a anjam di
urataiq.' Niŋgi degsib mareqnub.

17 Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Niŋgi tulaŋ nanari. Niŋgi na
merbiy. Iŋgi kiye a Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ bole? Atra tal a tulaŋ bole
kiyo atra tal aqa gol a tulaŋ bole kiyo? Od, atra tal a tulaŋ bole. Ariya gol
atra tal miligiq di unu qaji a dego iŋgi bole.

18 Niŋgi endegsib mareqnub, 'Tamo bei a anjam siŋgilatqa osimqa atra
bijal aqa ñam na siŋgilatqas di aqa anjam siŋgilaqasai. Deqa a na anjam
di uratqas di kere. Ariya a atraiyo iŋgi iŋgi atra bijal gogeq di unub
qaji naŋgo ñam na anjam siŋgilatqas di aqa anjam bole siŋgilaqas. Deqa
a anjam di urataiq.' Niŋgi degsib mareqnub.

19 Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Niŋgi na merbiy. Iŋgi kiye a Qotei
aqa ŋamgalaq di tulaŋ bole? Atra bijal a tulaŋ bole kiyo atraiyo iŋgi iŋgi
atra bijal gogeq di unub qaji naŋgi tulaŋ bole kiyo? Od, atra bijal a tulaŋ
bole. Ariya atraiyo iŋgi iŋgi atra bijal gogeq di unub qaji naŋgi dego bole
kalil.

20 Deqa niŋgi quiy. Tamo bei a atra bijal aqa ñam na anjam siŋgilatqas
di a atra bijal ti iŋgi iŋgi kalil atra bijal gogeq di unub qaji naŋgi ti naŋgo
ñam na anjam siŋgilatqas.

21 Tamo bei a atra tal aqa ñam na anjam siŋgilatqas di a atra tal ti Qotei
agi atra tal miligiq di unu qaji a ti naŋgo ñam na anjam siŋgilatqas.

22 Tamo bei a laŋ qure aqa ñam na anjam siŋgilatqas di a Qotei ti aqa
awo jaram ti naŋgo ñam na dego anjam siŋgilatqas.

23 “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ
padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi dal anjam
kiñilala segi dauryeqnub. Niŋgi lei ti lombo ti saga ti oqnsib poto 10
yoqnsib oto qujai Qotei atraiyeqnub. Ariya niŋgi Qotei aqa dal anjam
kokba dauryqajqa urateqnub. Agi niŋgi kumbra bole bole dauryqa
asgiŋgeqnu. Niŋgi tamo naŋgi qa dulosaieqnub. Niŋgi Qotei qa nuŋgo
areqalo siŋgilatosaieqnub. Niŋgi dal anjam kiñilala segi dauryeqnub. Deqa
e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi are bulyosib dal anjam kokba dauryosib
laqniy. Niŋgi dal anjam kiñilala dego dauryqa urataib.
24 Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Deqa niŋgi tamo naŋgi gam
osornjrqa keresai. Agi niŋgi qui uyqa oqnsib añiñig kiñala quiq di
sonaqa unoqnsib taqal ateqnub. Ariya kamel a quiq di sonaqa niŋgi
unosaieqnub. Qoji uyeqnub.

25 “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ
padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi ya gambaŋ
ti tabir ti qore segi yanseqnub. Niŋgi miligi yansosaieqnub. Dego kere
niŋgi babaŋ na tamo bole. Ariya nuŋgo are miligi bajiŋ kumbra ti jejamu
qa kumbra uge ti dena maqejunu.
26 O Farisi niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Deqa niŋgi endegyiy.
Niŋgi mati ya gambaŋ ti tabir ti miligi yansiy. Yansib milalamqa qore
dego milalqas.

27 “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ
padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi tamo moiyo
qaji sub bul unub. Sub gogeq di wala boledamu. Ŋam qaq na liyeb. Ariya
sub miligiq di tamo aqa qusa ti tanu ti dena maqejunu.
28 Niŋgi sub di bul. Deqa tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi nuŋgoqnsib
mareqnub, niŋgi tamo bole. Ariya nuŋgo are miligi gisaŋ kumbra ti dal
anjam gotraŋyqajqa kumbra ti dena maqejunu.”

29 Osiqa Yesus a olo marej, “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi
gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelte-
qnub. Bole, niŋgi Qotei aqa medabu o tamo naŋgo sub gereiyoqnsib tamo
uŋgasari nami kumbra bole bole yoqneb qaji naŋgo sub walateqnub.
30 Ariya niŋgi olo endegsib mareqnub, ‘Iga nami soqnem qamu iga
gago moma naŋgi ti beterosim Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ñumosai
qamu.’ Di gisaŋ koba. Niŋgi nuŋgo moma naŋgi ti areqalo qujai.
31 Niŋgi mareqnub, ‘Gago moma.’ Nuŋgo anjam dena niŋgi segi qa
ubtosib endegsib marobuleqnub, ‘Tamo naŋgi na Qotei aqa medabu o
tamo naŋgi ñumoqneb qaji naŋgo aŋgro agi iga.’
32 Niŋgi degsib marobuleqnub. Deqa uŋgum. Nuŋgo moma naŋgo
kumbra uge di niŋgi na olo keretosib yoqniy.
33 Niŋgi amal uge bul. Deqa mondoŋ Qotei a nuŋgo une qa merŋgsim
niŋgi ŋamyuwoq di breiŋgwas. Yimqa niŋgi kiyersib olo bole sqab? Kere-
sai.
34 “Deqa niŋgi quiy. E na Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti Qotei aqa
powo tamo naŋgi ti Qotei aqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti qariŋnjroqnit
nuŋgoq boqnqab. Boqnibqa niŋgi na naŋgi qudei ñumoqnsib moiyotnjro-
qnqab. Osib naŋgi qudei ŋamburbasq di gaintnjrqab. Osib naŋgi qudei
ojeleŋosib nuŋgo Qotei tal miligiq di kumbaiŋnjroqnqab. Osib naŋgi qudei
teteinjribqa naŋgi jaraiyosib qure bei beiq giloqnqab.

35 Niŋgi naŋgi degnjroqnibqa bati deqa Qotei a nuŋgo moma naŋgo une
kalil osim nuŋgo jejamuq di ateleŋqas. Nuŋgo moma naŋgo une agiende.
Naŋgi na tamo uŋgasari kumbra bole bole yoqneb qaji naŋgi ñumoqneb.
Naŋgo une di agi naŋgi nami yqajqa utru atsib Kein na Abel qalnaq
moiyej. Dena bosi bosib Berekia aqa ŋiri Sekaraia atra bijal ti atra tal
ti ambleq di qalnab moiyej. Une kalil di Qotei na osim nuŋgo jejamuq di
ateleŋqas.
36 E bole merŋgwai. Une kalil di aqa awai uge Qotei na osim tamo
uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi enjrqas."

Yesus a Jerusalem naŋgi qa dulej

37 Osiqa Yesus a olo marej, "O Jerusalem qure, O Jerusalem qure,
ni na Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ñumoqnsim moiyotnjreqnum.
Osim tamo uŋgasari Qotei na inoq qariŋnjreqnu qaji naŋgi meniŋ na
ñumeqnam moreŋeqnub. Bati gargekoba e ino aŋgro naŋgi tuwe du du bul
koroinjrqajqa yeqnam niŋgi saideqnub.
38 Deqa niŋgi quiy. Qotei a nuŋgo atra tal koba uratetŋgimqa a laŋa sqas.
39 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi olo e nubqasai. Degsim
gilsim mondoŋ e olo laŋ qureq na boqnitqa niŋgi e nubsib marqab,
'Tamo a bqo endi Tamo Koba aqa ñam na bqo. Deqa Qotei na a tulaŋ
geregereiyeqnu.' "

24

Bunuqna jeu tamo naŋgi na atra tal niñaqyqab

1 Osiqa Yesus a atra tal koba uratosiq gileqnaqa aqa aŋgro naŋgi na aqa
areq bosib atra tal osoryeb.
2 Osoryonab Yesus na minjrej, "E bole merŋgwai. Atra tal niŋgi unonub
endi bunuqna jeu tamo naŋgi na bosib tulaŋ niñaqyosib aqa meniŋ kalil
paraparainjrsibqa taqal breinjrqab. Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa
quraq di sqasai. Meniŋ kalil segi segiqab."

Gulbe kobaquja bunuqna brantqas

3 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa Oliv manaq oqsiq goge
di awesonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib lumu nenemyeb, "Ni
iga merge. Bati gembu jeu tamo naŋgi bosib atra tal endi niñaqyqab?
Mandam endi koboqa laqnimqa ni olo laŋ qureq na boqnim kumbra
kiye namoqna brantim iga unsim poigwas, 'Bati di jojomqo'?"
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo
qudei na niŋgi gisaŋgo uge.
5 Bunuqna gisaŋ tamo gargekoba naŋgi ijo ñam na boqnsib tamo
uŋgasari naŋgi endegsib minjroqnqab, 'E Kristus.' Degsib tamo uŋgasari
tulaŋ gargekoba naŋgi gisaŋnjroqnqab.
6 Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi aŋ na qotokobaoqnqab. Niŋgi deqa
qusib ulaaib. Qotei a nami marej, 'Kumbra di brantqas.' Deqa brantem.
Ariya kumbra di brantimqa diŋo bati urur brantqasai. Soboleiyosim
brantqas.
7 Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qotoqnqab. Mandor qudei naŋgi
tigeloqnsibqa mandor qudei naŋgi qoto itnjroqnqab. Sawa bei beiq di
mimiŋ kokba ti mam ti iŋgi saio bati dego branteleŋqas.
8 Kumbra kalil di uŋa aŋgrotqa osiqa mati jaqatiŋ kiñala eqnu dego kere.

9 “Bati deqa naŋgi na niŋgi ojeleŋoqnsib jaqatiŋ ti gulbe ti eŋgoqnqab.
Osib niŋgi qudei luŋgsib moiyotŋgwab. Niŋgi ijo ñam ejunub deqa sawa
bei bei qaji naŋgi niŋgi qa tulaŋ ugeoqnsib jeutŋgoqnqab.
10 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba e qa naŋgo areqalo siŋgilato qaji
naŋgi ijo ñam ulontosib segi segi jeu sqab. Sosibqa naŋgo segi was naŋgi
ojeleŋoqnsib tamo uge naŋgo baŋq di atoqnqab.
11 Gisaŋ tamo tulaŋ gargekoba naŋgi boqnsib ijo segi tamo uŋgasari
naŋgi endegsib minjroqnqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’
Degsib naŋgi gisaŋnjroqnqab.
12 Kumbra uge deqaji tulaŋ kobaoqnimqa tamo gargekoba naŋgi
qalaqalaiyo kumbra uratoqnqab.
13 Ariya niŋgi ijo ñam siŋgila na ojsib gilsib diŋo bati itqab di Qotei na
niŋgi eleŋqas.
14 Ijo wau tamo naŋgi sawa sawa kalil keretoqnsibqa Qotei aqa anjam
bole mare mare laqnqab. Amqa diŋo bati brantqas. Anjam bole di aqa
damu agiende. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas.”

Iŋgi tulaŋ ugedamu brantqas

15 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Diŋo batiamqa
iŋgi tulaŋ ugedamu Qotei aqa medabu o tamo Daniel a nami deqa marej
qaji di brantim niŋgi unqab. Iŋgi ugedamu di a Qotei aqa getento warum
miligiq di tigelesqas.” E Matyu. Tamo uŋgasari ijo anjam endi sisiyeqnub
qaji naŋgi geregere sisiyosib poinjrem. Poinjrim marqab, bole.
16 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo endegsi minjrej, “Niŋgi iŋgi
ugedamu di unsibqa bati deqa tamo uŋgasari Judia sawaq di unub qaji
naŋgi jaraiyosib manaq oqoqujatebe.
17 Tamo uŋgasari tal meq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib iŋgi iŋgi oqa
osibqa olo warum miligiq gilaib. Naŋgi jaraiyoqujatebe.
18 Tamo uŋgasari wauq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib naŋgo gara
jugo oqa osibqa olo puluosib qureq baib. Naŋgi torei dena jaraiyoqu-
jatebe.
19 Bati deqa uŋa gumaŋ ti uŋa aŋgro mom ti jaraiyo baŋgioqnsib gulbe
koba oqab.
20 Deqa niŋgi endegsib pailyoqniy, ‘Gulbe di awa bati qa brantaiq. Yori
bati qa dego brantaiq.’
21 Niŋgi degsib pailyoqniy. Di kiyaqa? Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi
gulbe tulaŋ kobaquja oqab. Gulbe deqaji nami brantosaioqnej. Qotei na
mandam atej bati deqa gulbe deqaji brantosai dena bosi bosiq agi bini
unum. Bunuqna laŋa ambleq di dego brantqasai. Agi bati qujai deqa
brantqas.
22 Gulbe di aqa bati Qotei na truqutqas. A na truqutqasai di tamo
uŋgasari kalil naŋgi padalekritqab. Aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej
qaji naŋgi padalaib deqa a na gulbe di aqa bati truqutqas.
23 “Bati deqa tamo qudei na merŋgwab, ‘Niŋgi uniy. Kristus bqo
agiende’ o ‘Kristus bqo agide.’ Degsib merŋgibqa niŋgi naŋgo anjam
quetnjraib.
24 Tamo qudei naŋgi bosib gisaŋosib marqab, ‘E Kristus.’ Qudei
marqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib maroqnsib
maŋwa kokba babtoqnqab. Naŋgo maŋwa dena naŋgi na tamo uŋgasari

kalil areqalo niñaqyetnjroqnqab. Osib Qotei aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi dego areqalo niñaqyetnjrqajqa wauoqnqab.
25 “Niŋgi quiy. Kumbra kalil di brantosaisonaqa e namoqna merŋgonum.
26 Deqa tamo qudei na niŋgi endegsib merŋgwab, ‘Niŋgi uniy. Kristus bqo agi wadau sawaq di unu.’ Degsib merŋgibqa niŋgi naŋgo anjam di dauryosib wadau sawaq gilaib. Tamo qudei na niŋgi merŋgwab, ‘Kristus bqo agi talq di unu.’ Degsib merŋgibqa niŋgi naŋgo anjam quetnjraib.
27 Niŋgi qalie, kola minjaleqnaqa laŋ kalil suwaŋeqnu. Dego kere e Tamo Aŋgro laŋ qureq na boqnitqa tamo uŋgasari kalil naŋgi e nubqab.
28 “Tamo naŋgo jejamu qusaeqnu qaji sawa dia qal naŋgi koroqab.”

Tamo Aŋgro a siŋgila ti riaŋ ti bqas

29 Osiqa Yesus a olo marej, “Gulbe kalil di naŋgo bati koboamqa seŋ ambruqas. Bai dego suwaŋqasai. Bongar naŋgi laŋ goge na ululoŋosib mandamq aiyeleŋqab. Laŋ goge dia iŋgi iŋgi kalil reŋgiŋyeleŋqab.
30 Bati deqa e Tamo Aŋgro bqai. Ijo toqor a laŋ goge dia brantimqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi e qa akamugetqab. E siŋgila ti riaŋ ti laŋbiq na boqnit tamo uŋgasari kalil naŋgi e nubqab.
31 Yimqa e siŋgila na gul anjamosiy ijo laŋ aŋgro naŋgi qariŋnjritqa naŋgi sawa sawa kalil keretosib Qotei aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi laŋ utru utruq na koroinjrqab.”

Niŋgi qura qa yawo anjam dena poiŋgem

32 Osiqa Yesus a olo marej, “E na qura qa yawo anjam niŋgi merŋgitqa dena poiŋgwas. Qura baŋga qalsim olo ñalguyoqnimqa niŋgi unsib qalieqab, ‘Seŋ aqa bati jojomqo.’
33 Dego kere kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi brantimqa niŋgi unsib endegsib qalieoiy, ‘Bole, Kristus bqajqa bati jojomqo. A siraŋmeq di tigelejunu.’
34 E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi kalil moreŋosaisoqnibqa kumbra kalil endi branteleŋqas.
35 Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai.”

Yesus bqajqa bati di tamo bei a qaliesai

36 Osiqa Yesus a olo marej, “Ijo bqajqa bati tamo qujai bei a qaliesai. Laŋ aŋgro naŋgi qaliesai. E Qotei aqa Ŋiri e segi dego qaliesai. Ijo Abu a segi qalie.
37 Noa aqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi kumbra yoqneb dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi kumbra degyoqnqab.
38 Agi Noa aqa bati qa mandam ya maqosaisonaqa tamo uŋgasari naŋgi iŋgi ti ya ti uyoqnsib uŋa baŋ ojeleŋoqnsib sonabqa Noa a qobuŋ miligiq gilej.
39 Mandam ya maqosim naŋgi padaltnjrqas naŋgi deqa qaliesai. Naŋgi laŋa nanari soqneb. Sonabqa gulbe di naŋgoq di brantej. Dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi nanari degsib sqab.
40 Tamo aiyel wau qujaiq di iŋgi yagoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas.
41 Uŋa aiyel tal qujaiq di saplaŋ gereiyoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas.
42 Deqa niŋgi geregere ŋam atiy. E nuŋgo Tamo Koba. E bati gembu bqai di niŋgi qaliesai.

43 Niŋgi are qaliy. Bati gembu bajiŋ tamo a bosim tal paratqas di tal
lanja a qalieqasai. A nami qalieosiq sonaq qamu bajiŋ tamo bosiq tal
paratqa yonaq unsiq wiyej qamu.
44 Dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati niŋgi qaliesai. E bosiy niŋgi
pruqtŋgaim deqa niŋgi geregere ŋam atoqnsib e qa tariŋoqnsib soqniy."

Tamo yai a kaŋgal tamo bole?

45 Osiqa Yesus a olo marej, "Kaŋgal tamo yai a areqalo bole ti sosiqa
gaigai wau bole yeqnu? Kaŋgal tamo di tal lanja na endegsi minjqas,
'Ni na ijo kaŋgal tamo kalil naŋgi geregere taqatnjroqnsimqa naŋgo iŋgi
uyqajqa batioqnimqa iŋgi anainjroqnsim soqne.'
46 Degsi minjsimqa sawa beiq gilsim di sqas. Olo puluosim wau kalil a
na aqa kaŋgal tamo yej qaji di kalil keretosim soqnimqa a bosim unimqa
kaŋgal tamo di a tulaŋ areboleboleiyqas.
47 Deqa e bole merŋgwai. Kaŋgal tamo di a wau boledamu yej deqa tal
lanja na aqa iŋgi iŋgi kalil osim aqa baŋq di atim a na taqatetoqnqas.
48 Ariya kaŋgal tamo di a tamo uge sqas di a endegsi are qalqas, 'Ijo
tamo koba a urur bqasai.'
49 Degsi are qalsimqa a na kaŋgal tamo qudei a ombla wauo qaji naŋgi
laŋa laŋa kumbaiŋnjroqnqas. Osim wain uyo tamo qudei naŋgi joqsim
koba na iŋgi ti wain ti uyoqnsib nanarioqnqab.
50 Aqa tamo koba bqajqa bati a qaliesai deqa a kumbra degsim yoqn-
imqa aqa tamo koba brantoqujatosim unimqa a tulaŋ prugugetqas.
51 Deqa aqa tamo koba a na qalougetosim gisaŋ tamo naŋgo so sawaq
waiyim aiqas. Sawa dia tamo naŋgi tulaŋ akamkobaoqnsib pailoqnsib
naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas."

25

Duŋgeŋge 10 naŋgo yawo anjam

1 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di
duŋgeŋge 10 naŋgo kumbra sigitejunu. E deqa niŋgi saiŋgwai. Tamo bei
a uŋa baŋ ojej. A uŋa baŋ ojqa sawaq gilqa laqnaqa duŋgeŋge 10 naŋgi a
ombla gilqa marsib naŋgo segi segi lam osib walwelosib aisib gamq di a
qa tariŋoqneb.
2 Duŋgeŋge 5 naŋgi nanari. Duŋgeŋge 5 naŋgi powo ti.
3 Duŋgeŋge nanari naŋgo lam miligiq di ya kiñala segi soqnej. Naŋgi
lam ya bei o ti aiyosai.
4 Duŋgeŋge powo ti naŋgi naŋgo lam osibqa lam ya jaliŋaq di qamsib o
ti aiyeb.
5 Ariya tamo a uŋa baŋ ojqa sawaq urur gilosai. A sokobaiyej. Deqa
duŋgeŋge 10 naŋgi gamq di a qa tariŋosib sonabqa urŋamnjrnaqa ŋereŋeb.
6 "Ŋereŋesonabqa qolo jige tamo qudei naŋgi maosib mareb, 'Tamo uŋa
baŋ ojqo qaji agi gileqnu. Deqa niŋgi tigelosib walwelosib gamq di a
turoiy.'
7 Onaqa duŋgeŋge 10 naŋgi tigelosib naŋgo lam gereiyeb.
8 Gereiyoqnsibqa duŋgeŋge nanari naŋgi na duŋgeŋge powo ti naŋgi
minjreb, 'Niŋgi lam ya kiñala egiy. Gago lam ya saiqo deqa mosoqa
laqnu.'

9 Onaqa duŋgeŋge powo ti naŋgi na kamba minjreb, ‘Lam ya endi gago
segi qa kere. Iga niŋgi qa ti keresai. Deqa niŋgi olo sumsib nuŋgo segi lam
ya awaiyiy.’
10 Onaqa duŋgeŋge nanari 5 naŋgi tigelosib lam ya awaiyqajqa sume-
qnabqa tamo di a uŋa baŋ ojqa sawaq giloqnej. Gileqnaqa duŋgeŋge
powo ti naŋgi nami naŋgo lam gereiyosib soqneb deqa naŋgi na tamo di
dauryosib uŋa baŋ ojqa sawaq gileb. Gilsib tal miligiq gilekritosib siraŋ
kabuteb.
11 “Sokiñalayonaq duŋgeŋge nanari naŋgi tal meq di brantosib maosib
tamo di minjeb, ‘O Tamo Koba, iga bonum. Ni na siraŋme waqtetgime.’
12 Onaqa a na kamba minjrej, ‘E bole merŋgwai. E niŋgi qaliesai.’ ”
13 Osiqa Yesus a olo marej, “Dego kere niŋgi geregere ŋam atsib soqniy.
Di kiyaqa? Ijo bqajqa bati niŋgi qaliesai deqa.”

Silali taqatqajqa yawo anjam

14 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqat-
njrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo bei a sawa isaq gilsiq
di soqnej dego kere. A gilqa osiqa aqa kaŋgal tamo naŋgi koroinjrsiqa
naŋgi na aqa silali taqatqa minjrsiq naŋgo baŋq di uratetnjrej.
15 A na aqa kaŋgal tamo naŋgo segi segi siŋgila pegiyetnjrsiqa naŋgi wau
yqajqa kere dego silali pupoiyosiqa enjrej. Bei 5,000 kina yej. Bei 2,000
kina yej. Bei 1,000 kina yej. Osiqa a sawa isaq gilsiq di soqnej.
16 Sonaqa kaŋgal tamo 5,000 kina ej qaji a silali dena wauosiqa olo
5,000 kina bei ej.
17 Kaŋgal tamo 2,000 kina ej qaji a dego silali dena wauosiqa olo 2,000
kina bei ej.
18 Ariya kaŋgal tamo 1,000 kina ej qaji a silali dena wauosai. A silali di
osi gilsiqa mandamq di sub bogsiqa sub miligiq di ulitonaq soqnej.
19 “Bati olekoba yala koboonaqa tamo koba a olo puluosi bosiqa aqa
kaŋgal tamo naŋgi wauqa silali enjrej qaji di metnjrej. Metnjrnaqa naŋgi
aqa areq bonabqa a na minjrej, ‘E nami silali eŋgem qaji dena niŋgi
waueb olo silali di osorbiy.’
20 Onaqa kaŋgal tamo 5,000 kina ej qaji a na 5,000 kina bei osi bosiqa
aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, ni unime. Ino 5,000 kina nami
ebem qaji dena e wauonamqa olo 5,000 kina bei brantej agiende.’
21 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘Ni kaŋgal tamo bolequja. Ni
wau kiñala geregere taqatonum deqa e wau gargekoba olo ino baŋq di
uratitqa ni na taqatoqnqam. Deqa ni bosim e ombla areboleboleigim
sqom.’
22 “Onaqa kaŋgal tamo 2,000 kina ej qaji a bosiqa aqa tamo koba minjej,
‘O Tamo Koba, ni unime. Ino 2,000 kina ebem qaji dena e wauonamqa
olo 2,000 kina bei brantej agiende.’
23 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘Ni dego kaŋgal tamo bolequja.
Ni wau kiñala geregere taqatonum deqa e wau gargekoba olo ino baŋq
di uratitqa ni na taqatoqnqam. Deqa ni bosim e ombla areboleboleigim
sqom.’
24 “Onaqa kaŋgal tamo 1,000 kina ej qaji a bosiqa aqa tamo koba minjej,
‘O Tamo Koba, ni que. E nami qalieem, ni tamo ŋiriŋ ani. Tamo qudei
naŋgi iŋgi yageqnab melieqnaqa ni segi na otorosim uyeqnum. Tamo
qudei naŋgi saga yago breiyeqnab boleeqnaq ni segi na koroiyoqnsim
uyeqnum.

25 Deqa e ni qa ulaosim ino 1,000 kina ebem qaji di osi gilsimqa
mandamq di sub bogsim sub miligiq di ulitonam soqnej agiende.'
26 "Onaqa aqa tamo koba a na minjej, 'Ni kaŋgal tamo uge. Ni lola ani.
Ni nami qalieem, tamo qudei naŋgi iŋgi yageqnab melieqnaqa e segi na
otorosim uyeqnum. Tamo qudei naŋgi saga yago breiyeqnab boleeqnaq
e segi na koroiyoqnsim uyeqnum. Ni nami e qa degsim qalieem.
27 Deqa ni kiyaqa ijo silali di osi gilsim silali talq atosai? Ni di atem
qamu e bosimqa silali talq dena ijo silali aqa oto kobaqo qamu turtosim
onum qamu.'
28 Degsi minjsiqa aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi minjrej, 'Niŋgi 1,000
kina di yaiyosibqa kaŋgal tamo nami wauosiqa 10,000 kina ejunu qaji
di olo yiy.
29 Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo a wau geregere taqatoqnqas di Qotei
na olo wau yimqa a wau gargekoba taqatoqnqas. Ariya tamo a wau
geregere taqatqasai di wau kiñala a na taqatejunu qaji di a olo bunu
taqatqasai. Qotei na a kobotimqa a laŋa sqas.
30 Deqa niŋgi na kaŋgal tamo uge di qalaq di waiyibqa sawa ambruq di
soqnem. Sawa dia naŋgi akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa
qalagei anjam atoqnqas.' "

Mondoŋ Tamo Aŋgro a bosim tamo uŋgasari kalil naŋgi peginjrqas

31 Osiqa Yesus a olo marej, "Mondoŋ e Tamo Aŋgro ñam kobaquja oqai.
Osiy laŋ aŋgro kalil naŋgi joqsiy mandamq aisiy ijo segi awo jaram kobaq
di awesqai.
32-33 Awesoqnit sawa bei bei qaji kalil naŋgi bosib ijo ulatamuq di
koroabqa e na naŋgi peginjrqai. E na naŋgi qudei ijo baŋ woq di
ateleŋosiy olo naŋgi qudei ijo baŋ qonaŋq di ateleŋqai. Wagme taqato
tamo naŋgi na kaja ti meme ti naŋgi peginjreqnub dego kere.
34 Osiy tamo uŋgasari ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi endegsi minjrqai,
'Ijo Abu a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyeqnu. Nami a mandam atej bati
deqa a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa gam gereiyetŋgej.
Deqa niŋgi ijoq babqa ijo Abu na niŋgi taqatŋgwas.
35 Di kiyaqa? E mambonaqa niŋgi na e iŋgi anaibeb. E ya qarbonaqa
niŋgi na e ya anaibeb. E yauŋ tamo sonamqa niŋgi na e osib nuŋgo talq
di gereibeb.
36 E gara saiqoji sonamqa niŋgi na gara tigetbeb. E maibonaqa niŋgi na
e taqatbeb. E tonto talq di sonamqa niŋgi na bosib e gereibeb.'
37 "E na tamo uŋgasari ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi degsi minjritqa
naŋgi e kamba nenembqab, 'O Tamo Koba, bati gembu ni mammonaqa
iga na iŋgi anaimem? Bati gembu ni ya qarmonaqa iga na ya anaimem?
38 Bati gembu ni yauŋ tamo sonamqa iga ni osim gago talq di
gereimem? Bati gembu ni gara saiqoji sonamqa iga na gara tigetmem?
39 Bati gembu ni maimonaqa iga na taqatmem? Bati gembu ni tonto
talq di sonamqa iga bosim ni gereimem?'
40 "Naŋgi e degsib nenembibqa e na kamba minjrqai, 'E bole merŋgwai.
Niŋgi na ijo was ñam saiqoji unub qaji naŋgi geregereinjroqneb di agi
niŋgi e dego gereiboqneb.'
41 "Ariya e na tamo uŋgasari ijo baŋ qonaŋq di unub qaji naŋgi endegsi
minjrqai, 'Niŋgi tamo uŋgasari tulaŋ ugedamu. Deqa niŋgi jaraiyiy.
Jaraiyosib aisib ŋamyuwo gaigai yuejunu qaji dia soqniy. Satan aqa laŋ
aŋgro naŋgi ti dia sqab. Qotei a nami ŋamyuwo di naŋgi gereiyetnjrej.

42 Deqa niŋgi ŋamyuwo deq aiyiy. Di kiyaqa? E mambonaqa niŋgi na e
iŋgi anaibosai. E ya qarbonaqa niŋgi na e ya anaibosai.
43 E yauŋ tamo sonamqa niŋgi na e osib nuŋgo talq di gereibosai. E
gara saiqoji sonamqa niŋgi na gara tigetbosai. E maibonaqa niŋgi na e
taqatbosai. E tonto talq di sonamqa niŋgi na bosib e gereibosai.'
44 "E na tamo uŋgasari ijo baŋ qonaŋq di unub qaji naŋgi degsi minjritqa
naŋgi e kamba nenembqab, 'O Tamo Koba, bati gembu ni mammej? Bati
gembu ni ya qarmej? Bati gembu ni yauŋ tamo soqnem? Bati gembu ni
gara saiqoji soqnem? Bati gembu ni maimej? Bati gembu ni tonto talq
di soqnem? O Tamo Koba, bati gembu ni degsi sonamqa iga ni numsim
gereimosai?'
45 "Naŋgi e degsib nenembibqa e na kamba minjrqai, 'E bole merŋgwai.
Niŋgi na ijo was ñam saiqoji unub qaji naŋgi gereinjrosaioqneb di agi
niŋgi e dego gereibosaioqneb.'
46 E na naŋgi degsi minjrsiyqa naŋgo awai uge enjrsiy breinjrit
ŋamyuwoq aiqab. Dia naŋgi bati gaigai jaqatiŋ oqnsib sqab. Ariya tamo
uŋgasari kumbra bole yeqnub qaji naŋgi ŋambile gaigai sqab."

26

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa gam ŋamoqneb

1 Yesus a anjam kalil di marsiq koboonaqa a na aqa aŋgro naŋgi endegsi
minjrej,
2 "Niŋgi qalie, yori bati koba jojomqo. Bati aiyel unu. Yori bati di
brantimqa Juda tamo kokba naŋgi na e Tamo Aŋgro ojsib jeu tamo naŋgo
baŋq di atqab. Atibqa naŋgi na e ŋamburbasq di lubib moiqai." Yesus na
aqa aŋgro naŋgi degsi minjrej. Yori bati di Qotei a nami Israel naŋgi Isip
sawaq di padalqa laqnabqa aqaryainjrej deqa olo are qalqajqa bati.
3 Yori bati di jojomej deqa atra tamo kokba ti Israel naŋgo gate naŋgi ti
gilsib atra tamo gate aqa ñam Kaiafas aqa talq di koroeb.
4 Koroosib endegsib nenemoqneb, "Iga kiyersim Yesus lumu na ojsim
qalsim moiyotqom?"
5 Osib mareb, "Iga yori bati qa Yesus ojqasai. Ojqom di tamo uŋgasari
naŋgi iga nugsib ŋiriŋosib qoto tigelto uge."

Uŋa bei a goreŋ quleq ti osiq Yesus aqa gateq di bilentej

6 Onaqa Yesus a Betani qureq gilsiqa tamo bei nami yu na aqa jejamu
ugeeleŋej qaji aqa ñam Saimon aqa talq di soqnej.
7 Sosiqa iŋgi uyeqnaqa uŋa bei a goreŋ quleq ti tulaŋ boledamu silali
kobaquja na awaiyej qaji di jaliŋaq jigsiqa osi bosiqa Yesus aqa gateq di
bilentej.
8 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi uŋa di aqa kumbra unsibqa ŋiriŋosib segi
segi maroqneb, "Uŋa di a kiyaqa goreŋ di laŋa ñaŋguiyqo?
9 A goreŋ di osiq tamo qudei enjrqo qamu silali kobaquja yonub qamu
gilsiq tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisi enjrqo qamu di kere."
10 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, "Niŋgi kiyaqa
uŋa di gulbe yeqnub? A kumbra bole ebqo.
11 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi bati gaigai niŋgi ti sqab. Ariya e bati
gaigai niŋgi ti sqasai.
12 E moiqai. Moiyitqa e subq atqab. Uŋa di a e qa are qalsiqa ijo
jejamuq di goreŋ bilentosiq dena ijo jejamu subq atqajqa gereiyetbqo.

13 E bole merŋgwai. Bunuqna ijo wau tamo naŋgi sawa sawa kalilq di
ijo anjam bole mare mare laqnsibqa unᵩa endena kumbra ebqo qaji deqa
are qaloqnsib a qa saoqnqab."

Judas a Yesus osim atra tamo kokba naŋgo baŋq di atqas

14 Onaqa Judas Iskariot a tigelosiqa atra tamo kokba naŋgoq gilej.
Judas a Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei.
15 A naŋgoq gilsiqa minjrej, "Niŋgi na awai kiye ebibqa e Yesus osiy
nuŋgo baŋq di atqai?" Onaqa naŋgi na meniŋ silali 30 yeb.
16 Yonab a gilsiqa a Yesus osim naŋgo baŋq di atqajqa gam ŋamoqnej.

Yesus aqa aŋgro naŋgi ti yori bati aqa iŋgi uyeb

17 Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantonaqa Yesus aqa aŋgro
naŋgi aqa areq bosib minjeb, "O Tamo Koba, ni iga merge. Iga aisim tal
qabia yori bati aqa iŋgi iŋgi gereiyetmonamqa ni iŋgi uyqam?"
18 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi aisib qure ambleq di tamo
bei itqab. Itosib minjiy, 'Qalie Tamo a marqo, "Ijo bati jojomqo. Deqa e
ijo aŋgro naŋgi koba na ino talq di awoosim yori bati aqa iŋgi uyqom." ' "
19 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi qure miligiq aisib anjam kalil Yesus na
minjrej qaji degsib brantonab dauryosib iŋgi iŋgi kalil gereiyeleŋeb.
20-21 Onaqa bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi ti koba na aisib tal
gogetosib awoosib iŋgi uyoqnsibqa Yesus na naŋgi endegsi minjrej, "E
bole merŋgwai. Niŋgi ijo aŋgro 12. Nuŋgo ambleq dena aŋgro bei a
tigelosim e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas."
22 Degsi minjrnaq qusibqa are tulaŋ gulbeinjrnaqa segi segi Yesus
nenemyoqneb, "O Tamo Koba, ni e qa kiyo maronum?"
23 Onaqa minjrej, "Aŋgro aqo ombla endego tabir qujaiq di bem quiq
di tuqteqnum qaji a na e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas.
24 Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro moiqai. Nami Qotei aqa anjam degsib e
qa neŋgreŋyeb. Deqa unᵩgum. E anjam di dauryosiy moiqai. Ariya aŋgro e
osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas qaji a tulaŋ padalougetqas. A nami
ŋambabosai qamu di kere."
25 Onaqa Judas agi Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas qaji a na
Yesus nenemyej, "O Tamo Koba, ni e qa kiyo ubtosim maronum?" Onaqa
Yesus na kamba minjej, "Od. Anjam agi ni na maronum."

Yesus na aqa aŋgro naŋgi bem ti wain ti anainjrej

26 Osiqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa Yesus a Qotei
pailyosiqa bem bei osiq giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa endegsi
minjrej, "Endi ijo jejamu. Osib uyiy."
27 Osiqa wain osiqa gambaŋq di bilentosiqa Qotei pailyosiqa aqa aŋgro
naŋgi enjrsiqa minjrej, "Niŋgi kalil wain endi uyiy.
28 Endi ijo leŋ. Tamo unᵩgasari gargekoba naŋgo une kobotetnjrqajqa
deqa ijo leŋ aiqas. Aisim Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyej qaji di
siŋgilatqas.
29 E niŋgi merŋgwai. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy mondoŋ
diŋo batiamqa ijo Abu a nuŋgo Mandor Koba soqnimqa e niŋgi koba na
awoosiy olo wain bunuj uyqai."
30 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi koba na louosib
koboonaqa qure uratosib Oliv manaq oqeb.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, "Niŋgi kalil e uratbosib jaraiqab"

31 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti manaq oqoqnsibqa Yesus na minjrej, “Qolo
qujai endeqa niŋgi kalil ijo ñam ulontosib e uratbosib jaraiqab. Nuŋgo
kumbra deqa Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb, ‘E na kaja
naŋgo mandor qalitqa kaja naŋgi segi segi jaraiqab.’ Qotei aqa anjam
nami degsib neŋgreŋyeb.
32 Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelosiy niŋgi qa namoosiy
Galili sawaq gilitqa niŋgi bunuqna e daurbosib dia e itbqab.”
33 Onaqa Pita na minjej, “Aŋgro kalil naŋgi ino ñam ulontosib jaraiqab
e segi ino ñam ulontqasai.”
34 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E bole mermqai. Qolo qujai endeqa
ni ijo ñam ulitqam. Tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim mar-
qam, ‘E Yesus qaliesai.’ ”
35 Onaqa Pita a tulaŋ saidosiq minjej, “Sai. E ni ombla moiqa marimqa,
uŋgum, e ino ñam ulitqasai bole sai.” Onaqa Yesus aqa aŋgro kalil naŋgi
anjam qujai di minjoqneb.

Yesus a Getsemani nañu aguq di aqa Abu pailyej

36 Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib nañu agu beiq di branteb.
Nañu agu di aqa ñam Getsemani. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro naŋgi
minjrej, “Niŋgi endi awesoqniy. E kiñala sasalosiy ijo Abu pailyosiy bqai.”
37 Degsi minjrsiqa aqa aŋgro qalub agi Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgi Pita
koba na joqsiqa pailyqajqa sasalej. Sasalosiqa pailyoqnsiqa a are tulaŋ
gulbekobaiyej.
38 Osiqa aqa aŋgro qalub naŋgi minjrej, “E are tulaŋ gulbekobaibqo.
Gulbe dena e moiyepratonum. Deqa niŋgi e ombla endi sosimqa ŋam
atoqniy.”
39 Degsi minjrsiqa olo kiñala sasalosiqa mandamq di ŋam quosiqa Qotei
pailyosiq minjej, “O ijo Abu, gam bei soqnimqa ni na marimqa gulbe endi
ijoq baiq. Gulbe endi ya uge uyo bul. Uŋgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni
ino segi areqalo dauryosim ye.”
40 Yesus a degsi Qotei pailyosiq olo tigelosiqa aqa aŋgro naŋgo areq
aisiq ŋam atej di naŋgi are gulbe na ŋereŋesonab unjrej. Deqa Yesus na
Pita minjej, “Niŋgi e ombla na ŋam sokiñalayqa keresai e?
41 Niŋgi ŋereŋaib. Niŋgi ŋam sosib pailyoqniy. Yim gulbe bei nuŋgoq
bqas di gulbe dena niŋgi uneq waiŋgwasai. Bole, nuŋgo are miligiq di
niŋgi e daurbqajqa are unu. Ariya niŋgi segi gulbe di oqajqa siŋgila
saiqoji.”
42 Osiqa Yesus a olo puluosi sasalosiq endegsi pailyej, “O ijo Abu, gam
bei saiamqa, uŋgum, ni ino segi areqalo dauryosim marimqa e gulbe endi
oqai.”
43 Degsi pailyosiq bosiqa aqa aŋgro qalub naŋgi urŋamnjrnaqa
ŋereŋesonab unjrej.
44 Unjrsiqa olo naŋgi uratnjrsiq puluosi gilsiq a nami pailyej qaji degsi
olo pailyej.
45 Osiqa a olo aqa aŋgro naŋgo areq aisiq minjrej, “Niŋgi aqaratosib
geregere ŋereŋejunub e? Uŋgum. Bati koboqo. Niŋgi uniy. E Tamo Aŋgro
osib une tamo naŋgo baŋq di atqajqa bati bqo.
46 Niŋgi tigelab gilqom. Tamo e osim naŋgo baŋq di atqajqa agi
brantqo.”

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

47 Onaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas a na tamo
gargekoba naŋgi sebru ti torom ti eleŋonab joqsiqa Yesus aqa areq di
branteb. Israel naŋgo gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na naŋgi
qariŋnjrnab Yesus ojqa beb.
48 Judas a nami naŋgi ti qairosib anjam gereiyosib a na endegsi minjrej,
“E tamo kundoqyqai agide. A ojsib osib giliy.”
49 Onaqa Judas a Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba, qolo
bole.” Degsi minjsiq kundoqyej.
50 Kundoqyonaqa Yesus na minjej, “O was, ni kumbra kiye e ebqa
bonum ni degye.” Degsi minjnaqa tamo naŋgi di brantosib baŋ waiyosib
Yesus ojeb.
51 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei na aqa sebru osiqa atra tamo gate
aqa kaŋgal tamo gateq di qalqajqa sebru waiyej grotosiqa dabkala segi
gentetej.
52 Onaqa Yesus na aqa aŋgro di minjej, “Ino sebru olo ate. Tamo kalil
sebru na qotqab qaji naŋgi sebru na moreŋqab.
53 Ni que. E ijo Abu minjqai di a na laŋ aŋgro 72,000 naŋgi qariŋnjrimqa
bosib e aqaryaibqab. Ni di qaliesai kiyo?
54 Ariya e ijo Abu degsi minjqasai. Minjqai di aqa anjam neŋgreŋq di
unu qaji di aqa damu brantqasai. Agi nami endegsib neŋgreŋyeb, ‘Kristus
a moiqas.’ ”
55 Osiqa bati deqa Yesus na tamo naŋgi di minjrej, “E leŋ ojo tamo unum
deqa kiyo niŋgi sebru ti torom ti eleŋosib e ojqa bonub e? E bati gaigai
atra tal miligiq di sosimqa Qotei aqa anjam plaltoqnem. Bati deqa niŋgi
yala baŋ waiyosib e ojosai.
56 Niŋgi kumbra degyeb deqa Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam
neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu agi brantej.” Yesus a naŋgi degsi
minjrnaqa aqa aŋgro kalil naŋgi a uratosib jaraiyeb.

Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa jejamuq di
une qametqa marsib koroeb

57 Onaqa tamo Yesus ojeb qaji naŋgi na a osib atra tamo gate aqa ñam
Kaiafas aqa talq osi gileb. Dia Juda gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo
naŋgi ti kalil koroesoqneb. Koroesonabqa tamo naŋgi na Yesus osi gilsib
naŋgo ulatamuq di tigelteb.
58 Naŋgi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq na Yesus dauryosiq
uli uliosiq gilsiq torei atra tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiqa
naŋgi Yesus kiyeryib unqajqa deqa are qalsiq qaja tamo qudei naŋgo
ambleq di awesoqnej.
59 Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti kalil koroesosibqa naŋgi
gisaŋ anjam na Yesus aqa jejamuq di une qametqa are qalsib anjam
ŋamoqneb. Di kiyaqa? Anjam dena naŋgi Yesus qalib moiqajqa deqa.
60 Anjam ŋamonab ŋamonab ugeinjrej. Deqa naŋgi tamo gargekoba
metnjreqnab boqnsib gisaŋ anjam Yesus aqa jejamuq di qameleŋoqneb.
Naŋgo ambleq dena tamo aiyel tigelosib Yesus aqa jejamu laŋa gisaŋyosib
mareb,
61 “Tamo endi a endegsi marnaq iga quem, ‘E Qotei aqa atra tal koba
endi koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqai.’ ”
62 Onaqa atra tamo gate a naŋgo anjam di qusiqa a tigelosiqa Yesus aqa
areq bosiq nenemyej, “Tamo naŋgi endi une gargekoba ino jejamuq di
qameqnub. Di ni kamba anjam bei marqasai e?”

63 Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai. Deqa atra
tamo gate na olo nenemyej, “Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa ñam na e
ni nenemmqai, ni Kristus e? Ni Qotei aqa Ŋiri e? Ni e merbe.”
64 Onaqa Yesus na minjej, “Od. Anjam ni maronum di kere. Ni que. E
Tamo Aŋgro. Bunuqna e laŋ qureq oqsiy Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa
baŋ woq di awesosiy olo laŋbiq na boqnit niŋgi e nubqab.”
65 Onaqa atra tamo gate a Yesus aqa anjam di qusiqa a tulaŋ minjiŋ
oqetonaqa aqa segi gara jugo bumbraŋyosiqa marej, “Aqa une agi a segi
babtqo iga quonum. Deqa iga kiyaqa tamo bei olo metonam bosim aqa
une marqas? Aqa misiliŋ anjam niŋgi quonub.
66 Deqa niŋgi kiyersib marqab?” Onaqa naŋgi kalil mareb, “A bole une
ti. Deqa qalib moiyem.”
67-68 Naŋgi kalil degsib marnabqa naŋgo ambleq dena tamo qudei
naŋgi tigelosib Yesus aqa ulatamuq di miselyoqnsib baŋ na qaloqneb.
Osib aqa ŋamdamu gara na qosetosib ula poŋyoqnsib minjoqneb, “Ni
Kristus amqa ni ubtosim mare, yai na ni lumqo?”

Pita a gisaŋoqalubtosiq marej, “E Yesus qaliesai”

69 Ariya Pita a tal meq di awesonaqa kaŋgal unа bei na aqa areq bosiqa
minjej, “Ni dego Yesus Galili qaji aqa aŋgro bei. Ni nami a dauryosim
laqnem.”
70 Onaqa Pita a tamo kalil naŋgo ŋamdamuq di tulaŋ saidosiq unа di
minjej, “Ni anjam merbonum di e qaliesai.”
71 Degsi minjsiqa tigelosiq tal qala beiq gilsiq di soqnej. Sonaqa kaŋgal
unа bei na Pita unsiqa tamo naŋgi Pita aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi
minjrej, “Tamo di a dego Yesus Nasaret qaji aqa aŋgro bei. A nami Yesus
dauryosiq laqnej.”
72 Onaqa Pita a olo tulaŋ saidosiq marej, “E tamo di qaliesai bole sai. E
bole maronum.”
73 Olo kiñala soboleiyonaq tamo qudei jojom di tigelesoqneb qaji naŋgi
Pita aqa areq bosib minjeb, “Iga ino anjam maro na qalieonum, ni Galili
qaji tamo. Dena iga poigwo, ni Yesus aqa aŋgro bei.”
74 Onaqa Pita a olo tulaŋ siŋgila na saidosiq marej, “E tamo di qaliesai
bole sai. E bole maronum. E gisaŋot Qotei na e lubem.” A degsi marnaqa
tuwe anjamej.
75 Tuwe anjamonaqa Pita a qusiqa anjam nami Yesus na minjej
qaji, “Tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus
qaliesai,’ ” anjam deqa olo are qalsiqa poiyonaqa oqedosiqa tulaŋ aka-
mugetej.

27

Juda tamo kokba naŋgi Yesus osib Pailat aqa baŋq di ateb

1-2 Onaqa nobqolo malu qameqnaq atra tamo kokba ti Israel naŋgo
gate naŋgi ti kalil koroesosibqa Yesus qalib moiqajqa anjam keretoqneb.
Anjam kereonaq naŋgi Yesus aqa baŋ tontetosib osi gilsib Rom naŋgo
gate Pailat aqa baŋq di ateb.

Judas na aqa segi jejamu qalsiq moiyej

3-4 Atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti Yesus qalib moiqajqa anjam
keretonabqa Judas a qusiqa olo areqalo bei osiqa naŋgo areq bosiq
minjrej, “E une kobaquja yonum. Tamo e nuŋgo baŋq di atonum qaji a

une saiqoji. Niŋgi a laŋa qalsib moiyotqab. Deqa meniŋ silali 30 niŋgi na ebeb qaji endi olo oiy." Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, "Di gago gulbe sai. Di ino segi gulbe."

5 Onaqa Judas a silali di olo osi gilsiqa atra tal meq di breiyosiqa aisiq a segi na aqa kakroq di sil waiyosiq gaiŋosiq moiyej.

6 Onaqa atra tamo kokba naŋgi mareb, "Silali endi tamo qalib moiqajqa aqa awai. Deqa iga silali endi atra tal aqa silali ti turtqasai."

7 Naŋgi degsib marsibqa silali di olo osib web gereiyo qaji tamo bei aqa mandam mutu bei awaiyeb. Yauŋ tamo naŋgi moreŋoqnibqa mandam mutu dia subq ateleŋqajqa deqa awaiyeb.

8 Mandam mutu di "Leŋ Aiyo Qaji Mandam" ñam degsib waiyeb. Ñam di bini mareqnub.

9-10 Deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Jeremaia a nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, "Israel naŋgi Kristus aqa jejamu awaiyqa marsib meniŋ silali 30 atqab. Atsib silali di olo osib web gereiyo qaji tamo bei aqa mandam mutu bei awaiyqab. Tamo Koba a na anjam degsi merbqo." Jeremaia a nami degsi marej.

Pailat na Yesus nenemyej, "Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?"

11 Onaqa Yesus a Pailat aqa ulatamuq di tigelonaqa Pailat na nenemyej, "Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?" Onaqa Yesus na minjej, "Od. Anjam ni maronum di kere."

12 Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti Yesus aqa anjam di qusib minjiŋ oqetnjrnaqa Yesus gisaŋyoqnsib aqa jejamuq di une gargekoba qameleŋoqneb. Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei kamba yala marosai.

13 Deqa Pailat na olo Yesus nenemyej, "Naŋgi une gargekoba ino jejamuq di qameqnub. Di ni queqnum e?"

14 Onaqa Yesus a kamba anjam bei marosai. Deqa Pailat a tulaŋ prugugetej.

Pailat a marej, "Niŋgi Yesus a ŋamburbasq di qamiy"

15 Pailat aqa kumbra agiende. Wausau gaigai yori bati koba brantoqnimqa Juda tamo uŋgasari naŋgi tamo qujai aqa ñam maroqnibqa Pailat na tamo di tonto talq dena uratoqnsim enjroqnqas.

16 Bati deqa tamo bei aqa ñam Barabas a tonto talq di soqnej. A leŋ ojo tamo.

17 Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Pailat aqa areq di koroonabqa a na nenemnjrej, "E tamo yai tonto talq dena uratosiy eŋgwai? E Barabas uratosiy eŋgwai kiyo Yesus agi niŋgi Kristus qa mareqnub qaji a uratosiy eŋgwai kiyo? Niŋgi na merbiy."

18 Pailat a naŋgi degsi nenemnjrej. Di kiyaqa? A qalieej, atra tamo kokba naŋgi Yesus qa ugeosib deqa a ojsib Pailat aqa baŋq di ateb.

19 Bati di Pailat a une pegiyo qaji awo jaramq di awesonaqa aqa ŋauŋ na anjam bei pepa mutu kiñalaq di neŋgreŋyosiq Pailat aqaq qariŋyej. A endegsi neŋgreŋyej, "Yesus aqa jejamuq di une saiqoji. Deqa ni a kumbra uge bei yaim. Qolo e ŋeiobilqeiosim Yesus unonum. Deqa e are tulaŋ gulbekobaibqo."

20 Onaqa Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo areqalo tigeltetnjreb. Tamo uŋgasari naŋgi Pailat minjibqa a na Barabas uratosim enjrsim olo Yesus qalim moiqajqa deqa naŋgo areqalo tigeltetnjreb.

21 Onaqa Pailat na olo tamo uŋgasari naŋgi nenemnjrej, “E tamo yai
uratosiy eŋgwai? Barabas kiyo Yesus kiyo? Niŋgi na merbiy.” Onaqa
naŋgi na kamba minjeb, “Ni Barabas uratosim ege.”
22 Onaqa Pailat na olo minjrej, “E niŋgi Barabas eŋgwajqa merbonub
deqa e Yesus kiyeryqai? Agi niŋgi a qa mareqnub. ‘A Kristus.’ ” Onaqa
naŋgi kalil murqumyosib minjeb, “Ni Yesus osim ŋamburbasq di qame.”
23 Onaqa minjrej, “Kiyaqa Yesus qalit moiqas? A une kiye yqo deqa a
ŋamburbasq di qamqai?” Degsi minjrnaqa naŋgi olo tulaŋ murqumyoqn-
sib waiŋyoqnsib minjoqneb, “Ni a ŋamburbasq di qame.”
24 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa endegsi poiyej, “Tamo uŋgasari
naŋgi ijo anjam quetbqasai. E naŋgi saidnjrqai di naŋgi ŋiriŋosib qoto
tigeltqab.” Pailat a degsi poiyej deqa a tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq
di ya bei tabirq di qamsiqa ya dena aqa baŋ yansosiqa minjrej, “Yesus a
moiqas di nuŋgo une. Di ijo une sai.”
25 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na minjeb, “Di kere. Uŋgum. Yesus a
moiqas di gago une. Di gago aŋgro naŋgo une dego.”
26 Naŋgi Pailat degsib minjnabqa a naŋgo anjam di dauryosiqa Barabas
tonto talq dena oqeq atsiqa naŋgi enjrej. Enjrsiqa olo Yesus osiq qaja
tamo naŋgo baŋq di atsiqa minjrej, “Niŋgi Yesus bu toqoŋ na kumbaiŋyiy.”
Degsi minjrnaqa naŋgi na Yesus osib kumbaiŋyeb. Kumbaiŋyosib ko-
boonaqa Pailat na olo minjrej, “Niŋgi Yesus ŋamburbasq di qamqajqa osib
giliy.”

Qaja tamo naŋgi Yesus misiliŋyoqneb

27 Pailat na qaja tamo naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi Yesus osib Rom
naŋgo tal kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib qaja tamo kalil naŋgi metnjrnab
bosib tal dia koroeb.
28 Koroosib Yesus aqa gara piqtetosib gara jugo olekoba lent mandor
kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei osib Yesus jigeteb.
29 Osib sil luwit osib lulumosib sil dena mandor naŋgo gate tatal bul
gereiyosib aqa gateq di atetosib siŋgila na teqiyeb. Osib bu toqoŋ kaneŋo
osib Yesus aqa baŋ woq di yonab a mandor koba bul ojsiq tigelesoqnej.
Osib aqa areq di siŋga pulutosib a gisaŋ na biŋiyoqnsib minjoqneb, “O
Juda naŋgo Mandor Koba, kaiye.”
30 Degsib Yesus minjoqnsib a miselyoqnsib bu toqoŋ esoqnej qaji di
tatruiyosib dena aqa gateq di qaloqneb.
31 Naŋgi degsib Yesus misiliŋyosib koboonaqa gara lent di piqtetosib
aqa segi gara olo jigetosib aqa qawarq di ŋamburbas atetosib a baŋ ojsib
gaintqa sawaq osi gileb.

Naŋgi Yesus osib ŋamburbasq di qameb

32 Naŋgi Yesus osi giloqnsibqa gamq di tamo bei walwelosiq aiyeqnaqa
a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ŋamburbas yaiyosib tamo di
yonabqa a kamba qoboiyosiqa gam na Yesus dauryosiq giloqnej. Tamo
di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji.
33 Naŋgi Yesus osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Golgota di branteb.
Ñam di aqa damu, “Tamo gate tanu.”
34 Di brantosib qaja tamo naŋgi na wain ya ti kial aqa ya isa koba de ti
bulyosib Yesus anaiyonab uyo oneiyonaq ugeiyonaq uratej.
35 Onaqa qaja tamo naŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di qameb. Qamsib
Yesus aqa gara eleŋqa marsib gilteleŋeb. Osib meniŋ silali alaŋeb. Tamo

yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di a na gara oqas. Degsib marsib meniŋ silali alaŋosib gara eleŋeb.
36 Onaqa Yesus a ŋamburbas goge di gaiŋesonaqa qaja tamo naŋgi
ŋamburbas utruq di awoosib Yesus taqatesoqneb.
37 Osib ŋamburbas mutu gogeq di anjam endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo
endi Yesus. A Juda naŋgo Mandor Koba.” Yesus a nami maroqnej, “E Juda
naŋgo Mandor Koba.” Yesus aqa une deqa osib anjam di neŋgreŋyeb.
38 Bati deqa bajiŋ tamo aiyel dego ŋamburbasq di gaintnjrsib ñumeb. Bei
Yesus aqa baŋ woq di qameb. Bei Yesus aqa baŋ qonaŋq di qameb.
39 Yesus a ŋamburbas goge di sonaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa ulatamuq
dena walwelosib gile beoqnsib a misiliŋyoqnsib gate gaiŋyoqnsib minjo-
qneb,
40 “Ni nami marem, ‘E atra tal koba koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo
tigeltqai.’ Ni degsi marem deqa ni ino segi jejamu aqaryaiye. Ni Qotei
aqa Ŋiriamqa ni ŋamburbas uratosim mandamq aiye.”
41-42 Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi
ti dego Yesus degsib misiliŋyoqneb. Osib segi segi maroqneb, “A na tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu
aqaryaiyqa keresai. A Israel naŋgo Mandor Koba boleamqa a ŋamburbas
uratosim mandamq aiyimqa iga unsim marqom, ‘Bole.’
43 A segi mareqnu, ‘E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatejunum. E segi Qotei
aqa Ŋiri.’ Aqa anjam di boleamqa Qotei na endego aqaryaiyem.”
44 Onaqa bajiŋ tamo aiyel Yesus ombla gaintnjreb qaji naŋgi dego
Yesus degsib misiliŋ anjam minjoqneb.

Yesus a moiyej

45 Qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambruosi sonaq gilsiq
seŋ bati 3 onaq bilaqtej.
46 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiqa marej, “Eloi, Eloi, lema sabaktani?”
Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O ijo Qotei, O ijo Qotei. Ni kiyaqa
e qoreibonum?”
47 Onaqa tamo qudei Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi aqa
anjam di qusib mareb, “A Elaija meteqnu.”
48 Degsib marnabqa tamo bei a urur ti gilsiq gara ñeŋgi bei osiq wain
isa kobaq di tuqtosiqa soruq di qosisiqa osi bosiqa Yesus anaiyqajqa
soqtosiqa aqa medabuq di atej.
49 Onaqa tamo qudei naŋgi mareb, “Iga mati tariŋosim koqyesqom.
Elaija a bosim Yesus ŋamburbasq dena osim mandamq atqas kiyo?”
50 Onaqa Yesus a olo tulaŋ leleŋosiqa mondor titosiq aqa ŋambile
uratosiq moiyej.
51 Bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gaiŋesoqnej qaji
a goge na braŋosiq aisiq poaiyelej. Onaqa mimiŋ kobaquja dego dosiq
mandam reŋgiŋyonaqa meniŋ kokba paraparaeleŋeb.
52-53 Bati deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari gargekoba nami moreŋeb
qaji naŋgo sub waqeleŋonabqa naŋgi olo subq na tigeleb. Bunuqna Yesus
a dego subq na tigelonaqa tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa qure koba
Jerusalem miligiq gileb. Gilnabqa tamo gargekoba naŋgi na unjreb.
54 Ariya qaja tamo naŋgi ŋamburbas utruq di Yesus taqatesoqneb qaji
naŋgo gate ombla na mimiŋ dosiq mandam reŋgiŋyonaq meniŋ kokba
paraparaeleŋonab unsibqa naŋgi tulaŋ ulaugetosib mareb, “Bole. Tamo
endi a Qotei aqa Ŋiri.”

55-56 Uŋgasari gargekoba naŋgi isaq di tigelesosib Yesus koqyoqneb. Bei Maria Makdala qure qaji. Maria bei agi Jems Josep wo naŋgo ai. Ariya uŋa bei Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgo ai. Yesus a nami Galili sawaq di sonaqa uŋgasari naŋgi dena a dauryosib laqnsib kaŋgalyoqneb. Bati Yesus a Galili sawa uratosiqa a na naŋgi joqsiqa koba na Jerusalem beleŋeb.

Josep a Yesus aqa jejamu osiq subq atej

57-58 Onaqa bilaqtonaqa ñoro tamo bei aqa ñam Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Arimatea qure qaji. A dego Yesus dauryoqnej qaji. Deqa a Pailat aqa talq gilsiqa nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” Onaqa Pailat na odyosiqa aqa qaja tamo qudei naŋgi minjrej, “Niŋgi Yesus aqa jejamu osib Josep yiy.”

59-60 Onaqa Josep na Yesus aqa jejamu osi gilsiqa gara qat omu na dalaosiq aqa segi sub bunuj nami meniŋ miligiq di gereiyej qaji dia atej. Atsiqa meniŋ kobaquja belbeltosiq dena sub me getentej. Osiqa olo aiyej.

61 Onaqa Maria Makdala qure qaji wo Maria bei wo bosib sub areq di awoosib taqatesoqneb.

Qaja tamo naŋgi sub me taqatesoqneb

62 Juda naŋgo yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej. Deqa atra tamo kokba ti Farisi naŋgi ti Pailat aqa talq gilsib minjeb,

63 “O Tamo Koba, Yesus a gisaŋ tamo. Deqa a moiyosaisosiqa endegsi marnaq iga quem, ‘Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.’ A degsi marnaq iga quem.

64 Deqa ni ino qaja tamo qudei qariŋnjrimqa naŋgi gilsib sub me geregere getentosib taqatesoqnibqa bati qalub koboqas. Ni degye. Ni degyqasai di Yesus aqa aŋgro naŋgi gilsib aqa jejamu bajiŋosib gisaŋosib tamo uŋgasari naŋgi minjrqab, ‘Yesus a subq na tigelqo.’ Yimqa naŋgo gisaŋ anjam di tulaŋ kobaosim Yesus aqa gisaŋ anjam nami marej qaji di tulaŋ buŋyqas.”

65 Onaqa Pailat na minjrej, “Niŋgi nuŋgo segi qaja tamo qudei joqsib gilibqa naŋgi sub me geregere getentosib taqatesqab.”

66 Pailat a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi na qaja tamo qudei naŋgi joqsib gilsib minjreb, “Niŋgi na sub me geregere taqatesoqniy.” Degsib minjrsib meniŋ kobaquja nami sub me getentesoqnej qaji di olo geregere siŋgilatosib sub meq di saga waiyeb. Naŋgi degyeb. Di kiyaqa? Yesus aqa aŋgro naŋgi bunuqna bosib saga olo taqal atqab di tamo kalil naŋgi poinjrqas, Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa jejamu bajiŋonub.

28

Yesus a olo subq na tigelej

1 Yori bati koboonaqa nebeonaq nobqolo ambru Maria Makdala qure qaji wo Maria bei wo tigelosib Yesus aqa sub unqajqa gileb.

2 Naŋgi gileqnabqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a laŋ goge na aisiqa meniŋ kobaquja sub me getentesoqnej qaji di belbeltosiq qalaq di atsiqa meniŋ quraq di awesoqnej. Awesonaqa mimiŋ kobaquja dej.

3 Laŋ aŋgro di aqa ulatamu kola bul tulaŋ minjalej. Aqa gara laŋbi bul tulaŋ qat.

4 Onaqa qaja tamo sub me taqatesoqneb qaji naŋgi na laŋ aŋgro di unsibqa naŋgi tulaŋ ulaugetosib gindagindaŋosib mandamq di ululoŋosib tamo moreŋo bul tindaŋesoqneb.
5 Onaqa laŋ aŋgro na uŋa aiyel di minjrej, “Niŋgi ulaaib. E qalie, niŋgi Yesus ŋamburbasq di qameb qaji a qa ŋameqnub. 6 A endi sosai. A subq na tigelqo. Agi a nami niŋgi endegsi merŋgej, ‘E subq na tigelqai.’ Deqa niŋgi aiyel bosib sub miligi uniy. A ŋeioteb qaji lume agi unu.
7 Niŋgi unsibqa olo puluosib gurgur ti aisib Yesus aqa aŋgro naŋgi endegsib minjriy, ‘Yesus a subq na tigelqo. Tigelosiq niŋgi qa namoosiq Galili sawaq gilqo. Niŋgi dego Galili sawaq gilsib dia a itqab.’ O uŋa aiyel, e niŋgi anjam di merŋgwa bonum.”
8 Onaqa uŋa aiyel di naŋgi tulaŋ ulaugeteb. Osib naŋgi olo areboleboleinjrej. Deqa naŋgi subq dena olo puluosib laŋ aŋgro na anjam minjrej qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi minjrqajqa gurgur ti aiyeb.
9 Aiyeqnabqa gamq di Yesus a segi naŋgi aiyel turosiqa minjrej, “Nobqolo bole.” Degsi minjrnaqa naŋgi aiyel aqa areq bosibqa aqa siŋga ojsib a biŋiyeb.
10 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi ulaaib. Niŋgi aisib ijo was naŋgi endegsib minjriy, ‘Niŋgi Galili sawaq giliy. Gilsib dia Yesus itqab.’ ”

Qaja tamo naŋgo gisaŋ anjam

11 Uŋa aiyel aiyeqnabqa qaja tamo qudei sub taqatesoqneb qaji naŋgi tigelosib qure miligiq aiyeb. Aisib kumbra kalil subq di brantonaq uneb qaji di atra tamo kokba naŋgi sainjreb.
12 Sainjrnab qusibqa Juda gate kalil naŋgi metnjrnab bosib koroosib anjam qosisib qaja tamo naŋgi di silali kobaquja enjreb. Osib minjreb,
13 “Niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi anjam endegsib minjroqniy, ‘Iga sub taqatosim ŋereŋesonamqa Yesus aqa aŋgro naŋgi qolo bosib subq dena Yesus aqa jejamu bajiŋosib jaraiyeb.’
14 Yimqa Pailat a nuŋgo anjam di qusim niŋgi qa ŋiriŋamqa iga na aqa are olo latetosim anjam gereiyonamqa a niŋgi gulbe bei eŋgwasai.”
15 Onaqa qaja tamo naŋgi silali di osib atra tamo kokba naŋgo anjam dauryosib Yesus aqa aŋgro naŋgi na aqa jejamu subq dena bajiŋeb anjam di mare mare laqneb. Laqnab Juda tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi anjam di queleŋosib naŋgi kamba saoqneb agi bini saoqnsib unub.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi wau enjrej

16 Onaqa Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi Galili sawaq gilsib mana bei Yesus a nami naŋgi deq oqwajqa minjrej qaji deq oqeb.
17 Oqsib dia Yesus itosib a biŋiyosib aqa ñam soqteb. Ariya naŋgi qudei areqalo aiyelteb.
18 Onaqa Yesus a naŋgo areq gilsiqa minjrej, “Ijo Abu na siŋgila kalil ijo baŋq di atej deqa e mandam ti laŋ ti taqatejunum.
19 Deqa niŋgi walwelosib sawa sawa kalil keretoqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam minjre minjre laqniy. Yim naŋgi e daurbqajqa deqa. Niŋgi ijo Abu aqa ñam na ti e Qotei aqa Ŋiri ijo segi ñam na ti Mondor Bole aqa ñam na ti naŋgi yansnjroqniy.
20 O ijo aŋgro, anjam kalil e nami merŋgoqnem qaji di niŋgi walwelosib tamo uŋgasari naŋgi minjroqniy. Yim naŋgi anjam di dauryqajqa deqa. Niŋgi quiy. E bati gaigai niŋgi koba na wauoqnsiy sqai. Degsim soqnim soqnim diŋo bati brantqas.”

MAK

Jon yansnjro qaji a anjam palontoqnej

1 Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa anjam bole e utruq na saqai.

2 Nami Qotei na aqa Ŋiri Yesus endegsi minjej, “Ni que. E na ijo anjam
maro tamo qariŋyitqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.

3 A wadau sawaq di tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi endegsi
minjroqnqas, ‘Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy. Aqa gam tingitetiy.’ ”
Qotei a nami aqa Ŋiri degsi minjej. Onaqa aqa medabu o qaji tamo Aisaia
a anjam di neŋgreŋyonaq soqnej.

4-5 Bunuqna Jon yansnjro qaji a wadau sawaq di brantej. Brantosiq
dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Tamo
uŋgasari Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ti Jerusalem qureq di soqneb
qaji naŋgi ti kalil Jon aqa areq gileqnabqa a na naŋgi endegsi minjroqnej,
“Niŋgi are bulyibqa Qotei na nuŋgo une kalil kobotetŋgwas. Amqa
e na niŋgi yansŋgwai.” Degsi minjreqnaqa naŋgi na naŋgo une kalil
babteqnabqa Jordan yaq di yansnjroqnej.

6 Jon a wadau sawaq di soqnej di a iŋgi iŋgi saiqoji. Deqa a gara jugo
kamel aqa juŋgum na gereiyo qaji di jugoqnsiqa alalag na siŋgilatosiq
laqnej. A iŋgi uyo saiqoji deqa a sis ti bisim qaq ti uyoqnej.

7 A Qotei aqa anjam palontoqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi endegsi min-
jroqnej, “Tamo Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo siŋgila koba.
Ijo siŋgila aqa siŋgila ti keresai. Deqa e a kaŋgalyqajqa e tamo bolesai.

8 E ya na niŋgi yansŋgeqnum. Ariya Tamo Koba a bosimqa Mondor Bole
aqa siŋgila na niŋgi yansŋgwas.” Jon na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi
minjroqnej.

Jon na Yesus yansej

9 Bati bei Yesus a Jon na yansqa marsiqa Nasaret qureq dena tigelosiqa
Galili sawa uratosiq Jon aqa areq bej. Bonaqa Jon na Jordan yaq di
yansej.

10 Yansonaqa a yaq na tigelosiqa tarosiq laŋ goge koqyonaqa laŋ
waqej. Laŋ waqonaqa Qotei aqa Mondor a binoŋ bulosiq aisiq Yesus aqa
jejamuq di awoej.

11 Awoonaqa laŋ goge dena Qotei na Yesus metonaqa aqa kakro quej. A
endegsi minjnaq quej, “Ni ijo Aŋgro qujai. E ni tulaŋ qalaqalaimeqnum.
E ni qa tulaŋ areboleboleibeqnu.”

Satan a bosiq Yesus walawalaiyoqnej

12-13 Onaqa Mondor a Yesus wadau sawaq osi gilsiqa di uratonaqa bati
40 a di laqnej. Di laqnaqa Satan bosiqa Yesus a une bei atqa marsiqa
walawalaiyoqnej. Yesus a wagme juwaŋ naŋgi ti soqneb. Sonabqa Qotei
aqa laŋ aŋgro naŋgi bosib Yesus siŋgilatoqneb.

Yesus a Galili sawaq di aqa wau utru atej

14 Bati bei Jon a tonto talq di waiyonab sonaqa Yesus a olo Galili sawaq
aiyej. Aisiq dia Qotei aqa anjam bole palontoqnej.

15 A endegsi maroqnej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqat-
njrsim naŋgo Mandor Koba sqajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi are bulyosib
Qotei aqa anjam bole nuŋgo areqaloq di siŋgilatiy.”

Yesus na tamo qolqe naŋgi metnjrnaq a dauryeb

16 Osiqa Yesus a Galili ya agu kobaqujaq gilej. Gilsiq alile dia walweloqnsiqa ŋam atej di Saimon aqa was Andru wo naŋgi qe o qaji tamo soqneb deqa naŋgi kakaŋ waiyeqnab unjrej.
17 Unjrsiqa minjrej, “Niŋgi aiyel e daurbiy. Niŋgi qe o qaji tamo unub deqa niŋgi qe eqnub. Dego kere e wau eŋgitqa niŋgi olo tamo oqnqab.”
18 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi naŋgo kakaŋ uratosib Yesus dauryeb.
19 Onaqa Yesus a olo walwelosiq gilokiñalayosiqa Sebedi aqa ŋiri Jems aqa was Jon wo naŋgi aiyel qobuŋ miligiq di kakaŋ braŋo qandimeqnabqa unjrsiqa metnjrej.
20 Metnjrnaqa naŋgo abu Sebedi wau tamo ti qobuŋ miligiq di sonabqa naŋgi uratnjrsib Yesus dauryeb.

Yesus a tamo bei aqaq dena mondor uge wiyetej

21 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti walwelosib gilsib Kaperneam qureq di branteb. Brantosib sonabqa Juda naŋgo yori batiej. Deqa Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.
22 Aqa anjam palontej di siŋgila ti. Dal anjam qalie tamo naŋgo anjam maroqneb de ti keresai. Yesus a segi anjam di aqa abu. Aqa anjam dena dal anjam qalie tamo naŋgo anjam tulaŋ buŋyoqnej. Deqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam di qusib tulaŋ prugeb.
23 Bati di tamo bei mondor uge na ojej qaji a Qotei tal miligiq di awesoqnej. Deqa a Yesus unsiqa tulaŋ leleŋosiqa minjej,
24 “O Yesus Nasaret qaji tamo, ni iga kiyergwajqa bonum? Ni iga padaltgwa bonum e? E ni qalie. Ni Qotei aqa Tamo Boledamu. Ino jejamuq di une bei saiqoji.”
25 Onaqa Yesus na mondor uge di ŋiriŋtosiq minjej, “Ni medabu getentosim tamo di uratosim ulaŋ.”
26 Degsi minjnaqa mondor uge dena tamo di kunjimyosiqa tulaŋ leleŋosiqa a uratosiq ulaŋej.
27 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ prugosib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiyero? A anjam bunuj mareqnu. Aqa anjam bunuj di siŋgila ti mareqnu. A segi anjam di aqa abu. Agi a na mondor uge naŋgi minjreqnaqa naŋgi aqa anjam dauryosib jaraiyeqnub.”
28 Tamo uŋgasari naŋgi degsib maroqneb. Osib naŋgi walwelosib Galili sawa keretosib Yesus aqa maŋwa deqa saoqnsib laqneb.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

29 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Qotei tal uratosib Saimon Andru wo naŋgo tal gogeteb. Jems Jon wo naŋgi koba na tal gogeteb.
30 Tal gogetosibqa Saimon aqa mimibe makobaiyonaq jejamu tulaŋ kaŋkaŋyonaqa ŋeiesonaq uneb. Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na Yesus minjeb, “Ni na uŋa di boletqa kere e?” Onaqa minjrej, “Od, e na boletqa kere.”
31 Degsi minjrsiqa uŋa maiyej qaji aqa areq gilsiqa baŋ ojsiqa tigeltej. Tigeltonaqa aqa jejamu kaŋkaŋ di koboonaqa a tigelosiqa naŋgi iŋgi goiyetnjrej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

32 Seŋ aiyeqnaqa qure deqaji tamo uŋgasari ma utru segi segi so qaji naŋgi ti mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti naŋgo was naŋgi na joqoqnsib Yesus aqa areq boqneb.
33 Boqnsib Yesus soqnej qaji tal meq di korooqneb.
34 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil ma ti soqneb qaji naŋgi boletnjroqnej. Osiqa mondor uge naŋgi dego winjroqnej. Mondor uge naŋgi di Yesus qa qalieeb deqa naŋgi aqa ñam ubtqa mareqnab a na naŋgi saidnjroqnej.

Yesus a Galili sawaq di Qotei aqa anjam mare mare laqnej

35 Onaqa nobqolo ambru Yesus na tamo uŋgasari naŋgi alelnjrsiqa wadau sawaq gilsiqa dia Qotei pailyoqnej.
36-37 Pailyeqnaqa aqa aŋgro naŋgi Saimon koba na a qa ŋamosib gilsib itosib minjeb, “Tamo uŋgasari kalil naŋgi ni qa ŋameqnub.”
38 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi tigelabqa iga qure qureq giloqnsimqa dia Qotei aqa anjam palontoqnsim tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqom. E wau di yqajqa deqa mandamq aiyem.”
39 Degsi minjrsiqa walweloqnsiqa qure qure kalil Galili sawaq di brantoqnsiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjroqnej. Osiqa mondor uge uge naŋgi winjreqnaqa naŋgi na tamo uŋgasari naŋgoq dena jaraiyoqneb.

Yesus a tamo yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji di boletej

40 Onaqa tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji a Yesus aqa areq bosiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni e boletbqa are soqnimqa e boletbe.”
41 Onaqa Yesus na tamo di aqa yu unsiqa a qa dulosiqa baŋ waiyosiq ojej. Ojsiqa minjej, “E ni boletmqa are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.”
42 Onaqa bati qujai deqa aqa yu kalil mosoosiq aqa jejamu boleej.
43 Onaqa Yesus a siŋgila na minjej, “Ni tigelosim gile.
44 Ino jejamu boleqo deqa ni tamo qudei naŋgi minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyqajqa iŋgi iŋgi Moses a nami marej qaji di osim Qotei atraiye. Yimqa tamo uŋgasari naŋgi ni numsib marqab, ‘Bole, ino jejamu boleqo.’ ”
45 Onaqa a gilsiqa ariya a Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus na boletej deqa a anjam mare mare laqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi quekriteb. Deqa Yesus a segitosiqa gilsiq wadau sawaq di soqnej. Tamo uŋgasari naŋgi a jujuŋyaib deqa a qure beiq di brantosaioqnej. A wadau sawaq di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi qure qure kalilq dena tigeloqnsib aqa areq beleŋoqneb.

2

Yesus a tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

1 Bati bei Yesus a olo Kaperneam gilsiq di sonaqa qure deqaji naŋgi endegsib queb, “Yesus a gago qureq olo bqo. A talq di unu.”
2 Deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi bosib siraŋmeq di jujuŋonabqa Yesus a Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.
3 Onaqa tamo qolqe naŋgi na tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di atsibqa qoboiyosib Yesus aqa talq osi beb.

4 Osi bosib ŋam ateb di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi siraŋme juŋonab
unjreb. Deqa naŋgi Yesus aqa areq gilqa keresaiinjrnaqa tal quraq oqsib
goge na waqtosibqa tamo sapera qoji gulaintosib ura uratonab Yesus aqa
areq aiyej.
5 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo unej di naŋgo areqalo qujai Yesus na
tamo jejamu laiyej qaji di boletqa kere. Degsi unsiq deqa tamo di minjej,
“O ijo aŋgro, ino une kalil e na kobotetmonum.”
6 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei warum dia awesoqneb qaji naŋgi
Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgo areqalo na mareb,
7 “Yesus a kiyaqa anjam degsi marqo? A Qotei misiliŋyqo. Yai na tamo
naŋgo une kobotqa kere? Qotei a segi qujai.”
8 Naŋgi degsib are qaleqnabqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa
minjrej, “Niŋgi kiyaqa areqalo di onub?
9 Anjam kiye e na tamo jejamu laiyqo qaji di minjitqa niŋgi qusib e
qa poiŋgwas? ‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’ anjam de kiyo, ‘Ni
tigelosim ino sapera osim walwel,’ anjam de kiyo?
10 Ariya e segi Tamo Aŋgro. E mandamq endi siŋgila ti unum deqa e
na tamo naŋgo une kobotetnjrqa kere. Niŋgi degsi poiŋgwajqa deqa e na
tamo di boletqai.” Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji
di koqyosiqa minjej,
11 “E ni mermqai. Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile.”
12 Degsi minjnaqa aqa jejamu boleonaqa a tigelosiqa aqa sapera osiqa
tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di walwelosiq gilej. Onaqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ pruguge-
tosib Qotei aqa ñam soqtosib mareb, “Maŋwa iga endego unonum di
kumbra tulaŋ bei. Tamo bei na maŋwa deqaji bei yeqnaq iga nami
unosaioqnem.”

Yesus na Livai minjej, “Ni e daurbe”

13 Onaqa Yesus a olo alile ainaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
bosib aqa areq di koroonabqa a na Qotei aqa anjam palonteqnaq naŋgi
quoqneb.
14 Dena walwelosiq takis o qaji tamo bei aqa ñam Livai a takis o talq
di awesonaq gilsiq itej. A Alfias aqa ŋiri. A itosiq minjej, “Ni e daurbe.”
Degsi minjnaqa a tigelosiqa Yesus dauryej.
15 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Livai aqa talq gilsib awoosib
iŋgi uyoqneb. Naŋgi segi sai. Une tamo ti takis o qaji tamo ti gargekoba
naŋgi dego koba na Yesus dauryosib Livai aqa talq di awoosib Yesus aqa
aŋgro naŋgi ti iŋgi uyoqneb.
16 Onaqa Farisi qudei naŋgi bosib Yesus a une tamo ti takis o qaji
tamo ti naŋgi koba na iŋgi uyeqnab unjrsibqa Yesus aqa aŋgro naŋgi
minjreb, “Yesus a kiyaqa une tamo ti takis o qaji tamo ti naŋgi koba na
iŋgi uyeqnub?”
17 Onaqa Yesus a Farisi naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Tamo ma
saiqoji naŋgi yu qaŋgra tamo aqaq gilosaieqnub. Tamo ma ti naŋgi segi
yu qaŋgra tamo aqaq gileqnub. Tamo bei a marqas, ‘E tamo bole. E
une saiqoji.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq
aiyosai. Tamo a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq
bqajqa deqa mandamq aiyem.”

Yesus a qurieŋ qa anjam marej

18 Bati bei Jon aqa aŋgro naŋgi ti Farisi naŋgi ti iŋgi uratoqnsib
qurieŋoqneb. Deqa naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, “Jon aqa aŋgro
naŋgi iŋgi uratoqnsib qurieŋeqnub. Farisi naŋgo aŋgro naŋgi dego iŋgi
uratoqnsib qurieŋeqnub. Ariya ino aŋgro naŋgi kiyaqa qurieŋosaieqnub?”
19 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo bei a uŋa baŋ ojqa bati qa aqa
was naŋgi ti soqnibqa naŋgi qurieŋqab e? Sai.
20 Bunuqna naŋgo was a naŋgi uratnjrimqa bati deqa naŋgi
qurieŋoqnsib sqab.
21 “Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo
sari braŋoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di bunuqna a na
gara jugo sari di yansimqa gara mutu bunuj a kiñalaosim gara jugo sari
di uratim braŋ qelikobaqas.
22 Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu sariq di qamqa keresai. Ya
nobu sari di nami kaŋgraŋosiq siŋgilaej deqa a wain bunuj qamimqa wain
a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bileŋosim mandamq aiqas.
Ya nobu a dego ugeqas. A wain bunuj osim ya nobu bunujq di qamqas
di kere.”

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

23 Yori bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa
aŋgro naŋgi bem sum gei eleŋoqnsib uye uye giloqneb.
24 Naŋgi degsib gileqnabqa Farisi qudei naŋgi bosib unjrsibqa Yesus
minjeb, “Ino aŋgro naŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub? Yori bati qa
kumbra degyo di getento koba.”
25 Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi minjrej, “Nami Devit aqa wau
tamo ti naŋgi mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di niŋgi buk miligiq di
sisiyosai kiyo?
26 Abiatar a atra tamo gate sonaqa bati deqa Devit a atra tal miligiq
gilsiqa Qotei atraiyqajqa bem uysiqa aqa wau tamo naŋgi dego anainjr-
naq uyeb. Bem di getento. Di atra tamo naŋgo segi uyqajqa bem. Devit
a degyej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji.
Niŋgi anjam di sisiyosai kiyo?”
27 Osiqa minjrej, “Qotei a yori bati qa are qalsiq tamo naŋgi atosai. A
tamo naŋgi qa are qalsiq yori bati atej.
28 E Tamo Aŋgro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati
aqa Tamo Koba.”

3

Yori bati qa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di boletej

1 Olo yori bati bei Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa tamo bei
baŋ qandamyej qaji a di sonaq unej.
2 Onaqa Farisi naŋgi Yesus koqyoqneb. Naŋgi are qaleb, “Yesus a
yori bati qa tamo di boletqas kiyo? Yimqa minjqom, ‘Ni na yori bati
grotonum.’ ” Deqa naŋgi Yesus koqyoqneb.
3 Onaqa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, “Ni tigelosim au.”
4 Degsi minjnaqa a tigelosiqa Yesus aqa areq gileqnaqa Yesus na Farisi
naŋgi nenemnjrej, “Iga yori bati qa kumbra bole yqom kiyo kumbra uge
yqom kiyo? Tamo bei a padalqa laqnimqa iga na aqaryaiyonam a bole
sqas di kere kiyo iga na uratonam a padalqas di kere kiyo? Dal anjam a
kiyersi marqo? Niŋgi na merbiy.” Onaqa Farisi naŋgi kamba olo anjam
bei Yesus minjosai. Naŋgi mequmesoqneb.

5 Naŋgo are geteŋnjresoqnej deqa Yesus a naŋgi koqnjrej. Osiqa naŋgi qa
minjiŋ oqetonaqa tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, “Ni ino baŋ waiy.”
Degsi minjnaqa aqa baŋ waiyonaq boleej.
6 Onaqa Farisi naŋgi Qotei talq dena oqedosib Herot aqa wau tamo
naŋgi ti koba na koroosib naŋgi kiyersib Yesus qalib moiqajqa deqa
qairoqneb.

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus dauryoqneb

7-8 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti tigelosib tamo uŋgasari kalil naŋgi
uratnjrsib alile aisib di soqneb. Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi endegsib queb, “Yesus a maŋwa gargekoba yeleŋeqnu.” Degsib
qusibqa Yesus dauryosib alile aisib aqaq di korooqneb. Galili sawa naŋgi
ti Judia sawa naŋgi ti Jerusalem qure naŋgi ti Idumia sawa naŋgi ti qure
kalil Jordan ya taqal beiq di soqneb qaji naŋgi ti Tair qure ti Saidon qure
ti naŋgi kalil beleŋosib Yesus aqaq di korooqneb.
9 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Qobuŋ bei atib
soqnem. Tamo uŋgasari naŋgi bosib e jujuŋbaib deqa e qobuŋ gogetosiy di
awoqai.” Onaqa aqa aŋgro naŋgi qobuŋ bei atnab soqnej. Naŋgi degyeb.
Di kiyaqa?
10 Yesus a nami tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej. Deqa
tamo ma ti kalil naŋgi aqa areq boqnsibqa naŋgo baŋ aqa jejamuq di atqa
maroqnsib a jujuŋyoqneb.
11 Tamo mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi dego Yesus aqa areq
boqneb. Boqnsibqa mondor uge naŋgi na Yesus unoqnsib aqa siŋgaq di
siŋga pulutoqnsib leleŋoqnsib minjoqneb, “Ni Qotei aqa Ŋiri.”
12 Degsib minjeqnabqa a naŋgi siŋgila na saidnjroqnsiq minjroqnej,
“Niŋgi ijo ñam ubtosib maraib.”

Yesus a tamo 12 naŋgi giltnjrej

13 Onaqa Yesus a dena walwelosiqa manaq oqej. A endegsi are qalej, “E
na tamo qudei giltnjritqa naŋgi e koba na laqnsibqa ijo wau ojoqnqab.”
A degsi are qalsiqa manaq oqsiq dia tamo qudei naŋgi metnjrnaqa aqa
areq beb.
14 Bonabqa a na tamo 12 naŋgi giltnjrej. Naŋgi a ombla sqajqa deqa ti a
na naŋgi qariŋnjrimqa naŋgi aqa anjam mare mare laqajqa deqa ti naŋgi
giltnjrej.
15 Naŋgi na mondor uge uge tamo uŋgasari naŋgo jejamuq dena win-
jrqajqa deqa ti naŋgi giltnjrej.
16 Tamo 12 giltnjrej qaji naŋgo ñam agiende. Bei Saimon. Yesus na aqa
ñam bei Pita waiyej.
17 Bei Sebedi aqa ŋiri Jems aqa was Jon wo. Naŋgo ñam bei Yesus na
Boanerges wainjrej. Ñam di aqa damu, “Tamo kola bul.”
18 Ariya Andru Filip wo. Bei Bartolomyu Matyu wo. Bei Tomas. Bei
Alfias aqa ŋiri Jems. Bei Tadius. Bei Saimon agi Rom naŋgi winjrqajqa
maroqnej qaji.
19 Ariya bei Judas Iskariot agi bunuqna Yesus osiqa jeu tamo naŋgo
baŋq di atej qaji.

Tamo qudei naŋgi maroqneb, “Yesus a Belsebul aqa siŋgila na waueqnu”

20 Onaqa Yesus a tal bei gogetosiq di sonaqa tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi olo bosib korooqneb. Deqa aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi uyqa bati
saiinjrej.

21 Yesus aqa was naŋgi aqa ai koba na degsib qusibqa Yesus oqajqa
marsib qure deq gileb. Naŋgi maroqneb, “Yesus a nanariqo kiyo?”
22 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei Jerusalem dena beb qaji naŋgi
Yesus yomuiyoqnsib maroqneb, “Mondor uge naŋgo gate koba Belsebul
a Yesus aqa jejamuq di unu. Siŋgila dena Yesus na mondor uge naŋgi
winjreqnu.”
23 Onaqa Yesus a naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa yawo anjam
bei endegsi minjrej, “Satan na aqa segi mondor uge naŋgi kiyersim
winjrqas? Di keresai.
24 Tamo naŋgi qure qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab
di naŋgi koba na geregere sqa keresai.
25 Tamo naŋgi tal qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di
naŋgi dego koba na geregere sqa keresai.
26 Dego kere Satan na aqa segi mondor uge naŋgi jeutnjrsim winjrqas
di aqa siŋgila koboosim aqa wau uloŋqas.
27 “Tamo bei a tamo siŋgila koba bei aqa tal gogetosim aqa iŋgi iŋgi kalil
bajiŋqa keresai. A mati tamo siŋgila di sil na tontim soqnimqa di aqa iŋgi
iŋgi kalil bajiŋqas. Tontqasai di aqa iŋgi iŋgi bajiŋqa keresai.
28 “E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari naŋgo une kalil Qotei na kobotet-
njrqas. Tamo uŋgasari naŋgi misiliŋ anjam mareqnub une di dego Qotei
na kobotetnjrqas.
29 Ariya tamo a Mondor Bole misiliŋyqas une di Qotei na kobotqasai.
Une di tamo aqa jejamuq di gaigai sqas.”
30 Yesus na dal anjam qalie tamo naŋgi anjam degsi minjrej. Di kiyaqa?
Naŋgi maroqneb, “Yesus a mondor uge ti.”

Yesus a marej, “Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?”

31 Onaqa Yesus aqa was naŋgi aqa ai koba na bosib tal oqeq di tigeleb.
Yesus a warum miligiq di sonaqa naŋgi oqeq di tigelosib tamo qudei
minjreb, “Iga Yesus qa bonum. Deqa niŋgi a minjib endeq bem.”
32 Onaqa tamo uŋgasari Yesus aqa areq di awesoqneb qaji naŋgi na
Yesus minjeb, “Ino was naŋgi ino ai ombla na ni qa bonub agi oqeq di
tigelejunub.”
33 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?”
34 Degsi minjrsiqa tamo uŋgasari aqa areq di awesoqneb qaji naŋgi
koqnjrsiqa minjrej, “Niŋgi segi ijo ai ijo was naŋgi.
35 Niŋgi quiy. Tamo a Qotei aqa areqalo dauryoqnqas di a ijo was bole.
A ijo jaja bole. A ijo ai bole.”

4

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

1-2 Onaqa Yesus a olo alile ainaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
bosib aqaq di koroonabqa a sasalosiqa qobuŋ bei gogetosiq di awoej.
Awoosiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi alile di sonabqa a na yawo anjam
gargekoba minjroqnej.
A na yawo anjam bei endegsi minjrej,
3 “Niŋgi quiy. Tamo bei a gilsiqa aqa iŋgi wauq di saga yago breiyeleŋej.
4 Breiyonaqa jagwa na saga yago qudei puyonaqa gam qalaq
aiyeleŋeb. Ainabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb.

5 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeleŋeb. Mandam di guma meniŋ ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago aiyeleŋosib urur oqoqujateb.
6 Naŋgo jirim tulaŋ guma aiyosai deqa seŋ oqsiq kaŋkaŋonaqa naŋgi laosib moreŋeb.
7 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeleŋeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsiq kabutnjrnaq geitosai.
8 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb. Di aisib oqoboledamuyosib gei tulaŋ gargekoba ateleŋeb. Qudei 30. Qudei 60. Qudei 100."
9 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa olo endegsi minjrej, "Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem."

Yesus a kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjroqnej?

10 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsiqa a kiñala qalaq gilsiqa a segi sonaqa aqa aŋgro 12 naŋgi ti tamo qudei a dauryosib laqneb qaji naŋgi ti aqa areq bosibqa aqa yawo anjam di aqa utru geregere qalieqajqa deqa nenemyeb.
11 Nenemyonabqa a na kamba endegsi minjrej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Anjam di aqa utru uliejunu. Di Qotei na babtimqa ijo aŋgro niŋgi segi utru qalieqab. Ariya tamo uŋgasari qala qalaq di unub qaji naŋgi yawo anjam segi minjroqnqai.
12 Deqa naŋgi ŋam atoqnqab di ijo anjam aqa damu unsib poinjrqasai. Naŋgi dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru quqwasai. Osib poinjrqasai dego. Deqa naŋgi are bulyosib Qotei aqaq bqa keresai. Deqa Qotei a naŋgo une kobotetnjrqasai."

Saga yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na babtej

13 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "Saga yago qa yawo anjam maronum di aqa utru niŋgi poiŋgosai e? Dego di niŋgi kiyersib ijo yawo anjam kalil qa poiŋgwas?
14 Tamo a saga yago breiyej di a Qotei aqa anjam breiyej.
15 Saga yago qudei gam qalaq ainabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam quqwab. Ariya anjam di naŋgo are miligiq di soqnimqa Satan a urur bosim anjam di olo yainjrqas. Qotei na naŋgo are miligiq di anjam di atej ariya Satan a bosim olo yainjrqas.
16 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib tulaŋ areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib naŋgo areq atqab.
17 Ariya anjam di naŋgo are miligiq tulaŋ guma aiyosai. Deqa sokiñala Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo qudei na bosib naŋgi gulbe enjrsib ugeugeinjrqab. Yimqa naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di naŋgi olo ulontqab.
18-19 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusibqa ariya bunuqna naŋgi olo mandam qa iŋgi iŋgi qa are koba qaloqnsib ñoro koba oqnqajqa are prugnjroqnqas. Yimqa kumbra dena naŋgi gisaŋnjrsim Qotei aqa

anjam naŋgo are miligiq di tentim loumqas. Saga yago uge naŋgi gei bole atosaieqnub dego kere.
20 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib naŋgo are miligiq di geregere ojsib siŋgilatqab. Deqa Qotei aqa anjam di naŋgo are miligiq di saga bul tulaŋ kobaqas. Qudei 30. Qudei 60. Qudei 100."

Tamo bei a lam qatrentosim puloŋamqa guwe na kabutqasai

21 Osiqa Yesus a olo minjrej, "Tamo bei a lam qatrentosim puloŋamqa guwe na kabutqasai. Bijal surumq di atqasai. Boleq di gaintim warum suwaŋesqas.
22 Dego kere kumbra kalil uliejunu qaji di Qotei na boleq atqas. Kumbra kalil kabuejunu qaji di dego Qotei na babtqas.
23 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem."
24 Osiqa Yesus a olo minjrej, "Anjam niŋgi queqnub qaji di geregere quoqniy. Niŋgi geregere quoqnqab kere dego Qotei a kamba powo eŋgoqnqas. Osim olo powo tulaŋ koba eŋgoqnqas.
25 Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq di unu qaji di Qotei na olo yaiyim a laŋa sqas."

Saga yago naŋgi segi oqeleŋeqnub

26 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo bei a saga yago breiyeqnu dego kere.
27 Tamo di a qolo ŋeioqnsiqa nobqolo a olo tigeloqnsiqa walweleqnu. A kumbra degyeqnaqa saga yago naŋgi segi kokitoqnsibqa oqeleŋeqnub. Saga yago naŋgi kiyersib oqeleŋeqnub di tamo a qaliesai.
28 Mandam a segi waueqnaqa saga yago naŋgi kokitoqnsibqa baŋgateqnub. Dena sotoqnsibqa geitoqnsibqa melieqnub.
29 Meli sau bqo deqa tamo di a bosim serie na giŋgeŋyosim oqas."

Sis yago qa yawo anjam

30 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di aqa utru niŋgi geregere poiŋgwajqa deqa yawo anjam bei endegsi merŋgwai.
31-32 Kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere. Sis yago naŋgi tulaŋ kiñilala kas yago bul. Iŋgi iŋgi qudei naŋgo yago kokba yala. Sis yago naŋgi tulaŋ kiñilala. Ariya sis yago di tamo bei na osim aqa wauq di yagimqa bunuqna a oqsim tulaŋ kobaqujaqas. Osim ŋam qudei buŋnjrsim dani kokba ateleŋqas. Amqa qebari naŋgi bosib aqa waburq di awoeleŋqab."

Yesus a yawo anjam gargekoba maroqnej

33 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam gargekoba deqaji minjroqnej. Naŋgi aqa yawo anjam quqwa kere deqa a degsi minjroqnej.
34 A anjam bei minjrosaioqnej. Yawo anjam segi minjroqnej. Olo segitoqnsiqa aqa segi aŋgro naŋgi yawo anjam aqa utru geregere plaltosiq minjroqnej.

Yesus a jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

35 Onaqa bilaqtonaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "Iga gilsim ya agu taqal beiq di brantqom."

36 Degsi minjrsiqa naŋgi koba na tamo uŋgasari kalil naŋgi uratnjrsibqa
qobuŋ na gileqnabqa tamo qudei naŋgi dego naŋgo qobuŋ osib Yesus
dauryosib giloqneb.
37 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ na gileqnabqa jagwa tulaŋ koba
tigelosiq ya korkortosiqa qobuŋ qaloqnsiqa mormaŋ miligiq aiyeqnaqa
ya maqej.
38 Yesus a nami qobuŋ bunuq di gate kuluŋ atsiqa ŋeisiq qambumtej.
Deqa aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib
minjeb, “O Qalie Tamo, iga padalqa laqnum. Ni deqa are qalosai kiyo?”
39 Onaqa Yesus a tigelosiqa jagwa ti ya ti siŋgila na minjrej, “Niŋgi
laoiy.” Minjrnaqa jagwa laej. Ya dego maninej.
40 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kiyaqa
ulaosib e qa yala poiŋgosai?”
41 Onaqa aqa aŋgro naŋgi olo tulaŋ ulaugetosib segi segi maroqneb,
“Yesus a tamo kiyero deqa jagwa ti ya ti minjrqoqa aqa anjam qusib
laonub?”

5

Yesus a tamo bei aqa jejamuq na mondor uge gargekoba winjretej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq di
brantosib Gerasa sawaq di tiryeb.
2 Tiryosib Yesus a qobuŋ uratosiq mandamq ainaqa tamo bei a tamo
sub ato sawaq dena brantosiq Yesus aqa areq bej. Tamo di a mondor
uge uge na ojeleŋo qaji.
3 A bati gaigai tamo sub ato sawaq di ŋeioqnej. A tamo siŋgila koba.
Tamo bei na a ojqa keresai. Sil kokba na a tontqa keresai dego.
4 Bati gargekoba tamo qudei naŋgi aqa siŋga ti baŋ ti sil kokba na
tonteqnabqa a olo kukoqyoqnej. Tamo bei na a ojqa keresai bole sai.
5 A bati gaigai qolo ti qanam ti tamo sub ato sawaq di tulaŋ leleŋoqnsiqa
aqa segi jejamu meniŋ na pupoiyoqnej. A manaq di dego kumbra di
yoqnej.
6-8 Deqa a isaq na ŋam atsiqa Yesus unsiqa urur ti aqa areq bosiqa aqa
siŋgaq di siŋga pulutej. Onaqa Yesus na mondor uge di minjej, “O mondor
uge, ni tamo di uratosim ulaŋ.” Degsi minjnaqa mondor uge dena tulaŋ
leleŋosiqa siŋgila na pailosiq Yesus minjej, “O Yesus, Qotei Goge Koba aqa
Ŋiri, ni e kiyerbqajqa bonum? E Qotei aqa ñam na ni mermqai, ni e
jaqatiŋ ebaim.”
9 Onaqa Yesus na mondor uge di nenemyej, “Ino ñam yai?” Degsi
nenemyonaqa minjej, “Ijo ñam Qoto Tamo Gargekoba. Iga mondor tulaŋ
gargekoba tamo endi aqa jejamuq di unum.”
10 Osiqa siŋgila na pailosiq Yesus minjej, “Ni iga sawaq beiq waigaim.”
11 Bati deqa bel tulaŋ gargekoba naŋgi mana goge dia suwaroqneb.
12 Deqa mondor uge naŋgi na Yesus minjeb, “Ni iga qariŋgimqa iga bel
naŋgo jejamuq gileleŋqom.”
13 Mondor uge naŋgi degsib Yesus minjnabqa a na naŋgi odnjrnaqa
tamo di uratosibqa bel naŋgo jejamuq gileleŋeb. Gilnabqa bel kalil naŋgi
gurgurosib botau dena prugeleŋosib yaq aisib ya uysib moreŋeb. Bel
moreŋeb qaji naŋgi sisiyeb 2,000.
14 Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo naŋgi kumbra di unsibqa jaraiyosib
qure miligiq aisib tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsib laqneb. Gamq

di dego sainjroqnsib laqneb. Onaqa tamo uŋgasari naŋgi kumbra di unqajqa beb.

15 Bosib Yesus aqa areq di koroosib ŋam ateb di tamo nami mondor uge ti soqnej qaji aqa areqalo boleosiq gara tigsiq awesonaq uneb. Unsib tulaŋ ulaugeteb. Di kiyaqa? Mondor uge tulaŋ gargekoba nami tamo di aqa jejamuq di soqneb deqa.

16 Onaqa tamo naŋgo ŋamdamu na Yesus a mondor uge di winjrnaq uneb qaji naŋgi bel qa ti mondor uge qa ti tamo uŋgasari naŋgi sainjrnab queb.

17 Qusibqa Yesus minjeb, “Ni gago sawa endi uratosim sawa beiq gile.”

18 Onaqa Yesus a qobuŋ gogetosiq gilqa laqnaqa tamo aqaq na Yesus na mondor uge uge winjretej qaji a siŋgila na pailosiq minjej, “E ni daurmqai.”

19 Onaqa Yesus na saidyosiq minjej, “Ni olo ino segi qureq gile. Gilsim Tamo Koba a ni qa dulosiqa kumbra tulaŋ boledamu emqo deqa ino was naŋgi sainjre.”

20 Onaqa a puluosiq aqa qureq gilsiq Yesus na a kumbra tulaŋ boledamu yej deqa Dekapolis sawa (ñam di aqa damu, Qure 10) dia tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsiq laqnej. Sainjreqnaqa naŋgi aqa anjam quoqnsib tulaŋ prugoqneb.

Uŋa bei a Yesus aqa gara ojnaq boletosiq olo aŋgro moiyej qaji a tigeltej

21 Onaqa Yesus a olo qobuŋ gogetosiqa ya agu taqal beiq gilej. Gilsiq qobuŋ tiryonaq mandamq aisiq alile di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba bosib aqaq di korooqneb.

22-23 Koroosib sonabqa Qotei tal taqato tamo bei aqa ñam Jairus a walwelosiq Yesus unsiqa aqa areq bosiqa siŋga pulutosiqa siŋgila na pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ijo aŋgro sebiŋ a moiqa laqnu. Deqa ni bosim ino baŋ aqa jejamuq di atimqa a olo boleosim ŋambile sqas.”

24 Onaqa Yesus na Jairus odyosiqa a dauryosiq gileqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi dego naŋgi aiyel daurnjrsib jujuŋosib giloqneb.

25 Gileqnabqa naŋgo ambleq di uŋa bei ma ti soqnej qaji a naŋgi daurnjrsiq giloqnej. Uŋa di a nami bai na unej leŋ aiyoqnsiq degsi soqnej wausau 12 uratej.

26 Yu qaŋgra tamo gargekoba naŋgi nami a boletqa yeqnab a jaqatiŋkobaiyoqnej. A ma gereiyo talq giloqnsiqa silali koba urateqnaqa naŋgi aqa jejamu gereiyeqnabqa a boleosaioqnej. Aqa ma olo kobaqujaoqnej.

27-28 Deqa a Yesus aqa ñam qusiqa are qalej, “E aqa gara mutu segi baŋ na ojitqa ijo ma koboqas.” Degsi are qalsiqa Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa baŋ waiyosiq aqa gara mutu ojej.

29 Ojnaqa aqa leŋ aiyoqnej qaji di koboej. Koboonaqa a aqa segi jejamu qalieosiqa marej, “Bole, ijo ma saiqo.”

30 Onaqa Yesus a poiyej, “Siŋgila qudei ijo jejamu uratosiq gilqo.” Degsi poiyonaqa bulosiq tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba soqneb qaji naŋgi unjrsiqa nenemnjrej, “Yai na ijo gara ojqo?”

31 Degsi nenemnjrnaqa aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “Ni kiyaqa degsi nenemonum? Ni une. Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi ni daurmosib jujuŋmejunub.”

32 Onaqa Yesus a uŋa gara mutu ojej qaji di unqajqa ŋam atoqnej.

33 Onaqa uŋa di a endegsi qalieej, “Ijo ma saiqo deqa Yesus a e nubqajqa ŋam ateqnu.” A degsi qalieosiqa tulaŋ ulaugetosiq are toŋtoŋyonaqa jiŋga na bosiq Yesus aqa areq di siŋga pulutosiq a segi qa ubtosiq minjej, “E na ino gara mutu ojonum.”

34 Onaqa Yesus na minjej, “O uŋa, ni ino areqalo e qa siŋgilatosim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo. Deqa ni are lawo na gilsim bole soqnime.”

35 Yesus a uŋa degsi minjeqnaqa tamo qudei naŋgi Jairus aqa talq dena bosibqa gamq di Jairus Yesus wo turosib naŋgi na Jairus minjeb, “Uŋgum. Ino aŋgro a nami moiqo. Deqa ni na Qalie Tamo a laŋa wau koba yaim. Uratim aiyem.”

36 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa Jairus minjej, “Ni ulaaim. Ni e qa ino areqalo siŋgilatime.”

37-39 Degsi minjsiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a dauryqa saidnjrsiqa Jems aqa was Jon wo Pita ombla naŋgi segi joqsiqa Jairus koba na gilsib aqa talq di branteb. Brantosib Yesus a ŋam atej di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi qatroŋ koba yoqnsib akam murqumyeqnab unjrej. Unjrsiqa tal gogetosiqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa qatroŋ koba yoqnsib akameqnub? Aŋgro di a moiyosai. A laŋa ŋeisiq qambumtejunu.”

40 Degsi minjrnaqa naŋgi Yesus kikiyeb. Naŋgi qalieeb, “Aŋgro a nami moiyoboletqo.” Degsib qalieosib deqa Yesus kikiyeb. Onaqa Yesus a naŋgi kalil minjrej, “Niŋgi sasaloiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi sasalonabqa Yesus a aŋgro moiyej qaji aqa ai abu osiqa aqa segi aŋgro qalub naŋgi dego joqsiqa aŋgro aqa warum miligiq gilej.

41 Gilsiq aŋgro aqa baŋ titosiqa minjej, “Talita, kum.” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O aŋgro, ni tigel.”

42 Degsi minjnaqa aŋgro di a olo ŋambile osiqa urur tigelej. Tigelosiq walwelej. Aŋgro aqa wausau 12. Onaqa naŋgi kalil Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugeb.

43 Onaqa Yesus a naŋgi siŋgila na endegsi minjrej, “Niŋgi ijo maŋwa endi unonub deqa tamo qudei minjraib.” Osiqa marej, “Niŋgi aŋgro endi iŋgi anaiyiy.”

6

Yesus aqa qure utru naŋgi aqa anjam quetosai

1 Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa aqa aŋgro naŋgi joqsiqa aqa segi qure utruq gilej.

2 Gilsiq di sonaqa yori batiej. Deqa a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa tamo uŋgasari gargekoba sonabqa tigelosiqa Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Minjreqnaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa anjam qusibqa tulaŋ prugugetosib maroqneb, “Yesus a powo qabe na osiqa anjam siŋgila endeqaji palontosiq mergeqnu? A kiyersiq maŋwa endeqaji babteleŋeqnu?

3 Iga qalie, a laŋa tal gereiyo qaji tamo. A Maria aqa ŋiri. A Jems na Joses na Judas na Saimon na naŋgo was. Aqa jaja kalil naŋgi agi iga koba na endi unum.” Tamo uŋgasari naŋgi degsib yomu anjam marsib Yesus qa ugeeb.

4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetqa asginjrqas. Deqa a ñam saiqoji sqas. Aqa segi talq di dego a

ñam saiqoji sqas. Ariya a qure bei beiq giloqnsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetoqnsib aqa ñam soqtoqnqab."

5 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa aqa segi qure utruq di maŋwa bei yqajqa keresaiiyej. A tamo quja quja segi naŋgo gateq di aqa baŋ atnaqa naŋgo ma koboej.

6 Aqa segi qure utru naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa a are gulbeiyej.

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi wau enjrej

Onaqa Yesus a walwelosiqa qure bei beiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnej.

7 Osiqa bati bei a na aqa aŋgro 12 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgo jejamuq na mondor uge uge winjroqnqajqa deqa siŋgila enjrej. Osiqa minjrej, "Niŋgi aiye aiyel giloqnsibqa qure qureq di ijo anjam palontoqnsib laqniy.

8 Niŋgi iŋgi iŋgi osib gilaib. Iŋgi uyo bei aib. Nuŋgo qaquŋ aib. Silali osib gilaib. Toqoŋ segi osib walweliy.

9 Siŋga tatal dego jigsib giliy. Gara jugo aiye aiyel aib."

10 Osiqa minjrej, "Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniy. Dia sosib dena olo tigelosib qure beiq giloqniy.

11 Tamo bei na niŋgi gereiŋgwa uratimqa kiyo nuŋgo anjam quqwa asgiyimqa kiyo niŋgi qure di uratqa oqnsib nuŋgo siŋga tatal tumbrum butuyoqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra di unsib poinjrqas, 'Bole, iga kumbra ugetonum.' "

12 Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa naŋgi qure qureq giloqnsibqa Qotei aqa anjam palontoqnsib tamo uŋgasari naŋgi endegsib minjroqneb, "Niŋgi are bulyiy."

13 Osib mondor uge uge naŋgi winjroqnsibqa tamo uŋgasari naŋgo gateq di goreŋ bilenteqnabqa naŋgo ma saioqnej.

Herot a are qalej, "Yesus a Jon yansnjro qaji"

14 Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa ñam mare mare laqnabqa Mandor Herot a quej. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego qusib maroqneb, "Tamo di a Jon yansnjro qaji. A moisiq olo subq na tigelqo. A deqa siŋgila osiqa maŋwa endeqaji babteleŋeqnu."

15 Onaqa tamo qudei naŋgi maroqneb, "Tamo di a Elaija olo bqo." Onaqa qudei naŋgi maroqneb, "Tamo di a Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei."

16 Ariya Herot a segi Yesus aqa ñam qusiqa marej, "Tamo di a Jon e nami kakro gentetem qaji. A moisiq olo subq na tigelqo."

17-18 Herot a nami aqa was Filip aqa ŋauŋ Herodias yaiyosiq ej. Deqa Jon yansnjro qaji a na Herot minjoqnej, "Ni ino segi was aqa uŋa em di kumbra bolesai. Ni kumbra ugeteqnum." Jon na Herot degsi minjoqnej. Deqa Herot a Jon qa minjiŋ oqetonaqa aqa qaja tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa gilsib Jon ojsib sil na qosisib tonto talq di waiyeb.

19 Bati deqa Herot aqa ŋauŋ a Jon qa tulaŋ ŋiriŋugetej deqa a na Herot wainŋyosiq minjoqnej, "Ni na Jon qalim moiyem." Yeqnaqa Herot na saidyoqnej.

20 Di kiyaqa? A Jon qa ulaoqnej deqa. Deqa a Jon geregere taqatoqnej. A endegsi qalieej, "Jon a tamo bole. Aqa jejamuq di une bei saiqoji. A Qotei aqa tamo tiŋtiŋ." Herot a degsi qalieosiq deqa a Jon taqatoqnsiqa

aqa anjam quoqnej. Quoqnsiqa are koba qaloqnej. A Jon aqa anjam quqwajqa tulaŋ arearetoqnej.

21 Ariya bati bei Herot aqa ŋauŋ a Jon qalim moiqajqa gam endegsi itej. Herot aqa ŋambabo bationaqa Herot na maruro atsiqa aqa tamo kokba ti aqa qaja tamo naŋgo gate kokba ti Galili sawa taqato tamo naŋgi ti metnjrnaq bosib aqa talq di koroeb.

22 Koroosib iŋgi uyeqnabqa Herot aqa ŋauŋ aqa aŋgro sebiŋ a warum miligiq bosiqa naŋgi lou tuetnjreqnaqa naŋgi a unsibqa tulaŋ arebole-boleinjrej. Deqa Herot na aŋgro sebiŋ di minjej, “Ni ijo iŋgi kiye oqajqa merbqam e ni emqai.”

23 Osiqa aqa anjam di olo siŋgilatosiqa minjej, “Ni ijo ñoro kalil ambleq na potosim oqajqa marqam emqai. E ijo anjam di uratqasai bole sai.”

24 Onaqa aŋgro sebiŋ a gilsiqa aqa ai nenemyej, “E iŋgi kiye qa Herot minjqai?” Onaqa minjej, “Ni Jon yansnjro qaji aqa gate qa mare.”

25 Onaqa a olo urur ti warum miligiq gilsiqa Herot minjej, “Ni Jon yansnjro qaji aqa gate tabirq di atsim ebe.”

26 Onaqa Herot a Jon qalim moiqajqa are sosai deqa a are tulaŋ gulbekobaiyej. Ariya aqa segi anjam tamo kalil naŋgo ulatamuq di marsiq siŋgilatej qaji deqa are qalsiq aŋgro sebiŋ di saidyqa uratej.

27-28 Osiqa aqa qaja tamo bei qariŋyosiqa minjej, “Ni gilsim Jon aqa kakro gentosim aqa gate osau.” Degsi minjnaqa a gilsiqa tonto talq di Jon aqa kakro gentosiqa aqa gate tabirq di atsiqa osi bosiq aŋgro sebiŋ di yej. Yonaqa a na osi gilsiqa aqa ai yej.

29 Onaqa bunuqna Jon aqa aŋgro naŋgi deqa qusibqa bosib Jon aqa qusa osi gilsib subq ateb.

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

30 Bati bei Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi olo aqa areq di koroosib kumbra kalil naŋgi yoqneb qaji deqa ti anjam kalil naŋgi palontoqneb qaji deqa ti Yesus saiyoqneb.

31 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi gile be eqnab Yesus aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi uyqa bati saiinjrej. Deqa a na naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi tigeliy. Iga tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsim segitosim wadau sawaq di kiñala aqaratqom.”

32 Degsi minjrsiqa aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na qobuŋ gogetosib wadau sawaq gileb.

33 Naŋgi qobuŋ na gileqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrnaqa naŋgo qure qureq na tigelosib siŋga na gur-gurosib gilsib Yesus tiryqajqa sawaq di namoqna branteb.

34 Onaqa Yesus a qobuŋ na gilsiq tiryosiqa ŋam atej di tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi nami tiryqa sawaq di tariŋesonab unjrej. Naŋgi kaja bul mandor saiqoji. Deqa Yesus a naŋgi qa dulosiqa Qotei aqa anjam gargekoba minjroqnej.

35 Onaqa seŋ aisiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, endi wadau sawa. Seŋ aiqo. Qoloqas.

36 Deqa ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa qure qureq gilsib dia iŋgi uysib ŋereŋqab.”

37 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi na iŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Iga kiyersim iŋgi anainjrqom? Iga 200 kina qabe na osimqa iŋgi awaiyosim naŋgi anainjrqom?”

38 Onaqa Yesus na nenemnjrej, “Niŋgi iŋgi gembub unu? Niŋgi gilsib uniy.” Onaqa naŋgi gilsib unsib minjeb, “Iga bem 5 qe aiyela segi unu.”
39 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi minjrej, “Niŋgi qur segi segi yosibqa ñiŋq di awoeleŋoiy.”
40 Onaqa naŋgi kalil dedegsib awoeb. Qudei naŋgi qur segi segi 100 awoeleŋeb. Qudei naŋgi qur segi segi 50 awoeleŋeb.
41 Awoonabqa Yesus na bem 5 ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge tarosiq Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa minjrej, “Bem endi jeisib tamo uŋgasari naŋgi anainjriy.” Osiqa qe aiyel dego giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa minjrej, “Qe endi dego jeisib tamo uŋgasari naŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi bem ti qe ti osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi jeisib anainjreqnab uyoqneb.
42 Uynab kalil menetnjrej.
43 Onaqa iŋgi oto uratelеŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqeleŋej.
44 Tamo kalil bem ti qe ti uyeb qaji naŋgi sisiyeb 5,000.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

45 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi qobuŋ gogetosib namoosib gilsib Betsaida qureq di tiryosib soqniy. E na tamo uŋgasari naŋgi minjritqa naŋgo qure qureq jaraiyoqnib e bqai.”
46 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi namoosib qobuŋ na gileqnabqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi minjrnaq jaraiyeqnabqa a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej.
47-50 Oqsiq a segi mana goge di sonaqa bilaqtej. Onaqa aqa aŋgro naŋgi qobuŋ na gileqnabqa ya agu ambleq di jagwa koba tigelosiqa ya korkortosiqa naŋgi pulutnjrej. Nobqolo ambru Yesus a ya baŋgaq na walwelosiqa aqa aŋgro naŋgi daurnjrsiq gilej. Gilsiq naŋgi jojomnjrsiq buŋnjrqa laqnaqa ŋam ateb di Yesus a ya baŋgaq na walwelosiq naŋgoq beqnaqa unsib mareb, “Di buga beqnu.” Osib tulaŋ ulaugetosib leleŋkobaeb. Onaqa Yesus na minjrej, “Nuŋgo are siŋgilatiy. Endi e beqnum. Ulaaib.”
51-52 Degsi minjrsiqa qobuŋ gogetonaqa jagwa laej. Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ prugugeteb. Di kiyaqa? Naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsib utru geregere poinjrosai deqa. Nami Yesus na tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej maŋwa di dego aqa aŋgro naŋgi unsib poinjrosai. Naŋgo are geteŋnjresoqnej.

Yesus a Genesaret sawaq di ma tamo gargekoba naŋgi boletnjroqnej

53 Ariya Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib Genesaret sawaq di tiryeb.
54-55 Tiryonabqa qure deqaji naŋgi na Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrnaqa gurgur ti qure qureq giloqnsibqa Yesus tiryej qaji sawa di ubtosib tamo uŋgasari naŋgi minjroqneb. Minjreqnab quoqnsib naŋgo ma tamo naŋgi saperaq di ateleŋoqnsib qoboiyoqnsib Yesus aqa areq osi beleŋeqnab a na naŋgi boletnjroqnej.
56 A qure kiñilala ti qure kokba ti ga gamq di dego branteqnaqa tamo uŋgasari naŋgi a unoqnsibqa tamo ma ti naŋgi joqoqnsib naŋgo qure ambleq di atoqnsib endegsib minjoqneb, “O Tamo Koba, naŋgi ino gara mutu segi ojibqa naŋgo ma saioqnqas.” Onaqa Yesus a naŋgi

odnjreqnaqa ma tamo kalil naŋgi aqa gara mutu ojoqneb. Ojeqnab naŋgo ma kalil kobooqnej.

7

Yesus a Qotei aqa dal anjam ti moma naŋgo kumbra qa ti marej

1 Onaqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo qudei ti naŋgi Jerusalem dena bosibqa Yesus aqa areq di koroeb.

2 Koroosib ŋam ateb di Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi baŋ yansosaisosib laŋa iŋgi uyeqnab unjreb.

3 Farisi naŋgo kumbra agiende. Bati gaigai naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati baŋ yanseqnub. Naŋgi baŋ yansqasai di naŋgi iŋgi uyqasai. Juda kalil naŋgi kumbra degyeqnub. Di naŋgo moma naŋgo kumbra dauryeqnub.

4 Naŋgi iŋgi qariŋyo sawaq dena boqnsibqa iŋgi uyqa oqnsib mati naŋgo jejamu geregere yanseqnub. Naŋgi naŋgo jejamu yansqasai di naŋgi iŋgi uyqasai. Naŋgi kumbra deqaji gargekoba yeqnub. Naŋgo ya gambaŋ, ya nobu, web dego mati geregere yanseleŋoqnsib iŋgi uyeqnub. Kumbra di naŋgo moma naŋgoq dena eleŋosib dauryeqnub.

5 Deqa bati di Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus nenemyeb, “Ino aŋgro naŋgi kiyaqa gago moma naŋgo kumbra gotraŋyeqnub? Agi naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati baŋ yansosaisosib laŋa uyeqnub.”

6 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi gisaŋ tamo. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a kere niŋgi qa anjam endegsi neŋgreŋyej, ‘Tamo naŋgi di naŋgo medabu na ijo ñam soqteqnub. Ariya naŋgo are miligi e qa sosai. Isaq di unu.

7 Naŋgi laŋa babaŋ na e qa loueqnub. Osib mandam tamo naŋgo dal anjam palontoqnsib olo beltoqnsib mareqnub, “Anjam endi Qotei aqa anjam.” ’

8 Aisaia a anjam degsi neŋgreŋyej. Aqa anjam di bole. Agi niŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyoqnsibqa olo mandam tamo naŋgo dal anjam dauryqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.”

9 Yesus na Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo minjrej, “Niŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo segi moma naŋgo kumbra dauryeqnub.

10 Moses a marej, ‘Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam dauryoqne. Tamo bei na aqa ai abu naŋgi misiliŋnjrimqa a qalib moiyem.’ Moses a degsi marej.

11 Ariya niŋgi mareqnub, ‘Tamo bei aqa ai kiyo aqa abu kiyo iŋgi qa truquamqa a na minjqas, “Ijo iŋgi iŋgi ejunum endi e ni emqa kere. Eo. E ni emqasai. E nami Qotei atraiyqa giltem deqa e ni aqaryaimqasai.” ’

12 A degsi minjqas di niŋgi marqab, ‘A keretqo. A na aqa ai abu naŋgi aqaryainjraiq.’ Niŋgi degsib marqab.

13 Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo segi moma naŋgo kumbra dauryeqnub. Niŋgi kumbra deqaji gargekoba yeqnub.”

Iŋgi kiye na tamo a jiga yeqnu?

14 Yesus a Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo tamo uŋgasari kalil naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi kalil ijo anjam endi geregere qusib poiŋgem.

15 Tamo bei a iŋgi uyimqa aqa miligiq aiqas dena tamo jiga yqasai. Iŋgi
uge uge tamo aqa miligiq na oqoqnsiq branteqnu qaji dena tamo jiga
yeqnu.
16 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem."
17 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa a
naŋgi uratnjrsiqa tal miligiq gilej. A tal miligiq gilsiq di sonaqa aqa aŋgro
naŋgi na aqa yawo anjam di aqa utru qa nenemyeb.
18-19 Nenemyonabqa minjrej, "Niŋgi dego ijo yawo anjam di aqa utru
poiŋgosai e? Niŋgi quiy. Tamo naŋgi iŋgi uyeqnabqa aisiq meneq di unu.
Meneq dena bi talq di waiyeqnub. Iŋgi di tamo aqa are miligiq aiyosai.
Aqa bi aniq aiqo koboqo. Deqa iŋgi dena tamo jiga yqa keresai." Yesus
aqa anjam dena a iŋgi uyo kalil jiga saiqoji qa marej.
20 Osiqa aqa aŋgro naŋgi olo minjrej, "Iŋgi uge uge tamo aqa miligiq na
oqoqnsiq branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu.
21 Di kiyaqa? Iŋgi uge uge di tamo aqa are miligiq na branteqnu. Iŋgi
uge uge di agi ubtosiy merŋgwai. Areqalo uge uge, uŋa qa laoqa, bajiŋoqa,
tamo qaloqa,
22 was aqa ŋauŋ anjamyoqa, was aqa ñoro qa maulyoqa, kumbra uge
uge yoqa, gisaŋoqa, laŋa laŋa laoqa, was qa ugeoqa, was yomuiyoqa, aqa
segi ñam soqtoqa, nanari kumbra yoqa.
23 Kumbra uge uge deqaji tamo aqa are miligiq na brantoqnsiq dena
tamo jiga yeqnu."

Fonisia qure qaji uŋa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

24 Onaqa Yesus a dena tigelosiqa walwelosiq Tair qure naŋgo sawaq
gilej. Tamo naŋgi a qa qalieaib deqa a uliosiq gilej. Gilsiq tal bei gogetosiq
sosiqa a uliesqa keresai. Tamo qudei naŋgi a unsib mareb, "Yesus a gago
sawaq bqo. A talq di unu."
25 Degsib marnabqa uŋa bei a qusiqa aqa aŋgro sebiŋ a mondor uge ti
soqnej deqa a Yesus aqa talq giloqujatosiqa aqa areq di siŋga pulutej.
26 Uŋa di a Grik qaji. A Juda uŋa sai. A Siria sawaq di ŋambabej. A Fonisia
qure qaji. A Yesus aqa areq di siŋga pulutosiq a waiŋyoqnsiqa minjoqnej,
"Ni na mondor uge di wiyimqa a ijo aŋgro uratosim ulaŋqas."
27 Onaqa Yesus na minjej, "Iga aŋgro du du naŋgi mati iŋgi anainjrim
uyib menetnjrqas di kumbra bole. Iga aŋgro du du naŋgo iŋgi yainjrsim
olo bauŋ naŋgi anainjrqom di kumbra bolesai."
28 Onaqa uŋa dena olo Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni kere maronum.
Ariya e kamba anjam bei mermit ni que. Aŋgro du du naŋgi iŋgi
uyeqnabqa iŋgi ñeŋgi ululoŋeqnaqa bauŋ naŋgi dego uyeqnub."
29 Onaqa Yesus na minjej, "O uŋa, ni kere maronum. Ni degsi maronum
deqa ni gilime. Mondor uge a ino aŋgro uratosiq ulaŋqo."
30 Degsi minjnaqa a aqa talq gilsiqa ŋam atej di mondor uge a nami aqa
aŋgro uratonaqa a bijalq di ŋeiesonaq unej.

Tamo bei dabkala geteŋo meŋ siŋgilaej qaji di Yesus na boletej

31 Onaqa Yesus a Tair qure naŋgo sawa uratosiqa Saidon qure ambleq
na walwelosiqa Dekapolis sawaq gilsiqa Galili ya aguq di brantej.
32 Di brantosiq sonaqa tamo qudei na tamo bei dabkala geteŋo meŋ
siŋgilaej qaji a osi bosibqa Yesus pailyosib minjeb, "O Tamo Koba, ni ino
baŋ aqa gateq di atimqa a boleqas."

33 Onaqa Yesus a tamo di osiqa tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsiq a segi
sosiqa aqa baŋ gei aiyel tamo di aqa dabkalaq jigej. Jigsiqa aqa segi maul
osiqa tamo di aqa meŋ toŋyetej.
34 Osiqa laŋ tarosiqa are tulaŋ gulbekobaiyonaqa jagwa titosiq marej,
“Efata.” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “Dabkala waqeme.”
35 A degsi marnaqa tamo di aqa dabkala waqej. Aqa meŋ dego boleej.
Boleonaqa a anjam bole maroqnej.
36 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kumbra
unonub endi tamo qudei naŋgi ubtosib minjraib.” Degsi minjrnaqa
naŋgi aqa anjam di quetosai. Naŋgi giloqnsibqa Yesus aqa maŋwa deqa
mare mare laqneb.
37 Mare mare laqnabqa tamo gargekoba naŋgi quoqnsib tulaŋ pru-
goqnsib maroqneb, “Maŋwa kalil Yesus a yeqnu qaji di a geregere
yeqnu. Agi a na tamo dabkala geteŋnjro qaji naŋgi boletnjreqnaqa naŋgo
dabkala olo waqeqnaqa naŋgi anjam queqnub. Tamo meŋ siŋgilainjro
qaji naŋgi dego gereinjreqnaqa naŋgi anjam bole mareqnub.”

8

Yesus a tamo 4,000 naŋgi iŋgi anainjrej

1 Onaqa bati bei Yesus a wadau sawaq di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi olo aqa areq di korooqneb. Naŋgi iŋgi saiqoji. Deqa
Yesus na aqa aŋgro naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej,
2 “Tamo uŋgasari naŋgi bati qalub e koba na soqneb naŋgi iŋgi saiqoji.
Deqa e naŋgi qa are ugeibqo.
3 Naŋgi qudei isaq na beb. Deqa e naŋgi mam ti suweinjritqa gamq di
naŋgi mam na lao uge.”
4 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Sawa endi wadau. Deqa
iga qabe na iŋgi osimqa tamo uŋgasari gargekoba endi anainjronam
kereqas?”
5 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi bem gembub unu?” Onaqa minjeb,
“Bem 7 unu.”
6 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil mandamq
di awoeleŋoiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi kalil mandamq di awoonabqa
Yesus na bem 7 di osiqa Qotei pailyej. Pailyosiqa bem giŋgeŋyosiqa aqa
aŋgro naŋgi enjreqnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi
anainjreqnab uyoqneb.
7 Qe kiñilala qudei dego soqneb. Deqa Yesus na qe di osiqa Qotei
pailyosiqa aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Qe endi dego tamo uŋgasari naŋgi
anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na qe di osib tamo uŋgasari naŋgi
jeisib anainjreqnab uyoqneb.
8 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto uratelеŋeb qaji di Yesus aqa
aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 7 di jignab maqeleŋej.
9 Tamo kalil iŋgi uyeb qaji naŋgi sisiyeb 4,000.

Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi suweinjrnaqa naŋgo qure
qureq giloqneb.
10 Naŋgi gileqnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na
qobuŋ gogetosib Dalmanuta sawaq gileb.

Farisi naŋgi Qotei aqa maŋwa bei unqajqa mareb

11 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa
qusib a ojqajqa deqa a ombla anjam na qoteb. Osib gisaŋyosib minjeb,
“Ni Qotei aqa maŋwa bei babtim iga unqom.”
12 Degsib Yesus minjnabqa a naŋgi qa are tulaŋ gulbeiyonaqa jagwa
titosiqa minjrej, “Niŋgi tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji kiyaqa
e Qotei aqa maŋwa bei laŋa babtit niŋgi unqajqa metbeqnub? Niŋgi quiy.
E Qotei aqa maŋwa bei niŋgi osorŋgwasai.”
13 Yesus a Farisi naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiqa olo qobuŋ
gogetosiqa ya agu taqal beiq gilej.

Bem tiyeqnu qaji sum qa yawo anjam

14 Bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi bem oqajqa are walnjrej. Bem qujai
bole qujai qobuŋ miligiq di soqnej.
15 Onaqa Yesus a yawo anjam bei endegsi minjrej, “Niŋgi geregere ŋam
atsib soqniy. Bem tiyeqnu qaji sum Farisi naŋgo bem ti bulyimqa bem
dena tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Herot aqa bem dego tiyekritosim
tulaŋ kobaqujaqas.”
16 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa segi segi
maroqneb, “Iga bem osai deqa kiyo mergwo?”
17 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qalieosiqa nenemnjrej, “Niŋgi kiyaqa
bem osai deqa mareqnub? Kiyaqa niŋgi e qa poiŋgosai unu? Nuŋgo are
geteŋgejunu kiyo?
18 Niŋgi ijo siŋgila unoqnsib unosaibuleqnub. Niŋgi ijo anjam quoqnsib
quosaibuleqnub.
19 E nami bem 5 giŋgeŋyosimqa tamo 5,000 anainjronam uynab
menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba kokba gembub jignab
maqeleŋej?” Onaqa naŋgi na Yesus minjeb, “Gumba 12.”
20 Onaqa olo minjrej, “Bati bei e bem 7 dego giŋgeŋyosimqa tamo 4,000
anainjronam uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba
kokba gembub jignab maqeleŋej?” Onaqa minjeb, “Gumba 7.”
21 Onaqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa e qa poiŋgosai unu?”

Yesus a tamo ŋam qandimyej qaji boletej

22 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa koba na qobuŋ na gilsib
Betsaida qureq di tiryeb. Tiryosib mandamq ainabqa tamo qudei na
tamo bei ŋam qandimyej qaji a Yesus aqa areq osi bosib minjeb, “Ni ino
baŋ aqa gateq di atimqa a olo boleosim ŋam poiyqas.”
23 Onaqa Yesus a tamo di aqa baŋ ojsiqa qure polomq osi gilsiqa aqa
ŋamdamuq di misel atetej. Osiqa aqa gateq di aqa baŋ atsiqa nenemyej,
“Ni sawa unqa kere e?”
24 Onaqa a ŋam atsiqa marej, “E tamo naŋgi unjronum naŋgi ŋamtaŋ
bul anŋileqnub.”
25 Onaqa Yesus a olo tamo di aqa ŋamdamuq di aqa baŋ atnaqa a ŋam
atej ŋamdamu bole suwaŋej. A sawa kalil geregere unej.
26 Onaqa Yesus na minjej, “Ni ino talq gilime. Ni qure miligiq gilaim.”

Pita a Yesus qa poiyonaqa aqa ñam ubtej

27 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na walwelosib
Sisaria Filipai qure naŋgo sawaq di brantosib gamq di Yesus na aqa
aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, “Tamo uŋgasari naŋgi e qa kiyersib
mareqnub?”

28 Onaqa naŋgi na minjeb, “Tamo qudei naŋgi mareqnub, ni Jon yansnjro qaji. Qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Qudei naŋgi mareqnub, ni Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei.”
29 Onaqa Yesus na olo nenemnjrej, “Niŋgi segi e qa kiyersib mareqnub?” Onaqa Pita na minjej, “Ni Kristus.”
30 Pita a anjam degsi ubtonaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi siŋgila na getentnjrsiqa minjrej, “Niŋgi anjam di olo tamo qudei minjraib.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

31 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E Tamo Aŋgro. Bunuqna e jaqatiŋ koba oqai. Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti e qoreibosib lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”
32 Yesus a anjam degsi ubtosiq marnaqa Pita na Yesus osiqa qalaq gilsiqa ŋiriŋtej.
33 Onaqa Yesus a bulosiqa aqa aŋgro naŋgi koqnjrsiqa Pita ŋiriŋtosiq minjej, “Ni Satan bul. Deqa ni ijo qoreq gile. Ni Qotei aqa areqalo dauryosai. Ni mandam tamo naŋgo areqalo dauryonum. Dauryosim agi ni na anjam di merbonum.”
34 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi ti aqa segi aŋgro naŋgi ti metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Tamo bei na e daurbqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratekritosim aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurbem.
35 Tamo bei na aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa ti ijo anjam bole qa ti are qalsimqa aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas.
36 Tamo bei a mandam qa ñoro kalil koroiyosim ariya mondoŋ aqa segi qunuŋ padalqas di ñoro dena a kiyersim aqaryaiyqas? Di keresai.
37 Aqa qunuŋ padalqas di a awai kiye atsim dena aqa qunuŋ olo aqaryaiyosim a ŋambile sqas? Di keresai.
38 E Tamo Aŋgro. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi Qotei torei qoreiyoqnsib une atoqnsib laqnub. Deqa bini bati endi tamo bei a e qa ti ijo anjam qa ti jemaiyqas di mondoŋ e ijo Abu aqa riaŋ na ti aqa laŋ aŋgro naŋgo riaŋ na ti bosiyqa e kamba tamo deqa jemaibqas.”

9

1 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E bole merŋgwai. Tamo qudei ijo areq endi tigelejunub qaji naŋgi moreŋosaisoqnibqa Qotei a siŋgila ti bqas. Bosim naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba soqnim naŋgi unqab.”

Yesus aqa jejamu bulyonaq aqa aŋgro qalub naŋgi unobeiteb

2 Osiqa bati 6 onaqa Yesus a tigelosiqa Pita na Jems na Jon na naŋgi segi qalub joqsiqa koba na mana goge kobaq oqsib di soqneb. Sosibqa Yesus aqa jejamu bulyonaq naŋgi unobeiteb.
3 Aqa gara dego tulaŋ puloŋosiq qatekritej. Tamo bei na gara yansqas degsim qatqa keresai.
4-5 Onaqa Moses Elaija wo naŋgi brantosib Yesus koba na anjam maroqneb. Mareqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na naŋgi aiyel unjrsibqa Pita a Yesus minjej, “O Tamo Koba, Moses Elaija wo naŋgi bosib iga koba na endi unum di bolequja. Deqa ni marimqa iga tal kiñilala qalub gereiyqom. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa.”

6 Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugeteb deqa Pita a anjam bei marqa
saiiyonaqa anjam di laŋa marej.
7 Onaqa laŋbi aisiqa naŋgi kabutnjrnaqa laŋbi miligiq dena anjam
bei endegsi brantonaq naŋgi queb, “Endi ijo Aŋgro qujai e na tulaŋ
qalaqalaiyeqnum qaji. Niŋgi aqa anjam quetoqniy.”
8 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi bulosib ŋam ateb di Yesus a segi naŋgi
koba na sonab uneb. Naŋgi tamo bei unosai.
9 Onaqa naŋgi Yesus ombla manaq dena olo aiyoqnsibqa Yesus na
minjrej, “Maŋwa niŋgi mana goge di unonub qaji di ubtosib tamo qudei
minjraib. Bunuqna e Tamo Aŋgro moisiy olo subq na tigelotqa bati deqa
niŋgi na ubtosib minjroqnqab.”
10 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib segi segi maroqneb, “Yesus a
kiyaqa subq na tigelqa marqo? Anjam di aqa utru iga poigosai.” Degsib
maroqnsib Yesus aqa anjam di naŋgo areqaloq di atnab soqnej.
11 Osib naŋgi Yesus minjeb, “Dal anjam qalie tamo naŋgi mareqnub,
‘Elaija a namo bamqa Kristus a bunuqna bqas.’ Anjam di kiyaqa degsib
mareqnub?”
12 Onaqa Yesus na minjrej, “Naŋgo anjam di bole. Elaija a namo bosim
tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo gereiyetnjrsim soqnim bunuqna Kris-
tus a bqas. Ariya anjam kiye neŋgreŋq di unu? Anjam agiende. Jeu tamo
naŋgi na e Tamo Aŋgro kumbra uge ebibqa e jaqatiŋ koba oqai.
13 E niŋgi olo merŋgwai. Elaija agi bej. Bonaqa gulbe kalil naŋgi a
yqajqa are soqnej qaji agi yeb. Anjam di nami a qa neŋgreŋyeb unu.”

Yesus a aŋgro mel aqa jejamuq na mondor uge wiyetej

14 Onaqa Yesus na aqa aŋgro qalub naŋgi di joqsiqa koba na aisib mana
utruq di branteb. Brantosib ŋam ateb di Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi ti
dal anjam qalie tamo qudei ti anjam na qoteqnab unjreb. Tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi dego Yesus aqa aŋgro naŋgi kaiŋnjresonab unjreb.
15 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus unsibqa tulaŋ prugugetosib
gurgur ti aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, bilaq bole.”
16 Degsib minjnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi nenemnjrej, “Niŋgi
naŋgi ti anjam kiye na qoteqnub?”
17 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena tamo bei brantosiqa Yesus
minjej, “O Qalie Tamo, e ijo aŋgro mel osi bonum agiende. Ni na a
boletqajqa deqa osi bonum. A mondor uge ti. Deqa aqa medabu
geteŋyejunu.
18 Mondor uge dena aqa jejamu ojoqnsiqa mandamq waiyeqnaqa ara
gijiriqtoqnsiqa tindaŋeqnu. Oqnsiqa maul aiyeqnu. Deqa e na ino aŋgro
naŋgi minjronum, ‘Niŋgi mondor uge di wiyiy.’ Minjronumqa naŋgi na
wiyqa yonub keresaiinjrqo.”
19 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa marej, “Niŋgi tamo uŋgasari bini bati
endeqa unub qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosai bole sai. Bati gembub
e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulbe di qoboiyoqnqai? Aŋgro mel di ijo
areq osi boiy.”
20 Onaqa osi bonabqa mondor uge dena Yesus unsiqa aŋgro di qun-
jimyonaqa a mandamq aisiqa belbelonaqa aqa medabuq na maul aiy-
oqnej.
21 Onaqa Yesus na aŋgro di aqa abu nenemyej, “Bati gembub a degeso-
qnej?” Onaqa minjej, “A aŋgro kiñala qa degesoqnej agi bini unu.

22 Mondor uge na a qalsim moiyotqa oqnsiqa bati gaigai a ŋamyuwoq o
yaq waiyeqnu. Deqa ni na iga aqaryaigwa kereamqa aqaryaige."
23 Onaqa Yesus na minjej, " 'Kereamqa' degsi merbaim. Tamo bei a e
qa aqa areqalo siŋgilatqas di a kumbra kalil yqa kere."
24 Onaqa tamo dena leleŋosiqa Yesus minjej, "E ni qa ijo are-
qalo siŋgilatonum. Ariya ijo areqalo olo gulbeibeqnu. Deqa ni na
aqaryaibimqa e geregere ijo areqalo ni qa siŋgilatqai."
25 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi gurgur ti bosib Yesus aqa areq
di koroeqnabqa Yesus a naŋgi unjrsiqa mondor uge di ŋiriŋtosiq minjej,
"Ni mondor uge. Ni na aŋgro di aqa dabkala getentonum. Ni aqa medabu
dego getentonum. Deqa ni aŋgro di uratosim olo aqa jejamuq gilaim."
26 Degsi minjnaqa mondor uge a leleŋkobaosiqa aŋgro di siŋgila na
qunjimyosiqa a uratosiq ulaŋej. Ulaŋonaqa aŋgro di a moiyobulosiqa
ŋeiesonaqa tamo qudei naŋgi unsib mareb, "A moiqo."
27 Onaqa Yesus na aŋgro di aqa baŋ titonaqa a boleosiq tigelej.
28 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq lumu bosib nenemyeb, "Iga
kiyaqa mondor uge di wiyqa yonumqa keresaiigwo?"
29 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi mondor uge deqaji winjrqa osibqa
Qotei pailyoqniy. Dena qujai niŋgi na mondor uge winjrib jaraiqab. Gam
bei na sai."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

30 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na sawa di uratosib
Galili sawa ambleq na walwelosib giloqneb. Tamo uŋgasari naŋgi a qa
qalieaib deqa naŋgi uliosib giloqneb.
31 Giloqnsibqa gamq di Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam endegsi
minjrej, "E Tamo Aŋgro. Jeu tamo naŋgi na e ojsibqa tamo qudei naŋgo
baŋq di atib lubib moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai."
32 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di geregere poinjrosai. Deqa
naŋgi a olo nenemyqajqa ulaeb.

Yesus aqa aŋgro yai a ñam ti sqas?

33 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti gilsib Kaperneam qureq di branteb.
Brantosib tal bei gogetosib di sosibqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi
nenemnjrej, "Niŋgi gamq di anjam kiye na qotoqnab?"
34 Onaqa naŋgi mequmosib soqneb. Di kiyaqa? Naŋgi gamq di Yesus
aqa aŋgro yai a naŋgi kalil buŋnjrsim ñam ti sqas deqa anjam na qotoqneb.
35 Onaqa Yesus a awoosiqa aqa aŋgro 12 naŋgi metnjrnaqa aqa areq
bonabqa minjrej, "Tamo bei a ñam ti sqa marsimqa a mati tamo kalil
naŋgo kaŋgal tamo soqnem. Osimqa a ñam ti sqas."
36 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa aŋgro kiñala bei osiqa naŋgo ambleq di
tigeltosiqa olo soqoŋyosiqa naŋgi minjrej,
37 "Tamo bei a ijo ñam qa are qalsimqa aŋgro kiñala endeqaji bei
osim geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas. Tamo a e osim
geregereibqas di a na e segi geregereibqasai. A na ijo Abu e qariŋbej qaji
di dego osim geregereiyqas."

Tamo naŋgi iga jeutgosaieqnub di naŋgi iga koba na wau qujai

38 Onaqa Jon na Yesus minjej, "O Qalie Tamo, ni que. Iga tamo bei
unem. A ino ñam na mondor uge naŋgi winjreqnaqa iga na unsim
saidyem. Di kiyaqa? A iga koba na wauosaieqnu deqa."

39 Onaqa Yesus na minjej, “Niŋgi a saidyaib. A ijo ñam na maŋwa bei
babtqas di a urur olo e misiliŋbqa keresai.
40 Tamo naŋgi iga jeutgosaieqnub di naŋgi iga koba na wau qujai.
41 Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Kristus dauryeqnu qaji
tamo.’ A degsi are qalsimqa tamo di osim ya tigsim anaiyqas di Qotei na
kamba awai bole yqas. Yimqa aqa awai bole di tamo bei na olo yaiyqa
keresai.”

Niŋgi une torei uratiy

42 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aŋgro kiñala bei e qa aqa are-
qalo siŋgilateqnu qaji di osim uneq waiyqas di a kumbra tulaŋ ugedamu
yqo. Iga tamo di ojsim meniŋ kobaquja osim sil na aqa kakroq di
tontosim waiyim ya robuq aiqas di kere.
43-44 Ino baŋ na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa baŋ di gentosim
waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni baŋ geŋo sosimqa une bei yqasai di
kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya ni baŋ aiyel ti sosimqa une yqam
di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas. Ŋamyuwo di mosoqasai.
Gaigai yuoqnqas.
45-46 Ino siŋga na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa siŋga di gentosim
waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni siŋga geŋo sosimqa une bei yqasai di kere.
Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya ni siŋga aiyel ti sosimqa une yqam di
keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas.
47 Ino ŋamdamu na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ŋamdamu di
otorosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni ŋamdamu qujai ti sosimqa une bei
yqasai di kere. Di Qotei a ino Mandor Koba sosim ni taqatmqas. Ariya ni
ŋamdamu aiyel ti sosimqa une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq
waimqas.
48 Ŋamyuwo di mosoqasai. Gaigai yuoqnqas. Ŋamyuwoq di tamo naŋgo
ambli bati gaigai sqab. Naŋgi moreŋqa keresai.”
49 Osiqa Yesus a olo marej, “Ijo aŋgro kalil naŋgi jaqatiŋ oqnsib sqab.
Atraiyo iŋgiq di bar atoqnsib ŋamyuwo na koiteqnub dego kere.
50 “Bar a bole. A qajarara koba. Ariya bar aqa qajarara koboqas di iŋgi
kiye na olo qajararatqas? Di keresai. Dego kere niŋgi bar bul sosibqa
nuŋgo was naŋgi koba na geregere lawo na laqniy.”

10

Yesus a uŋa uratqajqa anjam marej

1 Osiqa Yesus a sawa di uratosiqa Judia sawaq gilsiq Jordan ya taqal
beiq di soqnej. A di sonaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi bosib aqaq di
koroonabqa aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di olo dauryosiqa Qotei aqa
anjam plaltosiq minjroqnej.
2 Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa
qusib naŋgi a ojqajqa deqa laŋa gisaŋyosib endegsib nenemyeb, “Tamo
bei na aqa uŋa uratqa kere e? Gago dal anjam degsi unu e?”
3 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Moses a dal anjam kiyersi marej?”
4 Onaqa naŋgi na minjeb, “Moses a marej, ‘Tamo bei na aqa ŋauŋ
uratqa osimqa pepa bei neŋgreŋyosim yosim di a uratqas.’ ”
5 Onaqa Yesus na minjrej, “Nuŋgo are geteŋgejunu deqa Moses a dal
anjam degsi neŋgreŋyosiq niŋgi eŋgej.
6 Ariya niŋgi quiy. ‘Tulaŋ nami Qotei a mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti
gereiyosiqa a tamo uŋa wo dego gereinjrej.

7-8 Deqa tamo bei na aqa ai abu naŋgi uratnjrsimqa aqa ŋauŋ wo
beterosib jejamu qujaitosib sqab.' Qotei aqa anjam di neŋgreŋq di unu.
Deqa tamo unja wo naŋgi jejamu qujai sqab. Naŋgi olo jejamu aiyel
sqasai.
9 Qotei na naŋgi aiyel turtnjrej deqa tamo bei na olo potnjraiq."
10 Osiqa Yesus a tal bei gogetosiq di sonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa areq
bosib aqa anjam deqa nenemyeb.
11 Nenemyonabqa minjrej, "Tamo bei na aqa ŋauŋ uratosim olo unja bei
oqas di a na aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo.
12 Unja a dego aqa gumbuluŋ uratosimqa olo tamo bei oqas di a na aqa
gumbuluŋ kumbra ugeq waiyqo."

Aŋgro du du naŋgi Yesus aqa areq beb

13 Onaqa tamo unŋgasari qudei naŋgi naŋgo aŋgro du du joqsib Yesus na
aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrqa marsib Yesus aqa areq beb. Beqnabqa
Yesus aqa aŋgro naŋgi na saidnjrsib minjreb, "Nunŋgo aŋgro du du naŋgi
joqsib endeq baib."
14 Degsib saidnjrnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi ŋiriŋtnjrsiqa minjrej,
"Aŋgro du du naŋgi uratnjrib ijo areq beb. Naŋgi saidnjraib. Tamo
unŋgasari naŋgi aŋgro du du deqaji bul sqab di Qotei a naŋgo Mandor Koba
sosim naŋgi taqatnjrqas.
15 E bole merŋgwai. Tamo naŋgi aŋgro du du bul sqasai di Qotei na naŋgi
osim taqatnjrqasai. Deqa a naŋgo Mandor Koba sqasai dego."
16 Osiqa Yesus na aŋgro du du naŋgi di soqoŋnjrsiqa aqa baŋ naŋgo gateq
di atetnjrsiqa naŋgi qa Qotei pailyej.

Ñoro tamo bei a Yesus ombla anjam mareb

17 Osiqa Yesus a dena tigelosiqa gam dauryosiq gileqnaqa tamo bei
urur ti aqa areq bosiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa nenemyej, "O Qalie
Tamo Bole, e kumbra bole kiye dauryosiy dena e ŋambile gaigai sqai?"
18 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ni kiyaqa e tamo bole qa mer-
bonum? Qotei a segi qujai tamo bole.
19 Ariya ni Qotei aqa dal anjam qalie. Anjam agiende. 'Ni tamo bei
qalsim moiyotaim. Ni tamo bei aqa unja jejamu ojetaim. Ni bajiŋaim. Ni
tamo bei aqa jejamu laŋa gisaŋyaim. Ni was bei aqa iŋgi iŋgi laŋa gisaŋ na
yaiyaim. Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam
dauryoqne.' "
20 Onaqa tamo dena olo Yesus minjej, "O Qalie Tamo, e aŋgro kiñala qa
dal anjam kalil di dauryosim boqnem agi bini degsi unum."
21 Onaqa Yesus a tamo di koqyosiqa qalaiyosiq minjej, "Ni dal anjam
kalil di dauryosim keretonum. Ariya kumbra qujai ni keretosai. Deqa e
ni mermqai. Ni gilsim ino iŋgi iŋgi kalil qariŋyosim silali osim tamo iŋgi
iŋgi saiqoji naŋgi jeisim enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Yimqa
bunuqna ni laŋ qureq di awai bole itqam."
22 Yesus na tamo di degsi minjnaq qusiqa are tulaŋ gulbekobaiyej. A
iŋgi iŋgi koba ti soqnej deqa ulatamu ugeiyonaqa ulaŋej.
23 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi koqnjrsiqa endegsi minjrej, "Tamo
unŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa baŋgi koba."
24 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugeb.
Onaqa Yesus na olo minjrej, "O ijo aŋgro, niŋgi quiy. Tamo unŋgasari

naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.
25 Kamel a yumba miligiq gilqajqa baŋgi koba. Dego kere tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba."
26 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa olo tulaŋ prugugetosib segi segi maroqneb, "Yesus a anjam degsi mergwo deqa tamo yai naŋgi Qotei na eleŋamqa naŋgi ŋambile gaigai sqa kere?"
27 Onaqa Yesus a naŋgi koqnjrsiqa minjrej, "Tamo naŋgi segi ŋambile sqa keresai. Ariya Qotei na naŋgi eleŋqa kere. Di kiyaqa? Qotei a kumbra kalil yqa kere."
28 Onaqa Pita na Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni une. Iga gago iŋgi iŋgi kalil uratosim ni daurmeqnum."
29-30 Onaqa Yesus na minjrej, "E bole merŋgwai. Tamo naŋgi e qa ti ijo anjam bole qa ti are qaloqnsib naŋgo segi tal, naŋgo was naŋgi, naŋgo jaja naŋgi, naŋgo ai abu naŋgi, naŋgo aŋgro naŋgi ti naŋgo wau kalil dego uratnjrsib e daurbqab di Qotei na olo tal, was, jaja, ai, aŋgro, wau gargekoba naŋgi enjrqas. Yimqa jeu tamo naŋgi dego bosib naŋgi gulbe enjroqnqab. Ariya mondoŋ naŋgi ŋambile gaigai sqab.
31 Deqa niŋgi quiy. Tamo gargekoba bini ñam koba ti unub qaji naŋgi mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo gargekoba bini ñam saiqoji unub qaji naŋgi mondoŋ ñam koba ti sqab."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

32 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na gam dauryosib Jerusalem aiyoqneb. Aiyoqnsibqa Yesus a namoeqnaqa aqa aŋgro naŋgi bunuqna dauryoqnsibqa are toŋtoŋnjroqnej. Tamo uŋgasari qudei gam na dauryoqneb qaji naŋgi dego ulaosib aiyoqneb. Onaqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi segitnjrsiqa a une kiye turqas deqa naŋgi sainjroqnej.
33-34 A na naŋgi endegsi minjrej, "Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro. Iga Jerusalem aiyeqnum. Dia tamo qudei na e ojsib dal anjam qalie tamo naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na ijo jejamu laŋa gisaŋyosib merbqab, 'Ni une ti. Deqa ni moiqam.' Naŋgi e degsib gisaŋbosib e olo ojsib tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na e misiliŋboqnsib miselboqnsib bu toqoŋ na e kumbaiŋboqnqab. Osib e ŋamburbasq di lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai."

Jems Jon wo naŋgi aiyel tamo kokba sqajqa mareb

35 Onaqa Sebedi aqa ŋiri aiyel Jems Jon wo naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, "O Qalie Tamo, aqo aiyel anjam bei mermonam ni gago anjam dauryqa kere kiyo?"
36 Onaqa Yesus na naŋgi aiyel nenemnjrej, "E niŋgi kiyerŋgwajqa deqa niŋgi ijoq bonub?"
37 Onaqa naŋgi aiyel na Yesus minjeb, "Mondoŋ ni riaŋ koba ti laŋ goge na bosim gago Mandor Koba sosimqa bati deqa ni marimqa aqo aiyel ino baŋ woq ino baŋ qonaŋq di awoqom."
38 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Anjam niŋgi merbonub di aqa utru niŋgi geregere poiŋgosai. E jaqatiŋ koba oqai. Jaqatiŋ di ya uge uyo bul. E gulbe koba dego oqai. Gulbe di tamo naŋgi ya tuqtnjro bul. Jaqatiŋ ti gulbe ti e oqai di niŋgi aiyel dego oqa kere e?"

39 Onaqa naŋgi na minjeb, “Od, aqo aiyel oqa kere.”

Onaqa Yesus na olo naŋgi aiyel minjrej, “Bole, jaqatiŋ e oqai di niŋgi dego oqab. Gulbe e oqai di niŋgi dego oqab.

40 Ariya tamo yai naŋgi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di awoqab di e na marqa keresai. Di ijo wau sai. Tamo naŋgi Qotei na giltnjrej qaji naŋgi segi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di awoqab.”

41 Yesus aqa aŋgro 10 naŋgo ŋamdamuq di Jems Jon wo naŋgi na anjam di Yesus minjeb deqa qusib naŋgi aiyel qa ŋiriŋeb.

42 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 10 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi qalie, mandor kokba sawa sawa kalil taqateqnub qaji naŋgi naŋgo segi ñam soqtoqnsib tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjreqnub.

43 Ariya kumbra di nuŋgoq di saiq. Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa a mati nuŋgo wau tamo soqnem. Osim a ñam ti sqas.

44 Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati nuŋgo kaŋgal tamo soqnem. Osimqa a olo tamo kobaqujaqas.

45 E Tamo Aŋgro. Niŋgi ijo kumbra qalieosib degsib dauryoqniy. Ijo kumbra agiende. E na tamo uŋgasari naŋgi wauetnjreqnum. E deqa bem. Tamo uŋgasari naŋgi e wauetbqajqa e deqa bosai. Bunuqna e ijo segi ŋambile uratosiy tamo uŋgasari garkekoba naŋgi eleŋqai.”

Yesus na tamo ŋam qandimo boletej

46 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na walwelosib aisib Jeriko qureq di branteb. Brantosib Jeriko qure ambleq na walwelosib olo Jeriko uratosib aiyeqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus dauryosib koba na aiyoqneb. Aiyeqnabqa tamo bei ŋam qandimyej qaji aqa ñam Bartimeus a gam qalaq di awesosiqa tamo uŋgasari naŋgi silali qa ŋilnjroqnej. Bartimeus a Timeus aqa ŋiri.

47 A gam qalaq di awesosiqa anjam endegsi quej, “Yesus Nasaret qaji a beqnu.” A degsi qusiqa tulaŋ leleŋosiq marej, “O Yesus, Devit aqa Ŋiri, ni e qa dulame.”

48 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba Yesus dauryosib aiyoqneb qaji naŋgi na Bartimeus ŋiriŋtosib minjeb, “Ni leleŋkobaaim. Kiri.” Degsib minjeqnabqa a naŋgo anjam quetnjrosai. A olo tulaŋ leleŋoqnsiq Yesus minjoqnej, “O Devit aqa Ŋiri, ni e qa dulame.”

49 Onaqa Yesus a tigelosiqa tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Tamo di metib ijo areq bem.” Onaqa naŋgi na tamo ŋam qandimyej qaji di metosib minjeb, “Ni are siŋgilat. Ni tigel. Yesus a ni metmeqnu.”

50 Degsib minjnab qusiqa aqa gara jugo taqal atsiqa urur tigelosiqa Yesus aqa areq bej.

51 Bonaqa Yesus na nenemyej, “E ni kiyermqajqa deqa ni e qa leleŋoqnam?” Onaqa minjej, “O Tamo Koba, e olo ŋam poibim sawa unqajqa deqa e ni qa leleŋoqnam.”

52 Onaqa Yesus na minjej, “Ni e qa ino areqalo siŋgilatonum deqa e ni boletmqai. Deqa ino ŋamdamu olo poimimqa ni aiye.” Degsi minjnaqa aqa ŋamdamu poiyonaqa sawa unsiqa tigelosiq Yesus dauryosiq aiyej.

11

Yesus a donki aqa quraq di awoosiq Jerusalem aiyej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib Jerusalem
jojomyosib Betfage qure ti Betani qure ti dia branteb. Qure aiyel di
agi Oliv mana utruq di unu. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro aiyel
qariŋnjrsiqa minjrej,
2 "Niŋgi aisib qure bei jojom di unu di brantosib donki bei tontonub
unu di unqab. Donki di bunuj tamo bei nami aqa quraq di awoosaioqnej
qaji. Niŋgi donki di unsib sil palontosib titosib osi boiy.
3 Niŋgi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemŋgwas kiyo, 'Niŋgi kiyaqa
donki aqa sil palonteqnub?' Degsi nenemŋgimqa niŋgi na minjiy, 'Tamo
Koba a wau ti deqa donki qa mergwo.' Yimqa a na donki qariŋyim ijoq
bqas."
4-5 Yesus a naŋgi aiyel degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa aisib gam jojomq
di donki uneb. Donki di tal meq di tontonab sonaq uneb. Unsib sil
palonteqnabqa tamo qudei gamq di tigelesoqneb qaji naŋgi na naŋgi
aiyel nenemnjreb, "Niŋgi kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?"
6 Onaqa naŋgi aiyel na anjam Yesus a minjrej qaji di tamo naŋgi di
minjrnab odnjrnabqa donki di osib Yesus aqa areq osi beb.
7 Bosib naŋgo aiyel gara jugo piqtosib donki aqa quraq di tunabqa
Yesus a segi donki gogetosiqa quraq di awoej.
8 Awoonaqa donki a walwelosi aiyeqnaqa tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi beleŋosib naŋgo segi gara jugo piqteleŋosib gamq di tueleŋoqneb.
Tamo qudei naŋgi nañuq dena ŋam baŋga giŋgeŋyosibqa osi bosib di dego
gamq di tueleŋoqneb.
9 Onaqa Yesus a donki quraq di awoosiq walweleqnaqa tamo uŋgasari
namooqneb qaji naŋgi ti bunuoqneb qaji naŋgi ti tulaŋ leleŋoqnsibqa
maroqneb, "Iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Ni Tamo Koba aqa ñam
na bonum deqa a ni tulaŋ geregereimeqnu.
10 Ni gago moma Devit aqa wau osimqa ni kamba gago Mandor Koba
sosim iga taqatgwajqa bonum. Deqa iga Qotei laŋ goge di unu qaji
aqa ñam soqtoqnqom!" Tamo uŋgasari naŋgi degoqnsib leleŋ ti Yesus
dauryoqneb.
11 Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jerusalem di brantosiqa atra tal
koba miligiq gilej. Gilsiq iŋgi iŋgi kalil atra tal miligiq di soqnej qaji di
koqyoqnej. Osiq bilaqtonaqa a olo atra tal koba uratosiq aqa segi aŋgro
12 naŋgi joqsiqa koba na puluosib Betani qureq gileb.

Yesus a qura minjej, "Ni olo bunu geitqasai"

12 Nebeonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti olo tigelosib Betani qure
uratosib aiyeb. Naŋgi aiyoqnsibqa gamq di Yesus a mamyej.
13 Onaqa a isaq na ŋam atsiqa qura baŋga ti sonaq unsiqa aqa gei
unqajqa utruq gilej. Gilsiq unej qura gei bei saiqoji. Geitqa bati sai deqa
baŋga segi sonab unej.
14 Unsiqa qura di minjej, "Ni olo bunu geitqasai. Tamo bei a bosim ino
gei bei oqasai." Degsi minjnaqa aqa aŋgro naŋgi queb.

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi atra talq dena winjrej

15 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti walwelosi aisib Jerusalem di branteb.
Brantosib Yesus a atra tal koba miligiq gilsiqa ŋam atej di tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi iŋgi iŋgi qariŋyoqnsibqa dena silali eqnab unjrsiqa naŋgi
winjrnaq jaraiyeb. Tamo qudei naŋgi silali piloqneb. Qudei naŋgi

binoŋ qariŋyoqnsib dena silali oqneb. Deqa Yesus a naŋgo jar ti jaram ti bilbelyosiqa naŋgi dego winjrnaq jaraiyeb.
16 Osiqa tamo uŋgasari atra tal miligiq di iŋgi iŋgi osi laqneb qaji naŋgi dego saidnjrsiqa winjrnaq jaraiyeb.
17 Naŋgi kalil jaraiyeqnabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ijo tal endi tamo uŋgasari kalil naŋgo pailyqajqa tal.’ Qotei aqa anjam degsi unu. Ariya niŋgi na olo tal endi ugetonubqa a bajiŋ tamo naŋgo tal bulqo.”
18 Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a qa ulaosib a qalib moiqajqa gam ŋamoqneb. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam quqwajqa tulaŋ arearetnjroqnej deqa.
19 Ariya bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na olo Jerusalem uratosib gileb.

Qura a laosiq moiyej

20 Nebeonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti olo tigelosib gam dauryosib aiyoqnsib qura di olo uneb utru ti kalil laosiq moiyej.
21 Onaqa Pita a Yesus aqa anjam nami qura minjej qaji deqa olo are qalsiqa Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni unime. Qura ni ya ŋiriŋtem qaji agi laosiq moiqo.”
22 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.
23 E bole merŋgwai. Tamo bei a areqalo aiyeltqasai di a mana kobaquja endi minjqas, ‘Ni tigelosim yuwalq aiye.’ Aqa are miligiq di a endegsi are qalqas, ‘Bole, mana di a ijo anjam dauryqas.’ Degsi are qalqas di mana a aqa anjam dauryosim tigelosim yuwalq aiqas.
24 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi iŋgi bei qa Qotei pailyqa osibqa endegsib are qaliy, ‘Iŋgi di Qotei na egwas.’ Degsib are qalsib pailyqab di a na eŋgwas.
25 Deqa niŋgi Qotei pailyqa osibqa tamo bei qa anjam soqnimqa niŋgi na aqa une kobotosib Qotei pailyiy. Yimqa nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a kamba nuŋgo une kalil kobotetŋgwas.
26 Ariya niŋgi tamo di aqa une kobotetqasai di nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego nuŋgo une kobotetŋgwasai.”

Juda naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?”

27 Osiqa Yesus a aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib olo Jerusalem di branteb. Brantosib Yesus a atra tal koba miligiq gilsiq dia walweleqnaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti Yesus aqa areq bosib nenemyeb,
28 “Ni iga merge. Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qariŋmej deqa ni bosim wau endi yeqnum?”
29 Onaqa Yesus na minjrej, “E kamba anjam bei niŋgi nenemŋgwai. Nenemŋgitqa niŋgi e merbibqa e yai na qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di ubtosiy merŋgwai.
30 Niŋgi na merbiy. Yai na Jon qariŋyonaqa bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej? Qotei na kiyo? Tamo bei na kiyo?”
31 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi qairosib mareb, “Iga Yesus minjqom, ‘Qotei na Jon qariŋyej,’ degsi minjqom di a iga mergwas, ‘Kiyaqa niŋgi Jon aqa anjam quetosai?’

32 Ariya iga minjqom, ‘Tamo bei na Jon qariŋyej,’ degsi minjqom di dego
keresai.” Naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib deqa degsib qaireb. Di
kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi maroqneb, “Jon a Qotei aqa medabu o qaji
tamo bole.”
33 Naŋgi degsib qairosib olo Yesus minjeb, “Yai na kiyo Jon qariŋyej
di iga qaliesai.” Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi degsib mer-
bonub deqa e dego yai na qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di niŋgi
merŋgwasai.”

12

Wain wau qa yawo anjam

1 Yesus na Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrsiqa olo yawo anjam bei
endegsi minjrej, “Tamo bei a tigelosiqa aqa wauq gilej. Gilsiqa wain sil
yageleŋosiqa jeŋ qosej. Qoso koboonaqa meniŋ qura gogeq di tabir kuru
bul gereiyej. Wain sil geitimqa wain gei koroiyosib paraparaiyosib aqa
ya dia bilentqajqa deqa gereiyej. Osiqa wauq di tal atsiqa wau taqato
tamo qudei naŋgo baŋq di aqa wau uratetnjrsiqa sawa isaq gilsiq di
soqnej.
2 Sonaqa wain gei melionaqa a na aqa kaŋgal tamo bei qariŋyonaqa
wau taqato tamo naŋgoq aisiqa minjrej, ‘Wau lanja na e qariŋbqo bonum.
Deqa niŋgi wain gei ebibqa e na osi gilqai.’
3 Degsi minjrnaqa naŋgi na a ojsib qalougetosib wiyonab laŋa puluosiq
gilej.
4 Gilnaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq ainaqa a dego
ojsib aqa gate paratetosib tulaŋ ugeugeiyeb.
5 Onaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq ainaqa a dego
qalougetosib moiyoteb. Olo kaŋgal tamo gargekoba naŋgi qariŋnjreqnaqa
aiyeqnab qudei ñumougetoqneb. Qudei moiyotnjroqneb.
6 Onaqa wau lanja a endegsi are qalej, ‘Ijo segi aŋgro qujai e na tulaŋ
qalaqalaiyeqnum qaji di qariŋyit aiqas di naŋgi a qalqasai. Naŋgi aqa
anjam quetqab.’
7 Degsi are qalsiqa aqa segi ŋiri qariŋyonaq aiyej. Aiyeqnaqa wau
taqato tamo naŋgi a unsibqa segi segi qairosib mareb, ‘Tamo a bqo endi
wau lanja aqa segi ŋiri. A na aqa abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. Deqa iga a
qalsim moiyotosimqa wau endi iga na oqom.’
8 Degsib marsibqa wau lanja aqa ŋiri ojsib qalnab moinaqa aqa jejamu
osib wau qalaq di waiyeb.
9 “Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato
tamo uge naŋgi di kiyernjrqas? E niŋgi merŋgwai. A bosim naŋgi ñumsim
moiyotnjrqas. Osim aqa wau di olo yainjrsim tamo qudei naŋgo baŋq di
uratetnjrimqa naŋgi na kamba taqatesqab.
10 “Qotei aqa anjam bei unu. Niŋgi anjam di nami sisiyosai kiyo?
Anjam agiende,
‘Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib taqal
waiyeb.
Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.
Tal ai di tal siŋgilatqajqa deqa tigeltej.
11 Tamo Koba a segi na tal ai di tigeltej deqa iga unsim mareqnum,
“Tal ai di tulaŋ bolequja.” ’ ”

12 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi yawo anjam di qusib endegsib
qalieeb, Yesus a yawo anjam dena naŋgo jejamuq di une qametnjrej.
Naŋgi degsib qalieosib deqa Yesus ojqa mareb. Ariya naŋgi tamo uŋgasari
naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi Yesus ojqa uratosib jaraiyeb.

"Iga Sisar takis yqom e?"

13-14 Juda tamo kokba naŋgi jaraiyosib Farisi naŋgi ti Herot aqa wau
tamo qudei ti naŋgoq aisib minjreb, "Niŋgi Yesus aqaq gilsib anjam bei
nenemyibqa a anjam grotim iga qusim ojqom." Degsib minjrsib naŋgi
qariŋnjrnab Yesus aqa areq gilsib minjeb, "O Qalie Tamo, iga qalie, ni
anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo uŋgasari naŋgi
minjroqnsim Qotei aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyo-
saieqnum. Ni tamo ñam ti naŋgi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam
saiqoji naŋgi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil
naŋgi minjreqnum. Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai
e? Ni kiyersi are qalonum?"

15 Onaqa Yesus a naŋgo gisaŋ anjam di poiyonaqa minjrej, "Kiyaqa
niŋgi e anjam bei grotitqa qusib e ojqajqa deqa gisaŋbeqnub? Meniŋ silali
bei osi boiy. Osbab e unqai."

16 Degsi minjrnaqa naŋgi meniŋ silali bei osi bosib osoryonab unsiqa
minjrej, "Meniŋ silali quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?"
Onaqa naŋgi na minjeb, "Di Sisar aqa."

17 Onaqa a na minjrej, "Deqa Sisar aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy. Qotei aqa
iŋgi iŋgi a qa olo yiy." Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ
prugugeteb.

Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

18 Onaqa bati deqa Sadyusi tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq beb.
Sadyusi naŋgi mareqnub, "Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqa-
sai." Deqa naŋgi bosib Yesus endegsib minjeb,

19 "O Qalie Tamo, ni que. Moses a nami dal anjam endegsi neŋgreŋyej,
'Tamo bei a moiyimqa aqa ŋauŋ aŋgro saiqoji soqnimqa aqa was bei na
olo uŋa qobul di osim aqa was moiyej qaji aqa aŋgro ŋambabtetqas.' Moses
a nami dal anjam degsi neŋgreŋyej.

20 Deqa ni que. Was 7 naŋgi soqneb. Naŋgo was matu a uŋa osiqa
moiyej. A aŋgro saiqoji.

21 Onaqa aqa was yala na olo uŋa qujai di osiqa a dego moiyej. A aŋgro
saiqoji. Onaqa aqa was yala na olo uŋa di ej. Osiqa a dego moiyej. A aŋgro
saiqoji.

22 Was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di osib moreŋeb. Naŋgi aŋgro saiqoji.
Naŋgi kalil moreŋonabqa ariya bunuqna uŋa di a dego moiyej.

23 Deqa ni iga merge. Mondoŋ subq na tigelo batiamqa tamo kalil naŋgi
subq na tigelabqa uŋa di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ sqas? Ni qalie, was 7 kalil
naŋgi uŋa qujai di eb."

24 Onaqa Yesus na minjrej, "Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji
di aqa damu niŋgi poiŋgosai e? Qotei aqa siŋgila dego niŋgi poiŋgosai
e? Od, niŋgi poiŋgosai. Utru deqa niŋgi anjam grotonub. Grotosib agi
nenembonub.

25 Mondoŋ tamo uŋgasari naŋgi subq na tigelosibqa naŋgi uŋatqasai.
Naŋgi tamotqasai. Naŋgi laŋ aŋgro bul laŋa sqab.

26 “Niŋgi quiy. Tamo naŋgi moisib olo subq na tigelqab anjam di aqa
utru Moses a nami babtosiq neŋgreŋyej. Di niŋgi sisiyosai kiyo? Ŋam
mariŋ miligiq di puloŋeqnaqa Qotei a ŋam puloŋq di sosiqa Moses metosiq
endegsi minjej, ‘E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa
Qotei.’
27 Qotei na Moses degsi minjej deqa iga qalieonum, Qotei a tamo
moreŋo qaji naŋgo Qotei sai. A tamo ŋambile so qaji naŋgo Qotei. Anjam
di niŋgi tulaŋ grotonub!”

Dal anjam kiye a tulaŋ bolequja?

28 Onaqa dal anjam qalie tamo bei a bosiqa Yesus a Sadyusi naŋgi ti
anjam na qoteqnab unjrej. Yesus a geregere Sadyusi naŋgi kamba anjam
minjrnaqa qusiqa Yesus nenemyej, “Qotei aqa dal anjam kiye a segi qujai
tulaŋ bolequja? Dal anjam kiye a dal anjam kalil buŋnjrejunu?”
29 Onaqa Yesus na minjej, “Dal anjam tulaŋ bolequja agi mermqai. ‘O
Israel niŋgi quiy. Gago Tamo Koba Qotei a segi qujai Tamo Koba.
30 Deqa ni ino Tamo Koba Qotei a tulaŋ qalaqalaiyime. Qalaqalaiyosim
ino are miligi ti ino qunuŋ ti ino areqalo ti ino siŋgila ti kalil a yekritime.’
Dal anjam di a segi qujai tulaŋ bolequja. A na dal anjam kalil buŋnjrejunu.
31 Ariya dal anjam deqaji bei dego mermqai. Dal anjam agiende. ‘Ni
ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi degsim geregere-
injroqnime.’ Dal anjam boledamu aiyel agi e na mermonum. Dal anjam
deqaji bei saiqoji.”
32 Onaqa dal anjam qalie tamo dena kamba Yesus minjej, “O Qalie
Tamo, ni bole maronum. Qotei a segi qujai. Qotei bei saiqoji.
33 Iga a tulaŋ qalaqalaiyosim gago are miligi ti gago powo ti gago
siŋgila ti kalil a yekritqom di kumbra bolequja. Iga gago segi jejamu
gereiyeqnum dego kere gago was naŋgi degsim geregereinjroqnqom di
dego kumbra bolequja. Dal anjam aiyel di tulaŋ boledamu. Iga iŋgi iŋgi
Qotei atraiyqom di laŋa kiñala. Iga iŋgi bei ŋamyuwo na koitosim Qotei
atraiyqom di dego laŋa kiñala. Ariya iga dal anjam aiyel di dauryqom di
tulaŋ bolequja.”
34 Dal anjam qalie tamo di a tulaŋ poiyonaqa anjam degsi marnaqa
Yesus a qusiqa minjej, “Ni anjam tulaŋ boledamu maronum. Deqa
sokiñala Qotei na ni taqatmosim ino Mandor Koba sqas.”

Onaqa tamo uŋgasari naŋgi olo anjam bei Yesus nenemyqajqa ulaeb.

Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?

35 Onaqa Yesus a atra tal koba miligiq di sosiqa Qotei aqa anjam
plaltoqnej. Osiqa tamo uŋgasari naŋgi anjam bei endegsi minjrej, “Dal
anjam qalie tamo naŋgi kiyaqa mareqnub, ‘Kristus a Devit aqa ŋiri’?
36 Devit a nami marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Agi Mondor Bole na
Devit aqa medabu siŋgilatetonaqa a endegsi marej,
‘Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awo.
Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa
ni na naŋgi taqatnjroqnqam.” ’
37 Niŋgi uniy. Devit a marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa Kristus a
kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?”

Dal anjam qalie tamo naŋgi kumbra uge uge yoqneb

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi sosibqa Yesus aqa anjam quqwajqa tulaŋ arearetnjroqnej.
38 Yesus a anjam bei endegsi plaltosiq minjrej, “Niŋgi dal anjam qalie tamo naŋgo kumbra uge geregere tenemtoqniy. Naŋgi koro sawaq di tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtetnjrsib baŋ ojetnjrqajqa deqa gara olekokba jugoqnsib laqnub.
39 Naŋgi Qotei tal miligiq di, goiyo kokbaq di sosibqa tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awooqnqajqa deqa areboleboleinjreqnu.
40 Naŋgi uŋa qobul naŋgi gisaŋnjroqnsibqa naŋgo tal ti iŋgi iŋgi ti laŋa yainjreqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi na unjrsib naŋgo ñam soqtetnjrqajqa deqa pailyo olekokba yeqnub. Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi awai tulaŋ ugedamu enjrqas.”

Uŋa qobul aqa silali kiñala soqnej di Qotei yekritej

41 Osiqa Yesus a atra tal miligiq di sosiqa silali ato qaji kulum jojomq di awoej. Awoosiqa ŋam atej di tamo uŋgasari naŋgi boqnsib silali ateqnab unjroqnej. Ñoro tamo gargekoba naŋgi boqnsib silali tulaŋ kokba atoqneb.
42 Onaqa uŋa qobul bei ñoro tulaŋ saiqoji a dego bosiqa meniŋ silali kiñilala aiyel segi atej.
43 Atnaqa Yesus na unsiqa aqa aŋgro naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “E bole merŋgwai. Uŋa qobul endi a ñoro tulaŋ saiqoji. Deqa a na ñoro tamo kalil naŋgi buŋnjrsiqa silali kobaquja atqo.
44 Ñoro tamo naŋgi silali koba ejunub. Naŋgi oto kiñala segi ateqnub. Ariya uŋa qobul endi a silali tulaŋ sai bole sai. Aqa meniŋ silali kiñilala aiyel segi naj agi atekritqo.”

13

Bunuqna jeu tamo naŋgi na atra tal niñaqyqab

1 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na atra tal koba uratosib giloqnsibqa aqa aŋgro bei na minjej, “O Qalie Tamo, ni unime. Atra tal endi tulaŋ bolequja. Atra tal walato qaji meniŋ di tulaŋ boledamu!”
2 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Atra tal ni unonum endi bunuqna jeu tamo naŋgi na bosib tulaŋ niñaqyosib aqa meniŋ kalil paraparainjrsibqa taqal breinjrqab. Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segi segiqab.”

Gulbe kobaquja bunuqna brantqas

3 Osiqa Yesus a Oliv manaq oqsiq atra tal areiyosiq awesonaqa Pita na Jems na Jon na naŋgi qalub Yesus aqa areq bosib lumu nenemyeb,
4 “Ni iga merge. Bati gembu jeu tamo naŋgi bosib atra tal endi niñaqyqab? Niñaqyqa osibqa kumbra kiye namoqna brantim iga unsim poigwas, ‘Bati di jojomqo’?”
5 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei na niŋgi gisaŋgo uge.
6 Bunuqna gisaŋ tamo gargekoba naŋgi ijo ñam na bosib tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqab, ‘E Kristus.’ Degsib tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi gisa gisaŋnjroqnqab.
7 “Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi aŋ na qotokobaoqnqab. Niŋgi deqa qusib ulaaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa brantem.

Ariya kumbra di brantimqa diŋo bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas.

8 Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qotoqnqab. Mandor qudei naŋgi tigeloqnsibqa mandor qudei naŋgi qoto itnjroqnqab. Sawa bei beiq di mimiŋ kokba ti mam ti iŋgi saio bati branteleŋqas. Kumbra kalil di uŋa aŋgrotqa osiqa mati jaqatiŋ kiñala eqnu dego kere.

9 “Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Kumbra kalil di brantosaisoqnimqa Juda naŋgi na bosib niŋgi ojeleŋosib anjam pegiyo talq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Osib naŋgo Qotei tal miligiq di niŋgi kumbaiŋgoqnsib olo niŋgi joqoqnsib Rom naŋgo gate ti naŋgo mandor ti naŋgo ulatamuq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Yimqa niŋgi ijo anjam bole palontoqnsib naŋgi minjroqnqab.

10 Sawa sawa kalilq di dego niŋgi ijo anjam bole ubtosib mare mare laqnibqa tamo uŋgasari naŋgi quoqnqab. Amqa diŋo bati brantqas.

11 Naŋgi na niŋgi ojoqnsib anjam pegiyo talq di tigeltŋgoqnibqa niŋgi endegsib are qalaib, ‘Iga na kamba anjam kiyersi minjrqom?’ Niŋgi degaib. Bati deqa Qotei na powo eŋgoqnimqa niŋgi kamba anjam minjroqnqab. Niŋgi segi na anjam minjrqasai. Mondor Bole na nuŋgo medabu siŋgilatetŋgim niŋgi anjam marqab.

12 Bati deqa kumbra uge endeqaji brantqas. Tamo qudei na naŋgo segi was naŋgi ojoqnsib qaja tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab. Tamo qudei na naŋgo segi aŋgro naŋgi dego degsib ojoqnqab. Aŋgro qudei na naŋgo segi ai abu naŋgi jeutnjroqnsib ojoqnsib qaja tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab.

13 Niŋgi ijo ñam ejunub deqa tamo kalil naŋgi niŋgi qa are tulaŋ ugeinjroqnqas. Ariya niŋgi ijo ñam siŋgila na ojsib gilsib diŋo bati itqab di Qotei na niŋgi eleŋqas.”

Iŋgi tulaŋ ugedamu brantqas

14 Osiqa Yesus a olo marej, “Diŋo batiamqa iŋgi tulaŋ ugedamu a Qotei aqa getento warum miligiq di tigelesoqnim niŋgi unqab.” E Mak. Tamo uŋgasari ijo anjam endi sisiyeqnub qaji naŋgi geregere sisiyosib poinjrem. Poinjrim marqab, bole. Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo endegsi minjrej, “Niŋgi iŋgi ugedamu di unsibqa bati deqa tamo uŋgasari Judia sawaq di unub qaji naŋgi jaraiyosib manaq oqoqujatebe.

15 Tamo uŋgasari tal meq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib iŋgi iŋgi oqa osibqa olo warum miligiq gilaib. Naŋgi jaraiyoqujatebe.

16 Tamo uŋgasari wauq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib naŋgo gara jugo oqa osibqa olo puluosib qureq baib. Naŋgi torei dena jaraiyoqujatebe.

17 Bati deqa uŋa gumaŋ ti uŋa aŋgro mom ti naŋgi jaraiyo baŋgioqnsib gulbe koba oqab.

18 Deqa niŋgi endegsib pailyoqniy, ‘Gulbe di awa bati qa brantaiq.’

19 Niŋgi degsib pailyoqniy. Di kiyaqa? Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi gulbe tulaŋ kobaquja oqab. Gulbe deqaji nami brantosaioqnej. Qotei na mandam atej bati deqa gulbe deqaji brantosai dena bosi bosiq agi bini unum. Bunuqna laŋa ambleq di dego brantqasai. Agi bati qujai deqa brantqas.

20 Gulbe di aqa bati Tamo Koba a na truqutqas. A na truqutqasai di
tamo uŋgasari kalil naŋgi padalekritqab. Aqa segi tamo uŋgasari nami
giltnjrej qaji naŋgi padalaib deqa a na gulbe di aqa bati truqutqas.
21 “Bati deqa tamo qudei na merŋgwab, ‘Niŋgi uniy. Kristus a bqo
agiende’ o ‘Kristus a bqo agide.’ Degsib merŋgibqa niŋgi naŋgo anjam
quetnjraib.
22 Tamo qudei naŋgi bosib gisaŋosib maroqnqab, ‘E Kristus.’ Qudei
naŋgi maroqnqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib
maroqnsib maŋwa kokba gargekoba babtoqnqab. Naŋgo maŋwa dena
naŋgi na tamo uŋgasari kalil areqalo niñaqyetnjroqnqab. Osib Qotei aqa
segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgo areqalo dego niñaqyetnjrqajqa
wauoqnqab.
23 Deqa niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Kumbra kalil di brantosaison-
aqa e namoqna merŋgonum.”

Tamo Aŋgro a siŋgila ti riaŋ ti bqas

24 Osiqa Yesus a olo marej, “Gulbe kalil di naŋgo bati koboamqa seŋ
ambruqas. Bai dego suwaŋqasai.
25 Bongar naŋgi laŋ goge na ululoŋosib mandamq aiyeleŋqab. Laŋ goge
dia iŋgi iŋgi kalil reŋgiŋyeleŋqab.
26 Bati deqa e Tamo Aŋgro siŋgila ti riaŋ koba ti laŋbiq na mandamq
aiyoqnit tamo uŋgasari naŋgi tarosib e nubqab.
27 Yimqa bati deqa e na ijo laŋ aŋgro naŋgi qariŋnjritqa naŋgi sawa sawa
kalil keretosib Qotei aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi laŋ
utru utruq na koroinjrqab.”

Niŋgi qura qa yawo anjam dena poiŋgem

28 Osiqa Yesus a olo marej, “E na qura qa yawo anjam niŋgi merŋgitqa
dena geregere poiŋgem. Qura baŋga qalsim olo ñalguyoqnimqa niŋgi unsib
qalieqab, ‘Seŋ aqa bati jojomqo.’
29 Dego kere kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi brantimqa
niŋgi unsib endegsib qalieoiy, ‘Bole, Kristus bqajqa bati jojomqo. A
siraŋmeq di tigelejunu.’
30 E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi
kalil moreŋosaisoqnibqa kumbra kalil endi brantqas.
31 Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai.”

Yesus bqajqa bati di tamo bei a qaliesai

32 Osiqa Yesus a olo marej, “Ijo bqajqa bati tamo qujai bei a qaliesai.
Laŋ aŋgro naŋgi qaliesai. E Qotei aqa Ŋiri e segi dego qaliesai. Ijo Abu a
segi qalie.
33 “Niŋgi ijo bqajqa bati qaliesai deqa niŋgi geregere ŋam atsib soqniy.
34 Ijo bqajqa bati di tamo bei a sawa isaq gilej dego kere. A gilqa
osiqa aqa kaŋgal tamo naŋgo baŋq di aqa tal ti iŋgi iŋgi ti uratetnjrsiqa
naŋgi wau segi segi enjrej. Aqa kaŋgal tamo bei minjej, ‘Ni siraŋmeq di
tigelesosim geregere ŋam atoqne.’
35 Degsi minjej. Dego kere niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Di kiyaqa?
Tal lanja a olo bqajqa bati niŋgi qaliesai. A bilaq kiyo, qolo kiyo, tuwe
anjamoqnimqa kiyo, nobqolo kiyo bqas.
36 A boqujatosim niŋgi ŋereŋesoqnib nuŋgaim deqa niŋgi geregere ŋam
atsib soqniy.

37 E anjam merŋgonum qaji endi tamo kalil naŋgi dego minjreqnum.
Ijo anjam agiende, ‘Niŋgi geregere ŋam atsib soqniy.’ ” Yesus na aqa aŋgro
naŋgi degsi minjrej.

14

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa gam ŋamoqneb

1 Onaqa Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa ñam
Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati. Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq
di padalqa laqnabqa aqaryainjrej. Deqa olo are qalqajqa bati jojomej.
Bati aiyel soqnej. Deqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi
ti endegsib nenemoqneb, “Iga kiyersim Yesus lumu na ojsim qalsim
moiyotqom?”

2 Osib mareb, “Iga yori bati qa Yesus ojqasai. Ojqom di tamo uŋgasari
naŋgi iga nugsib ŋiriŋosib qoto tigelto uge.”

Uŋa bei a goreŋ quleq ti osiq Yesus aqa gateq di bilentej

3 Onaqa Yesus a Betani qureq gilsiqa tamo bei nami yu na aqa jejamu
ugeeleŋej qaji aqa ñam Saimon aqa talq di soqnej. Sosiqa iŋgi uyeqnaqa
uŋa bei a goreŋ quleq ti tulaŋ boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji
di jaliŋaq jigsiqa osi bosiqa aqa medabu paratosiqa Yesus aqa gateq di
bilentej.

4 Onaqa tamo qudei tal miligiq di awesoqneb qaji naŋgi uŋa di aqa
kumbra unsibqa ŋiriŋosib segi segi maroqneb, “Uŋa di a kiyaqa goreŋ di
laŋa ñaŋguiyqo?

5 A goreŋ di osiq tamo qudei enjrqo qamu meniŋ silali 300 yonub qamu
gilsiq tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisi enjrqo qamu di kere.” Osib naŋgi
uŋa di ŋiriŋteb.

6 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi kiyaqa uŋa di gulbe yeqnub?
A kumbra bole ebqo.

7 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi bati gaigai niŋgi ti sqab. Deqa niŋgi na
naŋgi aqaryainjrqa are soqnimqa aqaryainjroqniy. Ariya e bati gaigai
niŋgi ti sqasai.

8 E moiqai. Moiyitqa e subq atqab. Uŋa di a e qa are qalsiqa ijo jejamuq
di goreŋ bilentosiq dena ijo jejamu subq atqajqa gereiyetbqo. A na
kumbra di e qa yqa kere agi yqo.

9 E bole merŋgwai. Bunuqna ijo wau tamo naŋgi sawa sawa kalilq di
ijo anjam bole mare mare laqnsibqa uŋa endena kumbra ebqo qaji deqa
are qaloqnsib a qa saoqnqab.”

Judas a Yesus osim atra tamo kokba naŋgo baŋq di atqas

10 Onaqa Judas Iskariot a tigelosiqa atra tamo kokba naŋgoq gilej.
Judas a Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei. A naŋgoq gilsiqa minjrej,
“E Yesus osiy nuŋgo baŋq di atqai.”

11 Degsi minjrnaqa naŋgi qusib tulaŋ areboleboleinjrnaqa minjeb, “Ni
Yesus osim gago baŋq di atimqa iga ni silali emqom.” Degsib minjnabqa
a gilsiqa a Yesus osim naŋgo baŋq di atqajqa gam ŋamoqnej.

Yesus aqa aŋgro naŋgi ti yori bati aqa iŋgi uyeb

12 Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantej. Qotei a nami Israel
naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kaja du du naŋgi ñumeleŋosib siraŋmeq di
leŋ liyibqa e na unsiy niŋgi uratŋgwai. E niŋgi padaltŋgwasai.” Qotei a
nami Israel naŋgi degsi minjrej. Kumbra deqa olo are qalqajqa yori

bati brantonaqa Juda naŋgi mareb, “Iga kaja du du naŋgi ñumeleŋosim Qotei atraiyqom.” Onaqa bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na endegsib nenemyeb, “Ni iga merge. Iga aisim tal qabia yori bati aqa iŋgi iŋgi gereiyetmonamqa ni iŋgi uyqam?”

13 Onaqa Yesus na aqa aŋgro aiyel qariŋnjrsiqa minjrej, “Niŋgi aiyel aisib qure ambleq di tamo bei ya nobu qoboiyosim giloqnim gamq di itosib dauryiy.

14 Niŋgi a dauryosib tal a gogetqas qaji di miligiq gilsib tal lanja endegsib minjiy, ‘Qalie Tamo a marqo, “E ijo aŋgro naŋgi koba na awoosim yori bati aqa iŋgi uyqajqa warum a qabi unu?” ’

15 Niŋgi degsib minjibqa a na warum kobaquja bei gogeqsi unu di niŋgi osorŋgwas. Warum dia nami jar ti awo jaram ti ateleŋeb unu. Niŋgi aiyel aisib warum dia gago iŋgi iŋgi gereiyeleŋoiy.”

16 Onaqa naŋgi aiyel qure miligiq aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji degsi brantonab unsibqa iŋgi iŋgi kalil warum dia gereiyeleŋeb.

17-18 Onaqa bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi ti koba na aisib tal gogetosib awoosib iŋgi uyoqnsibqa Yesus a naŋgi endegsi minjrej, “E bole merŋgwai. Niŋgi ijo aŋgro 12. Nuŋgo ambleq dena aŋgro bei a tigelosim e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas. Aŋgro di agi iga koba na iŋgi uyeqnum.”

19 Degsi minjrnaq qusibqa are tulaŋ gulbekobainjrnaqa segi segi Yesus nenemyoqneb, “O Tamo Koba, ni e qa kiyo maronum?”

20 Onaqa minjrej, “Aŋgro aqo ombla endego tabir qujaiq di bem quiq di tuqteqnum qaji a na e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas. A dego ijo aŋgro 12 niŋgi deqaji bei.

21 Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro moiqai. Nami Qotei aqa anjam e qa degsib neŋgreŋyeb. Deqa uŋgum. E anjam di dauryosiy moiqai. Ariya aŋgro e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas qaji a tulaŋ padalougetqas. A nami ŋambabosai qamu di kere.”

Yesus na aqa aŋgro naŋgi bem ti wain ti anainjrej

22 Osiqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa Yesus a Qotei pailyosiqa bem bei osiq giŋgeŋyosiqa naŋgi enjrsiqa endegsi minjrej, “Endi ijo jejamu. Osib uyiy.”

23 Osiqa wain osiqa gambaŋq di bilentosiqa Qotei pailyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrnaqa naŋgi kalil osib uyeb.

24 Onaqa Yesus na minjrej, “Wain gambaŋ endi ijo leŋ. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgo une kobotetnjrqajqa deqa ijo leŋ aiqas. Aisim Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyej qaji di siŋgilatqas.

25 E bole merŋgwai. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy mondoŋ diŋo batiamqa Qotei a nuŋgo Mandor Koba soqnimqa e olo wain bunuj uyqai.”

26 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi koba na louosib koboonaqa qure uratosib Oliv manaq oqeb.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil e uratbosib jaraiqab”

27 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti manaq oqoqnsibqa Yesus na minjrej, “Niŋgi kalil ijo ñam ulontosib e uratbosib jaraiqab. Nuŋgo kumbra deqa Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘E na kaja naŋgo mandor qalitqa kaja naŋgi segi segi jaraiqab.’ Qotei aqa anjam nami degsib neŋgreŋyeb.

28 Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelosiy niŋgi qa namoosiy
Galili sawaq gilitqa niŋgi bunuqna e daurbosib dia e itbqab."
29 Onaqa Pita na minjej, "Aŋgro kalil naŋgi ino ñam ulontosib jaraiqab
e segi ino ñam ulontqasai."
30 Onaqa Yesus na kamba Pita minjej, "E bole mermqai. Qolo qu-
jai endeqa ni ijo ñam ulitqam. Tuwe anjamoaiyeltosaisoqnimqa ni
gisaŋoqalubtosim marqam, 'E Yesus qaliesai.' "
31 Onaqa Pita a tulaŋ saidosiq minjej, "Sai. E ni ombla moiqa marimqa,
uŋgum, e ino ñam ulitqasai bole sai." Onaqa Yesus aqa aŋgro kalil naŋgi
anjam qujai di minjoqneb.

Yesus a Getsemani nañu aguq di aqa Abu pailyej

32 Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib nañu agu beiq di branteb.
Nañu agu di aqa ñam Getsemani. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro naŋgi
minjrej, "Niŋgi endi awesoqniy. E kiñala sasalosiy ijo Abu pailyosiy bqai."
33 Degsi minjrsiqa aqa aŋgro qalub agi Pita na Jems na Jon na naŋgi
segi joqsiqa pailyqajqa sasalej. Sasalosiqa pailyoqnsiqa a are tulaŋ
gulbekobaiyej.
34 Osiqa aqa aŋgro qalub naŋgi di minjrej, "E are tulaŋ gulbekobaibqo.
Gulbe dena e moiyepratonum. Deqa niŋgi e ombla endi sosimqa ŋam
atoqniy."
35-36 Degsi minjrsiqa olo kiñala sasalosiqa mandamq di ŋam quosiqa
endegsi pailyej, "O Aba. (Di Hibru anjam. Aqa damu, "O Abu.") Gam
bei soqnimqa ni na marimqa gulbe aqa bati bqo endi e buŋbosim gilem.
Ni kumbra kalil yqa kere. Deqa ni marimqa gulbe endi ijoq baiq. Gulbe
endi ya uge uyo bul. Uŋgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo
dauryosim ye."
37 Yesus a degsi Qotei pailyosiq olo tigelosiqa aqa aŋgro naŋgo areq
aisiq ŋam atej di naŋgi are gulbe na ŋereŋesonab unjrej. Deqa Yesus na
Pita minjej, "O Saimon, ni ŋeiejunum e? Ni ŋam sokiñalayqa keresai e?
38 Niŋgi ŋereŋaib. Niŋgi ŋam sosib pailyoqniy. Yim gulbe bei nuŋgoq
bqas di gulbe dena niŋgi uneq waiŋgwasai. Bole, nuŋgo are miligiq di
niŋgi e daurbqajqa are unu. Ariya niŋgi segi gulbe di oqajqa siŋgila
saiqoji."
39-40 Osiqa Yesus a olo puluosi sasalosiq a nami pailyej qaji degsi olo
pailyosiq bosiqa aqa aŋgro qalub naŋgi urŋamnjrnaqa ŋereŋesonab unjrej.
Unjrnaqa naŋgi Yesus anjam bei minjqa keresaiinjrej.
41 Olo gilsiq Qotei pailyosiq bosiq aqa aŋgro naŋgi itnjrsiq minjrej,
"Niŋgi aqaratosib geregere ŋereŋejunub e? Uŋgum. Bati koboqo. Niŋgi
uniy. E Tamo Aŋgro osib une tamo naŋgo baŋq di atqajqa bati bqo.
42 Niŋgi tigelab gilqom. Tamo e osim une tamo naŋgo baŋq di atqajqa
agi brantqo."

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

43 Onaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas a na tamo
gargekoba naŋgi sebru ti torom ti eleŋonab joqsiqa Yesus aqa areq di
branteb. Juda gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti atra tamo kokba
ti naŋgi na naŋgi qariŋnjrnab Yesus ojqa beb.
44 Judas a nami naŋgi ti qairosib anjam gereiyosib a na endegsi minjrej,
"E na tamo kundoqyqai agide. A ojsib geregere taqatosib osib giliy."

45 Onaqa Judas a Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba.” Degsi
minjsiq kundoqyej.
46 Kundoqyonaqa tamo naŋgi brantosib baŋ waiyosib Yesus ojeb.
47 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei jojom di tigelesoqnej qaji a na aqa sebru
osiqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo gateq di qalqajqa sebru waiyej
grotosiqa dabkala segi gentetej.
48 Onaqa Yesus na tamo naŋgi di minjrej, “E leŋ ojo tamo unum deqa
kiyo niŋgi sebru ti torom ti eleŋosib e ojqa bonub e?
49 E bati gaigai atra tal miligiq di niŋgi koba na sosimqa Qotei aqa
anjam plaltoqnem. Bati deqa niŋgi yala baŋ waiyosib e ojosai. Niŋgi
kumbra degyeb deqa Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di aqa damu
brantej.”
50 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa aqa aŋgro kalil naŋgi a uratosib
jaraiyeb.

Aŋgro wala bei a yosi ulaŋej

51 Bati deqa aŋgro wala bei a ŋeio gara segi na kabuosiq Yesus dauryej.
Onaqa tamo naŋgi na aŋgro di ojeb.
52 Ojnabqa a ŋeio gara segi naŋgo baŋq di uratosiqa yosi ulaŋej.

Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa jejamuq di
une qametqa marsib koroeb

53 Onaqa tamo naŋgi na Yesus osib atra tamo gate aqa talq osi gileb.
Dia atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti
kalil koroesoqneb. Koroesonabqa tamo naŋgi na Yesus osi gilsib naŋgo
ulatamuq di tigelteb.
54 Naŋgi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq na Yesus dauryosiq
uli uliosiq gilsiq torei atra tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiqa
naŋgi Yesus kiyeryib unqajqa deqa are qalsiq qaja tamo qudei naŋgi tal
meq di ŋam tuŋguyosib awesonabqa bosiq naŋgi koba na ŋam yoroqneb.
55 Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti kalil koroesosibqa
naŋgi Yesus aqa jejamuq di une qametqa are qalsib anjam ŋamoqneb. Di
kiyaqa? Anjam dena naŋgi Yesus qalib moiqajqa deqa. Anjam ŋamonab
ŋamonab ugeinjrej.
56 Deqa naŋgi tamo gargekoba metnjreqnab boqnsib gisaŋ anjam
Yesus aqa jejamuq di qameleŋoqneb. Naŋgi anjam laŋa laŋa maroqneb.
Naŋgo anjam di qujaiosai.
57 Onaqa naŋgo ambleq dena tamo qudei naŋgi tigelosib Yesus aqa
jejamu laŋa gisaŋyosib mareb,
58 “Tamo endi a endegsi marnaq iga quem, ‘E atra tal koba endi tamo
na gereiyo qaji di koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo atra tal bei tamo na
gereiyosai qaji di tigeltqai.’ ”
59 Ariya naŋgo anjam di dego qujaiosai. Naŋgi anjam laŋa laŋa maroqneb.
60 Onaqa atra tamo gate a naŋgo anjam di qusiqa a tigelosiqa Yesus aqa
areq bosiq nenemyej, “Tamo naŋgi endi une gargekoba ino jejamuq di
qameqnub. Di ni kamba anjam bei marqasai e?”
61 Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai.
Deqa atra tamo gate na olo nenemyej, “Ni Kristus e? Ni Qotei Goge
Koba aqa Njiri e? Ni e merbe.”

62 Onaqa Yesus na minjej, “Od. Agi e segi. Ni que. E Tamo Aŋgro.
Bunuqna e laŋ qureq oqsiy Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa baŋ woq
di awesosiy olo laŋbiq na boqnit niŋgi e nubqab.”
63 Onaqa atra tamo gate a Yesus aqa anjam di qusiqa a tulaŋ minjiŋ
oqetonaqa aqa segi gara jugo bumbraŋyosiqa marej, “Aqa une agi a segi
na babtqo iga quonum. Deqa iga kiyaqa tamo bei olo metonam bosim
aqa une marqas?
64 Aqa misiliŋ anjam niŋgi quonub. Deqa niŋgi kiyersib marqab?”
Onaqa naŋgi kalil mareb, “A bole une ti. Deqa qalib moiyem.”
65 Naŋgi kalil degsib marnabqa naŋgo ambleq dena tamo qudei naŋgi
tigelosib Yesus miselyoqneb. Osib aqa ŋamdamu gara na qosetosib baŋ
na qaloqnsib minjoqneb, “Ni Kristus amqa ni ubtosim mare, yai na ni
lumqo?” Onaqa qaja tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq boqnsib a ula
poŋyoqneb.

Pita a gisaŋoqalubtosiq marej, “E Yesus qaliesai”

66-67 Ariya Pita a tal meq di awesosiq ŋam yoreqnaqa atra tamo gate
aqa kaŋgal uŋa bei a bosiqa Pita unsiqa koqyosiq minjej, “Ni dego Yesus
Nasaret qaji aqa aŋgro bei. Ni nami a dauryosim laqnem.”
68 Onaqa Pita a tulaŋ saidosiq minjej, “Ni anjam merbonum di e
qaliesai.” Degsi minjsiqa tigelosiq tal qala beiq gilsiq di soqnej.
69 Sonaqa kaŋgal uŋa dena olo Pita unsiqa tamo naŋgi jojom di tigele-
soqneb qaji naŋgi minjrej, “Tamo di a dego Yesus aqa aŋgro bei.”
70 Onaqa Pita a olo tulaŋ saidej.
Olo kiñala soboleiyonaq tamo qudei Pita aqa areq di tigelesoqneb qaji
naŋgi Pita koqyosib minjeb, “Ni Galili qaji tamo. Deqa iga qalieonum, ni
Yesus aqa aŋgro bei.”
71 Onaqa Pita a olo tulaŋ siŋgila na saidosiq marej, “E tamo di qaliesai
bole sai. E bole maronum. E gisaŋot Qotei na e lubem.”
72 A degsi marnaqa tuwe anjamej. Tuwe anjamonaqa Pita a qusiqa
anjam nami Yesus na minjej qaji, “Tuwe anjamoaiyeltosaisoqnimqa ni
gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus qaliesai,’ ” anjam deqa olo are qalsiqa
poiyonaqa tulaŋ akamugetej.

15

Juda tamo kokba naŋgi Yesus osib Pailat aqa baŋq di ateb

1 Onaqa nobqolo malu qameqnaq atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi
ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti kalil koroesosibqa Yesus qalib moiqajqa
anjam keretoqneb. Anjam kereonaq naŋgi Yesus aqa baŋ tontetosib osi
gilsib Rom naŋgo gate Pailat aqa baŋq di ateb.
2 Onaqa Pailat na Yesus nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?”
Onaqa Yesus na minjej, “Od. Anjam ni maronum di kere.”
3 Onaqa atra tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusib minjiŋ
oqetnjrnaqa aqa jejamuq di une gargekoba qametoqneb.
4 Deqa Pailat na olo Yesus minjej, “Naŋgi une gargekoba ino jejamuq di
qameleŋeqnub. Ni kamba anjam bei marqasai e?”
5 Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai. Deqa Pailat
a tulaŋ prugugetej.

Pailat a marej, “Niŋgi Yesus a ŋamburbasq di qamiy”

6 Pailat aqa kumbra agiende. Wausau gaigai yori bati koba brantoqn-
imqa Juda tamo uŋgasari naŋgi tamo qujai aqa ñam maroqnibqa Pailat na
tamo di tonto talq dena uratoqnsim enjroqnqas.
7 Bati deqa tamo bei aqa ñam Barabas a tonto talq di soqnej. A nami
tamo qudei joqsiqa Rom naŋgi ti qotsib tamo qudei ñumnab moreŋeb.
Deqa a ojsib tonto talq di waiyeb.
8 Waiyonab sonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Pailat aqa areq gilsibqa a
naŋgo yori bati qa kumbra gaigai yoqnej qaji di olo yqajqa minjeb.
9 Minjnabqa a na nenemnjrej, “E Juda naŋgo Mandor Koba uratosiy
eŋgwai e? Niŋgi na merbiy.”
10 Pailat a naŋgi degsi nenemnjrej? Di kiyaqa? A qalieej, atra tamo
kokba naŋgi Yesus qa ugeosib deqa a ojsib Pailat aqa baŋq di ateb.
11 Onaqa atra tamo kokba naŋgi na tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo
tigeltetnjreb. Tamo uŋgasari naŋgi Pailat minjibqa a na Barabas uratosim
enjrsimqa olo Yesus qalim moiqajqa deqa naŋgo areqalo tigeltetnjreb.
12 Onaqa Pailat na olo minjrej, “E niŋgi Barabas eŋgwajqa merbonub
deqa e Yesus kiyeryqai? Agi niŋgi a qa mareqnub, ‘A Juda naŋgo Mandor
Koba.’ ”
13 Onaqa naŋgi kalil murqumyosib minjeb, “Ni a ŋamburbasq di qame.”
14 Onaqa minjrej, “Kiyaqa Yesus qalit moiqas? A une kiye yqo deqa a
ŋamburbasq di qamqai?” Degsi minjrnaqa naŋgi olo tulaŋ murqumyoqn-
sib wainyoqnsib minjoqneb, “Ni a ŋamburbasq di qame.”
15 Onaqa Pailat a naŋgo are latetnjrqa osiqa naŋgo anjam di dau-
ryosiqa Barabas tonto talq dena oqeq atsiqa naŋgi enjrej. Enjrsiqa olo
Yesus osiq qaja tamo naŋgo baŋq di atsiqa minjrej, “Niŋgi Yesus bu
toqoŋ na kumbaiŋyiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na Yesus osib kumbaiŋyeb.
Kumbaiŋyosib koboonaqa Pailat na olo minjrej, “Niŋgi Yesus ŋamburbasq
di qamqajqa osib giliy.”

Qaja tamo naŋgi Yesus misiliŋyoqneb

16-17 Pailat na qaja tamo naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi Yesus baŋ ojsib
Rom naŋgo tal kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib qaja tamo kalil naŋgi
metnjrnab bosib tal dia koroeb. Koroosib gara jugo olekoba lent mandor
kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei osib Yesus jigeteb. Osib sil luwit
osib lulumosib sil dena mandor naŋgo gate tatal bul gereiyosib aqa gateq
di atetosib siŋgila na teqiyeb.
18 Osib gisaŋ na Yesus biŋiyoqnsib minjoqneb, “O Juda naŋgo Mandor
Koba, kaiye!”
19 Degsib Yesus minjoqnsib bu toqoŋ na aqa gateq di qaloqnsib mise-
lyoqnsib aqa areq di siŋga pulutoqneb.
20 Naŋgi degsib Yesus misiliŋyosib koboonaqa gara lent di piqtetosib
aqa segi gara olo jigetosib aqa qawarq di aqa segi ŋamburbas atetosib a
baŋ ojsib gaintqa sawaq osi gileb.

Naŋgi Yesus osib ŋamburbasq di qameb

21 Naŋgi Yesus osi giloqnsibqa gamq di tamo bei walwelosiq Jerusalem
aiyeqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ŋamburbas yaiyosib
tamo di yonabqa a kamba qoboiyosiqa gam na Yesus dauryosiq giloqnej.
Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji. A Aleksander Rufus wo
naŋgo abu.

22 Naŋgi Yesus osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Golgota di branteb.
Ñam di aqa damu, “Tamo gate tanu.”
23 Di brantosib qaja tamo naŋgi na wain ti kial aqa ya isa koba de ti
bulyosib Yesus anaiyonab uyo oneiyonaq ugeiyonaq uratej.
24 Onaqa qaja tamo naŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di qameb. Qamsib
Yesus aqa gara eleŋqa marsib gilteleŋeb. Osib meniŋ silali alaŋeb. Tamo
yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di a na gara oqas. Degsib marsib meniŋ silali
alaŋosib gara eleŋeb.
25 Seŋ bati 9 onaqa nobqolo naŋgi Yesus ŋamburbasq di qameb.
26 Qamsib ŋamburbas mutu gogeq di anjam endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo
endi a Juda naŋgo Mandor Koba.” Yesus a nami maroqnej, “E Juda naŋgo
Mandor Koba.” Yesus aqa une deqa osib anjam di neŋgreŋyeb.
27 Bati deqa bajiŋ tamo aiyel dego ŋamburbasq di gaintnjrsib ñumeb. Bei
Yesus aqa baŋ woq di qameb. Bei Yesus aqa baŋ qonaŋq di qameb.
28 Kumbra dena Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa damu
brantej. Agi endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo uŋgasari naŋgi marqab, ‘Kristus
a dego une tamo.’ ”
29 Yesus a ŋamburbas goge di sonaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa ulatamuq
dena walwelosib gile beoqnsib a misiliŋyoqnsib gate gaiŋyoqnsib minjo-
qneb, “Ni nami marem, ‘E atra tal koba koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo
tigeltqai.’ Ni nami degsi marem.
30 Ino anjam di boleamqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim ŋamburbas
uratosim mandamq aiye.”
31 Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti dego Yesus degsib
misiliŋyoqneb. Osib segi segi maroqneb, “A na tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai.
32 A maroqnej, ‘E segi Kristus. E Israel naŋgo Mandor Koba.’ Aqa
anjam di boleamqa a ŋamburbas uratosim mandamq aiyimqa iga unsim
marqom, ‘Bole.’ ” Onaqa bajiŋ tamo aiyel Yesus ombla gaintnjreb qaji
naŋgi dego Yesus degsib misiliŋ anjam minjoqneb.

Yesus a moiyej

33 Qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambruosi sonaq gilsiq
seŋ bati 3 onaq bilaqtej.
34 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiqa marej, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?”
Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O ijo Qotei. O ijo Qotei. Ni kiyaqa
e qoreibonum?”
35 Onaqa tamo qudei Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi aqa
anjam di qusib mareb, “Niŋgi quiy. A Elaija meteqnu.”
36 Degsib marnabqa tamo bei a urur ti gilsiq gara ñeŋgi bei osiq wain
isa kobaq di tuqtosiqa soruq di qosisiqa osi bosiqa Yesus anaiyqajqa soq-
tosiqa aqa medabuq di atej. Osiqa marej, “Iga mati tariŋosim koqyesqom.
Elaija a bosim Yesus ŋamburbasq dena osim mandamq atqas kiyo?”
37 Onaqa Yesus a olo tulaŋ leleŋosiqa mondor titosiq aqa ŋambile
uratosiq moiyej.
38 Bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gaiŋesoqnej qaji a
goge na braŋosiq aisiq poaiyelej.
39 Yesus a degsi mondor titosiq moiyej deqa qaja tamo naŋgo gate Yesus
aqa areq di tigelesoqnej qaji a unsiqa marej, “Bole. Tamo endi a Qotei
aqa Ŋiri.”

40 Uŋgasari qudei naŋgi isaq di tigelesosib Yesus koqyoqneb. Bei Maria
Makdala qure qaji. Maria bei agi Jems yala Joses wo naŋgo ai. Uŋa bei
Salome.
41 Yesus a nami Galili sawaq di sonaqa uŋgasari naŋgi dena a dauryosib
laqnsib kaŋgalyoqneb. Bunuqna Yesus a Galili sawa uratosiqa a na naŋgi
qalub uŋgasari qudei ti joqsiqa koba na Jerusalem beleŋeb.

Josep a Yesus aqa jejamu osiq subq atej

42 Juda naŋgo yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil
gereiyosib atnab soqnej.
43 Onaqa bilaqtonaqa tamo bei aqa ñam Josep a Yesus aqa jejamu osim
subq atqa marsiqa Pailat nenemyqa gilej. Josep a Juda naŋgo gate bei. A
Arimatea qure qaji. Aqa kumbra tulaŋ boledamu. Deqa tamo uŋgasari
kalil naŋgi a qa maroqneb, “A tamo bolequja.” A endegsi are qaloqnej,
“Bunuqna Qotei a bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgwas.” A
degsi are qaloqnsiq Qotei qa tariŋoqnsiq soqnej. A Pailat aqa talq gilsiqa
aqa areq di tigelej. A ulaosai. Osiqa Pailat nenemyej, “Ni e odbimqa e
Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?”
44 Onaqa Pailat a tulaŋ prugugetosiq marej, “Yesus a urur moiqo e?”
Osiqa qaja tamo naŋgo gate a metonaq bonaq nenemyej, “Yesus a bole
moiqo e?”
45 Onaqa minjej, “Od, a moiqo.” Onaqa Pailat a anjam di qusiqa Josep
odyosiq minjej, “Di kere. Ni Yesus aqa jejamu am. Osim subq ate.”
46 Onaqa Josep a gilsiqa gara qat awaiyosiqa Yesus aqa jejamu
ŋamburbasq dena osiqa gara qat na dalaosiq osi gilej. Osi gilsiqa sub
bei nami meniŋ miligiq di gereiyeb qaji dia atsiqa meniŋ kobaquja
belbeltosiq dena sub me getentej.
47 Josep na Yesus subq ateqnaqa Maria Makdala qure qaji wo Maria
bei agi Joses aqa ai wo bosib koqyesoqneb.

16

Yesus a olo subq na tigelej

1 Onaqa yori bati koboonaqa Salome na Maria Makdala qure qaji na
Jems aqa ai Maria na naŋgi qalub ŋam so aqa ya quleq tulaŋ boledamu
awaiyeb. Ŋam so aqa ya di Yesus aqa jejamuq di liyqajqa deqa awaiyeb.
2-3 Osib nobqolo ambru naŋgi tigelosib Yesus aqa jejamuq di liyqa-
jqa deqa subq giloqnsib gamq di segi segi maroqneb, “Yai na meniŋ
kobaquja sub me getentejunu qaji di beltosim taqal atetgwas?”
4 Degsib maroqnsib gilsib ŋam ateb di meniŋ kobaquja waqosiq taqal
di sonaq uneb. Meniŋ di tulaŋ kobaquja.
5 Onaqa naŋgi sub miligiq aisib aŋgro wala bei baŋ woq di awesonaq
unsib ulaugeteb. Aŋgro wala di aqa gara tulaŋ qat.
6 Onaqa aŋgro wala na minjrej, “Niŋgi ulaaib. E qalie, niŋgi Nasaret
tamo Yesus ŋamburbasq di qameb qaji a qa ŋameqnub. A endi sosai. A subq
na tigelqo. Niŋgi bosib sub miligi uniy. A ŋeioteb qaji lume agi unu.
7 Niŋgi unsibqa olo puluosib aisib Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi Pita
ombla endegsib minjriy, ‘Yesus a subq na tigelqo. Tigelosiq niŋgi qa
namoosiq Galili sawaq gilqo. Agi a nami niŋgi endegsi merŋgej, “E niŋgi
qa namoosiy Galili sawaq gilqai.” Deqa niŋgi dego Galili sawaq gilsib dia
a itqab.’ ”

8 Onaqa naŋgi qalub tulaŋ ulaugetosib are toŋtoŋnjrnaqa sub uratosib
olo puluosib aiyeb. Aiyoqnsibqa gamq di tamo uŋgasari naŋgi turoqnsib
anjam bei minjrosaioqneb. Naŋgi laŋa aiyoqneb. Di kiyaqa? Naŋgi tulaŋ
ulaugeteb deqa.

Maria Makdala qure qaji a Yesus unej

9 Yori bati koboonaqa nobqolo ambru Yesus a subq na tigelosiqa mati
Maria Makdala qure qaji aqaq di brantonaq unej. Maria agi nami Yesus
na mondor uge 7 naŋgi aqaq dena winjretej qaji.

10-11 A Yesus unsiqa olo puluosi gilsiq Yesus aqa aŋgro qudei nami Yesus
dauryosib laqneb qaji naŋgi are ugeinjrnaqa akameqnabqa itnjrsiqa
minjrej, “E Yesus unonum. A ŋambile unu.” Onaqa naŋgi Maria aqa
anjam di qunab ugeinjrej. Naŋgi aqa anjam deqa poinjrosai.

Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi gamq di Yesus uneb

12 Olo bati bei Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi nañu gam bei dauryosib
gileqnabqa Yesus aqa jejamu bulyosiqa naŋgoq di brantonaq uneb.

13 Unsibqa naŋgi olo puluosib aisib Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi min-
jreb, “Yesus a gagoq di brantqoqa iga unonum.” Degsib minjrnabqa
naŋgi dego qunab ugeinjrej. Naŋgi anjam deqa poinjrosai.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi wau enjrej

14 Olo bati bei Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi tal miligiq di awoosib iŋgi uye-
qnabqa Yesus a naŋgoq di brantej. A nami subq na tigelonaqa tamo qudei
na unsib naŋgi sainjrnab qunab ugeinjrej. Naŋgo are geteŋnjresoqnej.
Deqa Yesus a segi naŋgoq di brantosiqa naŋgi ŋiriŋtnjrej.

15 Osiqa minjrej, “Niŋgi tigelosib sawa sawa kalil keretoqnsib tamo
uŋgasari kalil naŋgi ijo anjam bole minjre minjre laqniy.

16 Tamo uŋgasari naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatosib yanso oqab di
Qotei na naŋgi eleŋqas. Ariya tamo uŋgasari naŋgi e qa naŋgo areqalo
siŋgilatqasai di Qotei na naŋgi eleŋqasai. A na naŋgo une qa peginjrsim
awai uge enjrqas.

17 Tamo uŋgasari e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab qaji naŋgi maŋwa
gargekoba endeqaji babtoqnqab. Naŋgi ijo ñam na mondor uge uge
winjroqnqab. Qotei na naŋgo meŋ bulyetnjroqnimqa naŋgi qure utru
bei bei naŋgo anjam bunuj maroqnqab.

18 Naŋgi baŋ waiyosib amal uge ojoqnqab. Naŋgi ya isa koba qaja ti di
uyoqnib dena moreŋqasai. Naŋgi ma tamo naŋgo gateq di baŋ atoqnib
naŋgi olo boleoqnqab.”

Yesus a laŋ qureq oqej

19 Tamo Koba Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrnaqa Qotei a Yesus
laŋ qureq osi oqsiqa aqa baŋ woq di awotej.

20 Onaqa aqa aŋgro naŋgi jaraiyosib sawa sawa kalil keretoqnsib
Qotei aqa anjam palontoqneb. Palonteqnabqa Tamo Koba a naŋgi
koba na wauoqnsiqa maŋwa gargekoba babtoqnsiqa dena naŋgo anjam
siŋgilatoqnej.

LUK

Luk a anjam endi neŋgreŋyosiq Tiofilus aqaq qariŋyej

1-2 O Tamo Koba Tiofilus, kumbra kalil Qotei a nami gago ambleq di yoqnej qaji di aqa wau tamo naŋgi unoqnsib deqa iga saigoqneb. Naŋgo anjam di tamo gargekoba naŋgi quoqnsib neŋgreŋyoqneb.
3 Deqa e dego anjam di neŋgreŋyosiy inoq qariŋyqa are qalem. Are qalsimqa anjam aqa damu geregere qalieqajqa deqa nenemosim laqnem. Nenemosim laqnsimqa anjam di utruq na neŋgreŋyosim agi inoq qariŋyonum.
4 Deqa ni sisiyosim qalieqam, anjam ni nami mermoqneb qaji di bole kalil.

Sekaraia aqa ŋauŋ Elisabet a gumaŋej

5 Herot a Judia sawa naŋgo mandor sonaqa bati deqa atra tamo bei aqa ñam Sekaraia a soqnej. A atra tamo Abiya aqa moma. Sekaraia aqa ŋauŋ a atra tamo gate Aron aqa moma. Aqa ñam Elisabet.
6 Sekaraia aqa ŋauŋ wo naŋgo kumbra tulaŋ boledamu. Naŋgi Qotei aqa dal anjam kalil geregere dauryoqnsib soqneb. Naŋgi Tamo Koba aqa ŋamgalaq di une saiqoji.
7 Elisabet aqa miligi ugeej deqa aqa gumbuluŋ wo aŋgro saiqoji sosibqa qelieb.
8 Bati bei Sekaraia aqa wau qujai naŋgi ti Qotei atraiyqa marsibqa Jerusalem gileb. 9 Naŋgo ambleq dena tamo bei giltibqa a Tamo Koba aqa atra tal miligiq gilsim ŋam qaq koitim quleqamqa Qotei atraiyqajqa deqa Jerusalem gileb. Gilsib naŋgi tamo yai giltqab di qalieqajqa deqa naŋgi meniŋ alaŋo bubuŋeb. Meniŋ alaŋonabqa Sekaraia aqa meniŋ na buŋyej. Deqa naŋgi Sekaraia giltonabqa a atra tal miligiq gilsiqa Qotei atraiyej.
10 Qotei atraiyeqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi atra tal oqeq di koroosib Qotei pailyosib soqneb.
11-12 Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei aisiq Sekaraia aqa ulatamuq di brantosiqa atra bijal ŋam qaq koitoqnej qaji baŋ woq di tigelonaq unsiqa tulaŋ ulaugetej.
13 Onaqa laŋ aŋgro na minjej, “Sekaraia, ni ulaaim. Qotei a ino pailyo quetmqo. Deqa ino ŋauŋ Elisabet a gumaŋosim aŋgro mel oqas. Yim ni aqa ñam Jon waiyqam.
14 Aŋgro di a ŋambabimqa ni tulaŋ areboleboleimqas. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego a unsibqa tulaŋ areboleboleinjrqas.
15 Aŋgro di a Tamo Koba aqa ŋamgalaq di ñam koba ti sqas. A wain ti ya siŋgila ti uyoqnqasai. A aqa ai miligiq di soqnimqa Mondor Bole na a siŋgilatoqnqas.
16 Bunuqna a na Israel gargekoba naŋgi are bulyetnjroqnim naŋgi naŋgo Tamo Koba Qotei areiyoqnqab.
17 Kristus a bqa laqnimqa Jon a namoosim Qotei aqa medabu o tamo Elaija aqa kumbra ti siŋgila ti osim Kristus aqa gam gereiyetqas. A Kristus aqa gam endegsi gereiyetqas. Abu naŋgo aŋgro naŋgi ti jeu jeu soqnibqa a na naŋgi are bulyetnjroqnim naŋgi are qujaitosib sqab. Tamo uŋgasari Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi dego a na are

bulyetnjroqnim naŋgi kumbra bole bole dauryoqnqab. Jon na degsim tamo uŋgasari naŋgo areqalo gereiyetnjrim soqnibqa Tamo Koba a bqas."

18 Onaqa Sekaraia na kamba laŋ aŋgro di minjej, "E tulaŋ qelionum. Ijo ŋauŋ a dego qeliqo. Deqa e kiyersiy qalieqai, ino anjam di bole?"

19 Onaqa laŋ aŋgro na Sekaraia minjej, "Ijo ñam Gebriel. E Qotei aqa ulatamuq di tigelejunum. Qotei a segi na e qariŋbqoqa bosim anjam bole endi ni mermonum.

20 Deqa ni que. Ni ijo anjam poimosai deqa bini medabu geteŋmimqa sqam. Bunuqna anjam e ni mermonum qaji aqa damu kalil brantimqa ino medabu olo waqtosim anjam maroqnqam. Bati Qotei na giltqo qaji batiamqa ijo anjam aqa damu kalil brantim ni unqam." Laŋ aŋgro na degsiqa Sekaraia minjej.

21 Tamo uŋgasari naŋgi Sekaraia a olo atra talq dena oqedqajqa deqa tariŋoqneb. Osib maroqneb, "Sekaraia a kiyaqa atra tal miligiq di sokobaiyqo?"

22 Onaqa Sekaraia a oqedosiqa naŋgi anjam minjrqa yonaq keresaiiyej. Deqa naŋgi mareb, "Qotei aqa maŋwa bei atra tal miligiq di brantqoqa Sekaraia a unqo. Deqa a anjam marqa keresai." Sekaraia aqa medabu geteŋyej deqa a baŋ na segi naŋgi anjam minjroqnej.

23 Ariya bunuqna aqa atraiyo wauqa bati koboonaqa a olo puluosiqa aqa qureq oqej.

24 Bati bei aqa ŋauŋ Elisabet a gumaŋej. Deqa a bai 5 aqa talq di soqnej. A boleq di walwelosaioqnej. Osiqa marej,

25 "Bini Tamo Koba a kumbra tulaŋ boledamu e ebsiqa tamo uŋgasari naŋgo ŋamgalaq di ijo gulbe kobotetbqo."

Laŋ aŋgro Gebriel a Maria aqaq di brantej

26 Onaqa bai 5 di koboonaqa Qotei na aqa laŋ aŋgro Gebriel olo qariŋyonaqa Galili sawa naŋgo qure bei ñam Nasaret deq aiyej.

27 Aisiq dia duŋgeŋge bei aqa ñam Maria aqaq di brantej. Tamo bei aqa ñam Josep a na Maria oqajqa saga qameb. Josep a Mandor Koba Devit aqa moma.

28 Gebriel a Maria aqaq di brantosiqa minjej, "O Maria, kaiye. Tamo Koba a ni ombla unub. A ni kumbra tulaŋ boledamu emqo."

29 Onaqa Maria a anjam di qusiqa tulaŋ prugugetej. Osiqa are qalej, "Laŋ aŋgro di aqa anjam e poibosai."

30 Onaqa laŋ aŋgro na minjej, "Maria, ni ulaaim. Qotei a ni qa are tulaŋ boledamuiyqo.

31 Deqa ni gumaŋosim aŋgro mel oqam. Osim aqa ñam Yesus waiyqam.

32 A ñam tulaŋ kobaquja oqas. Naŋgi a qa maroqnqab, 'A Qotei Goge Koba aqa Ŋiri.' Qotei na a giltimqa a Mandor Koba sqas. A na aqa moma Devit nami mandor koba soqnej qaji aqa wau osim a kamba Mandor Koba sqas.

33 Deqa a Jekop aqa moma kalil naŋgo Mandor Koba sosimqa naŋgi bati gaigai taqatnjroqnqas. Aqa wau di koboqa keresai."

34 Onaqa Maria na laŋ aŋgro di minjej, "Kumbra di kiyersi brantqas? E tamo osaiunum."

35 Onaqa laŋ aŋgro na minjej, "Mondor Bole a inoq aisim Qotei Goge Koba aqa siŋgila emimqa ni aŋgro oqam. Deqa naŋgi a qa maroqnqab, 'A Qotei aqa Ŋiri.' A Qotei aqa segi kumbra ti sqas.

36 “Ni que. Ino gagai Elisabet a dego aŋgro mel oqas. A qeliosiq gumaŋqo. Naŋgi nami a qa maroqneb, ‘A aŋgro oqa keresai.’ Ariya bini a gumaŋqo bai 6 gilqo.
37 Qotei a kumbra kalil yqa kere. Kumbra bei a yqa keresai di sosai.”
38 Onaqa Maria na laŋ aŋgro di minjej, “E Tamo Koba Qotei aqa kaŋgal uŋa. Anjam ni e merbonum qaji di Qotei na dauryosim kumbra degsi ebem.” Onaqa laŋ aŋgro a Maria uratosiqa gilej.

Maria a Elisabet unqajqa gilej

39 Bati deqa Maria a tigelosiqa urur ti Sekaraia aqa qureq oqej. Qure di yambaŋ. A Judia sawaq di unu.
40 Oqsiq Sekaraia aqa talq di brantosiqa Elisabet itosiq metej, “O gagai Elisabet, kaiye.”
41-42 Metonaqa Elisabet a Maria aqa anjam di qunaqa aŋgro a Elisabet aqa meneq di anŋilej. Onaqa Mondor Bole a Elisabet aqaq aisiq siŋgila yonaqa a tulaŋ maosiqa Maria minjej, “Qotei a kumbra tulaŋ boledamu ni emqo. Kumbra deqaji Qotei a nami uŋgasari qudei naŋgi enjrosaioqnej. Aŋgro ino meneq di unu qaji a dego Qotei na kumbra tulaŋ boledamu yqo.
43 O Maria, ni ijo Tamo Koba aqa ai. E uŋa kiyero deqa ni ijo talq bonum?
44 Ni que. Ni e metbonum e ino anjam quonumqa aŋgro ijo meneq di unu qaji a areboleboleiyqoqa anŋilqo.
45 Tamo Koba a na ni kumbra boledamu emqas anjam di mermonaqa ni qusim marem, ‘Bole, Qotei aqa anjam di aqa damu brantqas.’ Ni degsi marem deqa ni tulaŋ areboleboleimim sqam.” Elisabet na degsiqa Maria minjej.

Maria a Qotei aqa ñam soqtej

46 Onaqa Maria a kamba medabu waqtosiqa marej,
“Ijo are na e Tamo Koba aqa ñam soqtosim a biŋiyeqnum.
47 E Qotei qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Agi a na iga padalo sawaq na eleŋej.
48 E aqa kaŋgal uŋa. E ñam saiqoji. Di uŋgum. Qotei na e uratbosai. A na e nubsiqa areibqo.
Deqa bati endeqa ti bunuq qa ti tamo uŋgasari kalil naŋgi e qa endegsib maroqnqab, ‘Qotei na Maria kumbra tulaŋ boledamu yej.’
49 Qotei siŋgila koba ti unu qaji a na e aqaryaibeqnu.
Qotei aqa ñam getento koba. Une bei aqaq di sosai.
50 Qotei a tamo uŋgasari kalil aqa sorgomq di unub qaji naŋgi qa tulaŋ duleqnu. Bati endeqa ti bunuq qa ti Qotei a naŋgi qa duloqnsim sqas.
51 Qotei a wau siŋgila koba yeqnu.
Tamo uŋgasari naŋgo segi ñam soqtqa are qaleqnub qaji naŋgi Qotei na olo winjreqnaq jaraiyeqnub.
52 A na mandor kokba naŋgi kobotnjroqnsiqa tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi olo ñam soqtetnjreqnu.
53 Tamo uŋgasari mam unub qaji naŋgi Qotei na iŋgi anainjreqnaq naŋgi kere na unub.
Ariya tamo uŋgasari iŋgi koba ti unub qaji naŋgi a na uratnjreqnaqa naŋgi iŋgi saiinjreqnu.
54-55 A na aqa wau tamo Israel naŋgi aqaryainjreqnu.

A nami marej, ‘E Israel naŋgi qa gaigai duloqnqai.’
A aqa anjam deqa are qaloqnsiqa agi bini Israel naŋgi aqaryainjreqnu.
Qotei aqa anjam di a na nami gago moma utru naŋgi minjrej.
Agi a na anjam di Abraham aqa moma kalil naŋgi ti minjrej.”

Maria a medabu waqtosiqa anjam degsi marej.

56 Bai qalub Maria a Elisabet aqa talq di soqnej. Di koboonaqa a olo puluosiqa aqa qureq gilej.

Elisabet a aqaratonaq Jon a ŋambabej

57 Onaqa Elisabet aqa bati kereonaqa a aqaratej. Aqaratonaqa aqa aŋgro mel ŋambabej.
58 Ŋambabonaqa aqa qure qujai naŋgi ti aqa leŋ naŋgi ti kalil endegsi poinjrej, “Tamo Koba a Elisabet qa tulaŋ dulosiqa aqa miligi gereiyqoqa aŋgro mel oqo.” Naŋgi degsi poinjrej deqa naŋgi Elisabet koba na areboleboleinjrej.
59-60 Bati 8 koboonaqa naŋgi aŋgro di muluŋ waiyqa marsib koroeb. Koroosib aqa ñam Sekaraia waiyqa laqnabqa aqa ai na saidnjrsiqa minjrej, “Iga aqa ñam Jon waiyqom.”
61 Onaqa naŋgi na minjeb, “Ñam di ino leŋ naŋgoq di sosai.”
62 Degsi minjsib baŋ na Sekaraia nenemyeb, “Ni ino aŋgro ñam yai waiyqam?”
63 Onaqa a baŋ na minjrej, “Pepa bei osbabqa e aqa ñam neŋgreŋyit niŋgi unqab.” Pepa osi bonabqa endegsi neŋgreŋyej, “Aqa ñam Jon waiyqom.” Degsi neŋgreŋyonaqa naŋgi kalil tulaŋ prugeb.
64 Onaqa bati qujai deqa Sekaraia aqa meŋ otyonaqa medabu waqtosiqa anjam maroqnsiqa Qotei aqa ñam soqtoqnej.
65 Bati deqa tamo uŋgasari kalil qure dia soqneb qaji naŋgi kumbra deqa qusib ulaeb. Ulaosib kumbra deqa mare mare laqnabqa naŋgo anjam di tulaŋ kobaonaqa qure kalil Judia sawaq di so qaji naŋgi quekriteb.
66 Tamo uŋgasari anjam di queb qaji naŋgi kalil maroqneb, “Aŋgro di a tamo kiyero sqas?” Naŋgi degsi maroqneb. Di kiyaqa? Qotei aqa siŋgila aŋgro di aqaq di sonaq uneb deqa.

Sekaraia a Qotei aqa medabu osiqa anjam marej

67 Onaqa Mondor Bole a Jon aqa abu Sekaraia aqaq aisiq siŋgila yonaqa medabu waqtosiqa anjam endegsi marej,
68 “Iga Tamo Koba Qotei aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom. A Israel gago Qotei. Iga aqa segi tamo uŋgasari unum deqa a na bosim iga awaigim iga padalqasai.
69 Aqa wau tamo Devit aqa leŋ na tamo siŋgila koba bei ŋambabqas. Qotei na tamo di giltej deqa a na iga eleŋqas.
70 Qotei aqa kumbra deqa nami aqa segi medabu o qaji tamo naŋgi anjam palontoqneb.
71 Naŋgi anjam endegsib palontoqneb, ‘Qotei a gago jeu tamo naŋgo baŋq dena iga eleŋqas. Osim tamo kalil iga qa ugeeqnub qaji naŋgo baŋq na dego iga eleŋqas.’ Naŋgi anjam degsib palontoqneb.
72 Qotei a gago moma utru naŋgi qa dulosiqa aqaryainjrej. Aqa segi anjam nami siŋgilatej qaji deqa are qalsiqa naŋgi aqaryainjrej.
73 Aqa anjam di a siŋgilatosiq gago moma utru Abraham minjej.

74 Deqa a na gago jeu tamo naŋgo baŋq dena iga eleŋamqa iga aqa wau
ojoqnqom. Iga ulaqasai.
75 Iga bati gaigai Qotei aqa ŋamgalaq di aqa segi kumbra bole tiŋtiŋ
dauryoqnqom.
76 O ijo aŋgro Jon, bunuqna ni Qotei Goge Koba aqa medabu o qaji tamo
sqam. Tamo uŋgasari naŋgi degsib ni qa maroqnqab. Tamo Koba a bqa
laqnimqa ni namoosim aqa gam gereiyetosim soqnim a bqas.
77-78 Ni na Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi anjam minjroqnimqa
naŋgi quoqnsib endegsi poinjroqnqas, 'Bole, Qotei a iga qa dulej deqa
a na gago une kobotetgosim iga eleŋqas.' Gago Qotei a laŋ goge na suwaŋ
qariŋyim gagoq bqas.
79 Tamo uŋgasari ambruq di sosib moreŋqa ulaeqnub qaji naŋgi Qotei
na suwantnjroqnqas. Osim a na iga gam osorgoqnimqa iga lawo kumbra
dauryoqnqom." Sekaraia a anjam degsi marej.
80 Onaqa Jon a kobaqujaeqnaqa Qotei aqa Mondor na siŋgila yoqnej. A
wadau sawaq di sosiqa a na Israel tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam
minjrqajqa bati qa tariŋoqnej.

2

Maria a aqaratonaqa Yesus a ŋambabej

1 Bati deqa Rom naŋgo mandor koba Sisar Ogastus a marej, "Iga sawa
sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgo ñam sisiyqom."
2 Degsi marnaqa Kwirinius a Siria sawaq di gate sonaqa naŋgi na ñam
sisiyeb. Naŋgi nami ñam sisiyosaioqneb.
3 Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi na naŋgo ñam ateleŋqajqa marsibqa
naŋgo segi segi qure utruq gileleŋeb.
4 Josep a Nasaret qureq dena tigelosiqa Devit aqa qure utruq oqej.
Nasaret qure a Galili sawaq di unu. Devit aqa qure utru aqa ñam
Betlehem. Betlehem a Judia sawaq di unu. Josep a deq oqej. Di kiyaqa?
A Devit aqa leŋ na ŋambabej deqa.
5 Maria a Josep aqa ŋauŋ soqnej deqa naŋgi aiyel ombla na naŋgo ñam
atqa marsibqa Betlehem oqeb. Bati deqa Maria a gumaŋ ti.
6-7 Naŋgi Betlehem di sonabqa Maria aqa bati kereonaqa a aŋgro
ej. Ŋereŋo tal koba qaji tamo na maqej deqa aqa aŋgro matu mel
ŋambabonaqa gara na dalaosiq makau naŋgo iŋgi uyo tabirq di ŋeiotej.

Laŋ aŋgro naŋgi na kaja taqato tamo naŋgi
Qotei aqa anjam minjreb

8 Qolo qujai deqa qure qalaq di tamo qudei naŋgo kaja ñiŋ uyeqnabqa
taqatnjresoqneb.
9 Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei aisiqa naŋgo areq di tigelonaq
uneb. Aqa riaŋ na naŋgi suwantnjrnaqa naŋgi unsib tulaŋ ulaugeteb.
10 Onaqa laŋ aŋgro dena naŋgi minjrej, "Niŋgi ulaaib. E niŋgi anjam
bole merŋgwajqa bonum. Merŋgitqa niŋgi qusib tulaŋ areboleboleiŋgwas.
Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi dego tulaŋ arebole-
boleinjrqas.
11 Anjam bole agiende. Bini Tamo Koba Kristus a Devit aqa qure utruq
di ŋambabqo. A na qujai tamo uŋgasari naŋgi eleŋamqa naŋgi padalqasai.
12 Aŋgro mom di gara na dalaosib makau naŋgo iŋgi uyo tabirq di
ŋeiotonub unu. Niŋgi aisib unsib poiŋgwas."

13 Degsi minjreqnaqa laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba naŋgi laŋ goge na
bosib laŋ aŋgro nami bej qaji a ombla tigelosibqa Qotei aqa ñam soqto-
qnsib endegsib maroqneb,
14 “Laŋ goge di Qotei a ñam kobaquja oqo. Mandamq endi tamo
uŋgasari naŋgi lawo na soqnebe. Qotei a naŋgi qa are tulaŋ boleiyeqnu.”

Kaja taqato tamo naŋgi Yesus unqajqa marsib Betlehem qureq aiyeb

15 Laŋ aŋgro naŋgi olo puluosib laŋ qureq oqeqnabqa kaja taqato tamo
naŋgi qairosib mareb, “Iga tigelosim Betlehem aisim Tamo Koba a iga
kumbra deqa mergwo qaji di unqom.”
16 Degsib marsibqa gurgur ti aisib Maria Josep wo naŋgo aŋgro mom a
makau naŋgo iŋgi uyo tabirq di ŋeiotosib sonab unjreb. 17 Unjrsibqa aŋgro
deqa anjam laŋ aŋgro na minjrej qaji di kalil ubtosib saoqneb.
18 Saeqnab tamo uŋgasari kalil anjam di queb qaji naŋgi prugugetosib
are koba qaloqneb.
19 Ariya Maria a anjam di qusiqa aqa areqaloq di atsiq soqnej.
20 Onaqa kaja taqato tamo naŋgi olo puluosib gileb. Anjam kalil laŋ
aŋgro na minjrnaq queb qaji deqa ti kumbra kalil naŋgi uneb qaji deqa
ti naŋgi tulaŋ areboleboleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqnsib giloqneb.

Naŋgi aŋgro aqa ñam Yesus waiyeb

21 Ariya Yesus a ŋambabosiq sonaqa bati 8 kereonaqa a muluŋ waiyeb.
Osib aqa ñam Yesus waiyeb. Ñam di nami laŋ aŋgro na Maria gu-
maŋosaisonaq minjej qaji.

Simeon Ana wo naŋgi atra talq di Yesus uneb

22 Juda naŋgo dal anjam bei agiende. Uŋa aŋgrotimqa bati 40 koboamqa
naŋgi uŋa aqa jejamu yansetqab. Dal anjam di Moses a nami marej. Deqa
Maria aqa jejamu yansetqa bati kereonaqa aqa gumbuluŋ wo Jerusalem
gilsibqa atra tal miligiq di Maria aqa jejamu yansetosib Yesus osib Tamo
Koba aqa baŋq di ateb.
23 Agi Moses a nami Tamo Koba aqa dal anjam endegsi neŋgreŋyej,
“Aŋgro matu mel ŋambabamqa niŋgi Tamo Koba Qotei aqa baŋq di atiy.
Atibqa a Qotei aqa segi tamo sqas.”
24 Naŋgi aiyel Tamo Koba Qotei aqa dal anjam di dauryosib wagme bei
osib Qotei atraiyeb. Agi dal anjam endegsi unu, “Binoŋ aiyel kiyo qebari
bunuj aiyel kiyo osib Qotei atraiyiy.”
25 Jerusalem dia tamo bei soqnej aqa ñam Simeon. Aqa kumbra tulaŋ
boledamu. A Qotei aqa sorgomq di geregere soqnej. Mondor Bole na
a siŋgilatonaq soqnej. A endegsi are qaloqnej, “Bati brantimqa Qotei na
Israel tamo uŋgasari naŋgo are boletetnjrqas.” A degsi are qaloqnsiq
deqa bati di brantqajqa tariŋoqnsiq soqnej.
26 Mondor Bole na nami Simeon minjej, “Ni mati moiqasai. Ni moiyo-
saisoqnimqa Tamo Koba a na aqa Kristus qariŋyim bamqa ni unsim
moiqam.”
27 Onaqa bati bei Qotei aqa Mondor na Simeon aqa are tigeltetonaqa
atra tal miligiq gilej. Gilsiq di sonaqa Maria Josep wo naŋgi dal anjam
dauryosib naŋgo aŋgro Yesus osib Qotei aqa baŋq di atqa marsibqa atra
tal miligiq gileb.
28 Onaqa Simeon a Yesus unsiqa a osiq soqoŋyej. Soqoŋyosiqa Qotei aqa
ñam soqtosiq endegsi pailyej,

29 “O Tamo Koba, e ino wau tamo. Ino anjam ni nami e merbem qaji di
ni uratosai. Deqa e lawo na moiqai.
30 Ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi eleŋam naŋgi padalaib deqa ino
Kristus qariŋyem agi e unonum.
31 Tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di ni kumbra di yqajqa gam
gereiyem.
32 Kristus aqa riaŋ na sawa bei bei qaji naŋgi suwantnjroqnqas.
Osim ino segi tamo uŋgasari Israel naŋgi dego suwantnjrimqa naŋgo ñam
kobaqas.”
33 Simeon a Yesus qa anjam degsi marnaqa Yesus aqa ai abu naŋgi
qusib tulaŋ prugeb.
34 Onaqa Simeon a naŋgi aiyel qa Qotei pailyosiqa Yesus aqa ai Maria
minjej, “Ni que. Qotei na aŋgro endi giltej deqa Israel gargekoba naŋgi
uloŋosib padalqab. Gargekoba dego olo tigelosib ŋambile bole oqab.
Aŋgro endi a toqor bul soqnimqa gargekoba naŋgi na a jeutoqnqab.
35 Deqa gargekoba naŋgo areqalo uliejunu qaji di olo boleq dqas.
Yimqa serie na ino are qametmo bul are jaqatiŋ oqnqam.”
36 Bati deqa Qotei aqa medabu o qaji uŋa bei soqnej aqa ñam Ana. A
Fanuel aqa aŋgro. A Aser aqa moma. A tulaŋ qeliej. A nami tamo osiqa
gumbuluŋ wo wausau 7 soqneb.
37 Aqa gumbuluŋ moinaqa a segi qobul soqnej. Aqa wausau kalil 84. A
qobul sosiqa a bati gaigai qolo ti qanam ti atra tal miligiq giloqnsiqa iŋgi
ti ya ti uratoqnsiqa Qotei pailyoqnej. A atra tal uratosaioqnej.
38 Simeon a anjam marsiq koboonaqa Ana a bosiqa aŋgro kiñala di
unsiqa Qotei aqa ñam soqtej. Osiqa Jerusalem tamo uŋgasari kalil Qotei
na awainjrqa marsib tariŋoqneb qaji naŋgi Yesus qa sainjroqnej.

Maria Josep wo naŋgi olo Nasaret qureq gileb

39 Maria Josep wo naŋgi Jerusalem dia Tamo Koba aqa dal anjam kalil
dauryekritosib naŋgi olo puluosib Galili sawaq gilsib naŋgo segi qure
utru Nasaret di soqneb.
40 Di sosibqa naŋgo aŋgro kiñala Yesus a boleoqnsiqa siŋgilaoqnsiq powo
qelikoba oqnej. Qotei a Yesus qa are tulaŋ boleiyoqnej.

Yesus aqa wausau 12 kereonaqa a Jerusalem aiyej

41 Yesus aqa ai abu naŋgi wausau gaigai Juda naŋgo yori bati koba ñam
Pasova di unqajqa maroqnsib Jerusalem aiyoqneb.
42 Deqa Yesus aqa wausau 12 kereonaqa a na aqa ai abu naŋgi daurn-
jrsiqa yori bati di unqajqa koba na Jerusalem aiyeb.
43 Aisib yori bati di unsib koboonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi puluosib
naŋgo segi segi qureq olo gileqnabqa aŋgro wala Yesus a segi Jerusalem
di soqnej. Aqa ai abu naŋgi deqa qaliesai.
44 Naŋgi are qaleb, “Yesus a tamo qudei naŋgi daurnjrsiqa nami gilqo
kiyo?” Degsib are qalsibqa qanam qujai naŋgi walwelosib gileb. Gilsib
gamq di Yesus unosai deqa naŋgi na naŋgo segi kadoi naŋgi ti naŋgo segi
leŋ naŋgi ti Yesus qa nene nenemnjroqneb.
45 Onaqa ugeinjrnaqa naŋgi aiyel olo puluosib Jerusalem aisib dia
Yesus qa ŋamoqneb.
46 Bati qalub naŋgi Yesus qa ŋamoqneb. Ŋamosib gilsib atra tal miligiq
di ŋam atsib Yesus a di awesonaq uneb. A dal anjam qalie tamo

naŋgo ambleq di awesosiqa naŋgo anjam quoqnsiqa anjam qudei naŋgi nenemnjroqnej.
47 Aqa powo tulaŋ kobaquja deqa a dal anjam qalie tamo naŋgi kamba anjam bole bole minjreqnaqa tamo kalil aqa anjam di quoqneb qaji naŋgi prugoqneb.
48 Onaqa aqa ai abu naŋgi a unsib prugugetosib aqa ai na minjej, “O ijo aŋgro, ni kiyaqa aqo ino abu wo kumbra deggonum? Ni que. Aqo aiyel are tulaŋ gulbeigwoqa ni qa ŋamoqnam.”
49 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi kiyaqa e qa ŋamoqnab? E ijo Abu aqa talq endi sqai. Niŋgi di qaliesai kiyo?”
50 Onaqa aqa ai abu naŋgi aqa anjam di qusib poinjrosai.
51 Onaqa Yesus a tigelosiqa aqa ai abu naŋgi daurnjrsiqa Nasaret qureq gileb. Gilsib dia a naŋgo aiyel anjam geregere dauryoqnsiqa naŋgo sorgomq di soqnej. Aqa kumbra kalil di aqa ai na unoqnsiqa tulaŋ areboleboleiyeqnaqa aqa areqaloq di atnaq soqnej.
52 Yesus a Nasaret qureq di sosiqa a tamo kobaqujaoqnsiqa aqa powo dego qelikobaoqnej. Qotei a Yesus qa are boleiyoqnej. Tamo uŋgasari naŋgi dego Yesus qa are boleinjroqnej.

3

Jon yansnjro qaji a wadau sawaq di Qotei aqa anjam palontoqnej

1-2 Bunuqna Sekaraia aqa ŋiri Jon a wadau sawaq di sonaqa Qotei na aqa anjam minjnaq quej. Bati deqa Sisar Taiberius a wausau 15 Rom naŋgo mandor koba soqnej. Pontius Pailat a Judia sawa naŋgo gate soqnej. Herot a Galili sawa taqatoqnej. Herot aqa was Filip a Ituria sawa ti Trakonitis sawa ti taqatoqnej. Lisanias a Abilene sawa taqatoqnej. Anas Kaiafas wo naŋgi aiyel atra tamo gate soqneb.
3 Jon a sawa kalil Jordan ya qalaq di soqneb qaji deq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiq tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, “Niŋgi are bulyibqa e na niŋgi yansŋgwai. Amqa Qotei a nuŋgo une kalil kobotetŋgwas.”
4 Jon a kumbra degyej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami neŋgreŋyej qaji di aqa damu brantej. A Jon qa anjam endegsi neŋgreŋyej, “Tamo bei a wadau sawaq di tigelosimqa a tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi endegsim minjroqnqas, ‘Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy. Gam tingitetiy.
5 Botau kalil mororyiy. Mana kokba ti mana kiñilala ti kalil giŋgeŋnjrsib taqal atiy. Gam kaneŋo kalil tingitiy. Gam niñaqejunub qaji kalil di dego gereiyiy.
6 Yimqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi Qotei na padalo sawaq dena eleŋam unqab.’ ”
7 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Jon na yansnjrqa marsibqa aqa areq beqnabqa siŋgila na endegsi minjroqnej, “Niŋgi kumbra uge yo qaji tamo. Niŋgi amal uge bul. Niŋgi yai na merŋgwoqa mondoŋ Qotei aqa minjiŋ nuŋgoq aiyaim deqa ulaosib ijoq bonub?
8 Niŋgi are bulyiy. Osib nuŋgo kumbra uge kalil uratosib kumbra bole bole yoqniy. Yim e unsiy marqai, ‘Bole, niŋgi are bulyonub.’ Osiy niŋgi yansŋgwai. Niŋgi endegsib are qalaib, ‘Abraham a gago moma utru unu deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole.’ Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi

quiy. Qotei na marimqa meniŋ kalil endi dego tamo bulyosib tigelosib Abraham aqa moma brantqab.

9 Qotei na tapor qalat ojsiqa ŋam qomqajqa utruq di atej unu. Deqa ŋam kalil gei bole atosaieqnub qaji di Qotei na tapor dena qomeleŋosim ŋamyuwoq di breinjrqas."

10 Jon a tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi na kamba nenemyeb, "Ni anjam degsi mergonum deqa iga kumbra kiyeryqom?"

11 Onaqa Jon na minjrej, "Ni gara aiyel soqnimqa bei osim tamo gara saiqoji di ye. Ni iŋgi uyo soqnimqa qudei osim tamo iŋgi saiqoji di anaiye."

12 Onaqa takis o qaji tamo qudei naŋgi Jon na yansnjrqa marsibqa aqa areq bosib nenemyeb, "O Qalie Tamo, ni mare. Iga takis o qaji tamo. Deqa iga kumbra kiyeryqom?"

13 Onaqa Jon na minjrej, "Nuŋgo gate kokba naŋgi takis silali gembub niŋgi oqajqa merŋgonub kere dego oqniy. Silali bei laŋa goge ataib."

14 Onaqa qaja tamo qudei naŋgi Jon aqa areq gilsib nenemyeb, "Ni mare. Iga kumbra kiyeryqom?" Onaqa Jon na minjrej, "Niŋgi tamo naŋgi ugeugeinjraib. Osib naŋgo silali bajiŋoqnaib. Niŋgi tamo qudei gisaŋ na naŋgo jejamuq di une qametnjraib. Niŋgi endegsib are qaloqniy, 'Gago awai iga eqnum di iga qa kere.' "

15 Bati di tamo uŋgasari naŋgi Kristus bqajqa tariŋoqnsib soqneb. Deqa naŋgi Jon aqa anjam quoqnsib are qaloqneb, "Jon a Kristus kiyo?"

16 Onaqa Jon a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, "Tamo Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo siŋgila koba. Ijo siŋgila aqa siŋgila ti keresai. Deqa e a kaŋgalyqajqa e tamo bolesai. E ya na laŋa yansŋgeqnum. Ariya Tamo Koba a bosimqa Mondor Bole aqa siŋgila na ti ŋamyuwo na ti niŋgi yansŋgwas.

17 A bem sum ñoqoryosim damu eleŋosim aqa talq di atqas. Osim a bem sum aqa suwi breinjrim ŋamyuwo gaigai yuejunu qaji dia yuekritqab."

18 Jon na tamo uŋgasari naŋgo are qametnjrqa osiq deqa anjam gargekoba naŋgi minjroqnej. A Qotei aqa anjam bole naŋgi minjroqnej.

Herot na Jon ojsiqa tonto talq di waiyej

19 Bati bei Jon na mandor Herot aqa une qa ŋiriŋtej. Aqa une agi a na aqa segi was aqa ŋauŋ Herodias yaiyosiq ej. Une deqa ti kumbra uge uge kalil Herot a yoqnej qaji deqa ti Jon na ŋiriŋtej.

20 Deqa Herot a olo kumbra uge bei dego yej. Aqa kumbra uge bei agiende. A Jon ojsiqa tonto talq di waiyej.

21 Ariya tamo uŋgasari kalil naŋgi yanso eqnabqa Yesus a dego yanso ej. Yanso osiqa bati deqa a tarosiq laŋ goge koqyosiq Qotei pailyeqnaqa laŋ waqej.

22 Laŋ waqonaqa Mondor Bole a binoŋ bulosiq aisiqa Yesus aqa jejamuq di awoej. Awoonaqa laŋ goge na Qotei aqa anjam bei endegsi brantej, "Ni ijo segi aŋgro qujai. E ni tulaŋ qalaqalaimeqnum. E ni qa tulaŋ areboleboleibeqnu."

Yesus aqa moma naŋgo ñam kalil

23 Yesus aqa wausau 30 kereonaqa aqa wau utru atej. Naŋgi Yesus qa endegsib maroqneb, "A Josep aqa ŋiri." Yesus aqa moma naŋgo ñam kalil agi marqai. Josep a Heli aqa ŋiri.

24 Heli a Matat aqa ŋiri. Matat a Livai aqa ŋiri. Livai a Melki aqa ŋiri.
Melki a Janai aqa ŋiri. Janai a Josep aqa ŋiri.
25 Josep a Matatias aqa ŋiri. Matatias a Amos aqa ŋiri. Amos a Nahum
aqa ŋiri. Nahum a Esli aqa ŋiri. Esli a Nagai aqa ŋiri.
26 Nagai a Mat aqa ŋiri. Mat a Matatias aqa ŋiri. Matatias a Semen aqa
ŋiri. Semen a Josek aqa ŋiri. Josek a Joda aqa ŋiri.
27 Joda a Joanan aqa ŋiri. Joanan a Resa aqa ŋiri. Resa a Serubabel aqa
ŋiri. Serubabel a Sealtiel aqa ŋiri. Sealtiel a Neri aqa ŋiri.
28 Neri a Melki aqa ŋiri. Melki a Adi aqa ŋiri. Adi a Kosam aqa ŋiri.
Kosam a Elmadam aqa ŋiri. Elmadam a Er aqa ŋiri.
29 Er a Josua aqa ŋiri. Josua a Elieser aqa ŋiri. Elieser a Jorim aqa ŋiri.
Jorim a Matat aqa ŋiri. Matat a Livai aqa ŋiri.
30 Livai a Simeon aqa ŋiri. Simeon a Juda aqa ŋiri. Juda a Josep aqa ŋiri.
Josep a Jonam aqa ŋiri. Jonam a Eliakim aqa ŋiri.
31 Eliakim a Melea aqa ŋiri. Melea a Mena aqa ŋiri. Mena a Matata aqa
ŋiri. Matata a Natan aqa ŋiri. Natan a Devit aqa ŋiri.
32 Devit a Jesi aqa ŋiri. Jesi a Obet aqa ŋiri. Obet a Boas aqa ŋiri. Boas a
Salmon aqa ŋiri. Salmon a Nason aqa ŋiri.
33 Nason a Aminadap aqa ŋiri. Aminadap a Atmin aqa ŋiri. Atmin a
Arni aqa ŋiri. Arni a Hesron aqa ŋiri. Hesron a Peres aqa ŋiri. Peres a
Juda aqa ŋiri.
34 Juda a Jekop aqa ŋiri. Jekop a Aisak aqa ŋiri. Aisak a Abraham aqa
ŋiri. Abraham a Tera aqa ŋiri. Tera a Nahor aqa ŋiri.
35 Nahor a Seruk aqa ŋiri. Seruk a Reu aqa ŋiri. Reu a Pelek aqa ŋiri.
Pelek a Eber aqa ŋiri. Eber a Sela aqa ŋiri.
36 Sela a Kainan aqa ŋiri. Kainan a Arpaksat aqa ŋiri. Arpaksat a Siem
aqa ŋiri. Siem a Noa aqa ŋiri. Noa a Lamek aqa ŋiri.
37 Lamek a Metusela aqa ŋiri. Metusela a Enok aqa ŋiri. Enok a Jaret
aqa ŋiri. Jaret a Mahalalel aqa ŋiri. Mahalalel a Kenan aqa ŋiri.
38 Kenan a Enos aqa ŋiri. Enos a Set aqa ŋiri. Set a Adam aqa ŋiri. Adam
a Qotei aqa ŋiri.

4

Satan a bosiq Yesus walawalaiyoqnej

1-2 Mondor Bole a Yesus aqa jejamuq di awoonaqa a Jordan yaq dena
olo pulueqnaqa Mondor na a wadau sawaq osi gilej. Osi gilsiq uratonaqa
bati 40 a di laqnej. Di laqnaqa Satan bosiqa Yesus a une bei atqa marsiqa
walawalaiyoqnej.
Bati deqa Yesus a iŋgi uratoqnsiqa qurieŋ ti soqnej. Bati 40 koboonaqa
a mamyej.
3 Onaqa Satan na minjej, “Ni Qotei aqa Ŋiriamqa meniŋ kalil endi
minjrim bem bulyibqa ni uye.”
4 Degsi minjnaqa Yesus na kamba minjej, “Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Tamo naŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile sqasai.’ ”
5 Onaqa Satan a Yesus olo osiqa mana goge kobaq oqsiq dia Yesus
tigeltosiqa sawa sawa kalil mandor kokba naŋgi na taqatejunub qaji di
Yesus osoryej.
6 Osoryosiqa minjej, “Sawa sawa kalil di naŋgo siŋgila ti ñoro ti ni
emqai. Sawa sawa kalil di ijo. Qotei na nami ebej. Deqa e na tamo bei
yqa are soqnim yqai.

7 Deqa ni ijo ulatamuq endi siŋga pulutosim e qa louimqa sawa sawa
kalil di ni emqai.”
8 Onaqa Yesus na minjej, “Nami Qotei aqa anjam bei endegsib
neŋgreŋyeb unu, ‘Ino Tamo Koba Qotei a segi qa louoqnsimqa aqa
sorgomq di soqne.’ ”
9 Onaqa Satan na Yesus olo osiqa Jerusalem gilsiq atra tal quraq oqsiq
goge dia Yesus atsiqa minjej, “Ni Qotei aqa Ŋiriamqa endena prugosim
mandamq aiye.
10 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Qotei na
aqa laŋ aŋgro naŋgi minjrimqa bosib ni taqatmqab.’
11 Anjam bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, ‘Laŋ aŋgro naŋgi
bosib baŋ na ni soqtmibqa ino siŋga meniŋ na qalqasai.’ ”
12 Onaqa Yesus na kamba Satan minjej, “Qotei aqa anjam bei dego
neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, ‘Ni ino Tamo Koba Qotei aqa siŋgila
laŋa tenemtqa osim a gisaŋyaim.’ ”
13 Satan a kumbra kalil dena Yesus uneq waiyqa yonaq ugeiyonaqa a
uratosiq ulaŋej. Bunuqna a na olo Yesus walawalaiyqa marsiqa tariŋosiq
soqnej.

Yesus a Galili sawaq di aqa wau utru atej

14 Qotei aqa Mondor aqa siŋgila Yesus aqaq di soqnej deqa a olo
puluosiqa Galili sawaq aiyej. Aisiq di sonaqa qure kalilq di tamo uŋgasari
naŋgi a qa saoqnsib laqneb.
15 A bati gaigai Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa tamo uŋgasari
naŋgi Qotei aqa anjam minjreqnaqa naŋgi quoqnsib aqa ñam soqtoqneb.

Nasaret qureq di naŋgi Yesus qa minjiŋ oqetnjrej

16 Onaqa Yesus a dena walwelosiq Nasaret qureq aiyej. Di aqa qure
utru. A dia boleej. Aisiq di sosiqa yori bationaqa aqa kumbra gaigai
yoqnej qaji di dauryosiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa Qotei aqa
anjam sisiyqa osiq tigelej.
17 Onaqa buk Baibel yonabqa a na waqtosiqa Qotei aqa medabu o tamo
Aisaia aqa anjam nami neŋgreŋyej qaji mutu bei itosiq endegsi sisiyej,
18 “Tamo Koba aqa Mondor ijoq di unu deqa a na e giltbosiqa merbej,
‘Ni na tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi ijo anjam bole minjroqne.’
Osiqa a na e qariŋbosiq merbej, ‘Ni na tamo uŋgasari ŋam qandimo
unub qaji naŋgi boletnjroqne. Osim tamo uŋgasari naŋgo segi une na
ojejunu qaji naŋgi gereinjroqne. Osim tamo uŋgasari jeu tamo naŋgi na
ugeugeinjreqnub qaji naŋgi aqaryainjroqne.
19 Osim anjam endegsi palontoqne, “Tamo Koba a na tamo uŋgasari
naŋgi boletnjrqajqa bati brantqo.” ’ ”
20 Yesus a anjam degsi sisiyosiq koboonaqa buk Baibel kabutosiqa
Qotei tal taqato tamo yosiq a olo awoej. Onaqa tamo uŋgasari kalil Qotei
tal miligiq di soqneb qaji naŋgi Yesus koqyesoqneb.
21 Onaqa Yesus na naŋgi minjrej, “Qotei aqa anjam e endego sisiyonum
niŋgi quonub qaji di aqa damu agi bini brantqo.”
22 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil aqa anjam di qusib mareb, “Yesus aqa
anjam di bolequja.” Osib olo areqalo kobaiyoqnsib maroqneb, “Yesus
a Josep aqa ŋiri. Deqa a powo qabe na osiqa anjam bole endeqaji
palontosiq mergeqnu?”

23 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi yawo anjam endegsib merbqab kiyo,
‘O yu qaŋgra tamo, ni ino segi jejamu gereiye.’ Osib niŋgi endegsib mer-
bqab, ‘Kaperneam qureq di ni maŋwa babteqnam iga deqa queqnum.
Maŋwa kere dego ni ino segi qure utruq endi babtim iga unqom.’ ”
24 Osiqa Yesus a olo endegsi minjrej, “E bole merŋgwai. Qotei aqa
medabu o tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di
naŋgi aqa anjam quetqa asginjrqas. Deqa a ñam saiqoji sqas.
25 E bole merŋgwai. Elaija aqa bati qa laŋ geteŋesonaqa wausau qalub
bai 6 gilsiq awa bosaioqnej. Deqa sawa sawa kalilq di naŋgi mam koba
eb. Bati deqa Israel sawaq di uŋa qobul gargekoba soqneb.
26 Sonabqa Qotei na Elaija naŋgoq qariŋyosai. A na Elaija qariŋyonaqa
Saidon sawaq gilsiq Sarefat qureq di uŋa qobul bei aqaq di segi brantosiq
aqaryaiyej.
27 Qotei aqa medabu o tamo Elisa dego aqa bati qa tamo gargekoba
naŋgo jejamu yu na ugeeleŋej qaji naŋgi Israel sawaq di soqneb. Ariya
Elisa a naŋgi boletnjrosai. A Siria sawaq gilsiq dia tamo bei yu na aqa
jejamu ugeeleŋej qaji aqa ñam Naman a segi boletej.”
28-29 Yesus na tamo uŋgasari Qotei tal miligiq di soqneb qaji naŋgi anjam
degsi minjrnaqa naŋgi kalil qusibqa minjiŋ ani oqetnjrnaqa tigelosib
Yesus ojsib tututosib qure qalaq osi gileb. Naŋgo qure mana goge di
soqnej deqa naŋgi Yesus mana goge dena waiyqa mareb.
30 Onaqa a naŋgo ambleq na loumosiq ulaŋej.

Yesus a tamo bei aqaq dena mondor uge wiyetej

31 Onaqa Yesus a Kaperneam qureq gilej. Qure di Galili sawaq di unu.
Gilsiq di sosiqa yori batieqnaqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam
plaltoqnsiq minjroqnej.
32 Yesus aqa anjam maroqnej di siŋgila ti. A segi anjam di aqa Abu.
Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa anjam di quoqnsib tulaŋ prugugeto-
qneb.
33 Yori bati bei tamo mondor uge na ojej qaji a Qotei tal miligiq di
soqnej. Deqa a tulaŋ leleŋosiqa Yesus minjej,
34 “O Yesus Nasaret qaji tamo, ni iga kiyergwajqa bonum? Ni iga
padaltgwa bonum e? E ni qalie. Ni Qotei aqa segi Ŋiri bolequja. Ino
jejamuq di une bei saiqoji.”
35 Mondor uge dena Yesus degsi minjnaqa a siŋgila na ŋiriŋtosiq minjej,
“Ni medabu getentosim tamo di uratosim ulaŋ.” Onaqa mondor uge
dena tamo di uratqa osiqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq di a waiyonaq
mandamq di ŋeiesonaqa uratosiq ulaŋej. Tamo di aqa jejamu yala ugeto-
sai. A bole soqnej.
36 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi
tulaŋ prugugetosib segi segi maroqneb, “Yesus a anjam bunuj mareqnu.
Aqa anjam bunuj di siŋgila ti mareqnu. Agi a na mondor uge naŋgi anjam
minjreqnaqa naŋgi aqa anjam dauryoqnsib jaraiyeqnub.”
37 Tamo uŋgasari naŋgi degsib maroqnsib olo walwelosib sawa sawa
kalilq di Yesus aqa maŋwa deqa saoqnsib laqneb.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

38 Onaqa Yesus a tigelosiqa Qotei tal uratosiq Saimon aqa ñam bei
Pita aqa tal gogetej. Tal gogetosiqa Saimon aqa mimibe makobaiyonaqa

jejamu kaŋkaŋyonaq unej. Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “Ni a boletime.”
39 Onaqa Yesus a gilsiq uŋa maiyej qaji aqa areq di tigelosiqa anjam segi minjnaqa aqa jejamu kaŋkaŋ di koboej. Onaqa uŋa a tigelosiqa naŋgi iŋgi goiyetnjrej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

40 Seŋ aiqa laqnaqa tamo uŋgasari ma utru segi segi so qaji naŋgo was naŋgi na joqoqnsib Yesus aqa areq boqneb. Beqnabqa Yesus na aqa baŋ naŋgo gateq di ateqnaqa naŋgo ma koboeqnaqa naŋgi jaraiyoqneb.
41 Mondor uge gargekoba dego Yesus na winjreqnaqa naŋgi olo tamo uŋgasari naŋgi uratnjroqnsib jaraiyoqneb. Jaraiyoqnsib tulaŋ leleŋoqnsib Yesus minjoqneb, “Ni Qotei aqa Ŋiri.” Yeqnabqa Yesus a siŋgila na saidnjroqnej, “Niŋgi ijo ñam ubtosib maraib.” Degsi saidnjroqnej. Di kiyaqa? Naŋgi qalie, Yesus a Kristus.

Yesus a qure qureq giloqnsiqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej

42 Onaqa nobqolo ambru Yesus na tamo uŋgasari naŋgi alelnjrsiqa qure di uratosiq wadau sawaq gilej. Gilsiq di sonaqa naŋgi a qa ŋamosib gilsib itosib minjeb, “Ni iga uratgaim.”
43 Onaqa Yesus na minjrej, “E qure bei beiq dego giloqnsiyqa Qotei aqa anjam bole endegsi minjroqnqai, ‘Niŋgi are bulyibqa Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwas.’ Degsi minjroqnqai. Qotei a deqa e qariŋbonaq mandamq aiyem.”
44 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiq gilsiq Judia sawaq di walweloqnsiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnej.

5

Yesus na Pita minjnaqa a kakaŋ waiyosiq qe ani ej

1 Bati bei Yesus a Genesaret ya agu kobaqujaq gilsiqa alile dia tigelesonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Qotei aqa anjam quqwajqa are qalsibqa Yesus aqa areq bosib koroeb.
2 Koroesonabqa Yesus a ŋam atsiqa qobuŋ aiyel alile di tiryosib sonab unjrej. Qe o qaji tamo naŋgi qobuŋ dena mandamq aisib naŋgo kakaŋ yansoqneb.
3 Qobuŋ bei Saimon aqa qobuŋ. Yesus a Saimon aqa qobuŋ gogetosiq di awoosiqa Saimon minjej, “Qobuŋ tututim kiñala sasalem.” Onaqa Saimon na qobuŋ tututonaq sasalonaqa Yesus a qobuŋ miligiq di awoosiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi alile di sonabqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.
4 Anjam minjrsiq koboonaqa a na Saimon minjej, “Niŋgi qobuŋ oyoosib ya robuq oqsib nuŋgo kakaŋ waiyqab qe oqab.”
5 Onaqa Saimon na kamba minjej, “O Tamo Koba, iga qolo waukobaonum gilsiq nebeqo. Iga qe bei yala osai. Di uŋgum. Ni maronum deqa e kakaŋ olo waiyqai.”
6-7 Onaqa qe o qaji tamo naŋgi ya robuq oqsib kakaŋ olo waiyosib qe tulaŋ ani eb. Qe ani onabqa naŋgo kakaŋ qe na maqej deqa braŋqa laqnaqa titqa keresaiinjrej. Deqa naŋgi na naŋgo was qudei qobuŋ beiq di soqneb qaji naŋgi metnjrnab bosib koba na kakaŋ titosib qe osib qobuŋ aiyel miligiq di jugonab maqosib tugwa laqneb.

8 Onaqa Saimon aqa ñam bei Pita a Yesus aqa maŋwa di unsiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiq minjej, “O Tamo Koba, e une tamo. Deqa ni e uratbosim gile.”
9 Saimon na Yesus degsi minjej. Di kiyaqa? Aqa was naŋgi ti qe tulaŋ koba eleŋosib prugugeteb deqa.
10 Sebedi aqa ŋiri aiyel Jems Jon wo naŋgi Saimon ombla wau qujai. Naŋgi dego Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugeb. Onaqa Yesus na Saimon minjej, “Ni ulaaim. Ni qe o tamo unum deqa ni qe eqnum. Bunuqna ni degsim olo tamo oqnqam.”
11 Onaqa naŋgi naŋgo qobuŋ alile dia atsib naŋgo ai abu naŋgi uratnjrsib naŋgo ñoro ti iŋgi iŋgi kalil ti uratosib Yesus dauryeb.

Yesus a tamo yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji di boletej

12 Naŋgi Yesus dauryosib bati bei naŋgi koba na qure beiq gileb. Dia tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji a Yesus unsiqa aqa areq bosiqa siŋga pulutosiqa mandamq di ŋam quosiqa Yesus pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni e boletbqa are soqnim e boletbe. E qalie, ni e boletbqa kere.”
13 Degsi minjnaqa Yesus a baŋ waiyosiq tamo di aqa jejamu ojej. Ojsiqa minjej, “E ni boletmqa are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.” Onaqa bati qujai deqa aqa yu uge kalil mosoosiq aqa jejamu boleej.
14 Onaqa Yesus na minjej, “Ino jejamu boleqo deqa ni tigelosim gile. Ni tamo qudei naŋgi ijo ñam ubtosim minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyqajqa iŋgi iŋgi Moses a nami marej qaji di osim Qotei atraiyime. Yimqa tamo uŋgasari naŋgi ni numsib marqab, ‘Bole, ino jejamu boleqo.’ ”
15 Onaqa a gilsiqa ariya a Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus na a boletej deqa mare mare laqnaqa aqa anjam tulaŋ kobaosiqa sawa sawa kalil keretej. Deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus aqa anjam quqwajqa ti a na naŋgo ma boletetnjrqajqa ti are qalsibqa boqnsib aqa areq di korooqneb.
16 Ariya bati gargekoba Yesus a tamo uŋgasari naŋgi alelnjroqnsiq wadau sawaq giloqnsiqa dia a segi sosiq Qotei pailyoqnej.

Yesus a tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

17-18 Bati bei tamo uŋgasari naŋgi olo koroesonabqa Yesus a Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjroqnej. Minjreqnaqa bati di Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti bosib Yesus aqa areq di awesoqneb. Naŋgi Galili sawa ti Judia sawa ti naŋgo qure qureq dena beleŋeb. Naŋgi Jerusalem dena dego beleŋeb. Tamo Koba Qotei aqa siŋgila Yesus aqaq di soqnej deqa a na tamo uŋgasari naŋgo ma boletetnjrqajqa wauoqnej. Onaqa tamo qudei naŋgi tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di ŋeiotosib Yesus aqa areq di atqa marsibqa qoboiyosib beb.
19 Bosib ŋam ateb di tamo tulaŋ gargekoba siraŋmeq di jujuŋeb. Deqa naŋgi Yesus aqa areq gilqa keresaiinjrnaqa tal quraq oqsib goge na waqtosibqa tamo sapera qoji gulaintosib ura uratonab Yesus aqa areq aiyej.
20 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo unej di naŋgo areqalo qujai Yesus na tamo jejamu laiyej qaji di boletqa kere. Deqa a na tamo di minjej, “O ijo was, ino une kalil e na kobotetmonum.”
21 Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti tal dia awesoqneb qaji naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgo areqalo na mareb, “Yesus

a Qotei misiliŋyqo. Yai na tamo naŋgo une kobotqa kere? Qotei a segi qujai."

22 Naŋgi degsib are qaleqnabqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, "Niŋgi kiyaqa degsib are qaleqnub?

23 Anjam kiye e na tamo jejamu laiyqo qaji di minjit niŋgi qusib e qa poiŋgwas? 'Ino une kalil e na kobotetmonum,' anjam de kiyo, 'Ni tigelosim walwel,' anjam de kiyo?

24 E segi Tamo Aŋgro. E mandamq endi siŋgila ti unum deqa e na tamo naŋgo une kobotetnjrqa kere. Niŋgi degsi poiŋgwajqa deqa e na tamo di boletqai." Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiqa minjej, "E ni mermqai. Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile."

25 Degsi minjnaqa a tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di tigelosiqa aqa sapera ŋeiesoqnej qaji di qoboiyosiqa Qotei aqa ñam soqtosiqa walwelosiq aqa talq gilej.

26 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Qotei aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ prugugetosib Qotei aqa ñam soqtosib a biŋiyeb. Osib naŋgi ulaosib mareb, "Maŋwa iga endego unonum di kumbra bei. Tamo qudei na maŋwa deqaji yeqnab iga nami unosaioqnem."

Yesus na Livai minjej, "Ni e daurbe"

27 Yesus a dena walwelosiqa takis o qaji tamo bei aqa ñam Livai a takis o talq di awesonaq gilsiq itej. Itosiqa minjej, "Ni e daurbe."

28 Onaqa a na aqa iŋgi iŋgi kalil uratosiqa tigelosiq Yesus dauryej.

29 Osiqa bati bei Livai a maruro atsiqa takis o qaji tamo tulaŋ gargekoba naŋgi ti Yesus aqa segi aŋgro naŋgi ti tamo laŋa laŋaj naŋgi ti metnjrnaq bosib koba na awoosib iŋgi uyoqneb.

30 Onaqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti bosib kumbra di unsibqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ŋiriŋtnjrsib minjreb, "Niŋgi kiyaqa takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba na awoosib iŋgi ti ya ti uyeqnub?"

31 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, "Tamo ma saiqoji naŋgi yu qaŋgra tamo aqaq gilosaieqnub. Tamo ma ti naŋgi segi yu qaŋgra tamo aqaq gileqnub.

32 Tamo bei a marqas, 'E tamo bole. E une saiqoji.' E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq aiyosai. Tamo a marqas, 'E une ti.' E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq aiyem."

Yesus a qurieŋ qa anjam marej

33 Onaqa Farisi naŋgi na olo Yesus minjeb, "Jon aqa aŋgro naŋgi bati gaigai iŋgi uratoqnsib qurieŋoqnsib Qotei pailyoqnsib unub. Farisi naŋgo aŋgro naŋgi dego kumbra degyeqnub. Ariya ino aŋgro naŋgi kiyaqa qurieŋosaieqnub? Agi naŋgi bati gaigai iŋgi ti ya ti uyoqnsib unub."

34 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa a kamba yawo anjam bei endegsi minjrej, "Tamo bei a uŋa baŋ ojqa bati qa aqa was naŋgi ti soqnibqa naŋgi qurieŋqab e? Sai.

35 Bunuqna naŋgo was a naŋgi uratnjrimqa bati deqa naŋgi qurieŋoqnsib sqab."

36 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, "Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari braŋoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di a na gara jugo bunuj di ugeugeiyqas. Amqa

gara sari aqa uno bolesaiqas. Di kiyaqa? Gara sari ti gara bunuj ti kerekereqasai.

37 Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di nami kaŋgraŋosiq siŋgilaej. Deqa a wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bileŋosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas.

38 A ya nobu bunujq di wain bunuj qamimqa ombla bole sqab.

39 Tamo bei a wain namij uysimqa a olo wain bunuj uyqasai. Di kiyaqa? A marqas, 'Namij di bole.' "

6

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

1 Yori bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa aŋgro naŋgi bem sum gei eleŋoqnsib baŋ na ñoqoryoqnsib uye uye giloqneb.

2 Naŋgi degsib gileqnabqa Farisi qudei naŋgi bosib naŋgi unjrsib minjreb, "Niŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub? Yori bati qa kumbra degyo di getento koba."

3 Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi minjrej, "Nami Devit aqa wau tamo naŋgi ti mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di niŋgi buk miligiq di sisiyosai kiyo?

4 Devit a atra tal miligiq gilsiqa Qotei atraiyqajqa bem uysiqa aqa wau tamo naŋgi dego anainjrnaq uyeb. Bem di getento. Di atra tamo naŋgo segi uyqajqa bem. Devit a degyej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji. Niŋgi anjam di sisiyosai kiyo?"

5 Osiqa minjrej, "E Tamo Aŋgro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba."

Yori bati qa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di boletej

6 Olo yori bati bei Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Qotei tal miligiq di tamo bei baŋ wo qandamyej qaji a soqnej.

7 Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti Yesus koqyoqneb. Naŋgi are qaleb, "Yesus a yori bati qa tamo di boletqas kiyo? Yimqa minjqom, 'Ni na yori bati grotonum.' " Deqa naŋgi Yesus koqyoqneb.

8-9 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, "Ni tigelosim gago ambleq au." Degsi minjnaqa a tigelosiq naŋgo ambleq bonaqa Yesus na Farisi naŋgi minjrej, "E niŋgi anjam bei nenemŋgwai. Iga yori bati qa kumbra bole yqom kiyo kumbra uge yqom kiyo? Tamo bei a padalqa laqnimqa iga na aqaryaiyonam bole sqas di kere kiyo iga a uratonam padalqas di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi marqo?"

10 Yesus na naŋgi kalil degsi minjrsiq koqnjrsiqa tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, "Ni ino baŋ waiy." Degsi minjnaqa aqa baŋ waiyonaq boleej.

11 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa kumbra di unsibqa minjiŋ oqetnjrnaqa naŋgi Yesus kiyeryqajqa deqa qairoqneb.

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi giltnjrej

12 Bati deqa Yesus a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej. Manaq oqsiq dia Qotei pailyeqnaqa nebeej. 13 Nebeonaqa Yesus na tamo kalil

a dauryosib laqneb qaji naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa naŋgo ambleq dena aŋgro 12 giltnjrej. Naŋgi a ombla sosib aqa anjam mare mare laqajqa deqa giltnjrej.

14 Naŋgo ñam agiende. Bei Saimon. Yesus na aqa ñam bei Pita waiyej. Naŋgi aqa was Andru wo. Bei Jems. Naŋgi aqa was Jon wo. Bei Filip. Bei Bartolomyu.

15 Ariya Matyu Tomas wo. Bei Alfias aqa ŋiri Jems. Bei Saimon agi Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji.

16 Ariya bei Jems aqa ŋiri Judas. Bei Judas Iskariot agi bunuqna Yesus osiqa jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji.

Yesus na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

17-18 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi di joqsiqa koba na manaq dena olo aiyeb. Aisib sawa guŋ dia sonabqa tamo uŋgasari gargekoba a dauryosib laqneb qaji naŋgi bosib aqa anjam quqwajqa ti a naŋgo ma boletetnjrqajqa ti koroeb. Tamo uŋgasari laŋa laŋaj gargekoba dego Judia sawa naŋgo qure qureq dena ti Jerusalem dena ti Tair qure wo Saidon qure wo naŋgo sawa alile jojom dena ti beleŋeb. Bonabqa Yesus a tamo kalil mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi boletnjroqnej.

19 Aqa jejamuq na siŋgila gileqnaqa tamo ma ti kalil naŋgo ma kobooqnej. Deqa naŋgi kalil aqa jejamuq di naŋgo baŋ atqa maroqnsib baŋ waiyoqnsib ojoqneb.

Tamo yai naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas?

20 Onaqa Yesus a bulosiqa aqa aŋgro naŋgi koqnjrsiqa endegsi minjrej, “Niŋgi bini sougetejunub qaji bunuqna Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwas. Deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.

21 “Niŋgi bini mam unub qaji bunuqna kere na sqab. Deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.

“Niŋgi bini akam ti unub qaji bunuqna akam uratosib olo kikiqab. Deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.

22-23 “Niŋgi e Tamo Aŋgro daurbeqnub deqa bunuqna tamo qudei na niŋgi jeutŋgoqnsib misiliŋgoqnsib nuŋgo ñam ugeugeiyoqnqab. Nami naŋgo moma naŋgi na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi degsib ugeugeinjroqneb. Naŋgi niŋgi ugeugeiŋgibqa, di uŋgum, niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgem. Niŋgi quiy. Nuŋgo awai bole agi laŋ goge di unu. Bunuqna niŋgi oqsib awai di itqab.

24 “Ariya niŋgi bini ñoro koba ti unub qaji niŋgi ŋam atoqniy. Nuŋgo are boletetŋgwajqa iŋgi iŋgi agi niŋgi mandamq endi ekritonub deqa bunuqna niŋgi gulbe koba oqab.

25 “Niŋgi bini iŋgi qa kere na unub qaji niŋgi dego ŋam atoqniy. Bunuqna niŋgi mam oqab.

“Niŋgi bini kikieqnub qaji niŋgi dego ŋam atoqniy. Bunuqna niŋgi are ugeiŋgim akam ti sqab.

26 “Tamo kalil naŋgi na nuŋgo ñam soqtetŋgwab di uge. Deqa niŋgi ŋam atoqniy. Nami naŋgo moma naŋgi na dego gisaŋ anjam maro tamo naŋgo ñam soqtetnjroqneb.

Niŋgi nuŋgo jeu tamo naŋgi qa boleoqnsib gereinjroqniy

27 “Niŋgi ijo anjam endi queqnub qaji e na olo endegsi merŋgwai. Tamo qudei na niŋgi jeutŋgoqnibqa niŋgi kamba olo naŋgi jeutnjraib. Niŋgi naŋgi qa boleoqnsib qalaqalainjroqniy.

28 Tamo qudei na niŋgi misiliŋgoqnibqa niŋgi kamba olo naŋgi misiliŋnjraib. Niŋgi anjam bole bole minjroqniy. Tamo qudei na niŋgi ugeugeiŋgoqnibqa niŋgi kamba olo naŋgi ugeugeinjraib. Niŋgi naŋgi qa Qotei pailyoqniy.
29 Tamo bei na ula poŋmimqa belosim waliŋe bei osoryimqa poŋyem. Tamo bei a ino gara jugo yaimimqa ni na saidyaim. Olo ino gara jugo bei dego ye.
30 Tamo bei na ino iŋgi bei yaimqajqa mermimqa ye. Yosim a na kamba olo ni emqajqa minjaim.
31 Kumbra bole bole tamo naŋgi na niŋgi eŋgwajqa areareteŋgeqnu qaji di niŋgi na olo naŋgi enjroqniy.
32 "Tamo uŋgasari niŋgi qa boleeqnub qaji naŋgi qa segi niŋgi kamba boleoqnqab di kumbra bolesai. Dal anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi dego kumbra degyeqnub.
33 Tamo uŋgasari niŋgi geregereiŋgeqnub qaji naŋgi segi niŋgi na kamba geregereinjroqnqab di kumbra bolesai. Dal anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi dego kumbra degyeqnub.
34 Niŋgi na tamo qudei naŋgi iŋgi bei enjrqa osibqa naŋgi kamba olo niŋgi eŋgwajqa minjrsib iŋgi enjrqab di kumbra tulaŋ bolesai. Dal anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi dego kumbra degyeqnub.
35 Deqa niŋgi ijo anjam endi quiy. Tamo qudei na niŋgi jeutŋgoqnibqa niŋgi kamba olo naŋgi jeutnjraib. Niŋgi naŋgi qa boleoqnsib naŋgi qalaqalainjroqniy. Osib iŋgi bole bole enjroqnsib naŋgi na kamba olo niŋgi eŋgwajqa minjroqnaib. Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi Qotei Goge Koba aqa aŋgro bole sosib awai tulaŋ boledamu oqab. Niŋgi qalie, tamo uŋgasari kumbra uge uge yoqnsib Qotei biŋiyqa urateqnub qaji naŋgi di Qotei na kamba kumbra uge uge enjrosaieqnu. A na naŋgi olo kumbra bole bole enjreqnu. Deqa niŋgi dego Qotei aqa kumbra di dauryosib tamo bole ti tamo uge ti naŋgi turtnjroqnsib kumbra bole bole enjroqniy. Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi Qotei aqa aŋgro bole sqab.
36 Nuŋgo Abu a tamo naŋgi qa duleqnu deqa niŋgi dego Qotei aqa kumbra di dauryosib tamo naŋgi qa duloqniy.

Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib

37 "Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib. Niŋgi peginjrqasai di Qotei a kamba dego niŋgi pegiŋgwasai. Niŋgi na tamo qudei naŋgo jejamuq di une qametnjraib. Yimqa Qotei a kamba dego nuŋgo jejamuq di une qametŋgwasai. Niŋgi na tamo naŋgo une kalil taqal atetnjroqniy. Yimqa Qotei a dego nuŋgo une kalil taqal atetŋgoqnqas.
38 Niŋgi na tamo naŋgi lueinjroqnsib iŋgi iŋgi enjroqniy. Yimqa Qotei a kamba dego niŋgi lueiŋgoqnsim iŋgi iŋgi eŋgoqnqas. Osim iŋgi iŋgi tulaŋ koba eŋgoqnsim nuŋgo mogomq di bilentoqnimqa ojqa keresaiiŋgoqnimqa bileŋoqnsib dobulq aiyoqnqab. Niŋgi tamo naŋgi kumbra enjroqnqab kere dego Qotei a kamba niŋgi kumbra eŋgoqnqas." Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrej.
39 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, "Tamo bei ŋam qandimo unu qaji a na tamo bei dego ŋam qandimo unu qaji di gam osoryqa keresai. A na aqa baŋ ojsim ombla walwelqab di ombla maŋgalsib subq aiqab.
40 Skul aŋgro na aqa qalie tamo a buŋyqa keresai. A kobaqujaosimqa di aqa qalie tamo ombla kerekereqab.

41 “Kiyaqa ni ino was aqa ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unu di unsimqa
ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja unu di ni unosai?
42 Kiyaqa ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja soqnimqa ni na
tentosim ino was minjqam, ‘Was, e ino ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala
unonum di osiy taqal waiyetmqai’? Kiyaqa ni degsi minjqam? Kiyaqa
ŋampaŋ kobaquja ino segi ŋamdamuq di unu qaji di ni unosai? Ni gisaŋ
tamo. Ni mati ŋampaŋ kobaquja ino segi ŋamdamuq di unu qaji di taqal
waiyosim ŋamdamu suwaŋmimqa ariya degam ŋam ñeŋgi kiñala ino was
aqa ŋamdamuq di unu qaji di geregere unsim taqal waiyete.”

Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub

43 Osiqa Yesus a olo marej, “Ŋam bole naŋgi gei bole ateqnub. Naŋgi
gei uge atosaieqnub. Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub. Naŋgi gei bole
atosaieqnub.
44 Deqa tamo naŋgi ŋam aqa gei unsibqa dena naŋgi poinjrqas, ‘Ŋam
di bole. Ŋam di uge.’ Niŋgi maŋ luwit mariŋq dena qura gei osib
uyosaieqnub. Sil luwit mariŋq dena wain gei osib uyosaieqnub.
45 Dego kere tamo bole naŋgo are miligiq di areqalo bole na maqejunu.
Deqa naŋgi kumbra bole yeqnub. Ariya tamo uge naŋgo are miligiq di
areqalo uge na maqejunu. Deqa naŋgi kumbra uge yeqnub. Tamo naŋgo
areqalo kalil naŋgo are miligiq na oqoqnsiq medabuq na branteqnu.”

Yesus a tal gereiyo kumbra qa yawo anjam marej

46 Osiqa Yesus a olo marej, “Kiyaqa niŋgi ‘O Tamo Koba, O Tamo Koba’
e degsib metboqnsib olo ijo anjam dauryosaieqnub?
47-48 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari naŋgi ijoq bosib ijo anjam qusib
dauryqab di naŋgi tal gereiyo tamo bul sqab. Tal gereiyo tamo di a
tal utru atqa osiqa tal ai sub bogeleŋosiq guma koba aiyeleŋosiq meniŋ
iteleŋej. Bunuqna awa koba bosimqa ya meli dosim tal di qamsim
putqasai. Siŋgila na tigelesqas. Di kiyaqa? A meniŋ quraq di tal atej deqa.
49 Ariya tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam qusib olo dauryqa uratqab di
naŋgi tamo bei laŋa sub gogeq di aqa tal atej qaji a bul sqas. Tal atnaq
sonaqa awa koba bosiqa ya meli dosiqa tal di qamsiq reŋgiŋtosiq putonaq
aisiq tulaŋ niñaqej.”

7

Yesus na qaja tamo gate bei aqa kaŋgal tamo boletej

1 Yesus a anjam kalil degsi marnaqa tamo uŋgasari naŋgi qunabqa a
naŋgi uratnjrsiqa Kaperneam qureq aiyej.
2 Dia qaja tamo gate bei soqnej. A Rom tamo. Aqa kaŋgal tamo a tulaŋ
qalaqalaiyoqnej qaji di makobaiyosiqa moiqa laqnej.
3 Deqa tamo qudei na qaja tamo gate di minjeb, “Yesus a bqo
Kaperneam endi unu.” Degsi minjnab quej. Qusiqa Juda gate qudei
naŋgi Yesus minjib bosim aqa kaŋgal tamo boletqajqa deqa qariŋnjrnaq
gileb.
4 Gilsib Yesus itosib siŋgila na pailyosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga
uratgaim. Qaja tamo gate di a tamo bolequja.
5 A Juda kalil naŋgi qa tulaŋ boleoqnsiqa gaigai geregereinjreqnu. Agi
a na gago Qotei tal gereiyej.”
6 Naŋgi degsib Yesus minjnab qusiqa tigelosiq naŋgi daurnjrsiq koba
na aiyeb. Aisib tal jojomyqa laqnabqa qaja tamo gate dena aqa was

qudei naŋgi olo qariŋnjrnaq gilsib gamq di Yesus turosib minjeb, “O Tamo Koba, gago was a marqo, ‘Uŋgum, ni laŋa waukobaaim. E tamo bolesai deqa ni ijo talq baim.
7 E dego ino areq bqa keresai. Deqa ni anjam segi marimqa ijo kaŋgal tamo a boleqas.
8 E dego tamo kokba qudei naŋgo sorgomq di unum. Ijo qaja tamo naŋgi ijo sorgomq di unub. E bei minjqai, “Ni gile.” Yimqa a gilqas. Bei minjqai, “Ni au.” Yimqa a bqas. Ijo kaŋgal tamo bei minjqai, “Wau di ye.” Degsi minjitqa a ijo anjam dauryqas.’ ”
9 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa tulaŋ prugugetej. Osiqa bulosiq tamo uŋgasari gargekoba a dauryoqneb qaji naŋgi minjrej, “E niŋgi endegsi merŋgwai. Qaja tamo gate di a e qa aqa areqalo tulaŋ siŋgilatqo. Israel tamo nami e qa degsi aqa areqalo siŋgilato qaji bei unosai.”
10 Onaqa qaja tamo gate aqa was naŋgi a na qariŋnjrej qaji naŋgi olo puluosib aqa talq gilsib kaŋgal tamo di a boleosiq sonaq uneb.

Yesus a uŋa qobul bei aqa ŋiri moiyej qaji di olo tigeltej

11 Olo bati bei Yesus a qure beiq aiyej. Qure di aqa ñam Nain. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus aqa aŋgro ti koba na aiyeb.
12 Yesus a qure polomq di branteqnaqa tamo bei nami moiyej qaji a subq atqajqa qoboiyosib giloqneb. Tamo di aqa ai qobulej. Aqa aŋgro qujai bole qujai agi a segi. Aŋgro di qoboiyosib gileqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba qure dia soqneb qaji naŋgi uŋa di koba na walwelosib giloqneb.
13 Onaqa Tamo Koba a uŋa di unsiqa a qa tulaŋ dulosiqa minjej, “Ni akamaim.”
14 Degsi minjsiq walwelosiqa baŋ waiyosiq kulum aŋgro jigeb qaji di ojnaqa tamo naŋgi a qoboiyosib giloqneb qaji tigeleb. Onaqa Yesus na aŋgro moiyej qaji di minjej, “O aŋgro, e ni mermqai, ni tigel.”
15 Degsi minjnaqa a tigelosiq awoosiq anjam maroqnej. Onaqa Yesus na a baŋ ojsiqa osi gilsiqa aqa ai yej.
16 Onaqa tamo uŋgasari kalil qure dia soqneb qaji naŋgi Qotei aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ prugugetosib Qotei aqa ñam soqtosib maroqneb, “Bole, bini Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja a gago ambleq endi brantqo. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi aqaryain-jrqajqa deqa tamo di qariŋyqo bqo.”
17 Yesus a maŋwa di yonaqa tamo uŋgasari naŋgi unsib deqa mare mare laqnab Judia sawaq di, sawa bei beiq di naŋgi quekriteb.

Jon yansnjro qaji aqa aŋgro aiyel naŋgi anjam bei Yesus nenemyeb

18 Jon aqa aŋgro naŋgi maŋwa kalil Yesus a yoqnej qaji deqa Jon saiyeb.
19 Saiyonab Jon na aqa aŋgro aiyel naŋgi metnjrnaq aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi Tamo Koba aqa areq gilsib endegsib nenemyiy, ‘Kristus agi Qotei na nami qariŋyim bqajqa marej qaji di ni kiyo? Ni saiamqa iga tamo bei qa tariŋqom kiyo?’ ”
20 Jon na naŋgi aiyel degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa Yesus aqa areq gilsib minjeb, “Jon yansnjro qaji a na iga qariŋgwoqa inoq bonum. A ni endegsi nenemmqo, ‘Kristus agi Qotei na nami qariŋyim bqajqa marej qaji di ni kiyo? Ni saiamqa iga tamo bei qa tariŋqom kiyo?’ ”
21 Bati deqa Yesus na tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba ma utru segi segi naŋgi ti tamo naŋgo jejamu mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti

boletnjroqnej. Tamo ŋam qandimo gargekoba dego boletnjreqnaqa ŋam poinjroqnej.

22 Deqa Yesus a tamo aiyel Jon na qariŋnjrej qaji naŋgi di minjrej, “Niŋgi aisib kumbra niŋgi uneqnub qaji deqa ti anjam niŋgi queqnub qaji deqa ti Jon saiyosib minjiy. Endegsib minjiy, ‘Tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi olo ŋam poinjreqnaqa sawa uneqnub. Tamo jejamu lainjro qaji naŋgi olo walweleqnub. Tamo naŋgo jejamu yu na ugeeleŋo qaji naŋgo yu kalil koboeqnu. Tamo dabkala geteŋnjro qaji naŋgo dabkala olo waqeqnu. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo tigeleqnub. Tamo sougetejunub qaji naŋgi Qotei aqa anjam bole queqnub.

23 Tamo naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib olo ijo ñam ulontosaieqnub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu.’ ”

24 Onaqa Jon aqa aŋgro aiyel naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi olo puluosib Jon minjqajqa aiyeb. Aiyeqnabqa Yesus na tamo uŋgasari gargekoba a ombla soqneb qaji naŋgi Jon qa endegsi minjrej, “Niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi tamo silai aqa baŋga bul jagwa na pileteqnaqa di unqajqa gileb kiyo? Sai. Jon a tamo deqaji sai.

25 Deqa niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi tamo gara bole walaosi laqnu qaji di unqajqa gileb kiyo? Di dego sai. Tamo gara bole walaoqnsib ñoro koba ti unub qaji naŋgi mandor kokba naŋgo talq di unub.

26 Deqa niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei unqajqa gileb kiyo? Od. Agide. Niŋgi deqa unqa gileb. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja. A na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu.

27 Agi nami e mandamq aiyosaisonamqa Qotei a Jon qa endegsi merbej, ‘Ni que. E na ijo anjam maro tamo qariŋyitqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.’ Tamo di agi Jon. Anjam di Qotei aqa neŋgreŋq di unu.

28 Deqa e bole merŋgwai. Jon yansnjro qaji a na tamo kalil mandamq endi unub qaji naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu. Ariya tamo qudei ñam saiqoji unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjroqnsiqa naŋgo Mandor Koba unu deqa naŋgi olo Jon tulaŋ buŋyejunub.”

29 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi ti takis o qaji tamo naŋgi ti anjam di qusib mareb, “Bole. Qotei aqa kumbra kalil di bole tiŋtiŋ.” Naŋgi degsib mareb. Di kiyaqa? Naŋgi nami are bulyonab Jon na yansnjrej deqa.

30 Ariya Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Jon na yansnjrqa urateb deqa naŋgi gam bole Qotei na osornjrej qaji di qoreiyeb.

31 Onaqa Yesus a olo marej, “Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra qa e yawo anjam kiyersiy marqai?

32 E naŋgo kumbra qa endegsi marqai. Naŋgi aŋgro du du bul qure ambleq di alaŋoqnsib aŋgro qudei na qudei minjreqnub, ‘Iga yumba anjamonumqa niŋgi lou tuosai. Iga are uge qa louonumqa niŋgi akamosai.’ ”

33 Osiqa Yesus a olo marej, “Jon yansnjro qaji a bosiqa iŋgi ti wain ti uratosiq sonaqa niŋgi a qa mareqnub, ‘A mondor uge ti unu.’

34 Ariya e Tamo Aŋgro bosimqa iŋgi ti wain ti uyeqnamqa niŋgi e nuboqnsib mareqnub, ‘Niŋgi uniy. Yesus a qunjaŋ ani. A wain uyo ani. A takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba na walweleqnub.’ ”

35 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi bole qalieeqnub, aqa powo tulaŋ kobaquja.”

Uŋa bei a goreŋ quleq ti osiq Yesus aqa siŋga liyoqnej

36 Bati bei Farisi tamo bei aqa ñam Saimon a Yesus minjej, “Ni ijo talq
bamqa aqo ombla iŋgi uyqom.” Onaqa Yesus a Saimon odyosiqa aqa talq
gilsiqa Saimon ombla awoosib iŋgi uyoqneb.
37-38 Onaqa sambala uŋa bei qure dia soqnej qaji a anjam endegsi
quej, “Yesus a Saimon aqa talq di sosiqa iŋgi uyeqnu.” A anjam degsi
qusiqa goreŋ jaliŋa quleq ti osiqa Saimon aqa tal miligiq gilsiq Yesus
aqa qoreq na bosiqa aqa siŋga jojomq di tigelosiq akamej. Akamonaqa
aqa ŋam ya Yesus aqa siŋgaq ainaqa siŋga tombol na awoosiq aqa ŋam
ya siŋgaq aiyej qaji di aqa segi gate baŋga na piyoqnsiqa Yesus aqa siŋga
kundoqyoqnsiqa goreŋ quleq ti dena Yesus aqa siŋga liyoqnej.
39 Uŋa a kumbra di yonaqa Saimon a unsiqa are qalej, “Yesus a Qotei
aqa medabu o tamo unu qamu uŋa endi bosiq aqa jejamu ojqo qaji di
sambala uŋa a degsi poiyqo qamu.”
40 Onaqa Yesus a Saimon aqa areqalo di qalieosiqa minjej, “Saimon,
e ni anjam bei mermqai.” Onaqa Saimon na minjej, “O Qalie Tamo, ni
mare.”
41 Onaqa Yesus na yawo anjam endegsi Saimon minjej, “Tamo aiyel
na tamo bei silali yaiyeb. Bei na 100 kina yaiyej. Bei na 10 kina yaiyej.
Yaiyonabqa minjrej, ‘Bunuqna niŋgi na kamba silali di olo e ebqab.’
42 Ariya bunuqna naŋgi aiyel na kamba silali di a olo yqa keresai deqa
a na naŋgi aiyel minjrej, ‘Uŋgum, niŋgi na silali di olo ebaib. Uratiy.’
Degsi minjrej. Deqa Saimon, ni merbe, tamo yai a tamo deqa tulaŋ are
boledamuiyqas? Tamo 100 kina yaiyej qaji a kiyo tamo 10 kina yaiyej
qaji a kiyo?”
43 Onaqa Saimon na minjej, “E are qalonum, tamo 100 kina ej qaji a
tamo deqa tulaŋ are boledamuiyqas.” Onaqa Yesus na Saimon minjej,
“Ni kere maronum.”
44 Osiq bulosiqa sambala uŋa di areiyosiq Saimon minjej, “Ni uŋa endi
unime. E ino tal miligiq gilonumqa ni ijo siŋga yansetbosai. Ariya uŋa
endi a bosiqa aqa ŋam ya na ijo siŋga yansetbosiqa aqa gate baŋga na ijo
siŋga piyqo.
45 E ino tal miligiq gilonumqa ni e kundoqbosai. Ariya uŋa endi a
bosiqa ijo siŋga kundoqyoqnaj agi kundoqyoqnsiq unu.
46 Ni na ijo gate goreŋ na liyosai. Ariya uŋa endi a goreŋ boledamu
quleq ti osi bosiqa dena ijo siŋga liyqo.
47 Deqa Saimon, e ni mermqai. Sambala uŋa endi aqa une tulaŋ
gargekoba. E na aqa une kalil kobotetonum deqa a e qa are tulaŋ
boledamuiyqo. Ariya e na tamo bei aqa une quja quja segi kobotetqai
di a e qa are bolekiñalayqas.”
48 Osiqa uŋa di minjej, “Ino une kalil e na kobotetmonum.”
49 Onaqa tamo naŋgi Yesus koba na awoosib iŋgi uyoqneb qaji naŋgi
aqa anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiyero deqa a
na tamo naŋgo une kobotetnjreqnu?”
50 Onaqa Yesus na uŋa di minjej, “Ni ino areqalo e qa siŋgilatonum deqa
Qotei na ni oqo. Deqa ni are lawo na gilime.”

8

Uŋgasari qudei naŋgi Yesus dauryosib koba na walweloqneb

1 Bati bei Yesus a walwelosiqa qure kokba ti qure kiñilala ti dia
brantoqnsiqa Qotei a tamo uŋgasari naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi
taqatnjrqas anjam bole di minjre minjre laqnej. Tamo 12 Yesus na
giltnjrej qaji naŋgi a ti walweloqneb.
2 Uŋgasari qudei nami naŋgo jejamuq dena Yesus na mondor uge uge
winjrej qaji naŋgi ti uŋa qudei nami mainjrnaqa Yesus na boletnjrej qaji
naŋgi ti Yesus dauryosib koba na walweloqneb. Uŋa bei aqa ñam Maria.
A Makdala qure qaji. Nami mondor uge 7 naŋgi aqa jejamuq di sonabqa
Yesus na winjretej.
3 Uŋa bei aqa ñam Joana. A Kusa aqa ŋauŋ. Kusa a Mandor Herot aqa
tal taqatoqnej qaji. Uŋa bei aqa ñam Susana. Uŋgasari gargekoba naŋgi
dego Yesus dauryoqneb. Naŋgi naŋgo segi silali na Yesus aqa aŋgro naŋgi
ti iŋgi awaiyetnjroqneb.

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

4 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi qure qure kalilq dena
bosib Yesus aqa areq di koroonabqa a tigelosiqa yawo anjam endegsi
minjrej,
5 "Tamo bei a saga yago osiq aqa iŋgi wauq di breiyej. Breiyonaqa saga
yago qudei gam qalaq aiyeleŋeb. Ainabqa tamo qudei naŋgi walwelosib
saga yago di soseleŋonabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb.
6 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeleŋeb. Mandam di guma
meniŋ ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago aiyeleŋosib urur
oqoqujateb. Onaqa mandam olo kaŋgraŋonaq saga yago laosib moreŋeb.
7 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeleŋeb. Dena oqeb qaji sil luwit
na dego dauryosiq oqsiq kabutnjrnaq geitosai.
8 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb. Di aisib
oqoboledamuyosib gei tulaŋ gargekoba ateb. 100 dego." Yesus na tamo
uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa a tulaŋ leleŋosiq
marej, "Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem."

Yesus a kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjroqnej?

9 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa naŋgi anjam
aqa utru geregere qalieqajqa deqa Yesus nenemyeb.
10 Nenemyonabqa a na kamba endegsi minjrej, "Qotei na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Anjam di aqa
utru uliejunu. Di Qotei na babtimqa ijo aŋgro niŋgi segi utru qalieqab.
Ariya tamo uŋgasari laŋaj naŋgi yawo anjam segi minjroqnqai. Deqa
naŋgi ŋam atoqnqab di naŋgi ijo anjam aqa damu unqasai. Naŋgi dab
atoqnqab di naŋgi ijo anjam aqa utru poinjrqasai."

Saga yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na babtej

11 Osiqa Yesus a olo marej, "Saga yago qa yawo anjam maronum di aqa
utru e na babtitqa niŋgi quiy. Saga yago di Qotei aqa anjam.
12 Saga yago qudei gam qalaq aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo
qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib naŋgo are miligiq di atib soqnimqa
Satan a bosim anjam di olo yainjrqas. Yim naŋgi Qotei aqa anjam naŋgo
areqaloq di siŋgilatqa keresai. Deqa Qotei a naŋgi eleŋqasai.
13 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi
unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib tulaŋ areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib naŋgo areq atqab. Ariya anjam di naŋgo are

miligiq tulaŋ guma aiyosai. Deqa sokiñala gulbe bei bei naŋgoq bamqa naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di naŋgi olo ulontqab.
14 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam quqwab. Ariya bunuqna naŋgo segi jejamu qa ulaqajqa ti ñoro koba oqajqa ti mandam qa iŋgi iŋgi qa areboleboleinjrqajqa ti kumbra dena anjam bole naŋgo are miligiq di unu qaji di tentim loumqas. Saga yago uge naŋgi gei bole atosaieqnub dego kere.
15 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib ojsib dauryoqnqab. Naŋgo are miligi bolequja deqa naŋgi siŋgila na tigelesosib gulbe qoboiyoqnqab. Saga yago bole naŋgi gei bole ateleŋeqnub dego kere."

Tamo bei a lam qatrentosim kulum miligiq jugwasai

16 Osiqa Yesus a olo marej, "Tamo bei a lam qatrentosim web na kabutqasai. A bijal surumq di atqasai. Boleq di gaintim warum suwaŋamqa tamo uŋgasari naŋgi tal miligiq gilsib warum geregere unqab.
17 Dego kere kumbra kalil uliejunu qaji di olo boleq dqas. Iŋgi iŋgi kalil kabuejunu qaji di dego olo boleq dimqa tamo uŋgasari naŋgi unsib utru qalieqab.
18 "Deqa niŋgi ijo anjam geregere qusib poiŋgem. Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq di unu qaji di Qotei na olo yaiyimqa a laŋa sqas. Tamo di a marqas, 'E powo ti.' Di sai. A powo saiqoji."

Tamo yai naŋgi Yesus aqa was bole? Tamo yai naŋgi Yesus aqa ai bole?

19 Onaqa Yesus aqa was naŋgi aqa ai koba na Yesus aqaq bosib talq di iteb. Itosib tamo uŋgasari gargekoba siraŋmeq di jujuŋeb deqa naŋgi aqa areq gilqa keresaiinjrej.
20 Deqa tamo qudei na Yesus minjeb, "Ino was naŋgi ino ai ombla na ni numqa bonub agi oqeq di tigelejunub."
21 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Tamo uŋgasari Qotei aqa anjam qusib dauryeqnub qaji naŋgi ijo ai bole. Naŋgi ijo was bole dego."

Yesus a jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

22-23 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ bei gogetosibqa Yesus na minjrej, "Iga ya agu taqal beiq gilqom." Degsi minjrsiqa naŋgi koba na qobuŋ na gileqnabqa Yesus a urŋamyonaqa qobuŋ miligiq di ŋeisiq qambumtej. Onaqa jagwa koba tigelosiq ya korkortosiqa qobuŋ qaloqnsiqa mormaŋ miligiq aiyeqnaqa ya maqonaqa qobuŋ tugwa laqnej.
24 Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib minjeb, "O Tamo Koba, iga padalqa laqnum." Degsi minjnabqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa qutuosiqa tigelej. Tigelosiqa jagwa ti ya ti siŋgila na minjrej, "Niŋgi laoiy." Onaqa jagwa ti ya ti laosib tulaŋ maninej.
25 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, "Niŋgi kiyaqa e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosai?" Degsi minjrnaqa naŋgi tulaŋ ulaugetosib segi segi maroqneb, "Yesus a tamo kiyero deqa jagwa ti ya ti minjrqoqa aqa anjam qusib laonub?"

Yesus a tamo bei aqa jejamuq na mondor uge gargekoba winjretej

26 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Galili sawa uratosib ya agu ambleq
na potosib qobuŋ na gilsib Gerasa sawaq di tiryeb.
27 Tiryosib Yesus a mandamq ainaqa qure deqaji tamo bei a bosiqa
Yesus itej. Tamo di a mondor uge uge na ojeleŋo qaji. A bati gaigai yosi
laqnej. A nami koba degsi soqnej. A talq di ŋeiosaioqnej. A gaigai tamo
sub ato sawaq di ŋeioqnej.
28 Deqa a Yesus unsiqa tulaŋ leleŋosiqa bosiq Yesus aqa areq di siŋga
pulutosiqa minjej, “O Yesus, Qotei Goge Koba aqa Ŋiri, ni e kiyerbqa
bonum? E ni endegsi mermqai, ni e jaqatiŋ ebaim.”
29 Mondor uge dena Yesus degsi minjej. Di kiyaqa? Yesus na siŋgila na
minjoqnej, “Ni tamo di uratosim ulaŋ.” Mondor uge dena bati gargekoba
tamo di aqa jejamu ugeugeiyeteqnaqa tamo qudei na ojoqnsib sil kokba
na aqa siŋga ti baŋ ti tontoqnsib geregere taqatoqneb. Yeqnaqa mondor
uge dena sil kokba kukoqyeleŋoqnsiqa tamo di oqnsiqa wadau sawaq osi
giloqnej.
30 Deqa Yesus na mondor uge di nenemyej, “Ino ñam yai?” Onaqa
minjej, “Ijo ñam Qoto Tamo Gargekoba.” A na Yesus degsi minjej. Di
kiyaqa? Mondor uge tulaŋ gargekoba tamo di aqa jejamuq di soqneb
deqa.
31 Onaqa mondor uge naŋgi siŋgila na pailosib Yesus minjeb, “Ni iga
sub guma kobaq di waigaim.”
32-33 Bati deqa bel tulaŋ gargekoba naŋgi mana goge dia suwaroqneb.
Deqa mondor uge naŋgi na Yesus minjeb, “Ni iga qariŋgimqa iga bel naŋgo
jejamuq gileleŋqom.” Onaqa Yesus a mondor uge naŋgi odnjrnaqa naŋgi
na tamo di uratosibqa segi segi bel naŋgo jejamuq gileleŋeb. Gilnabqa
bel kalil naŋgi gurgurosib botau dena prugeleŋosib yaq aisib ya uysib
moreŋeb.
34 Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo naŋgi kumbra di unsibqa jaraiyosib
qure miligiq aisib tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsib laqneb. Gamq
di dego sainjroqnsib laqneb.
35 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi kumbra di unqajqa beb. Bosib Yesus aqa
areq di koroosib ŋam ateb di tamo nami mondor uge ti sosiq yosi laqnej
qaji aqa areqalo boleosiq gara tigsiq Yesus aqa siŋga jojomq di awesonaq
uneb. Unsib ulaugeteb.
36 Onaqa tamo naŋgi Yesus aqa maŋwa di uneb qaji naŋgi na tamo
uŋgasari naŋgi sainjreb. Yesus na mondor uge winjrnaq tamo a boleej
deqa sainjreb.
37 Yesus a maŋwa di babtej deqa tamo uŋgasari kalil Gerasa sawaq di
soqneb qaji naŋgi tulaŋ ulaugetosib minjeb, “Ni iga uratgosim ulaŋ.”
Onaqa Yesus a qobuŋ gogetosiqa naŋgi uratnjrsiq aiyej.
38 Aiqa laqnaqa tamo Yesus na mondor uge winjretej qaji a siŋgila na
pailosiq minjej, “E ni daurmqai.” Onaqa Yesus na saidyosiq minjej,
39 “Ni olo ino segi qureq gilsim Qotei na kumbra tulaŋ boledamu emqo
deqa naŋgi sainjre.” Onaqa a puluosiq aqa qureq gilsiq Yesus na kumbra
tulaŋ boledamu yej deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsiq laqnej.

Uŋa bei a Yesus aqa gara ojnaq boletosiq olo aŋgro moiyej qaji a tigeltej

40 Onaqa Yesus a olo qobuŋ gogetosiqa Galili sawaq gilej. Gilsiq qobuŋ
tiryonaq mandamq aisiq ŋam atej di tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi nami bosib a qa tariŋesonab unjrej. Deqa naŋgi a unsibqa tulaŋ
areboleboleinjrej.

41 Onaqa Qotei tal taqato tamo bei aqa ñam Jairus a bosiq Yesus aqa
areq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, “Ni ijo talq au.”
42 Degsi minjej. Di kiyaqa? Aqa aŋgro sebiŋ qujai bole qujai moiqa
laqnej deqa. Aŋgro aqa wausau 12.
Onaqa Yesus na Jairus odyosiqa tigelosiq a dauryosiq gileqnaqa tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi dego naŋgi aiyel daurnjrsib jujuŋosib
giloqneb.
43 Gileqnabqa naŋgo ambleq di uŋa bei ma ti soqnej qaji a naŋgi
daurnjrsiq giloqnej. Uŋa di nami bai na unej leŋ aiyoqnsiq degsi soqnej
wausau 12 uratej. Tamo gargekoba naŋgi nami a boletqa yeqnab naŋgi
keresaiinjroqnej.
44 Deqa a Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa baŋ waiyosiq Yesus aqa
gara mutu ojej. Ojnaqa aqa leŋ aiyoqnej qaji di koboej.
45 Onaqa Yesus a marej, “Yai na ijo gara ojqo?” Onaqa tamo uŋgasari
kalil naŋgi saidonabqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni unime.
Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi ni daurmosib jujuŋmejunub.”
46 Onaqa Yesus a kamba marej, “E qalieonum, bei na ijo gara ojqoqa
siŋgila qudei ijo jejamu uratosiq aqaq gilqo.”
47 Onaqa uŋa di a are qalej, “E Yesus aqa gara ojonum ijo ma koboqo di
ulitqa keresai.” A degsi are qalsiqa are toŋtoŋyonaqa jiŋga na bosiq Yesus
aqa areq di siŋga pulutosiq tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di aqa
kumbra yej qaji di ubtekritej. A Yesus aqa gara ojej deqa ti aqa ma urur
koboej deqa ti ubtej.
48 Onaqa Yesus na minjej, “O uŋa, ni ino areqalo e qa siŋgilatosim
ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo. Deqa ni are lawo na gilsim bole
soqnime.”
49 Yesus na uŋa degsi minjeqnaqa tamo bei a Jairus aqa talq dena
bosiqa Jairus minjej, “Uŋgum. Ino aŋgro nami moiqo. Deqa ni Qalie Tamo
a laŋa wau koba yaim. Uratim aiyem.”
50 Degsi minjnaqa Yesus a anjam di qusiqa Jairus minjej, “Ni ulaaim.
Ni e qa ino areqalo siŋgilatimqa ino aŋgro a boleosim ŋambile sqas.”
51 Osiqa Jairus ombla gilsib Jairus aqa talq di branteb. Brantosib Yesus
na tamo uŋgasari kalil naŋgi tal gogetqa saidnjrsiqa aŋgro moiyej qaji aqa
ai abu aqa aŋgro qalub agi Pita na Jon na Jems na naŋgi segi joqsiqa tal
gogeteb.
52 Tamo uŋgasari kalil naŋgi na aŋgro moiyej qaji a akamkobatoqneb.
Deqa Yesus na minjrej, “Niŋgi akamaib. Aŋgro di a moiyosai. A laŋa ŋeisiq
qambumtejunu.”
53 Degsi minjrnaqa naŋgi Yesus kikiyeb. Naŋgi qalieeb, “Aŋgro a nami
moiyoboletqo.” Degsib qalieosib deqa Yesus kikiyeb.
54 Onaqa Yesus a warum miligiq gilsiqa aŋgro aqa baŋ ojsiqa soqtosiq
minjej, “O Aŋgro, ni tigel.”
55 Degsi minjnaqa a olo ŋambile osiqa urur tigelej. Onaqa Yesus na aqa
ai abu naŋgi minjrej, “Niŋgi iŋgi osib a anaiyiy.”
56 Aqa ai abu naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsib deqa naŋgi tulaŋ
prugugeteb. Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi ijo maŋwa endi unonub
deqa niŋgi ijo ñam ubtosib tamo qudei minjraib.”

9

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi wau enjrej

1 Bati bei Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi koroinjrsiqa siŋgila enjrej. Naŋgi
tamo uŋgasari naŋgo jejamuq dena mondor uge uge winjrqajqa ti tamo
naŋgo ma kobotetnjrqajqa ti deqa siŋgila enjrej.
2 Osiqa naŋgi qariŋnjrsiqa minjrej, “Niŋgi giloqnsibqa Qotei na aqa
segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di
minjre minjre laqnsibqa naŋgo ma kobotetnjroqniy.”
3 Osiqa olo minjrej, “Niŋgi iŋgi iŋgi osib gilaib. Toqoŋ ojaib. Nuŋgo
qaquŋ aib. Iŋgi uyo bei osib gilaib. Silali osib gilaib. Gara jugo aiye aiyel
aib.
4 Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniy. Dena olo
tigeloqnsib qure beiq giloqniy.
5 Tamo naŋgi niŋgi gereiŋgosaiabqa niŋgi qure di uratqa oqnsib nuŋgo
siŋga tumbrum butuyoqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra di unsib
poinjrqas, ‘Bole, iga kumbra ugetonum.’ ”
6 Onaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi tigelosib qure qureq giloqnsibqa
Yesus aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi minjre minjre laqnsib naŋgo
ma kobotetnjroqneb.

Herot a qalieqajqa, “Yesus a tamo yai?”

7 Mandor Herot a maŋwa kalil Yesus a yoqnej qaji deqa quej. Qusiqa
areqalo kobaiyej. Di kiyaqa? Tamo qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a
Jon yansnjro qaji. A moisiq olo subq na tigelqo.”
8 Onaqa qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a Elaija kiyo olo bqo?” Olo
qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami
soqneb deqaji bei. A olo subq na tigelqo.”
9 Ariya Herot a segi marej, “Tamo di a Jon sai. Jon agi e na kakro gentem
moiyej koboej. Di tamo yai olo bqo? E a qa anjam gargekoba queqnum.”
Herot a degsi marsiqa Yesus unqajqa are qalsiq soqnej.

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

10 Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo 12 naŋgi olo bosib aqa areq di
koroosibqa kumbra kalil naŋgi yoqneb qaji deqa saiyosib minjoqneb.
Minjnabqa Yesus a qusiqa naŋgi joqsiq qure bei ñam Betsaida gileb.
11 Gileqnabqa tamo uŋgasari naŋgi endegsib queb, “Yesus a Betsaida
gileqnu.” Degsib qusibqa Yesus dauryosib gileb. Dauryosib gileqnabqa
unjrsiqa Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Man-
dor Koba sqas anjam di minjroqnej. Tamo uŋgasari ma ti so qaji naŋgi
dego Yesus dauryosib gileqnabqa a na naŋgi kalil boletnjroqnej.
12 Onaqa seŋ aisiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi aqa areq bosib
minjeb, “O Tamo Koba, ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa qure qureq
gilsib dia iŋgi uysib ŋereŋqab. Endi wadau sawa. Iŋgi saiqoji.”
13 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi na iŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa
naŋgi na kamba minjeb, “Iga iŋgi sai. Iga bem 5 qe aiyela segi unu. Di
keresai. Iga aisim iŋgi tulaŋ koba awaiyosim tamo uŋgasari kalil endi
naŋgi anainjrqom di dego kereqasai.”
14 Naŋgi degsib mareb. Di kiyaqa? Tamo 5,000 soqneb deqa.
Onaqa Yesus a kamba aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi na tamo
uŋgasari naŋgi minjribqa qur segi segi 50 awoleŋqab.”
15 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi minjrnab
dedegsib awoleŋeb.

16 Awoonabqa Yesus na bem 5 ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge tarosiqa
Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem ti qe ti giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro
naŋgi enjreqnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi jeisib
enjreqnab uyoqneb.
17 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto uratelenŋeb qaji di Yesus aqa
aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqelenŋej.

Pita a Yesus qa poiyonaqa aqa ñam ubtej

18 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti sasalosib naŋgi segi sosibqa Yesus
a Qotei pailyoqnej. Pailyo koboonaqa a na aqa aŋgro naŋgi endegsi
nenemnjrej, “Tamo uŋgasari naŋgi e qa kiyersib mareqnub?”
19 Onaqa aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “Tamo qudei naŋgi mareqnub,
ni Jon yansnjro qaji. Qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Qudei naŋgi
mareqnub, ni Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei
agi subq na tigelqo.”
20 Onaqa Yesus a naŋgi olo nenemnjrej, “Niŋgi segi e qa kiyersib
mareqnub?” Onaqa Pita na minjej, “Ni Qotei aqa Kristus.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

21 Pita a anjam degsi marnaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi siŋgila na
getentnjrsiqa minjrej, “Niŋgi anjam di ubtosib tamo qudei minjraib.”
22 Osiqa minjrej, “E Tamo Aŋgro. Bunuqna e jaqatiŋ koba oqai. Juda
gate naŋgi ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti e qoreibosib
lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”
23 Osiqa aqa aŋgro kalil naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei na e daur-
bqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratekritosim bati gaigai aqa segi
ŋamburbas qoboiyosim e daurboqnem.
24 Tamo bei na aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a padalqas.
Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi ŋambile uratqas di a olo
ŋambile bole oqas.
25 Tamo bei a mandam qa ñoro kalil koroiyosim ariya mondoŋ aqa segi
qunuŋ padalqas di ñoro dena a kiyersim olo aqaryaiyqas? Di keresai.
26 E Tamo Aŋgro. Tamo bei a e qa ti ijo anjam qa ti jemaiyqas di mondoŋ
e bosiyqa e kamba tamo deqa jemaibqas. Bati di e ijo segi riaŋ na ti ijo
Abu aqa riaŋ na ti ijo Abu aqa laŋ aŋgro naŋgo riaŋ na ti bqai.
27 E bole merŋgwai. Tamo qudei ijo areq endi tigelejunub qaji naŋgi
moreŋosaisoqnibqa Qotei na naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba soqn-
imqa naŋgi unqab.”

Yesus aqa aŋgro qalub naŋgi mana goge di Yesus aqa jejamu bulyonaq unobeiteb

28 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa bati 8 onaqa a Qotei pailyqa
marsiqa Pita na Jon na Jems na naŋgi qalub joqsiqa koba na manaq oqeb.
29 Manaq oqsib dia Yesus a Qotei pailyeqnaqa aqa ulatamu bulyonaq
naŋgi unobeiteb. Aqa gara dego tulaŋ puloŋosiq qatekritej.
30 Onaqa tamo aiyel brantosib Yesus ombla anjam maroqneb. Tamo
aiyel di Moses Elaija wo.
31 Naŋgi aiyel riaŋ koba ti Qotei aqa siŋgila ti beb. Bosibqa Yesus a
bunuqna Jerusalem dia aqa wau kobotosim moisim mandam uratqas
anjam deqa Yesus ombla qairoqneb.

32 Yesus aqa aŋgro qalub naŋgi tulaŋ urŋamnjrnaqa ŋereŋesoqneb deqa olo qutuosibqa ŋam poinjrnaqa Yesus aqa riaŋ koba de ti tamo aiyel a ombla tigelesoqneb qaji naŋgi ti unjreb.
33 Onaqa Moses Elaija wo naŋgi olo Yesus urateqnabqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, Moses Elaija wo bosib iga koba na endi unum di bolequja. Deqa iga tal kiñilala qalub gereiyqom. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa.” Pita a anjam bei marqa saiiyonaqa anjam di laŋa marej.
34 Mareqnaqa laŋbi aisiqa naŋgi kabutnjrnaqa naŋgi ulaugeteb.
35 Onaqa laŋbi miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq naŋgi queb, “Endi ijo Aŋgro qujai e segi na giltem qaji. Niŋgi aqa anjam quetoqniy.”
36 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusib ŋam ateb di Yesus a segi naŋgi koba na sonab uneb. Naŋgi tamo bei unosai. Bati deqa naŋgi kumbra uneb qaji di ubtosib tamo qudei naŋgi minjrosaioqneb. Naŋgi mequmosib soqneb.

Yesus a aŋgro mel aqa jejamuq na mondor uge wiyetej

37 Nebeonaqa naŋgi manaq dena olo aisib tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba mana utruq di tariŋesonab itnjreb.
38 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena tamo bei a brantosiqa tulaŋ maosiq Yesus minjej, “O Qalie Tamo, ni ijo aŋgro mel unime. A ijo aŋgro qujai bole qujai.
39 Mondor uge na aqa jejamu ojoqnsiqa mandamq waiyeqnaqa a tulaŋ leleŋoqnsiqa aqa medabuq na maul aiyeqnu. Mondor uge dena a qunjimyoqnsiqa aqa jejamu tulaŋ ugeugeiyeqnu. A olo uratosaieqnu.
40 Deqa e na ino aŋgro naŋgi minjronum, ‘Niŋgi mondor uge di wiyiy.’ Minjronumqa naŋgi na wiyqa yonub keresaiinjrqo.”
41 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa marej, “Niŋgi tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosai bole sai. Nuŋgo areqalo ti kumbra ti tulaŋ uge. Bati gembub e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulbe di qoboiyoqnqai?” Degsi marsiqa aŋgro di aqa abu minjej, “Ino aŋgro mel di osau.”
42 Onaqa osi beqnaqa mondor uge dena aqa jejamu ojsiq mandamq waiyosiq qunjimyoqnej. Yeqnaqa Yesus na mondor uge di ŋiriŋtosiq wiyonaq aŋgro aqa jejamu uratonaq boleej. Boleonaqa Yesus na aŋgro di baŋ ojsiq osi gilsiqa aqa abu yej.
43 Onaqa tamo uŋgasari kalil mana utruq di soqneb qaji naŋgi Qotei aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugugeteb.

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

Tamo uŋgasari naŋgi maŋwa kalil Yesus a yoqnej qaji deqa are koba qaleqnabqa a na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej,
44 “Niŋgi ijo anjam endi geregere quiy. E Tamo Aŋgro. Jeu tamo naŋgi na e ojsib tamo qudei naŋgo baŋq di atqab.”
45 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusib anjam aqa utru Qotei na ulitej deqa naŋgi poinjrosai. Deqa naŋgi Yesus nenemyqajqa ulaeb.

Yesus aqa aŋgro yai a ñam ti sqas?

46 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi ŋiriŋosib aŋgro yai a naŋgi kalil buŋnjrsim ñam ti sqas deqa anjam na qotoqneb.
47-48 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa aŋgro kiñala bei osiqa aqa areq di tigeltosiqa naŋgi osornjrej. Osornjrsiqa minjrej, “Tamo bei

a ijo ñam qa are qalsimqa aŋgro kiñala endeqaji bei osim geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas. Tamo a e osim geregereibqas di a na ijo Abu e qariŋbej qaji di dego osim geregereiyqas. Nuŋgo ambleq di tamo bei a aqa segi ñam soqtqa uratqas di tamo dena niŋgi kalil buŋgosim ñam ti sqas."

Tamo naŋgi niŋgi jeutŋgosaieqnub di naŋgi niŋgi koba na wau qujai

49 Onaqa Jon na Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni que. Iga tamo bei unem. A ino ñam na mondor uge naŋgi winjreqnaqa iga na unsim saidyem. Di kiyaqa? A iga koba na wauosaieqnu deqa."

50 Onaqa Yesus na minjej, "Niŋgi a saidyaib. Tamo naŋgi niŋgi jeutŋgosaieqnub di naŋgi niŋgi koba na wau qujai."

Samaria tamo naŋgi na Yesus qoreiyeb

51 Onaqa Yesus a mandam uratosim laŋ qureq oqwajqa bati jojomonaqa a Jerusalem aiqajqa areqalo qujaitosiqa Jerusalem areiyosiq walwelej.

52-53 Walweloqnsiqa aqa aŋgro qudei naŋgi qariŋnjrnaqa naŋgi namo aisib Samaria naŋgo qure beiq di brantosib Yesus a di ŋeiqajqa minjrnabqa naŋgi na saideb. Di kiyaqa? A Jerusalem aiyoqnej deqa.

54 Onaqa Yesus aqa aŋgro aiyel Jems Jon wo naŋgi kumbra di unsibqa minjiŋ oqetnjrnaqa Yesus minjeb, "O Tamo Koba, ni marimqa iga ŋamyuwo metonam laŋ goge na aisim tamo naŋgi di koitnjrqas."

55 Onaqa Yesus a bulosiqa naŋgi aiyel ŋiriŋtnjrej.

56 Osiqa aqa aŋgro kalil naŋgi joqsiqa koba na qure beiq aiyeb.

Tamo qudei naŋgi Yesus dauryqajqa mareb

57 Naŋgi gam dauryosib aiyeqnabqa tamo bei na Yesus minjej, "Ni sawa sawaq giloqnimqa e ni daurmoqnqai."

58 Onaqa Yesus na minjej, "Bauŋ juwaŋ naŋgi tal ti. Agi sub miligiq di ŋereŋeqnub. Qebari naŋgi simi ti. Deqa naŋgi simiq di ŋereŋeqnub. Ariya e Tamo Aŋgro ŋeiqajqa tal saiqoji. Deqa ni e daurbqajqa gulbe koba."

59 Osiqa tamo bei minjej, "Ni e daurbe." Degsi minjnaqa tamo dena minjej, "O Tamo Koba, ni e odbimqa e mati aisiy ijo abu qa tariŋoqnqai. A moiyimqa subq atsiy di e ni daurmqai."

60 Onaqa Yesus na minjej, "Uŋgum. Tamo moiyo qaji naŋgi segi na tamo moiyo qaji naŋgi subq ateleŋoqnqab. Ariya ni sawa sawaq giloqnsimqa Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di minjre minjre laqne."

61 Onaqa tamo bei na Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni marimqa e mati gilsiy ijo was naŋgi baŋ ojeleŋosiy bosiy ni daurmqai."

62 Onaqa Yesus na minjej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di ni mare mare laqne. Ni que. Tamo bei a kuñi ojsimqa a bulosim qoreq ŋam atoqnqas di a Qotei aqa wau ojqa keresai."

10

Tamo 72 naŋgi Yesus aqa anjam mare mare laqneb

1 Bati bei Tamo Koba a na tamo kalil a dauryoqneb qaji naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa naŋgo ambleq dena tamo 72 naŋgi giltnjrej. Naŋgi aqa anjam mare mare laqajqa deqa giltnjrej. Giltnjrsiqa naŋgi

aiye aiyel namoosib qure kalil a segi bunuqna walwelosim aiqas qaji naŋgi deq aiqajqa minjrsiqa qariŋnjrnaq aiyeb.
2 A naŋgi qariŋnjrqa osiqa yawo anjam endegsi minjrej, “Wauq di iŋgi gargekoba melionub. Ariya iŋgi meli bunuj otorqajqa wau tamo gargekoba sai. Deqa niŋgi wau lanja minjibqa a na wau tamo naŋgi qariŋnjrimqa naŋgi aqa wauq gilsib iŋgi meli bunuj otoreleŋqab.
3 “Deqa niŋgi aiyiy. Niŋgi kaja du du bul unub deqa e na niŋgi qariŋgitqa aisib bauŋ juwaŋ naŋgo ambleq di wauoqnqab.
4 Niŋgi silali osib aiyaib. Nuŋgo qaquŋ aib. Siŋga tatal jigaib. Niŋgi aiyoqnsibqa gamq di tamo qudei turoqnsibqa naŋgi anjam bei minjraib.
5 Niŋgi tal bei gogetoqnsibqa tamo uŋgasari tal miligiq di unub qaji naŋgi endegsib minjroqniy, ‘Niŋgi lawo na soqniy.’
6 Degsib minjroqnibqa lawo tamo bei sqas di a nuŋgo lawo anjam di oqas. Ariya lawo tamo bei sqasai di nuŋgo lawo anjam di olo puluosim nuŋgoq bqas.
7 Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniy. Olo tal bei bei gogetoqnaib. Naŋgi na niŋgi joqsib iŋgi ti ya ti anaiŋgoqnibqa uyoqniy. Niŋgi Qotei aqa wau tamo unub deqa nuŋgo awai agi oqniy.
8 “Niŋgi qure beiq di brantoqnibqa naŋgi niŋgi joqoqnsib iŋgi anaiŋgoqnibqa uyoqniy.
9 Niŋgi qure dia sosibqa tamo uŋgasari ma ti unub qaji naŋgi boletnjroqnsib endegsib minjroqniy, ‘Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo.’
10 Ariya niŋgi qure beiq di brantoqnibqa naŋgi niŋgi gereiŋgosaiabqa niŋgi naŋgi uratnjrqa oqnsib naŋgo qure ambleq di tigeloqnsibqa endegsib minjroqniy,
11 ‘Niŋgi Qotei qoreiyonub deqa nuŋgo qure qa tumbrum gago siŋga qandratqo qaji agi butuyetŋgonum. Ariya niŋgi endegsib qalieoiy, Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo.’ O ijo aŋgro, niŋgi degsib minjroqniy.
12 E niŋgi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa a na qure deqaji naŋgi tulaŋ padaltnjrougetqas. A na Sodom qure naŋgi degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.

Tamo uŋgasari are bulyosai qaji naŋgi mondoŋ tulaŋ padalougetqab

13 “O Korasin qure ti Betsaida qure ti, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Maŋwa e nuŋgoq di yoqnem qaji di Tair qure ti Saidon qure ti naŋgoq di brantej qamu naŋgi nami are bulyosib are uge qa gara jigsib ŋam sumq di awoeb qamu.
14 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa a na niŋgi tulaŋ padaltŋgougetqas. A na Tair qure ti Saidon qure ti naŋgi degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.
15 O Kaperneam tamo uŋgasari, niŋgi laŋ qureq oqwa kere e? Keresai. Qotei na niŋgi breiŋgimqa moiyo qureq aiqab.”
16 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei a nuŋgo anjam qusim dauryqas di a ijo anjam dego qusim dauryqas. Ariya tamo a niŋgi qoreiŋgwas di a na e dego qoreibqas. Tamo a e qoreibqas di a na ijo Abu e qariŋbej qaji di dego qoreiyqas.”

Tamo 72 Yesus na qariŋnjrej qaji naŋgi olo aqa areq beb

17 Yesus na tamo 72 naŋgi di qariŋnjrnaq aisib aqa anjam mare mare
laqneb. Onaqa bunuqna naŋgo wau di koboonaqa naŋgi olo puluosib
Yesus aqa areq bosib areboleboleinjrnaqa minjeb, “O Tamo Koba, iga
ino ñam na mondor uge uge naŋgi winjreqnamqa naŋgi gago anjam
dauryoqnsib jaraiyoqneb.”
18 Onaqa Yesus na minjrej, “Kola minjal urur mandamq aiyeqnu dego
kere Satan a urur laŋ goge na uloŋosiq aiyeqnaq e unonum.
19 Niŋgi quiy. E na Qotei aqa siŋgila niŋgi eŋgonum. Deqa niŋgi siŋgila di
osib amal uge ti degiŋ ti naŋgo siŋgila tentoqnsib laqnqab. Gago jeu tamo
Satan aqa siŋgila kalil dego niŋgi na kobotoqnqab. Deqa iŋgi bei na yala
niŋgi ugeugeiŋgwa keresai.
20 Mondor uge naŋgi nuŋgo anjam dauryoqnsib jaraiyeqnub di bole-
quja. Ariya niŋgi deqa tulaŋ areboleboleiŋgaiq. Qotei a nuŋgo ñam laŋ
qureq di neŋgreŋyej unu. Niŋgi deqa tulaŋ areboleboleiŋgem.”

Yesus a tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei pailyej

21 Bati deqa Mondor Bole a Yesus aqaq aisiq areqalo siŋgilatetonaqa a
tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei endegsi pailyej, “O Abu, ni segi laŋ qa ti
mandam qa ti Koba. E ino ñam soqteqnum. Di kiyaqa? Ni ijo anjam kalil
powo tamo naŋgi qa ulitoqnsimqa tamo naŋgi aŋgro du du bul unub qaji
naŋgi segi qa babteqnam naŋgi poinjreqnu. Od, Abu, ni ino segi areqalo
dauryosim agi degyeqnum.”
22 Yesus a degsi Qotei pailyej. Osiqa marej, “Ijo Abu na iŋgi iŋgi kalil ijo
baŋq di ateleŋej unu. E segi Qotei aqa Ŋiri. Tamo bei a e qa qaliesai. Ijo
Abu a segi e qa qalie. Tamo bei a ijo Abu qa qaliesai dego. E segi ijo Abu
qa qalie. E na tamo qudei naŋgi ijo Abu osornjrqa areibqas di osornjrqai.
Yim naŋgi dego ijo Abu qa qalieqab.”
23 Yesus a degsi marsiqa aqa aŋgro naŋgi joqsiqa naŋgi segi sasalosib
a na minjrej, “Niŋgi nuŋgo ŋamdamu na ijo kumbra uneqnub deqa niŋgi
tulaŋ areboleboleiŋgem.
24 Niŋgi quiy. Nami mandor kokba ti Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti
gargekoba kumbra niŋgi bini uneqnub qaji di unqajqa are koba soqnej.
Ariya naŋgi unosaioqneb. Anjam niŋgi bini queqnub qaji di dego naŋgi
quqwajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi quosaioqneb.”

Samaria tamo bei a kumbra bole yej

25 Onaqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa siŋgila laŋa tenemtqa
osiqa endegsi nenemyej, “O Qalie Tamo, e kumbra bole kiye dauryosiy
dena e ŋambile gaigai sqai?”
26 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Dal anjam neŋgreŋq di kiyersi unu?
Ni gaigai sisiyeqnum. Deqa ni segi na mare.”
27 Onaqa tamo dena minjej, “Dal anjam endegsi unu, ‘Ni ino Tamo
Koba Qotei a tulaŋ qalaqalaiyime. Qalaqalaiyosim ino are miligi ti ino
qunuŋ ti ino siŋgila ti ino areqalo ti kalil a yekritime. Osim ni ino segi
jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi degsim geregereinjroqn-
ime.’ ”
28 Onaqa Yesus na minjej, “Ni kere maronum. Deqa ni kumbra di
yoqnqam dena ni ŋambile oqam.”
29 Onaqa tamo di a diqosiq aqa segi powo babtqa are qalsiq deqa olo
Yesus nenemyej, “Tamo yai a ijo was unu deqa e na gereiyqai?”

30 Onaqa Yesus na kamba yawo anjam endegsi minjej, “Tamo bei a
Jerusalem dena tigelosiqa gam dauryosiq Jeriko qureq aiyeqnaqa gamq
di bajiŋ tamo qudei naŋgi na a ojsib aqa iŋgi iŋgi kalil yaiyekriteb. Osib
aqa gara palontetosib qalougetonab a moiqa jojomonaqa gam qalaq di a
uratosib jaraiyeb. 31 A gam qalaq di ŋeiesonaqa atra tamo bei a gam dena
walwelosiq gilsiq tamo di unej. Unsiqa a aqaryaiyqa uratosiqa gam qala
beiq na buŋyosiqa gilej.
32 Onaqa sokiñalayonaq tamo bei a dego gam dena walwelosiq gilej. A
Livai tamo. A atra tal taqatoqnej qaji. A gam dena walwelosiq tamo di
gam qalaq di ŋeiesonaq unsiqa a dego tamo di aqaryaiyqa uratosiqa gam
qala beiq na buŋyosiqa walwelosiq gilej.
33-34 “Ariya olo sokiñalayonaq Samaria tamo bei a dego gam dena wal-
welosiq gilej. Gilsiq tamo di unsiqa a qa tulaŋ dulosiqa aqa areq bosiqa
goreŋ ti wain ti osiq aqa jejamu pupoiyeleŋeb qaji di yanseleŋosiqa
qoseleŋetej. Osiqa a soqtosiqa aqa donki quraq di atsiqa osi gilsiqa tamo
ŋereŋo qaji talq di gereiyosiq taqatoqnej.
35 Onaqa nebeonaqa Samaria tamo di aqa segi qureq gilqa osiqa ŋereŋo
qaji tal taqato tamo aqa baŋq di silali baŋga qudei atsiqa minjej, ‘Ni silali
endena tamo di geregereiyoqne. E bosiy ino segi silali baŋga gembub ni
olo uratqam di ni kamba emqai.’ ”
36 Yesus na dal anjam qalie tamo di yawo anjam degsi minjsiqa olo
minjej, “Tamo qalub naŋgi gam dena walwelosib gileb. Deqa ni merbe.
Tamo yai a tamo gam qalaq di qalnab ŋeiesoqnej qaji aqa was bole?”
37 Onaqa dal anjam qalie tamo na kamba Yesus minjej, “Samaria tamo
agi tamo deqa dulej qaji di aqa was bole.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni
kere maronum. Deqa ni gilsim kumbra degsim yoqne.”

Yesus a Marta Maria wo naŋgo talq di soqnej

38 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib qure
beiq di branteb. Qure dia unja bei soqnej aqa ñam Marta. A naŋgi joqsiq
koba na aqa tal gogeteb.
39 Marta aqa jaja bei soqnej aqa ñam Maria. A Tamo Koba aqa siŋga
jojomq di awoosiqa aqa anjam quoqnej.
40 Ariya Marta a naŋgo iŋgi goiyetnjrqa marsiqa wau koba yoqnej.
Osiqa Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba, ijo jaja na e uratbqoqa
e segi iŋgi goiyoqnsim iŋgi iŋgi kalil gereiyeqnum. A na e yala aqaryai-
bosai. Deqa ni na minjimqa a e aqaryaibem.”
41 Onaqa Tamo Koba a na kamba Marta minjej, “O Marta, ni iŋgi iŋgi
kalil qa are koba qaleqnum. Ni iŋgi iŋgi deqa are kobaimaiq.
42 Iŋgi qujai qa are qalqam di kere. Maria a iŋgi qujai di oqo. Iŋgi di
tulaŋ boledamu. Iŋgi di tamo bei na olo yaiyqa keresai.”

11

Yesus a pailyo kumbra qa anjam palontej

1 Onaqa bati bei Yesus a sawa beiq gilsiq dia Qotei pailyosiq sonaqa aqa
aŋgro bei na minjej, “O Tamo Koba, Jon a nami aqa aŋgro naŋgi pailyqajqa
gam osornjroqnej dego kere ni na iga dego pailyqajqa gam osorge.”
2 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi Qotei pailyqa
osibqa endegsib pailyoqniy,
‘O Abu, ino ñam tulaŋ getento.

Ni bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgoqnime.
3 Gago iŋgi uyo bati gaigai keretgoqnime.
4 Tamo naŋgi iga qa une ateqnub qaji naŋgo une kalil iga na kobotetnjreqnum deqa ni kamba gago une kalil dego kobotetgoqnime.
Gulbe bei na iga walawalaigosim uneq waigwa laqnimqa ni iga aqaryaigoqnime.' "
5-6 Osiqa Yesus na olo minjrej, "Ino kadoi bei a qolo jige ino talq bosimqa oqeq di tigelosim mermqas, 'O kadoi, ijo was a sawa isaq na walwelosiq ijo talq bqoqa e iŋgi bei anaiyqajqa di saiqoji. Deqa ni bem qalub ebimqa e anaiyqai.'
7 A degsi mermimqa ni na kamba minjqam, 'Ni e ŋeio ŋam gentbaim. E siraŋ qandimtonum. E ijo aŋgro naŋgi ti ŋeiejunum. Deqa e ni bem emqa keresai.'
8 Ni na ino kadoi degsi minjimqa a ni tulaŋ waiŋmqas. Waiŋmimqa ni tigelosim bem yqam. A ino kadoi unu ni deqa are qalsim bem yqasai. A ni tulaŋ waiŋmqo deqa ni tigelosim iŋgi keretosim yqam.
9 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi iŋgi bei qa Qotei pailyqab di a na eŋgwas. Niŋgi iŋgi bei oqa marsibqa ŋamqab di itqab. Niŋgi siraŋme kindokindoŋabqa Qotei na siraŋ waqtetŋgwas.
10 Tamo kalil Qotei pailyeqnub qaji naŋgi iŋgi eqnub. Tamo kalil iŋgi qa ŋameqnub qaji naŋgi iteqnub. Tamo kalil siraŋme kindokindoŋeqnub qaji naŋgi Qotei na siraŋ waqtetnjreqnu.
11 "Tamo bei aqa aŋgro a mamyim qe qa minjimqa a qe yqas. A amal uge yqasai.
12 A na tuwe tawel qa minjimqa a tuwe tawel yqas. A degiŋ yqasai.
13 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi tamo bolesai. Ariya niŋgi nuŋgo aŋgro naŋgi iŋgi bole bole enjreqnub. Niŋgi naŋgi saidnjrosaieqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi endegsi poiŋgem, nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego niŋgi saidŋgosaieqnu. Niŋgi pailyqab di a na aqa Mondor Bole eŋgwas. A na niŋgi saidŋgwasai bole sai."

Tamo qudei naŋgi maroqneb, "Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu"

14 Onaqa Yesus a tamo bei mondor uge na medabu getentesoqnej qaji di mondor uge wiyetej. Wiyetonaqa a olo boleosiqa anjam maroqnej. Deqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugugeteb.
15 Onaqa tamo qudei naŋgi dego Yesus aqa maŋwa di unsib Yesus yomuiyosib maroqneb, "Mondor uge naŋgo gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Siŋgila dena a na mondor uge naŋgi winjreqnu."
16 Onaqa tamo qudei naŋgi Yesus aqa siŋgila laŋa tenemtqa osib gisaŋyosib minjeb, "Ni Qotei laŋ goge di unu qaji aqa siŋgila bei babtim iga unqom."
17 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa yawo anjam endegsi minjrej, "Tamo naŋgi sawa qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi koba na geregere sqa keresai. Naŋgi niñaqosib koboqab. Tamo naŋgi tal qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi dego koba na geregere sqa keresai.
18 Dego kere Satan na aqa segi mondor uge naŋgi winjrqas di naŋgi poaiyelqab. Deqa Satan a kiyersim aqa mondor uge naŋgi olo taqatnjrqas? Di keresai. Niŋgi mareqnub, 'Yesus a Belsebul aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjreqnu.'

19 Di sai. E Belsebul aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjrqai di yai
aqa siŋgila na nuŋgo aŋgro naŋgi mondor uge winjrqab? Deqa naŋgi segi
na merŋgwab, niŋgi anjam groteqnub.
20 Ariya e Qotei aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjrqai di niŋgi en-
degsi poiŋgwas, 'Bole, Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa
bati brantqo.' Niŋgi degsi poiŋgwas.
21 "Tamo siŋgila koba bei a aŋ ti qaja ti ojeleŋosim aqa segi tal geregere
taqatqas di aqa iŋgi iŋgi kalil bole sqab.
22 Ariya tamo bei tulaŋ siŋgila koba a bosim tamo di ombla qotsim
siŋgilaqas di a na qaja ti aŋ ti tal aqa abu a dena siŋgilaoqnej qaji di
yaiyeleŋosim aqa iŋgi iŋgi kalil eleŋqas. Osim iŋgi iŋgi di tamo qudei naŋgo
baŋq di olo ateleŋqas.
23 "Tamo bei na e beterbqasai di a na e jeutbqas. Tamo bei a e ombla
wauqasai di a na ijo wau ugetetbqas."

Mondor uge a tamo aqa jejamu uratosim olo bqas

24 Osiqa Yesus a olo marej, "Mondor uge a tamo bei aqa jejamuq dena
ulaŋosim sawa kaŋgraŋoq gilqas. Gilsim dia laqnsimqa aqaratqajqa sawa
ŋamam ugeiyim marqas, 'E olo puluosiy ijo tal uratem qaji deq olo aiqai.'
25-26 A degsi marsimqa aisim tal di nami maŋ solsib iŋgi iŋgi kalil
gereiyeb milalejunu di unsimqa olo puluosim gilsim mondor uge 7 tulaŋ
ugedamu naŋgi joqsim bosim koba na tal dia sqab. Soqnibqa tamo di
aqa so tulaŋ ugeqas. Aqa so uge namij degwasai. Aqa so olo tulaŋ
ugedamuqas."

Tamo yai naŋgi tulaŋ areboleboleinjrim sqab?

27 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena
uŋa bei a brantosiqa tulaŋ leleŋosiqa Yesus minjej, "Ino ai agi ni nami
ŋambabtmosiqa muŋgum anaimoqnej qaji a Qotei aqa ŋamgalaq di uŋa
tulaŋ bolequja. Deqa a tulaŋ areboleboleiyim sqas."
28 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ijo ai a segi areboleboleiyqasai.
Tamo naŋgi Qotei aqa anjam quoqnsib dauryeqnub qaji naŋgi dego tulaŋ
areboleboleinjrim sqab."

Tamo qudei naŋgi Yesus aqa maŋwa unqajqa minjeb

29 Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus aqa areq di
koroeqnabqa a na naŋgi endegsi minjroqnej, "Tamo uŋgasari bini bati
endeqa unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ ugedamu. Naŋgi gaigai Qotei aqa
maŋwa laŋa unqajqa metbeqnub. Deqa e na Qotei aqa maŋwa bei naŋgi
osornjrqasai. Jona aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi unqab.
30 Agi Jona a segi maŋwa bul sonaqa tamo uŋgasari Ninive qureq di
soqneb qaji naŋgi maŋwa di uneb. Dego kere e Tamo Aŋgro maŋwa bul
soqnit tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi maŋwa di unqab.
31 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa uŋa
mandor nami guta di sawa taqatoqnej qaji a tigelqas. Tigelosimqa tamo
uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge babtetnjrqas. A
degyqas. Di kiyaqa? Uŋa di a nami Solomon aqa powo kobaquja unqa
marsiqa sawa isaq na walwelosi bej deqa. Ariya bini tamo bei Solomon
tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.
32 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa Ninive
tamo naŋgi dego tigelqab. Tigelosibqa tamo uŋgasari bini bati endeqa
unub qaji naŋgo kumbra uge babtetnjrqab. Naŋgi degyqab. Di kiyaqa?

Ninive tamo naŋgi nami Jona aqa anjam qusib are bulyeb deqa. Ariya bini tamo bei Jona tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu."

Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul

33 Osiqa Yesus a olo marej, "Tamo bei a lam qatrentosim tal surumq di atqasai. Kulum miligiq jugwasai. Boleq di gaintim warum suwaŋamqa tamo uŋgasari naŋgi tal miligiq gilsib warum geregere unqab.

34 Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul. Deqa ino ŋamdamu boleqas di ino jejamu kalil suwaŋesqas. Ariya ino ŋamdamu ugeqas di ino jejamu kalil ambruesqas.

35 Deqa niŋgi geregere unoqniy. Nuŋgo jejamu suwaŋejunu qaji di olo ambruo uge.

36 Ino jejamu kalil suwaŋekritqas di taqal bei ambruqa keresai. Deqa ino jejamu kalil suwaŋoq di soqneme. Lam puloŋosiq ni suwantmeqnu dego kere."

Farisi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti kumbra uge uge yeqnub

37 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa Farisi tamo bei a Yesus aqa areq bosiq minjej, "Aqo ombla ijo talq gilsim iŋgi uyqom." Osiqa naŋgi ombla aqa talq gilsib awoeb.

38 Awoosib Yesus a iŋgi uyqa osiqa a mati baŋ yansosaisosiq laŋa uyej. Deqa Farisi tamo a Yesus aqa kumbra di unsiqa tulaŋ prugugetej.

39 Onaqa Tamo Koba a na minjej, "Niŋgi Farisi nuŋgo kumbra uge agi ubtosiy merŋgwai. Niŋgi ya gambaŋ ti tabir ti qore segi yanseqnub. Niŋgi miligi yansosaieqnub. Di yawo anjam. Aqa damu agiende. Niŋgi babaŋ na tamo bole. Ariya nuŋgo are miligi kumbra uge ti bajiŋ kumbra ti dena maqejunu.

40 Niŋgi nanari tamo! Qotei a nuŋgo jejamu gereiyosiqa nuŋgo are miligi dego gereiyej. Di niŋgi qaliesai kiyo?

41 Deqa iŋgi iŋgi kalil nuŋgo are miligiq di unu qaji di niŋgi eleŋosib tamo iŋgi saiqoji naŋgi enjroqniy. Niŋgi kumbra degyibqa nuŋgo iŋgi iŋgi kalil milalesqas.

42 "O Farisi tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Niŋgi dal anjam kiñilala segi dauryeqnub. Agi niŋgi lei ti lombo ti saga ti oqnsib poto 10 yoqnsib oto qujai Qotei atraiyeqnub. Ariya niŋgi Qotei aqa dal anjam kokba dauryqajqa urateqnub. Agi niŋgi kumbra bole bole dauryosaieqnub. Niŋgi Qotei qalaqalaiyosaieqnub. Niŋgi dal anjam kiñilala segi dauryeqnub. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi are bulyosib dal anjam kokba dauryosib laqniy. Niŋgi dal anjam kiñilala dego dauryqa urataib.

43 "O Farisi tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Niŋgi Qotei tal miligiq di tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awoqajqa tulaŋ areboleboleiŋgeqnu. Niŋgi koro sawaq di dego tamo uŋgasari naŋgi na nuŋgo ñam soqtetŋgosib baŋ ojetŋgwajqa deqa areboleboleiŋgeqnu.

44 "O Farisi tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Niŋgi tamo moiyo qaji sub bul unub. Sub gogeq di mariŋ na kabutqo. Deqa tamo uŋgasari naŋgi quraq na walweloqnqab di naŋgi qalieqasai."

45 Yesus a anjam degsi marnaqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa anjam di qusiqa minjej, "O Qalie Tamo, ni Farisi naŋgi anjam degsi minjronum deqa ni gago ñam dego ugetoiyonum."

46 Onaqa Yesus na kamba minjej, “O dal anjam qalie tamo, niŋgi
dego tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Niŋgi tamo uŋgasari naŋgi gulbe
kokba enjreqnab qoboiyoqnsib unub. Ariya niŋgi na olo naŋgo gulbe di
qoboiyetnjrosaieqnub.
47 “Niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Nuŋgo moma naŋgi nami
Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi ñumeqnab morenŋoqneb. Ariya niŋgi
na olo naŋgo sub gereiyeqnub.
48 Nuŋgo kumbra dena niŋgi endegsib marobuleqnub, ‘Gago moma
naŋgo kumbra bole.’ Niŋgi degsib marobuleqnub. Agi nuŋgo moma
naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi ñumoqneb. Ariya niŋgi na olo
naŋgo sub gereiyeqnub.
49 “Utru deqa Qotei powo koba ti unu qaji a endegsi marej, ‘E ijo
medabu o tamo naŋgi ti ijo anjam maro tamo naŋgi ti qariŋnjritqa
tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgoq giloqnibqa naŋgi na
naŋgi jeutnjroqnsib tulaŋ ugeugeinjroqnqab. Osib qudei ñumoqnib
morenŋoqnqab.’
50-51 O dal anjam qalie tamo, Qotei a nuŋgo moma naŋgo une kalil osim
tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo jejamuq di atelenŋqas.
Nuŋgo moma naŋgo une di agi naŋgi nami yqajqa utru atsib Kein na Abel
qalnaq moiyej. Qotei a mandam atej bati deqa naŋgi une di yqajqa utru
ateb. Dena bosi bosib Sekaraia atra bijal ti atra tal ti ambleq di qalnab
moiyej. E bole merŋgwai. Une kalil di aqa awai uge Qotei na osim tamo
uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi enjrqas.
52 “O dal anjam qalie tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa?
Tamo uŋgasari naŋgi Qotei qalieqajqa gam itqa mareqnabqa niŋgi na
olo gam getentetnjreqnub. Niŋgi segi Qotei qalieqajqa gam itqa keresai.
Deqa tamo uŋgasari naŋgi dego gam di itqa yeqnab niŋgi na olo gam
getentetnjreqnub.”
53 Osiqa Yesus a tigelosiqa tal di uratosiq gilej. Bati deqa dal an-
jam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti a qa minjiŋ oqetnjrnaqa anjam
gargekoba nenemyoqneb.
54 A anjam bei grotimqa naŋgi a ojqajqa deqa anjam gargekoba nene-
myoqnsib a dadauryoqneb.

12

Yesus a Farisi naŋgo kumbra uge qa anjam marej

1 Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus unqajqa bosib
koroosib jujuŋkobaeb. Siŋga waiyosib walwelqa keresai. Deqa tamo
qudei na tamo qudei naŋgo siŋga sosetnjroqneb. Bati deqa Yesus a aqa
aŋgro naŋgi joqsiqa naŋgi sasalosib a na minjrej, “Niŋgi geregere ŋam
atoqniy. Farisi naŋgi gisaŋ tamo. Naŋgi anjam maro aiyelteqnub. Bem
tiyeqnu qaji sum Farisi naŋgo bem ti bulyimqa bem dena tiyekritosim
tulaŋ kobaqujaqas.
2 Deqa niŋgi quiy. Kumbra kalil kabuejunu qaji di boleq dqas. Anjam
kalil uliejunu qaji di tamo naŋgi qusib poinjrqas.
3 Deqa anjam kalil niŋgi ambruq di mareqnub qaji di suwaŋamqa tamo
naŋgi quqwab. Anjam kalil niŋgi warum miligiq di mareqnub qaji di
tamo naŋgi bijal gogeq di tigelosib palontqab.”

Niŋgi Qotei segi ulaiyiy

4 Osiqa Yesus a olo marej, “O ijo aŋgro, niŋgi quiy. Niŋgi jeu tamo naŋgi
ulainjraib. Naŋgi nuŋgo jejamu segi qalsib moiyotqa kere. Naŋgi niŋgi
gulbe bei eŋgwa keresai. Deqa niŋgi naŋgi ulainjraib.
5 Tamo niŋgi ulaiyqab qaji agi deqa merŋgwai. Qotei a segi nuŋgo
jejamu moiyotosim bunuqna nuŋgo qunuŋ dego ŋamyuwoq waiyqa kere.
Deqa niŋgi a segi ulaiyiy.
6 “Niŋgi qalie. Tamo naŋgi qebari sinjir silali kobaquja na awaiyo-
saieqnub. Silali kiñala na awaiyeqnub. Ariya Qotei na qebari sinjir naŋgi
geregere taqatnjreqnu. A na naŋgi uratnjrosaieqnu.
7 Dego kere Qotei a nuŋgo gate baŋga segi segi sisiyoqnsiq geregere
taqateqnu. Deqa niŋgi ulaaib. Niŋgi qebari kalil naŋgi tulaŋ
buŋnjrejunub.”

Iga Yesus aqa ñam marqajqa jemaigwasai

8 Osiqa Yesus a olo marej, “E Tamo Aŋgro. Niŋgi mandam tamo naŋgo
ulatamuq di ijo ñam boleq atsib marqab di mondoŋ e na kamba Qotei
aqa laŋ aŋgro naŋgo ulatamuq di nuŋgo ñam boleq atsiy marqai.
9 Ariya niŋgi mandam tamo naŋgo ulatamuq di ijo ñam marqajqa
asgiŋgwas di mondoŋ e kamba dego Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgo ulatamuq
di nuŋgo ñam marqajqa asgibqas.
10 “E Tamo Aŋgro. Tamo bei na e misiliŋbqas une di Qotei na kobotqas.
Ariya tamo bei na Mondor Bole misiliŋyqas une di Qotei na kobotqasai.
11 “Bunuqna Juda tamo kokba naŋgi niŋgi ojsib naŋgo Qotei tal miligiq
di tigeltŋgosib nenemŋgibqa niŋgi na kamba anjam kiye minjrqajqa deqa
are koba qalaib. Rom naŋgo gate ti naŋgo mandor ti naŋgo ulatamuq di
dego niŋgi tigeltŋgibqa niŋgi na kamba anjam minjrqajqa ulaaib.
12 Bati deqa Mondor Bole na areqalo eŋgimqa niŋgi anjam marqab.”

Ñoro tamo qa yawo anjam

13 Onaqa tamo uŋgasari koroesoqneb qaji naŋgo ambleq dena tamo bei
a tigelosiqa Yesus minjej, “O Qalie Tamo, ni ijo was minjimqa a na gago
abu moiyej qaji aqa ñoro kalil ambleq na potosim taqal bei ebqas.”
14 Onaqa Yesus na minjej, “Tamo yai na e giltbqo deqa e nuŋgo gulbe di
gereiyqai?”
15 Degsi minjsiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi ñoro
koba oqajqa mamaulŋgaiq. Niŋgi ñoro koba ti sqab dena niŋgi ŋambile
bole oqa keresai. Niŋgi ijo anjam deqa geregere are qaloqniy.”
16 Osiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei soqnej. Aqa
wauq di iŋgi tulaŋ koba melioqnej.
17 Deqa a endegsi are qalej, ‘E kiyerqai? Ijo iŋgi tulaŋ koba melieleŋqo.
Deqa e iŋgi di atqajqa tal keresaiibqo.’
18 Osiqa marej, ‘E endegyqai. E ijo tal kalil koŋeleŋosiy olo tal kokba
ateleŋqai. Osiy ijo iŋgi meli kalil tal kokbaq di jugwai. Ijo ñoro kalil dego
dia jugeleŋqai.
19 Jugeleŋosiy marqai, “Ijo iŋgi iŋgi tulaŋ koba agi atonum unu. Deqa
e aqaratosiy laŋa awesqai. Sosiy iŋgi ti ya ti uyoqnsiy areboleboleiboqn-
qas. Wausau gargekoba gilqas ijo iŋgi iŋgi di koboqasai.” ’
20 Tamo di a degsi marnaqa Qotei na minjej, ‘Ni nanari tamo. Qolo
qujai endeqa e ino qunuŋ yaimitqa ni moiqam. Yimqa iŋgi iŋgi kalil ni na
gereiyosim atonum qaji di tamo yai na olo oqas?’ Qotei na degsi minjej.

21 Dego kere tamo naŋgi ñoro koba koroiyejunub qaji naŋgo ñoro qoji
padalqab. Naŋgi laŋ qure qa ñoro saiqoji unub deqa naŋgi Qotei aqa
ŋamgalaq di sougetesosib moreŋqab."

Niŋgi bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib

22 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "Niŋgi mandamq
endi bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib. Osib endegsib maraib, 'Iga iŋgi
qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu kabutqom?' Niŋgi
degsib maraib.
23 Niŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile oqasai. Niŋgi gara jugoqnqab dena segi
nuŋgo jejamu bole sqasai.
24 Niŋgi qebari naŋgi unjriy. Naŋgi iŋgi yagosaieqnub. Iŋgi otorosib
talq di atosaieqnub. Ariya Qotei na qebari naŋgi iŋgi anainjreqnu. Niŋgi
qalie, qebari naŋgi qunuŋ saiqoji. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Niŋgi qebari
naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub.
25 Niŋgi mandamq endi sokobaiyqajqa deqa are koba qalaib. Niŋgi are
koba qalqab dena niŋgi nuŋgo segi sqajqa bati olo yala totoryqa keresai.
Sai bole sai.
26 Niŋgi wau kiñala deqaji yqa keresai deqa niŋgi kiyaqa iŋgi qudei qa
are koba qaleqnub?
27 "Niŋgi ŋam so unjriy. Naŋgo wala kiyersib branteqnub di niŋgi qalie-
sai. Naŋgi segi wauosaieqnub. Naŋgo segi wala gereiyosaieqnub. Deqa e
niŋgi endegsi merŋgwai. Nami Solomon a gara wala boledamu jugoqnej.
Ariya ŋam so aqa wala dena Solomon aqa wala tulaŋ buŋyejunu.
28 Maŋ laŋaj a bini oqwas nebe tamo naŋgi na giŋgeŋyosib ŋamyuwoq
waiyqab. Maŋ laŋaj di Qotei na wala enjreqnu. Deqa niŋgi kiyaqa Qotei
qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa yonub keresaiiŋgwo? Niŋgi maŋ laŋaj sai.
Niŋgi tamo qunuŋ ti. Deqa niŋgi endegsi poiŋgem, Qotei a niŋgi dego gara
eŋgoqnqas.
29 Niŋgi areqalo kobaiyosib endegsib maraib, 'Iga iŋgi ti ya ti qabe na
osim uyqom?' Niŋgi degsib maraib.
30 Tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi iŋgi iŋgi deqa are koba
qaleqnub. Ariya niŋgi deqa are koba qalaib. Nuŋgo Abu a qalie, niŋgi
laŋa sqa keresai. Niŋgi iŋgi iŋgi deqaji oqnsib sqab.
31 Deqa niŋgi Qotei na taqatŋgosim nuŋgo Mandor Koba sqajqa
siŋgilaoqniy. Niŋgi degyqab di Qotei na kamba iŋgi uyo ti gara ti dego
eŋgoqnqas."

Niŋgi laŋ qure qa iŋgi iŋgi oqajqa deqa are qaloqniy

32 Osiqa Yesus a olo marej, "O ijo kaja du du niŋgi ulaaib. Nuŋgo Abu a
nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa areareteqnu.
33 Deqa niŋgi kumbra endegyiy. Niŋgi nuŋgo ñoro kalil qariŋyosib silali
osib tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi di jeisib enjriy. Osib silali jugwajqa quŋ
ugeosaieqnu qaji di gereiyosib laŋ qure qa iŋgi iŋgi eleŋosib di jugeleŋoiy.
Iŋgi iŋgi di koboqa keresai. Bajiŋ tamo naŋgi bosib oqasai. Sisimbiŋ na
ugetqasai. Iŋgi iŋgi di gaigai sqas.
34 Sawa qabia ino ñoro bole unu dia ino are miligi dego siŋgilatim sqas."

Kaŋgal tamo bole a tal lanja olo bqajqa bati qa tariŋeqnu

35 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi nuŋgo gara tigeleŋosib nuŋgo iŋgi iŋgi
kalil gereiyosib waŋal qatrentosib ijo bqajqa bati qa tariŋosib soqniy.

36 Tamo bei a goiyo kobaq dena olo bosim aqa talq di brantosim siraŋme kindokindoŋamqa aqa kaŋgal tamo naŋgi a qa tariŋejunub qaji naŋgi siraŋme waqtoqujatqab. Dego kere niŋgi ijo bqajqa bati qa tariŋosib soqniy.
37 Tal lanja aqa kaŋgal tamo naŋgi a qa tariŋosib ŋam atoqnibqa bosim degsi unjrimqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas. Deqa a na naŋgi metnjrim awoeleŋabqa iŋgi anainjroqnqas.
38 A qolo jige kiyo nebeqa laqnimqa kiyo bosim aqa kaŋgal tamo naŋgi a qa tariŋosib ŋam atoqnibqa degsi unjrimqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.
39 "Niŋgi are qaliy. Bati gembu bajiŋ tamo a bosim tal paratqas di tal lanja a qalieqasai. A nami qalieosiq sonaq qamu bajiŋ tamo a bosiq tal paratqa yonaq unsiq wiyej qamu.
40 Dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati niŋgi qaliesai. E bosiy niŋgi pruqtŋgaim deqa niŋgi geregere ŋam atoqnsib e qa tariŋoqnsib soqniy."

Tamo yai a wau tamo bole?

41 Onaqa Pita na Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni yawo anjam maronum di iga segi quqwajqa kiyo tamo uŋgasari kalil naŋgi dego quqwajqa kiyo?"
42 Onaqa Tamo Koba a na minjej, "Kaŋgal tamo yai a areqalo bole ti sosiqa gaigai wau bole yeqnu? Kaŋgal tamo di tal lanja na endegsi minjqas, 'Ni na ijo kaŋgal tamo kalil naŋgi geregere taqatnjroqnsimqa naŋgo iŋgi uyqajqa batioqnimqa iŋgi anainjroqne.'
43 Degsi minjsimqa sawa beiq gilsim di sqas. Olo puluosim wau kalil a na aqa kaŋgal tamo yej qaji di kalil keretosim soqnimqa a bosim unimqa kaŋgal tamo di a tulaŋ areboleboleiyqas.
44 Deqa e bole merŋgwai. Kaŋgal tamo di a wau boledamu yej deqa tal lanja na aqa iŋgi iŋgi kalil osim aqa baŋq di atim a na taqatetoqnqas.
45 Ariya kaŋgal tamo di a endegsi are qalqas, 'Ijo tamo koba a urur bqasai.' Degsi are qalsimqa a na kaŋgal tamo ti kaŋgal uŋa ti naŋgi laŋa laŋa kumbaiŋnjroqnqas. Osim iŋgi ti wain ti uyoqnsim nanarioqnqas.
46 Aqa tamo koba bqajqa bati a qaliesai deqa a kumbra degsim yoqnimqa aqa tamo koba brantoqujatosim unimqa a tulaŋ prugugetqas. Deqa aqa tamo koba na a qalougetosim tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgo so sawaq waiyim aiqas.
47 "Tal lanja na aqa kaŋgal tamo bei minjqas, 'Ni wau di ye.' Yimqa a geregere qusim ariya a olo asgimosim wau di yosaiamqa tal lanja na a kumbaiŋyogargekobatqas.
48 Ariya tal lanja na aqa kaŋgal tamo bei minjqas, 'Ni wau di ye.' Yimqa a geregere quosai deqa a wau di yosaiamqa tal lanja na a jiŋga na kumbaiŋyoqujaitqas. Niŋgi quiy. Qotei na tamo bei wau koba yimqa a wau di ojsim olo wau tulaŋ koba dego ojeme. Qotei na tamo bei aqa baŋq di wau koba atimqa a wau di taqatosim olo wau tulaŋ koba dego taqateme."

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi pupoinjrimqa naŋgi jeu jeu sqab

49 Osiqa Yesus a olo marej, "E ŋamyuwo waiyit mandamq aiqas. E deqa bem. Deqa e Qotei endegsi pailyeqnum, 'O Abu, ŋamyuwo di urur puloŋeme.'
50 Niŋgi quiy. E yanso bei oqai. E yanso di osaiunum deqa e are tulaŋ gulbekobaibeqnu.

51 O ijo aŋgro, niŋgi kiyersib are qalonub? E na qaja kobotitqa tamo uŋgasari naŋgi geregere lawo na sqajqa e deqa bem kiyo? Sai. E na qaja kobotqajqa bosai. E na tamo uŋgasari naŋgi pupoinjritqa naŋgi jeu jeu sqajqa deqa bem.
52 Bini bati endeqa ti bunuq qa ti tamo 5 tal qujaiq di unub qaji naŋgi ijo ñam qa jeu jeu sqab. Tamo qalub naŋgi na tamo aiyel jeutnjroqnqab. Tamo aiyel naŋgi na tamo qalub jeutnjroqnqab.
53 Abu naŋgi na naŋgo segi aŋgro mel naŋgi jeutnjroqnqab. Aŋgro mel naŋgi na naŋgo segi abu naŋgi jeutnjroqnqab. Ai naŋgi na naŋgo segi aŋgro sebiŋ naŋgi jeutnjroqnqab. Aŋgro sebiŋ naŋgi na naŋgo segi ai naŋgi jeutnjroqnqab. Aiŋ qeli naŋgi na naŋgo segi aiŋ yala naŋgi jeutnjroqnqab. Aiŋ yala naŋgi na naŋgo segi aiŋ qeli naŋgi jeutnjroqnqab."

Kumbra bini branteqnu qaji di tamo naŋgi utru poinjrosaieqnu

54 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsi minjrej, "Seŋ aiyoq dena laŋbi tigelamqa niŋgi unsib marqab, 'Awa bqas.' Degsib marqab awa bqas.
55 Meli jagwa bamqa niŋgi unsib marqab, 'Sawa kaŋkaŋqas.' Degsib marqab sawa kaŋkaŋqas.
56 Niŋgi gisaŋ ani. Niŋgi mandam ti laŋ ti unoqnsib geregere pegiyeqnub. Ariya kiyaqa kumbra bini branteqnu qaji di niŋgi unoqnsib utru poiŋgosaieqnu?"

Tamo bei a ni qa anjam soqnimqa niŋgi segi aiyel anjam urur gereiyoqujatiy

57 Osiqa Yesus a olo marej, "Kumbra bole ti kumbra uge ti di niŋgi kiyaqa geregere pegiyosaieqnub?
58 Tamo bei a ni qa anjam soqnimqa niŋgi ombla walwelosib anjam pegiyo talq giloqnsibqa gamq di niŋgi segi aiyel anjam urur gereiyoqujatiy. Yosib anjam moiyotosib a ni osim anjam pegiyo talq gilqasai. Ariya niŋgi gamq di anjam gereiyqasai di a na ni osi gilsimqa anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq di tigeltmimqa anjam pegiyo tamo a ni osim qaja tamo naŋgo baŋq di atqas. Yimqa naŋgi na ni osib tonto talq di waimqab.
59 Deqa e ni mermqai. Ni tonto talq dena olo oqedqasai. Ni mati ino une aqa awai kalil keretimqa di ni uratmib oqedqam."

13

Tamo a are bulyqasai di a padalqas

1 Onaqa bati deqa tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, "O Tamo Koba, Galili tamo qudei naŋgi wagme osib Qotei atraiyeqnabqa Pailat na aqa qaja tamo naŋgi qariŋnjrnaq gilsib naŋgi ñumnab naŋgo leŋ aisiq wagme naŋgo leŋ ti tuturej."
2 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi kiyersib are qalonub? Galili tamo naŋgi di une gargekoba yoqneb deqa gulbe di naŋgoq di brantej. Galili tamo qudei naŋgi une gargekoba yosaieqnub. Niŋgi degsib are qalonub kiyo?
3 Di sai. E niŋgi merŋgwai. Niŋgi are bulyqasai di niŋgi kalil dego padalqab.
4 Jerusalem dia tal olekoba aqa ñam Siloam di puosiqa tamo 18 naŋgi ñumnaq moreŋeb. Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Tamo 18 moreŋeb qaji naŋgi une gargekoba yoqneb deqa naŋgi degsib moreŋeb. Tamo

qudei Jerusalem di unub qaji naŋgi une gargekoba yosaieqnub. Niŋgi degsib are qalonub kiyo?
5 Di sai. E niŋgi merŋgwai. Niŋgi are bulyqasai di niŋgi kalil dego padalqab."

Qura geitosai qaji aqa yawo anjam

6 Osiqa Yesus a yawo anjam bei endegsi marej, "Tamo bei a aqa wauq di qura yagej. Bunuqna a qura gei oqajqa marsiq bej. Bosiq unej qura geitosai.
7 Deqa a na aqa wau taqato tamo minjej, 'Ni que. Wausau qalub gilqo e boqnsim ŋam atoqnem qura geitosai. Deqa uŋgum. Qomsim waiy. A kiyaqa mandam aqa namur laŋa saitqas?'
8 Onaqa wau taqato tamo na minjej, 'O Tamo Koba, ni mati uratim soqnem. Wausau qujai endeqa e na qura utruq di moror qamsiy namur atsiy unqai.
9 Degyitqa wausau bei qa geitqas kiyo sai kiyo? Saiamqa ni marim e qomsiy waiyqai.' " Yesus a yawo anjam degsi marej.

Yori bati qa Yesus na uŋa bei boletej

10-11 Onaqa yori bationaqa Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa Qotei aqa anjam minjroqnej. Minjroqnsiqa ŋam atej uŋa bei sonaq unej. Uŋa di a maiyej. Mondor uge na ma yonaqa wausau 18 a groŋosiq laqnej. A tiŋtiŋ tigelqa keresai.
12 Deqa Yesus na uŋa di unsiq metonaqa aqa areq bonaqa minjej, "O uŋa, ni que. Endego ino ma di ni uratmqas."
13 Degsi minjsiqa uŋa aqa jejamuq di baŋ atnaqa aqa ma koboonaqa a tiŋtiŋ tigelosiqa Qotei aqa ñam soqtoqnej.
14 Onaqa Qotei tal taqato tamo a Yesus aqa maŋwa di unsiqa minjiŋ oqetej. Di kiyaqa? Yesus a yori bati qa uŋa di boletej deqa. Deqa Qotei tal taqato tamo na tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjrej, "Bati 6 iga waueqnum. Deqa wau qa bati segi nuŋgo ma boletqajqa boqniy. Yori bati qa nuŋgo ma boletqajqa baib."
15 Onaqa Tamo Koba a na kamba minjej, "Niŋgi gisaŋ tamo. Niŋgi yori bati gaigai nuŋgo makau ti donki ti tontonub unub di sil palontoqnsib joqoqnsib ya anainjreqnub.
16 Ariya uŋa endi a Abraham aqa moma. Satan na ma yonaqa wausau 18 ma ti soqnej. Deqa e kiyaqa yori bati qa aqa ma di uratit sqas? Sai. E boletqai."
17 Yesus a degsi marnaqa aqa jeu tamo kalil naŋgi aqa anjam di qusibqa jemainjrej. Kumbra kalil Yesus a yoqnej qaji di tulaŋ bolequja deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnej.

Sis yago qa yawo anjam

18 Onaqa Yesus a olo marej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Yawo anjam kiye niŋgi merŋgitqa Qotei aqa kumbra di aqa utru niŋgi geregere poiŋgwas?
19 Od, e qalieonum. Qotei aqa kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere. Bunuqna sis a oqsiq tulaŋ kobaqujaonaqa qebari naŋgi bosib aqa daniq di simi ateleŋeb."

Bem tiyeqnu qaji sum aqa yawo anjam

20 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Yawo anjam kiye niŋgi merŋgitqa
Qotei aqa kumbra di aqa utru niŋgi geregere poiŋgwas?
21 Od, e qalieonum. Qotei aqa kumbra di bem tiyeqnu qaji sum bul.
Uŋa bei a bem tiyeqnu qaji sum kiñala osiqa bem sum laŋaj ti turtosiq
web kobaqujaq di bulyonaqa bem kalil tiyekritej.”

Niŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqajqa siŋgilaoiy

22 Yesus a dena tigelosiqa Jerusalem aiqajqa gam dauryosiq qure
kokba ti qure kiñilala ti dia Qotei aqa anjam minjre minjre aiyoqnej.
23 Aiyeqnaqa tamo bei na minjej, “O Tamo Koba, Qotei na tamo quja
quja segi eleŋqas kiyo? Ni iga geregere merge.” Onaqa Yesus na kamba
minjrej,
24 “Niŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqajqa siŋgilaoiy. E niŋgi merŋgwai.
Tamo gargekoba naŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqajqa siŋgilaoqnib ugein-
jroqnqas.
25 Tal aqa abu a tigelosim siraŋme kabutimqa niŋgi oqeq di tigelosibqa
siraŋme kindokindoŋosib minjoqnqab, ‘O Tamo Koba, ni na siraŋme
waqtetgime.’ Amqa a na kamba merŋgwas, ‘Niŋgi tal qabe? E niŋgi
qaliesai.’
26 Degsi merŋgimqa niŋgi na minjqab, ‘O Tamo Koba, iga ni ombla iŋgi ti
ya ti uyoqnem. Ni gago qureq di Qotei aqa anjam plaltosim mergoqnem.’
27 Degsib minjibqa a na kamba merŋgwas, ‘Niŋgi tal qabe? E niŋgi
qaliesai. Deqa niŋgi kalil jaraiyiy. Niŋgi kumbra uge yo qaji tamo.’
28 A na niŋgi degsim merŋgsim niŋgi qalaq di breiŋgwas. Yimqa Abra-
ham, Aisak, Jekop, Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi ti Qotei na
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Soqnimqa niŋgi naŋgi unjrsibqa
akamkobaoqnsib pailoqnsib nuŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.
29 Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi sawa guta na guma na tauŋ na
bebeŋ na ti bosib Qotei aqa siŋgaq di koroeleŋabqa Qotei a naŋgo Mandor
Koba sosim naŋgi taqatnjrqas. Yimqa naŋgi Qotei ombla awoosib iŋgi
uyoqnqab.
30 Deqa niŋgi quiy. Tamo qudei bini ñam ti unub qaji naŋgi mondoŋ
ñam saiqoji sqab. Ariya tamo qudei bini ñam saiqoji unub qaji naŋgi
mondoŋ ñam ti sqab.”

Yesus a Jerusalem naŋgi qa dulej

31 Onaqa bati deqa Farisi qudei naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb,
“Mandor Herot a ni lumsim moiyotmqa mareqnu. Deqa ni sawa endi
uratosim ulaŋ.”
32 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi gilsib gisaŋ tamo Herot a
endegsib minjiy, ‘Yesus a marqo, “Bini e mondor uge uge naŋgi winjro-
qnsiyqa tamo ma ti naŋgi boletnjroqnqai. Nebe dego e wau di yoqnqai.
Ariya alieb e ijo wau di kobotqai.” ’ Niŋgi gilsib Herot degsib minjiy.
33 Bini e walwelosi aisiy nebe olo tigelosiy aisiy ariya alieb e Jerusalem
di brantqai. E degyqai. Di kiyaqa? Jerusalem dia qujai jeu tamo naŋgi na
Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ñumeqnab moreŋeqnub. Naŋgi qure beiq
di naŋgi ñumosaieqnub.
34 “O Jerusalem qure, O Jerusalem qure, ni na Qotei aqa medabu
o tamo naŋgi ñumoqnsim moiyotnjreqnum. Osim tamo uŋgasari Qotei
na inoq qariŋnjreqnu qaji naŋgi meniŋ na ñumeqnam moreŋeqnub. Bati

gargekoba e ino aŋgro naŋgi tuwe du du bul koroinjrqajqa yeqnam ni saideqnum.
35 Deqa niŋgi quiy. Qotei a nuŋgo atra tal koba uratetŋgimqa a laŋa
sqas. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi olo e nubqasai. Degsim
gilsim mondoŋ e olo laŋ qureq na boqnitqa niŋgi e nubsib marqab,
'Tamo a bqo endi Tamo Koba aqa ñam na bqo. Deqa Qotei na a tulaŋ
geregereiyeqnu.' "

14

Tamo bei jejamu suŋyeleŋej qaji di Yesus na boletej

1 Yori bati bei Yesus a Farisi gate bei aqa talq gilsiqa a ombla iŋgi
uyoqneb. Iŋgi uyeqnabqa tamo qudei tal dia soqneb qaji naŋgi Yesus
koqyoqneb.
2 Yesus aqa areq di tamo bei jejamu suŋyeleŋej qaji a awesoqnej.
3 Deqa Yesus na tamo di unsiqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi
naŋgi ti endegsi nenemnjrej, "Niŋgi mariy. Yori bati qa tamo boletqajqa
di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi marqo?"
4 Onaqa naŋgi na kamba anjam bei Yesus minjosai. Naŋgi mequmeso-
qneb. Deqa Yesus na tamo di aqa jejamu ojsiqa aqa ma boletej. Osiqa
qariŋyonaq gilej.
5 Onaqa Yesus na Farisi naŋgi olo nenemnjrej, "Nuŋgo aŋgro kiyo nuŋgo
makau kiyo yori bati qa uloŋosim subq aiyimqa niŋgi na aqaryaiyosib
subq dena osib goge atqab e? Niŋgi na merbiy."
6 Onaqa naŋgi na kamba olo anjam bei Yesus minjqa yonab keresaiin-
jrej.

Niŋgi na nuŋgo segi ñam soqtaib

7 Bati deqa Yesus a ŋam atej di tamo qudei naŋgi iŋgi uyo qa marsib
talq bosib tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awoosib iŋgi uyeqnab unjrej.
Deqa a na naŋgi yawo anjam endegsi minjrej,
8-9 "Tamo bei na maruro atsim ni metmimqa ni tamo ñam ti naŋgo awo
jaramq di namo awoaim. Ni tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awoqam
di goiyo lanja na tamo ñam ti bei metim bam ni mermqas, 'Ni awo jaram
di uratosim tamo endi yim awoqas.' Yim ni jemaimim tamo laŋaj naŋgo
awo jaramq di awoqam.
10 Deqa tamo bei na maruro atsim metmimqa ni tamo laŋaj naŋgo awo
jaramq di awo. Yimqa goiyo lanja na bosim mermqas, 'O was, ni bosim
tamo ñam ti naŋgo awo jaramq endi awo.' Yim tamo kalil iŋgi uyeqnub
qaji naŋgo ŋamgalaq di ni ñam ti sqam.
11 Tamo kalil naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam
aguq atetnjrqas. Ariya tamo naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi
Qotei na olo ñam soqtetnjrqas."

Niŋgi na tamo sougetejunub qaji naŋgi gereinjriy

12 Osiqa Yesus na goiyo lanja minjej, "Ni maruro atsimqa ino segi was
naŋgi ti ino segi kadoi naŋgi ti tamo uŋgasari ñoro koba ejunub qaji naŋgi
ti metnjraim. Ni degyqam di ni endegsi are qalqam, 'Naŋgi na kamba
maruro atsib e metbib gilit iŋgi anaibqab.'
13 Ni degyaim. Ni maruro atsimqa tamo ñoro saiqoji naŋgi ti tamo
jejamu lainjro qaji naŋgi ti tamo siŋga uge naŋgi ti tamo ŋam qandimo
naŋgi ti metnjrim bab iŋgi anainjre.

14 Amqa ni tulaŋ areboleboleimqas. Di kiyaqa? Naŋgi ni kamba iŋgi
anaimqa keresai. Deqa mondoŋ tamo bole bole naŋgi olo subq na tigelo
batiamqa Qotei na kamba awai tulaŋ boledamu ni emqas."

Yesus a maruro qa yawo anjam marej

15 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo bei Yesus ombla awoosib iŋgi
uyoqneb qaji a qusiqa minjej, "Mondoŋ Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Sosimqa a na naŋgi iŋgi
anainjrim awoosib koba na iŋgi uyoqnqab. Deqa naŋgi tulaŋ arebole-
boleinjrim sqab."
16 Onaqa Yesus na kamba yawo anjam bei endegsi minjej, "Tamo bei a
maruro atqa osiqa tamo gargekoba naŋgi aqa maruro unqa metnjrej.
17 Aqa maruro bati brantonaqa a na aqa kaŋgal tamo bei qariŋyonaq
gilsiqa tamo naŋgi di minjrej, 'Niŋgi boiy. Iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atonub
unu.'
18 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil bqa urateb. Osib minjoqneb, 'Iga bqa
keresai.' Bei na minjej, 'E mandam bunuj awaiyonum. Di unqajqa aiqai.
Deqa ni goiyo lanja minje, "E bqa keresai." '
19 Bei na minjej, 'E makau bunuj 10 awaiyem. Deqa bini e naŋgi wau
enjrqai. Deqa ni goiyo lanja minje, "E bqa keresai." '
20 Bei na minjej, 'E bini uŋa bunuj onum. Deqa e dego bqa keresai.'
21 "Onaqa kaŋgal tamo a olo puluosiq aisiq anjam kalil naŋgi na minjeb
qaji di aqa tamo koba minjnaqa a minjiŋ oqetonaqa olo qariŋyosiqa
minjej, 'Ni urur gilsimqa gam kokbaq di gam kiñilalaq di tamo iŋgi iŋgi
saiqoji naŋgi ti tamo jejamu lainjro qaji naŋgi ti tamo ŋam qandimnjro
qaji naŋgi ti tamo siŋga ugeinjro qaji naŋgi ti itnjrsimqa joqsim ijo talq
boiy.'
22 Onaqa kaŋgal tamo a olo gilsiqa tamo naŋgi di kalil joqsi bosiqa aqa
tamo koba minjej, 'O Tamo Koba, e ino anjam dauryosim agi naŋgi kalil
joqsi bonum. Ariya ino tal tamo na maqosai unu.'
23 "Onaqa goiyo lanja na olo aqa kaŋgal tamo qariŋyosiqa minjej, 'Ni
gilsim gam kalilq dena ti nañuq dena ti tamo naŋgi joqsim boiy. Naŋgi
kalil babqa ijo tal magwas.
24 E ni mermqai. Tamo naŋgi e nami metnjronum bqa uratonub qaji
naŋgi ijo maruro unqasai.' "

Tamo a Yesus dauryqa marsimqa a mati geregere are qalsim Yesus dauryem

25 Yesus a dena tigelosiqa walwelosiq aiyeqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi a dauryosib aiyoqneb. Deqa a bulosiqa naŋgi endegsi
minjrej,
26 "Tamo bei a e daurbqa osimqa aqa abu, aqa ai, aqa ŋauŋ, aqa aŋgro
naŋgi, aqa was naŋgi, aqa jaja naŋgi, aqa segi jejamu dego jeutnjrqasai di
a ijo aŋgro sqa keresai.
27 Tamo bei na aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurbqasai di a ijo
aŋgro sqa keresai."
28 Osiqa naŋgi endegsi minjrej, "Tamo bei a tal atqa osimqa a mati
awoosim tal kobotqajqa aqa awai geregere are qalsim aqa silali sisiyqas.
Aqa silali kereqas kiyo sai kiyo degsi are qalqas.

29-30 A mati degsi are qalqasai di a tal aqa utru atsim bati amble di aqa
silali saiamqa tal kobotqa keresaiiyimqa tamo naŋgi unsib a kikiyosib
minjqab, ‘Ni tal aqa utru atem di ni kobotqa keresai.’ Yim a jemaiyqas.
31 “Mandor bei na mandor bei qoto itqa marsimqa a mati awoosim
geregere endegsi are qalqas, ‘Ijo qaja tamo 10 tausen naŋgi na mandor
di aqa qaja tamo 20 tausen naŋgi ñumsib winjrqa kere kiyo?’
32 A degsi are qalsim marqas, ‘E na mandor di qoto buŋyqa keresai.’
Degsi marsimqa aqa wau tamo qudei naŋgi qariŋnjrim gilsib mandor di
minjqab, ‘Uŋgum, iga qotqa uratonum.’
33 “Dego kere tamo bei na e daurbqa osimqa a mati aqa segi iŋgi iŋgi
kalil uratqasai di a ijo aŋgro sqa keresai.”

Bar qa yawo anjam

34 Osiqa Yesus a olo marej, “Bar a bole. Iŋgiq di bar atoqnib aqa
uyo boledamuqas. Ariya bar aqa qajarara koboqas di iŋgi kiye na olo
qajararatqas? Di keresai.
35 Bar aqa qajarara koboqas di a ugeqas. Iga bar di mandam ti
bulyonamqa mandam namuryqa keresai. Deqa iga bar di uratosim
waiyqom. Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

15

Kaja du alelqo qaji aqa yawo anjam

1 Bati bei takis o qaji tamo naŋgi ti une tamo naŋgi ti kalil Yesus aqa
anjam quqwa marsibqa aqa areq bosib koroeb.
2 Koroonabqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus
yomuiyosib mareb, “Yesus a une tamo naŋgi joqoqnsiqa koba na iŋgi
uyeqnub.”
3 Degsib marnabqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa yawo anjam endegsi
minjrej,
4 “Tamo bei aqa kaja 100 naŋgi ñiŋ uyoqnibqa qujai bei alelamqa a na
kaja 99 naŋgi uratnjrsim qujai alelqo qaji di ŋamosim gilsim itqas.
5 Itosim areboleboleiyim soqtosim qoboiyqas.
6 Qoboiyosim aisim aqa qureq di brantosim aqa was naŋgi ti aqa qure
qujai naŋgi ti kalil koroinjrsimqa minjrqas, ‘Niŋgi uniy. Ijo kaja alelqo
qaji agi olo itonum! Deqa niŋgi e ombla areboleboleigim sqom!’ ”
7 Osiqa Yesus a olo marej, “Dego kere une tamo qujai a are bulyqas
di laŋ goge dia naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrqas. Tamo 99 naŋgi
mareqnub, ‘Iga tamo bole une saiqoji. Deqa iga are bulyqasai.’ Naŋgi
qa laŋ goge dia naŋgi areboleboleinjrqasai. Ariya une tamo qujai a are
bulyqas di naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrqas.”

Silali loumqo qaji aqa yawo anjam

8 Osiqa Yesus a olo marej, “Uŋa bei aqa meniŋ silali 10 soqnimqa
meniŋ silali qujai loumimqa a waŋal qatrentosim aqa talq di maŋ solsim
ŋamosim itqas.
9 Itosim gilsim aqa was naŋgi ti aqa qure qujai naŋgi ti kalil koroinjr-
simqa minjrqas, ‘Ijo meniŋ silali qujai loumqo qaji agi olo itonum! Deqa
niŋgi e ombla areboleboleigim sqom!’ ”
10 Osiqa Yesus a olo marej, “Dego kere une tamo qujai a are bulyqas di
Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrqas.”

Tamo bei aqa ŋiri aiyel qa yawo anjam

11 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei aqa ŋiri aiyel soqneb.
12 Bati bei ŋiri yala na aqa abu minjej, ‘O Abu, ni ino ñoro kalil ambleq
na potosim taqal bei e ebe.’ Degsi minjnaqa abu na aqa ñoro ambleq na
potosiqa taqal bei aqa ŋiri yala yej. Taqal bei aqa ŋiri koba yej.
13 Onaqa bati bei ŋiri yala na aqa ñoro kalil qariŋyosiqa silali osiq
tigelosiqa sawa beiq gilej. Gilsiq dia diqosi laqnsiqa aqa silali kalil
uyekritej.
14 Onaqa sawa dia mam koba aiyej deqa ŋiri yala a iŋgi tulaŋ saiiyej.
15 Deqa a sawa deqaji tamo bei aqaq gilnaqa minjej, ‘Ni ijo bel taqat-
njroqnsim iŋgi anainjroqne.’
16 Onaqa a bel naŋgi taqatnjroqnsiqa iŋgi anainjroqnej. Osiqa are
qaloqnej, ‘E mam koba unum. Deqa e endegyqai. Bel naŋgi iŋgi oto
uratoqnibqa di oqnsiy uyoqnitqa dena e kereoqnqas.’ A degsi are qalsiq
soqnej. Di kiyaqa? Tamo bei na iŋgi anaiyosaioqnej deqa.
17 “Osiqa olo are qalej, ‘E kumbra grotonum deqa e mam na moiqa
laqnum. Ijo abu aqa wau tamo naŋgi iŋgi koba uyeqnub. E segi qujai
mam na moiqa laqnum.
18 Deqa e olo puluosiy ijo abu aqaq aisiy minjqai, “O Abu, e Qotei aqa
ŋamgalaq di une kobaquja atonum. Ino ŋamgalaq di dego e une kobaquja
atonum.
19 Deqa e ino aŋgro sqa keresai. Deqa ni marimqa e ino wau tamo sosiy
ni wauetmoqnqai.” ’
20 Degsi are qalsiqa tigelosiq aqa abu aqaq olo aiyej.
“Aiyeqnaqa aqa abu ŋam atsiqa isaq di unsiq a qa tulaŋ dulosiqa urur
ti gilsiq a soqoŋyosiqa qalaqalaiyoqnsiqa kundoqyoqnej.
21 Onaqa minjej, ‘O Abu, e Qotei aqa ŋamgalaq di une kobaquja atonum.
Ino ŋamgalaq di dego e une kobaquja atonum. Deqa e ino aŋgro sqa
keresai.’
22 Degsi minjnaqa aqa abu na aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi minjrej,
‘Niŋgi urur ti gilsib gara jugo tulaŋ boledamu olekoba di osi bosib jigetiy.
Baŋriŋ dego osi bosib aqa baŋ duq di jigetiy. Siŋga tatal dego osib aqa
siŋgaq di jigeleŋetiy.
23 Makau meli bunuj didiqo di qalsib goiyiy. Goisib osib babqa iga koba
na uysim areboleboleigim sqom.
24 Iga degyqom. Di kiyaqa? Ijo aŋgro yala a moiyobulosiq olo ŋambile
sosiq bqo deqa. A loumej agi gagoq di olo brantqo.’ Degsi minjrnaqa
naŋgi aqa anjam kalil di dauryosib makau goisib koba na awoosib
areboleboleinjrnaq soqneb.
25-26 “Ariya ŋiri koba a wauq di sosiq dena puluosi bosiq tal jo-
jomyosiqa naŋgi areboleboleinjreqnaq lou tueqnab qusiqa kaŋgal aŋgro
bei metonaq aqa areq bonaqa nenemyej, ‘Naŋgi kiyaqa lou tueqnub?’
27 Degsi nenemyonaqa kaŋgal aŋgro dena minjej, ‘Ino was yala a olo
bqo. Deqa ino abu na makau meli bunuj didiqo di qalqo naŋgi uyoqnsib
areboleboleinjreqnaq lou tueqnub. Aqa aŋgro a bole sosiq olo brantqo
deqa lou tueqnub.’
28 Degsi minjnaq qusiqa ŋiriŋosiq qudalej. Osiqa tal miligiq gilqa
uratej. Deqa aqa abu a talq dena oqedosiqa minjej, ‘O ijo aŋgro, ni tal
miligiq au. Bamqa iga koba na awoosim iŋgi uysim areboleboleigim
sqom.’

29 Onaqa ŋiri koba a na kamba aqa abu minjej, ‘O Abu, ni que. E
wausau gargekoba ino anjam dauryosim ni wauetmoqnem. E ino anjam
bei gotraŋyosaioqnem. Ni deqa e qa are qalsim kaja du bei qalsim
goiyosaieqnum. E ijo kadoi naŋgi ti koba na areboleboleigosaieqnu.
30 Ariya ino aŋgro yala a na ino ñoro osiqa gam qaji uŋa naŋgi ombla
sambalaoqnsiq silali kalil uyekritej. Osiq olo bqoqa ni a qa tulaŋ
areboleboleimqoqa makau meli bunuj didiqo di agi qaletonum.’
31 “Degsi minjnaqa aqa abu na kamba minjej, ‘O ijo aŋgro, ni gaigai e
ombla unum. Ijo iŋgi iŋgi kalil di ino dego.
32 Ariya bini iga maruro atsimqa areboleboleigeqnu. Di kiyaqa? Ino
was a moiyobulosiq olo ŋambile sosiq bqo. A loumej agi gagoq di olo
brantqo.’ ”

16

Yesus a ñoro taqato tamo qa yawo anjam marej

1 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei
soqnej. Aqa ñoro kalil aqa wau tamo bei na taqatoqnej. Bati bei tamo
qudei na ñoro tamo di minjeb, ‘Ino ñoro taqato tamo a ino ñoro kalil laŋa
uyeqnu.’
2 Degsi minjnabqa a na ñoro taqato tamo di metonaq aqa areq bonaqa
minjej, ‘Ni qa anjam degsi merbonubqa e quonum. Ni kiyaqa kumbra
degyonum? Deqa ijo ñoro kalil ni uyonum qaji di sisiyosim merbimqa e
geregere qalieosiy ni kobotmqai. Yim ni ijo ñoro olo bunu taqatqasai.’
3 “Onaqa ñoro taqato tamo di a segi are qalej, ‘E kiyerqai? Ijo tamo koba
a na e kobotbqa marqo. E siŋgila saiqoji deqa e wau bei yqa keresai. E
tamo qudei naŋgi minjrit silali laŋa ebqab di e jemaibqas.
4 Deqa e kiyerqai? E qalieonum. Tamo qudei nami ijo tamo koba aqaq
dena ñoro osib naŋgi a kamba olo yqajqa minjeb qaji naŋgi di metnjrqai.
Metnjrit ijoq babqa ñoro nami eb qaji di e na aguq atitqa naŋgi e qa tulaŋ
areboleboleinjrqas. Deqa ijo tamo koba a na e wibimqa tamo naŋgi dena
e osib naŋgo talq di e geregereiboqnqab.’
5 A degsi are qalsiqa tamo kalil nami aqa tamo koba aqaq dena ñoro eb
qaji naŋgi metnjrnaq bonabqa tamo namo bej qaji di nenemyej, ‘Ni ñoro
gembub ijo tamo koba aqaq dena em?’
6 Onaqa minjej, ‘E goreŋ kulum 100 em.’ Degsi minjnaqa ñoro taqato
tamo na minjej, ‘Ni olo goreŋ kulum 50 segi neŋgreŋye.’
7 Osiqa tamo bei nenemyej, ‘Ni ñoro gembub ijo tamo koba aqaq dena
em?’ Onaqa minjej, ‘E bem sum aqa quŋ 100 em.’ Degsi minjnaqa ñoro
taqato tamo na minjej, ‘Ni olo bem sum aqa quŋ 80 segi neŋgreŋye.’
8 “Onaqa ñoro tamo a aqa ñoro taqato tamo aqa kumbra gisaŋ di
poiyonaqa aqa ñam soqtosiq minjej, ‘Ni keretonum.’ Degsi minjej. Di
kiyaqa? Ñoro taqato tamo uge di a powo ti sosiq deqa kumbra gisaŋ di
yej. Deqa niŋgi quiy. Mandam endeqa tamo uŋgasari naŋgi mandam qaji
powo koba ti unub. Ariya suwaŋqa tamo uŋgasari naŋgi mandam qaji
powo kiñala ti unub.
9 “Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi mandam qaji ñoro uge oqnsib
dena tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole enjroqnib naŋgi niŋgi qa tulaŋ
areboleboleinjroqnqas. Yim bunuqna niŋgi moisib mandam qaji ñoro
uge kalil uratibqa Qotei na niŋgi joqsim tal gaigai sqas qaji dia niŋgi
geregereiŋgwas.

10 “Niŋgi ñoro kiñala geregere taqatqab di niŋgi ñoro qelikoba dego
geregere taqatqab. Ariya niŋgi ñoro kiñala geregere taqatqasai di niŋgi
ñoro qelikoba dego geregere taqatqasai.
11 Niŋgi mandam qaji ñoro uge geregere taqatqasai di niŋgi laŋ qure
qaji ñoro dego geregere taqatqasai. Deqa tamo yai na laŋ qure qaji ñoro
nuŋgo baŋq di atqas? Tamo dego bei sosai.
12 Niŋgi tamo bei aqa ñoro geregere taqatqasai di niŋgi nuŋgo segi ñoro
dego geregere taqatqasai. Deqa tamo yai na ñoro bei nuŋgo baŋq di
atqas? Tamo dego bei sosai.
13 “Tamo qujai a tamo kokba aiyel naŋgi wauetnjrqa keresai. A tamo
kobaquja bei qalaqalaiyosim olo tamo kobaquja bei jeutqas. Bei aqa
anjam dauryosim olo bei qoreiyqas. Dego kere niŋgi silali ti Qotei ti
turtnjrsib naŋgi wauetnjrqa keresai.”

Yesus a dal anjam qa ti Mandor Koba Qotei qa ti anjam palontej

14 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa anjam di qusib a yomuiyeb. Farisi
naŋgi bati gaigai silali oqnqajqa are koba soqnej. Utru deqa naŋgi Yesus
yomuiyeb.
15 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi are qaleqnub, ‘Iga kumbra
bole bole laŋa babaŋ na yoqnim tamo uŋgasari naŋgi na iga nugoqnsib
iga tamo bole qa mergwab.’ Niŋgi degsib are qaleqnub. Di gisaŋ.
Nuŋgo are miligi di Qotei a segi qalie. Kumbra qudei tamo naŋgi deqa
arearetnjreqnu qaji di Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra tulaŋ ugedamu.
16 “Nami Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo
anjam ti maroqneb dena bosi bosiq Jon aqa bati brantej. Jon aqa bati
brantej dena bosiq bini ijo anjam maro tamo naŋgi Qotei aqa anjam
bole palonteqnub. Palonteqnab tamo uŋgasari kalil naŋgi Qotei na
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.
17 “Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya Qotei aqa dal anjam mutu kiñala
bei koboqasai bole sai.”

Tamo bei na aqa ŋauŋ uratqa anjam

18 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aqa ŋauŋ uratosim olo uŋa bei
oqas di a na aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo. Uŋa bei dego aqa gumbuluŋ
na a uratimqa bunuqna tamo bei na olo oqas di tamo bunuj dena uŋa di
kumbra ugeq waiyqo.”

Ñoro tamo Lasarus wo naŋgo sa anjam

19 Osiqa Yesus a olo marej, “Ñoro tamo bei soqnej. A bati gaigai gara
wala bole jugoqnsiqa tulaŋ areboleboleiyeqnaqa iŋgi bole bole uyoqnsiq
soqnej.
20 Aqa tal meq di tamo bei iŋgi tulaŋ saiqoji aqa ñam Lasarus a bati
gaigai awooqnsiq ŋeioqnsiq soqnej. Aqa jejamu kalil yu na ugetej.
21 Deqa a tal meq di awesonaqa ñoro tamo a iŋgi uyeqnaqa ñeŋgi
ululoŋeqnaqa osiq uyoqnej. Aqa yuq dena leŋ aiyeqnaqa bauŋ naŋgi
boqnsib naŋgo meŋ na yu bilgetoqneb.
22 “Bati bei Lasarus a moiyej. Moinaqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi bosib
aqa qunuŋ osib Abraham aqa areq di awoteb. Bunuqna ñoro tamo a dego
moinaqa subq ateb.
23-24 Subq atnabqa aqa qunuŋ aisiq moiyo qureq di soqnej. Sosiqa
jaqatiŋ kobaiyeqnaqa tarosiqa Abraham isaq di sonaq unej. Lasarus a
Abraham aqa areq di awesonaq unsiqa tulaŋ maosiqa Abraham minjej,

‘O Abu Abraham, e ŋamyuwoq endi sosimqa tulaŋ kaŋkaŋoqnsim jaqatiŋ koba eqnum. Deqa ni e qa are ugeimimqa Lasarus minjim aqa baŋ gei yaq di tuqtosim bosim ijo meŋq di atimqa kiñala ulilibqas.’
25 “Onaqa Abraham na minjej, ‘O aŋgro, ni are qale. Ni nami mandamq di sosimqa ni iŋgi bole bole uyoqnem. Ariya Lasarus a iŋgi uge uge uyoqnej. Deqa bini Lasarus a sawa boleq endi sosiqa a tulaŋ arebole-boleiyeqnu. Ariya ni ŋamyuwoq di sosimqa jaqatiŋ koba eqnum.
26 Ni ŋam atsim une. Ni iga ti ambleq di sub guma koba unu. Deqa iga sub di laqaiosim nuŋgoq bqa keresai. Niŋgi dego sub di laqaiosib gagoq bqa keresai.’
27-28 “Onaqa ñoro tamo dena kamba Abraham minjej, ‘O Abraham, ni na Lasarus minjimqa olo puluosim ijo abu aqa talq gilsim ijo was 5 naŋgi saidnjrimqa naŋgi sawa uge endeq bqasai.’
29 Onaqa Abraham na minjej, ‘Ino was naŋgi Moses aqa dal anjam qalieonub. Naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam dego qalieonub. Naŋgi anjam di dauryqab di kere.’
30 Onaqa ñoro tamo dena olo minjej, ‘O Abu Abraham, di keresai. Ariya tamo moiyej qaji a subq na tigelosim anjam minjrqas di naŋgi qusib are bulyosib dauryqab.’
31 “Onaqa Abraham na minjej, ‘Tamo naŋgi Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti qusib are bulyqasai di tamo bei a subq na tigelosim naŋgi anjam minjrqas di dego naŋgi qusib are bulyqasai.’ ”

17

Tamo a Yesus aqa aŋgro kiñala bei uneq waiyqas di a tulaŋ padalougetqas

1 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo endegsi minjrej, “Bunuqna tamo qudei na tamo qudei uneq breinjroqnqab. Bole, kumbra di brantoqnqas. Ariya tamo naŋgi kumbra di yoqnqab qaji naŋgi tulaŋ padalougetqab.
2 Iga tamo deqaji naŋgi ojsim meniŋ kobaquja osim sil na naŋgo kakroq di tontosim breinjrim ya robuq aiqab di kere. Yim naŋgi bunuqna aŋgro kiñala bei uneq waiyqasai.
3 “Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Ino was bei a une bei atimqa ni na minje, ‘Une di urat.’ Yim a ino anjam di qusim are bulyqas di ni aqa une di torei moiyotime.
4 Ariya a bati qujai qa une 7 ni emoqnsim olo boqnsim ni mermoqnqas, ‘O was, e kumbra grotonum.’ Degsi mermo 7 yimqa ni aqa une kalil di torei moiyotime.”

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqajqa anjam

5 Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi na minjeb, “O Tamo Koba, gago areqalo ni qa siŋgilateqnum qaji di ni na olo kobaqujatime.”
6 Onaqa Tamo Koba a na kamba minjrej, “Nuŋgo areqalo e qa siŋgilato qaji di sis yago bul kiñala sqas di kereqas. Degesqas di niŋgi subar endi minjibqa a nuŋgo anjam dauryosim jirim qoji waqosim aisim yuwalq di tigelqas.”

Yesus a kaŋgal tamo aqa kumbra qa anjam marej

7 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aqa kaŋgal tamo qariŋyonaqa gilsiqa aqa iŋgi wauq di mandam qamsiq bulyej. Osiqa aqa kaja naŋgi

dego taqatnjrej. Ariya a wau di kobotimqa aqa tamo koba a na kiyersi minjqas? ‘Ni namo iŋgi uye’ degsi minjqas e? Sai.
8 A minjqas, ‘Ni ijo iŋgi goiyetbosim gara tigsim iŋgi suweiyosim ebimqa iŋgi ti ya ti uyqai. Uyit menetbimqa bunu ni kamba iŋgi ti ya ti uyqam.’ A na aqa kaŋgal tamo degsi minjqas. Di kiyaqa? A kaŋgal tamo laŋaj deqa.
9 Kaŋgal tamo dena aqa tamo koba aqa anjam dauryimqa a na kamba aqa ñam soqtetqasai. Osim ‘Ni keretonum’ degsi minjqasai. Di kiyaqa? A kaŋgal tamo laŋaj deqa.
10 Dego kere niŋgi Qotei aqa kaŋgal tamo sosibqa wau kalil a na niŋgi eŋgoqnqas qaji di yoqniy. Yoqnsib maroqniy, ‘Iga kaŋgal tamo laŋaj. Deqa wau kalil Qotei na iga egeqnu qaji di agi yeqnum.’ ”

Yesus a tamo 10 naŋgo jejamu yu na ugeeleŋej qaji naŋgi boletnjrej

11 Yesus a dena tigelosiqa Jerusalem aiqajqa gam dauryosiqa Samaria sawa ti Galili sawa ti ambleq na walwelosiq aiyoqnej.
12-13 Aiyoqnsiq qure beiq di brantej. Onaqa tamo 10 naŋgo jejamu yu na ugeeleŋej qaji naŋgi bosib Yesus itosibqa naŋgi kiñala isaq di tigelosib tulaŋ maosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga qa dulosim aqaryaige.”
14 Onaqa Yesus a naŋgi unjrsiqa minjrej, “Niŋgi olo puluosib aisib nuŋgo jejamu atra tamo naŋgi osornjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi aiyoqnsibqa gamq di naŋgo yu kalil mosoonaqa naŋgo jejamu boleonaq uneb.
15 Onaqa naŋgo ambleq dena qujai a segi olo puluosiqa Yesus aqa areq gilej. A leleŋ ti Qotei aqa ñam soqtoqnsiq giloqnej.
16 Gilsiq Yesus aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa biŋiyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni keretosim ijo jejamu boletonum.” Tamo di a Samaria qaji.
17 Onaqa Yesus a tamo di unsiqa marej, “E na tamo 10 naŋgo jejamu boletetnjronumqa ariya qujai a segi ijoq bqo. Tamo 9 naŋgi qabi unub?
18 Naŋgi olo ijoq bosai. Naŋgi Qotei aqa ñam soqtosai dego. Sawa bei qaji tamo endi a segi qujai olo bosiq Qotei aqa ñam soqtqo.”
19 Yesus a degsi marsiqa tamo di minjej, “Ni tigelosim aiye. Ni ino areqalo e qa siŋgilatonum deqa ino jejamu boleqo.”

Mondoŋ Tamo Aŋgro a laŋ qureq na bqas

20 Bati bei Farisi naŋgi Yesus endegsib nenemyeb, “Bati gembu Qotei a bosim aqa segi tamo uŋgasari naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas?” Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei a Mandor Koba sqajqa bati brantoqnimqa maŋwa bei namoqna bam niŋgi unqasai.
21 Tamo bei na endegsi merŋgwasai, ‘Niŋgi uniy, Mandor Koba a bqo agiende,’ o ‘Mandor Koba a bqo agide.’ Degyqasai. Niŋgi quiy. Bini Qotei a nuŋgo ambleq endi Mandor Koba unu.”
22 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E Tamo Aŋgro. Bati bei brantimqa niŋgi ijo bqajqa bati unqa maroqnsib unqasai.
23 Tamo qudei na niŋgi gisaŋgoqnsib merŋgoqnqab, ‘Niŋgi uniy. Tamo Aŋgro bqo agide,’ o ‘Tamo Aŋgro bqo agiende.’ Degsib merŋgoqnibqa niŋgi naŋgi daurnjraib.
24 Kola minjaleqnaqa laŋ kalil suwaŋeqnu dego kere mondoŋ e Tamo Aŋgro brantitqa tamo uŋgasari kalil naŋgi e nubqab.
25 Ariya e brantosaisoqnitqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi na e qoreibosib jaqatiŋ koba ebqab.

26 “Noa aqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi kumbra yoqneb dego kere e
Tamo Aŋgro bqajqa bati qa naŋgi kumbra degyoqnqab.
27 Agi Noa aqa bati qa tamo uŋgasari kalil naŋgi iŋgi ti ya ti uyoqnsib uŋa
baŋ ojeleŋoqnsib sonabqa Noa a qobuŋ miligiq gilnaqa awa koba aisiqa
mandam ya maqonaqa naŋgi kalil moreŋekriteb.
28-29 Lot aqa bati qa dego tamo uŋgasari naŋgi iŋgi ti ya ti uyoqnsib iŋgi
iŋgi awaiyoqnsib silali oqnsib iŋgi yagoqnsib tal atoqneb. Naŋgi kumbra
degyoqnsib sonabqa Lot a Sodom qure uratosiq ulaŋeqnaqa ŋamyuwo ti
meniŋ puloŋ ti laŋ goge na awa bul aisiqa Sodom tamo uŋgasari kalil
naŋgi padaltnjrej.
30 Dego kere bunuqna tamo uŋgasari naŋgi kumbra degyoqnsib so-
qnibqa e Tamo Aŋgro brantqai.
31 “Bati deqa tamo uŋgasari tal meq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib
iŋgi iŋgi oqa osibqa olo warum miligiq gilaib. Naŋgi jaraiyoqujatebe.
Tamo uŋgasari wauq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib iŋgi iŋgi oqa
osibqa olo puluosib qureq baib. Naŋgi torei dena jaraiyoqujatebe.
32 Kumbra nami Lot aqa ŋauŋ aqaq di brantej qaji niŋgi deqa are qaliy.
33 Tamo bei a aqa segi ŋambile taqatqajqa areqalo kobaiyqas di a
padalqas. Ariya tamo bei a aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole
oqas.
34 “E niŋgi endegsi merŋgwai. Ijo bqajqa bati brantimqa qolo deqa tamo
aiyel warum qujaiq di ŋereŋesoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa
bei uratim sqas.
35 Uŋa aiyel tal qujaiq di saplaŋ gereiyoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq
osi oqsimqa bei uratim sqas.
36 Tamo aiyel wau qujaiq di iŋgi yagoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq osi
oqsimqa bei uratim sqas.” Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrej.
37 Onaqa naŋgi na kamba nenemyeb, “O Tamo Koba, kumbra kalil di
sawa qabia brantqas?” Onaqa Yesus a naŋgi yawo anjam endegsi min-
jrej, “Tamo naŋgo jejamu qusaeqnu qaji sawa dia qal naŋgi koroqab.”

18

Iga Qotei pailyqajqa asgigwasai

1-2 Yesus aqa aŋgro naŋgi bati gaigai Qotei pailyoqnib asginjraim deqa
a na yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qure beiq di anjam pegiyo tamo
soqnej. Tamo di aqa kumbra bolesai. A Qotei ulaiyosaioqnej. A tamo
uŋgasari naŋgi qa dego are qalosaioqnej.
3 Qure dia uŋa qobul soqnej. A bati gaigai anjam pegiyo tamo di aqa
areq giloqnsiqa minjoqnej, ‘Tamo bei na e gulbe ebeqnu. Deqa ni na
aqaryaibosim gago aiyel anjam pegiyetgimqa tamo dena e olo gulbe
ebqasai.’
4 A degsi minjeqnaqa a aqaryaiyqa uratoqnej. Bunuqna a areqalo bei
osiqa marej, ‘Bole, e Qotei ulaiyosaieqnum. E tamo uŋgasari naŋgi qa are
qalosaieqnum.
5 Ariya uŋa qobul di a bati gaigai e waiŋboqnsiqa merbeqnu, “Ni
aqaryaibe.” A merbo gaigai yeqnu deqa uŋgum e aqa anjam gereiyetqai.
E aqa anjam gereiyetqasai di a bati gaigai ijo areq boqnsim sqas. Yim e
tulaŋ asgibo uge.’ ”
6 Osiqa Tamo Koba a olo marej, “Anjam pegiyo tamo uge aqa anjam
marej qaji di niŋgi quiy.

7 Qusib are qaliy. Qotei a tamo bole. A anjam pegiyo tamo di bul sai.
Deqa tamo uŋgasari a na giltnjrej qaji naŋgi qolo ti qanam ti pailyoqnqab
di a naŋgo pailyo qusimqa tariŋsokobaiyqasai. A naŋgi urur aqaryainjrqas.
8 E niŋgi merŋgwai. Qotei na naŋgi urur aqaryainjroqujatqas. Ariya
mondoŋ e Tamo Aŋgro bosiyqa tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji
naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatosib soqnib degsi unqai e?"

Farisi tamo bei takis o qaji tamo bei wo naŋgi aiyel Qotei pailyeb

9 Tamo qudei naŋgi mareqnub, "Iga tamo bole. Iga tamo qudei naŋgi
unub dego sai." Yesus na tamo deqaji naŋgi yawo anjam bei endegsi
minjrej,
10 "Tamo aiyel naŋgi Qotei pailyqa marsibqa atra tal miligiq gileb. Bei
Farisi tamo. Bei takis o qaji tamo.
11 Naŋgi atra tal miligiq gilsibqa Farisi tamo a namo tigelosiqa endegsi
pailyej, 'O Qotei, e tamo qudei naŋgi unub dego sai. E gisaŋ na tamo
uŋgasari naŋgi silali yainjrosaieqnum. E sambala kumbra yosaieqnum.
E kumbra uge bei dego yosaieqnum. E takis o qaji tamo di bul sai.
12 E gaigai ni pailmqa oqnsim iŋgi ti ya ti urateqnum. E ijo segi iŋgi iŋgi
kalil poteleŋoqnsim oto bei ni atraimeqnum.'
13 Farisi tamo a degsiqa Qotei pailyej. Onaqa takis o qaji tamo a
kiñala isaq di tigelesosiqa laŋ goge koqyosim pailyqajqa jemaiyonaqa
turuosiqa are soqoŋyosiqa marej, 'O Qotei, e une ti. Deqa ni e qa dulosim
ijo une kalil kobotetbime.' Takis o qaji tamo a degsiqa Qotei pailyej."
14 Yesus a yawo anjam degsi minjrsiqa olo minjrej, "E niŋgi merŋgwai.
Takis o qaji tamo di aqa une kalil Qotei na kobotetonaqa a olo puluosiqa
aqa talq aiyej. Ariya Farisi tamo di aqa une Qotei na kobotetosai. Di
kiyaqa? Tamo kalil naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo
ñam aguq atetnjrqas. Ariya tamo naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi
Qotei na olo ñam soqtetnjrqas."

Yesus a marej, "Aŋgro du du naŋgi ijo areq bqajqa saidnjraib"

15 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo aŋgro du du ti aŋgro mom ti
joqsib Yesus na aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrqa marsib aqa areq beb.
Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na saidnjrsib minjreb, "Nuŋgo aŋgro du
du naŋgi joqsib endeq baib."
16 Degsib saidnjrnabqa Yesus na aŋgro du du naŋgi di metnjrej. Osiqa
aqa aŋgro naŋgi minjrej, "Aŋgro du du naŋgi uratnjrib ijo areq beb. Naŋgi
saidnjraib. Tamo uŋgasari naŋgi aŋgro du du bul sqab di Qotei a naŋgo
Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.
17 E bole merŋgwai. Niŋgi aŋgro du du naŋgi bul sqasai di Qotei a niŋgi
osim taqatŋgwasai. Deqa a nuŋgo Mandor Koba sqasai dego."

Ñoro tamo bei a Yesus ombla na anjam mareb

18 Onaqa Juda gate bei na Yesus endegsi nenemyej, "O Qalie Tamo Bole,
e kiyersiyqa ŋambile gaigai sqai?"
19 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ni kiyaqa e tamo bole qa mer-
bonum? Qotei a segi qujai tamo bole.
20 Ariya ni Qotei aqa dal anjam kalil qalie unum. 'Ni tamo bei aqa unа
jejamu ojetaim. Ni tamo bei qalsim moiyotaim. Ni bajiŋaim. Ni tamo
bei aqa jejamu laŋa gisaŋyaim. Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere
sosimqa naŋgo anjam dauryoqne.' "

21 Onaqa Juda gate dena olo Yesus minjej, “E aŋgro kiñala qa dal anjam
kalil di dauryosim boqnem agi bini degsi unum.”
22 Degsi minjnaq qusiqa kamba minjej, “Ni dal anjam kalil di dau-
ryosim keretonum. Ariya kumbra qujai ni keretosai. Deqa e ni mermqai.
Ni gilsim ino iŋgi iŋgi kalil qariŋyosim silali osim tamo iŋgi iŋgi saiqoji
naŋgi jeisim enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Osim bunuqna ni
laŋ qureq di awai bole itqam.”
23 Yesus na tamo di degsi minjnaq qusiqa are gulbekobaiyej. Di
kiyaqa? A iŋgi iŋgi koba ti soqnej deqa.
24 Onaqa Yesus a tamo di koqyosiqa marej, “Tamo uŋgasari iŋgi iŋgi
koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa
marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.
25 Kamel a yumba miligiq gilqajqa baŋgi koba. Dego kere tamo uŋgasari
iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba
sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.”
26 Onaqa tamo qudei Yesus aqa anjam di queb qaji naŋgi na minjeb,
“Ni anjam degsi maronum deqa tamo yai naŋgi Qotei na eleŋamqa naŋgi
ŋambile gaigai sqa kere?”
27 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo naŋgi segi ŋambile sqa kere-
sai. Ariya Qotei na naŋgi eleŋqa kere. Di kiyaqa? Qotei a kumbra kalil
yqa kere.”
28 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni une.
Iga gago iŋgi iŋgi kalil uratosim ni daurmeqnum.”
29-30 Onaqa Yesus na minjrej, “E bole merŋgwai. Tamo bei a Qotei na
taqatosim aqa Mandor Koba sqa marsimqa aqa segi qure, aqa ŋauŋ,
aqa was naŋgi, aqa ai abu naŋgi, aqa aŋgro naŋgi ti kalil uratnjrsim
e daurbqas tamo di Qotei na iŋgi iŋgi gargekoba olo yeleŋqas. Yimqa
mondoŋ a ŋambile gaigai sqas.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

31 Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa naŋgi
joqsiqa segitnjrsiqa endegsi minjrej, “Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro. Iga
Jerusalem aiyeqnum. Dia anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo naŋgi
nami e qa neŋgreŋyeb qaji di aqa damu brantqas.
32 Agi tamo qudei na e ojqab. E ojsib tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji
naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na e misiliŋboqnsib miselboqnsib
ugeugeiboqnqab.
33 Osib e kumbaiŋbosib lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo
subq na tigelqai.”
34 Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrnaq qusibqa anjam di
aqa utru Qotei na ulitej deqa naŋgi geregere poinjrosai.

Yesus na tamo bei ŋam qandimyej qaji di boletej

35 Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jeriko qure jojomyeqnaqa tamo bei
ŋam qandimyej qaji a gam qalaq di awesosiqa tamo uŋgasari naŋgi silali
qa ŋilnjroqnej.
36 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus dauryosib qatroŋoqnsib
aiyeqnab tamo dena qusiqa nenemnjrej, “Niŋgi kiyaqa qatroŋeqnub?”
37 Onaqa naŋgi na minjeb, “Yesus Nasaret qaji a aiyeqnu.”
38 Degsi minjnabqa a tulaŋ leleŋosiqa marej, “O Yesus, Devit aqa Ŋiri, ni
e qa dulame.”

39 Onaqa tamo uŋgasari namoeb qaji naŋgi na tamo di ŋiriŋtosib minjeb,
“Ni leleŋkobaaim. Kiri.” Degsi minjnabqa a naŋgo anjam quetnjrosai. A
olo tulaŋ leleŋoqnsiq Yesus minjoqnej, “O Devit aqa Ŋiri, ni e qa dulame.”
40 Onaqa Yesus a tigelosiqa tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Tamo di osib
ijo areq osi boiy.” Onaqa naŋgi na a osib Yesus aqa areq osi beb. Osi
bonabqa nenemyej,
41 “E ni kiyermqajqa deqa ni e qa leleŋoqnam?” Onaqa minjej, “O Tamo
Koba, e olo ŋam poibim sawa unqajqa deqa e ni qa leleŋoqnam.”
42 Onaqa Yesus na minjej, “Ni e qa ino areqalo siŋgilatonum deqa e ni
boletmqai. Deqa ino ŋamdamu olo poimeme.”
43 Degsi minjnaqa aqa ŋamdamu poiyonaqa sawa unsiqa Qotei aqa ñam
soqtosiqa tigelosiq Yesus dauryosiq aiyej. Onaqa tamo uŋgasari kalil
naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi dego Qotei aqa ñam soqtoqneb.

19

Yesus a Sakius aqa talq gilej

1-3 Onaqa Yesus a aisiqa Jeriko qureq di brantosiq qure ambleq na
walweleqnaqa tamo bei aqa ñam Sakius a Yesus tamo kiyero degosiq
unqajqa dauryej. Sakius a takis o qaji tamo naŋgo gate. A ñoro koba
ti soqnej. A tamo truquyala deqa a Yesus dauryosiq unqajqa yonaq
ugeiyej. Di kiyaqa? Tamo gargekoba naŋgi na sawa getenteb deqa.
4 Deqa Sakius a urur ti aisiq tamo uŋgasari kalil naŋgi buŋnjrsiqa
namoosiq gam qalaq di ŋam bei oqsiq ŋam atej. Ŋam atsiqa are qalej,
“Yesus a gam endena bamqa e geregere unqai.”
5 Onaqa Yesus a gam dena walwelosi aisiq ŋam utruq di tigelosiq
tarosiq Sakius unsiqa minjej, “O Sakius, ni mandamq aiyoqujat. Bini e
ino talq di sqai.” 6 Degsi minjnaqa a qusiqa mandamq aiyoqujatosiqa
tulaŋ areboleboleiyonaqa Yesus osiqa ombla na aqa talq gileb.
7 Gileqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi di unsib ŋiriŋosib mareb, “Niŋgi
uniy. Yesus a une tamo aqa talq gileqnu.”
8 Onaqa talq di Sakius a tigelosiqa Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni
que. E ijo iŋgi iŋgi kalil ambleq na potosiy tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi
jeisi enjrqai. E nami tamo bei gisaŋyosim silali dala qujai yaiyem kiyo?
Degamqa e kamba silali dala qolqe olo yqai.”
9 Onaqa Yesus a Sakius aqa anjam di qusiqa tamo uŋgasari naŋgi
minjrej, “Bini Sakius a dego Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋqo. Deqa Qotei na
a ti tamo kalil aqa talq endi unub qaji naŋgi ti eleŋqo.
10 E segi Tamo Aŋgro. E na tamo uŋgasari padalo gamq di unub qaji
naŋgi ŋamoqnsim eleŋeqnum. E deqa mandamq aiyem.”

Silali taqatqajqa yawo anjam

11 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam di qusib are qaleb, “Bini
kiyo Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqas?”
12 Naŋgi degsib are qaleb. Di kiyaqa? Yesus a Jerusalem jojomyej deqa.
Onaqa Yesus a yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo kobaquja bei a
sawa isaq gilej. Tamo di a are qalej, ‘E sawa deq gilitqa sawa deqaji naŋgi
na e mandor atqab. Yibqa e olo puluosiy bosiy ijo segi qure qujai naŋgo
mandor sosiy naŋgi taqatnjrqai.’ A degsi are qalsiqa sawa isaq gilej.

13 A gilqa osiqa aqa kaŋgal tamo 10 naŋgi metnjrnaqa aqa areq
bonabqa naŋgi segi segi 20 kina enjrsiqa minjrej, ‘Silali endena wauosib
silali aqa oto dego oiy. Bunuqna e olo bosiy unqai.’
14 “Tamo kobaquja a degsi minjrsiqa sawa isaq gilsiq di sonaqa aqa
qure qujai naŋgi a qa tulaŋ ugeosib are qaleb, ‘A gago mandor sqasai.’
Degsib are qalsibqa tamo qudei naŋgi qariŋnjrnab sawa deq gilsib sawa
deqaji naŋgi minjreb, ‘Tamo di a gago mandor ataib. A na iga taqatgwa-
jqa iga uratonum.’
15 Ariya sawa deqaji naŋgi na tamo di mandor ateb. Onaqa bunuqna a
olo puluosiq aqa segi qureq aisiqa kaŋgal tamo naŋgi wau qa silali enjrej
qaji naŋgi metnjrej. Metnjrnaqa naŋgi aqa areq bonabqa a na minjrej, ‘E
nami silali eŋgem qaji dena niŋgi wauoqneb olo silali di osorbiy.’
16 “Onaqa kaŋgal tamo deqaji bei a bosiqa minjej, ‘O Tamo Koba, ino 20
kina ebem qaji dena e waueqnamqa olo 200 kina brantej agiende.’
17 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘Ni kaŋgal tamo bolequja. Ni wau
kiñala geregere taqatonum deqa e qure kokba 10 ino baŋq di uratitqa ni
na taqatnjroqnqam.’
18 “Onaqa kaŋgal tamo bei a bosiqa aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo
Koba, ino 20 kina ebem qaji dena e waueqnamqa olo 100 kina brantej
agiende.’
19 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘E qure kokba 5 ino baŋq di
uratitqa ni na taqatnjroqnqam.’
20 “Onaqa kaŋgal tamo bei a bosiqa aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo
Koba, ni unime. Ino 20 kina ebem qaji agi olo osibetmonum. E gara ñeŋgi
na dalaosim atnam soqnej.
21 E kumbra degyem. Di kiyaqa? E ni qa ulaem deqa. E qalieem,
ni tamo ŋiriŋ ani. Tamo qudei naŋgi waueqnab silali branteqnaqa ni
segi na eqnum. Tamo qudei naŋgi iŋgi yageqnab melieqnaqa ni segi na
otorosim uyeqnum.’
22 “Onaqa tamo koba dena kamba endegsi minjej, ‘Ni kaŋgal tamo uge.
Ino segi anjam dena e ino une ubtosiy ni pegimqai. Ni nami qalieem, e
tamo ŋiriŋ ani. Tamo qudei naŋgi waueqnab silali branteqnaqa e segi na
eqnum. Tamo qudei naŋgi iŋgi yageqnab melieqnaqa e segi na otorosim
uyeqnum. Ni nami e qa degsim qalieem.
23 Deqa ni kiyaqa ijo silali di osi gilsim silali talq di atosai? Ni di atem
qamu e bosimqa silali talq dena ijo silali aqa oto kobaqo qamu turtosim
onum qamu.’
24 Degsi minjsiqa tamo qudei aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi
minjrej, ‘Niŋgi aqa 20 kina di yaiyosibqa kaŋgal tamo nami wauosiqa 200
kina ej qaji di olo yiy.’
25 Onaqa naŋgi na minjeb, ‘O Tamo Koba, a 200 kina ejunu. Deqa ni
kiyaqa 20 kina olo yqa maronum?’
26 “Onaqa tamo koba a na minjrej, ‘E niŋgi merŋgwai. Tamo a wau
geregere taqatoqnqas di Qotei na olo wau koba yimqa a na taqatoqnqas.
Ariya tamo a wau geregere taqatqasai di wau kiñala a na taqatejunu qaji
di a olo bunu taqatqasai. Qotei na a kobotimqa a laŋa sqas.’
27 Osiqa minjrej, ‘Tamo naŋgi e qa jeu ateb qaji naŋgi di joqsib boiy.
Naŋgi e qa mareb, “Tamo di a gago mandor ataib.” Deqa tamo naŋgi di
joqsib bosib ijo ulatamuq endi naŋgi ñumib moreŋqab.’ ”

28 Yesus a yawo anjam degsi marsiqa a Jerusalem aiqajqa gam dauryosiq aiyoqnej.

Mandor Koba Yesus a Jerusalem aiyej

29-30 Yesus a aisiqa Betfage qure ti Betani qure ti Oliv mana utruq di jojomyosiqa aqa aŋgro aiyel qariŋnjrsiqa minjrej, “Niŋgi aisib qure bei jojom di unu di brantosib donki bei tontonub unu di unqab. Donki di bunuj tamo bei nami aqa quraq di awoosaioqnej qaji. Niŋgi donki di unsibqa sil palontosib titosib osib boiy.

31 Niŋgi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemŋgwas kiyo, ‘Niŋgi kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?’ Degsi nenemŋgimqa niŋgi na minjiy, ‘Tamo Koba a wau ti. Deqa a donki qa mergwo.’ ”

32 Yesus a naŋgi aiyel degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa aisib anjam Yesus na minjrej qaji di dauryosib donki di uneb.

33 Unsib sil palonteqnabqa donki aqa abu naŋgi na naŋgi aiyel nenemnjreb, “Niŋgi kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?”

34 Degsi nenemnjrnabqa naŋgi aiyel na kamba minjreb, “Tamo Koba a wau ti. Deqa a donki qa mergwo.”

35 Degsi minjrnab odnjrnab naŋgi aiyel donki di osib Yesus aqa areq osi gileb. Osi gilsib naŋgo segi gara jugo piqtosib donki aqa quraq di tusib Yesus soqtosib donki aqa quraq di awoteb.

36 Yesus a donki aqa quraq di awoonaqa donki a walwelosi aiyeqnaqa tamo uŋgasari naŋgi naŋgo gara jugo piqtelenosib gamq di tuelenoqneb.

37 Onaqa Yesus a Oliv mana utru jojomyeqnaqa aqa aŋgro gargekoba naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnaqa lelenoqneb. Yesus a nami maŋwa gargekoba yeqnaqa naŋgi unoqneb deqa naŋgi Qotei aqa ñam soqtoqnsib endegsib maroqneb,

38 “Ni Tamo Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ geregereimeqnu. Ni gago Mandor Koba. Iga Qotei Goge Koba aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom! Laŋ qureq di lawo kumbra gaigai sqas.”

39 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena Farisi qudei naŋgi tigelosib Yesus minjeb, “O Qalie Tamo, ni ino aŋgro naŋgo medabu getentetnjrime.”

40 Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo aŋgro naŋgo medabu getentqab di meniŋ naŋgi tamo bulyosib tulaŋ murqumyoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnqab.”

Yesus a Jerusalem naŋgi qa akamej

41 Osiqa Yesus a Jerusalem jojomyosiq unsiqa akamej.

42 Akamosiq marej, “O Jerusalem tamo uŋgasari, bini bati endeqa niŋgi Qotei aqa kumbra qalieeb qamu niŋgi geregere lawo na unub qamu. Ariya kumbra di niŋgi qa uliejunu deqa niŋgi qalieqa keresai.

43-44 Deqa niŋgi quiy. Bati bei brantimqa tamo qudei na bosib niŋgi jeutŋgosib nuŋgo qure koba endi agutibqa niŋgi jaraiqa keresaiiŋgwas. Amqa naŋgi na niŋgi qoto itŋgosib tulaŋ ugeugeiŋgosib nuŋgo qure koba endi niñaqyekritqab. Osib qure aqa meniŋ kalil paraparainjrsib breinjribqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segisegiqab. Jeu tamo naŋgi bosib niŋgi degŋgwab. Di kiyaqa? Qotei na niŋgi aqaryaiŋgwajqa bati brantqo di niŋgi poiŋgosai deqa.”

Tamo uŋgasari naŋgi atra tal miligiq di iŋgi iŋgi qariŋyoqneb

45 Osiqa Yesus a atra tal koba miligiq gilsiqa ŋam atej di tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi iŋgi iŋgi qariŋyoqnsibqa dena silali eqnab unjrsiqa naŋgi
winjrnaq jaraiyeb.
46 Naŋgi jaraiyeqnabqa Yesus na minjrej, "Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, 'Ijo tal endi pailyqajqa tal.' Qotei aqa anjam
degsi unu. Ariya niŋgi na olo tal endi ugetonubqa a bajiŋ tamo naŋgo tal
bulqo."
47 Yesus a bati gaigai atra tal miligiq giloqnsiq dia tamo uŋgasari naŋgi
Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Bati deqa atra tamo kokba ti dal
anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti Yesus qalib moiqajqa gam
ŋamoqneb.
48 Ariya tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam quqwajqa tulaŋ
arearetnjroqnej. Deqa Juda gate naŋgi Yesus qalib moiqajqa gam
ŋamonab ugeinjrej.

20

*Juda naŋgi na Yesus nenemyeb, "Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi
yeqnum?"*

1-2 Bati bei Yesus a atra tal koba miligiq gilsiq dia tamo uŋgasari naŋgi
Qotei aqa anjam bole palontosiq minjroqnej. Onaqa atra tamo kokba
ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti bosib nenemyeb, "Ni
iga merge. Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni
qariŋmej deqa ni wau endi yeqnum?"
3 Onaqa Yesus na minjrej, "E kamba anjam bei niŋgi nenemŋgitqa niŋgi
e merbiy.
4 Yai na Jon qariŋyonaqa bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej?
Qotei na kiyo? Tamo bei na kiyo? Niŋgi na merbiy."
5 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi qairosib maro-
qneb, "Iga Yesus minjqom, 'Qotei na Jon qariŋyej' degsi minjqom di a iga
mergwas, 'Kiyaqa niŋgi Jon aqa anjam quetosai?'
6 Ariya iga minjqom, 'Tamo bei na Jon qariŋyej' degsi minjqom di tamo
uŋgasari naŋgi ŋiriŋosib bosib iga meniŋ na lugwab. Di kiyaqa? Naŋgi
mareqnub, 'Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.' "
7 Naŋgi degsib qairosib olo Yesus minjeb, "Yai na kiyo Jon qariŋyej di
iga qaliesai."
8 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi degsib merbonub deqa e dego
yai na qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di niŋgi merŋgwasai."

Wain wau qa yawo anjam

9 Osiqa Yesus a olo tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam bei endegsi min-
jrej, "Tamo bei a tigelosiqa aqa wauq gilej. Gilsiqa wain sil yageleŋosiqa
wau taqato tamo qudei naŋgo baŋq di aqa wau uratetnjrsiqa sawa isaq
gilsiq dia sokobaiyej.
10 Sonaqa wain gei melionaqa a na aqa kaŋgal tamo bei qariŋyonaqa
wau taqato tamo naŋgoq aisiq minjrej, 'Wau lanja na e qariŋbqo bonum.
Deqa niŋgi wain gei ebibqa e na osi gilqai.' Degsi minjrnaqa naŋgi na a
ojsib qalougetosib wiyonab laŋa puluosiq gilej.
11 Gilnaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq ainaqa a dego
qalougetosib ugeugeiyosib wiyonabqa a laŋa puluosiq gilej.

12 Onaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq ainaqa a dego
qalougetosib ugeugeiyosib wiyonab gilej.
13 Onaqa wau lanja a are qalej, ‘E kiyerqai? E endegyqai. E ijo segi
aŋgro qujai e na tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji di qariŋyit aiqas naŋgi aqa
anjam quetqab.’
14 Degsi are qalsiqa aqa segi ŋiri qariŋyonaq aiyej. Aiyeqnaqa wau
taqato tamo naŋgi a unsibqa segi segi qairosib mareb, ‘Tamo a bqo endi
wau lanja aqa segi ŋiri. A na aqa abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. Deqa iga a
qalsim moiyotosimqa wau endi iga na oqom.’
15 Degsib marsibqa wau lanja aqa ŋiri ojsib wau qalaq osi gilsib dia
qalnab moiyej.
“Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato
tamo uge naŋgi di kiyernjrqas?
16 E niŋgi merŋgwai. A bosim naŋgi ñumsim moiyotnjrqas. Osim aqa
wau di olo yainjrsim tamo qudei naŋgo baŋq di uratetnjrimqa naŋgi na
kamba taqatesqab.” Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi
minjrnaqa naŋgi qusib minjeb, “Wau taqato tamo naŋgi kumbra uge di
yaib.”
17 Onaqa Yesus na naŋgi koqnjrsiqa minjrej, “Qotei aqa anjam bei
neŋgreŋq di unu. Aqa damu niŋgi poiŋgwo e? Anjam agiende,
‘Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib taqal
waiyeb. Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.
Tal ai di tal siŋgilatqajqa deqa tigeltej.’
18 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari ululoŋosib tal ai quraq aiqab qaji naŋgi di
tal ai dena naŋgo tanu giŋgeŋyqas. Ariya tal ai di uloŋosim tamo uŋgasari
qudei naŋgoq aisim jejamu ti tanu ti torei paraparainjrqas.”
19 Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti yawo anjam
di qusib endegsib qalieeb, Yesus a yawo anjam dena naŋgo jejamuq di
une qametnjrej. Naŋgi degsib qalieosib deqa minjiŋ oqetnjrnaqa Yesus
ojqa mareb. Ariya naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi Yesus
ojqa uratosib jaraiyeb.

“Iga Sisar takis yqom e?”

20 Ariya atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus ko-
qyesoqneb. Osib endegsib are qaleb, “Iga tamo qudei qariŋnjrnam naŋgi
Yesus aqa areq gilsib gisaŋyosib anjam bei nenemyibqa a naŋgi tamo bole
edegwas. Osim anjam grotimqa iga qusim ojsim Rom naŋgo gate aqa
baŋq di atqom.” Naŋgi degsib are qalsibqa tamo qudei qariŋnjrnab naŋgi
Yesus aqa areq gileb.
21 Gilsib minjeb, “O Qalie Tamo, iga qalie, ni anjam bole maro qaji
tamo. Ni anjam bole segi tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsim Qotei aqa
kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam
ti naŋgi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji naŋgi anjam bei
minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil naŋgi minjreqnum.
22 Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni kiyersi are
qalonum?”
23 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo uge di poiyonaqa minjrej,
24 “Niŋgi meniŋ silali bei osorbiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi meniŋ silali
bei osi bosib osoryonab unsiqa minjrej, “Meniŋ silali quraq endi tamo
yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Di Sisar aqa.”

25 Onaqa a na minjrej, “Deqa Sisar aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy. Qotei aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy.”
26 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugugetosib mequmosib soqneb. Tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamuq di naŋgi Yesus gisaŋyib a anjam bei grotqa yonab ugeinjrej.

Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

27 Onaqa Sadyusi tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq beb. Sadyusi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai.”
28 Deqa naŋgi bosib Yesus endegsib minjeb, “O Qalie Tamo, ni que. Moses a nami dal anjam endegsi neŋgreŋyej, ‘Tamo bei a moiyimqa aqa ŋauŋ aŋgro saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo uŋa qobul di osim aqa was moiyej qaji aqa aŋgro ŋambabtetqas.’ Moses a nami dal anjam degsi neŋgreŋyej.
29 Deqa ni que. Was 7 naŋgi soqneb. Naŋgo was matu a uŋa osiqa moiyej. A aŋgro saiqoji.
30 Onaqa aqa was yala na olo uŋa qujai di osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji.
31 Onaqa aqa was yala na olo uŋa qobul di osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di osib moreŋeb. Naŋgi aŋgro saiqoji.
32 Naŋgi kalil moreŋonabqa ariya bunuqna uŋa di a dego moiyej.
33 Deqa ni iga merge. Mondoŋ subq na tigelo batiamqa tamo kalil naŋgi subq na tigelabqa uŋa di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ sqas? Ni qalie, was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di eb.”
34 Onaqa Yesus na minjrej, “Mandamq endi tamo naŋgi uŋateqnub. Uŋa naŋgi tamoteqnub.
35 Ariya mondoŋ tamo uŋgasari Qotei na subq na tigelqa giltnjrej qaji naŋgi subq na tigelosibqa naŋgi tamotqasai. Naŋgi uŋatqasai.
36 Naŋgi laŋ aŋgro bul laŋa sqab. Qotei na naŋgi subq na tigeltnjrimqa naŋgi aqa segi aŋgro bole sqab. Deqa naŋgi olo moreŋqa keresai.
37 Niŋgi quiy. Tamo naŋgi moisib olo subq na tigelqab anjam di aqa utru Moses a nami babtosiq endegsi neŋgreŋyej, ‘Ŋam mariŋ miligiq di puloŋeqnaqa Qotei a ŋam puloŋq di sosiqa Moses metosiq minjej, “E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.” ’
38 Qotei na Moses degsi minjej deqa iga qalieonum, Qotei a tamo moreŋo qaji naŋgo Qotei sai. A tamo ŋambile so qaji naŋgo Qotei. Deqa tamo kalil naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di ŋambile unub.”
39-40 Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi olo anjam bei nenemyqajqa ulaeb. Deqa naŋgi na minjeb, “O Qalie Tamo, ino anjam di bole.”

Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?

41 Onaqa Yesus a olo naŋgi endegsi minjrej, “Dal anjam qalie tamo naŋgi kiyaqa mareqnub, ‘Kristus a Devit aqa ŋiri’?
42-43 Devit a nami marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Agi louqa buk miligiq di Devit a anjam endegsi neŋgreŋyej,
‘Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awo.
Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa ni na naŋgi taqatnjroqnqam.” ’

44 Niŋgi uniy. Devit a marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa Kristus a
kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?”

Dal anjam qalie tamo naŋgi kumbra uge uge yeqnub

45 Tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam di queqnabqa a na aqa
aŋgro naŋgi endegsi minjrej,
46 “Niŋgi dal anjam qalie tamo naŋgo kumbra uge geregere tenemto-
qniy. Naŋgi koro sawaq di tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtetnjrsib
baŋ ojetnjrqajqa deqa gara jugo olekokba jugoqnsib laqnub. Naŋgi Qotei
tal miligiq di, goiyo kokbaq di sosibqa tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di
awoqajqa tulaŋ areboleboleinjreqnu.
47 Naŋgi uŋa qobul naŋgi gisaŋnjroqnsibqa naŋgo tal ti iŋgi iŋgi ti laŋa
yainjreqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi na unjrsib naŋgo ñam soqtet-
njrqajqa deqa pailyo olekokba yeqnub. Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi
awai tulaŋ ugedamu enjrqas.”

21

Uŋa qobul aqa silali kiñala soqnej di Qotei yekritej

1 Yesus a atra tal miligiq di sosiqa ŋam atej di ñoro tamo naŋgi boqnsib
silali ato qaji kulumq di silali ateqnab unjroqnej.
2 Onaqa uŋa qobul bei ñoro tulaŋ saiqoji a dego bosiqa meniŋ silali
kiñilala aiyel segi atej. Atnaqa Yesus na unsiqa aqa aŋgro naŋgi minjrej,
3 “E bole merŋgwai. Uŋa qobul endi a ñoro tulaŋ saiqoji. Deqa a na ñoro
tamo kalil naŋgi buŋnjrsiqa silali kobaquja atqo.
4 Ñoro tamo naŋgi silali koba ti unub. Naŋgi oto kiñala segi ateqnub.
Ariya uŋa qobul endi a silali tulaŋ sai bole sai. Aqa meniŋ silali kiñilala
aiyel segi naj agi atekritqo.”

Bunuqna jeu tamo naŋgi na atra tal niñaqyqab

5 Onaqa Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi atra tal di koqyosibqa Yesus
minjeb, “O Tamo Koba, ni unime. Atra tal walato qaji meniŋ di tulaŋ
boledamu. Qotei atraiyqajqa iŋgi iŋgi ti meniŋ ti turtosib atra tal endi
walateb.” Onaqa Yesus na kamba minjrej,
6 “Atra tal niŋgi unonub endi bunuqna jeu tamo naŋgi na bosib tulaŋ
niñaqyosib aqa meniŋ kalil paraparainjrsibqa taqal breinjrqab. Yimqa
meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segisegiqab.”

Gulbe kobaquja bunuqna brantqas

7 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na kamba nenemyeb, “O Qalie Tamo,
bati gembu jeu tamo naŋgi bosib atra tal endi niñaqyqab? Niñaqyqa osibqa
kumbra kiye namoqna brantim iga unsim poigwas, ‘Bati di jojomqo’?”
8 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei
na niŋgi gisaŋgo uge. Bunuqna gisaŋ tamo gargekoba naŋgi ijo ñam na
boqnsib maroqnqab, ‘E Kristus.’ Qudei maroqnqab, ‘Kristus bqajqa bati
agi jojomqo.’ Degsib gisaŋosib maroqnibqa niŋgi naŋgi daurnjraib.
9 Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi aŋ na qotokobaoqnqab. Niŋgi deqa
qusib ulaaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa brantem.
Ariya kumbra di brantimqa diŋo bati urur brantqasai. Soboleiyosim
brantqas.”
10 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa olo minjrej, “Bati deqa sawa bei ti sawa
bei ti qotoqnqab. Mandor kokba qudei naŋgi dego tigeloqnsibqa mandor
kokba qudei naŋgi qoto itnjroqnqab.

11 Sawa bei beiq di mimiŋ kokba ti ma uge ti mam ti iŋgi saio bati brantelenŋqas. Laŋ goge di manŋwa bei bei brantoqnibqa tamo uŋgasari naŋgi unoqnsib ulaugetoqnqab.

12 “Ariya kumbra kalil di brantosaisoqnimqa Juda naŋgi na bosib niŋgi jeutŋgoqnsib ugeugeiŋgoqnsib ojeleŋoqnqab. Ojeleŋoqnsib anjam pegiyo talq di niŋgi tigeltŋgoqnsib tonto talq di breiŋgoqnqab. Osib ijo ñam ugetqa are qaloqnsib niŋgi joqoqnsib Rom naŋgo mandor ti naŋgo gate ti naŋgo ulatamuq di niŋgi tigeltŋgoqnqab.

13 Yimqa gam dena niŋgi ijo anjam bole palontoqnsib naŋgi minjroqnqab.

14 Deqa niŋgi na kamba anjam kiye minjrqajqa deqa nami are koba qalaib.

15 E segi na nuŋgo medabu siŋgilatetŋgosiy powo eŋgitqa niŋgi kamba anjam minjroqnqab. Minjroqnibqa naŋgi nuŋgo anjam di gotraŋyqa yoqnib ugeinjroqnqas.

16 “Bati deqa nuŋgo ai abu naŋgi ti nuŋgo was naŋgi ti nuŋgo leŋ naŋgi ti nuŋgo kadoi naŋgi ti tigeloqnsib niŋgi ojeleŋoqnsib jeu tamo naŋgo baŋq di ateleŋoqnqab. Osib niŋgi qudei luŋgoqnib moreŋoqnqab.

17 Niŋgi ijo ñam ejunub deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi niŋgi qa tulaŋ ugeoqnsib jeutŋgoqnqab.

18 Ariya Qotei na niŋgi geregere taqatŋgoqnqas deqa ijo aŋgro bei padalqasai. Niŋgi kalil bole sqab. Nuŋgo gate baŋga bei dego ugeqasai.

19 Deqa niŋgi gulbe di qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy. Sosib dena niŋgi ŋambile bole oqab.

Bunuqna qaja tamo naŋgi Jerusalem qure niñaqyqab

20 “Bunuqna qaja tamo naŋgi bosib Jerusalem agutesqab. Agutesoqnib niŋgi unsibqa endegsib qalieqab, ‘Bole, Jerusalem padalqajqa bati brantqo.’

21 Bati deqa tamo uŋgasari Judia sawaq di unub qaji naŋgi jaraiyosib manaq oqoqujatebe. Tamo uŋgasari Jerusalem di unub qaji naŋgi qure uratosib jaraiyoqujatebe. Tamo uŋgasari wauq di, gamq di unub qaji naŋgi olo puluosib qureq baib. Naŋgi torei dena jaraiyoqujatebe.

22 Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgo une qa kambatnjrougetqas. Yimqa aqa anjam kalil nami neŋgreŋyeb qaji di aqa damu brantqas.

23 O aiyo! Bati deqa Qotei aqa minjiŋ Juda naŋgoq aiyimqa gulbe tulaŋ kobaquja naŋgo mandamq di brantqas. Deqa uŋa gumaŋ ti uŋa aŋgro mom ti naŋgi jaraiyo baŋgioqnsib gulbe gargekoba oqnqab.

24 Jeu tamo naŋgi bosib Juda naŋgi serie na ñumoqnib moreŋoqnqab. Osib qudei ojeleŋosib joqsib sawa bei beiq di uratnjroqnqab. Tamo Juda sai naŋgi bosib Jerusalem tulaŋ niñaqyosib siŋgila na taqatesqab. Taqatesoqnib bati Qotei a nami giltej qaji di kereamqa a na naŋgi olo taqal breinjrqas.

Tamo Aŋgro a siŋgila ti riaŋ ti laŋbiq na mandamq aiqas

25 “Bati deqa seŋ ambruqas. Bai dego suwaŋqasai. Bongar naŋgi ululoŋosib mandamq aiyeleŋqab. Yuwal dego korkortosim anjam atoqnqas. Yimqa sawa bei bei qaji naŋgi quoqnib areqalo niñaqyetnjroqnimqa naŋgi tulaŋ ulaugetoqnqab.

26 Laŋ goge di iŋgi iŋgi kalil reŋgiŋyeleŋamqa tamo uŋgasari naŋgi
unsib maroqnqab, ‘Bole, gulbe oqa batiqo.’ Naŋgi degsib maroqnsib
ulaugetoqnsib ŋam eririqnjroqnqas.
27 Bati deqa e Tamo Aŋgro siŋgila ti riaŋ koba ti laŋbiq na mandamq
aiyoqnit tamo uŋgasari naŋgi tarosib e nubqab.
28 Kumbra kalil di brantqa utru atoqnimqa niŋgi ulaaib. Niŋgi tigelosib
tarosib ŋam atoqniy. Di kiyaqa? Qotei na niŋgi awaiŋgim niŋgi bole
sqajqa bati jojomqo deqa.”

Niŋgi qura qa yawo anjam dena poiŋgem

29 Osiqa Yesus a yawo anjam endegsi minjrej, “Niŋgi qura ti ŋam kalil
ti unjriy.
30 Ŋam baŋga qalsim olo ñalguyoqnimqa niŋgi unsib qalieqab, ‘Seŋ aqa
bati jojomqo.’
31 Dego kere kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi brantimqa
niŋgi unsib endegsib qalieoiy, ‘Bole, Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqajqa bati jojomqo.’
32 “E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi
kalil moreŋosaisoqnibqa kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi
branteleŋqas.
33 Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai.”

Niŋgi geregere ŋam atsib soqniye

34 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Niŋgi ya
uge uyoqnsib nanarioqnaib. Nuŋgo segi jejamu qa iŋgi iŋgi qa areqalo
kobaiyoqnaib. Aliem urur bel qaleqnu dego kere bati uge di bosim niŋgi
pruqtŋgo uge.
35 Od, bati uge di bosim tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji
naŋgoq di brantoqujatqas.
36 Deqa niŋgi gaigai ŋam atoqnsib Qotei pailyoqnsib soqniy. Yimqa
Qotei a siŋgila eŋgoqnimqa kumbra kalil branteleŋqas qaji di niŋgi na
britosib e Tamo Aŋgro ijo ulatamuq di tigelesqab.” Yesus a degsi marej.
37 Bati gaigai qanam Yesus a atra tal miligiq di sosiqa tamo uŋgasari
naŋgi Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjroqnej. Qoloeqnaqa a olo qure
uratoqnsiqa mana ñam Oliv di ŋeioqnej.
38 Tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam quqwa maroqnsib
nobqolo ambru tigeloqnsibqa atra tal miligiq giloqneb.

22

Judas a Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas

1 Onaqa Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa ñam
Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati. Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di
padalqa laqnabqa aqaryainjrej. Deqa olo are qalqajqa yori bati jojomej.
2 Yori bati jojomonaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti
Yesus qalsib moiyotqajqa gam ŋamoqneb. Di kiyaqa? Naŋgi tamo uŋgasari
naŋgi ulainjreb deqa.
3 Onaqa Satan a Judas aqa miligiq aiyej. Judas aqa ñam bei Iskariot. A
dego Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei.
4 Satan a Judas aqa miligiq aisiq walawalaiyonaqa tigelosiqa atra tamo
kokba ti atra tal taqato tamo naŋgi ti naŋgoq gilsiqa minjrej, “E Yesus osiy
nuŋgo baŋq di atqai.”

5 Degsi minjrnaqa naŋgi areboleboleinjrnaqa minjeb, “Ni Yesus osim
gago baŋq di atimqa iga ni silali emqom.”
6 Degsi minjnabqa a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Di kere.” Osiqa
Judas a gilsiq a na Yesus osim naŋgo baŋq di atqajqa gam ŋamoqnej. A are
qalej, “Yesus a tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsim a segi soqnimqa e na osiy
Juda tamo kokba naŋgo baŋq di atqai.”

Pita Jon wo naŋgi yori bati aqa iŋgi iŋgi gereiyeb

7 Onaqa Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantej. Qotei a nami Israel
naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kaja du du naŋgi ñumeleŋosib siraŋmeq di
leŋ liyibqa e na unsiy niŋgi uratŋgwai. E niŋgi padaltŋgwasai.” Qotei a
nami Israel naŋgi degsi minjrej. Kumbra deqa olo are qalqajqa yori bati
brantonaqa Juda naŋgi mareb, “Iga kaja du du naŋgi ñumeleŋosim Qotei
atraiyqom.”
8 Onaqa bati deqa Yesus na Pita Jon wo naŋgi minjrej, “Bini yori bati
koba. Deqa niŋgi aiyel aisib gago iŋgi iŋgi gereiyetgibqa iga koba na iŋgi
uyqom.”
9 Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “Ni iga merge. Iga aisim tal qabia iŋgi
iŋgi gereiyqom?”
10-11 Onaqa Yesus na naŋgi aiyel qariŋnjrsiqa minjrej, “Niŋgi aiyel aisib
qure ambleq di tamo bei ya nobu qoboiyosim giloqnim gamq di itosib
dauryiy. Niŋgi a dauryosib tal a gogetqas qaji di miligiq gilsib tal
lanja endegsib minjiy, ‘Qalie Tamo a marqo, “E ijo aŋgro naŋgi koba na
awoosim yori bati aqa iŋgi uyqajqa warum a qabi unu?” ’
12 Niŋgi degsib minjibqa a na warum kobaquja bei gogeqsi unu di niŋgi
osorŋgwas. Warum dia nami jar ti awo jaram ti ateleŋeb unu. Niŋgi aiyel
aisib warum dia gago iŋgi iŋgi gereiyeleŋoiy.”
13 Onaqa naŋgi aiyel aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji degsi
brantonab unsibqa iŋgi iŋgi kalil gereiyeleŋeb.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi bem ti wain ti anainjrej

14 Onaqa iŋgi uyqa bati brantonaqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi
ti koba na awoosib iŋgi uyoqneb.
15 Naŋgi iŋgi uyoqnsibqa Yesus na naŋgi endegsi minjrej, “E jaqatiŋ
osaiunum. Deqa e niŋgi koba na awoosim yori bati aqa iŋgi uyqajqa
tulaŋ areboleboleibqo.
16 E niŋgi merŋgwai. E iŋgi endi olo uyqasai. Degsi gilsiy mondoŋ Qotei
na niŋgi taqatŋgosim a nuŋgo Mandor Koba soqnimqa iŋgi endi aqa utru
e na geregere babtosiy olo uyqai.”
17 Osiqa a wain osiq gambaŋq di bilentosiqa Qotei pailyosiqa aqa aŋgro
naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi wain gambaŋ endi osib uyiy.
18 E niŋgi merŋgwai. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy mondoŋ
Qotei na niŋgi taqatŋgosim a nuŋgo Mandor Koba soqnimqa e olo uyqai.”
19 Osiqa Yesus a olo Qotei pailyosiqa bem osiq giŋgeŋyosiqa naŋgi
enjrsiqa minjrej, “Endi ijo jejamu. E niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa
eŋgonum. Deqa niŋgi osib uyiy. Bunuqna niŋgi gaigai uyoqnsib e qa are
qaloqniy.”
20 Onaqa naŋgi bem uynabqa Yesus na olo wain gambaŋ osiq Qotei
pailyosiqa minjrej, “Wain gambaŋ endi ijo leŋ. Nuŋgo une kobotqajqa
deqa ijo leŋ aisim Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyej qaji di siŋgilatqas.

21 Ariya niŋgi quiy. Ijo aŋgro bei na e osim tamo qudei naŋgo baŋq di
atqas. Aŋgro di agi iga koba na endego awoosim iŋgi uyeqnum.
22 E Tamo Aŋgro. Deqa Qotei na nami merbej, 'Ni moiqam.' A degsi
merbej deqa e aqa anjam di dauryosiy moiqai. Ariya aŋgro e osim tamo
qudei naŋgo baŋq di atqas qaji a tulaŋ padalougetqas."
23 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrnaq qusibqa segi segi maro-
qneb, "Aŋgro yai a kumbra di yqas?"

Yesus aqa aŋgro naŋgi ŋiriŋosib anjam na qotoqneb

24 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi ŋiriŋosib yai a aŋgro kalil
buŋnjrsim ñam ti sqas deqa anjam na qotoqneb.
25 Onaqa Yesus na minjrej, "Mandor kokba sawa sawa kalil taqate-
qnub qaji naŋgi ŋiriŋ na sawa taqateqnub. Yeqnab tamo uŋgasari naŋgi
na naŋgo ñam soqtoqnsib mareqnub, 'Naŋgi sawa taqato tamo bole.'
26 Ariya kumbra di nuŋgoq di saiq. Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a tamo
kobaquja sqa marsimqa a mati tamo laŋaj bul soqnem. Osim a tamo
kobaquja sqas. Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa a mati
nuŋgo wau tamo soqnem. Osimqa a ñam ti sqas.
27 Niŋgi are qaliy. Tamo yai a tamo kobaquja? Tamo awoosiq iŋgi
uyeqnu a kiyo? Tamo wauosiq iŋgi suweiyeqnu a kiyo? Tamo agi
awoosiq iŋgi uyeqnu qaji a tamo kobaquja. Ariya ijo kumbra degsi sosai.
E nuŋgo ambleq endi sosim niŋgi wauetŋgeqnum.
28 "O ijo aŋgro, e gulbe qoboiyeqnam niŋgi e uratbosaieqnub. Niŋgi e
beterbeqnub.
29 Ijo Abu na e Mandor Koba atej dego kere e kamba niŋgi mandor
ateleŋqai.
30 Osiy mondoŋ e nuŋgo Mandor Koba sosiy niŋgi koba na iŋgi ti ya ti
uyoqnqom. Yimqa niŋgi awo jaram kokbaq di awoosib Jekop aqa aŋgro
12 naŋgo moma kalil naŋgi taqatnjroqnqab."

Pita a gisaŋoqalubtosim marqas, "E Yesus qaliesai"

31 Osiqa Yesus a olo marej, "O ijo aŋgro kalil Saimon ombla niŋgi
quiy. Satan na niŋgi uneq waiŋgwa marqo. Niŋgi siŋgila na tigelesosib
e daurbqab kiyo e uratbosib jaraiqab kiyo di Satan a nuŋgo areqalo
tenemtosim qalieqajqa deqa niŋgi uneq waiŋgwa marqo. Agi tamo naŋgi
bem sum ñoqoryoqnsib damu eleŋeqnub dego kere.
32 O Pita, e ni qa gaigai endegsim pailyeqnum, 'O Abu, ni na Pita aqa
areqalo siŋgilatetimqa a e uratbqasai.' E ni qa degsim pailyeqnum. Bole,
ni mati uloŋqam. Ariya bunuqna ni olo are bulyosim ijoq bqam. Bosim
ino was naŋgi siŋgilatnjroqnqam."
33 Onaqa Pita na Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni na marimqa aqo
ombla tonto talq aisim moreŋqom. E ulaqasai."
34 Onaqa Yesus na minjej, "O Pita, ni que. Bini tuwe anjamosaisoqn-
imqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, 'E Yesus qaliesai.' "

Yesus aqa aŋgro naŋgi silali ti qaquŋ ti sebru ti oqab

35 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E niŋgi nami
qariŋgosim merŋgem, 'Niŋgi gilsib ijo anjam mare mare laqniy. Niŋgi
silali ti gilaib. Nuŋgo qaquŋ aib. Siŋga taqal jigaib.' Degsi merŋgonamqa
niŋgi iŋgi bei qa truqueb e?" Onaqa naŋgi na minjeb, "Sai. Iga iŋgi bei qa
truquosai."

36 Onaqa a na minjrej, “Ariya bini e anjam di beltosiy olo endegsi merŋgwai. Nuŋgo silali bei soqnim oiy. Nuŋgo qaquŋ bei soqnim di dego oiy. Niŋgi sebru saiamqa nuŋgo gara jugo bei qariŋyosib silali osib dena sebru awaiyiy.
37 E niŋgi merŋgwai. Anjam e qa nami neŋgreŋyeb qaji di aqa damu brantqas. Anjam agiende, ‘Tamo uŋgasari naŋgi marqab, “Kristus a une tamo.” ’ ”
38 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “O Tamo Koba, ni unime. Iga sebru aiyel ejunum.” Onaqa Yesus na minjrej, “Di kere.”

Yesus a Oliv manaq oqsiq dia Qotei pailyej

39 Yesus aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa Jerusalem uratosiq Oliv manaq oqej. Aqa aŋgro naŋgi dego a dauryosib oqeb.
40 Oqsib nañu agu beiq di brantosib Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi endegsib pailyiy, ‘O Abu, gulbe bei na iga uneq waigaiq.’ ”
41 Yesus a degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiq kiñala sasalej. Tamo bei na meniŋ waiyim isaq yala gilqas dego kere a sasalosiqa siŋga pulutosiq Qotei pailyej.
42 A endegsi pailyej, “O Abu, ni marimqa gulbe endi ijoq baiq. Gulbe endi ya uge uyo bul. Uŋgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosim ye.”
43-44 Yesus a degsi siŋgila na Qotei pailyoqnsiqa a are tulaŋ gulbekobaiyej. Onaqa a ŋeskobaiyosiqa aqa ŋes leŋ ti mandamq aiyoqnej. Bati deqa laŋ aŋgro bei aisiqa Yesus taqyosiqa siŋgilatej.
45-46 Yesus a pailyo koboonaqa a olo tigelosiqa aqa aŋgro naŋgo areq aisiq ŋam atej di naŋgi are gulbe na ŋereŋesonab unjrej. Unjrnaqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa ŋereŋejunub? Niŋgi tigelosib Qotei pailyoqniy. Yim gulbe bei nuŋgoq bqas di gulbe dena niŋgi uneq waiŋgwasai.”

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

47 Yesus a anjam degsi mareqnaqa aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas a na tamo gargekoba naŋgi joqsiqa Yesus aqa areq di branteb. Brantonabqa Judas a Yesus aqa areq bosiq kundoqyej.
48 Kundoqyonaqa minjej, “O Judas, e Tamo Aŋgro. Tamo naŋgi endi e ojqajqa deqa ni na e kundoqbonum e?”
49 Onaqa tamo naŋgi di Yesus ojqa laqnabqa aqa aŋgro naŋgi unsibqa Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni marimqa iga gago sebru osim tamo naŋgi di ñumnam moreŋqab.”
50 Degsi minjsibqa aqa aŋgro bei na aqa sebru osiqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo bei gateq di qalqajqa sebru waiyej grotosiqa dabkala wo segi gentetej.
51 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Kumbra degyaib. Uratiy.” Degsi minjrsiqa tamo di aqa dabkala ojnaqa olo boleej.
52 Onaqa Yesus na atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti minjrej, “E leŋ ojo tamo unum deqa kiyo niŋgi sebru ti torom ti eleŋosib e ojqa bonub e?
53 E bati gaigai atra tal miligiq di niŋgi koba na soqnem. Bati deqa niŋgi yala baŋ waiyosib e ojosai. Ariya bati uge nuŋgoq di brantqo deqa niŋgi e ojonub. Endego ambru aqa siŋgila agi brantqo.”

Pita a marej, “E Yesus qaliesai”

54-55 Onaqa naŋgi Yesus ojsib walwelosib atra tamo gate aqa talq osi gileb. Naŋgi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq na naŋgi daurn-jrsiq gilej. Gilsiqa atra tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiqa qaja tamo qudei naŋgi tal meq di ŋam tuŋguyosib awesonabqa bosiq naŋgi koba na ŋam yoroqnej.

56 Pita a ŋamyuwo areq di awesonaqa kaŋgal uŋa bei na unsiqa koqyosiq qaja tamo naŋgi minjrej, “Tamo endi Yesus ombla soqneb.”

57 Onaqa Pita a saidosiq minjej, “Uŋa, e tamo di qaliesai.”

58 Sokiñalayonaq tamo bei na olo Pita unsiqa minjej, “Ni dego Yesus aqa aŋgro bei.” Onaqa Pita na minjej, “E aqa aŋgro sai.”

59 Olo kiñala soboleiyonaq tamo bei na Pita koqyosiqa siŋgila na marej, “Tamo endi a dego Galili qaji tamo. Deqa e qalieonum, a Yesus ombla soqneb.”

60 Onaqa Pita na minjej, “Ni anjam maronum di e poibosai bole sai.” Degsi minjnaqa tuwe anjamej.

61-62 Tuwe anjamonaqa Tamo Koba a bulosiqa Pita koqyej. Koqyonaqa anjam nami Yesus na minjej qaji, “Bini tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus qaliesai,’ ” anjam deqa olo are qalsiqa poiyonaqa tal qalaq gilsiqa tulaŋ akamugetej.

Naŋgi na Yesus misiliŋyoqnsib baŋ na qaloqneb

63 Tamo Yesus ojeb qaji naŋgi a misiliŋyoqnsibqa baŋ na qaloqneb.

64 Qaloqnsibqa aqa ŋamdamu gara na qosetosib minjoqneb, “Ni Kristus amqa ni ubtosim mare, yai na ni lumqo?”

65 Degsib minjoqnsib olo misiliŋ anjam gargekoba minjoqneb.

Yesus a Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelej

66 Onaqa nobqolo malu qameqnaq Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti koroosib Yesus osib tigeltosib nenemyeb,

67 “Ni Kristus amqa geregere merge.” Onaqa a na minjrej, “E kamba anjam merŋgwai di niŋgi ijo anjam quetbqasai.

68 E anjam bei nenemŋgwai di niŋgi olo anjam merbqasai.

69 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. E Tamo Aŋgro. Bini bati endeqa ti bunuq qa ti e Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa baŋ woq di awesqai.”

70 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi na minjeb, “Deqa ni Qotei aqa Ŋiri e?” Onaqa a na minjrej, “Od. Anjam niŋgi maronub di kere.”

71 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib tulaŋ minjiŋ oqetnjrnaqa segi segi maroqneb, “Aqa une agi a segi babtqo iga quonum. Deqa iga kiyaqa tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas?”

23

Juda tamo kokba naŋgi Yesus osib Pailat aqa ulatamuq di tigelteb

1 Juda tamo kokba naŋgi degsib marsibqa Yesus osi gilsib Rom naŋgo gate Pailat aqa ulatamuq di tigelteb.

2 Tigeltosib Pailat minjeb, “Iga Yesus uneqnum, a na Juda tamo uŋgasari naŋgi kumbra ugeq breinjreqnu. Osiqa naŋgi mandor koba Sisar takis yqajqa saidnjroqnsiqa minjreqnu, ‘E segi nuŋgo Mandor Koba. E segi Kristus.’ ” Juda tamo kokba naŋgi degsib Yesus aqa jejamuq di une qameteb.

3 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa Yesus nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?” Onaqa Yesus na minjej, “Od. Anjam ni maronum di kere.”
4 Onaqa Pailat na atra tamo kokba ti tamo uŋgasari kalil naŋgi ti minjrej, “E segi are qalonum, Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji.”
5 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Yesus a tamo uŋgasari naŋgi kumbra uge dauryqajqa are tigeltetnjreqnu. Agi a Galili sawaq di aqa wau utru atsiqa dena Judia sawaq aisiq qure qure kalilq di walweloqnsiqa dena bosiq gago qure endia dego kumbra degyeqnu.”

Pailat na Yesus qariŋyonaqa Herot aqaq gilej

6 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa nenemnjrej, “Yesus a Galili qaji tamo e?”
7 Degsi nenemnjrnaqa naŋgi na minjeb, “Od, a Galili qaji tamo.” Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Mandor Herot a Galili sawa taqatejunu. Bini a Jerusalem endi unu. Deqa e Yesus qariŋyitqa a Herot aqaq gilimqa a kamba Yesus aqa anjam quqwas.” Degsi minjrsiqa Yesus qariŋyonaqa Herot aqaq gilej.
8 Herot a nami Yesus qa anjam quoqnej deqa a Yesus itqajqa areareto-qnej. Yesus a bosim Herot aqa ulatamuq di maŋwa bei yim unqajqa deqa are qaloqnej. Deqa a Yesus aqa ulatamu unsiqa tulaŋ areboleboleiyej.
9 Onaqa a na Yesus anjam gargekoba nenemyoqnej. Nenemyeqnaqa Yesus a kamba anjam bei marosai. A torei mequmesoqnej.
10 Deqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti bosib Herot aqa ulatamuq di tigelosib Yesus aqa jejamuq di une gargekoba qameleŋoqneb.
11 Onaqa Herot aqa qaja tamo qudei naŋgi ti Yesus tulaŋ ugeugeiyosib misiliŋyoqneb. Osib gara jugo olekoba mandor kokba naŋgi gaigai jige-qnub deqaji bei osib jigetosib qariŋyonab olo Pailat aqaq aiyej.
12 Bati qujai deqa Herot Pailat wo naŋgi jeu turyeb. Nami naŋgi ombla jeu soqneb.

Pailat a marej, “Niŋgi Yesus a ŋamburbasq di qamiy”

13-14 Onaqa Pailat na atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti tamo uŋgasari kalil naŋgi ti metnjrnaqa aqa areq bosib koroonabqa endegsi minjrej, “Niŋgi Yesus osib ijo areq di tigeltosib merbonub, ‘Tamo endi a tamo uŋgasari naŋgi kumbra ugeq breinjreqnu.’ Merbonubqa e segi Yesus geregere nenemyonum niŋgi quonub. Une kalil niŋgi aqa jejamuq di qameqnub qaji di e quonum ugeibqo. E aqa jejamuq di une bei itosai.
15 Herot a dego Yesus aqa jejamuq di une bei itosai. Deqa a na Yesus olo qariŋyqoqa ijoq bqo. Deqa niŋgi quiy. Niŋgi Yesus aqa une bei babtosai. Deqa e a laŋa moiyotqa keresai.
16-17 Deqa e ijo qaja tamo naŋgi minjrit naŋgi bu toqoŋ na kumbaiŋyosib a uratib gilqas.”
18 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Pailat aqa anjam di qusibqa naŋgi tulaŋ murqumyosib minjeb, “Ni Yesus urataim. Ni a moiyotime. Osim Barabas oqeq atsim iga ege.”
19 Barabas a nami tamo qudei naŋgi joqsiqa Rom naŋgi ti qotsib tamo qudei ñumeb deqa qaja tamo naŋgi Barabas osib tonto talq di waiyeb.
20 Ariya Pailat a Yesus uratim oqedqajqa are soqnej deqa a na tamo uŋgasari naŋgi olo minjrej, “Niŋgi marib e Yesus uratit gilqas.”

21 Onaqa naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib wainŋyoqnsib minjoqneb, “Ni
Yesus urataim. Ni a ŋamburbasq di qame! Ni a ŋamburbasq di qame!”
22 Onaqa olo minjrej, “Kiyaqa Yesus qalit moiqas? A une kiye yej deqa
a ŋamburbasq di qamqai? Niŋgi Yesus aqa une bei babtosai. Deqa e a laŋa
moiyotqa keresai. Deqa e ijo qaja tamo naŋgi minjrit naŋgi bu toqoŋ na
kumbaiŋyosib a uratib gilqas.”
23-24 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib siŋgila na
Pailat saidyoqnsibqa wainŋyoqnsib minjoqneb, “Ni Yesus ŋamburbasq di
qame!” Degsib siŋgila na Pailat minjeqnab naŋgo anjam dena Pailat aqa
anjam qalotoqnej. Deqa a naŋgo anjam di dauryosiqa minjrej, “Di kere.
Uŋgum. E na ijo qaja tamo naŋgi minjrit Yesus osi gilsib ŋamburbasq di
qamib moiqas.”
25 Degsi minjrsiqa Barabas tonto talq dena oqeq atsiqa naŋgi enjrej.
Osiqa tamo uŋgasari naŋgo areqalo dauryosiqa Yesus osiqa qaja tamo
naŋgo baŋq di atnaqa naŋgi na aqa qawarq di aqa segi ŋamburbas atetosib
a osib gileb.

Naŋgi Yesus osib ŋamburbasq di qameb

26 Naŋgi Yesus osi giloqnsibqa gamq di tamo bei walwelosiq Jerusalem
aiyeqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ŋamburbas yaiyosib
tamo di yonabqa a kamba qoboiyosiqa gam na Yesus dauryosiq giloqnej.
Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji.
27 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus gam na dauryosib
giloqneb. Giloqnsibqa naŋgo ambleq di uŋa qudei naŋgi are tulaŋ
gulbeinjrnaqa Yesus qa akamoqnsib lou ti giloqneb.
28 Gileqnabqa Yesus a qusiqa bulosiqa naŋgi minjrej, “O Jerusalem
uŋgasari, niŋgi e qa akamaib. Niŋgi nuŋgo aŋgro naŋgi qa ti niŋgi segi qa
ti akamoiy.
29 Niŋgi quiy. Bati bei brantimqa tamo naŋgi endegsib marqab, ‘Uŋa
naŋgo miligi ugeej qaji naŋgi ti uŋa aŋgrotosaieqnub qaji naŋgi ti are-
boleboleinjrqas. Uŋa aŋgro muŋgum anainjrosaieqnub qaji naŋgi dego
areboleboleinjrqas.’ Tamo naŋgi degsib marqab.
30 Osib mana naŋgi minjrqab, ‘Niŋgi bosib iga kabutgosib ulitgiy.’
31 O uŋgasari, e ŋam gesgi bul. Tamo naŋgi na e kumbra uge ebeqnub.
Tamo naŋgi di ŋam moiyo bul. Deqa kumbra tulaŋ ugedamu naŋgoq di
brantqas.”
32 Bajiŋ tamo aiyel dego ŋamburbasq di ñumib moreŋqajqa marsib Yesus
koba na joqsib giloqneb.
33 Naŋgi giloqnsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Tamo Gate Tanu di
brantosib dia Yesus ŋamburbasq di qameb. Qamsib bajiŋ tamo aiyel naŋgi
dego ŋamburbasq di ñumeb. Bei Yesus aqa baŋ woq di qameb. Bei Yesus
aqa baŋ qonaŋq di qameb.
34 Yesus a ŋamburbas goge di sosiqa a endegsi pailyej, “O Abu, ni na
tamo naŋgi e gaintbonub qaji naŋgo une di kobotime. Naŋgi une yonub di
naŋgi qaliesai.” Bati deqa qaja tamo naŋgi Yesus aqa gara eleŋqa marsib
gilteleŋeb. Osib meniŋ silali alaŋeb. Tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di
a na gara oqas. Degsib marsib meniŋ silali alaŋosib gara eleŋeb.
35 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi tigelesosib Yesus koqyeqnabqa
Juda gate naŋgi na Yesus misiliŋyoqnsib endegsib maroqneb, “A na tamo
uŋgasari naŋgi aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa
keresai. A maroqnej, ‘E Qotei aqa Kristus. A na e giltbej.’ Anjam

di boleamqa a na aqa segi jejamu aqaryaiyosim ŋamburbas uratosim mandamq aiyem."

36-37 Qaja tamo naŋgi dego Yesus degsib misiliŋyoqneb. Osib aqa areq gilsib wain isa koba anaiyosib minjeb, "Ni Juda naŋgo Mandor Koba boleamqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim ŋamburbas urat."

38 Osib ŋamburbas mutu gogeq di anjam endegsib neŋgreŋyeb, "Tamo endi a Juda naŋgo Mandor Koba."

39 Onaqa bajiŋ tamo bei ŋamburbasq di qameb qaji a na Yesus misiliŋyosiqa minjej, "Ni Kristus amqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim aqo aiyel dego aqaryaige."

40 Onaqa bajiŋ tamo bei na aqa anjam di qusiqa ŋiriŋtosiq minjej, "Gulbe Yesus a oqo endi ni dego onum. Deqa ni kiyaqa Qotei ulaiyosai?

41 Aqo aiyel une tamo. Deqa iga kere moreŋqom. Ariya Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji."

42 Osiqa Yesus minjej, "O Yesus, mondoŋ ni olo bosim Mandor Koba sosimqa ni e qa are qalsim e ame."

43 Onaqa Yesus na minjej, "Bini qujai ni e ombla laŋ qureq di sqom. E bole mermonum."

Yesus a moiyej

44-45 Qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambruosi sonaq gilsiq seŋ bati 3 onaq bilaqtej. Bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gaiŋesoqnej qaji a goge na braŋosiq aisiq poaiyelej.

46 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiqa marej, "O Abu, e na ijo qunuŋ osim ino baŋq di atonum." Degsi marsiqa mondor titosiq moiyej.

47 Onaqa qaja tamo naŋgo gate a Yesus degsi mondor titosiq moiyej di unsiqa Qotei aqa ñam soqtosiqa marej, "Bole, Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji."

48 Onaqa tamo uŋgasari kalil Yesus unqa beleŋeb qaji naŋgi dego Yesus degsi moiyej di unsibqa a qa are tulaŋ gulbeinjrnaqa are soqoŋyeb. Osib jaraiyosib naŋgo segi segi talq gileleŋeb.

49 Yesus aqa kadoi kalil naŋgi ti uŋgasari qudei nami Yesus dauryosib Galili sawa uratosib Jerusalem beleŋeb qaji naŋgi ti isaq di tigelesosibqa Yesus a ŋamburbasq di gaiŋosiq moinaq koqyoqneb.

Josep a Yesus aqa jejamu osiq subq atej

50 Tamo bei aqa ñam Josep a soqnej. A Juda naŋgo gate bei. A Arimatea qure qaji. Arimatea a Judia sawaq di unu. Josep a tamo bolequja. Aqa kumbra tulaŋ boledamu.

51 A endegsi are qaloqnej, "Bunuqna Qotei a bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgwas." A degsi are qaloqnsiq Qotei qa tariŋoqnsiq soqnej. Juda gate kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa anjam qoseb bati deqa Josep a naŋgi koba na anjam qososai. A naŋgo anjam di uratoqnej.

52 Tamo di a Pailat aqa areq bosiq nenemyej, "Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?"

53 Onaqa Pailat na odyonaqa gilsiq Yesus aqa jejamu ŋamburbasq dena osiq gara qat na dalaosiq osi gilsiq sub bei nami meniŋ miligiq di gereiyeb qaji dia atej. Sub di bunuj. Sub dia nami tamo bei jugosaioqneb.

54 Juda naŋgo yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej.

55 Bati di uŋgasari qudei nami Yesus dauryosib Galili sawaq dena beleŋeb qaji naŋgi Josep koba na subq gileb. Gilsib Josep na Yesus subq
atnaq uneb.
56 Unsib olo puluosib naŋgo talq aisib ŋam so aqa ya quleq tulaŋ
boledamu di gereiyosib atnab soqnej. Ŋam so aqa ya di Yesus aqa
jejamuq di liyqajqa marsib deqa gereiyeb. Onaqa yori bati brantonaqa
naŋgi Qotei aqa dal anjam dauryosib wau getentosib aqaratosib soqneb.

24

Yesus a olo subq na tigelej

1 Yori bati koboonaqa nebeonaq nobqolo ambru uŋgasari naŋgi olo
tigelosib ŋam so aqa ya quleq boledamu nami gereiyeb qaji di osib Yesus
aqa jejamuq di liyqajqa deqa subq gileb.
2 Naŋgi gilsib ŋam ateb di meniŋ kobaquja sub me getentesoqnej qaji
di waqosiq taqal di sonaq uneb.
3 Unsib sub miligiq aiyeb di naŋgi Tamo Koba Yesus aqa jejamu unosai.
4-5 Deqa naŋgi are tulaŋ kobainjrej. Onaqa tamo aiyel naŋgi brantosib
uŋgasari naŋgo areq di tigelesonab unjrsib tulaŋ ulaugetosib turuosib
mandamq di ŋam queb. Tamo aiyel di naŋgo gara tulaŋ minjalo. Onaqa
naŋgi na uŋgasari naŋgi minjreb, “Niŋgi kiyaqa tamo moiyo sawaq endi
tamo ŋambile unu qaji a qa ŋameqnub?
6 Yesus a endi sosai. A olo subq na tigelqo. Nami a Galili sawaq di sosiqa
bati deqa a na niŋgi endegsi merŋgej, ‘E olo subq na tigelqai.’ Niŋgi aqa
anjam deqa olo are walŋgwo kiyo?
7 Agi a niŋgi endegsi merŋgej, ‘E Tamo Aŋgro ojsibqa une tamo naŋgo
baŋq di atib lubib moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.’ ”
8-9 Onaqa uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam deqa olo are qalsibqa subq
dena puluosib aisib anjam kalil tamo aiyel na minjreb qaji di Yesus aqa
aŋgro 11 naŋgi tamo qudei ti sainjreb. 10 Uŋa bei aqa ñam Maria. A
Makdala qure qaji. Bei Joana. Bei Maria. A Jems aqa ai. Uŋgasari qudei
dego tamo aiyel naŋgo anjam di qusib aisib Yesus aqa anjam maro tamo
naŋgi sainjreb.
11 Sainjrnab qunab ugeinjrnaq mareb, “Uŋgasari naŋgo anjam di laŋa
sa anjam.”
12 Onaqa Pita a tigelosiqa urur ti gilsiq sub miligiq di tirosiq ŋam atej di
Yesus dalaeb qaji gara di segi sonaq unej. Unsiqa olo puluosiq aqa talq
aisiq kumbra deqa are koba qaloqnej.

Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi Emeus gamq di Yesus tureb

13 Bati qujai deqa Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi Jerusalem uratosib qure
bei aqa ñam Emeus deq giloqneb. Jerusalem dena tigelosib Emeus qureq
gilqajqa kiñala isaq 11 kilomita dego.
14 Naŋgi aiyel giloqnsibqa kumbra kalil jeu tamo naŋgi na Yesus
yoqneb qaji deqa ombla maroqnsib giloqneb.
15 Gileqnabqa Yesus a segi naŋgoq di brantosiqa naŋgi koba na wal-
welosib giloqneb.
16 Naŋgi Yesus uneb ariya naŋgi a qa poinjrosai.
17 Deqa a na naŋgi aiyel endegsi nenemnjrej, “Niŋgi anjam kiye maro-
qnsib gileqnub?” Degsi nenemnjrnaqa naŋgi tigeleb. Yesus a moiyej
deqa naŋgi aiyel ulatamu tulaŋ ugeinjrej.

18 Onaqa bei aqa ñam Kliopas a na kamba Yesus minjej, “Tamo
gargekoba naŋgi Jerusalem endi unub. Ni segi kiyo kumbra brantej qaji
deqa qaliesai?”
19 Onaqa Yesus na kamba nenemnjrej, “Kumbra kiye brantej?”
Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “Kumbra kalil Nasaret tamo Yesus aqaq
di brantej qaji iga deqa mareqnum. A Qotei aqa medabu o qaji tamo bole
soqnej. A Qotei ti tamo uŋgasari kalil ti naŋgo ŋamdamuq di maŋwa kokba
yoqnej. Osiqa anjam siŋgila ti dego maroqnej.
20 Ariya a kumbra degyeqnaqa gago gate naŋgi ti atra tamo kokba
ti naŋgi na a ojsib Rom naŋgo baŋq di ateb. Atnabqa naŋgi na a osib
tigeltosib minjeb, ‘Ni une tamo. Deqa ni moiqam.’ Degsib minjsib a osib
ŋamburbasq di qalnab moiyej.
21 Iga are qalem, ‘Yesus a na qujai iga Israel tamo uŋgasari awaigim iga
bole sqom.’
“Anjam bei dego unu. Yesus a moiyej bati qalub gilqo.
22-23 Yqoqa nobqolo ambru gago uŋgasari qudei naŋgi Yesus aqa subq
gilonub naŋgi aqa jejamu unosai. Dena puluosib bosib iga mergonub,
‘Iga subq di laŋ aŋgro qudei unjronumqa naŋgi na mergonub, “Yesus
a subq na tigelqo. Deqa a ŋambile unu.” ’ Uŋgasari naŋgi na iga degsi
mergonubqa iga tulaŋ prugugetonum.
24 Tamo qudei naŋgi iga koba na sonam naŋgi dego subq gilonub. Gilsib
kumbra kalil uŋgasari naŋgi na unsib saigonub qaji di unonub. Ariya
naŋgi Yesus aqa jejamu unosai.”
25 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Nuŋgo areqalo tulaŋ truquiŋgwo.
Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam nami maroqneb qaji di niŋgi
poiŋgosai.
26 Anjam agiende. Kristus a jaqatiŋ koba osim moisim laŋ qureq
oqimqa Qotei na ñam kobaquja yqas.”
27 Osiqa Yesus a segi qa anjam kalil neŋgreŋq di so qaji di naŋgi sainjrej.
A Qotei aqa medabu o tamo kalil naŋgi Moses ombla naŋgo anjam
neŋgreŋq di so qaji dena utru atsiq anjam geregere plaltosiq minjroqnej.
28-29 Ariya naŋgi qalub koba na walwelosib qure naŋgi gilqa mareb qaji
di jojomyosib Yesus a naŋgi uratnjrsim gam bei dauryqa laqnaqa naŋgi
aiyel na saidyosib minjeb, “Ni iga uratgaim. Qoloqas. Deqa ni iga koba
na sqom.” Degsi minjnabqa a naŋgi aiyel daurnjrsiqa naŋgo tal gogetosib
koba na soqneb.
30 Sosib awoosib iŋgi uyoqnsib Yesus a bem osiq Qotei pailyosiqa bem
giŋgeŋyosiqa naŋgi aiyel anainjrej.
31 Anainjrnaqa bati deqa naŋgi Yesus qa poinjrnaqa mareb, “Bole,
tamo endi Yesus.” Degsib marnabqa Yesus a naŋgo ambleq na loumosiq
ulaŋej.
32 Ulaŋonaq naŋgi mareb, “Bole, aqo aiyel gamq di walweleqnamqa
Yesus a Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di aqa utru geregere plaltosiq
mergeqnaqa iga quoqnsim tulaŋ arearetgoqnaj.”
33 Naŋgi aiyel degsib marsib bati qujai deqa naŋgi tigelosib olo pulu-
osib Jerusalem aisib Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi tamo qudei ti koroesonab
itnjreb.
34 Onaqa naŋgi na naŋgi aiyel endegsib minjreb, “Tamo Koba a bole
subq na tigelqo. Agi a subq na tigelosiq Saimon aqaq di brantqoqa a bole
unqo.”

35 Degsib minjrnabqa naŋgi aiyel kamba anjam kalil gamq di Yesus na
minjrej qaji deqa ti a na bem giŋgeŋyosiq anainjrnaqa naŋgi a qa poinjrej
deqa ti naŋgi sainjreb.

Yesus aqa aŋgro naŋgi a uneb

36 Degsib sainjreqnabqa Yesus a segi naŋgo ambleq di brantosiq min-
jrej, "Niŋgi are lawo soqniy."
37 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil ulaosib tulaŋ prugugetosib are qaleb,
"Iga buga bei unonum kiyo?"
38 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi kiyaqa e buga qa marsib ulaosib
prugonub?
39 Endi e di. Niŋgi ijo baŋ bile unsib ijo siŋga unsib baŋ waiyosib ijo
jejamu ojsib poiŋgwas, e damu ti tanu ti. Buga a damu ti tanu ti saiqoji."
40-41 Yesus na naŋgi degsi minjrsiqa aqa baŋ ti siŋga ti naŋgi osorn-
jrnaqa naŋgi unsib tulaŋ areboleboleinjrej. Onaqa naŋgi olo areqalo
aiyeltoqnsib are koba qaloqneb. Yeqnaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi iŋgi
bei unu e?"
42-43 Onaqa naŋgi qe bei koiteb qaji di gentosib mutu bei Yesus yonab
osiq naŋgo ŋamdamuq di uyej.
44 Uysiqa minjrej, "E nami niŋgi koba na sosimqa endegsi merŋgoqnem,
'Dal anjam kalil Moses a e qa neŋgreŋyej qaji di aqa damu brantqas.
Anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo naŋgi e qa neŋgreŋyeb qaji di dego
aqa damu brantqas. Anjam kalil louqa buk miligiq di e qa neŋgreŋyeb
qaji di dego aqa damu brantqas.' E nami niŋgi degsi merŋgoqnem."
45 Osiqa Yesus a naŋgo areqalo waqtetnjrnaqa naŋgi Qotei aqa anjam
neŋgreŋq di so qaji di aqa utru geregere poinjrej.
46 Onaqa Yesus na olo minjrej, "Kristus a jaqatiŋ koba osim moisim bati
qalub koboamqa a olo subq na tigelqas anjam di neŋgreŋq di unu.
47-48 Deqa ijo anjam maro tamo naŋgi sawa sawa kalilq giloqnsibqa dia
ijo anjam palontoqnqab. Palontoqnib tamo uŋgasari naŋgi quoqnsib are
bulyoqnqab. Yimqa Qotei a ijo ñam na naŋgo une kobotetnjroqnqas. O
ijo aŋgro, niŋgi segi ijo anjam maro tamo unub deqa kumbra kalil e nami
nuŋgo ŋamdamuq di yoqnem qaji deqa tamo uŋgasari naŋgi sainjroqniy.
Niŋgi Jerusalem endia wau di utru atsib laqniy.
49 Niŋgi quiy. Mondor Bole ijo Abu a nami nuŋgoq qariŋyqa marej qaji
di e na qariŋyit nuŋgoq bqas. Deqa niŋgi qure endia tariŋoqniy. Tariŋosib
soqnibqa laŋ goge na Qotei aqa siŋgila nuŋgoq bqas."

Qotei na Yesus osiq laŋ qureq oqej

50 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa Jerusalem uratosib Betani
qureq gileb. Gilsib dia aqa baŋ soqtosiqa naŋgi qa pailyej.
51 Pailyeqnaqa Qotei na a metonaq naŋgi uratnjrsiqa laŋ qureq oqej.
52 A laŋ qureq oqeqnaqa naŋgi siŋga pulutosibqa a qa louosib tulaŋ
areboleboleinjrej. Onaqa naŋgi olo puluosib Jerusalem aiyeb.
53 Aisib bati gaigai atra tal miligiq di sosibqa Qotei aqa ñam soqtoqneb.

JON

Qotei a tamo bulyosiqa gago ambleq di soqnej

1 Tulaŋ nami iŋgi iŋgi kalil brantosaisonabqa Anjam a soqnej. Anjam
a Qotei ombla soqneb. Anjam a segi Qotei.
2 Tulaŋ nami Anjam a Qotei ombla soqneb.
3 Anjam a siŋgila ti soqnej. Siŋgila dena Qotei na iŋgi iŋgi kalil gereiyej.
Iŋgi bei gam bei na brantosai. Iŋgi iŋgi kalil brantelеŋeb qaji di Anjam a
segi na gereiyej.
4 Anjam a segi ŋambile qa utru. Ŋambile di puloŋ bul. Ŋambile dena tamo
uŋgasari naŋgi suwantnjreqnu.
5 Puloŋ di ambruq di suwaŋeqnu. Ambru na puloŋ di mosotqa keresai.
6 Tamo bei brantej aqa ñam Jon. Qotei na a qariŋyonaq bej.
7 A bosiqa puloŋ qa anjam palontoqnej. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari kalil
naŋgi aqa anjam qusib puloŋ qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa.
8 Jon a puloŋ sai. A puloŋ qa anjam palontqajqa bej.
9 Puloŋ di puloŋ bole. A mandamq aisiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi
suwantnjreqnu.
10 Anjam a mandamq di soqnej. Aqa siŋgila na Qotei a mandam atej.
Ariya tamo uŋgasari mandamq di soqneb qaji naŋgi a qa poinjrosai.
11 A aqa segi qure utruq ainaqa aqa leŋ qujai naŋgi a areiyosai.
12 Ariya tamo uŋgasari a areiyosib aqa ñam qa naŋgo areqalo siŋgilateb
qaji naŋgi a na giltnjrnaqa naŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ branteb.
13 Ai abu na ŋambabtnjro qaji naŋgoq dena naŋgi Qotei aqa aŋgro
brantosai. Naŋgo segi areqalo na naŋgi Qotei aqa aŋgro brantosai. Tamo
bei aqa areqalo na dego naŋgi Qotei aqa aŋgro brantosai. Qotei a segi na
marnaqa naŋgi aqa aŋgro tiŋtiŋ branteb.
14 Anjam di a tamo bulyosiqa gago ambleq di soqnej. Sonaqa iga aqa
ñam koba ti aqa siŋgila koba ti unem. A segi qujai Qotei aqa Ŋiri. A iga qa
are tulaŋ boleiyeqnu. A segi anjam bole qa utru.
15 A qa nami Jon a anjam palontoqnsiqa endegsi leleŋoqnej, “E nami
maroqnem, ‘Tamo di a ijo qoreq na bqas. E ŋambabosaisonamqa a nami
soqnej. Deqa a na e tulaŋ buŋbejunu.’ ”
16 Qotei aqa Ŋiri a iga kalil qa are tulaŋ boleiyeqnu. Aqa kumbra dena
a na iga tulaŋ geregereigeqnu.
17 Bole, nami Qotei a Moses aqa wau na iga dal anjam egej. Ariya Yesus
Kristus aqa wau na Qotei a iga qa are boleiyosiqa anjam bole egej.
18 Tamo bei na Qotei aqa ulatamu unosai. Qotei aqa Ŋiri a na qujai iga
Qotei osorgej. Qotei aqa Ŋiri a segi Qotei. A aqa Abu aqa areq di sosiq
beteryejunu.

Jon yansnjro qaji a anjam palontoqnej

19 Bati bei Juda tamo kokba naŋgi na atra tamo ti Livai naŋgi ti
qariŋnjrnabqa Jerusalem qure uratosib Jon aqa areq gilsib nenemyeb, “Ni
tamo yai?”
20 Ariya Jon a anjam ulitosai. A segi qa ubtosiqa minjrej, “E Kristus sai.”
21 Onaqa naŋgi na olo nenemyeb, “Deqa ni tamo yai? Ni Elaija kiyo?”
Onaqa a na minjrej, “Sai.” Onaqa naŋgi na olo nenemyeb, “Ni Qotei aqa

medabu o tamo iga a qa tariŋeqnum qaji tamo de kiyo?" Onaqa a na kamba minjrej, "Sai. E a sai."

22 Deqa olo nenemyeb, "Ni tamo yai? Ni segi qa kiyersi mareqnum di geregere mergimqa iga olo aisim tamo naŋgi iga qariŋgonub qaji di minjrqom."

23 Onaqa Jon na minjrej, "Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a anjam endegsi neŋgreŋyej, 'Tamo bei a wadau sawaq di tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqas, "Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy." ' Aisaia a nami anjam degsi neŋgreŋyej. Gam gereiyqa tamo agi e segi."

24 Tamo naŋgi di Farisi naŋgi na qariŋnjrnab Jon aqaq gileb.

25 Deqa naŋgi olo Jon nenemyeb, "Ni Kristus sai. Ni Elaija sai. Ni Qotei aqa medabu o qaji tamo di sai. Deqa ni kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjreqnum?"

26 Onaqa Jon na kamba minjrej, "E ya na naŋgi yansnjreqnum. Ariya nuŋgo ambleq di tamo bei unu. Niŋgi a qa qaliesai.

27 A ijo qoreq na bqas. A ñam ti unu. E ñam saiqoji. Deqa e na a kaŋgalyqajqa e tamo bolesai."

28 Jon a Betani qureq di naŋgi anjam degsi minjroqnej. Betani qure di Jordan ya taqal beiq di unu. Dia Jon na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej.

Yesus a Qotei aqa Kaja Du

29 Nebeonaqa Yesus a walwelosiq Jon aqa areq beqnaqa unsiq marej, "Niŋgi uniy. Tamo di a Qotei aqa Kaja Du. A na qujai tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgo une kobotetnjrqas.

30 E tamo deqa nami endegsi merŋgoqnem, 'A ijo qoreq na bqas. E ŋambabosaisonamqa a nami soqnej. Deqa a na e tulaŋ buŋbejunu.'

31 E nami a qa qaliesai. Ariya Israel naŋgi a qa qalieqajqa deqa e bosim ya na tamo uŋgasari naŋgi yansnjreqnum."

32 Jon a naŋgi degsi minjrsiqa olo minjrej, "Qotei aqa Mondor a laŋ qure uratosiq binoŋ bulosiq mandamq aisiqa Yesus aqa gateq di awoonaq e unem.

33 E nami Yesus qa qaliesai. Ariya Qotei agi e ya na tamo uŋgasari naŋgi yansnjrqajqa qariŋbej qaji a na merbej, 'Ijo Mondor Bole a aisim tamo bei aqa gateq di awoamqa ni unqam. A na qujai Mondor aqa siŋgila na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnqas.'

34 Qotei na e degsi merbonaqa e tamo di unsim marem, 'Bole, a Qotei aqa Ŋiri.' "

Tamo qalub naŋgi Yesus dauryeb

35-36 Olo nebeonaqa Jon aqa aŋgro aiyel naŋgi ti koba na tigelesonabqa Yesus a walwelosiq gileqnaqa Jon na unsiqa naŋgi aiyel minjrej, "Niŋgi uniy. Tamo di a Qotei aqa Kaja Du."

37 Degsi minjrnaqa naŋgi aiyel Jon dauryqa uratosib olo Yesus dauryosib gileb.

38 Onaqa Yesus a bulosiqa naŋgi aiyel a dauryosib beqnabqa unjrsiqa nenemnjrej, "Niŋgi aiyel kiyaqa e daurbeqnub?" Onaqa minjeb, "Rabai, ni tal qabia unum?" Ñam "Rabai" di Hibru anjam. Gago anjam, "Qalie Tamo Koba."

39 Onaqa Yesus na naŋgi aiyel minjrej, "Niŋgi bosib ijo tal uniy." Onaqa naŋgi Yesus dauryosib gilsib tal a soqnej qaji di uneb. Unsib seŋ bati 4 onaq bilaqtej deqa naŋgi a ombla soqneb.

40 Tamo aiyel Jon aqa anjam qusib Yesus dauryeb qaji bei aqa ñam Andru. A Saimon Pita aqa was.
41 A Yesus uratosiq walwelosiq aqa was Saimon itosiq minjej, “Iga Mesaia unonum.” Ñam “Mesaia” di Hibru anjam. Gago anjam, “Kristus.”
42 Degsi minjsiqa Saimon osiq Yesus aqa areq osi gilej. Onaqa Yesus na Saimon unsiqa minjej, “Ni Saimon. Ni Jon aqa ŋiri. Bunuqna ino ñam Sifas mermoqnqab.” Ñam “Sifas” di Hibru anjam. Gago anjam, “Pita.” Aqa damu, “Meniŋ.”

Yesus a Filip Nataniel wo naŋgi metnjrej

43 Olo nebeonaqa Yesus a Galili sawaq gilqa osiqa tamo bei aqa ñam Filip itosiq minjej, “Ni e daurbe.”
44 Filip a Betsaida qure qaji. Di Andru Pita wo naŋgo qure utru.
45 Onaqa Filip a aisiqa tamo bei aqa ñam Nataniel itosiq minjej, “Ni au. Iga tamo a qa nami Moses marsiq dal anjamq di neŋgreŋyej qaji a unonum. Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi dego a qa maroqnsib neŋgreŋyoqneb. Tamo di Yesus Nasaret qure qaji. A Josep aqa ŋiri.”
46 Onaqa Nataniel na kamba Filip minjej, “Nasaret di qure kiñala. Di qure kobaquja sai. Tamo bole bei a qure dena brantqa kere kiyo?” Onaqa Filip na minjej, “Ni bosim tamo di unime.”
47 Onaqa Nataniel a walwelosiq Yesus aqa areq beqnaqa unsiqa a qa marej, “Niŋgi uniy. Tamo di a Israel tamo bolequja. A gisaŋ anjam marosaieqnu.”
48 Onaqa Nataniel na Yesus nenemyej, “Ni kiyersi e qa qalieonum?” Onaqa Yesus na kamba minjej, “Filip a ni metmosaisonaqa ni qura utruq di awesonamqa e ni numonum.”
49 Onaqa Nataniel a Yesus aqa anjam di qusiqa minjej, “O Qalie Tamo Koba, ni degsi maronum deqa e poibqo, ni Qotei aqa Ŋiri. Ni Israel naŋgo Mandor Koba.”
50 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni qura utruq di awesonam e ni numonum e degsi ubtosim mermonumqa ni qusim ino areqalo e qa siŋgilatonum e? Di ijo siŋgila kiñala segi e babtonum. Bunuqna e ijo siŋgila kokba babtoqnit ni unoqnqam.”
51 Osiqa naŋgi kalil minjrej, “Niŋgi quiy. E bole merŋgwai. E segi Tamo Aŋgro. Deqa bunuqna laŋ waqamqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi ijo jejamuq na laŋ qureq oqoqnsib olo mandamq aiyoqnib niŋgi unjrqab.”

2

Tamo bei uŋa baŋ ojqa bati brantej

1 Bati aiyel koboonaqa Kana qure agi Galili sawaq di unu dia tamo bei uŋa baŋ ojqa bati brantej. Deqa tamo uŋgasari naŋgi koroosib iŋgi goiyeb. Anjam qariŋyonab Yesus aqa ai a koro deq gilej.
2 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti dego metnjrnab koro deq gileb.
3 Koroosib iŋgi uyeqnabqa wain saiinjrnaqa Yesus aqa ai na minjej, “Naŋgi wain saiinjrqo.”
4 Onaqa Yesus na minjej, “Ai, di ino wau. Di ijo wau sai. Ijo wauqa bati brantosaiunu.”
5 Onaqa aqa ai na kaŋgal tamo naŋgi endegsi minjrej, “Yesus a anjam kiye merŋgimqa di dauryiy.”
6 Tal dia ya nobu 6 kokba meniŋ na gereiyo qaji ateleŋonab soqneb. Juda naŋgi Qotei pailyqa oqnsib ya nobu dena ya tigoqnsib naŋgo baŋ ti

jejamu ti yansoqneb. Deqa ya nobu di ateleŋonab soqneb. Ya nobu quja quja 100 lita.
7 Ariya Yesus na kaŋgal tamo naŋgi minjrej, “Ya nobu di maqteleŋiy.” Onaqa naŋgi ya nobuq di ya qameleŋonab maqej.
8 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Ya bei tigsib osi gilsib goiyo lanja a yiy.” Onaqa kaŋgal tamo naŋgi Yesus aqa anjam di dauryosib ya bei tigsib osi gilsib goiyo lanja a yeb.
9 Ya di Yesus na bulyonaq wain babej. Wain babonaqa goiyo lanja a uyo oneiyosiq marej, “Endi wain bolequja.” Wain di qabe na bej di a qaliesai. Kaŋgal tamo ya tigeb qaji naŋgi segi qalie. Onaqa goiyo lanja a na tamo uŋa baŋ ojej qaji di metonaq aqa areq bonaq minjej,
10 “Bati gaigai tamo naŋgi iŋgi goiyoqnsib wain qaqatiŋ bole namo tamo naŋgi anainjreqnab uyeqnub. Uyeqnab olo bunu wain qaqatiŋ bolesai di anainjreqnub. Ariya ni degyosai. Ni wain qaqatiŋ bole tentosim namo wain qaqatiŋ bolesai anainjronum uyonub olo bunu wain qaqatiŋ bole anainjronum.”
11 Yesus a Kana qureq di maŋwa di babtej. Kana qure agi Galili sawaq di unu. A nami maŋwa bei babtosaioqnej. Bati di qujai a na maŋwa babtqa utru atej. Maŋwa dena a na aqa segi ñam koba ti aqa siŋgila koba ti boleq atej. Onaqa aqa aŋgro naŋgi maŋwa di unsibqa a qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
12 Ariya uŋa baŋ ojqa bati di koboonaqa Yesus aqa was naŋgi ti aqa aŋgro naŋgi ti aqa ai koba na Kana qure uratosib Kaperneam qureq gileb. Gilsib dia bati qudei soqneb.

Tamo naŋgi atra tal miligiq di iŋgi iŋgi qariŋyoqneb

13 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa naŋgi eleŋej. Deqa olo are qalqajqa yori bati jojomonaqa Yesus a Jerusalem aiyej.
14 Aisiq atra tal kobaquja miligiq gilej. Gilsiqa ŋam atej di tamo naŋgi na makau ti kaja ti binoŋ ti qariŋyeqnabqa tamo qudei na awaiyeqnab unjrej. Silali piloqneb qaji tamo naŋgi naŋgo awo jaramq di awesosib silali pileqnabqa naŋgi dego Yesus na unjrej.
15 Unjrsiqa rauŋga osiq dena toqoŋ gereiyosiq ganiŋyoqnsiq naŋgi kalil naŋgo kaja ti naŋgo makau ti winjrnaqa atra tal uratosib jaraiyeb. Silali piloqneb qaji tamo naŋgi dego winjrsiq naŋgo awo jaram bilbelyosiq silali bimbleŋyetnjrej.
16 Osiqa tamo naŋgi binoŋ qariŋyoqnsibqa dena silali oqneb qaji naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi binoŋ di eleŋosib jaraiyiy. Niŋgi na ijo Abu aqa tal endi iŋgi qariŋyo tal bulyaib.”
17 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa kumbra di unsibqa Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji deqa olo are qaleb. Agi nami endegsib neŋgreŋyeb, “O Abu, e ino tal qa tulaŋ arearetbqo. Deqa e ino tal bole sqajqa siŋgilaeqnum.”
18 Yesus na tamo naŋgi di winjrnaqa Juda tamo kokba naŋgi unsibqa deqa nenemyeb, “Ni maŋwa kiye babtim dena iga poigwas, ni Qotei aqa ñam na kumbra endi yeqnum?”
19 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi na atra tal kobaquja endi koŋgrontibqa bati qalub qa e olo tigeltqai.”
20 Onaqa naŋgi na minjeb, “Atra tal endi gereiyeqnab wausau 46 koboej. Ni kiyaqa bati qalub qa olo tigeltqa maronum? Keresai.”

21 Yesus a atra tal qa marej di aqa segi jejamu sigitosiqa yawo anjam
marej.
22 Deqa bunuqna a subq na tigelonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa anjam deqa
olo are qalsibqa Qotei aqa anjam nami neŋgreŋyeb qaji deqa poinjrnaqa
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

Yesus a tamo kalil naŋgo kumbra qa qalie bole

23 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa naŋgi
eleŋej. Deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaqa Yesus a Jerusalem di
sosiqa maŋwa babteqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi unoqn-
sib aqa ñam qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.
24 Ariya Yesus a naŋgi areinjrosai. A tamo kalil naŋgi qa qalie bole.
25 A powo bei qa truquosaieqnu. Deqa tamo bei na tamo naŋgi qa
ubtosim Yesus minjaiq. A segi tamo naŋgo areqalo qalie bole.

3

Nikodemus a qolo Yesus ombla anjam qaireb

1 Jerusalem dia tamo bei soqnej aqa ñam Nikodemus. A Farisi tamo. A
Juda naŋgo gate bei.
2 A qolo Yesus aqa areq bosiqa minjej, “O Qalie Tamo Koba, iga
qalieonum, ni powo tamo bole. Ni Qotei aqaq na bem. Qotei a ni siŋgila
emosai qamu maŋwa ni yeqnum qaji di ni babtqa keresai qamu.”
3 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E bole mermqai. Tamo bei a aŋgro
mom bunuj bulosim ŋambabqasai di Qotei na a taqatosim aqa Mandor
Koba sqasai. Deqa a Qotei unqa keresai.”
4 Onaqa Nikodemus na nenemyej, “Tamo a qeliqo di a kiyersim olo aqa
ai miligiq aisim aŋgro mom bulosim ŋambabqas?”
5 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E bole mermqai. Tamo bei a ya na ti
Qotei aqa Mondor na ti aŋgro mom bunuj bulosim ŋambabqasai di Qotei
na a taqatosim aqa Mandor Koba sqasai.
6 Niŋgi nuŋgo ai abu naŋgo jejamuq dena ŋambabeqnub deqa niŋgi
mandam tamo unub. Ariya Qotei aqa Mondor na tamo bei ŋambabtqas
di a mondor ti sqas.
7 E ni mermonum, ‘Niŋgi aŋgro mom bunuj bulosib ŋambaboiy.’ Ni ijo
anjam di qusim prugugetaim.
8 Jagwa a segi puyoqnsiqa sawa sawaq gileqnaqa ni aqa anjam ato
queqnum. Ariya a qabe na kiyo boqnsiq qabiteqnu di ni qaliesai.
Tamo kalil Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na aŋgro mom bunuj bulosib
ŋambabeqnub qaji naŋgi kere dego.”
9 Onaqa Nikodemus na olo Yesus nenemyej, “Kumbra di kiyersi bran-
tqas?”
10 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni Israel naŋgo qalie tamo koba. Ni
kiyaqa ijo anjam endeqa poimosai?
11 E bole mermqai. Anjam iga qalieonum qaji deqa mareqnum.
Kumbra iga uneqnum qaji deqa saeqnum. Ariya niŋgi gago anjam endi
ojosaieqnub.
12 Endego e mandam qa anjam merŋgonumqa niŋgi qusib nuŋgo are-
qaloq di siŋgilatosai. Deqa e laŋ qure qa anjam dego merŋgit niŋgi
kiyersib nuŋgo areqaloq di siŋgilatqab?

13 Tamo bei a laŋ qureq oqosai. E Tamo Aŋgro e segi qujai laŋ qureq
dena mandamq aiyem.
14 Nami Moses a wadau sawaq di sosiqa a amal sigitosiq soqtosiqa
gaintej. Dego kere e Tamo Aŋgro soqtbosib gaintbqab.
15 Amqa tamo kalil e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab qaji naŋgi ŋambile
gaigai sqab.
16 “Qotei aqa Ŋiri qujai unu. Qotei na tamo uŋgasari kalil mandamq
endi unub qaji naŋgi tulaŋ qalaqalainjrsiq deqa aqa segi Ŋiri qujai di
naŋgi enjrej. A endegsi are qalej, ‘Tamo uŋgasari naŋgi ijo Aŋgro qa naŋgo
areqalo siŋgilatqab di naŋgi padalqasai. Naŋgi ŋambile gaigai sqab.’ Qotei
a degsi are qalsiq deqa aqa segi Ŋiri qujai naŋgi enjrej.
17 Qotei a tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgo une qa
peginjrqa marsiq aqa Ŋiri qariŋyosai. A naŋgi eleŋam naŋgi padalaib deqa
osiq aqa Ŋiri qariŋyonaq mandamq aiyej.
18 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi
Qotei na peginjrqasai. Ariya tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi Qotei na peginjrqas. Di kiyaqa? Naŋgi aqa
segi Ŋiri qujai aqa ñam qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa.
19 Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di peginjrqas di aqa utru agiende.
Puloŋ a mandamq ainaqa naŋgi ambru qa arearetnjroqnej. Naŋgi puloŋ
qa arearetnjrosaioqnej. Di kiyaqa? Naŋgi kumbra uge yoqneb deqa.
20 Tamo uŋgasari kalil kumbra uge yeqnub qaji naŋgi puloŋ jeuteqnub.
Naŋgo kumbra uge di puloŋ na boleq ataim deqa naŋgi puloŋ aqaq
bosaieqnub.
21 Ariya tamo uŋgasari anjam bole dauryeqnub qaji naŋgi puloŋ aqaq
beqnub. Boqnsib wau bole bole yeqnabqa tamo naŋgi unoqnsib mare-
qnub, ‘Bole, naŋgi Qotei aqa siŋgila na wau di yeqnub.’ ”

Jon yansnjro qaji a Yesus qa anjam palontoqnej

22 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti walwelosib Judia sawaq gileb. Gilsib
dia sosibqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej.
23 Jon yansnjro qaji a Ainon qureq di sosiqa a dego tamo uŋgasari
naŋgi yansnjroqnej. Ainon qure di Salim qure jojomq di unu. Dia
ya koba soqnej deqa tamo uŋgasari naŋgi Jon aqa areq beqnabqa a na
yansnjroqnej.
24 Herot na Jon tonto talq di waiyosaisoqnej deqa Jon a kumbra di
yoqnej.
25 Bati bei Jon aqa aŋgro qudei naŋgi Juda tamo bei ti jejamu yanso
kumbra qa anjam na qotoqneb.
26 Osib naŋgi Jon aqa areq gilsib minjeb, “O Qalie Tamo, nami tamo ni
ombla Jordan ya taqal beiq di sosibqa ni a qa anjam maroqnem qaji bini
tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa areq gileqnabqa a na yansnjreqnu. Naŋgi
inoq bosaieqnub.”
27 Onaqa Jon na kamba minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na iga
iŋgi bei egwasai di iga iŋgi bei oqa keresai.
28 Niŋgi segi ijo anjam bei quoqneb. Agi e merŋgoqnem, ‘E Kristus sai.
Qotei na e namoqna qariŋbonaq e Kristus bqajqa gam gereiyetem.’
29 Tamo uŋa baŋ ojqas qaji a segi na uŋa di oqas. Aqa was a laŋa qalaq
di tigelesosimqa tamo uŋa baŋ ojqo qaji aqa anjam quoqnqas. Qusimqa
tulaŋ areboleboleiyqas. Dego kere e bini tulaŋ areboleboleibqo.

30 Kristus aqa ñam tulaŋ kobaqas. Ijo ñam aguq aiqas." Jon na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrej.

31 Tamo laŋ qureq di sosiqa dena mandamq aiyej qaji a na iŋgi iŋgi kalil tulaŋ buŋnjrejunu. Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi mandam endeqa kumbra yoqnsib anjam mareqnub. Ariya tamo laŋ qureq di sosiqa dena mandamq aiyej qaji a na iŋgi iŋgi kalil tulaŋ buŋnjrejunu.

32 Kumbra a uneqnu qaji a deqa saeqnu. Anjam a queqnu qaji di a na babtosiq mareqnu. Ariya mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi aqa anjam di ojosaieqnub.

33 Tamo uŋgasari Yesus aqa anjam di ojeqnub qaji naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib mareqnub, "Bole, Qotei a anjam bole qa utru." Naŋgi degsib mareqnub.

34 Tamo Qotei na qariŋyej qaji a Qotei aqa anjam babtosiq mareqnu. Di kiyaqa? Qotei na aqa Mondor a torei yekritej deqa. A na aqa Mondor potosiq taqal bei segi Yesus yosai.

35 Abu na aqa segi Ŋiri qalaqalaiyeqnu deqa a na iŋgi iŋgi kalil aqa baŋq di ateleŋej.

36 Tamo uŋgasari Qotei aqa Ŋiri qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ŋambile gaigai sqab. Ariya tamo uŋgasari Qotei aqa Ŋiri aqa anjam dauryqa urateqnub qaji naŋgi ŋambile itqasai. Qotei aqa minjiŋ naŋgoq di sqas.

4

Yesus a Samaria uŋa bei wo anjam maroqneb

1-3 Farisi naŋgi endegsib queb, "Yesus a Jon buŋyosiqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba yansnjreqnaqa naŋgi a dauryeqnub. Jon a tamo gargekoba yansnjrosaieqnu." Farisi naŋgi degsib queb. Bole, Yesus a segi na tamo uŋgasari naŋgi yansnjrosaioqnej. Aqa aŋgro naŋgi na yansnjroqneb. Tamo Koba Yesus a qalieej, Farisi naŋgi degsib queb. Deqa a Judia sawa uratosiqa olo Galili sawaq gilej.

4 A gam dauryosiqa Samaria sawa amble potosiqa walwelosiq gilej.

5 Gilsiq Samaria naŋgo qure kiñala bei aqa ñam Sikar di brantej. Qure qalaq di mandam mutu bei soqnej. Mandam mutu di Jekop a nami aqa ŋiri Josep yej.

6 Ya uyqajqa sub dia soqnej. Ya sub di Jekop a nami bogej qaji. Yesus a walwelosiq qanam jige seŋ bati 12 onaqa aqa jejamu asgiyonaqa aqaratqa osiqa ya sub qalaq di awoej.

7-8 Onaqa aqa aŋgro naŋgi iŋgi awaiyqa marsib qure miligiq aiyeb. Aiyeqnabqa Samaria uŋa bei a ya tugwajqa bej. Bonaqa Yesus na minjej, "Ya gambaŋ tigsim e anaibe."

9 Onaqa Samaria uŋa dena Yesus kamba minjej, "Ni Juda tamo. E Samaria uŋa. Deqa ni kiyaqa e merbonum, 'Ya gambaŋ tigsim e anaibe'?" Uŋa na degsiqa Yesus minjej. Di kiyaqa? Juda naŋgi Samaria naŋgi ti koba na anjam marosaieqnub.

10 Onaqa Yesus na uŋa di minjej, "Ni iŋgi bole Qotei na laŋa emqajqa di qalieosim qamu tamo ni na ya tigsim anaiyqajqa mermqo qaji a qa poimqo qamu ni e merbimqa ŋambile gaigai sqajqa ya anaimonum qamu."

11 Onaqa unа dena minjej, “O Tamo Koba, ni ya tugwajqa gambaŋ saiqoji. Ya sub endi tulaŋ guma koba. Deqa ni qabe na ŋambile gaigai sqajqa ya di oqam?
12 Gago moma utru Jekop a nami ya sub endi bogsiqa gago moma naŋgi enjrej. A sub endena ya uyoqnej. Aqa aŋgro naŋgi ti aqa makau ti aqa kaja ti naŋgi dego sub endena ya uyoqneb. Ni na gago moma utru Jekop buŋyqam kiyo?”
13 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Tamo naŋgi sub endena ya uyoqnqab di naŋgi olo bunu ya qarnjroqnqas.
14 Ariya e na tamo naŋgi ya anainjrqai di naŋgi bunu ya qarnjrqasai. Ya e na anainjrqai di naŋgi uyibqa naŋgo are miligiq di ya ani bul polyoqnimqa naŋgi ŋambile gaigai sqab.”
15 Onaqa unа dena Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni na ya di anaibimqa e olo ya qarboqnqasai. Amqa e olo bosiy sub endena ya tugoqnqasai.”
16 Onaqa Yesus na minjej, “Ni mati aisim ino gumbuluŋ metosim niŋgi ombla endeq boiy.”
17 Onaqa unа na minjej, “E gumbuluŋ saiqoji.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni gumbuluŋ saiqoji di kere maronum.
18 Ni nami gumbuluŋ 5 osim uratnjrem. Ariya tamo ni bini ombla unum qaji di ino gumbuluŋ sai. Deqa ino anjam di bole.”
19 Onaqa unа dena minjej, “O Tamo Koba, ni anjam di ubtosim merbonum deqa e poibqo, ni Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.
20 Gago moma naŋgi nami manaq endi korooqnsib Qotei qa louoqneb. Ariya Juda naŋgi mareqnub, ‘Qotei qa louqajqa sawa qujai agi Jerusalem.’ ”
21 Onaqa Yesus na olo minjej, “O unа, e ni anjam bei mermit ni qusim poimeme. Anjam agiende. Bati bei brantimqa manaq endi niŋgi Abu qa louoqnqasai. Jerusalem dia dego niŋgi Abu qa louoqnqasai.
22 Niŋgi Samaria qaji. Deqa niŋgi Abu qa loueqnub qaji a qa geregere poiŋgosai. Ariya iga Juda qaji. Deqa iga Abu qa loueqnum qaji a qa geregere poigeqnu. Di kiyaqa? Abu na tamo unгasari naŋgi eleŋqajqa utru agi Juda iga segi.
23 Ariya bati bei brantimqa tamo naŋgi Mondor na ti anjam bole na ti Abu qa louoqnqab. Osib naŋgo lou dena naŋgi Abu qa bole louoqnqab. Yim Abu a naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas. Bati di agi brantqo.
24 Qotei a segi Mondor. Deqa tamo naŋgi Qotei qa louqa oqnsib Mondor na ti anjam bole na ti louoqnqab di naŋgi Qotei qa bole louoqnqab.”
25 Onaqa unа dena Yesus minjej, “E qalie, Mesaia a bqas.” “Mesaia” di Hibru anjam. Gago anjam, “Kristus.” Osiqa Yesus minjej, “Mesaia a bosimqa Qotei aqa anjam kalil ubtosim mergekritqas.”
26 Onaqa Yesus na minjej, “Mesaia agi e segi. Aqo ombla anjam mareqnum.”
27 Yesus a unа degsi minjnaqa aqa aŋgro naŋgi olo qureq na bosibqa a unа de wo anjam mareqnab unsibqa tulaŋ prugugeteb. Ariya naŋgi Yesus nenemyosai, “Ni kiyaqa unа de wo anjam mareqnub?” Degyosai.
28 Onaqa unа dena aqa ya nobu uratosiqa olo qure miligiq aisiqa tamo unгasari naŋgi minjrej,
29 “Niŋgi bosib tamo di uniy. E kumbra nami yoqnem qaji di a na ubtekritqo. Tamo di a Kristus kiyo?”
30 Degsi minjrnaqa naŋgi qure uratosib Yesus unqajqa beb.

31 Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “O Qalie Tamo Koba, ni
bosim iŋgi uye.”
32 Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo iŋgi uyo bei unu di niŋgi qaliesai.”
33 Onaqa aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa segi segi maroqneb,
“Tamo bei na iŋgi bei osi bosiq anaiyqo kiyo?”
34 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei e qariŋbej qaji aqa areqalo e dau-
ryosiy aqa wau kobotqai. Ijo iŋgi uyo bole agide.
35 “Niŋgi mareqnub, ‘Bai qolqe koboeqnaqa iŋgi melieqnu.’ Niŋgi
degsib mareqnub. Ariya e na niŋgi yawo anjam bei endegsi merŋgwai.
Niŋgi iŋgi wauq di ŋam atsib iŋgi meliosiq unu di unqab.
36 Tamo iŋgi meli gentoqnsib koroiyeqnub qaji naŋgi awai eqnub.
Naŋgo awai agi naŋgi ŋambile gaigai sqab. Deqa tamo naŋgi iŋgi yage-
qnub qaji ti tamo naŋgi iŋgi meli genteqnub qaji ti koba na arebole-
boleinjrqas.
37 Deqa anjam endi bole, ‘Tamo bei na iŋgi yagwas. Olo tamo bei na
iŋgi meli gentqas.’
38 E niŋgi qariŋgonumqa gilsib wau niŋgi na wauosai qaji dena iŋgi
eleŋeqnub. Tamo qudei naŋgi nami waukobaeb. Ariya niŋgi laŋa gilsib
iŋgi eleŋeqnub.”
39 Uŋa dena Samaria tamo uŋgasari gargekoba qure dia soqneb qaji
naŋgi Yesus qa sainjrnaq qusibqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb. Di
kiyaqa? Uŋa na minjrej, “Kumbra kalil e nami yoqnem qaji di tamo dena
ubtekritqo.”
40 Degsi minjrnaq qusibqa Yesus aqa areq bosib minjeb, “Ni gago
qureq endi iga koba na sqom.” Degsi minjnabqa Yesus a bati aiyel naŋgo
qureq di soqnej.
41 Sosiqa Qotei aqa anjam palonteqnaqa tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi aqa anjam quoqnsib poinjreqnaqa a qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqneb.
42 Deqa naŋgi na uŋa di minjeb, “Ni Yesus qa anjam mergonam qusim
gago areqaloq di siŋgilatem. Siŋgilatosim sonamqa a segi na olo anjam
mergwo qusim turtosim gago areqalo a qa torei siŋgilatonum. Osim deqa
iga endegsi poigwo, ‘Bole, Yesus a na qujai tamo uŋgasari mandamq endi
unub qaji naŋgi eleŋqas.’ ”

Yesus na Rom naŋgo tamo gate aqa ŋiri boletej

43 Onaqa bati aiyel koboonaqa Yesus a qure di uratosiqa walwelosiq
Galili sawaq gilej.
44 A segi nami endegsi marej, “Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa
segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetqa
asginjrqas. Deqa a qure dia ñam saiqoji sqas.”
45 Yesus a Galili sawaq di brantonaqa tamo uŋgasari sawa dia soqneb
qaji naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrej. Di kiyaqa? Nami Juda naŋgo yori
bati koba qa Yesus a Jerusalem dia maŋwa babteqnaq naŋgi unoqneb
deqa.
46 Ariya Yesus a olo Kana qureq aiyej. Qure di agi Galili sawaq di
unu. Qure dia nami Yesus a ya bulyonaqa wain babej. Aisiq di sonaqa
Kaperneam qureq di Rom naŋgo mandor aqa tamo gate bei aqa ŋiri
makobaiyonaq ŋeiesoqnej.

47 Deqa tamo gate di Yesus a Judia sawa uratosiq bosiq Galili sawaq
di soqnej di qusiqa walwelosiq aqa areq aisiq pailyosiq minjej, “O Tamo
Koba, ijo aŋgro a moiqa laqnu. Deqa ni bosim a boletime.”
48 Onaqa Yesus na tamo di minjej, “Niŋgi ijo maŋwa bei nuŋgo ŋamdamu
na unqasai di niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqasai.”
49 Onaqa tamo dena olo Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni boqujat. Ijo
aŋgro a moiyo uge.”
50 Onaqa Yesus na minjej, “Ni gile. Endego ino aŋgro a boleqo ŋambile
unu. A moiqasai.” Onaqa a Yesus aqa anjam di qusiqa bole qa marsiq
gilej.
51 A gileqnaqa aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi aqa talq dena bosib gamq
di turosib minjeb, “Ino aŋgro a boleosiq ŋambile unu.”
52 Onaqa a na nenemnjrej, “Seŋ bati gembu a boleqo?” Onaqa minjeb,
“Ya qanam seŋ bosiq iŋgi uyo bati tiŋyonaqa aqa jejamu kaŋkaŋ koboon-
aqa a boleej.”
53 Degsi minjnabqa a qalieej, seŋ bati deqa tiŋtiŋ Yesus na minjej,
“Endego ino aŋgro a boleqo ŋambile unu. A moiqasai.” A degsi qalieosiq
deqa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej. Tamo kalil a ombla tal qujaiq di
soqneb qaji naŋgi dego Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
54 Yesus a Judia sawa uratosiq bosiq Galili sawaq di sosiqa bati deqa a
maŋwa di yej. A nami Galili sawaq di maŋwa bei yosaioqnej. Aqa maŋwa
qujai nami yej qaji agi a ya bulyonaq wain babej.

5

Yesus a ma tamo bei boletej

1 Bati bei Yesus a Juda naŋgo yori bati koba unqa marsiqa Jerusalem
aiyej.
2 Jerusalem dia ya kuru bei soqnej. Ya kuru di kaja naŋgo siraŋme qalaq
di soqnej. Ya kuru di aqa ñam Betesda. Di Hibru anjam na mareqnub. Ya
kuru areqsi jagwa oqajqa tal kiñilala 5 soqneb.
3 Tal dia tamo ma ti, tamo ŋam qandimo, tamo siŋga uge, tamo jejamu
lainjro qaji tulaŋ gargekoba soqneb. Naŋgi ya annjilqajqa tariŋoqneb.
4 Bati qudei Tamo Koba aqa laŋ aŋgro ya kuru miligiq aiyoqnsiqa ya
enteqnaqa annjiloqnej. Ya annjiloqnimqa tamo a namo yaq aiqas qaji aqa
ma koboqas. Utru deqa naŋgi ya annjilqajqa tariŋoqneb.
5 Ariya bati deqa tamo bei wausau 38 ma ti soqnej qaji a dia tariŋoqnej.
6 Onaqa Yesus na tamo di ŋeiesonaq unsiqa a bati olekoba ma de ti
soqnej di qalieosiqa nenemyej, “Ni boleqajqa are unu e?”
7 Onaqa minjej, “O Tamo Koba, ya annjiloqnimqa tamo yai na e aqaryai-
bosim urur yaq osi aiqas? Tamo dego bei sosai. E aiqa yeqnam ma tamo
qudei naŋgi e buŋboqnsib namo yaq aiyeqnub.”
8 Onaqa Yesus na minjej, “Ni tigelosim ino sapera qoboiyosim walwel.”
9 Degsi minjnaqa bati qujai deqa aqa jejamu boleonaqa a tigeloqu-
jatosiq aqa sapera qoboiyosiqa walwelosiq gilej.
Bati di Juda naŋgo yori bati.
10 Deqa Juda tamo kokba naŋgi na tamo boleej qaji di unsib minjeb,
“Bini yori bati. Iga wauqa getento. Deqa ni ino sapera qoboiyaim.”
11 Onaqa a na kamba minjrej, “Tamo e boletbqo qaji a na merbqo, ‘Ni
ino sapera qoboiyosim walwel.’ ”

12 Degsi minjrnaqa naŋgi na nenemyeb, “Tamo yai na ni mermqo, ‘Ni
ino sapera qoboiyosim walwel’?”
13 Onaqa a na minjrej, “Tamo e boletbqo qaji aqa ñam di e qaliesai.” A
naŋgi degsi minjrej. Di kiyaqa? Tamo gargekoba sonab Yesus a naŋgo
ambleq na ulaŋej.
14 Onaqa nebeonaqa Yesus a atra tal miligiq gilsiqa tamo di itosiq
minjej, “Ni que. E ni boletmonum deqa ni olo une bei ataim. Gulbe
kobaquja bei ino jejamuq di olo branto uge.”
15 Onaqa tamo di aisiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, “Tamo e
boletbej qaji agi Yesus.”
16 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus ugeugeiyqajqa maroqneb. Di
kiyaqa? A maŋwa di yori bati qa yoqnej deqa.
17 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo Abu a nami gaigai wauoqnej agi
bini wauoqnsiq unu. Deqa e dego waueqnum.”
18 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a
qalib moiqajqa torei siŋgilaoqneb. Di kiyaqa? A yori bati segi gentosai.
A dego marej, “Qotei a ijo Abu.” Aqa anjam dena a segi qa marej, “Aqo
Qotei wo ombla kerekere.”

Yesus a Qotei aqa Ŋiri

19 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. E Qotei aqa Ŋiri.
E ijo segi areqalo na kumbra bei yqa keresai. Kumbra ijo Abu na yeqnaq
e uneqnum qaji di e dego yeqnum.
20 E ijo Abu aqa Ŋiri. Deqa a na e qalaqalaiboqnsiqa kumbra kalil a
yeqnu qaji di e olo osorbeqnu. Bunuqna a kumbra tulaŋ siŋgila kokba
dego osorboqnqas. Yim niŋgi unsib tulaŋ prugwab.
21 Ijo Abu na tamo moreŋo qaji naŋgi olo ŋambile enjroqnsiqa subq na
tigeltnjreqnu. Deqa e Qotei aqa Ŋiri e kamba dego ijo segi areqalo na
tamo naŋgi ŋambile enjreqnum.
22 Ijo Abu na tamo naŋgo une qa naŋgi peginjrosaieqnu. Wau di a na e
ebej. E Qotei aqa Ŋiri deqa e na tamo naŋgo une qa naŋgi peginjreqnum.
23 E wau di yeqnum. Di kiyaqa? Tamo kalil naŋgi ijo ñam soqtetbo-
qnqajqa deqa. Agi naŋgi ijo Abu aqa ñam soqteqnub dego kere. Tamo
a ijo ñam soqtetbosaieqnu di a ijo Abu e qariŋbej qaji aqa ñam dego
soqtosaieqnu.
24 “E bole merŋgwai. Tamo a ijo anjam qusim ijo Abu e qariŋbej qaji
a qa aqa areqalo siŋgilatqas di a ŋambile gaigai sqas. Deqa e aqa une qa
pegiyqasai. A moiyo gam uratosim olo ŋambile oqas.
25 “E bole merŋgwai. E Qotei aqa Ŋiri. Bati bei brantimqa tamo uŋgasari
moreŋo qaji naŋgi ijo kakro qusib ŋambile oqab. Bati di agi brantqo.
26 Ijo Abu a segi ŋambile qa utru. E aqa Ŋiri. A na e siŋgila ebej deqa e
dego ŋambile qa utru.
27 E Tamo Aŋgro unum deqa ijo Abu na e siŋgila ebej. Siŋgila dena e na
tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjreqnum.
28 Niŋgi ijo anjam di qusib tulaŋ prugaib. Bati bei brantimqa tamo
uŋgasari kalil subq di unub qaji naŋgi ijo kakro quqwab.
29 Qusib olo sub uratosib tigelqab. Tamo uŋgasari kumbra bole bole
yeqnub qaji naŋgi tigelosib ŋambile sqab. Tamo uŋgasari kumbra uge uge
yeqnub qaji naŋgi tigelabqa e na naŋgi peginjrsiy padaltnjrqai.”

Tamo qudei na Yesus aqa ñam ubteqnub

30 Osiqa Yesus a olo marej, “E ijo segi areqalo na wau bei yqa keresai.
Ijo Abu na e anjam merbeqnaq quoqnsim tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnum. E kumbra tiŋtiŋ na naŋgi peginjreqnum. E ijo segi areqalo
dauryosaieqnum. Ijo Abu e qariŋbej qaji aqa areqalo dauryeqnum.
31 “E segi na ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosiy marqai di tamo naŋgi bole
qa maraib.
32 Tamo bei unu agi Qotei. A dego ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosiq
mareqnu. E qalieonum, anjam a mareqnu qaji di bole.
33 “Niŋgi na tamo qudei qariŋnjrnab Jon aqaq gilnabqa a anjam bole
ubtosiq minjroqnej.
34 Bole, mandam tamo bei na ijo kumbra ti ijo wau ti ubtqa keresai.
Ariya Qotei na niŋgi eleŋqajqa deqa e niŋgi Jon qa merŋgonum.
35 Jon a ŋam puloŋ bul sosiqa tamo uŋgasari naŋgi suwantnjreqnaqa
niŋgi aqa suwaŋoq di sokiñalayoqnsib areboleboleiŋgoqnej.
36 “Ijo anjam e ubtosim mareqnum qaji di anjam kobaquja. Anjam
dena Jon aqa anjam tulaŋ buŋyejunu. Di kiyaqa? Wau kalil ijo Abu na
ebej qaji di e yeqnam tamo uŋgasari naŋgi unoqnsib endegsi poinjreqnu,
bole, ijo Abu na e qariŋbonaq bem.
37 Ijo Abu e qariŋbej qaji a e qa anjam ubtosiq mareqnu. Ariya niŋgi aqa
kakro nami quosaioqneb. Aqa ulatamu dego niŋgi nami unosaioqneb.
38 Qotei aqa anjam dego nuŋgo are miligiq di sosai. Tamo Qotei
na qariŋyonaq mandamq aiyej qaji aqa anjam niŋgi nuŋgo areqaloq di
siŋgilatosaieqnub.
39 “Bole, niŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di sisiyoqnsib
peleiyeqnub. Niŋgi are qaleqnub, anjam dena niŋgi ŋambile gaigai sqab.
Ariya anjam di e ubtosiq mareqnu.
40 Niŋgi kiyaqa ŋambile oqajqa are qaloqnsib olo ijoq bqajqa urate-
qnub?
41 “E mandam tamo naŋgoq dena ñam koba osaieqnum.
42 Ariya e niŋgi qa qalieonum. Nuŋgo are miligiq di niŋgi Qotei
qalaqalaiyosaieqnub.
43 E ijo Abu aqa ñam na bonamqa niŋgi ijo anjam osai. Tamo bei aqa
segi ñam na bqas di niŋgi aqa anjam oqujatqab.
44 Niŋgi nuŋgo segi was naŋgoq dena ñam koba oqajqa are qaleqnub.
Ariya niŋgi Qotei aqaq dena ñam koba oqajqa are qalosaieqnub. Qotei
agi a segi qujai Qotei bole. Niŋgi kumbra degyeqnub deqa niŋgi kiyersib
e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqab? Di keresai.
45 “E ijo Abu aqa ŋamdamuq di nuŋgo une qa merŋgwai edegaib. Nuŋgo
une qa merŋgwajqa tamo qujai agi Moses. Niŋgi are qaleqnub, Moses a
na niŋgi aqaryaiŋgwas. Di sai.
46 Niŋgi Moses aqa anjam nuŋgo areqaloq di siŋgilateqnub qamu ijo
anjam dego nuŋgo areqaloq di siŋgilateqnub qamu. Di kiyaqa? Moses a
nami e qa anjam neŋgreŋyej.
47 Niŋgi Moses aqa anjam nami neŋgreŋyej qaji di nuŋgo areqaloq di
siŋgilatosaieqnub deqa niŋgi kiyersib ijo anjam dego nuŋgo areqaloq di
siŋgilatqab? Di keresai.”

6

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

1 Bati bei Yesus a Galili ya agu taqal beiq gilej. Ya agu di yuwal bul tulaŋ
kobaquja. Ya agu di aqa ñam bei Taiberias ya agu.
2 Yesus a tamo mainjro qaji naŋgoq di maŋwa babteqnaqa tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi unoqneb. Deqa a ya agu taqal beiq
gileqnaqa naŋgi a dauryosib giloqneb.
3 Bati di Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na manaq oqsibqa
mana goge dia awesoqneb.
4 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa naŋgi
eleŋej. Deqa olo are qalqajqa yori bati jojomej.
5 Deqa Yesus a ŋam atsiqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba a dauryosib
aqa areq beqnabqa unjrsiqa Filip nenemyej, “Iga qabe na iŋgi awaiyosim
tamo uŋgasari kalil di anainjronam kereqas?”
6 Filip a kamba Yesus kiyersi minjim quqwajqa deqa Yesus na laŋa
nenemyej. Yesus a kumbra kiye yqas di a segi nami qalieej.
7 Onaqa Filip na kamba Yesus minjej, “Tamo uŋgasari naŋgi di tulaŋ
gargekoba. Iga 200 kina osim dena iŋgi awaiyosim iŋgi kiñala kiñala
anainjrqom di tulaŋ kereqasai.”
8 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei Andru di Saimon Pita aqa was a na Yesus
minjej,
9 “Aŋgro wala bei unu. A bem 5 qe kiñilala aiyel ojejunu. Iŋgi di dego
tamo uŋgasari gargekoba endi anainjrqom di tulaŋ kereqasai.”
10 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi na tamo uŋgasari
kalil naŋgi minjribqa mandamq di awoeleŋeb.” Sawa dia ñiŋ koba soqnej
deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na tamo uŋgasari minjrnabqa kalil ñiŋq di
awoeleŋeb. Tamo awoeleŋeb qaji sisiyeb 5,000.
11 Awoonabqa Yesus na bem ti qe ti di osiqa Qotei pailyosiqa tamo
uŋgasari awoeleŋeb qaji naŋgi jeisi anainjreqnaq uyoqneb. Uynab kalil
menetnjrej.
12 Menetnjrnaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi iŋgi oto kalil
koroiyiy. Oto bei urataib.”
13 Degsi minjrnaqa naŋgi bem 5 aqa oto kalil tamo uŋgasari naŋgi
uratoleŋeb qaji di koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqeleŋej.
14 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsib maro-
qneb, “Bole, Qotei aqa medabu o tamo nami Qotei na qariŋyim mandamq
aiqajqa marej qaji agi a di.”
15 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa endegsi qalieej, “Naŋgi bosib
e ojsib e naŋgo Mandor Koba atqajqa are qaleqnub.” A degsi qalieosiq
deqa a sawa di uratosiqa a segi manaq oqsiq di soqnej.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

16 Ariya bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi alile aiyeb.
17 Alile aisib qobuŋ bei gogetosib qobuŋ suweiyosib gileb. Naŋgi
mareb, “Iga ya agu taqal beiq gilsim Kaperneam qureq di tiryqom.”
Naŋgi degsib marsib gileb. Qoloonaqa Yesus a naŋgoq bosaisoqnej.
18 Naŋgi ya agu ambleq di gileqnabqa jagwa koba tigelosiqa ya korko-
rtosiqa naŋgi pulutnjrej.
19 Naŋgi 5 o 6 kilomita oyoosib gileqnabqa Yesus a ya baŋgaq na
walwelosiqa naŋgi daurnjrsiq gilej. Gilsiq qobuŋ jojomyonaqa ŋam ateb
di a ya baŋgaq na walwelosiq beqnaqa unsib ulakobaeb.
20 Deqa a na minjrej, “Endi e beqnum. Ulaaib.”

21 Degsi minjrnaqa naŋgi areboleboleinjrnaqa a metonab qobuŋ
gogetej. Onaqa qobuŋ a ururosiq sawa naŋgi gilqajqa mareb qaji di
tiryej.

Tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa ŋamoqneb

22 Nebeonaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi ya agu taqal beiq di soqneb.
Naŋgi qalie, ya bilaq qobuŋ qujai segi dia tiryosiq soqnej. Yesus aqa aŋgro
naŋgi qobuŋ di gogetosib gileb. Yesus a naŋgi koba na qobuŋ di gogetosai.
23 Ariya tamo uŋgasari naŋgi alile di sonabqa qobuŋ qudei Taiberias
qureq dena beb. Bosib sawa Tamo Koba Yesus a pailyosiq naŋgi iŋgi
anainjrej qaji sawa jojomq di tiryeb.
24 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti di sosai. Tamo uŋgasari naŋgi degsi unsibqa
qobuŋ di gogetosib gilsib Kaperneam qureq di Yesus qa ŋamoqneb.

Yesus a segi ŋambile qa bem uyo bole

25 Ariya naŋgi ya agu taqal beiq di Yesus itosib nenemyeb, “O Qalie
Tamo Koba, ni seŋ bati gembu endeq bem?”
26 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. E maŋwa babte-
qnam niŋgi unoqneb niŋgi deqa are qalsib e qa ŋamosai. E niŋgi bem
anaiŋgonam uynab menetŋgej niŋgi deqa are qalsib e qa ŋameqnub.
27 Jejamu qa iŋgi a koboqas. Niŋgi iŋgi deqa wauaib. Ŋambile gaigai
sqajqa iŋgi deqa niŋgi wauoqniy. Iŋgi di e na niŋgi anaiŋgit uyqab. E
Tamo Aŋgro. Ijo Abu Qotei na e giltbej.”
28 Onaqa naŋgi na kamba Yesus nenemyeb, “Iga Qotei aqa wau kiye
yoqnqom?”
29 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa wau agi merŋgwai. Niŋgi tamo
Qotei na qariŋyej qaji a qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Tamo di agi e segi.”
30-31 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa olo nenemyeb, “Ni
maŋwa kiye babtim iga unsim ni qa gago areqalo siŋgilatqom? Nami
gago moma naŋgi wadau sawaq di sosibqa bem uyoqneb. Agi Qotei aqa
anjam bei endegsi unu, ‘Moses a laŋ qure qa bem tamo uŋgasari naŋgi
anainjreqnaq uyoqneb.’ Deqa ni wau kiye yim iga unsim ni qa poigim
gago areqalo ni qa siŋgilatqom?”
32 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. Bem Moses na
tamo uŋgasari naŋgi anainjrej qaji di laŋ qure qa bem bolesai. Bem Ijo
Abu na niŋgi anaiŋgoqnqas qaji di laŋ qure qa bem bole.
33 Bem di Qotei aqa segi bem. Bem di laŋ qureq dena mandamq aisiq
tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi ŋambile enjreqnu.”
34 Onaqa naŋgi na Yesus minjeb, “O Tamo Koba, bati gaigai bem di
anaigoqne.”
35 Onaqa Yesus na minjrej, “E segi ŋambile qa bem uyo bole. Deqa
tamo bei a ijoq bqas di a bunu mamyqasai. Tamo bei a e qa aqa areqalo
siŋgilatqas di a bunu ya qaryqasai dego.
36 “Niŋgi nuŋgo ŋamdamu na e nubeqnub. Ariya niŋgi e qa nuŋgo
areqalo siŋgilatosaieqnub. E nami degsi merŋgem.
37 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari kalil Qotei na e ebej qaji naŋgi ijoq
boqnqab. Tamo uŋgasari ijoq bqab qaji naŋgi di e na olo winjrqa keresai.
38 E ijo segi areqalo dauryqajqa deqa e laŋ qure uratosim mandamq
aiyosai. Abu e qariŋbej qaji aqa areqalo dauryqajqa deqa e laŋ qure
uratosim mandamq aiyem.

39 Abu e qariŋbej qaji aqa areqalo agiende. Tamo uŋgasari a na ebej qaji
bei e uratit padalqasai. E naŋgi kalil diŋo bati qa olo subq na tigeltnjrqai.
40 Od, ijo Abu aqa areqalo agiende. Tamo uŋgasari kalil e nuboqnsib e
qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ŋambile gaigai sqab. Diŋo bati qa
e na naŋgi olo subq na tigeltnjrqai. E Qotei aqa Ŋiri unum deqa e kumbra
di yqai."
41 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a qa ugeosib
yomuoqneb. Di kiyaqa? A marej, "E segi bem bole laŋ qure uratosim
mandamq aiyem qaji."
42 Naŋgi a qa yomuoqnsib maroqneb, "Tamo di Yesus. A Josep aqa ŋiri.
Aqa ai abu naŋgi qa iga qalie bole. A kiyaqa marqo, 'E laŋ qure uratosim
mandamq aiyem'?"
43 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi e qa laŋa laŋa ŋiriŋoqnaib.
44 Tamo bei aqa segi areqalo na ijoq bqa keresai. Ijo Abu e qariŋbej qaji
a na tamo bei aqa are tigeltetim ijoq bqas. Yim diŋo bati qa e na olo subq
na tigeltqai.
45 Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami anjam endegsib
neŋgreŋyeb, 'Qotei na tamo kalil naŋgi anjam plaltosim minjroqnqas.'
Anjam degsib neŋgreŋyeb. Deqa tamo kalil ijo Abu aqa anjam quoqnsib
a qa poinjreqnu qaji naŋgi ijoq boqnqab.
46 "Tamo bei a ijo Abu aqa ulatamu unosai bole sai. E segi qujai ijo Abu
aqa ulatamu unem. Agi e nami Qotei aqaq dena mandamq aiyem.
47 E bole merŋgwai. Tamo a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di a ŋambile
gaigai sqas.
48 E segi ŋambile qa bem uyo bole.
49 Nami nuŋgo moma naŋgi wadau sawaq di sosibqa bem uyoqneb.
Bunuqna naŋgi kalil moreŋekriteb.
50 Ariya e segi qujai bem bole laŋ qure uratosim mandamq aiyem qaji.
Tamo uŋgasari naŋgi bem di uyqab di naŋgi moreŋqasai.
51 E segi ŋambile qa bem bole laŋ qure uratosim mandamq aiyem qaji.
Tamo bei a bem di uyqas di a ŋambile gaigai sqas. Bem di agi ijo jejamu.
E na tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi ijo jejamu anainjrit
uyqab. Uysib naŋgi ŋambile sqab."
52 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusib segi segi anjam na
qotoqnsib maroqneb, "Tamo di a kiyersim aqa jejamu iga anaigim
uyqom?"
53 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "E bole merŋgwai. E Tamo Aŋgro.
Deqa niŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqasai di niŋgi ŋambile sqasai.
54 Tamo naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi ŋambile gaigai sqab.
Deqa diŋo bati qa e na naŋgi olo subq na tigeltnjrqai.
55 Ijo jejamu di iŋgi uyo bole. Ijo leŋ di ya uyo bole.
56 Tamo naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi e beterbesqab. E
dego naŋgi beternjresqai.
57 Ijo Abu ŋambile unu qaji a na e qariŋbej deqa aqa siŋgila na e dego
ŋambile unum. Dego kere tamo naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi
ijo siŋgila na ŋambile sqab.
58 E segi bem bole laŋ qure uratosim mandamq aiyem qaji. Nuŋgo
moma naŋgi nami bem uyoqneb dego sai. Naŋgi bem uyoqnsib olo
moreŋoqneb. E segi bem uyo bole. Deqa tamo naŋgi bem bole di uyqab
di naŋgi moreŋqasai. Naŋgi ŋambile gaigai sqab."

59 Yesus a Kaperneam qureq Juda naŋgo Qotei tal miligiq di sosiqa
Qotei aqa anjam di palontosiq tamo uŋgasari naŋgi minjroqnej.

Yesus a segi ŋambile gaigai sqajqa utru

60 Onaqa tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi aqa anjam di
qusibqa naŋgi gargekoba endegsib maroqneb, “Anjam di gulbe koba.
Tamo yai naŋgi anjam di poinjrqa kere?”
61 Degsib maroqnsib Yesus qa yomueqnabqa di qalieosiqa minjrej, “Ijo
anjam dena nuŋgo areqalo ugetetŋgwoqa niŋgi ijo ñam ulontonub e?
62 E Tamo Aŋgro. Qure e nami soqnem qaji deq olo oqoqnitqa niŋgi e
nubsibqa kiyersib are qalqab?
63 Qotei aqa Mondor a segi na tamo uŋgasari naŋgi ŋambile enjreqnu.
Nuŋgo jejamu na niŋgi aqaryaiŋgwa keresai. Ijo anjam kalil e niŋgi
merŋgeqnum qaji endi Mondor aqa anjam. Anjam dena niŋgi ŋambile
oqab.
64 Ariya niŋgi qudei e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub.” Yesus a naŋgi
degsi minjrej. Di kiyaqa? Tamo yai naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai
di a nami qalieej. Bunuqna aqa aŋgro bei na a osim jeu tamo naŋgo baŋq
di atqas di dego a nami qalieej.
65 Osiqa minjrej, “Utru deqa e niŋgi merŋgonum, ‘Qotei na tamo bei aqa
are tigeltetqasai di a ijoq bqa keresai.’ ”
66 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo uŋgasari gargekoba a nami
dauryoqneb qaji naŋgi a dauryqa uratosib jaraiyeb.
67 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi nenemnjrej, “Niŋgi dego e
uratbosib jaraiqab e?”
68 Onaqa Saimon Pita na minjej, “O Tamo Koba, iga ni uratmosim tamo
yai aqaq gilqom? Tamo dego bei sosai. Ni segi qujai ŋambile gaigai sqajqa
anjam mergeqnum.
69 Iga ni qa gago areqalo siŋgilatosim endegsi qalieonum, Qotei aqa segi
Tamo Bole a na nami giltej qaji agi ni qujai.”
70 Onaqa Yesus na minjrej, “E segi na ijo aŋgro 12 niŋgi giltŋgem. Ariya
nuŋgo ambleq di aŋgro bei a mondor uge ti unu.”
71 Yesus a Saimon Iskariot aqa ŋiri Judas a qa degsi marej. Yesus aqa
aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas. A na bunuqna Yesus osiq jeu tamo
naŋgo baŋq di atej qaji.

7

Yesus a Jerusalem aiyej

1 Bati bei Yesus a Judia sawaq di laqajqa uratosiq walwelosiq Galili
sawaq di laqnej. Di kiyaqa? Juda tamo kokba naŋgi a qalib moiqajqa
maroqneb deqa.
2 Ariya Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa utru agiende.
Juda naŋgo moma naŋgi nami jagwa oqajqa tal gereiyoqnsib osi laqneb.
3 Deqa Yesus aqa was naŋgi na minjeb, “Ni Galili sawaq endi saim. Ni
tigelosim Judia sawaq aiye. Aisim dia ino maŋwa babtoqnimqa ino aŋgro
naŋgi unoqnqab.
4 Ni ino maŋwa boleq atqajqa are soqnim ni uli na yaim. Ni tamo
uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di yoqne.”
5 Yesus aqa was naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa naŋgi degsib
misiliŋ anjam minjeb.

6 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo bati kereosaiunu. Ariya bati kalil
di nuŋgo bati.
7 Mandam tamo naŋgi niŋgi jeutŋgwa keresai. Ariya naŋgi e jeutbe-
qnub. Di kiyaqa? E naŋgo kumbra uge uge babtetnjreqnum deqa.
8 Niŋgi segi aisib yori bati di uniy. Ijo bati kereosai unu deqa e aiqasai.”
9 Yesus na aqa was naŋgi degsi minjrsiqa a Galili sawaq di soqnej.

10 Ariya aqa was naŋgi yori bati di unqajqa ainabqa a dego aiyej. A
boleq di aiyosai. Tamo naŋgi a unaib deqa a loumosiq aiyej.
11 Yori bati di brantonaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus qa ŋamoqneb.
Ŋamoqnsib maroqneb, “Yesus a qabi unu?”
12 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi segi segi ŋiriŋoqnsib anjam
laŋa laŋa Yesus qa maroqneb. Qudei naŋgi maroqneb, “Yesus a tamo
bolequja.” Qudei naŋgi maroqneb, “Sai. A na tamo uŋgasari naŋgi gisa
gisaŋnjreqnu.”
13 Naŋgi degsib maroqneb. Ariya naŋgi Juda tamo kokba naŋgi ulain-
jrsib deqa naŋgi Yesus qa boleq di anjam marosaioqneb.

14 Ariya yori bati gilsiq ambleqyonaqa Yesus a segi brantosiqa atra
tal miligiq gilsiq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq
minjroqnej.
15 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi
tulaŋ prugugetosib segi segi maroqneb, “Yesus aqa powo kobaquja di
qabe na osiqa anjam mareqnu? A nami skul beiq gilosai.”
16 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam e mareqnum endi ijo anjam
sai. Anjam endi ijo Abu e qariŋbej qaji aqa anjam.
17 Tamo bei a Qotei aqa areqalo dauryqajqa are soqnimqa anjam e
mareqnum qaji endi aqa utru a geregere poiyqas. Osim qalieqas, ijo
anjam endi Qotei aqaq na bej. E ijo segi areqalo na marosaieqnum. A
degsim qalieqas.
18 Tamo bei aqa segi areqalo na anjam marqas di a aqa segi ñam soqtqa
osim deqa anjam marqas. Ariya e Qotei aqa ñam soqtqa are qaleqnum.
Agi a na e qariŋbej. Deqa e tamo bole. E gisaŋ tamo sai.

19 “Nami Moses na niŋgi dal anjam eŋgej. Ariya niŋgi dal anjam di
dauryosaieqnub. Kiyaqa niŋgi e lubsib moiyotbqa mareqnub?”
20 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na kamba Yesus minjeb, “Mondor uge
inoq di unu. Yai na ni lumsim moiyotmqa mareqnu?”
21 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E maŋwa qujai babtem deqa niŋgi
kalil prugugeteqnub.
22 Ariya niŋgi are qaliy. Moses a niŋgi muluŋ eŋgej deqa nuŋgo aŋgro
mel naŋgo muluŋ waiyqa bati bosiq yori bati tiŋtiŋeqnu di niŋgi yori bati
qa naŋgi muluŋ breinjreqnub. Bole, Moses a muluŋ qa utru sai. Nuŋgo
moma naŋgi muluŋ qa utru.
23 Niŋgi Moses aqa dal anjam dauryqa maroqnsib yori bati qa nuŋgo
aŋgro mel naŋgi muluŋ breinjreqnub. Ariya e yori bati qa tamo qujai
aqa jejamu boletonamqa niŋgi unsibqa kiyaqa e qa ŋiriŋeqnub?
24 Niŋgi laŋa ŋamdamu na ijo kumbra tenemtaib. Geregere ijo kumbra
tenemtosib bole qa maroqniy.”

Yesus a tamo yai?

25 Bati deqa tamo uŋgasari qudei Jerusalem di soqneb qaji naŋgi segi
segi endegsib maroqneb, “Yesus a kiyo Juda gate naŋgi na qalib moiqajqa
laqnub?
26 Niŋgi uniy. A boleq di anjam palonteqnaqa naŋgi a anjam bei
minjosaieqnub. Naŋgi qalie kiyo, a Kristus?
27 Kristus a qabe na bqas di tamo bei a qalieqasai. Ariya tamo endi aqa
qure utru di iga qalie bole.”
28 Onaqa Yesus a atra tal miligiq di sosiqa a leleŋosiqa Qotei aqa anjam
palontosiq tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi e qa qalie e? E
qabe na bem di dego niŋgi qalie e? Ariya e ijo segi areqalo na bosai. Ijo
Abu na e qariŋbonaq bem. Ijo Abu a segi anjam bole qa utru. Niŋgi a qa
qaliesai.
29 E a qa qalie bole. E aqaq na bem. A na e qariŋbej.”
30 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a
ojsib tonto talq di waiyqa maroqneb. Ariya a ojqa bati kereosaisoqnej
deqa tamo bei na a ojosai.
31 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqneb. Osib maroqneb, “Tamo endi a maŋwa gargekoba babteqnu.
Kristus a bosim tamo endi buŋyqa keresai.”

Farisi naŋgi Yesus ojqa mareb

32 Tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa anjam degsib mareqnab Farisi naŋgi
qusibqa atra tamo kokba ti koroosib qaja tamo qudei qariŋnjrnab Yesus
ojqa gileb.
33 Deqa Yesus a endegsi marej, “E niŋgi koba na sokiñalayosiy ijo Abu e
qariŋbej qaji aqaq olo oqwai.
34 Oqitqa niŋgi e qa ŋamqab e nubqasai. Qure e sqai di niŋgi oqwa
keresai.”
35 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi segi segi maroqneb, “Yesus a
qabitimqa iga a unqasai? A Grik naŋgo sawaq oqsim dia Juda tamo qudei
ti sosib Grik naŋgi anjam plaltosim minjroqnqas kiyo?
36 A marqo, ‘Niŋgi e qa ŋamqab di niŋgi e nubqasai. Qure e sqai di niŋgi
oqwa keresai.’ Utru kiyaqa a degsi marqo?”

Yesus a ŋambile gaigai sqajqa ya qa marej

37 Ariya yori bati gilsiq koboqa laqnaqa yori kobaquja brantonaqa
Yesus a tigelosiqa leleŋosiq marej, “Tamo bei a ya qaryimqa ijoq bosim
ya uyem.
38 Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di aqa are miligiq na ŋambile
gaigai sqajqa ya oqoqnsim ya ani bul polyoqnqas. Nami Qotei aqa anjam
degsib neŋgreŋyeb unu.”
39 Yesus a ya qa marej di a Mondor Bole sigitosiqa yawo anjam marej.
A laŋ qureq oqosaisosiq deqa a ñam koba osaisoqnej. Deqa bati di tamo
naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi Mondor Bole di osaisoqneb.

Tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam qusib poaiyeleb

40 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi Yesus aqa anjam di qusib maro-
qneb, “Bole, Qotei aqa medabu o tamo nami Qotei na qariŋyim bqajqa
marej qaji agi a endi.”
41 Onaqa qudei maroqneb, “Tamo endi a bole Kristus.” Onaqa qudei
maroqneb, “Sai. Kristus a bqas di a Galili sawaq dena bqasai.

42 Kristus a Devit aqa leŋ na ŋambabosim aqa qure utru Betlehem dena
bqas. Nami Qotei aqa anjam degsib neŋgreŋyeb unu."
43 Tamo uŋgasari naŋgi degsib Yesus qa anjam tititosib ŋiriŋosib
poaiyeleb.
44 Osib naŋgi qudei Yesus ojqa mareb. Mareb di tamo bei na a ojosai.

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai

45 Onaqa qaja tamo naŋgi olo puluosib atra tamo kokba ti Farisi ti
naŋgoq ainabqa minjreb, "Niŋgi kiyaqa Yesus ojsib osi bosai?"
46 Onaqa qaja tamo naŋgi na kamba minjreb, "Iga Yesus aqa anjam
quonum di anjam bolequja maroqnaj. Tamo bei nami anjam deqaji
marosaioqnej. Deqa iga a ojosai."
47 Onaqa Farisi naŋgi na minjreb, "Yesus a niŋgi dego gisaŋgwo e?
48 Niŋgi uniy. Juda gate bei Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai. Farisi
tamo bei dego Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai. Sai bole sai.
49 Ariya tamo uŋgasari laŋa laŋaj naŋgi dal anjam qaliesai deqa naŋgi
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na
torei qoreinjrim padalqab."
50 Onaqa Juda gate Nikodemus agi nami Yesus aqaq gilsiq anjam minjej
qaji a Farisi naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej,
51 "Gago dal anjam kiyersi unu? Iga tamo bei laŋa ojsim aqa une qa
pegiyqom e? Sai. Gago dal anjam degsi sosai. Iga mati aqa anjam qusim
aqa kumbra geregere qalieqom."
52 Onaqa Farisi naŋgi na kamba minjeb, "Ni dego Galili qaji tamo kiyo?
Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di geregere peleiye. Peleiyim
endegsi poimqas, Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a Galili sawaq dena
bqasai."

Uŋa bei une atej qaji a ojsib Yesus aqa areq osi beb

53 Onaqa koro koboonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi jaraiyosibqa naŋgo
segi segi talq gileleŋeb.

8

1 Ariya Yesus a Oliv manaq oqej.
2 Nobqolo ambru a olo tigelosiqa atra tal miligiq gilej. Gilsiq di sonaqa
tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa areq beqnabqa a awoosiqa Qotei aqa anjam
palontosiq minjroqnej.
3 Ariya uŋa bei a tamo bei wo une ateqnab tamo qudei na uneb.
Unsibqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti minjrnab qusibqa
uŋa di ojsib osi bosib tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamuq di tigelteb.
4 Osib Yesus minjeb, "O Qalie Tamo Koba, uŋa endi a tamo bei wo une
ateqnab tamo qudei na unjronub.
5 Ni qalie, Moses a nami dal anjam endegsi neŋgreŋyej, 'Uŋa bei a tamo
bei wo une atibqa meniŋ na a qalib moiyem.' Deqa ni kiyersi marqam?"
6 Naŋgi Yesus degsib nenemyeb. Di kiyaqa? Naŋgi a laŋa are qametib
a anjam bei grotimqa qusib a ojqajqa deqa. Onaqa Yesus a kamba naŋgi
anjam bei minjrosai. A mana qamsiq turuosiqa baŋ gei na mandamq di
neŋgreŋyoqnej.
7 Onaqa naŋgi na olo anjam di Yesus nenemyonabqa a tigelosiqa
minjrej, "Nuŋgo ambleq di tamo bei une saiqoji unu kiyo? Soqnimqa
niŋgi na minjib a namo meniŋ osim uŋa di qalem."

8 Osiqa olo turuosiqa mandamq di neŋgreŋyoqnej.
9 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi oqedosib jaraiyeb.
Tamo qeli naŋgi namoosib jaraiyonab qudei bunueb. Osib naŋgi kalil
Yesus uratonab a segi soqnej. Uŋa di a Yesus aqa ulatamuq di tigeleso-
qnej.
10 Onaqa Yesus a olo tigelosiqa uŋa di minjej, "Uŋa, tamo naŋgi
qabitonub? Ni unime. Tamo bei na ino une qa olo ni mermosai."
11 Onaqa uŋa dena Yesus minjej, "Od, Tamo Koba, tamo bei na ijo une
qa olo merbosai." Onaqa Yesus na minjej, "E dego ino une qa mermqasai.
Deqa ni gile. Olo une bei ataim."

Yesus a puloŋ bulosiq tamo naŋgi suwantnjreqnu

12 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi olo endegsi minjrej, "E mandamq
endi puloŋ bul unum. Tamo a e daurbqas di a ambruq di walwelqasai.
A suwaŋoq di walweloqnsim ŋambile gaigai sqas."
13 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa anjam di qusib minjeb, "Ni segi ino
kumbra ti ino wau ti ubtosim mareqnum. Deqa iga bole qa marqasai."
14 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "E segi ijo kumbra ti ijo wau ti
ubtosiy marqai di niŋgi bole qa marqa kere. Di kiyaqa? E qabe na bem
di e segi qalie bole. E puluosiy olo qabitqai di dego e qalie. Ariya e qabe
na bem di niŋgi qaliesai. E puluosiy olo qabitqai di dego niŋgi qaliesai.
15 Niŋgi mandam qa kumbra na tamo naŋgi peginjreqnub. E tamo
naŋgi peginjrosaieqnum.
16 Ariya e tamo naŋgi peginjrqai di e kumbra tiŋtiŋ na peginjrqai. Di
kiyaqa? E segi na tamo naŋgi peginjrosaieqnum. Ijo Abu e qariŋbej qaji
a ombla na tamo naŋgi peginjreqnum.
17 Nuŋgo dal anjam bei endegsib neŋgreŋyeb unu, 'Tamo aiyel naŋgi
anjam qujai marqab di naŋgo anjam bole brantqas.'
18 Deqa e segi ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosim mareqnum. Ijo Abu e
qariŋbej qaji a dego e ombla ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosim mareqnum."
19 Onaqa Farisi naŋgi na Yesus nenemyeb, "Ino Abu a qabi unu?"
Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi e qa qaliesai deqa niŋgi ijo Abu
qa dego qaliesai. Niŋgi e qa qalie qamu niŋgi ijo Abu qa dego qalie qamu."
20 Yesus a atra tal miligiq di sosiqa anjam degsi plaltosiq marej. A
silali ato qaji warum jojomq di awesoqnej. Warum dia tamo naŋgi Qotei
atraiyoqnsibqa silali atoqneb. Yesus ojqa bati kereosaisoqnej deqa tamo
bei na a ojosai.

Yesus a marej, "Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai"

21 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi olo endegsi minjrej, "E niŋgi
uratŋgitqa niŋgi e qa ŋamqab e nubqasai. Niŋgi nuŋgo une ti sosib
moreŋqab. Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai."
22 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi endegsib
maroqneb, "Yesus a kiyaqa marqo, 'Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai'?
A na aqa segi jejamu qalim moiqas kiyo?"
23 Onaqa Yesus na olo minjrej, "Niŋgi mandam endena branteb. E laŋ
goge na bem. Niŋgi mandam qaji tamo. E mandam qaji tamo sai.
24 Deqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Osib poiŋgem, e segi qujai
gaigai degsi unum. Niŋgi degyqasai di niŋgi nuŋgo une ti sosib moreŋqab.
Agi e nami niŋgi degsi merŋgonum."

25 Onaqa naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ni tamo yai?” Onaqa Yesus na
minjrej, “E nami ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosim merŋgoqnsim agi bini
merŋgeqnum.
26 E anjam gargekoba merŋgsiy nuŋgo une qa pegiŋgwajqa ijo areqaloq
di unu. Ariya ijo Abu e qariŋbej qaji a anjam bole qa utru. Deqa anjam
kalil a na merbeqnu qaji di e quoqnsim tamo uŋgasari mandamq endi
unub qaji naŋgi minjreqnum.” Yesus a naŋgi degsi minjrej.
27 Juda naŋgi qaliesai, Yesus a Abu qa naŋgi minjrej.
28 Deqa a na olo minjrej, “Niŋgi e Tamo Aŋgro soqtbosib gaintbibqa
bati deqa niŋgi poiŋgwas, e segi qujai gaigai degsi unum. Osib qalieqab,
e ijo segi areqalo na kumbra bei yosaieqnum. Anjam kalil ijo Abu na
merbeqnaq queqnum qaji di segi e mareqnum.
29 Ijo Abu e qariŋbej qaji a e ombla sosiqa taqbejunu. E gaigai
kumbra kalil a tulaŋ areareteqnu qaji di dauryeqnum. Deqa a na e
uratbosaieqnu.”
30 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo uŋgasari naŋgi qusibqa naŋgi
gargekoba a qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

Yesus na iga aqaryaigimqa gago une na iga taqatgwa keresai

31 Juda naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi a na endegsi
minjrej, “Niŋgi ijo anjam siŋgila na dauryoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi
ijo aŋgro tiŋtiŋ sqab.
32 Sosibqa niŋgi anjam bole geregere qalieqab. Yimqa anjam bole dena
niŋgi aqaryaiŋgimqa iŋgi bei na niŋgi ojsim taqatŋgwa keresai.”
33 Onaqa naŋgi na kamba minjeb, “Iga Abraham aqa moma. Iga nami
tamo bei aqa kaŋgal tamo sosai. Deqa ni kiyaqa mergonum, ‘Iŋgi bei na
niŋgi ojsim taqatŋgwa keresai’?”
34 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. Tamo kalil une
yeqnub qaji naŋgi une aqa kaŋgal tamo bul unub.
35 Kaŋgal tamo naŋgi laŋa wau tamo unub deqa naŋgi abu saiqoji. Ariya
aŋgro naŋgi abu ti unub deqa naŋgi gaigai naŋgo abu ombla sqab.
36 E Qotei aqa Ŋiri deqa e Abu ti unum. Deqa e na niŋgi aqaryaiŋgitqa
nuŋgo une na niŋgi ojsim taqatŋgwa keresai bole sai.
37 “E qalie, niŋgi Abraham aqa moma unub. Ariya ijo anjam nuŋgo are
miligiq di sosai. Utru deqa niŋgi e lubsib moiyotbqa mareqnub.
38 Kumbra kalil ijo Abu na e osorbeqnu qaji deqa e saeqnum. Niŋgi
dego kumbra kalil nuŋgo abu na osorŋgeqnu qaji di dauryeqnub.”
39 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa olo kamba minjeb,
“Gago abu bole agi Abraham.” Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi Abraham
aqa aŋgro unub qamu kumbra Abraham a yoqnej qaji di niŋgi dego
dauryeqnub qamu.
40 Ariya niŋgi dauryosaieqnub. Anjam bole kalil Qotei na e merbeqnaq
queqnum qaji di e niŋgi olo merŋgeqnam niŋgi e lubsib moiyotbqa
mareqnub. Abraham a kumbra deqaji yosaioqnej.
41 Niŋgi nuŋgo abu aqa kumbra dauryeqnub.” Onaqa naŋgi na minjeb,
“Gago ai naŋgi laŋa laŋa laosib iga ŋambabtgosai. Gago Abu qujai agi
Qotei.”
42 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei a nuŋgo Abu qamu niŋgi e qalaqalai-
bonub qamu. Di kiyaqa? E Qotei aqaq na bem deqa. E ijo segi areqalo na
bosai. Qotei na e qariŋbonaq bem.

43 “Kiyaqa niŋgi ijo anjam endi poiŋgosai? E merŋgwai. Niŋgi ijo anjam
quqwa keresai deqa.
44 Niŋgi nuŋgo abu Satan aqa aŋgro sosib aqa areqalo dauryqajqa tulaŋ
siŋgilaeqnub. Satan a nami leŋ ojo tamo soqnej agi a bini degsi unu. A
kumbra bole dauryosaieqnu. A kumbra bole dauryqajqa torei urateqnu.
A gisaŋ tamo. A anjam marqas di a gisaŋ anjam segi marqas. A gisaŋ
anjam qa utru. A gisaŋ anjam kalil qa abu.
45 Ariya e anjam bole palonteqnam niŋgi ijo anjam nuŋgo areqaloq di
siŋgilatosaieqnub.
46 Niŋgi ijo jejamuq di une qametbeqnub e? E anjam bole maritqa niŋgi
kiyaqa ijo anjam nuŋgo areqaloq di siŋgilatqasai?
47 Tamo uŋgasari Qotei aqaq na beb qaji naŋgi aqa anjam queqnub.
Niŋgi Qotei aqaq na bosai deqa niŋgi aqa anjam quosaieqnub.”

Yesus a segi qujai gaigai degsi unu

48 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa minjeb, “Iga bole
maronum, ni Samaria qaji tamo. Mondor uge inoq di unu.”
49 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Mondor uge ijoq di sosai. E ijo Abu
aqa ñam soqteqnam niŋgi na olo ijo ñam ugetetbeqnub.
50 E ijo segi ñam soqtqa are qalosaieqnum. Ijo Abu a segi na ijo ñam
soqtetbqa are qaleqnu. Agi a na qujai nuŋgo une qa niŋgi pegiŋgeqnu.
51 E bole merŋgwai. Tamo bei na ijo anjam qusim dauryqas di a moiqa
keresai. Sai bole sai.”
52 Onaqa Juda naŋgi na minjeb, “Endego iga qalieonum, mondor uge
inoq di unu. Abraham a moiyej. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil
naŋgi dego moreŋekriteb. Ariya ni maronum, ‘Tamo bei na ijo anjam
qusim dauryqas di a moiqa keresai.’
53 Ni gago moma utru Abraham buŋyqam kiyo? A moiyej. Qotei aqa
medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego moreŋeb. Deqa ni segi qa kiyersi
marqam?”
54 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E ijo segi ñam soqteqnum qamu e
laŋa soqteqnum qamu. Ariya ijo Abu na ijo ñam soqtetbeqnu. Agi niŋgi a
qa mareqnub, ‘A gago Qotei.’
55 Niŋgi a qa qaliesai. E segi a qa qalie. E a qa qaliesai degsi marqai
di e niŋgi bul gisaŋ tamo sqai. E a qa qalieosim deqa agi aqa anjam
dauryeqnum.
56 “Nuŋgo moma utru Abraham a nami ijo bqajqa bati unqa marsiqa
areboleboleiyonaq soqnej. A unsiqa tulaŋ areboleboleiyej.”
57 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa minjeb, “Ino wausau
50 osaiunu. Ni Abraham unem e?”
58 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. Abraham a
ŋambabosaisonaqa e segi qujai gaigai degsi unum.”
59 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa minjiŋ oqetnjrnaqa meniŋ
eleŋosib Yesus meniŋ na qalsib moiyotqa yonab a loumosiq atra tal
uratosiq ulaŋej.

9

Yesus a tamo ŋam qandimo boletej

1 Yesus a walwelosiq gilsiq gam qalaq di tamo bei ai miligiq na ŋam
qandimo ŋambabej qaji di awesonaq unej.

2 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na nenemyeb, “O Qalie Tamo Koba, yai
aqa une na tamo di a ŋam qandimo ŋambabej? Aqa segi une na kiyo aqa
ai abu naŋgo une na kiyo?”

3 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo di aqa une na sai. Aqa ai abu
naŋgo une na sai dego. A ŋam qandimo ŋambabej di aqa utru agiende.
Qotei na a boletimqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa wau unsib aqa
ñam soqtqab. 4 Sawa suwaŋesoqnimqa ijo Abu e qariŋbej qaji aqa wau
yoqnqom. Ambruamqa tamo naŋgi wauqa keresai.

5 E mandamq endi sosimqa e mandam endeqa puloŋ bul unum.”

6 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa mandamq di miselosiq aqa
misel mandam ti ojnaq jagi bulonaq osiqa tamo di aqa ŋamdamuq di atej.

7 Atsiqa qariŋyosiq minjej, “Ni gilsim ya bei ñam Siloam di yal.”
“Siloam” di Hibru anjam. Aqa damu, “Qariŋyqo.” Onaqa tamo di a gilsiq
yalonaqa ŋam poiyonaqa sawa unej. Sawa unsiqa olo puluosi bej.

8 Bonaqa aqa qure qujai naŋgi ti tamo naŋgi a nami ŋam qandimo
sosiqa silali qa ŋilnjroqnej qaji naŋgi ti a unsibqa mareb, “Tamo nami silali
qa ŋilgoqnej qaji agiende kiyo?”

9 Onaqa tamo qudei naŋgi mareb, “Od, agi a qujai.” Onaqa tamo qudei
naŋgi mareb, “A sai. Endi tamo bei. Aqa ulatamu tamo ŋam qandimo aqa
ulatamu bul.” Onaqa a segi na minjrej, “Agi e segi.”

10 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na nenemyeb, “Ni ŋamdamu kiyersi
poimqoqa sawa unonum?”

11 Onaqa a na kamba minjrej, “Tamo bei aqa ñam Yesus a na jagi
gereiyosiq ijo ŋamdamuq di atsiqa merbqo, ‘Ni gilsim Siloam yaq di yal.’
Degsi merbqoqa e gilsim yalonumqa ŋam poibqoqa sawa unonum.”

12 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na olo nenemyeb, “Tamo ni boletmqo
qaji a qabi unu?” Onaqa a na minjrej, “A qabitqo kiyo di e qaliesai.”

13 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na tamo nami ŋam qandimyesoqnej qaji
di osib Farisi naŋgoq osi gileb.

14 Bati Yesus na jagi gereiyosiq tamo di boletej di Juda naŋgo yori bati.

15 Deqa Farisi naŋgi na tamo di endegsib nenemyeb, “Ni ŋamdamu
kiyersi poimqoqa sawa unonum?” Onaqa a na minjrej, “Tamo bei aqa
ñam Yesus a jagi misel ti bulyosiq ijo ŋamdamuq di atqoqa e yalonum ŋam
poibqoqa sawa unonum.”

16 Onaqa Farisi qudei naŋgi mareb, “Yesus a yori bati grotqo deqa iga
qalieonum, Qotei na a qariŋyosai.” Ariya Farisi qudei naŋgi mareb, “Sai.
Une tamo a kiyersim maŋwa deqaji babtqas?” Farisi naŋgi anjam deqa
ŋiriŋosib poaiyeleb.

17 Onaqa naŋgi na tamo di olo nenemyeb, “Yesus a ino ŋamdamu boletqo
deqa ni a qa kiyersi are qalonum?” Onaqa a na minjrej, “E are qalonum,
a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”

18 Tamo di a nami ŋam qandimo sosiqa olo ŋam poiyej deqa Juda tamo
kokba naŋgi areqalo kobaiyeb. Osib aqa ai abu naŋgi metnjrnab beb.

19 Bonabqa endegsib nenemnjreb, “Tamo endi nuŋgo aŋgro e? A bole
ŋam qandimo ŋambabej e? Boleamqa niŋgi na mergibqa iga quqwom. A
kiyersi bini ŋam poiyqoqa sawa uneqnu?”

20 Onaqa aqa ai abu naŋgi na kamba minjreb, “Di bole, a gago aŋgro. A
ŋam qandimo ŋambabej di iga qalie.

21 Ariya a kiyersi bini ŋam poiyqoqa sawa uneqnu di iga qaliesai. Tamo
yai na aqa ŋamdamu boletqo di dego iga qaliesai. A tamo boleqo. A segi
nenemyibqa a segi na marqas."
22 Aqa ai abu naŋgi Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib deqa anjam
degsib minjreb. Juda tamo kokba naŋgi nami maroqneb, "Tamo bei
a marqas, 'Yesus a bole Kristus,' degsi marimqa tamo di iga taqal
waiyonam a bunu olo Qotei tal miligiq gilqasai."
23 Deqa naŋgi aiyel Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib minjreb, "A tamo
boleqo. A segi nenemyiy."
24 Onaqa tamo nami ŋam qandimyesoqnej qaji di Farisi naŋgi na olo
metonab bonaq minjeb, "Ni Qotei aqa ñam soqtosim anjam bole merge.
Iga qalieonum, Yesus a une tamo. Ni degsi merge."
25 Onaqa a na kamba minjrej, "A une tamo kiyo sai kiyo di e qaliesai.
Ariya e nami ŋam qandimo soqnem bini e olo ŋam poibqoqa sawa
uneqnum di e qalieonum."
26 Onaqa naŋgi na olo nenemyeb, "Yesus a ni kiyermqo? A kiyersi ino
ŋamdamu boletqoqa ni sawa uneqnum?"
27 Onaqa a na kamba minjrej, "E nami merŋgonum niŋgi ijo anjam
quetbosai. Kiyaqa ololo merŋgit quqwab? Niŋgi dego Yesus aqa aŋgro
sqajqa are unu e?"
28 Onaqa Farisi naŋgi na tamo di misiliŋyosib minjeb, "Ni Yesus aqa
aŋgro. Iga Moses aqa aŋgro.
29 Iga qalie, Qotei a bole Moses anjam minjoqnej. Ariya Yesus a qabe
na kiyo bej di iga qaliesai."
30 Onaqa tamo dena kamba minjrej, "E nuŋgo anjam di quonum
ugeibqo. Niŋgi mareqnub, 'Yesus a qabe na kiyo bej di iga qaliesai.' Ariya
Yesus a ijo ŋamdamu boletqoqa e sawa uneqnum.
31 Iga qalie, tamo naŋgi une ateqnub qaji naŋgi Qotei pailyqab di
a naŋgo pailyo quqwasai. Ariya tamo naŋgi Qotei qa ulaoqnsib aqa
areqalo dauryeqnub qaji naŋgi pailyqab di a naŋgo pailyo quqwas.
32 Tamo ai miligiq na ŋam qandimo ŋambabo qaji di tamo bei na nami
boletonaq iga quosaioqnem.
33 Qotei na Yesus qariŋyosai qamu a maŋwa bei babtqa keresai qamu."
34 Onaqa Farisi naŋgi na kamba minjeb, "Une aqa kumbra inoq di
beterejunu. Ni une ti sosim ŋambabem agi bini ni degsi unum. Deqa ni
Qotei aqa anjam iga mergaim." Degsib minjsib a taqal waiyosib a olo
Qotei tal miligiq gilqajqa saidyeb.

Farisi naŋgi tamo ŋam qandimo bul unub

35 Farisi naŋgi na tamo di taqal waiyonab Yesus a di qusiqa a qa ŋamosiq
itosiq nenemyej, "Ni Tamo Aŋgro qa ino areqalo siŋgilatonum e?"
36 Onaqa a na kamba Yesus minjej, "O Tamo Koba, Tamo Aŋgro di yai?
Ni merbimqa e qusiy ijo areqalo a qa siŋgilatqai."
37 Onaqa Yesus na minjej, "Ni na Tamo Aŋgro agi itonum. Endego aqo
ombla anjam mareqnum."
38 Onaqa a na Yesus minjej, "Od, Tamo Koba, e ni qa ijo areqalo
siŋgilatonum." A degsi Yesus minjsiqa aqa areq di siŋga pulutosiqa a
biŋiyej.
39 Onaqa Yesus a marej, "E tamo uŋgasari naŋgi peginjrqajqa deqa
mandamq aiyem. Deqa tamo ŋam qandimo unub qaji naŋgi olo ŋamdamu

bole atoqnqab. Tamo ŋamdamu bole ateqnub qaji naŋgi olo ŋam qandimnjresqas."

40 Onaqa Farisi qudei Yesus aqa jojomq di tigelesoqneb qaji naŋgi aqa anjam di qusib nenemyeb, "Iga dego ŋam qandimgejunu kiyo?"

41 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi ŋam qandimŋgejunu qamu niŋgi une saiqoji unub qamu. Ariya niŋgi mareqnub, 'Iga ŋamdamu bole ateqnum.' Dego di niŋgi une ti unub."

10

Yesus a kaja naŋgo mandor bole

1 Osiqa Yesus a olo marej, "E bole merŋgwai. Tamo bei a kaja naŋgo jeŋ miligiq gilqa osimqa a siraŋmeq na gilqa uratosim qalaq na jeŋ prugosim miligiq gilqas di a bajiŋ tamo.

2 Tamo a siraŋmeq na jeŋ miligiq gilqas di a kaja naŋgo mandor bole.

3 Deqa siraŋme taqato tamo na siraŋ waqtetoqnim miligiq giloqnsim aqa segi kaja naŋgo ñam metnjroqnqas. Metnjroqnim naŋgi aqa kakro qusib boqnib joqsim oqedoqnqas.

4 A na aqa segi kaja kalil naŋgi joqsim oqedoqnsim a naŋgi qa namoosim giloqnimqa naŋgi aqa kakro qa poinjrim deqa naŋgi a dauryoqnqab.

5 Tamo laŋaj bei na naŋgi metnjrqas di naŋgi aqa kakro qalieqasai deqa naŋgi a dauryqasai. Naŋgi a uratosib jaraiqab."

6 Yesus na yawo anjam degsi minjrnaqa naŋgi qusib utru poinjrosai.

7 Deqa Yesus a damu ubtosiqa endegsi minjrej, "E bole merŋgwai. Kaja naŋgi di ijo segi tamo uŋgasari naŋgi sigitnjrejunub. Jeŋ miligiq gilqajqa siraŋme agi e segi.

8 Anjam plalto tamo kalil e bosaisonam nami beb qaji naŋgi bajiŋ tamo bul. Deqa kaja naŋgi naŋgo medabu dauryosaioqneb.

9 E segi siraŋme. Tamo uŋgasari naŋgi ijoq na jeŋ miligiq giloqnqab di Qotei na naŋgi eleŋqas. Amqa naŋgi miligiq gile oqede oqnsib iŋgi bole uyoqnqab.

10 "Niŋgi qalie, bajiŋ tamo naŋgi kaja bajiŋosib ugeugeinjrsib ñumqajqa deqa beqnub. Ariya e degyqa bosai. E na kaja naŋgi ŋambile enjritqa naŋgi ŋambile tulaŋ boledamu oqajqa e deqa bem.

11 E kaja naŋgo mandor bole. Mandor bole aqa kumbra agiende. A kaja naŋgi aqaryainjrqa marsimqa aqa segi ŋambile uratosim moiqas.

12 Ariya tamo laŋaj aqa kumbra degosai. A silali qa segi wauqas deqa a kaja naŋgi geregere taqatnjrqasai. A kaja naŋgo mandor bolesai. Kaja naŋgi aqa sai. Deqa bauŋ juwaŋ bamqa unsim kaja naŋgi uratnjrsim ulaŋqas. Yimqa bauŋ juwaŋ na kaja qudei ñumim kalil segisegiosib jaraiqab.

13 A silali qa segi wauqas deqa a kaja naŋgi geregere taqatnjrqasai. A kaja naŋgi qa are qalosai. Bauŋ juwaŋ bamqa a kaja naŋgi uratnjrsim ulaŋqas.

14 "E kaja naŋgo mandor bole. E ijo segi kaja naŋgi qa qalie bole. Ijo segi kaja naŋgi e qa dego qalie bole.

15 Ijo Abu a e qa qalie bole. E ijo Abu qa qalie bole. Dego kere e ijo segi kaja naŋgi qa qalie bole. Naŋgi dego e qa qalie bole. Deqa e na ijo kaja naŋgi aqaryainjrqa marsiy ijo segi ŋambile uratosiy moiqai.

16 Ijo kaja qudei dego jeŋ oqeq di unub. Naŋgi jeŋ miligiq di sosai. Deqa e naŋgi dego joqsiy bosiy ijo kaja jeŋ miligiq di unub qaji naŋgi ti turtnjrsiy jeŋ qujaiq di breinjrit naŋgi mandor qujai ti sqab. Sosib ijo medabu quoqnqab.
17 Ijo Abu na e tulaŋ qalaqalaibeqnu. Di kiyaqa? E ijo segi ŋambile uratosiy moisiy olo subq na tigelqai.
18 Tamo bei na ijo ŋambile yaibqa keresai. E ijo segi areqalo na ijo ŋambile uratosiy moiqai. E siŋgila ti unum deqa e na ijo ŋambile uratqa kere. Osiy olo ijo ŋambile oqa kere. Ijo Abu a nami merbej, ‘Ni degye.’ Deqa e degyqai.”
19 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam deqa ŋiriŋosib poaiyeleb.
20 Osib naŋgi gargekoba endegsib maroqneb, “Yesus a mondor uge ti unu deqa a tulaŋ nanariqo. Kiyaqa niŋgi aqa anjam queteqnub?”
21 Onaqa naŋgi qudei maroqneb, “Tamo a mondor uge ti sqas di a anjam bole deqaji marqa keresai. Mondor uge na tamo ŋam qandimo boletqa kere e? Sai.”

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qa minjiŋ oqetnjrej

22 Nami Juda naŋgo moma naŋgi atra tal bunuj siraŋ waqteb. Deqa olo are qalqajqa yori bati Jerusalem dia brantej. Bati di ulili aiqa bati.
23 Onaqa Yesus a atra tal miligiq gilsiqa tal me ñam Solomon dia walweloqnej.
24 Walweleqnaqa Juda tamo kokba naŋgi aqa areq di koroosib minjeb, “Bati gembub koboamqa ni na ino kumbra ti ino wau ti ubtosim geregere mergwam? Ni Kristus amqa geregere merge.”
25 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E nami niŋgi merŋgem, ‘E Kristus.’ Merŋgonam niŋgi qunab ugeiŋgej. Wau kalil e ijo Abu aqa ñam na yeqnum qaji di niŋgi geregere tenemtoqniy. Tenemtosib endegsi poiŋgwas, bole, e Qotei aqa Ŋiri.
26 Niŋgi ijo kaja sai deqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub.
27 Ijo kaja naŋgi ijo medabu queqnub. E naŋgi qa qalie bole. Naŋgi e daurbeqnub.
28 E naŋgi ŋambile enjreqnum deqa naŋgi ŋambile gaigai sqab. Naŋgi padalqasai. Sai bole sai. Tamo bei na naŋgi ijo baŋq dena yaibqa keresai.
29 Ijo Abu na naŋgi e ebej. A segi qujai iŋgi iŋgi kalil tulaŋ buŋnjrejunu. Deqa tamo bei na ijo kaja naŋgi ijo Abu aqa baŋq dena yaiyqa keresai bole sai.
30 Aqo ijo Abu wo tamo qujai.”
31 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a qalib moiqajqa marsib meniŋ eleŋeb.
32 Osib Yesus qalqa laqnab endegsi minjrej, “E na Abu aqa wau bole gargekoba niŋgi osorŋgoqnem. Wau bole kiye qa niŋgi e lubsib moiyotbqa meniŋ eleŋonub?”
33 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na kamba endegsib minjeb, “Wau bole bei qa iga ni meniŋ na lumqasai. Ni Qotei misiliŋyonum deqa lumqom. Agi ni segi qa maronum, ni Qotei. Ni degsi maraim. Ni mandam tamo. Deqa ni lumqom.”
34 Onaqa Yesus na kamba naŋgi minjrej, “Nuŋgo dal anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb, ‘E niŋgi merŋgonum, “Niŋgi qotei.” ’
35 Agi Qotei na tamo qudei naŋgi minjrej, ‘Niŋgi qotei.’ A na naŋgi degsi minjrej. Niŋgi qalie, iga Qotei aqa neŋgreŋ bei gentqa keresai.

36 Abu a segi na e giltbosiqa qariŋbonaq mandamq aiyem deqa e
maronum, ‘E Qotei aqa Ŋiri.’ E degsi maronum deqa niŋgi kiyaqa
merbonub, ‘Ni Qotei misiliŋyonum’?
37 “E ijo Abu aqa wau yosaiotqa niŋgi ijo anjam quetbaib.
38 Ariya e Abu aqa wau yitqa niŋgi ijo anjam quib ugeiŋgim olo ijo wau
unsib dena geregere poiŋgem, bole, Abu na e beterbesonaqa e kamba
Abu beteryejunum.”
39 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib a ojqa yonab a naŋgi qa
loumosiq ulaŋej.
40 Ulaŋosiqa olo Jordan ya taqal beiq gilej. Gilsiqa Jon na nami tamo
uŋgasari naŋgi yansnjroqnej qaji sawaq di soqnej.
41 Sonaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaq giloqnsib segi segi
maroqneb, “Jon a maŋwa bei babtosaioqnej. Ariya anjam kalil Jon a
Yesus qa maroqnej qaji di bole.”
42 Naŋgi degsib maroqneb deqa Yesus a sawa dia sonaqa tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

11

Lasarus a makobaiyosiq moiyej

1 Tamo bei aqa ñam Lasarus a maiyej. Lasarus aqa qure utru Betani.
Qure di Maria aqa jaja Marta wo naŋgo qure utru.
2 Maria agi bunuqna Tamo Koba Yesus aqa siŋgaq di goreŋ bilentosiq
aqa gate baŋga na piyej qaji a di. Aqa jaja Lasarus a maiyej.
3 Deqa Maria Marta wo naŋgi na tamo qudei qariŋnjrnab Yesus aqaq
gilsib minjeb, “O Tamo Koba, tamo ni tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji a
maiyqo.”
4 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Ma di moiqajqa ma
sai. A maiyqo di aqa utru agiende. Qotei aqa siŋgila boleq dimqa tamo
uŋgasari naŋgi unsib Qotei aqa ñam soqtqajqa deqa a ma di oqo. E Qotei
aqa Ŋiri dego ñam koba oqai.”
5 Yesus a Marta aqa jaja Maria wo naŋgi aiyel qalaqalainjrej. A Lasarus
dego qalaqalaiyej.
6 Lasarus a maiyej anjam di qusiqa quosaibulosiqa sawa a soqnej qaji
dia bati aiyel olo soqnej.
7 Sosiqa aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Iga olo Judia sawaq aiqom.”
8 Onaqa naŋgi na Yesus minjeb, “O Qalie Tamo Koba, nami yala Juda
naŋgi meniŋ na ni lumqa mareb. Di ni olo deq aiqam e?”
9 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Seŋ oqsiq qanam jigeqo sawa
suwaŋqo. Deqa tamo naŋgi walwelqa kere. Maŋgalqasai.
10 Ariya seŋ aisiq qoloqo sawa ambruqo. Deqa tamo naŋgi walwelqa
keresai. Maŋgalqab.”
11 Yesus a anjam degsi marsiqa olo minjrej, “Gago was Lasarus a
ŋeiejunu. E aisiy dudumyqai.”
12 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa minjeb, “O Tamo
Koba, a ŋeiejunu degam aqa ma saiqas.”
13 Naŋgi Lasarus a bole ŋeiejunu edegeb. Di sai. A bole moiyej. Yesus a
Lasarus aqa moiyo sigitosiqa ŋeio qa marej.
14 Deqa a na ubtosiq minjrej, “Lasarus a bole moiyej.
15 Niŋgi ijo siŋgila unsib e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa e aqaq
aiyosaisonam a moiyej. E niŋgi qa are qalsim kumbra degyem. E

ijo kumbra deqa areboleboleibeqnu. Niŋgi tigelab iga Lasarus aqaq aiqom."

16 Onaqa Tomas aqa ñam bei Didimus a na Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi minjrej, "Uŋgum. Iga kalil aisim Yesus a koba na moiqom."

Yesus a marej, "E segi subq na tigelo qa utru"

17 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na aisib Betani qure jojomyosib anjam endegsib queb, "Lasarus a nami moiyej subq ateb. Bati qolqe koboqo."

18 Betani qure di Jerusalem jojom. Kilomita qalub.

19 Deqa Juda tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Betani qureq bosib Marta Maria wo naŋgo jaja moiyej deqa are latetnjrqajqa koroosib soqneb.

20 Onaqa Marta a anjam endegsi quej, "Yesus a beqnu." A degsi qusiqa walwelosiqa gamq di Yesus turqajqa gilej. Maria a talq di awesoqnej.

21 Marta a gilsiq gamq di Yesus turosiq minjej, "O Tamo Koba, ni nami endi so qamu ijo jaja a moiyosai qamu.

22 E qalieonum, ni iŋgi kiye qa Qotei pailyqam a ni emqas."

23 Onaqa Yesus na Marta minjej, "Ino jaja a olo subq na tigelqas."

24 Onaqa Marta na kamba minjej, "E qalie, diŋo bati qa tamo uŋgasari kalil naŋgi subq na tigelabqa ijo jaja dego ombla tigelqab."

25 Onaqa Yesus na minjej, "E segi subq na tigelo qa utru. E segi ŋambile sqajqa utru. Tamo a e qa aqa areqalo siŋgilatosim moiqas di uŋgum. A ŋambile sqas.

26 Tamo kalil ŋambile sosib e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi olo bunu moiqasai. O Marta, ni ijo anjam di qusim ino areqaloq di siŋgilatonum e?"

27 Onaqa Marta na Yesus minjej, "Od, Tamo Koba. E qalieonum, ni Kristus, Qotei aqa Ŋiri. Ni qujai Qotei na qariŋmonaqa mandamq aiyem qaji. Deqa e ni qa ijo areqalo siŋgilatonum."

Yesus a Lasarus qa are ugeiyonaqa akamej

28 Marta a anjam degsi marsiqa olo puluosi aisiq aqa jaja Maria metonaq aqa areq bonaq ombla sasalosibqa minjej, "Qalie Tamo Koba a bqo. A ni qa marqo."

29 Onaqa Maria a Marta aqa anjam di qusiqa tigeloqujatosiq Yesus unqa gilej.

30 Yesus a qure miligiq aiyosaisoqnej. A Marta wo anjam mareb qaji sawaq di soqnej.

31 Sonaqa Juda tamo uŋgasari talq di Maria are latetoqneb qaji naŋgi Maria a tigeloqujatosiq tal uratosiq gileqnaqa unsib are qaleb, "A Lasarus aqa subq di akamtqajqa gileqnu kiyo." Naŋgi degsib are qalsib tigelosib Maria dauryosib gileb.

32 Maria a gilsiq Yesus soqnej qaji sawaq di brantosiqa Yesus unsiqa aqa areq di siŋga pulutosiqa minjej, "O Tamo Koba, ni nami endi so qamu ijo jaja a moiyosai qamu."

33 Onaqa Yesus a Juda tamo uŋgasari Maria dauryosib beb qaji naŋgi Maria ombla akamoqneb di unsiqa naŋgi qa are gulbeiyonaqa nenemnjrej,

34 "Niŋgi Lasarus qabia subq ateb?" Onaqa naŋgi na minjeb, "O Tamo Koba, ni bosim aqa sub une."

35 Degsi minjnabqa Yesus a dego akamej.

36 A akamonaqa Juda naŋgi di unsibqa mareb, “Niŋgi uniy. Yesus a
Lasarus tulaŋ qalaqalaiyoqnej deqa akamqo.”
37 Onaqa naŋgi qudei Yesus qa yomuosib mareb, “Yesus a nami tamo
ŋam qandimo boletej. A kiyaqa Lasarus boletosai? Yim a moiqasai.”

Yesus a Lasarus subq na tigeltej

38 Onaqa Yesus a naŋgo yomu anjam di qusiqa are gulbeiyonaqa
walwelosiq Lasarus aqa subq gilej. Sub di mana miligiq di bogeb.
Lasarus nami subq atsib meniŋ kobaquja na sub me getenteb.
39 Deqa Yesus na tamo qudei minjrej, “Niŋgi meniŋ kobaquja di taqal
atiy.” Onaqa tamo moiyej qaji aqa jaja Marta na Yesus minjej, “O Tamo
Koba, a nami moiyej bati qolqe gilqo. Iga meniŋ taqal atqom di aqa qusa
quleqwas.”
40 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E nami mermonum, ni e qa ino
areqalo siŋgilatqam di ni Qotei aqa siŋgila unqam.”
41 Degsi minjnaqa naŋgi meniŋ kobaquja di taqal atnabqa Yesus a laŋ
goge tarosiqa Qotei endegsi pailyej, “O Abu, ni ijo pail endi quonum deqa
e ni qa tulaŋ areboleboleibqo.
42 E qalieonum, ni gaigai ijo pail queqnum. Ariya tamo uŋgasari ijo
areq endi tigelejunub qaji naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa e
ni pailmonum. Yim naŋgi qalieqab, ni na e qariŋbonam bem.”
43 Yesus a degsi Qotei pailyosiq koboonaqa a tulaŋ maosiq marej, “O
Lasarus, ni subq dena tigelosim au.”
44 Degsi marnaqa tamo moiyej qaji a subq dena tigelosiq oqedej. Aqa
siŋga ti baŋ ti ulatamu ti nami gara na dalaeb. Deqa Yesus na minjrej,
“Aqa gara di pambloŋyib walwelosim gilem.”

Juda tamo kokba naŋgi koroosib Yesus qalib moiqajqa maroqneb

45 Bati deqa Juda tamo uŋgasari Maria aqa are latetqa beb qaji naŋgi
Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi gargekoba Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateb.
46 Ariya naŋgi qudei tigelosib Farisi naŋgoq gilsib kumbra Yesus yej qaji
deqa sainjreb.
47 Sainjrnab qusibqa atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti metnjrnab
naŋgo areq bosib koba na koroosib mareb, “Iga kiyerqom? Yesus a
maŋwa gargekoba yeleŋeqnu.
48 Iga a uratonam degsi kumbra yoqnqas di tamo uŋgasari kalil naŋgi
a qa naŋgo areqalo siŋgilatqab. Yim Rom naŋgi bosib gago atra tal
niñaqyosib iga dego kobotgwab.”
49 Wausau deqa tamo bei aqa ñam Kaiafas a Juda naŋgo atra tamo
gate soqnej. Deqa a naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej, “Niŋgi tulaŋ
nanarionub. Anjam laŋa laŋa mareqnub.
50 Niŋgi are qaliy. Tamo qujai a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa moiqas di
kere. Amqa iga padalqasai.”
51 Kaiafas aqa segi areqalo na anjam di marosai. A wausau deqa atra
tamo gate soqnej deqa a Qotei aqa medabu osiqa anjam di marej. Yesus
a Juda naŋgi qa moiqas anjam di ubtosiq marej.
52 Bole, Yesus a Juda naŋgi segi qa moiqasai. Qotei aqa aŋgro kalil sawa
bei beiq di unub qaji naŋgi qa ti moiqas. Moisim naŋgi kalil koroinjrimqa
naŋgi aqa segi tamo uŋgasari sqab. Kaiafas a anjam di ubtosiq marej.

53 Bati qujai deqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa anjam
gereiyqa utru ateb.
54 Yesus a di qalieosiq deqa a Juda naŋgo ambleq di walwelosaioqnej. A
segitosiqa qure kiñala bei wadau sawa jojom deq gilsiqa aqa aŋgro naŋgi
koba na dia soqneb. Qure di aqa ñam Efraim.
55 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa naŋgi
eleŋej. Deqa olo are qalqajqa yori bati jojomej. Yori bati jojomonaqa
Juda tulaŋ gargekoba naŋgo qure qureq dena tigelosib yori bati di
unqajqa deqa Jerusalem beb. Juda naŋgo kumbra agiende. Yori bati di
brantosaisoqnimqa naŋgi Jerusalem bosib naŋgo segi jejamu yansosib
yori bati qa tariŋqab. Utru deqa naŋgi Jerusalem beb.
56 Ariya naŋgi Jerusalem bosib Yesus qa ŋamoqneb. Ŋamoqnsib atra tal
miligiq bosib segi segi maroqneb, “Niŋgi kiyersib are qalonub? Yesus a
yori bati unqajqa Jerusalem bqas kiyo sai kiyo?”
57 Naŋgi degsib maroqneb. Di kiyaqa? Atra tamo kokba ti Farisi ti naŋgi
na tamo uŋgasari naŋgi nami endegsib minjreb, “Tamo bei a Yesus qabi
soqnimqa unsim bosim iga mergim iga na ojqom.”

12

Maria a goreŋ quleq tulaŋ boledamu Yesus aqa siŋgaq di bilentej

1 Ariya Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Bati 6 amqa brantqas. Deqa
Yesus a tigelosiqa Betani qureq gilej. Qure di Lasarus agi Yesus na subq
na tigeltej qaji aqa qure utru.
2 Gilnaqa qure deqaji tamo uŋgasari naŋgi a unsibqa areboleboleinjr-
naqa iŋgi goiyeteb. Marta a iŋgi suweiyosiq Lasarus Yesus wo tamo qudei
ti metnjrnaq bosib koba na awoosib iŋgi uyoqneb.
3 Onaqa Maria a goreŋ quleq tulaŋ boledamu silali kobaquja na
awaiyej qaji di jaliŋaq jigsiqa osi bosiqa Yesus aqa siŋgaq di bilentosiqa
aqa segi gate baŋga na piyetej. Onaqa goreŋ aqa quleq na tal keretej.
4 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei Judas Iskariot agi bunuqna Yesus osiq
jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji a Maria aqa kumbra di unsiqa ŋiriŋosiq
marej,
5 “A kiyaqa goreŋ di qariŋyosiq meniŋ silali 300 osiq dena tamo iŋgi iŋgi
saiqoji naŋgi aqaryainjrosai?”
6 Judas a tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi qa are qalsiq anjam di marosai.
A bajiŋ tamo. A Yesus aqa aŋgro naŋgo silali jugwajqa quŋ taqatoqnej.
Deqa naŋgi quŋ miligiq di silali ateqnab a na olo bajiŋoqnej. A deqa are
qalsiq anjam di marej.
7 Onaqa Yesus a Judas aqa anjam di qusiqa minjej, “Uŋa di urat. A goreŋ
di ojesoqnem. A ijo jejamu subq atqajqa are qalsiq nami gereiyqo.
8 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi bati gaigai niŋgi ti sqab. Ariya e bati gaigai
niŋgi ti sqasai.”

Atra tamo kokba naŋgi Lasarus qalsib moiyotqa maroqneb

9 Juda tulaŋ gargekoba naŋgi qalieeb, Yesus a Betani qureq gilsiq di
soqnej. Deqa naŋgi a unqa beleŋeb. Naŋgi Yesus segi unqajqa bosai.
Yesus a nami Lasarus subq na tigeltej deqa naŋgi a dego unqa beb.
10 Atra tamo kokba naŋgi Lasarus dego qalsib moiyotqa qairoqneb.

11 Di kiyaqa? Yesus a Lasarus subq na tigeltonaqa Juda gargekoba naŋgi atra tamo kokba naŋgi uratnjrsib olo Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.

Mandor Koba Yesus a Jerusalem bej

12 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi yori bati unqajqa marsib Jerusalem beleŋeb. Beleŋosib nebeonaqa naŋgi endegsib queb, “Yesus a Jerusalem bqas.”

13 Naŋgi degsib qusib deqa naŋgi tuwom baŋga eleŋosib Yesus gamq di turqajqa aiyeb. Aisib Yesus beqnaqa unsib tulaŋ leleŋoqnsib endegsib minjoqneb, “Iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Ni Tamo Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ geregereimeqnu. Ni Israel naŋgo Mandor Koba.”

14 Onaqa Yesus a donki osiqa quraq di awoej. Aqa kumbra deqa nami Qotei aqa anjam bei endegsib neŋgreŋyeb unu,

15 “O Saion tamo uŋgasari, niŋgi ulaaib. Niŋgi uniy. Nuŋgo Mandor Koba a donki bunuj quraq di awoosiq beqnu.”

16 Bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di aqa utru poinjrosai. Bunuqna Yesus a moisiq ñam koba onaqa naŋgi anjam deqa olo are qalsib endegsib mareb, “Bole, anjam di Yesus qa neŋgreŋyeb deqa tamo uŋgasari naŋgi leleŋoqnsib a biŋiyoqneb.”

17 Ariya tamo uŋgasari Yesus a Lasarus metosiq subq na tigeltonaq uneb qaji naŋgi maŋwa deqa saoqnsib laqneb.

18 Laqnab tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi quoqneb. Deqa Yesus a donki bunuj quraq di awoosiq Jerusalem beqnaqa naŋgi a gamq di turqajqa aiyeleŋeb.

19 Ainabqa Farisi naŋgi na unjrsibqa segi segi maroqneb, “Iga Yesus siŋgila na saidyeqnamqa keresaiigeqnu. Niŋgi uniy. Tamo uŋgasari kalil naŋgi a dauryeqnub.”

Grik tamo qudei naŋgi Filip minjeb, “Iga Yesus unqom”

20 Tamo uŋgasari Qotei louqa marsib yori bati unqajqa Jerusalem aiyeleŋeb qaji naŋgo ambleq di Grik tamo qudei soqneb.

21 Grik tamo naŋgi di Filip aqaq di branteb. Di kiyaqa? Filip a dego Grik tamo. Filip aqa qure utru Betsaida. Qure di Galili sawaq di unu. Naŋgi Filip aqaq di brantosib nenemyeb, “O gago was, iga Yesus unqa kere e?”

22 Onaqa Filip a aisiqa naŋgo anjam di Andru minjsiqa Andru ombla gilsib olo Yesus minjeb.

23 Minjnab qusiqa naŋgi kamba minjrej, “E Tamo Aŋgro. Deqa e ñam koba oqajqa bati brantqo.

24 E bole merŋgwai. Kurgus yago breiyibqa mandamq aisim moiqasai di a laŋa sqas. Moiqas di a olo qoqi oqsim gei gargekoba ateleŋqas.

25 Dego kere tamo bei na aqa segi ŋambile tulaŋ qalaqalaiyqas di a padalqas. Ariya a mandamq endi aqa segi ŋambile qoreiyqas di a ŋambile gaigai sqas.

26 Tamo bei na e wauetbqa osimqa a e daurbem. Yimqa qure e sqai di a dego e ombla sqom. A ijo wau yoqnqas di ijo Abu na a ñam kobaquja yqas.”

Jeu tamo naŋgi na Yesus soqtosib goge gaintqab

27 Osiqa Yesus a olo anjam endegsi marej, “Endego e are tulaŋ gulbekobaibqo. Deqa e endegsi Qotei pailyqai kiyo, ‘O ijo Abu, ni na

marimqa bati uge endi ijoq baiq'? Uŋgum, e degsi pailyqasai. Bati uge endi branteme. E deqa mandamq aiyem.

28 O ijo Abu, ni na ino ñam tulaŋ kobaqujatime." Yesus a degsi marnaqa laŋ goge dena anjam endegsi brantej, "E ijo ñam kobaqujatonum. Ololo kobaqujatqai."

29 Anjam degsi brantonaqa tamo uŋgasari Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi qusibqa segi segi maroqneb, "Kola anjam atqo kiyo?" Onaqa tamo qudei naŋgi mareb, "Sai. Laŋ aŋgro bei na Yesus anjam minjqo."

30 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Anjam niŋgi quonub qaji di e aqaryaibqajqa brantosai. Di niŋgi aqaryaiŋgwajqa brantqo.

31 Niŋgi quiy. Qotei na tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi peginjrqajqa bati bqo. A na mandam endeqa gate koba Satan taqal waiyqajqa bati dego bqo.

32 E bini mandamq endi unum. Ariya bunuqna jeu tamo naŋgi na e soqtbosib goge gaintbqab. Yimqa bati deqa e na tamo uŋgasari kalil naŋgi are tigeltetnjritqa ijoq bqab."

33 Yesus a aqa segi moiqajqa gam boleq atqa osiqa deqa degsi marej.

34 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na kamba Yesus minjeb, "Kristus a bati gaigai sqas. Dal anjam nami degsib marnab iga quem. Deqa ni kiyaqa maronum, 'E Tamo Aŋgro soqtbosib goge gaintbqab'? Tamo Aŋgro di tamo yai?"

35 Onaqa Yesus na minjrej, "Puloŋ a nuŋgo ambleq di sokiñalayosim niŋgi olo uratŋgwas. Deqa niŋgi puloŋ ti sosib puloŋq na laqniy. Yimqa niŋgi ambruiŋgwasai. Tamo ambruq na laqnu qaji a qabiteqnu kiyo di a qalieqasai.

36 Niŋgi puloŋ ti sosib puloŋ qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Niŋgi degyqab di niŋgi puloŋ aqa aŋgro sqab."

Juda tamo gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrnaq naŋgi a olo unosai.

37 A Qotei aqa maŋwa gargekoba naŋgo ŋamdamuq di yeqnaqa naŋgi unoqneb. Unoqnsib ariya naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaioqneb.

38 Naŋgi kumbra di yeb deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia a nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, "O Tamo Koba, tamo yai a gago anjam endi qusiqa aqa areqaloq di siŋgilatqo? Tamo yai a Tamo Koba aqa siŋgila unsiq poiyqo? Tamo dego bei sosai." Aisaia a nami anjam degsi marej.

39 Deqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa keresai. Utru deqa Aisaia a anjam bei dego endegsi neŋgreŋyej,

40 "Qotei a naŋgo ŋamdamu getentetnjrej. A naŋgo are miligi dego getentetnjrej. Deqa naŋgi naŋgo ŋamdamu na Qotei aqa kumbra bei unqa keresai. Naŋgi naŋgo are miligiq na Qotei aqa anjam dego poinjrqa keresai. Deqa naŋgi are bulyosib ijoq bqa keresai. Deqa e na naŋgi boletnjrqasai."

41 Aisaia a nami Yesus aqa siŋgila unsiq deqa anjam degsi marej.

42 Bole, Juda gate gargekoba naŋgi are bulyosib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb. Ariya naŋgi Farisi naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi boleq di Yesus aqa ñam marosaioqneb. Naŋgi are qaleb, "Iga boleq di Yesus aqa ñam marqom di Farisi naŋgi iga Qotei tal miligiq gilqa saidgwab."

43 Naŋgi degsib are qaleb. Di kiyaqa? Naŋgi Qotei na naŋgo ñam soqtqajqa arearetnjrosaioqnej. Tamo naŋgi na naŋgo ñam soqtqajqa deqa arearetnjroqnej.

Yesus aqa anjam a tamo sigitosim tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas

44 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiq marej, “Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di a e qa segi aqa areqalo siŋgilatqasai. Ijo Abu e qariŋbej qaji a qa dego aqa areqalo siŋgilatqas.

45 Tamo bei a e nubqas di a ijo Abu e qariŋbej qaji di dego unqas.

46 E puloŋ bulosim mandamq aiyem. Deqa tamo uŋgasari kalil e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ambruq di sqasai.

47 Tamo bei a ijo anjam qusimqa ariya a dauryqasai di e na a pegiyqasai. E tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa bosai. E naŋgi eleŋqajqa bem.

48 Tamo uŋgasari naŋgi e qoreibosib ijo anjam quqwa uratqab di naŋgi peginjrqajqa tamo bei unu. Anjam e mareqnum qaji a segi tamo sigitosim tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas. Diŋo batiamqa anjam dena naŋgi peginjrqas.

49 E ijo segi areqalo na anjam marosaieqnum. Ijo Abu e qariŋbej qaji a na anjam merbeqnaqa quoqnsim agi mareqnum.

50 E qalieonum, ijo Abu aqa anjam di ŋambile gaigai sqajqa anjam. Deqa anjam kalil e mareqnum qaji di ijo Abu na e merbeqnaq quoqnsim agi mareqnum.”

13

Yesus na aqa aŋgro naŋgo siŋga yansetnjrej

1 Juda naŋgo yori bati koba jojomonaqa Yesus a endegsi qalieej, “E mandamq endi so bati koboqo. E moisiy ijo Abu aqaq olo oqwa bati brantqo.” Yesus na aqa segi aŋgro mandamq di soqneb qaji naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqnsiq gilsi gilsiq aqa moiqa bati itej.

2 Deqa a naŋgi koba na awoosib iŋgi uyoqneb. Di bilaq. Iŋgi uyeqnabqa Satan a Judas Iskariot aqaq aiyej. Aisiqa Judas na Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqajqa deqa are tigeltetej. Judas a Saimon Iskariot aqa ŋiri.

3 Yesus a qalieej, aqa Abu na iŋgi iŋgi kalil aqa baŋq di ateleŋej. A Qotei aqaq na bej puluosim Qotei aqaq olo oqwas di dego qalieej.

4 Deqa a aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa a tigelosiqa aqa gara olekoba piqtosiq jejamu piyo qaji gara osiqa tigej.

5 Tigsiqa kaŋgal tamo bulosiqa tabirq di ya qamsiq aqa aŋgro naŋgo siŋga yansetnjroqnsiqa jejamu piyo qaji gara dena piyetnjroqnej.

6 Osiqa Pita aqa siŋga yansetqa laqnaqa minjej, “O Tamo Koba, ni ijo siŋga yansetbqam e?”

7 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Kumbra e endego yeqnum endi ni utru poimosai unu. Bunuqna ni poimqas.”

8 Onaqa Pita na Yesus saidyosiq minjej, “Ni ijo siŋga yansqasai. Sai bole sai.” Onaqa Yesus na minjej, “E ni yansmqasai di ni e ombla sqa keresai.”

9 Onaqa Saimon Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni ijo siŋga segi yansaim. Ijo baŋ ti gate ti dego yansetbe.”

10 Onaqa Yesus na minjej, “Tamo a yalqo a olo yalqasai. Aqa siŋga segi yansqas di kere. Dena a torei milalo sqas. Niŋgi milalo unub. Ariya niŋgi kalil milalo sosai.”

11 Yesus a qalieej, aqa aŋgro bei agi Judas a na Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas. Deqa a na minjrej, “Niŋgi kalil milalo sosai.”
12 Yesus a naŋgo siŋga yansetnjrsiq koboonaqa aqa segi gara olekoba olo jigsiqa awoosiq nenemnjrej, “Kumbra e endego niŋgi eŋgonum qaji di niŋgi utru poiŋgwo e?
13 Niŋgi e merbeqnub, ‘O Qalie Tamo Koba. O gago Tamo Koba.’ Niŋgi kere e merbeqnub. Agi e segi qujai.
14 E nuŋgo Tamo Koba. E nuŋgo Qalie Tamo Koba dego. Ariya e nuŋgo siŋga yansetŋgonum deqa niŋgi dego segi segi qa kumbra degyoqniy.
15 Kumbra e endego niŋgi osorŋgonum qaji di niŋgi kamba dego degsib yoqniy.
16 E bole merŋgwai. Kaŋgal tamo na aqa tamo koba buŋyqa keresai. Tamo a wau qa gilqas di a na tamo a qariŋyqo qaji di buŋyqa keresai.
17 Kumbra e yeqnum endi aqa utru niŋgi poiŋgim dauryiy. Yimqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.
18 “Ijo anjam endi e niŋgi kalil qa marosai. E na niŋgi giltŋgem deqa e niŋgi qa qalie bole. Ariya Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantqas. Anjam agiende, ‘Tamo e ombla bem quiq di tuqtosim uyqas qaji a na e jeutbqas.’
19 Kumbra di brantosaisonaqa e nami merŋgonum. Deqa kumbra di brantimqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib marqab, ‘Bole, Yesus a segi qujai gaigai degsi unu.’
20 E bole merŋgwai. Tamo bei na tamo uŋgasari e qariŋnjronum qaji naŋgi osim geregereinjrqas di a e dego osim gereibqas. A e osim gereibqas di a na ijo Abu e qariŋbej qaji a dego osim gereiyqas.”

Judas a Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas

21 Yesus a degsi marsiqa are tulaŋ gulbekobaiyonaqa olo marej, “E bole merŋgwai. Ijo aŋgro bei na e osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas.”
22 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi kokoqoqneb. Yesus a aŋgro yai qa degsi marej di naŋgi qaliesai deqa naŋgi degyoqneb.
23 Yesus aqa aŋgro bei agi Yesus na tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji a Yesus aqa areq di awesoqnej.
24 Deqa Saimon Pita a baŋ na aŋgro di minjej, “Ni na Yesus nenemyimqa a aŋgro yai qa degsi marqo di mermqas.”
25 Onaqa aŋgro dena Yesus beteryosiqa nenemyej, “O Tamo Koba, ni aŋgro yai qa degsi maronum?”
26 Onaqa Yesus na minjej, “Aŋgro e endego bem osiy quiq di tuqtosiy anaiyqai qaji a na e osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas.” Degsi minjsiqa bem quiq di tuqtosiq Saimon Iskariot aqa ŋiri Judas anaiyej.
27 Anaiyonaq Satan a Judas aqa are miligiq ainaqa Yesus na minjej, “Ni kumbra yqam qaji di endego yoqujat.”
28 Yesus a Judas degsi minjnaqa aqa aŋgro kalil awesoqneb qaji naŋgi qusibqa Yesus na Judas kiyaqa anjam di minjej naŋgi deqa poinjrosai.
29 Judas a naŋgo silali jugwajqa quŋ taqatoqnej deqa naŋgi qudei are qaleb, Judas a gilsim yori bati aqa iŋgi iŋgi awaiyqajqa deqa kiyo Yesus na degsi minjej. Naŋgi qudei are qaleb, Judas a gilsim iŋgi awaiyosim tamo sougetejunub qaji naŋgi anainjrqas.
30 Onaqa Judas a bem di uysiqa warum uratosiq oqedej. Di qolo.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi dal anjam bunuj enjrej

31 Judas a oqedonaqa Yesus a endegsi marej, “Bini e Tamo Aŋgro ñam
koba oqai. E ñam koba otqa Qotei a dego ñam koba oqas.
32 Qotei a ñam koba osimqa a na e dego ñam koba ebqas. A urur ñam
koba ebqas.
33 O ijo aŋgro niŋgi quiy. E niŋgi koba na sokiñalayosiy uratŋgitqa niŋgi
e qa ŋamoqnqab. Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai. E nami Juda tamo
kokba naŋgi degsi minjroqnem agi bini niŋgi dego olo merŋgonum.
34 Endego e dal anjam bunuj eŋgwai. Dal anjam bunuj agiende. Niŋgi
segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. E niŋgi qalaqalaiŋgeqnum dego
kere niŋgi kamba dego segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy.
35 Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnibqa tamo kalil naŋgi
nuŋgo kumbra di unoqnsib dena qalieoqnqab, niŋgi ijo aŋgro bole.”

Yesus na Pita minjej, “Ni maroqalubtqam, ‘E Yesus qaliesai’ ”

36 Onaqa Saimon Pita na Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, ni
qabitqam?” Onaqa Yesus na minjej, “Qure e oqwai di ni mati oqwa
keresai. Bunuqna ni e daurbosim qure deq oqwam.”
37 Onaqa Pita na olo Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, kiyaqa e bini ni
daurmqa keresai? Ni marimqa e ni qa ijo ŋambile uratosiy moiqai.”
38 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni e qa ino ŋambile uratosim moiqam
e? E bole mermqai. Tuwe anjamosaisoqnimqa ni maroqalubtqam, ‘E
Yesus qaliesai.’ ”

14

Iga Qotei aqaq oqwajqa gam agi Yesus a segi qujai

1 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi are gulbeiŋgaiq. Niŋgi Qotei qa nuŋgo
areqalo siŋgilateqnub ariya niŋgi e qa dego nuŋgo areqalo siŋgilatoqniy.
2 Ijo Abu aqa talq di warum gargekoba unub. E oqsiy nuŋgo segi segi
warum gereiyetŋgwai. Ijo anjam di bolesai qamu e niŋgi merŋgosai qamu.
3 E nuŋgo segi segi warum gereiyetŋgsiy olo bosiy niŋgi joqsiy qure e
sqai di niŋgi dego e ombla sqab.
4 Qure e sqai deq oqwajqa gam di niŋgi qalie.”
5 Onaqa Tomas na Yesus minjej, “O Tamo Koba, qure ni oqwam di iga
qaliesai. Deqa iga kiyersim qure deq oqwajqa gam qalieqom?”
6 Onaqa Yesus na minjej, “E segi gam. E segi anjam bole qa utru. E segi
ŋambile qa utru dego. Tamo bei a gam bei na ijo Abu aqaq oqwa keresai.
Ijo Abu aqaq oqwajqa gam agi e segi qujai.
7 Niŋgi e qa qalieonub qamu niŋgi ijo Abu qa dego qalieonub qamu.
Agi endego niŋgi ijo Abu qa qalieqa utru atonub. Osib niŋgi a unonub.”
8 Onaqa Filip na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni na ino Abu osorgimqa
di iga qa kereqas.”
9 Onaqa Yesus na minjej, “O Filip, e bati olekoba niŋgi koba na soqnem.
Ni e qa qalieosai unum e? Tamo a e nubqo di a ijo Abu dego unqo. Deqa
ni kiyaqa e merbonum, ‘Ni na ino Abu iga osorge’?
10 E ijo Abu beteryesonam a e dego beterbejunu di ni poimosai kiyo?
Anjam e na niŋgi merŋgeqnum qaji endi ijo segi areqalo na merŋgosai. Ijo
Abu na e beterbesosiqa aqa wau ojeqnu.
11 E ijo Abu beteryesonam a e dego beterbejunu. Niŋgi ijo anjam di
qusib e qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Saiamqa wau kalil e nuŋgo ŋamdamuq
di yeqnum qaji di niŋgi unsib e qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.

12 “E bole merŋgwai. Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di wau
kalil e yeqnum qaji a dego yoqnqas. Osim ijo wau di buŋyosim wau tulaŋ
kokba yoqnqas. Di kiyaqa? E ijo Abu aqaq olo oqwai deqa.
13 E Qotei aqa Ŋiri unum deqa niŋgi ijo ñam na iŋgi bei qa Qotei pailyqab
di e na iŋgi di eŋgwai. Yim dena ijo Abu a ñam koba oqas.
14 Niŋgi ijo ñam na iŋgi bei qa Qotei pailyqab di e na iŋgi di eŋgwai.”

Yesus a aqa Abu minjim a na aqa Mondor Bole qariŋyqas

15 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi e qalaqalaibqab di niŋgi ijo anjam
dauryoqnqab.
16 Amqa e ijo Abu minjitqa a na Aqaryaiŋgo Tamo qariŋyim nuŋgoq
bosim siŋgilatŋgwas. Osim a bati gaigai niŋgi koba na sqas.
17 Aqaryaiŋgo Tamo di a anjam bole qa Mondor. Tamo uŋgasari man-
damq endi unub qaji naŋgi Mondor di oqa keresai. Naŋgi a unosaieqnub.
Naŋgi a qa qaliesai dego. Ariya niŋgi a qa qalie. A niŋgi koba na unub.
Bunuqna a bosim nuŋgo are miligiq di sqas.
18 “E niŋgi mandum aŋgro bul uratŋgwasai. E nuŋgoq olo bqai.
19 Sokiñala tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi e olo nubqa-
sai. Ariya niŋgi e nubqab. E ŋambile unum deqa niŋgi dego ŋambile sqab.
20 Sosibqa bati deqa niŋgi endegsib qalieqab, e na ijo Abu beteryes-
onam niŋgi kamba e beterbesonab e niŋgi beterŋgejunum.
21 Niŋgi quiy. Tamo bei na e qalaqalaibqas di a ijo dal anjam dego
qusim dauryoqnqas. Yim ijo Abu na kamba tamo di qalaqalaiyqas.
E na dego tamo di qalaqalaiyoqnsiy aqaq di brantoqnsiyqa e segi qa
babtoqnqai.”
22 Onaqa Judas bei Judas Iskariot sai a na Yesus endegsi nenemyej,
“O Tamo Koba, kiyaqa ni tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub
qaji naŋgoq di brantqa saidosim gago segiq di brantoqnsim ni segi qa
babtoqnqam?”
23 Onaqa Yesus na minjej, “Tamo bei na e qalaqalaibqas di a ijo anjam
dauryoqnqas. Yim ijo Abu na kamba tamo di qalaqalaiyimqa aqo ijo Abu
wo aqaq bosim a ombla gaigai sqom.
24 Tamo bei a e qalaqalaibqasai di a ijo anjam dauryqasai. Anjam e na
niŋgi merŋgeqnum qaji endi ijo anjam sai. Anjam endi ijo Abu e qariŋbej
qaji aqa anjam.
25 “Anjam endi e niŋgi koba na sosim merŋgeqnum.
26 Bunuqna Aqaryaiŋgo Tamo a nuŋgoq bosim siŋgilatŋgwas. A Mon-
dor Bole. Ijo Abu na a qariŋyim ijo ñam na bosim anjam kalil niŋgi
merŋgekritqas. Osim nuŋgo areqalo tigeltetŋgimqa anjam kalil e niŋgi
merŋgeqnum qaji deqa olo are qaloqnqab.
27 “E niŋgi uratŋgwa osiy nuŋgo are latetŋgwai. E segi are lawo unum
deqa e nuŋgo are latetŋgwai. Mandam tamo bei na degsim nuŋgo are
latetŋgwa keresai. Deqa niŋgi are gulbeiŋgaiq. Osib ulaaib.
28 E niŋgi endegsim merŋgonum quonub, ‘E niŋgi uratŋgsiy olo nuŋgoq
bqai.’ Niŋgi e qalaqalaibonub qamu niŋgi ijo anjam deqa arebole-
boleiŋgwo qamu. Di kiyaqa? E ijo Abu aqaq olo oqwai deqa. Ijo Abu agi
a na e tulaŋ buŋbejunu.
29 E ijo Abu aqaq oqosaisosim anjam endi merŋgonum. Deqa bunuqna
e ijo Abu aqaq oqitqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo torei siŋgilatqab.

30 “Mandam endeqa gate koba Satan a beqnu. A na e gulbe bei ebqa
keresai. Deqa e olo anjam olekoba totoryosiy merŋgwasai.
31 Ijo are koba endegsi unu. Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi
qalieqab, e ijo Abu qalaqalaiyeqnum deqa anjam a na merbeqnu qaji
di e dauryeqnum. Ariya niŋgi tigelab iga gilqom.”

15

Yesus a wain ŋamtaŋ bole

1 Osiqa Yesus a olo marej, “E segi wain ŋamtaŋ bole. Ijo Abu a wain wau
qa lanja.
2 Ijo dani qudei naŋgi gei bole atqasai di ijo Abu na naŋgi giŋgeŋnjrsim
taqal breinjrqas. Ijo dani naŋgi gei bole ateleŋqab di ijo Abu na gerein-
jrimqa naŋgi olo gei koba ateleŋqab.
3 Anjam kalil e nami merŋgoqnem qaji dena niŋgi gereiŋgej koboej.
4 Niŋgi e beterbesoqniy. Yimqa e dego niŋgi beterŋgesqai. Ŋam dani a
segi sqas di a geitqa keresai. Qoboq di beteresqas di a geitqas. Dego kere
niŋgi e beterbesqasai di niŋgi gei bole atqa keresai.
5 “E segi wain ŋamtaŋ bole. Niŋgi ijo dani bul. Tamo bei a e beterbesqas
di e dego a beteryesqai. Yimqa a gei koba ateleŋqas. Niŋgi e uratbqab di
niŋgi wau bei yqa keresai.
6 Tamo bei a e beterbesqasai di a ŋam dani uge bul giŋgeŋyosib taqal
breiyib kaŋgraŋamqa koroiyosib ŋamyuwoq di breiyib yugwas.
7 “Niŋgi e beterbesosib ijo anjam nuŋgoq di soqnimqa niŋgi iŋgi bei qa
Qotei pailyqab di a na iŋgi di eŋgwas.
8 Niŋgi gei koba ateleŋosib ijo aŋgro bole soqniy. Yimqa ijo Abu aqa ñam
tulaŋ kobaqas.
9 Ijo Abu na e qalaqalaibeqnu dego kere e na niŋgi qalaqalaiŋgeqnum.
Deqa niŋgi gaigai ijo qalaqalaiyo kumbraq di soqniy.
10 Niŋgi ijo dal anjam kalil dauryoqnqab di niŋgi ijo qalaqalaiyo kum-
braq di sqab. E ijo Abu aqa dal anjam dauryoqnsimqa aqa qalaqalaiyo
kumbraq di unum dego kere.
11 E segi areboleboleibeqnu deqa niŋgi dego areboleboleiŋgoqnem. Ijo
arebolebole di nuŋgoq di tulaŋ kobaoqnem. Utru deqa e na anjam endi
niŋgi merŋgonum.
12 Ijo dal anjam agiende. E na niŋgi qalaqalaiŋgeqnum dego kere niŋgi
segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy.
13 Qalaqalaiyo kumbra tulaŋ bolequja bei agiende. Tamo bei na
aqa was naŋgi aqaryainjrqa osimqa aqa segi ŋambile uratosim moiqas.
Qalaqalaiyo kumbra dena qalaqalaiyo kumbra kalil tulaŋ buŋnjrejunu.
14 Niŋgi ijo anjam kalil e na merŋgeqnum qaji endi dauryqab di niŋgi ijo
segi was bole sqab.
15 Anjam kalil ijo Abu na e merbeqnaq queqnum qaji di e ubtosim
niŋgi merŋgeqnum. Deqa e niŋgi ‘was’ merŋgeqnum. E niŋgi ‘kaŋgal tamo’
merŋgosaieqnum. Kaŋgal tamo a aqa tamo koba aqa wau qaliesai.
16 “Niŋgi na e giltbosai. E na niŋgi giltŋgem. Osim niŋgi wau eŋgem.
Niŋgi gilsib gei koba ateleŋoqnibqa nuŋgo gei gaigai sqajqa deqa e na niŋgi
wau eŋgem. Deqa niŋgi ijo ñam na iŋgi bei qa ijo Abu pailyqab di a na iŋgi
di eŋgwas.
17 E na niŋgi dal anjam endegsi merŋgwai. Niŋgi segi segi qa
qalaqalaiyo kumbra yoqniy.”

Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na
Yesus aqa aŋgro naŋgi jeutnjreqnub

18 Osiqa Yesus a olo marej, “Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na
niŋgi jeutŋgeqnub. Deqa niŋgi endegsi poiŋgem, naŋgi namoqna e dego
jeutboqneb.
19 Niŋgi mandam qaji tamo unub qamu mandam qaji tamo uŋgasari
naŋgi na niŋgi qalaqalaiŋgeqnub qamu. Agi naŋgi na naŋgo segi was
naŋgi qalaqalainjreqnub dego kere. Ariya niŋgi mandam qaji tamo sai.
E na niŋgi giltŋgem deqa niŋgi mandam qaji kumbra urateb. Utru deqa
mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi jeutŋgeqnub.
20 E nami merŋgonum, kaŋgal tamo na aqa tamo koba buŋyqa keresai.
Niŋgi anjam deqa are qaliy. Jeu tamo naŋgi na e ugeugeiboqneb dego
kere naŋgi na niŋgi ugeugeiŋgoqnqab. Naŋgi ijo anjam dauryoqneb qamu
naŋgi nuŋgo anjam dego dauryeqnub qamu.
21 Ariya naŋgi ijo Abu e qariŋbej qaji a qa qaliesai. Deqa naŋgi niŋgi
ugeugeiŋgoqnqab. Di kiyaqa? Niŋgi ijo ñam ejunub deqa.
22 “E bosim naŋgi anjam minjrosai qamu naŋgi une saiqoji unub qamu.
Ariya e naŋgi anjam minjrem deqa naŋgi naŋgo une ulitqa gam saiqoji.
23 Tamo bei na e jeutbqas di a na ijo Abu dego jeutqas.
24 E maŋwa qudei tamo bei na nami yosaioqnej qaji di naŋgo ambleq di
babtosai qamu naŋgi une saiqoji unub qamu. Ariya e naŋgo ambleq di
maŋwa qudei babteqnamqa naŋgi unoqnsib aqo ijo Abu wo jeutgeqnub.
25 Naŋgo kumbra dena dal anjam bei neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu
brantej. Anjam agiende, ‘Tamo naŋgi e laŋa jeutbeqnub.’
26 “Aqaryaiŋgo Tamo a ijo Abu ombla unub. E na a qariŋyit nuŋgoq
bqas. A anjam bole qa Mondor. A ijo Abu aqaq dena bqas. Bosim ijo
kumbra ti ijo wau ti ubtosim marqas.
27 Niŋgi dego ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosib marqab. Di kiyaqa? Nami
e ijo wau utru atem bati deqa niŋgi e ombla sosib ijo wau unoqneb dena
bosi bosib agi bini niŋgi e ombla unum.

16

1 “Niŋgi ijo ñam uratosib uloŋaib deqa e na anjam endi merŋgeqnum.
2 Bunuqna jeu tamo naŋgi na niŋgi taqal breiŋgosib niŋgi olo Qotei
tal miligiq gilqa saidŋgwab. Osib bati bei bamqa naŋgi na niŋgi moiy-
otŋgoqnqab. Osib endegsib are qaloqnqab, ‘Iga Qotei aqa wau ojeqnum
deqa iga na naŋgi moiyotnjreqnum.’
3 O ijo aŋgro, jeu tamo naŋgi aqo ijo Abu wo qa qaliesai deqa naŋgi niŋgi
degŋgwab.
4 Naŋgi niŋgi degŋgibqa niŋgi ijo anjam e bini merŋgeqnum qaji endeqa
olo are qaliy.”

Yesus a Mondor Bole qa anjam marej

Osiqa Yesus a olo marej, “Nami e niŋgi koba na soqnem bati deqa e na
anjam endi niŋgi merŋgosaioqnem.
5 Sokiñala e niŋgi uratŋgsiy ijo Abu e qariŋbej qaji aqaq olo oqwai deqa
bini e anjam endi niŋgi merŋgeqnum. Ariya niŋgi kamba e nenembo-
saieqnub, ‘Ni qabitqam?’ degbosai.
6 E niŋgi anjam endi merŋgeqnum deqa niŋgi are gulbeiŋgeqnu.

7 E bole merŋgwai. E niŋgi uratŋgsiy oqwai. E oqwasai di Aqaryaiŋgo
Tamo agi Mondor Bole a nuŋgoq bqasai. Utru deqa e niŋgi uratŋgsiy
oqwai. E oqsiy Mondor qariŋyitqa a nuŋgoq bqas.
8 Bosimqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo une babtetnjroqnim
naŋgi poinjroqnqas. Kumbra bole qa utru dego a na osornjroqnim naŋgi
qalieoqnqab. Qotei a tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas kumbra di dego
naŋgi qalieqajqa deqa Mondor na naŋgi osornjroqnqas.
9 A na mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo une babtetnjroqnqas. Di
kiyaqa? Naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub deqa.
10 Kumbra bole qa utru dego a na naŋgi osornjroqnqas. Di kiyaqa? E
ijo Abu aqaq oqitqa niŋgi e olo nubqasai.
11 Qotei a tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas kumbra di dego Mondor na
naŋgi osornjroqnqas. Di kiyaqa? Qotei na mandam endeqa gate koba
Satan pegiyosim ŋamyuwoq waiyqas.
12 “E anjam gargekoba niŋgi merŋgwajqa ijo areqaloq di unu. Bini e
merŋgwasai. Di kiyaqa? Nuŋgo areqalo na ojqa keresai deqa.
13 Ariya anjam bole qa Mondor a bosimqa nuŋgo areqalo
gereiyetŋgimqa niŋgi anjam bole kalil poiŋgekritqas. Aqa segi areqalo na
anjam merŋgwasai. A anjam quoqnsim di segi niŋgi merŋgoqnqas. Osim
kumbra mondoŋ brantelеŋqas qaji di dego ubtoqnsim merŋgoqnqas.
14 A ijo anjam osim niŋgi merŋgoqnqas. Kumbra dena a na ijo ñam koba
ti ijo siŋgila koba ti boleq atqas.
15 Ijo Abu aqa iŋgi iŋgi kalil di ijo iŋgi iŋgi dego. Deqa e niŋgi
merŋgonum, Qotei aqa Mondor na ijo anjam osim niŋgi merŋgoqnqas.”

Yesus aqa aŋgro naŋgi are gulbeinjrimqa olo bunuqna naŋgi areboleboleinjrqas

16 Osiqa Yesus a olo marej, “Sokiñala niŋgi e nubqasai. Olo sokiñala
niŋgi e nubqab.”
17 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi maroqneb, “Yesus a marqo,
‘Sokiñala niŋgi e nubqasai. Olo sokiñala niŋgi e nubqab.’ A dego marqo,
‘E ijo Abu aqaq olo oqwai.’ A kiyaqa degsi marqo?”
18 Naŋgi degsib maroqnsib olo maroqneb, “Yesus a kiyaqa marqo,
‘Sokiñala’? Anjam di aqa utru iga poigosai.”
19 Naŋgi Yesus aqa anjam deqa nenemyqa laqnab di qalieosiqa endegsi
minjrej, “E niŋgi merŋgonum, ‘Sokiñala niŋgi e nubqasai. Olo sokiñala
niŋgi e nubqab.’ Ijo anjam di aqa utru niŋgi poiŋgosai deqa niŋgi segi segi
qaireqnub.
20 O ijo aŋgro, e bole merŋgwai. Niŋgi akam ti sosib are tulaŋ gul-
beiŋgwas. Amqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi areboleboleinjrqas.
Ariya nuŋgo are gulbe di olo koboamqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.
21 Uŋa a aŋgro oqajqa batieqnaqa aqa jejamu tulaŋ jaqatiŋyeqnaqa a
are gulbekobaiyeqnu. Ariya a aŋgro osim aqa jaqatiŋ koboamqa a aqa
jaqatiŋ deqa olo are qalqasai. A aŋgro osim deqa tulaŋ areboleboleiyqas.
22 Dego kere bini niŋgi are gulbeiŋgwo. Ariya bunuqna e niŋgi olo
niŋgitqa niŋgi are gulbe di uratosib tulaŋ areboleboleiŋgwas. Nuŋgo
arebolebole di tamo bei na olo yaiŋgwa keresai.
23 Bati deqa niŋgi olo e anjam bei nenembqasai. E bole merŋgwai. Niŋgi
ijo ñam na iŋgi bei qa Abu pailyqab di a na iŋgi di eŋgwas.

24 Niŋgi nami ijo ñam na Qotei pailyosaioqneb. Ariya bini niŋgi iŋgi bei
oqajqa are soqnimqa niŋgi ijo ñam na Qotei pailyoqniy. Osib deqa niŋgi
iŋgi di osib tulaŋ areboleboleiŋgwas."

Yesus a mandam endeqa siŋgila kalil gotraŋyosiq tigelejunu

25 Osiqa Yesus a olo marej, "E niŋgi yawo anjam merŋgoqnam. Bunuqna
e olo yawo anjam bei niŋgi merŋgwasai. Anjam aqa damu geregere
plaltosiy ijo Abu qa merŋgoqnqai.
26 Bati deqa e segi niŋgi qa Abu pailyqasai. Niŋgi ijo ñam na Abu
pailyoqnqab.
27 Ijo Abu a segi na niŋgi qalaqalaiŋgeqnu. Di kiyaqa? Niŋgi e qalaqalai-
boqnsib e Qotei aqaq na bem degsi poiŋgeqnu deqa.
28 Nami e ijo Abu aqaq na bosim mandamq aiyem. Sokiñala e olo
mandam uratosiy aqaq olo oqwai."
29 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusib minjeb, "Od,
endego ni boleq di anjam ubtosim mergonum. Ni yawo anjam mergosai.
30 Deqa bini iga poigwo, ni kumbra kalil qa qalieonum. Deqa iga ni
anjam bei nenemmqasai. Ni namoqna gago nenem qalieonum. Utru
deqa iga ni qa gago areqalo siŋgilatosim maronum, bole, ni Qotei aqaq
na bem."
31 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatonub e? Di keretonub.
32 Niŋgi quiy. Bati bei bqas agi bqo. Sokiñala jeu tamo naŋgi na niŋgi
teteiŋgibqa niŋgi kalil segisegiosib nuŋgo qureq jaraiqab. Jaraiyibqa e
segi sqai. Bole, e segi sqasai. Ijo Abu a e ombla sqom.
33 E anjam endi niŋgi merŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi na e beterbosib
are lawo sqajqa deqa. Bole, niŋgi mandamq endi gulbe koba oqnqab. Di
uŋgum. E segi na mandam endeqa siŋgila kalil gotraŋyosim tigelejunum.
Deqa niŋgi are siŋgilatosib soqniy."

17

Yesus a aqa aŋgro naŋgi qa pailyej

1 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa laŋ goge tarosiqa Qotei
endegsi pailyej, "O Abu, bati brantqo. E ino segi Aŋgro qujai unum deqa
ni ijo ñam kobaqujatimqa e kamba dego ino ñam kobaqujatqai.
2 Ni e siŋgila ebem. Siŋgila dena e na tamo uŋgasari kalil naŋgi taqat-
njroqnqai. Osiy tamo kalil ni na ebem qaji naŋgi ŋambile enjritqa naŋgi
ŋambile gaigai sqab.
3 Ŋambile gaigai sqajqa kumbra agiende. Tamo e na ŋambile enjreqnum
qaji naŋgi ni qa bole qalieeqnub. Agi ni segi Qotei bole. Naŋgi e Yesus
Kristus qa dego bole qalieeqnub. Agi ni na e qariŋbonam mandamq
aiyem. Ŋambile gaigai sqajqa kumbra agide.
4-5 "O Abu, e mandamq endi ino ñam koba ti ino siŋgila koba ti babto-
qnem. Osim wau kalil ni na ebem qaji di yekritem. Nami mandam a
brantosaisonaqa e ni ombla ñam koba ti soqnem. Ñam di ni na olo ebimqa
aqo ombla ñam koba ti sqom.
6 "Tamo kalil ni na ebem qaji naŋgi di e na ino ñam osornjroqnem. Deqa
naŋgi ino anjam dauryoqneb. Naŋgi ino segi tamo soqneb deqa ni na
naŋgi mandamq endena eleŋosim e ebem.
7 Bini naŋgi qalieonub, iŋgi iŋgi kalil ni na e ebem qaji di inoq dena
branteb.

8 Naŋgi degsib qalieonub. Di kiyaqa? Anjam kalil ni na e merbem qaji
di e kamba naŋgi minjrnam naŋgi queb. Qusib ni na e qariŋbonam bem
anjam di naŋgo areqaloq di siŋgilateb. Osib endegsi poinjrej, e inoq dena
bem.
9 "E naŋgi qa ni pailmonum. E mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi qa
ni pailmosai. Tamo ni na ebem qaji naŋgi qa segi e ni pailmonum. Di
kiyaqa? Naŋgi ino tamo unub deqa.
10 Ijo tamo kalil naŋgi di ino dego. Ino tamo kalil naŋgi di ijo dego.
Naŋgoq dena e ñam kobaquja eqnum.
11 "E inoq olo bqai. Deqa e mandamq endi olo sqasai. Ariya tamo
ni na ebem qaji naŋgi mandamq endi sqab. O Abu, ino kumbra kalil
tulaŋ boledamu. Ni segi qujai une saiqoji. Ino ñam koba ni na ebem
qaji ñam dena ni na ijo tamo naŋgi taqatnjroqnime. Amqa aqo aiyel are
qujaitosim unum dego kere naŋgi kamba are qujaitosib sqab.
12 E naŋgi koba na sosimqa ino ñam kobaquja ni na ebem qaji ñam dena
naŋgi taqatnjroqnem. Deqa ijo aŋgro bei padalosai. Aŋgro qujai agi ni
nami padalqajqa giltem qaji a segi padalqas. A padalamqa ino anjam
neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantqas.
13 E olo inoq bqai. Ijo segi arebolebole tulaŋ kobaosim tamo ni na ebem
qaji naŋgoq di gaigai sqajqa deqa e mandamq endi sosimqa anjam endi
mareqnum.
14 "E na naŋgi ino anjam minjroqnem. Utru deqa mandam qaji tamo
uŋgasari naŋgi na naŋgi jeutnjreqnub. Naŋgi mandam qaji tamo sai. Agi
e dego mandam qaji tamo sai.
15 Ni na naŋgi joqsim naŋgi mandam uratosib laŋ qureq oqwajqa deqa
e ni pailmosai. Naŋgi mandamq endi soqnib ni na naŋgi taqatnjroqnim
tamo uge Satan na naŋgi ugeugeinjraim deqa e ni pailmonum.
16 Naŋgi mandam qaji tamo sai. Agi e dego mandam qaji tamo sai.
17 Ino anjam kalil bole. Ni ino anjam bole di naŋgi minjroqne. Yimqa
anjam di naŋgo are miligiq di wauoqnimqa naŋgi ino segi tamo tiŋtiŋ
sqab.
18 Nami ni na e qariŋbonam mandamq aisim tamo uŋgasari naŋgo am-
bleq di soqnem. Deqa e kamba tamo ni na ebem qaji naŋgi qariŋnjritqa
mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo ambleq di sqab.
19 E naŋgi qa are qalsiy ijo segi jejamu ni emekritqai. Ijo kumbra dena
naŋgi ino segi tamo tiŋtiŋ sosib ino anjam bole dauryoqnqab.
20 "E ijo aŋgro 11 naŋgi qa segi ni pailmosai. Bunuqna naŋgi ijo anjam
mare mare laqnibqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi naŋgo anjam quo-
qnsib e qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnqab. E naŋgi qa dego ni pailmonum.
21 O Abu, ni ijoq di unum. E dego inoq di unum. Aqo aiyel are
qujaitosim unum. Ijo segi tamo uŋgasari kalil naŋgi dego aqo aiyel koba
na are qujaitosim sqajqa deqa e ni pailmonum. Yimqa mandam qaji
tamo uŋgasari naŋgi qalieqab, ni na e qariŋbonam bem.
22 Aqo aiyel are qujaitosim unum. Ñam koba ni na ebem qaji di e kamba
olo ijo segi tamo uŋgasari naŋgi enjrem. Di kiyaqa? Naŋgi dego aqo aiyel
koba na are qujaitosim sqajqa deqa.
23 E ijo segi tamo uŋgasari naŋgoq di unum. Ni ijoq di unum. Kumbra
dena naŋgi kalil dego aqo aiyel koba na are qujaitosim sqom. Soqnimqa
mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na naŋgi unjrsibqa qalieqab, ni na e

qariŋbonam bem. Osib qalieqab, ni e qalaqalaibeqnum dego kere ni ijo segi tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjreqnum.

24 “O Abu, tamo uŋgasari ni na ebem qaji qure e sqai di naŋgi dego e ombla qure dia sqom. E deqa ni pailmonum. Naŋgi e ombla sosibqa ñam koba ni na ebem qaji di unqajqa deqa ti e ni pailmonum. Nami ni mandam atosaisosimqa ñam koba di e ebem. Di kiyaqa? Ni na e qalaqalaiboqnem deqa.

25 O Abu, ino kumbra kalil tulaŋ bole tiŋtiŋ. Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi ni qa qaliesai. Ariya e ni qa qalie bole. Ijo segi tamo uŋgasari naŋgi dego ni qa qalie bole. Deqa naŋgi qalieonub, ni na e qariŋbonam bem.

26 E ino ñam naŋgi osornjroqnem. Naŋgi olo osornjrqai. Yimqa ni na e qalaqalaibeqnum dego kere naŋgi ino qalaqalaiyo kumbraq di sqab. Amqa e segi naŋgi koba na sqom.”

18

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

1 Yesus a degsi Qotei pailyosiq koboonaqa a na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na walwelosib Kidron ya dosib taqal beiq aisib nañu agu beiq di soqneb.

2 Bati gaigai Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na nañu agu dia korooqneb. Deqa Yesus aqa aŋgro Judas agi Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas qaji a nañu agu di qaliesoqnej.

3 Deqa a na qaja tamo gargekoba naŋgi waŋal ti lam ti sebru ti eleŋonab joqsiqa nañu agu deq gileb. Atra tamo kokba ti Farisi ti naŋgi na naŋgi qariŋnjrnab Yesus ojqa gileb. Rom naŋgo qaja tamo qudei dego naŋgi koba na gileb.

4 Gulbe kalil Yesus aqaq di brantqas qaji di a nami qaliesoqnej. Deqa qaja tamo naŋgi aqaq bonabqa a naŋgo areq aisiqa nenemnjrej, “Niŋgi yai qa bonub?”

5 Onaqa naŋgi na kamba minjeb, “Iga Yesus Nasaret qaji a qa bonum.” Onaqa Yesus na minjrej, “E agiende.” Judas agi Yesus osiqa qaja tamo naŋgo baŋq di atej qaji a naŋgi koba na tigelesoqneb.

6 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa qore na ululoŋosib ŋereŋeb.

7 Onaqa Yesus na olo nenemnjrej, “Niŋgi yai qa bonub?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Iga Yesus Nasaret qaji a qa bonum.”

8 Onaqa Yesus na minjrej, “E nami merŋgonum, e agiende. Niŋgi e qa bonub di e segi ojiy. Ijo aŋgro naŋgi uratnjrib gileb.”

9 Yesus a naŋgi degsi minjrej deqa aqa anjam bei nami marej qaji di aqa damu brantej. Agi a nami endegsi marej, “O Abu, tamo naŋgi ni na ebem qaji bei e uratit padalqasai.”

10 Onaqa jeu tamo naŋgi Yesus ojeqnab Saimon Pita na aqa sebru osiqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo bei gateq di qalqajqa waiyej grotosiqa dabkala segi gentetej. Kaŋgal tamo di aqa ñam Malkus.

11 Onaqa Yesus na Pita minjej, “Ino sebru olo ate. E jaqatiŋ koba oqai. Jaqatiŋ di ya uge uyo bul. Di uyqai. Ijo Abu na merbej, ‘Ni jaqatiŋ di oqam.’ ”

Qaja tamo naŋgi Yesus ojsib Anas aqa talq osib aiyeb

12 Onaqa qaja tamo naŋgi ti naŋgo gate koba a ombla na Yesus ojsib aqa baŋ tonteteb.
13 Osib Kaiafas aqa sou Anas aqa talq osib aiyeb. Kaiafas a wausau deqa Juda naŋgo atra tamo gate soqnej.
14 Agi a nami Juda tamo kokba naŋgi minjrej, “Tamo qujai a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa moiqas di kere.”

Pita a marej, “E Yesus aqa aŋgro sai”

15 Qaja tamo naŋgi Yesus osi aiyeqnabqa Saimon Pita a qoreq na Yesus dauryosiq aiyej. Yesus aqa aŋgro bei dego a dauryosiq aiyej. Aŋgro di atra tamo gate a qalie. Deqa a Yesus dauryosiq torei jeŋ miligiq gilsiq atra tamo gate aqa talq di brantej.
16 Ariya Pita a siraŋme qala oqeq di tigelesoqnej. Onaqa Yesus aqa aŋgro agi atra tamo gate a qaliesoqnej qaji a na siraŋme taqato uŋa minjnaqa odyonaqa Pita osiq ombla na jeŋ miligiq gilsib tal qalaq di tigelesoqneb.
17 Onaqa siraŋme taqato uŋa a na Pita nenemyej, “Ni Yesus aqa aŋgro kiyo?” Onaqa Pita na kamba minjej, “Eo. E aqa aŋgro sai.”
18 Kaŋgal tamo naŋgi ti tal taqato tamo naŋgi ti yornjrnaqa ŋam tuŋguyosib ŋamyuwo areq di tigelesosib ŋam yoroqneb. Onaqa Pita a dego bosiq naŋgi koba na tigelesosib ŋam yoroqneb.

Atra tamo gate a anjam gargekoba Yesus nenemyoqnej

19 Bati deqa atra tamo gate a anjam gargekoba Yesus nenemyoqnej. Yesus aqa aŋgro naŋgi qa ti aqa anjam a na tamo uŋgasari naŋgi minjroqnej qaji deqa ti nenemyoqnej.
20 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E boleq di tamo uŋgasari naŋgi anjam minjroqnem. E bati gaigai Qotei tal miligiq di, atra tal miligiq di, Juda naŋgo koro sawaq di anjam palontoqnsim minjroqnem. E uliosim anjam minjrosaioqnem.
21 Deqa ni kiyaqa e nenemkobaibeqnum? Tamo uŋgasari ijo anjam quoqneb qaji naŋgi segi nenemnjrimqa naŋgi na mermqab. E anjam minjroqnem qaji di naŋgi qalie.”
22 Yesus a atra tamo gate degsi minjnaqa qaja tamo bei Yesus aqa areq di tigelesoqnej qaji a baŋ lubtosiqa Yesus aqa ulatamuq di qalej. Osiqa minjej, “Ni kiyaqa atra tamo gate aqa medabu ojonum?”
23 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E anjam maronum endi gisaŋamqa ubtosim merbe. Ariya ijo anjam boleamqa ni kiyaqa e lubonum?”
24 Onaqa Anas na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa Yesus osib atra tamo gate Kaiafas aqaq gileb. Yesus aqa baŋ tonto qorbi sonaq osi gileb.

Pita a olo marej, “E Yesus aqa aŋgro sai”

25 Saimon Pita a ŋamyuwo areq di tigelesosiq ŋam yoreqnaqa tamo qudei na minjeb, “Ni dego Yesus aqa aŋgro bei kiyo?” Onaqa Pita a saidosiq minjrej, “Eo. E aqa aŋgro sai.”
26 Onaqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo bei na Pita minjej, “E ni kiyo Yesus ombla nañu aguq di sonam numonum?” Tamo di agi Pita na tamo dabkala gentetej qaji aqa was.
27 Onaqa Pita a olo saidosiq minjej, “Di e sai.” Pita a degsi gisaŋoqalubtonaqa tuwe anjamej.

Juda tamo kokba naŋgi na Yesus osib Pailat aqa talq gileb

28 Onaqa nobqolo malu qameqnaq Juda tamo kokba naŋgi na Kaiafas aqa talq dena Yesus osib Rom naŋgo mandor Pailat aqa tal kobaqujaq gileb. Naŋgi tal miligiq gilosai. Naŋgi endegsib are qaleb, “Pailat a Juda tamo sai. A sawa bei qaji tamo. Deqa iga aqa tal miligiq gilqa getento. Gago dal anjam degsi unu. Iga aqa tal miligiq gilqom di iga une ti sqom. Deqa gago yori bati koba brantimqa iga iŋgi uyqa keresaiigwas.” Naŋgi degsib are qalsib deqa naŋgi Pailat aqa tal miligiq gilosai.

29 Naŋgi oqeq di tigelesonabqa Pailat a segi oqedosiq naŋgoq di brantej. Brantosiqa nenemnjrej, “Tamo endi aqa une kiye qa niŋgi a osib ijoq bonub?”

30 Onaqa naŋgi na Pailat minjeb, “Tamo endi a kumbra uge yosai qamu iga inoq osi bosai qamu.”

31 Onaqa Pailat na olo minjrej, “Niŋgi a olo osi aisib nuŋgo segi dal anjam na aqa une qa pegiyiy.” Onaqa naŋgi na kamba Pailat minjeb, “Iga Juda tamo. Deqa iga na tamo moiyotqa keresai.”

32 Naŋgi Pailat degsib minjeb deqa anjam bei Yesus a nami marej qaji di aqa damu brantej. Agi Yesus a gam kiye na moiqas di a segi nami ubtej.

33 Onaqa Pailat a olo puluosiqa aqa tal miligiq gilsiq aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa naŋgi na Yesus osib aqa areq beb. Bonabqa Pailat na nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?”

34 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni ino segi areqalo na anjam di merbonum kiyo tamo qudei na e qa saimonub qusim anjam di merbonum kiyo? Ni e merbe.”

35 Onaqa Pailat na olo minjej, “E Juda tamo e? Sai. Ni que. Ino segi leŋ agi Juda naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na ni osib ijoq bonub. Deqa ni merbe. Ni une kiye yonum deqa ni osi bonub?”

36 Onaqa Yesus na minjej, “E mandam qaji mandor sosai. Degsi so qamu Juda naŋgi na e ojeqnab ijo wau tamo naŋgi ŋiriŋosib qoto itnjreb qamu.”

37 Onaqa Pailat na olo Yesus nenemyej, “Ni bole mandor e?” Onaqa Yesus na minjej, “Od, ni kere merbonum. E mandor. E anjam bole ubtqajqa deqa mandamq aisim ŋambabem. Tamo kalil anjam bole dauryeqnub qaji naŋgi ijo anjam queqnub.”

38 Onaqa Pailat na nenemyej, “Anjam bole di kiye?”

Juda naŋgi na Pailat minjeb, “Ni Yesus ŋamburbasq di qame!”

Pailat a degsi marsiqa olo oqedosiqa Juda tamo kokba naŋgoq gilsiqa minjrej, “E tamo endi aqa jejamuq di une bei unosai.

39 Deqa e nuŋgo kumbra bei dauryqai. Wausau gaigai nuŋgo yori bati koba branteqnaqa e na tamo qujai tonto talq dena uratoqnsim eŋgeqnum. Deqa niŋgi na merbiy. Wausau endeqa e tamo yai uratosiy eŋgwai? E Juda naŋgo mandor endi uratosiy eŋgwai e?”

40 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi olo tulaŋ saidosib minjeb, “Ni a uratim oqedaiq. Tonto tamo Barabas a uratim oqedem.” Naŋgi Pailat degsib minjeb. Barabas a leŋ ojo tamo.

19

1 Onaqa Pailat a Yesus osiqa aqa qaja tamo naŋgo baŋq di atsiqa minjrej, “Niŋgi Yesus bu toqoŋ na kumbaiŋyiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na Yesus osib bu toqoŋ na kumbaiŋyeb.

2 Kumbaiŋyosib koboonaqa naŋgi na sil luwit osib lulumosib dena
mandor kokba naŋgo gate tatal bul gereiyosib aqa gateq di atetosib
siŋgila na teqiyeb. Osib gara jugo olekoba lent mandor kokba naŋgi
gaigai jigeqnub deqaji bei osib Yesus jigeteb. A segi qa Mandor Koba
maroqnej deqa naŋgi na kumbra degyeb.
3 Osib naŋgi Yesus aqa areq bosib a misiliŋyoqnsib gisaŋ na biŋiyoqnsib
minjoqneb, "O Juda naŋgo Mandor Koba, kaiye." Naŋgi degsib Yesus
misiliŋyoqnsib baŋ lubtosib aqa ulatamuq di qaloqneb.
4 Onaqa Pailat a olo aqa talq dena oqedosiqa Juda tamo kokba naŋgi
minjrej, "Niŋgi uniy. E Yesus aqa jejamuq di une bei yala unosai bole sai.
Niŋgi di qalieqajqa deqa e Yesus olo nuŋgoq osi bonum."
5 Degsi minjrnaqa Yesus a oqedej. Gate tatal sil luwit na gereiyosib aqa
gateq di ateteb qaji de ti gara lent a jigeteb qaji de ti qorbi oqedej. Onaqa
Pailat na minjrej, "Niŋgi tamo endi uniy."
6 Degsi minjrnaqa atra tamo kokba ti naŋgo qaja tamo naŋgi ti Yesus
unsibqa naŋgi murqumyoqnsib Pailat waiŋyoqnsib minjoqneb, "Ni a
ŋamburbasq di qame! Ni a ŋamburbasq di qame!" Onaqa Pailat na minjrej,
"Niŋgi segi na Yesus osib ŋamburbasq di qamiy. E aqa jejamuq di une bei
unosai."
7 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na olo Pailat minjeb, "Yesus a segi qa
marqo, 'E Qotei aqa Ŋiri.' Aqa une deqa a moiyem. Gago dal anjam degsi
unu."
8 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa a tulaŋ ulaugetej.
9 Osiqa a olo Yesus osiq tal miligiq gilsiqa nenemyej, "Ni sawa qabe
qaji? Ni e merbe." Onaqa Yesus a mequmesoqnej. A na kamba anjam
bei Pailat minjosai.
10 Deqa Pailat na olo minjej, "Ni anjam bei merbqasai e? Ni que. E tamo
kobaquja. Deqa e ni uratmit ni gilqam. E ni uratmqasai di ni ŋamburbasq
di gaiŋosim moiqam. Ni degsi poimosai e?"
11 Onaqa Yesus na Pailat minjej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na ni
siŋgila emosai qamu ni e gulbe bei ebqa keresai qamu. Deqa ino une
kiñala. Ariya atra tamo gate agi e ojsiq ino baŋq di atqo qaji aqa une
kobaquja."
12 Yesus na Pailat degsi minjnaq qusiqa olo oqedosiqa Juda tamo kokba
naŋgi minjrej, "Uŋgum. E Yesus uratit gilqas." A naŋgi degsi minjreqnaqa
naŋgi na olo tulaŋ saidoqnsib murqumyoqnsib minjoqneb, "Ni Yesus
uratim gilaiq. Ni a uratqam di ni mandor koba Sisar aqa wau tamo
bolesai. Yesus a marqo, 'E segi mandor koba.' A degsi marqo deqa a na
Sisar jeu atqo."
13 Naŋgi na Pailat degsib minjeqnab qusiqa a olo Yesus osiq oqedosiqa
aqa awo jaram kobaq di awoej. Pailat a gaigai tamo naŋgo une qa
peginjrqa oqnsiq dia awooqnej. Jaram so qaji sawa di aqa ñam Meniŋ
Bijal. Hibru anjam na "Gabata" mareqnub.
14 Juda naŋgo yori bati koba brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi
kalil gereiyosib atnab soqnej. Seŋ bati 12 onaq qanam jigeej. Deqa Pailat
na Yesus osiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, "Niŋgi nuŋgo mandor
koba uniy."
15 Onaqa naŋgi tulaŋ leleŋoqnsib minjoqneb, "Ni a taqal waiy! Osim
ŋamburbasq di qame!" Onaqa Pailat na nenemnjrej, "E nuŋgo mandor
koba osiy ŋamburbasq di qamqai e?" Onaqa atra tamo kokba naŋgi na
kamba minjeb, "Gago mandor bei saiqoji. Gago mandor qujai agi Sisar."

16 Onaqa Pailat a naŋgo areqalo dauryosiqa Yesus osiq naŋgo baŋq di
atsiqa minjrej, “Niŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di qamiy.”

Yesus a ŋamburbasq di gaiŋej

17 Pailat a Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrnaqa qaja tamo naŋgi
Yesus osib aqa qawarq di aqa segi ŋamburbas atetosib a baŋ ojsib
Jerusalem uratosib osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Tamo Gate
Tanu di branteb. Ñam di Hibru anjam na “Golgota” mareqnub.

18 Di brantosib Yesus osib ŋamburbasq di qameb. Tamo aiyel dego
ŋamburbasq di qameleŋeb. Yesus a ambleq di tigeltosib tamo bei aqa baŋ
qonaŋq di tigelteb. Bei aqa baŋ woq di tigelteb.

19 Onaqa Pailat a anjam bei neŋgreŋyosiq ŋamburbas mutu gogeq di atej.
A endegsi neŋgreŋyej, “Yesus Nasaret qaji a Juda naŋgo Mandor Koba.”

20 Sawa agu Yesus ŋamburbasq di gainteb qaji di Jerusalem jojom.
Deqa Juda tamo uŋgasari gargekoba naŋgi gile beoqnsib anjam Pailat na
neŋgreŋyej qaji di sisiyoqneb. Anjam di Hibru anjam na ti Rom naŋgo
anjam na ti Grik naŋgo anjam na ti turtosiq neŋgreŋyej.

21 Onaqa Juda naŋgo atra tamo kokba naŋgi na Pailat minjeb, “ ‘Yesus
a Juda naŋgo Mandor Koba’ anjam degsi neŋgreŋyaim. ‘A marej, “E Juda
naŋgo Mandor Koba,” ’ anjam degsi neŋgreŋye.”

22 Onaqa Pailat na minjrej, “Uŋgum. E anjam neŋgreŋyonum degeso-
qnem.”

23 Ariya qaja tamo naŋgi na Yesus ŋamburbasq di qamsibqa aqa gara
eleŋqa marsib gilteleŋeb. Gilteleŋosib tumbol qolqe ateb. Aqa gara jugo
olekoba di gara baŋga qujai na gereiyeb. Gara baŋga bei na totoryosai.
Gara di tulaŋ boledamu.

24 Deqa qaja tamo naŋgi segi segi qairosib mareb, “Iga gara di bum-
braŋyqasai. Iga meniŋ silali alaŋonam tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas
a na gara di oqas.” Degsib marsib meniŋ silali alaŋeb. Naŋgi kumbra di
yeb deqa Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantej.
Anjam agiende, “Naŋgi ijo gara eleŋqa marsib gilteleŋqab. Gilteleŋosib
meniŋ silali alaŋqab.”

25 Yesus aqa ai wo aqa ai yala wo ŋamburbas utruq di tigelesoqneb.
Maria Makdala qure qaji wo Klopas aqa ŋauŋ Maria wo naŋgi aiyel dego
bosib koba na tigelesoqneb.

26 Onaqa Yesus a tirosiqa aqa ai wo aqa aŋgro agi a tulaŋ qalaqalaiy-
oqnej qaji de wo ŋamburbas utruq di tigelesonab unjrsiqa aqa ai metosiq
minjej, “O ai, di ino aŋgro.”

27 Osiqa aŋgro di minjej, “Di ino ai.” Onaqa bati qujai deqa aŋgro dena
Yesus aqa ai osiqa aqa segi talq di ombla sosibqa taqatoqnej.

Yesus a moiyej

28 Yesus a qalieej, wau kalil aqa Abu na yej qaji di kobotej. Osiqa marej,
“E ya qarbqo.” A degsi marej. Di kiyaqa? Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq
di so qaji di aqa damu brantqajqa deqa.

29 Onaqa qaja tamo naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa gara ñeŋgi bei
osib wain isa kobaq di tuqteb. Tuqtosib ŋamtaŋ bei aqa dani osib mutuq
di gara ñeŋgi qosisib osib Yesus anaiyqajqa soqtosib aqa medabuq di
ateb. Wain di ya nobu bei ŋamburbas utruq di nami atnab soqnej qaji
dena tigsib Yesus anaiyeb.

30 Onaqa Yesus a wain isa koba di uysiqa marej, “Bini e ijo wau
kobotonum.” Degsi marsiqa aqa gate gulaiŋosiqa mondor titosiq moiyej.

Qaja tamo bei na Yesus aqa jar baŋgaq di qamej

31 Juda naŋgo yori bati koba brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi
kalil gereiyosib atnab soqnej. Nebe yori bati. Deqa Juda naŋgi mareb,
“Iga yori bati qa tamo naŋgi ŋamburbasq di uratnjrim sqasai.” Osib
naŋgi Pailat aqa areq bosib minjeb, “Ni ino qaja tamo naŋgi minjrimqa
gilsib tamo ŋamburbasq di gaiŋejunub qaji naŋgo siŋga gentetnjribqa urur
moreŋabqa osib subq atqab.”

32 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa odosiq aqa qaja tamo qudei
qariŋnjrnaq gilsib tamo aiyel Yesus koba na ŋamburbasq di gaiŋesoqneb
qaji naŋgo siŋga gentetnjreb.

33 Osib Yesus aqa areq gilsib uneb a nami moiyej. Deqa naŋgi aqa siŋga
gentosai.

34 Onaqa qaja tamo bei na aqa qaja osiq Yesus aqa jar baŋgaq di
qamnaq leŋ ti ya ti aiyej.

35 Naŋgi kumbra di yonabqa e ijo segi ŋamdamu na unem. E kumbra
deqa saoqnsim laqnum. E segi qalieonum, ijo anjam bole. Deqa niŋgi
qusib nuŋgo areqaloq di siŋgilatiy.

36 Qaja tamo naŋgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq
di so qaji di aqa damu brantej. Agi endegsib neŋgreŋyeb, “Naŋgi aqa tanu
bei gentqasai.”

37 Qotei aqa anjam bei dego aqa damu brantej. Anjam agiende, “Naŋgi
qaja na aqa jar baŋgaq di qamsibqa a koqyesqab.”

Tamo aiyel na Yesus aqa jejamu osib sub bunujq di ateb

38 Onaqa tamo bei aqa ñam Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa
marsiqa Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Arimatea qure qaji. A Yesus
dauryoqnej qaji. A Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsiq deqa uliosiq Yesus
dauryoqnej. A boleq di dauryosaioqnej. Ariya a Pailat aqa areq gilsiqa
nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?”
Onaqa Pailat na Josep odyonaqa a Yesus aqa jejamu osiq subq atqa gilej.

39 Nikodemus agi nami qolo Yesus aqaq gilej qaji a dego Josep ombla
na Yesus aqa jejamu osib subq atqa gileb. Nikodemus a gilqa osiqa ŋam
so aqa ya quleq ti utru aiyela turtosiq gereiyosiq osi gilej. Ŋam so aqa ya
di aqa gulbe 30 kilogram.

40 Onaqa naŋgi aiyel Yesus aqa jejamu osib gara boledamu na dalaosib
ŋam so aqa ya di osib aqa jejamuq di liyeb. Juda naŋgi na tamo subq atqa
oqnsib degyeqnub.

41 Sawa Yesus ŋamburbasq di qameb qaji qalaq di nañu agu bei soqnej.
Nañu agu dia sub bunuj bei soqnej. Sub dia nami tamo bei atosaisoqneb.

42 Sub di isaq di sosai. A jojom di soqnej. Juda naŋgo yori bati aqa iŋgi
iŋgi kalil gereiyqa bati brantej deqa naŋgi aiyel na Yesus aqa jejamu osib
sub miligiq di jugeb.

20

Yesus a subq na tigelej

1 Yesus a subq di sonaq yori batiej. Olo nebeonaqa nobqolo ambru
Maria Makdala qure qaji a tigelosiqa Yesus aqa subq gilej. Gilsiq ŋam atej
meniŋ kobaquja sub me getenteb qaji di waqosiq taqal di sonaq unej.

2 Unsiqa olo puluosiq urur ti aisiq Saimon Pita wo Yesus aqa aŋgro agi
a tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji de wo naŋgi aiyel itnjrsiqa minjrej, “Gago
Tamo Koba aqa jejamu subq dena osib jaraiyonub. Qabia kiyo atonub di
iga qaliesai.”
3 Degsi minjrnaqa Pita aŋgro de wo naŋgi anjam di qusibqa Yesus aqa
sub unqajqa gileb.
4 Naŋgi aiyel gurgurosib giloqnsib aŋgro dena Pita buŋyosiqa namoosi
gilsiq subq di brantej.
5 Osiq sub meq di tigelosiqa miligi tirosiq gara Yesus dalaeb qaji di
sonaq unej. A sub miligiq aiyosai.
6 Onaqa Saimon Pita a bunuqna bosiq torei sub miligiq aiyej. Aisiq a
dego gara Yesus dalaeb qaji di unej.
7 Gara mutu bei Yesus aqa gate qoseteb qaji di lubosiq taqal beiq di
sonaq unej. Gara mutu di gara qudei ti turtosiq sosai. A segiq di soqnej.
8 Onaqa aŋgro namo subq di brantej qaji a dego sub miligiq aiyej. Aisiq
gara di unsiq marej, “Bole.”
9 Bati deqa naŋgi aiyel Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa
utru geregere poinjrosaisoqnej. Anjam agiende, “Kristus a olo subq na
tigelqas.”
10 Ariya naŋgi olo puluosib naŋgo qureq aiyeb.

Maria Makdala qaji a Yesus unej

11 Onaqa Maria a sub qalaq di tigelesosiqa akamoqnej. Akamoqnsiqa
sub miligi tirej.
12 Tirosiqa laŋ aŋgro aiyel sub miligiq di sonab unjrej. Naŋgi gara qat
jigsib Yesus ŋeioteb qaji lumeq di awesoqneb. Bei gateqsi bei siŋgaqsi
awesoqneb.
13 Awesosibqa Maria minjeb, “Uŋa, ni kiyaqa akameqnum?” Onaqa
minjrej, “Naŋgi ijo Tamo Koba osib jaraiyonub. Qabia kiyo atonub di e
qaliesai.”
14 Maria a naŋgi degsi minjrsiq bulosiqa aqa qoreq di Yesus a tigeles-
onaq unej. A qaliesai, di Yesus.
15 Onaqa Yesus na Maria minjej, “O uŋa, ni kiyaqa akameqnum? Ni
yai unqa bonum?” Onaqa Maria a are qalej, “Tamo endi a nañu agu
taqateqnu kiyo?” Degsi are qalsiq minjej, “Ni na kiyo ijo Tamo Koba osim
sawa qabia atonum di merbimqa e gilsiy oqai.”
16 Onaqa Yesus na minjej, “O Maria.” Degsi minjnaqa Maria a Yesus qa
poiyonaqa areiyosiq minjej, “O Rabonai.” Di Hibru anjam. Aqa damu,
“O Qalie Tamo Koba.”
17 Onaqa Yesus na Maria minjej, “E ijo Abu aqaq oqosaiunum deqa ni
e ojaim. Ni ijo was naŋgoq gilsim endegsi minjre, ‘Yesus a marqo, “E ijo
Abu aqaq olo oqwai. Ijo Abu agi nuŋgo Abu dego. Ijo Qotei agi nuŋgo
Qotei dego.” ’ Ni gilsim naŋgi degsi minjre.”
18 Onaqa Maria Makdala qaji a Yesus aqa anjam di qusiqa gilsiq Yesus
aqa aŋgro naŋgi itnjrsiqa minjrej, “E gago Tamo Koba a unonum.” Osiqa
anjam kalil Yesus na minjej qaji di olo naŋgi sainjrej.

Yesus aqa aŋgro naŋgi na a uneb

19 Yori bati koboosiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tal bei goge-
tosib siraŋme kalil qandimteleŋosib warum miligiq di soqneb. Naŋgi
Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib deqa degyeb. Onaqa bati qujai deqa

Yesus a tal miligiq di brantosiqa naŋgo ambleq di tigelosiq minjrej, “O ijo aŋgro, niŋgi are lawo soqniy.”
20 Osiqa aqa baŋ ti jar baŋga ti naŋgi osornjrej. Onaqa naŋgi kalil Tamo
Koba a unsibqa tulaŋ areboleboleinjrej.
21 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Niŋgi are lawo soqniy. Ijo Abu na e
qariŋbej dego kere e niŋgi qariŋgeqnum.”
22 Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrsiqa aqa mondor puyn-
jrsiqa minjrej, “Niŋgi Qotei aqa Mondor Bole oiy.
23 Niŋgi tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqab di Qotei a dego naŋgo
une kobotetnjrqas. Ariya niŋgi tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqasai
di Qotei a dego naŋgo une kobotetnjrqasai.”

Tomas a Yesus unej

24 Yesus a naŋgoq di brantej di Tomas a naŋgi koba na sosai. Tomas a
Yesus aqa aŋgro 12 deqaji bei. Aqa ñam bei Didimus.
25 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi gilsib Tomas itosib minjeb, “Iga gago
Tamo Koba a unonum.” Degsi minjnabqa a naŋgo anjam di qunaq
ugeiyonaq minjrej, “E ijo ŋamdamu na Yesus aqa baŋ bile tutu na qameb
qaji pirigi di unsiy ojqai di e marqai, ‘Bole.’ E aqa jar baŋga qaja na qameb
qaji pirigi di dego unsiy ojqai di e marqai, ‘Bole.’ E unqasai di e bole qa
marqasai.”
26 Ariya bati 7 koboonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi olo tal miligiq di
soqneb. Tomas a dego naŋgi koba na soqneb. Siraŋme kalil qandimeson-
abqa Yesus a tal miligiq di brantosiqa naŋgo ambleq di tigelosiq minjrej,
“O ijo aŋgro, niŋgi are lawo soqniy.”
27 Osiqa Tomas minjej, “O Tomas, ni ino baŋ gei na ijo baŋ bile qameb
qaji pirigi ojsim unime. Ino baŋ waiyosim ijo jar baŋga qameb qaji
pirigi dego oje. Areqalo aiyeltaim. Areqalo qujaitosim e qa ino areqalo
siŋgilat.”
28 Onaqa Tomas na Yesus minjej, “O Yesus, ni ijo Tamo Koba. Ni ijo
Qotei dego.”
29 Onaqa Yesus na olo Tomas minjej, “Ni ino ŋamdamu na e nubsim deqa
ino areqalo e qa siŋgilatonum e? Ariya tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamu na
e nubosaieqnub qaji naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi tulaŋ
areboleboleinjrqas.”

Jon a anjam endi neŋgreŋyej di aqa utru

30 Yesus a Qotei aqa maŋwa tulaŋ gargekoba aqa aŋgro naŋgo ŋamdamuq
di yoqnej. E aqa maŋwa quja quja segi buk miligiq endi neŋgreŋyonum.
31 E anjam endi neŋgreŋyonum. Di kiyaqa? Niŋgi sisiyosib Yesus qa
nuŋgo areqalo siŋgilatosib a bole Kristus Qotei aqa Ŋiri degsi poiŋgwajqa
deqa. Osib niŋgi Yesus aqa ñam na ŋambile gaigai sqajqa deqa.

21

Yesus aqa aŋgro 7 naŋgi na Yesus uneb

1 Onaqa bati bei Yesus a Taiberias ya agu qalaq di sosiqa aqa aŋgro
naŋgoq di olo brantej. E deqa kiñala saqai.
2 Ya agu qalaq di Yesus aqa aŋgro 7 naŋgi soqneb. Aŋgro bei Saimon
Pita. Bei Tomas aqa ñam bei Didimus. Bei Nataniel. Nataniel aqa qure
utru Kana. Kana a Galili sawaq di unu. Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgi dego

ya agu qalaq di soqneb. Ariya Yesus aqa aŋgro aiyel dego naŋgi koba na soqneb.

3 Onaqa Saimon Pita na naŋgi minjrej, “E qe oqajqa deqa kakaŋ waiyqa aiyeqnum.” Onaqa naŋgi na minjeb, “Iga kalil koba na aiqom.” Degsi minjsib naŋgi koba na aisib qobuŋ gogetosib ya robuq oqsib kakaŋ waiyoqneb. Di qolo. Waiyeqnab nebeej. Naŋgi qe bei osai bole sai.

4 Nobqolo ambru naŋgi qobuŋ miligiq di sosib ŋam ateb Yesus a alile di tigelesonaq uneb. Naŋgi qaliesai, di Yesus.

5 Deqa a na nenemnjrej, “O ijo aŋgro, niŋgi qe onub e?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Eo. Iga qe osai.”

6 Onaqa minjrej, “Niŋgi qobuŋ aqa qala bei baŋ woq di kakaŋ waiyiy. Waiyosib niŋgi qe oqab.” Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di dauryosib baŋ woq di kakaŋ waiyeb qe tulaŋ ani eb. Qe di tulaŋ gargekoba deqa naŋgi na soqtosib qobuŋ goge di atqa keresaiinjrej.

7 Onaqa Yesus aqa aŋgro agi a tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji a na Pita minjej, “Tamo di gago Tamo Koba.” Onaqa Saimon Pita a anjam di qusiqa aqa gara jugo wauqa osiq piqtej qaji di olo jigsiqa qobuŋ dena prugosiq yaq aisiq qawaiŋosiq Yesus aqa areq gilej.

8 Yesus aqa aŋgro qobuŋ miligiq di soqneb qaji naŋgi alile jojom 100 mita. Deqa kakaŋ qe na maqesonaq naŋgi qobuŋ na titosib aisib alile di tiryeb.

9 Alile di tiryosib ŋam ateb di Yesus a nami ŋam tuŋguyosiq qe koitonaq ŋamyuwoq di sonaq uneb. Bem qudei dego sonaq uneb.

10 Deqa Yesus na minjrej, “Niŋgi qe onub di qudei osi boiy.”

11 Onaqa Pita a olo qobuŋ gogetosiqa kakaŋ qe ti titosiq alile di atej. Qe di kokba. Qe kalil sisiyeb 153. Di qe gargekoba. Ariya kakaŋ yala braŋosai.

12 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi bosib iŋgi uyiy.” Aŋgro bei na yala nenemyosai, “Ni tamo yai?” Degosai. Naŋgi qalie, di naŋgo Tamo Koba.

13 Onaqa Yesus a ŋamyuwo jojomyosiqa bem ti qe ti di osiq naŋgi anainjronaq uyeb.

14 Yesus a subq na tigelosiqa aqa aŋgro naŋgoq di brantoaiyeltej. Bini qalubqo.

Yesus na Pita minjej, “Ni ijo kaja du du naŋgi gereinjrime”

15 Naŋgi iŋgi uynab koboonaqa Yesus na Saimon Pita nenemyej, “O Saimon, Jon aqa ŋiri, ni ijo aŋgro kalil naŋgi buŋnjrsimqa ni segi e tulaŋ qalaqalaibeqnum e?” Onaqa Pita na minjej, “Od, Tamo Koba, ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni ijo kaja du du naŋgi gereinjrime.”

16 Osiqa olo Pita nenemyej, “O Saimon, Jon aqa ŋiri, ni e tulaŋ qalaqalaibeqnum e?” Onaqa Pita na minjej, “Od, Tamo Koba, ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni ijo kaja naŋgi taqatnjrime.”

17 Osiqa olo nenemyej, “O Saimon, Jon aqa ŋiri, ni e qalaqalaibeqnum e?” Yesus na Pita anjam di nenemyoqalubtej deqa Pita a are gulbeiyonaq minjej, “O Tamo Koba, ni kumbra kalil qa qalie. Deqa ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na olo minjej, “Ni ijo kaja naŋgi gereinjrime.

18 “O Pita, e bole mermqai. Ni aŋgro wala sosimqa ni ino segi areqalo dauryoqnsim sawa ni gilqajqa are soqnej qaji deq giloqnem. Ariya

bunuqna ni qeliosimqa ino baŋ aiyel soqtim tamo bei na ni tontmosim sawa ni gilqajqa asgimqas qaji deq osi gilqas."

19 Pita aqa moiqajqa gam di Yesus na ubtosiqa degsi minjej. Pita a gam dena moiyim Qotei aqa ñam goge oqwas. Pita a di qalieqajqa deqa Yesus na degsi minjej. Osiqa Pita minjej, "Ni e daurbe."

Anjam getento

20 Osiqa Yesus a Pita ombla walweloqnsibqa Pita a bulosiqa aŋgro Yesus na tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji a naŋgi aiyel daurnjreqnaq unej. Aŋgro di agi nami Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa a Yesus beteryosiq nenemyej, "O Tamo Koba, aŋgro yai na ni osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas?"

21 Deqa Pita a aŋgro di unsiqa Yesus nenemyej, "O Tamo Koba, bunuqna ino aŋgro di a kumbra kiye turqas?"

22 Onaqa Yesus na Pita minjej, "Aŋgro di a moiyosaisoqnimqa e olo bqai degsi minjitqa ni deqa are koba qalaim. Di ino wau sai. Di ijo wau. Ni e daurbe."

23 Yesus na Pita degsi minjej. Deqa aŋgro di a moiqasai anjam di sawa sawaq gileqnaqa Kristen was kalil naŋgi quoqneb. Aŋgro di a moiqasai Yesus na Pita degsi minjosai. A na minjej, "Aŋgro di a moiyosaisoqnimqa e olo bqai degsi minjitqa ni deqa are koba qalaim."

24 Yesus aqa aŋgro di agi e segi. E na anjam endi neŋgreŋyonum. E ijo segi ŋamdamu na Yesus aqa kumbra kalil endi unsim deqa neŋgreŋyonum. Iga qalieonum, ijo anjam endi bole.

25 Yesus a mandamq endi sosiqa a kumbra tulaŋ gargekoba yoqnej. Deqa e are qalonum, Yesus aqa kumbra kalil deqa neŋgreŋyqom di buk tulaŋ tumbol kobaosim sawa sawa kalilq di maqosim sawa atqa keresaiqas.

YESUS AQA ANJAM MARO TAMO NAŊGI

Yesus na aqa Mondor qariŋyim aqa aŋgro naŋgoq aiqas

1 O Tiofilus, e nami anjam bei neŋgreŋyosim inoq qariŋyem. Kumbra
kalil Yesus a yoqnej qaji deqa ti anjam kalil a na tamo uŋgasari naŋgi
minjroqnej qaji deqa ti utruq na neŋgreŋyem.
2 Neŋgreŋyosim gilsimqa Qotei na Yesus osiq laŋ qureq oqej di patem.
Yesus a laŋ qureq oqosaisosiqa aqa segi aŋgro giltnjrej qaji naŋgi koroin-
jrnaqa Mondor Bole na aqa medabu siŋgilatetonaqa minjrej, "Niŋgi ijo
wau ojoqnsib ijo anjam mare mare laqniy."
3 Yesus a jaqatiŋ osiq moisiq olo ŋambile sosiqa aqa aŋgro naŋgoq di
brantoqnsiqa maŋwa gargekoba yeqnaqa naŋgi unoqneb. Unoqnsib
maroqneb, "Bole." Bati 40 qa a naŋgoq di brantoqnej. Brantoqnsiqa
Qotei a tamo uŋgasari naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas
anjam di minjroqnej.
4 Onaqa bati bei Yesus na aqa aŋgro naŋgi di olo koroinjrsiqa minjrej,
"Niŋgi Jerusalem urataib. Ijo Abu aqa Mondor niŋgi nami eŋgwa marej
qaji deqa tariŋoqnsib soqniy. E nami niŋgi deqa merŋgoqnem.
5 Jon a ya na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej. Ariya bati qudei
koboamqa e Mondor Bole aqa siŋgila na niŋgi yansŋgwai."
6 Onaqa bati bei Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi koroinjrnaqa naŋgi na
endegsib nenemyeb, "O Tamo Koba, bini bati endeqa kiyo ni na Rom
naŋgo siŋgila kobotosim iga Israel tamo uŋgasari siŋgila egimqa iga kamba
mandam endi taqatqom?"
7 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi bati di qalieqa maraib. Di nuŋgo wau
sai. Di ijo Abu aqa wau. A segi na bati di giltej unu.
8 Ariya Mondor Bole a nuŋgoq bamqa niŋgi siŋgila osib e qa anjam mare
mare laqniy. Niŋgi Jerusalem endia, Judia sawaq di, Samaria sawaq di,
sawa sawa kalil keretosib e qa anjam mare mare laqniy."

Yesus a laŋ qureq oqej

9 Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrsiqa a mandam uratosiq
laŋ goge oqeqnaqa naŋgi a koqyesoqneb. Onaqa laŋbi na a kabutonaqa
naŋgi a olo unosai.
10-11 Naŋgi laŋ goge tarosib ŋam ateqnabqa tamo aiyel gara qat jigeb
qaji naŋgi bosib naŋgo areq di tigelosib minjreb, "O Galili tamo, niŋgi
kiyaqa laŋ goge tarosib ŋam ateqnub? Yesus a niŋgi uratŋgsiqa laŋ goge
oqeqnaq niŋgi unonub mondoŋ a degsim olo bqas."

Yesus aqa aŋgro naŋgi na tamo bei giltonab a Judas aqa sawa ej

12-13 Mana naŋgi soqneb qaji aqa ñam Oliv mana. Mana di Jerusalem
jojomq di unu. Naŋgi dena olo puluosib Jerusalem aisib tal gogetosib
naŋgo warum bei gogeqsi naŋgi gaigai soqneb qaji deq gileb. Yesus aqa
aŋgro warum deq gileb qaji naŋgo ñam agiende. Pita, Jon, Jems, Andru,
Filip, Tomas, Bartolomyu, Matyu, Alfius aqa ŋiri Jems, Jems bei aqa ŋiri
Judas, Saimon agi nami Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji. Yesus aqa
aŋgro 11 naŋgi di warum deq gileb.

14 Naŋgi ti uŋgasari qudei ti Yesus aqa was naŋgi ti aqa ai Maria dego
naŋgi koba na gaigai warum dia korooqnsibqa are qujaitoqnsib Qotei
pailyoqneb.
15 Bati bei tamo uŋgasari 120 Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji
naŋgi koroosib sonabqa Pita a naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej,
16-17 "O ijo was niŋgi quiy. Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di unu qaji
di aqa damu bini brantqo. Anjam di aqa damu Qotei a nami brantqa
marej deqa agi brantqo. Anjam di Qotei aqa Mondor na Devit minjnaq
qusiqa neŋgreŋyonaq soqnej. A Judas qa neŋgreŋyej. Judas agi iga koba
na sosimqa Yesus aqa wau ojoqnem. Niŋgi qalie, bunuqna a na jeu tamo
naŋgi gam osornjrnaqa Yesus ojeb." Pita a naŋgi anjam degsi minjrej.
18 Judas aqa kumbra tulaŋ uge. Aqa kumbra uge agiende. Juda tamo
kokba naŋgi na a silali yonabqa Yesus osiqa naŋgo baŋq di atej. A silali
di osiqa mandam taqal bei awaiyej. Awaiyosiqa a mandam dia uloŋosiqa
aqa mene paraonaqa bi bileŋej.
19 Bunuqna tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgi deqa
qusibqa mandam di aqa ñam "Akeldama" waiyeb. Di naŋgo segi anjam
na ñam waiyeb. Ñam di aqa damu, "Leŋ Aiqajqa Mandam."
20 Ariya Pita a olo marej, "Devit a nami Qotei louqa buk miligiq di Judas
qa endegsi neŋgreŋyej, 'Aqa tal laŋa sqas. Tamo bei na olo aqa tal oqasai.'
Osiqa olo Judas qa endegsi neŋgreŋyej, 'Tamo bei na kamba aqa wau
ojqas.'
21 "Deqa ijo was niŋgi quiy. Iga tamo bei giltonamqa a na Judas aqa
sawa osim iga ti Yesus aqa wau ojqom. Iga nami Tamo Koba Yesus
dauryosim laqnamqa bati deqa tamo naŋgi iga koba na soqnem deqaji
bei giltqom.
22 Jon yansnjro qaji aqa bati qa Yesus na aqa wau utru atej dena bosi
bosiq Qotei a Yesus yaigosiqa laŋ qureq oqej. Bati deqa tamo naŋgi iga
koba na soqnem deqaji bei giltonamqa a iga ti Yesus aqa wau ojqom.
Ojsimqa Yesus a moisiq olo subq na tigelej deqa mare mare laqnqom."
23 Pita a naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi na tamo aiyel giltnjreb.
Josep Matias wo giltnjreb. Josep aqa ñam bei Barsabas. Aqa ñam bei
Jastas.
24 Naŋgi aiyel giltnjrsibqa endegsib pailyeb, "O Tamo Koba, ni tamo
kalil naŋgo areqalo qalie. Deqa tamo aiyel endi ni yai giltqam di iga
osorgimqa tamo dena Judas aqa sawa osim aqa wau ojqas.
25 Judas a wau di uratosiqa moisiq sawa uge ni nami a aiqajqa giltem
qaji deq aiyej."
26 Naŋgi degsib pailyosib koboonaqa tamo yai na kamba Judas aqa
wau ojqas deqa marsibqa meniŋ silali alaŋeb. Alaŋonabqa Matias aqa
meniŋ na buŋyej. Deqa naŋgi Matias giltonabqa a Yesus aqa anjam maro
tamo 11 naŋgi koba na sosib wauoqneb.

2

Qotei aqa Mondor a mandamq aiyej

1-2 Onaqa Juda naŋgo yori bati koba ñam Pentikos di brantej. Juda
naŋgo moma naŋgi nami iŋgi meli bunuj otoreleŋeb. Deqa olo are
qalqajqa yori bati brantonaqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi tal qujaiq
di koroosib soqneb. Sonabqa laŋ goge na jagwa koba anjam ato bulosiq
tal naŋgi awesoqneb qaji deq aiyej. Aisiq tal keretej.

3 Onaqa iŋgi bei a ŋam puloŋ bulosiqa aisiq segi segiosiqa naŋgo gateq
di awoeleŋonaq uneb.
4 Bati deqa Mondor Bole a naŋgo segi segi are miligiq aisiq meŋ
bulyetnjrnaqa naŋgi kalil qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋoqneb.
5 Bati deqa Juda tulaŋ gargekoba sawa sawa kalilq di ŋambabeb qaji
naŋgi Jerusalem di soqneb. Naŋgi kalil Qotei qa louoqneb qaji.
6-7 Jagwa koba di anjam ato bulonaqa naŋgi kalil queb. Qusibqa maŋwa
di unqajqa bosib koroeb. Koroosib naŋgo segi segi qure utru anjam Yesus
aqa tamo uŋgasari naŋgi na mareqnab qusibqa prugugetoqneb. Osib
maroqneb, “Tamo uŋgasari kalil endi Galili qaji.
8 Naŋgi kiyersib gago segi segi qure utru anjam mareqnab iga que-
qnum?
9 Iga qudei Partia, Midia, Elam, Mesopotemia, Judia, Kapadosia, Pon-
tus, Esia qaji.
10 Iga qudei Frigia, Pamfilia, Isip qaji. Iga qudei Libia sawa agi Sairini
sawa jojom deqaji. Iga qudei Rom qaji.
11 Iga qudei Juda tamo tiŋtiŋ. Iga qudei Juda naŋgo lou dauryqa
marsim naŋgo miligiq aiyem. Iga qudei Krit. Iga qudei Arebia qaji. Naŋgi
kiyersib gago segi segi qure utru anjam na Qotei aqa maŋwa kalil qa
saeqnab iga queqnum?”
12 Juda kalil naŋgi anjam degsib marsibqa prugugetoqnsib segi segi
maroqneb, “Endi kumbra kiyero?”
13 Onaqa naŋgi qudei yomuoqnsib maroqneb, “Naŋgi wain bunuj
uysib deqa nanariosib anjam laŋa laŋa mareqnub.”

Pita a anjam palontej

14 Onaqa Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi Pita ombla tigelosibqa Pita na aqa
medabu waqtosiqa endegsi marej, “Niŋgi Juda ti tamo kalil Jerusalem
endi unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi qusib poiŋgem.
15 Niŋgi maronub, ‘Tamo uŋgasari naŋgi di wain uysib nanarionub.’ Di
sai. Endego nobqolo koba. Wain uyqa bati sai.
16 Maŋwa niŋgi bini unonub qaji endeqa Qotei aqa medabu o tamo Joel
a nami marej. Agi a endegsi marej,
17 ‘Qotei a marqo, “Diŋo bati jojomoqnimqa e na ijo Mondor qariŋyitqa
tamo uŋgasari kalil naŋgoq aiqas. Aisim nuŋgo aŋgro mel ti nuŋgo aŋgro
sebiŋ ti naŋgi siŋgila enjrimqa naŋgi ijo medabu osib anjam maroqnqab.
Nuŋgo aŋgro wala naŋgi ti nuŋgo tamo bole bole naŋgi ti areqalo waqtet-
njroqnimqa ŋeio buloqnsibqa ijo kumbra gargekoba unoqnqab.
18 Bati deqa e na ijo Mondor qariŋyitqa ijo wau tamo ti ijo wau
uŋa ti naŋgoq aisim siŋgila enjroqnimqa naŋgi ijo medabu osib anjam
maroqnqab.
19 Laŋ goge dia e maŋwa gargekoba yoqnqai. Mandamq di dego maŋwa
gargekoba yoqnqai. Leŋ ti ŋamyuwo ti qurem koba ti qariŋyit mandamq
aiqas.
20 Seŋ ambruqas. Bai lentosim leŋ bulqas. Amqa Tamo Koba a riaŋ
koba ti siŋgila koba ti bqas.
21 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Tamo Koba aqa ñam
metosib pailyibqa a na naŋgo pailyo qusim naŋgi kalil eleŋamqa naŋgi
so bole gaigai sqab.” ’ Qotei aqa medabu o qaji tamo Joel a nami anjam
degsi marej.

22 “Deqa Israel tamo uŋgasari, niŋgi ijo anjam endi quiy. Niŋgi qalie,
Qotei a Yesus Nasaret qaji aqa siŋgila na maŋwa gargekoba nuŋgo ambleq
di yoqnej. A degyoqnej. Di kiyaqa? Niŋgi poiŋgwajqa, Qotei na a
qariŋyonaq bej.
23 Bunuqna Qotei na Yesus olo osiq nuŋgo baŋq di atej. A nami kumbra
degyqa marsiq aqa segi areqalo dauryosiq degyej. Degyonaqa niŋgi na
Yesus ojsib tamo uge naŋgo baŋq di atnabqa naŋgi a osib ŋamburbasq di
qalnab moiyej. Nuŋgo kumbra dena niŋgi segi na Yesus qalsib moiyoteb.
24 Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltosiqa moiyo aqa gulbe
kobotej. Deqa moiyo na Yesus a olo ojqa keresai.
25 Agi Devit a nami Yesus qa endegsi marej,
‘Tamo Koba a bati gaigai ijo ulatamuq di sonaq e uneqnum.
A ijo baŋ woq di unu deqa e padalqasai.
26 Deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu. E arebolebole na anjam mareqnum.
O Qotei, iŋgi bole bole ni na e ebqajqa marem qaji di e oqajqa tariŋoqnsim
unum.
27 Ni ijo qunuŋ uratim moiyo qureq aiqasai.
Ni ino segi aŋgro bolequja ni na giltem qaji aqa jejamu dego subq di
uratim qusaqasai.
28 Ŋambile sqajqa gam di ni na e osorbeqnum.
Ni e ombla sqam deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu.’
Devit a nami anjam degsi marej.
29 “O ijo was, e bole merŋgwai. Gago moma Devit a moinaqa subq ateb.
Aqa sub agi bini unu iga gaigai uneqnum.
30-31 Nami Qotei na Devit minjej, ‘Mondoŋ ino moma naŋgi paraosibqa
leŋ dena tamo bei a ŋambabqas. Amqa e na tamo di giltitqa ni mandor
koba unum dego kere a kamba ino sawa osim Mandor Koba sqas.’ Qotei
a nami Devit anjam degsi minjsiqa aqa anjam di siŋgilatosiqa olo minjej,
‘E ijo anjam di uratqasai. E dauryqai.’ Devit a Qotei aqa medabu o tamo
soqnej deqa kumbra Qotei na mondoŋ yqas qaji di Devit a nami qalieej.
Osiqa Kristus qa endegsi marej, ‘Bunuqna a subq na tigelqas.’ Osiqa olo
marej, ‘Qotei na Kristus moiyo qureq di uratqasai. Aqa jejamu dego subq
di uratim qusaqasai.’
32 O ijo was, Yesus qujai di Qotei a subq na tigeltonaqa iga kalil
ŋamdamu na unem. Deqa bini iga a qa mare mare laqnum.
33 A laŋ qureq oqsiq ñam kobaquja osiq Qotei aqa baŋ woq di awoej.
Osiqa Mondor Bole niŋgi nami eŋgwa marej qaji di aqa Abu aqaq dena
yaiyosiqa qariŋyqo aiqoqa niŋgi unsib nuŋgo dabkala na dego quonub.
34 Devit a subq na tigelosiq laŋ qureq oqosai. Ariya a Kristus qa endegsi
marej,
‘Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awo.
35 Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa
ni na naŋgi taqatnjrqam.” ’
Devit a nami Kristus qa degsi marej.
36 “Deqa Israel tamo uŋgasari, niŋgi kalil endegsi poiŋgem. Yesus agi
niŋgi na ŋamburbasq di qalnab moiyej qaji a Qotei na olo giltosiqa a gago
Tamo Koba Kristus ñam waiyej.”

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyosib yanso eb

37 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Pita aqa anjam di qunabqa anjam dena
naŋgo are qametnjrej. Deqa naŋgi na Yesus aqa aŋgro naŋgi Pita ombla
minjreb, “O gago was niŋgi na mergiy. Iga kiyeronamqa Qotei na iga
eleŋamqa iga padalqasai?”
38 Onaqa Pita na kamba minjrej, “Niŋgi segi segi are bulyosib Qotei
aqaq boiy. Babqa iga Yesus Kristus aqa ñam na niŋgi yansŋgonam Qotei
na nuŋgo une kalil kobotetŋgwas. Osim aqa Mondor Bole niŋgi laŋa
eŋgwas. Awai saiqoji.
39 Qotei a nami marej, ‘E na niŋgi ti nuŋgo aŋgro ti tamo kalil isa isaq di
unub qaji naŋgi ti ijo Mondor eŋgwai.’ Qotei a nami degsi marej. Deqa
niŋgi quiy. Gago Tamo Koba Qotei a aqa anjam di uratqasai. Tamo
uŋgasari kalil a na metnjrim aqaq bqab qaji naŋgi aqa Mondor enjrqas.”
40 Pita a anjam deqaji gargekoba siŋgila na naŋgi minjroqnej. Osiqa
olo endegsi minjrej, “Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi
kumbra uge uge yoqnsib laqnub. Niŋgi naŋgi ti Qotei na padaltŋgaim
deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy.”
41 Pita a anjam degsi marnaqa bati deqa tamo uŋgasari 3,000 naŋgi aqa
anjam di qusib naŋgo are miligiq di ateb. Osib naŋgi yanso eb. Naŋgi
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb deqa naŋgi tamo uŋgasari nami Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo miligiq aisib koba na soqneb.

Yesus aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi are qujaitoqnsib soqneb

42 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi bati gaigai
aqa anjam maro tamo naŋgo anjam quoqnsib dauryoqneb. Naŋgi are
qujaitoqnsib bem gentoqnsib uyoqnsibqa Qotei pailyoqnsib soqneb.
43 Qotei na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi di siŋgila enjreqnaqa
naŋgi maŋwa gargekoba yoqneb. Yeqnab Yesus aqa tamo uŋgasari kalil
naŋgi maŋwa di unoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqneb.
44 Tamo uŋgasari kalil Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi bati
gaigai korooqnsibqa are qujaitoqnsib soqneb. Naŋgo iŋgi iŋgi kalil di
koba qaji degsib maroqnsib segi segi qa jei jeiyoqneb.
45 Naŋgo mandam ti iŋgi iŋgi ti qariŋyeleŋeqnab tamo qudei na awaiy-
oqnsib silali enjreqnab oqnsib Yesus aqa tamo uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji
naŋgi jeisib enjroqneb.
46-47 Naŋgi bati gaigai are qujaitoqnsib sosibqa atra tal miligiq di
korooqnsib louoqneb. Naŋgo segi segi talq di dego korooqnsibqa bem
gentoqnsib uyoqneb. Naŋgi arebolebole ti lawo na sosibqa Qotei aqa
ñam soqtoqnsib koba na iŋgi uyoqneb. Degyeqnabqa tamo uŋgasari kalil
naŋgi naŋgo kumbra di unoqnsib naŋgi qa tulaŋ areboleboleinjroqnej.
Bati gaigai tamo uŋgasari qudei naŋgi are bulyeqnab Tamo Koba a na
naŋgi eleŋeqnaqa naŋgi boqnsib tamo uŋgasari nami Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilateb qaji naŋgo miligiq aiyoqnsib koba na soqneb.

3

Pita Jon wo naŋgi na tamo siŋga qandamo boleteb

1-2 Bati gaigai bilaq seŋ keliŋteqnaqa Juda tamo uŋgasari naŋgi atra tal
miligiq giloqnsib dia Qotei pailyoqneb. Pailyo bati bei Pita Jon wo naŋgi
aiyel pailyqa marsib atra tal miligiq gilqa laqnabqa tamo bei ai miligiq
na siŋga qandamo ŋambabej qaji a atra tal siraŋme jojomq di awesoqnej.
Bati gaigai aqa was naŋgi a qoboiyoqnsib boqnsib siraŋme jojomq di

ateqnabqa awooqnsiqa tamo uŋgasari atra tal miligiq gileqnabqa silali qa ŋilnjroqnej. Siraŋme di aqa ñam Siraŋme Boledamu.
3 Bati deqa Pita Jon wo naŋgi atra tal miligiq gilqa laqnabqa unjrsiqa silali qa ŋilnjrej.
4 Onaqa naŋgi aiyel na tamo di koqyosibqa Pita na minjej, “Ni aqo nige.”
5 Degsi minjnaqa a are qalej, “Naŋgi aiyel silali bei ebqab.” Degsi are qalsiqa naŋgi aiyel koqnjresoqnej.
6 Onaqa Pita na minjej, “E silali saiqoji. Ijo iŋgi bei unu di ni emqai. Yesus Kristus Nasaret qaji aqa ñam na e ni mermonum, ‘Ni tigelosim walwel.’ ”
7-8 Degsi minjsiqa aqa baŋ woq di ojsiq tigeltonaqa aqa siŋga tombol siŋgilaonab tigeloqujatosiq walwelej. Osiqa Pita Jon wo naŋgi aiyel daurnjrsiqa atra tal miligiq gilsiq tulaŋ areboleboleiyeqnaqa pruprugoqnsiq Qotei aqa ñam soqtoqnej.
9-10 A degyeqnaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a unsibqa are koba qaloqneb. Osib maroqneb, “Tamo siŋga qandamo bati gaigai atra tal siraŋme jojomq di awooqnsiqa silali qa ŋileqnu qaji agi a di.”

Pita a atra tal miligiq di anjam palontej

11 Tamo di a Pita Jon wo naŋgi aiyel daurnjrsiq laqnaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a unoqnsib are koba qaloqneb. Deqa naŋgi gurgur ti bosib atra tal meq di Pita Jon wo sonabqa koba na korooqneb. Atra tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me.
12 Tamo uŋgasari naŋgi bosib koroeqnab Pita a naŋgi unjrsiqa endegsi minjrej, “O Israel tamo uŋgasari, niŋgi kiyaqa aqo aiyel tamo di boletonum unsibqa are koba qaleqnub? Niŋgi kiyaqa aqo aiyel nugsibqa endegsib mareqnub, ‘Naŋgo segi siŋgila na ti kumbra bole na ti tamo di boletonub walwelqo’? Niŋgi degsib maraib.
13 Qotei aqa wau tamo Yesus aqa siŋgila na tamo di boleosiq walwelqo. Qotei a Abraham, Aisak, Jekop, gago moma kalil naŋgi ti naŋgo Qotei. A na Yesus laŋ qureq osi oqsiq ñam kobaquja yej. Yesus qujai di niŋgi na osib jeu tamo naŋgo baŋq di ateb. Onaqa Pailat a olo Yesus tonto talq dena oqeq atqajqa marnaqa niŋgi na saideb.
14 Yesus a Qotei aqa segi Tamo Boledamu. A une saiqoji. Ariya niŋgi na Yesus qoreiyosib saidosib Pailat minjeb, ‘Tonto tamo bei oqeq atsim ege.’ Niŋgi na Pailat degsib minjnabqa a nuŋgo anjam di dauryosiqa leŋ ojo tamo osiqa oqeq atsiq eŋgej.
15 Ariya Yesus a segi ŋambile qa utru. Di niŋgi na qalnab moiyej. Moinaqa Qotei na olo subq na tigeltonaqa iga gago ŋamdamu na unem. Deqa bini iga a qa mare mare laqnum.
16 Aqo aiyel Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga aqa ñam na tamo siŋga qandamo di boletonum a siŋgilaqo. Tamo siŋga qandamo di niŋgi qalie. Niŋgi gaigai a unoqneb. Yesus a segi na aqo aiyel siŋgila egwoqa a qa gago areqalo siŋgilatosim tamo di boletonumqa nuŋgo ŋamdamuq di walwelqo.
17 “O gago was, e qalieonum, niŋgi ti nuŋgo gate naŋgi ti une kobaquja ateb di niŋgi poiŋgosai.
18 Niŋgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa medabu o tamo kalil naŋgo anjam nami maroqneb qaji di aqa damu Qotei na babtej. Agi Qotei na

naŋgo medabu siŋgilatetnjreqnaqa naŋgi endegsib maroqneb, ‘Qotei aqa Kristus a jaqatiŋ koba osim moiqas.’

19-20 “Deqa ijo was kalil, niŋgi are bulyosib Tamo Koba aqaq boiy. Babqa a na nuŋgo une kobotetŋgsim niŋgi siŋgila bunuj eŋgwas. Osim mondoŋ a na Yesus olo qariŋyim nuŋgoq bqas. Tamo di agi Kristus Qotei a nami niŋgi qa osiq giltej qaji.

21 A laŋ qureq oqej di unu. A di soqnimqa Qotei na mandam bunuj ti laŋ bunuj ti atqa bati brantimqa a olo bqas. Qotei a nami aqa kumbra deqa anjam marej. Osiqa aqa anjam di aqa medabu o qaji tamo naŋgi minjreqnaqa naŋgi na neŋgreŋyoqneb.

22 “Nami Moses a Yesus qa endegsi marej, ‘Mondoŋ Tamo Koba Qotei na aqa medabu o qaji tamo bei e bul nuŋgo ambleq dena tigeltimqa a anjam merŋgoqnqas. Anjam merŋgoqnimqa niŋgi aqa anjam kalil qusib dauryoqniy.

23 Tamo uŋgasari kalil aqa anjam quqwa uratqab qaji naŋgi Qotei na ñumim moreŋqab. Deqa naŋgi olo Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq di sqasai.’ Moses a nami Yesus qa degsi marej.

24 Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego nami Yesus qa anjam degsib maroqneb. Agi Samuel a utru atsiqa a Yesus bqajqa bati qalieosiq deqa Yesus qa anjam maroqnej. Samuel a moinaqa Qotei aqa medabu o tamo kalil bunuqna brantelenŋeb qaji naŋgi dego Yesus bqajqa bati qalieosib deqa anjam maroqneb.

25 “Qotei a niŋgi eleŋqa osiq deqa aqa medabu o qaji tamo naŋgi qariŋnjreqnaqa aqa anjam mare mare laqneb. A nami nuŋgo moma utru naŋgi ti koba na anjam qosisibqa Abraham endegsi minjej, ‘Mondoŋ ino moma naŋgi paraosibqa leŋ dena tamo bei ŋambabqas. Ŋambabosim tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi boletnjrqas.’ Qotei a niŋgi eleŋqa osiq deqa anjam di Abraham minjej.

26 Osiqa bunuqna aqa wau tamo Yesus a qariŋyonaq nuŋgoq aiyej. Qotei a are qalej, a Yesus qariŋyim a niŋgi kalil boletŋgimqa niŋgi nuŋgo kumbra uge uge kalil uratqab. Qotei a degsi are qalsiq Yesus qariŋyonaq nuŋgoq aiyej.”

4

Naŋgi na Pita Jon wo ojeleŋosib tonto talq di breinjreb

1-3 Pita Jon wo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam minjreqnabqa atra tamo naŋgi ti Sadyusi naŋgi ti atra tal taqato tamo naŋgo gate ombla na tulaŋ minjiŋ oqetnjrnaqa bosib naŋgi aiyel ojeleŋosib tonto talq di breinjreb. Di kiyaqa? Naŋgi aiyel maroqneb, “Yesus a moisiq olo subq na tigelej deqa tamo kalil naŋgi dego moisib olo subq na tigelqab.” Deqa naŋgi aiyel tonto talq di breinjreb. Bilaqtej deqa naŋgi aiyel tonto talq di uratnjrnab sonab nebeej.

4 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Qotei aqa anjam quoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Naŋgi kalil turteb 5,000.

Pita Jon wo naŋgi Juda gate kokba naŋgo ulatamuq di tigeleb

5 Nebeonaqa Juda naŋgo tamo kokba ti gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Jerusalem di koroeb.

6 Atra tamo gate Anas aqa leŋ kalil naŋgi ti dego koroeb. Bei Kaiafas. Bei Jon. Bei Aleksanda.

7 Koroosib Pita Jon wo naŋgi metnjrnab bonab naŋgo ambleq di tigeltnjreb. Tamo siŋga qandamyonaq olo boleej qaji a dego osi bosib tigelteb. Osib Pita Jon wo nenemnjreb, “Niŋgi siŋgila qabe na osib tamo endi boleteb? Niŋgi yai aqa ñam na boleteb?”

8-9 Onaqa Mondor Bole a Pita aqa miligiq aisiq medabu siŋgilatetonaqa a na naŋgi endegsi minjrej, “O Israel tamo kokba ti gate niŋgi ti ijo anjam endi quiy. Aqo aiyel na tamo siŋga qandamo endi boletem deqa niŋgi iga osib nuŋgo ŋamdamuq di tigeltgonub. Tamo endi a kiyersi boleej deqa niŋgi qalieqa osib nenemgonub.

10 Deqa niŋgi ti Israel tamo uŋgasari kalil ti ijo anjam endi qusib poiŋgem. Nasaret tamo Yesus Kristus agi niŋgi na ŋamburbasq di qalnab Qotei a olo subq na tigeltej qaji aqa ñam na tamo endi a boleqo. Boleosiq nuŋgo ulatamuq endi tigelesonaq niŋgi unonub.

11 Yesus a tal ai bul. Niŋgi tal gereiyo qaji tamo bul. Niŋgi na tal ai di arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa Qotei na olo tal ai di osiqa tal siŋgilatqajqa deqa tumaq di tigeltej unu.

12 Niŋgi quiy. Tamo bei aqa ñam na Qotei na iga eleŋqasai. Yesus aqa ñam na qujai Qotei na iga eleŋqas. Amqa iga padalqasai. Iga eleŋqajqa tamo bei saiqoji. Sawa bei beiq di Qotei na tamo bei iga osorgosai bole sai.”

13 Pita Jon wo naŋgi siŋgila na anjam di maroqneb naŋgi ulaosai. Deqa Juda tamo kokba naŋgi tulaŋ prugeb. Di kiyaqa? Naŋgi qalieeb, naŋgi aiyel nami skul beiq gilosai. Naŋgi tamo laŋaj. Degsib qalieosib poinjrej, naŋgi aiyel nami Yesus ombla laqneb.

14 Tamo siŋga qandamyonaq olo boleej qaji a Pita Jon wo naŋgo areq di tigelesonaq Juda tamo kokba naŋgi unsibqa anjam bei kamba marqa keresaiinjrej.

15 Deqa naŋgi na Pita Jon wo minjrnabqa taqal beiq gilnabqa naŋgi segi qairosib mareb,

16 “Iga naŋgi aiyel kiyernjrqom? Naŋgi aiyel maŋwa kobaquja yonubqa Jerusalem tamo uŋgasari kalil naŋgi quekritonub. Deqa iga gisaŋ qa marqa keresai.

17 Uŋgum, iga na naŋgi aiyel Yesus aqa ñam mare mare laqajqa saidnjrqom. Yimqa naŋgo anjam kobaqasai.”

18 Juda tamo kokba naŋgi degsib qairosib naŋgi aiyel olo metnjrnab bonabqa siŋgila na saidnjrsib minjreb, “Niŋgi aiyel olo Yesus aqa ñam maroqnaib. Medabu getentiy.”

19 Onaqa Pita Jon wo naŋgi na kamba minjreb, “Aqo aiyel Qotei aqa anjam dauryqa uratosim olo nuŋgo anjam dauryqom di Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra bole e? Niŋgi segi mariy.

20 Aqo aiyel medabu getentqa keresai. Qotei aqa maŋwa kalil gago ŋamdamu na unoqnem qaji deqa iga mare mare laqnqom. Aqa anjam kalil gago dabkala na quoqnem qaji di dego iga mare mare laqnqom. Iga uratqa keresai.”

21 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na olo naŋgi aiyel Yesus aqa ñam marqajqa siŋgila na saidnjrsib uratnjrnab gileb. Naŋgi aiyel na tamo siŋga qandamo boletonabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi unsibqa Qotei aqa ñam soqtoqneb. Deqa Juda tamo kokba naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjreb. Naŋgi naŋgo aiyel jejamuq di une bei babtosai deqa

naŋgi ñumqa keresai. Utru deqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib naŋgi aiyel uratnjrnab gileb.
22 Tamo siŋga qandamo naŋgi aiyel na boleteb qaji di aqa wausau 40.

Yesus aqa wau tamo naŋgi Qotei pailyeb

23 Juda tamo kokba naŋgi na naŋgi aiyel uratnjrnab gilsib tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgoq di branteb. Brantosib anjam kalil atra tamo kokba ti tamo gate ti naŋgi na minjreb qaji deqa sainjreb.
24 Sainjrnab qusibqa tulaŋ areboleboleinjrej. Deqa naŋgi kalil medabu qujaitosib Qotei endegsib pailyeb, "O Tamo Koba, ni na laŋ ti mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil ti atem unub.
25 Nami ni na Mondor Bole qariŋyonamqa aisiq ino wau tamo agi gago moma Devit aqa medabu siŋgilatetonaqa endegsi marej,
'Kiyaqa sawa bei bei qaji naŋgi minjiŋ oqetnjreqnu?
Kiyaqa naŋgo areqalo tulaŋ nanarieqnaq naŋgi Qotei ti qotqajqa qaireqnub?
26 Sawa bei beiq di mandor kokba naŋgi tigeloqnsib Kristus qalib moiqajqa deqa siŋgilaeqnub.
Gate kokba naŋgi na Tamo Koba aqa Kristus wo qoto itnjrqajqa deqa koroeqnub.'
27 "O Qotei, Devit aqa anjam di aqa damu gam endena brantej. Herot wo Pontius Pailat wo Israel naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti kalil qure endia koroosibqa ino segi wau tamo bole Yesus ni nami giltem qaji a ugeugeiyqa marsibqa anjam kereteb.
28 O Qotei, ni nami marem, 'Naŋgi Yesus qalib moiqas.' Ino anjam di agi naŋgi dauryosib Yesus qalnab moiyej. Naŋgo segi areqalo na naŋgi Yesus qalosai. Ino siŋgila na ti ino areqalo na ti naŋgi Yesus qalnab moiyej.
29 O Tamo Koba, Juda tamo kokba naŋgi minjiŋ oqetnjrqoqa iga ula egwajqa anjam mergonub di ni unime. Iga ino wau tamo unum. Deqa ni iga siŋgila egoqnimqa iga ino anjam maroqnqom. Iga ulaqasai.
30 Ni iga siŋgila egoqnimqa iga ino wau tamo bole Yesus aqa ñam na tamo uŋgasari naŋgi boletnjroqnqom. Osim ino maŋwa kokba babtoqnqom."
31 Naŋgi degsib Qotei pailyosib koboonaqa tal naŋgi koroesoqneb qaji di reŋgiŋej. Onaqa Mondor Bole aisiqa naŋgi siŋgila enjrnaqa naŋgi Qotei aqa anjam mare mare laqneb. Naŋgi ulaosai.

Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo Kristen was naŋgi aqaryainjroqneb

32 Bati deqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi kalil are qujaitoqnsib soqneb. Tamo bei na aqa iŋgi iŋgi saiaosiq aqa segi qa marosaioqnej. Naŋgo iŋgi iŋgi kalil di koba qaji degsib maroqnsib segi segi qa jei jeiyoqneb.
33 Tamo Koba Yesus aqa anjam maro tamo kalil naŋgi aqa wau ojoqneb. A subq na tigelej anjam di naŋgi mare mare laqneb. Naŋgo anjam di siŋgila ti. Naŋgi mare mare laqnab Qotei a naŋgi qa are tulaŋ boleiyoqnej.
34-35 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi kalil iŋgi kere soqneb. Bei a iŋgi qa truquosaioqnej. Di kiyaqa? Naŋgi naŋgo segi mandam ti tal ti qariŋyeqnabqa tamo qudei na awaiyoqnsib

silali enjroqneb. Enjreqnab silali di osi boqnsib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo baŋq di ateqnab naŋgi na tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisib enjroqneb.

36 Naŋgo ambleq di tamo bei soqnej aqa ñam Josep. Aqa ñam bei Barnabas. Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi na ñam di waiyeb. Aqa ñam di aqa damu, “Tamo are siŋgilatetnjro qaji.” Barnabas a Livai aqa leŋ. A Saiprus nui qaji.

37 Aqa mandam bei soqnej di tamo qudei na awaiyosib silali yonab osi gilsiq Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo baŋq di atej.

5

Ananaias aqa ŋauŋ Safaira wo naŋgi Qotei gisaŋyeb

1-2 Ariya tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. Aqa ŋauŋ aqa ñam Safaira. Ananaias aqa mandam bei tamo qudei na awaiyosib silali yonabqa a silali di osiqa aqa ŋauŋ wo anjam keretosib silali oto aqa segi qa ulitosiq oto bei osi gilsiq Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo baŋq di atej.

3 Onaqa Pita na minjej, “Ananaias, kiyaqa Satan a ino are miligiq aiqoqa ni Mondor Bole a gisaŋyonum? Ino mandam awaiyonub silali osim kiyaqa oto bei ino segi qa marsim ulitonum?

4 Nami ino mandam awaiyosaisonabqa di ino segi mandam. Ariya bunuqna mandam awaiyosib silali emonub di ino segi silali. Ni segi na silali di taqatosim ni wau kiye yqa osim ye. Ni kiyaqa gisaŋosim maronum, ‘Silali kalil agi osi bonum’? Ni kiyaqa kumbra uge di yqajqa are qalonum? Ni que. Ino gisaŋ anjam di ni na tamo naŋgi minjrosai. Ni Qotei gisaŋyqa osim minjonum.”

5-6 Pita a degsi marnaqa Ananaias a anjam di qusiqa moiyoqujatosiq mandamq di uloŋej. Onaqa aŋgro wala naŋgi bosib aqa jejamu gara na dalaosib osi gilsib subq ateb. Subq atnabqa tamo uŋgasari kumbra deqa queb qaji naŋgi tulaŋ ulaugeteb.

7 Sokiñalayonaq Ananaias aqa ŋauŋ bej. Aqa gumbuluŋ moiyej di a qaliesai.

8 A bonaqa Pita na minjej, “Ni mare. Ni ino gumbuluŋ wo nuŋgo mandam bei tamo qudei na awaiyosib silali eŋgonub qaji agi ino gumbuluŋ na osi bosiq ebqo endi segi e?” Onaqa minjej, “Od. Silali kalil agide.”

9 Degsi minjnaqa Pita na minjej, “Kiyaqa ni ino gumbuluŋ wo anjam keretosib kumbra uge di yonub? Niŋgi are qalonub, Tamo Koba aqa Mondor a nuŋgo kumbra di unqasai. Degosib niŋgi yonub. Ni que. Aŋgro wala ino gumbuluŋ subq atonub qaji naŋgi bosib siraŋmeq di tigelonub. Naŋgi ni dego qoboimosib gilsib subq atqab.”

10 Degsi minjnaqa a dego moiyoqujatosiq Pita aqa siŋgaq di uloŋej. Onaqa aŋgro wala naŋgi bosib a moiyej di unsib qoboiyosib gilsib aqa gumbuluŋ aqa areq di subq ateb.

11 Onaqa tamo uŋgasari kalil kumbra deqa queb qaji naŋgi tulaŋ ulaugeteb. Kristen kalil naŋgi dego ulaugeteb.

Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi maŋwa gargekoba babtoqneb

12 Bati deqa Qotei na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi siŋgila enjreqnaqa naŋgi maŋwa gargekoba yeqnabqa tamo uŋgasari naŋgi unoqneb. Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi kalil are qujaitoqnsibqa atra tal meq di korooqnsibqa Qotei qa louoqneb. Tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me.

13 Jerusalem dia tamo uŋgasari laŋa laŋaj kalil naŋgi na tamo uŋgasari
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo ñam soqtetnjroqnsibqa
naŋgi ti koba na koroqajqa ulaoqneb.
14 Tamo ti uŋa ti tulaŋ gargekoba naŋgi Tamo Koba Yesus qa naŋgo are-
qalo siŋgilatoqnsib boqnsib tamo uŋgasari nami Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateb qaji naŋgo miligiq aiyeqnab naŋgi tulaŋ kobaoqneb.
15 Kobaoqnsib naŋgo ma tamo naŋgi saperaq di ŋeiotnjroqnsib qoboin-
jroqnsib gam qalaq di ateleŋoqneb. Di kiyaqa? Pita a gam na walwelosim
giloqnimqa aqa seŋ qunuŋ na naŋgi waburtnjroqnimqa naŋgo ma ko-
booqnqajqa deqa.
16 Qure kiñilala kalil Jerusalem jojomq di soqneb qaji dena dego tamo
mainjro qaji naŋgi ti tamo mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti joqsib
boqneb. Joqsib beqnab naŋgi kalil boleoqneb.

Laŋ aŋgro na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi tonto talq dena oqeq atej

17-18 Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi kumbra degyeqnabqa atra
tamo gate aqa wau qujai agi Sadyusi naŋgi ti koba na unsib minjiŋ
oqetnjrnaqa naŋgi ojeleŋosib tonto talq di breinjrnab soqneb.
19 Sonabqa qoloej. Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei aisiqa tonto
tal siraŋme waqtosiq naŋgi joqsiq oqedeb. Oqedonabqa laŋ aŋgro na
minjrej,
20 “Niŋgi gilsib atra tal miligiq di tigelosib tamo uŋgasari naŋgi ŋambile
gaigai sqajqa anjam palontosib minjroqniy.”
21 Onaqa naŋgi laŋ aŋgro aqa anjam di dauryosib nobqolo malu qame-
qnaqa atra tal miligiq gilsib dia tigelosib tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa
anjam palontosib minjroqneb.

Bati deqa atra tamo gate aqa wau qujai ti naŋgi na Juda tamo kokba
ti Israel tamo gate ti naŋgi metnjrnab bosib koroeb. Koroosib anjam
keretosib naŋgo qaja tamo naŋgi minjreb, “Niŋgi aisib Yesus aqa anjam
maro tamo naŋgi tonto talq dena joqsib boiy.”
22 Onaqa qaja tamo naŋgi aisib tonto talq di brantosib ŋam ateb Yesus
aqa anjam maro tamo naŋgi di sosai. Naŋgi degsi unsib deqa olo puluosib
bosib Juda tamo kokba naŋgi minjreb,
23 “Iga aiyonum di tonto tal siraŋme qandimesonaq unonum. Tal
taqato tamo naŋgi aŋ ti siraŋmeq di tigelenab. Ariya iga siraŋ waqtosim
miligiq gilonum di iga tamo bei unosai.”
24 Degsib minjrnabqa atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo naŋgo
gate ombla na anjam di qusib are koba qalsib maroqneb, “Tamo naŋgi
di kiyersib tonto tal uratosib jaraiyonub?”
25 Onaqa tamo bei bosiqa naŋgi minjrej, “Niŋgi quiy. Tamo niŋgi
na tonto talq di breinjreb qaji naŋgi atra tal miligiq di sosibqa anjam
plalteqnab tamo uŋgasari naŋgi queqnub.”
26 Degsi minjrnaqa qaja tamo naŋgi ti atra tal taqato tamo naŋgo gate
ombla na atra tal miligiq gileb. Gilsib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi
di sonab unjrsib ojeleŋosib joqsib gileb. Siŋgila na ojsib gilosai. Lawo na
joqsib gileb. Tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋosib meniŋ osib naŋgi ñumaib deqa
ulaosib lawo na joqsib gileb.

Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi aqa anjam marqajqa ulaosai

27 Joqsib gilsib Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigeltnjreb.
Tigelonabqa atra tamo gate na naŋgi ŋiriŋtnjrsiqa minjrej,
28 “Niŋgi Yesus aqa ñam mare mare laqajqa iga siŋgila na saidŋgem.
Di niŋgi na olo mare mare laqnabqa tamo uŋgasari kalil Jerusalem endi
unub qaji naŋgi quekriteqnub. Di segi sai. Niŋgi gago jejamuq di une
qamoqnsib mareqnub, iga na Yesus ŋamburbasq di qalnam moiyej.”
29 Atra tamo gate na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi degsi min-
jrnaqa naŋgi Pita ombla na kamba minjeb, “Iga Qotei aqa anjam segi
dauryqom di kere. Iga tamo naŋgo anjam dauryqasai.
30 Di bole, niŋgi na Yesus ŋamburbasq di qalnab moiyej. Moinaqa gago
moma utru naŋgo Qotei na olo subq na tigeltej.
31 Yesus qujai di Qotei na laŋ qureq osi oqsiqa aqa baŋ woq di awotej.
Deqa Yesus a gago Tamo Koba. A na qujai iga eleŋamqa iga padalqasai.
Yesus qujai dena iga Israel tamo uŋgasari are bulyetgoqnsiqa gago une
kobotetgeqnu.
32 Iga gago segi ŋamdamu na Yesus aqa kumbra di unoqnem deqa
mare mare laqnum. Mondor Bole a dego Yesus aqa kumbra di ubtosiq
mareqnu. Mondor di agi Qotei na tamo uŋgasari aqa anjam dauryeqnub
qaji naŋgi enjreqnu.”

Gamaliel a Juda tamo kokba naŋgi dalnjrej

33 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo
anjam di qusibqa minjiŋ ani oqetnjrnaqa naŋgi ñumib moreŋqajqa maro-
qneb.
34 Onaqa naŋgo ambleq dena Farisi tamo bei aqa ñam Gamaliel a
tigelej. A dal anjam qalie tamo kobaquja. Tamo kalil naŋgi bati gaigai
a qa maroqneb, “A tamo bolequja.” A tigelosiqa Juda tamo kokba naŋgi
minjrej, “Niŋgi mati tamo naŋgi endi minjrib taqal beiq gileb.”
35 Onaqa naŋgi taqal beiq gilnabqa Gamaliel na olo Juda tamo kokba
naŋgi minjrej, “O Israel tamo, niŋgi na tamo naŋgi endi gulbe enjrqa
osibqa mati geregere are qaliy.
36 Niŋgi qalie, nami yala tamo bei aqa ñam Teudas a tigelosiqa aqa segi
ñam soqtoqnsiqa maroqnej, ‘E tamo kobaquja.’ Degsi mareqnaqa tamo
400 a dauryoqneb. Onaqa Rom naŋgi na bosib a qalnab moinaqa tamo
kalil a dauryoqneb qaji naŋgi segi segi jaraiyonab aqa wau koboej.
37 Bunuqna tamo uŋgasari naŋgo ñam sisiyo bati qa Galili qaji tamo bei
aqa ñam Judas a dego tigelosiqa Rom naŋgi ti qotqajqa maroqnsiqa tamo
naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi a dauryoqneb. Onaqa Rom naŋgi na a
qalnab moinaqa tamo kalil a dauryoqneb qaji naŋgi segi segi jaraiyeb.
38 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi tamo naŋgi endi uratnjrib naŋgo wau
yoqnebe. Naŋgi naŋgo segi areqalo na wau endi tigeltqab di naŋgo wau
koboqas.
39 Ariya naŋgi Qotei aqa areqalo na wau endi tigeltqab di niŋgi na naŋgi
kobotnjrqa keresai. Niŋgi naŋgi ñumqab di niŋgi Qotei ti qotqab.”

Gamaliel na Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi aqa anjam
di dauryosib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ñumqa urateb.
40 Osib naŋgi metnjrnabqa naŋgi olo bonabqa bu toqoŋ na naŋgi
kumbaiŋnjrsib naŋgi Yesus aqa ñam olo marqajqa siŋgila na saidnjrsib
naŋgi uratnjreb.

41 Onaqa naŋgi koro sawa di uratosib gileb. Qotei a are qalej, naŋgi
Yesus aqa ñam qa jaqatiŋ ti jemai ti oqa kere. Deqa naŋgi areboleboleinjrnaq gileb.
42 Naŋgi Yesus aqa anjam mare mare laqajqa uratosaioqneb. Naŋgi
bati gaigai Yesus aqa anjam plaltoqnsib maroqneb. Atra tal miligiq di,
tamo uŋgasari naŋgo segi segi talq di naŋgi anjam endegsib maroqneb,
“Yesus a bole Kristus.”

6

Tamo 7 naŋgi iŋgi jeiyo wau ojqajqa giltnjreb

1 Bati deqa Juda tulaŋ gargekoba naŋgi are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatoqneb. Juda qudei naŋgi Grik qaji. Deqa naŋgi Grik anjam
qalie. Juda qudei naŋgi Hibru qaji. Deqa naŋgi Hibru anjam qalie. Bati
bei Grik qaji Juda naŋgi tigelosib Hibru qaji Juda naŋgi qa ŋiriŋeb. Di
kiyaqa? Iŋgi jeiyo batieqnaqa Hibru qaji Juda naŋgi na Grik qaji Juda
naŋgo uŋa qobul naŋgi uratnjroqnsib naŋgo segi uŋa qobul naŋgi iŋgi
jeisib enjroqneb.
2 Deqa Yesus aqa anjam maro tamo 12 naŋgi na tamo uŋgasari kalil
Yesus dauryoqneb qaji naŋgi koroinjrsib minjreb, “Iga Yesus aqa anjam
maro tamo unum. Gago wau qujai agi iga Qotei aqa anjam mare mare
laqnum. Iga gago wau di uratosim iŋgi jei jeiyoqnqasai.
3 Deqa ijo was, niŋgi tamo 7 nuŋgo ambleq dena giltnjriy. Tamo
endeqaji giltnjriy. Naŋgo kumbra tulaŋ boledamu. Qotei aqa Mondor
a naŋgoq di sosiqa naŋgi siŋgilatnjreqnu. Naŋgi powo koba ti unub. Niŋgi
tamo deqaji giltnjrsib wau enjribqa naŋgi na iŋgi jeiyetŋgoqnqab.
4 Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum deqa iga bati gaigai Qotei
pailyoqnsim Yesus aqa anjam mare mare laqnqom. Gago wau bole
agide.”
5 Onaqa Kristen naŋgi kalil anjam di qusib odosib tamo 7 naŋgi giltnjreb. Bei aqa ñam Stiven. Stiven aqa areqalo kalil Yesus qa siŋgilatoqnej.
A areqalo aiyeltosaioqnej. Mondor Bole a Stiven aqa are miligiq aiyoqnsiqa siŋgilatoqnej. Bei aqa ñam Filip. Bei Prokorus. Bei Nikanor. Bei
Timon. Bei Parmenas. Bei Nikolas. Nikolas aqa qure utru Antiok. A
Juda tamo sai. A nami Jerusalem bosiqa Juda naŋgo lou dauryqa marsiq
naŋgo miligiq aiyej.
6 Kristen naŋgi na tamo 7 naŋgi di giltnjrsib Yesus aqa anjam maro
tamo naŋgo ulatamuq di tigeltnjrnab naŋgo gateq di baŋ atsib naŋgi qa
Qotei pailyeb.
7 Bati deqa Qotei aqa anjam tulaŋ kobaoqnej. Jerusalem dia tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Atra
tamo gargekoba naŋgi dego Qotei aqa anjam dauryoqnsibqa Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.

Stiven a Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelej

8 Qotei a Stiven qa are tulaŋ boleiyoqnsiq a siŋgila yeqnaqa a na
tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgo ŋamdamuq di maŋwa
gargekoba yoqnej.
9 Onaqa bati bei Juda tamo qudei naŋgi tigelosib Stiven ombla anjam
na qotoqneb. Tamo naŋgi di Juda naŋgo Qotei tal beiq di gaigai louoqneb.
Naŋgi nami kaŋgal tamo sosibqa olo bunuqna naŋgo segi wau ojoqneb
deqa naŋgi Qotei tal dia louoqneb. Qotei tal di aqa ñam endegsib waiyeb,

“Tamo Naŋgo Segi Wau Ojo Qaji Naŋgo Qotei Tal.” Tamo naŋgi di Stiven ombla anjam na qotoqneb. Naŋgi nami Sairini qure ti Aleksandria qure ti Silisia sawa ti Esia sawaq dena ti beleŋeb.

10 Naŋgi Stiven ombla anjam na qoteqnab Qotei aqa Mondor na Stiven powo koba yoqnej deqa naŋgi aqa anjam qalotqa keresai.

11 Deqa naŋgi lumu na tamo qudei naŋgi metnjrnab bonab minjreb, “Niŋgi Stiven aqa jejamu laŋa gisaŋyiy.” Degyosib silali enjreb. Silali enjrnab naŋgi gisaŋosib mareb, “Stiven a Moses Qotei wo qa misiliŋ anjam mareqnaq iga quoqnem.”

12 Naŋgi anjam degsib marnabqa Juda tamo uŋgasari naŋgi ti Juda gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti qusibqa Stiven qa minjiŋ oqetnjrnaqa a ojeb. A ojsib koro sawaq osi gilsib Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelteb.

13 Tigeltosib tamo qudei naŋgi dego osi bonab naŋgi Stiven aqa jejamu laŋa gisaŋyosib mareb, “Tamo endi a bati gaigai Qotei aqa atra tal qa ti Moses aqa dal anjam qa ti misiliŋ anjam mareqnu.

14 Bati bei a endegsi marnaq iga quem, ‘Nasaret tamo Yesus a na atra tal endi niñaqyosim Moses aqa dal anjam iga nami egej qaji di dego kobotosim dal anjam bunuj egwas.’ ”

15 Onaqa tamo kalil koro sawaq di awesoqneb qaji naŋgi Stiven koqyoqneb. Koqyoqnsib aqa ulatamu laŋ aŋgro aqa ulatamu bulonaq uneb.

7

Stiven a Qotei aqa anjam plaltej

1 Onaqa atra tamo gate a na Stiven nenemyej, “Naŋgo anjam maronub di bole e?”

2-3 Onaqa Stiven a kamba marej, “O ijo was ijo abu ti niŋgi ijo anjam endi quiy. Nami gago moma utru Abraham a Mesopotemia sawaq di sosiqa Haran qureq gilosaisonaqa gago Qotei laŋ qureq di unu qaji a Abraham aqa ulatamuq di brantosiqa minjej, ‘O Abraham, ni ino sawa ti ino was naŋgi ti uratnjrsimqa mandam mutu bei e na osormitqa deq gilime.’

4 Qotei na Abraham degsi minjnaqa a tigelosiqa Kaldia sawa uratosiq Haran qureq gilsiq di soqnej. Bunuqna aqa abu moinaqa Qotei na a qariŋyonaq mandam mutu iga bini unum qaji endeq bosiq soqnej.

5 Sonaqa Qotei na mandam mutu endi a yosai. A aŋgro saiqoji sonaqa Qotei na minjej, ‘Bunuqna e na ni ti ino moma kalil ŋambabqab qaji naŋgi ti mandam mutu endi eŋgwai.’

6 Osiqa minjej, ‘Mati ino moma kalil naŋgi sawa beiq di yauŋ tamo soqnibqa sawa deqaji tamo naŋgi na wau koba enjroqnsib ugeugeinjroqnibqa wausau 400 gilqas.

7 Yimqa e na kamba sawa deqaji tamo naŋgi peginjrsiy ñumitqa ino moma naŋgi sawa di uratosib bosib mandam mutu endia sosib e qa louoqnqab.’ Qotei na nami Abraham degsi minjej.

8 Osiqa Abraham ombla anjam qosisiqa minjej, ‘Ni muluŋ unqam.’ Degsi minjnaqa Abraham aqa aŋgro Aisak a ŋambabonaqa bati 8 qa muluŋ waiyej. Bunuqna Aisak aqa aŋgro Jekop a ŋambabej. Olo bunuqna Jekop aqa aŋgro 12 naŋgi dego ŋambabeb. Di gago moma utru 12.

9-10 “Onaqa bati bei Jekop aqa aŋgro 11 naŋgi naŋgo was Josep qa ugeosib a ojsib tamo qudei naŋgo baŋq di atnabqa naŋgi na silali enjrsib

Josep osi sumsib Isip sawaq di uratonab soqnej. Josep a Isip sawaq di gulbe ti sonaqa Qotei na aqaryaiyoqnsiqa geregereiyoqnej. Osiqa Josep powo koba yeqnaqa Isip naŋgo mandor a di unoqnsiqa Josep qa are boleiyonaq soqnej. Deqa a na Josep minjej, ‘Ni gate koba sosim Isip sawa taqatqam.’ Degsi minjej deqa Josep a Isip sawa taqatoqnej. A mandor aqa tal dego taqatoqnej.

11 “Bunuqna Isip sawa ti Kenan sawa ti naŋgi mam koba osib gulbe kobaquja iteb. Gago moma utru naŋgi dego iŋgi saiinjrej.

12 Onaqa Jekop a endegsi quej, ‘Isip sawaq di iŋgi unu.’ Qusiqa gago moma utru naŋgi qariŋnjrnaq iŋgi awaiyqajqa Isip sumeb. Sumsib iŋgi awaiyosib olo puluosib beb.

13 Bunuqna Jekop na gago moma utru naŋgi olo iŋgi awaiyqa qariŋnjrnaq Isip sumeb. Sumsib naŋgo was Josep aqa ulatamuq di tigelonab a segi qa babtonaq naŋgi a qa poinjrej. Josep a aqa abu qa ti aqa was naŋgi qa ti dego babtonaq Isip naŋgo mandor a naŋgi qa poinjrej.

14 Deqa Josep na aqa was naŋgi olo qariŋnjrnaq aisib Josep aqa leŋ kalil aqa abu Jekop ombla joqsib Isip sumeb. Tamo ti uŋa ti kalil turtonab 75.

15 Bati deqa Jekop a Isip sumsiqa dia sosiq moiyej. Gago moma utru naŋgi dego dia moreŋeb.

16 Onaqa naŋgo qusa osi bosib Sekem qureq di subq ateleŋeb. Sub di nami Abraham a Hamor aqa aŋgro naŋgoq dena awaiyej.

17 “Ariya Israel naŋgi Isip uratosib mandam mutu iga bini unum qaji endeq bqajqa bati jojomej. Bati jojomonaqa Israel naŋgi tulaŋ gargekobaeb. Agi nami Qotei na Abraham minjej, ‘Bunuqna e na ni ti ino moma naŋgi ti mandam mutu endi eŋgwai.’

18 Bati deqa Isip naŋgo mandor bei tigelej. A Josep qa poiyosai.

19 Deqa a na gago moma naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiq ugeugeinjroqnej. Naŋgo aŋgro ŋambabeqnab a na naŋgi minjreqnaq osi giloqnsib nañuq di uratnjreqnab moreŋoqneb.

20 Bati deqa Moses a ŋambabej. Qotei a Moses qa are tulaŋ boleiyonaq soqnej. Bai qalub qa Moses aqa ai abu naŋgo talq di a ulitosib geregereiyoqneb.

21 Bunuqna naŋgi Moses osib yaq di uratonab sonaqa Isip naŋgo mandor aqa aŋgro sebiŋ na itosiq aqa segi qa marsiq a boletonaq tamo kobaqujaej.

22 A Isip naŋgo skul kobaq giloqnsiq powo koba oqnej. Deqa a tamo siŋgila koba soqnej. A siŋgila na wauoqnsiqa anjam maroqnej.

23-24 “Moses aqa wausau 40 kereonaqa a na aqa was Israel naŋgi unjrqajqa marsiqa gilsiq naŋgoq di brantej. Brantonaqa Isip tamo bei na Israel tamo bei qalougeteqnaq unsiqa a kamba Israel tamo di aqaryaiyosiq Isip tamo qalnaq moiyej.

25 Osiqa are qalej, ‘Ijo was Israel naŋgi ijo kumbra di unsib endegsi poinjrqas, “Bole, Qotei a Moses giltimqa a na iga joqsim Isip sawa uratqom.” ’ Naŋgi degsi poinjrosai.

26 Nebeonaqa Moses a olo walwelosi gilsiq Israel tamo aiyel qoteqnab unjrsiqa naŋgi aiyel potnjrsiq minjrej, ‘Niŋgi aiyel was wo. Kiyaqa niŋgi qoteqnub?’

27 Degsi minjrnaqa tamo aqa was qaloqnej qaji a na tigelosiqa Moses aqa baŋ gotraŋyetosiqa minjej, ‘Yai na ni gago gate koba atqoqa iga taqatgosim gago une gereiyqa bonum?

28 Ya ni na Isip tamo bei qalnam moiyej degsim e olo lubsim moiyot-
bqam e?'
29 Onaqa Moses a anjam di qusiqa a ulaŋosiq gilsiq Midian sawaq di
yauŋej. Di sosiqa unа osiqa aŋgro mel aiyel ŋambabtnjrej.
30 "A di sosiqa wausau 40 koboonaqa Sainai mana aqa wadau sawaq di
ŋam luwit yusiq puloŋeqnaqa Qotei aqa laŋ aŋgro bei ŋam puloŋq di sonaq
unej.
31-32 Unsiqa are koba qalsiqa olo geregere unqa osiqa ŋam luwit utruq
gilej. Gilnaqa ŋam puloŋ miligiq di Tamo Koba a na anjam endegsi
minjej, 'O Moses, e ino moma naŋgo Qotei. E Abraham aqa Qotei. E
Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.' Degsi minjnaqa Moses a qusiqa
ulaugetosiq gindagindaŋej. Osiqa ŋam puloŋ di unqa uratosiqa turuej.
33 Onaqa Tamo Koba a na olo minjej, 'Mandam mutu kiñala ni tigele-
junum endi getento koba. Deqa ino siŋga tatal piqt.
34 Ni que. Ijo segi tamo uŋgasari naŋgi Isip sawaq di gulbe koba ti sonab
e unjreqnum. Naŋgi akamkobaeqnab e queqnum. Deqa e na naŋgi Isip
naŋgo mandor aqa baŋq dena eleŋqai. E deqa ni mermqa bonum. Deqa
ni tigel. E ni qariŋmitqa Isip aiqam.' Qotei na Moses degsi minjej.
35 "O ijo was, Moses qujai di nami Israel naŋgi na qoreiyosib minjeb,
'Yai na ni gago gate koba atqoqa iga taqatgosim gago une gereiyqa
bonum?' Agi a qujai Qotei na gate koba atsiqa qariŋyonaqa a Israel
naŋgoq aisiqa aqaryainjrej. Laŋ aŋgro ŋam luwitq di sosiqa Moses aqaq
di brantej qaji a Moses siŋgilatonaq a kumbra di yej.
36 Moses qujai dena Isip aisiq dia maŋwa gargekoba yoqnej. Osiqa
Israel naŋgi joqsiqa Isip uratosib gilsib wadau sawaq di, Yuwal Lentq di
Moses na maŋwa gargekoba yeqnaqa wausau 40 koboej.
37 Moses qujai dena Israel naŋgi minjrej, 'Bunuqna Qotei na aqa
medabu o qaji tamo bei e bul nuŋgo ambleq dena tigeltimqa a na niŋgi
anjam merŋgoqnqas.'
38 Moses qujai dena Israel naŋgi joqsiq wadau sawaq di korooqneb. Di
gago moma naŋgi. Moses qujai di Sainai manaq oqsiq dia laŋ aŋgro bei
na anjam minjnaqa a ombla soqneb. Sosibqa Moses a anjam ŋambile unu
qaji di Qotei aqaq dena yaiyosiqa gago moma naŋgi enjrej.
39 "Ariya Moses a Sainai mana goge di sonaqa gago moma naŋgi
na aqa anjam dauryqa uratosib a qoreiyosib olo puluosib Isip aiqajqa
maroqneb.
40 Osib atra tamo gate Aron endegsib minjeb, 'Ni gago qotei qudei
gereiyetgimqa naŋgi na iga joqsib puluosim Isip olo aiqom. Moses agi
iga Isip dena joqsi bej qaji bini a qabitqo kiyo di iga qaliesai.' Naŋgi na
Aron degsib minjeb.
41 Minjsib bati deqa naŋgi na makau sigitosib aqa sulum gereiyosib
gisaŋ qotei di atraiyosib areboleboleinjroqnej.
42 Naŋgi kumbra degyeb deqa Qotei na naŋgi qoreinjrnaqa naŋgi seŋ ti
bai ti bongar ti biŋinjroqneb. Naŋgo kumbra deqa Qotei aqa medabu o qaji
tamo naŋgi bunuqna endegsib neŋgreŋyeb, 'O Israel tamo uŋgasari, niŋgi
wausau 40 wadau sawaq di sosibqa makau ti kaja ti ñumoqnsib gisaŋ
qotei naŋgi atrainjroqneb. Niŋgi e atraibosaioqneb.
43 Niŋgi gisaŋ qotei Molek aqa tal ti gisaŋ qotei Refan aqa bongar
ti sigitosib naŋgo sulum gereiyosib wadau sawaq di osi laqnsib naŋgi
biŋinjroqneb. Nuŋgo une deqa e niŋgi wiŋgitqa niŋgi sawa endi uratosib

Babilon qure taqal beiq gilsib di sqab.' Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam degsib neŋgreŋyeb.
44 "Gago moma naŋgi wadau sawaq di sosibqa Qotei aqa tal gara
na gereiyo qaji di osi laqneb. Tal di Qotei na nami sigitosiqa Moses
osoryonaqa degsi gereiyej. Tal dia Qotei na aqa anjam bole babtoqnej.
45 Bunuqna gago moma naŋgi tal di onabqa Josua na naŋgi joqsi bosiqa
mandam mutu endia soqneb. Sonabqa Qotei a Josua minjnaqa a na
sawa bei bei qaji naŋgi winjrnaq jaraiyonabqa Qotei a gago moma naŋgi
mandam mutu endi enjrej. Bati deqa gago moma naŋgi Qotei aqa tal di
osi bosib mandam mutu endia atnab soqnej gilsi gilsiq Devit aqa batiej.
46 Qotei a Devit qa are boleiyonaq soqnej deqa Devit a endegsi pailyej,
'O Jekop aqa Qotei, ni e odbimqa e ni sqajqa tal kobaquja gereiyetmqai.'
47 Ariya a tal gereiyosai. Bunuqna Devit aqa ŋiri Solomon a na tal di
Qotei gereiyetej.
48 "O was niŋgi quiy. Qotei Goge Koba a tal tamo na gereiyo qaji dia
sqasai. Aqa medabu o qaji tamo bei a nami anjam endegsi marej,
49 'Tamo Koba a marqo, "Laŋ qure a ijo awo jaram koba. Mandam a
ijo siŋga atqajqa sawa. Deqa e sqajqa tal niŋgi na gereiyetbqa keresai. E
aqaratqajqa sawa bei sosai.
50 E ijo segi baŋ na iŋgi iŋgi kalil di gereiyem unu." ' "
51 Stiven a anjam kalil di marekritosiq olo Juda tamo kokba naŋgi
siŋgila na endegsi minjrej, "Niŋgi anjam gotraŋyo ani tamo. Nuŋgo are
Qotei aqaq di sosai. Niŋgi sawa bei bei qaji naŋgi bul. Niŋgi Qotei aqa
anjam quqwa urateqnub. Niŋgi bati gaigai Mondor Bole aqa anjam dego
quqwa urateqnub. Nuŋgo moma naŋgi kumbra deqaji yoqneb agi niŋgi
na olo yeqnub.
52 Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi na nuŋgo moma naŋgi anjam
endegsib minjroqneb, 'Kumbra Bole Yeqnu Qaji Tamo a bqas.' Degsib
minjreqnab naŋgi quqwa uratoqneb. Osib Qotei aqa medabu o qaji tamo
kalil naŋgi ugeugeinjroqnsib ñumoqneb. Bei uratosaioqneb. Ariya tamo
di a bonaqa niŋgi na nuŋgo moma naŋgo kumbra uge di dauryosib agi
tamo di ojsib jeu tamo naŋgo baŋq di ateb. Atnabqa naŋgi na qalnab
moiyej. Tamo di agi Yesus.
53 Moses a laŋ aŋgro naŋgo baŋq dena dal anjam yainjrej. Dal anjam di
niŋgi na osib olo dauryqa urateqnub." Stiven a Juda tamo kokba naŋgi
degsi minjrej.

Naŋgi Stiven meniŋ na qalsib moiyoteb

54 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Stiven aqa anjam di qunab are
qametnjrnaqa minjiŋ ani oqetnjrnaqa qalagei anjam atoqnej.
55 Bati qujai deqa Mondor Bole na Stiven siŋgila yonaqa a laŋ goge
tarosiqa Qotei aqa rianŋ koba unej. Unsiqa Yesus a dego Qotei aqa baŋ
woq di tigelesonaq unej.
56 Osiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, "Niŋgi quiy. Laŋ waqwoqa
Tamo Aŋgro a Qotei aqa baŋ woq di tigelesonaq e unonum."
57 Stiven a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi kalil aqa anjam di quqwa
uratosib tulaŋ murqumyosib naŋgo dabkala baŋ na getentosib gurgur
ti gilsib siŋgila na Stiven ojeb.
58 Ojsib meniŋ na qalib moiqajqa titosib qure polomq osi gileb. Osi
gilsib meniŋ na qaloqneb. Tamo naŋgi nami Stiven aqa jejamu laŋa

gisaŋyeb qaji naŋgi na naŋgo gara jugo piqteleŋosib aŋgro wala bei aqa ñam Sol aqa siŋgaq di koroiyeb.
59 Tamo kalil naŋgi meniŋ na Stiven qaleqnabqa a moiqa osiqa endegsi pailyej, “O Tamo Koba Yesus, ni na ijo qunuŋ ame.”
60 Degsi pailyosiqa siŋga tombol na awoosiq tulaŋ maosiq marej, “O Tamo Koba, naŋgi e lubonub naŋgo une deqa ni na kambatnjraime.” A degsi pailyosiqa moiyej.

8

1-2 Naŋgi Stiven qalnab moinaqa Sol a di unsiqa tulaŋ areboleboleiyej. Osiqa marej, “Keretosib Stiven qalnub moiqo.” Onaqa tamo qudei Qotei aqa kumbra dauryoqneb qaji naŋgi Stiven moiyej deqa akamkobaoqnsib bosib aqa jejamu osib subq ateb.

Sol a Kristen naŋgi ugeugeinjroqnej

Bati deqa Jerusalem dia Juda tamo kokba naŋgi Kristen naŋgi qa minjiŋ oqetnjrnaqa ugeugeinjroqneb. Deqa Kristen naŋgi segi segi jaraiyosib Judia sawa ti Samaria sawa ti deq giloqneb. Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi segi Jerusalem di soqneb. Naŋgi jaraiyosai.
3 Sol a dego Kristen naŋgi qa minjiŋ oqeqnaqa ugeugeinjroqnej. A naŋgo segi segi talq giloqnsiqa tamo ti uŋa ti ojeleŋoqnsiqa naŋgi joqoqnsiq aiyoqnsiqa tonto talq di breinjroqnej.

Samaria qureq di naŋgi Qotei aqa anjam mare mare laqneb

4 Yesus aqa tamo uŋgasari jaraiyeb qaji naŋgi sawa bei beiq di Qotei aqa anjam bole palontoqnsib laqneb.
5 Filip a Samaria naŋgo qure kobaqujaq gilsiq dia naŋgi Kristus aqa anjam minjroqnej.
6 Minjroqnsiqa maŋwa gargekoba yeqnaqa naŋgi unoqnsib Filip aqa anjam dauryoqneb.
7 Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi mondor uge ti sonabqa Filip na mondor uge wiyetnjreqnaqa mondor uge naŋgi naŋgo jejamu uratoqnsib tulaŋ leleŋoqnsib jaraiyoqneb. Tamo uŋgasari jejamu lainjro qaji ti siŋga qandamnjro qaji ti gargekoba Filip na boletnjroqnej.
8 Deqa qure dia tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnej.
9 Qure dia quñam tamo bei soqnej aqa ñam Saimon. A nami quñam gargekoba yoqnsiqa aqa segi ñam soqtoqnsiqa maroqnej, “E tamo kobaquja.” Degyeqnaqa tamo uŋgasari qure dia soqneb qaji naŋgi a ulaiyoqnsibqa biŋiyoqneb.
10 Deqa tamo ñam ti tamo laŋaj ti kalil qure dia soqneb qaji naŋgi Saimon aqa anjam quoqnsib dauryoqneb. Osib aqa ñam soqtoqnsib maroqneb, “Tamo endi a siŋgila koba. A Qotei aqa siŋgila na waueqnu.”
11 Naŋgi degyoqneb. Di kiyaqa? Saimon a nami quñam qaloqnsiq maŋwa gargekoba yoqnej deqa. Degsi yonaq yonaq naŋgi a unoqnsib biŋiyoqneb.
12 Ariya Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam bole di Filip a palontoqnsiqa Yesus Kristus aqa ñam mare mare laqnej. Laqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqnsib are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Degyeqnabqa Filip na naŋgi yansnjroqnej.

13 Onaqa Saimon a dego Filip aqa anjam di qusiqa quñam uratosiq are
bulyosiq aqa areqalo Yesus qa siŋgilatej. Deqa Filip na Saimon dego osiq
yansej. Yansonaqa Saimon a Filip dauryosiq laqnsiqa Qotei na Filip aqa
baŋ na maŋwa gargekoba yeqnaq unoqnsiqa tulaŋ prugoqnej.

14-15 Bati deqa Samaria tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Qotei aqa
anjam osib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Deqa Yesus aqa anjam
maro tamo Jerusalem di soqneb qaji naŋgi degsi qusibqa Pita Jon wo
qariŋnjrnab Samaria naŋgoq gileb. Gilsib Samaria naŋgi qa endegsib
Qotei pailyeb, “O Abu, ni na Samaria naŋgi ino Mondor Bole enjrime.”
Degsib Qotei pailyeb.

16 Di kiyaqa? Bati di Qotei aqa Mondor naŋgoq aiyosaisoqnej deqa.
Naŋgi Tamo Koba Yesus aqa ñam na segi yanso eb.

17 Ariya naŋgi aiyel Samaria naŋgi qa pailyoqnsibqa naŋgo gateq di
baŋ ateqnab naŋgi Qotei aqa Mondor oqneb.

18 Pita Jon wo naŋgi degyeqnabqa Saimon a unsiqa silali osi bosiqa
naŋgi aiyel silali enjrqa osiqa minjrej,

19 “Niŋgi e dego siŋgila ebibqa e kamba tamo qudei naŋgo gateq di baŋ
atoqnitqa naŋgi Mondor Bole oqnqab.”

20 Degsi minjrnaqa Pita na minjej, “Qotei aqa siŋgila endi a na iga laŋa
egwo. Iga silali na awaiyosai. Deqa ni silali na awaiyqa maraim. Ni
kumbra ugetonum. Deqa ni ino silali qoji padalqam.

21 Ino are miligi Qotei na unqo bolesai. Deqa ni iga ombla wau endi
ojqa keresai.

22-23 E ni numonum ino are miligi tulaŋ uge. Ino kumbra uge dena ni
siŋgila na ojejunu. Deqa ni are bulyosim ino kumbra uge di urat. Osim
Tamo Koba pailyimqa a ino are uge di taqal waiyetmqas. Yim a ni qa olo
are boleiyqas.”

24 Onaqa Saimon na minjrej, “Niŋgi segi aiyel e qa Tamo Koba pailyiy.
Yimqa e padalqa merbonub di e padalqasai.”

25 Ariya Pita Jon wo naŋgi qure dia Tamo Koba aqa anjam bole
palontoqnsib aqa kumbra kalil qa saoqneb. Osib bati bei olo puluosib
Jerusalem aiyoqnsib Samaria naŋgo qure qure kalilq di brantoqnsib
Yesus aqa anjam bole minjre minjre aiyeqnab quoqneb.

Filip a Itiopia tamo bei itosiq Yesus qa saiyoqnej

26 Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Filip aqaq aisiqa minjej, “Ni
tigelosim gam Jerusalem dena Gasa qureq aiyejunu deq aiye.” Gam di
wadau sawaq di unu.

27 Onaqa Filip a laŋ aŋgro aqa anjam di qusiqa tigelosiq gam deq aiyej.
Aisiq ŋam atej di Itiopia tamo bei a Qotei louqajqa Jerusalem gilsiq dena
puluosiq Itiopia sawaq olo aiyeqnaqa gamq di turej. Tamo di a tamo
kobaquja. A Itiopia naŋgo mandor aqa ñoro taqatoqnej. Mandor di aqa
ñam Kandasi. A uŋa. Aqa ñoro ti silali ti kalil tamo dena taqatoqnej.

28 Aqa karis goge di awoosiqa Qotei aqa medabu o tamo Aisaia aqa
anjam neŋgreŋq di so qaji di sisiyoqnsiq aiyoqnej.

29 Onaqa Mondor na Filip minjej, “Ni gilsim karis di jojomye.”

30 Degsi minjnaqa Filip a ururosiq karis jojomyosiqa tamo di a Aisaia
aqa anjam sisiyeqnaqa qusiqa nenemyej, “Ni anjam sisiyeqnum di aqa
damu poimqo e?”

31 Onaqa tamo dena minjej, “E kiyersiy anjam endi aqa damu poibqas? Tamo bei na anjam endi aqa damu plaltosim merbimqa e poibqas.” Osiqa Filip metonaqa a karis gogetosiqa ombla awoeb.

32 Tamo di a Qotei aqa anjam endegsi sisiyoqnej, “A kaja du bul qalib moiqajqa osi gileb. Kaja naŋgi juŋgum joqetnjreqnab mequmosib unub dego kere a mequmesoqnej.

33 Naŋgi a tulaŋ ugeugeiyosib gisaŋ anjam gargekoba aqa jejamuq di laŋa qametoqneb. Deqa a mandamq endi olo sqasai. A aŋgro saiqoji unu deqa tamo qudei na aqa aŋgro bei qa marqa keresai.”

34 Itiopia tamo dena anjam di sisiyekritosiq Filip minjej, “Ni e merbe. Qotei aqa medabu o qaji tamo aqa anjam endi yai qa neŋgreŋyej? A segi qa kiyo tamo bei qa kiyo neŋgreŋyej?”

35 Onaqa Filip a anjam dena utru atsiq Qotei aqa anjam qudei ti turtosiq Yesus qa saiyoqnej.

36 Onaqa naŋgi gam dauryosib aiyoqnsib gam qalaq di ya bei sonaq unsibqa Itiopia tamo dena Filip minjej, “Ni une. Ya agide. Iŋgi bei na e getentbqa keresai. Deqa ni e yansbe.”

37 Onaqa Filip na minjej, “Ni are bulyosim ino areqalo kalil Yesus qa siŋgilatqam di e ni yansmqai.” Onaqa minjej, “E ijo areqalo Yesus Kristus qa siŋgilatosim poibqo, a Qotei aqa Ŋiri.”

38 Degsi minjsiqa aqa karis tigeltosiq naŋgi aiyel mandamq aisib Filip na a osiq yaq aisiq yansej.

39 Onaqa naŋgi aiyel yaq dena tigelonabqa Tamo Koba aqa Mondor na Filip loumtosiq osi gilsiqa sawa beiq di atnaqa Itiopia tamo a olo Filip unosai. A yanso ej deqa a tulaŋ areboleboleiyonaqa gam dauryosiq aiyej.

40 Onaqa Filip a Asdot qureq di brantosiq dena walweloqnsiqa qure qureq di Yesus aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsiq gilsiq Sisaria qureq di brantej.

9

Sol a are bulyosiq Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

1 Bati deqa Sol na tamo uŋgasari Tamo Koba Yesus dauryoqneb qaji naŋgi ugeugeinjrsim moiyotnjrqajqa siŋgila na maroqnej. Deqa a atra tamo gate aqaq gilsiqa minjej,

2 “Ni anjam bei neŋgreŋyosim ebimqa e anjam di osiy gilsiy Damaskus qureq di Juda tamo kokba naŋgi enjrqai. Enjritqa naŋgi na anjam di sisiyosib e odbibqa tamo uŋgasari Damaskus qureq di Yesus aqa gam dauryeqnub qaji naŋgi tontnjrsiy joqsiy Jerusalem bqai.”

3-4 Degsi minjnaqa anjam di neŋgreŋyosiq yonaqa walwelosi gilsiq Damaskus qure jojomyeqnaqa gamq di puloŋ siŋgila koba minjal ti laŋ goge na aqaq aisiq tulaŋ riaŋonaqa a uloŋosiq mandamq di ŋeiej. Ŋeiesosiqa Yesus aqa kakro quej. Yesus na minjej, “O Sol, ni kiyaqa e ugeugeibeqnum?”

5 Onaqa Sol na minjej, “O Tamo Koba, ni yai?” Onaqa minjej, “E Yesus agi ni na ugeugeibeqnum.

6 Deqa ni tigelosim Damaskus qureq gile. Gilsim dia tamo bei itqam. A na ni wau kiye yqam di mermqas.”

7 Onaqa tamo naŋgi Sol ombla walweloqneb qaji naŋgi Yesus aqa kakro
qusib ŋam ateb naŋgi tamo bei unosai. Deqa naŋgi ulaosib mequmosib
laŋa tigelesoqneb.
8 Onaqa Sol a mandamq dena tigelosiqa ŋam plaltej a sawa unqa
keresai. Deqa naŋgi a babaŋyosib Damaskus qureq osi gileb.
9 Sol a bati qalub ŋam qandimyonaq soqnej. Deqa a iŋgi bei uyosai. A
ya uyosai dego.
10 Damaskus qureq di tamo bei aqa ñam Ananaias a soqnej. A Yesus
dauryoqnej qaji. Tamo Koba a na aqa areqalo waqtetosiqa ŋeiobilqei na
minjej, “O Ananaias.” Onaqa minjej, “Tamo Koba, e agiende.”
11 Onaqa Tamo Koba a na minjej, “Ni tigelosimqa gam bei aqa ñam
Tiŋtiŋ di dauryosim gilsim Judas aqa talq di brantqam. Tarsus tamo bei
aqa ñam Sol a dia pailyoqnsiq unu di unqam.
12 E na Sol aqa areqalo waqtetonumqa a ŋeiobilqei na kumbra endegsi
unqo. Tamo bei aqa ñam Ananaias a bosim Sol aqaq di baŋ atimqa ŋam
poiyim sawa unqas.”
13-14 Onaqa Ananaias na kamba minjej, “O Tamo Koba, Sol a Jerusalem
dia ino tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ ugeugeinjreqnu. Atra tamo kokba
naŋgi na a qariŋyonab Damaskus qure endeq bej. A qure endia tamo
uŋgasari ino ñam metoqnsib pailmeqnub qaji naŋgi tontnjrsim joqsim
Jerusalem aiqajqa deqa bej. Tamo gargekoba naŋgi degsib mareqnab e
queqnum.”
15 Onaqa Tamo Koba a na Ananaias minjej, “Ni ijo anjam dauryosim
Sol aqaq gile. Sol a ijo wau tamo. E na a giltem deqa a ijo ñam osi
walwelosim sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi
ti mandor kokba ti Israel naŋgi ti ijo ñam ubtosim minjroqnqas.
16 A ijo ñam qa gulbe gargekoba itoqnqas. Gulbe di e na osoryoqnit
itoqnqas.”
17 Onaqa Ananaias na minjej, “Od, Tamo Koba, e ino anjam dauryqai.”
Osiqa tigelosiq gilsiq Sol soqnej qaji tal di gogetosiqa Sol aqaq di baŋ
atsiqa minjej, “O ijo was Sol, Tamo Koba Yesus agi gamq di a segi qa
babtonaq ni unem qaji a na e endegsi merbqo, ‘Ni gilsim Sol boletimqa
aqa ŋamdamu olo poiyqas. Yimqa Mondor Bole a Sol aqa are miligiq aisim
a siŋgilatqas.’ O Sol, Yesus na e degsi merbosiqa qariŋbqoqa agi e inoq
bonum.”
18 Ananaias na Sol degsi minjnaqa bati qujai deqa iŋgi bei qe gajige bul
Sol aqa ŋamdamuq dena uloŋonaq ŋam poiyonaqa sawa unej. Sawa unsiqa
tigelonaq Ananaias na Yesus aqa ñam na yansej.
19-20 Yansonaqa a iŋgi uynaqa jejamu siŋgilaej.

Sol a Damaskus qureq di maroqnej, “Yesus a Qotei aqa Ŋiri”

Sol a bati qudei Damaskus qureq di tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb
qaji naŋgi koba na korooqneb. A Juda naŋgo Qotei tal dego miligiq
giloqnsiqa naŋgi endegsi minjroqnej, “Yesus a Qotei aqa Ŋiri.”
21 Yeqnaqa tamo uŋgasari aqa anjam quoqneb qaji naŋgi tulaŋ pru-
goqnsib maroqneb, “Niŋgi uniy. Sol a Yesus aqa anjam mare mare
laqnu. A nami Jerusalem dia tamo uŋgasari Yesus aqa ñam metoqnsib
pailyeqnub qaji naŋgi ugeugeinjroqnej. Osiqa Damaskus endia dego
naŋgi tontnjrsim atra tamo kokba naŋgoq olo joqsim aiqajqa bej.” Tamo
uŋgasari naŋgi degsib maroqnsib tulaŋ prugoqneb.

22 Sol a siŋgila na Qotei aqa wau yeqnaqa aqa siŋgila ti powo ti tulaŋ
kobaoqnej. Deqa a Qotei aqa anjam geregere plaltoqnsiqa endegsi maro-
qnej, “Yesus a bole Kristus Qotei na qariŋyej qaji.” Degsi mareqnaqa
Juda tamo kokba Damaskus di soqneb qaji naŋgi aqa anjam qalotqa
keresaiinjroqnej.

Juda tamo kokba naŋgi Sol qalsib moiyotqajqa maroqneb

23 Onaqa bati gargekoba yala koboonaqa Juda tamo kokba naŋgi
koroosib mareb, “Iga Sol qalsim moiyotqom.”
24-25 Naŋgi degsib marsibqa Sol a ulaŋaim deqa naŋgi qolo ti qanam
ti qure aqa siraŋme kalil taqatesoqneb. Taqatesonabqa tamo uŋgasari
Sol dauryoqneb qaji naŋgi na qolo a osib gumbaq di jigsib qure aqa jeŋ
gogetosib sil na gumba tontosib goge na ura uratonab jeŋ qalaq aiyej.

Sol a Jerusalem aisiq di soqnej

26 Bunuqna Sol a walwelosiqa Jerusalem di brantosiq tamo uŋgasari
Yesus dauryoqneb qaji naŋgoq gilsiqa minjrej, “E niŋgi koba na Qotei aqa
wau ojqom.” Degsi minjrnaqa naŋgi a ulaiyosib saidyeb. Di kiyaqa? A
Yesus dauryoqnej di naŋgi poinjrosai deqa.
27 Onaqa Barnabas na Sol osiqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgoq
gilsiqa Sol a nami gamq di Tamo Koba unnaqa anjam minjej qaji deqa
naŋgi sainjrej. Sol a Damaskus dia Yesus aqa ñam na anjam mare mare
laqnej a ulaosaioqnej deqa ti Barnabas na naŋgi sainjrej.
28 Deqa naŋgi Sol osib koba na soqneb. Sosibqa Sol a Jerusalem dia
Tamo Koba aqa ñam na anjam mare mare laqnej. A ulaosaioqnej.
29 Bati bei Sol a Juda tamo qudei ti anjam na qotoqneb. Tamo naŋgi
di Grik anjam maro qaji. Naŋgi Sol ombla anjam na qotsibqa naŋgi a qa
ugeosib mareb, “Iga Sol qalsim moiyotqom.”
30 Onaqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi deqa qusibqa Sol osib Sisaria
qureq osi gileb. Gilsib dena Sol qariŋyonabqa Tarsus qureq gilej.
31 Bati deqa Judia sawaq di, Galili sawaq di, Samaria sawaq di dego
tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi geregere lawo
na soqneb. Naŋgi bati gaigai Tamo Koba aqa sorgomq di sonabqa
Mondor Bole na are siŋgilatetnjroqnej. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are
bulyoqnsib Kristen naŋgo miligiq aiyeqnab naŋgi tulaŋ kobaoqneb.

Pita na Ainias boletej

32 Ariya Pita a sawa bei beiq di laqnsiqa gilsiq Lida qureq di brantej.
Brantosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari qure dia soqneb qaji naŋgi
itnjrej.
33-34 Dia tamo bei soqnej aqa ñam Ainias. A jejamu laiyonaq soqnej.
Wausau 8 a bijalq di ŋeiesoqnej. Onaqa Pita na unsiqa minjej, “Ainias,
Yesus Kristus na ni boletmqo. Deqa ni tigelosim ino bijal qale.” Degsi
minjnaqa aqa jejamu siŋgilaonaq a tigelej.
35 Onaqa tamo uŋgasari kalil Lida qure ti Saron sawa ti dia soqneb qaji
naŋgi tamo di boleonaq unsibqa naŋgi are bulyosib Tamo Koba qa naŋgo
areqalo siŋgilateb.

Pita na Tabita tigeltej

36 Jopa qureq di uŋa bei soqnej aqa ñam Tabita. A Yesus dauryoqnej
qaji. Grik anjam na aqa ñam Dorkas. A uŋa bolequja. A gaigai

kumbra tulaŋ bolequja yoqnsiqa tamo uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi lueinjroqnsiq iŋgi anainjroqnej.

37 Bati bei a maiyosiq moiyej. Moinaqa unа qudei na aqa jejamu yansosib warum bei goge di atnab soqnej.

38 Lida qure di Jopa qure jojom. Deqa Jopa qureq di tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi Pita a Lida qureq di soqnej di qusibqa tamo aiyel qariŋnjrnab aisib Pita minjeb, “Ni urur au. Ni iga daurgosim koba na Jopa qureq gilqom.”

39 Onaqa Pita a tigelosiqa naŋgi daurnjrsiqa koba na gilsib Jopa qureq di branteb. Brantonabqa naŋgi Pita osib unа moiyej qaji aqa warum miligiq gileb. Gilnabqa unа qobul kalil naŋgi Pita aqa areq di koroosib akamoqneb. Osib gara jugo ti gara tugo ti nami Dorkas a naŋgi koba na sosibqa gereiyeleŋej qaji di Pita osoryeb.

40 Onaqa Pita a naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil oqediy.” Degsi minjrnaqa naŋgi oqedonab siŋga pulutosiq Qotei pailyej. Pailyosiq koboonaqa unа moiyej qaji aqa areq gilsiqa minjej, “O Tabita, ni tigel.” Degsi minjnaqa a ŋam plaltosiqa Pita unsiq tigelosiq awoej.

41 Onaqa Pita na aqa baŋ ojsiq tigeltej. Tigeltosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti unа qobul naŋgi ti metnjrnaqa naŋgi warum miligiq bosib Tabita uneb a ŋambile soqnej.

42 Onaqa Jopa qureq di tamo uŋgasari kalil naŋgi maŋwa deqa qusibqa naŋgi gargekoba Tamo Koba qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

43 Onaqa Pita a bati gargekoba yala Jopa qureq di soqnej. Tamo bei wagme aqa jegara na iŋgi iŋgi gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di a ombla soqneb.

10

Laŋ aŋgro bei na Kornilius anjam minjej

1 Sisaria qureq di tamo bei soqnej aqa ñam Kornilius. A Rom tamo. A qaja tamo naŋgo gate. A na qaja tamo 100 naŋgi taqatnjroqnej. Qaja tamo naŋgi di Itali sawa qaji.

2 Kornilius a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. Deqa tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi a ti Qotei aqa sorgomq di soqneb. Juda naŋgi iŋgi iŋgi saiinjreqnaqa a naŋgi silali qa aqaryainjroqnej. A bati gaigai Qotei pailyoqnej.

3 Ariya bati bei seŋ keliŋtonaqa Qotei na Kornilius aqa areqalo waqtetonaqa ŋeio bulosiqa Qotei aqa laŋ aŋgro bei aqaq bonaq unej. Unnaqa laŋ aŋgro dena minjej, “O Kornilius.”

4 Onaqa Kornilius na laŋ aŋgro di koqyosiqa tulaŋ ulaugetosiq minjej, “O Tamo Koba, ni kiyaqa ijoq bonum?”

Onaqa laŋ aŋgro dena minjej, “Qotei a gaigai ino pailyo queqnu. Juda naŋgi iŋgi iŋgi saiinjreqnaqa ni na naŋgi aqaryainjreqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni qa tulaŋ areboleboleiyeqnu.

5 Deqa ni que. Ni na tamo qudei naŋgi qariŋnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a itqab. A itosib osib babqa a na anjam bei ni mermqas.

6 A tamo bei wagme aqa jegara na iŋgi iŋgi gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di unu. Aqa tal agi alile qalaq di unu.”

7 Laŋ aŋgro dena Kornilius anjam degsi minjsiq olo ulaŋonaqa Kornilius na aqa kaŋgal tamo aiyel metnjrnaqa aqa areq beb. Qaja tamo qujai dego

metonaq aqa areq bej. Qaja tamo di a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. A bati gaigai Kornilius ombla sosiqa wauetoqnej.

8 Onaqa Kornilius na anjam kalil laŋ aŋgro a marej qaji di naŋgi qalub minjrsiqa qariŋnjrnaq Jopa qureq aiyeb.

Pita a ŋeio bulej

9 Naŋgi walwelosi aisib gamq di qoloinjrnaqa ŋereŋeb. Olo nebeonaqa tigelosib aisib Jopa qure jojomyeqnabqa bati qujai deqa Pita a Qotei pailyqa osiqa warum bei gogeqsi deq oqej. Di qanam jige.

10-11 Oqsiq warum dia sonaqa a mamyonaqa uŋa qudei naŋgi minjrnaqa iŋgi goiyeteb. Iŋgi goiyeqnabqa Qotei na Pita aqa areqalo waqtetonaqa a ŋeio bulej. A ŋeio bulosiqa laŋ waqonaq iŋgi bei gara kobaquja bul plalosiq mutu qolqeq di ojeleŋosib laŋ goge dena ura uratonab aiyeqnaq unej.

12 Gara miligiq di wagme utru segi segi soqneb. Bel ti bauŋ ti amal ti bagu ti qebari ti sonab unjrej.

13 Unjrsiqa kakro bei quej. A marej, “Pita, ni tigelosim wagme bei qalsim uye.”

14 Onaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge uge deqaji e nami uyosaioqnem. Wagme deqaji uyqajqa di getento koba.”

15 Osiqa Pita a kakro di olo quej. A marej, “Iŋgi iŋgi e jiga saiqoji qa maronum di ni olo uge qa maraim.”

16 Gara di degsi aiyoqalubtosiqa olo torei oqej.

17 Ŋeio di aqa utru Pita a poiyosai. Deqa a are koba qalsiq soqnej. Onaqa tamo qalub Kornilius na qariŋnjrej qaji naŋgi Jopa qureq di brantosib tamo qudei naŋgi endegsib nenemnjreb, “Saimon aqa tal qabi unu?” Degsib nenemnjrnabqa naŋgi na minjreb, “Saimon aqa tal agide.” Onaqa naŋgi walwelosib Saimon aqa tal meq di tigeleb.

18 Tigelosib maosib mareb, “Saimon ñam bei Pita a tal endi unu e?”

19 Pita a ŋeio deqa are koba qaleqnaqa Qotei aqa Mondor na minjej, “Ni que. Tamo qalub bosib ni qa maronub.

20 Deqa ni tigelosim naŋgi daurnjrsim gile. Ni are gulbeimaiq. E na naŋgi qariŋnjronum bonub.”

21 Onaqa Pita a tal uratosiq mandamq aisiq naŋgo areq di brantosiq minjrej, “Niŋgi tamo ŋameqnub qaji agi e di. Niŋgi kiyaqa bonub?”

22 Onaqa naŋgi na minjeb, “Qaja tamo gate aqa ñam Kornilius a tamo bolequja. A Qotei aqa sorgomq di sosiqa kumbra bole dauryeqnu. Juda kalil naŋgi a qa mareqnub, ‘A tamo bolequja.’ Ni que. Ya bilaq Qotei aqa laŋ aŋgro bei a Kornilius aqaq di brantosiq minjej, ‘Ni tamo qudei naŋgi qariŋnjrimqa aisib Pita minjib ino talq bosim anjam bei mermim quqwam.’ ”

23 Onaqa Pita a naŋgo anjam di qusiqa naŋgi joqsiqa tal a soqnej qaji dia koba na soqneb. Ŋereŋosib nebeonaqa Pita a naŋgi koba na tigelosib gileb. Jopa tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji naŋgi dego koba na gileb.

Pita a Kornilius aqa talq gilej

24 Naŋgi gilsib gamq di qoloinjrnaqa ŋereŋeb. Olo nebeonaqa naŋgi tigelosib gilsib Sisaria qureq di branteb. Kornilius a naŋgi qa tariŋoqnsiq ŋam atoqnej. A na aqa tamo si naŋgi ti aqa segi leŋ naŋgi ti kalil minjrnaq bosib a ti koroosib tariŋoqneb.

25 Onaqa Pita a gilsiqa Kornilius aqa talq di brantej. Brantosiqa tal
gogetonaqa Kornilius a bosiqa Pita aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa a
biŋiyej.
26 Onaqa Pita na Kornilius tigeltosiq minjej, “Ni tigel. Ni e biŋibaim. Aqo
ombla mandam tamo.”
27 Degsi minjsiqa naŋgi ombla anjam qairosib warum bei miligiq gileb.
Warum miligiq di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi koroesonab unjrej.
28 Unjrsiqa minjrej, “Niŋgi qalie, e Juda tamo. Niŋgi Juda tamo sai.
Niŋgi sawa bei qaji. Deqa gago Juda kumbra agiende. Iga nuŋgo
tal gogetqajqa getento koba. Iga niŋgi koba na laqajqa dego getento
koba. Moses aqa dal anjam nami degsi neŋgreŋyej unu. Ariya Qotei
na e endegsi merbej, ‘Sawa bei bei qaji naŋgi ijo ŋamgalaq di tamo uge
edegaim.’ Qotei na e degsi merbej.
29 Deqa niŋgi e qa anjam qariŋyonab e nuŋgo anjam gotraŋyosai. E
nuŋgo anjam dauryosim bosim nuŋgo tal gogetonum. Deqa niŋgi mer-
biy, niŋgi kiyaqa e qa anjam qariŋyeb?”
30-31 Onaqa Kornilius na Pita minjej, “Ya ya endi bati qolqe gilqo seŋ
bati kere endego seŋ keliŋtonaqa e pailyeqnamqa tamo bei gara tulaŋ
qat jigsiqa bosiq ijo ulatamuq di tigelosiqa merbej, ‘O Kornilius, Qotei a
gaigai ino pailyo queqnu. Juda naŋgi iŋgi iŋgi saiinjreqnaqa ni na naŋgi
aqaryainjreqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni qa tulaŋ
areboleboleiyeqnu.
32 Deqa ni que. Ni na tamo qudei naŋgi qariŋnjrimqa Jopa qureq aisib
dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a itqab. A itosib osib babqa
a na anjam bei ni mermqas. A tamo bei wagme aqa jegara na iŋgi iŋgi
gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di unu. Aqa tal agi alile qalaq di
unu.’
33 Laŋ aŋgro na e degsi merbonaqa e tamo qudei naŋgi urur
qariŋnjrnam Jopa qureq aisib inoq di branteb. Brantonabqa ni na naŋgi
daurnjrsim agi ijo talq bonum. Deqa e ni qa tulaŋ areboleboleibqo.
Endego iga kalil endia koroosimqa Qotei aqa ŋamgalaq di awejunum.
Deqa anjam kalil Tamo Koba a na ni mermej qaji di mergimqa iga
quqwom.” Kornilius na Pita degsi minjej.

Pita a anjam bole palontej

34 Onaqa Pita a tigelosiqa naŋgi endegsi minjrej, “Endego e qalieonum,
Qotei a tamo qudei bole qa maroqnsiq olo tamo qudei uge qa maro-
saieqnu. Aqa ŋamgalaq di tamo kalil kerekere unub.
35 Deqa sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari kumbra bole bole yoqnsib
Qotei aqa sorgomq di unub qaji naŋgi Qotei na tulaŋ areinjreqnu.
36 Bole, nami Qotei na aqa anjam bole qariŋyonaqa Israel naŋgo segiq
aiyej. Anjam bole di aqa damu endegsi unu. Tamo uŋgasari naŋgi Qotei ti
ombla jeu atoqnsib sonabqa Yesus Kristus na jeu kobotej. Yesus a tamo
kalil naŋgo Tamo Koba.
37 Niŋgi qalie, Jon a bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yanso qa anjam minjro-
qnej. Bati deqa Yesus Nasaret qaji a Galili sawaq di aqa wau utru atsiqa
walweloqnsiqa Judia sawa naŋgo qure kalil keretoqnsiq wauoqnej.
38 Qotei na aqa Mondor Bole ti aqa siŋgila ti Yesus yonaqa a walweloqn-
siqa kumbra bole bole yoqnej. Yoqnsiqa tamo uŋgasari Satan na ugetnjro
qaji naŋgi kalil boletnjroqnej. Qotei a Yesus ombla soqneb deqa a siŋgila
ti wauoqnej.

39 Yesus a Juda naŋgo sawa ti Jerusalem qure ti dia maŋwa gargekoba
yeqnaqa iga gago ŋamdamu na unoqnem. Iga deqa bini saoqnsim
laqnum. Ariya naŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di qalsib moiyoteb.
40 Bati qalub koboonaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltonaqa a
tigelosiqa gago ŋamdamuq di branteqnaqa iga unoqnem.
41 A Juda kalil naŋgo ŋamdamuq di brantosaioqnej. Iga Qotei na aqa
anjam mare mare laqajqa giltgej qaji gagoq di segi brantoqnej. Agi a
subq na tigelosiqa iga koba na awooqnsimqa iŋgi ti ya ti uyoqnem.
42 A na mergej, 'E segi qujai Qotei na giltbej qaji. Deqa mondoŋ e na
tamo ŋambile so qaji ti tamo moreŋo qaji ti naŋgi peginjrqai. Niŋgi na
tamo uŋgasari naŋgi e qa degsib minjroqniy.' Yesus na iga degsi mergej.
43 O ijo was, Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi nami en-
degsib maroqneb, 'Qotei na tamo uŋgasari kalil Kristus qa naŋgo areqalo
siŋgilatqab qaji naŋgi aqa ñam na naŋgo une kobotetnjrqas.' "

Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi aqa Mondor Bole enjrej

44-46 Pita a anjam degsi mareqnaqa bati qujai deqa Mondor Bole aisiqa
tamo kalil Pita aqa anjam quoqneb qaji naŋgo meŋ bulyetnjrnaqa naŋgi
qure utru segi segi naŋgo anjam poinjrnaqa mareleŋoqneb. Maroqnsib
Qotei aqa ñam soqteqnabqa Juda Kristen Pita koba na beb qaji naŋgi di
qusibqa tulaŋ prugeb. Di kiyaqa? Bati di Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi
dego aqa Mondor enjrej deqa. Onaqa Pita a endegsi marej,
47 "Iga Juda tamo unum. Iga nami Qotei aqa Mondor em. Dego kere
bini sawa bei bei qaji naŋgi aqa Mondor onub. Deqa tamo bei na iga
naŋgi yansnjrqajqa saidgwa keresai."
48 Osiqa naŋgi minjrej, "Niŋgi Yesus Kristus aqa ñam na yanso oiy."
Degsi minjrnaqa naŋgi na yanso osib Pita minjeb, "Ni bati qudei iga koba
na endi sqom." Degsi minjnabqa a naŋgi koba na soqneb.

11

Pita a Jerusalem aiyej

1 Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ti Yesus aqa tamo uŋgasari kalil
Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ti anjam endegsib queb, "Sawa bei bei
qaji naŋgi dego Qotei aqa anjam osib naŋgo areqaloq di siŋgilateb."
2 Onaqa bati bei Pita a Jerusalem aisiq di sonaqa Juda tamo qudei Yesus
dauryoqneb qaji naŋgi na Pita ŋiriŋtosib minjeb,
3 "Sawa bei bei qaji naŋgi muluŋ unosaieqnub. Deqa ni kiyaqa naŋgo
tal gogetosim naŋgi ti awoosim iŋgi uyoqnem?"
4 Onaqa Pita a naŋgo anjam di qusiqa utruq na anjam endegsi sainjrej,
5 "E Jopa qureq di pailyeqnamqa Qotei na ijo areqalo waqtetbonaqa e
ŋeio bulem. E ŋeio bulosimqa iŋgi bei gara kobaquja bul plalosiq mutu
qolqeq di ojeleŋosib laŋ goge na ura uratonab ijo ulatamuq ainaq unem.
6 Unsim geregere gara miligi peleiyosim wagme utru segi segi unjrem.
Wagme juwaŋ ti amal ti bagu ti qebari ti gara miligiq di sonab unjrem.
7 Unjrsimqa kakro bei quem. A merbej, 'O Pita, ni tigelosim wagme bei
qalsim uye.'
8 Onaqa e marem, 'O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge uge deqaji e
nami uyosaioqnem. Wagme uge deqaji uyqajqa di getento koba.'
9 Onaqa kakro di a olo laŋ goge na brantej. A marej, 'Iŋgi iŋgi e jiga
saiqoji qa maronum di ni olo uge qa maraim.'

10 Gara di degsi aiyoqalubtosiqa wagme kalil gara ti olo torei goge oqej.
11 “Bati qujai deqa tamo qalub naŋgi bosib e soqnem qaji tal meq di
tigeleb. Tamo bei na naŋgi Sisaria qureq dena qariŋnjrnaq ijoq beb.
12 Bonab Qotei aqa Mondor na e merbej, ‘Ni tigelosim naŋgi qalub
daurnjrsim gile. Ni are gulbeimaiq.’ Degsi merbonaqa e tigelosim naŋgi
qalub daurnjrsim Yesus aqa tamo 6 agi endia tigelejunub qaji naŋgi koba
na gilem. Gilsim Sisaria qureq di brantosim tamo di aqa tal gogetem.
13-14 Gogetonamqa tamo dena iga endegsi saigej, ‘Laŋ aŋgro bei a
bosiqa ijo talq endi tigelesonaq e unem. Unnamqa merbej, “Ni na tamo
qudei naŋgi qariŋnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon
ñam bei Pita a itqab. A itosib osib babqa a na ni Qotei aqa anjam
mermimqa anjam dena Qotei na ni oqas. Osim tamo uŋgasari kalil ni
ombla tal qujaiq endi unub qaji naŋgi dego eleŋqas.” ’
15 O ijo was, tamo dena iga degsi saigonaqa e kamba anjam marqa
yeqnamqa Mondor Bole a tamo kalil tal dia koroesoqneb qaji naŋgoq
aiyej. Mondor a nami iga Juda gagoq aiyej dego kere naŋgoq aiyej.
16 Naŋgoq ainaqa e unsimqa Tamo Koba aqa anjam nami marej qaji
deqa olo are qalem. Agi a endegsi marej, ‘Jon a ya na tamo uŋgasari naŋgi
yansnjroqnej. Ariya e Mondor Bole aqa siŋgila na niŋgi yansŋgwai.’
17 O ijo was niŋgi quiy. Iga nami Tamo Koba Yesus Kristus qa gago
areqalo siŋgilatonamqa Qotei na aqa Mondor Bole iga egej. Bini sawa bei
bei qaji naŋgi dego Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnabqa Qotei na aqa
Mondor naŋgi enjreqnu. Deqa Qotei aqa wau di e na getentqa keresai.”
18 Onaqa Juda tamo Pita ŋiriŋteb qaji naŋgi aqa anjam di qunabqa
naŋgo ŋiriŋ koboej. Deqa naŋgi Qotei aqa ñam soqtosib mareb, “Bole,
Qotei a sawa bei bei qaji naŋgi dego are bulyetnjreqnu. Deqa naŋgi dego
ŋambile gaigai sqab.”

Antiok qureq di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyoqneb

19 Ariya Juda tamo Stiven qaleb qaji naŋgi na Kristen naŋgi ugeugein-
jreqnab segi segi jaraiyosib Fonisia sawa ti Saiprus nui ti Antiok qure ti
deq gileleŋeb. Gilsib dia Qotei aqa anjam mare mare laqneb. Laqnsibqa
Juda naŋgi segi Qotei aqa anjam minjroqneb. Sawa bei bei qaji naŋgi
Qotei aqa anjam minjrosaioqneb.
20 Ariya Kristen qudei naŋgi Saiprus ti Sairini ti dena tigelosib Antiok
qureq aisib Grik naŋgi dego Tamo Koba Yesus aqa anjam bole minjro-
qneb.
21 Kristen naŋgi di Tamo Koba aqa siŋgila ti wauoqneb deqa tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib are
bulyoqneb.
22 Onaqa Yesus aqa tamo uŋgasari Jerusalem di soqneb qaji naŋgi
kumbra deqa qusibqa Barnabas qariŋyonab Antiok gilej.
23 Antiok gilsiqa Qotei a Grik naŋgi qa dego are boleiyoqnsiqa
aqaryainjroqnej di unej. Unsiqa tulaŋ areboleboleiyej. Deqa a na
naŋgi kalil are siŋgilatetnjroqnsiqa minjroqnej, “Niŋgi Tamo Koba a gaigai
dauryoqnsib soqniy.”
24 Barnabas a tamo bolequja. Mondor Bole aqaq di sonaqa a siŋgila
ti wauoqnej. Aqa areqalo kalil Tamo Koba Yesus qa siŋgilatosiq soqnej.
Deqa a Yesus aqa anjam mareqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
quoqnsib Yesus aqaq boqneb.
25 Ariya bati bei Barnabas a Sol ŋamqajqa marsiq Tarsus qureq gilej.

26 Gilsiq Sol ŋamosiq itosiq ombla puluosib Antiok olo aiyeb. Aisib
dia wausau qujai Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi koba na wauoqneb.
Wauoqnsibqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Qotei aqa anjam
minjroqneb. Antiok dia tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgo ñam
Kristen wainjreb.
27 Onaqa bati bei Qotei aqa medabu o qaji tamo qudei naŋgi Jerusalem
dena walwelosib Antiok beb.
28 Bei aqa ñam Agabus. Naŋgi Antiok bonabqa Qotei aqa Mondor na
Agabus medabu siŋgilatetonaqa a tigelosiqa marej, “Sawa sawa kalilq di
naŋgi mam koba oqab.” Agabus a degsi marej. Mam di bunuqna Mandor
Koba Klodius aqa bati qa brantej.
29 Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi Agabus aqa anjam di qusibqa naŋgi
naŋgo segi segi silali soqnej di koroiyeb. Koroiyosib naŋgo Kristen was
Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi aqaryainjrqa marsib silali qariŋyonab
naŋgoq aiyej.
30 Silali di naŋgi Barnabas Sol wo enjrnabqa naŋgi na osi aisib Kristen
gate Judia sawaq di soqneb qaji naŋgo baŋq di ateb.

12

Herot na Pita ojsiqa tonto talq di waiyej

1 Bati deqa Mandor Herot na Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi
ojeleŋosiqa ugeugeinjroqnej.
2 Osiqa a na qaja tamo bei qariŋyonaqa gilsiq Jon aqa was Jems serie na
qalnaq moiyej.
3 A degyonaqa Juda tamo kokba naŋgi areboleboleinjrej di qalieosiq
deqa Pita dego ojej. Bati di Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Yori Bati Koba.
4 Herot a Pita ojsiqa tonto talq di waiyosiqa qaja tamo 16 naŋgi
minjrnaqa naŋgi Pita taqatesoqneb. Herot a endegsi are qalej, “Yori
bati koba ñam Pasova di koboamqa e Pita osiy Juda naŋgo ulatamuq di
tigeltqai.”
5 Pita a tonto talq di sonaqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi siŋgila na
Pita qa pailyoqneb.

Laŋ aŋgro bei a bosiqa Pita tonto talq dena oqeq atej

6 Herot a marej, “Nebeamqa e na Pita osiy Juda naŋgo ulatamuq di
tigeltqai.” Qolo deqa qaja tamo aiyel na Pita osib tonto tal miligiq di
warum beiq waiyosib ambletosib sil kokba aiyel na tontonab ŋeiesoqnej.
Qaja tamo qudei naŋgi tonto tal siraŋme jojomq di tigelesosib taqato-
qneb.
7 Onaqa qolo qujai deqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a warum miligiq
di brantoqujatej. Aqa riaŋ na warum di tulaŋ suwantej. Onaqa laŋ aŋgro
dena Pita jar baŋgaq di kontosiqa dudumyej. Dudumyosiq minjej, “Ni
tigeloqujat.” Degsi minjnaqa sil kokba aiyel Pita aqa baŋ qoseb qaji di
pambloŋosib uloŋeb.
8 Onaqa laŋ aŋgro na olo Pita minjej, “Ino gara tigsim ino siŋga tatal
jige.” Onaqa Pita a degyonaqa olo minjej, “Ino gara jugo dego jigsim e
daurbe.”
9 Degsi minjnaqa Pita a warum di uratosiq laŋ aŋgro dauryosiq gilej.
Laŋ aŋgro a bole Pita oqeq atej di Pita a poiyosai. A are qalej, “E
ŋeiobilqeionum kiyo?”

10 Naŋgi walwelosib qaja tamo bei tonto tal taqatesoqnej qaji di buŋyosib gilsib olo qaja tamo bei buŋyosib siraŋme kobaquja ain na gereiyo qaji di brantonab siraŋ a segi waqonaqa naŋgi aiyel oqedeb. Siraŋme di tonto talq dena oqedosim qureq aiqajqa siraŋme. Naŋgi siraŋme dena oqedosib gam dauryosib giloqnsib laŋ aŋgro na Pita uratosiq ulaŋej.

11 Onaqa Pita a poiyonaqa marej, “Bole. Endego e qalieonum, Juda naŋgi e lubqa laqnabqa Tamo Koba a na aqa laŋ aŋgro qariŋyqoqa bosiq e aqaryaibosiqa Herot aqa baŋq dena e oqo.”

12 Pita a degsi poiyonaqa walwelosi gilsiq Jon aqa ñam bei Mak aqa ai Maria aqa talq di brantej. Tal miligiq di Kristen gargekoba naŋgi koroesosib Pita qa pailyoqneb.

13-14 Onaqa Pita a tal meq di brantosiqa siraŋmeq di tigelosiq kindokindoŋosiq maeqnaqa kaŋgal uŋa bei aqa ñam Roda a bosiqa siraŋ waqtqa osiqa Pita aqa kakro qusiq tulaŋ areboleboleiyej. Onaqa a siraŋ waqtqa uratosiqa olo urur ti warum miligiq gilsiqa naŋgi minjrej, “Pita bqo agi tal meq di tigelejunu!”

15 Onaqa naŋgi na minjeb, “Ni nanarionum. Di Pita sai.” Degsi minjnabqa a tulaŋ siŋgilaosiqa minjrej, “E nanariosai. E bole maronum. Pita a bqo aqa kakro quonum.” Onaqa naŋgi na minjeb, “Di Pita sai. Di aqa laŋ aŋgro kiyo?”

16 Onaqa Pita a siraŋmeq di tigelesosiqa kindokindoŋeqnaqa naŋgi kalil bosib siraŋ waqtosib Pita unsib tulaŋ prugeb.

17 Onaqa Pita a aqa baŋ soqtonaqa naŋgi kirionabqa Tamo Koba a na tonto talq dena oqeq atej deqa naŋgi sainjrej. Osiqa minjrej, “Niŋgi gilsib Yesus aqa tamo uŋgasari kalil Jems ombla endegsib minjriy, ‘Pita a tonto talq dena oqedqo.’ ” Pita a naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiq tal beiq gilej.

18 Nebeonaqa qaja tamo tonto tal taqatesoqneb qaji naŋgi ŋam ateb Pita a tonto talq di sosai. Naŋgi degsi unsibqa tulaŋ ulaugetosib are koba qaloqnsib maroqneb, “Pita a qabitqo?”

19 Onaqa Herot na aqa qaja tamo qudei naŋgi minjrej, “Niŋgi tonto talq gilsib Pita osib boiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi tonto talq gilsib Pita qa ŋamonab ugeinjrej. Ugeinjrnaqa olo puluosib aisib Herot minjeb, “Pita a tonto talq di sosai.” Degsib Herot minjnabqa a segi gilsiq qaja tamo tonto tal taqatesoqneb qaji naŋgi nenemnjrnaqa minjeb, “Pita a qabitqo kiyo di iga qaliesai.” Naŋgi degsib Herot minjnabqa a na aqa qaja tamo qudei naŋgi minjrej, “Naŋgi Pita geregere taqatosai deqa niŋgi na naŋgi ñumib moreŋqab.” Osiqa bunuqna Herot a Judia sawa uratosiqa Sisaria qureq gilsiq di soqnej.

Herot a moiyej

20 Herot a nami Tair qure ti Saidon qure ti naŋgi qa ŋiriŋugetej. Deqa tamo uŋgasari qure aiyel dia soqneb qaji naŋgi koroosib mareb, “Iga tamo qudei qariŋnjrimqa naŋgi Sisaria qureq aisib Herot aqa are latetqab. Yim aqa ŋiriŋ koboqas.” Naŋgi degsib marsib tamo qudei qariŋnjrnabqa naŋgi aisib Herot aqa talq di brantosib tal taqato tamo aqa ñam Blastus endegsib minjeb, “Ni na Herot minjim a odimqa iga a ombla qairqom. Yim aqa ŋiriŋ koboqas.” Sawa kalil Herot a taqatoqnej qaji naŋgoq dena Tair ti Saidon ti naŋgi na iŋgi awaiyoqneb. Utru deqa naŋgi Herot aqa

ŋiriŋ kobotqajqa mareb. Onaqa Blastus a naŋgo anjam di qusiqa gilsiq Herot minjej.

21 Minjnaqa Herot a qusiqa odosiqa naŋgi koba na qairqajqa bati atej. Bati brantonaqa naŋgi koroonabqa Herot a naŋgi anjam bei minjrqa osiqa mandor kokba naŋgo wala gaigai jigeqnub deqaji bei jigsiqa aqa awo jaram kobaq di awoosiq naŋgi anjam minjroqnej.

22 Minjreqnaqa tamo uŋgasari koroesoqneb qaji naŋgi aqa anjam di quoqnsib tulaŋ areboleboleinjrnaqa leleŋosib maroqneb, “Herot a mandam tamo sai. A dego qotei bei. Deqa a anjam degsi mareqnu.”

23 Herot a Qotei bole aqa ñam soqtosai. A aqa segi ñam soqtoqnsiqa anjam maroqnej. Deqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei urur aisiq Herot a ma uge yonaqa aqa bi ani ambli na uynab a moiyej.

24 Bati deqa Tamo Koba aqa anjam tulaŋ kobaoqnsiqa qure qure kalil keretoqnej.

25 Onaqa Barnabas Sol wo naŋgi Jerusalem dia naŋgo wau kobotosib olo puluqa laqnsib Jon aqa ñam bei Mak a osib koba na Antiok qureq gileb.

13

Antiok qureq di Kristen naŋgi na Barnabas Sol wo giltnjreb

1 Antiok dia Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti Qotei aqa anjam plalto tamo naŋgi ti Kristen naŋgo ambleq di soqneb. Naŋgo ñam agiende. Bei Barnabas. Bei Simeon aqa ñam bei Niger. Bei Lusius. A Sairini qaji. Bei Manain. A nami Mandor Herot ombla tal qujaiq di aŋgro kiñilala sosib boleeb. Bei Sol.

2 Naŋgi Tamo Koba a qa louoqnsib iŋgi ti ya ti uratosib sonabqa Mondor Bole na naŋgi minjrej, “Niŋgi Barnabas Sol wo naŋgi aiyel giltnjrsib qariŋnjribqa naŋgi gilsib wau e na enjronum qaji di ojqab.”

3 Onaqa naŋgi iŋgi ti ya ti uratosib pailyosib naŋgo aiyel gateq di baŋ atsib qariŋnjrnab gileb.

Saiprus nuiq di Barnabas Sol wo naŋgi Yesus aqa anjam bole maroqneb

4 Mondor Bole na naŋgi aiyel qariŋnjrnaq gilsib Selusia qureq di brantosib dia qobuŋ bei gogetosib qobuŋ na gilsib Saiprus nuiq di branteb.

5 Brantosib Salamis qureq di tiryosib dena naŋgi siŋga na walweloqnsib Juda naŋgo Qotei tal qudei miligiq giloqnsib Qotei aqa anjam minjre minjre laqneb. Jon aqa ñam bei Mak a naŋgi aiyel daurnjrsiq aqaryainjroqnej.

6 Naŋgi Saiprus nui aqa qure kalil keretosib Pafos qureq di branteb. Osib qure dia quñam tamo bei aqa ñam Barjisas iteb. A Juda tamo. A na tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa endegsi minjroqnej, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”

7-8 Rom naŋgo gate koba bei aqa ñam Sergius Paulus a Pafos qureq di soqnej. Barjisas a gaigai Sergius Paulus dauryosiq laqnej. Sergius Paulus a qalie tamo kobaquja. A na Barnabas Sol wo naŋgi metnjrnaqa aqa areq bosib Qotei aqa anjam minjoqneb. Onaqa Barjisas (Grik anjam na aqa ñam Elimas) a are qalej, “E na Barnabas Sol wo naŋgo anjam gegentoqnqai. Sergius Paulus a Yesus qa aqa areqalo siŋgilato uge.”

9-10 Sol aqa ñam bei Pol. Mondor Bole a Pol aqa miligiq aisiq siŋgila yonaqa a na Elimas koqyosiq minjej, “Ni Satan aqa aŋgro. Ni kumbra bole kalil jeutosim laqnum. Ni gisaŋ anjam marqajqa ino areqaloq di

maqejunu. Ni gisaŋ kumbra yqajqa tulaŋ siŋgilaeqnum. Ni Tamo Koba aqa anjam bole beltoqnsimqa olo gisaŋ anjam segi mareqnum. Ino kumbra uge di ni uratqa keresai.

11 Deqa ni que. Endego Tamo Koba aqa siŋgila inoq aiyimqa ni ŋamdamu geteŋmimqa bati gargekoba yala seŋ unqasai." Degsi minjnaqa aqa ŋamdamu ambruiyonaqa a sawa unqa keresai. Deqa a na tamo qudei naŋgi metnjroqnsiqa endegsi minjroqnej, "Niŋgi ijo baŋ ojsib e gam osorbiy."

12 Sergius Paulus a Tamo Koba aqa siŋgila di unsiqa Qotei aqa anjam Pol Barnabas wo naŋgi maroqneb qaji di poiyonaqa tulaŋ prugosiq Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej.

Pol a Pisidia sawaq di Qotei aqa anjam palontej

13 Onaqa tamo naŋgi Pol dauryosib laqneb qaji naŋgi a koba na Pafos qure uratosib qobuŋ na gilsib Pamfilia sawaq di brantosib Perga qureq di tiryeb. Tiryosib dia Jon Mak a naŋgi uratnjrsiqa olo puluosiq Jerusalem aiyej.

14-15 Onaqa Pol Barnabas wo naŋgi Perga qure uratosib siŋga na walwelosib Pisidia sawaq gilsib Antiok qureq di branteb. Brantosib di sonabqa yori batiej. Deqa naŋgi Qotei tal miligiq gilsib awoonabqa Juda gate kokba naŋgi tigelosib Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti sisiyoqneb. Sisiyosib koboonaqa naŋgi na Pol Barnabas wo minjreb, "O gago was aiyel, niŋgi gagoq bonub deqa tamo uŋgasari naŋgo are siŋgilatetnjrqajqa anjam bei soqnim tigelosib mariy."

16 Onaqa Pol a tigelosiqa aqa baŋ soqtonaqa tamo uŋgasari naŋgi kirionabqa endegsi minjrej, "O Israel niŋgi ti tamo uŋgasari kalil Qotei aqa sorgomq di unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi quiy.

17 Qotei a nami gago moma naŋgi giltnjrnaqa naŋgi Isip sawaq di tulaŋ gargekobaonabqa Qotei a siŋgila na naŋgi joqsiqa Isip uratosib gileb. Gago moma naŋgi di agi Israel.

18 Naŋgi gilsib wausau 40 wadau sawaq di sonabqa Qotei a naŋgo gulbe qoboiyetnjroqnej.

19 Osiqa Kenan sawaq di qure kokba 7 padaltnjrsiqa naŋgo mandam pupoiyoqnsiq gago moma naŋgi enjroqnej. Qotei a naŋgi degnjroqnsiq bosi bosiq wausau 450 koboej.

20 Di koboonaqa Qotei a gago moma qudei naŋgi giltnjrsiqa gate kokba atsiqa siŋgila enjreqnaqa siŋgila dena naŋgi na Israel tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqneb. Degsib yonab yonab Qotei aqa medabu o qaji tamo Samuel aqa bati brantej.

21 "Onaqa Israel naŋgi na Samuel minjeb, 'Ni na tamo bei giltimqa a gago mandor koba sosim iga taqatgwas.' Degsib Samuel minjnabqa a na Kis aqa ŋiri Sol giltonaqa a Israel naŋgo mandor koba soqnej. Sol a Benjamin aqa leŋ. A Israel naŋgo mandor koba sonaqa wausau 40 koboej.

22 Onaqa Qotei na Sol kobotosiqa olo Devit giltonaqa a kamba Israel naŋgo mandor koba soqnej. Qotei a Devit qa endegsi marej, 'E Jesi aqa ŋiri Devit unonum, aqa kumbra tulaŋ boledamu. E Devit aqa kumbra qa tulaŋ arearetbeqnu. E qalieonum, a ijo areqalo kalil dauryoqnqas.'

23 O ijo was niŋgi quiy. Qotei aqa anjam bei a nami marej qaji di a segi dauryosiqa Devit aqa leŋ naŋgoq dena tamo bei giltosiqa qariŋyonaq

Israel gagoq bej. Tamo di aqa ñam Yesus. A iga padalo sawaq na eleŋqajqa deqa Qotei na qariŋyonaq bej.

24 "Yesus na aqa wau utru atosaisonaqa Jon a namoqna bosiqa Israel naŋgi endegsi minjroqnej, 'Niŋgi are bulyibqa e na niŋgi yansŋgwai.'
25 Osiqa aqa wau kobotqa osiqa olo endegsi maroqnej, 'Niŋgi e qa kiyersib mareqnub? E nami merŋgem, e Kristus sai. Kristus a ijo qoreq na bqas. Aqa ñam kobaquja. E ñam saiqoji. E tamo laŋaj. Deqa e na Kristus kaŋgalyqajqa e tamo bolesai.' Jon a degsi maroqnej.

26 "O Abraham aqa moma niŋgi ti tamo kalil Qotei aqa sorgomq di unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi quiy. Niŋgi kalil ijo was. Qotei a iga padalo sawaq na eleŋqas anjam di a na qariŋyonaq gagoq bej.
27 Tamo uŋgasari Jerusalem di unub qaji naŋgo gate ti naŋgi na Yesus qalib moiqajqa anjam qoseb. Di kiyaqa? Yesus a bole Kristus di naŋgi poinjrosai deqa. Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam yori bati gaigai sisiyeqnub qaji di aqa damu dego naŋgi poinjrosai. Utru deqa naŋgi na Yesus qalib moiqajqa anjam qoseb. Naŋgo kumbra dena naŋgi Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam keretosib yeb.
28 Naŋgi Yesus aqa une bei babtosai. Naŋgi a moiyotqajqa utru saiqoji. Deqa naŋgi laŋa aqa jejamuq di une qamsib Pailat minjeb, 'Yesus a une ti deqa ni a ŋamburbasq di gaint.' Degsib minjnabqa a na Yesus osiq qaja tamo naŋgo baŋq di atnaqa naŋgi a qalnab moiyej.
29 Anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami neŋgreŋyeb qaji di Juda naŋgi keretosib yosib agi Yesus qalsib moiyoteb. Moiyotosib ŋamburbasq dena osib subq ateb.
30-31 Onaqa Qotei na olo Yesus subq na tigeltonaqa a tigelosiqa tamo naŋgi nami a ombla Galili sawa uratosib Jerusalem aiyeb qaji naŋgo ŋamdamuq di bati gargekoba branteqnaqa naŋgi unoqneb. Deqa bini naŋgi Yesus qa anjam saoqnsib laqnabqa Juda tamo uŋgasari kalil naŋgi queqnub.

32 "Nami Qotei na gago moma naŋgi anjam bole endegsi minjrej, 'E na Kristus qariŋyit bosim tamo uŋgasari naŋgi eleŋqas.' Qotei aqa anjam bole di bini aqo Barnabas wo na niŋgi merŋgeqnum.
33 Qotei na anjam bole di aqa damu babtqa osiq deqa Yesus olo subq na tigeltej. Gago moma naŋgo leŋ agi iga. Deqa Yesus a gagoq bej. Devit a nami louqa buk miligiq di Yesus qa endegsi neŋgreŋyej,

'Ni ijo aŋgro bole.

Bini e ni ŋambabtmonum.'
Devit a lou namba 2q di anjam di neŋgreŋyej.
34 Bunuqna Yesus a moinaqa Qotei na subq na tigeltej deqa Yesus a olo moiqasai. Aqa jejamu subq di qusaqasai dego. Agi Qotei a nami marej, 'E nami Devit boletem dego kere e niŋgi boletŋgwai. E bole merŋgonum.'
35 Deqa niŋgi quiy. Nami Devit a Qotei minjej, 'Ni ino segi aŋgro bolequja ni na giltem qaji aqa jejamu subq di uratim qusaqasai.' Devit a degsi Qotei minjsiqa louqa buk miligiq di neŋgreŋyej.
36 Niŋgi qalie, Devit a mandamq di sosiqa a Qotei aqa areqalo daury-oqnej. A moinaqa aqa jejamu subq ateb. Aqa moma naŋgi nami subq ateleŋeb a dego degsib subq ateb. Onaqa aqa jejamu subq di qusaej.
37 Ariya tamo Qotei na subq na tigeltej qaji aqa jejamu qusaosai. Tamo di agi Yesus.

38 O ijo was, niŋgi endegsi poiŋgem. Yesus qujai di aqa ñam na Qotei a
nuŋgo une kobotetŋgwas. E Yesus qujai deqa anjam plaltoqnsim niŋgi
merŋgeqnum.
39 Niŋgi Moses aqa dal anjam dauryqab gam dena Qotei a nuŋgo une
kobotetŋgwasai. A niŋgi tamo bole qa merŋgwasai dego. Tamo uŋgasari
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi segi Qotei na une kobotet-
njroqnsiq naŋgi tamo bole qa minjreqnu.
40 Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Qotei aqa medabu o tamo naŋgo
anjam naŋgi nami maroqneb qaji di aqa damu nuŋgoq bo uge. Agi naŋgi
endegsib maroqneb,
41 'O ijo anjam misiliŋyo qaji tamo, nuŋgo bati qa e na maŋwa bei babtitqa
niŋgi di unsib tulaŋ prugwab. Tamo bei na maŋwa deqa saiŋgwas di niŋgi
bole qa marqasai. Deqa niŋgi padalougetqab.' " Pol a anjam degsi marej.

42 Onaqa lou koboonaqa Pol Barnabas wo naŋgi Qotei talq dena
oqedonabqa tamo uŋgasari naŋgi na minjreb, "Yori bati bei niŋgi bosib
anjam deqaji olo mergibqa iga quqwom."

43 Tamo uŋgasari naŋgi jaraiyeqnabqa naŋgo ambleq di Juda gargekoba
naŋgi na Pol Barnabas wo naŋgi daurnjreb. Sawa bei bei qaji qudei nami
Qotei aqa sorgomq di sqa marsib Juda naŋgo miligiq aiyeb qaji naŋgi
dego Pol Barnabas wo naŋgi daurnjreb. Deqa naŋgi aiyel na naŋgo are
siŋgilatetnjroqnsib endegsib minjroqneb, "Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu
aqa kumbra di niŋgi geregere ojesoqniy."

44 Onaqa yori bati bei tamo uŋgasari kalil Antiok qureq di soqneb qaji
naŋgi Qotei aqa anjam quqwa marsibqa bosib Qotei talq di koroeb.

45 Onaqa Juda naŋgi na naŋgi unjrsib are ugeinjrej. Deqa Pol a anjam
mareqnaqa naŋgi na aqa anjam gegentoqnsib a misiliŋyoqneb.

46 Yeqnab Pol Barnabas wo naŋgi na Juda naŋgi siŋgila na endegsib
minjreb, "Qotei na aqo Barnabas wo qariŋgosiq mergej, 'Niŋgi namoqna
Juda naŋgi segi ijo anjam minjroqniy.' Mergej deqa iga bosim Qotei aqa
anjam niŋgi Juda segi namoqna merŋgeqnum. Merŋgeqnamqa niŋgi na
gago anjam gotraŋyeqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi nuŋgo segi jejamuq
di une atoqnsib niŋgi ŋambile gaigai sqajqa gam urateqnub. Deqa niŋgi
quiy. Bini aqo aiyel niŋgi uratŋgsimqa sawa bei bei qaji naŋgoq giloqnsim
Qotei aqa anjam naŋgi minjroqnqom.

47 Iga degyqom. Di kiyaqa? Tamo Koba a nami iga endegsi mergej,
'E ni qariŋmitqa ni puloŋ bul sosim sawa bei bei qaji naŋgoq giloqnqam.
Giloqnsim laŋ utru qolqeq di tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam minjroqnim
e na naŋgi eleŋqai.' "

48 Onaqa sawa bei bei qaji naŋgi Pol aqa anjam di qusibqa tulaŋ
areboleboleinjrnaqa Tamo Koba aqa anjam biŋiyoqneb. Deqa qure dia
tamo uŋgasari Qotei na nami ŋambile gaigai sqajqa giltnjrej qaji naŋgi
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

49 Bati deqa Tamo Koba aqa anjam tulaŋ kobaosiqa sawa di keretej.

50 Onaqa Juda naŋgi Pol Barnabas wo naŋgi qa tulaŋ minjiŋ oqetnjr-
naqa uŋa kokba qudei Qotei qa louoqneb qaji naŋgi ti qure deqa gate
kokba ti naŋgo are ugetetnjreb. Are ugetetnjrnabqa naŋgi tigelosib Pol
Barnabas wo naŋgi ugeugeinjrsib naŋgi aiyel qure dia sqajqa siŋgila na
saidnjrsib winjrnab jaraiyeb.

51 Deqa naŋgi aiyel naŋgo siŋga tumbrum butuyosib qure di urateb.
Juda naŋgi naŋgo segi une qalieqajqa deqa naŋgi aiyel kumbra di yeb.

Yosib Aikoniam qureq aiyeb.
52 Bati deqa Antiok qureq di Mondor Bole a tamo uŋgasari Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo are miligiq aiyoqnsiqa naŋgi
siŋgilatnjreqnaqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnej.

14

Pol Barnabas wo naŋgi Aikoniam qureq di
Qotei aqa anjam palontoqneb

1 Pol Barnabas wo naŋgi Aikoniam dia Juda naŋgo Qotei tal miligiq
gileb. Gilnabqa tamo uŋgasari naŋgi koroesonabqa tigelosib Qotei aqa
anjam palontosib minjroqneb. Minjreqnabqa naŋgo aiyel anjam dena
tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba Juda ti Grik ti are qametnjrnaqa naŋgi
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
2 Onaqa Juda qudei naŋgi Pol Barnabas wo naŋgo anjam quqwa
uratosib Grik qudei naŋgo are ugetetnjrnabqa naŋgi Yesus aqa tamo
uŋgasari naŋgi qa ugeosib misiliŋnjroqneb.
3 Deqa naŋgi aiyel Aikoniam qureq di sokobaiyosib Tamo Koba a tamo
uŋgasari naŋgi qa are boleiyeqnu anjam di mare mare laqneb. Naŋgi
aiyel ulaosai. Tamo Koba a na naŋgi aiyel siŋgila enjreqnaqa naŋgi
maŋwa gargekoba yoqneb. Yeqnabqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
maŋwa di unoqnsib endegsi poinjroqnej, “Bole, naŋgo aiyel anjam di
Qotei aqa anjam.”
4 Onaqa qure dia tamo uŋgasari naŋgi poeleŋosib qudei naŋgi Juda
naŋgi daurnjrsib olo qudei naŋgi Pol Barnabas wo naŋgi daurnjreb.
5 Deqa Grik qudei ti Juda qudei ti naŋgo gate naŋgi ti endegsib are
qaleb, “Iga na naŋgi aiyel ugeugeinjrsim meniŋ na ñumsim moiyot-
njrqom.”
6 Onaqa naŋgo areqalo di Pol Barnabas wo naŋgi qalieosib jaraiyosib
Likonia sawa naŋgo qure aiyel Listra ti Derbe ti deq aiyeb. Aisib sawa
bei jojom di dego branteb.
7 Brantosib dia Yesus aqa anjam bole mare mare laqneb.

Pol Barnabas wo naŋgi Likonia sawaq di Yesus aqa anjam bole maro-
qneb

8 Listra qureq di tamo bei ai miligiq na siŋga qandamo ŋambabej qaji a
soqnej. A nami walwelosaioqnej. Aqa siŋga siŋgila saiqoji. Awogaigaiso-
qnej.
9 Bati deqa Pol a Qotei aqa anjam palonteqnaqa tamo di a quoqnej.
Onaqa Pol na tamo di koqyosiqa aqa areqalo unej aqa areqalo qujai
Qotei na a boletbqa kere.
10 Degsi unsiq deqa tamo di metosiq minjej, “Ni tigelosim walwel.”
Minjnaqa a tigeloqujatosiq walwelej.
11 Pol a kumbra di yonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi un-
sibqa naŋgo segi Likonia anjam na leleŋoqnsib maroqneb, “Niŋgi uniy.
Gago qotei naŋgi tamo bulyosib gagoq bonub.”
12 Naŋgi degsib leleŋoqnsib Barnabas minjeb, “Ni gago qotei Sus.” Pol a
Qotei aqa anjam plaltoqnej deqa naŋgi a minjeb, “Ni gago qotei Hermes.”
13 Qure polomq di naŋgo qotei Sus aqa atra tal soqnej. Deqa atra tamo
a makau qudei osiq ŋam so na walatnjrsiqa Pol Barnabas wo naŋgi aiyel

atrainjrqa marsiqa tamo uŋgasari gargekoba joqsiq naŋgi koba na qure polomq gileb.
14 Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo aiyel Barnabas Pol wo naŋgi deqa qusibqa are tulaŋ gulbeinjrnaqa naŋgo segi gara bumbraŋyosib gurgur ti tamo uŋgasari naŋgo ambleq aisib leleŋosib minjreb,
15 “O tamo uŋgasari, niŋgi kiyaqa kumbra endi yeqnub? Aqo aiyel mandam tamo, niŋgi ti kere. Aqo aiyel na Yesus Kristus aqa anjam bole niŋgi merŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi are bulyosib gisaŋ qotei kalil endi torei uratnjrsib Qotei ŋambile so qaji a qa nuŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa. Qotei agi a na laŋ ti mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyej.
16 Bole, nami Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi uratnjreqnaqa naŋgi naŋgo segi areqalo dauryoqnsib laqneb.
17 Bati deqa Qotei a niŋgi qa uliosaioqnej. Niŋgi a qa qalieqajqa deqa a bati gaigai niŋgi geregereiŋgoqnej. A laŋ goge na awa eŋgeqnaqa iŋgi uyo kalil aqa bati qa melieqnaqa niŋgi uyoqnsib areboleboleiŋgoqnej.”
18 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Pol Barnabas wo naŋgo anjam di qusib quosaibulosib olo minjreb, “Niŋgi gago qotei.” Degsib minjroqnsib naŋgi aiyel atrainjrqajqa tulaŋ siŋgilaeqnab naŋgi na saidnjroqneb.
19 Onaqa Juda tamo qudei naŋgi Antiok dena ti Aikoniam dena ti walwelosib Listra qureq bosib dia tamo uŋgasari naŋgo are ugetetnjrnabqa naŋgi tigelosib Pol meniŋ na qaleb. Osib a giriŋyosib gilsib qure qalaq di ateb. Naŋgi are qaleb, “A moiqo.”
20 Onaqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi Pol aqa areq gilsib Pol a mandamq di ŋeiesonaq a kaiŋyesonabqa tigelosiqa olo qure miligiq gilej. Nebeonaqa a Barnabas osiqa ombla walwelosib Derbe qureq aiyeb.

Pol Barnabas wo naŋgi na Kristen naŋgi siŋgilatnjreb

21 Naŋgi aiyel Derbe qureq aisib dia Yesus aqa anjam bole plalteqnabqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus dauryoqneb. Onaqa bunuqna naŋgi aiyel olo puluosib qure kalil naŋgi nami laqneb qaji deq olo giloqneb. Listra qure ti Aikoniam qure ti Antiok qure ti deq giloqneb.
22 Naŋgi aiyel degsib giloqnsibqa tamo uŋgasari nami Yesus dauryoqneb qaji naŋgi siŋgilatnjroqnsib minjroqneb, “Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib soqniy. Niŋgi gulbe gargekoba iteleŋqab di uŋgum. Gulbe di nuŋgoq boqnibqa Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwas.”
23 Qure kalilq di naŋgi aiyel na Kristen gate ateleŋoqneb. Osib iŋgi ti ya ti uratoqnsib Kristen gate naŋgi qa pailyoqneb. Osib naŋgi joqsib Tamo Koba agi nami a qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji aqa baŋq di atoqneb.

Pol Barnabas wo naŋgi olo Antiok qureq aiyeb

24 Bunuqna Barnabas Pol wo naŋgi aiyel Pisidia sawa amble potosib walwelosib Pamfilia sawaq di branteb.
25 Brantosib Perga qureq aisib dia Yesus aqa anjam palontoqnsib minjroqneb. Dena tigelosib Atalia qureq aiyeb.
26 Aisib dena qobuŋ gogetosib aisib Antiok qure agi nami naŋgi dena tigelosib walweleb qaji di olo branteb. Dia nami Kristen naŋgi koroosib naŋgi aiyel qa pailyosib qariŋnjrnab gileb. Qotei a naŋgi aiyel qa are boleiyim naŋgi aiyel siŋgila na wauoqnqajqa deqa pailyeb. Ariya naŋgi aiyel wau di kobotosib qure deq olo aiyeb.

27 Aisib Kristen naŋgi koroinjrsibqa wau kalil Qotei a naŋgo baŋ na yoqnej qaji deqa naŋgi sainjroqneb. Sainjroqnsib endegsib minjroqneb, “Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi dego gam waqtetnjreqnaqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub.”

28 Naŋgi aiyel Antiok qureq di tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi koba na sokobaiyeb.

15

Kristen naŋgi Jerusalem di koroeb

1 Bati bei tamo qudei naŋgi Judia sawaq dena walwelosib Antiok qureq gilsib dia Kristen naŋgi endegsib minjreb, “Niŋgi Moses aqa dal anjam dauryosib muluŋ uniy. Yimqa Qotei a niŋgi eleŋqas. Niŋgi muluŋ unqasai di Qotei a niŋgi eleŋqasai.”

2 Degsib minjrnabqa Pol Barnabas wo naŋgi qusibqa tamo naŋgi di ŋiriŋtnjrsib naŋgi ti anjam na qotoqneb. Onaqa Kristen kalil naŋgi koroosib anjam endegsib kereteb, “Iga na Pol Barnabas wo Yesus aqa tamo qudei ti naŋgi qariŋnjrim Jerusalem aiqab. Aisib dia Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo gate naŋgi ti koba na anjam di gereiyqab.”

3 Naŋgi degsib anjam keretosib naŋgi qariŋnjrnab aiyeb. Naŋgi aiyoqnsibqa Fonisia sawa ti Samaria sawa ti dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjroqnsibqa endegsib minjroqneb, “Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi dego are bulyetnjreqnu.” Degsib minjreqnab naŋgi kalil quoqnsib tulaŋ areboleboleinjroqnej.

4 Naŋgi aisib Jerusalem di brantonabqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ti Kristen kalil ti naŋgo gate ti naŋgi na minjreb, “Niŋgi kere bonub.” Onaqa Pol Barnabas wo naŋgi tigelosib wau kalil Qotei a naŋgo baŋ na yoqnej qaji deqa naŋgi sainjreb.

5 Sainjrnabqa Farisi tamo qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi qusibqa tigelosib mareb, “Sawa bei bei qaji naŋgi gago miligiq aiqa osibqa naŋgi mati muluŋ unsib Moses aqa dal anjam dauryqab di kere.”

6-7 Naŋgi degsib marnabqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ti Kristen gate naŋgi ti anjam di gereiyqa koroeb. Koroosib anjam gargekoba mareleŋoqneb. Onaqa Pita a tigelosiqa naŋgi endegsi minjrej, “O ijo was kalil niŋgi qalie, Qotei a nami nuŋgo ambleq dena e giltbej. E na sawa bei bei qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole minjroqnitqa naŋgi quoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa giltbej.

8 Qotei a tamo kalil naŋgo areqalo qalie. A na aqa Mondor Bole nami iga egej dego kere sawa bei bei qaji naŋgi enjreqnu. Aqa kumbra dena a na iga osorgeqnu, a na sawa bei bei qaji naŋgi dego eleŋqajqa are qaleqnu.

9 Qotei a gam bei na iga Juda eleŋoqnsiq olo gam bei na sawa bei bei qaji naŋgi eleŋosaieqnu. Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub gam dena qujai Qotei na naŋgo are miligi yansetnjreqnu.

10 Deqa niŋgi kiyaqa tamo uŋgasari Yesus dauryeqnub qaji naŋgi gulbe koba enjreqnub? Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa areqalo ugeteteqnub. Gulbe di nami gago moma naŋgi qoboiyqa keresai. Bini iga dego qoboiyqa keresai.

11 Iga endegsi poigeqnu, Tamo Koba Yesus a iga ti sawa bei bei qaji naŋgi qa ti are boleiyeqnu kumbra dena qujai Qotei na iga kalil eleŋeqnu.”

12 Pita a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi kalil aqa anjam di qusibqa naŋgi
mequmesoqneb. Onaqa Barnabas Pol wo naŋgi kamba tigelosib Qotei na
nami naŋgi aiyel siŋgilatnjreqnaqa naŋgi sawa bei bei qaji naŋgo ambleq
di maŋwa gargekoba yoqneb deqa naŋgi sainjrnab queb.
13 Sainjrsib koboonaqa Jems a kamba tigelosiqa marej, "O ijo was, niŋgi
e na anjam bei merŋgit quiy.
14 Saimon a mergwo, 'Qotei a sawa bei bei qaji naŋgo ambleq dena aqa
segi tamo uŋgasari naŋgi eleŋqa osiq giltnjrej.'
15 Saimon aqa anjam de ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam
ti utru qujai. Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a anjam endegsi
neŋgreŋyej,
16 'Tamo Koba a marqo, "Bunuqna e olo bosiy Devit aqa tal uloŋej
qaji di olo tigeltqai. Tal aqa iŋgi iŋgi kalil ugeeleŋeb qaji di dego bunuj
ateleŋqai.
17 Amqa sawa bei bei qaji naŋgi e itbqa maroqnsib ijoq boqnqab. E na
naŋgi giltnjritqa naŋgi ijo segi tamo uŋgasari sqab."
18 Tamo Koba aqa anjam di a nami babtej agi bini olo babtoqnsiq
mareqnu.'
19 "Deqa ijo was, e ijo areqalo endegsi merŋgwai. Sawa bei bei qaji
naŋgi are bulyoqnsib Qotei aqaq boqnibqa iga naŋgi gulbe bei enjrqasai.
20 Iga anjam truquyala segi neŋgreŋyosim naŋgoq qariŋyqom. Anjam
agiende. 'Niŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyoqnaib. Niŋgi sambala
kumbra yoqnaib. Wagme sil na kakro tontnjrnab moreŋeb qaji di niŋgi
uyoqnaib. Wagme leŋ ti dego uyoqnaib.' Iga anjam truquyala di segi
neŋgreŋyosim sawa bei bei qaji naŋgoq qariŋyqom.
21 Iga qalie, nami koba Juda naŋgi Moses aqa dal anjam qure qureq di
palontoqneb agi bini palontoqnsib unub. Yori bati gaigai naŋgi naŋgo
Qotei tal kalil miligiq di Moses aqa dal anjam sisiyeqnub."

Kristen naŋgi anjam neŋgreŋyosib
sawa bei bei qaji naŋgoq qariŋyeb

22 Jems a anjam degsi marnaqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi
ti Yesus aqa tamo uŋgasari kalil ti naŋgo gate ti naŋgo ambleq dena
tamo aiyel giltnjreb. Tamo aiyel di qariŋnjrib Pol Barnabas wo naŋgi
daurnjrsib Antiok qureq gilqajqa deqa giltnjreb. Tamo aiyel giltnjreb
qaji naŋgo ñam Judas aqa ñam bei Barsabas naŋgi Sailas wo. Naŋgi aiyel
Kristen gate soqneb.
23 Naŋgi qariŋnjrqa osibqa anjam truquyala endegsib neŋgreŋyosib
naŋgo baŋq di ateb,
"O was niŋgi kaiye. Iga Yesus aqa anjam maro tamo iga ti Kristen gate ti
anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Antiok qure ti Siria
sawa ti Silisia sawa ti di unub. Niŋgi sawa bei bei qaji.
24 Iga nami quem, tamo qudei naŋgi gago ambleq na tigelosib nuŋgoq
gilsib naŋgo segi areqalo na anjam bei merŋgeb. Merŋgsib anjam dena
nuŋgo areqalo niñaqyetŋgeb. Tamo naŋgi di iga na qariŋnjrosai.
25 Deqa iga kalil koroosim areqalo qujaitosim tamo aiyel giltnjrsimqa
nuŋgoq qariŋnjronum. Naŋgo ñam Judas Sailas wo. Iga na naŋgi ti gago
Kristen was bole aiyel Barnabas Pol wo naŋgi ti nuŋgoq qariŋnjronum.
26 Barnabas Pol wo naŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam siŋgila
na ojsib waueqnub. Jeu tamo naŋgi na naŋgi aiyel ñumib moreŋqajqa
mareqnab naŋgi ulaosaieqnub.

27 Deqa iga naŋgi aiyel Judas Sailas wo koba na nuŋgoq qariŋnjronum.
Judas Sailas wo naŋgi na gago anjam neŋgreŋyonum qaji endi niŋgi olo
merŋgib quqwab.
28 O was niŋgi quiy. Iga Mondor Bole ombla areqalo qujaitosim anjam
endi qosonum. Niŋgi gago anjam truquyala endi segi qusib dauryqab di
kereqas. Iga niŋgi gulbe koba eŋgwasai. Gago anjam truquyala agiende.
29 Niŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyoqnaib. Wagme leŋ ti uy-
oqnaib. Wagme sil na kakro tontnjrnab moreŋeb qaji di uyoqnaib.
Sambala kumbra dego yoqnaib. Niŋgi kumbra di segi dauryqab di
niŋgi geregere sqab. Koboqo." Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi anjam di
neŋgreŋyeb.
30 Neŋgreŋyosib tamo qolqe naŋgo baŋq di atsib naŋgi qariŋnjrnab gileb.
Gilsib Antiok di brantosib Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi koroinjrsibqa
anjam neŋgreŋyeb qaji di enjreb.
31 Onaqa naŋgi kalil anjam di sisiyosib anjam dena naŋgo are
siŋgilatetnjrnaqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrej.
32 Judas Sailas wo naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo soqneb deqa
naŋgi aiyel anjam olekoba Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi minjrnab
qunabqa anjam dena naŋgo are siŋgilatetnjrej.
33-34 Naŋgi aiyel bati qudei Antiok di sonabqa bunuqna Yesus aqa
tamo uŋgasari naŋgi na minjreb, "O gago was aiyel niŋgi olo aiyiy."
Degsib minjrsib qariŋnjrnabqa naŋgi aisib Yesus aqa anjam maro tamo
Jerusalem di soqneb qaji naŋgoq di olo branteb.
35 Onaqa Pol Barnabas wo naŋgi Antiok di sosibqa Kristen qudei ti
koba na wauoqnsibqa Tamo Koba aqa anjam plaltoqnsib tamo uŋgasari
naŋgi minjroqneb.

Pol Barnabas wo naŋgi ŋiriŋkobaosib poeb

36 Onaqa bati bei Pol na Barnabas minjej, "Aqo aiyel nami qure qureq
di Tamo Koba aqa anjam palontoqnem qaji deq olo gilsimqa Yesus aqa
tamo uŋgasari naŋgi unjrqom. Naŋgi kiyersib unub kiyo di unjrqom."
37 Onaqa Barnabas na Pol minjej, "Di kere. Iga Jon olo osim koba na
gilqom." Jon aqa ñam bei Mak.
38 Onaqa Pol a siŋgila na Barnabas saidyoqnej, "Eo. Mak a nami iga
koba na wauqa gilnamqa Pamfilia sawaq di a na iga uratgosiq Jerusalem
aiyej deqa iga a olo osi gilqasai."
39 Pol na Barnabas degsi saidyeqnaqa naŋgi aiyel anjam titosib
ŋiriŋkobaosib poeb. Deqa Barnabas a Mak osiqa qobuŋ na Saiprus nuiq
gileb.
40 Ariya Pol a Sailas osiqa ombla gilqa laqnabqa Yesus aqa tamo
uŋgasari naŋgi na minjreb, "Tamo Koba a niŋgi qa are boleiyeme." Osib
naŋgi aiyel qariŋnjrnab gileb.
41 Naŋgi aiyel gilsib Siria sawa ti Silisia sawa ti ambleq na walweloqn-
sibqa qure qureq di brantoqnsibqa Kristen naŋgi itnjroqnsib Qotei aqa
anjam minjroqnsib siŋgilatnjroqneb.

16

Timoti a Pol dauryej

1 Onaqa bati bei Pol a walwelosiq Derbe qureq di brantej. Dena
tigelosiq Listra qureq gilej. Dia tamo bei soqnej aqa ñam Timoti. A Yesus

dauryoqnej qaji. Aqa ai a Juda uŋa. A Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej qaji. Timoti aqa abu a Grik tamo.

2 Listra qure ti Aikoniam qure ti dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi maroqneb, “Timoti a tamo bolequja.”

3 Sawa dia Juda naŋgi qalieeb, Timoti aqa abu a Grik tamo. Deqa Pol a Timoti osiqa a ombla wauqa marsiqa muluŋ waiyej.

4 Bati bei naŋgi aiyel Sailas koba na gilsib qure qureq di walweloqneb. Walweloqnsibqa Jerusalem dia anjam qoseb qaji di Kristen naŋgi qusib dauryqajqa deqa minjroqnsib laqneb. Anjam di Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo gate naŋgi ti qoseb.

5 Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi siŋgilatnjroqnej. Bati gaigai tamo uŋgasari gargekoba are bulyoqnsib Kristen naŋgo miligiq aiyeqnab naŋgi tulaŋ kobaoqneb.

Pol a ŋeio bulosiqa Masedonia tamo bei unej

6 Bati bei Pol na Sailas na Timoti na naŋgi qalub walwelosib Frigia sawa ti Galesia sawa ti dia Qotei aqa anjam mare mare giloqneb. Naŋgi Esia sawaq di Yesus aqa anjam marqa laqnabqa Mondor Bole na naŋgi saidnjrej.

7-8 Deqa naŋgi walwelosib Misia sawaq di branteb. Dena Bitinia sawaq gilqa laqnabqa Yesus aqa Mondor na naŋgi olo saidnjrnaqa naŋgi Misia sawa amble potosib sumsib torei Troas qureq di branteb.

9 Naŋgi Troas di sosibqa qolo Pol a ŋeio bulosiqa Masedonia tamo bei unej. Masedonia tamo di a Pol aqa ulatamuq di tigelosiq minjej, “Ni Masedonia bosim iga aqaryaige.” 10 Pol a ŋeio degsi unej deqa iga tigelosim Masedonia sawaq sumem. Iga endegsi poigej, “Qotei na iga metgwo deqa iga Masedonia sawaq di tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam bole minjroqnqom.”

Lidia a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

11 Onaqa iga Troas qureq dena qobuŋ gogetosim Samotres nui tiŋyosim sumem. Sumsim nui di buŋyosim nebeonaqa Neapolis qureq di tiryem.

12 Dena iga siŋga na walwelosim Filipai qureq di brantem. Qure di nami Rom naŋgi bosib awoeb qaji. Qure di Masedonia naŋgo qure kobaquja. Iga sumsim bati gargekoba yala qure dia soqnem.

13 Onaqa Juda naŋgo yori bationaqa iga qure polomq aisim ya qala beiq di brantem. Iga are qalem, “Ya qalaq di Juda naŋgo pailyo sawa unu kiyo?” Degosim aiyem. Aisim uŋgasari qudei dia koroesonab naŋgi itnjrsimqa naŋgi koba na awoosim Qotei aqa anjam minjroqnem.

14 Naŋgo ambleq di uŋa bei soqnej aqa ñam Lidia. A gara lent oqnsiq qariŋyeqnaqa tamo naŋgi na awaiyoqneb. Di aqa silali wau. Aqa qure utru Taiataira. A Qotei qa louoqnej qaji. A ya qalaq di sonaqa Qotei na aqa areqalo waqtetonaqa a Pol aqa anjam qusiq poiyonaqa are bulyej.

15 Deqa tamo uŋgasari Lidia aqa talq di soqneb qaji naŋgi Lidia a ti yanso eb. Onaqa Lidia na iga mergej, “E Tamo Koba a qa ijo areqalo siŋgilatonum niŋgi bole edegosib bosib ijo talq endi iga koba na sqom.” Lidia a tulaŋ siŋgilaej deqa iga aqa talq di a koba na soqnem.

Filipai qureq di Pol Sailas wo naŋgi tonto talq di breinjreb

16 Onaqa bati bei iga olo pailyo sawaq aiyeqnamqa kaŋgal uŋa bei bosiqa gamq di iga itgej. Uŋa di a mondor uge ti soqnej. Mondor uge dena kumbra bunuqna brantelenqas qaji di ubtosiq minjeqnaqa a

kamba tamo qudei naŋgi minjroqnej. Minjreqnaqa naŋgi quoqnsib silali koba yeqnab osi giloqnsiqa aqa tamo kokba naŋgo baŋq di atoqnej.

17 Iga Pol koba na aiyeqnamqa uŋa di a iga daurgoqnsiqa tulaŋ leleŋoqnsiqa maroqnej, “Tamo naŋgi di Qotei Goge Koba aqa wau tamo. Naŋgi anjam palontoqnsib Qotei a niŋgi padalo sawaq na eleŋqajqa gam osorŋgeqnub.”

18 Bati gargekoba uŋa dena anjam degsi maroqnsiq iga daurgoqnej. Deqa bati bei Pol a uŋa deqa minjiŋ oqnaqa bulosiqa mondor uge di minjej, “E Yesus Kristus aqa ñam na ni mermonum, ni uŋa di uratosim ulaŋ.” Degsi minjnaqa mondor uge dena uŋa di uratosiq ulaŋej.

19-20 Pol a kumbra degyej deqa uŋa di aqa tamo kokba naŋgi silali oqajqa gam saiinjrej. Gam sainjrnaqa di unsibqa Pol Sailas wo naŋgi ojsib koro sawaq joqsib gilsib Rom gate naŋgo ulatamuq di tigeltnjreb. Tigeltnjrsibqa Rom gate naŋgi endegsib minjreb, “Tamo aiyel naŋgi dena iga tamo uŋgasari qure endia unum qaji gulbe koba egeqnub. Naŋgi aiyel Juda tamo.

21 Naŋgi aiyel kumbra osorgeqnub qaji di iga Rom tamo na dauryqajqa getento koba.”

22 Onaqa tamo uŋgasari kalil qure dia soqneb qaji naŋgi anjam di qusibqa Pol Sailas wo naŋgo jejamuq di une qametnjroqneb. Onaqa Rom gate naŋgi na naŋgi aiyel ojsib qaja tamo naŋgo baŋq di ateb. Atnabqa naŋgi na osib gara bumbraŋyetnjrsib bu toqoŋ na kumbaiŋnjreb.

23 Naŋgi kumbaiŋnjro gargekobatosib tonto talq di breinjrsib tonto tal taqato tamo a minjeb, “Ni na naŋgi aiyel siŋgila na tontnjrsim geregere taqatnjresoqne.”

24 Degsib minjnabqa a naŋgi aiyel joqsiqa tonto tal miligiq di warum beiq di breinjrsiq ŋamtaŋ kobaquja na naŋgo siŋga gitantetnjrej.

25 Onaqa qolo jige Pol Sailas wo naŋgi tonto tal miligiq di Qotei pailyoqnsib loueqnabqa tamo naŋgi tonto talq di soqneb qaji naŋgi quoqneb.

26 Bati qujai deqa mimiŋ koba dosiqa siŋgila na tonto tal reŋgiŋyonaqa siraŋme kalil waqeleŋeb. Sil kokba kalil tamo naŋgi tontnjreb qaji di pambloŋeleŋeb.

27-28 Onaqa tonto tal taqato tamo a tigelosiqa ŋam atej di siraŋme kalil waqeleŋesonaq unej. Deqa a are qalej, “Tonto tamo kalil naŋgi jaraiyonub.” Degsi are qalsiqa aqa serie osiq aqa segi jejamu qalqa yonaqa Pol a maosiq minjej, “Ni ino segi jejamu qalaim. Iga kalil endi unum. Iga jaraiyosai.”

29-30 Pol a degsi tonto tal taqato tamo di minjnaqa a na qaja tamo qudei naŋgi metnjrnaq waŋal osi bonab warum suwaŋej. Onaqa a tulaŋ ulaugetosiq gindagindaŋosiq urur ti warum miligiq gilsiq Pol Sailas wo naŋgo siŋgaq di ŋam quosiq ŋeiej. Dena tigelosiqa naŋgi aiyel joqsiq oqedosiq nenemnjrej, “O tamo kokba aiyel, e kumbra kiye yitqa Qotei na e oqas?”

31 Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “Ni Tamo Koba Yesus qa ino areqalo siŋgilatime. Yimqa Qotei na ni ti tamo uŋgasari kalil ni ombla tal qujaiq di unub qaji naŋgi ti eleŋqas.”

32 Degsi minjsibqa Tamo Koba aqa anjam plalteqnabqa a quoqnej. Tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi dego quoqneb.

33 Onaqa qolo deqa tonto tal taqato tamo a na naŋgi aiyel yu qosetnjr-
siqa tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi koba na
yanso eb.
34 Onaqa a na naŋgi aiyel joqsiqa aqa talq gilsib dia iŋgi anainjrej.
Tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi a ti tulaŋ
areboleboleinjrej. Di kiyaqa? Naŋgi are bulyosib Qotei qa naŋgo areqalo
siŋgilateb deqa.
35 Ariya nebeonaqa Rom gate naŋgi na qaja tamo qudei naŋgi
qariŋnjrnab aisib tonto tal taqato tamo di minjeb, “Ni na tamo aiyel di
oqeq atim naŋgi sumeb.”
36 Onaqa a naŋgo anjam di qusiqa Pol minjej, “Rom gate naŋgi na qaja
tamo qudei qariŋnjronub bosib e endegsib merbonub, ‘Ni na naŋgi aiyel
oqeq atim naŋgi sumeb.’ Naŋgi e degsib merbonub. Deqa niŋgi aiyel are
lawo sumiy.”
37 Onaqa Pol a anjam di qusiqa qaja tamo naŋgi minjrej, “Aqo aiyel
Rom tamo. Gate naŋgi na gago une bole babtosai. Naŋgi aqo aiyel laŋa
ojsib tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamuq di kumbaiŋgosib tonto talq endi
waigeb. Bini naŋgi lumu na iga olo oqeq atib sumqajqa maronub. Deqa
iga sumqasai. Naŋgi segi bosib iga tonto talq endena oqeq atib sumqom.”
38 Onaqa qaja tamo naŋgi olo gilsib Rom gate naŋgi Pol aqa anjam di
minjrnabqa qusib ulaeb. Di kiyaqa? Pol Sailas wo naŋgi Rom tamo deqa.
39 Deqa Rom gate naŋgi Pol Sailas wo naŋgo are latetnjrqa marsibqa
tonto talq aisib minjreb, “Bole, iga grotonum.” Degsib minjrsibqa siraŋ
waqtetnjrsib joqsib oqedeb. Oqedosib naŋgi aiyel minjreb, “Niŋgi qure
endi uratosib sumiy.”
40 Degsib minjrnabqa naŋgi aiyel tonto tal uratosibqa walwelosib Lidia
aqa talq gileb. Gilsib dia Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi itnjrsibqa
Yesus aqa anjam na naŋgo are siŋgilatetnjreb. Osib naŋgi uratnjrsib qure
di uratosib sumeb.

17

Tesalonaika naŋgi na Pol Sailas wo ojqa mareb

1 Pol aqa wau qujai naŋgi ti sumsib Amfipolis qureq di brantosib dena
walwelosib Apolonia qureq sumeb. Dena tigelosib sumsib Tesalonaika
qureq di branteb. Dia Juda naŋgo Qotei tal bei soqnej.
2 Deqa Pol aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa Qotei tal
miligiq gilej. Gilsiqa yori bati qalub qa Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so
qaji di plaltoqnsiqa Juda tamo uŋgasari naŋgi minjroqnej.
3 Pol a anjam geregere plaltosiq endegsi minjroqnej, “Qotei aqa anjam
nami neŋgreŋyeb qaji di aqa utru agiende. Kristus a jaqatiŋ koba osim
moisim olo subq na tigelqas.” Osiqa minjroqnej, “Yesus agi e niŋgi a qa
merŋgeqnum qaji a bole Kristus.”
4 Pol a naŋgi anjam degsi minjreqnaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi aqa
anjam di qusib poinjrnaqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib Pol Sailas
wo daurnjreb. Grik tamo gargekoba Qotei qa louoqneb qaji naŋgi ti uŋa
kokba qudei ti naŋgi dego Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib Pol Sailas
wo daurnjreb.
5 Onaqa Juda naŋgi Pol Sailas wo naŋgi qa minjiŋ oqetnjrnaqa tamo
uge qudei iŋgi qariŋyo sawaq dena joqsib tamo uŋgasari kalil naŋgo are
ugetetnjreb. Osib Pol Sailas wo ojqa marsib tamo bei aqa ñam Jeson aqa

talq gurgur ti gileb. Naŋgi aiyel tal dia ŋereŋoqneb. Gilsib naŋgi aiyel tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di tigeltnjrqa marsib naŋgi aiyel qa ŋamoqneb.

6-7 Ŋamonab ugeinjrnaq naŋgi Jeson laŋa ojsib Yesus aqa tamo uŋgasari qudei dego ojeleŋosib giriŋnjrsib aisib qure deqa gate kokba naŋgo ulatamuq di tigeltnjreb. Tigeltnjrsib leleŋosib endegsib maroqneb, “Pol Sailas wo qure qureq di tamo uŋgasari naŋgo areqalo niñaqyetnjroqnsib laqnub. Agi naŋgi gago qure endeq bonabqa Jeson na naŋgi joqsiqa aqa talq di gereinjrej unub. Tamo aiyel dena gago mandor koba Sisar aqa dal anjam gotraŋyoqnsib mareqnub, ‘Mandor koba bei unu aqa ñam Yesus.’ Naŋgi aiyel degsib mareqnub.”

8 Juda naŋgi na anjam di Pol Sailas wo naŋgo jejamuq di qametnjrnabqa qure deqa gate kokba ti tamo uŋgasari gargekoba ti naŋgi qusibqa naŋgi aiyel qa minjiŋ oqetnjrej.

9 Onaqa qure deqa gate kokba naŋgi na Yesus aqa tamo uŋgasari qudei Jeson a ti minjreb, “Naŋgo aiyel une di niŋgi na awaiyosib silali atibqa iga niŋgi uratŋgnam gilqab.” Onaqa naŋgi silali atnabqa gate kokba naŋgi na naŋgi uratnjrnab gileb.

Pol Sailas wo Beria qureq di Qotei aqa anjam maroqneb

10 Onaqa qolo qujai deqa Yesus aqa tamo uŋgasari Tesalonaika di soqneb qaji naŋgi na Pol Sailas wo qariŋnjrnab walwelosib sumsib Beria qureq di branteb. Di brantosib Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsib Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb.

11 Juda tamo uŋgasari Beria di soqneb qaji naŋgo kumbra tulaŋ boledamu. Tesalonaika di soqneb qaji naŋgi bul sai. Naŋgi Qotei aqa anjam quqwajqa tulaŋ areboleboleinjroqnej. Bati gaigai naŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di geregere peleiyoqneb. Pol Sailas wo naŋgo anjam bole kiyo sai kiyo di naŋgi qalieqa marsib deqa naŋgo aiyel anjam ti Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji de ti geregere tenemtoqneb.

12 Deqa qure dia Juda gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Grik tamo uŋgasari kokba qudei dego Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.

13 Onaqa Juda naŋgi Tesalonaika di soqneb qaji naŋgi Pol a Beria qureq sumsiq dia dego Qotei aqa anjam palontoqnej di qusibqa minjiŋ oqetnjrnaqa mareb, “Iga Pol qalqom.” Degsib marsibqa Beria qureq bosib dia tamo uŋgasari naŋgo are ugetetnjreb.

14 Degyonabqa Kristen naŋgi na Pol qariŋyonab alile aiyej. Ariya Sailas Timoti wo naŋgi aiyosai. Naŋgi Beria di soqneb.

15 Tamo naŋgi Pol suweiyeb qaji naŋgi a osib koba na torei Atens qureq sumeb. Sumsib Atens qureq di naŋgi Pol uratosib olo puluqa laqnabqa Pol na minjrej, “Niŋgi oqsib Sailas Timoti wo minjrib ijoq boqujateb.”

Pol a Atens qureq di Yesus aqa anjam plaltoqnej

16 Onaqa Pol a Atens qureq di Sailas Timoti wo naŋgi qa tariŋesosiqa qure ambleq di walweloqnsiqa gisaŋ qotei naŋgo sulum gargekoba unoqnsiqa are tulaŋ gulbekobaiyoqnej.

17 Deqa a bati gaigai Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Juda naŋgi ti Grik naŋgi Qotei qa louoqneb qaji naŋgi ti Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Atens naŋgo koro sawaq di dego a bati gaigai tigeloqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej.

18 Bati bei Grik naŋgo qalie tamo qudei Atens di soqneb qaji naŋgi
Pol ombla anjam na qotoqneb. Qudei naŋgi qalie tamo koba Epikurias
aqa skulq dena qalie eb. Qudei naŋgi skul bei aqa ñam Stoik dena qalie
eb. Pol a naŋgi endegsi minjroqnej, “Yesus a moisiq olo subq na tigelej.
Deqa mondoŋ tamo kalil naŋgi dego subq na tigelqab.” Pol a naŋgi
degsi minjroqnej deqa naŋgi Pol ombla anjam na qotoqnsib segi segi
maroqneb, “Pol a anjam laŋa laŋa mareqnu. A anjam kiyersi mergwajqa
bqo?” Qudei naŋgi maroqneb, “Pol a qure bei naŋgo qotei qa mergeqnu
kiyo?”
19 Naŋgi degsib maroqnsib Pol osib naŋgo koro sawa aqa ñam Areopa-
gus deq osi gileb. Osi gilsib naŋgo ambleq di tigeltosib minjeb, “Anjam
bunuj ni mareqnum qaji di aqa utru geregere mergimqa iga qusim
qalieqom.
20 Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa utru bei. Iga anjam deqaji
nami quosaioqnem. Deqa ni na anjam aqa utru geregere mergimqa iga
qalieqom.”
21 Bati gaigai Atens naŋgi ti tamo uŋgasari sawa bei beiq na Atens
beleŋeb qaji naŋgi ti korooqnsibqa anjam bunu bunuj maroqneb.
22 Deqa Pol a naŋgo koro sawa ambleq di tigelosiqa minjrej, “O Atens
tamo uŋgasari, e unonum, niŋgi qotei gargekoba louetnjreqnub.
23 E nuŋgo qure ambleq di walweloqnsimqa nuŋgo louqajqa iŋgi iŋgi
kalil uneleŋosim gilsim atra bijal bei unonum. Atra bijal di aqa quraq
di anjam endegsi neŋgreŋyonab sonaq unonum, ‘Atra bijal endi qotei bei
iga qaliesai qaji aqa atra bijal.’ O Atens tamo uŋgasari niŋgi ijo anjam endi
quiy. E Qotei niŋgi qaliesai qaji di ubtosiy merŋgwai. A Qotei bole. Niŋgi
a qa qaliesai. Niŋgi a qa laŋa loueqnub.
24 “Qotei di a laŋ ti mandam ti iŋgi iŋgi kalil dego gereiyeleŋej. A segi
qujai laŋ qa ti mandam qa ti Tamo Koba. Deqa atra tal tamo na gereiyo
qaji Qotei a dia sqasai.
25 Iga mandam tamo unum deqa iga na Qotei aqaryaiyosim iŋgi bei yqa
keresai. A iŋgi bei qa truquosaieqnu. A segi iŋgi iŋgi kalil naŋgo utru. A
segi na iga ŋambile egeqnu. Iŋgi iŋgi kalil dego a segi na iga egeqnu.
26-27 Qotei dena nami tamo qujai Adam gereiyonaqa aqa moma naŋgi
paraosibqa sawa sawa kalil kereteb. Qotei na tamo uŋgasari naŋgo segi
segi sqajqa bati ateleŋej. Naŋgo segi segi sqajqa mandam beli dego
ateleŋej. A degyej. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi a qa ŋamosib ŋamosib
itqajqa deqa. O Atens tamo uŋgasari niŋgi quiy. Qotei a isaq di sosai. A
nuŋgo jojomq di unu.
28 A segi na iga ŋambile egeqnaqa iga bole sosim walweleqnum. Nuŋgo
segi powo tamo qudei naŋgi nami deqa are qalsib endegsib mareb, ‘Iga
dego Qotei aqa aŋgro.’
29 Di bole. Iga Qotei aqa aŋgro. Deqa niŋgi quiy. Qotei a sulum bul sai.
Tamo naŋgi gol na silva na meniŋ na ti sulum gereiyeqnub. Naŋgo segi
baŋ na ti qalie na ti sulum di gereiyeqnub. Qotei a sulum deqaji bul unu
niŋgi edegaib.
30 “Nami tamo uŋgasari naŋgi nanari soqneb. Naŋgi Qotei qaliesai.
Deqa naŋgi gisaŋ qotei naŋgo sulum gereinjroqnsib binjinjroqneb. Bati
di Qotei a naŋgo kumbra di unoqnsiqa unosaibuloqnsiqa naŋgi kambat-
njrosaioqnej. Ariya bini Qotei na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub
qaji naŋgi endegsi minjreqnu, ‘Niŋgi are bulyiy.’

31 Qotei a bati atej unu. Bati di brantimqa a na tamo uŋgasari kalil naŋgo
une qa peginjrqas. Aqa segi kumbra bole na ti aqa Ŋiri Yesus Kristus giltej
qaji aqa wau na ti naŋgo une qa peginjrqas. Tamo uŋgasari naŋgi degsib
qalieqajqa deqa Qotei na Yesus subq na tigeltej."
32 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi subq na tigelo qa anjam di qusibqa naŋgi
qudei Pol kikiyeb. Ariya naŋgi qudei na Pol minjeb, "Anjam di bunuqna
ni na olo mergim iga quqwom."
33 Onaqa Pol a naŋgi uratnjrsiqa gilej.
34 Tamo qudei naŋgi Pol aqa anjam di qusib poinjrnaqa Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatosib Pol dauryeb. Bei aqa ñam Dionisius. A koro sawa
deqaji gate koba. Uŋa bei aqa ñam Damaris. Tamo uŋgasari qudei dego
naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib Pol dauryeb.

18

Pol a Korin qureq di Yesus aqa anjam plaltoqnej

1 Onaqa bati bei Pol a Atens qure uratosiqa walwelosiq Korin qureq
gilej.
2 Gilsiq dia Juda tamo bei aqa ñam Akwila itej. Akwila aqa qure utru
Pontus. Nami yala Akwila aqa ŋauŋ Prisila wo Itali sawa uratosib Korin
beb. Rom naŋgo mandor koba Klodius a marej, "Juda naŋgi Rom qureq
endi sqasai. Kalil jaraiqab." Deqa naŋgi aiyel Itali sawa uratosib Korin
qureq beb. Bosib Korin di sonabqa Pol a gilsiq naŋgi itnjrej.
3 Pol a naŋgi ti silali wau qujai. Deqa naŋgi koba na Korin di sosibqa
silali qa wauoqneb. Naŋgo silali wau di naŋgi gara na tal gereiyoqneb.
4 Yori bati gaigai Pol a Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Juda ti
Grik ti naŋgi Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Aqa anjam dena
naŋgo are qametnjrimqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa
osiq anjam minjroqnej.
5 Onaqa bati bei Sailas Timoti wo naŋgi Masedonia sawa uratosib gilsib
Korin dia Pol itosib naŋgi koba na soqneb. Deqa Pol na aqa silali wau
uratosiqa Qotei aqa anjam qa segi wauoqnej. Osiqa Juda naŋgo Qotei
tal miligiq giloqnsiqa naŋgi siŋgila na endegsi minjroqnej, "Yesus a bole
Kristus Qotei na qariŋyej qaji."
6 Degsi minjreqnaqa naŋgi aqa anjam di quoqnsib gotraŋyoqnsib a
misiliŋyoqneb. Deqa Pol na aqa segi gara jugo tumbrum butuyosiqa
minjrej, "Niŋgi padalqab di nuŋgo segi une na padalqab. Ijo une na sai.
Deqa bini e niŋgi uratŋgsiy tamo Juda sai naŋgoq giloqnsiyqa Yesus aqa
anjam minjroqnqai."
7 Pol na Juda naŋgi degsi minjrsiqa naŋgo Qotei talq dena oqedosiq
tamo bei aqa ñam Titius Jastus aqa talq di soqnej. Titius a Qotei qa
louoqnej qaji. Aqa tal di Juda naŋgo Qotei tal jojomq di soqnej.
8 Bati deqa Qotei tal taqato tamo aqa ñam Krispus a ti tamo uŋgasari
kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi ti Pol aqa anjam qusib Tamo
Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilateb. Korin tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
dego Pol aqa anjam qusib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib yanso eb.
9 Bati bei qolo Pol a ŋeio bulosiqa Tamo Koba Yesus unnaqa minjej, "O
Pol, ni ulaaim. Ni qure endia sosimqa ino medabu waqtoqnsimqa boleq
di ijo anjam mare mare laqne. Mequmaim.
10 E ni ombla sqai deqa tamo bei na ni ugeugeimqasai. Qure endia ijo
segi tamo uŋgasari gargekoba unub."

11 Onaqa Pol a anjam di dauryosiqa Korin dia wausau qujai bai 6 sosiqa
tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsiq minjroqnej.
12 Ariya Rom naŋgo gate koba Galio a Akaia sawa taqatesonaqa bati
deqa Korin dia Juda naŋgi Pol qa minjiŋ oqetnjrnaqa a ojsib koro sawaq
osi gilsib Galio aqa awo jaram namoq di tigelteb.
13 Tigeltosib Galio minjeb, “Tamo endena iga Juda gago dal anjam
gotraŋyoqnsiqa Qotei louqajqa gam bei osorgeqnu.”
14 Onaqa Pol a kamba anjam marqa laqnaqa Galio na getentosiqa
Juda naŋgi minjrej, “O Juda tamo uŋgasari niŋgi quiy. Tamo endi a une
kobaquja bei yimqa kiyo tamo bei qalim moiyimqa kiyo niŋgi a ojsib
bosib ijo ulatamuq endi tigeltqab di e nuŋgo anjam quqwai.
15 Ariya niŋgi nuŋgo segi dal anjam qa ti nuŋgo segi moma naŋgo ñam
qa ti maronub deqa e nuŋgo anjam di gereiyqasai. Di ijo wau sai. Niŋgi
segi na gereiyiy.”
16-17 Galio a awo jaramq di awesosiqa Juda naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi
winjrej. Onaqa Juda naŋgi naŋgo Qotei tal taqato tamo aqa ñam Sostenes
a ojsib Galio aqa awo jaram namoq di qalougeteb. Qaleqnab Galio a di
unsiqa a deqa yala are qalosai. Unsiq unosaibulej.

Pol a Jerusalem olo aisiq dena Antiok qureq gilej

18 Pol a bati gargekoba yala Korin di soqnej. Sosiqa Yesus aqa tamo
uŋgasari naŋgi uratnjrsiqa Prisila Akwila wo naŋgi joqsiqa koba na Siria
sawaq aiqa marsib qobuŋ gogeteb. Naŋgi qobuŋ gogetqa yosib Pol a mati
Senkria qureq di Juda naŋgo kumbra dauryosiqa aqa segi gate baŋga ti
me juŋgum ti gentej. Nami a bati qudei Qotei pailyoqnsiq deqa aqa gate
baŋga ti me juŋgum ti uratonaq soqnej.
19-21 Ariya naŋgi Senkria qureq di qobuŋ gogetosib aisib Efesus qureq
di tiryeb. Tiryosib mandamq aisib Pol a Juda naŋgo Qotei tal miligiq
gilsiqa naŋgi Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Onaqa naŋgi Pol aqa
anjam qusib minjeb, “Ni bati qudei iga koba na endi sqom.” Minjnabqa
a na naŋgi saidnjrsiqa aiqa osiqa minjrej, “Qotei na odbimqa bunuqna e
nuŋgoq olo bqai.” Degsi minjrsiqa a qobuŋ gogetosiq aiyej. A na Prisila
Akwila wo naŋgi Efesus qureq di uratnjrsiq aiyej.
22 Pol a aisiqa Sisaria qureq di tiryosiqa qobuŋ uratosiqa siŋga na wal-
welosi aisiq Jerusalem di brantej. Brantosiqa Yesus aqa tamo uŋgasari
naŋgi itnjrsiqa koba na soqneb. Osiqa naŋgi olo uratnjrsiqa walwelosiq
Antiok qureq gilej.
23 Gilsiq Antiok dia bati gargekoba yala sosiqa dena walwelosiq Gale-
sia sawa ti Frigia sawa ti dia laqnej. Laqnsiqa naŋgo qure kalilq di bran-
toqnsiqa tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi koroinjroqnsiqa
Qotei aqa anjam na siŋgilatnjroqnej.

Apolos a Efesus qureq di Qotei aqa anjam plaltoqnej

24 Onaqa bati bei Juda tamo bei aqa ñam Apolos a Efesus qureq bosiq
dia wauoqnej. Aqa qure utru Aleksandria. A Qotei aqa anjam maro
tamo. A Qotei aqa anjam tulaŋ qaliedamu. Deqa a na Qotei aqa anjam
kalil neŋgreŋq di so qaji di geregere plaltoqnej.
25 Tamo qudei na nami Tamo Koba aqa gam Apolos osoryeb deqa a
siŋgila na Yesus aqa anjam plaltoqnej. A Jon yansnjro qaji aqa wau qa
segi qalieej.

26 Deqa bati bei a Juda naŋgo Qotei tal miligiq di siŋgila na anjam palonteqnaqa Prisila Akwila wo naŋgi aqa anjam qusibqa a osib qalaq gilsibqa Qotei aqa gam bole geregere osoryonab a poiyej.

27 Onaqa bunuqna Apolos a marej, “E Akaia sawaq gilqai.” A degsi marnaqa Yesus aqa tamo uŋgasari Efesus qureq di soqneb qaji naŋgi na odyosib minjeb, “Di kere. Ni gilime.” Degsib minjsibqa anjam bei neŋgreŋyosib Apolos yonab a na osi gilsiqa Yesus aqa tamo uŋgasari Akaia sawaq di soqneb qaji naŋgi enjrej. Endegsib neŋgreŋyeb, “O gago was niŋgi quiy. Apolos a nuŋgoq bqo. Deqa niŋgi a osib geregereiyiy.” Ariya Apolos a Akaia sawaq di sosiqa a na tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi Qotei aqa anjam minjreqnaqa anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnej. Qotei a nami naŋgi eleŋqa marsiq deqa naŋgi qa are boleiyej. Gam dena naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

28 Apolos a tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamuq di Juda naŋgo anjam siŋgila na gotraŋyoqnej. A Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji dena naŋgi endegsi osornjrej, Yesus a bole Kristus.

19

Pol a Efesus qureq di Qotei aqa anjam palontoqnej

1-2 Apolos a Korin di sonaqa Pol a Esia sawa yambaŋ naŋgo qure qureq di walweloqnej. A walwelosi aisiq Efesus qureq di brantosiqa tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji naŋgi sonab itnjrsiqa endegsi nenemnjrej, “Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib bati deqa niŋgi Mondor Bole eb e?” Onaqa naŋgi na saideb, “Eo. Mondor Bole unu kiyo sai kiyo di iga nami quosaioqnem.” 3 Onaqa Pol na olo nenemnjrej, “Niŋgi anjam kiye qusib yanso eb?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Jon yansnjro qaji aqa anjam segi iga qusim dena yanso em.”

4 Onaqa Pol na olo minjrej, “Jon na tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, ‘Niŋgi are bulyibqa e na yansŋgwai.’ Osiqa minjroqnej, ‘Niŋgi tamo ijo qoreq na bqas qaji a qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.’ Tamo Jon aqa qoreq na bqajqa maroqnej qaji agi Yesus.”

5 Onaqa naŋgi Pol aqa anjam di qusib poinjrnaqa Tamo Koba Yesus aqa ñam na yanso eb.

6 Yanso onabqa Pol a naŋgo gateq di aqa baŋ atnaqa Mondor Bole naŋgoq aisiq meŋ bulyetnjrnaqa bati qujai deqa naŋgi qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋoqneb. Osib naŋgi Qotei aqa medabu osib anjam palontoqneb.

7 Bati deqa tamo 12 naŋgi Mondor eb.

8 Pol a bai qalub Efesus dia Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam minjroqnej. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di aqa utru Juda naŋgi geregere poinjrqajqa deqa Pol a siŋgila na minjroqnej.

9 Degyeqnaqa Juda qudei naŋgi Pol aqa anjam di qusibqa naŋgi a qa ugeosib aqa anjam dauryqa urateb. Osib ŋambile gaigai sqajqa gam Yesus na babtej qaji di misiliŋyosib tamo uŋgasari naŋgi endegsib minjroqneb, “Yesus aqa gam di uge.” Deqa Pol a naŋgi uratnjrsiqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi segi joqsiqa tamo bei aqa ñam Tiranus aqa skul kobaq gileb. Gilsib dia Pol a bati gaigai Qotei aqa anjam plaltoqnej.

10 Pol a wausau aiyel degyoqnej. Deqa tamo uŋgasari kalil Esia sawaq
di soqneb qaji Juda ti Grik ti naŋgi Tamo Koba aqa anjam quoqneb.

Skeva aqa ŋiri 7 naŋgi mondor uge naŋgi winjrqajqa wauoqneb

11 Qotei a Pol aqa baŋ na maŋwa gargekoba babtoqnej.
12 Deqa tamo qudei na naŋgo gara ñeŋgi oqnsib Pol aqa jejamuq di
betertoqnsib gara di olo osi giloqnsib tamo mainjro qaji naŋgo jejamuq
di ateqnab naŋgo ma saioqnej. Tamo mondor uge ti so qaji naŋgo
jejamuq di dego gara ñeŋgi ateqnab mondor uge naŋgi jaraiyoqneb.
13 Juda tamo qudei naŋgi dego sawa sawaq di walweloqnsibqa mondor
uge naŋgi winjrib jaraiqajqa wauoqneb. Naŋgi silali oqajqa deqa marsib
wau di yoqneb. Onaqa bati bei naŋgi qudei Tamo Koba Yesus aqa ñam na
mondor uge bei wiyqa osib mondor uge endegsib minjeb, “Iga Yesus agi
Pol a deqa anjam palonteqnu qaji aqa ñam na ni mermonum, ni tamo di
uratosim ulaŋ.”
14 Juda naŋgo atra tamo koba Skeva aqa ŋiri 7 naŋgi kumbra di degyeb.
15 Degyonabqa mondor uge na naŋgi kamba minjrej, “E Yesus qalie. E
Pol dego qalie. Ariya niŋgi tal qabe?”
16 Onaqa tamo mondor uge ti so qaji a siŋgila na prugosiq naŋgo
qawarq di awoosiq naŋgi ñumougetnjrsiq jejamu niñaqyetnjrej. Osiqa
naŋgo gara bumbraŋyetnjrnaqa naŋgi tal uratosib yosi jaraiyeb.
17 Onaqa tamo uŋgasari kalil Juda ti Grik ti Efesus qureq di soqneb qaji
naŋgi kumbra deqa qusibqa ulaugeteb. Osib naŋgi Tamo Koba Yesus aqa
ñam tulaŋ soqtoqneb.
18 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqneb. Deqa naŋgi boqnsib naŋgo kumbra uge uge nami yoqneb
qaji di tamo kalil naŋgo ŋamdamuq di ubtoqneb.
19 Tamo uŋgasari gargekoba quñam qaloqneb qaji naŋgi dego boqnsib
naŋgo quñam qalo qaji buk kalil koroiyoqnsibqa tamo uŋgasari naŋgo
ulatamuq di koiteleŋoqneb. Buk di nami silali na awaiyo qaji. Awai
sisiyeb 50,000 kina.
20 Naŋgi kumbra degyeb deqa Tamo Koba aqa anjam tulaŋ kobaoqn-
siqa sawa sawaq gileqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqneb.

Efesus naŋgi Pol qa minjiŋ oqetnjrnaqa murqumyoqneb

21 Efesus qureq di Pol a Qotei aqa wau yoqnsiq koboonaqa Qotei aqa
Mondor na Pol areqalo yonaqa a endegsi marej, “E Masedonia sawa ti
Akaia sawa ti dia walweloqnsiyqa dena aisiy Jerusalem di brantqai.”
Osiqa marej, “Di koboamqa e Jerusalem uratosiy gilsiy Rom qure dego
unqai.”
22 Pol a degsi marsiqa tamo aiyel a koba na wauo qaji Timoti Erastus
wo naŋgi qariŋnjrnaqa namoosib Masedonia sawaq gileb. Pol a segi Esia
sawaq di soqnej. A bunuqna Masedonia sawaq gilqa marsiqa naŋgi aiyel
namoqna qariŋnjrnaq gileb.
23 Bati deqa Efesus dia tamo qudei naŋgi ŋambile gaigai sqajqa gam
Yesus na babtej qaji deqa ŋiriŋkobaoqneb.
24 Naŋgo ŋiriŋ aqa utru agiende. Tamo bei aqa ñam Demitrius a silva
oqnsiq dena iŋgi iŋgi gereiyoqnej. A na gisaŋ qotei bei aqa ñam Artemis
aqa atra tal sigitoqnsiqa atra tal sulum kiñilala silva na gereiyoqnej.
Gereiyeqnaqa tamo uŋgasari naŋgi awaiyeqnabqa tamo qudei a koba na
wauo qaji naŋgi a ti dena silali koba oqneb.

25 Bati bei Demitrius a na aqa wau qujai naŋgi ti tamo qudei wau deqaji
yoqneb qaji naŋgi ti koroinjrsiqa endegsi minjrej, “Niŋgi quiy. Gago wau
endena iga silali koba eqnum.
26 Ariya Pol a gago wau endi ugeteqnu. Agi a gam endena ugeteqnu.
A na tamo uŋgasari gargekoba naŋgo are tigeltetnjroqnsiqa minjreqnu,
‘Tamo naŋgi baŋ na qotei gereiyo qaji di qotei bolesai. Di gisaŋ qotei.’
Yeqnaqa naŋgi aqa anjam di dauryoqnsib qotei Artemis qoreiyoqnsib
Artemis aqa atra tal sulum dego awaiyqa urateqnub. Pol aqa kumbra di
niŋgi uneqnub. Aqa anjam dego niŋgi queqnub. Aqa kumbra di a Efesus
endia segi yosai. Esia sawa keretoqnsiqa dia dego a kumbra di yeqnu.
27 Pol aqa kumbra dena gago silali wau endi uloŋqas. Di segi sai.
Gago qotei koba Artemis aqa atra tal aqa ñam dego ugeqas. Amqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi Artemis aqa ñam soqtqa uratqab. Niŋgi qalie, Esia
sawaq endi tamo uŋgasari naŋgi Artemis aqa ñam soqtoqnsibqa a qa
loueqnub. Sawa sawa kalilq di dego tamo uŋgasari naŋgi Artemis aqa
ñam soqteqnub. Pol aqa anjam mareqnu qaji dena Artemis aqa ñam koba
di torei ulontqas.”
28 Onaqa sulum gereiyo tamo naŋgi anjam di qusib minjiŋ ani oqet-
njrnaqa tulaŋ murqumyoqnsib maroqneb, “Efesus gago qotei Artemis a
qotei kobaquja.”
29 Naŋgi degsib murqumyeqnabqa tamo uŋgasari kalil Efesus di soqneb
qaji naŋgi qusibqa naŋgi dego murqumyoqneb. Osib Masedonia tamo
aiyel Pol dauryosib beb qaji agi Gaius Aristarkus wo naŋgi ojeb. Ojsib
naŋgi aiyel giriŋnjrsib qure deqa gate kokba naŋgo ulatamuq di tigelt-
njrqa marsib gurgurosib koro sawaq joqsib gileb.
30 Onaqa Pol a deqa qusiqa tamo uŋgasari naŋgo are latetnjrqa marsiqa
naŋgo ambleq aiqa laqnaqa tamo uŋgasari Yesus dauryeb qaji naŋgi na
saidyeb.
31 Rom tamo kokba qudei Esia sawa taqatoqneb qaji naŋgi Pol qalieeb
deqa naŋgi dego anjam qariŋyosib minjeb, “Ni koro sawa miligiq gilaim.”
32 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi koro sawaq di koroosib
murqumyoqneb. Utru kiye qa naŋgi bosib koroeb di naŋgi qaliesai. Utru
bei bei qa maroqnsibqa laŋa laŋa murqumyoqneb.
33 Onaqa Juda qudei naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo are latetnjrqa
marsib Juda tamo bei aqa ñam Aleksander osib koro sawa ambleq di
atnabqa tamo uŋgasari naŋgi a unsib mareb, “Tamo di aqa une qa kiyo
iga bosim koroonum?” Onaqa Aleksander a tamo uŋgasari naŋgi anjam
bei minjrqa osiq tigelej. Tigelosiqa naŋgi kiriqa osiq aqa baŋ soqtej.
34 Baŋ soqtonaqa naŋgi kiriosai. Naŋgi poinjrej, Aleksander a Juda
tamo. Deqa naŋgi kalil olo murqumyoqnsib maroqneb, “Efesus gago
qotei Artemis a qotei kobaquja.” Naŋgi anjam qujai di tulaŋ wainoqnsib
sokobaiyeb.
35 Onaqa Efesus naŋgo gate bei a kamba tamo uŋgasari naŋgi anjam
minjrqa osiq tigelej. Tigelosiqa naŋgi kiriqa osiq aqa baŋ soqtonaqa
naŋgi kirieleŋonabqa minjrej, “O Efesus tamo uŋgasari niŋgi quiy. Efesus
endia niŋgi na qotei koba Artemis aqa atra tal taqateqnub. Artemis aqa
sulum nami laŋ goge na uloŋosiq mandamq aiyej qaji di dego niŋgi na
taqateqnub. Tamo uŋgasari kalil naŋgi di qalie.
36 Deqa tamo bei na anjam di gotraŋyqa keresai. O ijo was, niŋgi
grotosib une bei yaib deqa niŋgi mati lawo na sosib geregere are qaliy.

37 Tamo aiyel Gaius Aristarkus wo naŋgi une saiqoji. Niŋgi na naŋgi laŋa joqsib bonub. Naŋgi gago atra talq dena iŋgi bei bajiŋosai. Naŋgi gago qotei Artemis aqa ñam misiliŋyosai dego.
38 Deqa Demitrius aqa wau qujai naŋgi ti tamo qudei qa anjam bei soqnimqa joqsib Rom gate kokba naŋgo ulatamuq di tigeltnjrsib anjam marqab.
39 Niŋgi dego tamo qudei qa anjam bei soqnimqa bati atibqa Rom gate kokba naŋgi koroosib nuŋgo anjam gereiyqab.
40 Bini iga laŋa ŋiriŋ tigeltonum utru saiqoji. Deqa Rom gate kokba naŋgi bosib koro endeqa utru nenemgibqa iga na kamba anjam bei minjrqa keresaiigo uge."
41 Tamo gate dena tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiqa naŋgi winjrnaq jaraiyeb.

20

Pol a Masedonia sawa ti Grik sawa ti dia walweloqnej

1 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo murqumyo koboonaqa Pol na Kristen naŋgi metnjrnaqa aqa areq di koroonabqa naŋgi siŋgilatnjrej. Osiqa naŋgi uratnjrsiqa Masedonia sawaq gilej.
2 Gilsiq sawa dia walweloqnsiqa Kristen naŋgi itnjroqnsiqa Qotei aqa anjam gargekoba minjroqnej. Minjreqnaqa aqa anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnej. Onaqa a sumsiq Grik naŋgo sawaq di brantej.
3 Brantosiqa sawa dia bai qalub sosiqa dena qobuŋ na Siria sawaq aiqa laqnaqa Juda tamo qudei na Pol qalsib moiyotqa mareqnab qusiqa endegsi are qalej, "E olo puluosiy siŋga na Masedonia sawaq oqsiy dena Siria sawaq aiqai."
4-5 A degsi are qalsiqa tigelosiq Masedonia sawaq oqwa osiqa tamo qudei naŋgi joqsiqa koba na oqeb. Tamo di naŋgo ñam agi marqai. Bei Sopater. A Pirus aqa ŋiri. A Beria qure qaji. Tesalonaika tamo aiyel Aristarkus Sekundus wo. Bei Gaius. A Derbe qure qaji. Bei Timoti. Esia tamo aiyel Tikikus Trofimas wo. Tamo kalil naŋgi di Pol ombla Masedonia sawaq oqsib dia iga Pol koba na uratgosib namo aisib Troas qureq di branteb. Brantosib dia iga qa tariŋoqneb.
6 Onaqa Juda naŋgo bem tiyosai qaji uyqa bati koboonaqa iga Filipai qureq di qobuŋ bei gogetosim qobuŋ na aisim bati 5 koboonaqa Troas qureq di tiryem. Tiryosim dia tamo naŋgi iga qa tariŋoqneb qaji naŋgi itnjrsimqa bati 7 naŋgi koba na soqnem.

Yutikus a uloŋosiq moinaqa Pol na olo tigeltej

7 Onaqa Juda naŋgo yori bati koboonaqa nebeonaq qolo iga Kristen naŋgi koroinjrsimqa naŋgi koba na bem gentosim uyoqnem. Bem uyeqnamqa Pol na Qotei aqa anjam minjroqnej. A anjam olekoba mareqnaq qolo jigeej. Di kiyaqa? Nebeamqa a naŋgi uratnjrsim aiqas.
8 Naŋgi koroesonabqa warum goge dia waŋal gargekoba pumbloŋoqneb.
9 Aŋgro wala bei aqa ñam Yutikus a siraŋme kiñala dadaŋ gogeqsi aqa areq di awesoqnej. Onaqa Pol a anjam tulaŋ olekoba mareqnaqa Yutikus a urŋamyonaqa tibiboqnej. Osiq qambumtosiqa warum goge dena uloŋosiq mandamq aiyej. Onaqa naŋgi kalil mandamq aisib Yutikus osib soqteb a moiyej.

10 Pol a dego mandamq aisiqa aŋgro wala di soqoŋyej. Soqoŋyonaqa a
olo ŋambile ej. Deqa Pol na tamo uŋgasari kalil naŋgi minjrej, “Niŋgi are
gulbeiŋgaiq. A ŋambile unu.”
11 Pol a naŋgi degsi minjrsiqa olo warum gogeq oqsiq dia bem
giŋgeŋyonaqa naŋgi uyeb. Uynabqa Pol na olo anjam olekoba naŋgi
minjreqnaqa nebeej. Nebeonaqa Pol a naŋgi uratnjrsiqa aiqa osiqa
endegsi minjrej, “O ijo was niŋgi quiy. E aiyeqnum. Deqa niŋgi bole
soqniy.”
12 Aŋgro wala di a ŋambile soqnej deqa aqa was naŋgi tulaŋ arebole-
boleinjrnaqa a osib naŋgo talq gileb.

Pol a Troas qure uratosiqa Miletus qureq aiyej

13 Ariya iga na Pol uratosim namoosim qobuŋ bei gogetosim aisim
Asos qureq di tiryem. Di kiyaqa? Pol a nami iga endegsi mergej, “Niŋgi
namooiy. E bunuqna siŋga na walwelosiy aisiy Asos qureq di niŋgi
itŋgwai. Osiy dena niŋgi koba na qobuŋ gogetosim aiqom.” Pol a iga
degsi mergej deqa iga namo qobuŋ na aisim Asos qureq di tiryosim Pol
qa tariŋoqnem.
14 Bunuqna Pol a Asos qureq bosiq dia iga itgonaqa iga koba na qobuŋ
gogetosim aisim Mitilini qureq di tiryem.
15 Nebeonaqa iga dena qobuŋ na aisim Kios nui qalaq di tigelosim
ŋereŋem. Olo nebeonaqa iga qobuŋ na aisim Samos nui qalaq di
tigelosim ŋeiem. Olo nebeonaqa iga aisim Miletus qureq di tiryem.
16 Pol na iga endegsi mergej, “Iga Efesus qure buŋyosim urur Jerusalem
aiqom. Aisim di soqnimqa Juda naŋgo iŋgi meli bunuj otoro bati ñam
Pentikos di brantim unqom. E Esia sawaq endi bati olekoba sqasai.” Pol
na iga degsi mergej.

Pol a Efesus naŋgo Kristen gate naŋgi anjam minjrej

17-19 Iga Miletus qureq di tiryonamqa Pol na tamo qudei naŋgi
qariŋnjrnaqa naŋgi siŋga na gilsib Efesus di brantosib Kristen gate naŋgi
endegsi minjreb, “Niŋgi Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa areq di
koroabqa a na niŋgi anjam bei merŋgwas.” Onaqa Kristen gate naŋgi
tigelosib Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa areq di koroonabqa a na
naŋgi anjam endegsi minjrej,

“O Kristen gate niŋgi quiy. E Esia sawaq di branto ŋasiti e nuŋgoq
bosim niŋgi koba na soqnem. Sosimqa e bati gaigai Tamo Koba aqa
anjam niŋgi merŋgoqnem. E ijo segi ñam soqtqajqa are qalosaioqnem.
Ijo kumbra di niŋgi qalie. E niŋgi koba na sosimqa gulbe gargekoba
itoqnsim akamoqnem. Bati gargekoba Juda naŋgi na e lubsib moiyotbqa
mareqnab dena e are gulbekobaiboqnej.
20 Niŋgi qalie, e bati gaigai nuŋgo koro sawaq di, nuŋgo segi segi
talq di are siŋgilatetŋgwajqa anjam merŋgoqnem. E anjam deqaji niŋgi
merŋgwajqa uratosaioqnem.
21 E bati gaigai Juda tamo ti Grik tamo ti naŋgi siŋgila na endegsi
minjroqnem, ‘Niŋgi are bulyosib Qotei aqaq bosib gago Tamo Koba Yesus
qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.’ E degsi minjroqnem.
22 Deqa niŋgi quiy. Qotei aqa Mondor na ijo are tigeltetbej deqa e
Jerusalem aiyeqnum. Dia kumbra kiye ijoq di brantqas di e qaliesai.

23 E qure qureq di laqnamqa Mondor Bole na e endegsi merbeqnu,
‘Ni Jerusalem dia tonto talq aisim gulbe koba oqam.’ Deqa e qalieonum,
kumbra di ijoq bqas.

24 “Di uŋgum. E ijo segi jejamu qa are qalosaieqnum. Wau kalil Tamo
Koba Yesus na ebej qaji di e yosiy kobotqajqa are qaleqnum. Wau di
endegsi unu. E siŋgila na Yesus aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi
minjre minjre laqnqai. Yesus aqa anjam bole di aqa damu agiende. Qotei
a tamo uŋgasari naŋgi qa are boleiyeqnu.

25 “Deqa niŋgi quiy. E nami nuŋgo ambleq di sosimqa anjam endegsi
palontoqnem, ‘Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas.’ Ariya bini e qalieonum, e niŋgi uratŋgitqa niŋgi ijo
ulatamu olo unqasai.

26-27 Bati e nuŋgo ambleq di sosimqa e Qotei aqa areqalo kalil ubtosim
niŋgi merŋgekritem. E wau di uratosaioqnem. Deqa tamo bei a nuŋgo
ambleq di padalqas di ijo une na sai.

28 O Kristen gate, niŋgi nuŋgo segi segi so geregere taqatosib Qotei
aqa tamo uŋgasari naŋgi dego geregere taqatnjroqniy. Qotei aqa tamo
uŋgasari naŋgi di kaja du du bul. Qotei na aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa leŋ
aiyej qaji dena naŋgi awainjrej. Deqa niŋgi naŋgo gate bole sosibqa naŋgi
geregere taqatnjroqniy. Wau di Mondor Bole na niŋgi eŋgej.

29 E qalie, e niŋgi uratŋgitqa gisaŋ anjam maro tamo qudei naŋgi nuŋgo
ambleq aisib Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnqab. Bauŋ
juwaŋ na kaja naŋgi ugeugeinjreqnub dego kere.

30 Nuŋgo ambleq dena dego tamo qudei naŋgi tigelosib Qotei aqa an-
jam bole olo bubulyoqnsibqa gisaŋ anjam maroqnqab. Naŋgi degyqab.
Di kiyaqa? Tamo uŋgasari Yesus dauryeqnub qaji naŋgi qusibqa Qotei
aqa anjam bole ulontosib olo gisaŋ tamo naŋgi di daurnjrqajqa deqa.

31 Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Osib ijo anjam e bati gaigai
niŋgi merŋgoqnem qaji deqa are qaloqniy. Agi wausau qalub e niŋgi
koba na sosimqa qolo ti qanam ti Qotei aqa anjam niŋgi merŋgoqnsim
akamoqnem. E wau di uratosaioqnem. Niŋgi ijo anjam deqa geregere
are qaloqniy.

32 “Bini e niŋgi Qotei aqa baŋq di atitqa a na niŋgi geregere taqatŋgwas.
Qotei a niŋgi qa are boleiyej anjam di niŋgi siŋgila na ojesoqnibqa anjam
dena niŋgi siŋgilatŋgwas. Amqa iŋgi bole bole Qotei a nami aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi enjrqa marej qaji di niŋgi oqab.

33 “E silali qa ti gara qa ti tamo bei ŋilyosaioqnem.

34 Niŋgi qalie, e iŋgi bei qa truquoqnsimqa e segi wauoqnsim ijo iŋgi
awaiyoqnem. Osim tamo naŋgi e koba na soqnem qaji naŋgi dego iŋgi
anainjroqnem.

35 Kumbra kalil e nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di niŋgi segi unoqneb.
Kumbra di niŋgi dauryosib yoqniy. Kumbra agiende. Niŋgi waukobao-
qnsibqa tamo uŋgasari siŋgila saiqoji unub qaji naŋgi aqaryainjroqniy.
Niŋgi Tamo Koba Yesus aqa anjam nami marej qaji deqa are qaloqnsib
degsib wauoqniy. Agi Yesus a segi nami endegsi marej, ‘Tamo bei na
tamo bei iŋgi yqas di tamo iŋgi oqas qaji a areboleboleiyqas. Ariya tamo
dena iŋgi yqas qaji a olo tulaŋ areboleboleiyqas.’ ”

36 Pol na Efesus Kristen gate naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa
siŋga pulutosiqa naŋgi koba na Qotei pailyeb.

37 Pailyo koboonaqa gate naŋgi akamkobaoqnsib Pol soqoŋyosib kundoqyoqneb.
38 Pol na minjrej, “Niŋgi ijo ulatamu olo unqasai.” Aqa anjam deqa naŋgi are tulaŋ gulbeinjrej. Onaqa naŋgi na iga suweigonab iga alile aisim naŋgi uratnjrsim qobuŋ gogetosim aiyem.

21

Pol a qobuŋ na Jerusalem aiyoqnej

1 Iga qobuŋ na aisim Kos nui buŋyosim nebeonaqa Rodes nuiq di tiryonam olo nebeej. Nebeonaqa iga Rodes nui uratosim aisim Patara qureq di tiryem.
2 Dia qobuŋ bei Fonisia sawaq aiqa laqnaqa iga qobuŋ di gogetosim aiyem.
3 Iga qobuŋ na aisim Saiprus nui jojomyosim baŋ qonaŋq waiyosim buŋyosim aiyem. Aisim Siria sawa buŋyosim Tair qureq di tiryem. Tiryonamqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi na iŋgi iŋgi kalil waŋgarosib mandamq di ateleŋeb.
4 Qure dia iga Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjrsimqa bati 7 naŋgi koba na soqnem. Sonamqa Qotei aqa Mondor na anjam ubtosiqa naŋgi endegsi minjrej, “Pol a Jerusalem dia gulbe koba itqas.” Degsi minjrnaq qusibqa Pol waiŋyoqneb, “Ni Jerusalem aiyaim.” Onaqa Pol na kamba minjroqnej, “Sai. E Jerusalem aiqai.”
5 Onaqa bati 7 koboonaqa iga Pol koba na qure di uratosim qobuŋ gogetqa marsim alile aiyem. Yesus aqa tamo kalil naŋgo uŋa ti aŋgro ti naŋgi na iga suweigosib alile aisim dia iga koba na siŋga pulutosim Qotei pailyem.
6 Pailyo koboonaqa iga naŋgi baŋ ojsimqa minjrem, “Niŋgi bole soqniy.” Onaqa naŋgi na iga mergeb, “Niŋgi aiyiy.” Degsib mergonab iga qobuŋ gogetonamqa naŋgi olo puluosib naŋgo qureq gileb.

Qotei aqa medabu o qaji tamo Agabus a anjam bei Pol minjej

7 Ariya iga qobuŋ na Tair qure uratosim aisim Tolemes qureq di tiryem. Tiryosim dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjrsimqa bati qujai naŋgi koba na soqnem.
8 Nebeonaqa iga Tolemes qure uratosim walwelosi aisim Sisaria qureq di brantem. Brantosim Yesus aqa anjam maro tamo Filip aqa tal gogetosimqa a ombla soqnem. Nami Jerusalem dia tamo 7 naŋgi iŋgi jeiyo wau enjreb deqaji bei agi Filip.
9 Filip aqa aŋgro sebiŋ qolqe naŋgi a ombla soqneb. Naŋgi Qotei aqa medabu o qaji uŋa.
10 Bati qudei iga Sisaria qureq di sonamqa Qotei aqa medabu o qaji tamo Agabus a Judia sawaq dena walwelosiq gagoq bej.
11 Bosiqa Pol aqa alalag yaiyosiqa qombilgej. Qombil aqa utru agiende. Agabus na Pol aqa alalag osiq aqa segi baŋ ti siŋga ti alalag dena qosej. Osiqa mergej, “Mondor Bole na e endegsi merbqo, ‘Jerusalem dia Juda naŋgi na tamo alalag endi tigeqnu qaji aqa siŋga ti baŋ ti endegsib qosqab. Qosisib a osi gilsib tamo Juda sai naŋgo baŋq di atibqa naŋgi na a ugeugeiyqab.’ ”
12 Onaqa iga Agabus aqa anjam di qusimqa tamo uŋgasari qudei qure dia soqneb qaji naŋgi iga ti Pol minjoqnem, “Ni Jerusalem aiyaim.”

13 Onaqa Pol na iga mergej, “Niŋgi kiyaqa akamoqnsib are gulbetetbeqnub? E Tamo Koba Yesus aqa ñam qa tonto talq di waibqab di kere. Aqa ñam qa e lubib moiqai di kere. E gulbe di uratqasai. E itqai.”
14 Pol a degsi gago anjam quqwa uratosiq mergonaqa iga na olo saidyosai. Iga marem, “Uŋgum. Pol a Tamo Koba aqa areqalo dauryosim Jerusalem aiyem.”

Pol a Jerusalem di brantej

15 Bati qudei koboonaqa iga Jerusalem aiqa marsimqa gago iŋgi iŋgi kalil gereiyosim tigelosim aiyem.
16 Aiqa yeqnam Sisaria tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji naŋgi na iga suweigosib koba na aisim Jerusalem di brantem. Brantosim naŋgi na iga tamo bei aqa ñam Nason aqa talq di uratgeb. Deqa iga Nason ombla aqa talq di soqnem. Nason a nami koba Yesus dauryoqnsiq soqnej. Aqa qure utru Saiprus.
17 Iga Jerusalem di brantonamqa Yesus aqa tamo uŋgasari dia soqneb qaji naŋgi na iga nugsibqa tulaŋ areboleboleinjrnaqa iga osib geregereigeb.
18-19 Nebeonaqa iga Pol dauryosim Jems unqajqa gilem. Gilsim Kristen gate kalil naŋgi Jems koba na koroesonabqa Pol a naŋgi kaiyeinjrej. Osiqa wau kalil Qotei a Pol aqa baŋ na sawa bei beiq di tamo uŋgasari naŋgo ambleq di yoqnej qaji deqa naŋgi sainjrej.

Kristen gate naŋgi na Pol minjeb, “Ni atra tal miligiq gile”

20 Onaqa Kristen gate naŋgi Pol aqa anjam di qusibqa tulaŋ areboleboleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqneb. Osib Pol minjeb, “O gago was Pol, ni qalie, Juda tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub. Naŋgi Moses aqa dal anjam dauryqajqa dego siŋgilaeqnub.
21 Deqa tamo qudei na Juda naŋgi endegsib minjreqnub, ‘Pol na Juda tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgi Moses aqa dal anjam dauryqa saidnjreqnu. Osiqa naŋgi endegsi minjreqnu, “Nuŋgo aŋgro naŋgi muluŋ breinjraib. Kumbra kalil Moses a nami niŋgi dauryqa merŋgej qaji di uratiy.” ’ O Pol, tamo qudei na Juda naŋgi degsib minjreqnub.
22 Juda naŋgi quqwab, ni Jerusalem bonum. Deqa iga kiyerqom?
23 Od, iga qalieonum. Iga ni endegsi mermim ni degye. Gago ambleq endi Juda tamo qolqe unub. Naŋgi nami gago Juda kumbra dauryosib Qotei pailyqa osib naŋgo gate baŋga ti me juŋgum ti urateb unub.
24 Deqa ni naŋgi joqsim atra tal miligiq gilsim une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di naŋgi koba na dauryosib yiy. Osim wagme awaiyetnjrimqa naŋgi na Qotei atraiyosib naŋgo gate baŋga ti me juŋgum ti joqwab. Ni degyimqa Juda tamo kalil naŋgi ino kumbra di unsib endegsib qalieqab, ‘Bole, Pol a dego Moses aqa dal anjam dauryo qaji tamo. Anjam naŋgi a qa mareqnub qaji di bolesai.’
25 Ariya Pol, ni qalie, iga nami anjam bei neŋgreŋyosim sawa bei bei qaji naŋgoq qariŋyem. Naŋgi di Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji. Iga anjam endegsim qariŋyem, ‘Niŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi bei uyoqnaib. Wagme leŋ ti uyoqnaib. Wagme sil na kakro tontnjrnab moreŋeb qaji di uyoqnaib. Sambala kumbra dego yoqnaib.’ Iga nami anjam degsim qosisim neŋgreŋyosim naŋgoq qariŋyem.”

26 Onaqa Pol na tamo qolqe naŋgi di joqsiqa nebeonaqa atra tal miligiq
gilsiq une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di naŋgi koba
na dauryosib yeb. Osiqa atra tamo naŋgi minjrej, “Une kobotqajqa bati
koboamqa iga gago segi segi wagme osim Qotei atraiyqom.”

Juda tamo qudei naŋgi atra tal miligiq di Pol ojeb

27-28 Une kobotqajqa bati 7 di koboqa laqnaqa Juda tamo qudei Esia
sawaq dena beleŋeb qaji naŋgi Pol a atra tal miligiq di sonaq unsibqa
a ojeb. Ojsib leleŋoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo ugetetnjrqa
marsibqa Pol aqa jejamuq di une qamsib minjreb, “O Israel tamo
uŋgasari, niŋgi kalil bosib iga aqaryaigiy. Pol a sawa sawa kalilq di
iga Juda qa ti Moses aqa dal anjam qa ti atra tal qa ti misiliŋ anjam
mareqnaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi queqnub. Di segi sai. A dego Grik
tamo qudei naŋgi joqoqnsiqa koba na atra tal miligiq gileqnub. Aqa
kumbra dena a na Qotei aqa atra tal ugeteqnu.”

29 Naŋgi degsib mareb. Di kiyaqa? Nami Efesus tamo bei aqa ñam
Trofimus a Pol ombla Jerusalem dia laqnabqa unjrsib are qaleb, “Pol a
tamo di osiqa atra tal miligiq gilej.”

30 Onaqa tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgi anjam di
qusibqa minjiŋ oqetnjrnaqa gurgur ti koroosib Pol ojeb. Ojsib giriŋyosib
atra tal oqeq atsib atra tal aqa siraŋme kalil kabuteleŋeb.

Rom qaja tamo naŋgi bosib Pol olo eb

31 Onaqa naŋgi Pol moiyotqa marsibqa baŋ na qaloqneb. Qaleqnabqa
Rom qaja tamo naŋgo gate koba a anjam endegsi quej, “Jerusalem endia
tamo uŋgasari kalil naŋgi minjiŋ ani oqetnjreqnu.”

32 A degsi qusiqa aqa qaja tamo qudei naŋgo gate naŋgi ti joqsiqa
gurgurosib tamo uŋgasari naŋgo ambleq ainabqa unjrsibqa Pol qalqa
urateb.

33 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a bosiqa Pol ojsiqa aqa qaja tamo
naŋgi minjrej, “Sil siŋgila kokba aiyel osi bosib a tontiy.” Onaqa naŋgi
bosib Pol tontonabqa qaja tamo naŋgo gate koba a na tamo uŋgasari kalil
naŋgi endegsi nenemnjrej, “Tamo endi yai? A une kiye yqo deqa niŋgi a
qaloqnab?”

34 A naŋgi degsi nenemnjrnaqa naŋgi olo leleŋkobaoqnsib anjam utru
segi segi mareleŋoqneb. Qudei naŋgi anjam bei maroqneb. Qudei naŋgi
anjam bei maroqneb. Naŋgi degsib mareleŋoqnsib ariya naŋgi Pol aqa
une geregere ubtosib marqa keresai. Deqa qaja tamo naŋgo gate koba
a na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa naŋgi Pol osib naŋgo ŋeio talq osi
gileb.

35-36 Osi giloqnsib naŋgo ŋeio tal jojomyeqnabqa tamo uŋgasari kalil
naŋgi minjiŋ ani oqetnjrnaqa naŋgi daurnjroqnsib murqumyoqnsib
maroqneb, “Niŋgi na Pol qalsib moiyotiy.” Naŋgi degsib maroqneb deqa
qaja tamo naŋgi na Pol soqtosib naŋgo qawarq di atsib osi giloqneb.

Pol a tigelosiqa Yesus aqa anjam palontej

37 Naŋgi Pol osi giloqnsib naŋgo ŋeio tal gogeq di atqa laqnabqa Pol a
Grik anjam na qaja tamo naŋgo gate koba endegsi nenemyej, “E ni anjam
bei mermqa kere e?” Onaqa minjej, “Ni Grik anjam qalie e?

38 E endegsi are qalonum. Ni Isip tamo bei nami Rom ti qotqa marsiqa
tigelosiq qaja tamo 4,000 joqsiqa wadau sawaq di laqnej qaji agi ni
edegonum.”

39 Onaqa Pol na minjej, “E tamo di sai. E Juda tamo. Ijo qure utru
Tarsus. Tarsus a qure kobaquja. A Silisia sawaq di unu. Deqa ni mare. E
na tamo uŋgasari kalil endi anjam bei minjrqa kere e?”
40 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a na Pol odyonaqa tetaq di
tigelosiqa aqa baŋ soqtonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi kiri kirionabqa
Hibru anjam na endegsi minjrej,

22

1 “O ijo was ti ijo abu ti e kamba anjam bei merŋgit quiy.”
2 Pol a Hibru anjam na naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi torei kiri kiriosib
sonab olo endegsi minjrej,
3 “E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a Silisia sawaq di unu. E
dia ŋambabonam ijo ai abu naŋgi na e Jerusalem osi bonabqa e endia tamo
kobaqujaem. Kobaqujaosimqa Gamaliel aqa skul kobaq di soqnem.
Sonamqa Gamaliel na gago moma naŋgo dal anjam geregere plaltosiq
osorboqnej. Deqa e Qotei aqa kumbra dauryqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem.
Agi bini niŋgi Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgilaeqnub dego kere.
4 E na tamo uŋgasari Yesus aqa gam dauryoqneb qaji naŋgi moiyotnjrqa
maroqnsim naŋgi tulaŋ ugeugeinjroqnsim tontnjroqnsim tonto talq di
breinjroqnem.
5 Niŋgi na Juda tamo kokba ti atra tamo gate a ti naŋgi nenemnjribqa
ijo kumbra deqa niŋgi saiŋgwab. Agi e atra tamo gate endegsi minjem, ‘Ni
anjam bei neŋgreŋyosim ebimqa e anjam di osiy gilsiy Damaskus qureq
di Juda gate kokba naŋgi enjrqai. Enjritqa naŋgi na anjam di sisiyosib
e odbibqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi
ojeleŋosiy joqsiy bosiy Jerusalem endia tonto talq di breinjrqai.’ E degsim
atra tamo gate minjem.

Pol a kiyersi Kristen tamo brantej deqa saej

6-7 “Deqa e walwelosi gilsim Damaskus jojomyeqnamqa qanam jige
puloŋ siŋgila koba minjal ti laŋ goge na aisiq ijo ulatamuq di tulaŋ
rianŋonaqa e uloŋosim mandamq di ŋeiem. Ŋeiesosim kakro bei brantonaq
quem. A endegsi merbej, ‘O Sol, ni kiyaqa e ugeugeibeqnum?’
8 Onaqa e na kamba minjem, ‘O Tamo Koba, ni yai?’ Onaqa merbej, ‘E
Yesus Nasaret qaji agi ni na ugeugeibeqnum.’
9 Tamo e ombla soqneb qaji naŋgi dego puloŋ di uneb. Ariya anjam
Yesus na merbej qaji di naŋgi poinjrosai.
10 “Onaqa e na olo Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, e wau kiye yqai?’
Onaqa Tamo Koba a na merbej, ‘Ni tigelosim Damaskus gilsim dia tamo
bei itqam. Wau e ni emqai qaji di a na ubtosim mermqas.’
11 Puloŋ di tulaŋ rianŋosiq ŋam qamotbonaqa e ŋam ambruibonaqa ŋam
atqa keresai. Deqa tamo naŋgi e ombla soqneb qaji naŋgi ijo baŋ ojsib e
babaŋbosib Damaskus osi gileb.
12 “Damaskus dia tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. A Qotei aqa dal
anjam dauryoqnej qaji. Juda tamo uŋgasari kalil Damaskus di soqneb
qaji naŋgi a qa maroqneb, ‘A tamo bolequja.’
13 E Damaskus gilsim di sonamqa Ananaias na e itbosiqa ijo areq
di tigelosiq merbej, ‘O ijo was Sol, ino ŋamdamu olo poimeme.’ Degsi
merbonaqa bati qujai deqa ijo ŋamdamu poibonaqa e olo ŋam atsim
Ananaias aqa ulatamu unem.

14 Onaqa Ananaias na olo merbej, ‘Gago moma naŋgo Qotei a ni
giltmqo. Ni aqa areqalo qalieosim Yesus unsim aqa medabuq na anjam
bei quqwajqa deqa ni giltmqo. Yesus a kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu qaji
tamo.
15 Deqa ni aqa anjam mare mare laqnsimqa kumbra ni unem qaji ti
anjam ni quem qaji deqa ti tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqne.
16 Deqa ni tariŋaim. Ni urur tigelosim yanso ame. Osim Yesus aqa ñam
metosim pailye. Yimqa Qotei na ino une kalil kobotetmqas.’ Ananaias
na e degsi merbej.

Pol a nami sawa bei bei qaji naŋgoq gilej deqa saej

17-18 “Bati bei e olo Jerusalem bosimqa atra tal miligiq di Qotei pai-
lyoqnsimqa e ŋeio bulosim Yesus unem. Yesus unnamqa merbej, ‘Ni
Jerusalem endia ijo anjam maroqnqam di Juda naŋgi ni quetmoqnqasai.
Deqa ni Jerusalem endi saim. Ni urur tigelosim Jerusalem uratosim gile.’
19-20 Onaqa e na Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, Juda naŋgi qalie, nami e
naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsimqa tamo uŋgasari ni qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqneb qaji naŋgi ojeleŋoqnsim toqoŋ na ñumoqnsim tonto talq di
breinjroqnem. Naŋgi ino wau tamo Stiven meniŋ na qaleqnabqa e jojom
di tigelosim tamo naŋgi a qaloqneb qaji naŋgo gara jugo taqatesosim en-
degsi minjroqnem, “Niŋgi keretosib Stiven qalonub moiqo.” Ijo kumbra
di Juda naŋgi qalie.’
21 Onaqa Yesus na e olo merbej, ‘Ni gile. E ni qariŋmitqa ni sawa isaq
gilsim dia sawa bei bei qaji naŋgi ijo anjam minjroqnqam.’ ”

Pol a na qaja tamo naŋgi minjrej, “E Rom tamo”

22 Pol a tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjroqnsiq a sawa bei
bei qaji naŋgoq gilqa marnaqa anjam qujai di naŋgi qusib minjiŋ ani
oqetnjrnaqa tulaŋ leleŋoqnsib maroqneb, “Pol a qalib moiyem. Tamo
deqaji mandamq endi olo saiq.”
23 Naŋgi degsib maroqnsib murqumyoqnsib naŋgo gara jugo
piqteleŋosib naŋgo baŋ na wi ramboiyoqnsib breiyeqnab goge oqoqnej.
24 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a na aqa qaja tamo naŋgi minjrej,
“Niŋgi Pol osib nuŋgo ŋeio tal miligiq di bu toqoŋ na kumbaiŋyiy. Kum-
baiŋyosib nenemyibqa aqa une kiye qa tamo uŋgasari naŋgi murqumy-
oqnsib a qalib moiqajqa mareqnub di a na geregere merbimqa e
quqwai.”
25 Onaqa qaja tamo naŋgi Pol sil na tontosib kumbaiŋyqa laqnabqa a
na qaja tamo gate bei jojom di tigelesoqnej qaji di minjej, “E Rom tamo.
Deqa niŋgi ijo une mati qalieosaiosib e laŋa kumbaiŋbqab di kumbra bole
kiyo?”
26 Onaqa qaja tamo gate dena Pol aqa anjam di qusiqa a qaja tamo
naŋgo gate koba aqa areq gilsiqa nenemyej, “Pol a Rom tamo. Deqa ni
a kiyeryqam?”
27 Degsi nenemyonaq qusiqa Pol aqa areq gilsiq minjej, “Ni merbe, ni
bole Rom tamo e?” Onaqa Pol na minjej, “Od. E Rom tamo.”
28 Degsi minjnaqa qaja tamo naŋgo gate koba dena olo Pol minjej, “E
silali kobaquja waiyonamqa deqa naŋgi na e Rom tamo ateb.” Onaqa
Pol na kamba minjej, “E silali waiyosai. Ijo ai abu naŋgi Rom qaji deqa e
Rom tamo tiŋtiŋ.”

29 Onaqa qaja tamo naŋgi Pol aqa anjam di qusib a kumbaiŋyqa urateb.
Qaja tamo naŋgo gate koba a dego Pol aqa anjam di qusiq a ulaej. Di
kiyaqa? A na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa Pol sil na tonteb deqa.

Pol a Juda tamo kokba naŋgi anjam minjrej

30 Onaqa nebeonaqa Juda naŋgi na une kiye Pol aqa jejamuq di
qametoqneb di qaja tamo naŋgo gate koba a qalieqa marsiqa Pol osiq
sil palontetosiq atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti naŋgi metnjrnaq
bosib koroonabqa Pol osiqa naŋgo ulatamuq di tigeltej.

23

1 Onaqa Pol a Juda tamo kokba naŋgi koqnjrsiqa endegsi minjrej, “O ijo
was niŋgi quiy. E nami Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra bole bole yoqnem
agi bini yoqnsim unum. Deqa e are gulbe saiqoji.”

2 Onaqa atra tamo gate aqa ñam Ananaias a Pol aqa anjam di qusiqa
tamo naŋgi Pol aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi minjrej, “Niŋgi Pol
aqa medabuq di qaliy.”

3 Onaqa Pol na Ananaias minjej, “Qotei na ni dego lumqas. Ni ŋamtaŋ
babaŋq di ŋam qaq na limo bul. Deqa ino uno boledamu ariya ino are
miligi jigat. Agi ni Moses aqa dal anjam dauryosim ijo une qalieqajqa
tigeltbonum. Osim ni olo Moses aqa dal anjam gotraŋyosim naŋgi ijo
medabuq di lubqajqa minjronum. Di kumbra uge.”

4 Onaqa tamo naŋgi Pol aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi aqa
anjam di qusibqa minjeb, “Ni kiyaqa Qotei aqa atra tamo gate degsi
misiliŋyonum?”

5 Degsib minjnabqa Pol na minjrej, “O ijo was, tamo endi a atra tamo
gate di e qaliesai. Deqa e anjam grotonum. Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Niŋgi nuŋgo gate koba a anjam uge minjaib.’ ”

6 Juda tamo kokba awesoqneb qaji naŋgo ambleq di Sadyusi tamo ti
Farisi tamo ti soqneb. Pol a di qalieosiq deqa leleŋosiq minjrej, “O ijo was
niŋgi quiy. E Farisi tamo. Ijo abu a dego Farisi tamo. Deqa e endegsi are
qalonum, tamo kalil moreŋo qaji naŋgi mondoŋ olo subq na tigelqab. E
anjam deqa ijo areqalo tulaŋ siŋgilateqnum. Anjam deqa qujai naŋgi na e
ojsib nuŋgo ŋamdamuq di tigeltbonub.”

7 Pol na naŋgi degsi minjrnaqa Farisi ti Sadyusi ti naŋgi poeleŋosib
ŋiriŋkobaeb.

8 Di kiyaqa? Sadyusi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi olo
subq na tigelqasai. Laŋ aŋgro saiqoji. Mondor dego saiqoji.” Ariya Farisi
naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi subq na tigelqab. Laŋ aŋgro
unub. Mondor naŋgi dego unub.”

9 Deqa naŋgi kalil poeleŋosib ŋiriŋkobaosib murqumyoqneb. Onaqa
Farisi naŋgo dal anjam qalie tamo qudei naŋgi tigelosib siŋgila na mareb,
“Iga Pol aqa anjam quonum di a une saiqoji. Mondor bei na kiyo laŋ
aŋgro bei na kiyo anjam minjqoqa a degsi marqo.”

10 Naŋgi degsib marnabqa qoto anjam tulaŋ kobaej. Onaqa qaja
tamo naŋgo gate koba a di unsiqa are qalej, “Naŋgi Pol aqa jejamu
tulaŋ ugeugeiyqab.” A degsi are qalsiqa ulaosiq aqa qaja tamo naŋgi
metnjrnaqa bosib Juda naŋgo baŋq dena Pol yainjrsib naŋgo ŋeio talq olo
osi gileb.

11 Gilsib di sonab nebeosiq olo qoloonaqa Tamo Koba a bosiqa Pol aqa
areq di tigelosiq minjej, “Ni are siŋgilatime. Ulaaim. Ni Jerusalem endia

ijo anjam siŋgila na mareqnum dego kere ni Rom gilsim dia ijo anjam minjroqnqam."

Juda tamo qudei naŋgi Pol qalsib moiyotqajqa anjam qoseb

12 Onaqa olo nebeonaqa Juda tamo qudei naŋgi koroosibqa are qujaitosib anjam endegsib qoseb, "Iga Pol qalsim moiyotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bole sai. Deqa iga Pol moiyotosaisosimqa iga iŋgi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiyotosimqa bati deqa iga olo iŋgi ti ya ti uyqom."

13 Juda tamo 40 naŋgi anjam degsib qoseb.

14 Osib Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgoq gilsib minjreb, "Iga anjam endegsi qosonum. Iga Pol qalsim moiyotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bole sai. Deqa iga Pol moiyotosaisosimqa iga iŋgi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiyotosimqa bati deqa iga olo iŋgi ti ya ti uyqom. Iga anjam degsi qosonum.

15 Deqa niŋgi ti Juda tamo kokba kalil naŋgi ti endegyiy. Niŋgi na qaja tamo naŋgo gate koba a minjiy, 'Ni Pol osau. Osbamqa iga olo koroosimqa aqa anjam geregere qusim aqa une qalieqom.' Niŋgi na qaja tamo naŋgo gate koba a degsib minjibqa a Pol osi bosim nuŋgoq di brantosaisoqnimqa gamq di iga Pol qalsim moiyotqom."

16 Onaqa Pol aqa jaja aqa ŋiri a naŋgo anjam di qusiqa tigeloqujatosiq qaja tamo naŋgo ŋeio talq gilsiqa anjam di Pol minjej.

17 Minjnaq qusiqa qaja tamo gate bei metonaq aqa areq bonaq minjej, "Ni aŋgro wala endi osim nuŋgo gate koba aqa areq osi aiyimqa a na anjam bei minjqas."

18 Onaqa qaja tamo gate dena aŋgro wala di osiqa aqa gate koba aqa areq osi aisiqa minjej, "Tonto tamo Pol a na e merbqo, 'Ni aŋgro wala endi osi aiye.' Degbqo deqa agi ino areq osi bonum. A ni anjam bei mermqas."

19 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a na aŋgro wala di baŋ titosiqa kiñala sasalosiqa nenemyej, "Ni anjam kiye merbqam?"

20 Onaqa minjej, "Juda tamo kokba naŋgi anjam bei kereteb. Naŋgi na ni endegsib mermqab, 'Nebe ni Pol gagoq osau. Osbamqa iga koroosim aqa anjam geregere qusim aqa une qalieqom.' Naŋgi ni degsib mermqab.

21 Deqa ni naŋgo anjam di quetnjraim. Tamo 40 naŋgi anjam endegsib qosisib maronub, 'Iga Pol qalsim moiyotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bole sai. Deqa iga Pol moiyotosaisosimqa iga iŋgi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiyotosimqa bati deqa iga olo iŋgi ti ya ti uyqom.' Naŋgi anjam degsib qosonub. Deqa bini naŋgi gamq di tariŋeqnub. Ni na Pol osi aiyoqnimqa gamq di naŋgi Pol qalsib moiyotqab."

22 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a aŋgro wala aqa anjam di qusiqa minjej, "Ni gile. Ni anjam degsi merbonum di tamo qudei minjraim. Torei tent."

Naŋgi na Pol qariŋyonabqa Rom naŋgo gate Feliks aqaq gilej

23 Osiqa a na aqa qaja tamo gate aiyel naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonab minjrej, "Niŋgi na qaja tamo 200 siŋga na walwelo qaji naŋgi ti qaja tamo 200 aŋ osi laqnub qaji naŋgi ti qaja tamo 70 hos na walwelo qaji naŋgi ti minjribqa naŋgi bini qolo seŋ bati 9 Pol osib Sisaria

qureq gilqab. Niŋgi na endegsib minjriy, ‘Nuŋgo walwelqajqa iŋgi iŋgi gereiyosib soqniy.’ ”

24 Osiqa olo naŋgi aiyel minjrej, “Niŋgi Pol aqa hos qudei dego gereiyib soqnem. Pol a hos goge di awoamqa niŋgi na geregere taqatosib osi gilsib Rom naŋgo gate Feliks aqa talq di brantiy.” Qaja tamo naŋgo gate koba a na naŋgi aiyel degsi minjrej.

25 Osiqa anjam bei endegsi neŋgreŋyej,

26 “O Gate Koba Feliks, ijo ñam Klodius Lisias. E qaja tamo naŋgo gate koba. Ijo anjam endi ni sisiyqajqa deqa e neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. O kaiye.

27 Tamo agi inoq osi bonub qaji aqa ñam Pol. Juda naŋgi na a ojsib moiyotqa laqnabqa e ijo qaja tamo naŋgi ti aisim Juda naŋgo baŋq dena yainjrem. E qalieem, Pol a Rom tamo. Deqa e na a aqaryaiyosim naŋgo baŋq dena yainjrem.

28 Naŋgi Pol aqa jejamuq di une kiye qametoqneb di e qalieqa osimqa Pol osi aisim Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigeltem.

29 Tigeltonamqa naŋgi anjam gargekoba mareleŋeqnabqa e qusimqa endegsi poibej, Juda tamo kokba naŋgi naŋgo segi dal anjam qa maroqnsib deqa Pol aqa jejamuq di une qametoqneb. Naŋgi Pol aqa une kobaquja bei babtosai. Deqa e na a laŋa moiyotqa keresai. Tonto talq di laŋa waiyqa keresai dego. E degsi poibej.

30 Ariya bini e quonum, naŋgi Pol qalsib moiyotqajqa anjam qosonub. E di qusim deqa agi Pol inoq qariŋyonum. E na tamo naŋgi Pol aqa jejamuq di une qameteqnub qaji naŋgi endegsi minjrqai, ‘Niŋgi Sisaria qureq gilsib Feliks aqa ulatamuq di tigelosib Pol aqa une geregere minjib a quqwas.’ ”

31 Qaja tamo naŋgo gate koba a anjam degsi neŋgreŋyej. Onaqa aqa qaja tamo naŋgi aqa medabu dauryosib qolo Pol osib Antipatris qureq osi gilsib dia ŋereŋeb.

32 Nebeonaqa qaja tamo siŋga na walwelo qaji naŋgi ti qaja tamo aŋ osi laqneb qaji naŋgi ti Antipatris qureq dena olo puluosib Jerusalem aisib naŋgo ŋeio talq di soqneb. Onaqa qaja tamo hos na walwelo qaji naŋgi segi Pol suweiyosib torei Sisaria qureq osi gileb.

33 Osi gilsibqa naŋgo gate koba aqa anjam neŋgreŋyej qaji di Feliks yosib Pol osib aqa ulatamuq di tigelteb.

34 Onaqa Feliks a anjam di sisiyosiqa Pol nenemyej, “Ni sawa qabe qaji?” Onaqa Pol na minjej, “E Silisia sawa qaji.”

35 Degsi minjnaqa Feliks na olo minjej, “Tamo naŋgi ino jejamuq di une qameqnub qaji naŋgi babqa e ino anjam geregere quqwai.” Osiqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa naŋgi na Pol osib tamo koba Herot aqa talq di waiyosib taqatoqneb.

24

Juda naŋgi Pol aqa jejamuq di une qametoqneb

1 Bati 5 koboonaqa atra tamo gate Ananaias a ti Juda gate qudei ti naŋgo anjam taqyo tamo bei aqa ñam Tertulus a ti Sisaria qureq gileb. Gilsib Feliks aqa ulatamuq di tigelosibqa Pol aqa jejamuq di une qametoqneb.

2 Onaqa Feliks na Pol metonaq warum miligiq bosiqa aqa ulatamuq di tigelesonaqa Tertulus a Pol aqa jejamuq di une qametqa osiqa Feliks

minjej, “O Gate Koba Feliks, ni gago sawa endi geregere taqateqnum deqa bini iga bole unum. Iga qoto saiqoji. Ni iga geregere aqaryaigo-qnsimqa gago gulbe kalil kobotetgeqnum.

3 Deqa iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnaqa ino ñam soqteqnum.

4 “E anjam olekoba ni mermqasai. Ni asgimo uge. Deqa ni gago anjam truquyala endi que.

5 Iga tamo endi uneqnum, a tamo uge. A kumbra uge uge yoqnsiqa Juda tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo ambleq di qoto tigelteqnu. Osiqa naŋgi pupoinjroqnsiqa minjreqnu, ‘Niŋgi gago Juda kumbra uratosib olo Nasaret tamo a dauryiy.’

6-7 A na gago atra tal dego ugeteqnu. Deqa iga a ojsim gago segi dal anjam na aqa une qa pegiyqa laqnamqa qaja tamo naŋgo gate koba Lisias a bosiqa gago anjam gentosiqa gago baŋq dena Pol siŋgila na yaigej.

8 Yaigosiqa mergej, ‘Niŋgi Pol qa anjam bei soqnimqa gilsib Rom naŋgo gate Feliks aqa ulatamuq di mariy.’ Deqa iga bosim ino ulatamuq endi Pol aqa une agi mermonum. Deqa Gate Koba Feliks, ni segi na Pol nenemyimqa une kalil iga aqa jejamuq di qameqnum qaji di bole kiyo sai kiyo di a segi na mermimqa ni quqwam.” Tertulus a anjam degsiqa Feliks minjej.

9 Onaqa Juda tamo kalil naŋgi tigelosib Tertulus aqa anjam di siŋgilatosib mareb, “Aqa anjam di bole.”

Pol a kamba Feliks aqa ulatamuq di tigelosiq anjam marej

10 Onaqa Feliks a Pol aqa anjam quqwajqa osiq aqa baŋ soqtosiq Pol metonaqa a kamba tigelosiqa Feliks minjej, “E qalieonum, ni wausau gargekoba sawa endi taqatesoqnem agi bini taqatejunum. Deqa e kamba ijo anjam mermqai.

11 Ya ya endi e Qotei louqajqa Jerusalem aiyem. E aiyem bati 12 gilqo. Ni segi na Juda naŋgi nenemnjrimqa degsib mermqab.

12 E Jerusalem aisim di sosimqa e anjam na qotosaioqnem. Qoto tigeltosaioqnem dego. E qoto bei tigelteqnam Juda naŋgi e nubosai. E atra talq di, Juda naŋgo Qotei talq di, qure ambleq di dego lawo na soqnem. E kumbra uge bei yosaioqnem.

13 Deqa une kalil Juda naŋgi ijo jejamuq di qameqnub qaji di bolesai. Naŋgi ijo une bei ubtosib marqa keresai.

14 “Ijo une qujai agiende. E Yesus aqa gam dauryeqnum. Juda naŋgi endegsib mareqnub, ‘Yesus aqa gam bunuj dena tamo uŋgasari naŋgi poeleŋeqnub.’ O Gate Feliks, gam di qujai e dauryoqnsimqa gago moma naŋgo Qotei qa loueqnum. Osim Moses aqa dal anjam kalil qa ti Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam kalil nami neŋgreŋyoqneb qaji deqa ti ijo areqalo siŋgilateqnum.

15 Mondoŋ Qotei na tamo bole ti tamo uge ti naŋgi olo subq na tigeltnjrqas. Qotei qujai deqa e ijo areqalo siŋgilatoqnsim subq na tigelo bati qa tariŋoqnsim unum. Juda naŋgi dego degyeqnub.

16 E subq na tigelo bati qa tariŋeqnum deqa e bati gaigai Qotei aqa ŋamgalaq di, tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di kumbra bole bole yoqnsim laqnum. Deqa e are gulbe saiqoji unum.

17 “E sawa bei beiq di Qotei aqa wau yoqnsim wausau qudei koboon-aqa agi ya ya endi e Jerusalem aiyem. E silali qudei osi aisim Juda Kristen naŋgi mam soqneb deqa enjrem. Silali qudei dego osim Qotei atraiyem.

18 Bati deqa e atra tal miligiq gilsim dia une kobotqajqa kumbra Moses
a nami marej qaji di dauryosim yeqnamqa Juda naŋgi na e nubeb. E
tamo uŋgasari gargekoba joqsim atra tal miligiq gilosai. Osim qoto bei
tigeltosai dego.
19 Ariya Juda tamo qudei Esia sawaq dena Jerusalem aiyeb qaji naŋgi
na e ojeb. Deqa tamo naŋgi di e qa anjam bei soqnimqa bosib ino
ulatamuq endi tigelosib ijo une marqab.
20 Naŋgi bqasai di ni na Juda tamo agi endia tigelejunub qaji naŋgi
nenemnjre. Nenemnjrimqa e Jerusalem dia Juda tamo kokba naŋgo
ulatamuq di tigelesonam une kiye ijo jejamuq di iteb di ni mermqab.
21 Bole, ijo anjam qujai endeqa naŋgi na ijo jejamuq di une qametbeb.
E naŋgo ulatamuq di tigelosim leleŋosim endegsi minjrem, 'Tamo kalil
moreŋo qaji naŋgi mondoŋ olo subq na tigelqab. Anjam deqa qujai niŋgi
na e tigeltbonub.' " Pol a Feliks degsi minjej.
22 Feliks a nami tamo uŋgasari Yesus aqa gam dauryoqneb qaji naŋgo
kumbra qalieej. Deqa a na Juda naŋgi endegsi minjrej, "Nuŋgo anjam di
mati soqnem. Qaja tamo naŋgo gate koba Lisias a bamqa niŋgi olo anjam
di maribqa e qusiy gereiyqai."
23 Osiqa qaja tamo gate bei minjej, "Ni na Pol osim tonto talq di
waiyosim taqatesoqne. A gulbe bei yaim. Aqa was naŋgi a unqa bosib
iŋgi iŋgi qa aqaryaiyqa maroqnibqa ni na saidnjraim."

Pol a tonto talq di sonaqa wausau aiyel koboej

24 Bati qudei koboonaqa Feliks aqa ŋauŋ Drusila wo tonto talq di
brantosibqa Feliks na Pol metonaq aqa areq bej. Drusila a Juda uŋa. Pol
a bosiqa tamo naŋgi Kristus Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa kumbra
qa Feliks minjnaq quej.
25 Kumbra bole tiŋtiŋ dauryqajqa ti tamo naŋgo segi segi so geregere
taqatqajqa ti Qotei na mondoŋ tamo naŋgo une qa peginjrqajqa ti Pol
na Feliks minjnaq quej. Qusiqa ulaosiq Pol minjej, "Ni mati aisim ino
warumq di soqne. Bunuqna e bati atsiy ni metmit bosim anjam di olo
plaltim e quqwai."
26 Feliks a bati gargekoba Pol aqa anjam quqwajqa metoqnej. Aqa
anjam quqwajqa deqa segi metosaioqnej. A endegsi are qaloqnej, "E
Pol metit a bosim silali ebimqa e tonto talq dena a uratqajqa deqa kiyo
merbqas?" Osiq deqa metoqnej.
27 Wausau aiyel koboonaqa Feliks a Judia sawa taqato wau di uraton-
aqa tamo bei aqa ñam Porsius Festus a kamba Feliks aqa wau osiqa Judia
sawa taqatesoqnej. Feliks na Juda naŋgo are boletetnjrqajqa deqa a Pol
tonto talq di uratonaq soqnej.

25

Pol a marej, "E Sisar aqa ulatamuq di tigelqai"

1 Festus a Judia sawaq aisiq Sisaria qureq di soqnej. Bati qalub
koboonaqa a dena tigelosiqa Jerusalem aiyej.
2-3 Aisiq di sonaqa atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti naŋgi bosib
Festus aqa ulatamuq di tigelosib Pol aqa jejamuq di olo une qamoqneb.
Osib Festus minjeb, "Ni anjam qariŋyim qaja tamo naŋgi Sisaria qureq
dena Pol osib Jerusalem osi beb. Osbab gago are boleqas." Naŋgi degsib
Festus minjeb. Di kiyaqa? Naŋgi nami anjam endegsib qoseb, "Qaja tamo
naŋgi Pol osi boqnibqa gamq di iga Pol qalsim moiyotqom."

4 Onaqa Festus na kamba minjrej, “Pol a Sisaria dia tonto talq di unu.
Bati qudei koboamqa e segi olo Sisaria gilqai.
5 Deqa niŋgi Pol qa anjam bei soqnimqa niŋgi na tamo ñam ti qudei
giltnjrib naŋgi e daurbosib koba na Sisaria gilqom. Gilsim dia naŋgi ijo
ulatamuq di tigelosib Pol aqa une bei ubtosib merbib e quqwai.”
6 Festus a bati 8 o 10 Jerusalem di sosiqa olo puluosiq Sisaria gilej. Juda
tamo qudei naŋgi a dauryosib gileb. Nebeonaqa Festus a aqa awo jaram
kobaq di awoosiqa aqa qaja tamo naŋgi minjrej, “Niŋgi Pol osi boiy.”
Minjrnaqa naŋgi na Pol osi bosib Festus aqa ulatamuq di tigelteb.
7 Onaqa Juda tamo Festus dauryosib Jerusalem dena beb qaji naŋgi
Pol kalilyosib Festus aqa ulatamuq di tigelosib une gargekoba Pol aqa
jejamuq di qameleŋoqneb. Naŋgo anjam di utru saiqoji.
8 Onaqa Pol a kamba marej, “E Juda gago dal anjam bei go-
traŋyosaioqnem. E gago atra tal qa anjam uge bei marosaioqnem. E Rom
naŋgo mandor koba Sisar a dego kumbra uge bei yosaioqnem. Deqa e
une saiqoji.”
9 Pol a degsi marnaqa Festus a Juda naŋgo are boletetnjrqajqa deqa Pol
endegsi nenemyej, “Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim ino
anjam olo marqa kere e?”
10 Onaqa Pol na minjej, “E bini Sisar aqa awo jaram namoq endi
tigelejunum. Endia ijo anjam marqai. Ni qalie, e Juda naŋgi qa une bei
yosai.
11 Une kobaquja bei ijo jejamuq di soqnimqa uŋgum e moiqai. Ariya
une kalil Juda naŋgi ijo jejamuq di qameqnub qaji di bolesaiamqa tamo
bei na e laŋa osim naŋgo baŋq di atqa keresai. Deqa e Sisar aqa ulatamuq
di tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyetbqas.”
12 Pol na Festus degsi minjnaqa a warumq dena oqedosiqa Rom tamo
kokba qudei naŋgi koba na anjam qairosib olo warum miligiq gilsiqa Pol
minjej, “Ni Sisar aqa ulatamuq di tigelqa maronum deqa e ni qariŋmitqa
Sisar aqaq gilqam.”

Festus na Agripa nenemyej, “Ni Pol kiyeryqam?”

13 Onaqa bati qudei koboonaqa Rom naŋgo mandor bei aqa ñam Agripa
aqa jaja Bernaisi wo Festus unqajqa marsib Sisaria aiyeb.
14 Aisib bati gargekoba yala Sisaria di sonabqa Festus na Agripa minjej,
“Tamo bei aqa ñam Pol a nami Feliks na tonto talq di waiyej unu.
15 Deqa e Jerusalem di sonamqa Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti
naŋgi na Pol aqa jejamuq di une qamsib endegsib merbeb, ‘Ni Pol aqa
une qa marsim ojsim ino qaja tamo naŋgo baŋq di atimqa naŋgi na qalib
moiyem.’
16 Onaqa e na kamba endegsi minjrem, ‘Iga tamo bei laŋa ojsim qaja
tamo naŋgo baŋq di atqa keresai. Rom gago kumbra degsi sosai. Tamo
qudei naŋgi tamo bei qa anjam soqnimqa naŋgi mati aqa une ubtib
qusimqa a kamba aqa anjam marqas di kere.’
17 “E na Juda naŋgi degsi minjrnamqa naŋgi e daurbosib Sisaria beb. E
tariŋosai. Nebeonaqa naŋgi koroesonabqa e ijo awo jaramq di awoosim
ijo qaja tamo naŋgi minjrnamqa naŋgi Pol osi bosib ijo ulatamuq di
tigelteb.
18 Onaqa Juda naŋgi tigelosib Pol aqa jejamuq di une gargekoba
qameleŋoqneb. E nami are qalem, naŋgi une kokba Pol aqa jejamuq di
qamqab. Naŋgi degyosai.

19 Naŋgi naŋgo segi louqa kumbra qa ŋiriŋoqnsib Pol ombla anjam
titoqneb. Osib tamo bei qa dego anjam titoqneb. Pol a maroqnej, ‘Tamo
di a moiyej olo ŋambile unu. Aqa ñam Yesus.’
20 Onaqa e naŋgo anjam deqa utru itqa yonam keresaiibonaqa Pol
nenemyem, ‘Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim ino anjam
olo marqa kere e?’
21 E degsi Pol nenemyonamqa a saidosiq merbej, ‘E mati tonto talq
endi sqai. Sosiy bunuqna e Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq di tigelitqa
a ijo anjam qusim gereiyetbqas.’ Pol na e degsi merbonaqa e ijo qaja
tamo naŋgi minjrem, ‘Niŋgi Pol osib tonto talq di waiyosib taqatesoqniy.
Bunuqna e Pol qariŋyitqa Sisar aqaq gilqas.’ ”
22 Festus a Agripa degsi minjnaqa Agripa na minjej, “E dego Pol aqa
anjam quqwai.” Onaqa Festus na minjej, “Nebe ni aqa anjam quqwam.”
23 Nebeonaqa Agripa Bernaisi wo gara wala boledamu jigsib koro
sawaq beb. Qaja tamo naŋgo gate kokba ti tamo ñam ti kalil naŋgi dego
bosib koro sawaq di koroeb. Onaqa Festus na aqa qaja tamo naŋgi
minjrnaqa naŋgi Pol osi bosib Agripa aqa ulatamuq di tigelteb.
24 Tigeltonab Festus na Agripa minjej, “O Mandor Agripa, Pol agi osi
bonub. Ni unime. Niŋgi koroonub qaji dego Pol uniy. E Jerusalem di
sonamqa Juda kalil naŋgi murqumyoqnsib endegsib merboqneb, ‘Pol
a moiyem. A olo mandamq endi saiq.’ Naŋgi bosib Sisaria endia dego
anjam degsib merboqneb.
25 E Pol aqa jejamuq di une kobaquja bei unosai deqa e a laŋa moiyotqa
keresai. Ariya Pol na merbej, ‘E Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq di
tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyetbqas.’ Onaqa e na Pol minjem, ‘Di
kere. E ni qariŋmitqa Rom gilqam.’
26 O Mandor Agripa, e Pol aqa jejamuq di une bei unosai. Deqa e a qa
anjam kiye neŋgreŋyit gago Tamo Koba Sisar aqaq gilqas? Laŋa qariŋyqai
di Sisar a ŋiriŋqas. Deqa e Pol osi bosim ino ulatamuq endi tigeltonum. Ni
segi na Pol nenemyimqa aqa une bei babtim niŋgi kalil qusib merbibqa
une deqa neŋgreŋyit Sisar aqaq gilqas.
27 E are qalonum, tamo a une saiqoji soqnimqa e laŋa qariŋyit Sisar
aqaq gilqas di kumbra bolesai.”

26

Pol a Agripa aqa ulatamuq di tigelosiq anjam marej

1 Onaqa Agripa na Pol minjej, “Ni kamba ino anjam marimqa e
quqwai.” Degsi minjnaqa Pol na aqa baŋ soqtosiqa endegsi marej,
2 “O Mandor Agripa, bini e ino ulatamuq endi tigelejunum. Une kalil
Juda naŋgi ijo jejamuq di qameqnub qaji di bolesai. Deqa e na kamba ijo
anjam marit ni que. Yim e areboleboleibqas.
3 Gago Juda kumbra kalil di ni qalie. Iga gaigai anjam titeqnum qaji di
ni dego qalie. Deqa ni ijo anjam endi quime. Ni asgimaiq.
4 “Juda kalil naŋgi e qa qalie unub. E aŋgro wala qa Judia sawa ti
Jerusalem qure ti dia soqnem.
5 Naŋgi nami koba ijo kumbra qaliesoqneb. Naŋgi ni degsi mermqa are
soqnimqa mermqab. Naŋgi qalie, e aŋgro wala qa Farisi naŋgo ambleq
di sosimqa naŋgo kumbra dauryoqnem. Farisi naŋgo kumbra di siŋgila
koba. Kumbra dena gago Juda kumbra kalil tulaŋ buŋyejunu.

6 Bini e iŋgi bole bole Qotei a nami gago moma naŋgi enjrqa marej qaji
di oqajqa tariŋoqnsim unum. Utru deqa e ino ulatamuq endi tigelejunum.
7 Gago moma naŋgi di agi Jekop aqa aŋgro 12 naŋgo moma. Naŋgi e
ti koba na iŋgi bole bole di oqajqa tariŋoqnsim qolo ti qanam Qotei qa
loueqnum. O Mandor Agripa, utru deqa Juda naŋgi ijo jejamuq di une
qametbeqnub.
8 Kiyaqa niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, 'Qotei na tamo moreŋo
qaji naŋgi olo subq na tigeltnjrqasai'?
9 "Bole, e segi nami Yesus Nasaret qaji aqa ñam ugeugeiyoqnsim
jeutosim laqnem.
10 E Jerusalem dia kumbra uge di yoqnem. Atra tamo kokba naŋgi
na e odbeqnabqa e Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ojeleŋoqnsim tonto
talq di breinjroqnem. Osim Juda gate naŋgi koba na areqalo qujaitosim
maroqnem, 'Naŋgi ñumsib moiyotnjriy.'
11 E bati gargekoba Juda naŋgo Qotei tal kalil miligiq giloqnsimqa
dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi ojeleŋoqnsim ugeugeinjroqnem. E
endegsi are qaloqnem, 'E naŋgi jaqatiŋ koba enjritqa naŋgi ulaosib Yesus
qoreiyosib aqa ñam misiliŋyqab.' Degsi are qaloqnsim naŋgi ugeugeinjro-
qnem. E naŋgi qa minjiŋ ani oqetbeqnaqa naŋgi daurnjroqnsimqa qure
isa isaq giloqnsim dia naŋgi itnjroqnsim ugeugeinjroqnem.

Pol a kiyersi Kristen tamo brantej deqa saej

12-13 "O Mandor Agripa, e degyeqnamqa bati bei atra tamo kokba naŋgi
na e qariŋbonabqa Damaskus qureq gilem. E gileqnamqa qanam jige
puloŋ siŋgila koba minjal ti laŋ goge na ijoq ainaq unem. A tulaŋ riaŋosiqa
tamo e koba na walweloqnem qaji naŋgi ti iga suwantgej. Aqa riaŋ di seŋ
ti keresai. Riaŋ dena seŋ aqa riaŋ tulaŋ buŋyej.
14 Suwantgonaqa iga kalil ululoŋosim mandamq di ŋereŋem. E
ŋeiesosimqa tamo bei aqa kakro quem. A Hibru anjam na e endegsi
merbej, 'O Sol, ni kiyaqa e ugeugeibeqnum? Ni e ugeugeibeqnum dena
ino segi jejamu dego ugeugeiyeqnum. Ni qaja na ino jejamu qoruyqam
dego kere.'
15 Onaqa e na minjem, 'O Tamo Koba, ni yai?' Onaqa a na merbej, 'E
Yesus agi ni na ugeugeibeqnum qaji.
16 Deqa ni tigel. E ni giltmonum deqa ni ijo wau tamo sosimqa kumbra
ni bini unonum qaji ti kumbra bunuqna osormoqnqai qaji ti deqa mare
mare laqnqam.
17 Bunuqna e ni qariŋmitqa ni Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti
naŋgoq giloqnqam. Deqa ni naŋgi qa ulaaim. E ni taqatmesoqnitqa naŋgi
ni moiyotmqasai.
18 Ni naŋgoq giloqnsim ijo anjam minjroqnimqa naŋgi e qa poinjro-
qnim ambru uratosib suwaŋoq boqnqab. Ni na naŋgi are bulyetnjro-
qnimqa naŋgi Satan aqa siŋgila uratosib Qotei aqaq boqnqab. Amqa e
na naŋgo une kalil kobotetnjritqa iŋgi bole bole e nami enjrqa marem
qaji di naŋgi oqab. E na naŋgi ti tamo uŋgasari kalil e qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi ti Qotei aqa segi kumbra boleq di ateleŋit sqab.'

Pol a nami Qotei aqa anjam palontoqnej a deqa Agripa saiyej

19 "Deqa Mandor Agripa, laŋ goge dena puloŋ ainaqa e unsimqa anjam
Yesus na merbej qaji di dauryem. E gotraŋyosai.

20 E aqa anjam di dauryosim tigelosim Damaskus qureq gilem. Gilsim
dia Qotei aqa anjam plaltoqnsimqa tamo uŋgasari naŋgi endegsi min-
jroqnem, ‘Niŋgi are bulyosib Qotei aqaq boiy. Bosib kumbra bole bole
yoqnibqa tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi nuŋgsib merŋgwab, “Bole, niŋgi are
bulyonub.” ’ E Jerusalem dia, Judia sawaq di, sawa bei beiq di dego tamo
uŋgasari naŋgi anjam di minjroqnem.
21 Utru deqa Juda tamo qudei na atra tal miligiq di e ojsib moiyotbqa
maroqneb.
22 Ariya naŋgi e moiyotbosai. Qotei na e taqatboqnej deqa bini e
ino ulatamuq endi tigelosimqa ni ti tamo kokba ti tamo laŋaj ti Qotei
aqa anjam palontosim merŋgeqnum. E anjam bei palontosaieqnum.
Nami Moses a ti Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti kumbra bunuqna
brantelenqas qaji di ubtosib maroqneb. Naŋgo anjam di segi e bini
palonteqnum.
23 Naŋgo anjam di aqa utru agiende. Kristus a jaqatiŋ koba osim
moiqas. Osim a tamo kalil qa namoosim subq na tigelosim Juda naŋgi ti
sawa bei bei qaji naŋgi ti anjam minjroqnimqa naŋgi suwaŋoq boqnqab.”

Pol na Agripa minjej, “Ni Kristus qa ino areqalo siŋgilat”

24 Pol a anjam degsi mareqnaqa Festus na aqa anjam gentosiqa
leleŋosiq minjej, “Pol, ni nanarionum. Ino qalie kobaquja dena ni tulaŋ
nanaritmqo.”
25 Onaqa Pol na minjej, “O Gate Koba Festus, e nanariosai. Ijo anjam
endi bole. E areqalo bole na anjam mareqnum.
26 Mandor Agripa a ijo anjam endi aqa utru nami qalieosiq soqnej.
Deqa e na minjqa ulaosai. Yesus aqa kumbra kalil endi uli na brantо-
saioqnej. A boleq di unu.
27 O Mandor Agripa, ni kiyersi are qalonum? Qotei aqa medabu o
tamo naŋgo anjam nami neŋgreŋyeb qaji di bole e? Od, e qalieonum, ni
maronum, di bole.”
28 Onaqa Agripa na Pol nenemyej, “E sokiñala Kristen tamo brantqai ni
degsi are qalonum e?”
29 Onaqa Pol na minjej, “Ni sokiñala Kristen tamo brantqam di kere.
Sokobaiyosim Kristen tamo brantqam di kere. Ariya e na Qotei endegsi
pailyeqnum, ‘O Abu, tamo bini ijo anjam queqnub qaji naŋgi ti Mandor
Agripa a ti naŋgi e unum degsib soqnebe. Ariya e sil na tontbeb unum
naŋgi degsib sqajqa e ni pailmosai.’ ”
30-31 Onaqa Agripa Bernaisi wo tamo kalil awesoqneb qaji naŋgi ti
Festus koba na tigelosib warumq dena oqedeb. Oqedosib endegsib
qairosib mareb, “Iga Pol aqa jejamuq di une kobaquja bei unosai bole
sai. Deqa iga a qalsim moiyotqa keresai. A tonto talq di waiyqa keresai
dego.”
32 Naŋgi degsib marsibqa Agripa na Festus minjej, “Pol a Sisar aqa
ulatamuq di tigelqa marosai qamu ni na endego a tonto talq dena
uratonum oqedqo qamu.”

27

Pol a qobuŋ na Rom qureq giloqnej

1 Onaqa iga qobuŋ na Itali sawaq gilqajqa anjam qosisib Pol tamo
qudei ti tonto talq dena joqsib qaja tamo naŋgo gate bei aqa ñam Julius
aqa baŋq di ateb. Julius a Rom tamo. 2 A na iga Pol ombla tonto tamo

naŋgi ti joqsiqa Adramitium qure naŋgo qobuŋ bei Esia sawaq gilqa laqnaqa iga qobuŋ di gogetosim koba na gilem. Aristarkus a iga koba na gilem. Aristarkus aqa qure utru Tesalonaika agi Masedonia sawaq di unu. Qobuŋ di yuwal qala qalaq na dauryosim qunduŋ kalil aiqa mareb.

3 Iga gilsim nebeonaqa Saidon qureq di tiryem. Tiryonamqa Julius a Pol qa dulosiq odyonaqa qobuŋ uratosiq aqa Kristen was qudei naŋgi itnjrnaqa naŋgi na iŋgi iŋgi qa aqaryaiyeb.

4 Onaqa iga Saidon qure uratosim gileqnamqa jagwa na gotraŋgonaqa iga Saiprus nui taqyosim gilem.

5 Gilsim yuwal gentosim Silisia sawa ti Pamfilia sawa ti di brantosim yuwal qala qalaq na dauryosim gilsim Lisia sawaq di brantosim Maira qureq di tiryem.

6 Dia Julius a Aleksandria qure naŋgo qobuŋ bei Itali sawaq gilqa laqnaqa unsiqa a na iga Pol ombla tonto tamo naŋgi ti joqsiqa qobuŋ di gogetem.

7 Gogetosim jiŋga na gileqnamqa bati gargekoba koboej. Onaqa jagwa na gotraŋgonaqa iga siŋgila na gilsim Nidas qure jojomyem. Dena jagwa na olo gotraŋgonaqa iga gilqa keresaiigonaqa qobuŋ bulyosimqa Krit nui aqa luwi bei ñam Salmone di tiŋyosim oqem.

8 Oqsim luwi di buŋyosimqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi waukobaosib oqsib Krit nui qoreq di beterosib qala qalaq na gileb. Iga gilsim sawa bei aqa ñam Qunduŋ Boledamu di Lasea qure jojom di brantem.

9-10 Iga bati gargekoba uratem deqa Juda naŋgo qurieŋo bati koboej. Yuwal ugeqa batiej deqa Pol na tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi quiy. E qalieonum, iga qobuŋ na gilqom di iga gulbe koba itqom. Qobuŋ aqa iŋgi iŋgi gargekoba loumqas. Qobuŋ dego tugwas. Qobuŋ a segi sai. Iga tamo kalil dego padalqom.”

11 Pol a naŋgi degsi minjrnaqa qobuŋ kuñi ojo tamo wo qobuŋ aqa abu wo naŋgi aiyel na Pol aqa anjam di dauryqa uratosib gilqa mareb. Julius a dego Pol aqa anjam dauryqa uratosiqa naŋgo aiyel anjam taqyej.

12 Deqa iga qobuŋ na gilem. Qunduŋ iga soqnem qaji di jagwa bati qa qobuŋ beterqajqa qunduŋ bolesai. Deqa tamo gargekoba naŋgi mareb, “Jagwa bati brantqa jojomqo deqa iga qunduŋ endi uratosim gilsim Finiks qunduŋq di jagwa bati qa beterosim sqom.” Finiks a Krit nuiq di unu. Dia jagwa bati qa beterqajqa qunduŋ bolequja.

Jagwa koba bonaqa yuwal ugeej

13 Onaqa jagwa lawo guta na bonaqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi mareb, “Jagwa endena iga puygim gilsim Finiks qunduŋq di tiryqom.” Degsib marsib anka titosib qobuŋ miligiq di atsib dena iga Krit nui aqa qala dauryosim gilem.

14-15 Gileqnamqa manaq dena meli jagwa koba bosiq gotraŋgonaqa gilqa keresaiigonaqa iga loo goge oqsim di sonamqa jagwa na segi osi laqnej.

16-17 Onaqa iga nui kiñala bei aqa ñam Kauda aqa qoreq di otosim sonamqa nui dena jagwa getentonaqa yuwal kiñala laej. Deqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi waukobaosib qobuŋ du soqtosibqa qobuŋ ani gogeq di atsib sil na qoseb. Qobuŋ du uloŋaim deqa sil na qoseb. Osib olo sil bei osib qobuŋ ani yuwal na paraparaaim deqa sil na kaiŋyosib

siŋgilateb. Qobuŋ ururosim Afrika sawa jojomyosim dia sargum gogetosim paraaim deqa ulaosib qobuŋ rer qalnab aiyej. Naŋgi degyeb deqa jagwa na segi osi laqnej.

18 Nebeonaqa iga loo goge di sonam jagwa tulaŋ kobaosiq iga gotraŋgonaqa yuwal ugeonaqa qobuŋ tuqepratej. Deqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi iŋgi iŋgi qudei breinjrnabqa yuwalq aiyeb.

19 Olo nebeonaqa naŋgi qobuŋ aqa parara ti oyo ti osib breinjrnab yuwalq aiyeb.

20 Bati gargekoba iga seŋ ti bongar ti unosai. Iga namoqna are qalem, “Iga padalqasai.” Ariya jagwa siŋgila koba boqnsiqa iga gotraŋgoqnej deqa gago areqalo namij di iga uratosim marem, “Iga padalqom. Jagwa endi koboqasai.”

21 Bati gargekoba tamo qobuŋq di so qaji naŋgi iŋgi uyosai. Deqa Pol a naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej, “O tamo niŋgi quiy. E nami merŋgem, niŋgi Krit nui uratosib gilaib. Niŋgi ijo anjam di dauryosai deqa agi iga gulbe koba itonum. Niŋgi uniy. Qobuŋ aqa iŋgi iŋgi gargekoba loumeleŋqo.

22 Deqa e niŋgi olo endegsi merŋgwai. Niŋgi are laeme. Tamo bei padalqasai. Iga kalil bole sqom. Qobuŋ segi padalqas.

23-24 Ya qolo ijo Qotei agi e bati gaigai a qa loueqnum qaji aqa laŋ aŋgro bei bosiqa ijo areq di tigelosiq merbej, ‘O Pol, ni ulaaim. Ni Sisar aqa ulatamuq di tigelqam. Deqa Qotei na ni taqatmim ni padalqasai. Tamo kalil ni ombla qobuŋ na gileqnub qaji naŋgi dego Qotei na taqatnjrim naŋgi padalqasai.’ Laŋ aŋgro na e degsi merbej.

25 Deqa niŋgi ulaaib. E qalieonum, Qotei aqa anjam qolo merbej qaji di a dauryosim degyqas.

26 Ariya niŋgi quiy. Iga qobuŋ na gilsim nui beiq di sargum gogetim qobuŋ a ojotqas.”

27 Pol na naŋgi degsi minjrnaqa iga Mediterenian yuwalq di otosim sonamqa jagwa na segi osi laqnej. Yori aiyel koboonaqa qolo jige yuwal a mandam qaleqnaq anjam ateqnaq tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi qusibqa are qaleb, “Iga nui bei jojomyonum kiyo?”

28 Naŋgi degsib are qalsibqa yuwal aqa robu qalieqajqa deqa sil waiyonab ainaq uneb di tarag yala, 40 mita. Dena iga gilokiñalayosimqa naŋgi olo sil waiyosib uneb di tulaŋ taragej, 30 mita.

29 Degsib unsibqa are qaleb, “Iga gilsim nuiq di sargum gogetim qobuŋ a ojotqas.” Degsib are qalsibqa ulaosib mareb, “Iga anka waiyonamqa qobuŋ tigelqas.” Degsib marsibqa qobuŋ bunuq dena anka qolqe waiyonab yuwalq aiyej. Onaqa naŋgi endegsib waiŋoqneb, “Urur suwaŋeme.”

30 Onaqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi endegsib are qaleb, “Iga qobuŋ uratosim qobuŋ du na jaraiqom.” Naŋgi degsib are qalsibqa gisaŋosib tamo naŋgi minjreb, “Iga qobuŋ namoq dena anka waiyqom.” Degsib minjrsib qobuŋ du uli na osib qobuŋ ani aqa namoq na gaintonabqa yuwalq aiyej.

31 Degyeqnabqa Pol a di unsiqa qaja tamo naŋgi ti naŋgo gate Julius a ti endegsi minjrej, “Tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi jaraiqa mareqnub. Naŋgi jaraiqab di niŋgi kalil padalqab.”

32 Onaqa qaja tamo naŋgi qobuŋ du aqa sil gentonabqa jagwa na osi ulaŋej.

33 Nebeqa laqnaqa Pol na tamo kalil naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi iŋgi
uyiy. Bati olekoba niŋgi iŋgi uyosai. Nuŋgo are ŋeiosai dego. Agi yori aiyel
gilqo.
34 Deqa e siŋgila na endegsi merŋgwai, niŋgi iŋgi uysib dena niŋgi
siŋgilaqab. Osib niŋgi kalil bole sqab. Bei padalqasai.”
35 Pol na tamo kalil naŋgi degsi minjrsiqa bem bei osiq naŋgo ulatamuq
di Qotei pailyosiqa bem gentosiq uyej.
36 Degonaqa tamo kalil naŋgi areboleboleinjrnaqa naŋgi kamba dego
bem eleŋosib uyeb.
37 Iga tamo qobuŋq di soqnem qaji kalil 276.
38 Tamo kalil naŋgi iŋgi uynab menetnjrnaqa qobuŋ otqajqa marsibqa
bem sum osib waiyeleŋonabqa yuwalq aiyej.

Qobuŋ paraparaej

39 Onaqa nebeonaqa naŋgi ŋam atsib mandam bei uneb. Naŋgi man-
dam di poinjrosai. Naŋgi qunduŋ bei dego uneb. Qunduŋ di aqa alile
bolequja ulul ti. Unsib are qaleb, “Iga alile dia qobuŋ tiryqom.”
40 Degsib are qalsibqa anka nami waiyeb qaji sil serie na giŋgeŋyosibqa
anka yuwalq di uratelеŋeb. Osib kuñi tonteb qaji sil di palontosib kuñi
ojsib rer giryosib alile di tiryqajqa aiyeb.
41 Aisib qobuŋ namoq sargum bei gogetosiq dia ojotonaq soqnej.
Onaqa yuwal kokbayosiqa qobuŋ bunuq di qalnaqa paraparaej.
42 Onaqa qaja tamo naŋgi mareb, “Tonto tamo naŋgi qawaiŋosib
jaraiyaib deqa iga na ñumnam moreŋqab.”
43 Degsib marnabqa naŋgo gate Julius a are qalej, “Naŋgi Pol dego qalib
moiyaim deqa e na naŋgi saidnjrqai.” Degsi are qalsiqa naŋgi minjrej,
“Tonto tamo naŋgi ñumaib.” Osiqa tamo qawaiŋo qalie naŋgi minjrej,
“Niŋgi namo prugosib yuwalq aisib qawaiŋosib alile di patiy.”
44 Osiqa tamo qawaiŋo qaliesai qaji naŋgi minjrej, “Qobuŋ paraparaqo
qaji aqa sarqei niŋgi na eleŋosib bileq atsib dena otosib aisibqa alile
di patiy.” A degsi minjrnaqa naŋgi degyosib iga kalil koba na alile dia
geregere pateleŋem.

28

Pol a Malta nuiq di soqnej

1 Iga kalil alile dia patonamqa nui di aqa ñam Malta degsi mergonab
quem.
2 Onaqa tamo uŋgasari nui dia soqneb qaji naŋgi kumbra tulaŋ
boledamu dauryosib iga geregereigeb. Osib awa boqnej deqa iga yorg-
onaqa ŋam tuŋguyosib mergeb, “Niŋgi bosib ŋamyuwo areq endi awooiy.”
Degsib mergonabqa iga ŋamyuwo areq di awoonam jejamu kaŋkaŋgej.
3 Onaqa Pol a ŋam koroiyosiqa ŋamyuwoq di atnaqa amal uge ŋam
miligiq di soqnej qaji kaŋkaŋyonaqa oqedosiqa Pol aqa baŋq di uñiyosiqa
gaiŋesoqnej.
4 Onaqa nui deqaji tamo uŋgasari naŋgi amal uge Pol aqa baŋq di
uñiyosiq gaiŋesonaqa unsibqa segi segi maroqneb, “Tamo endi a leŋ ojo
tamo kiyo? A yuwalq di moiyosai deqa gago qotei na a kambatosiqa amal
uge qariŋyqoqa a uñiyqo. Deqa a moiqas.”
5 Onaqa Pol na aqa baŋ butuyonaqa amal uloŋosiqa ŋamyuwoq ainaqa
Pol a bole soqnej. Aqa jejamu yala gulbe bei osai.

6 Onaqa naŋgi Pol koqyoqneb. Aqa jejamu suŋyqas kiyo a moisim
uloŋoqujatqas kiyo degsib marsibqa tariŋkobaeb. Tariŋonab tariŋonab Pol
aqa jejamuq di gulbe bei brantosai. Deqa naŋgi areqalo bei osib mareb,
“Tamo endi a qotei bei.”
7 Nui deqaji tamo bei aqa ñam Publius a soqnej. A tamo kobaquja. A na
nui di taqatoqnej. Aqa tal jojom di soqnej deqa a na iga joqsiqa aqa talq
gilsiqa dia bati qalub iga geregereigoqnej.
8 Iga aqa talq di sonamqa aqa abu makobaiyonaqa ŋeiesoqnej. Aqa
jejamu tulaŋ kaŋkaŋyosiqa bi mormantej. Deqa Pol na aqa areq gilsiqa
Qotei pailyosiq aqa jejamuq di baŋ atnaqa aqa ma koboosiq olo boleej.
9 A degyonaqa nui deqaji tamo uŋgasari mainjrej qaji naŋgi qusibqa Pol
aqa areq beqnabqa a na naŋgi kalil boletnjroqnej.
10 Ariya nui deqaji tamo uŋgasari naŋgi na iga geregereigoqnsib kum-
bra tulaŋ boledamu egoqneb. Bunuqna iga nui di uratqa laqnamqa iŋgi
iŋgi kalil iga saiigeleŋej qaji di naŋgi na olo egeleŋonab gago iŋgi iŋgi
kereej.

Pol a Rom qureq di brantej

11 Iga nui dia bai qalub soqnem. Di koboonaqa iga qobuŋ bei goge-
tosim gilem. Qobuŋ di jagwa bati qa nui dia beterosiq soqnej. Qobuŋ di
Aleksandria qure qaji. Qobuŋ aqa namoq di qotei bei aqa ñam Sus aqa
aŋgro aiyel naŋgo sulum gereiyosib atnab soqnej.
12 Iga qobuŋ na gilsim Sirakyus qureq di tiryosimqa bati qalub di
soqnem.
13 Dena qobuŋ na gilsim Regium qureq di tiryosim ŋeiem. Nebeonaqa
jagwa guta na bonaqa iga qobuŋ na gileqnam qoloej. Olo nebeonaq iga
gilsim Puteoli qureq di tiryem.
14 Dia iga Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi itnjrem. Itnjrnamqa
naŋgi na metgonabqa iga bati 7 naŋgi koba na soqnem. Sosimqa naŋgi
olo uratnjrsimqa siŋga na walwelosim Rom qureq di brantqa marsim
gilem.
15 Rom dia Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi iga beqnam qusibqa
gamq di iga turqajqa marsib walwelosib aiyeb. Naŋgi aiyeqnabqa
iga giloqnsim gam qalaq di qure ñam Apius Iŋgi Qariŋyo Qure dia
naŋgi qudei turem. Olo gilsimqa qure ñam Ŋereŋo Tal Qalub dia naŋgi
qudei turem. Turosim unjrsimqa Pol a tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei
biŋiyosiqa aqa are siŋgilakobaiyej.
16 Ariya iga gilsim Rom di brantem. Brantonam Rom naŋgo gate naŋgi
odonabqa Pol a aqa segi talq di soqnej. Qaja tamo qujai na a taqatoqnej.

Pol a Rom dia Yesus aqa anjam bole maroqnej

17 Bati qalub koboonaqa Pol na Juda tamo gate naŋgi metnjrnaqa bosib
aqa areq di koroonab minjrej, “O ijo was niŋgi quiy. Jerusalem dia
Juda naŋgi e laŋa ojsib Rom naŋgo baŋq di atnab naŋgi na e tonto talq
di waibeb. E Juda gago kumbra bei ugeugeiyosaioqnem. Gago moma
naŋgo kumbra bei dego gotraŋyosaioqnem.
18 Deqa e Rom gate kokba naŋgo ulatamuq di tigelosim ijo anjam
marnamqa naŋgi qusibqa ariya naŋgi une kobaquja bei ijo jejamuq di
unosai. Deqa naŋgi e laŋa moiyotbqa uratosib tonto talq dena e uratim
oqedqajqa mareb.

19 Marnabqa Juda naŋgi na Rom gate kokba naŋgo anjam di gotraŋyeb.
Deqa e gam bei saiqoji. E marem, ‘E Sisar aqa ulatamuq di tigelqai. Yim a
ijo anjam quqwas.’ E degsi marem. Ariya e Juda naŋgi qa anjam bei yala
sosai.
20 O ijo was, e niŋgi nuŋgsiy ijo anjam merŋgwajqa deqa metŋgonum. E
iŋgi bole bole Qotei a nami Israel gago moma naŋgi enjrqa marej qaji di
oqajqa tariŋoqnsim unum. Utru deqa e sil kokba endena tontbonub.” Pol
a degsiqa Juda tamo gate naŋgi minjrej.
21 Onaqa naŋgi na Pol minjeb, “Judia sawaq di tamo qudei naŋgi ni qa
anjam bei neŋgreŋyosib gagoq qariŋyosai. Juda tamo bei na bosiq ni qa
anjam uge bei mergosai dego.
22 Deqa ni segi na ino anjam mergim iga quqwom. Iga qalieonum,
sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgi mareqnub, ‘Yesus aqa gam
bunuj di uge. Gam dena tamo uŋgasari naŋgi poeleŋeqnub.’ ” Juda tamo
gate naŋgi na Pol degsib minjeb.
23 Ariya naŋgi olo koroqajqa bati ateb. Koro bati di brantonaqa Juda
gargekoba naŋgi nobqolo bosib Pol aqa talq di koroeb. Koroonabqa
Pol a tigelosiqa anjam utru atsiq anjam olekoba naŋgi minjreqnaq
gilsiq bilaqtej. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas anjam di aqa utru plaltosiqa minjroqnej. Moses
aqa dal anjam na ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam na ti
anjam mutu quja quja eleŋoqnsiqa naŋgo are qametnjrimqa naŋgi Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa siŋgila na minjroqnej.
24 Minjreqnaqa Juda qudei naŋgi Pol aqa anjam di qusib mareb,
“Anjam di bole.” Onaqa naŋgi qudei Pol aqa anjam qusib quosaibulosib
mareb, “Anjam di bolesai.”
25 Naŋgi degsib areqalo aiyeltosib tigelosib jaraiqa laqnabqa Pol na
anjam qujai endegsi minjrej, “Mondor Bole a kere Qotei aqa medabu o
tamo Aisaia aqa medabuq na gago moma naŋgi anjam endegsi minjro-
qnej,
26 ‘Niŋgi dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru poiŋgoqnqasai. Niŋgi ŋam
atoqnqab di ijo anjam aqa damu dego poiŋgoqnqasai.’ Agi Qotei na Aisaia
minjej, ‘Ni naŋgoq giloqnsimqa anjam degsi minjroqne.
27 O Aisaia, tamo uŋgasari di naŋgo are miligi geteŋnjrejunu. Naŋgo
dabkala na ijo anjam quqwajqa asginjreqnu. Naŋgi ŋam bruŋejunub.
Deqa naŋgo ŋamdamu na ijo kumbra unqa keresai. Naŋgo dabkala na ijo
anjam qusib utru poinjrqa keresai. Naŋgi are bulyosib ijoq bqa keresai
dego. Deqa e na naŋgi boletnjrqasai.’ Qotei na Aisaia degsi minjej.”
28-29 Osiqa Pol a olo Juda naŋgi minjrej, “O ijo was niŋgi endegsi
poiŋgem. Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi eleŋqa marsiqa anjam
qariŋyonaqa naŋgoq gilej. Naŋgi qusib dauryqab.”
30 Onaqa Pol aqa segi tal awaiyoqnej qaji dia wausau aiyel soqnej. Son-
aqa tamo uŋgasari naŋgi a unqajqa beqnabqa a na naŋgi kalil joqoqnsiqa
aqa talq di koba na awooqnsib qairoqneb.
31 Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqas anjam di aqa utru Pol na plaltoqnsiqa naŋgi sainjroqnej.
Tamo Koba Yesus Kristus qa dego anjam plaltosiq sainjroqnej. Pol a
anjam deqaji marqajqa ulaosaioqnej. A anjam deqaji mareqnaqa tamo
bei na saidyosaioqnej.

ROM

Pol a Yesus aqa wau tamo

1 E Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo. A na e metbej deqa e Qotei aqa
anjam bole mare mare laqnum. E wau di yqajqa deqa a na e giltbej.
2 Tulaŋ nami Qotei a marej, “Ijo anjam bole di aqa damu bunuqna
brantqas.” Onaqa Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam bole di
neŋgreŋyonab soqnej. Neŋgreŋ di Qotei aqa segi neŋgreŋ.
3 Qotei aqa anjam bole di aqa segi Ŋiri aqa anjam. Aqa Ŋiri a tamo
bulyosiqa Devit aqa leŋ na ŋambabej.
4 Onaqa bunuqna Qotei na a subq na tigeltej. Tigeltonaqa bati deqa aqa
Mondor Bole na iga endegsi osorgej, Yesus a Qotei aqa Ŋiri siŋgila koba.
A gago Tamo Koba Yesus Kristus.
5 Yesus aqa siŋgila na Qotei a iga qa are boleiyej. Osiqa Yesus aqa ñam
na iga wau egej. Deqa iga aqa anjam maro tamo unum. Tamo uŋgasari
sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib
aqa anjam dauryqajqa deqa are qalsiq wau egej.
6 Niŋgi dego Yesus Kristus na metŋgej deqa niŋgi aqa anjam daurye-
qnub.
7 Qotei na niŋgi Rom qureq di unub qaji niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu.
A na niŋgi metŋgej deqa niŋgi aqa segi tamo uŋgasari unub. O ijo was, e
anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Gago Abu Qotei wo Tamo
Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo
na soqniy.

Pol a marej, “E Rom Kristen naŋgi unjrqai”

8 E mati niŋgi anjam bei merŋgwai. Niŋgi Yesus Kristus qa nuŋgo are-
qalo siŋgilateqnub deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi niŋgi qa saoqnsib
laqnabqa sawa sawa kalilq di naŋgi queqnub. E deqa are qaloqnsim
Yesus Kristus aqa ñam na ijo Qotei minjeqnum, “Keretonum.”
9 E ijo are miligi siŋgilatosim deqa e Qotei aqa wau ojoqnsim aqa Ŋiri
aqa anjam bole palontoqnsim laqnum. Qotei a segi qalie, bati gaigai e
pailyqa oqnsim niŋgi qa are qaleqnum.
10 E gaigai niŋgi qa endegsi pailyeqnum, “O Qotei, ni na merbimqa e
gam itosiy aisiy Rom Kristen naŋgi unjrqai.”
11 O ijo was, e niŋgi nuŋgwajqa are koba qaleqnum. Di kiyaqa? E
Mondor aqa anjam niŋgi merŋgitqa dena nuŋgo are siŋgilatetŋgwajqa
deqa.
12 Ijo are koba endegsi unu. E nuŋgoq bosiy niŋgi Yesus qa nuŋgo
areqalo siŋgilateqnub di unsiyqa dena ijo are siŋgilatqai. Niŋgi dego e
Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum di unsibqa dena nuŋgo are siŋgilatqab.
Gam dena iga kalil koba na gago are siŋgilatoqnsim sqom.
13 O was niŋgi endegsib qalieoiy. Bati gargekoba e bosiy niŋgi
nuŋgwajqa are qaleqnum. Ariya e nuŋgoq bqajqa gam gaigai geteŋeqnu.
Ijo are koba endegsi unu. Tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgo
ambleq di e waueqnamqa naŋgi are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub dego kere e nuŋgo ambleq di wauoqnitqa tamo qudei naŋgi
are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnqab.

14 E na Grik tamo naŋgi ti yauŋ tamo naŋgi ti powo tamo naŋgi ti nanari
tamo naŋgi ti Yesus aqa anjam minjroqnit quqwajqa deqa Qotei na e wau
ebej.
15 Deqa niŋgi Rom qureq di unub qaji niŋgi dego e na Yesus aqa anjam
bole merŋgoqnit quqwajqa are prugbeqnu.

Yesus aqa anjam bole a Qotei aqa siŋgila ti unu

16 E Yesus aqa anjam bole di marqajqa jemaibosaieqnu. Di kiyaqa?
Anjam bole di Qotei aqa siŋgila ti unu. Siŋgila dena Qotei na tamo
kalil Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi padalqa gamq na
eleŋeqnu. A matiq Juda naŋgi eleŋeqnu. Osiqa sawa bei bei qaji naŋgi
dego eleŋeqnu.
17 Anjam bole dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji sqajqa gam
osorgej. Gam agiende. Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena
qujai Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergwas. Gam bei saiqoji.
Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo naŋgi
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di a na naŋgi tamo bole une saiqoji qa
minjrqas. Yim naŋgi ŋambile gaigai sqab."

Tamo uŋgasari kalil naŋgi na Qotei qoreiyeqnub

18 Iga qalie, Qotei a laŋ goge di sosiqa aqa minjiŋ boleq ateqnu. A na
tamo uŋgasari kalil a qoreiyoqnsib kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi
awai uge enjreqnu. Naŋgo kumbra uge dena naŋgi Qotei aqa anjam bole
tenteqnub.
19 Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa kumbra qalie bole. Qotei a segi na
naŋgi aqa kumbra osornjreqnu. Ariya naŋgi olo Qotei qoreiyeqnub deqa
a na naŋgi awai uge enjreqnu.
20 Qotei a nami mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyonaq sonaq aqa
maŋwa di tamo uŋgasari naŋgi unoqneb dena bosi bosiq agi bini naŋgi
uneqnub. Gam dena naŋgi Qotei aqa kumbra uliejunu qaji di qalieonub.
Aqa kumbra utru ti aqa siŋgila gaigai sqas qaji deqa ti naŋgi qalie bole.
Deqa tamo bei a marqa keresai, "E Qotei qaliesai deqa e une saiqoji."
21 Naŋgi Qotei qa qalie unub. Ariya naŋgi aqa ñam soqtqa uratoqnsib
a biŋiyqa asginjreqnu. A segi Qotei bole naŋgi deqa are qalosaieqnub.
Naŋgo kumbra dena naŋgi nanaritnjroqnsiq naŋgo areqalo getentetnjre-
qnu. Deqa naŋgi ambruq di laqnub.
22 Naŋgi diqoqnsib mareqnub, "Iga powo koba ti unum." Di gisaŋ.
Naŋgi tulaŋ nanarioqnsib unub.
23 Sosibqa Qotei ŋambile gaigai unu qaji a qoreiyoqnsib a qa louqajqa
uratoqnsib olo beloqnsib mandam tamo ti qebari ti wagme ti amal ti
naŋgo sulum gereiyoqnsib naŋgi qa loueqnub.

Tamo uŋgasari naŋgi kumbra uge uge yeqnub

24 Tamo uŋgasari naŋgi Qotei qoreiyeqnub deqa a na kamba naŋgi
uratnjreqnaqa naŋgi kumbra tulaŋ uge uge jigat yoqnqajqa are prugn-
jreqnu. Kumbra dena naŋgi na naŋgo segi jejamu tulaŋ ugeugeiyeqnub.
25 Tamo uŋgasari deqaji naŋgi Qotei aqa anjam bole uratoqnsib olo
beloqnsib gisaŋ anjam segi dauryeqnub. Deqa naŋgi Qotei qoreiyoqnsib
iŋgi iŋgi kalil a na gereinjrej qaji di biŋinjroqnsib naŋgo sorgomq di unub.
O ijo was, Qotei a iŋgi iŋgi kalil qa utru deqa iga bati gaigai aqa ñam
soqtoqnqom. Bole.

26 Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei qoreiyeqnub deqa a na kamba naŋgi uratnjreqnaqa naŋgi jemai kumbra tulaŋ uge uge yoqnqajqa are prugnjreqnu. Naŋgo jemai kumbra agiende. Uŋgasari naŋgi tamo ti ŋereŋqajqa uratoqnsibqa unа bei bei wo ŋereŋeqnub.
27 Tamo naŋgi dego unа ti ŋereŋqajqa uratoqnsibqa tamo bei bei wo ŋereŋqajqa are tulaŋ prugnjreqnu. Naŋgi jemai kumbra di yeqnub deqa Qotei a naŋgi kambatnjroqnsiqa naŋgo jejamuq di awai tulaŋ ugedamu enjreqnu.
28 Naŋgi Qotei aqa sorgomq di sqajqa are qalosaieqnub deqa Qotei na naŋgi uratnjreqnaqa naŋgi naŋgo segi areqalo uge uge dauryoqnsib kumbra uge uge yeqnub.
29 Naŋgo kumbra uge agiende. Naŋgi kumbra bole tiŋtiŋ yqajqa torei urateqnub. Naŋgi ñoro koba oqajqa mamaulnjreqnu. Naŋgi tamo naŋgi jeutnjreqnub. Naŋgi tamo qudei iŋgi koba ti unub qaji naŋgi qa are ugeinjreqnu. Naŋgi tamo naŋgi ñumoqnsib moiyotnjreqnub. Naŋgi laŋa laŋa ŋiriŋoqnsib gisaŋ anjam mareqnub. Naŋgi tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi laŋa yainjreqnub. Naŋgi tamo qudei naŋgi ugeugeinjreqnub. Kumbra kalil di naŋgoq di tulaŋ koba unu. Naŋgi yomueqnub.
30 Naŋgi gisaŋ na tamo naŋgo ñam ugetetnjreqnub. Naŋgi Qotei jeuteqnub. Naŋgi diqoqnsib laqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Naŋgi kumbra uge uge bunuj babteleŋeqnub. Naŋgi naŋgo ai abu naŋgo medabu gotraŋyeqnub.
31 Naŋgi areqalo bole ti sosaieqnub. Naŋgi naŋgo segi anjam bei dauryqa maroqnsib olo dauryqa urateqnub. Naŋgi tamo qudei naŋgi qalaqalainjrosaieqnub. Naŋgi tamo qudei naŋgi qa dulosaieqnub.
32 Qotei aqa dal anjam endegsi unu, “Tamo uŋgasari kumbra uge deqaji yeqnub qaji naŋgi ñumib moreŋebe.” Dal anjam degsi unu. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa dal anjam qalie bole. Ariya naŋgi olo gotraŋyoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Di segi sai. Tamo uŋgasari naŋgi dena tamo qudei naŋgi kumbra uge uge deqaji yeqnab unjroqnsib naŋgo ñam soqtetnjroqnsib minjreqnub, “Keretonub. Niŋgi kumbra degyoqniy.”

2

Qotei a une tamo naŋgi awai uge enjrqas

1 O tamo, ni que. Ni une saiqoji unum ni degsi marqa keresai. Kumbra uge uge tamo uŋgasari naŋgi yeqnub qaji di ni segi dego yeqnum. Deqa ni na tamo uŋgasari naŋgo jejamuq di une qametnjreqnum di ni segi dego ino jejamuq di une qameqnum.
2 Iga qalie, tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Qotei na kamba peginjrsim awai uge enjrqas. Qotei a kere naŋgi awai uge enjrqas.
3 Ni na tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgo jejamuq di une qametnjreqnum ariya kumbra naŋgi yeqnub qaji di ni segi dego yeqnum. Deqa ni kiyersi are qalonum? Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di peginjrsim awai uge enjrqas ariya a ni awai uge emqasai. Ni degsi are qalonum kiyo? Di sai.
4 Ni que. Qotei a gaigai kumbra tulaŋ boledamu ni emoqnsiqa a ni qa tariŋsokobaiyeqnu. A urur ni awai uge emosaieqnu. Qotei aqa kumbra bole di ni unsim olo uge qa marsim gotraŋyqam e? Degaim. Qotei a ni are

bulyqajqa deqa are qaloqnsiq kumbra bole osormeqnu. Ni di qaliesai kiyo?

5 Ariya ino are miligi geteŋejunu deqa ni are bulyosai. Ino kumbra dena ni ino awai uge tumbol ateqnum. Deqa mondoŋ diŋo batiamqa Qotei a kumbra tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjrsim aqa minjiŋ boleq atsimqa a na naŋgi ni ombla awai tulaŋ ugedamu eŋgwas.

6 Ni qalie, diŋo bati qa Qotei na tamo uŋgasari kalil naŋgo kumbra kambatosim awai segi segi enjrqas.

7 Tamo uŋgasari qudei naŋgi siŋgila na tigeloqnsib kumbra bole bole yoqnsib laŋ qure qa gam itqajqa waukobaeqnub. Osib naŋgi laŋ qureq di ñam koba oqajqa ti so bole gaigai sqajqa ti tulaŋ siŋgilaeqnub. Deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di awai boledamu enjrim naŋgi ŋambile gaigai sqab.

8 Ariya tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo segi jejamu qa are qaloqnsib anjam bole gotraŋyoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di awai ugedamu enjrsim naŋgi qa minjiŋ oqetqas.

9 Naŋgi kumbra uge uge yeqnub deqa mondoŋ naŋgi gulbe koba ti jaqatiŋ koba ti oqab. Matiq Juda naŋgi oqab. Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi dego oqab.

10 Ariya tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi Qotei na aqaryainjrimqa naŋgi laŋ qureq oqsib dia ñam koba ti lawo ti so bole gaigai sqab. Matiq a Juda naŋgi aqaryainjrqas. Bunuqna a sawa bei bei qaji naŋgi dego aqaryainjrqas.

11 Qotei aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub. Deqa a naŋgo ñam qa are qalsim naŋgi peginjrqasai.

12 Niŋgi quiy. Tamo qudei naŋgi dal anjam qaliesai. Di uŋgum. Naŋgi une yeqnub deqa naŋgi kalil padalqab. Tamo qudei naŋgi dal anjam qalie unub. Di dego uŋgum. Naŋgi une yeqnub deqa Qotei na naŋgi peginjrqas. A dal anjam aqa wau na naŋgi peginjrqas.

13 Tamo naŋgi dal anjam laŋa queqnub qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bolesai. Tamo naŋgi dal anjam quoqnsib dauryeqnub qaji naŋgi segi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqab.

14 Bole, sawa bei bei qaji naŋgi dal anjam qaliesai. Ariya naŋgi naŋgo segi areqalo na dal anjam mutu qudei dauryeqnub. Dena iga poigwo, dal anjam a naŋgo areqaloq di nami sosiq wauoqnej.

15-16 Qotei a naŋgo are miligiq di dal anjam neŋgreŋyobulej deqa naŋgi kumbra bole ti kumbra uge ti qalie unub. Deqa mondoŋ diŋo batiamqa naŋgo areqalo qudei na naŋgi minjrqas, “Nuŋgo kumbra di uge.” Osim naŋgo areqalo qudei na olo naŋgi minjrqas, “Nuŋgo kumbra di bole.” Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgo kumbra kalil naŋgo are miligiq di uliejunu qaji di boleq atekritosim dena naŋgi peginjrqas. A Kristus Yesus aqa wau na naŋgi peginjrqas. Anjam bole e palonteqnum qaji aqa damu degsi unu.

Juda tamo naŋgi are qaleqnub, “Iga dal anjam ti unum deqa iga kere unum”

17 O Juda tamo, niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, “Iga dal anjam ti unum deqa Qotei na iga pegigwasai.” Osib niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnsib endegsib mareqnub, “Iga Qotei aqa tamo unum.

18 Iga Qotei aqa areqalo qalieonum. Qotei na aqa dal anjam iga osorgej deqa iga kumbra bole kalil qa tulaŋ arearetgeqnu.”

19-20 Osib niŋgi endegsib are qaleqnub, “Iga dal anjam qalie unum
deqa iga powo bole ti anjam bole ti ejunum. Deqa iga na tamo uŋgasari
ŋam qandimo unub qaji naŋgi gam osornjreqnum. Iga na tamo uŋgasari
ambruq di unub qaji naŋgi suwantnjreqnum. Iga na tamo uŋgasari
powo saiqoji unub qaji naŋgi powo enjreqnum. Iga na tamo uŋgasari
aŋgro kiñilala bulosib nanarieqnub qaji naŋgi Qotei aqa anjam aqa damu
osornjreqnum.”
21 O Juda tamo, kiyaqa niŋgi gaigai dal anjam plaltoqnsib ariya niŋgi
olo dal anjam di dauryosaieqnub? Niŋgi mareqnub, “Bajiŋaib.” Ariya
niŋgi olo bajiŋeqnub.
22 Niŋgi mareqnub, “Niŋgi tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaib.” Ariya
niŋgi olo was bei aqa ŋauŋ jejamu ojeteqnub. Niŋgi gisaŋ qotei naŋgi
qa asgiŋgeqnu. Ariya niŋgi olo gisaŋ qotei naŋgo atra talq dena sulum
bajiŋeqnub.
23 Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnsib mareqnub, “Iga Qotei aqa dal
anjam qalie bole.” Ariya niŋgi olo dal anjam di gotraŋyeqnub. Nuŋgo
kumbra dena niŋgi Qotei aqa ñam ugeteqnub.
24 Agi Qotei aqa anjam bei nami niŋgi qa endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Nuŋgo kumbra uge di sawa bei bei qaji naŋgi unoqnsib Qotei aqa ñam
misiliŋyeqnub.”

Tamo yai a Juda tamo bole?

25 Bole, ni muluŋ aiqa marsim ni mati dal anjam dauryoqnqam di
kere. Ariya ni dal anjam gotraŋyoqnsim laŋa muluŋ aiqam di keresai. Ino
kumbra dena ni tamo muluŋ aiyosai qaji naŋgi bulqam.
26 Deqa tamo bei muluŋ aiyosai qaji a dal anjam dauryoqnqas di a
tamo muluŋ aiyeqnub qaji naŋgi bul sqas.
27 Bole, niŋgi Juda tamo unub deqa niŋgi dal anjam ejunub. Niŋgi
muluŋ dego aiyeqnub. Ariya niŋgi dal anjam gotraŋyqab di tamo muluŋ
aiyosaieqnub qaji naŋgi na merŋgwab, “Niŋgi une ti.” Naŋgi na degsib
merŋgwab. Di kiyaqa? Naŋgi dal anjam dauryeqnub deqa. Naŋgi muluŋ
aiyosai di uŋgum.
28 Tamo bei a laŋa babaŋ na Juda tamo sqas di a Juda tamo bolesai. Aqa
jejamu segi osim muluŋ aiqas di aqa muluŋ bolesai.
29 Tamo a aqa are miligiq na Juda tamo sqas di a Juda tamo bole. A aqa
are miligiq na muluŋ aiqas di aqa muluŋ bole. A na aqa jejamu laŋa osim
dal anjam dauryqas di keresai. Qotei aqa Mondor na a siŋgila yimqa aqa
are miligiq na a muluŋ bole aiqas di kere. Tamo di a Qotei aqa ŋamgalaq
di ñam ti sqas. A mandam tamo naŋgo ŋamgalaq di ñam ti sqasai.

3

Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ na tamo naŋgi peginjrqas

1 O ijo was, niŋgi kamba e merbqab kiyo, “O Pol, ni degsi maronum
deqa uŋgum, iga Juda tamo unum di laŋa. Iga muluŋ aiyem di dego laŋa.”
O was niŋgi e degsib merbaib.
2 Niŋgi quiy. Qotei a Juda naŋgo baŋq di iŋgi bole bole atej. Iŋgi bole bei
agiende. A na Juda naŋgi aqa anjam taqatqa osiq wau enjrej.
3 Bole, Juda qudei naŋgi Qotei aqa anjam di naŋgo areqaloq di
siŋgilatosaieqnub. Osib aqa anjam di dauryosaieqnub. Deqa iga endegsi
marqom kiyo, “Qotei a dego aqa segi anjam di dauryosaieqnu”?

4 O ijo was, iga degsi marqasai bole sai. Iga endegsi marqom, “Tamo
kalil naŋgi gisaŋ tamo. Qotei a segi qujai gisaŋ tamo sai. A anjam bole
gaigai maroqnsiq a olo uratosaieqnu.” Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu,
“O Qotei, ino anjam kalil bole.
Deqa tamo qudei na ni pegimqa laqnibqa ni olo naŋgi tulaŋ buŋnjrsim ni
une saiqoji sqam.”
5-6 Deqa ijo was, niŋgi kamba olo e endegsib merbqab kiyo, “O Pol,
ni marobulonum, ‘Iga kumbra uge yoqnqom gam dena Qotei aqa segi
kumbra bole olo brantoqnqas.’ O Pol, ni degsi marobulonum deqa
iga kamba marqom, ‘Degwas di Qotei a kiyaqa gago une qa ŋiriŋosim
awai uge egwas? Qotei aqa kumbra di uge.’ Degsi marqom e?” O
ijo was, iga degsi marqasai bole sai. Qotei a gaigai kumbra bole segi
yeqnu. A kumbra bole yosai qamu a kiyersim tamo uŋgasari kalil naŋgi
peginjrqas? Di keresai. Nuŋgo areqalo di mandam tamo naŋgo areqalo.
7 Ariya niŋgi olo e endegsib merbqab kiyo, “O Pol, ni marobulonum,
‘Iga gisaŋ anjam maroqnimqa gam dena Qotei aqa anjam bole olo bran-
toqnim aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.’ O Pol, ni degsi marobulonum
deqa iga kamba marqom, ‘Degwas di Qotei a kiyaqa iga une tamo qa
mergsim awai uge egwas?’ ” O ijo was, nuŋgo anjam di tulaŋ uge.
8 Anjam uge deqaji tamo qudei naŋgi mare mare laqnub. Agi naŋgi
endegsib mareqnub, “Uŋgum, iga kumbra uge uge yoqnqom. Yim gam
dena kumbra bole olo brantoqnqas. Pol a anjam degsi palonteqnu.” O ijo
was, tamo qudei naŋgi degsib iga yomuigosib mareqnub. Di gisaŋ koba.
Naŋgo kumbra uge dena Qotei na naŋgi awai ugedamu enjrqas.

Tamo bole bei sosai

9 Deqa iga kiyersi marqom? Iga Juda tamo unum deqa iga na tamo
kalil naŋgi buŋnjreqnum degsi marqom e? Iga degsi marqasai. E nami
merŋgonum, iga Juda ti Grik ti kalil une na kabutgejunu.
10 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo bole bei sosai.
Qujai bei a Qotei aqa kumbra bole dauryosaieqnu.
Tamo dego bei sosai.
11 Tamo qujai bei a Qotei qa poiyosaieqnu.
Qujai bei a Qotei itqa are qalosaieqnu. Tamo dego bei sosai.
12 Tamo kalil naŋgi gam bole uratekriteqnub.
Naŋgi kalil tamo uge.
Qujai bei a kumbra bole dauryosaieqnu. Sai bole sai.
13 Naŋgi kalil anjam uge mareleŋeqnub.
Tamo moiyo qaji sub waqesonaq tamo naŋgo jejamu sub miligiq di
qusaeqnu
dego kere tamo kalil naŋgo medabu na anjam tulaŋ uge uge mareqnub.
Naŋgi gisaŋ anjam koba mareleŋeqnub.
Amal uge na tamo uñinjreqnub dego kere tamo kalil naŋgo medabu na
tamo naŋgi tulaŋ ugetnjreqnub.
14 Osib gaigai naŋgo medabu na tamo naŋgi qa anjam uge maroqnsib
naŋgi qa are ugeinjreqnu.
15 Naŋgi bati gaigai tamo ñumsib moiyotnjrqajqa urur ti gileqnub.
16 Naŋgi na tamo naŋgi ugeugeinjrqajqa are qaloqnsib gulbe koba enjre-
qnub.

17 Naŋgi lawo kumbra qaliesai.
18 Naŋgi Qotei yala ulaiyosaieqnub."

O ijo was, Qotei aqa anjam nami degsib neŋgreŋyeb unu.

19 Iga qalie, Moses a tamo uŋgasari dal anjam ejunub qaji naŋgi qa are qalsiq dal anjam neŋgreŋyej. Deqa tamo bei a endegsi marqa keresai, "E tamo bole. E une saiqoji." A degsi marqa keresai. Iga tamo uŋgasari kalil mandamq endi unum qaji iga Qotei aqa ŋamgalaq di une ti unum.

20 Deqa tamo bei a dal anjam dauryosim dena a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai. Sai bole sai. Dal anjam na gago une iga osorgeqnu. Di segi.

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom di iga tamo bole sqom

21 O ijo was, iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqajqa gam bei unu. Iga dal anjam dauryqom gam dena sai. Qotei na gam bei babtosiq iga osorgej. Nami Moses a gam deqa marsiq dal anjamq di neŋgreŋyej. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego gam deqa marsib anjam neŋgreŋyeb.

22 Gam agiende. Tamo uŋgasari kalil Yesus Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi Qotei na tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Gam di segi. Gam bei saiqoji.

23 Iga kalil une ateqnum deqa iga laŋ qureq oqsim dia Qotei itqa keresai.

24 Iga degsi unum deqa Qotei na iga aqaryaigwa osiqa iga qa are boleiyosiq Kristus Yesus qariŋyonaqa a bosiq iga awaigej. Gam dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Di gago segi kumbra bole na sai. Qotei a Kristus Yesus aqa wau na iga laŋa awaigej.

25 Agi Qotei a endegsi are qalej. A na Yesus qariŋyim bosim moiyim aqa leŋ aisim tamo uŋgasari kalil a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo une taqal waiyosim Qotei aqa minjiŋ kobotqas. Wau dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Aqa wau di a na boleq atsiq iga osorgej. Nami Qotei a tamo naŋgi qa tariŋsokobaiyoqnej. Deqa a naŋgo une qa naŋgi urur kambatnjrosaioqnej.

26 Ariya bini bati endi Qotei na iga endegsi osorgeqnu, a gaigai kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu. A na tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjreqnu di a laŋa minjrosaieqnu. A Yesus aqa wau na naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Dena iga qalieonum, a kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu.

27 Deqa tamo yai na aqa segi ñam soqtqa kere? Tamo dego bei sosai. Iga gago segi ñam soqtqajqa kumbra di torei koboej. Gam kiye na kumbra di koboej? Iga dal anjam dauryqom gam dena sai. Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai iga gago ñam soqtqajqa kumbra di koboej.

28 Bini iga qalieonum, iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom. Iga dal anjam dauryqom gam dena sai.

29 Deqa iga kiyersi marqom? Qotei a Juda naŋgo segi Qotei e? A sawa bei bei qaji naŋgo Qotei sai e? Di sai. A sawa bei bei qaji naŋgo Qotei dego.

30 Qotei a segi qujai Qotei bole. Deqa muluŋ aiyo qaji tamo naŋgi ti muluŋ aiyosaieqnub qaji tamo naŋgi ti Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di Qotei a naŋgi kalil turtnjrsim tamo bole une saiqoji qa minjrqas.

31 Iga maronum, iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom di iga tamo bole
une saiqoji sqom. Gago anjam dena iga dal anjam ugeteqnum e? Sai. Iga
dal anjam olo siŋgilateqnum.

4

Abraham a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole soqnej

1 Abraham a iga bul mandam tamo. A gago moma utru. Deqa iga a qa
kiyersi marqom?
2 Abraham a wau bole yoqnej gam dena a Qotei aqa ŋamgalaq di
tamo bole soqnej iga degsi marqom e? Sai. Iga degsi maronum qamu
Abraham a aqa segi ñam soqtqa kere qamu.
3 Ariya Qotei aqa anjam kiye neŋgreŋq di unu? Anjam agiende.
“Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej gam dena Qotei na a tamo
bole une saiqoji qa minjej.”
4 Iga qalie, tamo a wauqas di a awai oqas. A laŋa awai oqasai. A
wauosim dena awai oqas.
5 Ariya tamo bei a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqa marsimqa a
kiyerqas? E marqai. A wauosaiosim Qotei qa aqa areqalo siŋgilatqas.
A degyqas di Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjqas. Iga qalie,
Qotei na tamo naŋgi a qoreiyeqnub qaji naŋgi tamo bole une saiqoji qa
minjreqnu.
6 Tamo naŋgi di wau bole yeqnub kiyo sai kiyo di uŋgum. Qotei
a naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Yeqnaqa naŋgi tulaŋ
areboleboleinjreqnu. Devit a nami anjam deqaji marej.
7 Agi a endegsi marej,
“Qotei a tamo naŋgo kumbra uge qa are walyimqa
naŋgo une kobotetnjrqas di
naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.
8 Tamo Koba a tamo naŋgo une qa olo bunu are qalqasai di
naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.”
9 Deqa iga kiyersi marqom? Tamo muluŋ aiyo qaji naŋgi segi arebole-
boleinjrqas e? Tamo muluŋ aiyosaieqnub qaji naŋgi dego areboleboleinjrqas e? Od. Naŋgi kalil koba na areboleboleinjrqas. Agi iga mareqnum,
Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej gam dena Qotei na a tamo bole
une saiqoji qa minjej.
10 Ariya Abraham a kiyersi sonaqa Qotei na a tamo bole une saiqoji
qa minjej? A nami muluŋ aiyej kiyo a muluŋ aiyosaisoqnej kiyo? Od,
Abraham a muluŋ aiyosaisonaqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa
minjej.
11 A muluŋ aiyosaisoqnej bati deqa a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej.
Deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej. Osiqa a toqor bei
yej. Toqor di agi Qotei na Abraham muluŋ waiyej. Deqa iga endegsi
qalieonum, Abraham a tamo kalil muluŋ aiyosaiosib naŋgo areqalo
Qotei qa siŋgilateqnub qaji naŋgo moma matu.
12 A tamo naŋgi muluŋ aiyeqnub qaji naŋgo moma matu dego. Ariya
tamo naŋgi naŋgo jejamu laŋa oqnsib muluŋ aiyeqnub qaji a naŋgo
moma matu sai. Tamo naŋgi muluŋ aiyoqnsib olo Abraham aqa kumbra
dego dauryeqnub qaji a naŋgo moma matu bole. Gago moma matu
Abraham aqa kumbra agiende. A muluŋ aiyosaisosiqa Qotei qa aqa
areqalo siŋgilatej.

Tamo uŋgasari Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi iŋgi bole bole oqab

13 Nami Qotei na Abraham aqa moma naŋgi ti endegsi minjrej, “E niŋgi
mandam kalil eŋgwai.” Abraham a dal anjam dauryej deqa Qotei a anjam
di marosai. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei a anjam di marej.
Osiqa Abraham a tamo bole une saiqoji qa minjej.
14 Tamo naŋgi dal anjam dauryqab gam dena Qotei na naŋgi iŋgi bole
bole enjrqa marej qamu iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum kumbra
di laŋa uloŋej qamu. Qotei aqa anjam marej qaji di dego laŋa uloŋej
qamu.
15 Iga qalie, dal anjam unu deqa tamo naŋgi dal anjam gotraŋyeqnabqa
Qotei a naŋgo une deqa minjiŋ oqeteqnu. Dal anjam sosai qamu iga
na tamo naŋgi endegsi minjrqa keresai qamu, “Niŋgi dal anjam go-
traŋyeqnub.”
16 Qotei a Abraham qa ti aqa moma bunuqna branteqnub qaji naŋgi
qa ti are boleiyosiq iŋgi bole bole naŋgi enjrqa marej. Deqa tamo naŋgi
Abraham aqa kumbra dauryosib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgi iŋgi bole bole di oqab. Tamo naŋgi dal anjam ejunub qaji naŋgi
segi iŋgi di oqasai. Tamo kalil Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji
naŋgi dego iŋgi di oqab. Abraham a iga kalil gago moma matu.
17 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “O Abra-
ham, e ni giltmem deqa ni tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji
naŋgo moma matu sqam.” O ijo was niŋgi quiy. Abraham a Qotei qa
aqa areqalo siŋgilatej deqa a Qotei aqa ŋamgalaq di gago moma matu unu.
Qotei qujai di tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigeltnjreqnu. A segi
na marnaqa iŋgi iŋgi kalil nami sosai qaji di brantelеŋej.
18 Qotei a kiyersim aqa anjam a nami Abraham minjej qaji di dauryqas
di Abraham a poiyosai. Ariya a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq marej,
“Bole, Qotei na aqa anjam di dauryqas.” Aqa kumbra dena a tamo
uŋgasari gargekoba sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo moma matu
brantej. Agi Qotei a nami Abraham endegsi minjej, “Ino moma naŋgi
tulaŋ gargekobaqab.”
19 Abraham a aŋgro saiqoji soqnej. Aqa wausau 100. Deqa aqa siŋgila
koboej. Aqa ŋauŋ Sara a dego tulaŋ qeliej. Deqa a aŋgrotqa keresai.
Abraham a di qalieosiq ariya a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatqa uratosai.
20 Anjam Qotei na nami minjej qaji a deqa are qalsiq soqnej. A areqalo
aiyeltosai. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq aqa ñam soqtoqnej.
21 A endegsi qalieej, “Bole, anjam Qotei na nami merbej qaji di a
dauryqa kere.”
22 Abraham a degsi Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei na a tamo
bole une saiqoji qa minjej.
23 Anjam di Qotei aqa neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, “Qotei na
Abraham a tamo bole une saiqoji qa minjej.” Anjam di Abraham qa segi
neŋgreŋyosai.
24 Iga kalil qa dego anjam di neŋgreŋyeb. Iga dego Qotei qa gago areqalo
siŋgilateqnum deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu.
Qotei agi gago Tamo Koba Yesus subq na tigeltej qaji a qa gago areqalo
siŋgilateqnum.
25 Qotei a Yesus uratonaqa jeu tamo naŋgi na a qalnab moiyej. Qotei na
Yesus degyej. Di kiyaqa? A gago une kobotetgwajqa deqa. Onaqa Qotei

na Yesus olo subq na tigeltosiq gam dena iga tamo bole une saiqoji qa mergej.

5

Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej

1 Ariya iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatem deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a jeu kobotej deqa iga Qotei ombla are qujaitosim unum.

2 Yesus na gam waqtetgonaqa iga a qa gago areqalo siŋgilatem. Bati deqa Qotei a iga qa are boleiyej. Qotei aqa kumbra di iga bini ojsim tigelejunum. Deqa iga Qotei na laŋ qureq joqsim oqsim dia iga a ombla sqajqa tariŋeqnum. Iga deqa tulaŋ areboleboleigeqnu.

3 Iga deqa segi areboleboleigosai. Iga gulbe eqnum deqa ti areboleboleigeqnu. Di kiyaqa? Iga qalieonum, gulbe dena iga siŋgilatgeqnaqa iga siŋgila na tigelejunum.

4 Iga siŋgila na tigelejunum deqa iga gulbe di gotraŋyeqnamqa Qotei na iga nugoqnsiq iga qa tulaŋ areareteqnu. Gago kumbra dena iga Qotei na laŋ qureq joqsim oqwajqa tariŋoqnsim unum.

5 Ariya iga laŋa tariŋosaieqnum. Qotei na aqa Mondor Bole iga egej deqa Mondor dena aqa qalaqalaiyo kumbra gago are miligiq di atej unu.

6 Iga nami Qotei qoreiyo qaji tamo soqnem deqa iga gago segi jejamu aqaryaiyqa keresai. Iga degsi sonamqa Kristus a iga qa moiyej. Qotei a bati giltonaqa a iga qa moiyej.

7 Bole, iga mandam tamo unum deqa iga na tamo bole bei aqaryaiyqa osim a qa moiqasai. Tamo tulaŋ boledamu bei soqnim a qa kiyo iga moiqom.

8 Ariya Kristus a iga bul sai. Iga une tamo sonamqa a iga qa moiyej. Aqa kumbra dena Qotei na iga osorgej, a iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.

9 Kristus a moinaqa aqa leŋ aiyej deqa Qotei a iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Deqa iga bole qalieonum, mondoŋ Qotei a Kristus aqa wau dena iga torei eleŋqas. Amqa aqa minjiŋ oqwa batiamqa iga so bole sqom.

10 Iga Qotei ti jeu sonamqa aqa Ŋiri a jeu kobotqa marsiq moiyej deqa bini iga Qotei ombla geregere unum. Deqa iga bole qalieonum, Yesus aqa ŋambile na Qotei a iga torei eleŋqas.

11 Anjam bei dego unu. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa siŋgila na iga Qotei ombla geregere unum deqa iga tulaŋ areboleboleigoqnqas.

Adam a moiyo qa utru, Yesus a ŋambile qa utru

12 Iga qalie, tamo qujai Adam a une atej. Aqa une dena tamo uŋgasari kalil naŋgi dego une eleŋeb. Adam a une ti soqnej deqa a moiyej. Tamo uŋgasari kalil naŋgi dego une atoqnsib moreŋoqneb.

13 Dal anjam a bosaisonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi une atoqnsib laqneb. Dal anjam sosai deqa Qotei a naŋgo une geregere ubtosaioqnej.

14 Adam a soqnej dena bosi bosiq Moses aqa bati qa tamo uŋgasari kalil naŋgi moreŋoqneb. Bole, dal anjam qujai Adam na gotraŋyej qaji di tamo bei na gotraŋyosai. Adam a segi na gotraŋyej. Ariya moiyo na naŋgi kalil ojesoqnej.

Adam a Kristus bunuqna bqas qaji a sigitej.

15 Niŋgi quiy. Qotei a iga qa are boleiyosiq Yesus egej aqa kumbra de ti Adam aqa une ti ombla kerekere sai. Tamo qujai Adam a une

atej deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi moreŋoqneb. Ariya Qotei a olo tamo uŋgasari gargekoba naŋgi qa are tulaŋ boleiyosiq tamo qujai Yesus Kristus enjrej. Qotei aqa kumbra dena Adam aqa kumbra tulaŋ buŋyejunu.

16 Qotei na iga Yesus egej aqa kumbra de ti Adam aqa une ti ombla kerekere sai. Adam a une qujai yej deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrsiqa naŋgo jejamuq di une qametnjrej. Ariya tamo uŋgasari naŋgi une gargekoba yoqneb deqa Qotei a olo naŋgi qa are boleiyosiq Yesus enjrej. Osiqa naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrej.

17 Tamo qujai Adam a Qotei aqa dal anjam gotraŋyej deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi moreŋeqnub. Ariya tamo qujai Yesus Kristus aqa wau na tamo uŋgasari Qotei a naŋgi qa are boleiyeqnu qaji naŋgi ŋambile osib mandor kokba gaigai sqab. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Qotei aqa kumbra dena Adam aqa kumbra tulaŋ buŋyejunu.

18 Deqa niŋgi quiy. Tamo qujai Adam a dal anjam gotraŋyej. Aqa kumbra dena Qotei na tamo uŋgasari kalil naŋgi peginjroqnsiqa naŋgo jejamuq di une qametnjreqnu. Dego kere tamo qujai Kristus a kumbra bole yej. Aqa kumbra dena Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjroqnsiqa ŋambile enjreqnu.

19 Tamo qujai Adam a Qotei aqa anjam gotraŋyej. Aqa kumbra dena tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego une eleŋeb. Dego kere tamo qujai Kristus a Qotei aqa anjam dauryej. Aqa kumbra dena tamo uŋgasari gargekoba naŋgi tamo bole une saiqoji sqab.

20 Dal anjam a bonaqa tamo uŋgasari naŋgo une kobaonaqa naŋgi dal anjam gotraŋyoqneb. Naŋgo une kobaej bati deqa Qotei a olo naŋgi qa are tulaŋ boleiyej.

21 Une aqa kumbra na moiyo babtosiqa iga siŋgila na taqatgesoqnej. Ariya bini Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu kumbra dena iga olo taqatgejunu. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyoqnsiqa iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Kumbra dena iga ŋambile gaigai sqom.

6

Iga Kristus beteryosim a koba na moiyobulem

1 Ariya iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom kiyo, “Uŋgum, iga une gargekoba yoqnqom. Yim dena Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyoqnqas.” Iga degsi marqom kiyo?

2 Sai bole sai. Iga moiyobulosim une aqa kumbra uratem. Deqa iga olo une yoqnqom e? Sai.

3 Iga Kristus Yesus beteryosim aqa ñam na yanso em. Kumbra dena iga a koba na moiyobulem. Niŋgi di qaliesai kiyo?

4 Iga yanso osim dena iga Kristus beteryosim a koba na moiyobulem. Deqa Abu na iga Kristus koba na subq atobulej. Osiqa aqa siŋgila kobaquja na olo Kristus subq na tigeltej. Deqa iga dego a ti ŋambile bunuj osim kumbra bole dauryoqnqom.

Iga Kristus beteryosim olo subq na tigelqom

5 Kristus a moiyej deqa iga a beteryosim a ti moiyobulem. A olo subq na tigelej dego kere iga kamba a beteryosim olo subq na tigelqom.

6 Iga qalie, une aqa siŋgila a gago jejamuq di waueqnu. Siŋgila di koboqajqa deqa gago areqalo namij a Kristus ombla ŋamburbasq di moiyej. Deqa bini iga olo une aqa kaŋgal tamo bul sqasai.
7 Iga moiyo tamo bulem deqa une na iga olo ojqa keresai.

8 Od, iga Kristus ombla moiyobulem deqa iga qalieonum, iga a ombla olo ŋambile sqom.
9 Iga qalie, Kristus a subq na tigelej deqa a olo bunu moiqa keresai. Moiyo na a olo taqatqa keresai.
10 A bati qujai qa moiyej. Aqa kumbra dena a na une aqa siŋgila kobotej. Ariya bini a olo ŋambile unu di a Qotei ombla ŋambile unub.
11 Dego kere niŋgi endegsib are qaliy. Niŋgi moiyobuleb deqa niŋgi olo une aqa kaŋgal tamo bul sosai. Niŋgi Kristus Yesus beteryosib Qotei ombla ŋambile unub.

12 Deqa une a nuŋgo jejamu taqatqa laqnimqa niŋgi na olo saidyiy. Niŋgi degyqab di niŋgi nuŋgo jejamu qa areqalo uge uge dauryoqnqasai. Nuŋgo jejamu agi bunuqna moiqas.
13 Une a nuŋgo siŋga ti baŋ ti taqatqa laqnimqa niŋgi na olo saidyiy. Niŋgi degyqab di niŋgi kumbra uge uge dauryoqnqasai. Niŋgi subq na olo tigelobulosib ŋambile unub deqa niŋgi nuŋgo segi jejamu ti baŋ ti siŋga ti Qotei yibqa a segi na taqatqas. Yim dena niŋgi kumbra bole dauryoqnqab.
14 Une na niŋgi olo taqatŋgwasai. Di kiyaqa? Niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sosai. Qotei a niŋgi qa are boleiyej kumbra di aqa sorgomq di niŋgi unub.

Iga kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul unum

15 Od, iga olo dal anjam aqa sorgomq di sosai. Qotei a iga qa are boleiyej kumbra di aqa sorgomq di iga unum. Deqa iga kiyerqom? Iga une yoqnqom e? Sai bole sai.
16 Niŋgi qalie, niŋgi nuŋgo segi jejamu osib tamo bei yosib aqa anjam dauryoqnqab di niŋgi aqa kaŋgal tamo sqab. Dego kere niŋgi une dauryoqnqab di niŋgi une aqa kaŋgal tamo bul sqab. Osib niŋgi moreŋqab. Ariya niŋgi Qotei aqa kaŋgal tamo sosib aqa anjam dauryoqnqab di niŋgi tamo bole une saiqoji sqab. Di niŋgi qaliesai kiyo?
17 Bole, nami niŋgi une aqa kaŋgal tamo bul soqneb. Sonabqa bunuqna Qotei na niŋgi anjam bole merŋgonaq qusibqa nuŋgo are miligiq na dauryoqneb. Qotei a degyej deqa iga na a tulaŋ biŋiyoqnqom.
18 Nuŋgo une na niŋgi tonto talq di breiŋgobulonaq sonabqa Qotei a dena niŋgi olo eleŋej. Deqa bini niŋgi kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul unub.
19 O ijo was, e mandam tamo naŋgo kumbra qa niŋgi yawo anjam merŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi ijo anjam endi geregere poiŋgosai deqa. Nami niŋgi na nuŋgo siŋga ti baŋ ti naŋgi odnjreqnabqa naŋgi kumbra jiga ti kumbra uge ti naŋgo kaŋgal tamo bul sosibqa niŋgi kumbra ugeq breiŋgoqneb. Ariya bini niŋgi na olo nuŋgo siŋga ti baŋ ti minjribqa naŋgi kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul soqnebe. Yim gam dena Qotei na niŋgi aqa segi kumbra boleq di atimqa niŋgi dauryoqnqab.

20 Nami niŋgi une aqa kaŋgal tamo bul soqneb. Bati deqa niŋgi kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul sosai.

21 Kumbra uge uge niŋgi nami yoqneb qaji dena niŋgi
aqaryaiŋgosaioqneb. Agi bini niŋgi kumbra deqa jemaiŋgeqnu. Kumbra
dena tamo naŋgi moiyo gam tureqnub.
22 Ariya nuŋgo une na niŋgi tonto talq di breiŋgobulonaq sonabqa Qotei
a dena niŋgi olo eleŋej. Deqa bini niŋgi Qotei aqa segi kaŋgal tamo unub.
Deqa niŋgi iŋgi boledamu oqab. Iŋgi boledamu agiende. Qotei na niŋgi
aqa segi kumbra boleq di atimqa niŋgi dauryoqnqab. Osib niŋgi ŋambile
gaigai sqab.
23 Une na aqa kaŋgal tamo naŋgi awai enjreqnu. Awai agiende.
Naŋgi moreŋeqnub. Ariya Qotei na iga iŋgi boledamu laŋa egeqnu. Iŋgi
boledamu di agi iga ŋambile gaigai sqom. Ŋambile di iga gago Tamo Koba
Yesus Kristus aqa wau na oqom.

7

Iga kumbra bunuj dauryoqnqom

1 O ijo was, niŋgi dal anjam qalie unub deqa e na endegsi merŋgwai.
Niŋgi qalie, tamo a moiyosaisoqnimqa dal anjam na a taqatoqnqas. A
moiyimqa dal anjam na a olo taqatqasai.
2 Deqa uŋa bei a tamo ti soqnimqa aqa tamo a moiyosaisoqnim a tamo
bei ombla sqa keresai. Dal anjam na getentejunu. Aqa tamo moiyimqa
di a na olo tamo bei oqa kere. Dal anjam na getentosai.
3 Deqa aqa tamo soqnim a tamo bei ombla sqas di iga endegsi marqom,
a sambala uŋa. Aqa tamo moiyimqa a na olo tamo bei oqa kere. Dal
anjam na getentosai. Deqa a na tamo bei oqas di a sambala uŋa sqasai.
4 Deqa ijo was niŋgi quiy. Niŋgi Kristus aqa jejamu beteryosib a ombla
moreŋeb deqa niŋgi olo dal anjam aqa sorgomq di sosai. Niŋgi tamo bei
agi Kristus subq na tigelej qaji aqa segi tamo uŋgasari unub. Deqa iga
kumbra bole bole Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnqom.
5 Nami iga areqalo namij aqa kumbra dauryoqnem. Bati deqa dal
anjam na gago baŋq di gago siŋgaq di gago jejamuq di areqalo uge
uge tigelteqnaqa iga une atoqnem. Osim kumbra dena iga moiyo gam
turoqnem.
6 Dal anjam na iga tonto talq di breigobulonaq soqnem. Ariya bini iga
Kristus ombla moiyobulejunum deqa iga olo dal anjam aqa kaŋgal tamo
bul sosai. Iga Qotei waueteqnum. Iga dal anjam nami neŋgreŋyeb qaji
deqa are qalsim Qotei wauetosaieqnum. Mondor na kumbra bunuj iga
osorgej deqa iga Qotei waueteqnum.

Gago une na iga moiyotgej

7 E maronum, dal anjam a gago areqalo uge uge tigelteqnaqa iga une
atoqnem. Deqa iga kiyersi marqom? Dal anjam a une tamo bulej e?
Sai bole sai. Dal anjam na ijo une e osorbeqnu. Osorbosai qamu e
une poibosai qamu. Dal anjam a marej, “Ni ino was aqa iŋgi iŋgi qa
mamaulmaiq.” Degsi marosai qamu mamaul kumbra di uge e degsi
poibosai qamu.
8 Ariya dal anjam bej dena une a gam itosiqa ijo are miligiq di mamaul
kumbra gargekoba babteleŋoqnej. Dal anjam bosai qamu une a moiyo
bulosiq uliejunu qamu.
9 Nami e Qotei aqa dal anjam qalieosaisosimqa bati deqa e ŋambile
soqnem. Ariya bunuqna Qotei aqa dal anjam ijoq bonaqa ijo une a
ŋambile so bulosiq tigelej.

10 Onaqa dena e moiyem. Dal anjam aqa wau utru agi tamo naŋgi
ŋambile enjrqajqa. Ariya e dal anjam dena ŋambile osai. Dal anjam na
e moiyotbej.
11 Di kiyaqa? Dal anjam bej dena une a gam itosiqa e gisaŋbej. Kumbra
dena une na e moiyotbej.
12 Deqa iga dal anjam qa kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Dal
anjam a bole. A Qotei aqa segi dal anjam. A Qotei aqaq na bej. Dal anjam
mutu kalil di Qotei aqa segi anjam. Anjam di bole tiŋtiŋ kalil.
13 Deqa e kiyersi marqai? Dal anjam bole dena e lubsiq moiyotbej degsi
marqai e? Sai bole sai. Une na e moiyotbej. Dal anjam bej dena une a
gam itosiqa e moiyotbej. Dal anjam na une aqa kumbra boleq atnaqa
iga unsim qalieem, bole, une a tulaŋ ugedamu.

Gago une na iga taqatgejunu

14 Iga qalie, dal anjam a Qotei aqa Mondor aqaq na bej. Ariya e areqalo
namijq di unum deqa une na e tonto talq di waibobulej unum.
15 Kumbra e yeqnum qaji di aqa utru e poibosai. Kumbra bole e yqajqa
arearetbeqnu qaji di e olo yosaieqnum. Ariya kumbra uge e yqajqa
arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum.
16 Kumbra uge e yeqnum qaji di e yqajqa arearetbosaieqnu. Ijo
kumbra dena ijo areqalo babteqnu. Ijo areqalo agiende, Qotei aqa dal
anjam a bolequja.
17 Deqa e qalieonum, e segi na kumbra uge di yosaieqnum. Une ijo
miligiq di unu qaji a na kumbra uge di yobuleqnu.
18 E qalieonum, ijo miligiq di iŋgi bole bei sosai. E ijo areqalo namij qa
maronum. Bole, e kumbra bole yqajqa arearetbeqnu. Ariya e kumbra
bole di yosaieqnum.
19 Kumbra bole e yqajqa arearetbeqnu qaji di e yosaieqnum. Kumbra
uge e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum.
20 Kumbra uge e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum deqa e
qalieonum, e segi na kumbra uge di yosaieqnum. Une ijo miligiq di unu
qaji a na kumbra uge di yeqnu.
21 Deqa e kumbra endeqaji uneqnum. E kumbra bole yqajqa arearet-
beqnaqa kumbra uge na olo gam getentetbeqnu.
22 Bole, ijo miligiq di e Qotei aqa dal anjam qa tulaŋ arearetbeqnu.
23 Ariya e kumbra endeqaji uneqnum. Une a ijo baŋq di ijo siŋgaq
di ijo jejamuq di wauoqnsiqa Qotei aqa dal anjam ijo areqaloq di unu
qaji di qoto iteqnu. Une di siŋgila koba. Deqa a na e tonto talq di
waibobuloqnsiqa ijo baŋ ti ijo siŋga ti ijo jejamu ti di siŋgila na taqateqnu.
24 Gulbe dena e tulaŋ ugetbeqnu! Deqa tamo yai na aqaryaibimqa e ijo
jejamu moiqas qaji endi olo uratqai?
25 Od, e qalieonum. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na Qotei
na aqaryaibimqa e ijo jejamu endi uratqai. Deqa e Qotei tulaŋ biŋiyoqnsiy
sqai. Bole, e ijo segi areqalo na Qotei aqa dal anjam dauryeqnum. Ariya
e ijo areqalo namij na une aqa kumbra dauryeqnum.

8

Kristus a gago une kobotosiqa Qotei aqa Mondor Bole iga egej

1 O ijo was kalil, iga Kristus Yesus beteryejunum deqa Qotei na gago
jejamuq di olo une qametgwasai. Deqa iga awai uge oqasai.

2 Ŋambile qa Mondor a Kristus Yesus aqa wau na niŋgi aqaryaiŋgej deqa
une ti moiyo ti na niŋgi olo taqatŋgwa keresai.
3 Qotei na aqa segi Ŋiri Yesus qariŋyonaqa a une tamo bulosiqa gago
une kobotqa bonaqa aqa segi jejamuq di Qotei a gago une aqa awai uge
atsiqa dena une aqa siŋgila kobotej. Iga gago areqalo namij na dal anjam
dauryqa keresai deqa Qotei na iga degsi aqaryaigej.
4 Deqa bini iga gago jejamu qa areqalo namij na walwelosaieqnum.
Iga Qotei aqa Mondor aqa kumbra na walweleqnum. Osim dena iga dal
anjam aqa kumbra bole geregere dauryoqnsim kereteqnum.
5 Tamo naŋgi areqalo namij aqa kumbra na walweleqnub qaji naŋgi
areqalo namij dauryeqnub. Ariya tamo naŋgi Mondor aqa kumbra na
walweleqnub qaji naŋgi Mondor aqa areqalo dauryeqnub.
6 Tamo naŋgi areqalo namij dauryoqnqab di naŋgi moreŋqab. Ariya
tamo naŋgi Mondor aqa areqalo dauryoqnqab di naŋgi lawo na ŋambile
sqab.
7 Tamo naŋgi areqalo namij dauryeqnub qaji naŋgi Qotei ti jeu atoqn-
sib unub. Di kiyaqa? Naŋgi Qotei aqa dal anjam aqa sorgomq di sosai
deqa. Naŋgi dal anjam dauryqa keresai bole sai.
8 Tamo naŋgi areqalo namij na walweleqnub qaji naŋgi kumbra Qotei
a areareteqnu qaji di dauryqa keresai.
9 Ariya niŋgi areqalo namij aqa kumbra na walwelosaieqnub. Qotei
aqa Mondor a nuŋgo are miligiq di unu deqa niŋgi Mondor aqa kumbra
na walweleqnub. Tamo a Kristus aqa Mondor ti sqasai di a Kristus aqa
tamo sqa keresai.
10 Niŋgi une ti unub deqa nuŋgo jejamu moiqas. Ariya Kristus a nuŋgo
are miligiq di unu deqa niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji
unub. Deqa Mondor na niŋgi ŋambile eŋgwas.
11 Qotei na aqa Ŋiri Kristus Yesus subq na tigeltej. Qotei aqa Mondor a
nuŋgo are miligiq di unu deqa Qotei na nuŋgo jejamu moiqas qaji di dego
subq na tigeltosim niŋgi ŋambile eŋgwas. Di Mondor aqa siŋgila na niŋgi
ŋambile eŋgwas.

Iga Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unum

12 Deqa ijo was, iga areqalo namij aqa kumbra na walwelqasai.
13 Niŋgi areqalo namij aqa kumbra na walwelqab di niŋgi moreŋqab.
Ariya niŋgi Mondor aqa siŋgila na nuŋgo jejamu aqa kumbra moiyotqab
di niŋgi ŋambile sqab.
14 Tamo uŋgasari kalil Qotei aqa Mondor na gam osornjreqnaq wal-
weleqnub qaji naŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub.
15 Qotei na niŋgi laŋa kaŋgal tamo sqajqa marsiq aqa Mondor niŋgi
eŋgosai. Niŋgi laŋa kaŋgal tamo sqab di niŋgi ulaqab. Qotei na niŋgi
aqa segi aŋgro tiŋtiŋ sqajqa marsiq aqa Mondor niŋgi eŋgej. Deqa niŋgi
endegsib Qotei meteqnub, “O ni gago Abu.”
16 Mondor a segi gago are miligiq di waueqnu deqa iga endegsi boleq
di mareqnum, “Bole, iga Qotei aqa aŋgro unum.”
17 Iga Qotei aqa aŋgro unum deqa mondoŋ iŋgi bole bole Qotei a
nami iga egwa marej qaji di egwas. Iŋgi di gago was Kristus a ejunu.
Kristus a iŋgi di osaisosiqa jaqatiŋ qoboiyej. Deqa iga dego jaqatiŋ
qoboiyoqnqom. Qoboiyosim mondoŋ iga a ombla iŋgi di osim so bole
gaigai sqom.

Mondoŋ Qotei na iga so bole egwas

18 Mondoŋ Qotei na so bole di babtosim iga egwas. E are qalonum, so
bole de ti jaqatiŋ iga bini eqnum qaji de ti ombla kerekere sai. So bole
dena gago jaqatiŋ kalil tulaŋ buŋyesqas.
19 Mondoŋ Qotei na aqa segi aŋgro naŋgi babteleŋqas. Naŋgi babtqajqa
bati di Qotei a nami atej. Iŋgi iŋgi kalil Qotei a gereiyeleŋej qaji naŋgi na
bati di unqajqa deqa tariŋoqnsib ŋam atoqnsib endegsib nenemeqnub,
“Bati gembu bati di brantqas?”
20 Bini iŋgi iŋgi kalil naŋgi di ugeosib unub. Naŋgo segi areqalo na naŋgi
ugeosai. Qotei a segi na naŋgi ugetnjrej. Deqa kumbra bole bole Qotei na
mondoŋ naŋgi enjrqas qaji deqa tariŋoqnsib unub.
21 Qotei na iŋgi iŋgi kalil di naŋgi ugetnjrsiq tonto talq di breinjrobulej
unub. Ariya mondoŋ bati Qotei a nami atej qaji di brantimqa a na iŋgi
iŋgi kalil di olo boletnjrimqa naŋgi aqa aŋgro naŋgi ti koba na tulaŋ bole
sqab.
22 Iga qalie, iŋgi iŋgi kalil Qotei a gereiyeleŋej qaji naŋgi jaqatiŋ koba
obuloqnsib akam ti unub. Naŋgi nami jaqatiŋ oqneb agi bini oqnsib
unub. Uŋa a aŋgrotqa osiq jaqatiŋ eqnu dego kere.
23 Iŋgi iŋgi kalil di naŋgi segi akamosai. Iga Qotei aqa Mondor ejunum
qaji iga dego jaqatiŋ oqnsim akamoqnsim unum. Qotei na aqa Mondor
iga egej deqa iga qalieonum, a olo so tulaŋ boledamu dego iga egwas.
Osim mondoŋ a boleq di mergwas, “Niŋgi ijo aŋgro kalil.” Iga bati di
brantqajqa deqa tariŋoqnsim unum. Bati di brantimqa Qotei na gago
jejamu bulyetgosim jejamu bunuj egwas.
24 Qotei a iga eleŋej deqa bini iga jejamu bunuj di oqajqa tariŋoqnsim
unum. Iga degyeqnum. Di kiyaqa? Iga jejamu bunuj di osaiunum deqa.
Tamo bei a iŋgi bole bei oqas di a kiyaqa iŋgi deqa olo tariŋqas?
25 Iga qalie, iga jejamu bunuj di osaiunum deqa iga mondoŋ oqom.
Deqa bini iga gulbe qoboiyoqnsim tariŋoqnsim unum.
26 Iga siŋgila saiqoji unum deqa Qotei aqa Mondor na iga aqaryaige-
qnu. Iga iŋgi kiye qa pailyqajqa di iga geregere qaliesai. Iga pailyqajqa
medabu gulbeigeqnaqa gago are miligiq na akamoqnsim pailyeqnum.
Deqa Mondor a segi na iga aqaryaigwa osiqa iga qa pailyeqnu.
27 Qotei agi tamo naŋgo are miligi uneqnu qaji a Mondor aqa areqalo
qalieeqnu. Deqa a na Mondor minjeqnaq quoqnsiq aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi qa pailyeqnu.
28 Iga qalieonum, tamo kalil Qotei qalaqalaiyeqnub qaji naŋgi Qotei na
geregereinjreqnu. A nami naŋgi eleŋqa osiq metnjrej deqa kumbra bei
na naŋgi ugetnjrqa keresai. Kumbra kalil naŋgoq di branteqnu qaji dena
naŋgi olo boletnjreqnu.
29 Tamo kalil Qotei a nami naŋgi qa qalieej qaji naŋgi di a na giltnjrej
dego. Naŋgi aqa Ŋiri Yesus a bulosib aqa segi kumbra bole dauryqajqa
deqa osiq naŋgi giltnjrej. Gam dena Yesus a Qotei aqa aŋgro gargekoba
naŋgo was matu sqas.
30 Ariya tamo kalil Qotei na giltnjrej qaji naŋgi di a na metnjrej dego.
Tamo kalil a na metnjrej qaji naŋgi di a na tamo bole une saiqoji qa
minjrej dego. Tamo kalil a na tamo bole une saiqoji qa minjrej qaji naŋgi
di a na aqa segi so bole enjrej dego.

Gulbe bei na Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra getentqa keresai

31 O ijo was, Qotei na kumbra bole kalil di babteqnu deqa iga kiyersi
marqom? Qotei na iga areigeqnu deqa tamo yai na iga olo jeutgwas?
Tamo dego bei sosai.
32 Qotei na aqa segi Ŋiri Yesus getentosai. A na Yesus qariŋyonaq iga
kalil qa bosiq moiyej. A na aqa segi Ŋiri iga egej deqa iga qalieonum, a
na iŋgi bole kalil dego iga egoqnqas.
33 Qotei na iga giltgej deqa tamo yai na gago jejamuq di olo une
qametgwas? Tamo dego bei sosai. Qotei a segi na iga tamo bole une
saiqoji qa mergej.
34 Deqa tamo yai na mergimqa iga gago une aqa awai uge olo oqom?
Tamo dego bei sosai. Kristus Yesus a moisiq olo subq na tigelej. Deqa bini
a Qotei aqa baŋ woq di awesosiqa iga qa Qotei pailyeqnu.
35 Kristus a segi na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Deqa tamo yai na Kristus
aqa qalaqalaiyo kumbra di olo getentimqa a na iga qalaqalaigwasai?
Tamo dego bei sosai. O ijo was, iga gulbe osimqa kiyo, jaqatiŋ osimqa
kiyo, tamo qudei na iga ugeugeigibqa kiyo, iga mam koba osimqa kiyo,
gara saigimqa kiyo, kumbra uge bei na ugetgimqa kiyo, qoto bei gagoq
di brantimqa kiyo Kristus a deqa iga qalaqalaigwasai e? Sai.
36 Bole, iŋgi uge uge di gagoq di brantoqnqab. Agi Qotei aqa anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“O Qotei, iga ino segi tamo uŋgasari unum
deqa bati gaigai jeu tamo naŋgi na iga lugoqnsib moiyotgeqnub.
Naŋgi iga kaja du du bul edegosib iga lugwajqa laqnub.”
37 Kristus na iga qalaqalaigej deqa iŋgi uge uge kalil di gagoq di bran-
toqnqas di uŋgum. A na gaigai iga siŋgilatgeqnaqa iga qoto buŋyoqnsim
tigelejunum.
38-39 Od, Qotei na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Deqa e endegsi ijo are
siŋgilatosim qalieonum, iŋgi bei na Qotei getentqa keresai. Yim a na iga
qalaqalaigwasai. Moiyo ti ŋambile ti laŋ aŋgro naŋgi ti mondor siŋgila
naŋgi ti iŋgi iŋgi bini unub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi bunuqna branteleŋqab
qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi siŋgila ejunub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi laŋ goge di unub
qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi mandam sorgomq di unub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi Qotei
na gereiyeleŋej qaji naŋgi ti kalil dena Qotei getentqa keresai. Yim a na
iga qalaqalaigwasai. Gago Tamo Koba Kristus Yesus aqa siŋgila na Qotei
na gaigai iga qalaqalaigoqnsim sqas.

9

Pol a Israel naŋgi qa are gulbeiyoqnej

1 E Kristus aqa tamo unum deqa e niŋgi anjam bole merŋgeqnum. E
gisaŋ anjam merŋgosaieqnum. Mondor Bole na e areqalo ebeqnu deqa e
qalieonum, ijo anjam endi bole.
2 E gaigai are tulaŋ gulbeibeqnaqa are koba qaleqnum.
3 Osim endegsi pailyeqnum, “O Kristus, ni na e torei taqal waibosim ijo
was agi Jekop aqa moma naŋgi olo kamba eleŋame.” E degsi pailyeqnum.
4 Ijo was naŋgi di Israel tamo unub. Qotei na naŋgi aqa segi aŋgro
qa giltnjrej. A na louqajqa kumbra ti aqa segi riaŋ ti aqa anjam nami
siŋgilatej qaji de ti aqa dal anjam ti naŋgi enjrej. Osiqa minjrej, “Mondoŋ
e na niŋgi iŋgi bole bole eŋgwai.”

5 Naŋgo moma utru naŋgi ñam koba ti soqneb. Naŋgoq dena Kristus a ŋambabej. Kristus a segi Qotei. A iŋgi iŋgi kalil naŋgo gate. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Qotei a Israel naŋgoq di kumbra kiye yej?

6 Qotei a nami ijo was naŋgi di iŋgi bole bole enjrqa marej. Ariya a na iŋgi di naŋgi enjrosai. Deqa iga endegsi marqom kiyo, "Qotei aqa anjam uloŋej"? Eo, iga degsi marqasai. Tamo kalil Israel naŋgo leŋ na ŋambabeb qaji naŋgi Israel tamo tiŋtiŋ sai.

7 Bole, naŋgi Abraham aqa leŋ na ŋambabeb. Ariya naŋgi kalil Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ sai. Qotei a nami Abraham minjej, "Ino aŋgro mel Aisak aqa leŋ na qujai ino aŋgro tiŋtiŋ naŋgi brantqab."

8 Anjam di aqa utru agiende. Tamo naŋgo ai abu na naŋgi ŋambabtnjrqab dena naŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ brantqasai. Tamo naŋgi Qotei aqa anjam nami marej qaji di naŋgo areqaloq di siŋgilatqab dena qujai naŋgi Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ brantqab.

9 Agi Qotei na Abraham anjam endegsi minjej, "Bati e nami atem qaji di brantimqa e olo inoq botqa ino ŋauŋ Sara a aŋgro mel oqas."

10 Qotei aqa anjam bei dego unu. Rebeka a aqaratonaqa aqa aŋgro mel aiyel Eso Jekop wo naŋgi ŋambabeb. Naŋgo abu agi gago moma utru Aisak.

11-12 Ariya Qotei na aŋgro mel qujai segi giltej. A aŋgro di aqa kumbra bole bei qa are qalsiq giltosai. A segi na metosiq giltej. Deqa iga qalieonum, Qotei a gaigai aqa segi areqalo dauryoqnsiq tamo naŋgi giltnjreqnu. Deqa Rebeka aqa aŋgro aiyel naŋgi di ŋambabosaisosib kumbra bole ti kumbra uge ti yosaisonabqa Qotei na Rebeka endegsi minjej, "Aŋgro namo ŋambabqas qaji a na aŋgro bunu ŋambabqas qaji aqa sorgomq di sosim a kaŋgalyoqnqas."

13 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "E Jekop qalaqalaiyeqnum. E Eso qalaqalaiyosaieqnum."

14 Deqa iga kiyersi marqom? Qotei a kumbra uge yej degsi marqom e? Sai. Iga degsi marqasai bole sai.

15 Agi Qotei a nami Moses endegsi minjej, "E tamo bei qa are boleibqa marsiy are boleibqas. E tamo bei qa dulqajqa are soqnim dulqai."

16 Deqa ijo was niŋgi quiy. Qotei a tamo bei giltqas di a aqa segi areqalo na tamo deqa dulosim giltqas. A na tamo di aqa kumbra bole ti aqa are bole ti deqa osim giltqasai.

17 Agi a nami Isip naŋgo mandor koba a qa dulqa uratosiqa endegsi minjej, "E ijo siŋgila kobaquja ni osormitqa tamo uŋgasari kalil naŋgi unsib sawa sawa kalilq di ijo ñam mare mare laqnqab. Utru deqa e ni mandor koba atem." Qotei aqa anjam di nami neŋgreŋyeb unu.

18 Deqa ijo was, iga endegsi qalieonum. Qotei a tamo bei qa dulqa are soqnim a tamo deqa dulqas. Ariya a tamo bei aqa areqalo getentqa are soqnim a getentqas.

19 Ariya niŋgi e endegsib merbqab, "Qotei a kumbra degyeqnu deqa a kiyaqa olo iga une ti qa mergeqnu? Qotei a gaigai aqa segi areqalo dauryeqnu deqa tamo yai a Qotei aqa areqalo di olo uratqa kere? Tamo dego bei sosai."

20 O tamo, ni tamo kiyero deqa ni Qotei degsi ŋiriŋtqam? Tamo bei a web gereiyim web na tigelosim endegsi minjqas kiyo, "Ni kiyaqa e degsi gereibonum?" A degsi minjqa keresai.

21 Web gereiyo tamo a aqa segi areqalo na mandam oŋgol aiyel osimqa
web aiyel gereiyqas. Web bei tulaŋ boledamu gereiyqas. Di iŋgi
goiqajqa. Ariya web bei bolesai laŋa wau qudei qa gereiyqas. Web
gereiyo tamo a degyqas di a kumbra uge yqo e? Sai. A kumbra bole yqo.
22 Qotei a dego kumbra di yeqnu. Agi a na aqa minjiŋ boleq ateqnu. Di
kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi aqa siŋgila qalieqajqa deqa. Tamo uŋgasari
Qotei a naŋgi qa minjiŋ oqeteqnu qaji naŋgi padalqa gamq di unub.
Ariya a na naŋgi urur padaltnjrosaieqnu. A naŋgi qa tariŋsokobaiyeqnu.
23 A degyeqnu. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari a naŋgi qa duleqnu qaji naŋgi
aqa so bole qalieqajqa deqa. Aqa so bole di tulaŋ boledamu. Naŋgi aqa
so bole di oqajqa deqa a na nami giltnjrej.
24 Tamo uŋgasari Qotei a naŋgi qa duleqnu qaji naŋgi di agi iga. A na iga
metgej. A Juda naŋgo segiq dena iga metgosai. A sawa bei bei qaji naŋgoq
dena dego iga metgej.
25 Agi Hosea a nami Qotei aqa medabu osiqa anjam bei endegsi
neŋgreŋyej, “Tamo nami ijo tamo sosai qaji naŋgi di e na olo minjrqai,
‘Niŋgi ijo segi tamo unub.’ Tamo nami e na qalaqalainjrosaioqnem qaji
naŋgi di e na olo qalaqalainjrqai.
26 E nami sawa bei bei qaji naŋgi endegsi minjrem, ‘Niŋgi ijo tamo sai.’
Ariya bunuqna e na naŋgi endegsi minjrqai, ‘Niŋgi ijo segi aŋgro unub.
Agi e Qotei ŋambile unum qaji.’ ”
27 Aisaia a dego Qotei aqa medabu osiqa Israel naŋgi qa are qal-
siq anjam endegsi marej, “Israel naŋgo moma naŋgi ulul bul tulaŋ
gargekobaqab. Ariya naŋgo ambleq dena Qotei a tamo quja quja segi
eleŋqas.
28 Od, Tamo Koba a na mandamq endi tamo uŋgasari naŋgi urur
ŋolawotnjrqas.”
29 Aisaia a anjam bei dego endegsi marej, “Qotei siŋgila koba ti unu
qaji a na iga quja quja uratgonaq iga bole soqnem. A na iga padaltgosai.
Padaltgej qamu iga Sodom ti Gomora ti bulosim kalil padalekritem
qamu.”

Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosai

30 Deqa iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Sawa bei bei qaji
naŋgi tamo bole une saiqoji sqajqa gam ŋamosaioqneb. Ariya naŋgi gam
di iteb. Gam agiende. Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub gam
dena naŋgi tamo bole une saiqoji unub.
31 Ariya Israel naŋgi Moses aqa dal anjam dauryqajqa waukobaoqneb.
Naŋgi are qaloqneb, “Gam dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une
saiqoji sqom.” Ariya naŋgi dal anjam dauryoqneb gam dena naŋgi tamo
bole une saiqoji sosai.
32 Di kiyaqa? Naŋgi tamo bole une saiqoji sqajqa marsib Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilatqa urateb deqa. Naŋgi maroqneb, “Iga segi
waukobaosim dena iga tamo bole une saiqoji sqom.” Naŋgi degsib
maroqnsib tal ai utru quraqyoqnsib maŋgaloqneb.
33 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Niŋgi quiy.
E na tal ai utru bei osiy tal siŋgilatqajqa deqa Saion qureq di tigeltit sqas.
Tal ai utru di tamo naŋgi quraqyosib maŋgalqab. Ariya tamo naŋgi tal ai
utru deqa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi jemainjrqasai.”

10

Israel naŋgi Qotei aqa kumbra qaliesai

1 O ijo was, e Israel naŋgi qa are koba qaloqnsim endegsi pailyeqnum,
“O Qotei, ni na Israel naŋgi eleŋame.”
2 E qalieonum, Israel naŋgi Qotei qa tulaŋ siŋgilaeqnub. Ariya naŋgi
powo na degyosaieqnub.
3 Naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa gam
qaliesai. Deqa naŋgi naŋgo segi siŋgila na tamo bole une saiqoji sqajqa
waueqnub. Naŋgi Qotei aqa gam na tamo bole une saiqoji sqajqa
urateqnub.
4 Iga qalie, Kristus a Moses aqa dal anjam kalil keretekritej. Deqa tamo
uŋgasari kalil Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi Qotei aqa
ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub.
5 Israel naŋgi tamo bole une saiqoji sqa marsibqa dal anjam dauryeqnub. Moses a nami naŋgi qa osiqa anjam endegsi neŋgreŋyej, “Tamo
a dal anjam mutu kalil torei dauryekritqas di a ŋambile sqas.” Moses a
anjam degsi neŋgreŋyej.
6 Ariya tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi
Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub. Deqa Moses a naŋgi
qa osiqa anjam endegsi neŋgreŋyej, “Niŋgi nuŋgo segi are miligiq na
endegsib maraib, ‘Yai a laŋ qureq oqsim Kristus osim mandamq osi
aiqas?’ ”
7 Moses a olo anjam bei dego endegsi neŋgreŋyej, “Niŋgi endegsib
maraib, ‘Yai a moiyo qureq aisim Kristus olo subq na tigeltqas?’ ”
8 Anjam di aqa utru agiende, “Qotei aqa anjam a jojom di unu. A isaq
di sosai. A nuŋgo medabuq di unu. A nuŋgo are miligiq di dego unu.” O
ijo was, tamo naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilatqajqa anjam di agi iga mare
mare laqnum.
9 Deqa niŋgi nuŋgo medabu waqtosib Yesus a segi qujai Tamo Koba unu
degsib boleq di mariy. Osib Qotei a Yesus subq na olo tigeltej anjam di
nuŋgo are miligiq di siŋgilatiy. Niŋgi degyqab di Qotei na niŋgi eleŋqas.
10 Gago are miligiq na iga Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa
Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Gago medabu na
iga Yesus aqa ñam soqtoqnsim boleq di mareqnum deqa Qotei na iga
eleŋeqnu.
11 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgi
Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi jemainjrqasai.”
12 Od, iga Juda ti Grik ti kalil kerekere unum. Kristus a gago kalil qa
Tamo Koba. Deqa a na tamo kalil a metoqnsib pailyeqnub qaji naŋgi
tulaŋ geregereinjreqnu.
13 Agi Qotei aqa anjam bei endegsi unu, “Tamo kalil Tamo Koba aqa
ñam metoqnsib pailyeqnub qaji naŋgi a na eleŋqas.”
14 Ariya tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai di naŋgi kiyersib a metosib pailyqab? Naŋgi aqa anjam quqwasai di naŋgi kiyersib
a qa naŋgo areqalo siŋgilatqab? Anjam palonto tamo naŋgi Kristus aqa
anjam palontqasai di tamo naŋgi kiyersib aqa anjam quqwab?
15 Kristus na anjam palonto tamo naŋgi qariŋnjrqasai di naŋgi kiyersib
aqa anjam palontqab? Di keresai kalil. Ariya anjam palonto tamo naŋgi
agi beqnub. Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Anjam

palonto tamo naŋgi anjam bole osi beqnabqa tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu."

Israel naŋgi Qotei aqa anjam bole dauryosaieqnub

16 Tamo uŋgasari kalil naŋgi Kristus aqa anjam bole di dauryeqnub e? Sai. Agi Aisaia a nami endegsi marej, "O Tamo Koba, tamo quja quja segi gago anjam naŋgo areqaloq di siŋgilateqnub."
17 Deqa ijo was, iga qalieonum, iga gago dabkala na Qotei aqa anjam quqwom gam dena iga gago areqaloq di siŋgilatqom. Anjam iga queqnum qaji di agi Kristus aqa medabuq na branteqnu.
18 Ariya e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Israel naŋgi Kristus aqa anjam bole di nami quosai kiyo? Sai. Naŋgi quoqneb. Agi neŋgreŋ endegsi unu, "Qotei aqa anjam di gilsiq sawa sawa kalil keretonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi quoqneb."
19 Deqa e niŋgi olo nenemŋgwai. Israel naŋgi anjam di aqa utru poinjrosai kiyo? Sai. Naŋgi poinjrej. Agi Moses a nami Qotei aqa anjam bei endegsi marej, "Sawa bei bei qaji naŋgi ñam saiqoji unub. Naŋgi tamo bolesai. Naŋgi e qa qaliesai dego. Ariya e na naŋgi eleŋqai. Osiy ijo kumbra dena e na Israel naŋgo are ugetetnjrit naŋgi ŋiriŋqab."
20 Aisaia a dego nami sawa bei bei qaji naŋgi qa osiq Qotei aqa anjam endegsi siŋgila na marej, "Tamo naŋgi e qa ŋamosaioqneb qaji naŋgi e itbeb. Tamo naŋgi e qa marosaioqneb qaji naŋgi e nubeb."
21 Ariya Aisaia a olo Qotei aqa medabu osiqa Israel naŋgi qa endegsi marej, "E bati gaigai naŋgi qa tariŋoqnsim metnjreqnam naŋgi olo diqoqnsib ijo anjam gotraŋyeqnub."

11

Qotei a tamo quja quja segi eleŋoqnsiq olo gargekoba uratnjreqnu

1 Deqa e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari agi Israel naŋgi qoreinjrej e? Sai. E dego Israel tamo. E Abraham aqa moma. E Benjamin aqa leŋ na ŋambabem.
2 Qotei na Israel naŋgi qoreinjrosai. Naŋgi aqa segi tamo uŋgasari unub. A nami naŋgi qa qalieosiq giltnjrej. Agi Elaija aqa anjam bei neŋgreŋq di unu. Aqa anjam di niŋgi qaliesai kiyo? Elaija a Israel naŋgo kumbra uge qa are qalsiq endegsi Qotei pailyej,
3 "O Tamo Koba, naŋgi na ino medabu o qaji tamo naŋgi ñumeleŋoqnsib ino atra bijal niñaqyeqnub. E segi qujai ni daurmeqnum deqa naŋgi na e lubqa laqnub." Elaija a Qotei degsi pailyej.
4 Onaqa Qotei na kamba Elaija kiyersi minjej? A endegsi minjej, "Ni segi e daurbosai. Ijo tamo 7,000 naŋgi dego e daurbeqnub. Naŋgi siŋga pulutosib gisaŋ qotei Bal a qa louosaieqnub." Qotei na Elaija degsi minjej.
5 Dego kere bini Qotei a Israel tamo quja quja segi eleŋoqnsiq olo gargekoba uratnjreqnu. Tamo naŋgi a na eleŋeqnu qaji di a naŋgi qa are boleiyonaq giltnjrej.
6 A naŋgo wau bole bei qa are qalsiq naŋgi giltnjrosai. Naŋgi wau bole yonab a deqa are qalsiq naŋgi giltnjrej qamu a naŋgi qa are boleiyej aqa kumbra di laŋa uloŋej qamu.
7 Deqa iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Israel naŋgi tamo bole une saiqoji sqajqa waueqnab ugeinjroqnej. Ariya Qotei na Israel

naŋgi qudei aqa segi qa marsiq giltnjrej. Deqa naŋgi aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub. Israel naŋgi gargekoba Qotei na olo areqalo getentetnjroqnej.

8 Naŋgi qa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Qotei na naŋgi
nanaritnjrsiqa naŋgo ŋamdamu ti dabkala ti torei getentetnjrej. Naŋgi
nami degsib soqneb bosiq agi bini degsib unub.”

9 Devit a dego naŋgi qa osiqa endegsi marej,

“Naŋgi iŋgi uyqa korooqnibqa gulbe gargekoba naŋgoq di brantoqnsim
kakaŋ bul naŋgi kabutnjroqnqas.

Osim sil bul naŋgo kakro qaiŋyetnjrsim naŋgi uneq breinjrim naŋgo siŋga
meniŋq di taŋyosib ululoŋosib awai ugedamu oqnqab.

10 Naŋgo ŋamdamu dego geteŋnjrim sawa unqajqa keresaiinjrim sqab.

Soqnib Qotei na naŋgo qore tanu plulutetnjrim naŋgi tingiqa keresai.
Naŋgi gaigai degsib sqab.”

Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi olo eleŋeqnu

11 Deqa ijo was, e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Israel naŋgi ululoŋeb deqa naŋgi torei padalqab e? Sai bole sai. Israel naŋgi Qotei qoreiyeb deqa Qotei a olo sawa bei bei qaji naŋgi eleŋeqnu. Israel naŋgi Qotei aqa kumbra di unsibqa are ugeinjrim aqaq olo bqajqa deqa are qalsiq sawa bei bei qaji naŋgi eleŋeqnu.

12 Israel naŋgi Qotei qoreiyeb gam dena Qotei na olo tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi so bole enjreqnu. Od, Israel naŋgi Qotei aqa anjam urateb gam dena Qotei na olo sawa bei bei qaji naŋgi so bole enjreqnu. Deqa iga bole qalieonum, mondoŋ Israel naŋgi olo puluosib Qotei aqaq babqa gam dena Qotei na naŋgi ti sawa bei bei qaji kalil naŋgi ti so tulaŋ boledamu enjrqas.

13 O sawa bei bei qaji niŋgi e na anjam endegsi merŋgit quiy. Qotei na e qariŋbej deqa e nuŋgo ambleq di waueqnum. E ijo wau deqa tulaŋ areboleboleibeqnu.

14 Ijo are koba endegsi unu. E na ijo was Israel naŋgo areqalo tigeltetnjritqa kumbra bole bole Qotei a niŋgi eŋgeqnu qaji di naŋgi dego oqajqa maribqa Qotei na naŋgi qudei eleŋqas.

15 Qotei na Israel naŋgi walinjrej gam dena a na olo tamo uŋgasari gargekoba mandamq endi unub qaji naŋgi eleŋosiq jeu kobotej. Deqa iga bole qalieonum, Qotei na Israel naŋgi eleŋqas gam dena a na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi olo subq na tigeltnjrqas.

16 Iga bem sum oqnsim dena bem gereiyoqnsim potoqnsim taqal bei Qotei atraiyeqnum. Deqa bem kalil dego Qotei aqa segi bem. Ŋam aqa jirim di Qotei aqa segi jirim. Deqa ŋam aqa dani di dego Qotei aqa segi dani.

17 Israel naŋgi ŋam oliv qure qaji aqa dani bul unub. Dani qudei Qotei na giŋgeŋnjrsiqa breinjrej. Ariya niŋgi sawa bei bei qaji unub deqa niŋgi nañu qaji oliv aqa dani bul unub. Dani di Qotei na olo eleŋosiqa ŋam oliv qure qaji aqa qoboq di betertnjrej unub. Dani di agi niŋgi segi. Dani Qotei na giŋgeŋnjrsiq breinjrej qaji naŋgo sawa di agi niŋgi na olo eb. Deqa bini niŋgi ŋam oliv qure qaji aqa dani naŋgi ti namur bole oqnsib unub.

18 Deqa niŋgi diqosib endegsib are qalaib, “Iga na ŋam oliv qure qaji aqa dani qudei naŋgi buŋnjreqnum.” Niŋgi diqwab di niŋgi mati endegsib

are qaliy. Ŋam oliv aqa jirim a na niŋgi namur eŋgeqnu. Niŋgi na jirim di namur yosaieqnub.

19 Ariya niŋgi na kamba e endegsib merbqab, “Qotei na dani qudei giŋgeŋnjrsiq naŋgi breinjrsiqa olo iga osiqa naŋgo limeq di iga betertgej unum.”

20 Nuŋgo anjam di bole. Ariya Qotei aqa kumbra di aqa utru agiende. Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa Qotei na naŋgi giŋgeŋnjrsiqa breinjrej. Ariya niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa Qotei na niŋgi olo eleŋej. Di nuŋgo segi wau bole bei na sai. Deqa niŋgi nuŋgo segi ñam soqtaib. Niŋgi ulaoiy.

21 Niŋgi are qaliy. Ŋam oliv qure qaji aqa dani di Qotei na giŋgeŋnjrsiqa breinjrej. Deqa niŋgi nuŋgo segi ñam soqtosib diqwab di a na niŋgi dego giŋgeŋgosim breiŋgwas.

22 Niŋgi geregere are qaliy. Qotei na tamo qudei naŋgi kumbra bole enjreqnu. Osiqa olo tamo qudei naŋgi gulbe enjreqnu. Tamo naŋgi Qotei qoreiyosib uloŋeb qaji naŋgi di a na gulbe enjreqnu. Ariya niŋgi Qotei aqa kumbra bole geregere ojqab di a na kumbra bole di niŋgi eŋgoqnqas. Saiqas di a na niŋgi dego giŋgeŋgosim breiŋgwas.

23 Dani qudei naŋgi nami ŋam oliv qure qaji di sonab Qotei na naŋgi giŋgeŋnjrsiq breinjrej. Ariya naŋgi are bulyosib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di a na naŋgi olo joqsim ŋam oliv qoboq di betertnjrqas. Od, Qotei na naŋgi olo betertnjrqa kere.

24 Niŋgi qalie, nami niŋgi nañu qaji oliv aqa dani soqneb. Sonabqa Qotei na niŋgi dena giŋgeŋgosiqa joqsi bosiq ŋam oliv qure qaji aqa qoboq di betertŋgej. Ŋam oliv qure qaji di nuŋgo ŋam utru tiŋtiŋ sai. Deqa iga bole qalieonum, bunuqna Qotei na ŋam oliv qure qaji aqa segi dani naŋgi olo joqsim bosim naŋgo segi limeq di betertnjrqas.

Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa
are boleiyosim eleŋqajqa are koba unu

25 O ijo was kalil, niŋgi diqoqnsib endegsib maraib, “Iga powo koba ti unum.” Niŋgi degaib. E uli anjam bei merŋgwai. Israel gargekoba naŋgo areqalo geteŋnjrejunu. Naŋgi degsib soqnib sawa bei bei qaji tamo uŋgasari Qotei na nami giltnjrej naŋgi di kalil eleŋekritosim kereamqa bati deqa a na Israel naŋgo areqalo olo waqtetnjrqas.

26 Gam dena Qotei na Israel kalil naŋgi eleŋqas. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Aqaryaiŋgo Tamo Koba a Jerusalem dena tigelosim bosim Jekop aqa moma kalil naŋgi are bulyetnjrim naŋgi ijo anjam gotraŋyqajqa kumbra di olo uratqab.

27 Yimqa bati deqa e naŋgi koba na anjam qosisiy dena naŋgo une kalil kobotetnjrqai.” Qotei aqa anjam nami degsib neŋgreŋyeb.

28 Israel naŋgi Yesus aqa anjam bole qoreiyeqnub deqa naŋgi Qotei ti jeu atoqnsib unub. Deqa Qotei na naŋgi kamba uratnjroqnsiq olo niŋgi sawa bei bei qaji tamo uŋgasari eleŋeqnu. Nami Qotei na Israel naŋgi giltnjrsiqa qalaqalainjrej. A naŋgo moma utru naŋgi qa are qalsiq kumbra degyej.

29 Iga qalie, Qotei a tamo uŋgasari naŋgi metnjrsim iŋgi bole bole enjrqas di a bunuqna aqa kumbra di olo uratqa keresai.

30 O sawa bei bei qaji niŋgi nami Qotei aqa anjam gotraŋyoqneb. Ariya bini Israel naŋgi kamba Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub. Gam dena Qotei a olo niŋgi qa duleqnu.

31 Od, Israel naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub deqa Qotei a niŋgi qa
duleqnu. Gam dena bunuqna Qotei a Israel naŋgi qa kamba dego olo
dulqas.
32 Qotei na iga kalil aqa anjam gotraŋyqajqa kumbraq di breigonaqa
iga tonto talq di sobulem. Qotei a degyej. Di kiyaqa? A iga kalil qa olo
dulqajqa deqa.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

33 O ijo was, Qotei aqa areqalo ti powo ti kalil tulaŋ bolequja. Di tulaŋ
guma koba dego. Deqa iga na Qotei aqa areqalo ti powo ti di aqa utru
geregere ubtosim marqa keresai. Aqa kumbra kalil dego iga dauryosim
itqa keresai.
34 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo yai
a Qotei aqa areqalo qalieqa kere? Osim a gam osoryqa kere?
35 Tamo yai na Qotei iŋgi bei yqas? Yosim Qotei na kamba olo yqajqa
minjqas? Tamo dego bei sosai.”
36 O ijo was niŋgi quiy. Qotei a iŋgi iŋgi kalil ateleŋej. A iŋgi iŋgi kalil qa
utru. Iŋgi iŋgi kalil di aqa segi. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom.
Bole.

12

Niŋgi nuŋgo jejamu osib Qotei atraiyiy

1 O ijo was kalil, Qotei a iga qa dulej deqa e niŋgi siŋgila na endegsi
merŋgwai. Niŋgi nuŋgo segi jejamu ŋambile unu qaji di osib Qotei atraiyiy.
Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari bole unub deqa niŋgi kumbra Qotei a
tulaŋ areareteqnu qaji di yoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei qa bole
louoqnqab.
2 Niŋgi mandam tamo naŋgo kumbra dauryosib walwelaib. Qotei a
areqalo bunuj eŋgimqa niŋgi tamo bunuj sosib dena niŋgi Qotei aqa are-
qalo geregere qalieoiy. Qotei aqa areqalo agiende. Niŋgi kumbra bole ti
kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji de ti kumbra tulaŋ bolequja de ti
keretosib dauryoqniy.

Wau segi segi Qotei na niŋgi eŋgej qaji di yoqniy

3 Qotei a e qa are boleiyonaq wau ebej deqa e niŋgi segi segi endegsi
merŋgwai. Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtaib. Osib nuŋgo was qudei naŋgi
buŋnjrqa are qalaib. Niŋgi areqalo bole ti sosib nuŋgo kumbra geregere
tenemtoqniy. Qotei na niŋgi segi segi siŋgila eŋgej deqa niŋgi siŋgila di
osib Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib wauoqniy.
4 Niŋgi qalie, iga kalil jejamu qujai. Gago jejamu miligiq di baŋ ti siŋga
ti ŋamdamu ti dabkala ti unub. Naŋgi kalil wau qujai yosaieqnub. Naŋgi
wau segi segi yeqnub.
5 Dego kere iga tamo uŋgasari gargekoba unum. Iga kalil Kristus aqa
jejamu qujai. Deqa iga segi segi kalil jejamu qujaiq di turtejunum.
6 Qotei a iga qa are boleiyonaq siŋgila segi segi egej. A na tamo qudei
naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib aqa
medabu osib anjam palontoqnebe.
7 A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi naŋgo Kristen was
naŋgi aqaryainjroqnebe. A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi
aqa anjam plaltoqnebe.

8 A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi naŋgo Kristen was naŋgi siŋgilatnjroqnebe. A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi silali iŋgi iŋgi jeiyoqnsib tamo uŋgasari iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi enjroqnebe. A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi aqa wau geregere taqatoqnebe. A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi arebolebole na tamo uŋgasari naŋgi qa duloqnebe.

Niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi bole qalaqalainjroqniy

9 O ijo was niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi bole qalaqalainjroqniy. Niŋgi gisaŋ na naŋgi qalaqalainjraib. Niŋgi kumbra uge kalil torei uratekritosib kumbra bole segi beteryosib yoqniy.

10 Niŋgi gaigai Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi nuŋgo was tiŋtiŋ edegosib naŋgi qalaqalainjroqniy. Niŋgi nuŋgo segi ñam tentoqnsib Kristen was naŋgo ñam olo soqtoqniy.

11 Niŋgi gaigai siŋgila na Qotei aqa wau ojoqniy. Qotei aqa Mondor a nuŋgoq aiyoqnsim are tigeltetŋgoqnim niŋgi Tamo Koba aqa wau ojqajqa tulaŋ siŋgilaoqniy.

12 Mondoŋ Qotei na niŋgi laŋ qureq osi oqwas. Niŋgi deq oqwajqa tariŋoqnsib areboleboleiŋgoqneme. Osib gulbe nuŋgoq boqnimqa niŋgi siŋgila na tigeloqnsib qoboiyoqniy. Osib gaigai Qotei pailyoqniy.

13 Qotei aqa segi tamo uŋgasari qudei naŋgi iŋgi iŋgi qa truquoqnibqa niŋgi na naŋgi aqaryainjroqniy. Tamo laŋaj naŋgi dego nuŋgo meq boqnibqa naŋgi oqnsib geregereinjroqniy.

14 Tamo qudei na niŋgi ugeugeiŋgibqa di uŋgum, niŋgi kamba olo Qotei na naŋgi aqaryainjrqa marsib pailyoqniy. Qotei na naŋgi ugetnjrqajqa deqa pailyaib.

15 Kristen was qudei naŋgi areboleboleinjrimqa niŋgi naŋgi koba na areboleboleiŋgeme. Kristen was qudei naŋgi akamoqnibqa niŋgi naŋgi koba na akamoiy.

16 Niŋgi segi segi kalil areqalo qujaitosib soqniy. Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtqa are qalaib. Niŋgi tamo ñam saiqoji naŋgi koba na laqniy. Niŋgi diqoqnsib endegsib maraib, “Iga powo koba ti unum.” Niŋgi degaib.

17 Tamo qudei na niŋgi kumbra uge eŋgibqa niŋgi na kamba naŋgi kumbra uge enjraib. Niŋgi tamo kalil naŋgo ŋamgalaq di kumbra bole segi yoqniy.

18 Niŋgi ŋiriŋ ti qoto ti uratiy. Gam soqnimqa niŋgi gaigai tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na are qujaitosib lawo na soqniy.

19 O ijo was bole, tamo qudei na niŋgi gulbe eŋgibqa niŋgi na kamba naŋgi gulbe enjraib. Uratosib naŋgi Qotei aqa baŋq di atibqa a segi naŋgi qa ŋiriŋosim gulbe enjrqas. Agi Tamo Koba aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Une kambatqajqa wau di ijo segi wau. E segi na tamo naŋgo une qa naŋgi kambatnjrqai.

20 Deqa ino jeu tamo bei a mamyimqa ni a gereiyosim iŋgi anaiye. A ya qaryimqa dego gereiyosim ya anaiye. Ni a degyimqa a aqa kumbra uge qa are qalsim jemaiyqas.”

21 O ijo was, Qotei aqa anjam degsi unu deqa e niŋgi segi segi endegsi merŋgwai. Kumbra uge bei na ni ojqa laqnim ni segi siŋgilaosim kumbra bole dauryosim dena ni kumbra uge buŋyosim gotraŋyqam.

13

Niŋgi sawa taqato qaji mandor naŋgo sorgomq di soqniy

1 Niŋgi kalil sawa taqato qaji mandor naŋgo sorgomq di geregere soqniy. Iga qalie, mandor naŋgi laŋa wauosai. Qotei a segi na naŋgi wau enjreqnaqa naŋgi sawa taqateqnub. Qotei a segi na naŋgi ateleŋej unub.
2 Deqa tamo naŋgi mandor naŋgo anjam gotraŋyqab di naŋgi Qotei aqa anjam dego gotraŋyonub. Tamo naŋgi degyqab di naŋgi awai uge oqab.
3 Mandor naŋgi wau ojeqnub di tamo kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi ula enjrqajqa deqa waueqnub. Mandor naŋgi na tamo kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi ula enjrqajqa deqa wauosai. Deqa niŋgi kumbra bole bole yoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi mandor naŋgi qa ulaqasai. Naŋgi na nuŋgo ñam soqtetŋgwab.
4 Mandor naŋgi Qotei aqa wau tamo bul unub. Naŋgo wau qujai agi naŋgi na niŋgi aqaryaiŋgoqnsib geregereiŋgeqnub. Ariya niŋgi kumbra uge uge yoqnqab di niŋgi naŋgi qa ulaqab. Niŋgi qalie, mandor naŋgi sebru ojejunub. Naŋgi sebru laŋa ojosai. Naŋgi Qotei aqa wau tamo bul unub deqa naŋgi sebru dena tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi awai uge enjreqnub.
5 Deqa iga mandor naŋgo sorgomq di geregere sqom. Iga awai uge oqa uratosim deqa naŋgo anjam dauryqom. Deqa segi sai. Iga gago are miligiq di qalieonum, kumbra di bole. Osim deqa ti iga mandor naŋgo anjam dauryqom.
6 Utru deqa niŋgi takis waiyeqnub. Mandor naŋgi Qotei aqa wau tamo bul unub deqa naŋgi gaigai siŋgila na wau taqateqnub.
7 Deqa niŋgi na mandor naŋgo iŋgi iŋgi olo enjroqniy. Osib takis o qaji tamo naŋgo baŋq di takis atoqniy. Od, niŋgi tamo kokba kalil naŋgo sorgomq di geregere sosibqa naŋgo anjam quoqnsib kumbra bole bole osornjroqniy. Osib naŋgo ñam soqtoqniy.

Niŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryoqniy

8 Niŋgi was bei aqa iŋgi iŋgi qudei ejunub di nuŋgoq di sokobaiyaiq. A qa kamba olo yiy. Ariya kumbra bole bei nuŋgoq di gaigai soqneme. Kumbra agiende. Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a dal anjam kalil dego keretosim dauryekritqas.
9 Iga qalie, dal anjam a endegsi marqo, “Niŋgi tamo bei qalsib moiyotaib. Niŋgi bajiŋaib. Niŋgi was bei aqa iŋgi iŋgi qa mamaulŋgaiq. Niŋgi was bei aqa uŋa jejamu ojetaib.” Anjam bei dego unu. Anjam agiende, “Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ni ino was naŋgi degsim geregereinjroqne.” O ijo was, anjam qujai dena dal anjam kalil kabutejunu.
10 Tamo bei na tamo bei qalaqalaiyqas di a na tamo di kumbra uge bei yqa keresai. Deqa a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a dal anjam kalil dego keretosim dauryekritqas.

Niŋgi kumbra bole dauryosib walweloqniy

11 Niŋgi kumbra degyoqniy. Bati iga bini unum qaji endi niŋgi qalie. Niŋgi ŋeio qa kumbra uratosib tigelqajqa bati agi brantqo. Niŋgi qalie, Qotei na iga eleŋqajqa bati isaq yala sonaqa iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatem. Ariya bini Qotei na iga eleŋqajqa bati jojomqo.

12 Qolo koboeqnaqa sawa suwaŋqa laqnu. Deqa iga ambru qaji
kumbra kalil uratosim suwaŋ qaji kumbraq di sosim qoto qa gara bul
jugwom.
13 Tamo a qanam walweleqnu dego kere iga kumbra bole tiŋtiŋ na
walweloqnqom. Deqa iga diqoqnsim alaŋkobaoqnsim ya uge uyoqnsim
nanarioqnqasai. Iga sambala kumbra dego yoqnqajqa are pruggoqnim
kumbra uge jigat yoqnqasai. Iga laŋa laŋa ŋiriŋoqnsim tamo qudei naŋgi
qa are ugeigoqnqasai.
14 NiŋgiTamo Koba Yesus Kristus beteryosib a gara bul jigsib soqniy.
Sosib deqa niŋgi nuŋgo segi jejamu qa areqalo namij dauryoqnaib.

14

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi peginjraib

1 Tamo uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo
areqalo di kiñala siŋgilaosai unu. Deqa niŋgi naŋgo kumbra pegiyosib
uge qa minjraib. Osib naŋgi koba na anjam na qotaib. Niŋgi naŋgi osib
gereinjriy.
2 Naŋgo areqalo kiñala siŋgilaosai unu deqa naŋgi damu uyosaieqnub.
Kalil getenteqnub. Ariya tamo uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi qalie, naŋgi iŋgi kalil uyqa kere. Osib naŋgi iŋgi
kalil uyeqnub. Naŋgi iŋgi bei getentosaieqnub.
3 Deqa niŋgi quiy. Tamo uŋgasari iŋgi kalil uyeqnub qaji naŋgi na
olo tamo uŋgasari damu getenteqnub qaji naŋgi uge qa minjraib. Tamo
uŋgasari damu getenteqnub qaji naŋgi na kamba dego tamo uŋgasari iŋgi
kalil uyeqnub qaji naŋgi uge qa minjraib. Qotei na naŋgi kalil eleŋej.
4 Ni tamo kiyero deqa ni tamo bei aqa kaŋgal tamo a uge qa minjqam?
A wau bole yqas kiyo aqa wau uloŋqas kiyo di aqa wau qa gate a segi
na pegiyqas. E are qalonum, kaŋgal tamo di a wau bole yqa kere. Tamo
Koba Qotei na a siŋgila yimqa a wau bole yqas.
5 Tamo bei a endegsi are qalqas, “Bati qudei yori bati kokba. Bati qudei
bati laŋaj.” Ariya tamo bei a marqas, “Sai. Bati kalil kerekere unub.” O
ijo was, niŋgi segi segi nuŋgo areqalo geregere tenemtosib areqalo bole
ti soqniy.
6 Tamo qudei naŋgi yori bati kokba uneqnub di naŋgi Tamo Koba a
qa are qaloqnsib deqa uneqnub. Tamo qudei naŋgi iŋgi kalil uyeqnub
di naŋgi Tamo Koba a qa are qaloqnsib deqa uyeqnub. Naŋgi iŋgi
uyqa oqnsib Qotei pailyoqnsib uyeqnub. Tamo qudei naŋgi iŋgi qudei
getenteqnub. Di naŋgi Tamo Koba a qa are qaloqnsib deqa getenteqnub.
Naŋgi iŋgi getentqa oqnsib Qotei pailyoqnsib getenteqnub.
7 Iga qalie, tamo bei a endegsi marqa keresai, “Ijo ŋambile di ijo segi
ŋambile. E segi na taqatejunum. E moiqai di e segi na marsiy moiqai.” A
degsi marqa keresai.
8 Iga ŋambile sqom di iga Tamo Koba a qa are qalsim ŋambile sqom. Iga
moiqom di iga Tamo Koba a qa are qalsim moiqom. Deqa iga ŋambile
sqom kiyo iga moiqom kiyo di iga Tamo Koba aqa segi tamo uŋgasari
sqom.
9 Kristus a dego moisiq olo ŋambile osiq subq na tigelej. Deqa a tamo
ŋambile so qaji naŋgi ti tamo moreŋo qaji naŋgi ti naŋgo Tamo Koba gaigai
sqas.

10 Niŋgi kiyaqa nuŋgo Kristen was naŋgo kumbra pegiyoqnsib uge qa
minjreqnub? Osib naŋgi misiliŋnjreqnub? Niŋgi qalie, mondoŋ iga kalil
Qotei aqa ulatamuq di tigelamqa a na iga pegigwas.
11 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “E segi Tamo
Koba. E ŋambile gaigai unum. Mondoŋ tamo uŋgasari kalil naŋgi ijoq
bosib ijo areq di siŋga pulutosib naŋgo medabu qujaitosib merbqab, ‘Ni
segi Qotei.’ ”
12 Qotei aqa anjam degsi unu deqa iga qalieonum, diŋo bati qa iga segi
segi kalil Qotei aqa ulatamuq di tigelosim gago kumbra kalil babtosim
minjnam a quqwas.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi kumbra ugeq breinjraib

13 Deqa iga gago Kristen was naŋgi uge qa minjrqasai. Osim naŋgi uneq
breinjrqasai.
14 Tamo Koba Yesus na e powo ebej deqa e qalieonum, iŋgi iŋgi kalil
Qotei na gereiyeleŋej qaji di jiga bei saiqoji. Ariya Kristen was bei a
endegsi are qalqas, “Iŋgi di jigat.” A degsi are qalsim deqa a iŋgi di
getentqas.
15 Ariya a iŋgi di getentimqa niŋgi olo iŋgi di uyib nuŋgsimqa a are gul-
beiyqas. Nuŋgo kumbra dena niŋgi qalaqalaiyo kumbra uratosib nuŋgo
Kristen was aqa are gulbetetqab. Kristus a nuŋgo was di qalaqalaiyosiq
moiyej deqa niŋgi nuŋgo iŋgi uyo qa osib a ugeugeiyaib.
16 Niŋgi mareqnub, “Iga iŋgi di uyqom di kumbra bole.” Di niŋgi kere
mareqnub. Ariya nuŋgo kumbra bole di Kristen was qudei naŋgi unsib
olo uge qa marqab di keresai. Deqa uŋgum, niŋgi iŋgi di uyaib.
17 Mondor Bole na aqaryaigimqa iga kumbra bole ti lawo kumbra
ti arebolebole ti sqom gam dena Qotei a gago Mandor Koba sosim iga
taqatgwas. Iga iŋgi ti ya ti uyoqnqom gam dena sai.
18 Tamo naŋgi ijo anjam deqa are qalsib Kristus aqa wau ojqab di Qotei
a naŋgi qa tulaŋ arearetoqnqas. Amqa tamo uŋgasari kalil naŋgi na naŋgi
unjrsib marqab, “Naŋgi tamo bole.”
19 Deqa iga kalil lawo na sosim gago Kristen was naŋgi
siŋgilatnjroqnqom.
20 Niŋgi iŋgi uyo na Qotei aqa wau ugetaib. Bole, niŋgi iŋgi kalil uyqa
kere. Ariya niŋgi iŋgi bei uysib dena nuŋgo Kristen was bei uneq waiyqab
di kumbra uge.
21 Niŋgi damu ti wain ti uysibqa kiyo kumbra bei ysibqa kiyo dena
nuŋgo was bei uneq waiyqab di kumbra uge. Deqa niŋgi kumbra di
uratiy.
22 Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi qalie, niŋgi iŋgi
kalil uyqa kere. Ariya nuŋgo qalie di nuŋgo are miligiq di ulitib soqnem.
Yim Qotei a segi unqas. Niŋgi iŋgi bei uyqa marsib are gulbeiŋgwasai di
niŋgi arebolebole na uyiy.
23 Ariya nuŋgo ambleq di tamo bei a iŋgi bei uyqa osim are gulbeiyim
uyqas di a une ti sqas. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilateqnu ariya a iŋgi di
uyqa osim are gulbeiyim uyqas di a une atqas.

15

Niŋgi Kristus aqa kumbra dauryoqniy

1 Tamo uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo
areqalo di kiñala siŋgilaosai unu. Deqa iga siŋgila ti unum qaji iga na

naŋgi aqaryainjroqnsim naŋgo gulbe qoboiyetnjroqnqom. Iga gago segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalqasai.

2 Iga gago Kristen was naŋgi aqaryainjroqnsim siŋgilatnjroqnqom.

3 Iga qalie, Kristus a dego aqa segi jejamu aqaryaiyosaioqnej. A nami endegsi Qotei pailyej, “O Abu, tamo qudei ni qa anjam uge mareqnub qaji naŋgi e qa dego anjam uge mareqnub.” Qotei aqa anjam di agi neŋgreŋq di unu.

4 Qotei aqa anjam kalil nami neŋgreŋyeb qaji di iga Qotei aqa gam osorgwajqa deqa osib neŋgreŋyeb. Anjam dena gago are siŋgilatetgim iga siŋgila na tigeloqnsim Qotei na mondoŋ iga eleŋqajqa deqa tariŋoqnsim sqom. Utru deqa neŋgreŋyeb.

5 Qotei a segi na gago are siŋgilatetgoqnsiq aqaryaigeqnaqa iga siŋgila na tigeleqnum. Deqa a na marimqa niŋgi kalil koba na Kristus Yesus aqa kumbra dauryosib areqalo qujaitosib soqniy.

6 Sosib niŋgi kalil medabu qujaitoqnsib gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam soqtoqniy.

Kristus na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti aqaryainjrej

7 Kristus a niŋgi qa areboleboleiyonaq niŋgi gereiŋgej dego kere niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa areboleboleiŋgim gereinjroqniy. Yim nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa ñam tulaŋ soqtoqniy.

8 E endegsi marqai. Kristus a Juda naŋgi qa are qalsiq wauoqnej. Qotei aqa anjam kalil bole. A nami Juda naŋgo moma utru naŋgi iŋgi bole bole enjrqa marej. Anjam di siŋgilatqajqa deqa Kristus a wauoqnej.

9 Kristus a sawa bei bei qaji naŋgi qa dego wauoqnej. Qotei a naŋgi qa dulej aqa kumbra di naŋgi qalieosib aqa ñam soqtqajqa deqa Kristus a wauoqnej. Agi Kristus aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,

“E sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di ino ñam soqtoqnqai.
E ino ñam soqtqa oqnsiy ni qa louoqnqai.”

10 Anjam bei dego unu, “O sawa bei bei qaji niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi ti koba na areboleboleiŋgim soqniy.”

11 Anjam bei dego unu,

“O sawa bei bei qaji kalil,
niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy.
Od, niŋgi kalil aqa ñam soqtoqniy.”

12 Aisaia a dego Qotei aqa medabu osiqa anjam bei endegsi marej, “Mondoŋ Devit aqa abu Jesi aqa moma naŋgoq dena mandor kobaquja bei brantqas. Brantosim a na sawa bei bei qaji kalil naŋgi taqatnjroqnqas. Naŋgi a bosim boletnjrqajqa deqa are qalsib tariŋoqnsib sqab.”

13 O ijo was, Qotei a nami iga iŋgi bole bole egwajqa marej deqa iga tariŋoqnsim unum. Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa a na niŋgi tulaŋ keretŋgimqa niŋgi arebolebole ti are lawo na ti soqniy. Amqa Mondor Bole na niŋgi siŋgilatŋgimqa niŋgi iŋgi bole bole Qotei a nami eŋgwa marej qaji deqa tariŋoqnsib soqniy.

Pol a Qotei aqa wau ojoqnej deqa a tulaŋ areboleboleiyoqnej

14 O ijo was kalil, ijo are miligiq di e qalieonum, niŋgi kumbra bole gaigai yeqnub. Niŋgi powo koba ti unub deqa niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi gam bole osornjreqnub.

15 Qotei a e qa are boleiyonaq wau ebej deqa e anjam siŋgila endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi ijo anjam endeqa are walŋgaim deqa e neŋgreŋyonum.
16 E Kristus Yesus aqa wau tamo unum deqa e sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di wauoqnsim Qotei aqa anjam bole naŋgi minjre minjre laqnum. E naŋgi joqsiy Qotei aqa ulatamuq di atrainjrobulitqa Qotei a naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqajqa deqa e waueqnum. Mondor Bole na naŋgi siŋgilatnjrimqa naŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib dauryqajqa deqa ti e naŋgi qa waueqnum.
17 Aqo Kristus Yesus wo ombla waueqnum deqa e Qotei aqa wau yqajqa tulaŋ areboleboleibeqnu.
18-19 Kristus a nami ijo medabu na ti ijo baŋ na ti wau yoqnej. Wau deqa segi e niŋgi saiŋgwai. E wau bei qa niŋgi saiŋgwasai. Kristus na e siŋgila ebeqnaqa e maŋwa gargekoba yoqnem. Qotei aqa Mondor na dego e siŋgilatbeqnaqa e wauoqnem. Kristus a kumbra kalil di yoqnej. Di kiyaqa? A na sawa bei bei qaji naŋgo are tigeltetnjrimqa naŋgi Qotei aqa anjam dauryqajqa deqa. E Jerusalem dia wau utru atsim Kristus aqa anjam bole mare mare laqnsim gilsim torei Ilirikum sawaq di diŋtem.
20 E are qalem, e na tamo uŋgasari Kristus aqa ñam qaliesai qaji naŋgo sawaq di Qotei aqa anjam bole palontoqnqai. Tal ai utru tamo bei na tigeltej qaji gogeq di e olo tal atqasai. E degsi are qalem.
21 Agi Qotei aqa anjam bei endegsi neŋgreŋq di unu, “Tamo uŋgasari Kristus aqa ñam nami quosai qaji naŋgi a unqab. Tamo uŋgasari aqa anjam nami quosai qaji naŋgi qusib a qa poinjrqas.”

Pol a Rom Kristen naŋgi unjrsim dena Spen sawaq gilqas

22 O ijo was, e Qotei aqa wau di ojeqnum deqa e nuŋgoq bqajqa gam geteŋejunu. Deqa e nuŋgoq bqa yeqnam keresaiibeqnu.
23 Wausau gargekoba e niŋgi nuŋgwajqa are qaloqnem. Ariya bini e sawa endia wau bei saiqoji.
24 Deqa e Spen sawaq gilqa osiy e mati nuŋgoq bosiy nuŋgsiy niŋgi ti koba na sokiñalayitqa niŋgi iŋgi iŋgi qa aqaryaibibqa e Spen sawaq gilqai.
25 Ariya e mati Jerusalem aisiy dia Juda Kristen naŋgi unjrsiy aqaryainjrqai. Naŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub.
26 Naŋgi qudei iŋgi iŋgi qa truqueqnub deqa Kristen was Masedonia sawa ti Akaia sawa ti di unub qaji naŋgi na naŋgi aqaryainjrqa marsib silali koroiyeb unu.
27 Naŋgi naŋgo segi areqalo na silali di koroiyeb. Juda Kristen naŋgi na naŋgi Qotei aqa anjam qa aqaryainjreqnub deqa naŋgi na kamba olo Juda Kristen naŋgi jejamu qa iŋgi iŋgi qa aqaryainjreqnub. Naŋgo wau bole agide.
28 Deqa e mati silali koroiyqajqa wau di kobotosiy silali di Jerusalem osiy aisiy bunuqna e Spen sawaq gilqa osiy e nuŋgoq bosiy nuŋgwai.
29 E qalieonum. E nuŋgoq bqai di e Kristus aqa kumbra bole kalil ijoq di maqejunu qaji di osi bosiy niŋgi osorŋgitqa dena niŋgi siŋgilaqab.
30 O ijo was niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus a qa ti qalaqalaiyo kumbra Mondor na iga osorgeqnu qaji deqa ti are qalsibqa e koba na Qotei pailyqajqa waukobaoqnqom. Od, niŋgi e qa Qotei pailyoqniy.
31 Yim Qotei na e aqaryaibosim anjam gotraŋyo tamo Judia sawaq di unub qaji naŋgo baŋq dena e olo oqas. E Qotei aqa segi tamo uŋgasari Jerusalem di unub qaji naŋgi qa silali koroiyeqnum. Niŋgi

Qotei pailyibqa a na naŋgo are tigeltetnjrimqa naŋgi ijo wau deqa tulaŋ areboleboleinjrqas.

32 Qotei na marim e nuŋgoq bosiy nuŋgsiy dena e areboleboleibqas. Osiy niŋgi koba na aqaratosim dena e siŋgila oqai.

33 Qotei a are lawo qa utru. A niŋgi kalil koba na soqnebe. Bole.

16

Pol a kaiye anjam Rom Kristen naŋgoq qariŋyej

1 Niŋgi gago jaja Fibi osib gereiyoqniy. A na Kristen tamo uŋgasari Senkria qureq di unub qaji naŋgi qa waukobaeqnu.

2 Niŋgi Tamo Koba a qa are qalsib Fibi qalaqalaiyoqniy. Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub deqa niŋgi kumbra bole dauryosib Fibi qalaqalaiyoqniy. Fibi a gulbe ti soqnimqa kiyo iŋgi bei qa truquamqa kiyo niŋgi na aqaryaiyiy. A nami tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaryainjroqnsiq e dego aqaryaiboqnej. Deqa niŋgi a urataib. A kamba dego aqaryaiyiy.

3 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Prisila Akwila wo naŋgi aiyel minjriy. Naŋgi aiyel e koba na Kristus Yesus aqa wau ojeqnum.

4 Nami jeu tamo naŋgi na e lubqa laqnab naŋgi aiyel moiqa ulaosai. Naŋgi e aqaryaibeb. Deqa e naŋgi aiyel minjreqnum, “Keretonub.” E segi sai. Kristen tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi dego naŋgi aiyel minjreqnub, “Keretonub.”

5 Ariya niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen tamo uŋgasari kalil Prisila Akwila wo naŋgo talq di loueqnub qaji naŋgi dego minjriy.

Osib Epainetus dego ijo kaiye anjam endi minjiy. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A Esia sawa qaji. Tamo kalil Esia sawaq di unub qaji naŋgi are bulyosaisonabqa Epainetus a namoqna are bulyosiq Kristus qa aqa areqalo siŋgilatej.

6 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Maria dego minjiy. A niŋgi aqaryaiŋgwa maroqnsiq waukobaoqnej.

7 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Andronikus Junias wo naŋgi aiyel dego minjriy. Naŋgi aiyel ijo leŋ naŋgi. Jeu tamo naŋgi na naŋgi aiyel e ombla ojeleŋosib tonto talq di breigonab soqnem. Qotei na naŋgi aiyel wau enjrej deqa naŋgi aqa anjam mare mare laqnub. Deqa naŋgi aiyel dego ñam ti. E are bulyosaisonam naŋgi aiyel namoqna are bulyosib Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

8 Ariya niŋgi ijo kaiye anjam endi Ampliatus dego minjiy. E Tamo Koba aqa ñam na a tulaŋ qalaqalaiyeqnum.

9 Niŋgi Urbanus dego ijo kaiye anjam endi minjiy. A iga ti koba na Kristus aqa wau ojeqnum. Niŋgi Stakis dego ijo kaiye anjam endi minjiy. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum.

10 Niŋgi Apeles dego ijo kaiye anjam endi minjiy. Iga qalieonum, a bole Kristus dauryeqnu.

Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Aristobulus aqa tal qujai naŋgi ti dego minjriy.

11 Osib Herodion a dego ijo kaiye anjam endi minjiy. A ijo leŋ.

Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Narsisus aqa tal qujai naŋgi ti dego minjriy. Naŋgi Tamo Koba aqa tamo bole unub.

12 Niŋgi Trifina Trifosa wo naŋgi aiyel dego ijo kaiye anjam endi minjriy. Naŋgi aiyel Tamo Koba a qa waukobaeqnub.

Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Persis dego minjiy. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A Tamo Koba aqa wau siŋgila na ojeqnu.

13 Niŋgi ijo kaiye anjam endi Rufus dego minjiy. A tamo bolequja sosiq Tamo Koba dauryeqnu. Niŋgi aqa ai dego ijo kaiye anjam endi minjiy. A ijo ai bul.

14 Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas naŋgi minjriy. Osib Kristen was kalil naŋgi koba na unub qaji naŋgi dego minjriy.

15 Osib Filologus Julia wo naŋgi aiyel dego ijo kaiye anjam endi minjriy. Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Nereus na aqa jaja na Olimpas na ariya Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na unub qaji naŋgi ti minjriy.

16 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjriy. Kumbra di agi Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi yeqnub.

Kristus aqa tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi na dego niŋgi kaiyeiŋgonub.

Tamo qudei na Kristen naŋgi potoaiyeltnjreqnub

17 O ijo was, nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam niŋgi nami qusib dauryeb qaji di gotraŋyoqnsib olo bubulyeqnub. Osib Kristen naŋgi potoaiyeltnjroqnsib uneq breinjreqnub. Deqa e niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai. Niŋgi tamo deqaji naŋgi qa geregere ŋam atoqnsib naŋgi qoreinjriy.

18 Tamo deqaji naŋgi gago Tamo Koba Kristus aqa wau ojosaieqnub. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa kumbra qa are qaloqnsib dauryeqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi walawalainjroqnsib gisa gisaŋnjroqnsib naŋgi nanaritnjreqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di kumbra bole ti kumbra uge ti geregere pegiyosaieqnub.

19 O ijo was, e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Di kiyaqa? Niŋgi Qotei aqa anjam geregere dauryeqnab tamo uŋgasari kalil naŋgi deqa queqnub. Ariya e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi kumbra bole yqajqa geregere poiŋgoqnim kumbra uge yqajqa nanariosib soqniy.

20 Qotei a are lawo qa utru. Sokiñala a na Satan ojsim osi bosim nuŋgo siŋgaq di atim niŋgi na sosqab.

Gago Tamo Koba Yesus a niŋgi qa are boleiyeme.

Tamo qudei na kaiye anjam Rom Kristen naŋgoq qariŋyeb

21 Timoti a e ombla wauo qaji. A na niŋgi kaiyeiŋgwo. Lusius na Jeson na Sosipater na naŋgi qalub dego niŋgi kaiyeiŋgonub. Naŋgi qalub ijo leŋ naŋgi.

22 Ijo ñam Tertius. E Pol aqa medabuq na anjam kalil endi osim ijo segi baŋ na neŋgreŋyonum. E dego Tamo Koba aqa ñam na niŋgi kaiyeiŋgonum.

23 Gaius a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A na e osiqa aqa segi talq di e gereibeqnu. Osiqa Kristen tamo uŋgasari kalil qure endia loueqnub qaji naŋgi dego gereinjreqnu.

Erastus Kwartus wo naŋgi aiyel dego niŋgi kaiyeiŋgonub. Erastus a Korin qure naŋgo silali taqateqnu qaji tamo. Kwartus a gago Kristen was.

24 Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

25 Yesus Kristus aqa anjam bole e mare mare laqnum qaji dena Qotei na niŋgi torei siŋgilatŋgwa kere. Tulaŋ nami Kristus aqa anjam bole di uliesoqnej.

26 Ariya bini Qotei na anjam di boleq ateqnu. Qotei ŋambile gaigai unu
qaji a marnaqa aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam di neŋgreŋyonab
soqnej. Sonaqa iga na olo osim tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub
qaji naŋgi minjre minjre laqnum. Deqa naŋgi uli anjam di quoqnsib
poinjreqnu. Qotei na anjam di boleq ateqnu. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari
sawa bei beiq di unub qaji naŋgi anjam di qusib naŋgo areqaloq di
siŋgilatosib dauryqajqa deqa.
27 Qotei qujai di a powo koba ti unu. Deqa iga bati gaigai Yesus Kristus
aqa wau na Qotei aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

1 KORIN

Pol a Yesus aqa anjam mare mare laqnu

1-2 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e metbosiqa wau di ebej. O ijo was kalil, aqo gago was Sostenes wo anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Korin qureq di Qotei qa loueqnub qaji. Kristus Yesus na niŋgi eleŋosiqa Qotei aqa segi kumbra boleq di atej. Qotei na niŋgi aqa segi tamo uŋgasari sqa marsiqa niŋgi giltŋgej. Osiqa Kristen kalil qure qureq di gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam meteqnub qaji naŋgi dego giltnjrej. Yesus a gago Tamo Koba. A Kristen kalil naŋgo Tamo Koba.

3 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Pol a Korin Kristen naŋgi qa are qaloqnsiq Qotei biŋiyeqnu

4 Kristus Yesus aqa wau na Qotei a niŋgi qa are boleiyej. Deqa e bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim ijo Qotei biŋiyeqnum.

5-6 Kristus aqa anjam iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di nuŋgo are miligiq di siŋgila na waueqnu. Niŋgi Kristus beteryejunub deqa Qotei na nuŋgo kumbra kalil qa ti nuŋgo anjam maro qa ti nuŋgo powo qa ti niŋgi tulaŋ keretŋgej.

7 Deqa niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus a mondoŋ brantim unqajqa tariŋoqnsib unub. Niŋgi Qotei aqa Mondor aqa siŋgila ejunub deqa niŋgi siŋgila bei qa truquosaieqnub.

8 Yesus Kristus a niŋgi gaigai siŋgilatŋgoqnimqa niŋgi siŋgila na tigeloqnsib gilsib gilsib diŋo bati itqab. Yimqa gago Tamo Koba Yesus Kristus a laŋ qureq na brantim niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqab.

9 Yesus Kristus a Qotei aqa Ŋiri. A gago Tamo Koba. Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi Yesus beteryosib a ombla are qujaitosib unub. Qotei a tamo bole unu deqa a niŋgi uratŋgwasai.

Korin Kristen naŋgi ŋiriŋoqnsib pupoeqnub

10 Ariya ijo was kalil, e gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai. Niŋgi kalil anjam qujai maroqniy. Niŋgi anjam bei bei qa ŋiriŋosib pupoeleŋaib. Niŋgi areqalo qujaitosib koba na geregere soqniy.

11 Tamo naŋgi Kloe aqa talq di unub qaji naŋgi na e endegsib merbonab quem, “Korin Kristen naŋgi ŋiriŋoqnsib anjam na qoteqnub.”

12 O ijo was kalil, niŋgi anjam na qoteqnub qaji nuŋgo utru agiende. Niŋgi qudei mareqnub, “E Pol dauryo qaji tamo.” Niŋgi qudei mareqnub, “E Apolos dauryo qaji tamo.” Niŋgi qudei mareqnub, “E Pita dauryo qaji tamo.” Ariya niŋgi qudei mareqnub, “E Kristus dauryo qaji tamo.” Niŋgi anjam na qoteqnub qaji nuŋgo utru agide.

13 Niŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub? Kristus a segi poeleŋosiq tamo gargekobaej kiyo? E Pol e segi niŋgi qa ŋamburbasq di moiyem kiyo? Niŋgi ijo ñam na yanso eb kiyo? Di sai.

14 E nami nuŋgo ambleq di sosim e tamo qudei naŋgi yansnjrosaioqnem. E ijo kumbra deqa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum. Od, Krispus Gaius wo naŋgi aiyel e na yansnjrem.

15 Deqa tamo bei a endegsi marqa keresai, “E Pol aqa ñam na yanso
em.”
16 Bole, tamo naŋgi Stefanas aqa talq di unub qaji naŋgi dego e na
yansnjrem. Ariya e tamo qudei naŋgi dego yansnjrem kiyo di e poibosai.
17 Kristus na e tamo naŋgi yansnjrqa marsiq e qariŋbosai. E aqa anjam
bole palontqajqa osiq e qariŋbej. Deqa e mandam tamo naŋgo powo
na Kristus aqa anjam palontosaieqnum. E degyeqnum qamu Kristus a
ŋamburbasq di moiyej di a laŋa moiyej qamu.

Kristus a Qotei aqa siŋgila ti powo ti unu

18 Tamo naŋgi padalqa gamq di unub qaji naŋgi mareqnub, “Kristus a
ŋamburbasq di moiyej anjam di nanari anjam.” Naŋgi degsib mareqnub.
Ariya iga Qotei na eleŋeqnu qaji iga mareqnum, “Kristus a ŋamburbasq di
moiyej anjam di Qotei aqa siŋgila ti unu.”
19 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Powo tamo
naŋgo powo e na taqal atetnjrqai. Qalie tamo naŋgo qalie dego e na
kobotetnjrqai.”
20 O ijo was kalil, powo tamo ti dal anjam qalie tamo ti naŋgi qa
iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Naŋgi mandam qaji powo
ejunub deqa Qotei na naŋgi olo nanaritnjreqnu. Od, tamo naŋgi anjam
na qotqajqa arearetnjreqnu qaji naŋgi di Qotei na olo nanaritnjreqnu.
21 Mandam tamo naŋgo powo na naŋgi Qotei qalieqa keresai. Qotei
na aqa segi powo na gam getentetnjrej deqa naŋgi a qa qalieqa keresai.
Naŋgi a qa qalieqajqa gam bei a na osornjrej. Gam agiende. Anjam iga
palonteqnum qaji di tamo naŋgi qusib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab
di Qotei na naŋgi eleŋqas. Gam dena qujai naŋgi Qotei qa qalieqab. Ariya
tamo qudei naŋgi anjam di quoqnsib mareqnub, “Di nanari anjam.”
22 Agi Juda naŋgi Qotei aqa maŋwa laŋa unqajqa mareqnub. Grik naŋgi
mandam qaji powo oqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.
23 Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam di iga palontoqnsim laqnam
Juda naŋgi quoqnsib uge qa mareqnub. Grik naŋgi anjam di quoqnsib
nanari qa mareqnub.
24 Ariya tamo uŋgasari Qotei na metnjrej qaji di Juda ti Grik ti naŋgi
qalie, Kristus a Qotei aqa siŋgila ti powo ti unu.
25 Mandam tamo naŋgi mareqnub, “Anjam di nanari anjam.” Di sai.
Anjam di Qotei aqa powo ti unu. Anjam dena mandam tamo naŋgo
powo tulaŋ buŋyejunu. Mandam tamo naŋgi mareqnub, “Anjam di siŋgila
saiqoji.” Di sai. Anjam di Qotei aqa siŋgila ti unu. Siŋgila dena mandam
tamo naŋgo siŋgila tulaŋ buŋyejunu.
26 O ijo was niŋgi are qaliy. Qotei na niŋgi metŋgej bati deqa niŋgi
gargekoba mandam qaji powo saiqoji soqneb. Niŋgi gargekoba siŋgila
saiqoji soqneb. Niŋgi gargekoba ñam saiqoji soqneb.
27 Tamo qudei naŋgi mandam qaji powo ejunub deqa naŋgi mareqnub,
“Tamo Qotei na giltnjrej qaji naŋgi nanari tamo.” Yeqnab nanari tamo
naŋgi dena olo mandam qaji tamo naŋgi di jemai enjreqnub. Tamo
siŋgila ti unub qaji naŋgi mareqnub, “Tamo Qotei na giltnjrej qaji naŋgi
siŋgila saiqoji unub.” Yeqnab tamo siŋgila saiqoji naŋgi dena olo mandam
qaji tamo naŋgi di jemai enjreqnub.
28 Tamo ñam ti unub qaji naŋgi mareqnub, “Tamo Qotei na giltnjrej
qaji naŋgi ñam saiqoji unub.” Yeqnab tamo ñam saiqoji naŋgi dena olo
mandam qaji tamo naŋgi di ñam aguq atetnjreqnub.

29 Deqa iga qalieonum, Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bei na aqa segi ñam
soqtqa keresai.
30 Qotei a segi na niŋgi Kristus Yesus aqa baŋq di atej. Deqa Kristus
aqa wau na iga Qotei aqa powo ejunum. Kristus aqa wau na iga tamo
bole tiŋtiŋ unum. Aqa wau na iga Qotei aqa segi kumbra boleq di sosim
walweleqnum. Aqa wau na Qotei a gago uneq na iga awaigej deqa gago
une na iga olo taqatgwa keresai.
31 Utru deqa iga gago segi ñam soqtqa keresai. Agi Qotei aqa anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo bei a ñam bei soqtqa marsimqa a
Tamo Koba aqa ñam segi soqteme."

2

Korin Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub

1 O ijo was kalil, e nami nuŋgoq bosim Qotei aqa anjam palontoqnsim
merŋgoqnem bati deqa e mandam qaji powo na anjam palontosaioqnem.
E anjam kokba laŋa laŋa palontosaioqnem.
2 E endegsi are qaloqnem. E nuŋgo ambleq di sosiy Yesus Kristus aqa
anjam segi merŋgoqnqai. A ŋamburbasq di moiyej anjam di segi niŋgi
merŋgoqnqai. E degsi are qaloqnem.
3 E nuŋgo ambleq di soqnem bati deqa e siŋgila saiqoji soqnem. Deqa e
ulaugetoqnsim ginda gindaŋoqnem.
4 Anjam e palontoqnem qaji di e Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na
palontoqnem. E mandam qaji powo na anjam palontit niŋgi qusib are
bulyqajqa deqa are qalosaioqnem.
5 Deqa niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb di mandam tamo naŋgo
powo na sai. Di Qotei aqa siŋgila na.

Qotei aqa Mondor na iga powo bole egeqnu

6 Bole, Kristen qudei naŋgi Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgila ti
unub. Deqa iga naŋgi anjam minjreqnam naŋgi powo bole eqnub. Powo
di mandam qaji powo sai. Tamo kokba padalqa gamq di unub qaji naŋgo
powo sai dego.
7 Di Qotei aqa segi powo nami ulitesoqnej qaji. Powo di iga ubtoqnsim
mareqnum. Powo di aqa utru agiende. Tulaŋ nami Qotei na iga laŋ
qureq oqwajqa gam gereiyetgej.
8 Powo di mandam qaji tamo kokba naŋgi poinjrosaieqnu. Naŋgi
poinjrej qamu naŋgi na Tamo Koba laŋ qureq di unu qaji a osib
ŋamburbasq di qamosai qamu.
9 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo naŋgo
ŋamdamu na laŋ qure qa iŋgi iŋgi unosaieqnub. Naŋgo dabkala na iŋgi
iŋgi deqa quosaieqnub. Naŋgo areqaloq di iŋgi iŋgi di yala sosai. Iŋgi
iŋgi di Qotei na tamo uŋgasari a tulaŋ qalaqalaiyeqnub qaji naŋgi segi
gereiyetnjrej unu. Deqa naŋgi oqsib oqab."
10 O ijo was kalil, anjam di nami uliesonaqa Qotei aqa Mondor na
babtosiq iga mergej. Qotei aqa areqalo uliejunu qaji di Mondor a segi
qalie. Qalie kalil agi Mondor aqaq di unu.
11 Tamo bei a tamo bei aqa areqalo qalieqa keresai. Tamo aqa mondor
aqa are miligiq di unu qaji a segi aqa areqalo qalie. Dego kere tamo bei
a Qotei aqa areqalo qalieqa keresai. Qotei aqa Mondor a segi Qotei aqa
areqalo qalie.

12 O ijo was kalil, iga mandam qaji mondor osai. Iga Mondor agi Qotei
aqaq na bej qaji di em. Deqa laŋ qure qa iŋgi iŋgi Qotei na egeqnu qaji di
iga qalie. Mondor na iŋgi iŋgi di iga osorgeqnu.
13 Iga iŋgi iŋgi deqa anjam mare mare laqnum. Iga mandam qaji tamo
naŋgo powo na anjam marosaieqnum. Mondor na iga powo egeqnaqa
iga anjam mareqnum. Mondor aqa anjam di iga na tamo uŋgasari
Mondor ti unub qaji naŋgi minjreqnum.
14 Tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor ti sosai qaji naŋgi laŋ qure qa iŋgi
iŋgi di oqa keresai. Di kiyaqa? Naŋgi mareqnub, “Iŋgi iŋgi di nanari tamo
naŋgo iŋgi.” O ijo was kalil, iŋgi iŋgi di iga Mondor aqaq na elenjeqnum.
Deqa tamo uŋgasari Mondor ti sosai qaji naŋgi iŋgi iŋgi deqa poinjrqa
keresai. Tamo uŋgasari Mondor ti unub qaji naŋgi segi iŋgi iŋgi deqa
poinjrqa kere.
15 Od, tamo uŋgasari Mondor ti unub qaji naŋgi iŋgi iŋgi kalil geregere
pegiyeqnub. Ariya tamo uŋgasari naŋgi di mandam tamo bei na pegin-
jrqa keresai.
16 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenjgrenjyeb unu, “Tamo yai
a Qotei aqa areqalo qalieqa kere? Osim a gam osoryqa kere? Tamo dego
bei sosai.” Ariya iga Kristus aqa areqalo ejunum.

3

Pol Apolos wo naŋgi Qotei aqa wau tamo bole

1 O ijo was kalil, e nuŋgo ambleq di soqnem bati deqa niŋgi Kristus aqa
kumbra geregere qalieosaisoqneb. Niŋgi aŋgro mom bul soqneb. E na
tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor dauryeqnub qaji naŋgi anjam damu ti
minjreqnum. Ariya niŋgi areqalo namij dauryoqneb deqa e na anjam
damu ti niŋgi merŋgwa yeqnam ugeiboqnej.
2 Niŋgi aŋgro mom bul soqneb deqa niŋgi damu uyqa keresai. Deqa
e niŋgi damu anaiŋgosaioqnem. E niŋgi muŋgum anaiŋgoqnem. Agi bini
niŋgi damu uyqa keresai unub.
3 Niŋgi areqalo namij dauryoqnsib unub. Agi niŋgi nuŋgo Kristen was
naŋgi qa are ugeiŋgeqnaqa koba na anjam na qotoqnsib laqnub. Nuŋgo
kumbra di jejamu qa kumbra uge. Di mandam tamo naŋgo kumbra.
4 Agi niŋgi qudei mareqnub, “E Pol dauryo qaji tamo.” Niŋgi qudei
mareqnub, “E Apolos dauryo qaji tamo.” O ijo was kalil, nuŋgo kumbra
di mandam tamo naŋgo kumbra.
5 Apolos a tamo kiyero? E Pol e segi tamo kiyero? Aqo aiyel Qotei aqa
wau tamo segi. Tamo Koba a na aqo aiyel wau segi segi egej. Deqa iga
aqa anjam niŋgi merŋgonam qusib Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb.
6 E wauq di iŋgi yagonam Apolos a iŋgiq di ya atej. Ariya Qotei a segi
na iŋgi boletej.
7 Deqa tamo iŋgi yageqnu qaji a ñam saiqoji unu. Tamo iŋgiq di ya
ateqnu qaji a dego ñam saiqoji unu. Ariya Qotei iŋgi boleteqnu qaji a segi
ñam koba ti unu.
8 Tamo iŋgi yageqnu qaji wo tamo iŋgiq di ya ateqnu qaji wo naŋgi aiyel
ombla Qotei aqa wau ojeqnub. Mondoŋ Qotei na naŋgo wau segi segi
pegiyosim awai enjrqas.
9 Aqo aiyel Qotei ombla wau ojeqnum. Qotei aqa iŋgi wau agi niŋgi.

Qotei aqa wau tamo naŋgi tal gereiyo qaji tamo bul

Niŋgi Qotei aqa tal bul unub.

10 Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej deqa e tal gereiyo qaji tamo bul
unum. E tal gereiyqajqa qalie bole deqa e tal aqa utru atem. E tal aqa
utru atem deqa tamo qudei naŋgi olo tal ai gogeq di tal ateqnub. Deqa e
naŋgi endegsi minjreqnum, “Niŋgi tal geregere atoqniy.”
11 O ijo was niŋgi qalie, Qotei na Yesus Kristus osiq a tal ai tuma qaji bul
tigeltej unu. Deqa tamo qudei na olo tal ai tuma qaji bei ataib. Yesus a
segi qujai tal ai tuma qaji bole.
12 Ariya tamo naŋgi tal ai gogeq di tal atqa oqnsib gol na ti silva na
ti meniŋ naimyo na ti ŋamtaŋ na ti liki na ti iŋgi ñeŋgi aqa sau na ti tal
ateqnub.
13 Mondoŋ Qotei na tamo naŋgi peginjro batiamqa a ŋamyuwo bulosim
tamo kalil naŋgo wau segi segi boleq atsim pegiyosim naŋgo wau bole
kiyo uge kiyo di unqas.
14 Tamo qudei naŋgo wau di ŋamyuwo na yugwasai deqa naŋgi awai
bole oqab.
15 Tamo qudei naŋgo wau di ŋamyuwo na yueleŋqas deqa naŋgo wau
kalil torei loumqas. Ariya tamo naŋgi di padalqasai. Naŋgi ŋamyuwoq di
padalqa jojomoqnib Qotei na naŋgi dena olo eleŋqas.

Niŋgi Qotei aqa atra tal bul unub

16 Niŋgi Qotei aqa atra tal bul unub. Qotei aqa Mondor a nuŋgo ambleq
di unu. Di niŋgi qaliesai kiyo?
17 Qotei aqa atra tal di agi niŋgi. Deqa tamo bei na atra tal di
ugeugeiyqas di Qotei na kamba tamo di ugeugeiyqas.

Iga tamo naŋgo ñam soqtqasai

18 Niŋgi nuŋgo segi jejamu gisaŋyaib. Niŋgi qudei mandam qaji powo ti
sosib endegsib are qaleqnub kiyo, “E powo koba ti unum”? Di sai. Niŋgi
endegsib mariy, “Bole, e nanari tamo.” Degsib marib Qotei na olo powo
eŋgimqa dena niŋgi powo bole oqab.
19 Tamo naŋgi mandam tamo naŋgo powo ti unub qaji naŋgi Qotei
aqa ŋamgalaq di nanari tamo unub. Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgi mandam tamo naŋgo powo ti
unub qaji naŋgi kumbra uge uge yeqnub. Yeqnab Qotei a kamba naŋgi
padaltnjreqnu.”
20 Anjam bei dego unu,
“Tamo naŋgi mandam tamo naŋgo powo ti unub qaji naŋgo areqalo
Tamo Koba a segi qalie.
A qalie, naŋgo areqalo di uge deqa naŋgi wau bei bei yeqnab ugeinjre-
qnu.”
21 Deqa niŋgi na mandam tamo naŋgo ñam soqtoqnaib. Iŋgi iŋgi kalil di
nuŋgo.
22 Apolos, Pita, e Pol, mandam, ŋambile, moiyo, iŋgi iŋgi kalil bini unub
qaji ti iŋgi iŋgi kalil bunuqna brantaleŋqab qaji ti di nuŋgo.
23 Ariya niŋgi Kristus aqa. Kristus a Qotei aqa.

4

Qotei a segi na aqa wau tamo naŋgi peginjreqnu

1 O ijo was kalil, aqo Apolos wo iga Kristus aqa wau tamo. Iga Qotei
aqa wau taqateqnum. Gago wau agiende. Iga Qotei aqa uli anjam mare
mare laqnum. Niŋgi iga qa degsib are qaloqniy.

2 Niŋgi qalie, wau taqato tamo a na wau lanja aqa medabu dauryoqn-
qas. Dego kere e Qotei aqa medabu dauryeqnum.
3 Deqa anjam pegiyo tamo bei na kiyo niŋgi na kiyo ijo kumbra
pegiyqab di uŋgum. E deqa yala are qalqasai. E segi dego ijo kumbra
pegiyosaieqnum.
4 Ijo kumbra uge bei unu kiyo di e geregere poibosai. Ariya e une
saiqoji unum degsi marqa keresai. Tamo Koba a segi na e pegibqas.
5 Pegiyo bati brantosaiunu deqa niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjroq-
naib. Niŋgi mati tariŋesoqnibqa mondoŋ Tamo Koba a bosimqa a segi na
iŋgi iŋgi kalil ambruq di uliejunub qaji di suwaŋoq di atqas. Osim tamo
kalil naŋgo areqalo dego boleq atqas. Yim bati deqa Qotei a gago segi segi
kumbra unsim bole kiyo sai kiyo deqa mergwas.

Korin Kristen naŋgi naŋgo segi ñam soqteqnub

6 O ijo was kalil, aqo Apolos wo gago kumbra qa agi e na niŋgi
merŋgonum. Di kiyaqa? Niŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji de ti
olo anjam qudei ti turtosib diqoqnaib deqa. Osib tamo qudei naŋgo ñam
soqtoqnsib olo tamo qudei naŋgo ñam aguq atoqnaib deqa.
7 Niŋgi gate kokba unub e? Sai. Nuŋgo iŋgi bole kiye Qotei na niŋgi
eŋgosai? Nuŋgo iŋgi iŋgi kalil agi Qotei na niŋgi eŋgej. Deqa niŋgi kiyaqa
mareqnub, “Iga gago segi siŋgila na iŋgi iŋgi kalil di ejunum”? Niŋgi
kiyaqa nuŋgo segi ñam soqteqnub?
8 Agi niŋgi are qaleqnub, “Iga iŋgi iŋgi kalil kere na unum. Iga ñoro
koba ejunum. Deqa iga na Pol Apolos wo naŋgi aiyel buŋnjrsimqa iga segi
mandor kokba bulonum.” O was niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi mandor
kokba bulonub qamu e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibqoqa Apolos ombla
na niŋgi beterŋgosim niŋgi koba na mandor kokba bulonum qamu.
9 Ijo areqalo agiende. Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum deqa
Qotei na gago ñam tulaŋ aguq atej. Deqa iga tamo uge naŋgi bulonum.
Tamo uge naŋgi agi anjam pegiyo tamo a na une ti qa minjroqnsiq
moiyotnjreqnu. Od, a na mandam tamo ti laŋ aŋgro ti naŋgo ŋamgalaq
di naŋgi moiyotnjreqnu. O ijo was kalil, iga tamo uge naŋgi di bulonum.
10 Iga Kristus aqa ñam osi laqnum deqa iga nanari tamo bulonum.
Ariya niŋgi powo ti sosib deqa niŋgi Kristus qa qalie bole. Iga siŋgila
saiqoji unum. Ariya niŋgi siŋgila ti unub. Iga ñam saiqoji unum. Ariya
niŋgi ñam ti unub.
11 Iga nami mam ti ya qar ti soqnem agi bini unum. Iga gara bolesai.
Tamo qudei na iga ugeugeigeqnub. Iga tal saiqoji.
12 Iga ŋes na ti gago segi baŋ na ti wauoqnsim unum. Tamo qudei na
iga misiliŋgeqnab iga kamba olo naŋgi qa pailyeqnum. Tamo qudei na iga
ugeugeigeqnab iga gulbe di qoboiyeqnum.
13 Tamo qudei na iga yomuigeqnab iga kamba olo naŋgi anjam bole
minjreqnum. Iga tamo sougetejunub qaji naŋgi bulonum. Iga tamo
uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di iŋgi tulaŋ jigat bulosim unum. Iga nami
degsi soqnem agi bini unum.

Pol na Korin Kristen naŋgi minjrej, “Niŋgi ijo kumbra dauryiy”

14 O ijo was, niŋgi ijo anjam endi sisiyosib jemaiŋgwajqa e deqa
neŋgreŋyosai. E nuŋgo areqalo tingitetŋgwajqa deqa osim anjam endi
neŋgreŋyonum. Niŋgi ijo aŋgro bole. E niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum.

15 Nuŋgo abu qujai agi e segi. Nuŋgo abu gargekoba sai. Tamo 10,000
naŋgi na Kristus aqa kumbra niŋgi osorŋgoqnqab di uŋgum. E qujai
Kristus Yesus aqa anjam bole niŋgi merŋgonam qusib are bulyeb. Dena e
nuŋgo abuem.
16 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi ijo kumbra kalil dauryoqniy.
17 Utru deqa e Timoti qariŋyonum a nuŋgoq bqo. E nami Tamo Koba
aqa anjam Timoti minjnam a are bulyej. Deqa a ijo aŋgro bole. E a tulaŋ
qalaqalaiyeqnum. A nuŋgoq bosim ijo kumbra qa niŋgi saiŋgim quqwab.
Ijo kumbra agiende. E Kristus beteryesosim a dauryeqnum. Ijo kumbra
di e na sawa sawa kalilq di Kristen naŋgi osornjreqnum.
18 Ariya niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, “Pol a gagoq bqasai.” Osib
niŋgi diqoqnsib laqnub.
19 O was niŋgi degaib. Tamo Koba a na odbimqa e nuŋgoq urur
boqujatqai. Tamo naŋgi diqoqnsib laqnub qaji naŋgo siŋgila qabe na
eqnub di unqajqa bqai. E naŋgo anjam maro laŋa quqwajqa bqasai.
20 Niŋgi qalie, Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu. A laŋa
anjam maro na iga taqatgosaieqnu. A siŋgila na iga taqatgeqnu.
21 Nuŋgo are kiyersiq unu? E nuŋgoq bosiy ŋiriŋtŋgosiy tingitŋgwai kiyo
e bosiy niŋgi qalaqalaiŋgosiy lawo na gereiŋgwai kiyo? Niŋgi segi mariy.

5

Sambala kumbra a Korin Kristen naŋgo ambleq di unu

1 O ijo was kalil, e anjam bei endegsi quem. Nuŋgo ambleq di tamo bei a
sambala kumbra yeqnu. Aqa sambala kumbra di tulaŋ ugedamu. Tamo
naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgi sambala kumbra deqaji yosaieqnub.
Aqa sambala kumbra agiende. A na aqa abu aqa ŋauŋ oqnsiq ombla
sambalaeqnub.
2 Niŋgi aqa sambala kumbra deqa are ugeiŋgosaieqnu, Niŋgi akamo-
saieqnub. Niŋgi diqoqnsib laqnub. Niŋgi are ugeiŋgej qamu niŋgi tamo
di osib nuŋgo ambleq dena taqal waiyeb qamu.
3 E niŋgi koba na sosai. E isaq endi unum. Ariya niŋgi ijo are miligiq di
unub deqa e niŋgi ti sobulejunum. Deqa e sambala tamo di aqa une qa
pegiyonum koboqo.
4 E niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi gago Tamo Koba Yesus aqa ñam na
korooiy. Yim koroq di e niŋgi ti sobulitqa Tamo Koba Yesus aqa siŋgila
dego nuŋgoq di sqas.
5 Niŋgi koroesosibqa tamo di ojsib Satan aqa baŋq di atibqa Satan na
a osim aqa jejamu gulbe yqas. Yim mondoŋ Tamo Koba Yesus a bqajqa
batiamqa Qotei na tamo di aqa qunuŋ olo oqas.

Pol na Kristen naŋgi minjrej, “Niŋgi tamo uge di wiyiy”

6 Niŋgi nuŋgo segi ñam soqteqnub di kumbra bolesai. Niŋgi qalie, tamo
naŋgi sum kiñala oqnsib bem ti bulyeqnab bem tiyekritoqnsiq tulaŋ
kobaqujaeqnu.
7 Deqa ijo was kalil, niŋgi bem tiyeqnu qaji sum namij di taqal atiy. Osib
dena niŋgi olo bem bunuj bulosib sum saiqoji sqab. E qalieonum, niŋgi
sum saiqoji unub koboqo. Di kiyaqa? Jeu tamo naŋgi na Kristus qalnab
a kaja du bulosiq gago une qa moisiq aqa leŋ aiyej. Juda naŋgo yori bati
koba qa naŋgi Yesus degyeb.

8 Deqa iga yori bati koba di unqom. Unsim bem tiyeqnu qaji sum namij
di taqal atsim olo bem bunuj sum saiqoji unu qaji di oqom. Sum namij
di kumbra uge ti une ti sigitejunu. Bem bunuj sum saiqoji unu qaji di are
bole ti anjam bole ti sigitejunu.
9 E nami anjam endegsi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem, "Niŋgi sambala
tamo naŋgi koba na laqnaib."
10 O ijo was, e na tamo Yesus qaliesai qaji naŋgi qa niŋgi degsi
merŋgosai. Niŋgi naŋgi koba na laqnqa kere. Tamo sambalaeqnub qaji
naŋgi ti tamo ñoro qa maulnjreqnu qaji naŋgi ti tamo gisaŋ na silali
eqnub qaji naŋgi ti tamo gisaŋ qotei qa loueqnub qaji naŋgi ti niŋgi naŋgi
koba na laqajqa e deqa niŋgi saidŋgosai. Niŋgi naŋgi koba na laqasai di
niŋgi torei mandam uratqab. Di keresai.
11 Ariya tamo bei a marqas, "E nuŋgo Kristen was bole." Osim a olo
sambala kumbra yqas kiyo, tamo bei aqa ñoro qa maulyqas kiyo, gisaŋ
qotei qa louqas kiyo, tamo naŋgi misiliŋnjrqas kiyo, ya uge uyoqnsim
nanarioqnqas kiyo, gisaŋ na tamo naŋgo silali yainjrqas kiyo a kumbra
degyimqa niŋgi a ombla laqnaib. Niŋgi a ombla iŋgi uyoqnaib dego. Agi
e nami anjam deqa neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem.
12-13 Deqa e na tamo Yesus qaliesai qaji naŋgo une qa peginjrqai e?
Sai. Di ijo wau sai. Di Qotei aqa wau. Ariya Kristen naŋgo une qa
peginjrqajqa wau di nuŋgo wau tiŋtiŋ. Deqa niŋgi tamo uge di osib nuŋgo
ambleq dena taqal waiyiy.

6

Niŋgi nuŋgo Kristen was bei osib anjam pegiyo talq gilaib

1 Niŋgi qudei kumbra uge endegsib yeqnub. Niŋgi nuŋgo Kristen
was bei qa anjam soqnim a osib anjam pegiyo tamo Qotei qaliesai
qaji naŋgo ulatamuq di tigeltqab. Niŋgi a osib Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgo ulatamuq di tigeltqab di kere. Ariya niŋgi degyosaieqnub. Nuŋgo
kumbra uge deqa niŋgi jemaiŋgosaieqnu.
2 Iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari unum deqa mondoŋ iga na tamo kalil
mandamq endi unub qaji naŋgo une qa peginjrqom. Di niŋgi qaliesai
kiyo? Iga degyqom deqa kiyaqa niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgo anjam
kiñilala qudei qa naŋgi peginjrqa keresai?
3 Mondoŋ iga laŋ aŋgro naŋgo une qa dego peginjrqom. Niŋgi di
qaliesai kiyo? Iga degyqom deqa e endegsi are qalonum, iga mandamq
endi gago Kristen was naŋgo anjam kalil dego pegiyqa kere.
4 Deqa niŋgi Kristen was bei qa anjam soqnim kiyaqa niŋgi na a osib
anjam pegiyo tamo Qotei qaliesai qaji naŋgoq gilqab? Anjam pegiyo
tamo naŋgi di Kristen tamo sai.
5 E anjam endi niŋgi merŋgonum. Di kiyaqa? Niŋgi nuŋgo kumbra uge
deqa jemaiŋgim uratqajqa deqa. Nuŋgo ambleq di powo tamo bei unu
kiyo? Sqas di Kristen was bei a was bei qa anjam soqnim powo tamo
dena naŋgo anjam pegiyqa kere.
6 Kiyaqa Kristen was bei a was bei osim anjam pegiyo tamo Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgoq gilsim naŋgo ulatamuq di
tigeltqas?
7 Niŋgi nuŋgo Kristen was bei qa anjam soqnim a osib anjam pegiyo
tamo naŋgoq gilqab di kumbra uge. Nuŋgo kumbra dena niŋgi Yesus

dauryqajqa uratosib uloŋqab. Niŋgi nuŋgo Kristen was bei qa anjam soqnim, uŋgum, niŋgi a uratib une eŋgem. Osim nuŋgo iŋgi iŋgi bajiŋem.
8 Ariya niŋgi degyosaieqnub. Niŋgi segi kamba olo nuŋgo Kristen was naŋgi kumbra uge enjroqnsib naŋgo iŋgi iŋgi gisaŋ na yainjreqnub.

9-10 Tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqasai. Di niŋgi qaliesai kiyo? O ijo was niŋgi na nuŋgo segi jejamu gisaŋyaib. Tamo sambala kumbra yeqnub qaji naŋgi ti, tamo gisaŋ qotei qa loueqnub qaji naŋgi ti, tamo was bei aqa ŋauŋ jejamu ojeteqnub qaji naŋgi ti, tamo uŋa wo ŋereŋqa uratoqnsib olo tamo bei bei wo ŋereŋeqnub qaji naŋgi ti, bajiŋ tamo naŋgi ti, tamo was bei aqa iŋgi iŋgi qa mamaulnjreqnu qaji naŋgi ti, tamo ya uge uyoqnsib nanarieqnub qaji naŋgi ti, tamo was bei yomuiyeqnub qaji naŋgi ti, tamo was bei aqa silali gisaŋ na yaiyeqnub qaji naŋgi ti, tamo deqaji kalil naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqasai.
11 Nami niŋgi qudei tamo uge deqaji soqneb. Ariya bunuqna Qotei na nuŋgo are miligi yansetŋgosiqa niŋgi aqa segi kumbra boleq di atej. Atsiqa Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na ti gago Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na ti niŋgi tamo bole une saiqoji qa merŋgej.

Nuŋgo jejamu a Qotei aqa Mondor aqa atra tal bul unu

12 Kristen qudei naŋgi mareqnub, “E kumbra gargekoba yqa kere. Dal anjam na getentosai.” Di naŋgi bole mareqnub. Ariya e kumbra qudei yoqnqai dena e aqaryaibqa keresai. Od, e kumbra gargekoba yqa kere. Ariya e kumbra bei aqa sorgomq di sqasai.
13 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Iŋgi uyo aqa wau agi aisim meneq di sqas. Mene aqa wau agi iŋgi uyqas.” Di naŋgi bole mareqnub. Ariya mondoŋ Qotei na iŋgi uyo ti mene ti di torei kobotqas. Gago jejamu di sambala kumbra yqajqa sai. Gago jejamu di Tamo Koba aqa. A segi na taqateqnu.
14 Qotei aqa siŋgila na a Tamo Koba olo subq na tigeltej. Deqa mondoŋ a na iga dego tigeltgwas.

15 Nuŋgo jejamu di Kristus aqa jejamu qujai. Di niŋgi qaliesai kiyo? Deqa e Kristus aqa jejamu osiy sambala uŋa aqa jejamuq di betertqai di kumbra bolesai.
16 Tamo bei a sambala uŋa wo beterqab di a uŋa de wo jejamu qujaitosib sqab. Di niŋgi qaliesai kiyo? Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei aqa ŋauŋ wo beterosib naŋgi jejamu qujaitosib sqab.”
17 Ariya tamo bei a Tamo Koba Yesus wo beterqab di naŋgi aiyel Mondor qujai ti sqab.
18 Deqa ijo was, niŋgi gaigai sambala kumbra uratoqnsib isaq giloqniy. Une kalil tamo naŋgi yeqnub qaji di naŋgo jejamuq di beterosaieqnu. Ariya sambala kumbra a tamo naŋgo jejamuq di beteroqnsiq naŋgo jejamu ugeteqnu.
19 Nuŋgo jejamu di Mondor Bole aqa atra tal bul unu. Qotei a segi na Mondor di niŋgi eŋgej deqa a nuŋgo are miligiq di unu. Niŋgi di qaliesai kiyo? Nuŋgo jejamu di nuŋgo segi jejamu sai. Di Qotei aqa jejamu.
20 Qotei a awai kobaquja na niŋgi awaiŋgej. Deqa kumbra kalil niŋgi yeqnub qaji di niŋgi Qotei aqa ñam soqtqa are qaloqnsib yoqniy.

7

Uŋa oqajqa anjam

1 Ariya anjam qudei niŋgi neŋgreŋyosib ijoq qariŋyeb qaji deqa kamba merŋgwai. Anjam bei agi uŋa oqajqa anjam. Deqa merŋgwai. Tamo naŋgi laŋa sosib uŋa oqa uratqab di kumbra bole.

2 Ariya sambala kumbra kobaaim deqa niŋgi segi segi uŋa oiy. Uŋa niŋgi dego segi segi tamo oiy.

3 Tamo aqa jejamu di aqa ŋauŋ qa. Deqa a aqa jejamu getentaiq. Uŋa aqa jejamu di dego aqa gumbuluŋ qa. Deqa a aqa jejamu getentaiq.

4 Uŋgasari naŋgi na naŋgo segi jejamu taqatosaieqnub. Naŋgo jejamu di naŋgo gumbuluŋ na taqateqnub. Tamo naŋgi dego naŋgo segi jejamu taqatosaieqnub. Naŋgo jejamu di naŋgo ŋauŋ na taqateqnub.

5 Deqa niŋgi nuŋgo jejamu getentaib. Ariya bati bei niŋgi nuŋgo uŋa wo ombla areqalo qujaitosib pailyqa bati atsib di niŋgi nuŋgo jejamu getentosib pailyoqniy. Bunuqna pailyo bati koboamqa niŋgi nuŋgo jejamu olo turtiy. Niŋgi nuŋgo segi jejamu geregere taqatqa keresai deqa Satan na niŋgi osim sambala kumbraq di olo breiŋgo uge.

6 Ijo anjam di e niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa merŋgonum. E siŋgila na merŋgosai.

7 Ijo are endegsi unu. Tamo kalil naŋgi e bul laŋa sqab di bole. Ariya Qotei na tamo naŋgi siŋgila segi segi enjreqnu. A na tamo qudei naŋgi siŋgila bei enjreqnu. Osiqa tamo qudei naŋgi siŋgila bei enjreqnu.

8 Ariya tamo uŋa osai qaji naŋgi ti uŋa tamo osai qaji naŋgi ti e na anjam endegsi minjrqai. Uŋa qobul naŋgi dego e na anjam endegsi minjrqai. Niŋgi e bul laŋa sqab di bolequja.

9 Ariya niŋgi nuŋgo segi jejamu taqatqa keresaiamqa niŋgi uŋa oiy. Niŋgi tamo oiy. Niŋgi sambala kumbra yqajqa are tulaŋ prugŋgoqnqas di kumbra bolesai.

10 Niŋgi tamo ti uŋa ti unub qaji e na anjam endegsi merŋgwai. E segi na merŋgwasai. Tamo Koba a dego niŋgi merŋgwas. Anjam agiende. Uŋa naŋgi na naŋgo tamo naŋgi uratnjraib.

11 Ariya uŋa bei na aqa tamo uratqas di a olo tamo bei aiq. A laŋa soqnem. Saiamqa a na aqa tamo nami uratej qaji di olo eme. Tamo naŋgi dego naŋgo uŋa naŋgi uratnjraib.

12 Niŋgi qudei e na anjam endegsi merŋgwai. Anjam endi Tamo Koba aqa anjam sai. E segi na merŋgwai. Ni Kristen tamo. Ariya ino ŋauŋ a Kristen uŋa sai. Di uŋgum. Ni a urataim. A ni ombla sqa are soqnim ni a urataim.

13 E uŋa naŋgi dego anjam di minjrqai. Ni Kristen uŋa. Ariya ino gumbuluŋ a Kristen tamo sai. Di dego uŋgum. Ni a urataim. A ni ombla sqa are soqnim ni a urataim.

14 Niŋgi quiy. Tamo bei a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosaiosim Kristen uŋa oqas. Kumbra dena a Kristen naŋgo miligiq aisim Qotei aqa jojomq di sqas. Uŋa bei dego a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosaiosim Kristen tamo oqas. Kumbra dena a Kristen naŋgo miligiq aisim Qotei aqa jojomq di sqas. Degsi sosai qamu naŋgo aŋgro naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di jiga ti so qamu. Ariya naŋgi Kristen naŋgo miligiq di unub deqa naŋgo aŋgro naŋgi Qotei aqa jojomq di unub.

15 Ariya Kristen tamo bei aqa uŋa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai deqa uŋa dena a uratqa marsim uratem. Tamo a deqa gulbe oqasai.

Qotei na odyqas. Kristen uŋa dego aqa tamo a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai deqa tamo dena a uratqa marsim uratem. Uŋa a dego gulbe oqasai. Qotei na odyqas. Qotei a niŋgi kalil koba na geregere lawo na sqajqa osiq metŋgeqnu. Deqa niŋgi ijo anjam di dauryiy.

16 O Kristen uŋa, ni ino gumbuluŋ Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas kiyo sai kiyo di ni qalieqasai. O Kristen tamo, ni dego ino ŋauŋ Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas kiyo sai kiyo di ni qalieqasai.

Qotei na iga gam segi segi dauryqa marsiq giltgej

17 Qotei na nami iga gam segi segi dauryqa marsiq giltgej deqa iga gam di dauryoqnsim sqom. Gam kiye Qotei na iga dauryqa metgej qaji di segi dauryqom. Ijo anjam di e na Kristen tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi minjre minjre laqnum.

18 Niŋgi qudei nami muluŋ aisib sonabqa Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi degsib soqniy. Niŋgi qudei nami muluŋ aiyosai sonabqa Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi dego degsib soqniy.

19 Niŋgi nami muluŋ aiyeb kiyo niŋgi muluŋ aiyosai kiyo di laŋa. Niŋgi Qotei aqa dal anjam dauryqab di kumbra bole utru ti.

20 Iga nami kiyersim sonamqa Qotei na iga metgej degsim sqom.

21 Niŋgi qudei kaŋgal tamo sonabqa Qotei na niŋgi metŋgej. Ariya niŋgi deqa are gulbeiŋgaiq. Niŋgi kaŋgal tamo soqniy. Bunuqna niŋgi kaŋgal tamo sqa uratosib olo nuŋgo segi wau ojqa gam soqnimqa degyiy.

22 Tamo naŋgi kaŋgal tamo sonabqa Qotei na metnjrej qaji naŋgi Tamo Koba aqa. Deqa naŋgi aqa ŋamgalaq di kaŋgal tamo sosai. Dego kere tamo naŋgi kaŋgal tamo sosai sonabqa Qotei na metnjrej qaji naŋgi olo Kristus aqa kaŋgal tamo unub.

23 Qotei a awai kobaquja na niŋgi awaiŋgej deqa niŋgi mandam tamo bei aqa kaŋgal tamo saib.

24 O ijo was kalil, iga nami kiyersim sonamqa Qotei na iga metgej degsim olo Qotei ombla sqom.

Pol a tamo uŋa osai qaji naŋgi ti uŋa tamo osai qaji naŋgi ti anjam minjrej

25 Ariya e na tamo uŋa osai qaji naŋgi ti uŋa tamo osai qaji naŋgi ti anjam bei minjrqai. Anjam endi Tamo Koba aqa anjam sai. E ijo segi areqalo na naŋgi minjrqai. Qotei a e qa dulej deqa e qalieonum, ijo anjam endi bole.

26 E endegsi are qalonum. Bini bati endi gulbe kokba bqa jojomeqnub. Deqa niŋgi kalil kiyersib unub degsib olo soqniy.

27 Niŋgi uŋa ti unub qaji niŋgi degsib soqniy. Niŋgi nuŋgo uŋa uratqa gam ŋamaib. Niŋgi uŋa osai qaji niŋgi dego degsib soqniy. Niŋgi uŋa oqa are qalaib.

28 Niŋgi uŋa ti tamo ti oqab di niŋgi une yosai. Duŋgeŋge naŋgi dego tamo oqab di naŋgi une yosai. Ariya tamo uŋa ejunub qaji naŋgi ti uŋa tamo ejunub qaji naŋgi ti gulbe itoqnqab. Naŋgi gulbe di itaib deqa e na anjam endi naŋgi minjronum.

29 O ijo was kalil, diŋo bati jojomqo deqa e na niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo uŋa ti unub qaji naŋgi uŋa saiqoji so bul soqnebe.

30 Tamo akameqnub qaji naŋgi akamosai bul soqnebe. Tamo areboleboleinjreqnu qaji naŋgi areboleboleinjrosai bul soqnebe. Tamo iŋgi iŋgi awaiyeqnub qaji naŋgi iŋgi iŋgi saiqoji so bul soqnebe.

31 Tamo mandam qa iŋgi iŋgi qa waueqnub qaji naŋgi iŋgi iŋgi qa
wauosai bul soqnebe. Niŋgi qalie, sokiñala mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti
torei koboekritqab.
32 Ijo are endegsi unu. Niŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa are qaloqnaib.
Niŋgi qalie, tamo unа ti sosai qaji naŋgi Tamo Koba aqa kumbra torei
dauryqajqa are qaleqnub. Deqa kumbra kalil Tamo Koba a tulaŋ
areareteqnu qaji di naŋgi yeqnub.
33 Ariya tamo unа ti unub qaji naŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa are
qaleqnub. Deqa kumbra kalil naŋgo unа a areareteqnu qaji di naŋgi
yeqnub.
34 Deqa naŋgi areqalo aiye aiyelteqnub. Duŋgeŋge naŋgi ti unа tamo
osai qaji naŋgi ti dego Tamo Koba aqa kumbra torei dauryqajqa are qale-
qnub. Deqa naŋgi naŋgo segi jejamu ti qunuŋ ti torei Qotei yekriteqnub.
Ariya unа tamo ti unub qaji naŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa are qaleqnub.
Deqa kumbra kalil naŋgo tamo a areareteqnu qaji di naŋgi yeqnub.
35 E niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa anjam di merŋgonum. E niŋgi gulbe
eŋgwa osim anjam di merŋgosai. Deqa niŋgi quiy. Niŋgi kumbra bole bole
dauryoqnsib gaigai Tamo Koba aqa wau ojoqniy. Mandam qa iŋgi iŋgi na
niŋgi titŋgaiq.
36 Tamo bei aqa duŋge a kobaqujaosim tamo oqa kereamqa a endegsi
are qalqas, “Ijo duŋge a laŋa sqa keresai. Deqa unгum, a tamo em. E na a
tamo oqa getentqasai.” A degsi are qalqas di kere. A une atosai.
37 Ariya tamo bei aqa are miligiq di siŋgilaosim marqas, “E bole
qalieonum, ijo duŋge a laŋa sqa kere. Deqa e na getentqai. Yim a
tamo oqasai.” A degsi marsimqa aqa segi areqalo dauryosim aqa duŋge
getentqas di kere. A dego une atosai.
38 Deqa tamo bei na aqa duŋge odyim a tamo oqas di a kumbra bole
yqo. Ariya tamo bei na aqa duŋge getentim a tamo oqasai di a kumbra
tulaŋ boledamu yqo.
39 Unа bei aqa tamo a moiyosaisoqnimqa unа dena a uratqa keresai.
Aqa tamo a moiyimqa a olo tamo bei oqa are soqnim a na oqa kere. Ariya
a Kristen tamo segi em.
40 Ijo areqalo agiende. A olo tamo bei oqa uratosim laŋa sqas di a
areboleboleiyqas. Qotei aqa Mondor ijoq di unu deqa e anjam di niŋgi
merŋgonum.

8

Sulum atrainjro qaji iŋgi uyqajqa kumbra

1 O ijo was kalil, e sulum atrainjro qaji iŋgi uyqajqa kumbra qa niŋgi
merŋgwai. Bole, iga kalil powo ti unum. Ariya iga olo diqoqnsim gago
segi ñam soqtoqnqom di uge. Iga qalaqalaiyo kumbra dauryosim gago
Kristen was naŋgi siŋgilatnjroqnqom di kere.
2 Tamo bei a marqas, “E powo ti unum.” A degsi marqo deqa iga
qalieonum, aqa powo kereosaiunu.
3 Ariya tamo bei a Qotei qalaqalaiyoqnqas di Qotei a tamo deqa
poiyqas.
4 Deqa e sulum atrainjro qaji iŋgi uyqajqa kumbra qa niŋgi endegsi
merŋgwai. Mandamq endi sulum naŋgi unub di naŋgi gisaŋ qotei laŋa
sigiteqnub. Iga qalie, Qotei bole a segi qujai unu. Qotei bei sosai.

5 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Qotei gargekoba unub. Tamo kokba
dego gargekoba unub.” Tamo qudei naŋgi degsib mareqnub di uŋgum.
Laŋq di, mandamq di qotei deqaji naŋgi unub di laŋa.
6 Iga qalieonum, Qotei qujai unu. A gago Abu. A iŋgi iŋgi kalil qa utru.
Iga aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ unum. Tamo Koba qujai dego unu. Di
Yesus Kristus. A iŋgi iŋgi kalil ateleŋej. Iga kalil aqaq dena ŋambile em.
7 Ariya Kristen qudei naŋgi anjam deqa geregere poinjrosai unu.
Naŋgi nami iŋgi uyo eleŋoqnsib gisaŋ qotei naŋgo sulum atrainjroqneb.
Deqa bini naŋgi iŋgi di uyqa oqnsib are gulbeinjreqnaqa endegsib are
qaleqnub, “Iga sulum atrainjro qaji iŋgi di uyqom di iga sulum naŋgi olo
atrainjrobulqom. Dena iga une oqom.” Naŋgi degsib are qaleqnub.
8 Bole, gago iŋgi uyo na iga Qotei aqa areq gilqa keresai. Iga iŋgi
getentqom dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di une ti sqasai. Iga iŋgi uyqom
dena iga tamo bole sqasai dego.
9 Niŋgi geregere are qaliy. Niŋgi iŋgi bei uyqa are soqnim uyiy. Di une
sai. Ariya niŋgi iŋgi di uyibqa Kristen was qudei powo bole osai qaji naŋgi
niŋgi nuŋgsib dena uloŋosib uneq aiqab di uge. Deqa uŋgum, niŋgi iŋgi di
uyaib.
10 Niŋgi powo bole ti unub qaji niŋgi sulum naŋgo atra tal miligiq
gilsib dia iŋgi uyoqnib Kristen was bei powo bole osai qaji a bosim niŋgi
nuŋgsimqa a endegsi are qalqas, “Kristen was naŋgi iŋgi di uyeqnub deqa
uŋgum, e dego uyqai.” Osim a uloŋosim uneq aiqas.
11 Nuŋgo powo dena niŋgi na was bei di powo bole osai qaji a uneq
waiyonub. Niŋgi qalie, Kristus a was deqa moiyej.
12 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi na Kristen was naŋgi uneq breinjrsib naŋgo
areqalo Kristus qa siŋgilateb qaji di ugetetnjrqab di niŋgi Kristus dego
une yonub.
13 Deqa e damu uyitqa dena ijo was a uneq aiqas di e olo damu uyqasai.
Ijo was a uloŋosim uneq aiyaim deqa e damu uratqai.

9

Pol a Yesus aqa wau ojoqnej dena a silali osaioqnej

1 Niŋgi ijo kumbra uniy. E tamo bei aqa sorgomq di sosai. E kumbra
kiye yqa are soqnim e yqai. E Qotei aqa anjam maro tamo bole. E gago
Tamo Koba Yesus unem. E aqa wau ojoqnem dena niŋgi are bulyeb.
Niŋgi ijo kumbra deqa qaliesai kiyo?
2 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Pol a Qotei aqa anjam maro tamo
bolesai.” Naŋgi degsib mareqnub di uŋgum. Niŋgi segi e qa qalie. E nami
Tamo Koba aqa anjam niŋgi merŋgonam qusib are bulyeb. Deqa niŋgi
qalie, e Qotei aqa anjam maro tamo bole.
3 Tamo qudei naŋgi ijo kumbra pegiyeqnub deqa e na kamba endegsi
minjreqnum.
4 Iga Qotei aqa anjam mare mare laqnum dena iga silali osim gago segi
iŋgi ti ya ti uyqa kere.
5 Iga uŋa oqa are soqnim Kristen uŋa osim laqnqa kere. Agi Pita a uŋa
oqnsiq laqnu. A segi sai. Qotei aqa anjam maro tamo qudei ti Tamo Koba
aqa was naŋgi ti dego uŋa oqnsib laqnub.
6 Niŋgi quiy. Qotei aqa anjam maro tamo kalil naŋgi silali wau
uratoqnsib Qotei aqa wau ojeqnub. Deqa aqo Barnabas wo dego silali
wau uratqa kere.

7 Niŋgi qalie, qoto tamo bei a qotqas di a silali oqas. A aqa segi silali
wau ojqasai. Tamo bei a iŋgi yagwas di a iŋgi meli osim uyqas. Tamo bei
a kaja naŋgi taqatnjrqas di a muŋgum qaq osim uyqas.
8 E mandam tamo naŋgo areqalo dauryosim anjam di merŋgosai.
Anjam di Qotei aqa dal anjamq di dego unu.
9 Agi Moses a nami dal anjam bei endegsi neŋgreŋyej, "Makau naŋgi iŋgi
ñeŋgi paraparaiyoqnsib aqa sau taqal ateqnub. Deqa naŋgi iŋgi ñeŋgi aqa
damu uyqa yoqnib niŋgi na naŋgi saidnjraib." O ijo was, Qotei a makau
naŋgi qa are qalsiq anjam di marej kiyo? Sai. 10 A iga qa osiqa anjam
di marej. Od, Moses a iga qa osiqa anjam di neŋgreŋyej. Niŋgi are qaliy.
Tamo bei a iŋgi yagwas di iŋgi meliamqa a osim uyqas. Tamo bei a iŋgi
ñeŋgi ñoqoryosim damu segitqas di a damu osim uyqas.
11 O ijo was, iga Qotei aqa anjam qa niŋgi aqaryaiŋgoqnem di nuŋgo
qunuŋ qa. Deqa niŋgi na kamba jejamu qa iŋgi iŋgi qa iga aqaryaigwajqa
merŋgwom di iga une yosai. Iga nuŋgo are miligiq di Mondor aqa iŋgi
yagobulem. Iŋgi di meliqo deqa niŋgi na olo otorosib jejamu qa iŋgi iŋgi
egwajqa merŋgwom di iga une yosai.
12 Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qa niŋgi aqaryaiŋgeqnub deqa
naŋgi nuŋgoq dena olo silali iŋgi iŋgi yaiŋgeqnub. Deqa iga dego nuŋgoq
dena silali iŋgi iŋgi yaiŋgwa kere.
Ariya iga Kristus aqa anjam bole ugetaim deqa iga nuŋgoq dena silali
iŋgi iŋgi yaiŋgwa uratem. Osim dena iga gulbe gargekoba qoboiyoqnem.
13 Atra tamo naŋgi atra talq dena iŋgi oqnsib uyeqnub. Tamo naŋgi
atra bijal taqateqnub qaji naŋgi atra bijalq dena atraiyqa wagme oqnsib
uyeqnub. Niŋgi di qaliesai kiyo?
14 Dego kere Tamo Koba a endegsi marej, "Tamo naŋgi Qotei aqa anjam
bole mare mare laqnub qaji naŋgi dena silali oqnsib naŋgo segi iŋgi
awaiyoqnsib uyoqnqab."
15 Ariya e nuŋgo iŋgi bei yaiŋgwa osim anjam endi neŋgreŋyosai. E
nuŋgoq dena silali iŋgi iŋgi yaiŋgwa uratem agi bini unum. Degsi sosiy
e moiqai. E ijo kumbra deqa tulaŋ areboleboleibeqnu. Deqa tamo bei na
ijo kumbra di olo uge qa maraiq.
16 E Yesus aqa anjam bole mare mare laqnum deqa e ijo segi ñam
soqtqa keresai. Qotei na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnqai.
E wau di uratqa keresai. Uratqai di Qotei na e gulbe ebqas.
17 E ijo segi areqalo na Yesus aqa anjam mare mare laosaieqnum. E
Qotei aqa wau tamo unum deqa e aqa areqalo dauryoqnsim aqa anjam
mare mare laqnum. E ijo segi areqalo na Yesus aqa anjam mare mare
laqnum qamu e dena silali iŋgi iŋgi eqnum qamu.
18 Deqa e awai kiye oqai? Ijo awai agiende. E Yesus aqa anjam bole
mare mare laqnsim dena e silali oqa urateqnum. Ijo awai bole agide.
Bole, e silali oqa kere. Ariya e oqa urateqnum. E laŋa tamo uŋgasari naŋgi
Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnum. Ijo awai bole agide.

Pol a tamo uŋgasari kalil naŋgo kaŋgal tamo soqnej

19 E kumbra kiye yqa are soqnim e yqai. E tamo bei aqa sorgomq di
sosai. Di uŋgum, e ijo segi areqalo na tamo kalil naŋgo sorgomq di sosim
naŋgi kaŋgalnjreqnum. E degyeqnum. Di kiyaqa? E tamo gargekoba naŋgi
are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa.
20 Deqa e Juda naŋgo kumbra dauryeqnum. Di kiyaqa? E naŋgi are
bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa. Tamo naŋgi dal anjam

aqa sorgomq di unub qaji naŋgo kumbra dego e dauryoqnsim dal anjam aqa sorgomq di sobulejunum. Bole, e segi dal anjam aqa sorgomq di sosai. Ariya e naŋgo kumbra di dauryeqnum. Di kiyaqa? E naŋgi are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa.

21 Tamo naŋgi dal anjam saiqoji unub qaji naŋgo kumbra dego e dauryoqnsim dal anjam saiqoji sobulejunum. Bole, e Qotei aqa dal anjam ti unum. Agi e Kristus aqa dal anjam aqa sorgomq di unum. Ariya e tamo naŋgi dal anjam saiqoji unub qaji naŋgi are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa e naŋgo kumbra dauryeqnum.

22 Tamo siŋgila saiqoji unub qaji naŋgo kumbra dego e dauryoqnsim siŋgila saiqoji sobulejunum. Di kiyaqa? E naŋgi are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa. O ijo was niŋgi quiy. E tamo kalil naŋgo sorgomq di sosim naŋgo kumbra dauryeqnum. Di kiyaqa? E naŋgi qudei are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa.

23 E Yesus aqa anjam bole qa are qaloqnsim deqa kumbra kalil di yeqnum. Deqa mondoŋ Yesus na awai boledamu e ebqas. Tamo kalil Yesus aqa anjam bole qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi dego awai di oqab.

Iga laŋ qure qaji awai oqajqa deqa gurgurqom

24 E mandam tamo naŋgo alaŋ qa merŋgwai. Tamo naŋgi gurguroqnsib bubuŋeqnub di naŋgi awai oqajqa deqa. Ariya tamo qujai a segi na naŋgi kalil buŋnjrsim awai oqas. Dego kere niŋgi laŋ qure qaji awai oqa marsib siŋgila na gurguroqniy.

25 Tamo gurgureqnub qaji naŋgi awai oqa marsib gurgur qalieqa osib naŋgo segi jejamu qaloqnsib siŋgilateqnub. Deqa gurgur batiamqa naŋgi siŋgila na gurgurqab. Naŋgo awai di mandam qaji awai. Deqa naŋgo awai di koboqas. Ariya laŋ qure qaji awai iga oqa mareqnum di koboqasai. Di gaigai sqas.

26 Deqa e ururoqnsim laŋa laŋaq di ŋam atosaieqnum. E awai bole di koqyoqnsim urureqnum. E qoto tamo bul unum deqa e laŋa laŋaq di ijo baŋ waiyosaieqnum. E tamo qalqajqa deqa ijo baŋ tiŋsim geregere waiyeqnum.

27 E ijo segi jejamu qaloqnsim geregere taqatoqnsim dena e siŋgila eqnum. Di yawo anjam. Aqa utru agiende. Tamo uŋgasari naŋgi laŋ qure qaji awai oqajqa deqa e na Yesus aqa anjam bole naŋgi minjre minjre laqnum. Ariya e segi dego awai di osaiaim deqa e siŋgila na waueqnum.

10

Iga kumbra uge uge dauryqajqa are prugwasai

1 O ijo was niŋgi ijo anjam endeqa geregere poiŋgem. Nami gago moma naŋgi wadau sawaq di laqnabqa Qotei a laŋbi miligiq di sosiqa naŋgi gam osornjroqnej. Bati di naŋgi Yuwal Lent di gentosib mandam boleq aisib walwelosib gileb.

2 Naŋgi kalil Moses dauryeb deqa naŋgi laŋbi ti Yuwal Lent ti dena yanso obuleb.

3 Bati deqa Qotei aqa Mondor a laŋ goge na naŋgi kalil iŋgi anainjreqnaq uyoqneb.

4 Ya dego Mondor na naŋgi kalil anainjreqnaq uyoqneb. Mondor na naŋgi meniŋ bei osornjrnaqa meniŋ dena ya branteqnaqa naŋgi

uyoqneb. Meniŋ di wadau sawaq di naŋgi daurnjrsiq giloqnej. Meniŋ di agi Kristus.

5 Ariya Qotei a naŋgi qa arearetosaioqnej. Deqa a wadau sawaq di naŋgi gargekoba ñumnaq moreŋeb.

6 Qotei na naŋgi ñumnaq moreŋeb. Di kiyaqa? Iga bini unum qaji iga ulaosim naŋgo kumbra uge dauryqa are pruggaim deqa.

7 Deqa ijo was kalil, niŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa louoqnaib. Agi gago moma qudei naŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa louoqneb. Qotei aqa anjam bei naŋgi qa endegsib neŋgreŋyeb unu, “Naŋgi naŋgo segi jejamu qa areboleboleinjreqnaq iŋgi ti ya ti uyoqnsib alaŋoqneb.”

8 O ijo was kalil, iga sambala kumbra dego yqasai. Agi gago moma qudei naŋgi sambala kumbra yoqneb deqa bati qujai qa Qotei na 23,000 tamo uŋgasari naŋgi ñumnaq moreŋeb.

9 Iga Tamo Koba aqa siŋgila laŋa tenemtqa osim a gisaŋyqasai dego. Agi gago moma qudei naŋgi degyoqneb deqa Qotei na amal uge qariŋnjrnaqa bosib naŋgi uñinjrnab moreŋeb.

10 Iga Qotei ŋiriŋtqasai dego. Agi gago moma qudei naŋgi degyoqneb deqa Qotei na padalto qaji laŋ aŋgro bei qariŋyonaq aisiq naŋgi padaltnjrej.

11 Qotei na gago moma naŋgi degsi ŋolawotnjrej. Onaqa Moses a anjam di neŋgreŋyonaq soqnej. Iga diŋo bati jojomyonum deqa iga anjam di sisiyosim ulaosim gago moma naŋgo kumbra uge dauryqa uratqom.

12 Tamo bei a endegsi are qalqas, “E siŋgila na tigelejunum.” Ariya a olo geregere ŋam ateme. A uloŋosim uneq aiyo uge.

13 Gulbe kalil nuŋgoq di branteqnu qaji di mandam tamo kalil naŋgoq di dego branteqnu. Qotei a tamo bole unu deqa a niŋgi uratŋgwasai. A marimqa gulbe di aqa siŋgila na nuŋgo siŋgila buŋyqasai. Qotei na gam waqtetŋgoqnimqa niŋgi gulbe di britoqnsib siŋgila na tigelesqab.

Iga Qotei bole ti mondor uge naŋgi ti turtnjrsim biŋinjrqa keresai

14 Deqa ijo was bole, niŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa louoqnaib. Niŋgi naŋgi torei uratnjrsib isaq giliy.

15 Niŋgi powo ti unub deqa e na anjam di niŋgi merŋgonum. Deqa niŋgi ijo anjam di qusib geregere pegiyiy.

16 E niŋgi beŋgem qa anjam merŋgwai. Iga Qotei pailyoqnsim wain gambaŋ uyeqnum di iga Kristus aqa leŋ aiyej qaji deqa are qaloqnsim a ombla korooqnsim uyeqnum. Iga bem giŋgeŋyoqnsim uyeqnum di iga Kristus aqa jejamu qa are qaloqnsim a ombla korooqnsim uyeqnum.

17 Bem qujai unu agi Kristus aqa jejamu. Deqa iga kalil koba na korooqnsim bem qujai di uyeqnum. Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai.

18 Niŋgi Israel naŋgo kumbra qa are qaliy. Israel naŋgi atra bijalq di damu koitoqnsib oto bei Qotei atraiyoqnsib olo oto bei uyeqnub. Naŋgo kumbra dena naŋgi Qotei ombla korooqnsib damu uyeqnub.

19 Sulum naŋgi qotei bole edegaib. Sulum atrainjro qaji iŋgi di atraiyqa iŋgi bole edegaib.

20 Iŋgi di sawa bei bei qaji naŋgi na oqnsib mondor uge naŋgi atrainjreqnub. Naŋgi Qotei bole atraiyosaieqnub. Naŋgi Qotei qaliesai deqa naŋgi kumbra di yeqnub. Deqa ijo was niŋgi kumbra di uratiy. Uratqasai di niŋgi mondor uge naŋgi ti beterqab.

21 Niŋgi Tamo Koba aqa wain gambaŋ ti mondor uge naŋgo wain gambaŋ ti di turtoqnsib dena uyoqnaib. Niŋgi Tamo Koba aqa atra bijal ti mondor uge naŋgo atra bijal ti di dego turtoqnsib dena uyoqnaib.
22 Iga kumbra degyqom di iga Tamo Koba aqa are ugetetim a iga qa minjiŋ oqwas. Gago siŋgila na Qotei aqa siŋgila buŋyqa kere e? Keresai.

Iga bati gaigai Qotei aqa ñam soqtoqnqom

23 Kristen qudei naŋgi mareqnub, "E kumbra gargekoba yqa kere. Dal anjam na getentosai." Di naŋgi bole mareqnub. Ariya iga kumbra qudei yoqnqom dena iga aqaryaigwa keresai. Od, iga kumbra gargekoba yqa kere. Ariya iga kumbra qudei yoqnqom dena iga siŋgilaqasai.
24 Iga gago segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalqasai. Iga tamo kalil naŋgi qa are qaloqnsim naŋgi aqaryainjroqnqom.
25 Niŋgi iŋgi qariŋyo sawaq dena damu awaiyoqnsib uyoqniy. Damu di nami tamo qudei na sulum atrainjroqneb kiyo sai kiyo niŋgi deqa nenemoqnaib. Niŋgi oqnsib uyoqniy. Niŋgi nuŋgo are miligiq di qalieonub, kumbra di bole.
26 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
"Mandam endi Tamo Koba aqa segi mandam.
Iŋgi iŋgi kalil mandamq endi unub qaji di dego Tamo Koba aqa."
27 Deqa tamo bei Yesus qaliesai qaji a na iŋgi goisim niŋgi metŋgimqa niŋgi a ombla gilqa are soqnim giliy. Gilsib iŋgi kalil a na anaiŋgwas qaji di niŋgi osib uyiy. Niŋgi deqa nenemoqnaib. Niŋgi nuŋgo are miligiq di qalieonub, kumbra di bole.
28 Ariya Kristen was bei na niŋgi merŋgwas, "Iŋgi di sulum atrainjro qaji iŋgi." Degsi merŋgimqa niŋgi was deqa are qalsib iŋgi di osib uyaib. Niŋgi uyqab di niŋgi unetqab.
29 Bole, niŋgi une yosai. Ariya tamo anjam merŋgwo qaji a are qalqas, niŋgi une yonub. E deqa niŋgi merŋgonum.
Ariya Kristen was deqaji bei sosaiamqa e iŋgi uyqa are soqnim uyqai. Di e une yosai. Kiyaqa e tamo bei aqa areqalo dauryosiy iŋgi getentqai?
30 E Qotei pailyosiy iŋgi di uyqai di tamo bei a kiyaqa e misiliŋbqas?
31 Deqa niŋgi iŋgi ti ya ti uyqa oqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnsib uyoqniy. Niŋgi kumbra bei yqa oqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnsib yoqniy.
32 Niŋgi na Juda ti Grik ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti uneq breinjraib.
33 Niŋgi e nubiy. E na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole bole enjreqnam naŋgi e qa areboleboleinjreqnu. E ijo segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalosaieqnum. E tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Qotei na eleŋqajqa deqa are qaloqnsim aqaryainjreqnum.

11

1 Niŋgi ijo kumbra kalil dauryoqniy. Agi e segi Kristus aqa kumbra kalil dauryeqnum dego kere.

Uŋa naŋgo gate kabutqajqa kumbra

2 E qalieonum, niŋgi gaigai e qa are qaloqnsib anjam kalil e nami merŋgoqnem qaji di geregere dauryeqnub. Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu.
3 Ariya niŋgi ijo anjam bei dego qusib poiŋgem. Niŋgi qalie, tamo kalil naŋgo gate di Kristus. Uŋa naŋgo gate di tamo naŋgi. Kristus aqa gate di Qotei.

4 Deqa tamo naŋgi pailyqa osib kiyo anjam palontqa osib kiyo naŋgi
gate tatal ataib. Naŋgi gate tatal atqab di naŋgi naŋgo gate jemai yqab.
Naŋgo gate agi Kristus.
5 Ariya unɲa naŋgi pailyqa osib kiyo anjam palontqa osib kiyo naŋgi
naŋgo gate kabutebe. Unɲa a aqa gate kabutqasai di a aqa gate jemai yqas.
Osim a unɲa qudei naŋgo gate baŋga torei milalteqnub qaji naŋgi bul sqas.
6 Deqa a aqa gate kabuteme. A aqa gate kabutqa asgiyqas di unŋgum, a
aqa gate baŋga dego gentosim milalteme. Ariya a dena jemaiyqa uratqas
di a aqa gate kabuteme.
7 Tamo naŋgi naŋgo gate kabutaib. Di kiyaqa? Naŋgi Qotei sigitoqnsib
aqa ñam ti siŋgila ti boleq ateqnub. Ariya unɲa naŋgi naŋgo segi tamo
naŋgo ñam ti siŋgila ti boleq ateqnub.
8 Qotei a unɲa aqa tanu osiqa dena tamo gereiyosai. A tamo aqa tanu
osiqa dena unɲa gereiyej.
9 Qotei a unɲa qa are qalsiqa tamo gereiyosai. A tamo qa are qalsiqa unɲa
gereiyej.
10 Deqa unɲa naŋgi naŋgo segi gate kabutebe. Naŋgi degyqab di laŋ
aŋgro naŋgi unsib marqab, “Bole, naŋgi naŋgo segi tamo naŋgo sorgomq
di unub.”
11 Tamo Koba aqa areqalo endegsi unu. Unɲa naŋgi naŋgo segi qa sai.
Tamo naŋgi dego naŋgo segi qa sai.
12 Qotei a tamo aqa tanu osiqa dena unɲa gereiyej deqa unɲa naŋgi tamo
naŋgo. Tamo naŋgi unɲa naŋgoq dena ŋambabeqnub deqa tamo naŋgi unɲa
naŋgo. Ariya Qotei a segi qujai iŋgi iŋgi kalil qa utru.
13 Unɲa a aqa segi gate kabutosaiosim Qotei pailyqas di kumbra bole e?
Niŋgi segi mariy.
14 Iga qalie, tamo naŋgi gate mariŋ uratqab di kumbra bolesai.
15 Ariya unɲa naŋgi gate mariŋ uratqab di bolequja. Di naŋgo wala bole.
Naŋgo gate mariŋ di Qotei na enjroqnsiq dena naŋgo gate kabuteqnu.
16 O ijo was kalil, tamo bei a ijo anjam deqa ŋiriŋosim gotraŋyaiq. A
gotraŋyqas di a endegsi poiyem, iga kumbra bei dauryosaieqnum. Qotei
aqa tamo unŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi dego kumbra bei
dauryosaieqnub.

Korin Kristen naŋgi louqa korooqnsibqa kumbra uge babteqnub

17 Ariya e nuŋgo kumbra qudei qa areboleboleibosaieqnu. E deqa
niŋgi merŋgwai. Niŋgi Qotei louqa korooqnsibqa niŋgi kumbra bole
babtosaieqnub. Niŋgi kumbra uge babteqnub.
18 E mati deqa niŋgi merŋgwai. E anjam endegsi quem. Niŋgi Qotei
louqa korooqnsibqa niŋgi pupooqnsibqa anjam na qoteqnub. E anjam
di qusim endegsi are qalem, “Bole, naŋgi degyeqnub.”
19 O was niŋgi pupoeqnub di kere. Niŋgi pupoosai qamu tamo yai naŋgi
Qotei aqa kumbra geregere dauryeqnub di niŋgi qaliesai qamu.
20 E quem, niŋgi koroeqnub di niŋgi Tamo Koba a qa are qalsib iŋgi
uyqajqa deqa koroosaieqnub.
21 Niŋgi qudei qunjaŋ bolet deqa niŋgi namo boqnsib Qotei tal miligiq
di iŋgi uyekriteqnab Kristen was qudei naŋgi bunu boqnsib mamnjre-
qnu. Niŋgi qudei koroq di wain koba dego uyoqnsib nanarieqnub.
22 Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei tal ugetoqnsib tamo iŋgi saiqoji
naŋgi jemai enjreqnub. Nuŋgo segi segi tal unu deqa niŋgi mati nuŋgo
talq di iŋgi ti ya ti uysib bunuqna bosib Qotei louqa korooiy. Ariya niŋgi

degyosaieqnub. Deqa e anjam kiyersiy merŋgwai? E nuŋgo kumbra deqa areboleboleibeqnu degsi merŋgwai e? Sai. E degsi merŋgwasai.

Pol a beŋgem qa anjam marej

23-24 Ariya beŋgem qa anjam e nami merŋgem qaji di olo merŋgwai. Anjam di Tamo Koba Yesus na merbonaq quem. Anjam agiende. Nami Judas na Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej. Qolo qujai deqa Yesus a bem osiqa Qotei pailyosiqa bem di giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa minjrej, “Endi ijo jejamu. E na niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa eŋgonum. Deqa niŋgi osib uyiy. Bunuqna niŋgi gaigai uyoqnsib e qa are qaloqniy.”

25 Degsi minjrnaqa naŋgi bem uynab koboonaqa a na olo wain gambaŋ osiq Qotei pailyosiqa minjrej, “Wain gambaŋ endi ijo leŋ. Leŋ di aisim Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqas. Deqa niŋgi osib uyiy. Bunuqna niŋgi gaigai uyoqnsib e qa are qaloqniy.”

26 O ijo was, niŋgi Yesus aqa anjam deqa are qaloqnsib bati gaigai bem ti wain gambaŋ ti di uyoqnsib anjam endegsib palontoqniy, “Tamo Koba a jaqatiŋ osiq moiyej.” Palontoqnsib soqnib mondoŋ a olo bqas.

Niŋgi bem ti wain ti uyqa osibqa niŋgi mati nuŋgo segi so peleiyiy

27 Deqa tamo bei a Tamo Koba Yesus aqa bem ti wain gambaŋ ti uyqa osimqa a kumbra uge bei yqas di a Yesus aqa jejamu ti leŋ ti ugetqas. Dena a une yqas.

28 Deqa tamo bei a bem ti wain gambaŋ ti uyqa osimqa a mati aqa segi so peleiyosim di a uyem.

29 A Yesus aqa jejamu geregere peleiyosaiosim bem ti wain gambaŋ ti uyqas di a une yqas. Deqa Qotei na a kamba gulbe yqas.

30 Utru deqa niŋgi gargekoba siŋgila saiqoji sosib maiŋgeqnu. Osib niŋgi qudei moreŋeqnub.

31 Iga gago segi segi so geregere peleiyosim bem ti wain gambaŋ ti uyqom di iga unetqasai. Deqa Qotei na iga gulbe egwasai.

32 Tamo Koba a gago kumbra uge qudei qa iga pegigoqnsiq gulbe egeqnu. Di a iga tingitgwajqa deqa. Yim mondoŋ iga tamo kalil mandamq endi unub qaji naŋgi ti une osim padalqasai.

33 Deqa ijo was kalil, niŋgi bem ti wain gambaŋ ti uyqa korooqnsibqa niŋgi urur uyaib. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa tariŋoiy.

34 Niŋgi qudei mamŋgimqa niŋgi mati nuŋgo segi talq di iŋgi uysib bunuqna bosib korooiy. Niŋgi namo bosib koroosib Qotei tal miligiq di iŋgi koba uyekritaib. Niŋgi degyqab di niŋgi une yqab. Deqa Qotei na kamba niŋgi gulbe eŋgwas.

Ijo anjam qudei e mati neŋgreŋyqasai. Bunuqna e nuŋgoq bosiy anjam di nuŋgo ulatamuq di gereiyqai.

12

Qotei aqa Mondor na iga siŋgila segi segi egeqnu

1 O ijo was, Qotei aqa Mondor na iga siŋgila segi segi egeqnu. E deqa niŋgi merŋgit quiy.

2 Niŋgi qalie, nami niŋgi Qotei qalieosaisonabqa gisaŋ qotei naŋgi na niŋgi titŋgeqnabqa niŋgi naŋgi daurnjroqneb. Gisaŋ qotei naŋgi di anjam marqa keresai.

3 Deqa niŋgi endegsi poiŋgem. Qotei aqa Mondor a tamo bei aqa medabu siŋgilatetimqa a endegsi marqa keresai, “Yesus a tamo uge.”

Tamo bei a Mondor Bole ti sqasai di a endegsi marqa keresai, “Yesus a Tamo Koba.”
4 Mondor na iga siŋgila segi segi egeqnu ariya Mondor qujai segi unu.
5 Iga wau segi segi ojeqnum ariya Tamo Koba qujai segi unu.
6 Qotei na iga kumbra segi segi egeqnu ariya Qotei qujai dena iga kalil keretgeqnu.
7 Mondor na iga segi segi aqaryaigeqnu. Di kiyaqa? Iga na Kristen tamo uŋgasari kalil naŋgi geregereinjrqajqa deqa.
8 Mondor na tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi Qotei aqa powo babteqnub. Mondor qujai dena tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi Qotei aqa qalie babteqnub.
9 Mondor qujai dena tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo tulaŋ siŋgilaboleteqnub. Mondor qujai dena tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi tamo mainjro qaji naŋgi boletnjreqnub.
10 Tamo qudei naŋgi Qotei aqa maŋwa babteqnub. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnub. Tamo qudei na mondor kalil naŋgi peginjroqnsib mareqnub, “Mondor naŋgi di bole. Mondor naŋgi di uge.” Tamo qudei naŋgi meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋeqnub. Tamo qudei naŋgi qure utru segi segi naŋgo anjam di quoqnsib damu poinjreqnaqa ubteqnub.
11 Ariya Mondor qujai dena aqa segi areqalo na tamo naŋgi segi segi keretnjreqnaqa naŋgi wau di yeqnub.

Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai

12 Tamo kalil naŋgi segi segi jejamu qujai. Naŋgo baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti osib jejamu qujaiq di turtosib unub. Kristus a dego degsi unu.
13 Agi Mondor qujai na iga kalil yansgobulosiqa turtgej deqa iga kalil jejamu qujaiq di unum. Iga qudei Juda. Iga qudei Grik. Iga qudei kaŋgal tamo. Iga qudei kaŋgal tamo sai. Di uŋgum. Iga kalil Mondor qujai osim ya jumbumq dena ya uyobuleqnum.
14 Gago jejamu miligiq di baŋ segi sosai. Siŋga segi sosai. Baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti kalil jejamu qujaiq di turtosib unub.
15 Siŋga a marqas, “E baŋ sai. Deqa e jejamu miligiq di sosai. Baŋ a segi unu.” Di bolesai. Siŋga a dego jejamu miligiq di unu.
16 Dabkala a marqas, “E ŋamdamu sai. Deqa e jejamu miligiq di sosai. Ŋamdamu a segi unu.” Di dego bolesai. Dabkala a dego jejamu miligiq di unu.
17 Gago jejamu a ŋamdamu segi sqas di iga kiyersim anjam quqwom? Keresai. Gago jejamu a dabkala segi sqas di iga kiyersim iŋgi quleqgwas? Di dego keresai.
18 Gago jejamu a degsi sosai. Qotei na baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti osiqa jejamu qujaiq di ateleŋej unub. A aqa segi areqalo na degyej.
19 Gago jejamu a ŋamdamu segi sqas kiyo, a baŋ segi sqas kiyo, a siŋga segi sqas kiyo di gago jejamu a kiyersi sqas? A bole sqa keresai.
20 Gago jejamu a degsi sosai. Baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti kalil jejamu qujaiq di turtosib unub.
21 Ŋamdamu na baŋ minjqas, “Ni ulaŋ. E segi wauqa kere.” Degsi minjqa keresai. Gate na siŋga minjqas, “Ni ulaŋ. E segi wauqa kere.” Degsi minjqa keresai.

22 Naŋgi kalil jejamu qujaiq di unub. Bole, naŋgi qudei siŋgila kiñala unub. Ariya naŋgi wau bole yeqnub deqa iga na naŋgi uratnjrqa keresai.
23 Iga naŋgi qudei kiñala bolesai qa mareqnum. Ariya iga na olo naŋgi gereinjreqnum. Naŋgi qudei iga jemai qa mareqnum. Ariya iga olo gara na naŋgi kabutnjreqnum.
24 Naŋgi qudei uno boledamu deqa iga na naŋgi kabutnjrosaieqnum. Ariya Qotei na naŋgi kalil jejamu qujaiq di ateleŋej unub. Deqa naŋgi qudei ñam saiqoji unub qaji di Qotei na olo ñam soqtetnjreqnu.
25 Gago jejamu a poeleŋaim deqa Qotei a degyeqnu. Deqa jejamu miligiq di naŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yeqnub.
26 Bei a jaqatiŋ oqas di naŋgi kalil dego jaqatiŋ oqab. Bei a ñam koba oqas di naŋgi kalil a ombla areboleboleinjrqas.
27 Niŋgi kalil Kristus aqa jejamu qujai. Niŋgi segi segi aqa jejamu miligiq di unub.
28 Qotei na Kristen tamo uŋgasari naŋgi wau segi segi enjreqnu. Naŋgi qudei a na qariŋnjreqnaqa naŋgi aqa anjam mare mare laqnub. Naŋgi qudei a na wau enjreqnu deqa naŋgi aqa medabu oqnsib anjam palonteqnub. Naŋgi qudei a na wau enjreqnu deqa naŋgi aqa anjam plalteqnub. Naŋgi qudei a na siŋgila enjreqnu deqa naŋgi aqa maŋwa babteqnub. Naŋgi qudei a na siŋgila enjreqnu deqa naŋgi tamo mainjro qaji naŋgi boletnjreqnub. Naŋgi qudei a na wau enjreqnu deqa naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnub. Naŋgi qudei a na Kristen gate ateleŋeqnu deqa naŋgi na aqa wau taqateqnub. Naŋgi qudei a na meŋ bulyetnjreqnu deqa naŋgi qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋeqnub.
29 Deqa e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Qotei na naŋgi kalil qariŋnjreqnaqa naŋgi aqa anjam mare mare laqnub e? Sai. Naŋgi kalil Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnub e? Sai. Naŋgi kalil Qotei aqa anjam plalteqnub e? Sai. Naŋgi kalil Qotei aqa maŋwa babteqnub e? Sai.
30 Naŋgi kalil tamo mainjro qaji naŋgi boletnjreqnub e? Sai. Naŋgi kalil meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋeqnub e? Sai. Naŋgi kalil qure utru segi segi naŋgo anjam di quoqnsib damu poinjreqnaqa ubteqnub e? Di dego sai. Qotei na naŋgi kalil wau segi segi enjreqnu.
31 O ijo was, Mondor aqa siŋgila segi segi kalil di bolequja. Niŋgi siŋgila di oqajqa are qaloqniy.

Iga qalaqalaiyo kumbra dauryqom

Ariya kumbra tulaŋ boledamu bei e na ubtosiy niŋgi merŋgit quiy.

13

1 Kumbra boledamu di agi qalaqalaiyo kumbra. Niŋgi quiy. E meŋ bulyosiy qure utru segi segi naŋgo anjam kiyo laŋ aŋgro naŋgo anjam kiyo maroqnqai ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo anjam maro di bolesai. Ijo anjam maro di laŋa noul bulosim qatroŋkobaqas. Osim gruma bul laŋa anjam atqas.
2 E Qotei aqa medabu osiy anjam palontoqnqai kiyo, e Qotei aqa uli anjam kalil qalieosiy utru babteleŋqai kiyo, e qalie koba ti sqai kiyo, e Qotei qa ijo areqalo tulaŋ siŋgilaboletosiy dena mana kobaquja minjitqa a ijo anjam dauryosim tigelosim sawa beiq gilqas kiyo ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo kumbra kalil di Qotei aqa ŋamgalaq di bolesai.

3 E ijo iŋgi iŋgi kalil eleŋosiy tamo sougetejunub qaji naŋgi jeisiy enjrqai kiyo, e ijo segi jejamu osiy jeu tamo naŋgo baŋq di atitqa naŋgi na osib ŋamyuwo na koitqab kiyo ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo kumbra kalil dena e yala aqaryaibqa keresai.

4 Tamo uŋgasari naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryqab di naŋgi gaigai lawo na sqab. Sosib tamo kalil naŋgi kumbra bole enjroqnqab. Tamo bei a ñoro koba ti soqnim naŋgi a qa are ugeinjrqasai. Naŋgi naŋgo segi ñam soqtqasai dego.

5 Naŋgi diqoqnsib sqasai. Naŋgi naŋgo segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalqasai. Naŋgi urur ŋiriŋqasai. Tamo bei na naŋgi kumbra uge enjrimqa naŋgi deqa a kambatqasai.

6 Naŋgi kumbra uge qa areboleboleinjrqasai. Naŋgi kumbra bole qa areboleboleinjroqnqas.

7 Naŋgi gulbe kalil qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesqab. Sosib gaigai Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib a qa tariŋoqnqab.

8 Qalaqalaiyo kumbra di koboqa keresai. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa medabu oqnsib aqa anjam palonteqnub. Wau di koboqas. Tamo qudei naŋgi qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋeqnub. Wau di dego koboqas. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa qalie babteqnub. Wau di dego koboqas.

9 Bole, iga qalie ti unum. Ariya gago qalie di oto oto deqa iga truquigeqnu. Iga Qotei aqa medabu oqnsim anjam palonteqnum. Anjam di dego oto oto deqa iga truquigeqnu.

10 Mondoŋ Yesus a olo bosim iŋgi iŋgi kalil keretimqa bati deqa qalie ti anjam ti iga truquigeqnu qaji di torei koboqas.

11 Nami e aŋgro kiñala sosimqa e aŋgro kiñilala naŋgo anjam ti powo ti areqalo ti oqnsim walweloqnem. Ariya bunuqna e tamo kobaqujaosimqa e aŋgro kiñilala naŋgo kumbra di uratem.

12 Dego kere bini iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosai unum. Gago qalie di oto oto deqa iga truquigeqnu. Iga ya qolbiq di gago ulatamu geregere unqa keresai dego kere iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosai unum. Mondoŋ iga Qotei aqa ulatamu unsimqa bati deqa iga a qa geregere qalieqom. A iga qa geregere qalieeqnu dego kere iga kamba a qa geregere qalieqom.

13 Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum kumbra di gaigai sqas. Iga Qotei qa tariŋeqnum kumbra di dego gaigai sqas. Qalaqalaiyo kumbra di dego gaigai sqas. Ariya qalaqalaiyo kumbra di tulaŋ boledamu. Qalaqalaiyo kumbra dena kumbra kalil tulaŋ buŋnjrejunu.

14

Iga Qotei aqa anjam palontqom di wau bolequja

1 Deqa ijo was kalil, niŋgi gaigai qalaqalaiyo kumbra dauryoqniy. Osib wau kalil Qotei aqa Mondor na niŋgi eŋgeqnu qaji di yqajqa tulaŋ siŋgilaoqniy. Wau boledamu bei agiende. Niŋgi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqniy.

2 Niŋgi qalie, tamo naŋgi meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam mareqnub di naŋgi Qotei segi minjeqnub. Naŋgi tamo naŋgi minjrosaieqnub. Mondor na naŋgi siŋgila enjreqnaqa naŋgi uli anjam mareqnub. Deqa tamo bei a qusim poiyqa keresai.

3 Ariya Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam aqa damu babteqnub di tamo naŋgi quoqnsib poinjreqnu. Deqa anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnsiq naŋgi kumbra bole yqajqa are tigeltetnjroqnsiq naŋgo are miligi latetnjreqnu.

4 Tamo naŋgi meŋ bulyeqnub di naŋgi naŋgo segi are miligi siŋgilateqnub. Ariya Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam aqa damu babteqnub di naŋgi na Kristen kalil naŋgi dego siŋgilatnjreqnub.

5 Ijo are endegsi unu. Niŋgi kalil meŋ bulyoqnqab di bole. Ariya niŋgi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqnqab di tulaŋ bolequja. Niŋgi quiy. Tamo bei a meŋ bulyosim qure utru bei naŋgo anjam marim tamo bei a kamba anjam di aqa damu poiyim ubtqas di kere. Anjam dena Kristen kalil naŋgi siŋgilatnjrqas. Ariya anjam ubtqajqa tamo bei sqasai di meŋ bulyo tamo a anjam maraiq. Aqa anjam dena Kristen naŋgi siŋgilatnjrqasai.

6 O ijo was, niŋgi ijo anjam endeqa are qaliy. E nuŋgoq bosiy meŋ bulyosiy qure utru bei naŋgo anjam merŋgit niŋgi qusib poiŋgwasai di anjam dena niŋgi kiyersim aqaryaiŋgwas? Keresai. Ariya e Qotei aqa uli anjam bei ubtosiy merŋgitqa kiyo, Qotei aqa qalie bei babtitqa kiyo, Qotei aqa medabu osiy anjam palontitqa kiyo, anjam bei plaltitqa kiyo niŋgi qusib poiŋgwas di bolequja. Anjam dena niŋgi aqaryaiŋgwas.

7 Iŋgi qudei ŋambile sosai qaji e deqa niŋgi merŋgit quiy. Tamo bei na yumba qamimqa kiyo gombiŋ anjamimqa kiyo ariya aqa anjam ato di jagwa na osi taqal waiyqas di iga kiyersim aqa lou poigwas? Di keresai.

8 Tamo naŋgi qoto qa gilqa marsib gul anjamibqa ariya gul aqa anjam ato di jagwa na osi taqal waiyqas di tamo yai naŋgi qoto qa gilqab? Tamo dego bei sosai.

9 Dego kere niŋgi meŋ bulyosib qure utru bei naŋgo anjam marqab di tamo naŋgi kiyersib qusib poinjrqas? Keresai. Nuŋgo anjam di dego jagwa na osi taqal waiyobulqas.

10 Bole, mandamq endi qure utru segi segi naŋgo anjam gargekoba unub. Anjam kalil di damu ti.

11 Ariya tamo bei na qure utru bei naŋgo anjam e merbim qusiy aqa damu poibqasai di a e qa marqas, “A yauŋ tamo.” Yim deqa e kamba a qa marqai, “A dego yauŋ tamo.”

12 O ijo was kalil, e qalieonum, niŋgi Qotei aqa Mondor aqa wau ojqajqa tulaŋ areareteŋgeqnu. Deqa niŋgi na Kristen naŋgi siŋgilatnjrqajqa wauoqniy.

Meŋ bulyo kumbra

13 Ariya nuŋgo ambleq di tamo bei a meŋ bulyosim qure utru bei naŋgo anjam marqa osimqa a mati endegsi Qotei pailyem, “O Abu, ni na powo ebimqa e anjam endi marsiy olo aqa damu ubtqai.”

14 Niŋgi are qaliy. E meŋ bulyosiy qure utru bei naŋgo anjam na Qotei pailyqai di ijo mondor ijo are miligiq di unu qaji a segi pailyimqa ijo areqalo a laŋa quqwas.

15 Deqa e endegyqai. E ijo mondor ti ijo areqalo ti turtosiy pailyoqnqai. E ijo mondor ti ijo areqalo ti turtosiy louoqnqai dego.

16 Ni ino mondor na segi Qotei pailyosim biŋiyqam di tamo laŋaj bei a sosim ino pailyo di poiyqasai. Deqa a endegsi marqa keresai, “Ni bole maronum.”

17 Bole, ni Qotei pailyoqnsim binŋiyeqnum di bolequja. Ariya tamo bei a
ino pailyo poiyqasai di ino pailyo dena a siŋgilatqa keresai.
18 E niŋgi kalil tulaŋ buŋgosim bati gargekoba meŋ bulyeqnum. Deqa e
Qotei minjeqnum, “Keretonum.”
19 Ariya Kristen naŋgi Qotei louqa koroesoqnibqa e naŋgo koroq di an-
jam truquyala segi minjroqnit naŋgi qusib poinjrqas di tulaŋ bolequja. E
meŋ bulyosiy qure utru segi segi naŋgo anjam olekoba totoryosiy naŋgi
minjroqnit naŋgi poinjrqasai di bolesai.
20 O ijo was kalil, niŋgi aŋgro kiñilala naŋgi bulosib nanarioqnaib. Niŋgi
tamo bole bole naŋgi bulosib areqalo bole na soqniy. Niŋgi aŋgro mom
naŋgi dego bulosib kumbra uge qa nanariosib soqniy. Niŋgi qalie, aŋgro
mom naŋgi kumbra uge qa poinjrosaieqnu.
21 Qotei aqa dal anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo Koba
a marqo, ‘E qure utru bei bei naŋgo meŋ na niŋgi anjam merŋgit niŋgi ijo
anjam quetbqasai.’ ”
22 Deqa ijo was, meŋ bulyqajqa kumbra di aqa utru agiende. Kumbra
dena Qotei na tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji
naŋgi aqa maŋwa osornjreqnu. Tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi qa sai. Ariya Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi
anjam palontqajqa kumbra di aqa utru agiende. Kumbra dena Qotei
na tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi aqa maŋwa
osornjreqnu. Tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji
naŋgi qa sai.
23 Deqa Kristen koroq di niŋgi kalil meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi
naŋgo anjam maroqnqab di bolesai. Niŋgi degyqab di tamo laŋaj qudei
kiyo tamo qudei Qotei qaliesai qaji naŋgi kiyo nuŋgo koro miligiq gilsib
nuŋgo anjam di qusib niŋgi qa marqab, “Naŋgi nanarionub deqa anjam
di mareqnub.”
24 Ariya niŋgi kalil Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqnqab
di tamo bei Qotei qaliesai qaji kiyo tamo laŋaj bei kiyo a nuŋgo koro
miligiq gilsim nuŋgo anjam di qusim a poiyqas. Yim anjam dena aqa are
qametim a aqa une qa geregere qalieqas.
25 Osim aqa areqalo uge kalil aqa are miligiq di uliejunu qaji di boleq
atsim siŋga pulutosim Qotei aqa ñam soqtosim niŋgi merŋgwas, “Bole,
Qotei a nuŋgo ambleq endi unu.”

Qotei louqajqa kumbra

26 Deqa ijo was, niŋgi Qotei louqa korooqnsibqa niŋgi qudei lou babto-
qniy. Niŋgi qudei Qotei aqa anjam plaltoqniy. Niŋgi qudei Qotei aqa uli
anjam ubtoqniy. Niŋgi qudei meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo
anjam maroqniy. Niŋgi qudei qure utru segi segi naŋgo anjam aqa damu
poiŋgim ubtoqniy. O ijo was, nuŋgo wau segi segi dena niŋgi na Kristen
tamo uŋgasari naŋgi siŋgilatnjroqniy.
27 Tamo qudei naŋgi meŋ bulyqa are soqnimqa niŋgi na minjrib naŋgi
aiyel kiyo naŋgi qalub kiyo segi meŋ bulyqab. Tamo gargekoba naŋgi
meŋ bulyqab di bolesai. Ariya naŋgi koba na turtosib meŋ bulyaib.
Bei namoqna meŋ bulyim bei bunuqna meŋ bulyqas. Ariya naŋgi meŋ
bulyosib anjam maroqnibqa niŋgi na anjam ubto tamo bei minjib a
naŋgo anjam di aqa damu ubteme. Yim tamo uŋgasari kalil naŋgi qusib
poinjrqas.

28 Kristen koroq di anjam ubtqajqa tamo bei sosaiamqa meŋ bulyo tamo naŋgi anjam maraib. Naŋgi mequmosib naŋgo segi are miligiq di Qotei pailyebe.
29 Niŋgi na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi dego minjribqa naŋgi aiyel kiyo naŋgi qalub kiyo segi anjam palontoqnebe. Tamo gargekoba naŋgi anjam palontoqnaib. Naŋgi anjam palontoqnibqa tamo qudei na naŋgo anjam di geregere pegiyoqnebe.
30 Tamo bei a Qotei aqa anjam palontoqnim ariya Qotei na tamo bei awejunu qaji a anjam bei osoryim tamo nami anjam palonteqnu qaji a mati medabu getentim tamo di a kamba tigelosim anjam palonteme.
31 Niŋgi segi segi kalil kumbra di dauryosib Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqniy. Palontoqnib Kristen kalil naŋgi quoqnsib poinjroqnim anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnqas.
32 Niŋgi na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi minjribqa naŋgi naŋgo segi so geregere taqatoqnsib anjam palontoqnebe.
33-34 Qotei a aqa segi wau kalil geregere yoqnsiqa aqa wau bei niñaqyosaieqnu. A are lawo qa utru.

Ariya uŋgasari naŋgi Kristen koroq di anjam maraib. Naŋgi mequmesoqnebe. Qure qure kalilq di Kristen uŋgasari naŋgi degyeqnub. Deqa uŋgasari naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib naŋgo tamo naŋgo sorgomq di geregere mequmosib soqnebe. Agi anjam di Moses aqa dal anjamq di unu.
35 Deqa Kristen koroq di uŋgasari naŋgi anjam bei aqa damu geregere qalieqajqa are soqnim niŋgi na naŋgi endegsib minjriy, “Yaintim nuŋgo segi talq di niŋgi nuŋgo gumbuluŋ naŋgi nenemnjrib naŋgi na anjam aqa damu merŋgwab.” Niŋgi na uŋgasari naŋgi degsib minjriy. Di kiyaqa? Uŋgasari naŋgi Kristen koroq di anjam marqab di kumbra bolesai.
36 O ijo was, Qotei aqa anjam nuŋgoq dena namoqna brantej e? Niŋgi segi na Qotei aqa anjam osib nuŋgo areqaloq di siŋgilateb ariya Kristen tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam osaieqnub e? Sai.
37 Tamo bei a endegsi are qalqas, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole. E Qotei aqa Mondor ti unum.” A kere degsi are qalqo. Ariya tamo di a olo endegsi poiyem, “Anjam Pol na neŋgreŋyosiq gagoq qariŋyqo qaji endi Tamo Koba aqa segi dal anjam tiŋtiŋ.”
38 Tamo di a ijo anjam endi urataiq. A uratqas di niŋgi na endegsib minjiy, “Ni Qotei aqa medabu o qaji tamo bolesai.”
39 Deqa ijo was, niŋgi Qotei aqa medabu osib anjam palontqajqa tulaŋ siŋgilaoqniy. Kristen koroq di tamo qudei naŋgi meŋ bulyoqnib niŋgi na naŋgi saidnjraib.
40 Niŋgi Qotei louqajqa kumbra kalil geregere taqatosib dauryosib soqniy.

15

Kristus a moisiq olo subq na tigelej

1 O ijo was kalil, Yesus aqa anjam bole e nami palontoqnsim merŋgoqnem qaji di bini e olo pulutosiy niŋgi merŋgwai. Anjam di agi niŋgi osib siŋgila na tigelejunub.
2 E qalie, anjam e palontoqnem qaji di niŋgi torei ojsib nuŋgo areqaloq di siŋgilateb. Deqa Qotei na niŋgi eleŋej. Niŋgi laŋa babaŋ na siŋgilateb qamu Qotei a niŋgi eleŋqa keresai qamu.

3 Anjam bole e niŋgi merŋgoqnem qaji di e Kristus aqa baŋq na em.
Anjam di tulaŋ kobaquja. Anjam agiende. Kristus a gago une qa moiyej.
Anjam di agi neŋgreŋq di unu.
4 A moinaqa subq ateb. Bati qalub koboonaqa a olo subq na tigelej.
Anjam di dego neŋgreŋq di unu.
5 A subq na tigelosiqa Pita aqaq di brantonaq unej. Osiqa aqa aŋgro 12
naŋgoq di dego brantonaq uneb.
6 Osiqa bunuqna bati qujai qa a Kristen was 500 naŋgoq di dego bran-
tonaq uneb. Naŋgi gargekoba bini unub. Ariya naŋgi qudei moreŋeb.
7 Bunuqna a Jems aqaq di dego brantonaq unej. Osiqa aqa anjam maro
tamo kalil naŋgoq di dego brantonaq uneb.
8 Olo bunuqna a ijoq di dego brantonaq unem. Uŋa bei a bati grotosim
aqa aŋgro ougetqas dego kere Kristus a ijoq di brantonaq unem.
9 E nami Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnem. Deqa niŋgi
e Yesus aqa anjam maro tamo bolesai edegwab di kere. Yesus aqa anjam
maro tamo kalil naŋgi na e buŋbejunub deqa ijo ñam tulaŋ aguq aiyejunu.
10 Ariya Qotei a e qa are boleiyej deqa bini e aqa anjam maro tamo
unum. A e qa are boleiyej aqa kumbra di laŋa uloŋosai. E aqa kumbra di
osim siŋgila na waukobaeqnum. Ijo wau di tulaŋ kobaoqnsiq Qotei aqa
anjam maro tamo kalil naŋgo wau buŋyejunu. Ariya e ijo segi siŋgila na
wau di yosaieqnum. Qotei a e qa are boleiyej deqa aqa siŋgila na e wau
di yeqnum.
11 Qotei aqa anjam maro tamo qudei na kiyo e na kiyo wau di yeqnum
di uŋgum. Yesus a moisiq olo subq na tigelej anjam di iga kalil koba na
palonteqnum. Anjam di qujai niŋgi osib nuŋgo areqaloq di siŋgilateb.

Tamo uŋgasari moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

12 Kristus a moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej anjam di iga gaigai
palontoqnsim laqnum. Ariya kiyaqa niŋgi qudei mareqnub, “Tamo
moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai”?
13 Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu
Qotei na Kristus dego subq na tigeltosai qamu.
14 Qotei na Kristus subq na tigeltosai qamu anjam iga palonteqnum
qaji di bolesai qamu nuŋgo areqalo Kristus qa siŋgilateqnub qaji di laŋa
uloŋej qamu.
15 Qotei na tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigeltnjrqasai anjam di
bole qamu Qotei na Kristus dego subq na tigeltosai qamu iga Qotei aqa
kumbra qa mare mare laqnum di iga gisaŋ anjam mare mare laqnum
qamu. Agi iga endegsi mare mare laqnum, “Qotei a Kristus subq na
tigeltej.”
16 Qotei na tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigeltnjrqas anjam di
bolesai qamu Qotei na Kristus dego subq na tigeltosai qamu.
17 Qotei na Kristus subq na tigeltosai qamu nuŋgo areqalo Kristus qa
siŋgilateqnub qaji di laŋa uloŋej qamu niŋgi nuŋgo uneq di unub qamu.
18 Deqa tamo naŋgi nami Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib moreŋeb
qaji naŋgi torei padaleb qamu.
19 O ijo was kalil, iga iŋgi bole bole Kristus na mondoŋ egwas qaji deqa
tariŋeqnum. Ariya iga subq na olo tigelqasai anjam di bole qamu iga
mandam qa iŋgi iŋgi qa segi tariŋeqnum qamu iga tulaŋ sougetejunum
qamu. Gago so uge dena mandam tamo kalil naŋgo so uge tulaŋ
buŋyejunu qamu.

20 Ariya iga degsi sougetosai. Kristus a moinaqa Qotei na olo subq na
tigeltej. Kristus a tamo kalil nami moreŋeb qaji naŋgi qa namoosiq subq
na tigelej.
21 Niŋgi qalie, tamo qujai Adam a une atej deqa a moiyo qa utru. Dego
kere Kristus a subq na tigelo qa utru.
22 Adam aqa moma kalil naŋgi moreŋeqnub. Dego kere Kristus aqa
tamo kalil naŋgi olo ŋambile oqab.
23 Iga gago segi segi bati dauryosim subq na tigelosim ŋambile oqom.
Namoqna Kristus a subq na tigelej. Mondoŋ a olo laŋ qureq na bamqa
iga aqa segi tamo uŋgasari unum deqa iga dego subq na tigelqom.
24 Iga subq na tigelamqa diŋo bati brantqas. Bati deqa mandor naŋgi
ti mondor uge uge ti gate kokba ti naŋgo siŋgila ti kalil Kristus na
kobotnjrqas. Osim a na iŋgi iŋgi kalil eleŋosim aqa Abu Qotei aqa baŋq
di uratqas. Yim Qotei a Mandor Koba sosim iŋgi iŋgi kalil di taqatqas.
25 Kristus a degyqas. Di kiyaqa? A Mandor Koba sosim gilsim gilsim
diŋo bati brantimqa Qotei a Kristus aqa jeu tamo kalil naŋgi joqsim aqa
sorgomq di atim a na naŋgi taqatnjresqas.
26 Osim bati deqa a na aqa jeu tamo kalil naŋgi di kobotnjrsim ariya a
moiyo dego kobotqas.
27 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Qotei na
iŋgi iŋgi kalil eleŋosim Kristus aqa sorgomq di atqas.” O ijo was, Qotei
na iŋgi iŋgi kalil di eleŋosim Kristus aqa sorgomq di atqas deqa iga
qalieonum, Qotei a segi Kristus aqa sorgomq di sqasai.
28 Mondoŋ Qotei na iŋgi iŋgi kalil di Kristus aqa sorgomq di atim
soqnim Qotei aqa Ŋiri a kamba dego Qotei aqa sorgomq di sqas. Deqa
Qotei a segi na iŋgi iŋgi kalil di tulaŋ buŋnjrsimqa a naŋgo Mandor Koba
sosim bati gaigai naŋgi taqatnjroqnqas.
29 Niŋgi qalie, tamo qudei na tamo moreŋo qaji naŋgi aqaryainjroqnsib
naŋgo sawa osib yanso eqnub. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na
tigelqasai anjam di bole qamu naŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub?
30 Od, tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab anjam di iga
mare mare laqnum. Mare mare laqnam tamo gargekoba naŋgi iga qa
ŋiriŋoqnsib bati gaigai iga padaltgwa laqnub. Tamo moreŋo qaji naŋgi
olo subq na tigelqab anjam di bolesai qamu iga kiyaqa anjam di mare
mare laqnsim dena gulbe eqnum?
31 O ijo was, e bole maronum, e bati gaigai moiqa laqnum. E niŋgi qa
are qaloqnsim deqa moiqa laqnum. Niŋgi gago Tamo Koba Kristus Yesus
beteryejunub deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu.
32 Jeu tamo naŋgi wagme juwaŋ bul unub deqa naŋgi na e moiyotbqa
laqnub. E Efesus qureq di naŋgi ti qotoqnem. E mandam qaji iŋgi iŋgi
oqajqa marsim naŋgi ti qotosaioqnem. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq
na tigelqasai anjam di bole qamu iga endegsi mare mare laqnum qamu,
“Iga nebe kiyo moiqom deqa uŋgum, iga alaŋoqnsim gago segi jejamu qa
areboleboleigoqnim iŋgi ti ya ti uyoqnqom.” Degsi mare mare laqnum
qamu.
33 O ijo was kalil, tamo qudei na niŋgi gisaŋgaib deqa niŋgi geregere
ŋam atoqniy. Anjam bei unu di niŋgi qalie. Anjam agiende, “Niŋgi tamo
uge uge naŋgi koba na laqnaib. Laqnqab di naŋgi na nuŋgo areqalo
niñaqyetŋgibqa niŋgi kumbra bole uratosib naŋgi daurnjrqab.” Anjam
degsi unu.

34 Deqa niŋgi areqalo bole ti sosib olo une yoqnaib. Niŋgi quiy. Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi Qotei qaliesai bole sai. Niŋgi jemaiŋgwajqa deqa e niŋgi degsi merŋgonum.

Tamo morenŋo qaji naŋgo jejamu kiyero osib olo tigelqab?

35 Ariya ijo was kalil, tamo bei na e endegsi nenembqas, "Tamo morenŋo qaji naŋgi kiyersib olo subq na tigelqab? Naŋgo jejamu kiyero osib olo tigelqab?"

36 O ijo was kalil, tamo di a nanariosim deqa degsi nenembqas. Niŋgi qalie. Kurgus bunuj breiyibqa mandamq aisim a laŋa mandamq di sqas. Ariya kurgus moiyo breiyib a olo ŋambile sosim qoqitosim oqwas.

37 Kurgus kiyo saga kiyo qoqitosiq geitqo qaji di otorosim olo yagwasai. Aqa gei moiyo segi yagim dena oqwas.

38 Tamo bei na kurgus yago kiyo saga yago kiyo yagimqa a olo qoqitosim oqimqa Qotei aqa segi areqalo na naŋgi tanu segi segi enjrqas. Naŋgo tanu di uno segi segi.

39 Tamo ti wagme ti qebari ti qe ti naŋgi dego naŋgo jejamu uno segi segi.

40 Laŋ goge qaji iŋgi iŋgi naŋgo uno bei. Mandam qaji iŋgi iŋgi naŋgo uno bei. Laŋ goge qaji iŋgi iŋgi naŋgo wala bei. Mandam qaji iŋgi iŋgi naŋgo wala bei.

41 Seŋ ti bai ti bongar ti naŋgo riaŋ segi segi. Bongar kalil dego naŋgo riaŋ segi segi.

42 Tamo subq na tigelqab qaji naŋgi kere dego. Tamo naŋgi morenŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di qusaeqnu. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo jejamu olo qusaqasai. Naŋgi ŋambile gaigai sqab.

43 Tamo naŋgi morenŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di jejamu uge. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo jejamu tulaŋ boledamu sqas. Tamo naŋgi morenŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di siŋgila saiqoji. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo jejamu siŋgila ti sqas.

44 Tamo naŋgi morenŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di mandam qaji jejamu. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo jejamu laŋ qure qaji jejamu sqas.

Mandam qaji jejamu unu. Laŋ qure qaji jejamu dego sqas.

45 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Adam namo qaji a mandamq endena brantej. Deqa a mandam qaji ŋambile osiq soqnej." Ariya Adam bunu qaji a Mondor ti soqnej. Deqa a na iga laŋ qure qaji ŋambile egwas.

46 Laŋ qure qaji ŋambile a namoqna brantosai. Mandam qaji ŋambile a namoqna brantej. Laŋ qure qaji ŋambile a bunuqna brantqas.

47 Qotei na Adam namo qaji a mandam na gereiyej. Deqa a mandam tamo. Ariya Adam bunu qaji a laŋ qureq na bej.

48 Adam namo qaji a mandam tamo soqnej deqa aqa moma kalil naŋgi dego mandam tamo unub. Ariya Adam bunu qaji a laŋ qure qaji tamo unu deqa aqa tamo kalil naŋgi dego laŋ qure qaji tamo sqab.

49 Adam namo qaji a mandam tamo soqnej deqa iga a bulosim mandam tamo unum. Dego kere Adam bunu qaji a laŋ qure qaji tamo unu deqa mondoŋ iga a bulosim laŋ qure qaji tamo sqom.

50 O ijo was, e niŋgi endegsi merŋgwai. Qotei na mandam tamo naŋgi eleŋqa keresai. A naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqa keresai dego. Gago jejamu moisiq qusaeqnu qaji di ŋambile gaigai sqa keresai.

51 Deqa e uli anjam bei niŋgi endegsi merŋgwai. Iga kalil moiqasai. Iga
kalil jejamu bulyosim jejamu bunuj oqom.
52 Qotei na gul bunu geteŋ qaji anjamimqa tamo nami moreŋeb qaji
naŋgi subq na tigelqab. Deqa naŋgo jejamu olo bunu qusaqasai. Iga tamo
moiyosai unum qaji iga dego jejamu bulyosim naŋgi ti koba na jejamu
bunuj oqom. O ijo was, kumbra di urur brantoqujatqas.
53 Gago jejamu ugeqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei ugeqasai
qaji di oqom. Gago jejamu moiqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei
moiqasai qaji di oqom.
54 Bole, gago jejamu ugeqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei
ugeqasai qaji di oqom. Gago jejamu moiqas qaji endi iga uratosim olo
jejamu bei moiqasai qaji di oqom. Yim bati deqa Qotei aqa anjam bei
nami neŋgreŋyeb qaji di aqa damu brantqas. Anjam agiende, “Qotei a
tulaŋ siŋgilaosiq deqa a qoto buŋyosiq moiyo kobotej.
55 O Moiyo, ni gaigai siŋgilaoqnsim tamo naŋgi qoto itnjreqnum. Ariya
ino siŋgila di qabi unu? A koboej. O Moiyo, ni gaigai tamo naŋgi qaja na
ñumeqnum. Ariya ino qaja di qabi unu? A koboej.”
56 O ijo was niŋgi quiy. Moiyo aqa qaja agi gago une. Une aqa siŋgila agi
Qotei aqa dal anjam.
57 Ariya gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na iga qoto buŋyoqnsim
tigelejunum. Qotei a segi na iga siŋgilatgeqnu deqa iga a tulaŋ
biŋiyoqnqom.
58 Deqa ijo was bole, niŋgi siŋgila na tigelesosib Tamo Koba Yesus qa
waukobaoqniy. Niŋgi wau di uratosib asgiŋgaiq. Niŋgi qalie, niŋgi Yesus
aqa wau ojeqnub di niŋgi laŋa wauosaieqnub. Wau di uloŋqa keresai.
Deqa niŋgi gaigai siŋgila na wauoqniy.

16

Korin Kristen naŋgi silali koroiyqab

1 Ariya ijo was, niŋgi na Jerusalem Kristen naŋgi qa silali koroiyiy.
Silali koroiyqajqa gam di e nami Galesia Kristen naŋgi osornjrnam naŋgi
dauryeb. E niŋgi dego gam di osorŋgit dauryiy. Gam agiende.
2 Yori bati gaigai olo nebeoqnimqa niŋgi segi segi silali soqnim oto
oqnsib nuŋgo segi talq di atoqniy. Bunuqna silali kobaamqa e botqa
niŋgi nami silali ateb unu deqa urur koroiyib e na osiy qariŋyit Jerusalem
aiqas. Deqa bati di niŋgi olo silali qa ŋamqasai.
3 E botqa niŋgi na tamo qudei giltnjrib e neŋgreŋ bei naŋgi enjrsiy
qariŋnjrit naŋgi silali di osib Jerusalem aiqab.
4 E dego aiqa are soqnim naŋgi na e daurbosib iga koba na aiqom.

Pol a Korin Kristen naŋgoq bqa marej

5 Ariya e mati Masedonia sawa ambleq na walwelosiy aisiy dia Kristen
naŋgi unjrsiy bunuqna e nuŋgoq bqai.
6 E nuŋgoq bosiy niŋgi koba na sqai kiyo. E qaliesai, e bati olekoba
kiyo niŋgi koba na soqnit ulili bati koboqas. E niŋgi koba na sosiy olo
uratŋgosiy sawa beiq gilqa laqnit niŋgi na e silali qa aqaryaibib e gilqai.
7 Ijo are endegsi unu. E bati truquyala niŋgi koba na sqasai. Tamo Koba
a na odbimqa e bati olekoba niŋgi koba na sqai.
8 Ariya e Efesus qureq endi soqnit Juda naŋgo yori bati koba ñam
Pentikos di brantqas.

9 Qotei na gam waqtetbej deqa e qure endia Yesus aqa wau yoqnsim
tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyetnjreqnum. Yeqnam jeu tamo
gargekoba naŋgi ijo wau di ugeugeiyqajqa laqnub.
10 Timoti a nuŋgoq bamqa niŋgi a osib gereiyiy. Yim a ulaqasai. A niŋgi
koba na are lawo sqas. Niŋgi quiy. Timoti a e ombla Tamo Koba aqa wau
ojeqnum.
11 Deqa tamo bei na Timoti aqa ñam ugetaiq. Ariya Timoti a olo niŋgi
uratŋgosim walwelqa laqnimqa niŋgi a silali qa aqaryaiyosib lawo na
suweiyib a olo ijoq bqas. A Kristen was qudei naŋgi koba na ijoq bqab
deqa e naŋgi qa tariŋoqnqai.
12 Gago was Apolos a endi unu. E a qa niŋgi saiŋgit quiy. E bati
gargekoba siŋgila na Apolos minjoqnem, “Gago Kristen was qudei naŋgi
Korin Kristen naŋgoq giloqnib ni naŋgi daurnjrsim gile.” Onaqa a gilqa
uratoqnej. Bunuqna a nuŋgoq bqajqa bati kereamqa a nuŋgoq bqas.

Pol aqa anjam mutu qudei

13 Ariya ijo was, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Osib siŋgila na tigeloqnsib
Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqniy. Niŋgi gulbe bei qa ulaaib. Niŋgi
siŋgila na soqniy.
14 Osib niŋgi kumbra bei yqa maroqnsib qalaqalaiyo kumbra na
yoqniy.
15 Tamo kalil Akaia sawaq di unub qaji naŋgi are bulyosaisonabqa
Stefanas aqa tal qujai naŋgi namoqna are bulyeb. Stefanas aqa tal qujai
naŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi qa wauoqnsib unub. O ijo was niŋgi
di qalie. Deqa e niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai.
16 Niŋgi tamo deqaji naŋgo sorgomq di geregere soqniy. Sosib tamo
kalil Qotei aqa wau ojeqnub qaji naŋgo sorgomq di dego soqniy.
17 Nuŋgo ambleq dena Stefanas na Fortunatus na Akaikus na naŋgi
qalub ijoq beb deqa e tulaŋ areboleboleibej. Niŋgi kalil ijoq bqa keresai
deqa naŋgi kamba ijoq beb.
18 Bosib ijo are latetbeb. Naŋgi nami nuŋgo are dego latetŋgoqneb. Deqa
niŋgi tamo deqaji naŋgi qa tulaŋ areboleboleiŋgoqneme.
19 Ariya tamo uŋgasari Esia sawaq endi Qotei qa loueqnub qaji naŋgi
na niŋgi kaiyeiŋgonub. Akwila Prisila wo naŋgi aiyel dego niŋgi qa
tulaŋ areboleboleinjreqnu deqa naŋgi Tamo Koba aqa ñam na niŋgi
kaiyeiŋgonub. Tamo uŋgasari kalil naŋgo aiyel talq di Qotei qa loueqnub
qaji naŋgi dego niŋgi kaiyeiŋgonub.
20 Kristen was kalil qure endia unub qaji naŋgi na dego niŋgi
kaiyeiŋgonub. Ariya niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi segi segi kundo-
qnjriy. Kumbra di agi Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi yeqnub.
21 E Pol. E ijo segi baŋ na kaiye anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum.
22 E ijo anjam getentqai. Tamo bei a Tamo Koba Yesus qalaqalaiyqasai
di Qotei na kamba tamo di qoreiyosim ŋolawotqas. O Tamo Koba Yesus,
ni aue.
23 Tamo Koba Yesus a niŋgi qa are boleiyeme.
24 E Kristus Yesus aqa ñam na niŋgi kalil qalaqalaiŋgeqnum. Bole.

2 KORIN

Pol a Yesus Kristus aqa wau tamo

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di ebej. Aqo gago was Timoti
wo anjam endi neŋgreŋyonum. Neŋgreŋyosim niŋgi Korin qureq di Qotei
qa loueqnub qaji niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil Akaia sawaq
di unub qaji naŋgi qa ti qariŋyonum.
2 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa
are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Qotei a gago are latetgeqnu

3 Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam soqtoqn-
qom. A gago Abu unu deqa a iga qa dulqajqa utru. A gago are tulaŋ
latetgwajqa Qotei.
4 Deqa a gago gulbe kalil qa iga are latetgeqnu. A kumbra degyeqnu
deqa iga na olo kamba Kristen tamo uŋgasari gulbe ti unub qaji naŋgo
are latetnjreqnum.
5 Kristus a jaqatiŋ koba qoboiyej deqa iga a ombla jaqatiŋ koba
qoboiyeqnum. Dego kere Kristus a are tulaŋ laesonaqa iga a ombla are
tulaŋ laejunum.
6 O ijo was kalil, aqo Timoti wo gulbe eqnum di aqa utru agiende. Gago
gulbe dena Qotei na nuŋgo are latetŋgosim niŋgi eleŋqas. Ariya Qotei na
gago are latetgeqnu di aqa utru agiende. Kumbra dena dego Qotei na
nuŋgo are latetŋgoqnqas. Yimqa jaqatiŋ iga qoboiyeqnum qaji di niŋgi
dego qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesqab.
7 Iga niŋgi qa gago areqalo siŋgilatosim endegsi mareqnum, bole, niŋgi
siŋgila na tigelesqab. Iga qalieonum, niŋgi iga ti beterosim jaqatiŋ
eqnum deqa Qotei na niŋgi iga ti gago are latetgoqnqas.
8 O ijo was kalil, iga Esia sawaq di gulbe kobaquja item. Gulbe dena
iga ugeugeigosiqa gago siŋgila tulaŋ buŋyej. Deqa iga endegsi are qalem,
gulbe dena iga moiyotgwas. O ijo was, niŋgi gago gulbe deqa qalieoiy.
9 Bole, iga are qalem, gulbe dena iga moiyotgwas. Anjam pegiyo tamo
na tamo bei minjqas, “Ni une ti unum deqa ni moiqam.” Dego kere
iga are qalem, gulbe dena iga moiyotgwas. Qotei na gulbe di iga egej.
Di kiyaqa? Iga gago segi siŋgila qa are qalaim deqa. Iga Qotei aqa
siŋgila qa are qaloqnqom. Agi a na qujai moiyo tamo naŋgi olo subq na
tigeltnjreqnu.
10 O ijo was, gulbe dena iga moiyotgwa laqnaqa Qotei na gulbe di taqal
atetgej. Bunuqna dego a na gago gulbe taqal atetgoqnqas. Deqa iga Qotei
qa gago areqalo siŋgilatoqnsim mareqnum, bole, a na olo gago gulbe taqal
atetgoqnqas. Yim iga bole sqom.
11 O ijo was niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy. Yimqa Qotei a nuŋgo pailyo
de ti tamo uŋgasari gargekoba naŋgo pailyo ti quoqnsim iga aqaryaigo-
qnqas. Gam dena niŋgi na dego iga aqaryaigoqnqab. Yim tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi Qotei tulaŋ biŋiyoqnqab.

Pol a Kristen naŋgi gisaŋnjrosaioqnej

12 O was kalil, ijo are miligiq di e qalieonum, e kumbra bole tiŋtiŋ
segi dauryoqnsim unum. E ijo kumbra deqa tulaŋ areboleboleibeqnu.
Kumbra bole kalil Qotei na osorbeqnu qaji di segi e dauryoqnsim unum.
E mandam tamo naŋgo powo na kumbra di yosaieqnum. Qotei a e qa are
boleiyoqnsiq kumbra osorbeqnu qaji di segi e yeqnum. Deqa e na tamo
uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole gaigai enjreqnum. Agi e na niŋgi dego
kumbra tulaŋ boledamu eŋgoqnem.
13-14 Ijo anjam endi niŋgi sisiyosib poiŋgwajqa deqa e neŋgreŋyonum.
Bole, ijo anjam qudei qa niŋgi geregere poiŋgosai unu. Ariya ijo are
endegsi unu. Niŋgi ijo anjam kalil qa poiŋgekritim gilsib diŋo bati itqab.
Yim gago Tamo Koba Yesus a olo bqajqa batiamqa niŋgi e qa tulaŋ
areboleboleiŋgim e kamba dego niŋgi qa tulaŋ areboleboleibqas.
15-16 Ijo are miligiq di e nami qalieem, niŋgi ijo kumbra kalil qa tulaŋ
areboleboleiŋgim sqab. Utru deqa e na niŋgi merŋgem, “E mati nuŋgoq
bosiy niŋgi uratŋgosiy Masedonia sawaq gilsiy dena puluosiy nuŋgoq olo
bqai.” Od, e bati aiyel nuŋgoq bqajqa are qalem. Di kiyaqa? Qotei na
niŋgi gereiŋgo aiyeltŋgwajqa deqa. E nuŋgoq olo bosiy dena Judia sawaq
aiqa laqnitqa niŋgi silali qa aqaryaibibqa e gamq di iŋgi bei qa truquaim
deqa ti are qalem.
17 Niŋgi endegsib are qaleqnub kiyo, “Pol aqa anjam di a dauryosai.
A na iga gisaŋgej. A mandam tamo naŋgo kumbra dauryoqnsiq deqa a
anjam bei maroqnsiq olo urateqnu. A laŋa odoqnsiqa olo saideqnu.” O
ijo was niŋgi e qa degsib are qalaib.
18 Qotei a tamo bole unu deqa a aqa segi anjam kalil dauryeqnu.
Deqa e dego anjam bole segi niŋgi merŋgeqnum. E laŋa odoqnsim olo
saidosaieqnum.
19 Nami aqo Timoti wo Sailas ombla na wauoqnsim Qotei aqa Ŋiri
Yesus Kristus aqa anjam palontoqnsim niŋgi merŋgoqnem. Niŋgi qalie,
Yesus a dego laŋa odoqnsiq olo saidosaieqnu. A gaigai Qotei aqa ñam na
odeqnu.
20 Qotei a nami iŋgi bole bole iga egwajqa marej. Kristus a odeqnu
deqa Qotei na iŋgi di iga egwas. Deqa iga Kristus aqa ñam na mareqnum,
“Bole.” Osim iga Qotei aqa ñam soqteqnum.
21 Qotei a segi na niŋgi iga ti siŋgilatgeqnu. Siŋgilatgeqnaqa niŋgi iga ti
Kristus beteryejunum. A na qujai iga aqa segi qa marsiq giltgej.
22 Osiqa aqa toqor egsiqa gago are miligiq di atej unu. Aqa toqor di aqa
Mondor Bole. Mondor di Qotei na iga namo egej deqa iga qalieonum,
bunuqna iŋgi bole bole a na iga egwa marej qaji di dego egwas.

Pol a Korin Kristen naŋgi gulbe enjrqa uratosiq deqa a naŋgoq olo bosai

23 O ijo was, e Qotei aqa ñam na niŋgi endegsi merŋgwai. E niŋgi gulbe
eŋgwa uratosim deqa e olo Korin qureq bosai.
24 Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di iga na laŋa taqato-
saieqnum. Iga niŋgi ti koba na Yesus aqa wau ojeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi
tulaŋ areboleboleiŋgwajqa deqa. Iga qalieonum, niŋgi nuŋgo areqalo
Yesus qa geregere siŋgilatosib tigelejunub.

2

1 Ariya e olo Korin qureq bosai. E marem, e olo are gulbe na nuŋgoq
bqasai.

2 E niŋgi are gulbetetŋgwai di tamo yai na olo ijo are boletetbqas? Niŋgi
segi na ijo are boletetbqa kere.
3 Deqa e nuŋgoq olo bosiy are gulbe oqa uratonum. E nuŋgoq bosiy
areboleboleibqas di kere. Utru deqa e anjam bei nami neŋgreŋyosim
nuŋgoq qariŋyem. E qalieem, e areboleboleibqas di niŋgi kalil dego ijo
arebolebole di unsib e koba na areboleboleigwas.
4 Bole, e are gulbe ti akam ti sosim anjam di neŋgreŋyem. E niŋgi are gul-
betetŋgwa osim anjam di neŋgreŋyosai. E niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum di
niŋgi qalieqajqa deqa e anjam di neŋgreŋyem.

Niŋgi na tamo une atej qaji aqa une kobotetiy

5 Tamo qujai nami une atej qaji di aqa une qa e anjam koba merŋgwasai.
Tamo dena e are gulbetetbosai. A niŋgi kalil are gulbetetŋgej.
6 Aqa une aqa awai uge niŋgi gargekoba na a yeb di kereqo.
7 Deqa bini niŋgi olo aqa une kobotetosib aqa are latetiy. Yim a are
boleqas. Niŋgi degyqasai di a olo are tulaŋ gulbe ti so uge.
8 Deqa niŋgi a olo qalaqalaiyo kumbra osoryoqniy. Yim a qalieqas,
niŋgi a torei qoreiyosai.
9 E nuŋgo kumbra tenemtosiy niŋgi ijo anjam kalil dauryeqnub kiyo sai
kiyo di qalieqajqa deqa e nami anjam neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem.
10 Niŋgi tamo bei aqa une kobotetqab di e kamba dego aqa une
kobotetqai. E tamo bei aqa une kobotetqai di e niŋgi qa osiy Kristus aqa
ŋamgalaq di kobotetqai.
11 Tamo uge Satan na iga gisaŋgosim ugeugeigaim deqa e degyqai.
Satan aqa areqalo uge ti aqa uli kumbra ti di iga bole qalieonum.

Pol a Taitus unqa marej

12 O ijo was kalil, e Kristus aqa anjam bole palontqa osim walwelosim
Troas qureq di brantem. Brantonam Tamo Koba a na gam waqtetbonaqa
e dia aqa wau ojoqnem.
13 Bati di e ijo was Taitus itosai deqa e a qa are koba qaloqnem. Deqa e
Troas Kristen naŋgi olo uratnjrsim Masedonia sawaq gilem.

Yesus aqa wau tamo naŋgi qoto buŋyeqnub

14 Qotei a gaigai iga aqaryaigeqnaqa iga Kristus aqa siŋgila na qoto
buŋyeqnum. Deqa e Qotei tulaŋ biŋiyeqnum. Iga Qotei aqa wau ojeqnum
deqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi Qotei qa bole
poinjreqnu. Naŋgo powo di sabaŋ quleq ti bolequja bul.
15 Od, gago wau di qurem quleq ti bul Kristus na Qotei atraiyeqnu
qaji. Quleq di tamo uŋgasari Qotei na eleŋeqnu qaji naŋgi ti tamo uŋgasari
padalqa gamq di unub qaji naŋgi ti naŋgoq aiyeqnu.
16 Quleq dena tamo uŋgasari padalqa gamq di unub qaji naŋgi moiy-
otnjreqnu. Osiqa tamo uŋgasari Qotei na eleŋeqnu qaji naŋgi ŋambile
enjreqnu. Tamo yai naŋgi Qotei aqa wau di yqa kere? Tamo dego bei
sosai.
17 Niŋgi qalie, Qotei aqa anjam maro tamo gargekoba naŋgi silali
oqajqa deqa osib Qotei aqa anjam mare mare laqnub. Ariya iga naŋgi
bul sai. Qotei na iga wau egej deqa iga gisaŋ na wauosaieqnum. Iga
Kristus koba na are qujaitosim Qotei aqa ŋamgalaq di aqa anjam mare
mare laqnum.

3

Yesus aqa wau tamo naŋgi anjam bunuj mare mare laqnub

1 Iga gago segi ñam soqtqajqa are unu e? Sai. Tamo qudei na kiyo niŋgi
na kiyo iga qa anjam bolequja neŋgreŋyqab di uŋgum. Niŋgi na kiyo tamo
qudei na kiyo anjam bolequja di sisiyosib gago ñam soqtetgwab di dego
uŋgum. Iga deqa are qalosaieqnum.
2 Niŋgi segi neŋgreŋ bulosib gago kumbra qa saoqnsib laqnub. Niŋgi
neŋgreŋ bul unub deqa tamo kalil naŋgi neŋgreŋ di sisiyoqnsib iga qa
poinjreqnu. Neŋgreŋ di gago are miligiq di unu.
3 Kristus a segi na anjam di neŋgreŋyobulej. Neŋgreŋ di Kristus aqaq na
bosiq boleq di unu. Neŋgreŋ di niŋgi segi. Agi iga niŋgi wauetŋgeqnum.
Kristus a mandam tamo bei aqa siŋgila na anjam di neŋgreŋyosai. A Qotei
ŋambile gaigai unu qaji aqa Mondor aqa siŋgila na anjam di neŋgreŋyej. A
meniŋq di neŋgreŋyosai. A tamo uŋgasari naŋgo are miligiq di neŋgreŋyej.
4 Anjam di aqa utru agiende. Qotei a Kristus aqa ñam na iga wau egej
deqa iga aqa wau ojeqnum. Iga qalieonum, Qotei na aqa wau di geregere
boletqas.
5 Bole, iga segi na wau di yqa keresai. Deqa iga gago segi siŋgila na
Qotei aqa wau yeqnum degsi marqa keresai. Qotei a segi na iga siŋgila
egeqnaqa iga aqa wau yeqnum.
6 Gago wau agiende. Iga Kristus aqa anjam bunuj palontoqnsim
laqnum. Anjam bunuj di tamo qudei na dal anjamq di neŋgreŋyosai.
Qotei aqa Mondor a segi na babtej. Dal anjam na tamo uŋgasari naŋgi
moiyotnjreqnu. Ariya Qotei aqa Mondor na tamo uŋgasari naŋgi ŋambile
enjreqnu.
7 Od, dal anjam na tamo uŋgasari naŋgi moiyotnjreqnu. Dal anjam
aqa wau agide. Dal anjam di Qotei a nami meniŋq di neŋgreŋyonaqa a
riaŋ ti brantej. Deqa Moses aqa ulatamu riaŋonaqa Israel tamo uŋgasari
naŋgi aqa ulatamu koqyqa keresai. Ŋam qamotnjrej. Bunuqna riaŋ di
olo koboej.
8 Ariya Mondor aqa wau bunuj unu. Aqa wau dena dal anjam aqa wau
tulaŋ buŋyejunu. Mondor aqa wau di olo torei riaŋosiq goge oqej.
9 Dal anjam aqa wau agiende. A na gago une qa iga mergoqnsiq
padaltgeqnu. Bole, dal anjam aqa wau di nami riaŋ ti bej. Ariya Qotei
na iga tamo bole une saiqoji sqajqa gam babtej. Wau di olo tulaŋ riaŋ
koba ti bej. Riaŋ dena dal anjam aqa riaŋ tulaŋ buŋyejunu.
10 Wau bunuj di riaŋ koba ti unu. Riaŋ dena wau namij aqa riaŋ tulaŋ
buŋyejunu. Deqa iga wau namij aqa riaŋ uneqnum di a torei koboej.
11 Wau namij di gaigai sqa keresai. A koboqas. Bole, a riaŋ ti bej. Ariya
wau bunuj gaigai sqas qaji a olo tulaŋ riaŋ koba ti unu. Riaŋ dena wau
namij aqa riaŋ tulaŋ buŋyejunu.
12 Riaŋ koba di mondoŋ bosim gaigai gagoq di sqajqa deqa iga
tariŋoqnsim unum. Deqa iga ulaosaieqnum. Iga riaŋ deqa mare mare
laqnum.
13 Iga Moses soqnej dego sai. Moses aqa ulatamu riaŋ ti soqnej deqa
a gara mutu oqnsiqa dena aqa ulatamu kabutoqnej. Di kiyaqa? Israel
naŋgi unaib deqa. Ariya wau namij aqa riaŋ di koboej.
14 Israel naŋgo areqalo geteŋnjresoqnej deqa naŋgi anjam namij sisiy-
oqneb di naŋgo areqalo gara mutu na kabutobulesoqnej. Naŋgi nami

degsib soqneb agi bini unub. Tamo bei na gara di taqal atqa keresai. Kristus a segi na gara di olo taqal ateqnu.

15 Od, bati gaigai Israel naŋgi Moses aqa dal anjam sisiyeqnub di naŋgo areqalo gara mutu na kabutobulejunu. Naŋgi nami degsib soqneb agi bini unub.

16 Ariya tamo naŋgi are bulyosib Tamo Koba aqa areq bqab di Qotei na gara di olo taqal atetnjrqas.

17 Tamo Koba a segi Mondor. Niŋgi Tamo Koba aqa Mondor ti sqab di nuŋgo une na niŋgi olo taqatŋgwa keresai. Niŋgi bole sqab.

18 Deqa gago ulatamu olo kabuesqasai. Iga kalil Tamo Koba aqa rianŋ ya jeqiloq di unobuloqnqom. Unoqnim rianŋ di gagoq di tulaŋ kobaoqnimqa dena iga Tamo Koba a segi buloqnsim sqom. Tamo Koba a na kumbra di iga egeqnu. Tamo Koba a segi Mondor Bole.

4

Qotei aqa wau tamo naŋgi web bul unub

1 Qotei a iga qa dulosiqa wau egej deqa iga aqa wau di ojqajqa asgigosaieqnu.

2 Kumbra uge uge kalil tamo naŋgi na ulitoqnsib yeqnub qaji di iga olo qoreiyeqnum. Iga gisaŋ kumbra na walwelosaieqnum. Iga Qotei aqa anjam bubulyosaieqnum. Iga boleq di anjam bole segi mareqnum. Deqa tamo kalil naŋgi gago kumbra di unoqnsib naŋgo are miligiq di qalieeqnub, iga Qotei aqa ŋamgalaq di wau bole yeqnum.

3 Ariya tamo uŋgasari padalqa gamq di unub qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole iga palonteqnum qaji di aqa utru poinjrosaieqnu.

4 Mandam endeqa gisaŋ qotei Satan a na tamo uŋgasari Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgo areqalo getentetnjrejunu. Deqa Kristus aqa anjam bole naŋgo are miligiq aiqa keresai. Naŋgi Kristus aqa suwaŋ unqa keresai dego. Kristus a segi Qotei. A segi rianŋ ti unu.

5 Niŋgi quiy. Iga gago segi kumbra qa saosaieqnum. Iga anjam endegsi palonteqnum, “Kristus Yesus a gago Tamo Koba unu deqa iga aqa ñam na niŋgi wauetŋgeqnum.” Iga anjam degsi palonteqnum.

6 Tulaŋ nami Qotei a iŋgi iŋgi kalil gereiyqa osiqa endegsi marej, “Ambru aqaq na suwaŋ brantqas.” Ariya bunuqna Qotei aqa suwaŋ di gagoq bosiqa gago are miligi suwantetgej. Deqa iga Kristus aqa ulatamu geregere uneqnum. Kumbra dena iga suwaŋ bole unoqnsim Qotei aqa rianŋ poigeqnu.

7 O ijo was, iŋgi tulaŋ boledamu iga deqa mare mare laqnum qaji di gagoq di unu. Bole, iga siŋgila saiqoji unum. Iga web jagi na gereiyo qaji di bul unum. Deqa tamo kalil naŋgi iga nugoqnsib endegsib qalieeqnub, “Pol a aqa segi siŋgila na wau di yosaieqnu. A Qotei aqa siŋgila kobaquja na wau di yeqnu. Siŋgila dena mandam qaji siŋgila tulaŋ buŋyejunu.” Tamo kalil naŋgi degsib qalieeqnub.

8 Gulbe segi segi gargekoba gagoq beqnu. Ariya gulbe dena iga padaltgosaieqnu. Iŋgi iŋgi gargekoba na gago areqalo niñaqyetgeqnu. Ariya iŋgi iŋgi dena gago areqalo torei ugetetgosaieqnu.

9 Jeu tamo naŋgi na iga jaqatiŋ egeqnub. Ariya Qotei a deqa iga uratgosaieqnu. Jeu tamo naŋgi dena iga lugoqnsib ŋeiotgeqnub. Ariya naŋgi na iga torei ugeugeigosaieqnub.

10 Gago jejamuq di tamo uŋgasari naŋgi gaigai Yesus aqa moiyo unobuleqnub. Deqa Yesus aqa ŋambile dego gago jejamuq di branteqnaq naŋgi uneqnub.
11 Iga Yesus aqa wau ojeqnum deqa jeu tamo naŋgi na bati gaigai iga moiyotgwa laqnub. Naŋgo kumbra dena Yesus aqa ŋambile dego gago jejamuq di branteqnaq tamo uŋgasari naŋgi uneqnub.
12 Deqa moiyo a gagoq di waueqnu. Ariya ŋambile a nuŋgoq di waueqnu.
13 Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di unu qaji a gagoq di branteqnu. Anjam agiende, “E Qotei qa ijo areqalo siŋgilateqnum deqa e aqa anjam mare mare laqnum.” O ijo was, iga dego Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga aqa anjam mare mare laqnum.
14 Iga qalieonum, Qotei na Tamo Koba Yesus subq na tigeltej deqa mondoŋ a na iga dego subq na tigeltgwas. Osim iga niŋgi ti joqsim Yesus aqa areq osi oqwas.
15 E anjam di niŋgi merŋgonum. Di kiyaqa? E qalieonum, kumbra kalil gagoq di branteqnu qaji dena niŋgi aqaryaiŋgeqnu. Gam dena Qotei a tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi qa are boleiyeqnu. Deqa naŋgi Qotei biŋiyoqnsib aqa ñam soqteqnub.

Iga laŋ qure qaji iŋgi iŋgi qa are qaleqnum

16 Deqa iga Qotei aqa wau ojqajqa asgigosaieqnu. Bole, gago jejamu a uge qa laqnu. Ariya gago are miligi a bati gaigai olo boleoqnsiq siŋgilaeqnu.
17 Iga qalieonum, gulbe ti jaqatiŋ ti iga bini qoboiyeqnum qaji di tulaŋ kokba sai. Naŋgi sokiñalayosib koboqab. Iga gulbe di eqnum deqa iga qalieonum, mondoŋ iga laŋ qureq di so bole gaigai sqom. Iŋgi bole bole iga mondoŋ oqom qaji di tulaŋ boledamu. Iŋgi bole bole dena mandam qa iŋgi iŋgi tulaŋ buŋnjrejunu.
18 Iŋgi iŋgi iga gago ŋamdamu na uneqnum qaji di sokiñalayosim koboqas. Deqa iga iŋgi iŋgi di koqyosaieqnum. Iŋgi bole bole iga gago ŋamdamu na unqa keresai qaji di bati gaigai sqas. Deqa iga iŋgi bole bole di koqyoqnsim unum.

5

1 Iga qalie, gago mandam qaji jejamu endi torei ugeqas. Gago jejamu endi gago tal bul. Mondoŋ Qotei na olo tal bei iga egwas. Tal di tamo bei na gereiyosai. Tal di laŋ qureq di bati gaigai sqas.
2 Iga bini mandam qaji talq endi unum deqa iga akamoqnsim unum. Iga gago laŋ qure qaji tal osim gara bul jugwajqa deqa are koba unu.
3 Iga tal di jugwom di iga olo laŋa sqasai. Iga jejamu bunuj oqom.
4 Iga mandam qaji talq endi unum deqa iga are gulbeigeqnaqa akamoqnsim unum. Iga jejamu bunuj osim gara bul jugwajqa are qaleqnum. Od, iga gago jejamu moiqas qaji endi uratosim olo jejamu ŋambile sqas qaji di oqajqa are qaleqnum. Iga jejamu saiqoji sqajqa asgigeqnu.
5 Ŋambile sqajqa gam di Qotei a segi na gereiyetgosiqa aqa Mondor iga egej. Mondor di Qotei na iga namo egej deqa iga qalieonum, bunuqna iŋgi bole bole a na iga egwa marej qaji di dego egwas.
6 Deqa iga gaigai are siŋgilatoqnsim unum. Iga qalie, iga mandam qaji jejamu ti unum deqa iga laŋ qureq di Tamo Koba a ombla sosaiunum.

7 Bini iga Yesus unosaieqnum. Ariya iga a qa gago areqalo
siŋgilatoqnsim walweleqnum.
8 Od, iga gago jejamu endi uratosim oqsim Tamo Koba a ombla sqajqa
are qaleqnum. Laŋ qure a gago qure utru sqas.
9 Deqa iga bini mandamq endi sqom kiyo laŋ qureq oqsim dia sqom
kiyo di uŋgum. Iga kumbra Tamo Koba a tulaŋ areareteqnu qaji di
dauryqajqa are qaleqnum.
10 Iga qalieonum, mondoŋ iga kalil Kristus aqa ulatamuq di tigelamqa
a na gago kumbra qa iga pegigwas. Iga mandamq endi sosimqa iga
kumbra bole yoqnem kiyo kumbra uge yoqnem kiyo di a unsim awai
segi segi egwas.

Iga tamo uŋgasari naŋgo are bulyetnjrqajqa deqa waueqnum

11 Iga Tamo Koba a qa ulaoqnsim aqa sorgomq di unum deqa iga tamo
uŋgasari naŋgo are bulyetnjreqnum. Iga wau di ugetosaieqnum. Qotei
a iga qa qalie bole. Nuŋgo are miligiq di niŋgi dego iga qa qalie bole. E
degsi are qalonum.
12 O ijo was, iga gago segi ñam soqtqa marsim anjam endi neŋgreŋyosai.
Niŋgi gago kumbra qa areboleboleiŋgwajqa deqa are qalsim anjam endi
neŋgreŋyonum. Tamo qudei naŋgi laŋa babaŋ na kumbra bole yqajqa
areareteqnu. Naŋgi are miligiq na kumbra bole yqajqa areareteqnu. Deqa ijo was, niŋgi na tamo naŋgi di tingitnjroqnsib
dalnjroqniy.
13 Tamo naŋgi di endegsib mareqnub, “Pol a nanari tamo.” Naŋgo
anjam di bole. Iga Qotei qa are qalsim nanari tamo unum. Ariya iga niŋgi
qa are qalsim areqalo bole ti unum.
14 Kristus na iga tulaŋ qalaqalaigej aqa kumbra dena gago areqalo
tigeltetgeqnaqa iga aqa wau ojeqnum. Iga qalieonum, Yesus a iga kalil
qa moiyej deqa iga kalil dego moreŋobulem.
15 Od, a iga kalil qa moiyej. Iga ŋambile unum deqa iga gago segi jejamu
qa are qalsim walwelqasai. Yesus a iga qa moisiq olo subq na tigelej deqa
iga a qa are qaloqnsim walweloqnqom.
16 Deqa bini iga gago areqalo namij na tamo uŋgasari naŋgi peginjro-
saieqnum. Bole, nami iga gago areqalo namij na Kristus pegiyoqnem.
Ariya bini iga degyosaieqnum.
17 Deqa tamo bei a Kristus beteryesqas di Qotei na aqa are bulyetimqa
a tamo bunuj brantqas. Niŋgi quiy. Aqa kumbra namij torei koboej.
Kumbra bunuj olo brantej.
18 Kumbra bunuj di Qotei aqaq na bej. Nami iga Qotei ti jeu sonamqa
Qotei a olo Kristus aqa siŋgila na jeu kobotej. Deqa bini iga a ombla are
qujaitosim unum. Jeu kobotqajqa wau di Qotei na iga egej deqa iga aqa
anjam mare mare laqnum.
19 Anjam agiende. Tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi
nami Qotei ti jeu sonabqa Qotei na naŋgi a ombla are qujaitosib sqajqa
marsiq Kristus aqa siŋgila na jeu kobotej. Deqa a naŋgo une qa olo are
qalosaieqnu. Iga Kristus aqa anjam di mare mare laqajqa deqa Qotei na
wau egej.
20 Kristus na iga qariŋgej deqa Qotei a gago medabu na tamo kalil
naŋgi metnjreqnu. Iga Kristus aqa anjam palontoqnsim tamo kalil naŋgi
endegsi metnjreqnum, “Niŋgi jeu kumbra uratosib bosib Qotei ombla
are qujaitosib soqniy.”

21 O ijo was, Qotei na iga aqaryaigwa marsiq deqa a gago une kalil
osiqa Kristus aqa qawarq di atnaqa a une tamo bulej. Kristus a segi une
yosaieqnu. Deqa iga Yesus beteryosim dena iga Qotei aqa segi tamo bole
une saiqoji sqom.

6

Qotei aqa wau tamo naŋgi gulbe iteqnub

1 Iga Qotei ombla waueqnum deqa iga niŋgi siŋgila na endegsi
merŋgwom, “Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu aqa kumbra di niŋgi laŋa
urataib.”
2 Agi Qotei a nami marej, “E ni padalo sawaq dena oqajqa bati atem.
Bati di brantonaqa e ino pailyo qusim ni aqaryaimem.” O was niŋgi quiy.
Qotei na iga aqaryaigwajqa bati brantqo. A na iga padalo sawaq dena
eleŋqajqa bati bini qujai.
3 Tamo uŋgasari naŋgi gago wau endi uge qa marsib uloŋosib uneq
aiyaib deqa iga na naŋgi kumbra uge bei osornjrosaieqnum.
4 Iga Qotei aqa wau tamo unum deqa iga gaigai tamo uŋgasari kalil
naŋgi kumbra bole osornjreqnum. Iga siŋgila na tigeloqnsim gulbe
qoboiyeqnum. Gago gulbe agiende. Tamo qudei na iga ugeugeigeqnub.
Une bei bei na iga niñaqgwa laqnu. Iga are jaqatiŋgeqnu.
5 Jeu tamo naŋgi toqoŋ na iga lugoqnsib tonto talq di breigeqnub. Osib
murqumyoqnsib iga qa anjam uge uge mareleŋeqnub. Iga gaigai ŋes na ti
jaqatiŋ na ti waukobaeqnum. Iga geregere ŋeiosaieqnum. Iga bati gaigai
mam ti laqnum.
6 Iga gulbe kalil di oqnsim kumbra bole jiga saiqoji dauryeqnum. Iga
qalie bole ti unum. Iga urur minjiŋ oqosaieqnu. Iga na tamo uŋgasari
naŋgi kumbra bole bole enjreqnum. Iga Qotei aqa Mondor Bole aqa
siŋgila oqnsim unum. Iga na tamo kalil naŋgi qalaqalainjreqnum. Iga
laŋa medabu na naŋgi qalaqalainjrosaieqnum.
7 Iga Qotei aqa anjam bole gaigai mareqnum. Iga Qotei aqa siŋgila
oqnsim waueqnum. Iga gago baŋ wo na ti baŋ qonaŋ na ti qoto qa iŋgi
iŋgi ojoqnsim dena kumbra bole tiŋtiŋ dauryoqnsim waueqnum.
8 Tamo qudei naŋgi gago ñam soqteqnub. Ariya tamo qudei naŋgi gago
ñam olo ugeteqnub. Tamo qudei naŋgi iga yomuigeqnub. Ariya tamo
qudei naŋgi olo gago kumbra bole babteqnub. Tamo qudei naŋgi are
qaleqnub, iga gisaŋ tamo. Sai. Iga anjam bole segi mareqnum.
9 Tamo qudei naŋgi iga qa qaliesai. Ariya tamo gargekoba naŋgi iga qa
bole qalieeqnub. Iga moiyo tamo bulonum. Ariya iga olo ŋambile unum.
Qotei na iga tingitgwa maroqnsiq deqa iga gulbe egeqnu. Ariya gulbe
dena iga moiyotgosaieqnu.
10 Iga are gulbeigeqnu. Di uŋgum. Iga gaigai areboleboleigeqnu. Iga
ñoro saiqoji unum. Di uŋgum. Iga na tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjreq-
nam naŋgi laŋ qure qaji ñoro koba eleŋeqnub. Iga iŋgi iŋgi saiqoji unum.
Di uŋgum. Iga iŋgi bole bole kalil olo ejunum.
11 O Korin tamo uŋgasari, iga anjam kalil endi boleq atsim niŋgi
merŋgonum. Iga gago are miligi waqtosim niŋgi eŋgekritonum.
12 Iga gago are miligi getentosai. Iga niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum.
Ariya niŋgi nuŋgo are miligi getentejunub. Niŋgi iga koba na are
qujaitosaieqnub.

13 Niŋgi ijo aŋgro bul unub deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Iga gago are miligi waqtosim niŋgi qalaqalaiŋgeqnum dego kere niŋgi kamba nuŋgo are miligi waqtosib iga qalaqalaigoqniy.

Iga Qotei aqa atra tal bul unum

14 Tamo uŋgasari Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgo kumbra nuŋgo kumbra ti ombla kerekere sai. Deqa niŋgi naŋgi ti beterosib koba na laqnaib. Niŋgi kumbra bole dauryo qaji tamo unub. Ariya naŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo unub. Deqa niŋgi naŋgi ti beterqa kere e? Sai. Niŋgi suwaŋoq di unub. Ariya naŋgi ambruq di laqnub. Deqa niŋgi naŋgi ti beterqa kere e? Sai.

15 Kristus Satan wo naŋgi aiyel are qujaitosib ombla sqa kere e? Keresai. Niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub. Tamo uŋgasari qudei naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub. Deqa niŋgi naŋgi ti areqalo qujaitosib ombla sqa kere e? Di dego keresai.

16 Qotei aqa atra tal ti gisaŋ qotei naŋgo atra tal ti beterosib ombla sqa kere e? Di dego keresai. Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa atra tal agi iga segi. Deqa Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “E naŋgo ambleq di sosiy walweloqnqai. E naŋgo Qotei sqai. Naŋgi ijo segi tamo uŋgasari sqab.”

17 Tamo Koba a nami degsi marsiqa olo anjam bei dego endegsi marej, “ ‘Niŋgi na tamo uŋgasari e qa qaliesai qaji naŋgi uratnjrsib sasaloiy. Niŋgi naŋgo kumbra jigat bei ojaib. Ojqasai di e niŋgi eleŋosiy boletŋgwai.

18 Osiy e nuŋgo Abu soqnit niŋgi ijo segi aŋgro tiŋtiŋ sqab.’ Tamo Koba siŋgila ti unu qaji a nami degsi marej.”

7

1 O ijo was bole, iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di a na egwas. Deqa kumbra jigat kalil gago jejamu ti gago are miligi ti di unub qaji di iga torei uratekritqom. Osim dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sosim a qa ulaoqnqom. Ulaoqnsim gago jejamu ti gago are miligi ti torei Qotei yekritosim aqa segi kumbra boleq di sosim dauryoqnqom.

Pol a Korin Kristen naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyej

2 Deqa niŋgi nuŋgo are miligi waqtosib iga qalaqalaigoqniy. Iga nami tamo qudei kumbra uge bei enjrosaioqnem. Iga tamo qudei ugeugeinjrosaioqnem. Iga tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi gisaŋ na yainjrosaioqnem.

3 E nuŋgo jejamuq di une qametŋgwa osim anjam endi merŋgosai. Agi e maronum, iga niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum. Deqa iga moiqom kiyo iga ŋambile sqom kiyo di uŋgum. Iga gago are miligi waqtosim niŋgi qalaqalaiŋgoqnsim sqom.

4 E qalieonum, nuŋgo kumbra bolequja. Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Ijo are miligi niŋgi qa tulaŋ laejunu. Iga gulbe koba eqnum di uŋgum. E niŋgi qa are qaloqnsim dena e tulaŋ areboleboleibeqnu.

5 Ariya iga Masedonia sawaq di brantosim bati deqa iga aqaratqa keresai. Sawa dia iga gulbe gargekoba itoqnem. Tamo qudei naŋgi iga ti anjam na qotoqnem. Iga ulaoqnsim are toŋtoŋgoqnej.

6 Niŋgi qalie, tamo uŋgasari are gulbeinjreqnu qaji naŋgi Qotei na olo are latetnjreqnu. Deqa Qotei na Taitus qariŋyonaqa a gagoq bonaqa iga unsimqa gam dena gago are olo laej.

7 Od, gam dena Qotei na gago are latetgej. Gam dena segi sai. Taitus a nami nuŋgo ambleq di sonaqa niŋgi na aqa are lateteb a degsi mergonaq

qunamqa gam dena dego Qotei na gago are latetgej. Taitus a niŋgi qa iga endegsi saigej. Niŋgi e olo nubqajqa are koba qaloqnsib nuŋgo une qa are ugeiŋgeqnu. Osib niŋgi e ombla are qujaitosib sqajqa siŋgilaeqnub. Taitus a niŋgi qa iga degsi saigej deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu.

8 E qalieonum, anjam e nami neŋgreŋyem qaji di niŋgi sisiyosib are gulbeiŋgej. Ariya e deqa are ugeibosai. Bole, nami e are ugeibej. Ariya bini sai. Anjam e neŋgreŋyem qaji dena niŋgi are gulbeiŋgej. Sokiñalayonaq nuŋgo are gulbe di olo koboej.

9 Deqa e bini areboleboleibeqnu. Niŋgi are gulbeiŋgej e deqa areboleboleibosai. Niŋgi are gulbeiŋgej ariya bunuqna niŋgi olo are bulyeb deqa e areboleboleibeqnu. Qotei a segi na are gulbe di niŋgi eŋgej. Deqa gago anjam neŋgreŋyem qaji dena niŋgi yala ugeugeiŋgosai.

10 Are gulbe Qotei na tamo uŋgasari naŋgi enjreqnu qaji dena naŋgo are olo bulyetnjreqnu. Deqa Qotei na naŋgi eleŋeqnu. Nuŋgo are gulbe di iŋgi uge sai. Di iŋgi bole. Iga deqa are ugeigwasai. Ariya mandam tamo naŋgi are gulbe eqnub di iŋgi uge. Dena naŋgi moiyo gam tureqnub. Di kiyaqa? Naŋgi are bulyosai deqa.

11 Niŋgi geregere are qaliy. Are gulbe Qotei na niŋgi eŋgej qaji dena niŋgi olo siŋgilatŋgej. Agi bini niŋgi kumbra bole bole yeqnub. Are gulbe dena Qotei na nuŋgo are tigeltetŋgonaqa niŋgi tamo qujai nami une atej qaji di a ŋiriŋteb. Osib niŋgi Qotei ulaiyosib aqa sorgomq di geregere soqneb. Qotei na nuŋgo are tigeltetŋgej deqa niŋgi iga qa are koba qalsib tamo une atej qaji di aqa une gereiyetqa waukobaeb. Niŋgi kumbra kalil di yeb deqa iga qalieonum, niŋgi tamo bole une saiqoji unub.

12 O ijo was, e nami anjam neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem. Niŋgi na tamo une atej qaji aqa une gereiyetqajqa e deqa osim anjam di neŋgreŋyosai. Tamo agi tamo dena une yej qaji a qa dego e are qalsim anjam di neŋgreŋyosai. Niŋgi na iga tulaŋ qalaqalaigeqnub nuŋgo kumbra di Qotei aqa ŋamgalaq di boleq dqajqa deqa e anjam di neŋgreŋyem. Yim niŋgi qalieqajqa, nuŋgo kumbra di bolequja.

13 Nuŋgo kumbra bole degsi unu deqa gago are tulaŋ laejunu.

Gago are laejunu deqa iga areboleboleigeqnu. Ariya iga olo tulaŋ areboleboleigeqnu. Di kiyaqa? Niŋgi na Taitus aqa are gulbe kobotetosib are boleteteb deqa.

14 Anjam kalil e niŋgi qa Taitus saiyem qaji di bole. Deqa e ijo anjam deqa jemaibosai. E nuŋgo kumbra bole kalil qa Taitus saiyosim nuŋgo ñam soqtem. Taitus a qalie, anjam iga niŋgi qa a saiyem qaji di bole.

15 Bati Taitus a nuŋgoq bonaqa niŋgi a ulaiyosib a osib aqa anjam dauryoqneb. Nuŋgo kumbra bole di Taitus aqa areqaloq di unu deqa a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu.

16 E niŋgi qa are siŋgilatosim qalieonum, niŋgi kumbra bole kalil yoqnsib sqab. Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu.

8

Kristen naŋgi silali koroiyeb

1 O ijo was niŋgi quiy. Qotei a Kristen tamo uŋgasari Masedonia sawaq di unub qaji naŋgi qa are boleiyej. Iga deqa niŋgi saiŋgonam quiy.

2 Masedonia Kristen naŋgi iŋgi iŋgi tulaŋ saiqoji sosib gulbe qoboiyeqnab bati deqa Qotei na naŋgi siŋgilatnjrnaqa naŋgi areboleboleinjrnaqa Judia Kristen naŋgi aqaryainjrqa marsib silali koba koroiyeb.

3 E deqa niŋgi merŋgwai. Masedonia Kristen naŋgi naŋgo segi areqalo
na silali di koroiyeb. Naŋgo silali kiñala soqnej di naŋgi koroiyeb. Osib
naŋgi na naŋgo kumbra di buŋyosib olo silali tulaŋ koba koroiyeb.
4 Naŋgi na iga waiŋgosib endegsib mergoqneb, "Niŋgi iga odgibqa
iga niŋgi beterŋgosim Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi silali qa aqaryain-
jrqom."
5 O ijo was, iga nami are qalem, Masedonia Kristen naŋgi silali
koroiyqab. Ariya naŋgi kumbra di olo buŋyosib Qotei aqa areqalo
dauryosib naŋgo segi jejamu Tamo Koba Yesus yeb. Osib iga dego egeb.
6 Qotei a nami niŋgi qa dego are boleiyej deqa Taitus a silali koroiyqa-
jqa wau di nuŋgo ambleq di tigeltej. Deqa iga Taitus siŋgila na minjem,
"Ni olo Korin Kristen naŋgoq aisim wau di kobotime."
7 O ijo was, bati gaigai niŋgi kumbra tulaŋ boledamu yeqnub. Agi niŋgi
Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib aqa anjam palontqajqa waukobae-
qnub. Niŋgi Qotei qa bole qalieeqnub deqa niŋgi aqa wau ojqajqa tulaŋ
siŋgilaeqnub. Osib niŋgi na iga tulaŋ qalaqalaigeqnub. Ariya Qotei a niŋgi
qa are boleiyej deqa niŋgi silali koroiyqajqa wau di dego yosib silali koba
atib soqnem.
8 E niŋgi wau di yqajqa waiŋgwasai. Kristen tamo uŋgasari qudei naŋgi
wau di yqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Naŋgo kumbra deqa agi e na niŋgi
saiŋgonum. Deqa niŋgi dego qalaqalaiyo kumbra qa tulaŋ siŋgilaosib silali
koroiyqajqa wau di yiy. Yibqa e unsiy marqai, "Bole, niŋgi qalaqalaiyo
kumbra yeqnub."
9 O ijo was niŋgi qalie, gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are
boleiyej. A nami laŋ qure qaji ñoro koba ti soqnej. Sosiqa a niŋgi qa osiqa
ñoro di olo uratosiqa iŋgi tulaŋ saiqoji soqnej. Di kiyaqa? Niŋgi kamba
laŋ qure qaji ñoro koba oqajqa deqa.
10 Silali koroiyqajqa wau deqa e olo ijo areqalo bei ubtosiy merŋgwai.
Wausau bei nami niŋgi namoqna silali koroiyqajqa wau di tigelteb bati
deqa niŋgi wau di yqajqa tulaŋ arearetŋgej.
11 Deqa bini niŋgi wau di olo kobotqa siŋgilaoiy. Niŋgi degyqab di
bolequja. Nami niŋgi wau di yqajqa are tulaŋ prugŋgoqnej. Deqa bini
niŋgi silali soqnim siŋgilaosib wau di kobotiy.
12 Niŋgi silali koroiyqa are soqnim niŋgi koroiyiy. Yim Qotei a niŋgi qa
tulaŋ areboleboleiyqas. Niŋgi silali saiamqa di uŋgum. Koroiyaib. Qotei
a deqa ŋiriŋqasai. Niŋgi silali soqnim di koroiyiy.
13 Niŋgi gulbe koba qoboiyesoqnib tamo qudei naŋgi olo gulbe saiqoji
sqab e deqa niŋgi merŋgosai. Iga kalil kerekere unum.
14 Deqa bini niŋgi iŋgi koba ejunub qaji niŋgi na tamo qudei iŋgi
qa truqueqnub qaji naŋgi aqaryainjroqniy. Bunuqna niŋgi iŋgi qa
truquabqa naŋgi na kamba olo niŋgi aqaryaiŋgwab. Niŋgi kumbra
degyqab di niŋgi kalil kere na sqab.
15 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo
naŋgi iŋgi koba koroiyeb qaji naŋgi iŋgi uynab menetnjrnaqa iŋgi oto
bei uratosai. Tamo naŋgi iŋgi kiñala koroiyeb qaji naŋgi dego iŋgi uynab
menetnjrnaqa iŋgi bei qa truquosai."

Pol a tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa Korin Kristen naŋgoq aiyeb

16 E Qotei tulaŋ biŋiyeqnum. Di kiyaqa? A na Taitus are pruqtetonaqa a
iga ti are qujaitosiqa niŋgi qa are koba soqnej.

17 Iga Taitus minjem, “Ni olo Korin Kristen naŋgoq aiye.” Onaqa Taitus
a aqa segi areqalo na odosiq silali koroiyqajqa wau deqa tulaŋ siŋgilaosiq
nuŋgoq aiyej.
18 Iga Kristen was bei osim Taitus ombla qariŋnjrnam nuŋgoq aiyeb.
Was bei di a ñam ti unu. A Yesus aqa anjam bole maro qaji tamo. Kristen
tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi a qa qalie bole.
19 Di segi sai. Kristen naŋgi na a gilteb deqa a iga ti koba na walweloqn-
simqa silali koroiyqajqa wau di taqateqnum. Wau di aqa utru agiende.
Qotei a Kristen naŋgi sougetejunub qaji naŋgi qa are boleiyeqnu. Iga
wau di taqateqnum deqa Tamo Koba aqa ñam tulaŋ goge oqeqnaqa tamo
kalil naŋgi unoqnsib iga qa mareqnub, “Bole, naŋgi wau di yqajqa tulaŋ
siŋgilaeqnub.”
20 O ijo was kalil, silali koroiyqajqa wau di tamo qudei na yomuiyaib
deqa iga was bei di osim koba na silali di taqateqnum.
21 Gago are endegsi unu. Iga kumbra bole segi gaigai yoqnqom. Tamo
uŋgasari kalil Tamo Koba a ombla naŋgo ŋamgalaq di iga kumbra di
yoqnqom.
22 Ariya iga gago Kristen was bei dego qariŋyonam a Taitus was de wo
naŋgi aiyel daurnjrsiq koba na nuŋgoq aiyeb. Was bei di agi iga nami
bati gargekoba aqa kumbra tenemtoqnem. A Qotei aqa wau ojqajqa
siŋgilaoqnej iga degsi unoqnem. Bini a silali koroiyqajqa wau di ojqajqa
tulaŋ siŋgilaeqnu. A qalie, niŋgi kumbra bole yo qaji tamo unub. A degsi
qalieosiq deqa a silali koroiyqajqa wau di ojqajqa tulaŋ siŋgilaeqnu.
23 Niŋgi Taitus qalie. A e ombla niŋgi qa are qaloqnsim waukobae-
qnum. Niŋgi gago Kristen was aiyel naŋgi di dego qalie. Naŋgi Qotei aqa
tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi qa wau bole yeqnub.
Naŋgo wau dena naŋgi Kristus aqa ñam tulaŋ soqteqnub.
24 Deqa niŋgi na was aiyel naŋgi di kumbra bole enjroqniy. Yim Kristen
kalil naŋgi nuŋgo kumbra di unsib marqab, “Bole, naŋgi qalaqalaiyo
kumbra dauryeqnub.” Osib qalieqab, “Pol a Korin Kristen naŋgo kum-
bra bole qa iga saigeqnu di a gisaŋosaieqnu. A anjam bole saigeqnu.”

9

Silali koroiyqajqa wau

1 Iga silali koroiyeqnum di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjrqa-
jqa deqa. Niŋgi wau di qalieonub deqa e olo anjam olekoba tortoryosiy
neŋgreŋyqasai.
2 E qalieonum, niŋgi wau di yqajqa are tulaŋ prugŋgeqnu. Deqa e
gaigai Masedonia Kristen naŋgo ŋamgalaq di nuŋgo ñam soqteqnum.
Osim endegsi minjreqnum, “Wausau bei nami Akaia sawaq di Korin
Kristen naŋgi silali koroiyqajqa wau di tigeltqa mareb.” Od, niŋgi wau di
yqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. E na Masedonia Kristen naŋgi nuŋgo kumbra
deqa sainjreqnam quoqnsib naŋgi gargekoba dego wau di yqajqa are
prugnjreqnu.
3 E naŋgi endegsi minjrem, “Korin Kristen naŋgi silali koroiyqajqa
tulaŋ siŋgilaeqnub.” Ariya e nuŋgo ñam laŋa soqto uge deqa niŋgi silali di
koroiyiy. Utru deqa e was qalub naŋgi di qariŋnjrnam nuŋgoq aiyeb.
4 E qalieonum, niŋgi silali di koroiyosib atib sqas. Soqnim Masedonia
Kristen qudei naŋgi e ombla na nuŋgoq bosim niŋgi nami silali di ateb
unu degsi unqom. Iga bosim degsi unqasai di iga niŋgi ti jemaigo uge.

5 E are qalem, e was qalub naŋgi di minjritqa naŋgi namoqna aisib nuŋgo silali niŋgi nami koroiyqa mareb qaji di niŋgi koba na gereiyqab. Gereiyibqa e bunuqna bosiy oqai. Yim tamo uŋgasari kalil naŋgi silali di unsib qalieqab, bole, niŋgi nuŋgo segi areqalo na silali di ateb unu. E niŋgi silali di koroiyqajqa waiŋgosaioqnem naŋgi degsib qalieqab.
6 Niŋgi geregere are qaliy. Tamo a iŋgi kiñala yagwas di a iŋgi kiñala olo oqas. Tamo a iŋgi koba yagwas di a iŋgi koba olo oqas.
7 Deqa niŋgi segi segi kalil silali atqajqa are soqnim silali atoqniy. Niŋgi are gulbe na silali ataib. Niŋgi tamo bei na waiŋgim deqa silali ataib. Niŋgi nuŋgo segi areqalo dauryosib are bole na silali atoqniy. Yim Qotei na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgoqnqas.
8 Qotei a niŋgi qa are boleiyosim iŋgi bole bole gaigai eŋgoqnqa kere. Deqa niŋgi tulaŋ kere na sosibqa dena wau bole bole yoqniy.
9 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo qudei naŋgi saga yago breiyo bul naŋgo iŋgi iŋgi jeiyoqnsib tamo iŋgi saiqoji naŋgi enjreqnub.
Deqa naŋgo kumbra bole bati gaigai sqas.”
10 O ijo was niŋgi qalie, Qotei a na qujai tamo naŋgi saga yago enjreqnaqa naŋgi breiyeqnub. Osiqa tamo naŋgi bem enjreqnaqa naŋgi uyeqnub. Dego kere Qotei na iŋgi iŋgi eŋgoqnimqa niŋgi tulaŋ kere na sqab. Deqa niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjroqniy. Tamo naŋgi saga yago breiyeqnab iŋgi koba oqeleŋeqnu dego kere nuŋgo silali koroiyqa wau di tulaŋ boleoqnqas.
11 Qotei na iŋgi iŋgi koba eŋgoqnimqa niŋgi na kamba Kristen naŋgi silali qa aqaryainjrqajqa tulaŋ kere na sqab. Deqa niŋgi silali di koroiyosib gago baŋq di atib iga na osi aisim Kristen naŋgi enjrimqa naŋgi deqa Qotei biŋiyoqnsib sqab.
12 Nuŋgo wau dena Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi kere na sqab. Naŋgi iŋgi bei qa truquqasai. Di segi sai. Nuŋgo wau deqa naŋgi Qotei tulaŋ biŋiyoqnqab.
13 Niŋgi wau di yqab di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi unsib qalieqab, bole, niŋgi Kristus aqa anjam bole siŋgila na ojoqnsib aqa medabu dauryeqnub. Od, niŋgi na Kristen naŋgi silali kobaquja na aqaryainjroqnqab di naŋgi nuŋgo kumbra di unoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnqab.
14 Osib qalieqab, “Bole, Qotei a Korin Kristen naŋgi qa are tulaŋ boleiyeqnu.” Naŋgi degsib qalieosib niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgosib niŋgi qa Qotei pailyoqnqab.
15 O ijo was niŋgi quiy. Qotei a iŋgi tulaŋ kobaquja iga egej. Iŋgi di agi Kristus. Iŋgi di aqa utru iga geregere ubtosim marqa keresai. Qotei na iŋgi di iga egej deqa iga a tulaŋ biŋiyoqnqom.

10

Tamo qudei naŋgi Pol qa yomuoqneb

1 Niŋgi qudei e qa yomuoqnsib endegsib mareqnub, “Pol a nami iga koba na sosiqa aqa segi ñam aguq atoqnsiqa laesoqnej. Ariya a sawa isaq di sosiqa iga qa ŋiriŋoqnsiqa anjam siŋgila na mergeqnu.” O ijo was niŋgi mati Kristus aqa kumbra qa are qaliy. A aqa segi ñam aguq atoqnsiqa laesoqnej.
2 Deqa e nuŋgoq bosiy Kristus aqa kumbra di dauryosiy laesqai. E niŋgi qa ŋiriŋqasai. Ariya tamo qudei naŋgi are qaleqnub, iga mandam tamo

naŋgo kumbra dauryoqnsim laqnum. Tamo naŋgi di e na ŋiriŋtnjrsiy anjam siŋgila na minjrqai. E laesqasai.

3 Bole, iga mandamq endi laqnum. Ariya iga mandam tamo naŋgo kumbra na qotosaieqnum.

4 Qotei na qoto qa iŋgi iŋgi iga egej. Iŋgi iŋgi di Qotei aqa siŋgila ti unu. Di mandam qaji iŋgi iŋgi sai. Iga dena qotoqnsim gago jeu tamo naŋgo siŋgila gotraŋyeqnum.

5 Areqalo uge ti gisaŋ anjam ti di iga na gotraŋyeqnum. Kumbra uge kalil niŋgi Qotei qalieqajqa gam getentetŋgeqnu qaji di dego iga na gotraŋyeqnum. Gago wau agiende. Iga na tamo uŋgasari naŋgo are tigeltetnjreqnam naŋgi naŋgo areqalo kalil Kristus yekriteqnub.

6 Deqa ijo was, iga niŋgi qa tariŋeqnum. Niŋgi gago anjam kalil dauryekritibqa iga na tamo kalil Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi ŋolawotnjrqom.

7 Niŋgi laŋa babaŋ na tamo naŋgo kumbra tenemtoqnaib. Niŋgi geregere tenemtoqniy. Tamo bei a endegsi marqas, “E Kristus aqa tamo.” Ariya tamo di a olo endegsi poiyem, a Kristus aqa tamo qa marqo deqa iga dego Kristus aqa tamo unum. A degsi poiyem.

8 Tamo Koba a na iga siŋgila egej deqa iga aqa wau ojeqnum. Iga niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa wau ojeqnum. Iga niŋgi ugeugeiŋgwajqa deqa wau ojosaieqnum. E gago wau deqa gago ñam kiñala soqtqai. E degyqai di e jemaibqasai.

9 Ariya niŋgi endegsib are qalaib, “Pol a iga ula egwajqa deqa anjam siŋgila na neŋgreŋyoqnsiq gagoq qariŋyeqnu.” Niŋgi degsib are qalaib.

10 Bole, tamo qudei naŋgi e qa endegsib yomueqnub, “Pol a anjam siŋgila na neŋgreŋyoqnsiq gagoq qariŋyeqnu. Ariya a gago ambleq endi sosiq anjam mergoqnej di a siŋgila saiqoji soqnej. Anjam palontqa wau dego a qaliesai bole sai.”

11 Tamo qudei naŋgi e qa degsib yomueqnub. Deqa tamo deqaji naŋgi endegsi poinjrem. Anjam iga sawa isaq endi sosim neŋgreŋyeqnum qaji di iga nuŋgo ambleq di sosim dauryeqnum.

12 Tamo qudei naŋgi diqoqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Iga naŋgi unub dego sai. Gago kumbra ti naŋgo kumbra ti ombla kerekere sai. Tamo naŋgi di mareqnub, “Gago kumbra bole. Tamo kalil naŋgo kumbra bolesai.” Naŋgi degsib mareqnub. Di kiyaqa? Naŋgi powo tulaŋ saiqoji unub deqa.

13 Iga naŋgi unub dego sai. Iga gago segi ñam soqtoqnqasai. Wau Qotei na egej qaji deqa segi gago ñam soqtoqnqom. Wau bei Qotei na egej qaji agiende. Iga na niŋgi Korin Kristen wauetŋgeqnum.

14 Iga Qotei aqa wau tamo kalil qa namoosim nuŋgoq di wau utru atsim Kristus aqa anjam bole niŋgi merŋgoqnem. Iga tamo qudei naŋgo wau bajiŋosaioqnem.

15 Wau Qotei na egej qaji di segi iga ojqajqa siŋgilaoqnsim gago ñam soqteqnum. Iga tamo qudei naŋgo wau Qotei na egosai qaji deqa gago ñam soqtosaieqnum. Gago are endegsi unu. Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateb qaji di tulaŋ boleoqnimqa gago wau dego nuŋgoq di tulaŋ kobaoqnqas.

16 Kobaoqnimqa iga nuŋgo sawaq dena tigelosim sawa sawa isaq giloqnsim dia Yesus aqa anjam mare mare laqnqom. Tamo qudei naŋgi

nami wauoqneb qaji sawa iga deq gilqasai. Iga naŋgo wau qa gago ñam soqtqasai.

17 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei a ñam bei soqtqa marsimqa a Tamo Koba aqa ñam segi soqteme.”

18 Iga qalie, tamo bei a aqa segi ñam soqtqas di a Tamo Koba aqa ŋamgalaq di ñam saiqoji sqas. Ariya Tamo Koba a na tamo bei aqa ñam soqtetqas di a ñam bole oqas.

11

Tamo qudei naŋgi gisaŋoqnsib Qotei aqa wau tamo buleqnub

1 Niŋgi e odbibqa e olo nanari anjam kiñala merŋgwai. Niŋgi e odbqa kereamqa e odbiy.

2 Aqo Qotei wo gago are koba endegsi unu. Niŋgi Kristus a segi qujai areiyosib aqa sorgomq di soqniy. Tamo bei na aqa duŋge nami sambalaosai qaji di osim tamo qujai yim a na oqas dego kere e niŋgi Kristus aqa baŋq di atem.

3 E amal uge Satan qa are qalsim deqa e niŋgi qa ulaeqnum. A nami Iv gisaŋyonaqa a une atej. Une dena nuŋgo areqalo ugetetŋgimqa niŋgi Kristus a segi qalaqalaiyqa urataib deqa e ulaeqnum.

4 E qalieonum, tamo qudei naŋgi nuŋgoq boqnsib gisaŋgoqnsib Yesus bei qa anjam palontoqnsib merŋgeqnub. Yesus bei deqa iga nami anjam palontosaioqnem. Tamo naŋgi di mondor bei qa dego niŋgi merŋgeqnub. Di gisaŋ mondor. Mondor bei deqa iga nami niŋgi merŋgosaioqnem. Yesus aqa anjam bole iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di dego tamo qudei naŋgi bubulyoqnsib olo anjam bei niŋgi merŋgeqnub. O ijo was niŋgi kiyaqa gisaŋ anjam di quoqnsib bole edegeqnub?

5 Niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, “Tamo naŋgi di Qotei na bole qariŋnjrnaq gagoq beb.” Di sai. Qotei na naŋgi qariŋnjrosai. Niŋgi quiy. Tamo naŋgi di ñam ti unub ariya e dego ñam ti unum. Deqa tamo naŋgi dena e buŋbosai.

6 Bole, e anjam marqajqa medabu gulbeibeqnu. Di uŋgum. E powo qa truquosaieqnum. Kumbra kalil e nuŋgo ambleq di yoqnem qaji dena e ijo powo babteqnam niŋgi unoqneb.

7 Niŋgi qalie, e Qotei aqa anjam bole niŋgi merŋgoqnem bati deqa e nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgosaioqnem. Ijo kumbra dena e ijo segi ñam aguq atoqnem. Di kiyaqa? Nuŋgo ñam olo goge oqwajqa deqa. E kumbra di yoqnem di e une atoqnem e? Sai.

8 E Kristen tamo uŋgasari qure qureq di unub qaji naŋgoq dena silali oqnsim olo nuŋgo ambleq di Qotei aqa wau laŋa ojoqnem. E nuŋgo silali yaiŋgosaioqnem. Ijo kumbra dena e qure qureq di Kristen naŋgo silali bajiŋobuloqnem.

9 Bati e nuŋgo ambleq di iŋgi iŋgi qa truquoqnsimqa e na tamo bei gulbe yosaioqnem. E niŋgi gulbe eŋgwajqa tulaŋ uratoqnem agi bini e degsi unum. Bati bei Kristen was qudei naŋgi Masedonia sawaq dena Korin qureq bosib iŋgi iŋgi qa e aqaryaiboqneb. Gam dena e niŋgi gulbe eŋgwajqa uratoqnem.

10 Kristus aqa anjam bole ijoq di unu deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. E nuŋgo silali yaiŋgwa urateqnum. Ijo kumbra deqa e ijo segi ñam soqteqnum. E degoqnsiy sqai. Akaia sawaq di tamo qudei na e getentbqasai.

11 E niŋgi qalaqalaiŋgosaieqnum deqa e kumbra di yeqnum kiyo? Sai
bole sai. Qotei a qalie, e niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum.
12 E nuŋgo silali yaiŋgwa urateqnum. E degoqnsiy sqai. Tamo qudei
naŋgi nuŋgo ŋamgalaq di iga bul sqa marsibqa naŋgo segi ñam soqteqnub.
Deqa e naŋgi gam getentetnjroqnqai.
13 Tamo naŋgi di Qotei na qariŋnjrosai. Naŋgi Yesus aqa wau tamo
bolesai. Naŋgi gisaŋoqnsib naŋgo segi kumbra uge bulyoqnsib tamo bole
buleqnub. Yeqnab tamo uŋgasari naŋgi na unjroqnsib mareqnub, “Naŋgi
Kristus aqa wau tamo bole.”
14 O ijo was niŋgi naŋgo kumbra di unsib deqa tulaŋ prugaib. Iga qalie,
Satan a dego gisaŋoqnsiqa aqa segi kumbra uge bulyoqnsiqa Qotei aqa
laŋ aŋgro bole suwaŋoq di unub qaji naŋgi buleqnu.
15 Satan a kumbra degyeqnu deqa aqa wau tamo naŋgi dego naŋgo
kumbra uge bulyoqnsib Qotei aqa wau tamo bole buleqnub. Deqa iga
naŋgo kumbra di unsim tulaŋ prugwasai. Mondoŋ Qotei na tamo naŋgi
di naŋgo une deqa kambatnjrsim awai ugedamu enjrqas.

Pol a Qotei aqa wau ojoqnej deqa a gulbe gargekoba itoqnej

16 E olo merŋgwai. Niŋgi e nanari tamo edegaib. Uŋgum, niŋgi e nanari
tamo edegwab di kere. Deqa niŋgi e odbibqa e olo ijo ñam kiñala soqtqai.
17 E Tamo Koba aqa areqalo dauryosim anjam endi marosaieqnum.
E nanari tamo bulosim deqa e anjam endi maroqnsim ijo segi ñam
soqteqnum.
18 Tamo gargekoba naŋgi mandam tamo naŋgo kumbra dauryoqnsib
naŋgo segi ñam soqteqnub. Deqa e dego kumbra di dauryosiy olo ijo ñam
kiñala soqtqai.
19 Niŋgi segi qa mareqnub, “Iga powo koba ti unum.” Ariya niŋgi
kiyaqa olo nanari tamo naŋgi odnjreqnabqa naŋgi nanari anjam niŋgi
merŋgeqnub?
20 Nuŋgo kumbra agiende. Tamo bei na niŋgi a laŋa kaŋgalyqajqa
merŋgimqa kiyo, nuŋgo iŋgi iŋgi saitimqa kiyo, nuŋgo iŋgi iŋgi gisaŋ na
yaiŋgimqa kiyo, aqa segi ñam soqtimqa kiyo, nuŋgo ula poŋgimqa kiyo
niŋgi a odyqab.
21 O ijo was, iga tamo naŋgi di bul sai. Iga siŋgila saiqoji unum deqa iga
na gulbe deqaji niŋgi eŋgwa keresai. E deqa jemaibqas e? Sai.

Tamo naŋgi di naŋgo segi ñam soqtqajqa ulaosaieqnub. Deqa e kamba
dego ijo segi ñam soqtqai. O ijo was, e nanari tamo bulosiy deqa anjam
endegsi merŋgwai.
22 Tamo naŋgi di mareqnub, “Iga Hibru tamo.” Ariya e dego Hibru
tamo. Naŋgi mareqnub, “Iga Israel tamo.” E dego Israel tamo. Naŋgi
mareqnub, “Iga Abraham aqa moma tiŋtiŋ.” E dego Abraham aqa moma
tiŋtiŋ.
23 Naŋgi mareqnub, “Iga Kristus aqa wau tamo.” O ijo was, e nanari
tamo bulosiy endegsi marqai, e dego Kristus aqa wau tamo. Agi e na
tamo naŋgi di tulaŋ buŋnjrsimqa ŋes na ti jaqatiŋ na ti Kristus aqa wau
ojeqnum. Bati gargekoba jeu tamo naŋgi na e tonto talq di waiboqneb.
Osib e lubogargekobatoqneb. Bati gargekoba e moiqa jojomoqnem.
24 Bati 5 Juda naŋgi na e kumbaiŋbo gargekobatoqneb. Sisiyeb 39.
25 Bati qalub naŋgi bu toqoŋ na e luboqneb. Bati qujai naŋgi na e
moiyotbqa marsib meniŋ na luboqneb. Bati qalub e qobuŋ na gileqnam

qobuŋ a padalej. Qobuŋ a padalonaq qolo ti qanam ti e yuwalq di otosi laqnem.

26 Bati gargekoba e sawa isaq siŋga na walweloqnem. Yeqnam ya koba doqnsiqa ya na e padaltbqa jojomoqnej. E gamq di walweleqnamqa bajiŋ tamo naŋgi gam getentoqnsibqa e lubqa laqneb. Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti dego e lubqa laqneb. Qure qureq di, wadau sawaq di, yuwalq di dego e padalqa jojomoqnem. Gisaŋ Kristen naŋgi na dego e ugeugeibqa laqneb.

27 E ŋes na ti jaqatiŋ na ti waukobaoqnem. Qolo gargekoba e waukobaoqnsim ŋeiosaioqnem. E mam ti laqnem. E ya qarboqnej. Bati gargekoba e iŋgi saiqoji soqnem. Bati gargekoba e yorbeqnaqa e ijo jejamu kabutqajqa gara saiqoji soqnem.

28 Ariya bini gulbe qudei dego ijoq di branteqnub. Gulbe kobaquja bei agiende. E bati gaigai Kristen tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi qa are koba qaleqnum. Naŋgi bole unub kiyo sai kiyo deqa e naŋgi qa tulaŋ are koba qaleqnum.

29 Deqa Kristen was bei aqa siŋgila saiamqa e was deqa are koba qalsiy e dego siŋgila saibqas. Iŋgi bei na Kristen was bei a uneq waiyimqa e was deqa are koba qalsiy are ugeibqas.

30 O ijo was, gam bei saibqo deqa e ijo segi ñam soqtqai. Gulbe bei bei ijoq beqnu deqa niŋgi poiŋgeqnu, e siŋgila saiqoji unum. E deqa qujai ijo ñam soqtqai. E ijo kumbra bei qa ijo ñam soqtqasai.

31 Tamo Koba Yesus aqa Abu Qotei a qalie, e anjam bole mareqnum. E gisaŋosaieqnum. Deqa iga bati gaigai Qotei biŋiyoqnqom.

32 Damaskus qureq di Mandor Aretas a na qure taqato qaji tamo minjnaqa a qoto tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa naŋgi qure aqa siraŋme kalil taqatoqneb. Di kiyaqa? E ulaŋqa laqnitqa naŋgi na e ojsib tonto talq di waibqajqa deqa.

33 Ariya Kristen was qudei naŋgi na e aqaryaibosib gumbaq di jigsib qure aqa jeŋ gogetosib sil na gumba tontosib jeŋ aqa siraŋme kiñalaq dena e ura uratbonab jeŋ oqeq aiyem. Aisim qure taqato qaji tamo aqa baŋq dena ulaŋem.

12

Qotei na ŋeiobilqei Pol osoryej

1 E gam bei saibqo deqa e olo ijo ñam soqtqai. Bole, e ijo ñam soqtqai kumbra dena e aqaryaibqa keresai. Di uŋgum. Tamo Koba a na ŋeiobilqei bei e nami osorbej deqa niŋgi saiŋgit quiy.

2 Ŋeiobilqei agiende. Wausau 14 koboej endi Qotei na Kristus aqa tamo bei osi oqsiqa torei laŋ qureq oqej. Laŋ qure di tulaŋ goge koba. Tamo oqej qaji di e qalie. Tamo di agi e segi. A jejamu qorbi oqej kiyo aqa jejamu uratosiq oqej kiyo di e qaliesai. Qotei a segi qalie.

3-4 E qalieonum, Qotei na tamo di osi oqsiqa laŋ qureq oqej. A jejamu qorbi oqej kiyo aqa jejamu uratosiq oqej kiyo di e qaliesai. Qotei a segi qalie. A laŋ qureq oqsiq dia anjam bei quej. Anjam di aqa damu tamo bei na ubtosim marqa keresai. Anjam di marqajqa getento koba.

5 E tamo di aqa ñam soqtqai. E ijo segi ñam soqtqasai. E siŋgila saiqoji unum deqa qujai e ijo ñam soqtqai. E ijo kumbra bei qa ijo ñam soqtqasai.

6 E ijo segi ñam soqtqai di e nanari tamo sqasai. Di kiyaqa? E anjam bole marqai. E gisaŋqasai. Ariya e ijo segi ñam soqtqa uratonum. Tamo

qudei naŋgi ijo kumbra qa ti ijo anjam qa ti are qalsib ijo ñam soqtetbqab di kere. Naŋgi ijo ñam laŋa soqtetbaib.

Qotei a gulbe qariŋyonaq Pol aqa jejamuq aiyej

7 Qotei a ŋeiobilqei tulaŋ boledamu e osorbonaq unem. Ariya e di unsiy olo diqaim deqa Qotei na gulbe uge sil luwit bul qariŋyonaq ijo jejamuq aiyej. Gulbe di Satan na ojsiqa dena e ugeugeibeqnu.

8 Deqa e siŋgila na Qotei pailyoqalubtem, “O Abu, ni na gulbe di olo taqal atetbime.”

9 Onaqa Qotei a saidosiq endegsi merbej, “Ni siŋgila saiqoji unum deqa e ni olo siŋgilatmoqnqai. Osiy ni qa are boleiboqnqas. Dena ni keretmqas.” Qotei na e degsi merbej deqa e siŋgila saiqoji unum di uŋgum. E olo areboleboleiboqnqas. Yim Kristus aqa siŋgila ijoq di sqas.

10 E Kristus aqa ñam qa siŋgila saiqoji sqai kiyo, tamo qudei na e misiliŋboqnqab kiyo, e gulbe oqnqai kiyo, jeu tamo naŋgi na e ugeugeiboqnqab kiyo, e waukobaoqnqai kiyo di uŋgum. E deqa areboleboleiboqnqas. Di kiyaqa? E siŋgila saiqoji sqai bati di e Kristus aqa siŋgila ti sqai.

Korin Kristen naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateb qaji di Pol na olo siŋgilatetnjrej

11 Anjam e mareqnum qaji endi nanari anjam. Niŋgi segi na ijo are tigeltetbeqnub deqa e nanari anjam endi mareqnum. Niŋgi ijo kumbra bole ubtosaieqnub deqa e segi kamba ijo kumbra bole ubteqnum. Bole, e ñam saiqoji. Ariya kiyaqa niŋgi na olo tamo qudei naŋgo ñam soqtoqnsib mareqnub, “Tamo naŋgi di Qotei aqa anjam maro tamo bolequja”? O ijo was niŋgi quiy. Tamo naŋgi dena e buŋbosai.

12 Agi e nuŋgo ambleq di sosim maŋwa gargekoba babtoqnem dena niŋgi endegsib qalieeb, Qotei na e qariŋbej. E siŋgila na tigeloqnsim gulbe qoboiyoqnsim maŋwa ti wau siŋgila ti gargekoba nuŋgo ambleq di babtoqnem. Kumbra dena niŋgi osorŋgoqnej, e Qotei aqa wau tamo bole.

13 Kumbra kalil e qure qureq di Kristen naŋgo ambleq di yeqnum qaji di e nuŋgo ambleq di dego yoqnem. Ariya kumbra qujai e nuŋgo ambleq di yosai. E niŋgi gulbe eŋgwa uratosim deqa e nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgosaioqnem. Di e une yoqnem e? Sai. Niŋgi e une yoqnem edegosib ijo une di olo kobotetbiy.

14 E nami nuŋgoq boaiyeltem. Ariya bini e olo nuŋgoq bqajqa are qaleqnum. E nuŋgoq bqai di e niŋgi gulbe eŋgwasai. E nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgwajqa are qalosaieqnum. E niŋgi segi eleŋqajqa are qaleqnum. Niŋgi qalie, aŋgro kiñilala naŋgi na naŋgo ai abu naŋgi silali qa aqaryainjrosaieqnub. Ai abu naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi silali qa aqaryainjreqnub.

15 E niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum deqa e ijo iŋgi iŋgi ti ijo jejamu ti niŋgi torei eŋgwajqa areboleboleibeqnu. Ariya kiyaqa niŋgi kamba olo e kiñala segi qalaqalaibeqnub?

16 Niŋgi qudei e qa endegsib mareqnub, “Bole, Pol a gago silali iŋgi iŋgi boleq di yaigosaioqnej. Ariya a na iga walawalaigoqnsiq gago silali iŋgi iŋgi gisaŋ na yaigoqnej.”

17 O ijo was, e nami Kristen was qudei naŋgi qariŋnjrnam nuŋgoq aiyeb. Aisib niŋgi gisaŋgeb e? Osib nuŋgo silali iŋgi iŋgi laŋa yaiŋgosib olo bosib e ebeb e? Sai.

18 E na Taitus minjnam a nuŋgoq aiyej. E Kristen was bei dego qariŋyonam a Taitus dauryosiq ombla na aiyeb. Aisib Taitus a niŋgi

gisaŋgosiq nuŋgo silali iŋgi iŋgi qudei bajiŋej e? Sai. Aqo Taitus wo areqalo qujai ti sosim gam qujai dauryosim kumbra bole segi yoqnem.

19 Niŋgi ijo anjam kalil endi sisiyosib endegsib are qalaib, “Pol a segi une saiqoji degsi iga mergwa osiqa anjam neŋgreŋyej.” Di sai. O ijo was bole, anjam kalil e neŋgreŋyonum qaji endi niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa neŋgreŋyonum. E Kristus aqa tamo unum deqa e Qotei aqa ŋamgalaq di anjam endi neŋgreŋyonum.

20 E niŋgi qa ulaeqnum. E nuŋgoq bosiy nuŋgo kumbra unsiy e arebole-boleibqas kiyo sai kiyo? Niŋgi dego ijo kumbra unsib areboleboleiŋgwas kiyo sai kiyo? E deqa ulaeqnum. E nuŋgoq bosiy nuŋgo kumbra endi unqai kiyo? Niŋgi anjam na qoteqnub. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa are ugeiŋgeqnu. Niŋgi minjiŋ oqeqnu. Niŋgi pupoeleŋeqnub. Niŋgi nuŋgo Kristen was qudei naŋgi misiliŋnjreqnub. Niŋgi yomueqnub. Niŋgi diqeqnub. Niŋgi Qotei aqa wau ugeugeiyeqnub. E nuŋgoq bosiy nuŋgo kumbra di unqai kiyo?

21 E bosiy nuŋgo ambleq di tamo gargekoba nami une yoqneb qaji naŋgi are bulyosai degsi unqai kiyo? Degsi unqai di ijo Qotei na nuŋgo ŋamgalaq di e olo jemai ebqas. Tamo naŋgi di nami une endeqaji yoqneb. Naŋgi kumbra uge jigat yoqneb. Naŋgi sambala kumbra yoqneb. Naŋgi kumbra uge yqajqa are prugnjroqnej. E nuŋgoq bosiy tamo naŋgi di naŋgo une qoreiyosai degsi unqai di e naŋgi qa are gulbeibqas. E deqa ulaeqnum.

13

Pol a Korin Kristen naŋgoq olo bqajqa are qaleqnu

1 E nami nuŋgoq boaiyeltem. Ariya bini e olo nuŋgoq bqajqa are qaleqnum. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei a une atimqa tamo aiyel kiyo tamo qalub kiyo naŋgi aqa une unsib babtibqa iga qusim marqom, ‘Bole, tamo di a une yqo.’ ”

2 E nami nuŋgoq bosim niŋgi uratŋgosim bati bei e olo nuŋgoq bosim niŋgi endegsi merŋgem, “E bunuqna nuŋgoq olo bosiy tamo une ateqnub qaji naŋgi ŋolawotnjrqai.” Ariya bini e sawa isaq endi sosim anjam di niŋgi ti tamo nami une atoqneb qaji naŋgi ti olo merŋgeqnum.

3 Niŋgi qalieqajqa, Kristus a ijo medabu na anjam mareqnu kiyo sai kiyo. E nuŋgoq bosiy tamo naŋgi une ateqnub qaji naŋgi di ŋolawotnjrit niŋgi unsib qalieqab, bole, Kristus a ijo medabu na anjam mareqnu. Niŋgi quiy. Kristus a siŋgila saiqoji sosim niŋgi tingitŋgwasai. A na aqa siŋgila kobaquja niŋgi osorŋgwas.

4 Bole, Kristus a ŋamburbasq di gaiŋesoqnej bati deqa a siŋgila saiqoji soqnej. Ariya a olo Qotei aqa siŋgila osiq deqa bini a ŋambile unu. Iga Kristus beteryejunum deqa iga dego siŋgila saiqoji unum. Ariya iga Qotei aqa siŋgila osim Kristus ombla ŋambile sqom. Iga nuŋgoq bosim siŋgila di niŋgi osorŋgwom.

5 Niŋgi nuŋgo segi segi so tenemtoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub kiyo sai kiyo di qalieqab. Yesus Kristus a nuŋgo are miligiq di unu di niŋgi poiŋgosai kiyo? A nuŋgo are miligiq di sqasai di niŋgi endegsib qalieqab, niŋgi aqa tamo bolesai.

6 Ariya niŋgi iga qa endegsi poiŋgem, iga Kristus aqa wau tamo bole unum.

7 Iga niŋgi qa endegsim pailyeqnum, “O Abu, ni na Korin Kristen naŋgi
aqaryainjrimqa naŋgi kumbra uge kalil uratoqnsib kumbra bole bole
yoqnqab.” O ijo was, iga wau bole yeqnum niŋgi di qalieqajqa deqa iga
pailyosaieqnum. Niŋgi iga wau tamo bolesai edegwab di uŋgum.
8 Niŋgi qalie, iga Qotei aqa anjam ugetqa keresai. Iga Qotei aqa anjam
siŋgilatqajqa waueqnum.
9 Deqa iga siŋgila saiqoji soqnim niŋgi siŋgila ti sqab di iga arebole-
boleigwas. Iga gaigai niŋgi qa endegsim pailyeqnum, “O Abu, ni na Korin
Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi torei kere na sqab.”
10 Tamo Koba a na e giltbej deqa e aqa wau taqateqnum. E nuŋgoq
bosiy ŋiriŋ anjam na nuŋgo kumbra tingitetŋgwa uratonum. Deqa e isaq
endi sosim anjam endi neŋgreŋyonum. E niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa Tamo
Koba a na e wau ebej. E niŋgi ugetŋgwajqa sai.

Pol a anjam getentosiq Kristen naŋgi kaiyeinjrej

11 Ariya ijo was, e ijo anjam getentqai. Niŋgi areboleboleiŋgoqnem.
Niŋgi kumbra bole kalil qa kere na sqajqa siŋgilaoqniy. Niŋgi ijo anjam
quoqnsib dauryoqniy. Niŋgi kalil areqalo qujaitosib soqniy. Yim Qotei a
niŋgi ti sqas. Agi a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. A are lawo qa utru.
12 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjriy. Kum-
bra di agi Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi yeqnub. Qotei aqa tamo
uŋgasari kalil qure endia unub qaji naŋgi na niŋgi kaiyeiŋgonub.
13 Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyeme. Qotei na
niŋgi qalaqalaiŋgeme. Mondor Bole na niŋgi kalil aqaryaiŋgimqa niŋgi a
beteryosib koba na are qujaitosib soqniy. Bole.

GALESIA

1 E Pol. Yesus Kristus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Mandam tamo bei na e qariŋbosai. Tamo bei na e giltbosai dego.
Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi segi aiyel na e giltbeb. Yesus agi
Qotei na subq na tigeltej.
2 Kristen was kalil e koba na endi unum qaji naŋgi e ti anjam endi
nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Galesia sawaq di loueqnub qaji.
3 Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel niŋgi qa are
boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.
4 Yesus a gago Abu Qotei aqa areqalo dauryosiq deqa a gago une
kobotqa marsiqa aqa segi ŋambile uratosiq moiyej. A na iga eleŋamqa iga
mandam qa kumbra uge uge kalil uratqa marsiq iga qa moiyej.
5 Deqa iga Qotei aqa ñam bati gaigai soqtoqnqom. Bole.

Yesus aqa anjam bole qujai segi unu

6 Kristus a niŋgi qa are boleiyej deqa Qotei na niŋgi aqa segi tamo
uŋgasari sqajqa osiq metŋgej. Ariya kiyaqa niŋgi olo urur Qotei qor-
eiyosib Yesus aqa anjam bole dauryqa uratosib anjam bei dauryeqnub?
E nuŋgo kumbra deqa qusim tulaŋ prugugetem.
7 Niŋgi qalie, Yesus aqa anjam bole bei saiqoji. Ariya tamo qudei naŋgi
nuŋgo areqalo niñaqyetŋgwajqa wauoqnsib Kristus aqa anjam bole olo
bubulyeqnub.
8 Deqa niŋgi quiy. Iga na kiyo laŋ aŋgro bei na kiyo Yesus aqa anjam
bole iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di olo bubulyosim anjam bei
merŋgwom di Qotei na iga ojsim ŋamyuwoq di breigeme.
9 Od, tamo bei na Yesus aqa anjam bole iga nami niŋgi merŋgoqnem
qaji di olo bubulyosim anjam bei merŋgwas di Qotei na a ojsim ŋamyuwoq
waiyeme.
10 Niŋgi kiyersib are qalonub? Mandam tamo naŋgi e qa arearetnjrqa-
jqa kiyo Qotei a e qa arearetqajqa kiyo deqa e waueqnum? Niŋgi quiy.
Mandam tamo naŋgi e qa arearetnjrqajqa deqa e waueqnum qamu e
Kristus aqa wau tamo bolesai qamu.

Qotei a segi na Pol giltej

11 O ijo was kalil, e bole merŋgonum. Yesus aqa anjam bole e nami niŋgi
merŋgoqnem qaji di tamo bei na babtosai.
12 Anjam bole di e tamo bei aqa medabuq na osai. Tamo bei na e
osorbosai dego. Yesus Kristus a segi na anjam bole di babtosiq osorbej.
13 Niŋgi qalie, e nami Juda naŋgo kumbra siŋgila na dauryoqnsimqa
Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnem. Osim e naŋgi torei
padaltnjrqajqa siŋgila na wauoqnem.
14 E ijo moma naŋgo kumbra kalil dauryqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem. Ijo
kumbra dena e na Juda tamo gargekoba e ombla louoqnem qaji naŋgi
buŋnjroqnem.
15 Ariya e ŋambabosaisonamqa Qotei a e giltbosiqa e qa are boleiyosiq
metbej.
16 Osiqa bati a segi atej qaji di brantonaqa a na aqa Ŋiri Yesus e
osorbosiq merbej, “Ni na Yesus aqa anjam bole osi giloqnsim tamo

uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgi minjre minjre laqne." Ariya bati di e na tamo qudei naŋgi Yesus qa anjam bei nenemnjrosaioqnem.

17 E Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi unjrqajqa Jerusalem aiyosai dego. Tamo naŋgi di namoqna Yesus aqa wau ojoqneb. E bunuqna aqa wau ojem. Ariya e naŋgi unjrosai. E Arebia sawaq aisim di soqnem. Sosim bunuqna e olo puluosim Damaskus qureq gilem.

18 Wausau qalub koboonaqa e Pita segi unqajqa Jerusalem aiyem. Aisim bati 15 Pita ombla soqnem.

19 E Jerusalem di soqnem bati di e Yesus aqa anjam maro tamo bei unosai. E Tamo Koba Yesus aqa was Jems a segi unem.

20 Ijo anjam e neŋgreŋyonum qaji endi anjam bole. E Qotei aqa ŋamgalaq di anjam bole segi neŋgreŋyonum. E gisaŋosai.

21 Ariya bunuqna e Jerusalem olo uratosim Siria sawa ti Silisia sawa ti deq gilsim di laqnem.

22 Bati deqa Kristus aqa tamo uŋgasari Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ijo ulatamu poinjrosaisoqnej.

23 Naŋgi e qa laŋa endegsib quoqneb, "Pol a nami iga padaltgwa laqnej. Ariya bini a olo Yesus aqa anjam bole a nami ugeugeiyqa wauoqnej qaji di palontoqnsiq laqnu."

24 Naŋgi e qa degsib quoqnsib tulaŋ areboleboleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqneb.

2

Kristen gate naŋgi Pol ombla areqalo qujai

1 Wausau 14 koboonaqa e olo Jerusalem aiyem. E Barnabas ombla aiyoqnsim Taitus dego osi aiyem.

2 Qotei a segi na merbej deqa e Jerusalem aiyem. E Jerusalem aisim di sosimqa e tamo laŋaj naŋgi koba na qairosaioqnem. E Kristen gate naŋgi segi koba na qairoqnem. Yesus aqa anjam bole e sawa bei beiq di palontoqnem qaji di e na ubtosim minjroqnem. E tamo laŋaj bei minjosai. Di kiyaqa? Yesus aqa wau e nami yoqnsim agi bini yeqnum qaji di uloŋo uge.

3 Taitus a Grik tamo. Ariya a e ombla Jerusalem di sonamqa Kristen gate naŋgi e endegsib merbosai, "Ni na Taitus osim muluŋ waiy." Degsib merbosai.

4 Bole, Kristen tamo qudei naŋgi uli na gago koro miligiq aiyeb. Naŋgi Kristen tamo bolesai. Naŋgi gisaŋ tamo. Iga nami kaŋgal tamo bulosim dal anjam aqa sorgomq di sonamqa Kristus Yesus na iga eleŋej deqa bini dal anjam na iga olo taqatgosai. Ariya gisaŋ tamo naŋgi dena gago kumbra di lumu na tenemtqa marsibqa gago koro miligiq aiyeb. Naŋgo are koba endegsi soqnej. Naŋgi na iga olo dal anjam aqa sorgomq di atibqa dal anjam na iga taqatgim iga kaŋgal tamo bulqom. Naŋgo are koba degsi soqnej deqa naŋgi gago koro miligiq aiyeb.

5 Aisib mergeb, "Niŋgi Taitus muluŋ waiyiy." Onaqa iga naŋgo anjam di quetnjrosai. Naŋgi Yesus aqa anjam bole olo bubulyaib deqa iga na naŋgi saidnjrem. Di kiyaqa? Yesus aqa anjam bole di nuŋgoq di gaigai sqajqa deqa.

6 Ijo areqalo agiende. Kristen gate naŋgi ñam ti unub di laŋa. Qotei a tamo naŋgo ñam qa are qalosaieqnu. E na Kristen gate naŋgi ijo wau

qa sainjrnamqa naŋgi qusib mareb, “Di kere.” Naŋgi olo anjam bei totoryosib e merbosai.

7 Pita aqa wau agiende. A na muluŋ uno qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnu. Qotei a wau di Pita yej. E dego wau ti. Ijo wau agi e na muluŋ unosai qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnum. Qotei a wau di e ebej. Kristen gate naŋgi degsib qalieeb deqa naŋgi olo anjam bei totoryosib e merbosai.

8 Od, Qotei na Pita siŋgila yej deqa a muluŋ uno qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnu. Dego kere Qotei na e siŋgila ebej deqa e sawa bei bei qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnum.

9 Tamo uŋgasari kalil naŋgi mareqnub, “Jems na Pita na Jon na naŋgi qalub Kristen gate unub.” Ariya naŋgi qalub qalie, Qotei a e qa dego are boleiyosiq Yesus aqa wau ebej. Degsib qalieosib deqa naŋgi na aqo Barnabas wo gago baŋ ojsib mergeb, “Niŋgi gago Kristen was bole.” Osib naŋgi aqo aiyel ti are qujaitosib anjam endegsib keretosib mergeb, “Niŋgi Barnabas wo sawa bei beiq di Qotei aqa wau yoqniy. Iga muluŋ uno qaji naŋgo ambleq di wauoqnqom.”

10 Osib naŋgi anjam qujai segi aqo aiyel endegsib mergeb, “Gago ambleq endi Kristen qudei naŋgi iŋgi iŋgi tulaŋ saiqoji unub. Deqa niŋgi naŋgi qa are walŋgaiq. Niŋgi naŋgi aqaryainjroqniy.” Onaqa iga naŋgi odnjrem. Nami iga tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi aqaryainjrqajqa are koba soqnej agi bini degsim unum.

Pol a Pita aqa kumbra uge babtej

11 Ariya bunuqna Pita a Antiok qureq bonaqa e aqa ulatamuq di a ŋiriŋtem. Di kiyaqa? A kumbra uge yej deqa.

12 Aqa kumbra uge agiende. Nami a sawa bei bei qaji naŋgi koba na iŋgi uyoqneb. Onaqa bati bei Jems a na Juda Kristen qudei muluŋ unqajqa tulaŋ siŋgilaoqneb qaji naŋgi qariŋnjrnaqa Antiok bonabqa Pita a naŋgi qa ulaosiq olo sawa bei bei qaji naŋgi di tututnjrej. Aqa kumbra uge agide.

13 Juda Kristen qudei naŋgi dego Pita beteryosib gisaŋ kumbra di yeb. Yonabqa bunuqna Barnabas a dego naŋgi daurnjrsiqa naŋgo gisaŋ kumbra di yej.

14 Naŋgi Yesus aqa anjam bole degsib ugetonabqa e unsimqa naŋgo ŋamgalaq di Pita endegsi minjem, “Ni Juda tamo. Ariya ni Juda naŋgo kumbra dauryqa uratosim sawa bei bei qaji naŋgi bulosim naŋgo kumbra dauryeqnum. Di ni kere degyeqnum. Ariya kiyaqa ni olo sawa bei bei qaji naŋgi minjreqnum, ‘Niŋgi Juda naŋgo kumbra dauryiy’?”

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai iga tamo bole une saiqoji sqom

15 Bole, iga Juda. Di gago leŋ tiŋtiŋ. Iga sawa bei bei qaji sai. Agi sawa bei bei qaji naŋgi uneq di laqnub. Iga tamo deqaji sai.

16 Ariya iga qalieonum, tamo naŋgi Moses aqa dal anjam dauryqab gam dena naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai. Tamo naŋgi Kristus Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab gam dena qujai Qotei na naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrqas. Iga dego Kristus Yesus qa gago areqalo siŋgilatem deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Iga dal anjam dauryem gam dena sai. Tamo a dal anjam dauryqas gam dena a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai.

17 Od, iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatem gam dena Qotei na iga
tamo bole une saiqoji qa mergej. Iga degyem bati di iga sawa bei bei
qaji naŋgi bulosim iga dego une tamo brantobulem. Deqa iga endegsi
marqom kiyo, “Kristus na iga uneq breigej”? O ijo was, iga degsi
marqasai bole sai.
18 E dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosiy ariya bunuqna e puluosiy
dal anjam aqa sorgomq di olo sqai di ijo kumbra dena e une tamo
brantqai.
19 Dal anjam na e moiyo gamq di waibosiq moiyotbej deqa bini e olo
Qotei ombla ŋambile unum. E Kristus ombla ŋamburbasq di gaiŋobulem.
20 Osim e olo ŋambile bunuj em. Ŋambile di ijo segi ŋambile sai. Kristus
a segi ijo are miligiq di ŋambile unu. Deqa bini kumbra kalil e mandamq
endi yeqnum qaji di e Qotei aqa Ŋiri qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim yeqnum.
Agi Qotei aqa Ŋiri na e tulaŋ qalaqalaibosiq aqa segi ŋambile uratosiq e qa
moiyej.
21 Qotei a iga qa are boleiyej aqa kumbra di e na ugeugeiyqasai. Iga
Moses aqa dal anjam dauryqom gam dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo
bole une saiqoji so qamu Kristus a laŋa moiyej qamu.

3

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqajqa anjam

1 O Galesia tamo uŋgasari, niŋgi tulaŋ nanari. Iga nami niŋgi Yesus
Kristus osorŋgonam niŋgi a ŋamburbasq di gaiŋesonaq unobuleb. Ariya
tamo yai na nuŋgo areqalo olo niñaqyetŋgej deqa niŋgi Yesus aqa anjam
olo urateqnub?
2 Ijo nenem qujai agiende. Niŋgi gam kiye na Qotei aqa Mondor eb?
Niŋgi dal anjam dauryeb gam dena niŋgi Mondor eb kiyo niŋgi Yesus aqa
anjam bole qusib a qa nuŋgo areqalo siŋgilateb gam dena niŋgi Mondor
eb kiyo?
3 Niŋgi nanarionub e? Niŋgi nami are bulyosib bati deqa niŋgi Yesus
dauryqa utru atsib Mondor aqa siŋgila na walweloqneb. Ariya bini
kiyaqa niŋgi olo nuŋgo segi siŋgila na Yesus dauryqa marsib walwele-
qnub?
4 Gulbe niŋgi nami qoboiyoqneb qaji di niŋgi laŋa qoboiyoqneb e? E
are qalonum, niŋgi laŋa qoboiyosai.
5 Qotei na aqa Mondor niŋgi eŋgoqnsiq nuŋgo ambleq di maŋwa kokba
babteleŋeqnu. A kiyaqa degyeqnu? Niŋgi dal anjam dauryeqnub a deqa
osiq degyeqnu e? Sai. Niŋgi Yesus aqa anjam bole qusib a qa nuŋgo
areqalo siŋgilateb a deqa osiq degyeqnu.
6 Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Abraham a
Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej gam dena Qotei na a tamo bole une saiqoji
qa minjej.”
7 Deqa ijo was, niŋgi endegsi poiŋgem, tamo naŋgi Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi segi Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ unub.
8 Nami Qotei a endegsi qalieej, “Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi Yesus
aqa anjam bole qusib naŋgo areqaloq di siŋgilatib gam dena e na naŋgi
tamo bole une saiqoji qa minjrqai.” Qotei a nami degsi qalieosiq deqa a
Yesus aqa anjam bole di ubtosiq Abraham minjej. A endegsi minjej, “O
Abraham, ino moma naŋgoq dena tamo bei brantim aqa wau na e sawa
bei bei qaji naŋgi boletnjrqai.” O ijo was, anjam di agi neŋgreŋq di unu.

9 Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei na tamo uŋgasari
kalil Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi Abraham a ti bolet-
njrqas.
10 Tamo qudei naŋgi endegsib are qaleqnub, “Iga dal anjam dauryqom
gam dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom.” O ijo
was, tamo naŋgi di Qotei na minjrqas, “Niŋgi tamo uge.” Osim naŋgi
padaltnjrqas. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo naŋgi Qotei aqa dal anjam mutu kalil torei dauryekritqasai di a
na minjrqas, ‘Niŋgi tamo uge.’ Osim naŋgi padaltnjrqas.”
11 Qotei aqa anjam bei dego endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgi
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di a na naŋgi tamo bole une saiqoji
qa minjrqas. Yim naŋgi ŋambile gaigai sqab.” Deqa iga qalieonum,
tamo naŋgi dal anjam dauryqab gam dena Qotei na naŋgi tamo bole une
saiqoji qa minjrqasai.
12 Dal anjam dauryqajqa ti Qotei qa gago areqalo siŋgilatqajqa ti di
ombla kerekere sai. Naŋgi utru segi segi. Agi Qotei aqa anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo a dal anjam mutu kalil torei
dauryekritqas di a ŋambile sqas.”
13 Dal anjam a marqo, iga dal anjam mutu kalil torei dauryekritqasai
di Qotei na iga tamo uge qa mergsim padaltgwas. Kristus a deqa are
qalsiqa iga aqaryaigwa marsiqa gago padalo sawa osiqa a segi Qotei aqa
ŋamgalaq di tamo uge bulosiqa iga qa padalej. Agi Qotei aqa anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo kalil ŋamtaŋ goge di gaiŋejunub
qaji naŋgi Qotei na tamo uge qa minjroqnsiq padaltnjreqnu.”
14 Kristus Yesus na iga degsi aqaryaigej deqa aqa wau na Qotei a sawa
bei bei qaji naŋgi Abraham a ti boletnjrqas. Iga Yesus qa gago areqalo
siŋgilatqom gam dena iga Qotei aqa Mondor oqom. Mondor di Qotei a
nami iga egwa marej.

Qotei aqa anjam nami marej qaji di dal anjam na taqal waiyqa keresai

15 O ijo was kalil, e na mandam tamo naŋgo kumbra qa niŋgi endegsi
merŋgwai. Tamo bei a moiyosaisosimqa a na aqa ñoro kalil aqa aŋgro
naŋgo baŋq di uratqa marsim a anjam bei neŋgreŋyosim siŋgilatqas. Deqa
bunuqna a moiyim aqa aŋgro naŋgi aqa ñoro di oqab. Aqa anjam
neŋgreŋyej qaji di tamo bei na olo taqal atqa keresai. Osim olo anjam
bei dego totoryosim neŋgreŋyqa keresai.
16 Dego kere iŋgi bole bole Qotei na mondoŋ iga egwas qaji di a
ubtosiqa Abraham aqa moma bei wo minjrej. A Abraham aqa moma
gargekoba naŋgi minjrosai. A aqa moma qujai segi minjej. Anjam di
neŋgreŋq di unu. Aqa moma qujai di agi Kristus.
17 O ijo was, e niŋgi degsi merŋgonum di aqa utru agiende. Qotei a nami
Abraham ombla anjam qoseb. Onaqa wausau 430 koboonaqa dal anjam
brantej. Dal anjam dena Qotei aqa anjam Abraham ombla qoseb qaji di
taqal waiyqa keresai. Qotei na iŋgi bole bole iga laŋa egwa marej awai
saiqoji. Osiqa anjam di siŋgilatej. Anjam di dal anjam na gentqa keresai.
18 Iga dal anjam dauryqom gam dena iga iŋgi bole bole di onum qamu
Qotei na iŋgi di iga laŋa egwa keresai qamu. Iga qalieonum, Qotei a iŋgi
bole bole di iga laŋa egwajqa are qalsiq Abraham ombla anjam qoseb.
19 Deqa bunuqna Qotei a kiyaqa olo dal anjam atej? E ubtosiy marqai.
A gago une boleq atqa osiqa dal anjam atej. A endegsi are qalej. Dal
anjam a soqnim bunuqna Abraham aqa moma qujai di a bqas. Moses

a Israel naŋgi Qotei ti naŋgo ambleq di tigelesosiqa yeba waiyonaqa laŋ aŋgro naŋgi na dal anjam di Moses yonabqa a na kamba Israel naŋgi enjrej.

20 Amble qaji tamo a na tamo qujai segi aqa anjam gereiyetqa keresai. A tamo aiyel kiyo tamo qalub kiyo naŋgo ambleq di tigelesosim yeba waiyosim naŋgo anjam gereiyetnjrqas. Ariya Qotei a segi qujai unu. Deqa a anjam bei siŋgilatimqa tamo qudei na olo aqa anjam di gentqa keresai.

Dal anjam a gago abu bul sosiqa iga Kristus aqa areq joqsiq gilej

21 E endegsi marqai kiyo? Dal anjam ti iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji de ti ombla jeu atoqnsib unub. E degsi marqasai bole sai. Dal anjam mutu bei na iga ŋambile egwa kere qamu iga dal anjam dauryqom gam dena iga tamo bole une saiqoji so qamu.

22 Ariya degsi sosai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo uŋgasari kalil naŋgo une na naŋgi tonto talq di breinjrobuleqnu.” O ijo was, anjam degsib neŋgreŋyeb deqa iga Yesus Kristus qa gago areqalo siŋgilatem gam dena iga iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di oqom.

23 Nami iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqa bati brantosaisonaqa dal anjam na iga taqatgesoqnej. Sonaq sonaq ariya bunuqna iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqa bati agi brantej.

24 Dal anjam a gago abu bul sosiqa iga Kristus aqa areq joqsiq gilej. Gilnaqa iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatem. Deqa bini iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unum.

25 Iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatqa bati brantej deqa iga olo dal anjam aqa sorgomq di sqasai. Dal anjam a olo gago abu bul sqasai dego.

Tamo a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatqas
gam dena a Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ sqas

26 Niŋgi kalil Kristus Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub.

27 Niŋgi kalil yanso osib Kristus beteryejunub deqa niŋgi Kristus a gara bul jigsib unub.

28 Deqa niŋgi endegsib maraib, “E Juda qaji” o “E Grik tamo” o “E kaŋgal tamo” o “E kaŋgal tamo sai” o “E tamo” o “E uŋa.” Niŋgi degsib maraib. Niŋgi Kristus Yesus beteryejunub deqa niŋgi kalil tamo qujaiosib unub.

29 Niŋgi Kristus aqa segi tamo uŋgasari unub deqa niŋgi Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ dego unub. Agi iŋgi bole bole Qotei a nami Abraham yqajqa minjej qaji di niŋgi oqab.

4

Iga Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unum

1 Ijo anjam agiende. Aŋgro matu a na bunuqna aqa abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. A aŋgro kiñala sosim a aqa abu aqa kaŋgal tamo laŋaj bul sqas.

2 Deqa tamo qudei naŋgi a taqatoqnqab. Taqatesoqnib bati aqa abu nami atej qaji di brantimqa naŋgi a olo taqatqasai.

3 Dego kere iga nami aŋgro kiñilala bulosim mondor uge uge laŋ ti mandam ti taqatejunub qaji naŋgo kaŋgal tamo bul soqnem.

4 Ariya bati Qotei a nami atej qaji di brantonaqa a na aqa Ŋiri Yesus qariŋyonaq mandamq aiyej. Aisiq aqa ai na ŋambabtonaqa a dal anjam aqa sorgomq di soqnej.
5 A degyej. Di kiyaqa? A na tamo uŋgasari dal anjam aqa sorgomq di soqneb qaji naŋgi olo eleŋosim naŋgo uneq na awainjrqajqa deqa. Yim iga Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ sqajqa deqa.
6 Deqa ijo was, bini niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub. Qotei na aqa Ŋiri aqa Mondor qariŋyonaqa a gago are miligiq aiyej. Aiyej deqa iga Qotei endegsi meteqnum, “O ni gago Abu.”
7 Deqa niŋgi olo kaŋgal tamo bul sosai. Niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub. Niŋgi aqa iŋgi iŋgi kalil oqab.

Pol a Galesia Kristen naŋgi qa are koba qaloqnej

8 Nami niŋgi Qotei qalieosaisosib bati deqa niŋgi gisaŋ qotei naŋgo kaŋgal tamo bul soqneb.
9 Ariya bini niŋgi Qotei qalieonub. A niŋgi qa dego qalieqo. Deqa kiyaqa niŋgi olo puluosib mondor uge uge naŋgo kaŋgal tamo bul sqajqa are qaleqnub? Niŋgi qalie, mondor uge uge naŋgi di siŋgila saiqoji unub deqa naŋgi na niŋgi aqaryaiŋgwa keresai.
10 Niŋgi gaigai yori bati kokba ti bai qala bunuj ti wausau bunuj ti di unqajqa are qaleqnub.
11 Deqa e niŋgi qa ulaeqnum. Wau kalil e nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di laŋa uloŋaim deqa e ulaeqnum.
12 Nami e dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosim niŋgi bul soqnem. Bati deqa niŋgi na e une bei ebosaioqneb. Deqa ijo was, e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi kamba e bul soqniy.
13 Niŋgi are qaliy. E maibej bati deqa e nuŋgoq bosim Yesus aqa anjam bole utruq na merŋgoqnem.
14 Ijo jejamu siŋgila saiqoji soqnej deqa e niŋgi gulbe koba eŋgoqnem. Ariya niŋgi deqa e qoreibosai. Niŋgi e gereibqa asgiŋgosai. Qotei aqa laŋ aŋgro bei kiyo Kristus Yesus a segi kiyo nuŋgoq bqas di niŋgi a osib gereiyqab dego kere niŋgi e osib gereibeb.
15 Bati deqa niŋgi e qa tulaŋ areboleboleiŋgoqnej. Deqa e qalieonum, e na niŋgi merŋgem qamu niŋgi nuŋgo ŋamdamu dego otorosib ebeb qamu. O ijo was, kiyaqa bini niŋgi e qa areboleboleiŋgosaieqnu?
16 E niŋgi anjam bole merŋgeqnum dena e niŋgi jeu ateqnum e? Di sai.
17 Niŋgi quiy. Gisaŋ anjam maro tamo naŋgi na niŋgi walawalaiŋgeqnub. Naŋgi niŋgi aqaryaiŋgwajqa deqa are qalosaieqnub. Naŋgi na niŋgi titŋgibqa niŋgi e qoreibosib olo naŋgi daurnjrqajqa deqa are qaleqnub.
18 Iga gago Kristen was naŋgi kumbra bole bole enjrqajqa siŋgilaoqnqom di bolequja. Deqa niŋgi gaigai kumbra di yoqniy. E niŋgi koba na soqnim bati deqa segi sai. Niŋgi gaigai yoqniy.
19 O ijo aŋgro, niŋgi quiy. Uŋa aŋgrotqa osiq jaqatiŋyeqnu dego kere e niŋgi qa are jaqatiŋbeqnu. Ijo are koba endegsi unu. Kristus a nuŋgo are miligiq di soqnimqa niŋgi a bulosib aqa kumbra geregere dauryoqniy.
20 Bini e niŋgi koba na sosai. E niŋgi koba na so qamu e niŋgi lawo anjam merŋgo qamu. O ijo was kalil, e niŋgi qa are koba qaleqnum. E kiyersiy niŋgi aqaryaiŋgwai di e yala poibosai.

Pol a Hagar qa ti Sara qa ti yawo anjam marej

21 Niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sqajqa are qaleqnub deqa e niŋgi
nenemŋgwai. Kiyaqa niŋgi dal anjam geregere poiŋgosaieqnu?
22 Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu. Abraham a
aŋgro mel aiyeltej. Aŋgro bei Hagar na ŋambabtej. Hagar a kaŋgal uŋa.
Aŋgro bei Sara na ŋambabtej. Sara a kaŋgal uŋa sai. A Abraham aqa ŋauŋ
tiŋtiŋ.
23 Abraham a mandam tamo naŋgo kumbra dauryosiq deqa a Hagar
wo ŋereŋosib aŋgro qujai Ismael ŋambabteb. Ariya Sara aqa aŋgro a gam
bei na ŋambabej. Gam agiende. Qotei a anjam marnaqa aqa anjam di aqa
damu brantonaqa Sara a aqaratonaq aqa aŋgro qujai Aisak ŋambabej.
24 Sara Hagar wo naŋgo anjam di yawo anjam bul. Naŋgi aiyel anjam
namij ti anjam bunuj ti sigitejunub. Hagar a anjam namij sigitejunu.
Anjam di Sainai manaq di brantej. Hagar aqa moma naŋgi kaŋgal tamo
unub.
25 Hagar a Sainai mana sigitejunu. Sainai mana di Arebia sawaq di
unu. Hagar a mandam qaji Jerusalem dego sigitejunu. Deqa aqa moma
kalil naŋgi a ombla kaŋgal tamo unub.
26 Ariya Jerusalem bunuj a laŋ goge di unu. A kaŋgal uŋa sai. A gago ai.
27 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “O uŋa, ino
miligi ugeej deqa ni aŋgrotqa keresai. Di uŋgum, ni areboleboleimeme. Ni
aŋgro oqajqa jaqatiŋmosaieqnu. Di uŋgum, ni are boleimim soqne. Sosim
ni louoqnsim areboleboleimim kikioqne. Di kiyaqa? Qotei a ino miligi
gereiyetmimqa ni na uŋa kalil gumbuluŋ ti unub qaji naŋgi buŋnjrsimqa
aŋgro tulaŋ gargekoba oqam.”
28 O ijo was, uŋa di agi Sara. Niŋgi Sara aqa aŋgro Aisak a bulosib unub.
Qotei a nami anjam marnaqa Aisak a ŋambabej. Dego kere Qotei a anjam
marnaqa niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ branteb unub.
29 Abraham a mandam tamo naŋgo kumbra dauryosiq Hagar wo
ŋereŋosib aŋgro qujai Ismael ŋambabteb. Deqa Ismael a na Sara aqa
aŋgro Aisak jeutoqnsiqa ugeugeiyoqnej. Aisak agi Qotei aqa Mondor aqa
siŋgila na ŋambabej. Dego kere bini iga Mondor ti unum qaji tamo qudei
na jeutgoqnsibqa ugeugeigeqnub.
30 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “O Abra-
ham, ni na kaŋgal uŋa di aqa aŋgro Ismael wo naŋgi winjrim jaraiyeb. Ni
que. Aisak a kaŋgal uŋa aqa aŋgro sai. A ino ŋauŋ tiŋtiŋ aqa aŋgro. Deqa
ino iŋgi iŋgi kalil a na oqas. Ismael a na ino iŋgi iŋgi oqasai.”
31 O ijo was, iga kaŋgal uŋa aqa aŋgro sai. Iga Abraham aqa ŋauŋ tiŋtiŋ
aqa aŋgro unum.

5

Iga kaŋgal tamo bul sqasai

1 Kristus na iga eleŋej deqa iga olo kaŋgal tamo bul sqasai. Dal anjam na
iga olo bunu taqatgwasai dego. Deqa ijo was, niŋgi siŋgila na tigelesosib
tamo qudei na olo niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sqa merŋgoqnib
saidnjroqniy.
2 E Pol. E na niŋgi endegsi merŋgit quiy. Niŋgi muluŋ aiqab di Kristus
na niŋgi aqaryaiŋgwa keresai.
3 Niŋgi qudei muluŋ aiqa mareqnub deqa e na endegsi merŋgwai. Niŋgi
muluŋ aiqab di Qotei na merŋgwas, “Niŋgi dal anjam mutu kalil dego
torei dauryekritiy. Qujai bei grotaib.”

4 Niŋgi qudei mareqnub, “Iga dal anjam dauryqom gam dena Qotei na
iga tamo bole une saiqoji qa mergwas.” Niŋgi degsib mareqnub di niŋgi
Kristus urateqnub. Qotei a niŋgi qa are boleiyej aqa kumbra di dego niŋgi
qoreiyeqnub.
5 O was niŋgi degaib. Iga Mondor ejunum deqa iga aqa wau na Qotei
qa gago areqalo siŋgilatoqnsim mondoŋ a na iga tamo bole une saiqoji qa
mergwajqa deqa tariŋoqnsim unum.
6 Tamo a Kristus Yesus beteryesqas di a endegsi poiyqas, “Iga muluŋ
aiqom di laŋa. Iga muluŋ aiqasai di dego laŋa. Ariya iga Yesus qa gago
areqalo siŋgilatosim qalaqalaiyo kumbra dauryqom di kumbra bole utru
ti.” A degsi poiyqas.
7 Nami niŋgi Yesus aqa gam geregere dauryosib walweloqneb. Ariya
tamo yai na gam getentetŋgej deqa niŋgi olo anjam bole dauryqa urate-
qnub?
8 Nuŋgo areqalo niŋgi bini ojejunub qaji di bolesai. Qotei agi niŋgi
metŋgej qaji a na areqalo di niŋgi eŋgosai.
9 Nuŋgo areqalo uge di sum bul. Niŋgi qalie, tamo naŋgi sum kiñala
oqnsib bem ti bulyeqnab bem tiyekritoqnsiq tulaŋ kobaqujaeqnu. Dego
kere nuŋgo areqalo uge di tulaŋ kobaqujaqas. Deqa niŋgi areqalo di
uratiy.
10 O ijo was, e qalieonum, niŋgi areqalo uge di uratqab. Osib ijo areqalo
olo dauryqab. Tamo Koba a na aqaryaiŋgimqa niŋgi degyqab. Di e
qalieonum. Tamo yai naŋgi nuŋgo areqalo niñaqyetŋgwajqa waueqnub
di e qaliesai. Tamo naŋgi di awai ugedamu oqab.
11 Ariya “Niŋgi muluŋ aiyiy” e anjam di tamo naŋgi minjreqnum qamu
kiyaqa jeu tamo naŋgi na e ugeugeibeqnub? O ijo was, e anjam di tamo
naŋgi minjreqnum qamu Yesus a ŋamburbasq di moiyej anjam dena jeu
tamo naŋgo areqalo ugetetnjrosai qamu.
12 Jeu tamo naŋgi dena nuŋgo areqalo niñaqyetŋgeqnub. Naŋgi muluŋ
aiqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub deqa uŋgum, naŋgi naŋgo segi welum gei dego
potosib torei taqal waiyebe.
13 Od, ijo was, Yesus a niŋgi eleŋej deqa dal anjam na olo bunu niŋgi
taqatŋgwasai. Qotei a deqa are qalsiq niŋgi metŋgej. Ariya niŋgi endegsib
are qalaib, “Iga dal anjam aqa sorgomq di sosai deqa uŋgum, iga gago
areqalo namij dauryosim kumbra uge uge yoqnqom.” Niŋgi degsib
are qalaib. Niŋgi kumbra endegyiy. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi
aqaryainjroqnsib qalaqalainjroqniy.
14 Anjam bei dego unu, “Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere
ni ino was naŋgi degsim geregereinjroqne.” O ijo was, anjam dena dal
anjam kalil kabutejunu.
15 Deqa niŋgi segi segi ŋiriŋoqnsib qotoqnaib. Qotoqnqab di niŋgi segi
segi qa kumbra uge yoqnsib uneq aisib padalqab.

Areqalo namij ti Qotei aqa Mondor ti ombla jeu atoqnsib unub

16 Ijo anjam bei agiende. Niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra na
walweloqniy. Degsib walwelqab di niŋgi nuŋgo segi jejamu qa areqalo
namij dauryqasai.
17 Iga qalie, gago areqalo namij ti Qotei aqa Mondor ti ombla jeu
atoqnsib unub. Deqa kumbra bole niŋgi yqajqa areareteŋgeqnu qaji di
niŋgi yosaieqnub.

18 Ariya niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryqab di niŋgi olo dal
anjam aqa sorgomq di sqasai.
19 Areqalo namij aqa kumbra di niŋgi qalie. Sambala kumbra ti,
kumbra jiga ti, kumbra uge uge yqajqa are prugŋgoqa,
20 gisaŋ qotei qa louoqa, gumaniŋoqa, was bei jeutoqa, ŋiriŋoqa, was bei
aqa iŋgi iŋgi qa maulŋgoqa, minjiŋ oqoqa, are ugeoqa, nuŋgo segi jejamu
qa are qalsib anjam na qotoqa, Kristen was naŋgi pupoaiyeltnjroqa,
21 tamo ñoro ti naŋgi qa are ugeiŋgoqa, ya uysib nanarioqa, alaŋkobaoqa.
O ijo was, areqalo namij aqa kumbra kalil agide. Tamo uŋgasari kumbra
deqaji yeqnub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba
sqasai. E nami niŋgi degsi merŋgem agi olo merŋgonum.
22 Ariya Qotei aqa Mondor na iga kumbra bole endeqaji yqajqa are
tigeltetgeqnu. Qalaqalaiyo kumbra dauryoqa, areboleboleigoqa, lawo
kumbra yoqa, urur minjiŋ oqosaioqa, gago was naŋgi aqaryainjroqnsim
kumbra bole bole enjroqa, kumbra bole tiŋtiŋ dauryoqa,
23 lawo na soqa, gago segi jejamu taqatosim areqalo namij dauryqa
uratoqa. O ijo was, iga kumbra bole deqaji yoqnqom di dal anjam na
iga getentgwa keresai.
24 Tamo uŋgasari Kristus Yesus beteryejunub qaji naŋgi na naŋgo
areqalo namij ti are prugnjrqajqa kumbra ti kalil ŋamburbasq di qamnab
moiyej.
25 Qotei aqa Mondor na iga ŋambile egej deqa iga aqa kumbra na
walweloqnqom.
26 Iga gago segi ñam soqtqasai. Iga Kristen qudei naŋgo are ugetetnjro-
qnsim qotoqnqasai. Iga gago was naŋgo ñoro qa maulgoqnqasai dego.

6

Ni iŋgi bei yagwam di ni olo iŋgi di otorosim oqam

1 O ijo was, Kristen tamo bei a une atimqa niŋgi Qotei aqa Mondor
dauryeqnub qaji niŋgi na tamo di unsibqa lawo na osib aqa kumbra
gereiyetiy. Satan na niŋgi dego uneq breiŋgim uloŋaib deqa niŋgi
geregere ŋam atoqniy.
2 Osib niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi aqaryainjroqnsib naŋgo gulbe
qoboiyetnjroqniy. Degsib qoboiyqab di niŋgi Kristus aqa dal anjam
keretosib dauryqab.
3 Nuŋgo ambleq di tamo bei a marqas, “E ñam koba ti unum.” Ariya a
ñam ti sosai. A ñam saiqoji unu deqa a na aqa segi jejamu gisaŋyqo.
4 Deqa niŋgi nuŋgo segi segi wau geregere peleiyiy. Osib nuŋgo wau di
bole kiyo sai kiyo di niŋgi qalieqab. Tamo a degyqas di a aqa segi wau
qa areboleboleiyqas. Ni ino segi wau ti tamo bei aqa wau ti turtosim
peleiyaim.
5 Tamo kalil naŋgi naŋgo segi segi wau taqatoqnebe.
6 Kristen gate naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsib niŋgi merŋgeqnub
deqa niŋgi na kamba naŋgi iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqniy.
7 Niŋgi nuŋgo segi jejamu gisaŋyosib endegsib are qalaib, “Iga Qotei
maquiyimqa a gago une unqasai.” O ijo was, niŋgi Qotei maquiyqa
keresai. Ni iŋgi bei yagwam di ni olo iŋgi di otorosim oqam.
8 Tamo bei a iŋgi uge yagobulosim aqa areqalo namij dauryqas di aqa
areqalo namij dena kumbra uge uge babtoqnim a padalqas. Ariya tamo

bei a iŋgi bole yagobulosim Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryqas di Mondor dena a ŋambile yimqa a so bole gaigai sqas.
9 Deqa iga kumbra bole yoqnqom. Iga kumbra bole yqajqa asgigwasai di bunuqna iga awai bole oqom.
10 Deqa bati soqnim iga na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole enjroqnqom. Osim tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi kumbra bole enjrqajqa tulaŋ siŋgilaqom.

Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam deqa segi Pol a areboleboleiyoqnej

11 Anjam mutu endi e segi na neŋgreŋyonum. E neŋgreŋ kokba ijo segi baŋ na ateleŋonum di uniy.
12 Niŋgi quiy. Tamo naŋgi niŋgi muluŋ breiŋgwa siŋgilaeqnub qaji naŋgi nuŋgo jejamuq dena ñam koba oqajqa deqa areboleboleinjreqnu. Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam deqa naŋgi naŋgo areqalo siŋgilatqa ulaeqnub. Osib mareqnub, “Jeu tamo naŋgi na iga ugeugeigo uge.” Utru deqa naŋgi na niŋgi muluŋ breiŋgwa siŋgilaeqnub.
13 Naŋgi segi nami muluŋ aiyeb. Ariya naŋgi Qotei aqa dal anjam dauryosaieqnub. Naŋgi na niŋgi muluŋ breiŋgosib nuŋgo jejamuq dena ñam koba oqajqa deqa areboleboleinjreqnu.
14 Ariya e ijo segi ñam soqtqa keresai. E tamo bei aqa ñam soqtqa keresai dego. E gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam segi soqtqai. A ŋamburbasq di moiyej anjam deqa segi e areboleboleiboqnqas. Mandam qa kumbra kalil nami ijo areqaloq di soqnej qaji di Kristus ombla moreŋeb. E segi dego ŋamburbasq di moiyobulem. Deqa e olo mandam qa kumbra kalil dauryqa uratem.
15 Iga muluŋ aiqom di laŋa. Iga muluŋ aiqasai di dego laŋa. Qotei na gago are bulyetgonaqa iga tamo uŋgasari bunuj brantem di kumbra bole utru ti.
16 Tamo uŋgasari kumbra di ojsib dauryeqnub qaji naŋgi qa Qotei a duloqnsiq are latetnjreqnu. Tamo uŋgasari naŋgi di Israel naŋgo moma bole. Naŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari tiŋtiŋ.
17 Tamo bei na e gulbe ebaiq. Nami jeu tamo naŋgi na e luboqneb. E luboqneb qaji pirigi agi ijo jejamuq di unu. Niŋgi di unsib endegsi poiŋgwas, “Bole, Pol a Yesus aqa wau tamo bole.”
18 O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyosim nuŋgo qunuŋ taqatoqneme. Bole.

EFESUS

Yesus na Pol qariŋyej

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di ebej. Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari Efesus qureq di unub qaji. Niŋgi Kristus Yesus geregere dauryeqnub. E anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
2 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Kristus na laŋ qaji iŋgi bole bole iga egej

3 Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom. A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei. A Kristus aqa siŋgila na laŋ qaji iŋgi bole bole iga egej. A gago qunuŋ qa are qalsiq deqa iŋgi di iga egej.
4 Qotei a mandam atosaisosiqa bati deqa a na iga giltgej. Di kiyaqa? Iga Kristus beteryosim Qotei aqa segi kumbra boleq di sosim aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqajqa deqa.
5 Tulaŋ nami Qotei na iga qalaqalaigosiqa iga aqa segi aŋgro sqa marsiqa Yesus Kristus aqa wau na iga eleŋej. Qotei aqa segi areqalo na a degyej.
6 Aqa kumbra dena a iga qa are boleiyej. Aqa Ŋiri Yesus a tulaŋ qalaqalaiyeqnu qaji aqa siŋgila na a degyej. Deqa aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.
7 Qotei a iga qa are tulaŋ boledamuiyej. Aqa kumbra di aqa utru agiende. A na Kristus qariŋyonaqa a gago uneq na iga awaigwa marsiq moiyej. Moisiq aqa leŋ aiyej dena Qotei na gago une kalil kobotetgej.
8 A iga qa are tulaŋ boleiyosiq qalie ti powo ti kalil iga egej.
9 Nami Qotei a are qalej, “Kristus a wau di yqas.” Osiqa aqa areqalo di ulitesoqnej. Ariya bini a na olo aqa areqalo di boleq atsiq iga osorgeqnu.
10 Deqa iga qalieonum, Qotei na iŋgi iŋgi kalil mandam ti laŋ qure ti di unub qaji naŋgi taqatnjroqnqas. Osim gilsim gilsim bati a nami atej qaji di brantimqa a iŋgi iŋgi kalil di olo osim Kristus aqa baŋq di atim Kristus a naŋgo gate sqas.
11 Qotei a mareqnaqa iŋgi iŋgi kalil babeleŋeqnu. Tulaŋ nami a aqa segi areqalo dauryosiq iga na Kristus beteryosim iga aqa segi tamo uŋgasari sqajqa marsiq giltgej.
12 Iga Juda unum deqa iga namoqna Kristus qa gago areqalo siŋgilatem. Gago kumbra dena Qotei aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.
13 Niŋgi sawa bei bei qaji niŋgi dego Qotei aqa anjam bole queb. Anjam bole agiende. Qotei a Yesus aqa wau na niŋgi eleŋej. Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib a beteryesonab Qotei na aqa anjam nami marej qaji di dauryosiq aqa toqor niŋgi eŋgej. Deqa niŋgi aqa segi tamo uŋgasari unub. Toqor di aqa Mondor Bole.
14 Iga Mondor ejunum deqa iga qalieonum, bunuqna iga iŋgi bole bole Qotei a nami aqa segi tamo uŋgasari naŋgi enjrqa marej qaji di oqom. Qotei a gago uneq na iga awaigej deqa iga iŋgi bole bole di oqom. Iga deqa bini tariŋoqnsim unum. Gago kumbra dena Qotei aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.

Pol a Efesus Kristen naŋgi qa pailyej

15 E endegsi quem. Niŋgi Tamo Koba Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi qalaqalainjreqnub.
16 Deqa e gaigai Qotei biŋiyoqnsim niŋgi qa pailyeqnum.
17 A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Qotei. A gago Abu riaŋ koba ti unu qaji. Deqa e niŋgi qa endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Efesus Kristen naŋgi areqalo bole enjrimqa naŋgi ino anjam aqa utru geregere poinjrim ni qa bole qalieoqnqab.”
18 O ijo was, ijo are koba endegsi unu. Qotei na nuŋgo areqalo suwantetŋgimqa iŋgi tulaŋ bole bole a nami niŋgi eŋgwa osiq metŋgej qaji di niŋgi qalieqab. Agi niŋgi iŋgi di oqajqa tariŋoqnsib unub. Iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari unum deqa a na iŋgi di iga egwa marsiq gereiyetgej unu.
19 Qotei a siŋgila koba ti unu. Siŋgila dena a na gaigai iga Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum qaji iga aqaryaigeqnu. Qotei aqa siŋgila di tulaŋ kobaquja. Deqa iga na ubtosim marqa keresai. Aqa siŋgila kobaquja di gagoq di waueqnu. Niŋgi siŋgila di qalieqajqa deqa e niŋgi qa Qotei pailyeqnum.
20 Siŋgila di nami Kristus aqaq di wauoqnej. Agi Kristus a moinaqa Qotei aqa siŋgila kobaquja dena a na Kristus olo subq na tigeltosiq laŋ qureq osi oqsiq aqa baŋ woq di awotej.
21 Deqa Kristus na mondor siŋgila naŋgi ti gate kokba ti mandor naŋgi ti tamo kokba ti kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrsiqa goge kobaq di unu. A na tamo kalil bini bati endeqa ñam koba ejunub qaji naŋgi ti tamo kalil bunuqna ñam koba oqab qaji naŋgi ti tulaŋ buŋnjrsiqa goge kobaq di unu.
22 Qotei na iŋgi iŋgi kalil osiqa Kristus aqa sorgomq di atej unub. Deqa Kristus a iŋgi iŋgi kalil di naŋgo gate koba sosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi taqatnjreqnu.
23 Tamo uŋgasari naŋgi di agi Kristus aqa jejamu qujai unub. Kristus a naŋgi ti iŋgi iŋgi kalil ti ekritosiq tulaŋ keretnjrejunu.

2

Iga moreŋesobulonam Qotei a iga qa are boleiyosiq qalaqalaigej

1 Nami niŋgi une yoqnsib laqneb deqa niŋgi moreŋesobuleb.
2 Bati deqa niŋgi mandam qa kumbra uge uge na walweloqneb. Niŋgi mondor uge uge laŋ goge di unub qaji naŋgo gate koba Satan aqa kumbra dauryoqneb. Satan a segi mondor siŋgila koba. Deqa a tamo uŋgasari Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgo are miligiq di siŋgila na waueqnu.
3 Nami iga kalil dego naŋgi koba na laqnsimqa gago jejamu qa areqalo uge uge namij dauryoqnem. Deqa Qotei a iga ti naŋgi qa ti minjiŋ ani oqetej.
4-5 Bole, iga une yoqnsim laqnem deqa iga moreŋesobulem. Ariya bati deqa Qotei a iga qa tulaŋ dulosiq qalaqalaigej deqa a na iga Kristus ombla ŋambile egej. A iga qa are boleiyej aqa kumbra dena a na iga eleŋej.
6 Osiqa iga Kristus Yesus ombla olo subq na tigeltgobulosiqa iga laŋ qureq joqsi oqsiqa Kristus aqa awo jaram kobaq di awotgej.
7 Kristus Yesus aqa wau na Qotei a iga qa are tulaŋ boledamuiyosiq iga boletgej. Aqa kumbra di a na tamo uŋgasari kalil bunuqna brantoqnqab qaji naŋgi osornjroqnqas.

8 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatonabqa Qotei a niŋgi qa are
boleiyej. Aqa kumbra dena a na niŋgi eleŋej. Niŋgi wau bole yonab dena
Qotei na niŋgi eleŋosai. Qotei a niŋgi laŋa eleŋej awai saiqoji.
9 Od, niŋgi wau bole yonab dena Qotei na niŋgi eleŋosai. Deqa niŋgi
nuŋgo segi ñam soqtqa keresai.
10 Kristus Yesus aqa wau na Qotei a gago are bulyetgonaqa iga tamo
uŋgasari bunuj brantem. Deqa kumbra bole bole kalil Qotei a nami iga
dauryqajqa gereiyetgej qaji di iga dauryoqnsim walweloqnqom.

Kristus a moiyej dena a jeu kobotej

11 Niŋgi qalie, Juda naŋgi muluŋ aiyeqnub. Di naŋgo kumbra. Deqa
naŋgi na niŋgi misiliŋgoqnsib endegsib merŋgeqnub, “Niŋgi muluŋ aiyosai
qaji tamo.” Naŋgi naŋgo segi baŋ na tamo naŋgi muluŋ breinjreqnub.
Ariya niŋgi geregere are qaliy. Niŋgi Juda sai. Niŋgi sawa bei bei qaji.
12 Deqa niŋgi nami Kristus aqaq di sosai. Niŋgi isaq di soqneb. Niŋgi
nami Israel naŋgi ti sosai dego. Qotei a marej, “E na Israel naŋgi iŋgi
bole bole enjrqai.” Osiqa aqa anjam di siŋgilatosiq soqnej. Ariya a na iŋgi
bole bole di niŋgi eŋgwa marosaioqnej. Deqa niŋgi iŋgi bole bole deqa
tariŋosaioqneb. Niŋgi mandamq endi laŋa Qotei qaliesai soqneb.
13 Ariya bini niŋgi Kristus Yesus beteryesosibqa Qotei aqa jojomq di
unub. Nami niŋgi isaq di sonabqa bati deqa Kristus a niŋgi qa moisiq
aqa leŋ aiyej. Aqa kumbra dena a na niŋgi joqsiqa Qotei aqa areq bej.
14 Kristus a segi na jeu kobotej deqa bini iga kalil koba na so bole unum.
Nami Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti jeu atoqnsib soqneb. Deqa
jeŋ a naŋgo ambleq di sosiqa naŋgi potnjrej. Ariya Kristus a moisiq dena
jeŋ di waqtosiqa jeu kobotosiqa Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti
turtnjrsiqa sawa qujaiq di atej.
15 A moiyej gam dena a na Moses aqa dal anjam mutu kalil taqal
atekritej. A na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrej deqa naŋgi
tamo bunuj brantosib tamo qujaiosib unub. Kumbra dena Kristus na jeu
kobotosiqa iga kalil lawo kumbraq di atej unum.
16 A na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrim naŋgi koba na
tamo qujaiosib sqajqa deqa marsiq ŋamburbasq di moiyej. Moisiq dena a
jeu kobotej.
17 A bosiqa anjam bole endegsi palontoqnej, “Bini niŋgi jeu turyqajqa
kumbraq di unub.” A na anjam bole di niŋgi sawa isaq di unub qaji ti
tamo uŋgasari jojom di unub qaji naŋgi ti palontosiq merŋgoqnej.
18 Kristus aqa wau dena iga koba na Mondor qujai ejunum. Deqa iga
kalil are qujaitosim unum. Mondor dena gam waqtetgej deqa iga gaigai
gago Abu Qotei aqa ulatamuq di brantoqnqom.

Kristen naŋgi Qotei aqa tal bul unub

19 Deqa bini niŋgi olo yauŋ tamo sosai. Niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ
unub. Niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi ti koba na was bole
unub.
20 Niŋgi Qotei aqa tal bul unub. Qotei a segi na tal di gereiyej. Qotei
aqa anjam maro tamo naŋgi ti aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti tal ai bul
tigelejunub. Qotei a segi na tal di tigeltej. Kristus Yesus a segi tal ai tuma
qaji. A segi na tal di siŋgilatejunu.

21 Tal di aqa tanu kalil naŋgi Kristus beteryejunub deqa naŋgi kalil koba na siŋgila na tigelejunub. Qotei na tal di gereiyoqnsiq unu. Deqa tal di kobaqujaoqnsiqa Tamo Koba aqa segi tal bul tigelejunu.
22 Niŋgi dego Kristus beteryejunub deqa Qotei na niŋgi ti aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi ti koroiŋgej unub. Deqa niŋgi aqa segi so tal bul unub. Qotei aqa Mondor wo naŋgi aiyel na tal di gereiyosib miligiq di unub.

3

Pol na sawa bei bei qaji naŋgi Kristus aqa anjam bole minjre minjre laqnu

1 O ijo was, Qotei a niŋgi kumbra tulaŋ boledamu eŋgej. E kumbra deqa saoqnsim laqnam tamo qudei na e ojsib tonto talq endi waibeb unum. E Pol. E na niŋgi sawa bei bei qaji aqaryaiŋgwa osim deqa Kristus Yesus aqa wau ojeqnum. Utru deqa e tonto talq endi unum.
2 Niŋgi queb, Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej. O ijo was kalil, Qotei a niŋgi qa dego are boleiyqajqa deqa e wau yeqnum.
3 Qotei na jeu kobotej anjam di nami ulitesoqnej ariya a na olo boleq atsiqa e osorbej. E deqa anjam truquyala endi neŋgreŋyonum.
4 Niŋgi ijo anjam endi sisiyosib qalieosib mariy, “Bole, Kristus aqa anjam nami uliesoqnej qaji di aqa utru Pol a geregere poiyeqnu.”
5 O ijo was, Qotei na uli anjam di tamo uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi minjrosaioqnej. Ariya bini a na aqa Mondor aqa siŋgila na uli anjam di babtosiq aqa anjam maro tamo naŋgi ti aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti minjreqnu.
6 Uli anjam di aqa utru agiende. Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi ti Juda naŋgi ti turtnjrsiqa sawa qujaiq di atej. Naŋgi Yesus aqa anjam bole ojejunub deqa naŋgi kalil tamo qujaiosib iŋgi bole bole Qotei a nami Kristus Yesus aqa wau na naŋgi enjrqa marej qaji di oqab.
7 E Yesus aqa anjam bole di mare mare laqajqa deqa Qotei a e qa are boleiyosiqa e wau tamo atej. Osiqa aqa segi siŋgila kobaquja e ebej.
8 E tamo bolesai. Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi na e tulaŋ buŋbejunub. Di uŋgum. Qotei a e qa are boleiyej deqa e sawa bei beiq di Kristus aqa anjam mare mare laqnum. Kristus aqa anjam agiende. A na iŋgi tulaŋ bole bole iga egwas. Iŋgi bole bole di aqa utru iga na ubtosim marqa keresai.
9 Niŋgi qalie, Qotei a mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti atelenej unub. Ariya kumbra a yqajqa nami aqa areqaloq di soqnej qaji di a na ulitej. Bini a na aqa areqalo di olo boleq atqa marsiq e wau ebej.
10 Od, a na aqa segi qalie ti powo ti boleq atqa marsiq e wau ebej. Deqa laŋ aŋgro siŋgila kokba ti mondor laŋ goge di unub qaji naŋgi ti bini Qotei aqa areqalo di unoqnsib geregere poinjreqnu. Qotei aqa areqalo agiende. A na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrsim sawa qujaiq di atqas.
11 Tulaŋ nami Qotei a kumbra di yqajqa are qalej. Ariya bini a gago Tamo Koba Kristus Yesus aqa wau na kumbra di yeqnu.
12 Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga ulaosaieqnum. Iga bole qalieonum, iga Qotei aqa ulatamuq di brantqajqa gam agi Yesus a segi qujai.
13 Deqa niŋgi quiy. E niŋgi qa osim Yesus aqa wau ojeqnum. E wau di ojeqnum deqa e gulbe koba qoboiyeqnum. Niŋgi deqa are koba

qalaib. Niŋgi are koba qalqab di niŋgi uloŋqab. Deqa niŋgi ijo gulbe deqa areboleboleiŋgem. Ijo gulbe dena niŋgi aqaryaiŋgimqa niŋgi Qotei ombla so bole gaigai sqab.

Pol a Efesus Kristen naŋgi qa pailyeqnu

14 Deqa ijo was, e siŋga pulutoqnsim Abu Qotei biŋiyeqnum.
15 A tamo uŋgasari kalil laŋ ti mandam ti di unub qaji naŋgo Abu. Deqa a na naŋgo ñam segi segi breiyetnjreqnu.
16 E niŋgi qa endegsim pailyeqnum, “O Abu, ni nami iŋgi tulaŋ bole bole Efesus Kristen naŋgi gereiyetnjrem. Deqa ni naŋgo are miligiq di ino Mondor atim soqnim dena naŋgi tulaŋ siŋgilaqab.
17 Amqa naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatesoqnib kumbra dena Kristus a naŋgo are miligiq di sqas. O Abu, ni na Efesus Kristen naŋgi siŋgilatnjrimqa qalaqalaiyo kumbra naŋgo are miligiq di tulaŋ siŋgilatib soqneme. Mandam na ŋam jirim ojesonaqa ŋam a siŋgila na tigelejunu dego kere.” O ijo was, e niŋgi qa degsim Qotei pailyeqnum.
18-19 Deqa niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi ti siŋgila osib Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra qa geregere qalieosib soqniy. Aqa qalaqalaiyo kumbra di tulaŋ kobaquja. A tulaŋ olekoba. A tulaŋ goge koba. A tulaŋ guma koba. Od, Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra dena powo ti qalie ti kalil tulaŋ buŋyejunu. Deqa niŋgi aqa qalaqalaiyo kumbra qa geregere qalieosib soqniy. Soqnib iŋgi bole bole kalil Qotei na ekritosiq keretejunu qaji di dego nuŋgoq di maqesqas.
20 Qotei aqa siŋgila a gago are miligiq di waueqnu. Aqa siŋgila dena gago areqalo ti pailyo ti kalil tulaŋ buŋyejunu.
21 Deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi Kristus Yesus aqa ñam na bati gaigai Qotei aqa ñam soqtoqnsib gilsib gilsib diŋo bati itqab. Bole.

4

Iga Kristus aqa jejamu qujai

1 E Pol. E Tamo Koba aqa wau ojeqnum deqa e tonto talq endi unum. Qotei na niŋgi a dauryqa osiq metŋgej. Deqa e nuŋgo are tigeltetŋgitqa niŋgi kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnsib walweloqniy.
2 Osib niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsibqa niŋgi segi segi qa lawo kumbra yoqniy. Kristen tamo qudei na niŋgi une bei eŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi qa urur minjiŋ oqaiq. Niŋgi naŋgi qalaqalainjroqnsib gulbe naŋgi na niŋgi eŋgeqnub qaji di qoboiyetnjroqniy.
3 Osib niŋgi nuŋgo Kristen was kalil naŋgi koba na are qujaitosib lawo na sqajqa siŋgilaoqniy. Kumbra di agi Qotei aqa Mondor na iga osorgeqnu.
4 Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum. Iga kalil Mondor qujai ejunum. Qotei na niŋgi iŋgi qujai qa tariŋqa osiq metŋgej. Iŋgi qujai di agi laŋ qureq di unu.
5 Tamo Koba qujai dego unu agi Kristus. Iga a qa qujai gago areqalo siŋgilateqnum. Iga kalil yanso qujai em.
6 Qotei qujai unu. A gago kalil qa Abu. A na qujai tamo uŋgasari kalil naŋgi taqatnjreqnu. A naŋgo are miligiq di waueqnu. A naŋgo ambleq di unu.
7 Kristus a iga kalil qa are boleiyosiq segi segi siŋgila egej.
8 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Qotei a tonto tamo gargekoba naŋgi eleŋosiqa joqsiq laŋ goge oqej.

Oqsiq dia naŋgi siŋgila enjrej."
9 O ijo was, Kristus a laŋ goge oqej anjam di aqa utru agiende. A mati
oqosai. A mati moiyo qureq aiyej.
10 Aisiq dena olo tulaŋ goge oqsiq laŋ qure kalil buŋyekritosiq torei oqej.
A degyej. Di kiyaqa? A na iŋgi iŋgi kalil ekritosim keretqajqa deqa.
11 Deqa a segi qujai na tamo naŋgi siŋgila enjreqnu. Tamo qudei naŋgi
a na siŋgila enjreqnaqa naŋgi aqa anjam mare mare laqnub. Tamo
qudei naŋgi a na siŋgila enjreqnaqa naŋgi aqa medabu oqnsib aqa anjam
babteqnub. Tamo qudei naŋgi a na siŋgila enjreqnaqa naŋgi aqa anjam
bole palontoqnsib tamo uŋgasari naŋgi are bulyetnjreqnub. Tamo qudei
naŋgi a na siŋgila enjreqnaqa naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsib Kristen
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjreqnub.
12 Kristus na tamo naŋgi di siŋgila enjreqnu. Di kiyaqa? Naŋgi na
kamba iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari siŋgilatgimqa iga Kristus aqa wau
geregere ojqajqa deqa. Gago wau dena Kristus aqa jejamu a so bole sqas.
Kristus aqa jejamu agi iga segi.
13 Wau di gilsim gilsim mondoŋ iga kalil gago areqalo torei Kristus qa
siŋgilaboletosim koba na are qujaitosim sqom. Sosim bati deqa iga kalil
Qotei aqa Ŋiri qa bole qalieqom. Kumbra dena iga tulaŋ boleoqnsim
siŋgila ti sosim Kristus aqa segi kumbra bole kalil ekritosim keretqom.
14 Gisaŋ tamo naŋgi maqu kumbra yoqnsib anjam koba laŋa laŋa maro-
qnsib laqnub. Jagwa na yuwal tigelteqnaqa oqe aiyeqnu dego kere
anjam dena tamo uŋgasari qudei naŋgo areqalo niñaqyetnjreqnu. Ariya iga
aŋgro kiñilala bul sqasai deqa anjam dena gago areqalo niñaqyetgwasai.
15 Iga gisaŋ anjam di qusim dauryqasai. Iga qalaqalaiyo kumbra daury-
oqnsim anjam bole segi maroqnqom. Osim dena iga kalil boleoqnsim
siŋgilaoqnsim gago Gate Koba Kristus beteryesqom.
16 Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum deqa iga qudei aqa baŋ bul.
Iga qudei aqa siŋga bul. Iga qudei aqa ŋamdamu bul. A na aqa baŋ ti siŋga
ti ŋamdamu ti di turtoqnsiqa qujaitejunu. Deqa iga segi segi kalil Kristus
beteryoqnsim aqa wau geregere ojoqnsim aqa qalaqalaiyo kumbra
dauryoqnqom. Kumbra dena iga tulaŋ boleoqnsim siŋgilaoqnqom.

Niŋgi so bunuj ti areqalo bunuj ti soqniy

17 Deqa e Tamo Koba aqa ñam na niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai.
Sawa bei bei qaji naŋgo areqalo tulaŋ niñaqejunu deqa niŋgi na naŋgo
kumbra uge uge olo dauryosib walwelaib.
18 Naŋgo qalie ti powo ti tulaŋ ambruejunu. Naŋgi tulaŋ nanarioqnsib
laqnub. Naŋgo are miligi geteŋejunu. Deqa Qotei aqa ŋambile naŋgoq di
sosai.
19 Naŋgi kumbra uge uge yoqnsib ariya naŋgi deqa jemainjrosaieqnu.
Naŋgi torei kumbra ugeq aiyejunub. Naŋgi kumbra uge jigat yqajqa are
tulaŋ prugnjreqnu.
20-21 E qalie, niŋgi Kristus aqa anjam ojejunub deqa niŋgi sawa bei bei
qaji naŋgo kumbra uge di dauryosaieqnub. Nami anjam plalto tamo
naŋgi na Kristus aqa anjam merŋgeqnab niŋgi quoqneb. Anjam di gisaŋ
sai. Di Yesus aqa anjam bole.
22 Niŋgi so namijq di sosib walweloqneb bati deqa so namij dena
niŋgi gisaŋgeqnaqa niŋgi kumbra uge uge yqajqa are prugŋgoqnej. Nuŋgo
kumbra dena niŋgi padalqa gamq di breiŋgoqnej. Deqa bini niŋgi so
namij di torei uratiy.

23 Uratosib areqalo bunujq di soqniy.
24 Niŋgi so bunuj osib gara bul jigsib soqniy. Qotei na niŋgi a bul sqa marsiqa nuŋgo so bunuj di gereiyetŋgej. Niŋgi qalie, tamo naŋgi so bunujq di unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ bole tiŋtiŋ branteqnu. Deqa naŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di unub.
25 Deqa niŋgi gisaŋ kumbra kalil uratekritosib anjam bole segi Kristen tamo uŋgasari naŋgi minjroqniy. Niŋgi kalil Kristus aqa jejamu qujai unub deqa niŋgi kumbra degyoqniy.
26 Niŋgi minjiŋ oqimqa ariya niŋgi urur minjiŋ kobotiy. Niŋgi minjiŋ ti soqnib qoloaiq. Qoloqas di niŋgi olo une bei ato uge.
27 Niŋgi urur minjiŋ kobotqasai di niŋgi Satan gam waqtetibqa a na niŋgi olo uneq breiŋgwas.
28 Ariya bajiŋ tamo naŋgi olo bajiŋaib. Naŋgi naŋgo segi baŋ na wauoqnsib dena iŋgi iŋgi oqnsib tamo uŋgasari iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi aqaryainjroqnebe.
29 Niŋgi nuŋgo medabu waqtoqnsib anjam uge maroqnaib. Niŋgi anjam bole segi maroqnsib dena tamo uŋgasari gulbe ti unub qaji naŋgi siŋgilatnjroqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo anjam quoqnib dena Qotei a naŋgi qa are boleiyosim kumbra bole enjroqnqas.
30 Qotei na aqa toqor niŋgi eŋgej deqa niŋgi aqa segi tamo uŋgasari unub. Toqor di agi aqa Mondor Bole. Diŋo batiamqa a nuŋgo uneq na niŋgi torei awaiŋgwas. Deqa niŋgi na Mondor di are gulbe yaib.
31 Niŋgi are uge ti minjiŋ ti ŋiriŋ ti qoto ti misiliŋ anjam ti kumbra uge uge ti kalil torei uratiy.
32 Osib niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi kumbra bole bole enjroqnsib naŋgi qalaqalainjroqnsib naŋgo une kobotetnjroqniy. Qotei a Kristus aqa ñam na nuŋgo une kalil kobotetŋgej deqa niŋgi na kamba olo nuŋgo Kristen was naŋgo une dego kobotetnjroqniy.

5

Niŋgi suwaŋ qaji tamo uŋgasari sosib suwaŋoq di laqniy

1 Qotei na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. Niŋgi aqa segi aŋgro tiŋtiŋ unub deqa kumbra a segi yeqnu qaji di niŋgi dego dauryosib yoqniy.
2 Kristus na iga tulaŋ qalaqalaigosiq aqa segi ŋambile uratosiq iga qa moiyej. Dego kere niŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryosib walweloqniy. Atra tamo naŋgi atraiyo iŋgi iŋgi sabaŋ quleq ti bolequja di oqnsib Qotei atraiyeqnub dego kere Kristus na aqa segi ŋambile Qotei atraiyosiq moinaqa Qotei a deqa tulaŋ areboleboleiyej.
3 Niŋgi sambala kumbra yaib. Niŋgi kumbra jigat dego yaib. Niŋgi tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi qa mamaulŋgaiq. Nuŋgo ambleq di kumbra uge deqaji saiq. Iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari unum deqa iga kumbra kalil deqaji dauryqasai.
4 Anjam jiga ti nanari anjam ti alaŋ anjam ti di dego niŋgi maroqnaib. Iga anjam deqaji marqom di kumbra bolesai. Deqa niŋgi anjam bei marqa oqnsib anjam bole segi maroqnsib Qotei biŋiyoqniy.
5 Niŋgi endegsib qalieoiy. Tamo bei a sambala kumbra ti kumbra jiga ti mamaul kumbra ti dauryqas di Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel na a taqatqasai. Osib aqa Mandor Kokba sqasai dego. Mamaul kumbra di gisaŋ qotei qa louo bul.

6 O ijo was, tamo qudei na niŋgi kumbra uge deqaji yqajqa titŋgoqnsib
anjam laŋa laŋa merŋgoqnibqa niŋgi naŋgo anjam di qusib dauryaib.
Tamo uŋgasari Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi kumbra uge
deqaji yeqnub deqa Qotei a naŋgi qa tulaŋ minjiŋ oqeteqnu.
7 Deqa niŋgi tamo uŋgasari deqaji naŋgi ti beteroqnaib.
8 Niŋgi nami ambruq di soqneb. Ariya bini Tamo Koba a na niŋgi
eleŋosiq aqa suwaŋoq di atej unub. Deqa niŋgi suwaŋ qaji tamo uŋgasari
sosib suwaŋoq di laqniy.
9 Suwaŋ a na kumbra endeqaji babteqnu. Tamo uŋgasari suwaŋoq
di unub qaji naŋgi kumbra bole bole yeqnub. Naŋgi kumbra tiŋtiŋ
dauryeqnub. Naŋgi anjam bole mareqnub.
10 O ijo was, kumbra kalil Tamo Koba a tulaŋ areareteqnu qaji di niŋgi
geregere qalieqa osib dauryoqniy.
11 Osib tamo uŋgasari ambruq di sosib kumbra uge uge yeqnub qaji
naŋgi ti beteroqnaib. Naŋgi kumbra deqaji yeqnub deqa naŋgi kumbra
bole bei babtosaieqnub. Deqa niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi di endegsib
minjroqniy, “Nuŋgo kumbra di uge.”
12 Tamo uŋgasari ambruq di unub qaji naŋgi ulioqnsib kumbra yeqnub.
Di kiyaqa? Naŋgo kumbra di tulaŋ ugedamu. Deqa iga naŋgo kumbra
uge qa yala marqasai bole sai. Marqom di iga jemaigwas.
13 Ariya suwaŋ a na kumbra kalil boleq ateqnu.
14 Suwaŋ a kumbra bei boleq atqas di a suwaŋobulqas. Agi anjam bei
endegsi unu,
“O tamo ŋeiejunum qaji ni olo subq na tigel.
Yim Kristus na ni suwaŋ emqas.”
15 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo segi segi walwel geregere taqatosib soqniy.
Niŋgi nanari tamo bulosib walwelaib. Niŋgi powo ti sosib walweloqniy.
16 Bini bati uge. Deqa niŋgi bati laŋa ñaŋguiyaib. Bati soqnim niŋgi Qotei
aqa kumbra yoqniy.
17 Niŋgi nanari kumbra yoqnaib. Niŋgi Tamo Koba aqa areqalo
geregere qalieosib dauryoqniy.
18 Niŋgi ya uge uyoqnsib nanarioqnaib. Kumbra dena niŋgi
ugeugeiŋgwas. Deqa niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryoqnibqa
a na niŋgi taqatŋgesqas.
19 Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi ti koba na anjam maroqnsibqa bati
deqa niŋgi Qotei qa louoqniy. Lou qudei neŋgreŋq di unu qaji dena ti lou
qudei Qotei aqa Mondor na nuŋgo are miligiq di tigelteqnu qaji dena ti
niŋgi Qotei qa louoqniy. Osib nuŋgo medabu na ti nuŋgo are miligi na ti
Tamo Koba a qa louoqniy.
20 Kumbra kiye nuŋgoq di brantoqnim, uŋgum, niŋgi bati gaigai gago
Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na Qotei biŋiyoqniy.

Pol a tamo uŋa wo naŋgi anjam minjrej

21 Kristus a nuŋgo Tamo Koba unu deqa niŋgi a qa ulaoqnsibqa Qotei
aqa tamo uŋgasari kalil naŋgo sorgomq di soqniy.
22 O uŋgasari, niŋgi Tamo Koba aqa sorgomq di unub deqa niŋgi nuŋgo
gumbuluŋ naŋgo sorgomq di dego soqniy.
23 Kristus a gago gate koba unu dego kere nuŋgo gumbuluŋ naŋgi
nuŋgo gate unub. Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum. A na iga
eleŋej.

24 O uŋgasari, Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi Kristus aqa sorgomq di
unub dego kere niŋgi bati gaigai nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di
soqniy.
25 O tamo, niŋgi na nuŋgo ŋauŋ naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniy. Agi
Kristus na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ qalaqalainjrsiq aqa segi
ŋambile uratosiq naŋgi qa moiyej dego kere.
26 Kristus a ya na ti aqa segi anjam na ti naŋgi yansnjrej deqa naŋgi
Qotei aqa kumbra boleq di unub.
27 Kristus a naŋgi qa moiyej. Di kiyaqa? A na naŋgi aqa segi qa marsim
naŋgi Qotei aqa kumbra boleq di atim naŋgi tulaŋ boledamu une saiqoji
sqajqa deqa.
28 Deqa tamo, niŋgi nuŋgo ŋauŋ naŋgi dego tulaŋ qalaqalainjroqniy.
Agi niŋgi nuŋgo segi jejamu qalaqalaiyeqnub dego kere. Tamo naŋgi
naŋgo ŋauŋ naŋgi qalaqalainjrqab di naŋgi naŋgo segi jejamu dego
qalaqalaiyqab.
29 Iga qalie, tamo naŋgi naŋgo segi jejamu jeutosaieqnub. Naŋgi naŋgo
jejamu geregereiyoqnsib iŋgi bole bole anaiyeqnub. Kristus na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi geregereinjreqnu dego kere.
30 Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum. Iga segi segi aqa siŋga ti baŋ
ti unum.
31 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei
na aqa ai abu naŋgi uratnjrsimqa aqa segi ŋauŋ wo beterosib jejamu
qujaitosib sqab.”
32 Qotei aqa uli anjam di tulaŋ kobaquja. E na Kristus a ti aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi ti sigitnjrsim agi niŋgi merŋgonum.
33 O tamo, Qotei a niŋgi qa osiq anjam di marej. Deqa niŋgi na nuŋgo
ŋauŋ naŋgi qalaqalainjroqniy. Niŋgi nuŋgo segi jejamu qalaqalaiyeqnub
dego kere. Ariya uŋgasari, niŋgi kamba dego nuŋgo gumbuluŋ naŋgo
sorgomq di sosibqa naŋgi kumbra bole enjroqniy.

6

Pol a aŋgro naŋgi ti naŋgo ai abu naŋgi ti anjam minjrej

1 O aŋgro, niŋgi na Tamo Koba a beteryejunub deqa niŋgi nuŋgo ai abu
naŋgo anjam dauryoqniy. Niŋgi kumbra degyqab di bolequja.
2-3 Agi Qotei a dal anjam endegsi marej, “Ni ino ai abu naŋgo sorgomq
di sosim naŋgo anjam dauryoqne.” Osiqa olo anjam endegsi totoryej,
“Ni degyqam di ni bole sosim mandamq endi so kobaiyqam.” Qotei a
anjam degsi totoryej. A nami dal anjam bei marqa osiqa anjam degsi
totoryosaioqnej.
4 O abu, niŋgi na nuŋgo aŋgro naŋgo areqalo ugetetnjraib. Naŋgi minjiŋ
oqetnjro uge. Niŋgi Tamo Koba aqa ŋamgalaq di naŋgi dalnjroqnsib
tingitnjroqniy.

Pol a kaŋgal tamo naŋgo wau qa gate naŋgi ti anjam minjrej

5-6 O kaŋgal tamo niŋgi quiy. Niŋgi nuŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq di
sosibqa naŋgi qa ulaoqniy. Niŋgi Kristus qa wau bole yeqnub dego kere
niŋgi gaigai nuŋgo wau qa gate naŋgi qa wau bole yoqniy. Niŋgi gisaŋ na
naŋgo ŋamgalaq di laŋa wau bole yobulaib. Niŋgi Kristus aqa kaŋgal tamo
dego unub. Deqa niŋgi nuŋgo are miligiq na Qotei aqa areqalo dauryosib
nuŋgo wau qa gate naŋgi qa wau bole yoqniy.

7 Niŋgi mandam tamo naŋgi segi wauetnjrosaieqnub. Niŋgi Tamo
Koba a dego waueteqnub. Niŋgi deqa are qaloqnsib are bole na nuŋgo
wau qa gate naŋgi wauetnjroqniy.
8 Niŋgi are qaliy. Niŋgi wau bole yqab di Tamo Koba a na kamba awai
boledamu eŋgwas. Niŋgi kaŋgal tamo unub kiyo niŋgi kaŋgal tamo sai
kiyo di uŋgum. Niŋgi wau bole yoqniy.
9 Ariya wau qa gate, niŋgi dego nuŋgo kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole
enjroqniy. Niŋgi naŋgi ula enjroqnaib. Tamo Koba a laŋ goge di unu. A
nuŋgo Tamo Koba unu. A kaŋgal tamo naŋgo Tamo Koba dego unu. Aqa
ŋamgalaq di tamo uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub deqa a kumbra qujai
na naŋgi peginjreqnu. Niŋgi deqa are qaloqnsib nuŋgo kaŋgal tamo naŋgi
kumbra bole enjroqniy.

Niŋgi qoto tamo bulosib qoto qa iŋgi iŋgi jigeleŋoiy

10 Ariya e ijo anjam getentqai. Niŋgi Tamo Koba a beteryejunub deqa
niŋgi aqa siŋgila kobaquja osib siŋgila na tigelesoqniy. 11 Osib qoto qa iŋgi
iŋgi Qotei na niŋgi eŋgeqnu qaji di jigeleŋosib siŋgila na tigelosib Satan aqa
gisaŋ anjam ti aqa uli kumbra ti gotraŋyoqnsib qotoqniy.
12 Niŋgi geregere are qaliy. Iga mandam tamo uŋgasari naŋgi ti qoto-
saieqnum. Iga laŋ goge qaji siŋgila ti Satan aqa mondor uge uge naŋgi
ti aqa gate kokba naŋgi ti qoteqnum. Naŋgi kalil ambru qa bati endeqa
mandam taqatoqnsib unub.
13 Deqa bati uge endi niŋgi qoto qa iŋgi iŋgi Qotei na eŋgeqnu qaji di
eleŋosib siŋgila na tigelosib qotoqniy. Yim bunuqna qoto koboamqa niŋgi
siŋgila na tigelesqab.
14 Deqa niŋgi siŋgila na tigelesqa marsibqa anjam bole alalag bul di
tigsib tigeloiy. Osib kumbra bole tiŋtiŋ gara jugo bul jigsib dena nuŋgo
are targa kabutiy.
15 Qotei na jeu kobotej deqa iga a ti are qujaitosim unum. Anjam bole
di niŋgi siŋga tatal bul jigsib mare mare laqniy.
16 Niŋgi qoto qa iŋgi iŋgi kalil di jigekritosib ariya Yesus qa dego nuŋgo
areqalo siŋgilatosib soqniy. Nuŋgo areqalo di dumu bul osib tigeloiy.
Yimqa tamo uge Satan na qaja ti ŋamyuwo ti niŋgi qa waiyoqnimqa nuŋgo
dumu dena niŋgi na qaja ti ŋamyuwo ti di gotraŋyoqnqab.
17 Qotei na niŋgi eleŋej aqa kumbra di niŋgi gate tatal bul jigsib soqniy.
Sosib Mondor aqa sebru dego ojsib dena qotoqniy. Sebru di Qotei aqa
anjam.
18 Niŋgi Mondor aqa siŋgila na gaigai Qotei pailyoqniy. Niŋgi aqarataib.
Niŋgi Qotei na aqaryaiŋgwa maroqnsib pailyoqniy. Niŋgi pailyqajqa
urato uge deqa niŋgi geregere ŋam atoqnsib soqniy. Sosib Qotei aqa segi
tamo uŋgasari kalil naŋgi qa pailyoqniy.
19 Osib e qa dego endegsib pailyoqniy, “O Abu, ni na Pol aqa medabu
siŋgilatetimqa a ulaqasai. A ino anjam bole nami uliesoqnej qaji di
ubtoqnsim tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqas.”
20 O ijo was kalil, Qotei na e qariŋbonaqa e aqa anjam bole di mare
mare laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e tonto talq endi waibeb unum. E
anjam bole di marqajqa wau ti. Deqa niŋgi e qa Qotei pailyoqnibqa a na
e siŋgilatboqnim e ulaqasai. E aqa anjam di siŋgila na tamo uŋgasari naŋgi
minjroqnqai.

Anjam getento

21 Ariya Tikikus a nuŋgoq bqo deqa a na ijo wau kalil qa niŋgi saiŋgwas.
Tikikus a gago Kristen was bole. A Tamo Koba aqa wau tamo bole.
22 E na a qariŋyonum nuŋgoq bqo. Iga kiyersim unum di a na niŋgi
merŋgwas. Osim nuŋgo are siŋgilatetŋgwas.
23 O Kristen was kalil, Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi
aiyel na nuŋgo are latetŋgebe. Osib niŋgi aqaryaiŋgibqa niŋgi naŋgi aiyel
qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib qalaqalaiyo kumbra dauryoqniy.
24 Tamo uŋgasari kalil gago Tamo Koba Yesus Kristus qalaqalaiyqajqa
uratosaieqnub qaji naŋgi qa Qotei a are boleiyeme. Bole.

FILIPAI

1 E Pol. Aqo Timoti wo Kristus Yesus aqa wau tamo unum. Aqo
aiyel na anjam endi neŋgreŋyonum. Neŋgreŋyosim niŋgi Kristus Yesus
aqa segi tamo uŋgasari Filipai qureq di unub qaji nuŋgoq qariŋyonum.
Nuŋgo Kristen gate naŋgi ti nuŋgo wau tamo naŋgi qa ti dego anjam endi
qariŋyonum.
2 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa
are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Pol a Filipai Kristen naŋgi qa Qotei pailyeqnu

3 E bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim deqa e ijo Qotei biŋiyeqnum.
4 Osim gaigai arebolebole na niŋgi kalil qa pailyeqnum.
5 Niŋgi nami iga betergosib Yesus aqa anjam bole mare mare laqneb.
Agi bini niŋgi degyeqnub. Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu.
6 E endegsi qalieonum, Qotei a nuŋgo are miligiq di wau boledamu
yeqnu. A nami wau di utru atej. Ariya bini a wau di yeqnu dena gilsim
gilsim mondoŋ Kristus Yesus olo bqajqa batiamqa a na wau di kobotqas.
7 Niŋgi ijo are miligiq di unub deqa e kere niŋgi qa are qaleqnum. E
tonto talq endi sqai kiyo e walwelosiy Yesus aqa anjam bole siŋgilatoqnsiy
mare mare laqnqai kiyo di uŋgum. Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej
deqa niŋgi kalil e beterbosib e ti koba na Qotei aqa wau ojeqnum.
8 Kristus Yesus a na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Aqa kumbra dena ijo are
tigeltetbej deqa e niŋgi kalil olo nuŋgwajqa are koba unu. Di Qotei a segi
qalie.
9 E bati gaigai niŋgi qa endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na
Filipai Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi qalaqalaiyo kumbra naŋgo
are miligiq di tulaŋ siŋgilatosib dauryqab. Osib powo koba ti areqalo bole
ti sqab.”
10 O ijo was, niŋgi kumbra kalil geregere tenemtosib kumbra bole segi
yoqniy. Niŋgi degyqab di mondoŋ Kristus a olo bosim tamo uŋgasari
naŋgi peginjrqa batiamqa niŋgi une saiqoji sqab.
11 Kumbra bole kalil Yesus Kristus a segi na babteqnu qaji di nuŋgoq di
tulaŋ kobaoqnimqa Qotei aqa ñam goge oqoqnqas. Utru deqa e niŋgi qa
Qotei pailyeqnum.

Pol a tonto talq di unu

12 O ijo was, niŋgi endegsib qalieoiy, jeu tamo naŋgi na e tonto talq endi
waibeb unum. Ariya naŋgi Yesus aqa anjam bole getentosai. Anjam bole
di olo tulaŋ siŋgilaeqnu.
13 Tamo kalil naŋgi qalie, e Kristus Yesus aqa wau ojoqnem deqa jeu
tamo naŋgi na e tonto talq endi waibeb unum. Tonto tal taqato tamo
naŋgi dego qalie.
14 E tonto talq endi unum deqa Kristen was gargekoba naŋgi Tamo
Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib aqa anjam palontqajqa ulao-
saieqnub.
15-17 Bole, tamo qudei na ijo ñam tentib aguq aiqajqa deqa are qaloqn-
sib naŋgo are uge na Kristus aqa anjam mare mare laqnub. Naŋgi naŋgo
segi ñam soqtqajqa are qaloqnsib Kristus aqa anjam mare mare laqnub.
Naŋgi tamo aqaryainjrqajqa deqa are qalosaieqnub. E tonto talq endi

soqnit naŋgi ijo are ugetetbqajqa deqa are qaloqnsib Kristus aqa anjam mare mare laqnub. Ariya tamo qudei naŋgi are bole na Kristus aqa anjam mare mare laqnub. Tamo di naŋgi qalie, e Yesus aqa anjam bole siŋgilatqajqa waueqnamqa jeu tamo naŋgi na e tonto talq endi waibeb unum. Deqa naŋgi e tulaŋ qalaqalaiboqnsib Kristus aqa anjam mare mare laqnub.

18 Deqa uŋgum. Tamo naŋgi are bole na Kristus aqa anjam mare mare laqnub kiyo tamo naŋgi are uge na Kristus aqa anjam mare mare laqnub kiyo di kere. Naŋgi kalil koba na Kristus aqa anjam mare mare laqnub deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu.

Pol a are qalej, "E mandamq endi sosiy
Filipai Kristen naŋgi aqaryainjroqnqai"

19 Deqa ijo was, e tulaŋ areboleboleibim sqai. Di kiyaqa? E qalieonum, Qotei a nuŋgo pailyo na ti Yesus Kristus aqa Mondor na ti e aqaryaibosim tonto talq endena oqeq atim e bole sqai.

20 Deqa ijo are koba endegsi unu. Wau kalil Qotei na ebej qaji di e geregere ojoqnqai. Yim deqa e jemaibqasai. Bini bati endeqa ti bunuq qa ti e siŋgila na tigeloqnsiy ijo jejamu Kristus torei yekritosiy aqa ñam soqtoqnqai. Agi e kumbra degyeqnum. Deqa e moiqai kiyo e sqai kiyo di uŋgum. E ijo kumbra kalil qa Kristus aqa ñam soqtoqnqai.

21 Ijo are koba endegsi unu. E sqai di e Kristus ombla sqai. Ariya e moiqai di e olo iŋgi tulaŋ boledamu oqai.

22 E mandamq endi sosiyqa e tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaryainjroqnqai. E gam kiye dauryqai di e qaliesai.

23 E areqalo aiyeltejunum. Ijo areqalo bei agiende. E laŋ qureq oqsiy Kristus ombla sqai. E degyqai di tulaŋ bolequja.

24 Ariya e mandamq endi sosiy niŋgi aqaryaiŋgoqnqai di dego bolequja.

25 Deqa e are qalonum, e mandamq endi sqai. E qalieonum, e urur moiqasai. E mati sosiy niŋgi koba na Yesus aqa wau ojoqnqai. Yim wau dena niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo geregere siŋgilatoqnsib areboleboleiŋgim sqab.

26 Deqa ijo was niŋgi quiy. E olo nuŋgoq bosiy niŋgitqa bati deqa niŋgi e qa tulaŋ areboleboleiŋgim Kristus Yesus aqa ñam soqtoqnsib sqab.

Niŋgi Kristus aqa ñam qa jaqatiŋ oqnqab

27 Ijo anjam kobaquja bei agiende. Niŋgi Kristus aqa anjam bole geregere dauryoqniy. Niŋgi degyqab di e anjam endegsi quqwai, "Bole, Filipai Kristen naŋgi are qujaitoqnsib waukobaeqnub. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam bole naŋgo areqaloq di siŋgilatqajqa deqa." O ijo was, e olo nuŋgoq bosiy nuŋgwai kiyo e tonto talq endi sqai kiyo di uŋgum.

28 E qalieqai, niŋgi nuŋgo jeu tamo naŋgi qa ulaosaieqnub. Nuŋgo kumbra dena jeu tamo naŋgo are qametnjreqnaqa naŋgi endegsi poinjreqnu, "Bole, iga padalqom." Ariya ijo was, niŋgi padalqasai. Qotei na niŋgi elenam niŋgi so bole gaigai sqab.

29 Niŋgi quiy. Qotei na niŋgi giltŋgej. Di kiyaqa? Niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa. Deqa segi sai. Niŋgi aqa ñam qa jaqatiŋ oqajqa deqa ti niŋgi giltŋgej.

30 Nami e jeu tamo naŋgi ti Qotei aqa anjam na qoteqnam niŋgi e nuboqneb. Agi bini e jeu tamo naŋgi ti qoteqnam niŋgi deqa queqnub.

Niŋgi dego e beterbosib jeu tamo naŋgi ti qoteqnum. Dena niŋgi jaqatiŋ eqnub.

2

Niŋgi kalil are qujaitosib qalaqalaiyo kumbra dauryiy

1 O ijo was, Kristus a gaigai nuŋgo are siŋgilatetŋgoqnsiqa niŋgi qalaqalaiŋgoqnsiqa nuŋgo are latetŋgeqnu. Qotei aqa Mondor a nuŋgoq di beterejunu. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa are boleiŋgeqnaqa naŋgi qa duleqnub.

2 E deqa niŋgi qa areboleboleibeqnu. Ariya niŋgi olo kumbra qudei dego yoqnibqa dena e tulaŋ areboleboleiboqnqas. Kumbra agiende. Niŋgi kalil are qujaitosib qalaqalaiyo kumbra dauryosib soqniy. Sosib niŋgi areqalo qujai na Qotei aqa wau yoqniy.

3 Niŋgi nuŋgo segi jejamu qa are qalaib. Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnaib. Niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib olo nuŋgo Kristen was naŋgo ñam soqtetnjroqniy.

4 Niŋgi nuŋgo segi iŋgi iŋgi qa are qaloqnsib gereiyoqnaib. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa are qaloqnsib naŋgo iŋgi iŋgi dego gereiyetnjroqniy.

Yesus a aqa segi ñam aguq atej deqa
Qotei na a olo ñam kobaquja yej

5 Niŋgi Kristus Yesus aqa areqalo ojsib dauryoqniy.

6 Yesus a segi Qotei sosiqa ariya a deqa are qalosaioqnej.

7 A aqa ñam kobaquja di ojqa uratosiqa a tamo bulyosiqa a kaŋgal tamo laŋaj bul soqnej.

8 Deqa tamo kalil naŋgi a unoqneb di a mandam tamo soqnej. Sosiqa aqa segi ñam aguq atsiqa Qotei aqa anjam dauryosiq moiyej. Od, a ŋamburbasq di moiyej.

9 Onaqa Qotei na a laŋ qureq osi oqsiqa ñam kobaquja yej. Deqa bini aqa ñam dena ñam kalil tulaŋ buŋnjrejunu.

10 Qotei na ñam di Yesus yej deqa mondoŋ laŋ aŋgro kalil naŋgi ti tamo kalil naŋgi ti Yesus aqa areq di siŋga pulutqab. Od, iŋgi iŋgi kalil laŋ ti mandam ti mandam sorgom ti dia unub qaji naŋgi Yesus aqa areq di siŋga pulutqab.

11 Osib naŋgo medabu qujaitoqnsib maroqnqab, “Yesus Kristus a segi Tamo Koba.” Yim kumbra dena Abu Qotei aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.

Niŋgi suwaŋ qa kumbra tamo uŋgasari naŋgi osornjroqniy

12 O ijo was bole, e qalieonum, niŋgi gaigai ijo anjam dauryeqnub. Ariya niŋgi olo siŋgila na dauryoqniy. E niŋgi koba na sqai bati deqa segi sai. Bini e isaq endi soqnit niŋgi ijo anjam dauryqa urataib. Niŋgi ijo anjam olo siŋgila na dauryoqniy. Qotei a niŋgi padalo sawaq na eleŋej deqa niŋgi ulaoqnsib laŋ qureq oqwajqa siŋgilaoqniy.

13 E qalieonum, Qotei a nuŋgo are miligiq di waueqnu deqa niŋgi kumbra a tulaŋ areareteqnu qaji di yeqnub. Niŋgi kumbra di yqajqa are koba sonaqa agi yeqnub.

14 Ariya niŋgi ŋiriŋoqnsib anjam na qotoqnaib. Kumbra kalil niŋgi yeqnub qaji di niŋgi lawo na yoqniy.

15-16 Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ une saiqoji sqab. Sosib niŋgi ŋambile gaigai sqajqa anjam ojoqnsib mandam qaji tamo

uŋgasari naŋgo ambleq di laqnsib suwaŋ qa kumbra naŋgi osornjroqnqab. Tamo uŋgasari naŋgi di kumbra bole dauryqa uratoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Deqa mondoŋ Kristus a olo bosim naŋgo une deqa naŋgi peginjrqas. Yim bati deqa e nuŋgo kumbra bole kalil qa tulaŋ areboleboleibqas. Areboleboleibim qalieqai, wau kalil e nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di e laŋa yosaioqnem.

17 O ijo was, nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di Qotei atraiyo iŋgi bul. Jeu tamo naŋgi na e lubib moiqai kiyo? Moisiy nuŋgo areqalo de ti ijo leŋ wain bul aiqas qaji de ti turtosiy Qotei atraiyobulqai. E moiqai di uŋgum. Bini e niŋgi ti koba na areboleboleigwas.

18 Niŋgi dego e ti koba na areboleboleigwas.

Pol na Timoti qariŋyim a Filipai Kristen naŋgoq gilqa marej

19 Tamo Koba Yesus na e odbimqa sokiñala e Timoti qariŋyit a nuŋgoq gilqas. Gilsim olo puluosim ijoq bosim nuŋgo kumbra kalil qa e saibqas. Yim e qusiy are siŋgilatqai.

20 Timoti a gaigai niŋgi qa are qaloqnsiq deqa a na niŋgi aqaryaiŋgwajqa gam ŋameqnu. Tamo deqaji bei endi sosai. Aqo Timoti wo segi niŋgi qa are qaleqnum.

21 Tamo kalil naŋgi naŋgo segi jejamu qa are koba qaleqnub. Naŋgi Yesus Kristus aqa wau qa are qalosaieqnub.

22 Timoti aqa kumbra tulaŋ boledamu di niŋgi qalie. A na e wauetboqnsiqa Yesus aqa anjam bole mare mare laqnu. Aŋgro naŋgi na naŋgo abu naŋgi wauetnjreqnub dego kere Timoti na e wauetbeqnu.

23 Deqa e kiñala tariŋosiy kumbra kiye jeu tamo naŋgi na e ebqab di qalieosiy Timoti qariŋyit a nuŋgoq boqujatosim saiŋgwas.

24 E endegsi qalieonum, Tamo Koba a na e gam waqtetbimqa sokiñala e segi dego nuŋgoq bosiy nuŋgwai.

Pol a Epafroditus qariŋyqa marej

25 E endegsi are qalonum, e Epafroditus dego qariŋyit a nuŋgoq gilqas. A gago Kristen was bole. A e ombla wau qujai. Aqo ombla qatqarosim jeu tamo naŋgi ti qoteqnum. Niŋgi nami a qariŋyonab ijoq bosiqa aqaryaiboqnej.

26 Bini a niŋgi nuŋgwajqa are koba unu. A qalie, a qure endia maiyonaqa niŋgi deqa qusibqa a qa are gulbeiŋgej.

27 A makobaiyonaq moiqa jojomonaqa Qotei na a boletosiqa a qa dulej. A qa segi dulosai. Qotei a e qa dego dulej. Di kiyaqa? E are tulaŋ gulbekobaibaim deqa.

28 Deqa ijo was, e arebolebole na Epafroditus olo qariŋyonum nuŋgoq gilqo. Di kiyaqa? Niŋgi a unsib tulaŋ areboleboleiŋgwajqa deqa. Yim e olo niŋgi qa are koba qalqasai.

29 Deqa Epafroditus a nuŋgoq bamqa niŋgi a qa tulaŋ areboleboleiŋgim Tamo Koba aqa ñam na gereiyoqniy. Niŋgi na tamo bole deqaji kalil naŋgo ñam gaigai soqtetnjroqniy.

30 Epafroditus a aqa segi jejamu bole sqajqa deqa are qalosaieqnu. A Kristus aqa wau ojoqnsiq deqa a moiqa jojomej. Bati deqa niŋgi na e aqaryaibqa keresai deqa niŋgi Epafroditus qariŋyonab ijoq bosiqa a kamba e aqaryaiboqnej.

3

Tamo a Kristus qa aqa areqalo siŋgilatqas di a tamo bole sqas

1 Ariya ijo was kalil, e ijo anjam getentqai. E anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Niŋgi Tamo Koba a qa tulaŋ areboleboleiŋgim soqniy. E anjam di olo neŋgreŋyqa asgibosaieqnu. E are qalonum, anjam dena niŋgi aqaryaiŋgwas.

2 Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei naŋgi bauŋ juwaŋ bul sosib kumbra uge uge yeqnub. Tamo deqaji naŋgi muluŋ aiqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Naŋgo muluŋ di bolesai. Di gisaŋ muluŋ.

3 Ariya iga tamo deqaji sai. Iga muluŋ bole aiyo qaji. Iga Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na Qotei qa louoqnsimqa Kristus Yesus aqa ñam soqteqnum. Iga qalie, jejamu qa kumbra na iga aqaryaigwa keresai bole sai.

4 E nami jejamu qa kumbra dauryqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem. Tamo qudei naŋgi mareqnub, "Gago jejamu qa kumbra na iga aqaryaigwa kere." O ijo was, e tamo naŋgi di tulaŋ buŋnjrejunum.

5 Ijo jejamu qa kumbra agiende. E ŋambabonamqa bati 8 onaqa ijo ai abu naŋgi na e osib muluŋ waibeb. E Israel tamo. Ijo moma utru Benjamin. E Hibru anjam qalie bole. E dal anjam siŋgila na dauryoqnem. Od, e Farisi naŋgo kumbra na dal anjam dauryoqnem.

6 E Qotei aqa wau ojqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem deqa e na Kristen naŋgi ugeugeinjroqnem. E dal anjam kalil dauryekritem deqa tamo kalil naŋgi na e nuboqnsib ijo une bei babtosaioqneb.

7 Deqa e are qaloqnem, "Ijo jejamu qa kumbra dena tamo kalil naŋgo kumbra tulaŋ buŋyeqnu." E degsi are qalsimqa ariya bunuqna e are bulyosim ijo jejamu qa kumbra kalil unem di kumbra bolesai. Degsi unsimqa e kumbra di uratosim olo Kristus aqa gam dauryoqnem.

8 Di segi sai. E mandam qa kumbra kalil dego uratekritem. Di kiyaqa? E Kristus segi ojqajqa deqa. E ijo Tamo Koba Kristus Yesus qa bole qalieem. Kristus qa qalieqajqa kumbra di tulaŋ bolequja e degsi unem. E poibej, mandam qa kumbra kalil di qalam jiri bul. Deqa bini e Kristus segi ojqajqa are koba unu.

9 E a segi beteryejunum. E dal anjam dauryqai gam dena e Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqa keresai. Deqa e gam bei na tamo bole une saiqoji unum. Gam agiende. E Kristus qa ijo areqalo siŋgilateqnum. Od, iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai Qotei na iga mergwas, "Niŋgi ijo ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub."

10 Deqa e Kristus qa qalieqajqa are koba unu. A subq na tigelosiq siŋgila kobaquja ej. E siŋgila deqa qalieqajqa are koba unu. A jaqatiŋ osiq moiyej. Deqa e a beteryosiy a ombla jaqatiŋ osiy moiyobulqajqa are koba unu.

11 E qalieonum, mondoŋ e olo subq na tigelqai.

Pol a Yesus aqa kumbra dauryqajqa siŋgila na waueqnu

12 E Kristus Yesus aqa kumbra di torei dauryekritosai unum. E gaigai kumbra di ojqajqa siŋgila na waueqnum. Nami Yesus na e ojsiqa aqa segiq di atej deqa bini e kamba aqa kumbra ojqajqa siŋgila na waueqnum.

13 O ijo was kalil, e Yesus aqa kumbra di torei ojekritosai unum. Ijo areqalo qujai agi merŋgwai. Jejamu qa kumbra kalil e nami dauryoqnem

qaji di e uratekritosiy awai bole Qotei na mondoŋ ebqas qaji di oqajqa siŋgila na waueqnum.

14 Tamo naŋgi gurguroqnsib bubuŋeqnub di naŋgi awai oqajqa. Dego kere e awai oqa maroqnsim siŋgila na urureqnum. Awai agiende. Kristus Yesus aqa wau na Qotei na e metbimqa e laŋ qureq oqsiy dia a ombla so bole gaigai sqai.

15 E areqalo bole ti sosim anjam endi neŋgreŋyonum. Niŋgi qudei Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgila ti unub deqa niŋgi dego areqalo bole ti soqniy. Ariya niŋgi qudei areqalo bei ejunub kiyo? Degam Qotei na nuŋgo areqalo di olo gereiyetŋgwas.

16 Kumbra bole bole iga ojeqnum qaji di iga siŋgila na ojesqom. Iga uratqasai.

17 O ijo was, niŋgi kalil gaigai ijo kumbra dauryoqniy. Osib tamo uŋgasari ijo kumbra dauryeqnub qaji naŋgi unjroqnsib naŋgo kumbra dego dauryoqniy.

18 Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam di tamo gargekoba naŋgi na jeuteqnub. E naŋgi qa bati gargekoba niŋgi saiŋgoqnem. Deqa bini e akam ti olo niŋgi saiŋgeqnum.

19 Tamo naŋgi di naŋgo segi jejamu qa kumbra qa are qaloqnsib dauryeqnub. Naŋgo kumbra di naŋgi na gisaŋ qotei bul ateqnub. Naŋgi bati gaigai mandam qa iŋgi iŋgi oqajqa are tulaŋ prugnjreqnu. Osib jemai kumbra yqajqa areboleboleinjreqnu. Deqa mondoŋ naŋgi ŋamyuwoq di torei padalqab.

20 Ariya iga laŋ qure qaji tamo uŋgasari unum deqa mondoŋ Tamo Koba Yesus Kristus a laŋ qureq na mandamq aisim iga eleŋqas. Deqa bini iga a qa tariŋoqnsim unum.

21 Yesus a siŋgila koba ti unu deqa a na iŋgi iŋgi kalil eleŋosim aqa segi sorgomq di atim sqas. Aqa siŋgila dena a na gago jejamu bulyetgimqa gago jejamu di Yesus aqa jejamu bulosim so bole gaigai sqas. Gago jejamu di agi bini gulbe ti jaqatiŋ ti unu.

4

Niŋgi Tamo Koba Yesus qa areboleboleiŋgoqneme

1 Deqa ijo was bole, niŋgi Tamo Koba a beteryosib siŋgila na tigelesoqniy. Agi e nami niŋgi degsi merŋgem. E niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum deqa e niŋgi qa are koba qaleqnum. Osim niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Niŋgi segi ijo awai bole bul. E awai di oqajqa waukobaeqnum.

2 Ariya Yuodia Sintike wo, niŋgi aiyel Tamo Koba a beteryejunub deqa niŋgi aiyel ombla are qujaitosib geregere soqniy.

3 Tamo bei e ombla wauo qaji a dego Filipai di unu. E tamo di minjqai, “O was, ni na uŋa aiyel naŋgi di aqaryainjrime. Naŋgi aiyel uŋa bole. Naŋgi aiyel e ombla na Yesus aqa anjam mare mare laqnem. Tamo qudei naŋgi Klemen a ti dego e koba na wauoqnem. Naŋgo ñam Qotei a ŋambile qa buk miligiq di neŋgreŋyej unub.”

4 O ijo was, niŋgi bati gaigai Tamo Koba a qa areboleboleiŋgoqneme. E olo merŋgwai. Niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgoqneme.

5 Niŋgi lawo kumbra dauryoqnibqa tamo kalil naŋgi nuŋgo kumbra di unoqnqab. Sokiñala Tamo Koba a olo bqas.

6 Deqa niŋgi iŋgi bei qa areqalo kobaiyaib. Niŋgi gaigai nuŋgo gulbe
kalil qa Qotei pailyoqnsib a biŋiyoqnsib endegsib minjoqniy, “O Abu, ni
na iga aqaryaigoqne.”
7 Niŋgi degyoqnibqa Qotei na niŋgi are latetŋgwas. Osim a na nuŋgo
are miligi ti nuŋgo areqalo ti taqatetŋgwas. Yimqa niŋgi Kristus Yesus
beteryosib are lawo sqab. Qotei aqa are lawo di tulaŋ bolequja. Are lawo
di aqa utru iga geregere poigwa keresai.
8 Ariya ijo was, e anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Niŋgi kumbra
bole ti kumbra tiŋtiŋ ti kumbra jiga saiqoji deqa ti kumbra Qotei a tulaŋ
areareteqnu qaji deqa ti are qaloqnsib soqniy. Kumbra kalil tamo naŋgi
yeqnab iga unoqnsim biŋiyeqnum qaji deqa ti are qaloqnsib soqniy.
9 Od, Qotei aqa anjam kalil e nami niŋgi merŋgeqnam quoqneb qaji
di niŋgi dauryosib soqniy. Ijo kumbra kalil e nami nuŋgo ambleq di
yeqnam niŋgi unoqneb qaji di dego niŋgi dauryosib soqniy. Yimqa Qotei
a niŋgi ti sqas. Agi Qotei a are lawo qa utru.

Filipai Kristen naŋgi na Pol aqaryaiyeb deqa a naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyej

10 O ijo was, niŋgi bini e olo aqaryaibqajqa are qaleqnub deqa e Tamo
Koba a qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Bole, nami niŋgi e qa are qaloqneb
ariya bati di niŋgi e aqaryaibqa gam saiqoji.
11 E iŋgi iŋgi qa truqueqnum e deqa are qalosaieqnum. Niŋgi na e
aqaryaibqajqa e deqa are qalsim anjam endi merŋgosai. E are lawo
sqajqa kumbra qalieonum deqa gulbe kiye ijoq di brantqas di uŋgum, e
ulaqasai.
12 E iŋgi saiqoji sqai kiyo e iŋgi koba ti sqai kiyo di uŋgum, e are lawo
sqai. E are lawo sqajqa kumbra qalieonum deqa e iŋgi kere sqas kiyo
e mambqas kiyo e iŋgi koba ti sqai kiyo e iŋgi qa truquoqnqai kiyo di
uŋgum, e are lawo sqai. Gulbe kiye ijoq di brantqas di uŋgum, e are lawo
sqai.
13 Kristus a segi na e siŋgilatbeqnu deqa e kumbra kalil yqa kere.
14 E gulbe ti sonamqa niŋgi e beterbosib silali qa aqaryaiboqneb di
niŋgi keretoqneb.
15 O Filipai tamo uŋgasari, niŋgi qalie, e nami Yesus aqa anjam bole
palontqajqa wau utru atsim Masedonia sawa uratosim walweleqnamqa
niŋgi segi e qa are qaloqnsib silali qa aqaryaiboqneb. Kristen qudei
naŋgi e silali qa aqaryaibosaioqneb.
16 Agi e Tesalonaika qureq di sonamqa niŋgi e silali qa aqaryaiboqneb.
17 Niŋgi olo e silali ebqajqa e deqa are qalosaieqnum. Niŋgi kumbra
bole dauryibqa Qotei na kamba niŋgi awai bole eŋgwajqa e deqa are
qaleqnum.
18 E silali iŋgi iŋgi kere unu. E iŋgi bei qa truquosai. Di kiyaqa? Niŋgi
na silali Epafroditus yeb a na osi bosiq ebej. Niŋgi silali qa e aqaryaibeb
deqa niŋgi Qotei atraiyobuleb. Atraiyo iŋgi di quleq bole ti. Qotei a
atraiyo iŋgi deqa tulaŋ areboleboleiyeqnu.
19 Qotei a Kristus Yesus aqa ñam na iŋgi tulaŋ bole bole iga egoqnqas.
Deqa niŋgi iŋgi bei qa truquoqnibqa a na eŋgoqnimqa niŋgi tulaŋ kere na
sqab.
20 Qotei a gago Abu. A segi Qotei bole. Deqa iga bati gaigai aqa ñam
soqtoqnqom. Bole.

Pol a Filipai Kristen naŋgi kaiyeinjrej

21 Niŋgi Kristus Yesus aqa tamo uŋgasari unub. E na niŋgi kalil
kaiyeiŋgonum. Kristen was e koba na endi unum qaji naŋgi na dego niŋgi
kaiyeiŋgonub.
22 Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi na niŋgi kaiyeiŋgonub. Kristen
tamo uŋgasari Mandor Sisar aqa talq di waueqnub qaji naŋgi dego niŋgi
kaiyeiŋgonub.
23 Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyosim nuŋgo qunuŋ
geregere taqateme. Bole.

KOLOSI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di ebej.
2 Aqo gago was Timoti wo anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum. Niŋgi gago Kristen was bole. Niŋgi Qotei aqa segi tamo
uŋgasari Kolosi qureq di unub qaji. Niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo
siŋgilateqnub. Gago Abu Qotei a niŋgi qa are boleiyimqa niŋgi lawo na
soqniy.

Kolosi Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb

3 Aqo Timoti wo gaigai niŋgi qa pailyoqnsimqa gago Tamo Koba Yesus
Kristus aqa Abu Qotei biŋiyeqnum.
4 Aqo aiyel niŋgi qa anjam bei endegsi quem. Niŋgi Kristus Yesus
qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi
qalaqalainjreqnub.
5-6 Nami Yesus aqa anjam bole nuŋgoq bonaqa niŋgi queb. Qusibqa
bini iŋgi bole bole Qotei na laŋ goge dia gereiyetŋgej qaji di niŋgi
oqajqa tariŋeqnub. Yesus aqa anjam bole di sawa sawa kalilq gileqnaqa
tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqnsib naŋgo areqaloq di siŋgilatoqnsib
kumbra bole bole yeqnub. Niŋgi dego kumbra bole bole yeqnub. Qotei a
iga qa are boleiyej anjam bole di niŋgi qusib poiŋgonaqa bati deqa niŋgi
kumbra bole yqajqa utru ateb.
7 Anjam di Epafras a niŋgi merŋgonaq qusib poiŋgej. Epafras a iga ti
Kristus aqa wau tamo bole unum. Iga Epafras tulaŋ qalaqalaiyeqnum.
A siŋgila na niŋgi aqaryaiŋgoqnsiqa Kristus aqa wau ojeqnu.
8 A niŋgi qa endegsi iga saigej, “Qotei aqa Mondor na Kolosi Kristen
naŋgi siŋgilatnjreqnaqa naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryeqnub.”

Pol a gaigai Kolosi Kristen naŋgi qa Qotei pailyeqnu

9 Iga nami quem, niŋgi kumbra bole di yeqnub. Bati deqa iga niŋgi
qa pailyqa utru atem. Bini iga gaigai niŋgi qa pailyoqnsim unum. Iga
endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Kolosi Kristen naŋgi aqaryainjrimqa
naŋgi ino areqalo geregere poinjrqas. Amqa ino Mondor na naŋgi powo
koba enjroqnimqa naŋgi ino anjam kalil bole qalieoqnqab.
10 Osib naŋgi kumbra kalil Tamo Koba a tulaŋ areareteqnu qaji di
yoqnsib walweloqnqab. O Qotei, ni na naŋgi aqaryainjroqnimqa naŋgi
wau bole bole yoqnsib ni qa geregere qalieoqnib naŋgo qalie di tulaŋ
kobaoqnqas.
11 Ni ino segi siŋgila kobaquja na naŋgi siŋgilatnjroqnim naŋgi gulbe kalil
qoboiyoqnqab. Osib lawo na sosib tulaŋ areboleboleinjroqnqas.”
12 O ijo was, iga degsim niŋgi qa Abu pailyeqnum. Deqa niŋgi a
biŋiyoqnsib soqniy. A na niŋgi keretŋgej deqa iŋgi bole bole a nami laŋ
goge dia gereiyetŋgej qaji di niŋgi mondoŋ oqsib oqab. Agi niŋgi ti Qotei
aqa segi tamo uŋgasari kalil suwaŋoq di unub qaji naŋgi ti iŋgi di oqab.
13 Nami iga ambruq di soqnem. Ambru aqa siŋgila dena iga taqatgeso-
qnej. Onaqa bunuqna Qotei na iga ambruq dena eleŋosiqa aqa segi Ŋiri
qujai tulaŋ qalaqalaiyeqnu qaji aqa sorgomq di iga atej unum. Deqa bini
Yesus a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu.
14 A na iga awaigosiqa gago une kobotetgej.

Pol a Yesus aqa kumbra ti wau ti deqa anjam saej

15 Yesus a segi Qotei. Gago ŋamdamu na iga Qotei unqa keresai. Iŋgi iŋgi
kalil Qotei na gereinjrej qaji di Yesus a segi utru.
16 Yesus aqa wau na Qotei na iŋgi iŋgi kalil laŋ ti mandam ti di unub
qaji di gereinjrej. Iŋgi iŋgi kalil gago ŋamdamu na uneqnum qaji ti gago
ŋamdamu na unqa keresai qaji ti di Yesus aqa wau na Qotei na gereinjrej.
Laŋ goge qaji siŋgila ti laŋ aŋgro naŋgi ti mandor kokba ti mondor naŋgi ti
kalil di Yesus aqa wau na Qotei na gereinjrej unub. Iŋgi iŋgi kalil di Yesus
a segi utru. Di aqa segi iŋgi iŋgi.
17 Tulaŋ nami iŋgi iŋgi kalil di brantosaisonaqa Yesus a soqnej. A na
iŋgi iŋgi kalil di geregere taqateqnu deqa iŋgi iŋgi kalil degsi bole unub.
18 Yesus a Kristen tamo uŋgasari naŋgo gate. Naŋgi aqa jejamu bul. A
naŋgo ŋambile qa utru. A tamo kalil naŋgi qa namoosiq subq na tigelej
deqa a segi qujai iŋgi iŋgi kalil naŋgo gate.
19 Qotei aqa are koba endegsi unu. Aqa segi ŋambile ti kumbra ti kalil
aqa Ŋiri Yesus aqaq di soqnim Qotei a segi Yesus aqaq di keretosim
maqesqas.
20 Osim a Yesus aqa wau na iŋgi iŋgi kalil mandam ti laŋ ti di unub qaji
naŋgi tingitnjrimqa naŋgi a ombla geregere lawo na sqab. Aqa are koba
degsi unu deqa a na Yesus qariŋyonaqa a ŋamburbasq di moinaqa aqa leŋ
aiyej qaji dena a jeu kobotosiqa iga olo eleŋej.
21 Nami niŋgi Yesus qa isaq di soqneb. Niŋgi nuŋgo segi areqalo na
laqnsibqa Qotei ti jeu atoqnsib kumbra uge uge yoqneb.
22 Ariya bunuqna Yesus a ŋamburbasq di moiyej aqa kumbra dena
Qotei na jeu kobotosiqa niŋgi olo eleŋej. A degyej. Di kiyaqa? A na
niŋgi metŋgim niŋgi aqa areq bosib aqa segi kumbra boleq di sosib aqa
ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa deqa.
23 Deqa ijo was kalil, une bei na niŋgi titŋgwa laqnimqa Yesus aqa
anjam bole niŋgi queb qaji di nuŋgo areqaloq di olo siŋgilatoqniy. Di
urataib. Niŋgi iŋgi bole bole Qotei a nami niŋgi eŋgwa marej qaji di oqajqa
tariŋoqniy. Osib siŋgila na tigelesoqniy. E Pol. E Qotei aqa wau tamo. E
na Yesus aqa anjam bole di tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji
naŋgi minjre minjre laqnum.

Pol a Kolosi Kristen naŋgi aqaryainjrqa marsiq jaqatiŋ koba eqnu

24 Kristus aqa tamo uŋgasari naŋgi aqa segi jejamu bul. A na naŋgi
aqaryainjrqa marsiq jaqatiŋ koba ej. Aqa jaqatiŋ di koboosaiunu deqa e
dego naŋgi qa ti niŋgi qa ti osimqa ijo segi jejamuq di jaqatiŋ koba eqnum.
Ijo kumbra dena e na Kristus aqa jaqatiŋ kereteqnum. E ijo jaqatiŋ deqa
tulaŋ areboleboleibeqnu.
25 Qotei a segi na e giltbej deqa e Kristus aqa tamo uŋgasari naŋgi
qa waueqnum. Ijo wau agiende. E Qotei aqa anjam kalil mare mare
laqnum. Di niŋgi aqaryaiŋgwajqa deqa.
26 Tulaŋ nami Qotei aqa anjam di uliesoqnej. Deqa tamo uŋgasari kalil
naŋgi aqa anjam di qalieosaisoqneb. Uliesosiq bosi bosiq ariya bini
Qotei na aqa anjam di olo boleq ateqnaqa aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
quoqnsib poinjreqnu.
27 Qotei aqa segi areqalo na uli anjam di boleq atoqnsiqa iga os-
orgeqnu. Deqa iga endegsi poigeqnu, bole, Qotei na sawa bei bei qaji
naŋgi aqaryainjreqnu. Uli anjam di tulaŋ bolequja. Aqa damu agiende.
Kristus a nuŋgo ambleq di unu. Mondoŋ a na niŋgi eleŋosim laŋ qureq

joqsi oqimqa dia niŋgi iŋgi tulaŋ bole bole oqab. Niŋgi iŋgi di oqajqa tariŋoqnsib unub.

28 Iga na tamo uŋgasari kalil naŋgi Kristus aqa anjam minjreqnum. Iga powo bole ti sosim anjam di siŋgila na minjreqnum. Iga degyeqnum. Di kiyaqa? Naŋgi gago anjam di qusib Kristus aqa kumbra torei dauryekritosib soqnib iga na naŋgi joqsim Qotei aqa areq di atqajqa deqa.

29 E deqa wau koba yeqnum. Kristus aqa siŋgila kobaquja Qotei na ebej qaji dena e wau koba yoqnsim laqnum.

2

Niŋgi gisaŋ anjam dauryaib

1 O ijo was, niŋgi endegsib qalieoiy. E niŋgi qa ti Kristen tamo uŋgasari Laodisia qureq di unub qaji naŋgi qa ti tamo uŋgasari kalil ijo ulatamu unosaieqnub qaji naŋgi qa ti wau koba yeqnum.

2 E niŋgi kalil are siŋgilatetŋgitqa niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsib are qujaitosib sqajqa deqa osim wau koba yeqnum. Ijo are koba endegsi unu. Niŋgi powo bole osib Kristus qa nuŋgo areqalo torei siŋgilaboletosib dena niŋgi Qotei aqa uli anjam geregere qalieqab. Kristus a segi uli anjam di aqa utru.

3 Qalie ti powo ti kalil aqaq di uliejunu.

4 E niŋgi anjam degsi merŋgonum. Di kiyaqa? Tamo bei na bosim niŋgi gisaŋgosim walawala anjam bei merŋgimqa niŋgi qusib dauryaib deqa.

5 E bini niŋgi koba na sosai. E isaq endi unum. Ariya niŋgi ijo are miligiq di unub deqa e niŋgi ti sobulejunum. E qalieonum, niŋgi wau bole yoqnsib nuŋgo areqalo Kristus qa geregere siŋgilatoqnsib unub. Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu.

Iga Kristus taqyosim ŋambile bole oqom

6 Niŋgi nami Tamo Koba Kristus Yesus osib nuŋgo areq di ateb deqa niŋgi aqa kumbra na walweloqniy.

7 Mandam na ŋam jirim ojesonaqa ŋam a siŋgila na tigelejunu dego kere niŋgi Yesus osib nuŋgo are miligiq di siŋgilatosib aqa kumbra dauryoqniy. Yesus aqa anjam bole iga na merŋgoqnem qaji di niŋgi bati gaigai nuŋgo areqaloq di siŋgilatosib soqniy. Osib niŋgi gaigai Qotei biŋiyoqniy.

8 O was niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei na bosib niŋgi naŋgo anjam dauryqajqa walawalaiŋgwab. Naŋgi naŋgo segi powo na ti gisaŋ anjam na ti niŋgi walawalaiŋgwab. Deqa niŋgi naŋgo anjam di dauryaib. Tamo naŋgi di naŋgo moma naŋgo anjam dauryeqnub. Osib mondor uge uge laŋ ti mandam ti taqatejunub qaji naŋgo anjam dego dauryeqnub. Naŋgi Kristus aqa anjam dauryosaieqnub.

9 Niŋgi qalie, Kristus a tamo bulyosiq gago ambleq di soqnej. Qotei aqa segi ŋambile ti kumbra ti kalil Kristus aqaq di keretosiq maqejunu.

10 Iŋgi iŋgi kalil siŋgila ti unub qaji naŋgo gate koba agi Kristus. Niŋgi Kristus aqa segi tamo uŋgasari unub deqa Qotei na niŋgi ŋambile eŋgej. Ŋambile di nuŋgoq di tulaŋ keretosiq maqejunu.

11 Niŋgi Kristus taqyejunub deqa niŋgi muluŋ bole aiyejunub. Di jejamu qaji muluŋ sai. Niŋgi Kristus aqa kumbra na nuŋgo areqalo namij kalil urateb. Kumbra di muluŋ bole aqa utru.

12 Niŋgi yanso eb bati deqa niŋgi Kristus beteryosib a ti moiyobuleb. Onaqa Qotei na niŋgi Kristus ombla subq atobulej. Qotei na Kristus olo

subq na tigeltej bati deqa a na niŋgi Kristus ombla subq na tigeltŋgobulej. Di kiyaqa? Niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa.

13 Nami niŋgi une yoqnsib laqnsib nuŋgo areqalo namij dauryoqneb. Dena niŋgi moreŋesobuleb. Onaqa Qotei na niŋgi olo Kristus koba na ŋambile eŋgsiqa nuŋgo une kalil kobotetŋgej.

14 Nami dal anjam a gago une kalil boleq atsiq iga jeutgej deqa iga dal anjam aqa sorgomq di soqnem. Sonamqa Qotei na olo dal anjam mutu kalil di taqal waiyosiqa dal anjam aqa siŋgila kobotosiqa Kristus aqa ŋamburbasq di qamej.

15 Kumbra dena Qotei na mondor uge uge naŋgi ti naŋgo gate kokba ti kalil naŋgo siŋgila kobotetnjrej. Osiqa qoto siŋgilaosiqa naŋgi kalil tulaŋ buŋnjrej. Kristus a ŋamburbasq di moiyej wau dena Qotei a qoto siŋgilaonaq tamo uŋgasari kalil naŋgi unekriteb.

Niŋgi Kristus koba na moreŋobuleb deqa niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sosai

16 Deqa tamo bei na nuŋgo jejamuq di anjam qametŋgosim endegsi merŋgaiq, “Niŋgi iŋgi uyo ti ya uyo ti yori bati ti bai qala bunuj ti getentoqniy.”

17 O ijo was, kumbra deqaji seŋ qunuŋ bul damu saiqoji. Kumbra dena iŋgi bole bole mondoŋ brantqas qaji di iga laŋa suwi osorgeqnu. Ariya Kristus a segi iŋgi bole bole deqa utru.

18 Tamo qudei na niŋgi endegsib merŋgwab, “Niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib olo laŋ aŋgro naŋgi qa louoqniy. Iga ŋeiobilqei na kumbra di unem deqa niŋgi degyiy.” O ijo was, niŋgi tamo di naŋgo anjam quetnjraib. Tamo deqaji naŋgi naŋgo segi areqalo namij dauryeqnub. Osib mareqnub, “Iga powo bole ti unum.”

19 Tamo deqaji naŋgi Kristus beteryosaieqnub. Kristus a gago gate. Iga aqa jejamu qujai. Iga aqa siŋga ti baŋ ti bul. A na iga siŋgilatgeqnu deqa iga kalil jejamu qujaiq di turtobuloqnsim Qotei aqa wau na boleoqnsim siŋgilaeqnum.

20 Niŋgi Kristus koba na moreŋobuleb deqa niŋgi mondor uge uge laŋ ti mandam ti taqatejunub qaji naŋgo sorgomq di sosai. Deqa kiyaqa niŋgi olo mandam tamo naŋgo kumbra dauryeqnub? Kiyaqa niŋgi naŋgo dal anjam dego dauryeqnub?

21 Naŋgo dal anjam agiende, “Ni iŋgi di ojaim. Ni iŋgi di uyaim. Iŋgi di ino jejamuq di betermaiq.” O ijo was, niŋgi kiyaqa dal anjam di dauryeqnub?

22 Dal anjam di jejamu qa iŋgi iŋgi qa anjam. Iga jejamu qa iŋgi iŋgi qa are qaloqnqom di iga padalqom. Iŋgi iŋgi di urur koboqab. Dal anjam deqaji mandam tamo naŋgi na babteqnub.

23 Bole, iga endegsi unobuleqnum. Dal anjam dena tamo qudei naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi louoqnsib naŋgo segi ñam aguq atoqnsib naŋgo jejamu qaloqnsib siŋgilateqnub. Deqa naŋgi are qaleqnub, dal anjam dena powo bole babteqnu. Di sai. Niŋgi quiy. Dal anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Iga dal anjam di dauryqom dena iga gago segi areqalo namij uratqa keresai bole sai.

3

Kristus a gago ŋambile qa utru

1-2 O ijo was, Qotei a niŋgi Kristus ombla subq na tigeltŋgobulej deqa niŋgi laŋ goge qaji iŋgi iŋgi oqajqa wauoqniy. Kristus a laŋ goge oqsiq Qotei aqa baŋ woq di awejunu deqa niŋgi gaigai laŋ goge qaji iŋgi iŋgi oqajqa are qaloqniy. Niŋgi mandam qaji iŋgi iŋgi qa are koba qaloqnaib.
3 Niŋgi moreŋobulosib olo ŋambile eb. Nuŋgo ŋambile di agi Kristus aqaq di uliesonaqa niŋgi Qotei beteryejunub.
4 Kristus a nuŋgo ŋambile qa utru. Mondoŋ a boleq dimqa niŋgi dego a koba na Qotei aqa rianŋ ti wala ti boleq dqab.

Niŋgi kumbra uge kalil uratekritiy

5 Deqa niŋgi mandam qaji kumbra kalil nuŋgo are miligiq di unu qaji di moiyotiy. Mandam qaji kumbra agi ubtosiy merŋgwai. Sambala kumbra ti, kumbra jiga ti, kumbra uge uge yqajqa are prugŋgoqa, mandam qa iŋgi iŋgi qa maulŋgoqa di kalil moiyotiy. Mamaul kumbra di gisaŋ qotei qa louo bul.
6 Tamo naŋgi kumbra deqaji yeqnub qaji naŋgi mondoŋ Qotei na awai uge enjrsim naŋgi qa minjiŋ oqetqas. Tamo naŋgi di Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo.
7 O ijo was, nami niŋgi dego tamo deqaji naŋgi koba na laqnsibqa kumbra di yoqneb.
8 Ariya bini niŋgi kumbra kalil di uratekritiy. Ŋiriŋ ti minjiŋ ti are uge ti yomu anjam ti anjam jiga ti di kalil uratekritiy.
9 Niŋgi nuŋgo areqalo namij aqa kumbra uge kalil qoreiyeb deqa niŋgi olo nuŋgo Kristen was naŋgi gisaŋ anjam minjroqnaib.
10 Niŋgi so bunujq di unub. Qotei a segi na nuŋgo so bunuj di gereiyetŋgej. Osiqa a na gaigai niŋgi powo bole eŋgeqnu. A na niŋgi a bul sqa marsiqa nuŋgo so bunuj di gereiyetŋgej.
11 Iga so bunujq di unum deqa iga kalil kerekere unum. Deqa iga endegsi marqasai, “E Grik qaji” o “E Juda qaji” o “E muluŋ aiyo qaji” o “E muluŋ aiyosai qaji” o “E yauŋ tamo” o “E yambaŋ tamo” o “E kaŋgal tamo” o “E kaŋgal tamo sai.” Iga degsi marqasai. Di kiyaqa? Kristus a gago kalil qa Tamo Koba. A segi qujai na iga keretgejunu.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa duloqniy

12 Qotei a niŋgi aqa segi qa marsiq giltŋgej deqa a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. Deqa niŋgi kumbra endegyoqniy. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa duloqnsib kumbra bole bole enjroqniy. Osib niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib tamo naŋgi lawo na gereinjroqniy. Tamo qudei na niŋgi une bei eŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi qa urur minjiŋ oqaiq.
13 Kristen tamo bei na niŋgi gulbe eŋgimqa uŋgum gulbe di qoboiyosib aqa une kobotetiy. Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo Koba a na nuŋgo une kobotetŋgej deqa.
14 Niŋgi qalaqalaiyo kumbra yoqniy. Qalaqalaiyo kumbra na kumbra kalil tulaŋ buŋnjreqnu. Deqa niŋgi kalil koba na areqalo qujaitosib nuŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjroqniy.
15 Kristus a na iga lawo kumbra egeqnu deqa kumbra dena nuŋgo are miligi taqatesoqneme. Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi jejamu qujai bul sosib Qotei biŋiyoqniy.
16 Osib niŋgi Kristus aqa anjam nuŋgo are miligiq di siŋgilatib soqnem. Soqnim niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi areqalo bole ti powo ti osornjroqniy. Niŋgi nuŋgo are miligiq di Qotei biŋiyoqnsib a qa louoqniy. Lou

qudei neŋgreŋq di unu qaji dena ti lou qudei Qotei aqa Mondor na nuŋgo are miligiq di tigelteqnu qaji dena ti niŋgi Qotei qa louoqniy.
17 Nuŋgo anjam maro na ti nuŋgo wau na ti nuŋgo kumbra kalil na ti niŋgi Tamo Koba Yesus aqa ñam soqtoqniy. Osib niŋgi aqa ñam na Abu Qotei biŋiyoqniy.

Pol a tamo ti uŋa ti aŋgro ti naŋgi anjam minjrej

18 O uŋgasari, niŋgi nuŋgo tamo naŋgo sorgomq di soqniy. Niŋgi degyqab di Tamo Koba a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas.
19 O tamo, niŋgi nuŋgo ŋauŋ naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniy. Niŋgi naŋgo are ugetetnjraib.
20 O aŋgro, niŋgi gaigai nuŋgo ai abu naŋgo anjam dauryoqniy. Niŋgi degyqab di Tamo Koba a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas.
21 O abu, niŋgi na nuŋgo aŋgro naŋgo are ugetetnjraib. Niŋgi naŋgo are ugetetnjrqab di naŋgi are gulbeinjrqas. Osim naŋgi wau bole yqajqa asginjrqas.

Pol a kaŋgal tamo naŋgo wau qa gate naŋgi ti anjam minjrej

22 O kaŋgal tamo, niŋgi gaigai nuŋgo wau qa gate naŋgo anjam dauryoqniy. Niŋgi gisaŋ na naŋgo ŋamdamuq di laŋa wau bole yobulaib. Niŋgi Tamo Koba a qa ulaosib gaigai are bole na nuŋgo wau qa gate naŋgi qa wau bole yoqniy.
23 Wau kalil niŋgi naŋgi qa yeqnub qaji di niŋgi siŋgila na yoqniy. Niŋgi mandam tamo naŋgi qa wauosaieqnub. Niŋgi Tamo Koba a qa waueqnub.
24 Niŋgi qalie, mondoŋ Tamo Koba a na niŋgi awai boledamu eŋgwas. Awai di a nami aqa segi tamo uŋgasari naŋgi enjrqa marej. Niŋgi are qaliy. Niŋgi Tamo Koba Kristus aqa kaŋgal tamo unub. A segi nuŋgo Wau qa Gate.
25 Tamo uŋgasari une ateqnub qaji naŋgi Qotei na kamba awai uge enjrqas. Aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub deqa a kumbra qujai na naŋgi peginjrqas.

4

1 O wau qa gate, niŋgi nuŋgo kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole enjroqniy. Niŋgi qalie, nuŋgo Gate dego unu. Agi a laŋ qureq di unu.

Niŋgi gaigai siŋgila na Qotei pailyoqniy

2 Ariya ijo was, niŋgi gaigai siŋgila na Qotei pailyoqniy. Niŋgi aqarataib. Niŋgi pailyoqnsib areqalo bole ti sosib Qotei biŋiyoqniy.
3 Niŋgi iga qa dego Qotei pailyoqniy. Niŋgi endegsib pailyoqniy, “O Abu, ni na Pol aqa wau qujai naŋgi ti gam waqtetnjroqnimqa naŋgi medabu waqtoqnsib Kristus aqa anjam nami uliesoqnej qaji di mare mare laqnqab.” O ijo was niŋgi quiy. Jeu tamo naŋgi Kristus aqa anjam di dauryqa asginjreqnu deqa naŋgi e ojsib tonto talq endi waibeb unum.
4 Deqa niŋgi e qa endegsib pailyoqniy, “O Abu, ni na Pol aqa medabu siŋgilatetimqa a ino areqalo dauryoqnsim Kristus aqa anjam geregere palontoqnqas.”
5 O ijo was, niŋgi areqalo bole dauryoqnsib tamo uŋgasari Yesus qaliesai qaji naŋgo ambleq di kumbra bole bole yoqniy. Bati soqnim niŋgi Kristus aqa kumbra naŋgi osornjroqniy.

6 Niŋgi tamo uŋgasari naŋgo are boletetnjrqa oqnsib anjam bole segi gaigai minjroqniy. Tamo qudei na niŋgi anjam bei nenemŋgibqa niŋgi kamba anjam kiyersib minjrqa oqnsib geregere are qaloqnsib minjroqniy.

Pol a Tikikus Onesimus wo qariŋnjrnaq naŋgi Kolosi Kristen naŋgoq gileb

7 E na Tikikus qariŋyonum nuŋgoq bqo. A ijo wau kalil qa niŋgi saiŋgwas. Tikikus a gago wau qujai. A gago Kristen was bole. A Tamo Koba aqa wau tamo bolequja.

8 E na a qariŋyonum nuŋgoq bqo. Iga kiyersim unum di a na niŋgi saiŋgim qusib dena nuŋgo are siŋgilatqab.

9 E na Onesimus dego qariŋyonum a Tikikus ombla nuŋgoq bonub. A dego gago Kristen was bole. A nuŋgo leŋ qujai. Naŋgi aiyel nuŋgoq bosib gago kumbra kalil qa niŋgi saiŋgwab.

Pol na Kolosi Kristen naŋgi kaiyeinjrej

10 Aqo Aristarkus wo ombla tonto talq endi waigeb unum. Aristarkus a na niŋgi kaiyeiŋgwo. Mak a Barnabas aqa gagai. A dego niŋgi kaiyeiŋgwo. Mak a nuŋgoq bo degamqa niŋgi a osib geregereiyiy. Agi e nami a qa anjam neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem.

11 Jastus a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. Aqa ñam bei Yesus. A Tamo Koba Yesus aqa wa. Naŋgi qalub Juda tamo. Juda tamo qudei naŋgi e ombla Qotei aqa wau ojosaieqnub. Naŋgi segi qalub e ombla Qotei aqa wau ojeqnum. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di naŋgi segi qalub e aqaryaiboqnsib mare mare laqnub. Juda tamo bei na degyosaieqnu.

12 Epafras a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A nuŋgo leŋ qujai. A Kristus Yesus aqa wau tamo. A gaigai siŋgila na niŋgi qa endegsi pailyeqnu, “O Qotei, ni na Kolosi Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi siŋgila na tigeloqnsib ino kumbra bole kalil keretoqnsib ino areqalo geregere qalieqab.” Epafras a niŋgi qa degsi pailyeqnu.

13 O ijo was, e niŋgi endegsi merŋgwai. Epafras a gaigai niŋgi qa are qaloqnsiq deqa a wau koba yeqnu. A niŋgi qa ti Laodisia Kristen naŋgi qa ti Hierapolis Kristen naŋgi qa ti are qaloqnsiq deqa wau koba yeqnu.

14 Ariya Luk a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A yu qaŋgra tamo. Iga a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. Demas a dego niŋgi kaiyeiŋgwo.

15 O was niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Laodisia Kristen naŋgi dego minjriy. Osib Kristen tamo uŋgasari Nimfa aqa talq di korooqnsib loueqnub qaji naŋgi a ti ijo kaiye anjam endi osib naŋgi minjriy.

16 Niŋgi ijo anjam kalil e neŋgreŋyonum qaji endi sisiyosib koboamqa qariŋyib Laodisia Kristen naŋgoq gilimqa naŋgi dego sisiyqab. E anjam bei dego nami neŋgreŋyosim Laodisia Kristen naŋgoq qariŋyem. Ijo anjam di naŋgi na kamba olo nuŋgoq qariŋyib niŋgi sisiyoiy.

17 Ariya niŋgi na Arkipus endegsib minjiy, “Qotei a ni wau emej deqa wau di ni na geregere taqatosim wauoqne.”

18 E Pol. Ijo anjam bosiq endi koboqo. Deqa e ijo segi baŋ na kaiye anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. E tonto talq endi unum deqa niŋgi e uratbaib. Niŋgi e qa are qaloqnsib soqniy. O ijo was, Qotei a niŋgi qa are boleiyeme. Bole.

1 TESALONAIKA

1 Iga Pol na Sailas na Timoti na iga qalub anjam endi neŋgreŋyosim
niŋgi Tesalonaika qureq di loueqnub qaji nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi
Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel beternjrejunub.
Qotei a niŋgi qa are boleiyimqa niŋgi lawo na soqniy.

Tesalonaika Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb

2 Iga gaigai niŋgi kalil qa pailyoqnsim Qotei biŋiyeqnum.
3 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi kumbra bole
bole yeqnub. Osib niŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsib wau bole
ojeqnub. Mondoŋ gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo bqas. Niŋgi a qa
tariŋoqnsib siŋgila na tigelejunub. Iga nuŋgo kumbra deqa are qaloqnsim
gago Abu Qotei biŋiyeqnum.
4 O ijo was kalil, Qotei a niŋgi aqa segi qa marsiq giltŋgej deqa a na niŋgi
tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. Di iga qalieonum.
5 Iga nami Yesus aqa anjam bole nuŋgoq osi bem. Iga laŋa anjam maro
na osi bosai. Iga siŋgila ti Mondor Bole ti areqalo bole ti dena osi bem.
Niŋgi qalie, iga nuŋgo ambleq di sosim kumbra boledamu yoqnsim niŋgi
aqaryaiŋgoqnem.
6 Niŋgi Qotei aqa anjam ojesoqneb deqa gulbe gargekoba nuŋgoq di
brantoqnej. Bati deqa niŋgi gago kumbra ti Tamo Koba aqa kumbra
ti dauryoqneb. Niŋgi uratosaioqneb. Mondor Bole na nuŋgo areqalo
tigeltetŋgoqnej deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgoqnej.
7-8 Niŋgi Tamo Koba aqa anjam palonteqnab anjam di giloqnsiq Mase-
donia sawa ti Akaia sawa ti dia brantoqnej. Deqa sawa dia tamo uŋgasari
kalil Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi nuŋgo kumbra qa
quoqnsib dauryeqnub. Sawa dia segi sai. Sawa sawa kalilq di dego niŋgi
Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa saoqnsib laqnab tamo uŋgasari
naŋgi quekriteqnub. Deqa uŋgum, iga aitentosim nuŋgo kumbra deqa
olo mare mare laqasai.
9 Iga nami nuŋgo ambleq di sonamqa bati deqa niŋgi gago anjam dau-
ryoqneb. Nuŋgo kumbra deqa sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgi
saoqnsib laqnub. Niŋgi are bulyosib gisaŋ qotei naŋgi torei uratnjrsib
Qotei bole agi ŋambile gaigai unu qaji a areiyosib waueteqnub.
10 Osib niŋgi Qotei aqa Ŋiri a laŋ qureq na bqajqa deqa tariŋoqnsib
unub. Nuŋgo kumbra deqa dego sawa sawa kalilq di naŋgi saoqnsib
laqnub. Qotei aqa Ŋiri di agi Yesus. A moinaqa Qotei na olo subq na
tigeltej. A na iga padalo sawaq na eleŋej deqa mondoŋ Qotei aqa minjiŋ
oqwa bati boqnimqa iga aqa minjiŋ di turqasai. Iga so bole gaigai sqom.

2

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgo ambleq di wau bole yoqnej

1 O ijo was niŋgi segi qalie, iga nami nuŋgoq bosim nuŋgo ambleq di
wauoqnem gago wau di laŋa uloŋosai.
2 Niŋgi qalie, iga nuŋgoq bosaisosimqa iga Filipai qureq di Qotei aqa
wau ojeqnam jeu tamo naŋgi na iga jaqatiŋ egoqnsib ugeugeigoqneb.
Bunuqna iga nuŋgo qureq bonamqa dia dego jeu tamo naŋgi na iga
ugeugeigoqneb. Gago Qotei na gago are siŋgilatetgej deqa iga jeu tamo

naŋgi qa ulaosai. Iga siŋgila na tigeloqnsim Qotei aqa anjam bole niŋgi merŋgoqnem.
3 Bati deqa iga niŋgi endegsi merŋgoqnem, “Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.” Iga anjam uge bei niŋgi merŋgosaioqnem. Iga nuŋgo ambleq di sosim kumbra jiga ti gisaŋ kumbra ti yosaioqnem.
4 Qotei a segi gago kumbra tenemtoqnsiq une bei unosaioqnej deqa a na iga wau egsiqa mergej, “Niŋgi ijo anjam bole mare mare laqniy.” O ijo was, mandam tamo naŋgi gago wau qa arearetnjroqnqajqa iga deqa are qalosaioqnem. Iga endegsi are qaloqnem, “Qotei a segi gago are miligi peleiyoqnsim gago wau qa arearetoqnqas.”
5 Niŋgi qalie, iga walawala anjam bei niŋgi merŋgosaioqnem. Osim nuŋgo iŋgi iŋgi qa maulgonaq laŋa gisaŋ na anjam palontosaioqnem. Qotei a segi gago kumbra qa qalie.
6 Iga wauoqnem di niŋgi na kiyo tamo qudei na kiyo gago ñam soqtetgwajqa deqa wauoqnem e? Sai. Iga deqa wauosaioqnem.
7 Bole, iga Kristus aqa wau tamo bole unum deqa iga niŋgi endegsi merŋgwa kere, “Niŋgi silali iŋgi iŋgi qa aqaryaigoqniy.” Ariya iga degyosai. Iga nuŋgo ambleq di aŋgro kiñilala bul lawo na soqnem. Ai naŋgi na naŋgo aŋgro mom naŋgi muŋgum anainjreqnub dego kere iga nuŋgo ai bul sosim niŋgi gereiŋgoqnem.
8 Osim iga niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgoqnem. Deqa iga nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgwajqa are qalosaioqnem. Iga Qotei aqa anjam bole niŋgi merŋgwajqa deqa are qaloqnem. Di segi sai. Iga gago segi ŋambile dego uratosim niŋgi aqaryaiŋgwajqa are qaloqnem. Di kiyaqa? Niŋgi gago Kristen was bole unub deqa.
9 O was niŋgi qalie, iga niŋgi koba na sosimqa Qotei aqa anjam bole merŋgoqnem bati deqa iga waukobaoqnem. Iga niŋgi gulbe eŋgwa uratosim deqa gago segi baŋ na qanam ti qolo ti tulaŋ siŋgila na wauoqnem. Osim dena gago segi iŋgi iŋgi awaiyoqnsim uyoqnem. Niŋgi iga silali qa aqaryaigwajqa deqa merŋgosaioqnem.
10 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji iga na kumbra bole bole osorŋgoqnem. Iga kumbra uge bei osorŋgosaioqnem. Iga Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra bole tiŋtiŋ nuŋgo ambleq di yoqnem. Di niŋgi qalie. Qotei a dego qalie.
11 Abu naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi tingitnjroqnsib dalnjreqnub dego kere iga niŋgi tingitŋgoqnsim dalŋgoqnem.
12 Iga niŋgi degŋgoqnem. Di kiyaqa? Niŋgi kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnsib walweloqnqajqa deqa. Qotei agi a na niŋgi endegsi metŋgej, “Niŋgi ijoq babqa e nuŋgo Mandor Koba sosiy niŋgi taqatŋgitqa niŋgi laŋ qureq di so bole gaigai sqab.”

Tesalonaika Kristen naŋgi gulbe qoboiyoqneb

13 Iga Qotei aqa anjam niŋgi merŋgeqnam niŋgi quoqnsib endegsib are qalosaioqneb, “Anjam di mandam tamo naŋgo anjam.” Sai. Niŋgi are qaloqneb, “Bole, anjam di Qotei aqa anjam tiŋtiŋ.” Deqa bini Qotei aqa anjam di nuŋgo are miligiq di siŋgila na waueqnu. Di kiyaqa? Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa. Utru deqa iga gaigai Qotei biŋiyeqnum.
14 O ijo was, tamo uŋgasari Judia sawaq di Kristus Yesus aqa Abu Qotei wo qa loueqnub qaji naŋgo kumbra agi niŋgi dauryeqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di Juda naŋgi na gulbe koba enjroqneb dego kere nuŋgo segi leŋ qujai naŋgi na niŋgi gulbe koba eŋgeqnub.

15 Juda naŋgi na Tamo Koba Yesus qalsib moiyoteb. Naŋgi nami Qotei
aqa medabu o qaji tamo naŋgi dego ñumoqnsib moiyotnjroqneb. Osib iga
dego wigonab iga nuŋgo qure uratosim jaraiyem. Juda naŋgi di kumbra
Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di gotraŋyoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgi
jeutnjreqnub.
16 Osib iga na sawa bei bei qaji naŋgi Qotei aqa anjam minjrqa yeqnam
gam getentetgeqnub. Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi eleŋaim deqa Juda
naŋgi na gam getentetgeqnub. Deqa naŋgi bati gaigai naŋgo segi une
tumbol ateqnub. Naŋgi kumbra degyeqnub deqa Qotei aqa minjiŋ bosiq
naŋgoq di unu.

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgi olo unjrqajqa are koba qaleqnu

17 O ijo was, Juda naŋgi na iga wigeb deqa iga niŋgi uratŋgosim bati
truquyala sawa beiq di soqnem. Deqa iga nuŋgo ulatamu unosaieqnum.
Niŋgi gago are miligiq di unub deqa iga niŋgi ti sobulejunum. Deqa iga
nuŋgoq olo bosim nuŋgwajqa gam ŋameqnum. Iga niŋgi olo nuŋgwajqa are
koba qaleqnum.
18 Od, iga nuŋgoq olo bqajqa are unu. E Pol e segi bati gargekoba
nuŋgoq olo bqajqa yeqnam Satan na iga gam getentetgoqnej.
19 Mondoŋ gago Tamo Koba Yesus a laŋ qureq na bamqa bati deqa iga
niŋgi qa are siŋgilatosim Yesus aqa ŋamgalaq di tulaŋ areboleboleigwas.
Yim Yesus na mergwas, “Niŋgi ijo wau tamo bole.” O ijo was, bati deqa
iga niŋgi qa tulaŋ areboleboleigwas.
20 Od, bini dego iga niŋgi qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Niŋgi na gago
are tulaŋ boletetgeqnub.

3

Pol a Timoti qariŋyonaq Tesalonaika Kristen naŋgoq gilej

1 Iga niŋgi qa are kobaigoqnej. Deqa iga are qalem, “Uŋgum, iga olo
tariŋqa keresai. Aqo Sailas wo Atens qureq endi sqom.”
2 Iga degsi are qalsimqa Timoti qariŋyonam nuŋgoq gilej. Timoti a gago
Kristen was bole. A Qotei aqa wau tamo. A Kristus aqa anjam bole maro
qaji tamo. A niŋgi aqaryaiŋgosim nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub
qaji di olo siŋgilatetŋgwajqa deqa osim qariŋyonam nuŋgoq gilej.
3 Gulbe ti jaqatiŋ ti niŋgi eqnub qaji dena nuŋgo areqalo ugetetŋgaim
deqa marsim Timoti qariŋyonam nuŋgoq gilej. Niŋgi qalie, Qotei a nami
niŋgi ti iga ti gulbe oqajqa marsiq giltgej.
4 Agi iga niŋgi koba na sosimqa endegsi merŋgoqnem, “Gulbe
gargekoba gagoq boqnqas.” Merŋgeqnam gulbe agi gagoq di brantoqnej.
Di niŋgi qalie.
5 Utru deqa e tariŋqa keresai. Niŋgi nuŋgo areqalo Yesus qa bole
siŋgilateqnub kiyo sai kiyo di e qalieqajqa deqa Timoti qariŋyonam nuŋgoq
gilej. E endegsi are qalem, walawalaiyo tamo Satan na niŋgi uneq
waiŋgonaqa niŋgi gago wau laŋa ulontosib nuŋgo areqalo Yesus qa
siŋgilato qaji di urateb kiyo? Degsi are qalsim are kobaiboqnej.

Timoti a olo bosiqa Pol minjej, “Tesalonaika Kristen naŋgo so bolequja”

6 Ariya Timoti a nuŋgoq gilsiqa olo uratŋgsiqa aqo Sailas wo gagoq di
brantosiqa anjam bolequja endegsi mergej, “Tesalonaika Kristen naŋgi
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib segi segi qa qalaqalaiyo kumbra

yeqnub. Osib gaigai niŋgi qa are boleinjreqnu. Niŋgi naŋgi unjrqajqa are koba unu dego kere naŋgi kamba niŋgi nuŋgwajqa are koba unu."
7 O ijo was, niŋgi Yesus qa degsib nuŋgo areqalo siŋgilateqnub anjam di Timoti a bosiq aqo Sailas wo saigonaqa anjam dena gago gulbe kalil qa olo are siŋgilatetgej.
8 Deqa iga qalieonum, niŋgi siŋgila na Tamo Koba aqa ñam ojejunub. Iga di qalieosim deqa bini iga so bole unum.
9 Iga niŋgi qa are qaloqnsim deqa iga gago Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ areboleboleigeqnu. Gago arebolebole di tulaŋ kobaquja. Qotei na arebolebole di iga egej deqa iga a biŋiyeqnum.
10 Iga qanam ti qolo ti endegsim Qotei pailyeqnum, "O Abu, ni na odgimqa iga Tesalonaika Kristen naŋgoq gilsim unjrqom. Unjrsim naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di truquinjrimqa iga na olo siŋgilatetnjrqom." Iga degsim Qotei pailyeqnum.

Pol a olo Tesalonaika Kristen naŋgoq gilqajqa are qaleqnu

11 Gago are koba endegsi unu. Gago Abu Qotei wo gago Tamo Koba Yesus wo naŋgi aiyel na gam waqtetgibqa iga nuŋgoq olo gilqom.
12 Gago areqalo bei dego agiende. Tamo Koba a na niŋgi aqaryaiŋgimqa qalaqalaiyo kumbra nuŋgoq di tulaŋ kobaeme. Amqa niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsibqa tamo uŋgasari kalil naŋgi dego tulaŋ qalaqalainjroqniy. Agi iga na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum dego kere.
13 Kumbra dena Qotei a nuŋgo are miligi siŋgilatetŋgimqa niŋgi aqa segi kumbra bole dauryoqnsib tamo uŋgasari tulaŋ bolequja brantosib gago Abu Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji soqniy. Soqnib mondoŋ gago Tamo Koba Yesus na Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi laŋ qureq dena joqsim bqas. Bole.

4

Niŋgi sambala kumbra kalil torei uratiy

1 O ijo was, kumbra bole kalil Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di iga na nami niŋgi osorŋgoqnem. Kumbra di agi niŋgi dauryeqnub. Ariya bini iga nuŋgo are miligi siŋgilatetŋgosim Tamo Koba Yesus aqa ñam na endegsi merŋgwom, "Niŋgi kumbra bole di olo torei siŋgilatosib yoqniy."
2 Anjam kalil iga nami Tamo Koba Yesus aqa ñam na niŋgi merŋgoqnem qaji di niŋgi segi qalie.
3 Anjam agiende. Qotei aqa areqalo agi ubtosiy marqai. Niŋgi aqa segi kumbra boleq di sosib sambala kumbra kalil torei uratiy.
4 Osib niŋgi nuŋgo segi so geregere taqatiy. Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib ñam bole oqab.
5 Yimqa nuŋgo areqalo uge uge na niŋgi titŋgosim sambala kumbraq di breiŋgwasai. Niŋgi qalie, tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi sambala kumbra dauryoqnsib unub.
6 Ariya niŋgi kumbra di uratiy. Niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi kumbra uge bei osornjraib. Osib naŋgi gisaŋnjrsib naŋgo ŋauŋ ugetnjraib. Tamo Koba a na tamo uŋgasari kumbra uge deqaji yeqnub qaji naŋgi awai uge enjrqas. Iga nami niŋgi siŋgila na degsi merŋgoqnem.
7 Qotei na iga kumbra jigat yqajqa metgosai. Iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa deqa metgej.

8 Deqa tamo bei a gago anjam endi gotraŋyqas di a kumbra tulaŋ
ugedamu yqo. A tamo naŋgo anjam gotraŋyosai. A Qotei aqa anjam
gotraŋyqo. Qotei agi a na aqa Mondor Bole niŋgi eŋgeqnu.

Niŋgi qalaqalaiyo kumbra torei siŋgilatosib yoqniy

9 Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjreqnub deqa e olo an-
jam bei totoryosiy neŋgreŋyqasai. Qalaqalaiyo kumbra di Qotei na
osorŋgekritej.

10 Agi niŋgi na Masedonia Kristen kalil naŋgi tulaŋ qalaqalainjreqnub.
Ariya ijo was, iga nuŋgo are siŋgilatetŋgimqa niŋgi qalaqalaiyo kumbra di
olo torei siŋgilatosib yoqniy.

11 Osib lawo na sosib nuŋgo segi iŋgi iŋgi taqatosib nuŋgo segi baŋ na
wauoqniy. Anjam di iga nami niŋgi merŋgoqnem.

12 Niŋgi degsib wauoqnibqa niŋgi iŋgi bei qa truquiŋgwasai. Deqa
tamo uŋgasari Yesus qaliesai qaji naŋgi nuŋgo kumbra di unsib tulaŋ
areboleboleinjrqas.

Yesus a olo bosim tamo uŋgasari moreŋo qaji ti ŋambile unub qaji ti naŋgi koba na sqab

13 Ariya ijo was, tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi mondoŋ
kumbra kiye turqab di niŋgi qalieqajqa deqa merŋgwom. Yim niŋgi naŋgi
qa are gulbeiŋgwasai. Tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi subq na
tigelo bati qa tariŋosaieqnub. Deqa naŋgo was bei a moiqas di naŋgi tulaŋ
are gulbeinjrqas. Ariya niŋgi degsib are gulbeiŋgwasai.

14 Yesus a moisiqa olo subq na tigelej anjam di niŋgi iga ti gago areqaloq
di siŋgilatejunum. Deqa iga qalieonum, mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari
kalil Yesus ombla sosib moreŋeb qaji naŋgi subq na tigeltnjrimqa naŋgi
Yesus beteryosib koba na laŋ qureq na mandamq aiqab.

15 Iga Tamo Koba aqa anjam niŋgi endegsi merŋgwom. Mondoŋ Tamo
Koba a mandamq aiyoqnimqa iga ŋambile unum qaji iga na tamo uŋgasari
nami moreŋeb qaji naŋgi buŋnjrsim namo oqsim Yesus itqasai.

16 Qotei a anjam siŋgila na marimqa laŋ aŋgro matu a leleŋoqnimqa
Qotei a gul anjamqas. Yimqa Tamo Koba Kristus a laŋ qure uratosim
mandamq aiyoqnimqa tamo uŋgasari nami Kristus qa naŋgo areqalo
siŋgilatosib moreŋeb qaji naŋgi namo subq na tigelqab.

17 Tigelabqa bati deqa iga ŋambile unum qaji iga ti naŋgi ti turosim koba
na laŋbiq na oqsim Tamo Koba a itqom. Osim a ti gaigai sqom.

18 Deqa niŋgi anjam di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsibqa
dena naŋgo are siŋgilatetnjroqniy.

5

Yesus a bqajqa bati tamo bei a qaliesai

1-2 O ijo was, Tamo Koba Yesus a bati gembu bqas di tamo bei a
qaliesai. A bqajqa bati di bajiŋ tamo bul brantqas. Bajiŋ tamo naŋgi qolo
beqnub dego kere Yesus bqajqa bati di lumu brantosim tamo uŋgasari
naŋgi pruqtnjrqas. Niŋgi di qalie deqa iga olo anjam bei totoryosim
neŋgreŋyqasai.

3 Yesus a bosaisoqnimqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi endegsib
maroqnqab, “Iga so bole unum. Iga iŋgi bei qa ulaqasai.” Degsib
maroqnibqa gulbe kobaquja naŋgoq di brantoqujatqas. Uŋa aŋgrotqa
osiq jaqatiŋ eqnu dego kere. Gulbe di naŋgi britosib jaraiqa keresai.

4 Ariya ijo was, niŋgi ambruq di sosai deqa Yesus bqajqa bati di bajiŋ
tamo bul bqas dena niŋgi pruqtŋgwasai.
5 Niŋgi kalil puloŋ aqa aŋgro. Niŋgi suwaŋ aqa aŋgro. Iga qolo qaji tamo
sai. Iga ambru qaji tamo sai.
6 Deqa iga ŋereŋo ani tamo naŋgi bul sqasai. Iga ŋam atoqnsim areqalo
bole ti sqom.
7 Iga qalie, tamo naŋgi ŋereŋeqnub qaji naŋgi qolo ŋereŋeqnub. Tamo
naŋgi ya uge uyoqnsib nanarieqnub qaji naŋgi qolo ya uyeqnub.
8 Ariya iga suwaŋ qaji tamo unum deqa iga areqalo bole ti sosim Qotei
qa gago areqalo siŋgilatoqnsim qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. Gago
kumbra di iga qoto qa gara jugo bul jigsim tigelesqom. Osim Qotei na iga
padalo sawaq na eleŋqajqa deqa tariŋoqnqom. Gago kumbra di iga qoto
qa gate tatal bul atsim tigelesosim ŋam atoqnqom.
9 Qotei na iga aqa minjiŋ turqajqa giltgosai. Gago Tamo Koba Yesus
Kristus na iga eleŋqajqa deqa giltgej.
10 Yesus a iga qa moiyej deqa iga mandamq endi sqom kiyo iga moiqom
kiyo di uŋgum. Iga Yesus a koba na ŋambile gaigai sqom.
11 Deqa niŋgi segi segi na Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi anjam bole
minjroqnsib dena naŋgi siŋgilatnjroqniy. Agi bini niŋgi degyeqnub.

Niŋgi kumbra bole bole yoqniy

12 Ariya ijo was, iga na niŋgi endegsi merŋgwom. Niŋgi nuŋgo Kristen
gate naŋgo sorgomq di soqniy. Tamo Koba a na naŋgi gate ateleŋej deqa
naŋgi niŋgi aqaryaiŋgwajqa waueqnub. Wauoqnsib Qotei aqa anjam
niŋgi merŋgoqnsib nuŋgo kumbra tingitetŋgeqnub.
13 Naŋgi wau di yeqnub deqa niŋgi naŋgi qa are boleiŋgoqnim naŋgi
qalaqalainjroqniy. Osib niŋgi nuŋgo Kristen was kalil naŋgi koba na are
qujaitosib soqniy.
14 O ijo was, iga nuŋgo are tigeltetŋgimqa niŋgi kumbra endegyiy. Niŋgi
na tamo uŋgasari wauqajqa asginjreqnu qaji naŋgi tingitnjroqniy. Osib
tamo uŋgasari are gulbeinjreqnu qaji naŋgi siŋgilatnjroqniy. Tamo siŋgila
saiqoji unub qaji naŋgi dego aqaryainjroqniy. Osib tamo kalil naŋgi lawo
na gereinjroqniy.
15 Tamo qudei naŋgi niŋgi kumbra uge eŋgibqa niŋgi na kamba olo
kumbra uge enjraib. Niŋgi na gaigai nuŋgo Kristen was naŋgi ti tamo
uŋgasari kalil naŋgi ti kumbra bole osornjroqniy.
16 Osib niŋgi gaigai areboleboleiŋgim soqniy.
17 Sosib gaigai pailyoqniy.
18 Kumbra kiye nuŋgoq di brantoqnim, di uŋgum, niŋgi olo Qotei
biŋiyoqnsib minjoqniy, “Ni keretonum.” Qotei aqa areqalo agiende. Niŋgi
Kristus Yesus beteryesosib degyoqniy.
19 Qotei aqa Mondor na niŋgi wau bei yqajqa are tigeltetŋgimqa niŋgi
olo getentaib. Niŋgi wau di yiy.
20 Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi na anjam merŋgoqnibqa niŋgi
naŋgi qa olo are ugeiŋgaiq.
21 Anjam kalil niŋgi queqnub qaji di niŋgi geregere tenemtoqnsib
pegiyoqniy. Osib kumbra kalil dego pegiyoqnsib kumbra bole segi
dauryoqniy.
22 Osib kumbra uge kalil uratoqniy.

23 Qotei a are lawo qa utru. A na niŋgi torei aqa segi kumbra boleq
di atqas. A nuŋgo mondor ti nuŋgo qunuŋ ti nuŋgo jejamu ti kalil
taqatesoqnimqa niŋgi so bole gaigai sqab. Deqa mondoŋ gago Tamo
Koba Yesus Kristus a olo laŋ qureq na bamqa niŋgi aqa ŋamgalaq di une
saiqoji sqab.
24 Qotei agi niŋgi metŋgej qaji a na niŋgi aqaryaiŋgimqa iŋgi bole kalil di
nuŋgoq di brantqas. Qotei a gisaŋ tamo sai. Anjam kalil a mareqnu qaji
di a bole dauryeqnu.
25 O ijo was, niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy.
26 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjriy. Kum-
bra di agi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi yeqnub.
27 E Tamo Koba aqa ñam na niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi na Qotei aqa
tamo uŋgasari kalil naŋgi koroinjrsib ijo anjam neŋgreŋyonum qaji endi
sisiyabqa naŋgi quqwab.
28 Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyeme. Bole.

2 TESALONAIKA

1 Iga Pol na Sailas na Timoti na iga qalub anjam endi neŋgreŋyosim
niŋgi Tesalonaika qureq di loueqnub qaji nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi na
gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel beternjre-
junub.
2 Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel niŋgi qa are
boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Gulbe oqa bati qa Tesalonaika Kristen naŋgi siŋgila na tigelejunub

3 O ijo was, iga gaigai niŋgi qa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum. Iga
kere degyeqnum. Di kiyaqa? Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji
di tulaŋ kobaqujaeqnu deqa. Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra
yeqnub. Nuŋgo kumbra di dego tulaŋ kobaqujaeqnu.
4 Iga qure qure kalilq di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi nuŋgo kumbra
deqa sainjroqnsim nuŋgo ñam soqteqnum. Kumbra uge kalil jeu tamo
naŋgi na niŋgi eŋgeqnub qaji deqa ti gulbe kalil nuŋgoq di branteqnu qaji
deqa ti iga na Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi sainjreqnum. Osim endegsi
minjreqnum, "Tesalonaika Kristen naŋgi gulbe kalil qoboiyoqnsib Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub."

Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnu

5 Gulbe kalil di nuŋgoq di branteqnu deqa iga endegsi poigwo, Qotei a
kumbra bole tiŋtiŋ na iga pegigeqnu. Niŋgi jaqatiŋ eqnub di aqa utru
agiende. Qotei a nuŋgo jaqatiŋ di unoqnsiq merŋgeqnu, "Bole, niŋgi
jaqatiŋ di eqnub deqa e nuŋgo Mandor Koba sosiy niŋgi taqatŋgwa kere."
6 Mondoŋ Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ endeqaji yqas. Jeu tamo agi niŋgi
gulbe eŋgeqnub qaji naŋgi a na kamba gulbe enjrqas.
7 Tamo Koba Yesus aqa laŋ aŋgro naŋgi ti ŋamyuwo ti laŋ qureq na
mandamq aisib tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di brantqab. Brantib
bati deqa Qotei na iga ti niŋgi ti aqaryaigosim gago gulbe kalil iga bini
qoboiyeqnum qaji di kobotim iga aqaratqom.
8 Yesus a mandamq aisim tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi ti
tamo uŋgasari gago Tamo Koba Yesus aqa anjam bole dauryqa urateqnub
qaji naŋgi ti ŋolawotnjrqas.
9 Osim naŋgi awai ugedamu enjrqas. Naŋgo awai uge agiende. Naŋgi
Tamo Koba a ombla sqasai. Naŋgi aqa siŋgila koba ti rianŋ ti unqasai dego.
Naŋgi tulaŋ isaq di sosibqa bati gaigai padalosib sqab.
10 Bati Qotei na nami atej qaji di brantimqa Yesus a bosim naŋgi
degsim ŋolawotnjrqas. Ariya Qotei aqa segi tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi kalil a mandamq aiyoqnim unsibqa
aqa ñam soqtosib a qa tulaŋ areboleboleinjrim sqab. Niŋgi dego naŋgi
koba na areboleboleiŋgim sqab. Di kiyaqa? Qotei aqa anjam iga nami
merŋgoqnem qaji di niŋgi qusib nuŋgo areqaloq di siŋgilateb deqa.

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgi qa pailyeqnu

11 Deqa ijo was, iga bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim gago Qotei
endegsi pailyeqnum, "O Abu, ni na Tesalonaika Kristen naŋgi aqaryain-
jroqnime. Yimqa kumbra kalil ni nami naŋgi dauryqa metnjrem qaji
di naŋgi dauryoqnibqa ni unoqnsim tulaŋ arearetmoqnqas. O Abu,

ni na naŋgi siŋgilatnjroqnimqa naŋgi kumbra bole kalil dauryqajqa are koba soqnim dauryoqnqab. Osib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib aqa wau geregere ojoqnqab." O ijo was, iga degsim niŋgi qa Qotei pailyeqnum.

12 Gago Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjreqnu. Deqa niŋgi gago Tamo Koba Yesus aqa ñam soqtoqniy. Yimqa a na kamba dego nuŋgo ñam soqtetŋgoqnqas.

2

Yesus a bosaisoqnimqa Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja a namoqna brantqas

1 O ijo was kalil, mondoŋ gago Tamo Koba Yesus Kristus a laŋ qureq na boqnimqa niŋgi iga ti aqa siŋgaq di koroqom. Iga deqa niŋgi anjam kiñala merŋgim quiy.

2 Tamo qudei naŋgi mareqnub, "Tamo Koba a bqajqa bati brantqo koboqo." Osib olo qudei mareqnub, "Anjam di Qotei aqa Mondor na babtosiq iga mergwo." Olo qudei mareqnub, "Anjam di Qotei aqa anjam bole." Olo tamo qudei naŋgi mareqnub, "Anjam di Pol aqa wau qujai naŋgi ti neŋgreŋyonab iga sisiyem." O was, niŋgi naŋgo anjam di qusib prugaib.

3 Naŋgo anjam di gisaŋ. Naŋgi gisaŋ kumbra dego yeqnub. Deqa niŋgi naŋgi daurnjraib. Niŋgi quiy. Yesus bqajqa bati di laŋa brantqasai. Bati di brantqa laqnimqa kumbra qudei namoqna endegsi bqas. Tamo gargekoba naŋgi Qotei qoreiyoqnsib sqab. Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja a dego boleq dqas. Boleq dosim mondoŋ a ŋamyuwoq aisim padalougetqas.

4 Tamo kobaquja di a diqoqnsim aqa segi ñam soqtoqnsim gisaŋ qotei kalil naŋgi tulaŋ buŋnjroqnqas. Osim a Qotei aqa atra tal koba miligiq gilsim di awoosim marqas, "E segi Qotei." O ijo was, kumbra kalil di namoqna brantim Kristus a bunuqna bqas.

5 E nuŋgo qureq di sosimqa tamo kobaquja deqa niŋgi saiŋgoqnem. Niŋgi ijo anjam di olo are walŋgwo kiyo?

6 Tamo kobaquja di a bosaiunu. A bqajqa bati agi Qotei a nami atej unu. A namoqna baim deqa tamo bei na a bqajqa gam getentejunu. Gam getentetejunu qaji tamo di niŋgi qalie. Tamo kobaquja a bqajqa batiamqa Qotei na marim a brantqas.

7 Niŋgi qalie, tamo kobaquja di a Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo unu. A bini ulioqnsiq waueqnu. A uliesoqnimqa Qotei na gam getentejunu qaji tamo di taqal waiyim tamo kobaquja a boleq dqas.

8 A boleq dimqa bati deqa Tamo Koba Yesus a riaŋ koba ti bosim aqa me mondor medabuq na puyqas. Puyimqa jagwa koba dosim dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja di qalsim moiyotqas. O ijo was, Yesus aqa riaŋ dena tamo kobaquja di tulaŋ padaltougetqas.

9 Dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja di a Satan aqa siŋgila ti bosim aqa gisaŋ kumbra na maŋwa gargekoba tamo uŋgasari naŋgi osornjroqnqas.

10 Osim aqa kumbra uge dena a na tamo uŋgasari padalo gam dauryeqnub qaji naŋgi gisa gisaŋnjroqnqas. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na eleŋqa oqnsiq aqa anjam bole minjreqnaqa naŋgi deqa arearetnjrosaieqnu.

11 Deqa Qotei na naŋgo areqalo niñaqyetnjrimqa naŋgi aqa anjam bole dauryqa torei uratosib Satan aqa gisaŋ anjam dauryoqnqab.
12 Deqa iga qalieonum, tamo uŋgasari kalil Qotei aqa anjam bole naŋgo areqaloq di siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi di Qotei na ŋolawotnjrsim awai ugedamu enjrqas. Di kiyaqa? Naŋgi kumbra uge uge dauryqajqa areboleboleinjreqnu deqa.

Qotei na niŋgi eleŋqajqa marsiq giltŋgej

13 Ariya ijo was kalil, Tamo Koba a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. Deqa iga bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum. Tulaŋ nami Qotei na niŋgi eleŋqajqa marsiq giltŋgej. A niŋgi giltŋgwa osiqa endegsi are qalej, “Ijo Mondor Bole na Tesalonaika Kristen naŋgi siŋgilatnjrimqa naŋgi ijo segi tamo uŋgasari bolequja sqab. Sosib ijo anjam bole naŋgo areqaloq di siŋgilatib kumbra dena e na naŋgi eleŋqai.” O ijo was, utru deqa Qotei na niŋgi giltŋgej.
14 Aqa are endegsi unu. Niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa rianŋ koba ti aqa siŋgila ti unqab. Aqa are degsi sonaqa a na niŋgi metŋgej. A Yesus aqa anjam bole iga mare mare laqnum qaji deqa are qalsiqa niŋgi metŋgej.
15 Deqa ijo was, niŋgi siŋgila na tigeloqnsib Qotei aqa anjam kalil iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di dauryoqniy. Anjam kalil iga neŋgreŋyoqnem qaji di dego niŋgi dauryoqniy.
16 Gago Tamo Koba Yesus Kristus wo gago Abu Qotei wo naŋgi aiyel na iga tulaŋ qalaqalaigeqnub. Qotei a gaigai iga siŋgilatgoqnsiqa iga qa are boleiyeqnu. Mondoŋ a na iga torei boletgwas. Deqa bini iga a qa tariŋoqnsim unum.
17 O ijo was, Qotei a nuŋgo are siŋgilatetŋgosim aqaryaiŋgimqa niŋgi kumbra bole kalil geregere dauryosib wau bole bole yoqniy.

3

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgi minjrej, “Niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy”

1 Ariya ijo was, gago anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy. Yimqa a na iga aqaryaigimqa iga Tamo Koba aqa anjam geregere mare mare laqnqom. Laqnimqa aqa anjam di tulaŋ kobaosim sawa sawa kalil keretoqnimqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqnsib aqa ñam soqtoqnqab. Nami aqa anjam di nuŋgo ambleq di dego tulaŋ kobaej.
2 Deqa niŋgi iga qa Qotei pailyoqnibqa a na iga aqaryaigosim tamo kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgo baŋq dena iga eleŋqas. Niŋgi qalie, tamo gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub.
3 Ariya niŋgi quiy. Tamo Koba a gisaŋ tamo sai. Anjam kalil a mareqnu qaji di a bole dauryeqnu. Deqa a niŋgi siŋgilatŋgosim taqatŋgimqa Satan na niŋgi ugeugeiŋgwa keresai.
4 Iga Tamo Koba aqa ñam na qalieonum, anjam kalil iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di niŋgi dauryeqnub. Bunuqna dego niŋgi dauryoqnsib sqab.
5 Gago are koba endegsi unu. Tamo Koba a na nuŋgo are prugtetŋgimqa niŋgi Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra geregere qalieosib dauryoqniy. Osib siŋgila na tigeloqnsib gulbe qoboiyoqniy. Agi Kristus a nami siŋgila na tigeloqnsiq gulbe qoboiyoqnej dego kere.

Niŋgi kalil wauoqniy

6 O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na iga anjam
bei niŋgi endegsi merŋgwom. Kristen was qudei naŋgi gago anjam iga
nami niŋgi merŋgoqnem qaji di dauryqa uratosib deqa naŋgi wauqajqa
asginjreqnu. Deqa niŋgi na was naŋgi di qoreinjrsib sasaloiy. Niŋgi naŋgi
koba na saib.
7 Niŋgi gago kumbra dauryoqnsib soqniy. Gago kumbra di niŋgi qalie.
Iga nami niŋgi koba na sosimqa iga wauqajqa asgigosaioqnej.
8 Iga nuŋgo iŋgi uyo laŋa yaiŋgosaioqnem. Iga gago segi iŋgi awaiyoqn-
sim uyoqnem. Iga niŋgi gulbe eŋgwa uratosim deqa iga qanam ti qolo ti
waukobaoqnem.
9 Bole, iga Qotei aqa anjam maro tamo unum deqa iga nuŋgo silali iŋgi
iŋgi laŋa yaiŋgwa kere. Di iga uratoqnem. Iga endegsi are qaloqnem.
Iga wauoqnsim gago segi iŋgi awaiyoqnsim uyoqnimqa gago kumbra di
niŋgi unoqnsib bole qa maroqnsib dauryoqnqab.
10 Niŋgi qalie, iga niŋgi koba na sosimqa endegsi merŋgoqnem, “Tamo
a wauqasai di a iŋgi uyqasai dego.”
11 Ariya iga anjam endegsi quem, “Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi
wauqajqa asginjreqnu. Naŋgi laŋa sosibqa yomu anjam koba laŋa laŋa
mareqnub.”
12 Deqa iga Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na tamo naŋgi deqaji
endegsi minjrqom, “Niŋgi lawo na sosib wauoqnsib nuŋgo segi iŋgi
awaiyoqnsib uyoqniy.”
13 O ijo was, niŋgi kumbra bole yqajqa asgiŋgaiq.
14 Kristen was qudei naŋgi gago anjam iga neŋgreŋyonum qaji endi
uratibqa niŋgi na naŋgi taqal breinjrib isaq gileb. Yimqa naŋgo kumbra
uge deqa naŋgi jemainjrqas.
15 Tamo naŋgi di nuŋgo jeu tamo edegaib. Niŋgi endegsib are qaloqniy,
“Tamo naŋgi di gago Kristen was. Deqa iga Qotei aqa anjam minjroqnsim
naŋgi olo tingitnjroqnqom.” Niŋgi degsib are qaloqniy.

Pol a kaiye anjam neŋgreŋyosiq Tesalonaika Kristen naŋgoq qariŋyej

16 Tamo Koba a are lawo qa utru. Deqa a na nuŋgo are latetŋgimqa niŋgi
gaigai are lawo soqniy. Tamo Koba a niŋgi kalil koba na soqnebe.
17 E Pol. E ijo segi baŋ na kaiye anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum. E ijo anjam kobotqa laqnsimqa e degyeqnum. Di ijo
kumbra.
18 Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

1 TIMOTI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Kristus Yesus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel na e wau di ebeb.
Qotei na iga eleŋej deqa iga Yesus a olo laŋ qureq na bam unqajqa deqa tariŋoqnsim unum.

2 O Timoti, e anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. E nami Yesus
aqa anjam bole ni mermonam qusimqa ino areqaloq di siŋgilatem. Deqa
ni ijo aŋgro bole bulonum. Gago Abu Qotei wo gago Tamo Koba Kristus
Yesus wo naŋgi aiyel ni qa dulosib are boleinjrimqa ni lawo na soqnime.

Iga gisaŋ anjam kalil gotraŋyoqnqom

3 E Masedonia sawaq gilqa osimqa ni endegsi mermem, “Ni Efesus
qureq di soqne.” Ariya bini e anjam di pulutosiy ni mermqai, “Ni Efesus
qureq di olo soqne.” O Timoti, qure dia tamo qudei naŋgi Qotei aqa
anjam marqa oqnsib gisaŋ anjam bei ti turtoqnsib tamo uŋgasari naŋgi
minjreqnub. Deqa ni Efesus qureq di sosimqa tamo naŋgi di siŋgila na
endegsi minjroqne, “Niŋgi gisaŋ anjam di plaltoqnaib.”

4 O Timoti, gisaŋ tamo naŋgi di laŋa sa anjam ti naŋgo moma naŋgo
ñam qa ti anjam koba laŋa laŋa marelеŋeqnub. Deqa ni na tamo naŋgi di
minjrimqa naŋgo kumbra di uratqab. Naŋgo anjam dena tamo uŋgasari
naŋgo areqalo tulaŋ ugeugeiyetnjreqnu. Deqa tamo uŋgasari naŋgi di
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqa yeqnab gisaŋ tamo naŋgo anjam dena
naŋgi getentnjreqnu. Deqa iŋgi bole bole Qotei na iga egeqnu qaji di
naŋgi qalieqa keresai.

5 Gago wau agiende. Iga na tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam
minjreqnam naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib endegsi poinjreqnu,
“Bole, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum.” Degsi poinjreqnaqa
naŋgi are bole ti sosib qalaqalaiyo kumbra dauryeqnub.

6 O Timoti, tamo qudei naŋgi kumbra di urateqnub deqa naŋgi tulaŋ
nanarioqnsibqa anjam laŋa laŋa marelеŋeqnub.

7 Bole, naŋgi Qotei aqa dal anjam plaltqajqa arearetnjreqnaqa mare-
qnub, “Anjam iga plalteqnum qaji endi anjam bole.” Ariya anjam naŋgi
plalteqnub qaji di aqa utru naŋgi segi poinjrosaieqnu.

8 Iga qalieonum, Qotei aqa dal anjam a bolequja. Ariya iga dal anjam
geregere daurqasai di dal anjam dena iga aqaryaigwa keresai.

9 Ni que. Qotei a tamo bole naŋgi qa osiq dal anjam atosai. A dal
anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi qa osiq dal anjam atej. Naŋgo kumbra
uge agiende. Naŋgi diqoqnsib Qotei qoreiyoqnsib une ateqnub. Osib
Qotei aqa kumbra dauryqa uratoqnsib olo mandam qaji kumbra uge uge
yeqnub. Naŋgi naŋgo ai abu ñumsib moiyotnjreqnub. Osib tamo qudei
naŋgi dego ñumeleŋeqnub.

10 Naŋgi sambala kumbra yoqnsib laqnub. Naŋgi uŋa wo ŋereŋqa
uratoqnsib tamo bei bei wo ŋereŋoqnsib sambala kumbra yeqnub. Naŋgi
tamo qudei bajiŋeleŋoqnsib naŋgi kaŋgal tamo ateqnub. Naŋgi gisaŋ an-
jam koba maroqnsib olo puluoqnsib naŋgo gisaŋ anjam di siŋgilateqnub.
Osib kumbra uge uge gargekoba yeqnub. Naŋgo kumbra de ti Qotei aqa
anjam bole ti ombla jeu atoqnsib unub.

11 Qotei na e qariŋbej deqa e aqa anjam bole di mare mare laqnum.
Anjam di rianŋ koba ti unu. Iga areboleboleigwajqa utru agi Qotei a segi.

Qotei a Pol qa dulej

12 Gago Tamo Koba Kristus Yesus a na e siŋgila ebsiqa marej, "Pol a ijo
wau tamo bole sqas. A ijo wau uratqasai." Osiqa e giltbosiqa aqa wau ijo
baŋq di atej. Deqa e a tulaŋ biŋiyeqnum.
13 Bole, nami e Yesus aqa ñam misiliŋyoqnsim a jeutoqnsim a qa anjam
uge uge maroqnem. E nanari tamo sosim ijo areqalo Yesus qa siŋgilatqa
uratoqnem deqa e kumbra uge di yoqnem. Yeqnam bati di Qotei a e qa
dulej.
14 Osiqa a e qa are tulaŋ boleiyosiq ijo are tigeltetbej deqa bini e
gago Tamo Koba Kristus Yesus qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim qalaqalaiyo
kumbra dauryeqnum.
15 Anjam bei agiende. Kristus Yesus a une tamo naŋgi eleŋqa osiq deqa
mandamq aiyej. Tamo kalil naŋgi anjam di qusib marqab, "Bole." O
Timoti, e nami une gargekoba yoqnem deqa e une tamo kalil naŋgi tulaŋ
buŋnjroqnem.
16 Yesus Kristus a une tamo naŋgi qa tariŋsokobaiyeqnu. Aqa kumbra di
tamo uŋgasari kalil naŋgi qalieqajqa deqa a matiq e qa dulej. Di kiyaqa?
Naŋgi Yesus aqa kumbra di qalieosib a qa naŋgo areqalo siŋgilatosib
ŋambile gaigai sqajqa deqa.
17 Qotei a bati gaigai gago Mandor Koba sqas. A moiqa keresai. Iga a
unqa keresai dego. A segi Qotei bole. Deqa iga aqa ñam soqtoqnsim a
biŋiyoqnqom. Bole.

Pol a Timoti minjej, "Ni qoto tamo bulosim kumbra uge kalil gotraŋyoqne"

18 O ijo aŋgro Timoti, Kristen gate naŋgi nami Qotei aqa medabu osib
ni qa anjam babtosib wau emeb. E deqa are qalsimqa anjam endi inoq
qariŋyonum. Deqa ni sisiyosim daurye. Kristen gate naŋgo anjam babteb
qaji dena ni siŋgilatmoqnimqa ni qoto tamo bulosim kumbra uge kalil
gotraŋyoqne.
19 Gotraŋyoqnsimqa ino areqalo Yesus qa bole siŋgilatoqne. Osim
qalieqam, ni Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum. O Timoti, tamo
qudei naŋgi naŋgo uneq di tulaŋ sougetejunub deqa naŋgi Yesus aqa
anjam bole qalieqa keresai. Qotei na naŋgo kumbra tingitetnjrqa
yeqnaq naŋgi olo urateqnub. Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa
asginjreqnaqa qobuŋ a sargumq di paraeqnu dego kere naŋgi areqalo
uge uge dauryoqnsib laqnub. Kumbra dena naŋgi tulaŋ ugetnjrqas.
20 Agi Himeneus Aleksander wo naŋgi aiyel kumbra uge deqaji
yeqnub. Deqa e na naŋgi aiyel Satan aqa baŋq di atem. Di kiyaqa? Naŋgi
aiyel endegsi poinjrqajqa, "Bole, iga olo Qotei misiliŋyqasai."

2

Iga tamo uŋgasari kalil naŋgi qa pailyoqnqom

1 O Timoti, e anjam kobaquja bei endegsi mermit ni qusim daurye. Ni
na Kristen naŋgi minjroqnimqa naŋgi tamo uŋgasari kalil qa pailyoqnsib
Qotei biŋiyoqnebe.

2 Osib mandor kokba ti sawa taqato qaji tamo kalil naŋgi qa ti dego
Qotei pailyoqnebe. Yim naŋgi na iga geregere taqatgesoqnibqa iga kalil
lawo na sosim kumbra Qotei a areareteqnu qaji di dauryoqnqom.
3 Pailyo deqaji Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ boledamu. Qotei agi iga
eleŋej qaji.
4 Qotei aqa are koba endegsi unu. A na tamo uŋgasari kalil naŋgi
eleŋamqa naŋgi aqa anjam bole poinjrim ojesqab.
5 Iga qalie, Qotei a segi qujai Qotei bole. Kristus Yesus a segi qujai iga
Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu.
6 Yesus a moiqajqa bati kereonaqa a bosiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi
eleŋqa marsiqa aqa segi ŋambile uratosiq moiyej. Aqa kumbra dena Qotei
na iga endegsi osorgej, a na tamo uŋgasari kalil naŋgi eleŋqajqa are koba
unu.
7 Qotei na e giltbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. E aqa
anjam palontqajqa wau ti. E bole mermonum. E gisaŋosai. E aqa anjam
plaltoqnitqa sawa bei bei qaji naŋgi poinjrim Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatqajqa deqa osiq e wau ebej.
8 Deqa ni na Kristen tamo qure qure kalilq di unub qaji naŋgi minjro-
qnimqa naŋgi minjiŋ ti ŋiriŋ ti uratosib Qotei aqa segi kumbra boleq di
sosib naŋgo baŋ soqtoqnsib pailyoqnebe.

Uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam dauryosib
wau bole bole yoqnqab di naŋgo wala bole

9 Ni na Kristen uŋgasari naŋgi minjroqnimqa naŋgi areqalo bole na
gara jigoqnebe. Naŋgi diqoqnsib naŋgo gate baŋga walatoqnaib. Osib
kolilei na ti wala bole na ti naŋgo jejamu maqtosib gara wala ti jigoqnaib.
10 Ni na uŋgasari naŋgi minjroqnimqa naŋgi Qotei aqa anjam daury-
oqnsib wau bole bole yoqnebe. Di naŋgo wala bole.
11 Uŋgasari naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib medabu getentoqnsib
Qotei aqa anjam quoqnebe.
12 Naŋgi Qotei aqa anjam plaltaib. Osib tamo naŋgo gate saib. E na
naŋgi saidnjronum. Naŋgi medabu getentosib anjam segi quoqnebe.
13 Ni que. Qotei a Adam namoqna gereiyosiqa bunuqna a Iv gereiyej.
14 Satan na Adam gisaŋ anjam minjosai. A na Iv gisaŋ anjam minjnaq
qusiq dauryej. Osiq deqa a une atej.
15 Deqa ni na uŋgasari naŋgi minjroqnimqa naŋgi aŋgrotoqnsib aŋgro
qa wauoqnebe. Naŋgi wau di yoqnsib gaigai Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqnebe. Osib qalaqalaiyo kumbra dauryosib Qotei aqa segi kum-
bra boleq di sosib naŋgo segi jejamu taqatoqnebe. Yim deqa Qotei na
naŋgi eleŋqas.

3

Tamo bei a Kristen naŋgo gate sqa marsimqa a kumbra bole bole
dauryoqnem

1 O Timoti, ijo anjam endi bole. Deqa ni que. Tamo bei a Kristen naŋgo
gate sqajqa are qalqas di kere. Di wau bolequja.
2 Deqa ni unime. Tamo bei a Kristen naŋgo gate sqa marsimqa a
kumbra bole bole dauryoqnem. Yim tamo uŋgasari naŋgi aqa jejamuq
di une bei unqasai. Tamo di a unа aiyeltaiq. A unа qujai segi esoqnem.
Osim aqa segi so geregere taqatosim areqalo bole ti soqnem. Tamo laŋaj

naŋgi aqa meq boqnibqa oqnsim geregereinjroqnem. A Qotei aqa anjam palontqajqa wau geregere poiyim anjam palontoqnem.
3 A ya uge uyoqnsim nanarioqnaiq. A urur minjiŋ oqim qotoqnaiq. A lawo na soqnem. A silali koba ti sqajqa are qaloqnaiq.
4 A na aqa unja ti aqa aŋgro naŋgi ti geregere taqatnjroqneme. Yim aqa aŋgro naŋgi aqa anjam geregere quoqnsib dauryoqnebe.
5 A aqa segi unja ti aqa aŋgro naŋgi ti geregere taqatnjrqasai di a Kristen naŋgi geregere taqatnjrqa keresai dego. Deqa a Kristen naŋgo gate sqa keresai.
6 Ni Kristen tamo bunuj a gate ataim. A gate sqas di a diqosim aqa segi ñam soqtim Qotei na nami Satan ŋolawotej dego kere a ŋolawotqas.
7 Deqa ni tamo bei a Kristen naŋgo gate atqa osimqa ni aqa kumbra endeqaji unsim a gate ate. A tamo unjgasari Qotei qaliesai qaji naŋgo ŋamgalaq di ñam bole ti unu. A ñam bole ti sqasai di a gate ataim. Tamo deqaji a gate sqas di tamo qudei naŋgi a misiliŋyibqa Satan na a tulaŋ ugeugeiyim a aliemq di sobulqas.

Kristen naŋgo wau tamo naŋgi areqalo bole ti sosib wauoqnebe

8 Tamo qudei naŋgi Kristen naŋgo wau tamo sqa marsibqa naŋgi dego areqalo bole ti sosib kumbra bole bole yoqnebe. Naŋgi medabu aiyeltaib. Naŋgi ya uge uyoqnsib nanarioqnaib. Naŋgi tamo naŋgo silali yainjrqajqa are koba qalaib.
9 Naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di are gulbe saiqoji sosibqa uli anjam Qotei a nami babtej qaji di siŋgila na ojoqnebe. Uli anjam di iga nami qusim Qotei qa gago areqalo siŋgilatem.
10 O Timoti, ni na Kristen naŋgo wau tamo naŋgi geregere peleinjrime. Naŋgi wau bole yibqa ni di unsim naŋgi wau tamo ate.
11 Naŋgo ŋauŋ naŋgi dego areqalo bole ti sosibqa kumbra bole bole yoqnsib naŋgo segi so geregere taqatosib wau kalil Qotei na naŋgi enjrej qaji di geregere ojoqnebe. Naŋgi yomu anjam maroqnaib.
12 Kristen naŋgo wau tamo naŋgi unja aiyeltaib. Naŋgi unja qujai segi esoqneb. Sosibqa naŋgo ŋauŋ naŋgi ti naŋgo aŋgro naŋgi ti geregere taqatnjroqnebe.
13 Kristen naŋgo wau tamo naŋgi wau bole yoqnqab di naŋgi ñam bole ti sosib naŋgo areqalo Kristus Yesus qa bole siŋgilatoqnqab. Deqa naŋgi Yesus aqa anjam mare mare laqajqa ulaqasai.

Qotei aqa kumbra nami uliesoqnej qaji di tulaŋ kobaquja

14 O Timoti, e inoq urur bosiy numqajqa are koba unu. Ariya e mati anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum.
15 E inoq urur bqa keresaiamqa ni ijo anjam endi sisiyame. Osim kumbra bole kalil Qotei na Kristen naŋgi dauryqa areareteqnu qaji di ni geregere poimqas. Kristen naŋgo utru agiende. Naŋgi Qotei ŋambile so qaji aqa segi tamo unjgasari unub. Naŋgi tal ai bul tigeloqnsib Qotei aqa anjam bole siŋgilateqnub.
16 Iga kalil medabu qujaitoqnsim endegsi mareqnum, “Qotei aqa kumbra nami ulitesoqnej qaji di tulaŋ kobaquja.” Aqa kumbra agiende,
A segi tamo bulyonaqa tamo unjgasari naŋgi a unoqneb.
Aqa kumbra bole kalil Mondor Bole na babtosiq iga osorgej.
Laŋ aŋgro naŋgi dego a unoqneb.

Aqa wau tamo naŋgi sawa bei beiq giloqnsibqa aqa anjam mare mare laqnub.
Mandamq endi tamo uŋgasari naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub.
Qotei na a olo osiq laŋ qureq osi oqnaqa a dia ñam kobaquja ej.

4

Gisaŋ tamo naŋgi mondoŋ bqab

1 Qotei aqa Mondor a anjam endegsi babtej. Diŋo bati jojomoqnimqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa uratoqnqab. Naŋgi gisaŋ mondor ti mondor uge uge ti naŋgo anjam qusib dauryoqnqab.

2 Dauryoqnibqa gisaŋ tamo naŋgi na naŋgo areqalo tulaŋ niñaqyetŋjribqa naŋgi naŋgo segi une poinjrqa keresaiinjrqas.

3 Gisaŋ tamo naŋgi dena anjam uge endegsib tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqab, “Niŋgi uŋataib. Niŋgi tamotaib. Niŋgi damu uyaib. Di getento kalil.” O Timoti, anjam di gisaŋ. Qotei na iŋgi iŋgi kalil ateleŋej deqa iga iŋgi iŋgi di oqa maroqnsim Qotei biŋiyoqnsim oqnqom. Iga Qotei aqa anjam bole qalieosim gago areqaloq di siŋgilatejunum deqa iga iŋgi iŋgi di oqnqom.

4 Iga qalie, iŋgi iŋgi kalil Qotei na atej qaji di bole. Deqa iga iŋgi bei getentqasai. Iga Qotei biŋiyoqnsim iŋgi iŋgi kalil di oqnqom.

5 Iŋgi iŋgi di Qotei aqa segi iŋgi bole tiŋtiŋ. Qotei a gago pailyo na ti aqa segi anjam na ti iŋgi iŋgi di boleteqnu.

Pol na Timoti minjej, “Ni Yesus aqa wau tamo bole soqne”

6 O Timoti, ni na ijo anjam kalil endi gago Kristen was naŋgi minjroqne. Ni degyqam di ni Kristus Yesus aqa wau tamo bole sqam. Yimqa anjam bole ni ino areqaloq di siŋgilateqnum qaji dena ti powo bole ni osim dauryeqnum qaji dena ti ni olo torei siŋgilatmesqas.

7 Tamo qudei naŋgi laŋa sa anjam uge uge mareqnub. Anjam dena tamo uŋgasari naŋgi nanaritnjreqnu. Deqa ni anjam di qoreiyosim Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgilaoqne.

8 Ni qalie, iga gago jejamu qaloqnsim geregere taqatoqnqom di iga siŋgila oqnsim sqom. Kumbra dena iga kiñala aqaryaigwas. Di gago jejamu segi aqaryaiyqas. Ariya iga Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgilaoqnqom di iga mandamq endi so bole sosim mondoŋ dego iga ŋambile gaigai sqom. Kumbra dena iga torei aqaryaigwas.

9 O Timoti, anjam di bole. Tamo kalil naŋgi qusib marqab, “Bole.”

10 Qotei ŋambile unu qaji a na tamo uŋgasari kalil naŋgi eleŋqajqa waueqnu. Od, a na tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi bole eleŋej koboqo. Deqa iga Qotei qa tariŋoqnsim unum. Utru deqa iga gaigai siŋgila na aqa wau ojeqnum.

11 Ijo anjam kalil endi ni na plaltoqnsim Kristen naŋgi minjroqne.

12 O Timoti, tamo qudei naŋgi ni qa mareqnub, ni aŋgro kiñala. Tamo naŋgi dena ino ñam ugetetmaib. Ino anjam maro ti ino walwel ti di ni geregere taqatosim kumbra bole segi yoqne. Osim qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim Qotei qa ino areqalo siŋgilatoqnsim Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji soqne. Soqnim Kristen naŋgi ino kumbra di unoqnsib ni daurmoqnqab.

13 Ariya e inoq urur bqasai di Kristen naŋgi louqa korooqnibqa ni
tigeloqnsim Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di sisiyoqnsim anjam
aqa damu palontoqne. Osim naŋgi Qotei aqa gam bole osornjroqne.
14 Nami Kristen gate naŋgi ino gateq di naŋgo baŋ atnabqa Qotei na ni
siŋgila emej. Bati di tamo bei na Qotei aqa medabu osiq ni qa anjam bei
babtej. Deqa ni siŋgila di oqnsim Qotei aqa wau ojqa asgimaiq.
15 Ni gaigai wau di geregere taqatosim siŋgila na wauoqne. Yimqa
Kristen kalil naŋgi ino kumbra di unoqnsib maroqnqab, “Ni Qotei aqa
wau bole yeqnum.”
16 Ni ino segi kumbra ti ino anjam maro ti geregere taqatosim siŋgila na
Qotei aqa wau yoqne. Yimqa Qotei na ni ti tamo uŋgasari kalil ino anjam
queqnub qaji naŋgi ti eleŋqas.

5

Kristen kalil naŋgi gago was, jaja, ai abu bul unub

1 O Timoti, ni na tamo qeli naŋgi ŋiriŋtnjroqnaim. Ni lawo na naŋgi
tingitnjroqne. Ni naŋgi tingitnjrqa osimqa naŋgi ino abu bul lawo na
tingitnjroqne. Aŋgro meli naŋgi ti aŋgro wala naŋgi ti dego lawo na
tingitnjroqne. Ni naŋgi tingitnjrqa osimqa naŋgi ino was bul lawo na
tingitnjroqne.
2 Uŋa qeli naŋgi dego tingitnjrqa osimqa naŋgi ino ai bul lawo na
tingitnjroqne. Uŋa meli naŋgi dego tingitnjrqa osimqa naŋgi ino jaja bul
lawo na tingitnjroqne. Ni Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sosimqa uŋa
meli naŋgi tingitnjroqne.

Uŋa qobul naŋgi taqatnjrqajqa anjam

3 Nuŋgo ambleq di uŋa qobul naŋgi unub. Naŋgi qudei aŋgro saiqoji.
Deqa ni na uŋa qobul naŋgi di kumbra bole osornjroqne.
4 Uŋa qobul qudei naŋgo aŋgro ti moma ti soqnib ni na naŋgi endegsi
minjre, “Nuŋgo ai ti moma ti naŋgi qobulonub deqa niŋgi na naŋgi taqat-
njroqnsib iŋgi iŋgi enjroqniy. Nuŋgo wau bole agide. Niŋgi nami aŋgro
kiñilala sonabqa naŋgi waukobaoqnsib niŋgi gereiŋgoqneb. Bini naŋgi
qobulonub deqa niŋgi na kamba naŋgi taqatnjroqniy. Niŋgi kumbra
degyqab di Qotei a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas.”
5 Uŋa qobul qudei naŋgi aŋgro saiqoji. Naŋgi segi unub. Naŋgi Qotei qa
naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib a qa tariŋoqnsib qolo ti qanam ti pailyoqnsib
unub.
6 Ariya naŋgi qudei naŋgo segi jejamu qa areqalo uge uge dauryeqnub.
Deqa naŋgi moiyobulejunub.
7 Deqa ni na uŋa qobul naŋgi di minjroqnimqa naŋgi Qotei pailyoqn-
sibqa kumbra bole bole dauryoqnebe. Naŋgi kumbra degyqab di naŋgi
tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di une saiqoji sqab.
8 Ariya ni que. Tamo bei na aqa segi tal qujai naŋgi gereinjrqasai
di a kumbra tulaŋ ugedamu yqo. A Yesus qa aqa areqalo siŋgilatqa
uratobulqo. Ni une. Tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgi kumbra uge
deqaji yosaieqnub.
9 O Timoti, ni uŋa qobul naŋgo ñam neŋgreŋyim Kristen naŋgi na iŋgi
iŋgi qa aqaryainjroqnqab. Ni uŋa qobul endeqaji naŋgo ñam neŋgreŋye.
Naŋgi uŋa qeli wausau 60 onub. Naŋgi nami tamo qujai segi esoqneb.
10 Naŋgi wau bole bole yoqneb deqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgo
ŋamgalaq di uŋa bolequja. Naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi gereinjroqnsib

boletnjroqneb. Tamo laŋaj naŋgi naŋgo meq beqnabqa oqnsib gereinjroqneb. Naŋgi na Kristen naŋgo siŋga yansetnjroqneb. Tamo uŋgasari naŋgi gulbe ti sonabqa naŋgi na aqaryainjroqneb. Naŋgi wau bole bole yqajqa siŋgilaoqneb. O Timoti, ni uŋa qobul deqaji naŋgo ñam neŋgreŋyim Kristen naŋgi na iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqnqab.

11 Ariya uŋa qobul meli naŋgi siŋgila bole unub deqa ni naŋgo ñam neŋgreŋyaim. Naŋgi qudei olo tamo oqajqa are prugnjreqnaqa Kristus qoreiyeqnub.

12 Naŋgi nami anjam siŋgilatosib mareb, “Iga olo tamo oqasai. Iga Kristus aqa wau segi ojqom.” Ariya naŋgo anjam di naŋgi bunuqna uratosib olo tamo oqajqa are prugnjreqnu. Deqa naŋgi unetonub.

13 Naŋgo kumbra uge bei agiende. Naŋgi lalie kobaeqnub. Di segi sai. Naŋgi ta talq giloqnsib anjam laŋa laŋa maroqnsib yomu anjam quqwajqa tulaŋ arearetnjreqnu. Anjam uge uge iga marqajqa getento qaji di naŋgi mare mare laqnub.

14 Deqa e are qalonum, uŋa qobul meli deqaji naŋgi olo tamo osib aŋgrotoqnsib naŋgo segi tal gereiyoqnqab di kere. Naŋgi degyqab di jeu tamo naŋgi na Kristen naŋgi misiliŋnjrqa keresai.

15 Ni qalie, uŋa qobul meli qudei naŋgi Qotei aqa gam bole uratoqnsib olo Satan dauryeqnub.

16 Ariya Timoti, ni que. Uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo ai naŋgi qobulonub. Deqa ni na naŋgi minjrimqa naŋgi naŋgo ai naŋgi taqatnjroqnsib iŋgi iŋgi enjroqnqab. Yimqa Kristen naŋgi na gulbe di qoboiyqasai. Uŋa qobul aŋgro saiqoji unub qaji naŋgi segi Kristen naŋgi na taqatnjroqnsib iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqnqab.

Kristen gate naŋgi wau bole yeqnub deqa iga na naŋgi gereinjroqnqom

17 Kristen gate naŋgi wau bole yeqnub deqa ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa naŋgi Kristen gate naŋgo ñam soqtetnjroqnsib iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqnebe. Kristen gate qudei naŋgi Qotei aqa anjam palontqajqa waukobaoqnsib Qotei aqa gam bole tamo uŋgasari naŋgi osornjreqnub. Deqa ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa naŋgi Kristen gate naŋgi di tulaŋ geregereinjroqnebe.

18 Iga qalie, tamo naŋgi wauqab di naŋgo awai oqab. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Makau naŋgi waukobaoqnsib iŋgi ñeŋgi paraparaiyoqnsib aqa sau taqal ateqnub. Deqa niŋgi na makau naŋgi damu uyqa saidnjraib.”

19 Ariya Timoti, tamo qujai na ni mermqas, “Kristen gate bei a une yqo.” Degsi mermqas di ni aqa anjam quetaim. Ariya tamo aiyel kiyo tamo qalub kiyo naŋgi na degsib mermibqa ni naŋgo anjam di quetnjre.

20 Kristen gate qudei naŋgi une yoqnibqa ni na naŋgi joqsim Kristen gate kalil naŋgo ulatamuq di tigeltnjrsim naŋgo une boleq atsim ŋiriŋtnjre. Yimqa Kristen gate kalil naŋgi ino kumbra di unsib naŋgi dego une yqajqa ulaqab.

Pol na Timoti minjej, “Ni Qotei aqa wau geregere taqatime”

21 O Timoti, Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi ti Kristus Yesus ombla naŋgo ŋamgalaq di e siŋgila na anjam endegsi ni mermqai. Wau kalil e ino baŋq di atem qaji di ni bole taqatosim wauoqne. Ni que. Ni ino leŋ qujai naŋgi ti tamo ñam ti naŋgi segi geregereinjroqnaim. Ni tamo kalil naŋgi turtnjrsim geregereinjroqnime.

22 Ni tamo bei a Kristen naŋgo gate atqa osimqa ino baŋ aqa gateq di
urur ataim. Ni grotqam di a bunuqna une yimqa ni a ombla une oqam.
Deqa ni ino segi so geregere taqatosim Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji
soqne.
23 Ariya Timoti, ni mene jaqatiŋmeqnu deqa ni bunuqna ya segi uyaim.
Ni ya ti wain ti turtosim uyoqne. Yim ino mene olo boleqas.
24 Tamo qudei naŋgo une boleq di unu. Qotei na tamo naŋgi di awai
uge enjrqas. Tamo qudei naŋgo une uliejunu. Bunuqna naŋgo une di
dego boleq dqas.
25 Dego kere tamo naŋgo kumbra bole qudei boleq di unu. Kumbra
bole qudei boleq dosaiunu. Kumbra di dego boleq dqas. Kumbra di
gaigai uliesqa keresai.

6

Kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole segi yoqnebe

1 Ni na Kristen kaŋgal tamo naŋgi minjrimqa naŋgi naŋgo wau qa gate
naŋgo ñam soqtoqnsib naŋgo sorgomq di geregere soqnebe. Yimqa wau
qa gate naŋgi Qotei aqa ñam ti Yesus aqa anjam ti misiliŋyqa keresai.
2 Kristen kaŋgal tamo qudei naŋgo wau qa gate naŋgi dego Kristen.
Deqa ni na kaŋgal tamo naŋgi di minjrimqa naŋgi endegsib are qalaib,
“Gago wau qa gate naŋgi gago Kristen was. Deqa uŋgum, iga naŋgo anjam
gotraŋyoqnqom.” Naŋgi degsib are qalaib. Ni na naŋgi minjrimqa naŋgi
endegsib are qalqab, “Gago wau qa gate naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub. Deqa iga naŋgi qalaqalainjroqnqom.” Naŋgi degsib are
qalqab di naŋgi naŋgo wau qa gate naŋgi geregere wauetnjroqnqab. O
Timoti, ni ijo anjam di plaltoqnsim Kristen naŋgi minjroqne.

Tamo naŋgi silali koba oqajqa are qalqab di
Satan na naŋgi uneq breinjrqas

3 Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa anjam kalil bole. Di gisaŋ anjam
sai. Iga anjam di ojqom gam dena iga Qotei aqa kumbra geregere
qalieosim dauryqom. Ariya tamo qudei naŋgi degyosaieqnub. Naŋgi
Yesus aqa anjam di uratoqnsib olo anjam bei Yesus aqa anjam ti ombla
kerekereosai qaji di palonteqnub.
4 Tamo deqaji naŋgi naŋgo segi areqalo dauryqajqa tulaŋ arearetnjre-
qnaqa diqoqnsib laqnub. Naŋgi powo saiqoji sosibqa anjam qudei qa
laŋa laŋa ŋiriŋoqnsib ñam qudei qa anjam na qotoqnsib unub. Anjam
dena naŋgo are ugetetnjreqnaqa naŋgi qotoqnsibqa misiliŋ anjam koba
maroqnsib areqalo uge ti laqnub.
5 Osib naŋgi gaigai ŋiriŋ anjam koba maroqnsib areqalo uge uge na
niñaqoqnsib laqnub. Naŋgi Qotei aqa anjam bole poinjrosai bole sai. Deqa
naŋgi endegsib are qaleqnub, “Iga Qotei aqa kumbra dauryqom gam
dena iga ñoro koba ti sqom.” O Timoti, naŋgo anjam di gisaŋ.
6 Bole, iga Qotei aqa kumbra dauryqom gam dena iga laŋ goge qaji
ñoro koba oqom. Jejamu qa iŋgi iŋgi Qotei na egeqnu qaji di iga oqnsim
mareqnum, “Iŋgi di iga qa kere.” Iga degsi mareqnum gam dena dego
iga laŋ goge qaji ñoro bole oqom.
7 Iga qalie, iga nami ŋambabem di iga iŋgi iŋgi ti ŋambabosai. Bunuqna
iga moiqom di iga iŋgi iŋgi ti olo moiqasai dego.
8 Deqa iga endegsi marqom, “Iga iŋgi uyo ti gara ti yala eqnum di kere.”

9 Ariya tamo naŋgi silali koba oqajqa are qaleqnub qaji naŋgi Satan
na walawalainjroqnsiq uneq breinjreqnu. Aliem na wagme naŋgi
ojeleŋeqnu dego kere. Deqa naŋgi kumbra uge uge yqajqa are prugn-
jreqnaqa kumbra dena naŋgi tulaŋ ugetnjreqnu. Mondoŋ naŋgi torei
padalqab.
10 Tamo deqaji naŋgi silali tulaŋ qalaqalaiyeqnub. Naŋgo kumbra
di agi kumbra uge uge kalil qa utru. Kumbra dena tamo qudei naŋgi
titnjreqnaqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa uratoqnsib gulbe
gargekoba iteqnub.

Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ŋambile bole oqab

11 O Timoti, ni Qotei aqa tamo bole unum deqa ni kumbra uge kalil
torei qoreiyosim taqal ate. Osim ni kumbra bole bole yoqnsim Qotei
aqa kumbra dauryoqnsim a qa ino areqalo siŋgilatoqnsim tamo uŋgasari
naŋgi qalaqalainjroqne. Osim ni siŋgila na tigeloqnsim gulbe kalil
qoboiyoqnsim tamo uŋgasari naŋgi lawo kumbra osornjroqne.
12-13 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi
siŋgila na gurgurobuloqnsib bubuŋeqnub. Deqa Timoti, ni siŋgila na
ururoqne. Osim dena ni ŋambile gaigai sqam. Ŋambile di Qotei na ni
emqajqa are qalsiq metmej. Qotei a na qujai iŋgi iŋgi kalil ŋambile
enjreqnu. Ni tamo uŋgasari gargekoba naŋgo ŋamgalaq di Kristus Yesus
aqa ñam ubtoqnem. Deqa Yesus agi nami Pontius Pailat aqa ulatamuq di
anjam maroqnej qaji aqa Abu Qotei wo naŋgo ŋamgalaq di e ni siŋgila na
endegsi mermqai.
14 Anjam ni qusim ojejunum qaji di ni geregere dauryoqne. Ni anjam
di ugetaim. Ugetqasai di tamo naŋgi ni misiliŋmqa keresai. Ni anjam di
dauryosim gilsim gilsim gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo laŋ qureq
na brantim ni unqam.
15 Yesus bqajqa bati di Qotei a segi na bati atim a bqas. Gago are
boletetgwajqa utru agi Qotei a segi. A segi qujai mandam ti iŋgi iŋgi kalil
ti taqatejunu. A mandor kokba kalil naŋgo Mandor Koba. A tamo kokba
kalil naŋgo Tamo Koba.
16 A segi qujai moiyosaieqnu. A suwaŋoq di unu. Aqa suwaŋ di
kobaquja. Deqa iga aqa areq di brantqa keresai. Tamo bei na nami aqa
ulatamu unosaioqnej. Tamo bei na a unqa keresai. Deqa iga kalil gaigai
aqa ñam soqtoqnqom. A bati gaigai siŋgila koba ti sqas. Bole.

Ñoro tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnebe

17 O Timoti, ni na Kristen tamo uŋgasari mandam qa ñoro koba ejunub
qaji naŋgi endegsim minjre, “Niŋgi diqosib nuŋgo segi ñam soqtaib.
Nuŋgo ñoro urur koboqas deqa niŋgi ñoro qa are siŋgilataib. Niŋgi Qotei
qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib soqniy. Qotei na iŋgi bole bole kalil iga
egeqnaqa iga oqnsim areboleboleigeqnu.
18 Deqa niŋgi kumbra bole bole yoqnsib tamo uŋgasari naŋgi aqaryain-
jroqniy. Osib gaigai nuŋgo iŋgi iŋgi jeiyoqnsib tamo uŋgasari iŋgi iŋgi
qa truqueqnub qaji naŋgi enjroqniy. Mandam qa ñoro a iŋgi bole
edegaib. Iŋgi bole agi tamo uŋgasari aqaryainjrqajqa kumbra.” O Timoti,
ni na tamo uŋgasari mandam qa ñoro koba ejunub qaji naŋgi degsim
minjroqne.

19 Naŋgi ino anjam di dauryqab di mondoŋ naŋgi laŋ goge qaji iŋgi
iŋgi tulaŋ koba koroiyib iŋgi iŋgi dena naŋgi tulaŋ aqaryainjrqas. Yimqa
naŋgi ŋambile bole gaigai sqab.

Pol na Timoti minjej, "Ni Qotei aqa wau geregere taqatesoqne"

20 O Timoti, Qotei na ni wau emej deqa ni wau di geregere taqatesoqne.
Tamo qudei naŋgi anjam uge laŋa laŋa mareqnub deqa ni naŋgo anjam
di qoreiye. Tamo naŋgi di mareqnub, "Iga powo bole ti unum." Di gisaŋ.
Naŋgi Qotei jeutoqnsib aqa areqalo dauryqa asginjreqnu.

21 Tamo deqaji naŋgi Yesus qoreiyoqnsib a qa naŋgo areqalo siŋgilatqa
urateqnub.

O ijo was, Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

2 TIMOTI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di ebej deqa e na tamo
uŋgasari naŋgi endegsi minjreqnum, “Niŋgi Kristus Yesus qa nuŋgo are-
qalo siŋgilatqab di niŋgi ŋambile oqab.” Ŋambile di Qotei a nami iga egwa
marej.

2 O Timoti, ni ijo aŋgro bole bulonum. E anjam endi neŋgreŋyosim inoq
qariŋyonum. Tamo Koba Kristus Yesus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel ni
qa dulosib are boleinjrimqa ni lawo na soqnime.

Iga Yesus aqa anjam bole qa jemaigwasai

3 Ijo moma naŋgi nami Qotei aqa wau ojoqneb dego kere e bini Qotei
aqa wau ojeqnum. Ijo moma naŋgo are miligiq di naŋgi qalieeb, naŋgi
Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji soqneb. E segi dego ijo are miligiq di
degsi qalieonum. Deqa Timoti, e qolo ti qanam ti Qotei pailyoqnsim ni
qa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum.

4 Nami e ni uratmqa laqnamqa ni e qa are ugeimonaqa akamem. E
deqa are qaloqnsim ni olo numqajqa are koba unu. E ni numsiyqa tulaŋ
areboleboleibqas.

5 Nami ino moma Lois wo ino ai Yunis wo naŋgi aiyel Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatoqneb dego kere bini ni Yesus qa ino areqalo siŋgilateqnum.
Utru deqa e ni numqajqa are qaloqnsim unum.

6 Nami e ijo baŋ ino gateq di atnamqa Qotei na ni aqa wau ojqajqa
deqa siŋgila emej. Deqa e ino areqalo tigeltetmitqa ni siŋgila deqa olo are
qaloqnsim wau di siŋgilatoqne. Tamo a ŋam puyim puloŋosim kobaqas
dego kere ni ino wau di olo siŋgilatim kobaqas.

7 Ni qalie, Qotei na iga ulaqajqa deqa aqa Mondor egosai. Iga siŋgila ti
qalaqalaiyo kumbra ti areqalo bole ti sqajqa deqa osiq aqa Mondor egej.

8 Deqa ni gago Tamo Koba aqa anjam qa jemaimaiq. Ni e qa dego
jemaimaiq. E Yesus aqa anjam mare mare laqnem deqa jeu tamo naŋgi
na e ojsib tonto talq endi waibeb unum. Deqa ni na e beterbosim Qotei
aqa siŋgila ti sosim Yesus aqa anjam bole mare mare laqne. Osim dena
ni e ombla gulbe oqnsim sqom.

9 Qotei na iga eleŋosiqa iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa deqa are
qalsiq metgej. Iga wau bole bole yoqnem Qotei a deqa osiq iga metgosai.
Tulaŋ nami a iŋgi iŋgi kalil atosaisosiqa a aqa segi areqalo na iga metgej.
Osiqa iga qa are boleiyosiqa Kristus Yesus qariŋyosiq dena iga eleŋej.

10 Bati kereonaqa Kristus Yesus agi iga eleŋej qaji a boleq dosiqa moiyo
aqa siŋgila kobotej. Aqa kumbra dena Qotei a iga qa are boleiyej. E
Yesus aqa anjam bole mare mare laqnum gam dena tamo uŋgasari naŋgi
endegsi poinjreqnu, “Bole, iga moiqasai. Iga ŋambile gaigai sqom.”

11 E Yesus aqa anjam bole palontqajqa ti plaltqajqa ti deqa Qotei na e
giltbej.

12 Deqa uŋgum, e gulbe oqnsiy sqai. E deqa jemaibqasai. E Yesus qa ijo
areqalo siŋgilateqnum. E a qa qalie bole. A e wau ebej deqa e qalieonum,
a na wau di geregere taqatoqnsim gilsim a olo bqajqa bati brantqas.

13 O Timoti, anjam bole kalil e nami ni mermoqnem qaji di ni
geregere dauryoqnsim palontoqne. Osim Kristus Yesus qa ino areqalo
siŋgilatoqnsim a qalaqalaiyoqne.
14 Qotei na aqa anjam bole di ino baŋq di atej. Anjam di tulaŋ bolequja.
Deqa ni anjam di geregere taqatesoqne. Mondor Bole agi gago are
miligiq di unu qaji a na ni aqaryaimoqnimqa ni Qotei aqa wau geregere
ojsim laqne.
15 Ni qalie, tamo kalil Esia sawaq di unub qaji naŋgi e uratbosib
jaraiyeb. Figelus Hermogenes wo naŋgi aiyel dego e uratbosib jaraiyeb.
16 E endegsi pailyeqnum, "O Tamo Koba, ni Onesiforus aqa tal qujai
naŋgi qa dulame." O Timoti, Onesiforus a bati gargekoba ijo are boletet-
boqnej. E tonto talq di soqnem bati deqa a e qa jemaiyosai.
17 A Rom qureq bosiq dia e qa ŋamosiq itbej.
18 Deqa e a qa endegsi pailyeqnum, "O Tamo Koba, mondoŋ ni na tamo
uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa ni Onesiforus a qa dulame." O Timoti,
nami Efesus qureq di dego Onesiforus a e qa wau gargekoba yoqnsiqa
aqaryaiboqnej. Di ni qalie.

2

*Pol na Timoti minjej, "Ni Yesus aqa qoto tamo bulosim gulbe qoboiyeso-
qne"*

1 O ijo aŋgro Timoti, Kristus Yesus a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra
dena ni siŋgilatmoqneme.
2 E tamo gargekoba naŋgo ŋamgalaq di Qotei aqa anjam palontoqnem di
ni quoqnem. Anjam di ni na olo tamo qudei Yesus bole dauryeqnub qaji
naŋgi dego minjroqnimqa naŋgi kamba tamo qudei naŋgi minjroqnqab.
3 Ni e ombla Kristus Yesus aqa qoto tamo bulosim gulbe qoboiyesoqne.
4 Qoto tamo naŋgo kumbra di ni qalie. Naŋgi qotqajqa wau ojoqnsib
olo wau bei qa are qalosaieqnub. Naŋgi qotqajqa wau segi ojeqnub.
Deqa naŋgo gate a naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyeqnu.
5 Tamo bei bei wo gurgurosib bubuŋosib bei na bei buŋyosim di a awai
oqas. A ururqajqa kumbra geregere dauryqasai di a awai oqasai.
6 Tamo bei a wauosim iŋgi yagwas di iŋgi meliamqa a osim uyqas. Deqa
tamo laŋaj bei a namoqna bosim iŋgi uyqasai.
7 O Timoti, ijo anjam e ni mermeqnum qaji endi ni qusim ino areqaloq
di siŋgilatime. Yimqa Tamo Koba a na powo emimqa ni ijo anjam kalil
endi geregere poimqas.
8-9 Ni gaigai Yesus Kristus qa are qaloqne. A moisiq olo subq na tigelej.
A Mandor Koba Devit aqa moma. E aqa anjam bole palontoqnsim laq-
nam jeu tamo naŋgi na e tamo uge bul nuboqnsib gulbe koba eboqneb.
Deqa naŋgi na e ojsib tonto talq endi waibeb unum. Ariya naŋgi Qotei
aqa anjam getentqa keresai.
10 E tamo uŋgasari Qotei na giltnjrej qaji naŋgi qa are qaloqnsim gulbe
kalil qoboiyeqnum. E degyeqnum. Di kiyaqa? Qotei na naŋgi eleŋamqa
naŋgi Kristus Yesus aqa ñam na ŋambile osib a ombla so bole gaigai sqajqa
deqa.
11 Qotei aqa anjam bei unu. Anjam di gisaŋ sai. Anjam di bole. Deqa iga
gago areqaloq di siŋgilatqa kere. Anjam agiende.
"Iga Yesus ombla moiyobulem deqa iga a ombla olo ŋambile gaigai sqom.

12 Iga gulbe kalil qoboiyoqnsim siŋgila na tigelesqom di mondoŋ iga
Yesus ombla mandor kokba sqom.
Iga a qoreiyqom di a na kamba iga qoreigwas.
13 Iga aqa anjam dauryqa marsimqa olo dauryqa uratqom di Yesus a segi
aqa anjam uratqa keresai. A dauryoqnsim sqas."

Pol na Timoti minjej, "Ni Qotei aqa wau tamo bole soqne"

14 O Timoti, Kristen naŋgi ijo anjam deqa are walnjraim deqa ni na gaigai minjroqne. Osim Qotei aqa ŋamgalaq di naŋgi endegsim minjroqne, "Niŋgi anjam qudei qa laŋa laŋa ŋiriŋoqnaib. Osib ñam qudei qa anjam na qotoqnaib. Anjam dena niŋgi aqaryaiŋgwa keresai. Niŋgi anjam di qusib dauryqab di nuŋgo areqalo niñaqesqas."

15 O Timoti, ni Qotei aqa wau tamo boledamu sosimqa aqa anjam bole geregere palontoqnqajqa siŋgilaoqne. Yim Qotei a ino wau kalil qa tulaŋ arearetoqnqas. Deqa ni aqa ŋamgalaq di jemaimqasai.

16 Tamo qudei naŋgi anjam uge laŋa laŋa marelеŋeqnub deqa ni naŋgo anjam di qoreiye. Naŋgo anjam di tulaŋ ugedamu. Anjam dena tamo uŋgasari naŋgi are prugtetnjroqnim naŋgi Qotei aqa kumbra torei uratoqnqab.

17 Anjam di yu uge bulosim tulaŋ kobaqujaosim tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnqas. Tamo aiyel anjam uge deqaji mareqnub agi Himeneus Filetus wo.

18 Naŋgi aiyel anjam bole qa gam uratosib gisaŋ anjam endegsib mareqnub, "Tamo uŋgasari kalil naŋgi nami subq na tigeleb koboej. Deqa naŋgi olo bunuqna subq na tigelqasai." O Timoti, gisaŋ anjam dena tamo uŋgasari qudei nami Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo areqalo olo niñaqyetnjreqnu.

19 Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi tal ai bulosib siŋgila na tigelejunub. Tal aiq di Qotei aqa anjam endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo Koba a aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qa qalie bole." Anjam bei dego tal aiq di neŋgreŋyeb unu, "Tamo kalil Tamo Koba aqa ñam ejunub qaji naŋgi kumbra uge uge qoreiyebe."

20 E yawo anjam bei mermqai. Tal kobaquja bei miligiq di tabir qudei gol na ti silva na ti gereiyeb. Tabir qudei ŋamtaŋ na gereiyeb. Tabir qudei jagi na gereiyeb. Tabir qudei wau bole qa gereiyosib olo tabir qudei wau kiñilala qa gereiyeb.

21 Deqa tamo bei a kumbra uge kalil uratosim Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqas di a tabir wau bole qa gereiyeb qaji di bul sqas. Deqa a ñam bole osim Qotei aqa segi kumbra boleq di sosim Gate Koba Yesus geregere wauetoqnqas. A wau bole kalil yoqnqajqa tulaŋ kere na sqas.

22 Deqa Timoti, areqalo uge uge aŋgro wala naŋgi dauryeqnub qaji di ni na qoreiye. Osim ni kumbra bole yoqnqajqa wauoqnsim Qotei qa ino areqalo siŋgilatoqnsim tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqnsim lawo na soqne. Tamo uŋgasari are bole ti sosib Tamo Koba aqa ñam na pailyeqnub qaji naŋgi ni ombla kumbra kalil di yoqniy.

23 Tamo uŋgasari areqalo bole ti sosai qaji naŋgi nanari anjam laŋa laŋa marelеŋeqnub deqa ni naŋgo anjam di quoqnaim. Ni qalie, anjam dena qoto ti ŋiriŋ ti tigelteqnu.

24 Tamo Koba aqa wau tamo naŋgi anjam na qotoqnsib ŋiriŋoqnaib. Naŋgi na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole bole enjroqnsib Qotei

aqa anjam plaltosib minjroqnebe. Tamo qudei na naŋgi gulbe enjribqa naŋgi deqa ŋiriŋaib. Naŋgi kamba olo kumbra lawo naŋgi osornjroqnebe.
25 Naŋgi lawo na Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgo areqalo olo gereiyetnjroqnebe. Yim Qotei na naŋgo are bulyetnjrimqa naŋgi aqa anjam bole poinjrim dauryqab.
26 Nami Satan a tamo naŋgi di siŋgila na ojesonaqa naŋgi aqa anjam dauryoqneb. Deqa Qotei aqa wau tamo naŋgi lawo na naŋgi tingitnjribqa naŋgi Qotei aqa anjam bole qa poinjrim olo areqalo bole osib Satan aqa baŋq dena jaraiyosib sawa boleq di sqab.

3

Diŋo bati jojomoqnimqa tamo naŋgi kumbra uge uge yoqnqab

1 O Timoti, ni endegsi poimem. Mondoŋ diŋo bati jojomoqnimqa gulbe gargekoba mandamq endi brantelenqab.
2 Tamo naŋgi kumbra uge uge endeqaji yoqnqab. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa tulaŋ areboleboleinjroqnqas. Naŋgi silali koba oqajqa are prugnjroqnqas. Naŋgi naŋgo segi ñam soqtoqnsib diqoqnsib ŋiriŋ anjam koba maroqnsib tamo naŋgi misiliŋnjroqnqab. Naŋgi naŋgo ai abu naŋgo anjam gotraŋyoqnqab. Tamo qudei na naŋgi aqaryainjroqnibqa naŋgi kamba olo naŋgi qa are boleinjroqnqasai. Naŋgi Qotei aqa kumbra bole kalil qoreiyoqnqab.
3 Naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryqa uratoqnqab. Naŋgi ŋiriŋoqnsib jeu atoqnsib olo jeu turyoqnqasai. Naŋgi yomu anjam gargekoba maroqnsib naŋgo segi jejamu taqatqajqa asginjroqnqas. Naŋgi laŋa laŋa qotoqnsibqa tamo naŋgi ñumoqnsib kumbra bole jeutoqnqab.
4 Naŋgi tamo qudei naŋgi ugeugeinjroqnqab. Naŋgi urur kumbra uge uge yoqnqab. Naŋgi kumbra di yqajqa ulaoqnqasai. Naŋgi naŋgo segi ñam soqtoqnsib mandam qa iŋgi iŋgi qa tulaŋ areboleboleinjroqnqas. Naŋgi Qotei qa yala arearetnjroqnqasai.
5 Naŋgi laŋa babaŋ na Qotei aqa kumbra bole dauryobuloqnsib sqab. Kumbra bole aqa siŋgila naŋgi yala poinjrqasai. O Timoti, tamo deqaji brantoqnibqa ni na naŋgi beternjraim. Torei uratnjrsim isaq gile.
6 Tamo deqaji naŋgi kumbra uge endegyeqnub. Naŋgi uŋa qudei naŋgo tal miligiq giloqnsib naŋgi walawalainjroqnsib areqalo titetnjreqnub. Uŋa naŋgi di areqalo bole ti sosai. Naŋgi une gargekoba yeqnab naŋgo une dena naŋgi siŋgila na ojeqnaqa naŋgi kumbra uge uge yqajqa are prugnjreqnu.
7 Uŋa naŋgi di gaigai qalie oqajqa are qaloqnsib ariya naŋgi anjam bole aqa utru poinjrqa keresaiinjreqnu.
8 Gisaŋ tamo naŋgi di Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub. Naŋgo areqalo tulaŋ niñaqejunu. Nami Janes Jambres wo naŋgi aiyel Moses jeutoqneb dego kere gisaŋ tamo naŋgi na Qotei aqa anjam bole jeuteqnub.
9 Ariya naŋgo kumbra di tulaŋ kobaqasai. Nami Janes Jambres wo naŋgi aiyel kumbra deqaji yeqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi unoqnsib maroqneb, “Naŋgo kumbra di nanari.” Dego kere gisaŋ tamo naŋgi kumbra uge uge yoqnibqa tamo uŋgasari kalil naŋgi unoqnsib maroqnqab, “Naŋgo kumbra di nanari.”

Pol na Timoti minjej, “Ni Qotei aqa anjam siŋgila na ojesoqne”

10 O Timoti, ni nami e ombla soqnem deqa ijo anjam kalil e na
plaltoqnem qaji di ni qalie. Ijo walwel ti ijo kumbra ti di ni qalie bole. E
Qotei qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim ijo are miligi dego gaigai siŋgilatoqnsim
waukobaoqnem. Osim tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqnsim siŋgila
na tigeloqnsim gulbe qoboiyoqnem. Di ni qalie bole. 11 Antiok qure
ti Aikoniam qure ti Listra qure ti dia jeu tamo naŋgi na e kumbra uge
uge ebeqnabqa e jaqatiŋ koba oqnem. Qure qureq di kumbra uge kalil
e qa brantoqnej qaji di ni qalie. Ariya bati deqa Tamo Koba a na e
aqaryaiboqnsiqa gulbe kalilq dena e oqnsiq taqal atoqnej. Deqa bini e
bole unum.
12 Ni qalie, jeu tamo naŋgi na tamo uŋgasari kalil Kristus Yesus beteryesosib Qotei aqa kumbra dauryqa siŋgilaeqnub qaji naŋgi ugeugeinjroqnqab.
13 Tamo uge uge naŋgi ti gisaŋ tamo naŋgi ti tulaŋ ugeoqnqab. Ugeoqnsib gisaŋ anjam gargekoba maroqnib Satan na kamba dego naŋgi olo
gisa gisaŋnjroqnqas. Yim naŋgo kumbra di tulaŋ ugedamuqas.
14 Ariya Timoti, anjam iga nami ni mermonam qusim ino areqaloq di
siŋgilatem qaji di ni olo siŋgila na ojesoqne. Ni iga qa bole qalieonum deqa
ni degyoqne.
15 Nami ni aŋgro kiñala sosimqa ni Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so
qaji di qalieosim bosi bosim agi qalieosim unum. Anjam dena ni powo
bole emonaqa ni Kristus Yesus qa ino areqalo siŋgilatonamqa Qotei na ni
padalo sawaq dena ej.
16 Qotei aqa anjam kalil neŋgreŋq di so qaji di Mondor a segi na babtej.
Anjam dena iga aqaryaigoqnsiqa gam bole osorgoqnsiqa gago areqalo
tingitetgeqnu. Osiqa gago walwel gereiyetgoqnsiqa iga kumbra bole
dauryqajqa siŋgilatgeqnu.
17 Deqa anjam dena Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi keretnjreqnaqa
naŋgi kumbra bole kalil yoqnsib wau bole bole ojeqnub.

4

Pol na Timoti minjej, "Ni Yesus aqa anjam palontqajqa tulaŋ siŋgilaoqne"

1 Qotei aqa Ŋiri Kristus Yesus wo naŋgo ŋamgalaq di e ni siŋgila na endegsi mermqai. Mondoŋ Yesus a laŋ qureq na brantosim tamo uŋgasari
kalil ŋambile so qaji naŋgi ti nami moreŋeb qaji naŋgi ti peginjrqas. Osim
a bati gaigai Mandor Koba sqas.
2 Deqa ni Yesus aqa anjam palontoqne. Tamo uŋgasari naŋgi ino anjam
quqwa arearetnjroqnqas kiyo asginjroqnqas kiyo di uŋgum. Ni na naŋgi
tingitnjroqnsim dalnjroqnsim are tigeltetnjroqne. Ni asgimaiq.
3 O Timoti, ni que. Bunuqna tamo gargekoba naŋgi Qotei aqa anjam
quqwa asginjroqnimqa olo anjam utru bei bei quqwajqa are prugnjroqnqas. Osib naŋgo segi areqalo dauryosib anjam plalto tamo qudei naŋgi
metnjroqnib bosib gisaŋ anjam minjroqnib qusib arearetnjroqnqas.
4 Deqa naŋgi anjam bole quqwa uratosib laŋa sa anjam quqwajqa dab
atoqnqab.
5 Ariya Timoti, ni kumbra degyaim. Ni gaigai areqalo bole na sosimqa
gulbe ti jaqatiŋ ti qoboiyoqne. Osim ni na Yesus aqa anjam bole tamo
uŋgasari naŋgi minjre minjre laqne. Ni naŋgi aqaryainjrqajqa wau ti
unum deqa ni wau di keretosim yoqne.

Pol a moiqa bati jojomej

6 Ni qalie, jeu tamo naŋgi na e lubsib moiyotbqa bati jojomqo. Israel naŋgi wain bilentoqnsib Qotei atraiyeqnub dego kere e moisiyqa ijo leŋ aiqas qaji dena Qotei atraiyobulqai.
7 Tamo naŋgi gurguroqnsib bubuŋeqnub dego kere e nami siŋgila na ururosim Yesus dauryoqnem agi bini e degyeqnum. E ijo wau kalil kobotonum. E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatoqnem di e uratosaioqnem. Agi bini e ijo areqalo di siŋgila na ojejunum.
8 Tamo naŋgi gurguroqnsib bubuŋeqnub di naŋgi awai oqajqa. Ijo awai bole agi Qotei a laŋ qureq di atej unu. E awai di oqajqa tariŋoqnsim unum. Ijo awai agiende. Mondoŋ Tamo Koba a na e tamo bole une saiqoji qa merbqas. Di ijo awai bole. Tamo Koba a kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas. Peginjrqa bati deqa a awai bole di e ebqas. A e segi awai ebqasai. Tamo kalil Yesus a laŋ goge na brantim unqajqa deqa areboleboleinjreqnu qaji naŋgi dego awai bole enjrqas.

Pol na Timoti minjej, "Ni ijoq urur au"

9 O Timoti, ni ijoq urur au.
10 Ni que. Demas a mandam endeqa kumbra qa tulaŋ areareteqnu. Deqa a na e uratbosiqa Tesalonaika qureq gilej. Kresens a Galesia sawaq gilej. Taitus a Dalmesia sawaq gilej.
11 Aqo Luk wo segi unum. Deqa ni Mak osimqa endeq boiy. Mak a tamo bole. A na e aqaryaiboqnsiqa wau bole yeqnu.
12 Tikikus agi e na qariŋyonam Efesus qureq aiyej.
13 Ni ijoq bqa osimqa ijo gara jugo Troas qureq di uratem qaji di osim osau. Agi Karpus aqa talq di uratem unu. Ijo buk qudei dego osau. Ariya ijo pepa lulumo qudei wagme naŋgo jegara na gereiyo qaji di dego osim osbetbe. Ni are walmaiq.
14 Bras na iŋgi iŋgi gereiyo tamo aqa ñam Aleksander a na e ugeugeiboqnej. Deqa mondoŋ Tamo Koba a na kamba Aleksander ŋolawotqas.
15 Aleksander a nami iga jeutgoqnsiqa gago anjam tulaŋ ugeugeiyoqnej. Deqa ni a qa geregere ŋam atoqne.
16 Jeu tamo naŋgi nami e ojsib anjam pegiyo talq di tigeltbeb bati deqa tamo bei na e taqbosai. Tamo kalil naŋgi e uratbosib jaraiyeb. Deqa e Qotei endegsi pailyem, "O Abu, ni naŋgo une deqa olo kambatnjraime." E degsi Qotei pailyem.
17 Ariya Tamo Koba Yesus a segi na e taqbosiqa siŋgila ebej deqa e anjam pegiyo talq di tigelosim Yesus aqa anjam bole mareqnamqa sawa bei bei qaji naŋgi quoqneb. Qotei na e aqaryaibosiqa bauŋ juwaŋ naŋgo medabuq na e osiq taqal waibej.
18 Deqa e endegsi qalieonum. Jeu tamo naŋgi boqnsib kumbra uge uge ebqa maroqnib Qotei na e aqaryaiboqnsim naŋgo baŋq dena e oqnsim taqal waiboqnqas. Osim bunuqna a na e laŋ qureq osi oqsim dia e taqatbosim ijo Mandor Koba sqas. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.
19 O Timoti, ni na ijo kaiye anjam endi osim tamo naŋgi Onesiforus aqa talq di unub qaji naŋgi ti Prisila Akwila wo naŋgi koba na minjrime.
20 Erastus a Korin qureq di unu. Trofimus a Miletus qureq di ma ti sonaq e na uratem unu.
21 Ni ijoq urur boqujat. Ni tariŋoqnim ulili bati bo uge.

Yubulus na Pudens na Linus na Klodia na naŋgi qolqe Kristen tamo kalil naŋgi ti koba na kaiye anjam endi inoq qariŋyonub.

22 Tamo Koba a na ino qunuŋ geregere taqateme. Osim niŋgi kalil qa
are boleiyeme. Bole.

TAITUS

1 E Pol. E Qotei aqa wau tamo. Yesus Kristus na e qariŋbej deqa e
aqa anjam mare mare laqnum. Tamo uŋgasari Qotei na giltnjrej qaji
naŋgi aqa anjam minjroqnitqa qusib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa
deqa qariŋbej. E na naŋgi aqaryainjritqa naŋgi Qotei aqa anjam geregere
qalieosib aqa kumbra dauryqajqa deqa ti qariŋbej. Qotei aqa anjam di
gisaŋ sai. Di anjam bole.
2 E na naŋgi aqaryainjritqa naŋgi ŋambile gaigai sqajqa deqa e waue-
qnum. Naŋgi ŋambile di oqajqa tariŋoqnsib unub. Tulaŋ nami Qotei a iŋgi
iŋgi kalil atosaisosiqa a na ŋambile di iga egwajqa marej. A bole marej. A
gisaŋosaieqnu.
3 Bati kereonaqa a na aqa anjam maro tamo naŋgi wau enjrej. Kumbra
dena a na aqa segi anjam babtej. A na e dego wau ebej deqa e aqa anjam
mare mare laqnum. Anjam dena a na iga padalo sawaq na eleŋej.
4 O Taitus, e anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. Aqo ombla
Kristen tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na areqalo qujaitosim Yesus qa
gago areqalo siŋgilateqnum. Deqa ni ijo aŋgro bole bul. Gago Abu Qotei
wo Kristus Yesus agi iga eleŋej qaji wo naŋgi aiyel ni qa are boleinjrimqa
ni lawo na soqnime.

Pol na Taitus minjej, "Ni na Kristen naŋgo gate ateleŋ"

5 O Taitus, e ni Krit nuiq di uratmem unum. Krit nuiq di Qotei aqa wau
koboosai unu. Deqa ni na wau di kobotosim qure segi segiq di Kristen
naŋgo gate ateleŋ. Agi e nami wau deqa ni mermem.
6 Deqa ni unime. Ni tamo bei a Kristen naŋgo gate atqa osimqa a
peleiyosim aqa kumbra kalil unsim di ni a gate ate. Tamo di a tamo
uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di une saiqoji soqneme. A uŋa aiyeltaiq.
Aqa aŋgro naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib soqnebe. Naŋgi
kumbra uge uge yoqnaib. Naŋgi diqoqnsib naŋgo ai abu naŋgo anjam
gotraŋyoqnaib.
7 Ni qalie, Kristen naŋgo gate naŋgi Qotei aqa wau taqateqnub. Deqa
ni tamo bei a gate atqa osimqa ni aqa kumbra endeqaji unsim a gate ate.
A tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di une saiqoji unu. A aqa segi ñam
soqtosaieqnu. A Kristen tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjrosaieqnu.
A urur minjiŋ oqetosaieqnu. A ya uge uyoqnsiq nanariosaieqnu. A qoto
ani tamo sai. A silali koba oqnqajqa tulaŋ arearetosaieqnu.
8 Tamo laŋaj naŋgi aqa meq beqnabqa oqnsiq geregereinjreqnu. A
kumbra bole bole dauryqajqa are qaloqnsiq areqalo bole ti unu. A
kumbra tiŋtiŋ ti Qotei aqa segi kumbra bole ti di dauryqajqa tulaŋ
arearteqnu. A aqa segi so geregere taqateqnu.
9 A Yesus aqa anjam bole iga plalteqnum qaji di siŋgila na ojeqnu. Deqa
a anjam di geregere palontoqnsiq Kristen naŋgo are tigeltetnjreqnu.
Tamo qudei naŋgi anjam di gotraŋyeqnab a na naŋgi tingitnjroqnsiq
dalnjreqnu.

Krit nuiq di tamo gargekoba naŋgi gisaŋeqnub

10 O Taitus, Krit nuiq di anjam gotraŋyo qaji tamo gargekoba unub.
Tamo naŋgi di anjam laŋa laŋa maroqnsib tamo uŋgasari naŋgi gisa

gisaŋnjreqnub. Tamo naŋgi di Juda tamo. Deqa naŋgi na tamo muluŋ breinjrqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.

11 Naŋgi na Kristen naŋgo silali yainjrqa are qaloqnsib anjam uge uge iga marqajqa getento qaji di plaltoqnsib minjreqnub. Naŋgi degyeqnub deqa naŋgi na Kristen qudei naŋgo aŋgro ti naŋgo was naŋgi ti areqalo ugetetnjreqnabqa naŋgi Qotei aqa gam bole olo urateqnub. Deqa Taitus, ni na tamo uge deqaji naŋgo medabu getentosim saidnjre.

12 Nami Krit nuiq di qalie tamo bei a anjam endegsi marej, “Krit tamo kalil naŋgi gisaŋ ani. Naŋgi tamo uge. Naŋgi wagme juwaŋ bul. Naŋgi qunjaŋ bolet. Naŋgi wauqa asgim ani.”

13 O Taitus, aqa anjam di bole. Deqa ni siŋgila na tamo uge uge naŋgi tingitnjroqne. Yimqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo geregere siŋgilatqab.

14 Osib naŋgi Juda naŋgo gisaŋ anjam ti tamo naŋgi Qotei aqa anjam bole qoreiyeqnub qaji naŋgo dal anjam ti quqwa uratqab.

15 Tamo uŋgasari Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji unub qaji naŋgi qalie, iŋgi uyo kalil jiga saiqoji unu. Deqa naŋgi oqnsib uyeqnub. Ariya tamo uŋgasari kumbra jigat dauryoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi torei jiga ti. Deqa naŋgi mareqnub, “Iŋgi iŋgi kalil jigat.” Naŋgo areqalo ti naŋgo are miligi ti tulaŋ jigat.

16 Naŋgi segi mareqnub, “Iga Qotei qa qalie bole.” Di gisaŋ. Naŋgi kumbra uge uge yeqnub dena iga poigeqnu, naŋgi Qotei qoreiyeqnub. Deqa Qotei na naŋgi torei walinjreqnu. Naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo unub. Naŋgi kumbra bole bei dauryqa keresai bole sai.

2

Tamo qeli naŋgi kumbra bole bole yoqnebe

1 O Taitus, ni Qotei aqa anjam bole plaltoqne.

2 Ni na tamo qeli naŋgi anjam endegsim minjroqne, “Niŋgi nuŋgo so geregere taqatiy. Osib areqalo bole ti sosib kumbra bole bole yoqniy. Niŋgi Qotei aqa anjam bole geregere qalieosib qalaqalaiyo kumbra yoqnsib gulbe kalil qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy.” O Taitus, ni na tamo qeli naŋgi anjam degsim minjroqne.

3 Ni na uŋa qeli naŋgi anjam endegsim minjroqne, “Kumbra bole kalil Qotei a areareteqnu qaji di niŋgi dauryosib soqniy. Niŋgi yomuoqnaib. Wain uyoqnsib nanarioqnaib. Niŋgi na Kristen naŋgi kumbra bole osornjroqniy.

4-5 Osib uŋa meli naŋgi dalnjribqa naŋgi kumbra endegsib yoqnebe. Naŋgi naŋgo tamo ti naŋgo aŋgro ti qalaqalainjroqnebe. Naŋgi areqalo bole na walwelosib Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji soqnebe. Naŋgi Kristen naŋgi gereinjroqnebe. Naŋgi naŋgo tal geregere taqatosib naŋgo tamo naŋgo anjam dauryoqnebe. Naŋgi kumbra bole degyoqnibqa naŋgo tamo naŋgi na unjrsibqa Qotei biŋiyosib aqa anjam yomuiyqa uratqab.” O Taitus, ni na uŋa qeli naŋgi anjam degsim minjroqnime.

Pol na Taitus minjej, “Ni kumbra bole yoqnim aŋgro meli naŋgi unsib dauryqab”

6 Ariya ni na aŋgro meli naŋgi dego are tigeltetnjroqnimqa naŋgi areqalo bole na walweloqnebe.

7 O Taitus, ni kumbra bei yqa osimqa kumbra bole segi yoqne. Yimqa aŋgro meli naŋgi ino kumbra di unoqnsib dauryoqnqab. Ariya ni

gisaŋ anjam maroqnaim. Ni anjam palontqa osimqa anjam bole segi palontoqne. Alaŋ anjam koba maroqnaim. Diqoqnaim. Areqalo bole ti sosim kumbra bole bole yoqne.

8 Ni anjam bole segi palontoqnimqa tamo naŋgi ino anjam di uge qa marqa keresai. Deqa jeu tamo naŋgi na iga yomuigwa keresaiinjrimqa naŋgi jemainjrqas.

Kaŋgal tamo naŋgi gaigai naŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq di soqnebe

9 O Taitus, ni na kaŋgal tamo naŋgi anjam endegsim minjroqne, “Niŋgi gaigai nuŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq di sosibqa wau bole bole naŋgi arearetnjreqnu qaji di yoqniy. Niŋgi naŋgo medabu ojoqnaib.

10 Osib naŋgo iŋgi bei bajiŋaib. Niŋgi naŋgo anjam geregere dauryosib naŋgi kumbra bole bole enjroqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra deqa tulaŋ areboleboleinjrqas. Niŋgi kumbra bole kalil yoqnibqa nuŋgo wau qa gate naŋgi unoqnsib Qotei agi iga eleŋej qaji aqa anjam tulaŋ biŋiyoqnsib maroqnqab, ‘Di anjam bolequja.’ ” O Taitus, ni na kaŋgal tamo naŋgi anjam degsim minjroqne.

Iga Yesus bqajqa bati qa tariŋoqnqom

11 Iga qalie, Qotei a iga qa are boleiyeqnu. Aqa kumbra di a na boleq atsiq iga osorgej. Deqa a na tamo uŋgasari kalil naŋgi padalo sawaq dena eleŋqa kere.

12 Qotei a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra dena iga endegsi osorgeqnu, iga Qotei qoreiyqajqa kumbra ti mandam qaji areqalo uge uge ti torei uratekritqom. Osim iga mandam tamo uŋgasari naŋgo ambleq di sosimqa areqalo bole na ti kumbra bole na ti Qotei aqa kumbra na ti walweloqnqom.

13 Walweloqnsim iŋgi bole bole iga mondoŋ oqom qaji di oqajqa tariŋoqnqom. Yesus Kristus a segi Qotei. A siŋgila koba ti unu. A na iga eleŋej. Mondoŋ a wala bole ti riaŋ koba ti osim laŋ qureq na bqas. Iga di unqajqa tariŋoqnqom.

14 Yesus a gago uneq na iga awaigosim iga aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ sqajqa deqa marsiq aqa segi ŋambile uratosiq iga qa moiyej. Deqa iga gaigai kumbra bole dauryqajqa siŋgilaoqnqom.

15 O Taitus, ni gaigai Kristen tamo uŋgasari naŋgi anjam di minjroqnimqa naŋgi quoqnsib dauryoqnqab. Ni na tamo uŋgasari anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi tingitnjroqnsim dalnjroqne. Tamo bei na ino anjam di uge qa maraiq.

3

Qotei a iga qa are boleiyosiq kumbra boledamu egej

1 O Taitus, ni na Kristen tamo uŋgasari naŋgi anjam endegsim minjroqne, “Niŋgi na mandor naŋgi ti sawa taqato qaji tamo kokba ti naŋgo sorgomq di sosibqa naŋgo anjam dauryoqniy. Osib gaigai wau bole yqajqa are qaloqniy.

2 Niŋgi tamo qudei naŋgi misiliŋ anjam minjroqnaib. Osib anjam na qotoqnaib. Gaigai lawo na sosib tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole osornjroqniy.” O Taitus, ni na Kristen tamo uŋgasari naŋgi anjam degsim minjroqne.

3 Ni qalie, iga dego nami areqalo uge ti sosimqa Qotei aqa anjam
gotraŋyoqnem. Bati deqa Satan na iga gisa gisaŋgeqnaqa iga Qotei aqa gam
bole dauryqa uratoqnsim kumbra uge uge dauryqajqa are pruggeqnaqa
gago segi jejamu qa tulaŋ areboleboleigoqnej. Kumbra dena iga siŋgila
na taqatgesoqnej. Deqa iga minjiŋ ti are uge ti sosim walweloqnem.
Tamo qudei na iga jeutgeqnabqa iga kamba dego naŋgi jeutnjroqnem.
4 Ariya bati di Qotei agi iga eleŋej qaji a na iga tulaŋ qalaqalaigosiqa
iga qa are boleiyosiq kumbra boledamu egej. Aqa kumbra di a segi na
boleq atej.
5 Osiqa iga eleŋej. Gago segi wau bole bole iga yoqnem qaji a deqa
osiq iga eleŋosai. A iga qa dulosiqa iga laŋa eleŋej awai saiqoji. Osiqa
gago are miligi yansetgosiqa aqa Mondor Bole egsiqa iga aŋgro bunuj bul
ŋambabtgej.
6 Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji aqa wau na Qotei na aqa Mondor Bole
qariŋyonaqa gago are miligiq aiyej.
7 Yesus a iga qa are boleiyej deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole
une saiqoji unum. Deqa mondoŋ iga ŋambile gaigai sqom. Iga ŋambile di
oqajqa tariŋoqnsim unum.
8 Qotei aqa anjam di tulaŋ boledamu. Deqa iga anjam di gago areqaloq
di siŋgilatqom.
O Taitus, ni Qotei aqa anjam di siŋgila na palontoqnimqa tamo uŋgasari
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi quoqnsib kumbra bole
bole yoqnqab. Anjam dena tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnu.
9 Tamo qudei naŋgi laŋa laŋa ŋiriŋoqnsib nanari anjam maroqnsib
laqnub. Naŋgi Moses aqa dal anjam qa ti naŋgo moma naŋgo ñam qa ti
anjam na qoteqnub. Naŋgi anjam di marqajqa tulaŋ arearetnjreqnu. Iga
qalie, anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Deqa Taitus, ni tamo deqaji
naŋgo anjam di quetnjraim. Torei urat.
10 Tamo bei na Kristen tamo uŋgasari naŋgo areqalo ugetetnjrsim naŋgi
pupoinjrimqa ni na tamo di minjimqa aqa kumbra di uratem. A ni
quetmosaiamqa olo minje. Minjimqa olo quetmosaiamqa ni a uratosim
torei qoreiye.
11 Ni qalie, tamo deqaji naŋgi Qotei aqa gam torei urateqnub. Naŋgi
une yo qaji tamo unub. Naŋgo une dena naŋgi osornjreqnu, naŋgi tamo
uge.

Pol na Taitus minjej, "Ni urur bosim e itbe"

12 Ariya Taitus, ni que. E na Artemas kiyo Tikikus kiyo qariŋyitqa a inoq
gilqas. Gilsim mermimqa ni urur bosim Nikopolis qureq di e itbe. Yuwal
ugeo bati qa e dia sqai. Soqnit ni bosim dia e itbe.
13 Apolos wo dal anjam qalie tamo Senas wo naŋgi aiyel ino qure
uratosib walwelqa laqnibqa ni na aqaryainjrimqa naŋgi gamq di iŋgi bei
qa truquqasai.
14 Ni na Kristen naŋgi anjam plaltosim minjroqnimqa naŋgi wau bole
yoqnqajqa geregere qalieosib tamo qudei iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji
naŋgi aqaryainjroqnebe. Naŋgi laŋa sosib wau bole bole yosaio uge.
15 Kristen kalil e koba na endi unum qaji naŋgi na ni kaiyeimonub.
Deqa ni na kamba tamo uŋgasari iga tulaŋ qalaqalaigeqnub qaji naŋgi
gago kaiye anjam endi minjrime. Tamo uŋgasari naŋgi di iga koba na
Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum.
O ijo was, Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

FILEMON

1 O Filemon, e Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo. E aqa anjam
mare mare laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e ojsib tonto talq endi
waibeb unum. Aqo gago was Timoti wo anjam endi neŋgreŋyosim inoq
qariŋyonum. Ni gago Kristen was bole. Ni iga koba na wau qujai.
2 Aqo aiyel anjam endi ni qa ti gago jaja Apia qa ti Arkipus qa ti Kristen
tamo uŋgasari kalil ino talq di loueqnub qaji naŋgi qa ti qariŋyonum.
Arkipus a iga koba na qoto tamo bulosim Qotei aqa wau ojeqnum.
3 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa
are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Filemon a kumbra tulaŋ boledamu yoqnej deqa Pol a areboleboleiyoqnej

4 E gaigai ijo Qotei biŋiyoqnsim ni qa pailyeqnum.
5 E ni qa anjam endegsi queqnum, ni na Tamo Koba Yesus tulaŋ
qalaqalaiyoqnsim a qa ino areqalo siŋgilateqnum. Osim ni na Qotei aqa
segi tamo uŋgasari kalil naŋgi dego qalaqalainjreqnum.
6 Ni iga ti beterosim koba na Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa
e endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na Filemon iga ti aqaryaigimqa
iga powo bole osim iŋgi bole bole Kristus a iga egeqnu qaji di geregere
poigwas.”
7 Od, was, e qalieonum, ni na Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi
qalaqalainjroqnsim naŋgo are tulaŋ siŋgilatetnjreqnum. Ino kumbra dena
ijo are latetbeqnaqa e areboleboleibeqnu.

Pol na Filemon minjej, “Ni na Onesimus qalaqalaiyime”

8 O Filemon, e qalieonum, ino kumbra kalil bole. Deqa e ni kumbra bei
yqajqa mermitqa ni ijo anjam daurye. E Kristus aqa ñam na ni siŋgila na
mermqa kere.
9 Ariya e ni tulaŋ siŋgila na mermqasai. Aqo ombla qalaqalaiyo
kumbra dauryeqnum deqa e ni lawo na mermqai. E Pol. E Kristus Yesus
aqa wau tamo. E aqa anjam mare mare laqnem deqa jeu tamo naŋgi na
e ojsib tonto talq endi waibeb unum.
10 E tonto talq endi sonamqa ino kaŋgal tamo Onesimus a ni uratmosiq
ulaŋosiq Rom qure endeq bosiq e itbej. E itbonaqa e Yesus aqa anjam
minjnamqa a are bulyosiq Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa bini a ijo
aŋgro bul unu. Deqa e ni mermqai, ni a kumbra bole osoryime.
11 A nami kaŋgal tamo bolesai soqnej deqa a ni qa wau bole yosaioqnej.
Ariya bini a kaŋgal tamo bolequja unu deqa a ni qa wau bole yoqnqa
kere. A e qa dego wau bole yoqnqa kere.
12 Ariya endego e Onesimus qariŋyonum a inoq olo bqo. Deqa e a qa are
ugeibqo. Di kiyaqa? E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum deqa.
13 E Yesus aqa anjam bole qa waueqnum deqa e tonto talq endi unum.
Ariya ijo are koba endegsi unu. E Onesimus olo osiy a e ombla tonto talq
endi sosim a na e aqaryaiboqnqas. A ino kaŋgal tamo unu deqa a na e
aqaryaibqas di ni na dego e aqaryaibqam.
14 Ariya e Onesimus qariŋyonum inoq olo bqo. E endegsi are qalonum.
Ni na e aqaryaibqa are soqnim ni ino segi areqalo na e odbosim Onesimus olo ijoq qariŋye. E siŋgila na ni mermqasai.

15 Bole, Onesimus a bati truquyala ni uratmej. E are qalonum, Qotei a
segi na gam gereiyonaqa Onesimus a ni uratmej. Di kiyaqa? Ni na a olo
osim niŋgi ombla bati gaigai sqajqa deqa.
16 Onesimus a ino kaŋgal tamo segi sai. A ino Kristen was bole. A ijo
Kristen was dego. Deqa e a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A ino kaŋgal tamo
bolequja. A ni ombla Tamo Koba beteryejunub. Deqa e qalieonum, ni a
olo tulaŋ qalaqalaiyoqnqam.
17 Ni e ombla Yesus aqa wau tamo unum edegosim Onesimus osim
geregereiyoqne. Ni e osim geregereibeqnum dego kere.
18 Onesimus a une bei ni emej kiyo? A ino silali bei nami yaimosiq
olo ni emqajqa mermosiqa bunuqna ni emosai kiyo? Degamqa ni na
merbimqa e kamba silali di keretosiy ni olo emqai.
19 E Pol. Anjam endi e ijo segi baŋ na neŋgreŋyonum. Ni e merbimqa
Onesimus a ino silali bei yaimej qaji di e na kamba olo ni emekritqai.
Ariya ni que. Nami e Yesus aqa anjam ni mermonam qusim are bulyem.
E ino qunuŋ qa aqaryaimem. Deqa e ni endegsi mermqa kere, ni na
kamba olo ino segi ŋambile e ebekritime. Ariya e degsi ni mermqa
uratonum.
20 O ijo was Filemon, ni que. Aqo ombla Tamo Koba Kristus aqa tamo
unum deqa ni aqa ñam na olo Onesimus ijoq qariŋyosim dena ijo are
boletetbe.
21 E qalieonum, ni ijo anjam endi dauryqam. Osim ijo anjam endi
buŋyosim olo Onesimus ijoq qariŋyqam. Utru deqa e anjam endi
neŋgreŋyonum.
22 Ijo anjam qujai bei agiende. E are qalonum, Qotei a nuŋgo pailyo
qusim gam waqtetbimqa e nuŋgoq olo bqai. Deqa Filemon, e ino talq di
ŋeiqajqa warum bei ni na gereiyetbe.

Pol aqa wau qujai naŋgi na Filemon kaiyeiyeb

23 Aqo Epafras wo ombla tonto talq endi unum. Epafras a dego Kristus
Yesus aqa wau tamo. A Yesus aqa anjam mare mare laqnej deqa jeu tamo
naŋgi na a ojsib tonto talq endi waiyeb unu. A na ni kaiyeimqo.
24 Mak na Aristarkus na Demas na Luk na naŋgi qolqe dego ni kaiyei-
monub. Naŋgi e koba na wau qujai.
25 Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyosim nuŋgo qunuŋ
geregere taqatoqneme. Bole.

HIBRU

Qotei aqa Ŋiri a na iga anjam mergeqnu

1 Nami Qotei na gago moma utru naŋgi anjam minjroqnej. A gam
endena naŋgi anjam minjroqnej. A na aqa medabu o qaji tamo naŋgi
qariŋnjreqnaqa naŋgi giloqnsib bati gargekoba gago moma utru naŋgi
anjam minjroqneb.
2 Ariya bini Qotei na iga dego anjam mergeqnu. Diŋo bati jojomqo
deqa a na aqa Ŋiri aqa medabu na iga anjam mergeqnu. Qotei na aqa
Ŋiri giltej deqa a iŋgi iŋgi kalil oqas. Aqa baŋ na Qotei na mandam atej
unu.
3 A na Qotei aqa riaŋ koba iga osorgeqnu. Aqa so ti Qotei aqa so ti
ombla kerekere. Aqa anjam siŋgila ti unu. Anjam dena a na iŋgi iŋgi kalil
siŋgilatejunu. A gago une kobotetgosiqa laŋ qureq oqsiq Qotei siŋgila koba
ti unu qaji aqa baŋ woq di awejunu.

Qotei aqa Ŋiri a laŋ aŋgro naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu

4 Qotei na aqa Ŋiri ñam kobaquja yej. Ñam dena laŋ aŋgro naŋgo ñam
tulaŋ buŋyejunu.
5 Nami Qotei na aqa Ŋiri endegsi minjej,
“Ni ijo segi Aŋgro.
Bini e ino Abu unum.”
Osiqa olo anjam bei dego aqa Ŋiri qa endegsi marej, “E aqa Abu sqai.
A ijo Aŋgro sqas.” Ariya Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi anjam degsi
minjrosaioqnej.
6 Nami Qotei na aqa Ŋiri matu qariŋyim mandamq aiqa osiqa a qa olo
anjam endegsi marej, “Ijo laŋ aŋgro kalil naŋgi aqa sorgomq di sosib a qa
louoqnqab.”
7 Ariya Qotei a laŋ aŋgro naŋgi qa anjam degsi marosaioqnej. A naŋgi qa
endegsi marej,
“E ijo laŋ aŋgro naŋgi wau enjrem.
Deqa naŋgi jagwa ti ŋamyuwo ti bulosib ijo wau ojeqnub.”
8 Ariya Qotei na aqa segi Ŋiri endegsi minjej,
“O Qotei, ni bati gaigai Mandor Koba sqam.
Ni tamo bole unum deqa ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqn-
qam.
9 Ni kumbra bole yqajqa tulaŋ arearetmeqnu.
Ni kumbra uge yqajqa arearetmosaieqnu.
Deqa ino Qotei na ni giltmosiqa ino gateq di goreŋ bilentosiq ñam
kobaquja emej.
Deqa ni tulaŋ areboleboleimeqnu.
Ino arebolebole dena ino was naŋgo arebolebole tulaŋ buŋyejunu.”
10 Qotei na aqa Ŋiri degsi minjsiqa olo anjam bei dego endegsi minjej,
“O Tamo Koba, ni nami mandam atem unu.
Osim laŋ dego ino segi baŋ na gereiyem.
11 Laŋ ti mandam ti koboqab.
Ariya ni bati gaigai sqam.
Laŋ ti mandam ti gara jugo bulosib sariosib ugeqab.
12 Tamo bei na aqa gara lubtoqnsiq taqal ateqnu
dego kere ni na laŋ ti mandam ti lubtosim taqal atqam.

Tamo bei na aqa gara piqtoqnsiq taqal ateqnu
dego kere ni na laŋ ti mandam ti piqtosim taqal atqam.
Ariya ni segi bulyqasai.
Ni bati gaigai degsi sqam.
Ino sqajqa bati koboqasai."
13 Qotei na aqa Ŋiri degsi minjsiqa olo minjej,
"Ni ijo baŋ woq endi awesoqnimqa
e na ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino siŋgaq di ateleŋqai."
Qotei na anjam deqaji aqa laŋ aŋgro naŋgi minjrosaioqnej.
14 Laŋ aŋgro naŋgi Qotei aqa Ŋiri bul sai. Naŋgi Qotei aqa wau ojo qaji mondor. A na naŋgi qariŋnjreqnaqa naŋgi aqa wau ojeqnub. Naŋgo wau agiende. Naŋgi giloqnsib tamo uŋgasari a na eleŋqas qaji naŋgi aqaryainjreqnub.

2

Qotei na iga eleŋej aqa wau di tulaŋ kobaquja

1 Deqa ijo was, anjam niŋgi nami quoqneb qaji di niŋgi olo siŋgila na ojsib dauryiy. E dego anjam di dauryqai. Iga dauryqasai di iga uloŋosim anjam di torei urato uge.
2 Nami Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgo medabu na gago moma utru naŋgi anjam minjroqnej. Anjam di siŋgila koba. Deqa tamo uŋgasari kalil anjam di gotraŋyoqneb qaji naŋgi Qotei na kambatnjroqnsiqa awai uge enjroqnej.
3 Bunuqna Qotei na iga padalo sawaq na eleŋej. Aqa wau di tulaŋ kobaquja. Iga Qotei aqa wau di qoreiyqom di iga awai tulaŋ ugedamu turqom. Awai di iga britosim jaraiqa keresai.

Namoqna gago Tamo Koba a na iga eleŋqajqa anjam di mare mare laqnej. Onaqa tamo naŋgi aqa anjam di quoqneb qaji naŋgi kamba olo mare mare laqneb. Osib iga endegsib mergoqneb, "Anjam di bole."
4 Yeqnaqa Qotei na naŋgo anjam di siŋgilatoqnej. A gam endena naŋgo anjam siŋgilatoqnej. A Mondor Bole aqa wau segi segi jeisiq enjreqnaqa naŋgi maŋwa ti kumbra siŋgila ti babtoqneb. Qotei aqa segi areqalo na a degyoqnej.

Qotei na iga eleŋej aqa wau di Yesus a segi na tigeltej

5 Mondoŋ Qotei na mandam bunuj atqas. Iga qalieonum, Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi mandam bunuj di taqatqajqa wau enjrosai.
6 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
"O Qotei, ni kiyaqa tamo naŋgi qa are qaleqnum?
Osim naŋgi qa duloqnsim aqaryainjreqnum?
7 Ni na tamo naŋgi laŋ aŋgro naŋgo sorgomq di atem unub.
Deqa naŋgi laŋ aŋgro naŋgo sorgomq di sokiñala soqnib
bunuqna ni na naŋgo ñam olo soqtetnjrimqa
naŋgo ñam tulaŋ kobaosim laŋ aŋgro naŋgo ñam buŋyqas.
8 Od, ni na iŋgi iŋgi kalil osim tamo naŋgo sorgomq di atim sqab."
O ijo was, Qotei aqa anjam degsi unu deqa iga qalieonum, a na iŋgi iŋgi kalil osim tamo naŋgo sorgomq di atim sqab. A iŋgi bei uratqasai. Ariya bini iga uneqnum di iŋgi iŋgi kalil tamo naŋgo sorgomq di sosai.
9 Ariya iga Yesus uneqnum. Nami a laŋ aŋgro naŋgo sorgomq di sokiñala soqnej. Bati deqa Qotei a tamo kalil naŋgi qa are boleiyonaqa kumbra

dena Yesus a naŋgo padalo sawa osiq moiyej. A jaqatiŋ koba osiq moiyej deqa Qotei na aqa ñam olo soqtetosiqa ñam kobaquja yej.

10 Qotei a iŋgi iŋgi kalil qa utru. A na iŋgi iŋgi kalil gereiyej. A na aqa aŋgro gargekoba naŋgi joqsim laŋ qureq oqwajqa deqa are qalsiq Yesus siŋgilatonaqa a jaqatiŋ koba ej. Osiqa aqa jaqatiŋ dena a Qotei aqa anjam torei dauryekritosiq tamo naŋgi eleŋqajqa wau tigeltej. Qotei a degsi Yesus siŋgilatej di kumbra bolequja.

11 Iga qalie, Yesus aqa aŋgro kalil a na aqa segi kumbra boleq di atej qaji naŋgi a ombla Abu qujai. Deqa a na naŋgi minjreqnu, “Niŋgi ijo was tiŋtiŋ.” A naŋgi was qa minjrqajqa jemaiyosaieqnu.

12 Deqa a na aqa Abu endegsi minjej,

“O Qotei, e na ijo was naŋgi di ino ñam qa sainjroqnqai.
Naŋgi louqa korooqnibqa e naŋgo ambleq di tigeloqnsiy ino ñam soqtoqnqai.”

13 Yesus a degsi aqa Abu minjsiqa olo endegsi marej, “E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatosiy a qa tariŋoqnsiy sqai.” Osiqa marej, “Niŋgi e nubiy. Aŋgro kalil Qotei na ebej qaji naŋgi di e koba na unum.”

Yesus na iga aqaryaigwa osiqa tamo bulyosiq moiyej

14 Yesus aqa aŋgro naŋgi di mandam tamo. Deqa Yesus a dego mandam tamo bulyosiq moiyej. A Satan aqa siŋgila kobotqa marsiq deqa moiyej. Satan a moiyo qa utru. A na tamo uŋgasari naŋgi moiyotnjrqajqa siŋgila ti unu.

15 Deqa naŋgi moiqa ulaeqnab Satan a naŋgi siŋgila na ojeleŋeqnu. Ariya naŋgi degsib ulaoqnsib sonabqa Yesus a naŋgi Satan aqa baŋq dena eleŋqajqa marsiq moiyej.

16 Yesus a laŋ aŋgro naŋgi aqaryainjrqa osiq moiyosai. A Abraham aqa moma naŋgi aqaryainjrqa osiq moiyej.

17 Utru deqa a aqa was kalil naŋgi bulosiq tamo yuej. Deqa bini a atra tamo gate sosiq Qotei aqa wau ojeqnu. A tamo uŋgasari naŋgi qa dulosim naŋgi aqaryainjrqajqa deqa marsiq atra tamo gate brantej. A tamo bole unu deqa a Qotei aqa anjam kalil dauryoqnsiqa aqa wau ojeqnu. Aqa wau agiende. A na tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjroqnsiqa Qotei aqa minjiŋ taqal waiyeqnu.

18 Gulbe gargekoba Yesus aqa jejamuq di branteqnaqa a jaqatiŋ koba oqnej. Deqa a na tamo uŋgasari gulbe oqnsib uneq aiqa laqnub qaji naŋgi geregere aqaryainjrqa kere.

3

Yesus aqa ñam na Moses aqa ñam tulaŋ buŋyejunu

1 O Kristen was kalil, Qotei laŋ qureq di unu qaji a na niŋgi metŋgej deqa niŋgi Yesus qa are qaloqniy. Yesus a Qotei na aqa anjam mare mare laqajqa qariŋyej. A gago atra tamo gate unu. Deqa iga aqa ñam boleq di maroqnqom.

2 Qotei na Yesus minjej, “Ni ijo wau oje.” Onaqa Yesus a Qotei aqa wau di uratosai. A wau di geregere ojoqnej. Moses a dego nami Qotei aqa wau geregere ojoqnej. A Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq di wauoqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa tal bul soqneb.

3 Iga qalie, tamo naŋgi tal ateqnub qaji naŋgo ñam kobaquja. Tal aqa ñam kiñala. Yesus a tal ato qaji tamo bul soqnej deqa Qotei na a ñam kobaquja yej. Yesus aqa ñam dena Moses aqa ñam tulaŋ buŋyejunu.

4 Tal kalil agi tamo naŋgi na ateqnub. Ariya Qotei a segi na iŋgi iŋgi kalil atelenej.
5 Moses a kaŋgal tamo bul sosiqa Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq di wauoqnej. Deqa Moses aqa ñam kiñala. Tamo uŋgasari naŋgi di agi Qotei aqa tal bul soqneb. Moses a naŋgo ambleq di wau geregere yoqnej. A Qotei aqa medabu oqnsiqa kumbra bunuqna brantqas qaji deqa anjam maroqnej.
6 Ariya Kristus a Qotei aqa Ŋiri. Deqa Qotei na a wau yonaqa a Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di agi Qotei aqa tal bul unub. Kristus a wau di geregere yoqnej. A Qotei aqa Ŋiri deqa iga gaigai gago areqalo a qa siŋgilatoqnsim a mondoŋ olo bosim iga boletgwajqa deqa tariŋoqnsim sqom. Iga degyqom di iga dego Qotei aqa tal bul sqom.

Tamo qudei naŋgi Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqasai

7 Iga Qotei aqa tamo uŋgasari unum deqa iga Mondor Bole aqa anjam qusim dauryqom. Aqa anjam agiende,
“Bini bati endi niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
8 Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib.
Niŋgi nuŋgo moma utru naŋgi bul saib.
Agi nami nuŋgo moma utru naŋgi ijo medabu quqwa asginjreqnaqa gotraŋyoqneb.
Naŋgi wadau sawaq di ijo siŋgila laŋa tenemtoqneb.
9 Naŋgi ijo siŋgila bati gaigai unoqneb gilsi gilsiq wausau 40 koboej.
Ariya naŋgi deqa e qa are qalosaioqneb.
10 Deqa e naŋgi qa minjiŋ oqnaqa marem,
‘Naŋgi naŋgo are miligiq di e daurbosaieqnub.
Naŋgi gaigai ijo gam bole urateqnub.’
11 Deqa e naŋgi qa minjiŋ oqnaqa endegsi minjrem,
‘Niŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai. E bole merŋgonum.’ ”
12 O ijo was, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Niŋgi ŋam atqasai di niŋgi qudei nuŋgo are miligi ugeqas. Amqa niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa uratosib Qotei ŋambile gaigai unu qaji a qoreiyqab. Degaib deqa niŋgi ŋam atoqniy.
13 Iga mareqnum, “Bini bati endi.” Deqa niŋgi bati gaigai nuŋgo Kristen was naŋgi siŋgilatnjroqniy. Une aqa kumbra na niŋgi qudei gisaŋgosim nuŋgo are miligi getentaim deqa niŋgi degyoqniy.
14 Iga nami Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqnem. Ariya gago areqalo di iga olo siŋgila na ojesosim gilsim moiqom. Iga degyqom di iga Kristus aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ sqom.
15 Iga qalie, anjam endegsi unu,
“Bini bati endi niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib.
Niŋgi nuŋgo moma utru naŋgi bul saib.
Agi nami nuŋgo moma utru naŋgi ijo medabu quqwa asginjreqnaqa gotraŋyoqneb.”
16 O ijo was, yai naŋgi Qotei aqa medabu quoqnsib olo quqwa asginjreqnaqa gotraŋyoqneb? Di Israel tamo uŋgasari agi Isip sawaq di sonabqa Moses na joqsiq gilej qaji naŋgi.

17 Qotei a yai naŋgi qa minjiŋ oqnaqa gilsi gilsiq wausau 40 koboej? Di
Israel tamo uŋgasari agi une yoqnsib wadau sawaq di morenŋoqneb qaji
naŋgi.
18 Qotei na yai naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi ijo aqarato sawa miligiq
gilqasai”? Osiqa minjrej, “E bole merŋgonum”? Di tamo uŋgasari aqa
medabu gotraŋyoqneb qaji naŋgi.
19 Deqa iga qalieonum, Israel tamo uŋgasari naŋgi di Qotei qa naŋgo
areqalo siŋgilatosaioqneb. Utru deqa naŋgi Qotei aqa aqarato sawa miligiq
gilqa keresai.

4

Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqarato sawa miligiq gilqab

1 Qotei a nami marej, “Ijo segi tamo uŋgasari naŋgi ijo aqarato sawa
miligiq gilqab.” O ijo was, sawa di miligiq gilqajqa bati koboosai unu.
Deqa niŋgi ulaoiy. Niŋgi qudei sawa di miligiq gilqa uratosib uloŋo uge.
2 Moses aqa bati qa Israel tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam bole
quoqneb. Iga dego Qotei aqa anjam bole quoqnem. Ariya Israel naŋgi
anjam di laŋa quoqnsib naŋgo areqaloq di siŋgilatosaioqneb. Deqa anjam
dena naŋgi yala aqaryainjrosaioqnej.
3 Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa a na odgim iga aqa
aqarato sawa miligiq gilqom. Agi nami Qotei a Israel naŋgi qa endegsi
marej,
“E naŋgi qa minjiŋ oqnaqa minjrem,
‘Niŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai. E bole merŋgonum.’ ”
Kumbra di Moses aqa bati qa brantej. Ariya iga qalie, tulaŋ nami Qotei a
mandam atsiqa aqa wau kalil kobotej.
4 Agi aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb, “Qotei na aqa wau
kobotosiqa bati 7 onaqa a aqaratej.”
5 Osib bunuqna anjam endi neŋgreŋyeb, “Naŋgi ijo aqarato sawa miligiq
gilqasai.”
6 Deqa iga qalieonum, aqarato sawa di miligiq gilqajqa bati koboosai
unu. Tamo uŋgasari qudei naŋgi miligiq gilqa kere. Tamo uŋgasari nami
Qotei aqa anjam bole quoqnsib gotraŋyoqneb qaji naŋgi aqa aqarato
sawa miligiq gilosai.
7 Deqa wausau gargekoba gilnaqa Qotei a olo aqarato bati bunuj atej. Agi
a Devit aqa medabu na endegsi marej,
“Bini bati endi niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib.”
Devit aqa bati qa Qotei a marej, “Bini bati endi.” Anjam dena iga
endegsi osorgeqnu, Qotei a tamo uŋgasari naŋgi aqa aqarato sawa miligiq
gilqajqa olo bati bunuj atej.
8 Josua na aqarato di Israel naŋgi enjrosai. Enjrej qamu Qotei a
bunuqna olo bati bunuj atqa marosai qamu.
9 Deqa iga qalieonum, Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo aqarato bini
unu. Iga yori bati gaigai aqarateqnum dego kere.
10 Iga qalie, tamo a Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqas di a aqa wau
kobotosim aqaratqas. Agi Qotei a nami aqa wau kobotosiq aqaratej dego
kere.

11 Deqa iga aqarato sawa di miligiq gilqajqa tulaŋ siŋgilaqom.
Siŋgilaqasai di niŋgi qudei Israel naŋgo kumbra dauryosib Qotei aqa
anjam gotraŋyosib uloŋo uge.
12 Qotei aqa anjam a ŋambile ti unu. Anjam di siŋgila na waueqnu. A
serie bul tulaŋ qalat. Deqa anjam dena tamo naŋgo are qametnjroqnsiqa
naŋgo qunuŋ ti tanu ti siŋga ti miligiq aiyoqnsiqa naŋgo areqalo ti naŋgo
are miligi ti geregere pegiyeqnu.
13 Iŋgi bei a Qotei qa uliqa keresai. Iŋgi iŋgi kalil Qotei a atelenej qaji
di a na geregere ŋam atoqnsiq uneqnu. Deqa mondoŋ a na qujai gago
kumbra kalil qa iga pegigwas.

Yesus a gago atra tamo gate unu

14 Gago atra tamo gate unu. A laŋ qureq oqsiq di unu. A Qotei aqa Ŋiri
Yesus. Deqa iga aqa ñam boleq di maroqnsim ojesqom.
15 Iga segi siŋgila saiqoji. Deqa iga na gago une aqa siŋgila kobotqa
keresai. Ariya gago atra tamo gate unu agi Yesus. Deqa iga endegsi
are qalqasai, Yesus a gago une qa iga aqaryaigwa keresai. Iga degsi are
qalqasai. Satan na iga walawalaigoqnsiqa uneq waigwa laqnu. A nami
Yesus dego uneq waiyqa maroqnsiq walawalaiyoqnej. Ariya Yesus a segi
une saiqoji.
16 Deqa ijo was, iga Qotei aqa areq gilqajqa ulaqasai. Iga aqa areq
giloqnqom. A iga qa are boleiyeqnu deqa iga aqa areq giloqnim a iga
qa duloqnqas. Iga gulbe ti soqnim a iga qa are boleiyoqnsim gago gulbe
qa aqaryaigoqnqas.

5

Atra tamo gate naŋgo wau

1 Qotei a mandam tamo qudei naŋgi giltnjroqnsiqa naŋgi atra tamo
gate ateqnu. Atra tamo gate naŋgo wau agiende. Naŋgi na tamo uŋgasari
naŋgo une qa aqaryainjrqa maroqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei
atraiyeqnub.
2 Atra tamo gate naŋgi di iga bul mandam tamo. Naŋgi dego siŋgila
saiqoji unub deqa naŋgi une yoqnqa kere. Deqa naŋgi na tamo uŋgasari
powo saiqoji unub qaji naŋgi ti tamo uŋgasari Qotei aqa gam groteqnub
qaji naŋgi ti lawo na aqaryainjreqnub.
3 Naŋgi dego une ti unub deqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgo une qa
ti naŋgo segi une qa ti are qaloqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei
atraiyeqnub.
4 Tamo laŋaj bei a aqa segi areqalo na atra tamo gate sqa keresai. Qotei
a segi na atra tamo gate naŋgi metnjroqnsiqa ñam koba enjreqnu. Agi
Qotei a nami Aron metosiq atra tamo gate atej.
5 Kristus a dego aqa segi ñam soqtosiq atra tamo gate sqa marosai.
Qotei na Kristus giltosiqa atra tamo gate atej. Agi Qotei na nami Kristus
endegsi minjej,
“Ni ijo segi Aŋgro.
Bini e ino Abu unum.”
6 Osiqa olo anjam bei dego Kristus minjej,
“Melkisedek a atra tamo soqnej
dego kere ni bati gaigai atra tamo sqam.”
7 O ijo was, Yesus a mandamq endi sosiqa a siŋga pulutoqnsiqa Qotei
pailyoqnej. A qalieej, Qotei na a oqa kere. Yim a moiqasai. Deqa a siŋgila

na Qotei pailyoqnej. A leleŋ ti akam ti pailyoqnej. A aqa segi areqalo uratoqnsiqa Qotei aqa sorgomq di soqnej. Deqa Qotei na aqa pailyo quetoqnej.

8 Yesus a Qotei aqa Ŋiri. Ariya a jaqatiŋ koba oqnej dena a powo osiqa Qotei aqa anjam dauryqajqa qalieej.

9-10 Qalieosiq deqa a Qotei aqa anjam torei dauryekritej. Deqa Qotei na a giltosiq minjej, "Ni atra tamo gate sqam. Agi Melkisedek a nami atra tamo soqnej dego kere." Qotei na Yesus degsi minjej deqa Yesus a tamo kalil Qotei aqa anjam dauryeqnub qaji naŋgi eleŋqas. Naŋgi eleŋqajqa utru agi Yesus qujai. Deqa naŋgi ŋambile gaigai sqab.

Iga aŋgro mom bul sqasai

11 O ijo was kalil, e Yesus aqa wau deqa anjam gargekoba niŋgi merŋgwajqa unu. Ariya nuŋgo areqalo geteŋejunu deqa niŋgi anjam di aqa utru geregere poiŋgwa keresai. Deqa e niŋgi anjam di merŋgwajqa baŋgi koba.

12 Niŋgi nami are bulyeb bati olekoba gilqo. Deqa niŋgi Qotei aqa anjam plaltqa kere. Ariya nuŋgo powo kobaosai unu deqa niŋgi aŋgro mom muŋgum uyeqnub dego bul unub. Niŋgi iŋgi siŋgila uyqa keresai unub. Deqa tamo qudei na olo Qotei aqa anjam utruq na plaltosib niŋgi merŋgwab di kere.

13 Iga qalie, aŋgro mom naŋgi muŋgum segi uyeqnub. Naŋgi kumbra bole qa gam geregere poinjrosai unu.

14 Tamo naŋgi kokbaonub qaji naŋgi iŋgi siŋgila uyeqnub. Naŋgi nami bati gargekoba kumbra bole ti kumbra uge ti pegiyoqneb. Deqa naŋgi areqalo bole ti powo bole ti unub.

6

Iga Qotei qa tariŋoqnqom

1 Deqa ijo was kalil, iga Kristus aqa anjam nami utruq na quoqnem qaji dena prugosim olo anjam aqa damu dauryoqnqom. Yim anjam dena iga siŋgilatgoqnqas. Anjam iga nami utruq na quoqnem qaji di niŋgi qalie. Anjam agiende. Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqa, moiyo qaji kumbra uratosim are bulyoqa,

2 yanso oqa, Kristen gate naŋgo gateq di baŋ atoqa, subq na tigeloqa, Qotei na tamo kalil naŋgi peginjroqa, tamo qudei naŋgi ŋamyuwoq di gaigai soqa. O ijo was, Kristus aqa anjam di iga nami utruq na quoqnem. Ariya bini iga anjam dena prugosim olo anjam aqa damu dauryoqnqom.

3 Qotei na marim iga degyqom.

4 O ijo was, niŋgi qalie. Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi Qotei na areqalo suwantetnjrnaqa naŋgi laŋ qureq oqwajqa gam bole qalieeb. Naŋgi Mondor Bole esoqneb.

5 Naŋgi Qotei aqa anjam uyo oneiyoqnsib maroqneb, "Anjam di bole-quja." Naŋgi Qotei aqa siŋgila mondoŋ brantqas qaji di dego qalieosib ojesoqneb.

6 Ariya bati bei tamo naŋgi di olo uloŋosib Qotei aqa anjam qoreiyeb. Deqa naŋgi bunuqna puluosib are bulyqajqa gam saiinjrej. Naŋgo une dena naŋgi Qotei aqa Ŋiri olo ŋamburbasq di qamobulosib tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di aqa ñam tulaŋ ugeugeiyeb.

7 Tamo deqaji naŋgi qa e yawo anjam endegsi merŋgwai. Wau lanja
naŋgi iŋgi yageqnabqa awa boqnsiq mandam aqa miligiq aiyeqnu. Aiye-
qnaqa Qotei a mandam di boleteqnu deqa iŋgi bole oqoqnsiq melieq-
naqa wau lanja naŋgi boqnsib iŋgi oqnsib uyeqnub.
8 Ariya sil luwit oqsim iŋgi kabutnjrqas di iŋgi bole oqwasai. Mandam
di ugeqas. Deqa sokiñala Qotei na mandam di torei waliyosim ŋamyuwo
na koitqas.

9 O gago was bole, anjam siŋgila di iga na niŋgi merŋgonum. Ariya iga
qalieonum, niŋgi degsib padalqasai. Qotei na niŋgi eleŋqas.
10 Qotei a tamo uge sai. A tamo bole. Deqa a nuŋgo kumbra bole kalil
unoqnsiq olo are walyosaieqnu. Nuŋgo kumbra bole agiende. Niŋgi
gaigai wau bolequja yoqnsib Qotei tulaŋ qalaqalaiyoqnsib aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi geregereinjreqnub. Niŋgi nami degyoqneb agi bini niŋgi
degyeqnub.
11 Gago are koba endegsi unu. Niŋgi kumbra bole di siŋgila na ojoqnsib
mondoŋ Qotei na niŋgi boletŋgwajqa deqa tariŋoqniy.
12 Niŋgi asgiŋgaiq. Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo kumbra agiende.
Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib olo asginjrosaieqnu. Deqa
mondoŋ naŋgi iŋgi bole bole Qotei a nami aqa aŋgro naŋgi enjrqa marej
qaji di oqab. O ijo was, naŋgo kumbra di niŋgi dego degsib dauryoqniy.

Qotei aqa anjam a nami Abraham minjej qaji di a na siŋgilatej

13-14 Nami Qotei na Abraham minjej, “E ni boletmosiy ino moma naŋgi
tulaŋ kobatnjrqai.” Osiqa aqa anjam di siŋgilatej. Mandam tamo naŋgi na
Qotei buŋyqa keresai. Deqa Qotei a mandam tamo bei aqa ñam na anjam
siŋgilatqa keresai. Deqa a anjam di Abraham minjsiqa aqa segi ñam na
anjam di siŋgilatosiq minjej, “E bole mermonum.”
15 Onaqa Abraham a Qotei aqa anjam di qusiqa aqa areqaloq di atsiq
tariŋosiq soqnej. A tariŋqa asgiyosai. A tariŋesosiq bunuqna anjam Qotei
na minjej qaji di aqa damu brantonaq unej.

16 Anjam siŋgilatqa kumbra agiende. Tamo bei na anjam siŋgilatqa
osimqa a tamo kobaquja bei aqa ñam na anjam siŋgilatqas. Yim tamo
qudei naŋgi qusib marqab, “Anjam di bole.” Deqa tamo qudei naŋgi
anjam di olo uge qa marqa keresai.
17 Qotei na Abraham minjej, “E ino moma naŋgi kobatnjrqai.” Osiqa
aqa anjam di siŋgilatej. Aqa kumbra dena a na Abraham aqa moma naŋgi
osornjrej, a na aqa anjam di olo bulyqa keresai.
18 Deqa Qotei aqa kumbra aiyel unu. A na anjam di Abraham minjej.
Osiqa aqa segi ñam na anjam di siŋgilatej. Aqa kumbra aiyel di unu deqa
a na aqa anjam di olo bulyqa keresai. A gisaŋqa keresai dego. Deqa iga
Qotei aqa anjam di gago are miligiq di atsim Qotei aqa jojomq giloqnsim
a qa tariŋoqnqom.
19 Qotei agi iga a qa tariŋeqnum qaji a anka bul siŋgila koba. Deqa iga
Qotei qa gago are miligi siŋgilatoqnsim Warum Tulaŋ Getento Koba gara
gaiŋejunu qaji di torei miligiq giloqnqom.
20 Yesus a getento warum di iga qa waqtosiqa a segi namoosiq miligiq
gilej. Deqa bini a getento warum dia unu. A di sosimqa bati gaigai a gago
atra tamo gate sqas. Agi Melkisedek a nami atra tamo soqnej dego kere.

7

Melkisedek a ñam koba ti soqnej

1 Melkisedek a Salem qure naŋgo mandor soqnej. A Qotei Goge Koba
aqa atra tamo dego soqnej. Bati deqa Abraham a mandor qudei naŋgi ti
qotsiqa naŋgi ñumej. Ñumsiqa olo aqa qureq beqnaqa Melkisedek a gamq
di Abraham turosiqa aqa gateq di baŋ atetosiqa a qa pailyej.
2 Onaqa iŋgi iŋgi kalil Abraham a mandor naŋgoq dena eleŋej qaji di
a na poto 10 yosiq oto qujai Melkisedek atraiyej. Melkisedek aqa ñam
aqa damu agiende, Kumbra Bole Yeqnu Qaji Mandor. Qure ñam Salem
aqa damu agiende, Are Lawo. Melkisedek a Salem qure naŋgo mandor
soqnej deqa aqa ñam aqa damu bei agiende, Are Lawo Qaji Mandor.
3 Melkisedek a abu saiqoji. A ai saiqoji. A moma bei dego saiqoji. Aqa
ŋambabo bati di iga qaliesai. Aqa moiqajqa bati di dego iga qaliesai. Deqa
a Qotei aqa Ŋiri bulosiq a bati gaigai atra tamo unu.
4 Melkisedek aqa ñam tulaŋ kobaquja. E deqa niŋgi saiŋgwai. Gago
moma utru Abraham a mandor naŋgoq dena iŋgi iŋgi boledamu eleŋosiqa
poto 10 yosiq oto qujai Melkisedek atraiyej.
5 Bunuqna Qotei na Livai aqa moma naŋgi minjrej, “Niŋgi atra tamo
sqab.” Agi dal anjam endegsi unu, “Israel naŋgi na iŋgi iŋgi poto 10
yoqnsib oto qujai Livai aqa moma naŋgi atrainjroqnqab.” Israel naŋgi
Abraham aqa leŋ na ŋambabeb. Naŋgi Livai aqa moma naŋgo was.
6 Melkisedek a Livai aqa leŋ sai. Ariya Abraham a iŋgi iŋgi poto 10 yosiq
oto qujai Melkisedek atraiyej. Atraiyonaqa Melkisedek a Abraham aqa
gateq di baŋ atetosiqa a qa pailyej. Abraham agi nami Qotei na minjej,
“E ino moma naŋgi kobatnjrqai.”
7 Iga qalie, tamo ñam ti naŋgi na tamo ñam saiqoji naŋgo gateq di baŋ
atetnjroqnsib naŋgi qa pailyeqnub.
8 Israel naŋgi na Livai aqa moma naŋgi iŋgi iŋgi atrainjreqnub. Livai
aqa moma naŋgi moreŋeqnub. Ariya Melkisedek agi Abraham na iŋgi iŋgi
atraiyej qaji aqa moiqajqa bati naŋgi nami neŋgreŋyosaioqneb. Deqa a
bati gaigai sobulejunu.
9 Livai aqa moma utru qujai di agi Abraham. Deqa iga endegsi
marqom, Livai na iŋgi iŋgi di osiq Melkisedek atraiyobulej.
10 Melkisedek a Abraham gamq di turej bati di Livai a ŋambabosaisoqnej.
Abraham a iŋgi iŋgi di Melkisedek atraiyej bati deqa Livai a Abraham
aqa jejamu miligiq di soqnej. Bunuqna Livai a Abraham aqa leŋ na
ŋambabej. Deqa iga endegsi marqom, Livai a dego iŋgi iŋgi di Melkisedek
atraiyobulej.

Yesus a atra tamo gate bunuj unu

11 Livai aqa moma naŋgi atra tamo sosib wauoqneb naŋgo wau dena
tamo uŋgasari naŋgi boletnjrosaioqnej. Naŋgi boletnjrej qamu atra tamo
bei a olo brantosai qamu. Bole, dal anjam a marej, Livai aqa moma naŋgi
atra tamo sqab. Dal anjam di Israel naŋgi nami esoqneb. Ariya Qotei a
olo marnaqa Yesus a gago atra tamo brantej. A Aron bulosiq atra tamo
brantosai. A Melkisedek bulosiq atra tamo brantej.
12 O ijo was, dal anjam a marej, Livai aqa moma naŋgi atra tamo sqab.
Ariya bunuqna Qotei a naŋgi kobotnjrsiqa olo atra tamo bei agi Yesus
atej. Qotei aqa kumbra dena a na dal anjam bulyosiq olo dal anjam bei
atej.

13 Yesus a Livai aqa leŋ na ŋambabosai. A leŋ bei naŋgoq na ŋambabej.
Leŋ naŋgi di atraiyqajqa wau nami ojosaioqneb.
14 Iga qalie, gago Tamo Koba a Juda aqa leŋ na ŋambabej. Leŋ dena atra
tamo naŋgi brantqajqa Moses a deqa marosaioqnej.
15 Yesus a atra tamo bunuj brantosiq Melkisedek bulonaq iga unem.
Deqa iga poigeqnu, atra tamo bunuj dena atra tamo kalil nami soqneb
qaji naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu.
16 Dal anjam a marej, atra tamo naŋgi Livai aqa leŋ na brantqab. Ariya
Yesus a gam bei na atra tamo brantej. A ŋambile ti siŋgila ti unu. A gaigai
degsim sqas. Gam dena a atra tamo brantej.
17 Agi Qotei na nami Kristus endegsi minjej,
“Melkisedek a atra tamo soqnej
dego kere ni bati gaigai atra tamo sqam.”
18 O ijo was, anjam dena iga poigeqnu, dal anjam nami soqnej qaji di
siŋgila saiqoji. Dal anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Deqa Qotei na
dal anjam di taqal waiyej.
19 Dal anjam dena iga boletgosaioqnej deqa Qotei na dal anjam di taqal
waiyosiqa olo gam bunuj waqtetgej. Gam bunuj di tulaŋ bolequja.
Gam dena dal anjam namij di tulaŋ buŋyejunu. Deqa iga gam bunuj di
dauryosim Qotei aqa areq giloqnsim a qa tariŋoqnqom.
20-21 Qotei na Yesus giltosiqa minjej, “Ni atra tamo sqam.” Degsi
minjsiqa aqa anjam di siŋgilatej. Atra tamo nami soqneb qaji naŋgi dego
Qotei na giltnjroqnsiqa minjroqnej, “Niŋgi atra tamo sqab.” Ariya a
aqa anjam di siŋgilatosaioqnej. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu,
“Tamo Koba a na Kristus endegsi minjej,
‘Ni bati gaigai atra tamo sqam.’
Osiqa aqa anjam di siŋgilatej. Deqa aqa anjam di a olo uratqa keresai.”
22 Deqa iga qalieonum, Qotei aqa anjam bunuj di tulaŋ bolequja. Di
kiyaqa? Yesus a segi na anjam di gereiyej deqa. Anjam dena dal anjam
namij tulaŋ buŋyejunu.
23 Nami tamo gargekoba naŋgi atra tamo soqneb. Naŋgi moreŋoqneb
deqa naŋgi gaigai atra tamo sqa keresai.
24 Ariya Yesus a gaigai sqas deqa a gaigai atra tamo sosim wauoqnqas.
Tamo bei na aqa sawa oqa keresai.
25 Deqa tamo uŋgasari Yesus aqa ñam na Qotei aqa areq gileqnub qaji
naŋgi Yesus na torei eleŋqa kere. Di kiyaqa? A gaigai ŋambile sosiq naŋgi
qa Qotei pailyeqnu.
26 Yesus a atra tamo gate deqaji unu deqa a na iga tulaŋ aqaryaigwa
kere. A gaigai Qotei aqa segi kumbra boleq di sosiq dauryeqnu. A une
bei saiqoji. A Qotei aqa ŋamgalaq di tamo tulaŋ bolequja. Qotei na a osi
oqsiq laŋ qureq di awotej unu. Deqa a une tamo naŋgo ambleq di sosai.
A isaq di unu.
27 Atra tamo gate nami qaji naŋgi bati gaigai wagme iŋgi iŋgi oqnsib
Qotei atraiyeqnub. Mati naŋgi naŋgo segi une qa wagme iŋgi iŋgi oqnsib
Qotei atraiyeqnub. Osib olo tamo uŋgasari naŋgo une qa dego Qotei
atraiyeqnub. Ariya Yesus a wau degyosaieqnu. A bati qujai qa aqa segi
jejamu ŋambile sonaq osiqa Qotei atraiyej.
28 Dal anjam a nami marej, mandam tamo naŋgi atra tamo gate sqab.
Tamo naŋgi di siŋgila saiqoji. Ariya bunuqna Qotei na olo anjam bei

marsiqa anjam di siŋgilatej. Anjam di aqa damu agiende. A na aqa segi Ŋiri torei keretosiqa a atra tamo gate atej. Deqa a bati gaigai atra tamo gate sqas.

8

Yesus a laŋ qureq oqsiq dia atra tamo gate unu

1 Ijo anjam di aqa utru agiende. Atra tamo gate deqaji unu. Di Yesus qujai. A laŋ qureq oqsiq Mandor Koba aqa baŋ woq di awejunu.
2 A laŋ qure qaji atra talq di atraiyo wau ojeqnu. Atra tal di Qotei aqa segi tal bole. Tamo bei na tal di atosai. Tamo Koba a segi na tal di atej.
3 Atra tamo gate naŋgo wau di niŋgi qalie. Naŋgi wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub. Deqa Yesus a dego atra tamo gate sosiqa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej.
4 Yesus a mandamq endi so qamu a atra tamo sosai qamu. Di kiyaqa? Livai aqa moma naŋgi segi mandamq endi atra tamo sosib wagme iŋgi iŋgi Qotei atraiyeqnub. Dal anjam a degsi unu.
5 Livai aqa moma naŋgi gaigai mandam qaji atra tal miligiq di waueqnub. Atra tal dena laŋ qure qaji atra tal iga laŋa suwi osorgeqnu. Moses a nami atra tal di atqa laqnaqa Qotei na tal sigitosiqa Moses osoryonaqa degsi atej. Agi Qotei na Moses endegsi minjej, “E mana goge dia atra tal sigitosim ni osormem. Deqa ni atra tal ti aqa iŋgi iŋgi kalil ti degsim gereiyime.” Qotei na nami Moses degsi minjej.
6 Ariya bini Yesus a atraiyo wau ojeqnu di wau tulaŋ bolequja. Aqa wau dena atra tamo nami qaji naŋgo wau tulaŋ buŋyejunu. Yesus a Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqa osiqa iga Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu. Deqa anjam bunuj dena anjam namij di tulaŋ buŋyejunu. Iŋgi bole bole bunuj Yesus na iga egwa marej qaji dena iŋgi bole bole namij dego tulaŋ buŋyejunu.

Anjam bunuj a na anjam namij tulaŋ buŋyejunu

7 O ijo was niŋgi are qaliy. Anjam namij dena iga aqaryaigwa kere qamu Qotei a olo anjam bunuj marosai qamu.
8 Ariya Tamo Koba a na tamo uŋgasari naŋgo une babtetnjrsiqa endegsi marej, “Niŋgi quiy. E bati atonum unu. Bati di brantimqa e anjam bunuj qosisiy Israel naŋgi ti Juda naŋgi ti minjrit naŋgi qusib dauryqab.
9 Ijo anjam bunuj di anjam namij dego sai. E naŋgo moma naŋgi Isip sawaq dena joqsim gilsim mana goge dia ijo anjam namij naŋgi enjrem. Bati deqa naŋgi ijo anjam di dauryqa uratosib gotraŋyoqneb deqa e na kamba naŋgi qoreinjrem.
10 Ijo anjam bunuj agiende. Bati bei brantimqa e na ijo dal anjam kalil osiy Israel naŋgo areqaloq di atqai. Osiy naŋgo are miligiq di dego neŋgreŋyqai. Deqa e naŋgo Qotei soqnit naŋgi ijo segi tamo uŋgasari sqab.
11 Sosib bati deqa naŋgi kalil e qa geregere qalieqab. Deqa naŋgi olo bunuqna naŋgo was naŋgi endegsi minjrqasai, ‘Niŋgi Tamo Koba a qa qalieoiy.’ Degsi minjrqasai. Naŋgi kalil e qa qalieqab. Tamo ñam ti tamo ñam saiqoji naŋgi ti kalil e qa qalieqab.
12 Di kiyaqa? E naŋgi qa dulosiy naŋgo une kobotetnjrqai. Deqa bunuqna e naŋgo une qa olo are qalqasai.” Tamo Koba a nami degsi marej.

13 Agi Qotei a marej, “E anjam bunuj qosqai.” A degsi marej deqa
iga qalieonum, anjam a nami qosej qaji di olo namijej. Deqa anjam di
sokiñalayosim torei koboqas.

9

Atra tamo gate nami qaji naŋgi wagme aqa leŋ atraiyeqnub

1 Israel naŋgi anjam namij dauryoqneb bati deqa naŋgi mandam qaji
atra talq di Qotei qa louoqneb.

2 Atra tal di jagwa oqajqa tal bul. Tal miligiq di warum bei soqnej.
Warum di aqa ñam “Getento Warum.” Warum miligiq di naŋgi lam ti atra
bijal ti atraiyqa bem ti atnab soqnej.

3 Getento warum qoreq di naŋgi gara kobaquja bei gainteb. Gara aqa
qoreq di warum bei soqnej. Warum di aqa ñam “Warum Tulaŋ Getento
Koba.”

4 Qa sum koitib qurem quleqwajqa deqa marsib atra bijal gol na
gereiyosib warum dia atnab soqnej. Qotei aqa dal anjam so qaji ŋam
moŋgum dego warum dia soqnej. Ŋam moŋgum aqa qalaq di gol na
walateb. Ŋam moŋgum miligiq di laŋ qure qa iŋgi uyo Qotei na nami
Israel naŋgi anainjrej qaji di tabirq di atnab soqnej. Tabir di dego gol
na gereiyeb. Ŋam moŋgum miligiq di Aron aqa walwelqa toqoŋ nami
qenjilitej qaji di atnab soqnej. Meniŋ aiyel Qotei a nami naŋgo quraq
di aqa dal anjam neŋgreŋyej qaji di dego ŋam moŋgum miligiq di atnab
soqnej.

5 Ŋam moŋgum aqa quraq di laŋ aŋgro aiyel naŋgo sigito qunuŋ atnab
soqnej. Laŋ aŋgro aiyel naŋgi di Qotei aqa siŋgila sigitoqnsib unub. Naŋgo
bari na ŋam moŋgum di kabutesoqnej. Ŋam moŋgum aqa qura di tamo
uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqajqa sawa. Bini e iŋgi iŋgi kalil deqa
anjam koba marqasai.

6 Iŋgi iŋgi kalil deqaji atra tal miligiq di atnab sonabqa atra tamo naŋgi
bati gaigai atra tal miligiq giloqnsibqa warum dia Qotei louqajqa wau
yeqnub.

7 Ariya atra tamo gate a segi bati qujai qa wausau gaigai Warum Tulaŋ
Getento Koba di miligiq giloqnsiqa aqa segi une qa ti tamo uŋgasari naŋgo
une qa ti leŋ oqnsiqa Qotei atraiyeqnu. Tamo uŋgasari naŋgi di powo bole
ti sosai deqa naŋgi une yeqnub.

8 O ijo was kalil, Mondor Bole na iga endegsi osorgeqnu, atra tal
namij sonaqa iga Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gilqajqa gam
geteŋejunu.

9 Atra tal dena kumbra bunuj bini branteqnu qaji di iga laŋa suwi
osorgeqnu. Tal dia atra tamo naŋgi wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiye-
qnub. Ariya wagme iŋgi iŋgi dena tamo uŋgasari Qotei qa loueqnub
qaji naŋgo are miligi gereiyetnjrqa keresai. Deqa naŋgi endegsi qalieqa
keresai, “Bole, Qotei na gago une kobotetgekritqo.” Degyqa keresai.

10 O ijo was, anjam namij di a iŋgi uyo qa ti ya uyo qa ti yanso oqajqa
ti jejamu iŋgi iŋgi qa ti segi mareqnu. Qotei na Israel naŋgi anjam namij
di enjrej. Di kiyaqa? Naŋgi anjam di dauryosib soqnib bunuqna a na olo
gam bunuj gereiyqas.

Kristus na aqa segi leŋ osiqa Qotei atraiyej

11 Ariya Kristus a brantosiqa a gago atra tamo gate sosiqa iŋgi bole
bole Qotei na mondoŋ iga egwas qaji di osiqa laŋ qure qa atra tal miligiq

gilej. Atra tal di tulaŋ bolequja. Atra tal dena mandam qaji atra tal tulaŋ buŋyejunu. Mandam tamo naŋgi na laŋ qure qaji atra tal di gereiyosai.
12 Kristus a makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ osiqa atra tal di miligiq gilosai. A aqa segi leŋ osiqa bati qujai qa atra tal di miligiq gilej. Aqa wau dena a gago uneq na iga olo awaigej deqa iga ŋambile gaigai sqom.
13 Atra tamo nami qaji naŋgi makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ oqnsib Qotei atraiyeqnub. Osib makau naŋgo damu koiteqnab skuleqnaq sum oqnsib tamo uŋgasari naŋgo gateq di bilenteqnub. Naŋgi na tamo uŋgasari une ti unub qaji naŋgo jejamu yansetnjrqajqa marsib kumbra degyeqnub.
14 Ariya Kristus aqa leŋ na wagme naŋgo leŋ tulaŋ buŋyejunu. Kristus a jiga bei saiqoji. A gago jejamu yansetgosai. A gago are miligi yansetgej. Mondor gaigai sqas qaji a na Kristus siŋgilatonaqa aqa segi ŋambile osiqa Qotei atraiyej. Osiqa aqa leŋ aiyej qaji dena gago are miligi yansetgej. Deqa iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum. Deqa iga moiyo qaji kumbra kalil uratqom. Osim Qotei ŋambile gaigai unu qaji a qa are qaloqnsim wauetoqnqom.

Kristus aqa leŋ na anjam bunuj siŋgilatej

15 Yesus aqa leŋ aiyej qaji dena iga bole aqaryaigej. Deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unum. Yesus a na Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqa osiqa iga Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu. Nami iga anjam namij aqa sorgomq di sosim bati deqa iga une yoqnsim laqnem. Onaqa Yesus a iga qa moisiq dena a iga olo awaigosiqa gago une kobotetgej. Deqa iga ti tamo uŋgasari kalil Qotei na metnjreqnu qaji naŋgi ti ŋambile gaigai sqom. Qotei a nami marej, “E na ŋambile di ijo segi aŋgro tiŋtiŋ naŋgi enjrqai.”
16 E mandam tamo naŋgo kumbra qa merŋgwai. Tamo bei a qalieqo, a bunuqna moiqas. Deqa a pepa bei osim aqa aŋgro naŋgi aqa iŋgi iŋgi kalil oqajqa marsim naŋgo ñam neŋgreŋyim sqas. A moiyosaisoqnimqa aqa aŋgro naŋgi aqa iŋgi iŋgi oqa keresai. A moiyimqa naŋgi aqa iŋgi iŋgi oqab.
17 Tamo di a ŋambile soqnimqa aqa anjam neŋgreŋyej qaji di a laŋa sqas. Ariya a moiyimqa aqa anjam di siŋgila ti sqas.
18 Dego kere nami atra tamo naŋgi anjam namij siŋgilatqa osibqa naŋgi na wagme naŋgi ñumeqnab naŋgo leŋ aiyoqnej.
19 Agi Moses a dal anjam kalil plaltosiq tamo uŋgasari naŋgi minjrsiq koboonaqa a na makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ osiqa ya ti sil lent ti ŋamtaŋ aqa dani aqa ñam hisop de ti turtosiq tamo uŋgasari naŋgo gateq di bilentej. Osiqa Qotei aqa lou gara neŋgreŋ aqa qoreq di dego bilentej. Sil lent di kaja du du naŋgo juŋgum na gereiyo qaji.
20 Moses a leŋ bilentosiq marej, “Leŋ endi aisiq Qotei aqa anjam siŋgilatqo. Agi Qotei a nami niŋgi endegsi merŋgej, ‘Niŋgi anjam di dauryiy.’ ”
21 Osiqa Moses a olo leŋ bilentonaqa atra tal ti atraiyqajqa iŋgi iŋgi ti naŋgoq dego aiyej.
22 Deqa iga qalieonum, leŋ na iŋgi iŋgi kalil yansqas. Leŋ aiqasai di Qotei na tamo uŋgasari naŋgo une kobotqasai. Dal anjam a degsi marqo.

Kristus a gago une kobotqa marsiqa aqa segi jejamu Qotei atraiyej

23 Atra tal namij aqa iŋgi iŋgi dena laŋ qaji iŋgi iŋgi laŋa sigitejunu.
Atra tamo naŋgi na wagme naŋgo leŋ oqnsib dena iŋgi iŋgi di yanseqnub.
Ariya wagme naŋgo leŋ na laŋ qaji iŋgi iŋgi yansqa keresai. Leŋ tulaŋ
boledamu na segi laŋ qaji iŋgi iŋgi yansqas.
24 Iga qalie, Kristus a mandam qaji atra tal miligiq gilosai. Mandam
qaji atra tal di tamo naŋgi na ateb. Tal di Qotei aqa atra tal bole laŋa
sigitejunu. Kristus a laŋ qureq oqej deqa bini a Qotei aqa areq di sosiqa
iga qa waueqnu.
25 Atra tamo gate nami qaji a wausau gaigai wagme naŋgo leŋ oqnsiqa
Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gileqnu. A aqa segi leŋ osaieqnu.
A wagme naŋgo leŋ oqnsiq miligiq gileqnu. Ariya Yesus a degyosaieqnu.
A laŋ qureq oqsiq bati qujai qa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. A bati
gargekoba degyosaioqnej.
26 A bati gargekoba degyoqnej qamu Qotei na nami mandam atej bati
deqa a jaqatiŋ oqnsiq bosi bosiq agi bini olo jaqatiŋ eqnu qamu. Ariya
diŋo bati jojomqo deqa Kristus a bati qujai qa mandamq aisiq gago une
kobotqa marsiq aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej.
27 Iga qalie, tamo kalil naŋgi bati qujai qa moiyeqnub. Mondoŋ naŋgi
Qotei aqa ulatamuq di brantib a naŋgo une qa naŋgi peginjrqas.
28 Dego kere Kristus a bati qujai qa tamo gargekoba naŋgo une
qoboiyetnjrqa marsiqa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. Ariya mon-
doŋ a laŋ qureq na bqas. Bati deqa a na tamo uŋgasari naŋgo une olo
qoboiyetnjrqasai. A bosim tamo uŋgasari a qa tariŋeqnub qaji naŋgi torei
eleŋqas.

10

Wagme naŋgo leŋ na gago une kobotqa keresai

1 Moses aqa dal anjam aqa wau agiende. Dal anjam na iŋgi bole bole
Qotei a mondoŋ iga egwas qaji di iga laŋa suwi osorgeqnu. Damu osor-
gosaieqnu. Atra tamo gate naŋgi wagme iŋgi iŋgi oqnsib wausau gaigai
Qotei atraiyeqnub deqa iga qalieonum, dal anjam na tamo uŋgasari Qotei
aqa areq gileqnub qaji naŋgi torei boletnjrqa keresai.
2 Wagme iŋgi iŋgi dena tamo uŋgasari Qotei qa loueqnub qaji naŋgo
une yansetnjrqa kere qamu atra tamo gate naŋgi na olo atraiyosai qamu.
Deqa tamo uŋgasari naŋgi naŋgo une qa olo are gulbeinjrosai qamu.
3 Ariya atra tamo gate naŋgi wausau gaigai wagme iŋgi iŋgi di oqnsib
Qotei atraiyeqnub. Deqa tamo uŋgasari naŋgi naŋgo une qa olo are
qaloqnsib are gulbe ti unub.
4 Kumbra di aqa utru agiende. Makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ na tamo
uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqa keresai bole sai.
5 Deqa Kristus a mandamq aiqa osiqa endegsi pailyej,
“O Abu, ni atraimqajqa wagme iŋgi iŋgi qa arearetmosaieqnu.
Deqa e ijo segi jejamu osiy ni atraimqai. Ijo jejamu di agi ni na e
gereiyetbem.
6 O Abu, atra tamo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo une qa aqaryainjrqa
maroqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib ŋamyuwo na koitoqnsib ni
atraimeqnub.
Ni iŋgi iŋgi deqa arearetmosaieqnu.
7 Deqa e ni endegsi pailmonum,
‘O Qotei, e bonum.

Agi nami anjam degsib e qa neŋgreŋyeb.
Bini e ino areqalo dauryqa bonum.' " Kristus a mandamq aiqa osiqa
degsi Qotei pailyej.
8 Agi Kristus a namoqna pailyej, "O Abu, ni atraimqajqa wagme iŋgi iŋgi
qa arearetmosaieqnu. Atra tamo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo une qa
aqaryainjrqa maroqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib ŋamyuwo na koitoqnsib
ni atraimeqnub. Ni iŋgi iŋgi deqa arearetmosaieqnu." O ijo was, dal
anjam a nami atraiyqajqa iŋgi iŋgi deqa marej.
9 Ariya bunuqna Kristus a olo pailyej, "O Qotei, e ino areqalo dauryqa
bonum." A degsi pailyej deqa iga qalieonum, a kumbra namij di taqal
waiyosiqa olo kumbra bunuj atej.
10 Yesus Kristus a Qotei aqa areqalo dauryosiq deqa a bati qujai qa aqa
segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. Wau dena Yesus na iga eleŋosiqa Qotei
aqa segi kumbra boleq di atej.

Yesus aqa leŋ na gago une kobotetgej

11 Atra tamo kalil naŋgi bati gaigai atra tal miligiq giloqnsibqa naŋgo
wau yeqnub. Naŋgi bati gargekoba wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiye-
qnub. Iŋgi iŋgi dena tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqa keresai.
12 Ariya Kristus a bati qujai qa gago une kobotqa marsiqa aqa segi
jejamu osiqa Qotei atraiyej. Osiqa laŋ qureq oqsiq dia Qotei aqa baŋ woq
di awoej. Deqa aqa atraiyo wau di gaigai sqas.
13 A Qotei aqa baŋ woq di awesosiqa mondoŋ Qotei na aqa jeu tamo
kalil naŋgi osim aqa siŋgaq di koroinjrqajqa deqa tariŋeqnu.
14 Yesus a bati qujai qa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. Wau dena
a na tamo uŋgasari a nami Qotei aqa segi kumbra boleq di atej qaji naŋgi
torei boletnjrej. Deqa naŋgi bati gaigai une saiqoji sqab.
15 Anjam deqaji Mondor Bole na dego iga mergeqnu. Agi a endegsi
mergeqnu,
16 "Tamo Koba a marej, 'Ijo anjam bunuj agiende. Bati bei brantimqa e
na ijo dal anjam kalil osiy tamo uŋgasari naŋgo are miligiq di atqai. Osiy
naŋgo areqaloq di dego neŋgreŋyqai.' "
17 Osiqa olo anjam bei dego totoryosiq endegsi marej, "E naŋgo une
kobotetnjrqai deqa bunuqna e naŋgo une qa olo are qalqasai."
18 O ijo was, Qotei na gago une torei kobotej deqa atraiyo iŋgi bei na
gago une olo kobotqa keresai bole sai.

Iga Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gilqa kere

19 O ijo was kalil, Yesus aqa leŋ aiyej qaji dena gago une kobotetgej.
Deqa iga Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq giloqnqom. Iga ulaqasai.
Warum di agi Qotei aqa atra talq di unu.
20 Yesus a segi na ŋambile qa gam bunuj waqtetgosiqa a segi namoosiq
warum di miligiq gilsiq gara gaiŋejunu qaji dena torei miligiq gilej. Gara
di Yesus aqa segi jejamu.
21 Gago atra tamo gate unu agi Yesus. Deqa a na Qotei aqa tamo uŋgasari
kalil naŋgi taqatnjreqnu.
22 A gago kumbra uge kalil qa are qalsiqa aqa segi leŋ bilentonaqa aisiq
gago are miligi yansetgej. Deqa iga ya na yanso em. Yesus aqa wau dena
iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum. Deqa kumbra
gisaŋ kalil gago are miligiq di unu qaji di iga taqal waiyqom. Osim Qotei
qa gago areqalo torei siŋgilatosim aqa areq giloqnqom.

23 Iga qalie, iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di a na egwas. A uratqasai. Deqa iga Qotei aqa ñam siŋgila na ojsim boleq di maroqnsim iŋgi bole bole deqa tariŋoqnqom. Iga areqalo aiyeltqasai.
24 Iga gago Kristen was naŋgo are tigeltetnjroqnimqa naŋgi qalaqalaiyo kumbra ti kumbra bole bole ti dauryoqnqab.
25 Osim iga Qotei aqa ñam qa korooqnqom. Iga kumbra di uratqasai. Kristen was qudei naŋgi koroqajqa asginjreqnu. Deqa iga naŋgi siŋgilatnjroqnqom. Niŋgi qalie, Yesus a olo bqajqa bati jojomqo.

Iga Qotei aqa Ŋiri qoreiyqasai

26 Niŋgi quiy. Iga Yesus aqa anjam bole qalieonum deqa bunuqna iga diqosim gago segi areqalo na une yoqnqasai. Yoqnqom di Qotei na gago une kobotetgwasai. Osim atraiyqajqa iŋgi bei iga egwasai.
27 Iga une yoqnqom di iga pegigwajqa bati qa ulaosim tariŋqom. Pegigwajqa bati deqa Qotei na aqa jeu tamo kalil naŋgi ojeleŋosim ŋamyuwo kaŋkaŋ kobaq di breinjrqas.
28 Iga qalie, tamo bei a Moses aqa dal anjam gotraŋyimqa tamo aiyel kiyo tamo qalub kiyo aqa une unsib boleq di maribqa tamo uŋgasari naŋgi a qa dulqasai. Naŋgi a qalib moiqas.
29 Ariya tamo bei a Qotei aqa Ŋiri qoreiyosim aqa ñam ugeugeiyqas di aqa une deqa a gulbe tulaŋ kobaquja oqas. Aqa gulbe dena dal anjam gotraŋyo qaji tamo aqa gulbe tulaŋ buŋyqas. Tamo di a nami Qotei aqa anjam bunuj Yesus aqa leŋ na siŋgilatej qaji di dauryoqnej. Osiqa a Qotei aqa segi kumbra boleq di soqnej. Ariya a olo Yesus aqa leŋ di ugeugeiyosim Qotei aqa Mondor iga qa are boleiyeqnu qaji aqa ñam ugetqas di a gulbe tulaŋ kobaquja oqas.
30 Iga qalieonum, Qotei a nami endegsi marej, “Tamo naŋgo une kalil e segi na kambatosiy awai uge enjrqai. Di ijo segi wau.” Osiqa marej, “Tamo Koba a na aqa tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjrqas.”
31 O ijo was, Qotei ŋambile unu qaji a na tamo bei ŋolawotqas di a tulaŋ ulaugetqas.

Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di geregere ojesoqniy

32 Niŋgi are qaliy. Nami Qotei a nuŋgo areqalo suwantetŋgonaqa bati deqa jeu tamo naŋgi na gulbe ti jaqatiŋ ti gargekoba niŋgi eŋgoqneb. Eŋgeqnab niŋgi siŋgila na tigeloqnsib gulbe di gotraŋyoqneb.
33 Jeu tamo naŋgi dena nuŋgo Kristen was qudei naŋgi joqoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di tigeltnjroqnsib naŋgo ñam misiliŋyoqnsib naŋgi ugeugeinjroqneb. Yeqnab niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi di beternjroqnsib siŋgilatnjroqneb.
34 Jeu tamo naŋgi dena nuŋgo Kristen was qudei naŋgi ojoqnsib tonto talq di breinjreqnab sonabqa niŋgi na tonto tamo naŋgi deqa are qaloqnsib naŋgi geregereinjroqneb. Bati di jeu tamo naŋgi dena niŋgi qudei nuŋgo iŋgi iŋgi yaiŋgoqneb. Ariya niŋgi deqa are ugeiŋgosaioqnej. Niŋgi areboleboleiŋgoqnej. Di kiyaqa? Niŋgi qalie, iŋgi di laŋa mandam qaji iŋgi. Iŋgi bati gaigai sqas qaji di tulaŋ bolequja. Mondoŋ niŋgi iŋgi di oqab. Di niŋgi qalie.
35 Kumbra bole niŋgi nami yoqneb qaji deqa olo are qaloqnsib yoqniy. Osib nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di geregere ojesoqniy. Niŋgi olo urataib. Niŋgi uratqasai di mondoŋ niŋgi awai tulaŋ boledamu oqab.

36 Niŋgi nuŋgo gulbe kalil qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy. Niŋgi
degyqab di Qotei na niŋgi siŋgilatŋgimqa niŋgi aqa areqalo dauryekri-
tosib mondoŋ iŋgi bole bole a nami niŋgi eŋgwa marej qaji di niŋgi oqab.
37 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Sokiñala
tamo bunuqna bqas qaji di a bqas. Deqa a tariŋsokobaiyqasai. A urur
boqujatqas.
38 Ijo segi tamo uŋgasari bole naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di
naŋgi ŋambile sqab. Naŋgi na e qoreibqab di e naŋgi qa areboleboleibqa-
sai."
39 O ijo was, iga Qotei qoreiyosim padalqasai. Tamo qudei naŋgi
degyeqnub. Ariya iga tamo deqaji sai. Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilato
qaji tamo. Deqa iga ŋambile gaigai sqom.

11

Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilatqajqa kumbra

1 Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum di aqa utru agiende. Iga
qalieonum, iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di iga oqajqa
tariŋesoqnimqa a na egwas. Iga gago ŋamdamu na iŋgi di unqa keresai di
uŋgum. Iga iŋgi di oqom.
2 Qotei aqa tamo uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi a qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqneb deqa a naŋgi qa maroqnej, "Naŋgi tamo bolequja."
3 O ijo was, iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga endegsi
poigeqnu, bole, Qotei a anjam segi marnaqa laŋ ti mandam ti brantej.
Iŋgi iŋgi iga unqa keresai qaji di Qotei na eleŋosiqa dena a iŋgi iŋgi kalil
iga uneqnum qaji di gereinjrej. Iga degsi poigeqnu.

Abel na Enok na Noa na naŋgi qalub
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb

4 Abel a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a iŋgi bei Qotei atraiyon-
aqa Qotei a iŋgi deqa tulaŋ arearetej. Kein a dego iŋgi bei Qotei atraiyej.
Ariya Qotei a Kein aqa atraiyo iŋgi deqa arearetosai. Kumbra dena iga
osorgeqnu, Abel a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji soqnej.
Abel a moiyej ariya a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa bini a Qotei
aqa anjam iga mergobuleqnu.
5 Enok a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa a moiyosai. A
ŋambile sonaqa Qotei na a osiq laŋ qureq oqej. Oqnaqa tamo uŋgasari
naŋgi a qa ŋamoqneb a olo unosai. Kumbra dena iga osorgeqnu, Qotei
na Enok laŋ qureq osi oqosaisosiqa a Enok aqa kumbra qa tulaŋ areare-
toqnej.
6 O ijo was, niŋgi Qotei aqa areq gilqa osibqa niŋgi mati a qa nuŋgo
areqalo siŋgilatosib endegsib mariy, "Bole, Qotei a unu. Deqa iga a qa
ŋamosim gilsim itonam a na awai boledamu egwas." O ijo was, niŋgi
degsib marqab di Qotei a niŋgi qa tulaŋ arearetqas. Tamo naŋgi Qotei
qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai di a naŋgi qa arearetqa keresai.
7 Noa a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa Qotei na minjej, "E
bunuqna awa qariŋyit bosim mandam kalil keretqas. Deqa ni qobuŋ
gereiyime." Noa a awa unosaisosiqa a Qotei aqa anjam di dauryosiqa
aqa aŋgro naŋgi ti aqa uŋa a ti padalaib deqa qobuŋ gereiyej. Aqa
kumbra dena a na tamo uŋgasari kalil mandamq di soqneb qaji naŋgo
une babtetnjrej. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei na a tamo
bole une saiqoji qa minjej.

Abraham Sara wo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb

8 Abraham a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa Qotei na
Abraham metonaqa a Qotei aqa anjam dauryosiqa mandam mutu bei
Qotei na a yqajqa minjej qaji deq gilej. A sawa qabitqas kiyo di a
qalieosaisosiqa gilej.
9 A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa a gilsiq mandam mutu dia
brantosiqa yauŋ tamo soqnej. Mandam mutu di agi Qotei na a yqajqa
minjej. A di sonaqa Qotei na minjej, "Mondoŋ e na ino moma naŋgi
mandam mutu endi enjrqai." Onaqa Abraham a mandam mutu dia
laqnsiqa jagwa oqajqa tal gereiyoqnsiqa di ŋeioqnej. A na Aisak Jekop
wo naŋgi joqsiqa koba na soqneb. Qotei na naŋgi aiyel dego minjrej,
"Mondoŋ e na nuŋgo moma naŋgi mandam mutu endi enjrqai."
10 Abraham a laŋ qureq oqsim dia sqajqa deqa are qaloqnsiq
tariŋoqnej. Laŋ qure di bati gaigai sqas. Laŋ qure agi Qotei a segi na
gereiyej unu.
11 Abraham aqa ŋauŋ Sara a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa
a tulaŋ qeliosiqa marej, "Bole, e aŋgrotqai. Anjam Qotei na merbej qaji
di a uratqasai. A dauryqas." Sara a degsi marej deqa Qotei na aqa miligi
gereiyetonaqa a gumaŋej.
12 Abraham a dego qeliosiqa a moiqajqa bati jojomonaqa Qotei na a
siŋgila yonaqa a aŋgro mel qujai ŋambabtej. Onaqa bunuqna aqa moma
naŋgi tulaŋ gargekobaeb. Bongar tulaŋ gargekoba unub dego kere
Abraham aqa moma naŋgi ulul bul tulaŋ gargekobaeb. Deqa sisiyqa
keresai.
13 O ijo was, Abel na Enok na Noa na Abraham na Sara na naŋgi
kalil Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatesosib moreŋeb. Naŋgi mandamq
endi sosibqa iŋgi bole bole Qotei a nami naŋgi enjrqa minjrej qaji di
naŋgi osai. Naŋgi iŋgi di oqajqa tariŋesosibqa isaq na iŋgi di unsib
deqa areboleboleinjrej. Deqa naŋgi maroqneb, "Iga mandamq endi
so boleiyqasai. Iga mandamq endi yauŋ tamo bulosim sokiñala sosim
bunuqna iga mandam endi uratqom."
14 O ijo was, iga qalieonum, tamo uŋgasari anjam degsib mareqnub qaji
naŋgi naŋgo segi sqajqa sawa boleq oqwajqa are qaleqnub.
15 Naŋgi naŋgo qure utruq olo aiqajqa deqa are qaleb qamu naŋgi
puluosib aiyeb qamu.
16 Ariya naŋgi naŋgo qure utruq olo aiqajqa are qalosaieqnub. Naŋgi
sawa tulaŋ boledamu agi laŋ qureq di unu qaji deq oqwajqa are qale-
qnub. Tamo uŋgasari naŋgi dena Qotei endegsib minjeqnub, "Ni gago
Qotei." Yeqnaqa Qotei a naŋgo Qotei sqajqa jemaiyosaieqnu. Naŋgi
a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa a naŋgo qure agi laŋ goge dia
gereiyetnjrej unu.
17 Abraham a Qotei qa aqa areqalo bole siŋgilatej kiyo sai kiyo di Qotei
a tenemtqa osiqa endegsi minjej, "Ni ino segi aŋgro qujai Aisak qalsim e
atraibe." Onaqa Abraham a Qotei aqa anjam di uratosai. Bole, Qotei na
nami minjej, "E na ino moma naŋgi mandam mutu endi enjrqai." Ariya
a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa a Aisak osiq Qotei atraiyqa gilej.
18 Agi Qotei a nami Abraham minjej, "Aisak aqa leŋ na ino moma naŋgi
bumbraŋyqab."
19 Abraham a Aisak qalqa osiqa endegsi are qalej, "E Aisak qalitqa,
uŋgum, Qotei na a olo subq na tigeltqa kere." Abraham a degsi are

qalsiq sonaqa Qotei na saidyej, “Ni Aisak qalaim.” Deqa iga yawo anjam endegsi marqom, Qotei na Aisak subq na tigeltobulosiq olo Abraham yej.

Aisak na Jekop na Josep na naŋgi qalub Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb

20 Aisak a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiqa Jekop Iso wo naŋgo
gateq di aqa baŋ atetnjrsiqa naŋgi qa pailyosiqa kumbra bunuqna
naŋgoq di brantqas qaji deqa naŋgi minjrej.
21 Jekop a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiqa Josep aqa aŋgro aiyel
naŋgo gateq di aqa baŋ atetnjrsiqa naŋgi qa pailyej. A tulaŋ qeliosiqa
moiqa jojomosiq deqa a na aqa walwelqa toqoŋ ojsiq siŋga pulutosiq
Qotei qa louej.
22 Josep a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a tulaŋ qeliosiq
moiqa jojomosiqa a na aqa was naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi na nuŋgo
moma agi Israel naŋgi minjribqa bunuqna naŋgi Isip sawa uratoqnsibqa
bati deqa naŋgi ijo tanu osi gilqab.”

Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej

23 Ariya Moses aqa ai abu naŋgi dego Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
Deqa Moses a ŋambabonaqa naŋgi a osib bai qalub a ulitonab soqnej.
Naŋgi qalieeb, Moses a aŋgro tulaŋ bolequja. Naŋgi Isip naŋgo mandor
koba ulaiyosai deqa naŋgi aqa anjam gotraŋyosib Moses ulitonab soqnej.
24 Sosiqa tamo kobaqujaonaqa Isip tamo uŋgasari naŋgi na minjoqneb,
“Ni Isip naŋgo mandor koba aqa asi aqa aŋgro.” Onaqa Moses a Qotei qa
aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a aqa segi ñam aguq atsiqa naŋgo anjam di
quqwa uratoqnej.
25 A endegsi are qalej, “Qotei aqa tamo uŋgasari agi Israel naŋgi gulbe
ti unub. Deqa uŋgum, e naŋgi koba na sosiy gulbe oqnqai. Une qa
arebolebole a sokiñalayosim koboqas. Di e uratqai.”
26 Osiqa olo endegsi are qalej, “E Kristus aqa ñam qa jemai oqai di kere.
Mondoŋ e awai tulaŋ boledamu oqai. Awai dena silali ti ñoro ti kalil Isip
sawaq endi unu qaji di tulaŋ buŋyejunu.” Moses a awai boledamu di oqa
marsiq deqa a degsi are qalej. Osiqa Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej.
27 Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a tigelosiq Isip sawa
uratosiq gilej. Isip naŋgo mandor koba a Moses qa minjiŋ oqetej ariya
Moses a deqa ulaosai. Qotei agi iga unosaieqnum qaji di Moses na
unobulosiq deqa a siŋgila na tigelosiq Isip sawa uratosiq gilej.
28 Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a na Israel tamo
uŋgasari naŋgi minjrnaqa naŋgi kaja du du ñumsib naŋgo damu uyeb.
Uysib kaja du du naŋgo leŋ ainaqa di osib Qotei na aqa laŋ aŋgro bei
qariŋyim bosim Israel naŋgo aŋgro matu naŋgi ñumaim deqa leŋ di naŋgo
siraŋmeq di liyeb.

Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb

29 Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosib deqa naŋgi Yuwal
Lentq di gentosib mandam boleq aisib walwelosib gileb. Gileqnab Isip
naŋgi na naŋgi daurnjrsib yuwal ambleq aisib ya uysib moreŋeb.
30 Bunuqna Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosib deqa naŋgi
Jeriko qure agutosib kalilyo bati 7 yonabqa qure aqa dadaŋ kalil ulu-
loŋeb.
31 Sambala uŋa Rahap a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa
Israel tamo aiyel naŋgi lumu na Jeriko qure unqa bonabqa a na naŋgi

aiyel osiqa lawo na gereinjrsiqa ulitnjrej. Qure deqaji tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyoqneb deqa Qotei na naŋgi kalil padaltnjrej. Rahap a segi Qotei na uratonaq bole soqnej.

32 Gideon na Barak na Samson na Jepta na Devit na Samuel na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. E naŋgi qa olo niŋgi saiŋgwajqa bati keresaiibqo.

33 Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa naŋgi na mandor kokba naŋgi qoto itnjroqnsib qoto buŋyoqneb. Osib kumbra bole tiŋtiŋ yoqneb. Iŋgi bole bole Qotei na nami naŋgi enjrqa minjrej qaji di naŋgi eleŋoqneb. Laion naŋgi boqnsib naŋgi uyqa laqnab naŋgi na naŋgo medabu getentetnjroqneb.

34 Ŋamyuwo na naŋgi koitnjrqa laqnaq naŋgi olo ŋamyuwo mosotoqneb. Jeu tamo naŋgi boqnsib serie na naŋgi ñumqa laqnab naŋgi jaraiyoqneb. Naŋgi segi siŋgila saiqoji sonab Qotei na olo naŋgi siŋgilatnjroqnej. Naŋgi siŋgilaoqnsib qotoqnsib sawa bei bei qaji naŋgi teteinjroqneb.

35 Uŋgasari qudei naŋgo aŋgro naŋgi moreŋeqnab Qotei na olo subq na tigeltnjroqnej. Jeu tamo naŋgi na Qotei aqa tamo qudei naŋgi tonto talq di breinjroqnsib jaqatiŋ koba enjroqneb. Osib minjroqneb, “Niŋgi Qotei qoreiyib iga niŋgi uratŋgim niŋgi tonto talq dena oqedqab.” Onaqa naŋgi na saidosib minjroqneb, “Sai. Mondoŋ iga olo subq na tigelosim ŋambile tulaŋ boledamu oqom. Deqa uŋgum, bini iga jaqatiŋ oqnsim unum di kere.”

36 Jeu tamo naŋgi na Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi misiliŋnjroqnsib kumbaiŋnjroqneb. Osib naŋgi tonto talq di breinjroqnsib sil siŋgila kokba na naŋgi tontnjroqneb.

37 Osib Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi meniŋ na ñumoqnsib moiyotnjroqneb. Osib olo qudei naŋgi serie na giŋgeŋnjreqnab moreŋoqneb. Osib olo qudei naŋgo jejamu qaja na qametnjroqneb. Naŋgi qudei gara bolesai deqa naŋgi kaja naŋgo juŋgum na gara gereiyoqnsib jugoqneb. Naŋgi iŋgi iŋgi tulaŋ saiinjrej deqa naŋgi laŋa soqneb. Jeu tamo naŋgi na naŋgi gulbe enjroqnsib tulaŋ ugeugeinjroqneb.

38 Tamo uŋgasari naŋgi di tulaŋ ugeosib soqneb deqa naŋgi wadau sawaq di, manaq di, meniŋ kokba miligiq di, sub miligiq di laqneb. Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa naŋgi kumbra bole yoqneb. Naŋgi tamo uŋgasari kalil mandamq di soqneb qaji naŋgi bul sai. Naŋgo kumbra tulaŋ bolequja.

39 Naŋgi kalil Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa naŋgi aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari tulaŋ bolequja soqneb. Ariya iŋgi bole bole Qotei na naŋgi enjrqa minjrej qaji di naŋgi osaioqneb.

40 Di kiyaqa? Qotei na olo iŋgi tulaŋ boledamu bei iga egwajqa marsiqa gereiyej unu. Mondoŋ a na iga ti naŋgi ti turtgosim iga kalil koba na iŋgi boledamu di egwas. Osim dena a na iga kalil torei boletgwas.

12

Iga Yesus koqyesosim a qa gago areqalo siŋgilatqom

1 Tamo uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi di Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa bini naŋgi laŋbi bul iga agutgesonab iga naŋgi unjreqnum. Unjreqnum deqa iga siŋgila na gurgurobuloqnsim bubuŋoqnqom.

Qotei na iga giltgej deqa iga gurguroqnimqa gulbe qudei na iga getentgwa laqnimqa iga gulbe di olo gotraŋyoqnqom. Une qudei gagoq di beterqajqa laqnu qaji di dego iga gotraŋyoqnqom.

2 Osim iga Yesus koqyoqnsim gurgurqom. Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum di Yesus a segi utru. Bunuqna a na gago areqalo di torei keretqas. Yesus a nami qalieej, a ŋamburbasq di moisim bunuqna a olo tulaŋ areboleboleiyqas. Jeu tamo naŋgi a qa maroqneb, “A tamo uge deqa a moiqas.” Ariya Yesus a deqa jemaiyosai. A aqa are siŋgilatosiq ŋamburbasq di moiyej. Bini a olo laŋ qureq di Qotei aqa awo jaram baŋ woq di awejunu.

Qotei na iga tingitgwa marsiqa gulbe egeqnu

3 Niŋgi geregere are qaliy. Une tamo naŋgi Yesus qa tulaŋ ugeoqnsib a jeuteqnab a siŋgila na tigelesoqnej. Niŋgi dego siŋgila na tigelesoqniy. Niŋgi ulaaib. Osib asgiŋgaiq.

4 Bole, niŋgi une gotraŋyqajqa siŋgilakobaeqnub. Ariya jeu tamo naŋgi na kamba niŋgi moiyotŋgosaieqnub.

5-6 O ijo was, Qotei a nami anjam bei niŋgi merŋgej. Niŋgi anjam deqa are walŋgwo kiyo? A niŋgi dalŋgwa osiqa endegsi merŋgej, “O ijo aŋgro, e nuŋgo Tamo Koba. Deqa e niŋgi tingitŋgwa marsiyqa gulbe eŋgoqnit niŋgi gulbe di qoboiyqa asgiŋgaiq. Osib are gulbeiŋgaiq. Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari e qalaqalainjreqnum qaji naŋgi di e na olo tingitnjreqnum. Tamo uŋgasari e ijo segi aŋgro qa mareqnum qaji naŋgi di e na olo gulbe enjreqnum.” Qotei a niŋgi aqa segi aŋgro sqa marsiq deqa anjam degsi merŋgej. Niŋgi anjam deqa olo are walŋgwo kiyo?

7 O ijo was, Qotei na niŋgi tingitŋgoqnsim gulbe eŋgoqnimqa niŋgi siŋgila na tigeloqnsib gulbe di qoboiyoqniy. Abu naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi gaigai tingitnjreqnub dego kere Qotei na niŋgi tingitŋgeqnu.

8 Qotei na aqa aŋgro kalil naŋgi gaigai tingitnjreqnu. A na niŋgi tingitŋgwasai di niŋgi aqa aŋgro sqa keresai. Niŋgi gam qaji uŋa aqa aŋgro bul sqab.

9 Niŋgi are qaliy. Gago mandam qaji abu naŋgi na iga tingitgoqneb. Deqa iga naŋgo ñam soqtoqnem. Ariya gago laŋ qaji Abu a gago qunuŋ taqateqnu. Deqa iga aqa sorgomq di geregere sosimqa aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom. Osim dena iga ŋambile sqom.

10 Gago mandam qaji abu naŋgi sokiñala sosib naŋgo segi areqalo dauryosib iga tingitgoqneb. Ariya Qotei na iga geregere aqaryaigwajqa osiq iga tingitgeqnu. Di kiyaqa? Iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa deqa.

11 Bole, Qotei na iga tingitgwa maroqnsiq gulbe egeqnaqa iga areboleboleigosaieqnu. Iga are gulbeigeqnu. Ariya bunuqna gulbe dena iga siŋgilatgimqa iga kumbra bole tiŋtiŋ dauryqajqa geregere qalieqom. Osim dena iga lawo na sqom.

Niŋgi Qotei aqa segi kumbra bole dauryiy

12 Deqa nuŋgo baŋ a laesqas di niŋgi na olo siŋgilatosib wauoqniy. Nuŋgo siŋga tombol dego laesqas di niŋgi olo siŋgila na tigelesoqniy.

13 Tigelesosib gam bole dauryosib walweloqniy. Niŋgi degyqab di nuŋgo siŋga ugeqasai. Nuŋgo siŋga olo boleqas.

14 Niŋgi tamo kalil naŋgi ti koba na geregere lawo na sqajqa siŋgilaoqniy. Osib niŋgi Qotei aqa segi kumbra bole dego dauryqajqa siŋgilaoqniy.

Tamo a Qotei aqa segi kumbra bole dauryqasai di a Tamo Koba unqa keresai.
15 Niŋgi geregere ŋam atoqnsib soqniy. Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu
aqa kumbra di niŋgi qudei olo uratosib uloŋo uge. Ŋamtaŋ oqsiq gei
uge uge atelenjeqnu dego kere nuŋgo ambleq di tamo bei a are uge ti
sosim kumbra uge uge babtoqnimqa niŋgi na saidyiy. Tamo dena niŋgi
niñaqŋgimqa niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di jiga ti so uge.
16 Niŋgi na Kristen tamo uŋgasari naŋgi saidnjribqa naŋgi sambala
kumbra yaib. Osib Qotei qoreiyaib. Agi Aisak aqa ŋiri Iso a Qotei
qoreiyej. Osiqa a aŋgro matu soqnej deqa are qalosaiosiq iŋgi bole bole
aqa abu na nami a yqajqa minjej qaji di qariŋyosiq dena iŋgi uyo bei
awaiyosiq uyej.
17 Niŋgi qalie, bunuqna Iso a aqa abu aqa iŋgi bole bole di olo oqajqa
marnaqa Qotei na saidyej. Deqa a akamugetej. Aqa kumbra uge yej qaji
di a olo uratosim are bulyqajqa gam saiiyej.

Niŋgi Jerusalem bunuj laŋ goge di unu qaji deq belenjeb

18 Nami Israel naŋgi Sainai mana utru jojomyosib dia ŋamyuwo ti
ambru ti jagwa ti unoqneb. Naŋgo baŋ na mana di ojoqneb. Ariya ijo
was, niŋgi iŋgi iŋgi deq bosai.
19 Israel naŋgi Sainai manaq di gul anjam quoqnsib Qotei aqa kakro
dego quoqneb. Osib ulaugeteb. Deqa naŋgi Moses minjeb, “Qotei a olo
anjam bei mergaiq.”
20 Naŋgi Qotei aqa anjam di qusib ulaugeteb. Agi Qotei na naŋgi
endegsi minjrej, “Tamo bei kiyo wagme bei kiyo mana endeq oqimqa
niŋgi a meniŋ na qalib moiyem.” Qotei na naŋgi degsi minjrej.
21 Manaq di naŋgi iŋgi iŋgi di unoqnsib deqa naŋgi tulaŋ ulaugeteb.
Moses a dego mana deqa ulaosiq marej, “E ulaugetosim tulaŋ ginda
gindaŋeqnum.”
22 Ariya niŋgi iŋgi iŋgi deq bosai. Niŋgi Saion manaq belenjeb. Osib
Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa segi qureq dego belenjeb. Qure di agi
Jerusalem bunuj laŋ goge di unu qaji. Niŋgi laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba
sisiyqa keresai naŋgoq dego belenjeb.
23 Tamo uŋgasari Qotei qa korooqnsib loueqnub qaji naŋgoq dego niŋgi
belenjeb. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa segi aŋgro matu tiŋtiŋ. Naŋgo
ñam Qotei a laŋ qureq di neŋgreŋyej unu. Niŋgi Qotei qa ti tamo uŋgasari
kumbra bole dauryeqnub qaji naŋgo qunuŋ qa ti belenjeb. Tamo uŋgasari
naŋgi di Qotei na torei boletnjrej. Qotei agi mondoŋ iga kalil pegigwas.
24 Ariya niŋgi Yesus qa dego belenjeb. Yesus agi Qotei aqa anjam bunuj
siŋgilatqa osiqa iga Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu.
Yesus aqa leŋ bilenjej qaji a qa dego niŋgi belenjeb. Deqa leŋ dena Qotei
aqa anjam niŋgi merŋgobuleqnu. Yesus aqa leŋ di tulaŋ bolequja. Leŋ
dena Abel aqa leŋ tulaŋ buŋyejunu. Abel aqa leŋ na dego niŋgi anjam
merŋgobuleqnu.

Niŋgi Qotei aqa anjam quqwa urataib

25 O ijo was, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Qotei na niŋgi anjam
merŋgoqnimqa niŋgi aqa anjam dauryqa urataib. Qotei a nami mandamq
endi sosiqa Israel naŋgi anjam siŋgila na minjroqnej. Minjreqnaqa naŋgi
aqa anjam di dauryqa uratoqneb. Deqa Qotei na naŋgi awai uge enjrej.
Awai uge di naŋgi britosib jaraiqa keresai. Ariya bini Qotei a laŋ goge di

sosiqa iga dego anjam siŋgila na mergeqnu. Deqa iga a qoreiyqom di a na iga awai tulaŋ ugedamu egwas. Awai uge di iga britosim jaraiqa keresai bole sai.
26 Nami Qotei na Israel naŋgi anjam siŋgila na minjreqnaqa aqa kakro dena mandam reŋgiŋyoqnej. Ariya bini a olo anjam endegsi iga mergeqnu, “Bunuqna bati qujai qa e olo mandam reŋgiŋyqai. E mandam segi reŋgiŋyqasai. E mandam ti laŋ ti reŋgiŋnjrqai.”
27 A marej, “Bati qujai qa.” Deqa iga qalieonum, Qotei na iŋgi iŋgi a nami atej qaji di taqal breinjrim naŋgi torei koboqab. Iŋgi iŋgi di agi Qotei na reŋgiŋnjrqas. Yimqa iŋgi iŋgi a na reŋgiŋnjrqasai qaji di gaigai sqab.
28 Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu. Aqa kumbra di reŋgiŋqa keresai. Deqa iga Qotei biŋiyoqnsim kumbra a tulaŋ areareteqnu qaji dena a qa louoqnsim aqa ñam soqtoqnsim ulaoqnsim aqa sorgomq di sqom.
29 Iga degyqom. Di kiyaqa? Gago Qotei a ŋamyuwo bul iŋgi iŋgi kalil koiteleŋeqnu qaji.

13

Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy

1 O ijo Kristen was, bati gaigai niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy.
2 Qure bei qaji tamo naŋgi nuŋgo meq boqnib niŋgi na oqnsib geregereinjroqniy. Kumbra di niŋgi uratib. Niŋgi qalie, qure bei qaji tamo naŋgi nami nuŋgo moma qudei naŋgo meq beqnab tamo bole edegoqnsib geregereinjroqneb. Ariya naŋgi tamo sai. Naŋgi laŋ aŋgro.
3 Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi tonto talq di unub deqa niŋgi naŋgi uratnjraib. Niŋgi naŋgi qa are qaloqnsib koba na tonto talq di sobulosib naŋgi gereinjroqniy. Kristen tamo qudei naŋgi jeu tamo naŋgi na jaqatiŋ enjreqnub deqa niŋgi naŋgi qa dego are qaloqnsib koba na jaqatiŋ obuloqnsib naŋgi gereinjroqniy. Niŋgi qalie, jeu tamo naŋgi na nuŋgo jejamu dego ugeugeiyqa kere.
4 Tamo a uŋatqas di kumbra bole. Uŋa a tamotqas di dego kumbra bole. Deqa niŋgi kumbra di ugetaib. Niŋgi kumbra di geregere taqatosib Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji soqniy. Niŋgi qalie, tamo uŋgasari sambala kumbra yeqnub qaji naŋgi Qotei na awai uge enjrqas.
5 Niŋgi silali qa mamaulŋgaiq. Niŋgi endegsib maroqniy, “Iga silali ti iŋgi ti kiñala eqnum di kere.” Agi Qotei a marej, “E ni uratmqasai. E ni qoreimqasai dego.”
6 Deqa iga gago are siŋgilatoqnsim endegsi maroqnqom,
“Tamo Koba a na e aqaryaibeqnu.
Deqa e ulaqasai.
Tamo bei na e ugetbqa keresai.”

Iga Yesus dauryqajqa jemaigwasai

7 O ijo was niŋgi quiy. Kristen gate naŋgi Qotei aqa anjam palontoqnsib niŋgi merŋgeqnub. Osib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib kumbra bole bole yeqnub. Naŋgo kumbra deqa niŋgi are qaloqnsib dauryoqniy.
8 Yesus Kristus aqa kumbra bulyqasai. A nami degsi soqnej. A bini degsi unu. A bati gaigai degsi sqas.
9 Deqa tamo qudei naŋgi bosib anjam utru segi segi na nuŋgo are tigeltetŋgibqa niŋgi naŋgo anjam di dauryaib. Osib Qotei aqa gam

urataib. Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu aqa kumbra dena nuŋgo are siŋgilatetŋgoqneme. Ariya tamo qudei naŋgi mareqnub, “Iga iŋgi uyo na gago are siŋgilatoqnqom.” Di gisaŋ. Kumbra di laŋa jejamu qa kumbra. Iŋgi uyo dena tamo naŋgi yala aqaryainjrosaieqnu.

10 Gago atra bijal bunuj unu. Atra tamo naŋgi atra tal namij miligiq di waueqnub. Deqa naŋgi atra bijal bunuj dena iŋgi uyqa keresai.

11 Atra tamo gate nami qaji a tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqa maroqnsiq wagme naŋgo leŋ oqnsiq Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gileqnu. Atra tamo naŋgi olo wagme naŋgo damu osi aiyoqnsib qure qalaq di atoqnsib koiteleŋeqnub.

12 Dego kere Yesus a Jerusalem qure qalaq aisiq dia jaqatiŋ osiq aqa segi leŋ bilentosiq tamo uŋgasari naŋgi qa moiyej. Aqa leŋ dena a na tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di atqajqa deqa marsiq naŋgi qa moiyej.

13 Deqa iga dego qure qalaq aiyoqnsim Yesus aqa areq di brantoqnsim a ñam uge osiq jemaiyej dego kere iga ñam uge oqnqom.

14 Iga qalie, mandamq endi qure kalil koboqab. Deqa iga yauŋ tamo bulosim qure utru saiqoji laŋa unum. Mondoŋ iga laŋ qureq oqsim dia gaigai sqom. Iga qure deq oqwajqa tariŋeqnum.

15 Deqa iga Yesus aqa ñam na Qotei biŋiyoqnsim atraiyobuloqnqom. Osim iga gago medabu na aqa ñam soqtoqnqom.

16 O ijo was, niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole bole enjroqniy. Naŋgi iŋgi qudei qa truquoqnibqa niŋgi na aqaryainjroqniy. Niŋgi kumbra di urataib. Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi Qotei atraiyobuloqnqab. Yim Qotei a nuŋgo kumbra deqa tulaŋ arearetoqnqas.

Yesus Kristus a gago are miligiq di waueqnu

17 Nuŋgo Kristen gate naŋgi na nuŋgo qunuŋ taqateqnub. Mondoŋ naŋgi naŋgo wau deqa Qotei minjqab. Deqa niŋgi naŋgo medabu geregere dauryoqnsib naŋgo sorgomq di soqniy. Niŋgi degyqab di naŋgi are gulbe na niŋgi taqatŋgwasai. Naŋgi arebolebole na niŋgi taqatŋgwab. Osib naŋgi are gulbe saiqoji sosib niŋgi geregere aqaryaiŋgoqnqab.

18 Niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy. Iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum. Iga gaigai kumbra bole dauryqajqa are qaleqnum.

19 Deqa ijo areqalo agiende. Niŋgi e qa Qotei pailyibqa a na gam waqtetbimqa e nuŋgoq urur boqujatqai.

20 Gago Tamo Koba Yesus a kaja naŋgo Mandor siŋgila ti unu qaji. Aqa kaja naŋgi agi iga. Aqa leŋ aiyej dena a na Qotei aqa anjam bunuj gaigai sqas qaji di siŋgilatej. Qotei a are lawo qa utru. A na Yesus olo subq na tigeltej.

21 Qotei qujai dena niŋgi aqaryaiŋgimqa niŋgi aqa areqalo geregere dauryosib kumbra bole yoqniy. A gago are miligi gereiyetgimqa iga Yesus Kristus aqa wau na kumbra kalil a tulaŋ arearteqnu qaji di yoqnqom. Iga kalil bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Anjam getento

22 O ijo was, e na niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa anjam truquyala endi neŋgreŋyonum. Deqa niŋgi ijo anjam endi geregere qusib dauryoqniy.

23 E niŋgi endegsi merŋgwai. Gago was Timoti a tonto talq dena uratonab oqedej. Deqa a urur ijoq bqas di aqo aiyel ombla na nuŋgoq bosim nuŋgwom.

24 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen gate kalil naŋgi ti Qotei aqa
tamo uŋgasari kalil naŋgi ti minjriy. Itali tamo qudei bosib endia unub
qaji naŋgi na dego niŋgi kaiyeiŋgonub.
25 Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

JEMS

1 E Jems. E Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgo wau
tamo. Israel naŋgo moma utru 12 naŋgo leŋ agi niŋgi. O was niŋgi kalil
kaiye. E na anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi nuŋgo
segi segi qure utru uratosib jaraiyosib sawa sawa kalil keretosib di unub.

Iga gulbe qoboiyeqnum dena iga siŋgila eqnum

2 O ijo was, gulbe utru segi segi gargekoba nuŋgoq boqnimqa niŋgi
gulbe deqa tulaŋ areboleboleiŋgim soqniy.

3 Gulbe deqaji nuŋgoq boqnimqa niŋgi nuŋgo areqalo Yesus qa bole
siŋgilatqab kiyo sai kiyo di Qotei a geregere unqas. Niŋgi qalie, gulbe dena
niŋgi siŋgilatŋgeqnaqa niŋgi gulbe qoboiyeqnub.

4 Deqa niŋgi bati gaigai siŋgila na tigeloqnsib gulbe qoboiyoqniy. Niŋgi
degyqab di niŋgi Qotei aqa kumbra bei qa truquoqnqasai. Niŋgi tulaŋ
kere na sqab.

Tamo bei a powo qa truquosimqa a Qotei pailyim Qotei na powo yqas

5 Ariya tamo bei a powo qa truquosimqa a Qotei pailyem. Yimqa Qotei
na a powo yqas. Niŋgi qalie, Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgi iŋgi bole
bole enjreqnu. Naŋgi Qotei pailyeqnab a naŋgi qa olo ŋiriŋosaieqnu.

6 Ariya tamo bei a Qotei pailyqa osimqa a are gulbeiyaiq. Osim
endegsi maraiq, “Qotei na iŋgi bole ebqas kiyo sai kiyo?” A degsi maraiq.
A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosim pailyem. Jagwa tigelosiq yuwal
korkortoqnsiqa oqe aiyeqnu dego kere tamo are gulbeiyeqnu qaji a
bati bei Qotei qa aqa areqalo siŋgilatoqnsiqa olo bati bei aqa areqalo
siŋgilatosaieqnu.

7 Tamo Koba a na tamo deqaji naŋgi iŋgi bei enjrqasai. Deqa tamo
deqaji naŋgi endegsib are qalaib, “Iga iŋgi bole bole oqnqom.” Di sai.

8 Naŋgi areqalo aiye aiyeltoqnsib kumbra laŋa laŋa yeqnub deqa Qotei
na naŋgi iŋgi bei enjrqasai.

Jems a ñoro tamo ti tamo iŋgi saiqoji naŋgi ti anjam minjrej

9 Kristen was bei a ñam saiqoji soqnimqa a areboleboleiyem. Di
kiyaqa? A Qotei aqa ŋamgalaq di ñam koba ti unu deqa.

10 Tamo bei ñoro koba ti unu qaji a dego areboleboleiyem. Di kiyaqa?
A Qotei aqa ŋamgalaq di ñam saiqoji unu deqa. Tamo naŋgi ñoro
koba koroiyqajqa arearetnjreqnu qaji naŋgi balamtamo aqa so bulosib
sokiñalayosib moreŋqab.

11 Iga qalie, seŋ oqsim kaŋkaŋamqa balamtamo aqa so laosim moiyim
aqa wala bole di koboqas. Dego kere tamo naŋgi ñoro koba ti unub qaji
naŋgi wau bei bei yoqnsib bati qujai qa urur moreŋosib koboqab.

Qotei na iga are qametgosaieqnu

12 Tamo uŋgasari gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelejunub qaji naŋgi
areboleboleinjreme. Mondoŋ Qotei a naŋgi qa tulaŋ arearetim awai
boledamu enjrim naŋgi ŋambile gaigai sqab. Qotei a marej, “E na tamo
kalil e qalaqalaibeqnub qaji naŋgi awai bole enjrqai.” Qotei a degsi
marej. 13 Deqa tamo bei a une atqajqa are prugyimqa a endegsi maraiq,
“Qotei na are qametbqoqa e une atqajqa are prugbeqnu.” A degsi

maraiq. Iga na Qotei aqa are qametim a une yqa keresai dego kere Qotei na iga une atqajqa are qametgosaieqnu.

14 Gago segi segi are miligi tigeloqnsiqa iga titgeqnu. Gam dena gago segi areqalo uge na iga uneq breigwa oqnsiqa walawalaigoqnsiqa gisaŋgeqnu.

15 Gago are miligi tigeleqnu di unja a gumaŋeqnu dego kere. Bunuqna unja a aŋgroteqnu dego kere gago are miligi tigeloqnsiqa une babteqnu. Yeqnaqa gago une di tulaŋ kobaeqnaqa iga moiyo gam tureqnum.

16 O ijo was bole, une aqa kumbra dena niŋgi gisaŋgaim deqa niŋgi une kalil uratiy.

17 Iŋgi bole bole kalil Qotei na iga egeqnu qaji di laŋ goge na branteqnaq iga laŋa eleŋeqnum. Abu Qotei suwaŋoq di unu qaji a na iŋgi di qariŋyeqnaqa gagoq beqnu. Qotei a kumbra bubulyosaieqnu. A seŋ qunuŋ bul sai. Seŋ qunuŋ a olekobaoqnsiqa olo truqueqnu Qotei a degyosaieqnu.

18 A aqa segi areqalo dauryosiq iga gereigej deqa a gago Abu. A aqa anjam bole na iga gereigej deqa iga iŋgi meli bunuj bulosim iŋgi iŋgi kalil a nami gereinjrej qaji di tulaŋ buŋnjrejunum.

Iga Qotei aqa anjam laŋa quqwasai

19 O ijo was bole, niŋgi endegsi poiŋgem. Niŋgi anjam bei marqa osibqa urur medabu waqtaib. Mati didaboqniy. Urur minjiŋ oqaiq.

20 Tamo naŋgi urur minjiŋ oqetnjreqnu qaji naŋgi Qotei aqa kumbra bole dauryqa keresai.

21 Deqa niŋgi kumbra uge uge jigat kalil taqal waiyoqniy. Osib nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei aqa anjam a na nami nuŋgo are miligiq di atej qaji di niŋgi ojesoqniy. Ojesqab di Qotei a nuŋgo qunuŋ oqas.

22 Ariya niŋgi Qotei aqa anjam di bole dauryoqniy. Laŋa qusib olo urataib. Niŋgi laŋa quqwab di niŋgi nuŋgo segi jejamu gisaŋyqab.

23 Tamo bei a Qotei aqa anjam laŋa quoqnsiq olo dauryqa urateqnu di a tamo ya jeqiloq di aqa ulatamu uneqnu dego bul.

24 A ya jeqiloq di aqa ulatamu unsim olo puluosim giloqnsim aqa ulatamu unqo qaji di a olo are walyqas.

25 Qotei aqa dal anjam bunuj unu. Dal anjam di bole tiŋtiŋ. Qotei a gago une aqa siŋgila kobotetgwa osiqa dal anjam di iga egej. Deqa gago une na iga olo ojqa keresai. Tamo naŋgi dal anjam di geregere peleiyoqnsib dauryoqnqab di Qotei a naŋgo wau kalil boletoqnqas. Ariya tamo naŋgi dal anjam di laŋa qusib olo are walnjrqas di Qotei a naŋgo wau bei boletqasai.

26 Tamo bei a endegsi are qalqas, “E gaigai Qotei qa loueqnum. Deqa e Kristen tamo bole.” Ariya tamo di a aqa segi medabu geregere taqatqasai di a na aqa segi jejamu gisaŋyqas. Deqa a Qotei qa loueqnu di a laŋa loueqnu.

27 Iga Kristen tamo uŋgasari unum deqa iga kumbra bole endeqaji yoqnqom. Iga na aŋgro mandum naŋgi ti unja qobul naŋgi ti geregereinjroqnsim naŋgo gulbe kalil qoboiyetnjrqom. Osim iga gago segi walwel taqatosim mandam endeqa kumbra jigat kalil uratekritqom. Iga kumbra deqaji yoqnqom di iga Qotei aqa ŋamgalaq di Kristen tamo bole une saiqoji sqom.

2

Niŋgi na tamo kalil naŋgi turtnjrsib kumbra qujai enjroqniy

1 O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus a rianŋ koba ti unu.
Niŋgi a qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa e niŋgi endegsi merŋgwai.
Niŋgi na tamo ñam ti naŋgi areinjroqnsib olo tamo ñam saiqoji naŋgi
qoreinjroqnaib.
2-3 Nuŋgo kumbra agiende. Ñoro tamo bei a gara boledamu na
walaosim baŋriŋ gol na gereiyo qaji di jigsim nuŋgo Qotei tal miligiq
gilqas di niŋgi aqa ñam soqtqab. Osib a geregereiyosib minjibqa awo
jaram boleq di awoqas. Ariya tamo bei iŋgi iŋgi saiqoji a gara jigat braŋo
jigsimqa Qotei tal miligiq gilqas di niŋgi aqa ñam aguq atsib minjqab, "Ni
qalaq di tigelesoqne" o "Ni mandamq di awo."
4 O ijo was, niŋgi kumbra degyeqnub di niŋgi areqalo uge ti sosib tamo
naŋgi laŋa peginjreqnub.
5 O ijo was bole, niŋgi quiy. Tamo uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi Qotei
na giltnjrej deqa naŋgi torei a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub. Agi Qotei
a nami endegsi marej, "Tamo uŋgasari e qalaqalaibeqnub qaji naŋgi di e
na taqatnjrsiy naŋgo Mandor Koba sqai."
6 O ijo was, niŋgi kiyaqa tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgo ñam aguq ateqnub?
Niŋgi are qaliy. Yai naŋgi na niŋgi ugeugeiŋgoqnsib nuŋgo jejamuq di une
eŋgoqnsib niŋgi joqoqnsib anjam pegiyo talq di tigeltŋgeqnub? Ñoro tamo
naŋgi na niŋgi degŋgeqnub.
7 Tamo naŋgi dena Yesus aqa ñam boledamu misiliŋyeqnub. Ñam di agi
Qotei a nuŋgoq di atej unu.
8 Mandor Koba Qotei aqa dal anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
"Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere tamo uŋgasari naŋgi degsim
gereinjroqnime." O ijo was, niŋgi dal anjam di dauryosib keretqab di
niŋgi kumbra bolequja yqab.
9 Ariya niŋgi na tamo qudei naŋgi areinjroqnsib olo tamo qudei naŋgi
qoreinjreqnub di niŋgi une ateqnub. Deqa niŋgi dal anjam gotraŋyo qaji
tamo brantonub.
10 Tamo bei a dal anjam mutu kalil dauryekritosim ariya qujai bole
qujai grotqas di a dal anjam mutu kalil grotekritqo. Deqa aqa jejamuq
di gulbe sqas.
11 Iga qalie, Qotei a nami dal anjam endegsi marej, "Ni tamo bei aqa
uŋa jejamu ojetaim." Osiqa dego marej, "Ni tamo bei qalsim moiyotaim."
Bole, ni tamo bei aqa uŋa jejamu ojetosaieqnum. Ariya ni tamo bei
qalsim moiyotqam di ni dal anjam gotraŋyo qaji tamo brantqam.
12 Qotei a gago une aqa siŋgila kobotetgwa osiqa dal anjam bunuj egej.
Deqa gago une na iga olo ojqa keresai. O ijo was niŋgi quiy. Qotei a dal
anjam deqa are qalsim iga pegigwas. Deqa niŋgi nuŋgo anjam maro ti
nuŋgo kumbra ti kalil geregere taqatoqniy.
13 Niŋgi tamo naŋgi qa dulqasai di une pegiyo bati qa Qotei a kamba
dego niŋgi qa dulqasai. Ariya niŋgi tamo naŋgi qa duloqnqab di une
pegiyo bati qa niŋgi une saiqoji sqab.

*Tamo a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatqas di
a kumbra bole babtoqnqas*

14 O ijo was niŋgi quiy. Tamo bei a mareqnu, “E Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum.” A degsi maroqnsiq ariya a kumbra bole bei yala babtosaieqnu. Laŋa medabu na anjam mareqnu. Deqa tamo di Qotei na oqasai.

15-16 Kristen was bei a gara saiqoji kiyo iŋgi saiqoji kiyo soqnimqa nuŋgo ambleq di tamo bei na minjqas, “Ni lawo na gilsim gara bei osim jigsim iŋgi uysim menetmim soqne.” A anjam segi laŋa minjqo deqa anjam dena kiyersim a aqaryaiyqas? Keresai.

17 Dego kere iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatosim ariya iga kumbra bole bei babtosaieqnum di iga laŋa gago areqalo Yesus qa siŋgilateqnum. Deqa iga tamo moisiq aqa jejamu laŋa unu dego bul sqom.

18 Tamo bei a endegsi marqas, “E Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum.” Degsi marimqa e na kamba minjqai, “O was, ni kumbra bole bei babtosaieqnum. Deqa e kiyersiy qalieqai, ni bole Yesus qa ino areqalo siŋgilateqnum? E qalieqa keresai. Ariya e Yesus qa ijo areqalo siŋgilatosiy kumbra bole dego turtosiy yoqnqai di ni e nubsim merbqam, ‘Bole, ni ino areqalo Yesus qa bole siŋgilateqnum.’

19 Ni mareqnum, ‘Bole, Qotei a segi qujai unu.’ Ni kere mareqnum. Mondor uge naŋgi dego degsib maroqnsib Qotei ulaiyeqnub.

20 Ni nanari tamo. Ni mareqnum, ‘E Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum.’ Ni degsi maroqnsim ariya ni olo kumbra bole bei babtosaieqnum. Deqa ni laŋa medabu na mareqnum. Ni ijo anjam endi poimqa are soqnim poimeme.”

21 O ijo was niŋgi quiy. Nami gago moma utru Abraham a na aqa aŋgro qujai Aisak osiq Qotei atraiyqa marsiq atra bijalq di atej. Atnaqa Qotei a Abraham aqa kumbra di unsiqa minjej, “Ni degyonum deqa ni ijo ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unum.”

22 Niŋgi are qaliy. Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq kumbra bole dego turtosiq yej. Aqa areqalo Qotei qa siŋgilatej qaji de ti aqa kumbra bole ti aiyeltosiq dauryej. Deqa iga endegsi marqom, Abraham aqa kumbra bole dena aqa areqalo Qotei qa siŋgilatej qaji di taqyosiq tulaŋ keretej.

23 Deqa Qotei aqa anjam bei nami neŋgreŋyeb qaji aqa damu brantej. Anjam agiende, “Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei na minjej, ‘Ni ijo ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unum.’ ” Osiqa Abraham minjej, “Ni ijo was bole.”

24 Deqa ijo was niŋgi qalie, tamo naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib ariya naŋgi olo kumbra bole bei babtqasai di naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai. Tamo naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib kumbra bole dego turtosib yeqnub qaji naŋgi segi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub.

25 Niŋgi sambala uŋa Rahap a qa dego are qaliy. Rahap aqa kumbra bole agiende. Josua a tamo aiyel naŋgi qariŋnjrnaqa Jeriko qureq gilnabqa qure deqaji naŋgi na tamo aiyel naŋgi di ñumqa laqnab Rahap a naŋgi aiyel ulitnjrej. Osiqa gam bei osornjrnaqa naŋgi jeu tamo naŋgi alelnjrsibqa jaraiyeb. Rahap a kumbra bole di yej deqa a Qotei aqa ŋamgalaq di uŋa bole une saiqoji soqnej.

26 Iga qalie, tamo a me mondor ti sqasai di a moiqas. Dego kere tamo bei a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosim ariya a olo kumbra bole babtqasai di a tamo moisiq aqa jejamu laŋa unu dego bul sqas.

3

Iga gago segi medabu geregere taqatqom

1 O ijo was kalil, tamo quja quja segi Qotei aqa anjam palontoqnebe. Tamo gargekoba naŋgi anjam palontoqnaib. Niŋgi qalie, mondoŋ une pegiyo batiamqa Qotei na anjam palonto tamo naŋgo wau qa geregere peginjrqas.

2 Bati gaigai iga kumbra gro groyeqnum. Ariya iga gago anjam maro qa grotqasai di iga tamo bolequja sqom. Sosimqa gago baŋ ti siŋga ti jejamu ti kalil geregere taqatqom.

3 Iga hos naŋgo medabuq di sil atoqnsim naŋgi titnjreqnam naŋgi iga daurgeqnub. Iga naŋgo medabu segi ojeqnam naŋgo jejamu dego iga daurgeqnu.

4 Niŋgi qobuŋ uniy. Qobuŋ a tulaŋ kobaquja. Aqa kuñi tulaŋ kiñala. Ariya jagwa koba tigelosiq qobuŋ tutqa laqnaqa qobuŋ aqa abu na kuñi ojoqnsiq tingiteqnaq qobuŋ a dauryoqnsiq gileqnu.

5 Dego kere gago medabu kiñala. Ariya a diq koba yeqnu. Iga gago medabu waqtoqnsim gago segi ñam soqtoqnsim diqoqnsim anjam mareqnum.

Iga qalie, ŋamyuwo yusiq tulaŋ kobaqujaoqnsiq ŋamtaŋ kalil yueleŋeqnu.

6 Gago medabu a ŋamyuwo bul. Iga gago medabu waqtoqnsim dena iga kumbra uge uge yoqnsim gago jejamu kalil tulaŋ jigateqnum. Mondoŋ tamo naŋgi ŋamyuwoq aisib padalqab dego kere gago medabu na gago so tulaŋ ugeugeiyeqnu.

7 Niŋgi wagme naŋgi qa are qaliy. Wagme ti qebari ti qe ti kalil iga na taqatnjreqnum.

8 Ariya iga gago medabu taqatqa keresai. Iga gago medabu na gaigai anjam uge uge mareleŋeqnum. Amal uge na tamo naŋgi uñinjroqnsib moiyotnjreqnub dego kere gago medabu na iga kumbra uge ugeq breigeqnu.

9 Gago kumbra agiende. Iga gago medabu waqtoqnsim gago Tamo Koba Abu Qotei aqa ñam soqtoqnsim olo puluoqnsim medabu qujai dena tamo uŋgasari naŋgi misiliŋnjreqnum. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na gereinjrsiqa aqa segi so boleq di atej.

10 Iga kumbra uge deqaji yeqnum. Agi iga gago medabu waqtoqnsim Qotei aqa ñam soqtoqnsim olo medabu qujai dena anjam uge uge mareleŋeqnum. O ijo was, gago kumbra di ugedamu.

11 Ya jumbum qujaiq na ya bole ti ya uge ti brantqa keresai.

12 Qura na oliv aqa gei oqa kere e? Wain sil na qura aqa gei oqa kere e? Yuwal a ya bole bulyqa kere e? Sai.

Tamo powo bole ti unub qaji naŋgi kumbra bole bole yoqnebe

13 Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi qalie ti powo ti unub kiyo? Sqab di naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib kumbra bole bole yoqnebe. Yim tamo uŋgasari naŋgi naŋgo kumbra di unoqnsib maroqnqab, “Naŋgi tamo bole.”

14 Ariya niŋgi olo nuŋgo segi jejamu qa are qaloqnsib laŋa are ugeiŋgoqnim diqoqnaib. Niŋgi degyqab di niŋgi gisaŋ kumbra dauryosib Qotei aqa anjam bole ugetqab.

15 Osib niŋgi powo uge ti sqab. Powo deqaji laŋ goge na bosai. Di
mandam qaji powo. Di gago areqalo namij aqa powo. Powo di Satan
aqaq na beqnu.
16 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari naŋgi naŋgo segi jejamu qa are qaloqnsib
laŋa are ugeinjroqnim diqoqnqab di naŋgi so tulaŋ ugeq di sosib kumbra
uge uge yoqnqab.
17 Ariya tamo uŋgasari laŋ goge na powo eqnub qaji naŋgi kumbra
tulaŋ bolequja yeqnub. Naŋgi kumbra jigat dauryosaieqnub. Naŋgi
lawo na sosib tamo naŋgi jiŋga na gereinjroqnsib naŋgi qa duloqnsib
kumbra bole bole osornjreqnub. Naŋgi na tamo kalil naŋgi turtnjroqnsib
kumbra qujai enjreqnub. Naŋgi laŋa babaŋ na Qotei aqa kumbra
dauryosaieqnub. Naŋgi bole dauryeqnub.
18 Tamo deqaji naŋgi lawo na sosib are qujaitoqnsib jeu turyoqnsib
kumbra bole tiŋtiŋ babteqnub. Iŋgi meli branteqnu dego kere.

4

Tamo bei na mandam qaji kumbra qalaqalaiyqas di a olo Qotei jeutqas

1 O ijo was, niŋgi qudei nuŋgo segi jejamu qa areboleboleiŋgeqnaqa
kumbra uge uge yqajqa are prugŋgeqnu. Utru deqa niŋgi qotoqnsib
ŋiriŋkobaeqnub. Kumbra di nuŋgo jejamu miligiq di siŋgila na waueqnu.
2 Niŋgi iŋgi iŋgi koba oqajqa tulaŋ areareteŋgeqnaqa mamaulŋgeqnu.
Ariya niŋgi iŋgi iŋgi di osaieqnub deqa niŋgi qoto tigeltoqnsib tamo
ñumeqnub. Niŋgi iŋgi iŋgi di osaieqnub di aqa utru agiende. Niŋgi Qotei
pailyosaieqnub deqa.
3 Niŋgi qudei iŋgi iŋgi qa Qotei pailyoqnsib ariya niŋgi iŋgi iŋgi di
osaieqnub. Di kiyaqa? Niŋgi nuŋgo segi jejamu qa areboleboleiŋgwajqa
maroqnsib areqalo uge na pailyeqnub deqa.
4 Uŋa bei na aqa gumbuluŋ uratosiq olo tamo bei ombla sambala
kumbra yeqnub dego kere niŋgi Qotei uratoqnsib kumbra uge uge
yeqnub. Niŋgi quiy. Tamo bei na mandam qaji kumbra qalaqalaiyqas
di a olo Qotei jeutqas. Niŋgi di qaliesai kiyo? Od, tamo bei na mandam
qaji kumbra qalaqalaiyqa are qalqas di a Qotei jeutqas.
5 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Qotei na
aqa Mondor gago are miligiq di atej unu. Mondor di a iga qa tulaŋ
areareteqnu.” O ijo was, niŋgi anjam di laŋa sa anjam edegaib.
6 Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu. Deqa aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo uŋgasari naŋgo segi ñam soqteqnub qaji
naŋgi Qotei na olo jeutnjreqnu. Ariya tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq
ateqnub qaji naŋgi qa Qotei a olo are boleiyeqnu.”
7 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei aqa sorgomq
di soqniy. Sosibqa Satan gotraŋyoqniy. Yimqa Satan na niŋgi uratŋgosim
ulaŋqas.
8 Niŋgi Qotei jojomyoqnibqa a kamba dego niŋgi jojomŋgoqnqas. O une
tamo, niŋgi quiy. Tamo naŋgi naŋgo baŋ yansoqnsib jiga koboteqnub
dego kere niŋgi nuŋgo are miligi gereiyoqnsib bulyoqniy. Niŋgi areqalo
aiye aiyelteqnub qaji olo nuŋgo are miligiq dena jiga kalil taqal atoqniy.
9 Niŋgi nuŋgo une qa are gulbeiŋgoqnim akamugetoqniy. Od, niŋgi
nuŋgo kiki uratoqnsib olo akamoqniy. Osib nuŋgo arebolebole kobotosib olo are gulbeiŋgoqneme.

10 Niŋgi Tamo Koba aqa ŋamgalaq di nuŋgo segi ñam aguq atoqniy. Niŋgi
degyqab di a na nuŋgo ñam olo soqtetŋgwas.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi uge qa minjraib

11 O ijo was, niŋgi segi segi qa anjam uge maroqnaib. Tamo bei na aqa
Kristen was qudei naŋgi anjam uge minjrqas kiyo naŋgo une qa naŋgi
peginjrqas kiyo di a dal anjam dego uge qa marsiq pegiyqo. Niŋgi dal
anjam pegiyeqnub di niŋgi dal anjam dauryqa urateqnub.

12 Qotei a segi na dal anjam babtej deqa a na qujai iga pegigwa kere.
A na qujai tamo uŋgasari naŋgi eleŋqa kere. A na qujai naŋgi padaltnjrqa
kere. Niŋgi tamo kiyero deqa niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnub?
Di kumbra uge.

Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnaib

13 Niŋgi qudei endegsib mareqnub, “Bini kiyo nebe kiyo iga qure beiq
gilsim dia wausau qujai sosim silali qa wauosim olo bqom.”

14 Niŋgi degsib mareqnub. Ariya nebe kumbra kiye nuŋgoq di brantqas
di niŋgi qalieqa keresai. Niŋgi ŋam qurem bul sokiñalayosib koboqab.

15 Deqa niŋgi endegsib maroqniy, “Tamo Koba a marimqa iga kumbra
kiye yqa are qalsim yqom.”

16 Kiyaqa niŋgi qudei olo nuŋgo segi ñam soqtoqnsib diqoqnsib
laqnub? Nuŋgo kumbra di uge.

17 Ni geregere are qale. Ni kumbra bole qa qalieosim ariya ni dauryqa-
sai di ni une yonum.

5

Tamo naŋgi ñoro koba ti unub qaji naŋgi awai ugedamu oqab

1 O ñoro tamo niŋgi quiy. Bunuqna gulbe kokba nuŋgoq boqnqas. Niŋgi
deqa pailoqnsib akamugetoqniy.

2 Nuŋgo ñoro ti wala ti kalil ugeeleŋqo. Sisimbiŋ na nuŋgo gara kalil
dego ugeugeiyqo.

3 Nuŋgo gol ti silva ti di baisuwi na ugetqo. Deqa mondoŋ baisuwi
dena nuŋgo une boleq atsim ŋamyuwo bulosim nuŋgo jejamu koitosim
ugeugeiyqas. Niŋgi ñoro koba koroiyeb deqa diŋo bati qa niŋgi awai
ugedamu oqab.

4 Niŋgi quiy. Nuŋgo wau tamo naŋgi nuŋgo iŋgi meli gentoqnsib nuŋgo
baŋq di ateqnab niŋgi na kamba olo naŋgi gisaŋnjroqnsib awai oto nuŋgo
segi qa getentoqnsib oto segi naŋgi enjreqnub. Deqa naŋgi maoqnsib
endegsib Qotei pailyeqnub, “O Tamo Koba, naŋgi iga kumbra uge degsib
egeqnub.” Yeqnaqa Qotei siŋgila koba ti unu qaji a naŋgo pailyo di
queqnu. Deqa mondoŋ a na niŋgi awai uge eŋgwas.

5 O ñoro tamo, niŋgi gara bole bole jugoqnsib nuŋgo segi jejamu qa
areboleboleiŋgeqnaqa iŋgi koba uyeqnub. Deqa mondoŋ Qotei na niŋgi
luŋgwas. Kaja naŋgo jejamu diq diqeqnaq naŋgo mandor naŋgi na
ñumeqnub dego kere Qotei na niŋgi luŋgwas.

6 Nuŋgo kumbra uge bei agiende. Niŋgi na kumbra bole yo qaji tamo
naŋgo jejamuq di une qametnjroqnsib ñumeqnub. Ariya naŋgi na kamba
olo niŋgi gotraŋgosaieqnub.

Niŋgi gulbe qoboiyoqnsib Tamo Koba a olo bqajqa tariŋoqniy

7 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo are miligi siŋgilatoqnsib gulbe qoboiyoqnsib
Tamo Koba a olo bqajqa tariŋoqniy. Niŋgi asgiŋgaiq. Niŋgi wau lanja

naŋgi bul soqniy. Niŋgi qalie, wau lanja naŋgi asginjrosaieqnu. Naŋgi iŋgi yagoqnsib awa qa tariŋeqnub. Awa beqnaqa iŋgi melieqnaqa naŋgi iŋgi meli di oqnsib uyeqnub.

8 Dego kere niŋgi nuŋgo are miligi siŋgilatoqnsib gulbe qoboiyoqnsib tariŋoqniy. Tamo Koba a bqajqa bati jojomqo deqa niŋgi degyoqniy.

9 O ijo was, niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi qa ŋiriŋoqnsib yomuoqnaib. Qotei a nuŋgo une di unsim niŋgi pegiŋgo uge. Niŋgi quiy. Une Pegiyo Tamo agi bqa jojomqo. A siraŋmeq di tigelejunu.

10 O ijo was, niŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi qa are qaliy. Naŋgi nami Tamo Koba aqa ñam na anjam palontoqneb deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi ugeugeinjroqneb. Ariya naŋgi Qotei aqa anjam marqa ulaosaioqneb. Naŋgi naŋgo are miligi siŋgilatoqnsib jaqatiŋ oqnsib gulbe di qoboiyoqneb.

11 Niŋgi quiy. Iga endegsi mareqnum, “Tamo uŋgasari gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelejunub qaji naŋgi Qotei na taqatnjreqnu. Deqa naŋgi areboleboleinjreqnu.” Niŋgi Jop aqa kumbra qa nami queb. Jop a siŋgila na tigelosiqa gulbe kobaquja qoboiyesoqnej. Niŋgi qalie, bunuqna Tamo Koba a na Jop olo boletej. Od, iga qalieonum, Tamo Koba a gaigai iga qa duloqnsiqa iga qa are boleiyeqnu.

Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib

12 O ijo was kalil, e anjam kobaquja bei unu. Anjam agiende. Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib. Niŋgi laŋ qure aqa ñam na anjam siŋgilataib. Niŋgi mandam aqa ñam na anjam siŋgilataib. Niŋgi od qa segi mariy. Niŋgi said qa segi mariy. Niŋgi degyqab di Qotei na niŋgi awai uge bei eŋgwasai.

Tamo naŋgi kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgo pailyo siŋgila koba

13 Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi jaqatiŋ eqnub kiyo? Degamqa niŋgi na minjribqa naŋgi naŋgo jaqatiŋ deqa Qotei pailyoqnebe. Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi areboleboleinjreqnu kiyo? Degamqa niŋgi na minjribqa naŋgi Qotei qa louoqnsib aqa ñam soqtoqnebe.

14 Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi mainjreqnu kiyo? Degamqa niŋgi na minjribqa naŋgi Kristen gate naŋgi metnjrib bosib Tamo Koba aqa ñam na naŋgo gateq di baŋ atetnjrsib goreŋ bilentosib naŋgi qa pailyebe.

15 Naŋgi Tamo Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilatosib pailyqab di a na tamo mainjro qaji naŋgi olo tigeltnjrqas. Osim naŋgi une yoqneb degamqa a na naŋgo une kalil dego kobotetnjrqas.

16 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo segi segi une palontoqnsib Kristen was naŋgi ubtosib minjroqniy. Osib niŋgi segi segi qa Qotei pailyoqniy. Yim a na niŋgi boletŋgwas. Tamo naŋgi kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgo pailyo di siŋgila koba. Deqa naŋgi pailyeqnab Qotei a quoqnsiqa naŋgo anjam dauryeqnu.

17 Niŋgi Elaija qa are qaliy. A iga bul mandam tamo. Ariya a endegsi pailyoqnej, “O Qotei, ni na laŋ getentimqa awa bqasai.” A degsi pailyeqnaqa Qotei na laŋ getentonaqa awa bosai. Degsi sonaq wausau qalub bei oto koboej.

18 Onaqa Elaija a olo pailyonaqa laŋ waqonaqa awa bej. Bosiq iŋgi iŋgi kalil melieleŋej.

Kristen was bei a gam bole uratqas di iga na aqaryaiyimqa a olo Qotei aqa areq bqas

19 O ijo was niŋgi quiy. Kristen was bei a Qotei aqa anjam bole dauryqa uratimqa tamo bei na a olo are bulyetqas di tamo dena aqa was kumbra bolequja yqo.

20 Niŋgi endegsib qalieoiy. Kristen was bei a une ti soqnim tamo bei na aqaryaiyimqa a gam uge di uratqas di tamo dena aqa was aqa qunuŋ moiyo sawaq dena oqo. Deqa was di a moiqasai. Qotei na aqa une gargekoba kobotetqas.

1 PITA

1 E Pita. Yesus Kristus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Niŋgi nuŋgo segi segi qure utru uratosib jaraiyosib sawa sawa kalil keretosib di unub. Niŋgi Pontus sawa ti Galesia sawa ti Kapadosia sawa ti Esia sawa ti Bitinia sawa ti di unub. E anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
2 Tulaŋ nami Abu Qotei a niŋgi qa qalieosiq giltŋgej. A degyej. Di kiyaqa? Aqa Mondor na niŋgi aqa segi kumbra boleq di atimqa niŋgi Yesus Kristus aqa anjam dauryqajqa deqa. Yim aqa leŋ aiyej qaji dena niŋgi yansŋgwajqa deqa. O ijo was, Qotei a niŋgi qa are tulaŋ boleiyimqa niŋgi geregere lawo na soqniy.

Qotei a ŋambile boledamu laŋ goge dia iga gereiyetgej unu

3 Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam soqtoqnqom. Qotei a iga qa tulaŋ dulosiqa ŋambile bunuj egej. A na Yesus Kristus subq na tigeltej gam dena iga ŋambile bunuj egej. Ŋambile bunuj dena iga siŋgilatgeqnu deqa iga iŋgi bole bole Qotei na mondoŋ egwas qaji deqa tariŋoqnsim unum.
4 Iŋgi bole bole di ugeqa keresai. A koboqa keresai dego. Qotei na laŋ goge dia niŋgi gereiyetŋgej unu.
5 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa Qotei aqa siŋgila kobaquja na niŋgi taqatŋgejunu. Deqa diŋo batiamqa Qotei na niŋgi torei eleŋqas. Kumbra di brantim niŋgi unqab.
6 Qotei na niŋgi degsim eleŋqas deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgeqnu. Gulbe utru segi segi na niŋgi jaqatiŋ eŋgeqnu di uŋgum. Sokiñala gulbe di olo koboqas.
7 Gulbe deqaji nuŋgoq boqnimqa niŋgi nuŋgo areqalo Yesus qa bole siŋgilatqab kiyo sai kiyo di Qotei a unqas. Yimqa mondoŋ diŋo batiamqa Yesus Kristus a brantosim a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyim niŋgi biŋiŋgosim ñam koba eŋgwas. Iga qalie, gol a iŋgi tulaŋ boledamu. Tamo naŋgi ŋamyuwo na gol koitoqnsib dena qalieeqnub, gol di bole kiyo sai kiyo. Dego kere nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di tulaŋ bolequja. Nuŋgo areqalo dena gol agi ugeosim koboqas qaji di tulaŋ buŋyejunu.
8 Nami niŋgi Yesus unosaioqneb. Bini dego niŋgi a unosaieqnub. Ariya niŋgi a tulaŋ qalaqalaiyoqnsib a qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib a qa tulaŋ areboleboleiŋgeqnu. Nuŋgo arebolebole dena mandam qaji arebolebole kalil tulaŋ buŋyejunu. Nuŋgo arebolebole di aqa utru iga na dauryosim ubtqa keresai.
9 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa Qotei na niŋgi eleŋqas.
10 Qotei na niŋgi eleŋqajqa anjam di aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami maroqneb. Naŋgo anjam di aqa utru naŋgi qalieqa osib deqa geregere ŋamoqnsib wauoqneb.
11 Kristus aqa Mondor a naŋgo are miligiq di sosiqa naŋgo medabuq na anjam endegsi babtosiq maroqnej, “Bunuqna Kristus a jaqatiŋ osim moisim olo subq na tigelosim laŋ qureq oqsim dia a ñam koba ti sqas.” Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi endegsib nenemoqneb, “Kristus a

bati gembu bqas? Kumbra kiye namoqna brantim Kristus a bunuqna bqas?"

12 Onaqa Qotei na kamba naŋgi endegsi minjrej, "Anjam niŋgi mareqnub qaji di aqa damu nuŋgo bati qa brantqasai. A bunuqna brantqas." O ijo was, Qotei na niŋgi eleŋqajqa anjam di aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami maroqneb. Onaqa bunuqna a na aqa Mondor Bole qariŋyonaqa laŋ goge na aisiq Qotei aqa anjam maro tamo naŋgi siŋgilatnjroqnej. Yeqnaqa naŋgi Kristus aqa anjam bole plaltoqnsib niŋgi merŋgoqneb. Anjam bole di aqa utru Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi geregere qalieqajqa are koba unu.

Qotei na iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa osiq metgej

13 Deqa niŋgi nuŋgo walwel geregere taqatqajqa are qaloqniy. Osib mondoŋ Yesus Kristus a olo laŋ qureq na brantosim niŋgi qa are boleiyqajqa deqa tariŋoqnsib soqniy.

14 Sosib niŋgi aŋgro du du bulosib Qotei aqa anjam geregere qusib dauryoqniy. Nami niŋgi Qotei qaliesai deqa niŋgi nuŋgo areqalo uge uge dauryoqneb. Ariya bini niŋgi kumbra di olo dauryaib. Uratiy.

15 Qotei a gaigai aqa segi kumbra boleq di sosiq dauryeqnu. Deqa niŋgi dego Qotei aqa kumbra boleq di sosib dauryoqniy. Utru deqa Qotei na niŋgi metŋgej.

16 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Niŋgi ijo kumbra boleq di sosib dauryoqniy. Di kiyaqa? E dego ijo segi kumbra boleq di sosim dauryeqnum."

Kristus aqa leŋ aiyej qaji dena Qotei na iga awaigej

17 Niŋgi Qotei endegsib meteqnub, "O gago Abu." Qotei aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub deqa a kumbra qujai na naŋgo une qa peginjreqnu. A naŋgo segi segi wau unoqnsiq dena naŋgi peginjreqnu. Deqa niŋgi endegsib maroqniy, "Mandam endia gago qure utru sosai." Degsib maroqnsib Qotei qa ulaoqnsib aqa sorgomq di geregere soqniy.

18 Niŋgi qalie, nami niŋgi nuŋgo moma naŋgo kumbra uge uge dauryoqnsib soqneb. Sonabqa Qotei na olo nuŋgo uneq na niŋgi awaiŋgej. Mandam qa ñoro ti gol ti silva ti koboqas qaji dena Qotei na niŋgi awaiŋgosai.

19 Kristus aqa leŋ aiyej qaji dena niŋgi awaiŋgej. Kristus aqa leŋ di tulaŋ bolequja. Kaja du du nami Qotei atraiyoqneb qaji naŋgo jejamuq di yu bei saiqoji. Dego kere Kristus aqa jejamuq di une bei saiqoji.

20 Tulaŋ nami Qotei a mandam atosaisosiqa a Kristus qa qalieosiq giltej. Ariya bini diŋo bati jojomqo deqa Qotei a niŋgi qa osiqa Kristus qariŋyonaq bej.

21 Bosiq niŋgi aqaryaiŋgej deqa niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib unub. Kristus agi moinaqa Qotei na olo subq na tigeltosiq metonaqa a laŋ qureq oqsiq dia ñam kobaquja ej. Utru deqa niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib a qa tariŋoqnsib unub.

Iga segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom

22 Niŋgi anjam bole dauryosib nuŋgo qunuŋ yansobuleb. Utru deqa niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi bole qalaqalainjreqnub. Ariya kumbra di niŋgi olo torei siŋgilatosib segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsib soqniy.

23 Niŋgi iŋgi meli bulosib ŋambile bunuj eb. Iŋgi meli ugeqas qaji dena niŋgi ŋambile osai. Iŋgi meli gaigai sqas qaji dena niŋgi ŋambile eb. Iŋgi meli di Qotei aqa anjam. Anjam di ŋambile ti. A gaigai sqas.
24 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo uŋgasari naŋgi mandamq endi bati olekoba sqasai. Ñiŋ a gaigai kaŋgraŋeqnaqa balamtamo aqa so a sokiñalayoqnsiq uloŋeqnu dego kere tamo uŋgasari naŋgi urur koboqab. Naŋgo ñam balamtamo aqa so bulosim uloŋqas.
25 Ariya Tamo Koba aqa anjam a bati gaigai sqas.” O ijo was, anjam bole di agi Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi palontoqnsib niŋgi merŋgoqneb.

2

Yesus a tal ai bul
1 Niŋgi ŋambile bunuj eb deqa niŋgi kumbra uge kalil uratiy. Gisaŋ anjam ti maqu kumbra ti are uge ti yomu anjam ti kalil di niŋgi torei uratekritiy.
2 Iga qalie, aŋgro mom naŋgi muŋgum qaq uyqajqa qarnjreqnu. Dego kere niŋgi muŋgum qaq bolequja Qotei aqaq na beqnu qaji di oqajqa are qaloqniy. Muŋgum qaq di Qotei aqa anjam. A jiga bei saiqoji. Muŋgum qaq dena nuŋgo qunuŋ aqaryaiyimqa niŋgi tulaŋ boleosib siŋgilaqab. Yim Qotei na niŋgi eleŋqas.
3 Tamo Koba a na niŋgi kumbra bole eŋgeqnu. Aqa kumbra di niŋgi uyo oneiyoqnsib mareqnub, “Bole.”
4 Tamo Koba a tal ai bul siŋgila na tigelejunu. Tal ai di ŋambile unu. Niŋgi tal ai deq boiy. Tal ai di tamo qudei na unsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Ariya Qotei na olo tal ai di giltosiqa marej, “Tal ai di tulaŋ bolequja.”
5 Niŋgi dego tal ai bul ŋambile unub. Qotei aqa Mondor na niŋgi aqa segi tal sqa marsiqa niŋgi gereiŋgeqnu. Deqa niŋgi Qotei aqa atra tamo bolequja sosib Yesus Kristus aqa ñam na nuŋgo segi jejamu Qotei atraiyoqnib a niŋgi qa tulaŋ arearetoqnqas.
6 Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Niŋgi quiy. E na tal ai qujai giltosim tal siŋgilatqajqa deqa tumaq di tigeltem unu. Tal ai di tulaŋ bolequja. A siŋgila koba. E na Saion manaq di tigeltem unu. Deqa tamo naŋgi tal ai di osib naŋgo areqaloq di siŋgilatqab di naŋgi jemainjrqasai.”
7 O ijo was, tal ai tuma qaji di agi Kristus. Niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi mareqnub, “Tal ai di tulaŋ bolequja.” Ariya tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi tal ai di uge qa mareqnub. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai di arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.”
8 Qotei aqa anjam bei dego nami endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo qudei naŋgi tal ai di quraqyoqnsib maŋgaleqnub.” O ijo was, tamo naŋgi di Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub. Utru deqa naŋgi tal ai di quraqyoqnsib maŋgaleqnub. Qotei a nami marej, “Naŋgi tulaŋ padalqab.”
9 Ariya Qotei na niŋgi giltŋgej deqa niŋgi aqa atra tamo sosib a ombla mandor kokba tigelonub. Tigelosib niŋgi aqa segi kumbra boleq di sosib

dauryeqnub. Niŋgi aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ unub. A na niŋgi giltŋgej deqa niŋgi aqa so bole kalil ubtekritoqnsib mare mare laqnub. Nami niŋgi ambruq di soqneb deqa Qotei na niŋgi metŋgonaqa niŋgi ambru uratosib suwaŋoq beleŋeb. Suwaŋo di tulaŋ bolequja.

10 Nami niŋgi tamo uŋgasari laŋaj soqneb. Ariya bini niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub. Nami Qotei a niŋgi qa are boleiyosaioqnej. Ariya bini a niŋgi qa are boleiyeqnu.

Iga Qotei aqa wau tamo bole sqom

11 O ijo was bole, niŋgi mandamq endi yauŋ tamo bulosib unub deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Nuŋgo areqalo namij ti nuŋgo qunuŋ ti ombla qoteqnub. Deqa niŋgi nuŋgo areqalo namij torei qoreiyiy.

12 Bini niŋgi sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di unub. Deqa niŋgi naŋgo ŋamgalaq di kumbra bole bole dauryoqniy. Dauryoqnib naŋgi nuŋgo kumbra di unoqnqab. Unoqnsib naŋgo yomu anjam niŋgi qa mareqnub qaji di naŋgi uratosib mondoŋ une pegiyo bati qa naŋgi Qotei aqa ñam soqtoqnqab.

13 O ijo was, niŋgi Tamo Koba a qa are qaloqnsib sawa taqato qaji tamo naŋgi ti mandor kokba ti naŋgo anjam dauryoqniy.

14 Osib tamo gate naŋgo anjam dego dauryoqniy. Tamo gate naŋgi di agi mandor kokba naŋgi na qariŋnjreqnab giloqnsib tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi kamba awai uge enjreqnub. Osib tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgo ñam soqtetnjreqnub.

15 Qotei aqa areqalo agiende. Niŋgi kumbra bole bole yoqnibqa nanari tamo agi niŋgi yomuiŋgeqnub qaji naŋgi nuŋgo kumbra di unsibqa naŋgo anjam uge di olo uratosib mequmesqab.

16 Bole, niŋgi tamo bei aqa sorgomq di sosai. Niŋgi deqa are qaloqnsib walweloqniy. Ariya niŋgi endegsib are qalaib, “Iga tamo bei aqa sorgomq di sosai deqa uŋgum, iga kumbra uge uge yoqnqom.” Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi Qotei aqa kaŋgal tamo bul unub deqa niŋgi aqa sorgomq di soqniy.

17 Niŋgi tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole bole osornjroqniy. Osib nuŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjroqniy. Niŋgi Qotei ulaiyoqniy. Niŋgi mandor kokba naŋgo ñam soqtetnjroqniy.

Iga Kristus aqa kumbra dauryoqnsim jaqatiŋ qoboiyoqnqom

18 O kaŋgal tamo, niŋgi nuŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq di sosibqa naŋgo anjam dauryoqniy. Wau qa gate bole naŋgo anjam segi dauryoqnaib. Wau qa gate uge naŋgo anjam dego dauryoqniy.

19 Niŋgi Qotei qa are qalsib wau bole yib nuŋgo wau qa gate naŋgi laŋa jaqatiŋ eŋgwab di uŋgum. Niŋgi jaqatiŋ di qoboiyoqniy. Yimqa Qotei a nuŋgo kumbra deqa tulaŋ areboleboleiyqas.

20 Ariya niŋgi wau uge yib nuŋgo wau qa gate naŋgi deqa luŋgib niŋgi jaqatiŋ qoboiyqab di Qotei a niŋgi awai bole eŋgwasai. Niŋgi wau bole yib nuŋgo wau qa gate naŋgi na luŋgib niŋgi jaqatiŋ qoboiyqab di Qotei a nuŋgo kumbra deqa tulaŋ areboleboleiyqas.

21 Kristus a dego niŋgi aqaryaiŋgwa osiqa jaqatiŋ qoboiyosiq moiyej. Aqa kumbra di a na niŋgi osorŋgej deqa niŋgi kamba aqa kumbra di dauryosib jaqatiŋ oqnsib soqniy. Qotei a niŋgi degyqa osiqa metŋgej.

22 Kristus a une bei yosaioqnej. Aqa medabu na gisaŋ anjam bei dego marosaioqnej.

23 Jeu tamo naŋgi na a misiliŋyoqnsib anjam uge uge minjeqnab a
deqa kamba anjam uge bei naŋgi minjrosaioqnej. Naŋgi a jaqatiŋ koba
yeqnab a deqa olo naŋgi jaqatiŋ enjrqajqa marosaioqnej. A aqa segi
jejamu osiqa Qotei aqa baŋq di uratej. Qotei agi iga geregere pegigeqnu
qaji.
24 Kristus a gago une kalil qoboiyosiqa aqa segi jejamuq di gago une
atsiqa a ŋamburbasq di iga qa gaiŋej. Iga moiyobulosim olo ŋambile
sosim une aqa kumbra uratosim kumbra bole yoqnqajqa deqa osiqa
ŋamburbasq di iga qa gaiŋej. Jeu tamo naŋgi na Yesus qalougetosib jaqatiŋ
koba yeb. Aqa jaqatiŋ dena a na iga olo boletgej.
25 Nami niŋgi kaja bul sosibqa nuŋgo segi areqalo na aleloqnsib laqneb.
Ariya bunuqna niŋgi Mandor Yesus aqa areq beb deqa a na nuŋgo qunuŋ
geregere taqatejunu.

3

Tamo uŋa wo naŋgi kumbra bole yoqnebe

1 O uŋgasari, niŋgi nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di soqniy. Nuŋgo
gumbuluŋ qudei naŋgi Qotei aqa anjam dauryosaiabqa di uŋgum, niŋgi
mequmesosib naŋgo ŋamgalaq di kumbra bole bole yoqniy. Yibqa naŋgi
unsib dena naŋgi are bulyqab.
2 Niŋgi degsib kumbra bole na walwelosib naŋgo sorgomq di soqnib
naŋgi unsib marqab, niŋgi uŋgasari bole.
3 Niŋgi nuŋgo jejamu walatqajqa are prugŋgoqnaiq. Niŋgi nuŋgo gate
praŋyoqnsib wala bole bole gateq di jugoqnaib. Osib kolilei na nuŋgo
jejamu walatoqnaib. Gara wala ti dego jugoqnaib. Iŋgi iŋgi di laŋa jejamu
qa wala.
4 Niŋgi nuŋgo are miligi walatqab di bolequja. Are miligi aqa wala
agiende. Niŋgi are bole na sosibqa tamo uŋgasari kalil naŋgi lawo
na gereinjroqniy. Are miligi aqa wala di Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ
boledamu. Wala di ugeqa keresai.
5 Agi Qotei aqa uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi naŋgo are miligi degsib
walatoqneb. Osib Qotei aqa kumbra boleq di sosib a qa tariŋoqnsib naŋgo
gumbuluŋ naŋgo sorgomq di soqneb.
6 Niŋgi Sara uniy. A na aqa tamo Abraham aqa anjam dauryoqnsiqa
minjoqnej, “Ni ijo tamo koba.” Deqa uŋgasari, niŋgi Sara aqa kumbra
di dauryosib kumbra bole yoqniy. Niŋgi ulaaib. Niŋgi kumbra bole
yoqnqab di niŋgi Sara aqa aŋgro tiŋtiŋ sqab.
7 O tamo, niŋgi dego areqalo bole dauryosib nuŋgo ŋauŋ naŋgi koba na
geregere soqniy. Nuŋgo ŋauŋ naŋgi tamo sai. Naŋgi uŋa. Naŋgo jejamu
siŋgila sai. Deqa niŋgi lawo na naŋgi kumbra bole bole osornjroqniy.
Niŋgi qalie, nuŋgo ŋauŋ naŋgi niŋgi ti koba na ŋambile gaigai sqab. Deqa
niŋgi nuŋgo ŋauŋ naŋgi geregereinjroqniy. Niŋgi kumbra degyqab di iŋgi
bei na nuŋgo pailyo getentqa keresai. Qotei a nuŋgo pailyo quoqnqas.

Niŋgi gaigai kumbra bole yoqniy

8 Ariya e na ijo anjam endi kobotqa osiy niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi
kalil koba na geregere are qujaitoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgi qa
duloqniy. Osib niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsib Kristen
was naŋgi qa are boleiŋgoqnim nuŋgo segi ñam aguq atoqniy.
9 Tamo qudei na niŋgi kumbra uge eŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi kum-
bra uge enjraib. Tamo qudei na niŋgi anjam uge merŋgibqa niŋgi kamba

olo naŋgi anjam uge minjraib. Niŋgi naŋgi qa endegsib pailyoqniy, “O Abu, ni na naŋgi boletnjrime.” Qotei a niŋgi degyqa osiqa metŋgej. Deqa niŋgi degyibqa Qotei a kamba niŋgi boletŋgoqnqas.

10 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo bei a so bole sqa marsimqa a anjam uge bei maroqnaiq.
A gisaŋ anjam dego maroqnaiq.
11 A kumbra uge kalil torei qoreiyosim kumbra bole segi yoqneme.
Osim tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na lawo sqajqa siŋgilaoqneme.
12 Tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole deqaji yoqnqab di Tamo Koba a na naŋgi geregere taqatnjroqnqas.
Osim naŋgo pailyo dego quetnjroqnqas.
Ariya tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Tamo Koba a na olo qoreinjroqnqas.”

Iga kumbra bole bole yimqa jeu tamo naŋgi na iga jaqatiŋ egwab

13 O ijo was, niŋgi kumbra bole bole yqajqa siŋgilaoqnqab di tamo yai na niŋgi olo ugeugeiŋgwas?
14 Bole, niŋgi kumbra bole bole yibqa tamo qudei na niŋgi jaqatiŋ eŋgwab. Di uŋgum. Niŋgi deqa areboleboleiŋgem. Tamo naŋgi dena niŋgi ula eŋgeqnub. Ariya niŋgi naŋgi ulainjraib. Osib are gulbeiŋgaiq.
15 Niŋgi nuŋgo are miligiq di Tamo Koba Kristus atsib soqniy. Soqnibqa tamo qudei na niŋgi endegsib nenemŋgwab, “Niŋgi iŋgi bole kiye qa tariŋoqnsib deqa areboleboleiŋgeqnu?” Degsib nenemŋgibqa niŋgi na kamba anjam kiyersib minjrqa oqnsib geregere are qaloqnsib minjroqniy.
16 Ariya niŋgi anjam siŋgila na naŋgi minjraib. Niŋgi Qotei ulaiyoqnsib lawo na naŋgi anjam minjroqniy. Osib niŋgi gaigai Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sosib Kristus aqa ñam na kumbra bole bole yoqniy. Yoqnib jeu tamo agi niŋgi misiliŋgeqnub qaji naŋgi nuŋgo kumbra di unsib jemainjrqas.
17 Deqa iga kumbra bole bole yoqnqom. Yoqnim Qotei a marim tamo qudei na iga jaqatiŋ egoqnqab di kere. Ariya iga kumbra uge uge yimqa tamo qudei na iga jaqatiŋ egwab di uge. Iga degyqasai.

Kristus a iga qa moisiq olo subq na tigelej

18 Niŋgi Kristus qa are qaloqniy. Kristus a une saiqoji sosiqa a une tamo naŋgo padalo sawa osiq naŋgo une qa moiyej. O ijo was, Kristus na niŋgi joqsim Qotei aqaq oqwajqa deqa osiq niŋgi qa moiyej. A bati qujai qa moiyej deqa a olo moiqa keresai. A tamo bulyosiqa mandamq endi sonaqa jeu tamo naŋgi na a qalnab moiyej. Moisiq olo subq na tigelosiqa a mondor ti soqnej.
19 Sosiqa moiyo sawaq aisiq dia mondor uge uge naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.
20 Noa aqa bati qa mondor naŋgi di Qotei aqa anjam gotraŋyoqneb. Bati deqa tamo uŋgasari naŋgo kumbra uge tulaŋ kobaoqnej. Ariya Qotei a naŋgo une qa urur kambatnjrosaioqnej. A tariŋosiq sokobaiyonaqa Noa a qobuŋ kobaquja gereiyej. Gereiyosiq koboonaqa tamo uŋgasari 8 segi qobuŋ gogetosib sonabqa awa koba bosiqa ya tulaŋ koba dej. Tamo uŋgasari 8 naŋgi di Qotei na eleŋej deqa naŋgi bole soqneb.
21 Ya di yawo anjam bul. Qotei na naŋgi yaq dena eleŋej dego kere niŋgi ya na yanso onabqa Qotei a niŋgi eleŋej. Ya dena Qotei a nuŋgo jejamu

qaji jiga yansetŋgosai. Niŋgi yanso osib Qotei pailyonab a nuŋgo pailyo di qusiqa nuŋgo are miligi qaji jiga yansetŋgej. Qotei a Yesus Kristus olo subq na tigeltej gam dena a na niŋgi eleŋej.

22 Kristus a laŋ qureq oqej deqa bini a Qotei aqa baŋ woq di awejunu. Deqa laŋ aŋgro naŋgi ti laŋ qaji mondor kokba ti laŋ qaji siŋgila ti kalil naŋgi Kristus aqa sorgomq di unub.

4

Iga gago areqalo namij uratqom

1 Kristus na aqa segi jejamu osiqa jaqatiŋ koba qoboiyosiq moiyej. Dego kere niŋgi Kristus aqa kumbra di siŋgila na dauryosib nuŋgo segi jejamu osib jaqatiŋ qoboiyesoqniy. Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo bei na aqa segi jejamu osim jaqatiŋ qoboiyqas di a une uratqas.

2 Osim a Qotei aqa areqalo segi dauryoqnqas. A aqa jejamu qa areqalo namij olo dauryqasai.

3 Niŋgi qalie, sawa bei bei qaji naŋgi kumbra uge uge yqajqa tulaŋ arearetnjreqnu. Nami niŋgi dego nuŋgo areqalo namij na walweloqnsib kumbra uge uge yoqneb. Sawa bei bei qaji naŋgo kumbra agiende. Naŋgi sambala kumbra yqajqa are prugnjreqnu. Qolo jigeeqnaqa naŋgi ya uge uyoqnsib alaŋkobaoqnsibqa nanarioqnsib laqnub. Osib Qotei aqa dal anjam gotraŋyoqnsib gisaŋ qotei naŋgi biŋinjreqnub.

4 Nami niŋgi naŋgi daurnjrsib koba na kumbra uge uge deqaji yoqneb. Ariya bini niŋgi kumbra di urateqnub deqa naŋgi na niŋgi nuŋgoqnsib tulaŋ prugoqnsib niŋgi misiliŋgeqnub.

5 Mondoŋ sawa bei bei qaji naŋgi di Qotei aqa ulatamuq di tigelosib naŋgo une kalil babtosib minjib a quqwas. Bati deqa Qotei na tamo ŋambile so qaji naŋgi ti tamo moreŋo qaji naŋgi ti peginjrqas.

6 Utru deqa Kristus a nami tamo moreŋo qaji naŋgi aqa anjam bole palontosiq minjroqnej. Tamo naŋgi di jejamu ti sonab Qotei na naŋgi peginjrej. Ariya mondoŋ naŋgi olo ŋambile osib Qotei bulosib mondor ti sqab.

Qotei a niŋgi wau segi segi eŋgej

7 Mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti koboqajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi areqalo bole ti sosib nuŋgo kumbra kalil geregere taqatoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei pailyqa oqnsib geregere pailyoqnqab.

8 E anjam kobaquja bei dego niŋgi endegsi merŋgit quiy. Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. Qalaqalaiyo kumbra dena une gargekoba kabutejunu.

9 Deqa Kristen was naŋgi nuŋgo talq boqnibqa niŋgi naŋgi oqnsib geregereinjroqniy. Niŋgi naŋgi aqaryainjrqajqa asgiŋgaiq.

10 Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyosiq wau segi segi eŋgej. Deqa niŋgi aqa wau tamo bolequja sosibqa aqa tamo uŋgasari naŋgi qa wauoqnsib aqaryainjroqniy.

11 Niŋgi qudei anjam palontqa wau osibqa Qotei aqa anjam geregere palontoqniy. Niŋgi qudei tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjrqa wau osibqa Qotei na siŋgila eŋgimqa siŋgila dena wauoqniy. Amqa wau kalil naŋgi yeqnub qaji di tamo uŋgasari naŋgi na unoqnsib Yesus Kristus aqa ñam na Qotei biŋiyoqnqab. Yesus Kristus a bati gaigai ñam koba ti siŋgila ti sqas. Bole.

Kristus a jaqatiŋ qoboiyej dego kere iga jaqatiŋ qoboiyeqnum

12 O ijo was bole, gulbe ugedamu ŋamyuwo bulosiq nuŋgoq beqnu. Niŋgi
deqa tulaŋ prugosib endegsib are qalaib, “Gulbe deqaji nami gagoq di
brantosaioqnej.” Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi nuŋgo areqalo Kristus
qa bole siŋgilateqnub kiyo sai kiyo di Qotei a tenemtqa osiq deqa gulbe
qariŋyeqnaqa nuŋgoq beqnu.
13 Kristus a nami jaqatiŋ qoboiyej dego kere niŋgi jaqatiŋ qoboiye-
qnub. Niŋgi deqa areboleboleiŋgim soqniy. Yimqa mondoŋ Kristus a
riaŋ koba ti brantimqa bati deqa niŋgi olo tulaŋ areboleboleiŋgim sqab.
14 Niŋgi Kristus aqa ñam ojejunub deqa tamo qudei na niŋgi mis-
iliŋgwab di uŋgum. Niŋgi deqa areboleboleiŋgem. Niŋgi qalie, Qotei aqa
Mondor riaŋ ti unu qaji a na niŋgi beterŋgejunu.
15 Ariya niŋgi tamo ñumibqa kiyo, iŋgi bajiŋibqa kiyo, tamo naŋgi
ugeugeinjribqa kiyo, tamo bei aqa wau ugetibqa kiyo tamo qudei na
unsib deqa jaqatiŋ eŋgwab di kere eŋgwab. Deqa ijo was, niŋgi kumbra
uge di yaib.
16 Niŋgi ñam Kristen ojesoqnib tamo qudei na ñam deqa jaqatiŋ eŋgwab
di kere. Niŋgi deqa jemaiŋgaiq. Niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgim Qotei aqa
ñam soqtoqniy.
17 Une pegiyo bati jojomqo deqa Qotei a namoqna aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi peginjrqas. Deqa iga qalieonum, tamo uŋgasari Qotei aqa
anjam bole gotraŋyeqnub qaji naŋgi a na peginjrsim awai tulaŋ ugedamu
enjrqas.
18 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Qotei na
tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi eleŋqajqa baŋgi koba.
Deqa iga qalieonum, tamo uŋgasari Qotei qoreiyoqnsib une yeqnub qaji
naŋgi a na eleŋqajqa olo tulaŋ baŋgi koba.”
19 Deqa ijo was, Qotei a are soqnim niŋgi qudei jaqatiŋ oqab di kere.
Niŋgi nuŋgo segi jejamu osib Qotei aqa baŋq di uratosib kumbra bole bole
yoqniy. Qotei a gago Abu. A segi na iga gereigej deqa a bati gaigai iga
taqatgesqas.

5

*Kristen gate naŋgi na Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi geregere taqatnjro-
qnebe*

1 O Kristen gate kalil, e niŋgi anjam endegsi merŋgwai. E dego gate.
Kristus a jaqatiŋ osiq moinaqa e ijo segi ŋamdamu na unem. Mondoŋ a
olo riaŋ koba ti brantimqa bati deqa Qotei na laŋ goge qaji iŋgi bole bole
niŋgi e ti egwas. Deqa Kristen gate, niŋgi wau endegyiy.
2 Niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi geregere taqatnjriy. Naŋgi kaja
bul unub deqa Qotei na naŋgi joqsiqa nuŋgo baŋq di atej. Qotei na niŋgi
wau di eŋgej deqa niŋgi are bole na wauoqniy. Tamo qudei na niŋgi
siŋgila na waiŋgibqa niŋgi deqa wau di ojaib. Niŋgi silali qa osib wau di
ojaib.
3 Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtosib Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na
taqatnjraib. Qotei na naŋgi joqsiqa nuŋgo baŋq di atej deqa niŋgi kumbra
bole na ti lawo na ti naŋgi taqatnjriy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra di
unsib niŋgi daurŋgwab.

4 Niŋgi kumbra degyibqa mondoŋ kaja naŋgo Mandor Koba a laŋ qureq na brantimqa bati deqa niŋgi awai tulaŋ boledamu oqab. Awai di ugeqa keresai. Gaigai sqas.

Iga gago segi walwel geregere taqatqom

5 O aŋgro wala, niŋgi Kristen gate naŋgo sorgomq di soqniy. O ijo was kalil, niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqniy. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo uŋgasari naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo jeutnjreqnu. Ariya tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi qa Qotei a olo are boleiyeqnu.”

6 Deqa niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei siŋgila ti unu qaji aqa sorgomq di soqniy. Yimqa bati kereamqa a na nuŋgo ñam olo soqtetŋgwas.

7 Qotei a gaigai niŋgi qa are koba qaleqnu. Deqa niŋgi na nuŋgo gulbe kalil oqnsib Qotei aqa baŋq di uratoqniy.

8 Niŋgi nuŋgo segi walwel geregere taqatosib ŋam atoqnsib soqniy. Laion naŋgi tulaŋ leleŋoqnsib tamo ñumoqnsib uyeqnub dego kere nuŋgo jeu tamo Satan a gaigai tamo uŋgasari naŋgi padaltnjrqajqa ŋamoqnsiq laqnu. 9 Deqa niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib Satan gotraŋyoqniy. Niŋgi qalie, niŋgi jaqatiŋ eqnub dego kere Qotei aqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi degsib jaqatiŋ eqnub.

10 Qotei a iga qa are boleiyqajqa utru. A Kristus Yesus aqa ñam na niŋgi metŋgej deqa mondoŋ niŋgi Kristus ombla aqa rianŋ ti so bole gaigai sqab. Deqa niŋgi mandamq endi sokiñala jaqatiŋ oqnsib koboamqa Qotei na niŋgi olo boletŋgosim siŋgilatŋgimqa niŋgi gaigai siŋgila na tigelesqab.

11 Qotei a bati gaigai siŋgila koba ti sqas. Bole.

Anjam mutu qudei

12 Anjam truquyala endi Sailas na e aqaryaibosiqa neŋgreŋyosiq nuŋgoq qariŋyqo. E qalieonum, Sailas a gago Kristen was bole. O ijo was, Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu. E nuŋgo areqalo tigeltetŋgitqa aqa kumbra di niŋgi geregere ojsib tigelesoqniy. E aqa kumbra deqa are qalsim anjam endi neŋgreŋyonum.

13 Kristen was naŋgi Babilon qureq di Qotei qa loueqnub qaji naŋgi na niŋgi kaiyeiŋgonub. Agi naŋgi niŋgi ti Qotei na giltŋgej. Mak a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. Mak a ijo aŋgro bul.

14 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjrsib qalaqalaiyo kumbra osornjriy.

Niŋgi kalil Kristus beteryejunub deqa niŋgi lawo na soqniy. Bole.

2 PITA

1 E Saimon Pita. E Yesus Kristus aqa wau tamo. A na e qariŋbej deqa
e aqa anjam mare mare laqnum. Yesus Kristus a gago Qotei. A kumbra
bole yeqnu qaji tamo. A iga padalo sawaq na eleŋej. Niŋgi iga ti Yesus qa
gago areqalo siŋgilateqnum.
2 Niŋgi gago Tamo Koba Yesus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel qa bole
qalieonub. Deqa Qotei a niŋgi qa are tulaŋ boleiyosim nuŋgo are
latetŋgeme.

Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ unub

3 Yesus Kristus a segi Qotei. A siŋgila koba ti unu. Iga a qa bole
qalieonum deqa a na iga ŋambile qa ti Qotei aqa kumbra qa ti tulaŋ
keretgej. Osiqa aqa segi riaŋ na ti so bole na ti iga metgej.
4 A na laŋ qure qa iŋgi bole bole iga egej. A nami iŋgi di iga egwa marej.
Iŋgi di tulaŋ boledamu. Mandam tamo uŋgasari naŋgi kumbra uge uge
yqajqa are prugnjreqnu. Kumbra dena naŋgi ugetnjreqnu. Deqa ijo was,
niŋgi kumbra di uratosib Qotei aqa segi kumbraq di soqniy.
5 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi kumbra bole
bole yqajqa waukobaoqniy. Osib dena niŋgi Qotei qa bole qalieosib
soqniy.
6 Osib dena niŋgi nuŋgo segi jejamu geregere taqatoqniy. Osib dena
niŋgi gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy. Osib dena niŋgi Qotei
aqa kumbraq di sosib walweloqniy.
7 Osib dena niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi geregereinjroqniy. Osib
dena niŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryosib soqniy.
8 Kumbra bole deqaji nuŋgoq di tulaŋ kobaoqneme. Amqa niŋgi gago
Tamo Koba Yesus Kristus qa bole qalieqab. Nuŋgo qalie di loumqa
keresai. Qalie di nuŋgoq di tulaŋ siŋgilaoqnsim gei gargekoba ateleŋqas.
9 Kumbra bole deqaji tamo qudei naŋgoq di sosai deqa naŋgi ŋam
qandimo bul unub. Naŋgi geregere ŋam atqa keresai. Bole, Qotei a
nami tamo naŋgi di naŋgo une kobotetnjrej. Ariya naŋgi deqa olo are
walnjreqnu.
10 O ijo was kalil, Qotei a nami niŋgi giltŋgosiq metŋgej deqa niŋgi aqa
segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ sqajqa siŋgilaoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi uloŋqa
keresai.
11 Qotei na gam waqtetŋgoqnimqa gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga
eleŋej qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgimqa niŋgi so bole
gaigai sqab.
12-13 Bole, niŋgi ijo anjam endi qalieosib Qotei aqa anjam bole kalil
siŋgila na ojejunub. Ariya niŋgi ijo anjam endeqa olo are walŋgaim
deqa e mandamq endi sosiy bati gaigai niŋgi merŋgoqnsiy nuŋgo areqalo
tigeltetŋgoqnqai. E kere degyeqnum.
14 E qalieonum, sokiñala e ijo jejamu uratosiy moiqai. Gago Tamo Koba
Yesus Kristus na e degsi merbej.
15 Deqa e ijo anjam endi niŋgi merŋgoqnqai. Merŋgoqnsiy bunuqna e
moiyitqa niŋgi ijo anjam endeqa gaigai are qaloqnsib sqab.

Qotei a Yesus ñam kobaquja yej

16 Iga nami gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa siŋgila qa ti a bqajqa bati qa ti niŋgi anjam merŋgeqnam niŋgi quoqneb. Iga anjam di merŋgoqnem bati deqa iga mandam tamo naŋgo sa anjam dauryosaioqnem. Iga segi na Yesus aqa riaŋ ti maŋwa ti unsim deqa niŋgi saiŋgoqnem.
17 Iga endegsi unem. Abu Qotei na Yesus ñam koba yosiqa aqa segi riaŋ ti maŋwa ti Yesus aqaq di atej. Osiqa Yesus qa endegsi marej, “Endi ijo Aŋgro e na qalaqalaiyeqnum qaji. E a qa tulaŋ areboleboleibeqnu.”
18 Iga Qotei aqa getento manaq di Yesus ombla sonamqa Qotei a laŋ goge na anjam di marnaq iga quem.
19 Deqa iga bole qalieonum, Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam nami maroqneb qaji di anjam bole. Deqa niŋgi naŋgo anjam di torei ojiy. Niŋgi ojqab di bolequja. Naŋgo anjam di waŋal bul sawa ambruq di puloŋeqnu. Puloŋosiqa nebe qa burbas oqeqnu dego kere nuŋgo are miligiq di suwaŋeqnu.
20-21 O ijo was, niŋgi endegsib qalieoiy. Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami anjam maroqneb neŋgreŋq di unu. Naŋgo anjam maroqneb qaji di naŋgi mandam tamo naŋgo areqalo na marosaioqneb. Mondor Bole na naŋgo areqalo tigeltetnjreqnaqa naŋgi Qotei aqa medabu oqnsib anjam maroqneb.

2

Bunuqna tamo qudei naŋgi bosib gisaŋ anjam koba maroqnqab

1 Bole, gisaŋ anjam maro tamo naŋgi Israel naŋgo ambleq na tigelosib anjam maroqneb. Naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bolesai. Bunuqna nuŋgo ambleq na dego tamo deqaji naŋgi lumu tigelosib gisaŋ anjam koba niŋgi merŋgoqnqab. Yimqa niŋgi qudei naŋgo anjam dauryosib padalqab. Tamo naŋgi dena Gate Koba Yesus nami naŋgi awainjrej qaji a qoreiyoqnqab. Deqa mondoŋ naŋgi urur padalqab.
2 Gisaŋ tamo naŋgi di kumbra uge uge yoqnibqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi na naŋgo kumbra di dauryosib Qotei aqa gam bole misiliŋyqab.
3 Gisaŋ tamo naŋgi di mamaul ani deqa naŋgi bosib nuŋgo silali iŋgi iŋgi gisaŋ na yaiŋgoqnqab. Tulaŋ nami Qotei na gisaŋ tamo naŋgi di peginjrqa bati atsiqa naŋgi qa endegsi marej, “E naŋgi padaltnjrougetqai.” Od, tamo naŋgi di bole padalqab. Qotei a naŋgi padaltnjrqa bati qa tariŋeqnu.
4 Niŋgi qalie, nami laŋ aŋgro qudei naŋgi une atoqneb. Deqa Qotei na naŋgi uratnjrosai. A naŋgi ojsiqa sub guma kobaq di breinjrej unub. Sub di ambru koba. Sub dia ŋamyuwo unu. Dia laŋ aŋgro naŋgi tariŋesoqnibqa mondoŋ Qotei a naŋgo une qa peginjrsim awai uge enjrqas.
5 Tamo uŋgasari Noa aqa bati qa soqneb qaji naŋgi Qotei qoreiyeb deqa Qotei na naŋgi dego uratnjrosai. A naŋgi padaltnjrej. Awa koba aisiqa mandam ya maqonaqa dena Qotei na naŋgi padaltnjrej. Ariya Qotei a Noa padaltosai. Noa a Qotei aqa anjam palontoqnsiq tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, “Niŋgi kumbra bole dauryoqniy.” Deqa Qotei na Noa a ti tamo uŋgasari 7 naŋgi ti geregere taqatnjrnaqa naŋgi bole soqneb.
6 Sodom qure ti Gomora qure ti naŋgi dego Qotei na padaltnjrqa marsiqa ŋamyuwo qariŋyonaqa aisiq naŋgi koitnjrnaq naŋgi torei padalekriteb. Deqa bunuqna tamo uŋgasari naŋgi Sodom Gomora ti naŋgi qa are qaloqnsib ulaoqnqab. Osib Qotei qoreiyqa uratqab.

7 Lot a kumbra bole yoqnej deqa a Sodom qureq di sosiqa tamo uge uge
naŋgi kumbra ugeteqnabqa di unoqnsiqa are gulbekobaiyoqnej. Deqa
Qotei na Lot olo osiqa sawa boleq di atnaqa a padalosai.
8 Lot aqa kumbra bolequja. A Sodom qureq di bati gaigai naŋgo kum-
bra uge unoqnsiq naŋgo anjam uge dego quoqnej. Aqa are miligi tulaŋ
boledamu deqa naŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyeqnabqa di unoqnsiq a
prugugetoqnsiqa are tulaŋ jaqatiŋkobaiyoqnej.
9 O ijo was niŋgi quiy. Tamo Koba Qotei a nami kumbra kalil di yoqnej
deqa iga qalieonum, tamo uŋgasari bini Qotei dauryeqnub qaji naŋgi
gulbe iteqnabqa a na naŋgi eleŋqa kere. Naŋgi eleŋqajqa gam di Qotei
a segi qalie bole. Tamo uge uge naŋgo kumbra dego Qotei a qalie bole.
Deqa mondoŋ a na naŋgi peginjrsim awai uge enjrqas.
10 Tamo qudei naŋgi kumbra tulaŋ uge uge yeqnub deqa naŋgi awai
ugedamu oqab. Tamo naŋgi di sambala kumbra tulaŋ jigat yoqnqajqa
are prugnjreqnu. Osib naŋgi endegsib are qaleqnub, “Tamo Koba Qotei
aqa anjam kalil laŋa sa anjam. Deqa iga dauryqasai.”
Gisaŋ anjam maro tamo naŋgo kumbra tulaŋ uge. Naŋgi kumbra
endeqaji yeqnub. Naŋgi diqoqnsib naŋgo segi areqalo dauryeqnub.
Naŋgi laŋ aŋgro kokba naŋgi misiliŋnjrqajqa ulaosaieqnub.
11 Laŋ aŋgro qudei naŋgi tulaŋ siŋgila koba ti unub deqa naŋgi na laŋ
aŋgro kokba naŋgi di buŋnjreqnub. Ariya laŋ aŋgro siŋgila ti unub qaji
naŋgi di diqosaieqnub. Naŋgi gisaŋ anjam maro tamo naŋgi bul sai.
Deqa naŋgi Tamo Koba Qotei aqa ulatamuq di laŋ aŋgro kokba naŋgi
misiliŋnjrosaieqnub.
12 Gisaŋ tamo naŋgi di wagme juwaŋ bul tulaŋ nanarioqnsib laqnub.
Naŋgi naŋgo segi jejamu qa areqalo uge uge dauryeqnub. Anjam naŋgi
poinjrosai qaji di naŋgi olo misiliŋyeqnub. Iga wagme juwaŋ naŋgi
ojeleŋoqnsim ñumeqnum dego kere mondoŋ Qotei na gisaŋ tamo naŋgi di
ñumougetqas.
13 Naŋgi kumbra uge uge yeqnub deqa bunuqna naŋgi gulbe koba
itqab. Naŋgo kumbra agiende. Naŋgi qanam jige alaŋkobaoqnsibqa ya uge
uyoqnsib nanarieqnub. Naŋgi kumbra di yqajqa tulaŋ areboleboleinjre-
qnu. Naŋgi niŋgi ti iŋgi uyoqnsib dena nuŋgo ñam ugetoqnsib niŋgi jiga
eŋgeqnub. Naŋgi gisaŋ kumbra dauryqajqa tulaŋ areboleboleinjreqnu.
14 Naŋgi gaigai uŋa qa mamaulnjreqnu deqa naŋgi sambala kumbra
yqajqa are koba unu. Naŋgi une yoqnqajqa tulaŋ arearetnjreqnaqa olo
uratosaieqnub. Naŋgi na tamo qudei areqalo aiye aiyelteqnub qaji naŋgi
walawalainjreqnabqa naŋgi daurnjroqnsib une yeqnub. Gisaŋ tamo
naŋgi di tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi qa mamaulnjreqnu. Naŋgi kumbra
di yqajqa qalie bole. Deqa Qotei na naŋgi torei padaltnjrqas.
15 Naŋgi Qotei aqa gam bole uratoqnsib nanarioqnsib laqnub. Osib
naŋgi Beor aqa aŋgro Balam aqa gam dauryeqnub. Balam a nami
kumbra uge yoqnsiqa silali oqajqa tulaŋ arearetoqnej.
16 Donki naŋgi anjam marqa keresai ariya donki bei a tamo bulosiqa
medabu waqtosiqa Balam aqa kumbra uge deqa ŋiriŋtej. Onaqa Balam
a qusiqa aqa nanari kumbra di olo uratej. Balam a nami gisaŋoqnsiqa
maroqnej, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”
17 Gisaŋ tamo naŋgi di ya sub bul jeŋo qaji. Jagwa na awa puyeqnaqa
urur koboeqnu dego kere tamo naŋgi di babaŋ na tamo bole unub ariya
naŋgi kumbra bole bei babtosaieqnub. Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi

sawa ambruq di breinjrqas. Sawa di Qotei na nami naŋgi gereiyetnjrej unu.
18 Gisaŋ tamo naŋgi di medabu waqtoqnsib diqoqnsib anjam uge uge
mareleŋeqnub. Naŋgi na tamo uŋgasari qudei naŋgi walawalainjreqn-
abqa sambala kumbra yoqnsib naŋgo segi jejamu qa areqalo uge uge
dauryeqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di ya ya endi are bulyosib tamo naŋgi
Qotei qaliesai qaji naŋgo kumbra urateb. Ariya gisaŋ tamo naŋgi na
naŋgi titnjreqnab naŋgi olo kumbra uge uge dauryeqnub.
19 Gisaŋ tamo naŋgi dena tamo uŋgasari naŋgi walawalainjroqnsib
endegsib minjreqnub, “Niŋgi iga daurgwab di kumbra bei na niŋgi
taqatŋgwa keresai. Deqa uŋgum, niŋgi nuŋgo segi areqalo na kumbra kiye
yqa maroqnsib yoqniy.” Naŋgo anjam di gisaŋ. Agi naŋgo segi kumbra
uge uge na naŋgi tulaŋ siŋgila na ojoqnsiq naŋgi taqatnjreqnu. Niŋgi
qalie, tamo bei aqa kumbra bei na a taqatesqas di a kumbra di aqa kaŋgal
tamo bul sqas.
20 Bole, tamo uŋgasari naŋgi di nami gago Tamo Koba Yesus Kristus
agi iga eleŋej qaji a qa bole qalieeb. Naŋgi degsib qalieeb deqa naŋgi
mandam qa kumbra jigat kalil urateb. Ariya bini naŋgi puluosib kumbra
jigat di olo dauryeqnub. Deqa kumbra dena naŋgi siŋgila na ojesonaq
naŋgo so tulaŋ ugeeqnu. Naŋgo so uge namij dego sai. Naŋgo so olo tulaŋ
ugedamueqnu.
21 Naŋgi nami kumbra bole qa gam qaliesai qamu di kere. Ariya naŋgi
gam di qalieosib Qotei aqa anjam ojesoqneb. Ojesosib olo bini naŋgi
anjam di qoreiyeqnub. Deqa mondoŋ naŋgi awai tulaŋ ugedamu oqab.
22 Tamo uŋgasari naŋgi di bauŋ ti bel ti bul. Yawo anjam endegsi unu,
“Bauŋ naŋgi ŋiloqnsib olo puluoqnsib naŋgo ŋilo uyeqnub.” Yawo anjam
bei dego unu, “Bel naŋgi yaq di yaloqnsib olo boqnsib jagiq di briŋeqnub.”

3

Tamo Koba Yesus a olo bqas

1-2 O ijo was bole, e nami anjam bei neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem.
Bini e olo anjam endi nuŋgoq qariŋyonum. Nami Qotei aqa medabu o
qaji tamo naŋgi anjam palontoqneb. Tamo Koba Yesus agi iga eleŋej
qaji aqa wau tamo naŋgi dego anjam palontoqneb. E nuŋgo areqalo
tigeltetŋgitqa niŋgi naŋgo anjam deqa olo are qaliy. E deqa anjam endi
nuŋgoq qariŋyonum.
3 Ariya e na anjam kobaquja bei niŋgi merŋgit poiŋgem. Mondoŋ diŋo
bati jojomoqnimqa meqe meqem tamo naŋgi boqnsib naŋgo segi areqalo
uge uge dauryoqnsib misiliŋ anjam endegsib maroqnqab,
4 “Qotei a nami marej, ‘Mondoŋ Kristus a olo bqas.’ Ariya a qabi unu?
Niŋgi uniy. Gago moma utru naŋgi moreŋoqneb bosi bosiq agi bini iga
degsi unum. Qotei a nami mandam atej agi bini mandam a degsi unu.
Deqa Kristus a qabi unu?”
5 O ijo was, meqe meqem tamo naŋgi di tulaŋ nanariosib deqa naŋgi
anjam degsib maroqnqab. Nami Qotei a anjam marnaqa laŋ brantej di
naŋgi poinjrosai. Qotei a olo anjam marnaqa mandam a ya ambleq di
brantej di dego naŋgi poinjrosai.
6 Noa aqa bati qa Qotei a olo marnaqa ya koba dosiqa mandam ya
maqosiqa iŋgi iŋgi kalil padaltej.

7 Bini laŋ ti mandam ti tariŋoqnsib unub. Tariŋesoqnibqa mondoŋ Qotei
a olo anjam marimqa naŋgi ŋamyuwo na yusib koboqab. Bati deqa Qotei
na tamo uŋgasari a qoreiyeqnub qaji naŋgo une qa peginjrsim naŋgi torei
padaltnjrqas.
8 O ijo was bole, niŋgi ijo anjam endeqa olo are walŋgaiq. Qotei aqa
areqalo agiende. Bati qujai a wausau 1,000 dego kere. Wausau 1,000 a
bati qujai dego kere. Bati qujai ti wausau 1,000 ti naŋgi ombla kerekere.
9 Ariya tamo qudei naŋgi endegsib mareqnub, “Tamo Koba Qotei
a nami iŋgi bole bole iga egwa marej. Kiyaqa a iŋgi di iga egwajqa
tariŋoqnsiq laŋa sokobaiyeqnu?” Di sai. Qotei na tamo bei padaltqajqa
arearetosaieqnu. Deqa a niŋgi kalil are bulyqajqa marsiq lawo na niŋgi
qa tariŋoqnsiq unu.

Mandam ti laŋ ti koboqab

10 Diŋo bati brantimqa Tamo Koba a bajiŋ tamo bul urur boqujatqas.
Bamqa bati deqa laŋ a poŋosim koboqas. Iŋgi iŋgi kalil Qotei na atej qaji
di dego ŋamyuwo na tulaŋ kaŋkaŋam yusib koboqab. Deqa mandam ti aqa
iŋgi iŋgi kalil ti olo bunu sqasai.
11 Niŋgi are qaliy. Iŋgi iŋgi kalil degsi koboqas deqa e niŋgi kumbra kiye
dauryqajqa merŋgwai? Od, niŋgi kumbra endi dauryiy. Niŋgi nuŋgo segi
jejamu Qotei yekritosib aqa segi kumbra boleq di soqniy.
12 Sosib Qotei aqa bati koba brantqajqa deqa tariŋoqniy. Bati di urur
brantqajqa deqa niŋgi siŋgila na wauoqniy. Bati di brantimqa laŋ a
ŋamyuwo na yusim koboqas. Iŋgi iŋgi kalil Qotei na atej qaji di dego
ŋamyuwo na tulaŋ kaŋkaŋam yusib ya bulosib koboqab.
13 Qotei a nami endegsi marej, “E na laŋ bunuj ti mandam bunuj ti
gereiyqai.” A degsi marej deqa iga maŋwa di unqajqa tariŋoqnsim unum.
Laŋ bunujq dia, mandam bunujq dia kumbra bole tiŋtiŋ gaigai sqas.

Niŋgi ŋam atoqnsib Tamo Koba Yesus qa tariŋoqnsib soqniy

14 O ijo was bole, niŋgi maŋwa di brantqajqa tariŋeqnub deqa niŋgi
Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa siŋgila na wauoqniy.
Osib niŋgi Qotei ombla areqalo qujaitosib lawo na soqniy. Soqnib
mondoŋ Qotei a nuŋgo kumbra di unqas.
15 Gago Tamo Koba a na iga eleŋqajqa deqa tariŋeqnu. Niŋgi di qalieqa-
jqa deqa e anjam endi neŋgreŋyonum. Gago was bole Pol a dego Qotei na
powo yeqnaqa anjam deqaji neŋgreŋyoqnsiq nuŋgoq qariŋyoqnej.
16 Pol a gaigai anjam deqaji neŋgreŋyoqnej. Bole, Pol aqa anjam
qudei iga poigwajqa wau koba. Deqa nanari tamo qudei Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilatosai qaji naŋgi Pol aqa anjam di bubulyoqnsibqa
ugeugeiyeqnub. Osib Qotei aqa anjam kalil neŋgreŋq di unu qaji di dego
ugeugeiyeqnub. Deqa mondoŋ naŋgi tulaŋ padalougetqab.
17 O ijo was bole, niŋgi qalie, maŋwa kalil di brantqas. Deqa niŋgi
geregere ŋam atoqniy. Niŋgi ŋam atqasai di dal anjam gotraŋyo qaji tamo
naŋgi bosib niŋgi gisaŋgosib titŋgibqa niŋgi siŋgila na tigelesqa uratosib
uloŋo uge.
18 Gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji a niŋgi qa are
boleiyeqnu. Niŋgi a qa qalieonub. Nuŋgo qalie di kobaqujaeme. Yim
Yesus a olo niŋgi qa are tulaŋ boleiyoqnqas. A riaŋ ti ñam koba ti unu
deqa bini bati endi iga aqa ñam soqtoqnqom. Osim bati gaigai aqa ñam
soqtoqnsim sqom. Bole.

1 JON

Anjam a boleq donaqa iga unem

1 Anjam a ŋambile unu. Anjam di nami soqnej. Anjam di iga quoqnem.
Gago ŋamdamu na unoqnem. Gago baŋ na dego ojoqnem.
2 Ŋambile di boleq donaqa iga unem. Ŋambile di gaigai sqas. Ŋambile
di aqa Abu wo sosiqa boleq donaqa iga unem. Deqa iga a qa niŋgi
saiŋgeqnum.
3 Iga Anjam di gago ŋamdamu na unoqnem. Iga a quoqnem. Deqa iga
a qa niŋgi saiŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi iga ti beterosim are qujaitosim
sqajqa deqa. Agi niŋgi iga ti Abu Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus wo naŋgi
aiyel beternjrsim naŋgi koba na are qujaitosim unum.
4 Iga niŋgi ti tulaŋ areboleboleigwajqa deqa iga anjam endi
neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

Qotei a suwaŋoq di unu dego kere iga suwaŋoq di walweloqnqom

5 Yesus Kristus a anjam endegsi mergonaq iga quem, “Qotei a puloŋ
bul. Ambru bei aqaq di sosai.” Iga anjam di qusimqa agi niŋgi olo
merŋgeqnum.
6 Iga marqom, “E Qotei beteryosim a ombla are qujaitosim unum.”
Degsi marsimqa ariya iga olo ambruq di walwelqom di iga gisaŋeqnum.
Iga kumbra bole dauryosaieqnum.
7 Qotei a suwaŋoq di unu dego kere iga suwaŋoq di walwelqom di iga
Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi ti beterosim are qujaitosim sqom.
Degsi sqom di Qotei aqa Ŋiri Yesus aqa leŋ aiyej qaji dena gago une kalil
yansetgimqa iga aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom.
8 Iga marqom, “E une yosaieqnum.” Degsi marqom di iga gago segi
jejamu gisaŋyeqnum. Deqa anjam bole gago are miligiq di sqa keresai.
9 Ariya iga gago segi une babtosim marqom, “Od, e une ti.” Degsi
marqom di Qotei a iga uratgwasai. A kumbra bole tiŋtiŋ dauryosim gago
une yansetgwas. Osim gago kumbra uge kalil taqal waiyimqa iga aqa
ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom.
10 Iga marqom, “E nami une yosaioqnem.” Degsi marqom di iga Qotei
aqa ñam ugetoqnsim a gisaŋ tamo qa minjobuleqnum. Deqa aqa anjam
gago are miligiq di sqa keresai.

2

Yesus a gago aqaryaigo tamo

1 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi une yoqnaib deqa e anjam endi neŋgreŋyosim
nuŋgoq qariŋyonum. Ariya niŋgi qudei une yibqa aqaryaigo tamo Yesus
Kristus a na niŋgi aqaryaiŋgwas. Yesus agi aqa Abu ombla sosiqa gaigai
kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu.
2 A gago une kobotetgosim Qotei aqa minjiŋ taqal waiyqajqa bej. A iga
segi une kobotetgwajqa bosai. Tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub
qaji naŋgi dego une kobotetnjrqajqa bej.

Tamo a Qotei qa qalieqas di a Qotei aqa anjam dauryoqnqas

3 Iga kiyersi endegsi qalieqom, “Bole, iga Qotei qa qalieonum”? E
ubtosiy marqai. Iga Qotei aqa dal anjam dauryqom dena iga bole
qalieqom.
4 Tamo bei a marqas, “E Qotei qa qalieonum.” Degsi marqas ariya a
Qotei aqa dal anjam dauryosaieqnu. Deqa tamo di a gisaŋ tamo. Aqa are
miligiq di anjam bole sosai.
5-6 Ariya tamo bei a Qotei aqa anjam dauryoqnqas di Qotei aqa
qalaqalaiyqo kumbra tamo di aqa are miligiq di tulaŋ kobaoqnsim
siŋgilaoqnqas.
Tamo bei a marqas, “E Qotei beteryejunum.” A degsi marqas di a
kumbra kalil Yesus yoqnej qaji di dauryosim yoqneme. Iga degyqom di
iga qalieqom, iga Qotei beteryejunum.
7 O ijo was bole, dal anjam e neŋgreŋyonum qaji endi dal anjam bunuj
sai. Endi dal anjam namij niŋgi nami quoqneb qaji.
8 Ariya dal anjam e neŋgreŋyonum qaji endi dal anjam bunuj dego. A
anjam bole. A Kristus aqaq di sosiqa nuŋgoq di dego unu. Di kiyaqa?
Ambru a koboqa laqnaqa suwaŋ a olo branteqnu deqa.
9 Tamo bei a marqas, “E suwaŋoq di unum.” Degsi marqas ariya a na
olo aqa Kristen was qudei naŋgi jeutnjreqnu. Deqa tamo di a suwaŋoq di
sosai. A ambruq di unu.
10 Tamo bei na aqa Kristen was naŋgi qalaqalainjroqnqas di iga unsim
qalieqom, bole, tamo di a suwaŋoq di unu. Deqa une bei na a ulonto-
saieqnu.
11 Ariya tamo bei na aqa Kristen was qudei naŋgi jeutnjrqas di iga
unsim qalieqom, tamo di a ambruq di sosiq walweleqnu. Ambru na aqa
ŋamdamu getentetqo deqa a sawa qabiteqnu di a qalieqasai.
12 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi quiy. Kristus aqa ñam na Qotei a nuŋgo une
kalil kobotetŋgej. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
13 O abu niŋgi quiy. Tamo nami soqnej agi bini unu qaji a qa niŋgi
qalieonub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
O aŋgro wala, niŋgi Satan gotraŋyeqnub. E deqa anjam endi
neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
14 O ijo aŋgro, niŋgi Abu qa qalieonub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim
nuŋgoq qariŋyonum.
O abu niŋgi quiy. Tamo nami soqnej agi bini unu qaji a qa niŋgi
qalieonub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
O aŋgro wala niŋgi quiy. Qotei aqa anjam nuŋgoq di unu deqa niŋgi
siŋgila ti sosib Satan gotraŋyeqnub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim
nuŋgoq qariŋyonum.

Niŋgi mandam endeqa kumbra qalaqalaiyaib

15 O ijo was, niŋgi mandam endeqa kumbra qalaqalaiyaib. Tamo a
mandam endeqa kumbra qalaqalaiyqas di a Abu qalaqalaiyqa keresai.
16 Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo kumbra agiende. Naŋgi naŋgo
segi jejamu qa are prugnjreqnaqa ñoro koba oqajqa mamaulnjreqnaqa
tulaŋ diqoqnsib laqnub. Kumbra di Abu aqaq na bosai. Di mandam
endeqa kumbra.
17 Mandam endi koboqas. Mandam endeqa are prugyoqa ti mamauly-
oqa ti dego koboqab. Ariya tamo a Qotei aqa areqalo dauryoqnqas di a
gaigai sqas.

Bini Kristus aqa jeu tamo gargekoba naŋgi branteqnub

18 O ijo aŋgro, diŋo bati jojomqo. Niŋgi nami queb, Kristus aqa jeu tamo
kobaquja a bqas. Bini Kristus aqa jeu tamo gargekoba naŋgi branteqnub.
Deqa iga qalieonum, diŋo bati jojomqo.
19 Jeu tamo naŋgi di gago ambleq di sosib olo iga uratgosib jaraiyeb. Di
kiyaqa? Naŋgi gago Kristen was bolesai deqa. Naŋgi gago Kristen was
bole qamu naŋgi iga koba na unum qamu. Ariya naŋgi iga uratgosib
jaraiyeb deqa iga qalieonum, naŋgi gago Kristen was bolesai.
20 Niŋgi Qotei aqa Mondor Bole ejunub deqa niŋgi kalil powo ti unub.
21 E anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Di kiyaqa? Niŋgi
anjam bole qalieonub deqa. Niŋgi anjam bole qaliesai e deqa are qalsim
anjam endi neŋgreŋyosai. Niŋgi qalie, anjam bole ti gisaŋ anjam ti ombla
kerekere sai. Anjam bole na gisaŋ anjam bei babtqa keresai.
22 Gisaŋ anjam maro tamo naŋgi tal qabe? E niŋgi merŋgwai. Tamo
naŋgi di endegsib mareqnub, “Yesus a Kristus sai.” Naŋgi degsib maro-
qnsib deqa naŋgi Abu Qotei aqa Ŋiri wo qoreiyeqnub. Osib Kristus
jeuteqnub.
23 Tamo a Qotei aqa Ŋiri qoreiyqas di a Abu dego qoreiyqas. Tamo a
Qotei aqa Ŋiri qa aqa areqalo siŋgilatqas di a Abu qa dego aqa areqalo
siŋgilatqas.

Qotei aqa Mondor na niŋgi anjam bole merŋgeqnu

24 Anjam niŋgi nami quoqneb qaji di niŋgi olo siŋgila na ojesoqniy.
Ojesqab di niŋgi na Abu Qotei aqa Ŋiri wo beternjrsib naŋgi ti sqab.
25 Nami Kristus na iga endegsi mergonaq quem, “E niŋgi ŋambile
eŋgitqa niŋgi ŋambile gaigai sqab.”
26 O ijo was kalil, gisaŋ tamo naŋgi na niŋgi gisaŋgwajqa laqnub. E deqa
are qalsim anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
27 Niŋgi Kristus aqa Mondor eb agi nuŋgoq di unu deqa niŋgi powo qa
truquosaieqnub. Deqa e anjam bei totoryosiy niŋgi merŋgwasai. Mondor
a segi na anjam kalil niŋgi merŋgeqnaq quoqnsib poiŋgeqnu. Mondor aqa
anjam di gisaŋ sai. Di anjam bole. Deqa niŋgi Mondor aqa anjam di qusib
poiŋgim Kristus beteryosib soqniy.

Iga Qotei aqa segi aŋgro tiŋtiŋ unum

28 Od, ijo aŋgro kiñilala, niŋgi Kristus beteryosib soqniy. Niŋgi degyqab
di mondoŋ a olo brantimqa niŋgi jemaiŋgwasai. Niŋgi are siŋgilatosib aqa
ulatamuq di tigelesqab.
29 Niŋgi qalie, Kristus aqa kumbra kalil tulaŋ bole. Deqa niŋgi endegsib
qalieoiy, tamo kalil kumbra bole yeqnub qaji naŋgi Qotei aqa segi aŋgro
tiŋtiŋ unub. Naŋgi olo ŋambabobulosib Qotei aqa aŋgro branteb.

3

1 Gago Abu Qotei na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. A na iga aqa segi aŋgro
sqa marsiq giltgej deqa iga aqa aŋgro tiŋtiŋ unum. Mandam qaji tamo
naŋgi Qotei qa qaliesai. Deqa naŋgi iga qa dego qaliesai.
2 O ijo was bole, iga Qotei aqa segi aŋgro unum. Ariya mondoŋ iga
kiyersim sqom di iga geregere qalieosai unum. Iga qalie, Yesus a olo
bamqa iga a unsim iga a bul sqom.

3 Tamo uŋgasari kalil Yesus bam unqajqa tariŋeqnub qaji naŋgi naŋgo
une olo urateqnub. Deqa naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji unub.
Agi Yesus a segi jiga saiqoji unu dego kere.
4 Une atqajqa kumbra ti dal anjam gotraŋyqajqa kumbra ti di ombla
kerekere. Deqa tamo uŋgasari une ateqnub qaji naŋgi Qotei aqa dal
anjam gotraŋyeqnub.
5 Niŋgi qalie, Yesus a gago une kobotqa bej. A segi une saiqoji.
6 Tamo bei a Yesus beteryesqas di a une atoqnqasai. Tamo bei a une
atoqnqas di iga poigwas, a Yesus unosaieqnu. A Yesus qa qaliesai dego.
7 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo bei na bosim
niŋgi gisaŋgo uge. Niŋgi quiy. Tamo naŋgi kumbra bole tiŋtiŋ dauryeqnub qaji naŋgi tamo bole tiŋtiŋ unub. Yesus a tamo bole tiŋtiŋ unu dego
kere.
8 Satan a nami une atoqnsiq boqnej agi bini a degyeqnu. Deqa tamo
uŋgasari une ateqnub qaji naŋgi Satan aqa aŋgro unub. Ariya Qotei aqa
Ŋiri a Satan aqa wau kobotqa bej.
9 Tamo bei a olo ŋambabobulosim Qotei aqa segi aŋgro brantqas di a une
atoqnqasai. Aqa are miligiq di Qotei aqa segi ŋambile unu deqa a une
atoqnqa keresai. Di kiyaqa? A Qotei aqa segi aŋgro unu deqa.
10 Tamo bei a Qotei aqa aŋgro unu kiyo a Satan aqa aŋgro unu kiyo di iga
kiyersi qalieqom? E ubtosiy marqai. Tamo uŋgasari kumbra bole tiŋtiŋ
dauryosaieqnub qaji naŋgi Qotei aqa aŋgro sai. Tamo uŋgasari naŋgo
Kristen was naŋgi qalaqalainjrosaieqnub qaji naŋgi dego Qotei aqa aŋgro
sai.

Yesus na iga qalaqalaiyo kumbra osorgej

11 O ijo was kalil, iga segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. Anjam
di niŋgi nami queb.
12 Deqa iga Kein aqa kumbra dauryqasai. Kein a Satan aqa tamo
soqnej. A na aqa was Abel qalnaq moiyej. Kiyaqa a na aqa was qalnaq
moiyej? Utru agiende. A kumbra uge yoqnej deqa. Ariya Abel a kumbra
bole tiŋtiŋ yoqnej.
13 O ijo was, mandam qaji tamo naŋgi na niŋgi jeutŋgoqnibqa niŋgi deqa
prugosib ulaaib.
14 Iga gago Kristen was naŋgi qalaqalainjreqnum deqa iga endegsi
qalieonum, iga padalqa gam uratosim ŋambile gaigai sqajqa gamq
di unum. Ariya tamo naŋgi naŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjrosaieqnub qaji naŋgi padalqa gamq di unub.
15 Tamo naŋgi naŋgo Kristen was naŋgi jeutnjreqnub qaji naŋgi leŋ ojo
tamo bul unub. Niŋgi qalie, leŋ ojo tamo naŋgi ŋambile gaigai sqa keresai.
16 Yesus a aqa segi ŋambile uratosiq iga qa moiyej. Aqa kumbra dena
a na iga qalaqalaiyo kumbra osorgej. Deqa iga dego gago segi ŋambile
uratosim gago Kristen was naŋgi qa moreŋqom.
17 Tamo bei a mandam endeqa iŋgi iŋgi koba koroiyosimqa ariya aqa
Kristen was bei iŋgi saiqoji soqnim unsim a aqaryaiyqasai di iga endegsi
qalieqom, Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra tamo di aqa are miligiq di sosai.
18 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi quiy. Iga laŋa anjam maro na Kristen naŋgi
qalaqalainjrqom di keresai. Iga kumbra bole dego turtosim enjroqnqom
di kere.

Iga Qotei aqa ulatamuq di are lawo sqom

19-20 Iga tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjrqom di iga endegsi qalieqom,
iga anjam bole dauryeqnum. Deqa gago une bei na iga are gulbetetgwas
di uŋgum, iga Qotei aqa ulatamuq di are lawo sqom. Qotei aqa qalie
kobaquja. Aqa qalie dena gago are tulaŋ buŋyejunu.
21 O ijo was bole, gago une bei na iga are gulbetetgwasai di iga are
siŋgilatosim Qotei aqa ulatamuq di tigelesqom.
22 Osim iga iŋgi bei qa Qotei pailyimqa a gago pailyo qusim iŋgi di eg-
was. Di kiyaqa? Iga aqa dal anjam dauryoqnsim kumbra a areareteqnu
qaji di yeqnum deqa.
23 Qotei aqa dal anjam agiende. Iga aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa ñam
qa gago areqalo siŋgilatosim segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom.
Qotei aqa dal anjam di a na nami iga mergonaq quem.
24 Tamo bei a Qotei aqa dal anjam dauryqas di a Qotei beteryesqas.
Qotei a kamba dego tamo di beteryesqas. Qotei na aqa Mondor iga egej
deqa iga qalieonum, Qotei a iga betergejunu.

4

Niŋgi na mondor kalil naŋgi peginjroqniy

1 Tamo gargekoba naŋgi mandamq endi laqnsibqa endegsib mare-
qnub, “Iga Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” O ijo was bole, naŋgo
anjam di gisaŋ. Deqa niŋgi naŋgo anjam di nuŋgo areqaloq di siŋgilataib.
Niŋgi na mondor kalil naŋgi geregere peginjroqnsib dena niŋgi qalieqab,
naŋgi Qotei aqaq na beqnub kiyo sai kiyo.
2 Tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor ti unub qaji naŋgi endegsib mare-
qnub, “Yesus Kristus a tamo bulyosiqa mandamq aiyej.” Dena niŋgi
qalieqab, tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqaq na beb.
3 Ariya Yesus a tamo bulyosiqa mandamq aiyej anjam di tamo uŋgasari
Qotei aqa Mondor ti sosai qaji naŋgi saideqnub. Dena niŋgi qalieqab,
tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqaq na bosai. Naŋgi mondor uge ti unub.
Mondor uge di Kristus aqa jeu tamo kobaquja aqa segi mondor. Niŋgi
nami queb, mondor uge di a bqas. Agi a bosiq mandamq endi laqnu.
4 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi Qotei aqaq na beb. Qotei aqa Mondor
a nuŋgoq di unu deqa niŋgi na gisaŋ anjam maro tamo naŋgi go-
traŋnjreqnub. Qotei aqa Mondor a na mondor agi mandam tamo naŋgoq
di unu qaji a tulaŋ buŋyeqnu.
5 Gisaŋ anjam maro tamo naŋgi di mandamq endena branteb deqa
naŋgi mandam qa segi anjam mareqnub. Mareqnab mandam tamo
naŋgi naŋgo anjam quoqnsib dauryeqnub.
6 Iga Qotei aqaq na bem deqa tamo uŋgasari Qotei qa qalieonub qaji
naŋgi gago anjam quetgeqnub. Ariya tamo uŋgasari Qotei qa qaliesai
qaji naŋgi gago anjam quetgosaieqnub. Kumbra dena iga anjam bole qa
Mondor ti gisaŋ mondor ti naŋgi peginjroqnsim naŋgi qa poigeqnu.

Iga Qotei qalaqalaiyqom di iga Kristen naŋgi dego qalaqalainjrqom

7 O ijo was bole, Qotei a qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa iga gago
Kristen was naŋgi qalaqalainjrqom. Tamo kalil qalaqalaiyo kumbra
dauryeqnub qaji naŋgi olo ŋambabobulosib Qotei aqa segi aŋgro tiŋtiŋ
unub. Deqa naŋgi Qotei qa qalieonub.
8 Qotei a segi qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa tamo bei a qalaqalaiyo
kumbra dauryqasai di a Qotei qa qalieqa keresai.

9 Qotei aqa Ŋiri qujai unu. Qotei na a qariŋyonaq mandamq aiyej. Deqa
iga aqa ñam na ŋambile gaigai sqom. Kumbra dena iga osorgej, Qotei na
iga qalaqalaigeqnu.
10 Qotei a qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa iga endegsi are qalqa-
sai, iga namoqna Qotei qalaqalaiyem. Di sai. Qotei a namoqna iga
qalaqalaigej. Osiqa aqa Ŋiri qariŋyonaq mandamq aisiqa gago une
kobotetgosiqa Qotei aqa minjiŋ taqal waiyej.
11 O ijo was bole, Qotei na iga degsi qalaqalaigeqnu deqa iga kamba
dego segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom.
12 Iga nami Qotei aqa ulatamu unosaioqnem. Ariya iga segi segi
qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom di Qotei a gagoq di beteresoqnimqa
aqa qalaqalaiyo kumbra di gago are miligiq di tulaŋ kobaoqnsim
siŋgilaoqnqas.
13 Iga kiyersim qalieqom, Qotei a gagoq di beteresonaqa iga kamba
dego a beteryejunum? E ubtosiy marqai. Qotei na aqa Mondor iga egej
dena iga qalieqom.
14 Abu na tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi eleŋqa
osiq deqa aqa Ŋiri qariŋyonaq mandamq aiyej. Aqa kumbra di iga unsim
deqa saoqnsim laqnum.
15 Tamo bei a endegsi marqas, “Yesus a Qotei aqa Ŋiri.” Degsi marqas
di Qotei na a beteryesqas. Yimqa a dego Qotei beteryesqas.
16 Iga qalieonum, Qotei na iga qalaqalaigeqnu. Qalieosim deqa iga
Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum.
Qotei a segi qalaqalaiyo kumbra qa utru. Tamo a qalaqalaiyo kum-
bra dauryqas di a na Qotei beteryesqas. Yim Qotei a dego tamo di
beteryesqas.
17 Beteryesoqnim qalaqalaiyo kumbra gago are miligiq di tulaŋ kobaoqnsim siŋgilaoqnqas. Bole, iga mandamq endi unum. Ariya iga Yesus
bulosim unum deqa mondoŋ Qotei na iga pegigwa batiamqa iga are
siŋgilatosim aqa ulatamuq di tigelesqom.
18 Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a ulaqasai. Aqa are miligiq
di qalaqalaiyo kumbra tulaŋ kobaoqnsiq siŋgilaeqnu deqa ulaqajqa kum-
bra aqaq di sosai. Ulaqajqa kumbra aqa utru agiende. Tamo bei a are
qaleqnu, “Mondoŋ Qotei na e ŋolawotbosim awai uge ebqas.” A degsi are
qaloqnsiq deqa a ulaeqnu. A degsi ulaeqnu deqa iga qalieonum, aqa are
miligiq di qalaqalaiyo kumbra siŋgilaosaiunu.
19 Iga gago Kristen was naŋgi qalaqalainjreqnum. Di kiyaqa? Qotei a
namoqna iga qalaqalaigej deqa.
20 Tamo bei a marqas, “E Qotei qalaqalaiyeqnum.” Degsi marqas ariya
a na olo aqa Kristen was naŋgi jeutnjreqnu. A na naŋgi qalaqalain-
jrosaieqnu. Deqa tamo di a gisaŋ tamo. A na aqa Kristen was agi
naŋgo ulatamu gaigai uneqnu qaji naŋgi qalaqalainjrosaieqnu. Deqa
iga qalieonum, a Qotei agi aqa ulatamu nami unosaioqnej qaji a dego
qalaqalaiyqa keresai.
21 Tamo a Qotei qalaqalaiyqas di a aqa Kristen was naŋgi dego
qalaqalainjreme. Dal anjam di iga Yesus aqaq na em.

5

Iga mandam endeqa siŋgila gotraŋyeqnum

1 Yesus a segi Kristus. Tamo naŋgi degsib maroqnsib Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatqab di naŋgi olo ŋambabobulosib Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ
sqab. Tamo naŋgi Abu qalaqalaiyqab di naŋgi aqa aŋgro naŋgi dego
qalaqalainjrqab.
2 Iga Qotei qalaqalaiyosim aqa dal anjam dauryqom di iga qalieqom,
iga Qotei aqa aŋgro naŋgi dego qalaqalainjreqnum.
3 Qotei qalaqalaiyqajqa kumbra agiende. Iga aqa dal anjam dau-
ryqom. Iga aqa dal anjam dauryqajqa di gulbe sai. Di oto.
4 Tamo naŋgi olo ŋambabobulosib Qotei aqa segi aŋgro unub qaji naŋgi
mandam endeqa siŋgila gotraŋyoqnqab. Od, iga Qotei qa gago are-
qalo siŋgilatqom di iga qoto buŋyoqnsim mandam endeqa siŋgila go-
traŋyoqnqom.

Qotei na aqa Ŋiri qa anjam babtej

5 Tamo kiyero naŋgi mandam endeqa siŋgila gotraŋyoqnqab? E ubtosiy
marqai. Tamo naŋgi di mareqnub, “Yesus a Qotei aqa Ŋiri.” Naŋgi
degsib maroqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa naŋgi segi
mandam endeqa siŋgila gotraŋyoqnqab.
6 Yesus Kristus a bosiqa ya na yanso ej. Osiqa ŋamburbasq di moinaqa
aqa leŋ aiyej. A ya na yanso oqajqa deqa segi bosai. A moiyimqa aqa
leŋ aiqajqa deqa ti bej. Qotei aqa Mondor a anjam bole qa utru. A Yesus
Kristus aqa anjam babteqnu.
7 Tamo qalub naŋgi Yesus aqa anjam babteqnub.
8 Tamo qalub agiende. Mondor ti ya ti leŋ ti naŋgi qalub anjam
qujaitosib Yesus aqa anjam babteqnub.
9 Tamo laŋaj naŋgi iga anjam mergwab di iga qusim marqom, bole.
Ariya Qotei na aqa segi Ŋiri qa anjam iga mergeqnu. Anjam dena tamo
laŋaj naŋgo anjam tulaŋ buŋyejunu.
10 Tamo naŋgi Qotei aqa Ŋiri qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi
aqa anjam dego naŋgo are miligiq di atib sqas. Ariya tamo naŋgi Qotei
aqa anjam deqa naŋgo areqalo siŋgilatqasai di naŋgi na Qotei aqa ñam
ugetosib Qotei a gisaŋ tamo qa minjobulqab. Di kiyaqa? Naŋgi Qotei aqa
Ŋiri qa anjam Qotei na iga mergeqnu qaji di naŋgo areqaloq di siŋgilatosai
deqa.
11 Qotei aqa anjam agiende. A na iga ŋambile gaigai sqajqa marsiq
ŋambile egej. Ŋambile di Qotei aqa Ŋiri aqaq di unu.
12 Tamo bei a Qotei aqa Ŋiri beteryesqas di a ŋambile oqas. Ariya tamo
bei a Qotei aqa Ŋiri beteryesqasai di a ŋambile oqasai.

Iga qalieonum, iga ŋambile gaigai sqom

13 O ijo was, niŋgi Qotei aqa Ŋiri aqa ñam qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub.
E na anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Di kiyaqa? Niŋgi bole
qalieqajqa, niŋgi ŋambile gaigai sqab.
14 Iga iŋgi bei qa pailyqa osimqa iga Qotei aqa areqalo dauryosim
pailyqom di a gago pailyo quqwas. Deqa iga ulaqasai. Iga are siŋgilatosim
Qotei aqa ulatamuq di tigelesqom.
15 Iga qalieonum, Qotei a gago pailyo gaigai queqnu. Deqa iga iŋgi bei
qa Qotei pailyimqa a na egwas.
16 Niŋgi na Kristen was bei a une atim unsibqa niŋgi a qa Qotei pailyiy.
A moiqajqa une atosai deqa niŋgi a qa pailyibqa Qotei na aqa une
kobotim a moiqasai. A ŋambile sqas. Ariya Kristen tamo bei a moiqajqa

une atqas di Qotei na a qalim moiqas. Niŋgi a qa pailyqajqa e na merŋgosai.

17 Kumbra uge kalil tamo naŋgi yeqnub qaji di une. Ariya une qudei qa Qotei na tamo naŋgi moiyotnjrosaieqnu.

18 Iga qalie, tamo uŋgasari Qotei aqa segi aŋgro unub qaji naŋgi une atosaieqnub. Qotei aqa Aŋgro Yesus a na naŋgi taqatnjreqnu deqa tamo uge Satan na naŋgi ugeugeinjrqa keresai.

19 Iga qalie, iga Qotei aqa segi aŋgro unum. Mandam qaji tamo uŋgasari kalil naŋgi tamo uge Satan aqa sorgomq di unub. Deqa a na naŋgi siŋgila na taqatnjreqnu.

20 Iga qalieonum, Qotei aqa Ŋiri a bosiq iga powo egej deqa iga Qotei qa bole qalie. Iga Qotei beteryejunum. Iga aqa Ŋiri Yesus Kristus dego beteryejunum. Yesus a segi Qotei bole. A segi ŋambile gaigai sqajqa utru.

21 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi gisaŋ qotei kalil naŋgi torei qoreinjrsib sasaloiy.

2 JON

1 E Kristen gate. Ni uŋa Qotei na giltmej qaji. E anjam endi neŋgreŋyosim ni qa ti ino aŋgro naŋgi qa ti qariŋyonum. E niŋgi bole qalaqalaiŋgeqnum. E segi sai. Tamo uŋgasari kalil anjam bole qalieonub qaji naŋgi dego niŋgi qalaqalaiŋgeqnub.
2 Anjam bole gagoq di unu. Anjam di bati gaigai gagoq di sqas. Utru deqa iga niŋgi qalaqalaiŋgeqnum.
3 Abu Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus wo naŋgi aiyel anjam bole na ti qalaqalaiyo kumbra na ti iga qa dulosib are boleinjrimqa iga lawo na sqom.

Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy

4 Ino aŋgro qudei naŋgi anjam bole dauryeqnub. E di quoqnsim tulaŋ areboleboleibeqnu. Abu a nami iga mergej, “Niŋgi anjam bole di dauryiy.”
5 Ariya uŋa, e anjam bei neŋgreŋyitqa ni sisiyosim daurye. Anjam agiende. Iga segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. Anjam di dal anjam bunuj sai. Di dal anjam iga nami quoqnem qaji.
6 Qalaqalaiyo kumbra agiende. Iga Qotei aqa dal anjam dauryqom. Dal anjam di agi niŋgi nami quoqneb. Deqa niŋgi dauryosib walweloqniy.

Niŋgi Kristus aqa anjam siŋgila na ojesoqniy

7 Niŋgi quiy. Gisaŋ tamo gargekoba naŋgi mandamq endi laqnub. Laqnsibqa Yesus Kristus a tamo bulyosiq mandamq aiyej anjam di naŋgi na olo saideqnub. Tamo deqaji bei a Kristus aqa jeu tamo kobaquja. A gisaŋ ani tamo.
8 Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Niŋgi ŋam atqab di gago wau iga nami nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di niŋgi olo ulontqasai. Niŋgi siŋgila na tigelesosib mondoŋ awai tulaŋ boledamu oqab.
9 Niŋgi Kristus aqa anjam ojqa uratosib olo anjam bei totoryosib dauryqab di niŋgi Qotei ombla sqa keresai. Niŋgi Kristus aqa anjam siŋgila na ojesqab di niŋgi Abu Qotei aqa Ŋiri wo naŋgi aiyel koba na gaigai sqab.
10 Tamo bei a nuŋgoq bosim ariya a Kristus aqa anjam ti bqasai di niŋgi a baŋ ojetaib. Niŋgi a osib nuŋgo talq osi gilaib dego.
11 Niŋgi a baŋ ojetqab di niŋgi a beteryesosib a ombla wau uge yqab.

Jon a Kristen naŋgoq bosim anjam kalil minjrekritqas

12 E anjam gargekoba neŋgreŋyosiy nuŋgoq qariŋyqa kere. Ariya e neŋgreŋyqasai. E bosiy niŋgi nuŋgsiy anjam kalil merŋgekritqai. Yim niŋgi qusib areboleboleiŋgwas.
13 Ino jaja agi Qotei na giltej qaji aqa aŋgro naŋgi na ni kaiyeimonub. Bole.

3 JON

1 E Kristen gate. O ijo was bole Gaius, e anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. E ni bole qalaqalaimeqnum.
2 O ijo was bole, e ni qa endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Gaius aqa wau kalil boletime. Osim a siŋgilatim a ma saiqoji soqneme.” O Gaius, e qalieonum, ino qunuŋ a bole unu.
3 Nami Kristen was qudei naŋgi e nubqa bosib merbeb, “Gaius a anjam bole dauryeqnu.” Degsib merbonab e qusim tulaŋ areboleboleibej. Od, Gaius, e qalieonum, ni anjam bole dauryeqnum.
4 Ijo aŋgro naŋgi anjam bole dauryeqnub e di quoqnsim deqa tulaŋ areboleboleibeqnu. Ijo arebolebole dena arebolebole kalil tulaŋ buŋyejunu.

Gaius na aqa Kristen was naŋgi geregereinjreqnu

5 O ijo was bole, e qalie, ni kumbra bole dauryoqnsim ino Kristen was naŋgi geregereinjreqnum. Osim Kristen was qudei naŋgo ulatamu ni qaliesai qaji naŋgi qure beiq na beqnabqa naŋgi dego ni na geregereinjreqnum.
6 Was naŋgi di ino qalaqalaiyo kumbra qa saeqnab Kristen tamo uŋgasari qure endia unub qaji naŋgi queqnub. Deqa ni que. Was naŋgi di olo ni uratmosib walwelqa laqnibqa ni na iŋgi iŋgi qa naŋgi aqaryainjrim naŋgi walwelqab. Qotei a ino kumbra deqa tulaŋ arearetoqnqas.
7 Was naŋgi di Yesus aqa wau ojqajqa are qaloqnsib aqa ñam osib walweleqnub. Naŋgi sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di waueqnub. Naŋgo wau dena naŋgi silali iŋgi iŋgi osaieqnub.
8 Deqa iga tamo deqaji naŋgi aqaryainjroqnqom. Iga degyqom di iga naŋgi koba na wau ojoqnsim anjam bole siŋgilatoqnqom.

Diotrefes a kumbra uge yeqnu

9 Nami e anjam qudei neŋgreŋyosim Kristen tamo uŋgasari ino qureq di unub qaji naŋgoq qariŋyem. Ariya Diotrefes a gago anjam quetgosaieqnu. A tulaŋ diqoqnsiqa a na Kristen kalil naŋgi buŋnjrsim aqa segi ñam soqtqajqa siŋgilaeqnu.
10 Deqa e nuŋgoq bosiy Diotrefes aqa kumbra qudei qa olo saiŋgwai. Aqa kumbra bei agiende. A iga qa anjam uge uge marelen eqnu. Di segi sai. Kristen was naŋgi walwelosib nuŋgo qureq beqnab a na naŋgi aqa meq joqsi gilqa urateqnu. Yeqnaqa tamo qudei na was naŋgi di naŋgo meq joqsi gilqa laqnab a na naŋgi dego getentnjreqnu. Osiqa naŋgi Qotei tal miligiq gilqa saidnjreqnu.

Demitrius a kumbra bole yeqnu

11 O ijo was bole Gaius, ni kumbra uge dauryaim. Ni kumbra bole segi daurye. Tamo a kumbra bole dauryqas di a Qotei aqa tamo sqas. Ariya tamo naŋgi kumbra uge uge dauryeqnub qaji naŋgi Qotei unqa keresai.
12 Tamo kalil naŋgi Demitrius a qa mareqnub, aqa kumbra bole. Anjam bole a segi dego tamo sigitosiqa Demitrius aqa kumbra bole qa mareqnu. E segi dego a qa mareqnum, aqa kumbra bole. Ni qalie, ijo anjam a bole.

Jon a Gaius unqajqa bosim a ombla anjam qairqab

13 E anjam gargekoba neŋgreŋyosiy inoq qariŋyqa kere. Ariya e
neŋgreŋyqasai.
14 Sokiñala e inoq bosiy ni numsiy aqo ombla anjam marqom.
15 Ni lawo na soqnime. Kristen was qure endia unub qaji naŋgi ni
qa kaiye anjam qariŋyonub. E dego Kristen was kalil ni koba na unub
qaji naŋgi qa kaiye anjam qariŋyonum. Ijo kaiye anjam endi ni na naŋgi
minjrime. Bole.

JUT

1 E Jut. E Yesus Kristus aqa wau tamo. E Jems aqa was. E anjam
endi neŋgreŋyosim niŋgi tamo uŋgasari Qotei na metŋgej qaji nuŋgoq
qariŋyonum. Abu Qotei na niŋgi qalaqalaiŋgeqnu. Yesus Kristus a segi na
niŋgi taqatŋgeqnu.
2 Qotei a niŋgi qa tulaŋ dulosim qalaqalaiŋgimqa niŋgi geregere lawo
na soqniy.

Jeu tamo naŋgi uliosib Kristen naŋgo ambleq aiyeb

3 O ijo was bole, Qotei na niŋgi e ti padalo sawaq na eleŋej. Qotei aqa
wau deqa e na neŋgreŋyosiy nuŋgoq qariŋyqajqa are koba unu. Ariya
e anjam bei dego neŋgreŋyosiy nuŋgoq qariŋyqajqa are unu. Anjam
agiende. Gago areqalo Yesus qa siŋgilatem qaji di jeu tamo naŋgi na
ugeugeiyqa laqnub. Deqa niŋgi na tamo naŋgi di gotraŋnjroqniy. Niŋgi
qalie, Qotei na gam waqtetgonaqa iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatem.
Iga Qotei aqa tamo uŋgasari unum deqa tamo bei na gago areqalo di
ugeugeiyqa keresai.
4 O ijo was, tamo qudei naŋgi uliosib nuŋgo ambleq aiyeb. Qotei a nami
tamo naŋgi deqa endegsi marej, “Mondoŋ e naŋgo une qa peginjrsiy
padaltnjrqai.” Od, tamo naŋgi di Qotei qoreiyeqnub. Qotei a iga
qa are boleiyeqnu aqa kumbra di tamo naŋgi dena olo bubulyoqnsib
mareqnub, “Qotei a iga qa are boleiyeqnu deqa uŋgum, iga kumbra uge
uge yoqnqom.” Naŋgi degsib maroqnsib gago Gate Koba Yesus Kristus
qoreiyeqnub.
5 Niŋgi qalie, nami Israel naŋgi Isip sawaq di sonabqa Tamo Koba a
naŋgi joqsiq sawa beiq gilej. Joqsiq gilsiqa ariya naŋgi qudei a qa naŋgo
areqalo siŋgilatosai deqa a na naŋgi padaltnjrej. E nuŋgo are tigeltetŋgitqa
niŋgi Israel naŋgo kumbra deqa are qaliy.
6 Niŋgi laŋ aŋgro uge uge naŋgi qa dego are qaliy. Tulaŋ nami naŋgi
laŋ qureq di Qotei aqa wau ojoqnsib olo laŋ qure uratosib jaraiyeb.
Deqa Qotei na naŋgi ojeleŋosiq sawa ambruq di breinjrsiq tontnjrej.
Naŋgi sawa dia tariŋsokobaiyib mondoŋ diŋo batiamqa Qotei na naŋgi olo
osimqa naŋgo une qa naŋgi peginjrqas.
7 Nami Sodom ti Gomora ti qure kalil jojom di soqneb qaji naŋgi ti
laŋ aŋgro uge uge naŋgo kumbra di dauryoqnsib sambala kumbra tulaŋ
ugedamu yoqneb. Naŋgo sambala kumbra di tulaŋ bei. Deqa mondoŋ
Qotei na naŋgi ŋamyuwoq di breinjrim naŋgi bati gaigai dia sqab.

Qotei na naŋgi degsim padaltnjrqas deqa iga ulaoqnsim naŋgo kumbra
uge di dauryqa uratqom.
8 Ariya tamo naŋgi nuŋgo ambleq aiyeb qaji naŋgi dego kumbra uge
deqaji dauryeqnub. Agi naŋgi ŋeiobilqeioqnsib dena naŋgo segi jejamu
jiga yeqnub. Osib Qotei a naŋgo Tamo Koba sqajqa deqa asginjreqnaqa
olo diqoqnsib Qotei aqa laŋ aŋgro kokba naŋgi misiliŋnjreqnub.
9 Laŋ aŋgro gate Maikel a kumbra degyosaieqnu. A nami Satan ombla
ŋiriŋosib naŋgi Moses aqa qusa oqajqa deqa anjam na qotoqnsib ariya
Maikel a Satan misiliŋyosai. A Satan misiliŋyqa uratosiq minjej, “Tamo
Koba a segi na ni saidmim medabu getentqam.”

10 Tamo naŋgi nuŋgo ambleq aiyeb qaji naŋgi di tulaŋ diqoqnsib kumbra naŋgi poinjrosai qaji di olo misiliŋyeqnub. Naŋgi wagme juwaŋ bul tulaŋ nanarioqnsib naŋgo segi jejamu qa areboleboleinjreqnu. Naŋgo kumbra deqa mondoŋ Qotei na naŋgi ñumougetqas.

11 Od, tamo naŋgi di tulaŋ padalougetqab. Kein a nami kumbra uge yoqnej dego kere tamo naŋgi di Kein dauryosib kumbra uge yeqnub. Naŋgi silali koba oqajqa deqa maroqnsib gam grotoqnsib Balam aqa kumbra uge dauryosib laqnub. Kora agi nami Qotei aqa anjam gotraŋyoqnej qaji aqa kumbra uge dego naŋgi dauryeqnub. Deqa naŋgi padalougetqab.

12 Tamo naŋgi di tulaŋ ugedamu. Niŋgi iŋgi uyqa korooqnsibqa Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra dauryqa oqnsib awoeqnab tamo naŋgi di uli na boqnsib nuŋgo ambleq di kumbra tulaŋ jigat yeqnub. Naŋgi kumbra di yqajqa jemainjrosaieqnu. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa are qaleqnub. Jagwa na awa puyeqnaqa urur koboeqnu dego kere tamo naŋgi di kumbra bole bei babtosaieqnub. Qura geitqa batieqnaqa a geitosaieqnu dego kere tamo naŋgi di kumbra bole bei babtosaieqnub. Iga ŋamtaŋ moiyo otoroqnsim taqal breinjreqnum dego kere tamo naŋgi di Qotei na osim sawa ugeq di breinjrqas. Deqa mondoŋ naŋgi moiyougetosib torei padalqab.

13 Jagwa na yuwal tigelteqnaqa yuwal korkortoqnsiq mormaŋ aiyeqnu dego kere tamo naŋgi di kumbra uge uge babteleŋoqnsib naŋgi naŋgo kumbra uge deqa jemainjrosaieqnu. Naŋgi bongar bul dego unub. Agi bongar naŋgi laŋ goge di gam grotoqnsib laŋa laŋa laqnub. Deqa mondoŋ Qotei na tamo naŋgi di breinjrim sawa ambruq aiyeleŋosib bati gaigai dia sqab. Sawa ambru di Qotei na nami naŋgi gereiyetnjrej unu.

14 Nami Enok a Qotei aqa medabu osiqa tamo uge naŋgi deqa anjam maroqnej. A Adam aqa silei 7q dena ŋambabej. A anjam bei endegsi marej, “Niŋgi uniy. Mondoŋ Tamo Koba a na aqa segi laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba naŋgi joqsim bqas.

15 Bosim tamo kalil a qoreiyeqnub qaji naŋgo une qa peginjrsim ugeugeinjrqas. Osim naŋgo kumbra uge uge kalil naŋgi osornjrimqa naŋgi deqa are koba qalsib gulbe kokba oqab. Tamo naŋgi di Qotei qa misiliŋ anjam koba maroqnsib kumbra ugedamu yeqnub. Deqa Qotei na naŋgi gulbe tulaŋ kokba enjrqas.” Enok a nami anjam degsi marej.

16 Tamo naŋgi di gaigai ulatamu ugeinjreqnaqa tamo naŋgo jejamuq di anjam laŋa laŋa qameleŋoqnsib naŋgo segi areqalo uge uge dauryeqnub. Naŋgi naŋgo medabu waqtoqnsib diqoqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi walawalainjreqnab naŋgi na naŋgi daurnjreqnub.

Nuŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnub qaji di niŋgi ojesoqniy

17 Ariya ijo was bole, niŋgi kumbra mondoŋ brantqas qaji deqa are qaloqniy. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a na aqa anjam maro tamo naŋgi qariŋnjreqnaqa nuŋgoq boqnsib kumbra deqa merŋgoqneb. Naŋgo anjam deqa niŋgi olo are qaloqniy.

18 Agi naŋgi anjam endegsib merŋgoqneb, “Mondoŋ diŋo bati jojomamqa meqe meqem tamo naŋgi boqnsib Qotei qoreiyoqnsib naŋgo segi areqalo uge uge dauryoqnqab.”

19 O ijo was kalil, meqe meqem tamo naŋgi dena Kristen naŋgi potoaiyeltnjreqnub. Osib mandam qa iŋgi iŋgi qa are koba qaleqnub. Qotei aqa Mondor a naŋgoq di sosai deqa naŋgi kumbra uge di yeqnub.
20 Ariya ijo was bole, nuŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnub qaji di niŋgi ojesosibqa dena niŋgi tulaŋ siŋgilaqab. Osib niŋgi Mondor Bole aqa siŋgila na pailyoqniy.
21 Qotei a niŋgi qalaqalaiŋgeqnu deqa niŋgi a beteryesoqniy. Yimqa a gaigai niŋgi qalaqalaiŋgoqnqas. Niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus a iga qa dulqajqa tariŋoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi ŋambile gaigai sqab.
22 Tamo qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo areqalo olo gulbeinjreqnu. Deqa niŋgi naŋgi qa duloqniy.
23 Tamo qudei naŋgi une ti unub deqa naŋgi ŋamyuwoq aiqa laqnub. Deqa niŋgi naŋgi urur minjribqa naŋgi naŋgo une uratosib are bulyqab. Osib deqa naŋgi ŋamyuwoq aiqasai. Qotei na naŋgi eleŋqas. Tamo qudei naŋgi naŋgo areqalo namij dauryeqnub deqa naŋgi gara sari bulosib tulaŋ jiga ti unub. Deqa niŋgi naŋgi qa olo duloqnsib naŋgo une qa ulaosib kumbra jigat deqaji kalil uratosib sasaloiy.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

24 O ijo was kalil, Qotei na niŋgi taqatŋgimqa niŋgi uloŋqasai. Mondoŋ a na niŋgi joqsim laŋ qureq osi oqimqa niŋgi aqa rianŋ unsib une saiqoji sqab. Bati deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgim sqab.
25 Qotei a segi qujai Qotei bole. A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na iga eleŋej. Deqa iga aqa ñam soqtoqnqom. A gago Mandor Koba siŋgila ti unu qaji. A na iŋgi iŋgi kalil taqatejunu. A nami degsi soqnej. A bini degsi unu. A bati gaigai degsi sqas. Bole.

ULI ANJAM KRISTUS NA BABTEJ QAJI

1-3 Nami anjam endi uliesonaqa Yesus Kristus na babtej. Qotei na
anjam endi Yesus minjnaqa a babtej. E Jon. E Yesus aqa wau tamo. E
Qotei aqa medabu osim anjam endi neŋgreŋyonum. Kumbra kalil e unem
qaji di e ubtosim buk endia neŋgreŋyonum. Osim Qotei aqa anjam ti Yesus
Kristus aqa anjam ti bole qa marsim palontonum. Tamo a Qotei aqa
anjam endi sisiyqas di a tulaŋ areboleboleiyqas. Tamo uŋgasari anjam
endi quoqnsib dauryeqnub qaji naŋgi dego tulaŋ areboleboleinjrqas.
Kumbra kalil e ubtosim buk endia neŋgreŋyonum qaji di brantqajqa bati
jojomqo. Kumbra di urur brantqas deqa Yesus na aqa wau tamo naŋgi
osornjrej. A gam endena naŋgi osornjrej. A na aqa laŋ aŋgro qariŋyonaqa
ijoq bosiqa anjam endi e merbej. Merbej deqa agi e neŋgreŋyonum.

Jon a anjam endi Kristen tamo uŋgasari
qure 7 di unub qaji naŋgoq qariŋyej

4 E Jon. E anjam endi neŋgreŋyosim niŋgi tamo uŋgasari qure 7 di unub
qaji nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Yesus aqa ñam qa koroeqnub qaji. Niŋgi
Esia sawaq di unub. Qotei bini unu, nami soqnej, bunuqna bqas qaji a
niŋgi qa are boleiyimqa niŋgi lawo na soqniy. Mondor 7 Qotei aqa awo
jaram koba namoq di unub qaji naŋgi dego niŋgi qa are boleinjrimqa
niŋgi lawo na soqniy.

5 Yesus Kristus a Qotei aqa anjam kalil geregere palonteqnu. A tamo
kalil naŋgi qa namoosiq subq na tigelej. A mandor kokba kalil mandamq
endi unub qaji naŋgo Tamo Koba. A dego niŋgi qa are boleiyimqa niŋgi
lawo na soqniy.

Yesus a iga qalaqalaigeqnu. A moisiqa aqa leŋ aiyej dena a na gago une
kalil kobotetgej.

6 Iga aqa Abu Qotei aqa atra tamo sqajqa deqa ti iga a ombla mandor
kokba sqajqa deqa ti marsiq iga giltgej. Yesus Kristus a bati gaigai ñam
koba ti siŋgila koba ti sqas. Bole.

7 Niŋgi uniy. Yesus a laŋbi ambleq na boqnimqa tamo kalil naŋgi a
unqab. Tamo kalil nami a qaja na qameb qaji naŋgi dego a unqab. Tamo
uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi a qa are ugeinjrimqa tulaŋ
akamugetqab. Od, kumbra di brantqas. Bole.

8 Tamo Koba Qotei siŋgila koba ti unu qaji a marej, "E segi qujai namoq
di unum. E segi qujai bunuq di sqai." Di bole. Qotei a segi qujai nami
soqnej. A bini unu. A bunuqna bqas.

Jon a Kristus unej

9 E nuŋgo was Jon. Iga kalil koba na Yesus aqa tamo uŋgasari unum.
E niŋgi ti gulbe qoboiyoqnsim jaqatiŋ eleŋeqnum. Qotei a gago Mandor
Koba sosiq iga taqatgeqnu. Deqa iga siŋgila na tigeloqnsimqa gulbe
qoboiyejunum. E Qotei aqa anjam ti Yesus aqa anjam ti palontoqnsim
laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e taqal waibosib nui ñam Patmos endia
e ateb unum.

10 E Patmos nui endi sonamqa Tamo Koba aqa bati brantej. Bati
brantonaqa Qotei aqa Mondor Bole na e siŋgilatbonaqa ijo qoreq di tamo
bei leleŋonaqa e aqa kakro quem. A tulaŋ leleŋkobaej. Gul anjameqnu
dego kere.

11 Leleŋosiq merbej, “Kumbra kalil ni unqam qaji deqa anjam neŋgreŋye. Neŋgreŋyosim qariŋyimqa tamo uŋgasari qure 7 dia Yesus aqa ñam qa koroeqnub qaji naŋgoq gilem. Tamo uŋgasari naŋgi di agi Efesus qureq di, Smerna qureq di, Pergamum qureq di, Taiataira qureq di, Sardis qureq di, Filadelfia qureq di, Laodisia qureq di Yesus aqa ñam qa koroeqnub.”

12 Onaqa e tamo anjam merbej qaji di unqajqa bulosim ŋam atsimqa lam 7 gol na gereiyo qaji di sonab unjrem.

13 Lam naŋgo ambleq di tamo bei sonaq e unem. Tamo di a Tamo Aŋgro bul. A gara olekoba jugnaq aisiq siŋga kabutej. Aqa are targaq di alalag gol na gereiyo qaji dena kaiŋyej.

14 Aqa gate ti gate baŋga ti laŋbi bul tulaŋ qat soqnej. Aqa ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloŋoqnej.

15 Aqa siŋga minjaloqnej. Bras ŋamyuwo na koiteqnab minjaleqnu dego kere. E aqa kakro quem di ya kobaquja meli dosiq anjam ateqnu dego kere.

16 Aqa baŋ wo na bongar 7 ojeleŋesoqnej. Aqa medabuq na serie olekoba tulaŋ qala uge qala aiyel brantej. Aqa ulatamu seŋ bul tulaŋ suwaŋoqnej.

17 E tamo di unsimqa tulaŋ ulaugetosim ŋam ambruibonaqa e aqa siŋga jojomq di uloŋosim moiyobulem. Onaqa a na aqa baŋ wo ijo gateq di atsiqa merbej, “Ni ulaaim. E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai.

18 E ŋambile gaigai sqajqa utru. Nami e moiyem. Bini ni e nube. E olo ŋambile unum. E bati gaigai ŋambile sqai. E segi na moiyo ti moiyo qure ti taqatejunum.

19 Deqa kumbra ni unonum qaji deqa neŋgreŋye. Kumbra bini unu qaji ti kumbra bunuqna brantaleŋqas qaji deqa ti neŋgreŋye.

20 Bongar 7 ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi ti lam 7 gol na gereiyo qaji naŋgi ti di ni unjronum. Di anjam ulito qaji. Aqa utru mermqai. Bongar 7 dena tamo uŋgasari qure 7 dia e qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro 7 naŋgi sigitnjrejunub. Lam 7 dena tamo uŋgasari qure 7 dia e qa koroeqnub qaji naŋgi sigitnjrejunub.”

2

Jon a Efesus qure naŋgoq anjam qariŋyej

1 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Efesus qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E ijo baŋ wo na bongar 7 ojejunum. E lam 7 gol na gereiyo qaji naŋgo ambleq di walweleqnum. E na anjam endi inoq qariŋyonum.

2 Ino kumbra ti ino wau ti di e qalieonum. E qalie, ni siŋgila na tigeloqnsimqa tamo uge naŋgi qa tulaŋ asgimeqnu. Tamo naŋgi di endegsib mermeqnub, “Iga Qotei aqa anjam marqajqa qariŋgej qaji tamo.” Di gisaŋ. Qotei na naŋgi qariŋnjrosai. Ni naŋgo anjam di tenemtosim endegsi poimqo, naŋgi gisaŋ tamo.

3 Ni ijo ñam ojejunum deqa tamo qudei na ni ugeugeimeqnub. E qalieonum, ni siŋgila na tigeloqnsimqa gulbe di qoboiyeqnum. Ni asgimosaieqnu.

4 “ ‘Ariya ino kumbra uge qujai e ubtosiy mermqai. Nami ni e qa ino
areqalo siŋgilatqa utru atsim bati deqa ni na e tulaŋ qalaqalaiboqnem.
Bini ni degsim e qalaqalaibosaieqnum.
5 Nami ni kumbra bole dauryoqnem. Bini ni kumbra di uratosim ni
uloŋonum. Deqa ni que. Kumbra ni nami yoqnem qaji deqa olo are
qalsimqa are bulyosim kumbra di daurye. Ni dauryqasai di e inoq bosiy
ino lam olo taqal atetmqai.
6 Ariya ino kumbra bole bei agi ubtosiy mermqai. Nikolas aqa wau
tamo naŋgi kumbra uge uge yeqnub. Naŋgo kumbra di ni tulaŋ urate-
qnum. Keretosim urateqnum. E dego urateqnum.
7 “ ‘Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere
quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa
koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas
di e na laŋ qure qa ŋam gei osiy anaiyit a uysim dena ŋambile gaigai sqas.
Ŋam di Qotei aqa laŋ qureq di unu.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim
Efesus naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Smerna qure naŋgoq anjam qariŋyej

8 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Smerna qureq di tamo
uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi
neŋgreŋye, ‘E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. Nami
e moiyem. Bini e olo ŋambile unum. E na anjam endi inoq qariŋyonum.
9 Ni gulbe ti jaqatiŋ ti ejunum di e qalie. Ni iŋgi tulaŋ saiqoji unum di
dego e qalie. Ariya ni laŋ qure qa iŋgi iŋgi koba eleŋejunum. E qalie, tamo
qudei na ni misiliŋmoqnsib anjam uge uge mermeqnub. Naŋgi segi qa
mareqnub, “Iga Juda tamo.” Di gisaŋ. Naŋgi Satan aqa aŋgro.
10 Bunuqna ni jaqatiŋ koba oqnqam. Ni deqa ulaaim. Ni que.
Satan na niŋgi qudei ojeleŋosim tonto talq di breiŋgwas. Niŋgi ijo ñam
geregere ojqab kiyo sai kiyo di Satan a qalieqajqa deqa niŋgi tonto talq
di breiŋgwas. Niŋgi bati 10 gulbe ti jaqatiŋ ti sqab. Bati deqa niŋgi e qa
nuŋgo areqalo siŋgilatosib soqniy. Soqnib jeu tamo naŋgi na niŋgi luŋgib
moreŋqab. Amqa e niŋgi awai boledamu eŋgwai. Awai agiende. Niŋgi
ŋambile gaigai sqab.
11 “ ‘Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere
quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa
koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas
di a moiyo bunu qaji turqasai. Moiyo dena a ugetqa keresai. Sai bole
sai.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Smerna naŋgo laŋ aŋgro aqaq
qariŋye.”

Jon a Pergamum qure naŋgoq anjam qariŋyej

12 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Pergamum qureq di tamo
uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi
neŋgreŋye, ‘E serie olekoba tulaŋ qala uge qala aiyel ojejunum. E na
anjam endi inoq qariŋyonum.
13 E qalie, qure ni unum qaji di Satan na taqatejunu. Aqa awo jaram
koba qure dia unu. Ariya e qalie, ni ijo ñam siŋgila na ojesosimqa e qa
ino areqalo siŋgilateqnum. Ino areqalo di ni na ulitosaieqnum. Nami ijo
anjam palonto tamo Antipas a nuŋgo ambleq di wauoqnej. Antipas a
ijo anjam geregere dauryoqnej deqa jeu tamo naŋgi na a qalnab moiyej.

Moinaqa ni di unsimqa ni deqa ulaosai. Osim e qoreibosai. Qure dia Satan a unu.

14 “ ‘Ariya ino kumbra uge qudei e ubtosiy mermqai. Tamo qudei Pergamum qureq di unub qaji naŋgi Balam aqa kumbra uge siŋgila na ojesonab ni na naŋgi saidnjrosaieqnum. Balam aqa kumbra uge agiende. Nami a na Balak gam osoryonaqa gilsiqa Israel naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa kumbra ugeq breinjroqnej. Breinjroqnsiqa areqalo tigeltetnjreqnaqa naŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyoqnsib sambala kumbra yoqnsib laqneb.

15 Tamo qudei dego Pergamum qureq di unub qaji naŋgi Nikolas aqa wau tamo naŋgo anjam dauryeqnub.

16 Deqa ni are bulye. Ni are bulyqasai di e urur inoq bosiy serie olekoba ijo medabuq di unu qaji dena tamo naŋgi di qoto itnjrqai.

17 “ ‘Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na laŋ qure qa iŋgi uliejunu qaji di anaiyit uyqas. Meniŋ qat dego yqai. Osiy meniŋ quraq di ñam bunuj neŋgreŋyqai. Ñam di tamo bei a qalieqasai. Tamo meniŋ oqas qaji a segi ñam di qalieqas.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Pergamum naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Taiataira qure naŋgoq anjam qariŋyej

18 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Taiataira qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E Qotei aqa Ŋiri. Ijo ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloŋeqnu. Ijo siŋga minjaleqnu. Bras geregere ñomyeqnab minjaleqnu dego kere. E na anjam endi inoq qariŋyonum.

19 Kumbra bole kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. E qalie, ni qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim e qa ino areqalo siŋgilatoqnsim wau bole bole yeqnum. Osim gulbe kalil inoq di branteqnu qaji di geregere qoboiyoqnsim siŋgila na tigelejunum. Kumbra ni nami yoqnem qaji di bolequja. Ariya kumbra ni bini yeqnum qaji di olo tulaŋ boledamu. Di e qalie.

20 “ ‘Ariya ino kumbra uge qujai agi ubtosiy mermqai. Uŋa Jesebel a ni ombla sosiq waueqnaqa ni na a wiyosaieqnum. A segi qa mareqnu, “E Qotei aqa medabu o qaji uŋa.” Di sai. A na ijo wau tamo naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa gam osornjreqnaqa naŋgi sambala kumbra yoqnsibqa gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyeqnub.

21 A are bulyqajqa e bati yem di a are bulyosim aqa sambala kumbra uratqajqa saidej.

22 Deqa ni que. E na uŋa di jaqatiŋ koba yitqa a makobaiyqas. Tamo naŋgi a ombla sambalaoqnsib laqnub qaji naŋgi dego jaqatiŋ ti gulbe koba ti enjrqai. Naŋgi aqa kumbra uge uge uratosib are bulyqasai di e naŋgi degnjrqai.

23 Aqa aŋgro naŋgi dego ñumit moreŋqab. Amqa tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi qalieqab, e tamo kalil naŋgo are miligi ti areqalo ti geregere unoqnsim peleiyeqnum. Deqa niŋgi quiy. E nuŋgo kumbra segi segi keretosiy awai eŋgwai.

24 “ ‘Ariya niŋgi qudei Taiataira qureq di unub qaji nuŋgo kumbra bole agi ubtosiy merŋgwai. Niŋgi Jesebel aqa anjam dauryosaieqnub. Tamo

naŋgi mareqnub, “Di Satan aqa uli anjam.” Anjam di niŋgi qaliesai. Deqa e niŋgi gulbe bei eŋgwasai.

25 Kumbra bole kalil niŋgi ojejunub qaji di siŋgila na ojesoqnib e bqai.

26 “ ‘Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaosim ijo kumbra dauryosim gilsim gilsim diŋo bati itqas di e siŋgila yitqa a na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi taqatnjroqnqas.

27 A na naŋgi tulaŋ siŋgila na taqatnjroqnqas. Tamo naŋgi web para-parainjreqnub dego kere. E na tamo di siŋgila yitqa a wau di yqas. Ijo Abu na e siŋgila ebej dego kere a siŋgila yqai.

28 Nebeqa burbas bunuj oqeqnu qaji di dego a yqai.

29 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Taiataira naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

3

Jon a Sardis qure naŋgoq anjam qariŋyej

1 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Sardis qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E Qotei aqa Mondor 7 ejunum. E bongar 7 dego ojejunum. E na anjam endi inoq qariŋyonum. Kumbra ni yeqnum qaji di e qalieonum. Ino kumbra di bolesai. Naŋgi ni qa mareqnub, “Ni ŋambile unum.” Di sai. Ni moiyem.

2 Deqa ni ŋam sirosim olo tigel. Ino kumbra bole qudei moiyosaiunu qaji di ni na olo siŋgilat. E ino kumbra kalil unonum di ijo Qotei aqa ŋamgalaq di keresai.

3 Anjam bole ni nami qusim dauryem qaji deqa olo are qale. Are qalsim anjam di geregere dauryosim are bulye. Ni ŋam sirosim tigelqasai di e bajiŋ tamo bul inoq boqujatqai. Bati gembu e inoq bqai di ni qalieqa keresai.

4 “ ‘Ariya tamo uŋgasari qudei Sardis qureq di unub qaji naŋgo kumbra bolequja. Naŋgo gara jigatosai deqa naŋgi gara qat jigsib e ombla walweloqnqab.

5 “ ‘Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na gara qat jigetqai. Aqa ñam ŋambile qa buk miligiq di unu qaji di e na olo nuntqasai. Aqa ñam di e na ijo Abu ti aqa laŋ aŋgro naŋgi ti naŋgo ulatamuq di ubtqai.

6 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Sardis naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Filadelfia qure naŋgoq anjam qariŋyej

7 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Filadelfia qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E Qotei aqa tamo bole une saiqoji unum. E kumbra bole qa utru. Devit a nami mandor koba soqnej dego kere e kamba Mandor Koba unum. Deqa e siraŋ waqtqai di tamo bei na getentqa keresai. E getentqai di tamo bei na olo waqtqa keresai. E na anjam endi inoq qariŋyonum.

8 Kumbra bole kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. Deqa ni unime. Ino ulatamuq di e siraŋ bei waqtetmonum. Di tamo bei na getentqa keresai.

E qalie, siŋgila kiñala inoq di unu. Ni ijo anjam geregere ojoqnsim dauryeqnum. Ni ijo ñam uratosaieqnum.
9 Deqa ni que. E na maritqa Satan aqa wau tamo naŋgi bosib ino siŋgaq di siŋga pulutosib endegsib qalieqab, e ni qalaqalaimeqnum. Naŋgi segi qa mareqnub, “Iga Juda tamo.” Di gisaŋ. Naŋgi Juda tamo sai.
10 Ni ijo anjam dauryoqnsim gulbe qoboiyejunum deqa e ni taqatmesoqnitqa Satan na tamo uŋgasari kalil naŋgi uneq breinjrqa batiamqa a ni uneq breimqasai.
11 E inoq boqujatqai. Deqa anjam ni ojejunum qaji di siŋgila na ojesoqne. Amqa tamo bei na ino awai bole yaimqasai.
12 “ ‘Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na a osiy ijo Qotei aqa tal ai bul namoq di tigeltit sqas. Deqa a olo bunu Qotei aqa talq dena oqedqasai. Aqa jejamuq di e na ijo Qotei aqa ñam ti ijo Qotei aqa qure koba agi Jerusalem bunuj aqa ñam ti ijo segi ñam bunuj ti neŋgreŋyqai. Jerusalem bunuj agi laŋ goge di unu. Qure di ijo Qotei aqaq dena mandamq aiqas.
13 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Filadelfia naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Laodisia qure naŋgoq anjam qariŋyej

14 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Laodisia qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘Ijo ñam Anjam Bole. E Qotei aqa anjam kalil geregere palonteqnum. Iŋgi iŋgi kalil Qotei na gereiyej qaji di aqa utru agi e segi. E na anjam endi inoq qariŋyonum.
15 Kumbra kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. E qalie, ni ulili sai. Ni kaŋkaŋ sai. Ni ulili sqam di kere. Ni kaŋkaŋ sqam di kere.
16 Ni tulaŋ kaŋkaŋ sai. Ni tulaŋ ulili sai. Ni kaŋkaŋ kiñala segi. Deqa e ni iŋgi qusa bul ijo miligiq na oqsim ijo medabuq na beqmqai.
17 Ni ino segi ñam soqtoqnsim mareqnum, “E silali koba ti unum. E ñoro koba ejunum. E iŋgi bei qa truquosaieqnum.” Di ni gisaŋonum. Ni iŋgi iŋgi tulaŋ saiqoji. Ni sougetejunum. Ni ŋam qandimo unum. Ni yosi laqnum. Di ni segi poimosai.
18 Deqa e ni endegsi mermqai. Ni ijoq dena gol ŋamyuwo na yusiq milalej qaji di awaiyosim dena ni ñoro bole ti sqam. Ni gara qat dego awaiyosim jugwam dena ino jejamu kabutim tamo bei na ino yosi unqasai. Amqa ni jemaimqasai. Ni goreŋ dego awaiyosim dena ino ŋamdamu piyim ŋam poimqas.
19 Tamo naŋgi e qalaqalainjreqnum qaji di e na olo ŋiriŋtnjroqnsim dalnjreqnum. Deqa ni ino kumbra tingitqa siŋgilaosim are bulye.
20 “ ‘Ni e nube. E siraŋmeq di tigelesosim kindokindoŋeqnum. Tamo bei a ijo kakro qusimqa siraŋ waqtetbqas di e miligiq gilsiy aqo ombla iŋgi uyqom. 21 Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na minjitqa aqo ombla ijo awo jaram kobaq di awoqom. Nami e segi qoto siŋgilaosimqa aqo ijo Abu wo aqa awo jaram kobaq di awoem dego kere.
22 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Laodisia naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.” Yesus na e degsi merbej.

4

Laŋ qureq di naŋgi Qotei biŋiyoqnsib loueqnub

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋ goge dia siraŋ bei waqesonaq unem. Unsim koqyeqnamqa tamo nami leleŋonaq aqa kakro gul anjamobulonaq quem qaji a na endegsi merbej, “Ni goge endeq au. Bamqa kumbra kalil bunuqna branteleŋqas qaji di e ni osormqai.”

2 Onaqa bati qujai deqa Qotei aqa Mondor na e siŋgilatbonaqa e tarosim laŋ goge dia awo jaram kobaquja sonaq unem. Tamo bei a awo jaramq di awesoqnej.

3 Aqa jejamu tulaŋ minjalej. Meniŋ jaspa tulaŋ minjaleqnu dego kere. Aqa jejamu meniŋ konilian bul tulaŋ lent. Tuembiŋ na awo jaram di kalilyesoqnej. Tuembiŋ aqa neŋgreŋ di tulaŋ minjalej. Meniŋ emeral tulaŋ minjaleqnu dego kere. Tuembiŋ di ŋam baŋga gesgi bul.

4 Ariya e olo ŋam atsimqa awo jaram kokba 24 unjrem. Awo jaram kokba 24 dena awo jaram kobaquja ambletesoqneb. Tamo gate 24 naŋgi awo jaramq di awoeleŋesoqneb. Naŋgi gara qat olekokba jigeleŋosib mandor kokba naŋgo gate tatal wala ti gol na gereiyo qaji di ateleŋosib soqneb.

5 Awo jaram kobaqujaq dena minjal branteqnaq unem. Qatroŋ ti kola anjam ti dego branteqnaq quem. Awo jaram namoq di ŋam puloŋ 7 pumbloŋeleŋeb. Ŋam puloŋ dena Qotei aqa Mondor 7 naŋgi sigitnjrejunub.

6 Awo jaram namoq di iŋgi kobaquja bei sonaq unem. Iŋgi di yuwal baŋga bul. A qunuŋ bul dego. A tulaŋ jeqilo.

Ariya e olo ŋam atsimqa wagme ŋambile so qaji qolqe unjrem. Naŋgi na awo jaram kobaquja agutosib tigelesoqneb. Naŋgo bile ti qore ti dia ŋamdamu gargekoba soqneb.

7 Wagme ŋambile so qaji namba 1 a laion bul. Wagme ŋambile so qaji namba 2 a makau bul. Wagme ŋambile so qaji namba 3 aqa ulatamu tamo ulatamu bul. Wagme ŋambile so qaji namba 4 a baira kobaquja tiosiq laqnu dego bul.

8 Wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi di segi segi bari 6 ti. Bileqsi qoreqsi bariqsi ŋamdamu gargekoba soqneb. Qanam ti qolo ti naŋgi gaigai louoqnsib endegsib mareqnub, “Qotei a siŋgila koba ti unu. Siŋgila kalil aqaq di unu. A nami soqnej. A bini unu. A bunuqna bqas.” Naŋgi degsib louoqnsib maroqnsib olo wainoqnsib mareqnub, “Qotei a getento koba. Qotei a getento koba. Qotei a getento koba.” Wagme qolqe naŋgi gaigai degsib louoqnsib mareqnub. Naŋgi aqaratosaieqnub.

9 Tamo awo jaram kobaqujaq di awejunu qaji a ŋambile gaigai unu. Deqa wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjreqnaqa aqa ñam soqtoqnsib biŋiyeqnub.

10 Yeqnaqa tamo gate 24 naŋgi siŋga pulutoqnsibqa tamo awo jaramq di awejunu qaji a qa loueqnub. Tamo di agi ŋambile gaigai unu qaji. Tamo gate naŋgi naŋgo gate tatal wala ti gol na gereiyo qaji di awo jaram kobaquja namoq di breiyoqnsibqa endegsib loueqnub,

11 “O gago Tamo Koba Qotei, ni segi qujai laŋ goge di unum.
Deqa tamo kalil naŋgi ni qa tulaŋ areboleboleinjreqnaqa ino ñam soqtoqnsibqa ino siŋgila biŋiyeqnub.
Naŋgi ni kumbra degmeqnub. Di kiyaqa? Ni na qujai marnam iŋgi iŋgi kalil branteb unub.
Ni ino segi areqalo na iŋgi iŋgi kalil gereiyem.

Gam dena qujai iŋgi iŋgi kalil branteb unub.”

5

Jon a buk bei unej

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa tamo awo jaramq di awesoqnej qaji aqa baŋ
woq di buk bei ojesonaq unem. Buk di aqa baŋga olekokba. Baŋga di
lulumesonaq unem. Buk aqa miligiqsi qoreqsi neŋgreŋ ti soqnej. Buk
di tamo bei na plaltosim aqa miligi unaim deqa naŋgi na aqa baŋga
lulumyosib kandel aqa namur na qandrato 7 yeb.

2 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋ aŋgro siŋgila koba bei brantonaq unem.
Laŋ aŋgro di a tulaŋ leleŋosiq marej, “Tamo yai a tamo bole unu deqa a
na kandel aqa namur waqtosim buk di plaltqa kere?”

3 Onaqa tamo bei na buk di plaltosim aqa miligi unqajqa tamo dego
bei sosai. Laŋ qureq di, mandamq di, mandam sorgomq di tamo dego
bei sosai.

4 E degsi unsim deqa e tulaŋ akamugetem.

5 Onaqa tamo gate bei na merbej, “O Jon, ni akamaim. Ni que. Laion a
Juda aqa leŋ na ŋambabej deqa a qoto siŋgilaosiq aqa jeu tamo naŋgi tulaŋ
buŋnjrej. A Mandor Koba Devit aqa leŋ na ŋambabej deqa a na kandel aqa
namur waqtosim buk di plaltqa kere.”

Jon a Kaja Du unej

6 Onaqa e olo ŋam atsim Kaja Du tigelesonaq unem. A qalnab moiyej
olo ŋambile so bulonaq unem. A awo jaram ti wagme ŋambile so qaji
qolqe naŋgi ti tamo gate naŋgo awo jaram kokba ti ambleq di tigelesonaq
unem. A qala 7 ti ŋamdamu 7 ti soqnej. Ŋamdamu 7 dena Qotei aqa
Mondor 7 naŋgi sigitnjrejunub. Mondor di Qotei na qariŋnjrnaqa sawa
sawa kalilq gileleŋeb qaji.

7 Onaqa Kaja Du a bosiqa tamo awo jaramq di awesoqnej qaji aqa baŋ
woq dena buk di yaiyej.

8 Buk di yaiyonaqa wagme ŋambile so qaji qolqe naŋgi ti tamo gate 24
naŋgi ti bosib Kaja Du aqa areq di siŋga puluteb. Naŋgi kalil segi segi
gombiŋ ti tabir gol na gereiyo qaji ti ojeleŋesoqneb. Tabirq dena qurem
oqoqnsiqa Qotei aqa ulatamuq di branteqnu. Qurem di quleq boledamu.
Qurem di aqa utru agiende. Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo pailyo
qurem bul oqoqnsiqa aqa ulatamuq di branteqnu.

9 Wagme qolqe naŋgi ti tamo gate naŋgi ti bosib Kaja Du aqa areq di
siŋga pulutosibqa lou bunuj na endegsib louoqneb,

“O Kaja Du, ni buk di osimqa kandel aqa namur buk qandratejunu qaji
di waqtqa kere.

Ni lumnab moisim ino leŋ aiyej deqa ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi
awainjrsimqa Qotei aqa baŋq di ateleŋem unub.

Od, ni na tamo uŋgasari leŋ segi segi, anjam maro segi segi, jejamu
segi segi, sawa segi segi naŋgi awainjrsimqa Qotei aqa baŋq di
ateleŋem.

10 Ni na naŋgi giltnjrem deqa naŋgi Qotei aqa atra tamo ti mandor kokba
ti sosib mandamq di tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqnqab.”

Iŋgi iŋgi kalil naŋgi Kaja Du aqa ñam soqtoqneb

11 Ariya e olo ŋam atsimqa laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba tigelesonab
unjrem. Naŋgi di iga na sisiyqa keresai. Naŋgi handet milion dego. Naŋgi

tigelosibqa awo jaram ti wagme ŋambile so qaji naŋgi ti tamo gate 24 naŋgi ti agutnjresosibqa tulaŋ murqumyeqnab e naŋgo kakro quem.
12 Naŋgi endegsib leleŋoqnsib maroqneb,
"Kaja Du agi nami qalnab moiyej qaji a siŋgila ti ñoro ti powo ti ñam ti riaŋ
ti arebolebole ti oqa kere.
Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa ñam soqtoqnsibqa a qa tulaŋ arebole-
boleinjroqnimqa a biŋiyoqnsib sqab."
13 Onaqa iŋgi iŋgi kalil Qotei na gereinjrej qaji naŋgi anjam mareqnab e naŋgo kakro quem. Iŋgi iŋgi kalil laŋ qureq di, mandamq di, mandam sorgomq di, yuwal miligiq di unub qaji naŋgi anjam mareqnab e naŋgo kakro quem. Od, iŋgi iŋgi kalil sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo kakro quem. Naŋgi endegsib maroqneb,
"Tamo awo jaramq di awejunu qaji naŋgi Kaja Du wo bati gaigai arebole-
bole ti ñam ti riaŋ ti siŋgila ti oqnsib sqab.
Deqa iga bati gaigai naŋgi aiyel biŋinjroqnqom."
14 Onaqa wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi maroqneb, "Anjam di bole." Degsib mareqnabqa tamo gate naŋgi siŋga pulutoqnsib louoqneb.

6

Kaja Du a kandel aqa namur 7 waqteleŋej

1 Onaqa Kaja Du a buk di ojesonaq e unem. Buk di kandel aqa namur na qandrato 7 yeb. Kaja Du a kandel aqa namur namba 1 waqtonaqa wagme ŋambile so qaji matu a namoosiq marej, "Ni au." Aqa kakro di kola anjam ato bulonaq e quem.
2 Degsi marnaqa e ŋam atsimqa hos qat bei brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji a aŋ ti. Naŋgi na gate tatal wala ti yonabqa aqa gateq di atsiqa qoto siŋgilaqa marsiqa gilsiq qoto siŋgilaoqnej.
3 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 2 waqtonaqa wagme ŋambile so qaji namba 2 na marnaq e quem, "Ni au."
4 Degsi marnaqa hos bei brantej. Hos di lent. Naŋgi na tamo hos quraq di awesoqnej qaji a siŋgila yeb. Yonabqa a na tamo uŋgasari mandamq di soqneb qaji naŋgo areqalo niñaqyetnjrnaqa naŋgi lawo kumbra uratosib tamo naŋgi ñumoqnsib moiyotnjroqneb. Naŋgi na a serie kobaquja yonabqa gilsiq wau di yoqnej.
5 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 3 waqtonaqa wagme ŋambile so qaji namba 3 na marnaq e quem, "Ni au." Degsi marnaqa e ŋam atsimqa hos tulu brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa baŋq di skel ojesonaq e unem.
6 Unsimqa wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgo ambleq di tamo bei na anjam marnaq e aqa kakro quem. A na tamo hos quraq di awesoqnej qaji di minjej, "Ni na tamo uŋgasari naŋgi mam koba enjre. Yimqa naŋgi silali kobaquja na bem sum tabir qujai segi awaiyoqnqab. Silali kobaquja na bali dego tabir qalub segi awaiyoqnqab. Deqa ni na oliv ŋamtaŋ ti wain sil ti ugeugeiyaim."
7 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 4 waqtonaqa e wagme ŋambile so qaji namba 4 aqa kakro quem. A marej, "Ni au."
8 Degsi marnaqa e ŋam atsimqa hos merient brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa ñam Moiyo. Moiyo Qure na a dauryosiq laqnej. Onaqa naŋgi aiyel siŋgila osib tamo uŋgasari mandam taqal qujaiq di so qaji naŋgi serie na ti mam na ti ma uge na ti wagme juwaŋ na

ti ñumnab moreŋeb. Mandam taqal qalubq di so qaji naŋgi uratnjrnab soqneb. Naŋgi ñumosai.

9 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 5 waqtonaqa Qotei aqa tamo uŋgasari nami ñumnab moreŋeb qaji naŋgo qunuŋ atra bijal sorgomq di sonab e unjrem. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa anjam siŋgila na ojesosib mare mare laqneb deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi ñumnab moreŋeb.

10 Naŋgo qunuŋ tulaŋ leleŋoqnsib Qotei endegsib minjoqneb, “O Tamo Koba, ni iŋgi iŋgi kalil naŋgo Mandor Koba. Ni gaigai kumbra bole yeqnum. Ni getento koba. Ni kumbra bole segi yeqnum. Deqa ni iga merge. Iga bati gembub tariŋonamqa jeu tamo mandamq di unub qaji naŋgi na iga lugnab gago leŋ aiyej deqa ni kamba peginjrsim awai uge enjrqam?”

11 Onaqa Qotei a gara jugo qat olekokba eleŋosiqa naŋgi segi segi jigetnjrsiqa minjrej, “Niŋgi mati kiñala aqaratosib tariŋoqnsib soqniy. Jeu tamo naŋgi na niŋgi luŋgnab nuŋgo leŋ aiyej dego kere nuŋgo wau qujai naŋgi ti nuŋgo was naŋgi ti degsib ñumqab. Tamo gembub jeu tamo naŋgi na ñumqab di e segi maritqa naŋgi kalil ñumekritib kereamqa bati deqa e kamba naŋgi peginjrsiy awai uge enjrqai.”

12 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 6 waqtonaqa e ŋam atsimqa mimiŋ tulaŋ kobaquja donaq unem. Unem di seŋ ambruosiq gara tulu bulej. Bai lentosiq leŋ bulej.

13 Onaqa bongar naŋgi laŋ goge na ululoŋosib mandamq aiyeleŋeb. Jagwa koba boqnsiq qura qunjimyeqnaqa gei qoqi ululoŋosib mandamq aiyeleŋeqnub dego kere.

14 Laŋ dego loumej. Qobuŋ rer qalsib lubteqnub dego kere. Mana ti nui ti kalil naŋgo so sawa uratosib jaraiyeb.

15 Jaraiyonabqa mandor kokba ti tamo ñam ti qaja tamo naŋgo gate ti ñoro tamo ti tamo siŋgila ti kaŋgal tamo ti tamo naŋgo segi wau ojo qaji naŋgi ti kalil gulbe di unsibqa ulaugetosib meniŋ kokba miligiq di ulieleŋeb. Osib mana miligiq di dego ulieb.

16 Uliesosib tulaŋ leleŋkobaoqnsib mana ti meniŋ kokba ti kalil endegsib minjroqneb, “Niŋgi bosib iga kabutgibqa tamo awo jaramq di awejunu qaji a na iga nugwasai. Kaja Du aqa minjiŋ dego gagoq bqasai.

17 Naŋgi aiyel tamo uŋgasari naŋgi qa minjiŋ oqetnjrqa bati brantqo deqa tamo yai na naŋgo siŋgila gotraŋyqa kere? Tamo dego bei sosai.”

7

Israel tamo 144,000 naŋgi Qotei aqa toqor eb

1 Onaqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi laŋ utru qolqeq di tigelesonab e unjrem. Jagwa qolqe naŋgi na mandam ti yuwal ti ŋam baŋga ti puynjraib deqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi dena jagwa qolqe di getentnjresoqneb.

2 Laŋ aŋgro naŋgi di Qotei na mandam ti yuwal ti niñaqnjrqajqa siŋgila enjrej. Onaqa laŋ aŋgro bei seŋ oqo sawaq dena brantonaq e unem. A na Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa toqor ojesosiqa tulaŋ leleŋosiqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi di minjrej,

3 “Niŋgi mandam ti yuwal ti ŋam baŋga ti nami niñaqnjraib. Iga mati gago Qotei aqa wau tamo naŋgo lanjaq di toqor atnam soqnimqa di niŋgi na iŋgi iŋgi kalil di niñaqnjriy.”

4 Onaqa tamo gembub toqor eleŋeb di marnab e quem. Tamo 144,000
naŋgo lanjaq di toqor ateleŋeb. Tamo naŋgi di Israel naŋgo moma utru
12 naŋgo leŋ.
5 Juda aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Ruben aqa leŋ na
tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Gat aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor
eleŋeb.
6 Aser aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Naptali aqa leŋ na
tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Manase aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi
toqor eleŋeb.
7 Simeon aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Livai aqa leŋ na
tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Isakar aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi
toqor eleŋeb.
8 Sebulun aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Josep aqa leŋ na
tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Benjamin aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi
toqor eleŋeb.

Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi koroesosibqa Qotei biŋiyoqneb

9 Onaqa bunuqna e olo ŋam atsimqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
koroesonab unjrem. Tamo uŋgasari naŋgi di tamo bei na sisiyqa keresai.
Naŋgi leŋ segi segi, sawa segi segi, jejamu segi segi, anjam maro segi segi.
Naŋgi awo jaram ti Kaja Du ti naŋgo areq di tigelosibqa gara jugo qat
olekokba jigeleŋosib naŋgo baŋ na tuwom baŋga ojeleŋesoqneb.
10 Osib naŋgi siŋgila na endegsib maroqneb, “Iga padalqa laqnamqa
gago Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji naŋgi Kaja Du wo na iga
eleŋosib boletgeb.”
11 Onaqa laŋ aŋgro kalil naŋgi na awo jaram ti tamo gate naŋgi ti wagme
qolqe ŋambile so qaji naŋgi ti agutnjrsib tigelesoqneb. Tigelesosibqa awo
jaram namoq di siŋga pulutoqnsib Qotei qa endegsib louoqneb,
12 “Bole. Gago Qotei a bati gaigai arebolebole ti riaŋ ti powo ti ñam ti
siŋgila ti sqas. Deqa iga a biŋiyoqnsim sqom. Bole.”

Qotei na aqa tamo uŋgasari naŋgo gulbe kalil kobotetnjrqas

13 Onaqa tamo gate bei na nenembej, “Tamo uŋgasari gara qat olekokba
jigejunub qaji di yai naŋgi? Naŋgi tal qabe?”
14 Onaqa e na kamba minjem, “O ijo tamo koba, ni segi qalie.” Onaqa
merbej, “Tamo uŋgasari naŋgi di jeu tamo naŋgi na tulaŋ ugeugeinjrsib
gulbe ti jaqatiŋ ti enjreb. Naŋgi Kaja Du aqa leŋ aiyej qaji dena naŋgo
gara yanseleŋonab qatej.
15 Deqa naŋgi Qotei aqa awo jaram namoq di tigeloqnsibqa bati gaigai
qanam ti qolo ti Qotei aqa atra tal miligiq di sosibqa a waueteqnub.
Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji a segi naŋgi koba na sosimqa
taqatnjroqnqas.
16 Deqa naŋgi olo bunu mamnjrqasai. Naŋgi bunu ya qarnjrqasai. Seŋ
na olo naŋgi kaŋkaŋnjrqasai. Iŋgi bei na dego naŋgi kaŋkaŋnjrqasai.
17 Kaja Du awo jaram jojomq di unu qaji a naŋgo Mandor Koba gaigai
sqas. A naŋgi joqoqnsim ŋambile gaigai sqajqa ya jumbumq giloqnqas.
Qotei na naŋgo ŋam ya kalil nuntetnjrimqa naŋgi olo bunu akamqasai.”

8

Kaja Du a kandel aqa namur namba 7 waqtej

1 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 7 waqtonaqa laŋ qureq
di naŋgi kirikiriosib sonab sawa dabkoŋosiq sokiñalayej.
2 Sokiñalayonaq e na laŋ aŋgro 7 Qotei aqa ulatamuq di tigelesoqneb qaji
naŋgi unjrem. Unjrem di naŋgi gul 7 ojsib tigelesoqneb.
3 Onaqa laŋ aŋgro bei bosiqa atra bijal jojomq di tigelesoqnej. A tabir
gol na gereiyo qaji di ojesoqnej. Di kiyaqa? A ŋam sum osim tabir miligiq
di bilentosim koitimqa qurem quleq ti oqwajqa deqa. Onaqa naŋgi ŋam
sum koba a yonabqa osiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgo pailyo
ti ŋam sum de ti turtosiqa atra bijal gol na gereiyo qaji dia Qotei atraiyej.
Atra bijal di awo jaram namoq di unu.
4 Atraiyonaqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo pailyo ti qurem
quleqt de ti laŋ aŋgro aqa baŋq dena oqsiqa Qotei aqa ulatamuq di
brantej.
5 Onaqa laŋ aŋgro a tabir di osiqa atra bijalq dena ŋamyuwo osiqa tabirq
di jugonaq maqonaqa waiyonaq mandamq aiyej. Ainaqa kola anjam ti
qatroŋ ti minjal ti mimiŋ koba ti brantej.

Laŋ aŋgro qolqe naŋgi gul anjameb

6 Onaqa laŋ aŋgro 7 gul 7 ojesoqneb qaji naŋgi gul anjamqajqa tigelosib
rarieb.
7 Laŋ aŋgro namba 1 a namo aqa gul anjamej. Gul anjamonaqa ais awa
bul ŋamyuwo ti leŋ ti turtosib mandamq aiyeb. Ainabqa ŋamtaŋ ti ñiŋ ti
mandam taqal qujaiq di so qaji di kalil yuekriteb. Mandam taqal aiyel
uratonab soqnej.
8 Onaqa laŋ aŋgro namba 2 na aqa gul anjamonaqa iŋgi bei mana
kobaquja bul yusiq puloŋeqnaqa osib waiyonab yuwalq aiyej. Ainaqa
yuwal taqal qujai leŋ bulyej. Yuwal taqal aiyel leŋ bulyosai.
9 Degonaqa wagme kalil yuwal taqal qujaiq di ŋambile so qaji naŋgi
moreŋeb. Qobuŋ kalil dego yuwal taqal qujaiq di so qaji naŋgi
padalekriteb.
10 Onaqa laŋ aŋgro namba 3 na aqa gul anjamonaqa bongar kobaquja
tor bul yusiq puloŋosiq laŋ qure uratosiq ya ti ya jumbum ti mandam
taqal qujaiq di so qaji deq aiyej. Mandam taqal aiyelq di sai.
11 Bongar di aqa ñam Isa Koba. Bongar di ya ti ya jumbum ti mandam
taqal qujaiq di so qaji deq ainaqa ya di isakobaeb. Deqa tamo gargekoba
naŋgi ya di uysib isakobainjrnaqa moreŋeb.
12 Onaqa laŋ aŋgro namba 4 na aqa gul anjamonaqa seŋ taqal qujai
ugeej. Bai taqal qujai dego ugeej. Bongar kalil laŋ taqal qujaiq di so qaji
naŋgi dego ugeeleŋeb. Laŋ taqal aiyelq di sai. Deqa qanam seŋ taqal
qujai ambruej. Qolo bai taqal qujai ambruej. Bongar kalil laŋ taqal
qujaiq di so qaji naŋgi dego ambruleŋeb.
13 Onaqa e olo ŋam atsimqa baira kobaquja laŋ sorgomq di tiosiq laq-
naq unem. A tulaŋ leleŋosiq endegsi marnaq e quem, “O aiyo! Laŋ aŋgro
qalub naŋgi gul anjamosaiunub. Naŋgi gul anjamabqa tamo uŋgasari
mandamq di unub qaji naŋgi gulbe tulaŋ kokba osib padalougetqab.”

9

Laŋ aŋgro namba 5 na aqa gul anjamej

1 Onaqa laŋ aŋgro namba 5 na aqa gul anjamonaqa bongar bei laŋ
uratosiq mandamq aiyeqnaq e unem. Unem di naŋgi na bongar di siŋgila
yonabqa a gilsiqa sub guma koba waqtej.

2 Waqtonaqa qurem koba subq dena oqej. Liki yusiq qurem koba
oqeqnu dego kere. Subq dena qurem oqsiqa seŋ ti laŋ ti ambrutej.
3 Onaqa quremq dena sis tulaŋ gargekoba naŋgi brantosib mandamq
aiyeleŋeb. Mandamq ainabqa Qotei na naŋgi siŋgila koba enjrej. Siŋgila
di belqalaqala naŋgo siŋgila ti kere.
4 Siŋgila enjrsiqa minjrej, “Niŋgi na ñiŋ ti ŋam baŋga gesgi ti ŋamtaŋ ti
ugeugeinjraib. Naŋgi uratnjrib soqneb. Tamo uŋgasari naŋgo lanjaq di
Qotei aqa toqor osai qaji naŋgi segi ugeugeinjriy.
5 Ugeugeinjrsib jaqatiŋ koba enjroqnibqa bai 5 naŋgi jaqatiŋ oqnsib
sqab. Ariya niŋgi na naŋgi moiyotnjraib. Jaqatiŋ segi enjroqniy.” Onaqa
sis naŋgi dena tamo uŋgasari Qotei aqa toqor osai qaji naŋgi jaqatiŋ tulaŋ
uge enjroqneb. Belqalaqala na tamo uŋgasari naŋgi uñinjreqnub dego
kere.
6 Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi moreŋqa gam ŋamab ŋamab ugeinjrqas.
Naŋgi moreŋqa are soqnim naŋgi moreŋqa keresai.
7 E sis naŋgi unjrem di hos qoto qa gilqajqa walatnjreqnub dego kere.
Sis naŋgo gateq di gate tatal gol na gereiyo qaji ateleŋesoqneb. Naŋgo
ulatamu tamo ulatamu bul.
8 Naŋgo gate baŋga olekoba. Uŋa naŋgo gate baŋga bul. Naŋgo qalagei
laion naŋgo qalagei bul.
9 Naŋgo are targaq di gara jugo dumu bul siŋgila koba atesoqneb.
Naŋgo bari aqa anjam ato hos gargekoba roŋgom ti qoto qa gurgur ti
gileqnab siŋga anjam ateqnub dego kere.
10 Sis naŋgo weru belqalaqala naŋgo weru bul, qaja ti. Naŋgo siŋgila
weruqsi unu. Weru dena tamo uŋgasari naŋgi jaqatiŋ enjrqa kere. Yim
naŋgi bai 5 jaqatiŋ oqnsib sqab.
11 Sis naŋgo mandor agi sub guma koba taqato qaji laŋ aŋgro. Aqa ñam
Hibru anjam na Abadon. Gago anjam na Tamo Padaltnjro Qaji.
12 Gulbe kobaquja namba 1 agi koboqo. Niŋgi quiy. Gulbe kokba aiyel
brantosai unub. Sokiñalayosib brantqab.

Laŋ aŋgro namba 6 na aqa gul anjamej

13 Onaqa laŋ aŋgro namba 6 na aqa gul anjamonaqa atra bijal gol
na gereiyo qaji aqa qala qolqe naŋgo ambleq dena tamo bei aqa kakro
brantonaq e quem. Atra bijal di Qotei aqa ulatamuq di unu.
14 Onaqa tamo dena laŋ aŋgro namba 6 gul ojesoqnej qaji di minjej,
“Laŋ aŋgro qolqe Yufretis ya koba qalaq di tontnjreb unub qaji naŋgi di
palontnjre.”
15 Onaqa laŋ aŋgro namba 6 a anjam di qusiqa gilsiq laŋ aŋgro qolqe
naŋgi di palontnjrej. Naŋgi na tamo uŋgasari kalil mandam taqal qujaiq
di so qaji naŋgi ñumib moreŋqajqa deqa osiq naŋgi palontnjrej. Tamo
uŋgasari mandam taqal aiyelq di so qaji naŋgi ñumqasai. Naŋgi bole sqab.
Bati Qotei a nami giltej qaji di brantimqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi dena
tamo uŋgasari naŋgi ñumqab. Naŋgi deqa tariŋosib sonab bati di tiŋtiŋ
brantonaqa laŋ aŋgro namba 6 a gilsiqa naŋgi palontnjrej.
16 Onaqa qaja tamo tulaŋ gargekoba hos quraq di awesoqneb qaji
naŋgi branteb. Naŋgi 200 milion e degsi quem.
17 E ŋeio bulosimqa tamo hos quraq di awesoqneb qaji naŋgi unjrem di
naŋgo are targaq di gara jugo dumu bul siŋgila koba jigeleŋesoqneb. Gara
jugo qudei di naŋgo wala lent. Qudei qenjent. Qudei merient. Hos naŋgo

gate laion naŋgo gate bul. Naŋgo medabuq na ŋamyuwo ti qurem ti meniŋ yuo ti brantelenjeb.

18 Gulbe qalub dena tamo uŋgasari kalil mandam taqal qujaiq di so qaji naŋgi ñumelenjeb. Mandam taqal aiyel urateb. Ŋamyuwo ti qurem ti meniŋ yuo ti hos naŋgo medabuq na brantelenjeb qaji dena tamo uŋgasari naŋgi ñumelenjeb.

19 Hos naŋgo siŋgila naŋgo medabuqsi weruqsi unu. Naŋgo weru amal bul, gate ti. Naŋgo weru dena tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjreqnub.

20 Ariya tamo uŋgasari gulbe qalub dena ñumosai qaji naŋgi are bulyosai. Naŋgi mondor uge uge ti gisaŋ qotei naŋgo sulum ti biŋinjroqneb. Naŋgo kumbra uge di naŋgi uratosaioqneb. Naŋgo segi baŋ na sulum di gereiyoqneb. Gol na silva na bras na meniŋ na ŋamtaŋ na ti gereiyoqneb. Sulum di qunuŋ saiqoji. Deqa naŋgi ŋam atqa keresai. Naŋgi anjam quqwa keresai. Naŋgi walwelqa keresai.

21 Tamo uŋgasari naŋgi di leŋ ojoqneb. Naŋgi gumaniŋoqneb. Naŋgi quñam qaloqneb. Naŋgi sambalaoqneb. Naŋgi bajiŋoqneb. Naŋgo kumbra uge uge kalil di naŋgi uratosaioqneb. Osib are bulyosaioqneb.

10

Jon a buk kiñala uyej

1 Onaqa laŋ aŋgro bei a laŋ goge na aiyeqnaq e unem. A laŋ aŋgro siŋgila koba. A laŋbi na kabuosiqa aqa gateq di tuembiŋ atesoqnej. Aqa ulatamu seŋ bul suwanjoqnej. Aqa siŋga tal ai yusiq ñaŋgao bul.

2 Aqa baŋq di buk kiñala bei waqesonaq ojesoqnej. Aqa siŋga wo yuwalq di atej. Siŋga qonaŋ mandamq di atej.

3 A tulaŋ lelenjej. Laion anjameqnu dego kere. Lelenjonaqa kola 7 naŋgi anjam ateb.

4 Kola 7 naŋgi anjam atnabqa e naŋgo anjam qusim neŋgreŋyqa laqnamqa laŋ goge dia tamo bei anjam marnaqa e aqa kakro quem. A na merbej, “Kola 7 naŋgo anjam di qusim tent. Neŋgreŋyaim.”

5 Onaqa laŋ aŋgro yuwalqsi mandamqsi siŋga atsiq tigelesonaq e unem qaji a na aqa baŋ wo soqtonaqa laŋq oqej.

6 Osiqa Qotei laŋ ti mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyelenjej qaji aqa ñam na endegsi marej, “E bole marqai. Diŋo bati jojomqo. Deqa Qotei a tariŋsokobaiyqasai.

7 Laŋ aŋgro namba 7 na aqa gul anjamamqa Qotei aqa uli anjam nami aqa medabu o tamo naŋgi minjroqnej qaji di a na babtekritqas. Uli anjam di Qotei aqa anjam bole. Aqa medabu o tamo naŋgi di aqa wau tamo.”

8 Onaqa tamo laŋ goge dia anjam merbonaq e aqa kakro quem qaji a na olo merbej, “Ni gilsim laŋ aŋgro aqa siŋga yuwalqsi mandamqsi atsiq tigelejunu qaji aqa baŋq di buk waqejunu di yaiyosim am.”

9 Onaqa e laŋ aŋgro di aqa areq gilsim minjem, “Ni buk kiñala ino baŋ na ojejunum qaji di e ebe.” Onaqa merbej, “Ni osim uye. Uyimqa ino medabuq di bisim qaq bul tulaŋ qaqatiŋmqas. Aisim ino bi aniq di isakobaimqas.”

10 A degsi merbonaqa e aqa baŋq dena buk kiñala di yaiyosim uyem. E uynamqa ijo medabuq di bisim qaq bul tulaŋ qaqatiŋbej. Aisiq ijo bi aniq di isakobaibej.

11 Onaqa naŋgi na olo merbeb, “Ni Qotei aqa medabu osimqa anjam
palontoqnqam. Tamo uŋgasari leŋ segi segi, sawa segi segi, anjam maro
segi segi naŋgo kumbra qa ni anjam palontoqnqam. Mandor kokba
gargekoba naŋgo kumbra qa dego ni anjam palontoqnqam.”

11

Tamo aiyel naŋgi Qotei aqa anjam palontoqneb

1 Onaqa naŋgi na e walwelqajqa toqoŋ ebsibqa merbeb, “Ni toqoŋ endi
waiyosim Qotei aqa atra tal aqa ole keret. Osim atra bijal aqa ole dego
keret. Tamo uŋgasari atra tal miligiq di loueqnub qaji naŋgi dego sisiy.
2 Ariya ni que. Koro sawa atra tal meq di unu qaji di keretaim. Di urat.
Qotei na koro sawa di tamo Juda sai naŋgi enjrimqa naŋgi aqa qure koba
niñaqyoqnibqa bai 42 gilqas.
3 Bati deqa e na ijo anjam palonto tamo aiyel qariŋnjritqa naŋgi are
ugeo qaji gara jigsib ijo anjam palontoqnibqa bati 1,260 gilqas.”
4 Tamo aiyel di kaŋar qeli bul. Naŋgi aiyel lam bul dego. Naŋgi mandam
taqato qaji Tamo Koba aqa ulatamuq di tigelejunub.
5 Tamo qudei na naŋgi aiyel ugeugeinjrqa maribqa naŋgo aiyel med-
abuq na ŋamyuwo brantosim naŋgo jeu tamo naŋgi di koitnjrim yuekri-
tosib moreŋqab. Tamo bei na naŋgi aiyel ugeugeinjrqa marimqa kumbra
dena qujai a segi moiqas.
6 Qotei na naŋgi aiyel siŋgila enjrimqa naŋgo anjam maro bati qa naŋgi
laŋ getentibqa awa bqasai. A na naŋgi aiyel siŋgila enjrimqa naŋgi
maribqa ya kalil leŋ bulyqas. Naŋgi aiyel na tamo uŋgasari naŋgi gulbe
uge uge enjroqnqa kere. Yim dena naŋgi tulaŋ niñaqoqnqab. Naŋgi aiyel
maŋwa di babtqajqa are soqnim babtoqnqab.
7 Naŋgo aiyel anjam maro bati koboamqa wagme juwaŋ sub guma
kobaq di unu qaji a subq dena brantosim naŋgi aiyel qoto itnjrsim a qoto
siŋgilaosim naŋgi ñumim moreŋqab.
8 Moreŋabqa naŋgo aiyel jejamu qure aqa gam koba ambleq di urat-
njrib sqab. Qure di aqa ñam iga sasirosim mareqnum, “Sodom ti Isip ti.”
Qure dia nami naŋgo Tamo Koba ŋamburbasq di qamnab moiyej.
9 Naŋgo aiyel jejamu gam ambleq di soqnibqa tamo uŋgasari jejamu
segi segi, sawa segi segi, anjam maro segi segi, leŋ segi segi kalil naŋgi
beleŋosib naŋgo aiyel jejamu koqnjroqnibqa bati qalub bei oto gilqas.
Naŋgo aiyel jejamu subq atqa saidoqnqab.
10 Naŋgi aiyel moreŋonub deqa tamo uŋgasari kalil mandamq di unub
qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnimqa iŋgi uyoqnsib lou tuoqnsib
naŋgo was naŋgi lueinjroqnqab. Naŋgi kumbra degyoqnqab. Di kiyaqa?
Qotei aqa medabu o tamo aiyel naŋgi dena tamo uŋgasari kalil mandamq
di so qaji naŋgi jaqatiŋ koba enjroqneb deqa.
11 Bati qalub bei oto di koboonaqa Qotei na jagwa qariŋyonaqa naŋgo
aiyel miligiq aiyej. Ainaqa naŋgi aiyel olo mondor osib ŋambile sosib
tigeleb. Tigelonabqa tamo uŋgasari naŋgi na naŋgi aiyel unjrsib tulaŋ
ulaugeteb.
12 Onaqa laŋ goge dia laŋ aŋgro bei a tulaŋ leleŋosiqa naŋgi aiyel
metnjrej, “Niŋgi goge endeq boiy.” Metnjrnaqa naŋgi aiyel aqa kakro
qusibqa laŋbi miligiq na laŋ qureq oqeqnabqa naŋgo jeu tamo naŋgi na
naŋgi koqnjresoqneb.

13 Onaqa bati qujai deqa mimiŋ tulaŋ kobaquja dosiq qure koba di reŋgiŋyonaqa qure taqal qujai padalej. Qure taqal 9 padalosai. Mimiŋ dena tamo uŋgasari 7,000 padaltnjrej. Onaqa tamo uŋgasari mimiŋ dena padaltnjrosai qaji naŋgi tulaŋ ulaugetosib Qotei laŋ qureq di unu qaji aqa ñam soqteb.

14 Gulbe kobaquja namba 2 agi koboqo. Niŋgi quiy. Sokiñalayimqa olo gulbe kobaquja namba 3 brantqas.

Laŋ aŋgro namba 7 na aqa gul anjamej

15 Onaqa laŋ aŋgro namba 7 na aqa gul anjamonaqa tamo uŋgasari kalil laŋ qureq di so qaji naŋgi tulaŋ leleŋosib endegsib marnab e quem, “Gago Tamo Koba aqa Kristus wo Mandor Kokba sqajqa bati brantqo. Deqa naŋgi aiyel bati gaigai Mandor Kokba sosib mandam taqatqab.”

16 Onaqa tamo gate 24 Qotei aqa ulatamuq di naŋgo awo jaramqsi awesoqneb qaji naŋgi siŋga pulutosib ŋam quosib Qotei louetoqneb.

17 Osib endegsib pailyoqneb,

“O Tamo Koba Qotei, siŋgila kalil inoq di unu.
Ni bini unum. Ni nami soqnem.
Ni na ino siŋgila osim ni Mandor Kobaonum.
Deqa iga ni biŋimeqnum.
18 Sawa bei bei qaji naŋgi tulaŋ minjiŋ oqetnjreqnu.
Ino minjiŋ oqwajqa bati dego brantqo.
Ni na tamo uŋgasari moreŋo qaji naŋgi peginjrqajqa bati brantqo.
Ni na ino wau tamo kalil naŋgi awai bole enjrqajqa bati dego brantqo.
Ino wau tamo naŋgi di agi ino medabu o qaji tamo ti, ino segi tamo uŋgasari bole naŋgi ti, tamo kalil ino ñam qa ulaeqnub qaji naŋgi ti.
Ino wau tamo naŋgi di agi tamo ñam kokba ti tamo ñam saiqoji ti. Ni na naŋgi awai bole enjrqajqa bati brantqo.
Ariya tamo uŋgasari mandam ugeugeiyeqnub qaji naŋgi ni na kamba ugeugeinjrqa bati dego brantqo.”

19 Tamo gate 24 naŋgi degsib Qotei qa loueqnabqa laŋ aŋgro naŋgi na Qotei aqa atra tal laŋ qureq di unu qaji aqa siraŋ waqteb. Waqtosibqa Qotei aqa dal anjam so qaji ŋam moŋgum tal miligiq di sonaq uneb. Onaqa minjal ti qatroŋ ti kola anjam ti mimiŋ ti ais oŋgol kokba awa bul ti aiyeleŋeb.

12

Jon a uŋa bei amal uge wo unjrej

1 Laŋ goge dia Qotei aqa maŋwa bei brantonaq e unem. E unem di uŋa bei tigelesoqnej. Uŋa di a seŋ na kabuosiqa baiq di tigelesoqnej. Aqa gateq di bongar 12 atsiq soqnej.

2 Uŋa di a gumaŋ ti. A aŋgro oqajqa jejamu jaqatiŋyeqnaqa tulaŋ pailoqnej.

3 Onaqa laŋ goge dia maŋwa bei brantonaq e unem. E unem di amal lent kobaquja soqnej. Amal di aqa gate 7 ti aqa qala 10 ti soqnej. Aqa gateq di dego gate tatal 7 soqneb. Gate tatal di mandor kokba naŋgi na ateqnub deqaji bul.

4 Aqa weru na bongar kalil laŋ taqal qujaiq di so qaji naŋgi butuynjrnaqa ululoŋosib mandamq aiyeleŋeb. Laŋ taqal aiyelq di sai.

Uŋa di aŋgrotimqa amal dena aŋgro a qalsim uyqajqa deqa osiq uŋa aqa areq di tigelesosiq koqyosiq tariŋoqnej.
5 Onaqa uŋa di aqaratonaqa aqa aŋgro mel ŋambabej. Aŋgro di mondoŋ Qotei na siŋgila yimqa a bu toqoŋ ojsim tamo uŋgasari kalil sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi siŋgila na taqatnjroqnqas. Aŋgro mel ŋambabej qaji di Qotei na oqujatosiq laŋ qureq osi oqej. Oqsiqa aqa awo jaramq di awotej.
6 Onaqa uŋa di a ulaŋosiqa wadau sawaq gilej. Dia aqa segi so sawa Qotei na nami gereiyetej. A di soqnimqa Qotei na bati 1,260 a taqatesosim iŋgi anaiyoqnqas.
7 Ariya laŋ goge dia qoto koba brantej. Laŋ aŋgro gate Maikel aqa laŋ aŋgro naŋgi ti tigelosib amal qoto iteb. Onaqa amal aqa laŋ aŋgro naŋgi ti kamba tigelosib Maikel aqa laŋ aŋgro naŋgi ti qoto itnjreb.
8 Onaqa amal aqa laŋ aŋgro naŋgi ti qoto siŋgilaqajqa keresaiinjrej deqa naŋgi laŋ qureq di sqa keresai.
9 Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi na amal kobaquja aqa laŋ aŋgro naŋgi ti breinjrnab mandamq aiyeleŋeb. Amal di nami soqnej qaji. Aqa ñam Satan. Aqa ñam bei, “Tamo Uŋgasari Kalil Naŋgo Ñam Ugetetnjro Qaji.” A na tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi gisa gisaŋnjreqnu.
10 Onaqa olo laŋ goge dia laŋ aŋgro bei tulaŋ leleŋonaqa e aqa kakro quem. A anjam endegsi marej, “Tamo uŋgasari naŋgi padalqa laqnabqa gago Qotei na naŋgi eleŋqo. A kumbra di yqo deqa aqa siŋgila boleq dekritqo. A gago Mandor Koba unu. Amal na qolo ti qanam ti Qotei aqa ulatamuq di gago Kristen was naŋgo ñam ugetetnjreqnu. Amal di waiyonub mandamq aiqo. Deqa bini Qotei aqa Kristus a ñam koba ti siŋgila koba ti unu.
11 Gago was naŋgi naŋgo segi jejamu bole sqajqa deqa are qalosaioqneb. Kaja Du a moisiq aqa leŋ aiyej deqa naŋgi qoto buŋyoqnsib endegsib are qaloqneb, ‘Uŋgum, jeu tamo naŋgi na iga lugwajqa marsib lugwab di kere. Iga deqa ulaqasai.’ Naŋgi degsib are qaloqnsib Yesus aqa anjam mare mare laqneb.
12 Deqa laŋ qure ti tamo uŋgasari laŋ qureq di unub qaji niŋgi ti areboleboleiŋgeme. Mandam ti yuwal ti niŋgi geregere ŋam atiy. Gulbe kobaquja nuŋgoq di brantqas. Satan a sokiñalayosim padalqas di qalieosiq deqa minjiŋ ani oqetqoqa niŋgi ugeugeiŋgwa aiqo.” Laŋ aŋgro a anjam degsi marej.
13 Amal di waiyonab mandamq aiyej di unsiqa a na uŋa aŋgro mel ŋambabtej qaji di qalim moiqajqa deqa dadauryoqnej.
14 Onaqa naŋgi na baira kobaquja aqa bari aiyel uŋa di yonabqa jigsiqa amal di uratosiqa pururuosiqa aqa segi so sawaq gilsiqa wadau sawaq di brantej. Dia Qotei na uŋa di geregere taqatosimqa wausau qalub bai 6 iŋgi anaiyoqnqas.
15 Onaqa e olo ŋam atsimqa amal aqa medabuq na ya beqyonaqa ya meli do bulosiqa uŋa di dauryonaq unem. Ya dena uŋa di qalsim moiyotqajqa deqa amal na ya di beqyej.
16 Onaqa mandam na uŋa aqaryaiyosiqa meaŋosiqa ya amal na beqyej qaji di kalil uyekritej.
17 Deqa amal a uŋa qa minjiŋ ani oqetonaqa uŋa aqa aŋgro qudei naŋgi qoto itnjrqajqa gilej. Uŋa aqa aŋgro naŋgi di agi tamo uŋgasari Qotei aqa dal anjam dauryoqnsibqa Yesus aqa anjam mare mare laqnub qaji.

18 Ariya amal a gilsiqa alile di tigelesoqnej.

13

Wagme juwaŋ aiyel naŋgi branteb

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa wagme juwaŋ unem. A yuwalq dena brantonaq unem. Aqa gate 7 ti aqa qala 10 ti soqneb. Aqa qalaq di gate tatal 10 soqneb. Gate tatal di mandor kokba naŋgi na ateqnub deqaji bul. Aqa gateq di ñam qudei neŋgreŋyonab soqneb. Ñam di Qotei misiliŋyo qaji ñam.

2 Wagme juwaŋ e unem qaji di pusi juwaŋ bul kobaquja. Pusi di aqa ñam lepat. Aqa siŋga bea aqa siŋga bul. Aqa medabu laion aqa medabu bul. Amal na aqa segi siŋgila wagme juwaŋ di yosiqa minjej, “Ni e ombla mandor kokba sqom.” Osiqa a ñam kobaquja yej.

3 Wagme juwaŋ di aqa gate bei nami qalnab moisiq yu ti so bulonaq e unem. Yu di olo mosoonaq e aqa pirigi unem. Onaqa tamo uŋgasari kalil wagme juwaŋ di uneb qaji naŋgi tulaŋ prugugetosib a dauryoqneb.

4 Amal na aqa segi ñam wagme juwaŋ di yej deqa tamo uŋgasari naŋgi amal a qa louoqneb. Osib wagme juwaŋ a qa dego louoqnsibqa maroqneb, “Tamo yai aqa siŋgila wagme juwaŋ aqa siŋgila ti kere? Tamo yai na a qoto itqa kere? Tamo dego bei sosai.”

5 Onaqa Qotei na wagme juwaŋ di odyonaqa tigelosiqa diqoqnsiqa Qotei misiliŋyoqnej. Qotei na a siŋgila yonaqa bai 42 a kumbra di yoqnej.

6 Yoqnsiqa aqa segi medabu waqtoqnsiqa Qotei misiliŋyoqnej. Osiqa Qotei aqa ñam ti aqa tal ti tamo uŋgasari laŋ qureq di unub qaji naŋgi ti misiliŋnjroqnej.

7 Onaqa Qotei na wagme juwaŋ di olo odyonaqa tigelosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qoto itnjroqnsiqa naŋgi ñumoqnsiqa a segi qoto siŋgilaoqnej. Onaqa Qotei na a olo siŋgila yonaqa a na tamo uŋgasari kalil leŋ segi segi, sawa segi segi, anjam maro segi segi, jejamu segi segi naŋgi taqatnjroqnej.

8 Deqa tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi na wagme juwaŋ di biŋiyoqnsib aqa ñam tulaŋ soqtoqnqab. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei a nami mandam atosaisosiqa naŋgi ŋambile gaigai sqajqa saidosiq ŋambile qa buk miligiq di naŋgo ñam neŋgreŋyqa uratej. Buk di agi Kaja Du nami qalnab moiyej qaji aqa buk.

9 Tamo a dabkala ti sqas di a anjam endi geregere qusim poiyem.

10 Qotei a tamo bei tonto talq di waiyqa marimqa tamo di osib tonto talq di waiyqab. Tamo bei na tamo bei sebru na qalqas di a kamba sebru na qalib moiqas. Kumbra deqaji brantimqa bati deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnebe. Osib gulbe qoboiyoqnsib soqnebe.

11 Onaqa wagme juwaŋ bei mandam miligiq na brantonaq e unem. Wagme di aqa gateq di qala aiyel soqneb. Qala di kaja du naŋgo qala bul. E aqa anjam maro quem di amal aqa anjam maro bul.

12 Wagme juwaŋ dena wagme juwaŋ e nami unem qaji aqa siŋgila kalil yaiyej. Yaiyosiqa a na mandam ti tamo uŋgasari mandamq di so qaji naŋgi ti naŋgo areqalo tigeltetnjreqnaqa naŋgi wagme juwaŋ e nami unem qaji a qa loueqnub. Wagme juwaŋ e nami unem qaji di agi qalnab moisiqa aqa yu olo mosoonaq e aqa pirigi unem.

13 Wagme juwaŋ bunu brantej qaji di a maŋwa tulaŋ kokba babteqnaq
e unem. A maŋwa bei endegsi babteqnu. A na tamo uŋgasari naŋgo
ulatamuq di ŋamyuwo meteqnaqa laŋ goge na ŋamyuwo brantoqnsiqa
mandamq aiyeqnu.
14 Qotei na odyej deqa a maŋwa di wagme juwaŋ nami brantej qaji
aqa ulatamuq di babteqnu. Osiqa kumbra dena a na tamo uŋgasari
mandamq di so qaji naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa endegsi minjreqnu, “Niŋgi
sulum bei gereiyiy. Gereiyqa osibqa wagme juwaŋ aqa ulatamu bul
gereiyosib aqa ñam soqtoqniy.” Wagme juwaŋ di agi nami serie na
qalnab moisiq olo tigelosiqa ŋambile soqnej.
15 Qotei na wagme juwaŋ bunu brantej qaji di odyonaqa a na sulum
di mondor yonaqa a ŋambile osiqa anjam mareqnu. A degyeqnu. Di
kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi sulum di biŋiyoqnsib a qa louoqnqajqa
deqa. Tamo uŋgasari sulum di biŋiyqa urateqnub qaji naŋgi di a na ñumim
moreŋqab.
16 Ariya wagme juwaŋ bunu brantej qaji a na aqa wau tamo naŋgi
endegsi minjreqnu, “Niŋgi na tamo uŋgasari kalil naŋgo baŋ woqsi
lanjaqsi ijo toqor atetnjriy.” Degsi minjreqnaqa naŋgi giloqnsib toqor
atetnjreqnub. Tamo ñam saiqoji naŋgi ti tamo ñam ti tamo ñoro ti tamo
iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi ti kaŋgal tamo ti tamo naŋgo segi wau ojo qaji naŋgi
ti kalil naŋgo baŋ woqsi lanjaqsi toqor ateleŋeqnub.
17 Tamo bei aqaq di toqor atqa minjib saidqas di a olo bunuqna
iŋgi awaiyqajqa getentqab. A iŋgi bei qariŋyosim silali oqajqa dego
getentqab. Toqor di wagme juwaŋ aqa segi ñam. Iga ñam di sisiyqom
di aqa utru brantqas.
18 Tamo a areqalo bole ti sqas di a wagme juwaŋ aqa ñam di geregere
sisiyosim poiyem. Ñam di tamo naŋgo ñam bul. Iga ñam di sisiyqom di
666 brantqas.

14

Kaja Du aqa tamo uŋgasari naŋgi lou bunuj na louoqneb

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa Kaja Du a Saion manaq di tigelesonaq unem.
Tamo 144,000 naŋgi dego a koba na tigelesonab unjrem. Unjrem di naŋgo
lanjaq di Kaja Du aqa ñam ti aqa Abu aqa ñam ti neŋgreŋyonab soqnej.
2 Onaqa laŋ goge dia tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi anjam bei
murqumyoqnsib mareqnabqa e naŋgo kakro quem. E naŋgo kakro
quem di ya koba meli dosiq anjam ato bul. Kakro di kola aisiq anjam
atobulej. E kakro quem di tamo naŋgi gombiŋ anjamo bul.
3 Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa awo jaram namoq di tigelesosibqa
wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi ti tamo gate naŋgi ti naŋgo ŋamdamuq
di lou bunuj na louoqneb. Tamo 144,000 Qotei na nami mandamq dena
awaiyeleŋej qaji naŋgi segi lou di qalieqa kere. Tamo qudei naŋgi lou di
qalieqa keresai.
4 Tamo 144,000 naŋgi di nami uŋa ti sambalaosaioqneb. Deqa naŋgo je-
jamu yala jigatosai. Naŋgi une saiqoji. Kaja Du a walwelosiq sawa sawaq
gileqnaqa naŋgi a dauryosib laqnub. Tamo kalil mandamq di unub qaji
naŋgo ambleq dena Qotei na tamo 144,000 naŋgi di awaiyeleŋej. Deqa
naŋgi iŋgi meli bunuj bulosib Qotei aqa Kaja Du wo naŋgo segi tamo
unub.

5 Naŋgi nami gisaŋ anjam bei marosaioqneb. Naŋgo jejamuq di une
bei saiqoji.

Laŋ aŋgro qalub naŋgi Qotei aqa anjam maroqneb

6 Onaqa laŋ aŋgro bei laŋ sorgomq di pururueqnaqa e unem. Laŋ aŋgro
dena Qotei aqa anjam bole bati gaigai sqas qaji di osi giloqnsiqa tamo
uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi minjroqnsiq laqnej. A na
tamo uŋgasari leŋ segi segi, sawa segi segi, anjam maro segi segi, jejamu
segi segi naŋgi turtnjroqnsiq anjam bole di minjroqnsiq laqnej.

7 A tulaŋ leleŋoqnsiqa endegsi minjroqnej, “Qotei na tamo uŋgasari
naŋgi peginjrqajqa bati brantqo. Deqa niŋgi Qotei ulaiyoqnsib aqa ñam
soqtoqniy. Qotei a laŋ ti mandam ti yuwal ti ya jumbum ti kalil gereiyej.
Deqa niŋgi a qa louoqniy.”

8 Onaqa laŋ aŋgro bei na laŋ aŋgro di dauryosiq bej. Bosiq en-
degsi marej, “Qure koba Babilon a tulaŋ padalougetqo! Od, a tulaŋ
padalougetqo! Babilon a na tamo uŋgasari kalil mandamq di so qaji
naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi aqa sambala kumbra dauryoqneb.
Osiqa a na wain siŋgila koba bul naŋgi anainjreqnaq nanarioqneb.”

9 Onaqa laŋ aŋgro bei a laŋ aŋgro aiyel naŋgi di daurnjrsiq bej. Bosiqa
tulaŋ leleŋosiqa marej, “Tamo bei a wagme juwaŋ aqa sulum wo qa
louoqnsimqa aqa lanjaqsi baŋqsi toqor oqas di a wain siŋgila koba
uyobulqas.

10 Wain dena Qotei aqa minjiŋ siŋgila koba sigitejunu. Qotei a wain
di ya ti bulyosai. A na aqa minjiŋ gambaŋq di qamsim tamo di anaiyim
uyqas. Uysimqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi Kaja Du ombla naŋgo ulata-
muq di ŋamyuwo na ti meniŋ yuo na ti jaqatiŋ koba oqnsim sqas.

11 Ŋamyuwo di aqa qurem bati gaigai oqoqnqas. Tamo naŋgi wagme
juwaŋ aqa ñam ti aqa toqor ti osib aqa sulum wo biŋinjreqnub qaji naŋgi
bati gaigai qanam ti qolo ti jaqatiŋ koba oqnsib sqab. Naŋgi aqaratqa
keresai.”

12 Kumbra deqaji brantimqa bati deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqnebe. Naŋgi di Qotei aqa
dal anjam dauryoqnsibqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub.

13 Onaqa laŋ goge dia tamo bei a leleŋonaqa e aqa kakro quem. A
na merbej, “Ni anjam endegsi neŋgreŋye, ‘Bini qa ti bunuq qa ti tamo
uŋgasari Tamo Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilatosib moreŋqab qaji naŋgi
tulaŋ areboleboleinjrim sqab.’ ” Onaqa Qotei aqa Mondor a dego merbej,
“Od, naŋgi mandam qa wau kalil uratosib laŋ qureq oqsib dia aqaratosib
sqab. Kumbra bole kalil naŋgi mandamq di yoqneb qaji di aqa awai bole
naŋgi laŋ qureq oqsib itqab.”

Mandam qa iŋgi meli gentqa batiqo

14 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋbi qat unem. Tamo bei a laŋbiq di
awesoqnej. Tamo di a Tamo Aŋgro bul. Aqa gateq di gate tatal gol na
gereiyo qaji di atsiq soqnej. Aqa baŋq di sarep olekoba tulaŋ qala uge
ojesoqnej.

15 Onaqa laŋ aŋgro bei a Qotei aqa atra talq dena brantosiq tulaŋ
leleŋosiqa tamo laŋbiq di awesoqnej qaji di minjej, “Iŋgi meli gentqa
batiqo. Mandam qa iŋgi kalil meliekritonub deqa ni ino sarep osimqa
iŋgi meli giŋgeŋye.”

16 Onaqa tamo laŋbiq di awesoqnej qaji a na aqa sarep ganiŋyosiqa
mandamq di iŋgi melieleŋej di kalil giŋgeŋyej.
17 Onaqa olo laŋ aŋgro bei a Qotei aqa atra tal laŋ qureq di unu qaji
dena brantej. A dego sarep tulaŋ qala uge ojesoqnej.
18 A brantonaqa olo laŋ aŋgro bei a Qotei aqa atra bijalq dena brantej.
Laŋ aŋgro di Qotei na siŋgila yonaqa a ŋamyuwo taqatesoqnej. A bran-
tosiqa tulaŋ leleŋosiqa laŋ aŋgro sarep qala uge ojesoqnej qaji di minjej,
“Mandam qa wain sil aqa gei meliekritonub. Deqa ni ino sarep qala uge
di osimqa wain sil aqa gei giŋgeŋyosim sawa qujaiq di koroinjre.”
19 Degsi minjnaqa laŋ aŋgro dena tigelosiqa aqa sarep osiqa ganiŋyej.
Ganiŋyosiqa mandamq di wain sil aqa gei melieleŋej qaji di kalil
giŋgeŋyekritosiqa sawa qujaiq di koroinjrej. Osiqa wain gei parato qaji
kulum kobaqujaq di breinjrej. Kulum dena Qotei aqa minjiŋ sigitejunu.
20 Kulum di qure koba aqa polomq di ateb unu. Kulum miligiq di naŋgi
na wain sil aqa gei paraparainjrnabqa kulumq dena leŋ koba aisiqa
mandamq di tulaŋ maqosiq oqsiq hos naŋgo medabu tiŋq di diŋej. Osiqa
sawa tulaŋ kobaquja kabutej. 300 kilomita dego.

15

Laŋ aŋgro 7 naŋgi gulbe uge uge 7 ojesoqneb

1 Onaqa maŋwa kobaquja bei laŋ goge di brantonaq e unem. Unsimqa
tulaŋ prugugetem. Laŋ aŋgro 7 naŋgi gulbe uge uge 7 ojesoqneb. Gulbe
uge uge di koboamqa Qotei aqa minjiŋ torei koboqas. Amqa gulbe uge
deqaji olo bunu brantqasai.
2 Onaqa e iŋgi bei yuwal baŋga bul unem. A tulaŋ jeqilosiq qunuŋ bulej.
Yuwal babaŋ gogeq di ŋamyuwo puloŋoqnej. Tamo uŋgasari nami qoto
siŋgilaosib wagme juwaŋ ti aqa sulum ti aqa ñam aqa toqor ti gotraŋnjreb
qaji naŋgi yuwal qalaq di tigelosib Qotei aqa gombiŋ ojeleŋesoqneb.
3 Osib Qotei aqa wau tamo Moses aqa lou ti Kaja Du aqa lou na ti
endegsib louoqneb,
“O Tamo Koba Qotei, siŋgila kalil inoq di unu.
Wau kalil ni yeqnum qaji di siŋgila koba.
Iga ino wau di unoqnsim deqa tulaŋ prugeqnum.
Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo Mandor Koba agi ni
segi.
Kumbra kalil ni yeqnum qaji di tulaŋ boledamu.
4 O Tamo Koba, ni segi qujai kumbra tulaŋ bolequja yeqnum.
Ino jejamuq di une bei saiqoji.
Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi bati gaigai ni biŋimoqnsibqa ino ñam
soqtoqnsib sqab.
Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi ino areq boqnsib ni
qa louoqnqab.
Ino kumbra bole kalil ni segi na boleq babtekritonum.”
5 Onaqa e olo ŋam atsimqa Qotei aqa atra tal laŋ qureq di unu qaji aqa
siraŋ waqesonaq unem. Tal dia Qotei na aqa anjam bole babteqnu.
6 Onaqa laŋ aŋgro 7 gulbe uge uge 7 di ojesoqneb qaji naŋgi Qotei aqa
atra talq dena brantosib oqedeb. Naŋgi gara jugo qat tulaŋ boledamu
jigeleŋosib alalag gol na gereiyo qaji dena naŋgo are targaq di kaiŋyosib
soqneb.

7 Onaqa wagme ŋambile so qaji bei a brantosiq tabir 7 gol na gereiyo qaji di eleŋosiqa laŋ aŋgro 7 naŋgi di enjrej. Tabir 7 di Qotei bati gaigai sqas qaji aqa minjiŋ na maqesoqneb.

8 Onaqa Qotei aqa riaŋ ti aqa siŋgila ti dena qurem koba oqsiqa Qotei aqa atra tal getentej. Deqa tamo bei a Qotei aqa atra tal miligiq gilqa keresai. Laŋ aŋgro 7 naŋgi gulbe uge uge 7 di bilentib koboamqa bati deqa tamo naŋgi olo Qotei aqa atra tal miligiq gilqa kere.

16

Laŋ aŋgro 7 naŋgi tabir 7 bilentonab mandamq aiyej

1 Onaqa tamo bei Qotei aqa atra tal miligiq di soqnej qaji a anjam bei marnaqa e aqa kakro quem. A tulaŋ leleŋosiqa laŋ aŋgro 7 naŋgi di endegsi minjrej, “Niŋgi tabir 7 Qotei aqa minjiŋ na maqeleŋejunu qaji di bimbleŋyib mandamq aiyem.”

2 Onaqa laŋ aŋgro matu a gilsiqa aqa tabir namo bilentonaqa mandamq aiyej. Mandamq ainaqa tamo uŋgasari wagme juwaŋ aqa toqor osib aqa sulum biŋiyoqneb qaji naŋgo jejamuq di yu siŋgila kokba tulaŋ uge bumbraŋyeleŋeb.

3 Onaqa laŋ aŋgro namba 2 a olo gilsiqa aqa tabir yuwalq di bilentej. Bilentonaqa yuwal a tamo moiyo qaji naŋgo leŋ bulej. Onaqa iŋgi iŋgi kalil yuwal miligiq di ŋambile so qaji naŋgi moreŋekriteb.

4 Onaqa laŋ aŋgro namba 3 a kamba gilsiqa aqa tabir bilentonaqa ya ti ya jumbum ti deq aiyej. Ainaqa ya kalil leŋ na ugeej.

5 Onaqa laŋ aŋgro bei a olo brantej. Laŋ aŋgro di ya kalil taqato qaji laŋ aŋgro. A na endegsi marnaq e quem, “O Qotei, ni bini unum. Ni nami soqnem. Ino kumbra kalil tulaŋ bolequja. Ino jejamuq di une bei saiqoji. Ni segi getento koba. Utru deqa ni na jeu tamo naŋgi peginjrsimqa gulbe endi naŋgoq qariŋyonum. O Qotei, ino kumbra di tulaŋ bole tiŋtiŋ.

6 Jeu tamo naŋgi dena ino medabu o qaji tamo naŋgi ti ino segi tamo uŋgasari naŋgi ti moiyotnjreqnab naŋgo leŋ aiyoqnej. Deqa ni na kamba leŋ anainjronum naŋgi uynub. Keretosim anainjronum.”

7 Onaqa atra bijal a endegsi marnaq e quem, “Od, Tamo Koba Qotei, siŋgila kalil inoq di unu. Ni na jeu tamo naŋgi di peginjreqnum di ni kumbra bole tiŋtiŋ yeqnum.”

8 Onaqa laŋ aŋgro namba 4 a gilsiqa aqa tabir seŋq di bilentonaqa Qotei na odonaqa seŋ tulaŋ kaŋkaŋosiqa tamo naŋgo jejamu koitetnjrej.

9 Seŋ aqa ŋamyuwo di tulaŋ kaŋkaŋosiq tamo naŋgo jejamu koitetnjrej. Qotei na gulbe uge di qariŋyej deqa naŋgi aqa ñam misiliŋyoqnsib aqa ñam soqtqa urateb. Osib naŋgi are bulyosai.

10 Onaqa laŋ aŋgro namba 5 a gilsiqa aqa tabir osiqa wagme juwaŋ aqa awo jaramq di bilentej. Bilentonaqa tamo uŋgasari wagme juwaŋ na taqatnjresoqnej qaji naŋgi ambrukobainjrnaq soqneb. Sosib jaqatiŋ tulaŋ koba osib qala bisiriqtoqneb.

11 Naŋgo jaqatiŋ qa ti yu uge uge naŋgo jejamuq di bumbraŋyeleŋeb qaji deqa ti naŋgi tulaŋ minjiŋ oqetnjrnaqa Qotei laŋ qureq di unu qaji a misiliŋyoqneb. Naŋgo kumbra uge uge yoqneb qaji di naŋgi uratosai. Naŋgi are bulyosai dego.

12 Onaqa laŋ aŋgro namba 6 a gilsiqa aqa tabir Yufretis ya kobaq di bilentej. Bilentonaqa ya jeŋosiq mandor kokba naŋgi seŋ oqo sawaq dena bqajqa gam waqej.

13 Onaqa e mondor uge qalub unjrem. Mondor uge qalub di balum du
du bul. Naŋgi amal aqa medabuq na ti wagme juwaŋ aqa medabuq na ti
gisaŋ anjam maro qaji wagme juwaŋ aqa medabuq na ti branteleŋeb.
14 Mondor uge qalub dena maŋwa gargekoba yoqnsibqa mandor
kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji naŋgoq giloqnsib minjreqnub,
“Niŋgi na nuŋgo qaja tamo kalil koroinjrsib minjribqa Qotei a tamo
uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa naŋgi qoteleŋqab.” Qotqajqa bati di
Qotei siŋgila ti unu qaji aqa bati koba.
15 Onaqa Yesus a marej, “Niŋgi quiy. E bajiŋ tamo bul nuŋgoq boqu-
jatqai. Deqa tamo bei a ŋam sosim aqa gara tigsim sqas di a arebole-
boleiyqas. A yosi laqasai. Tamo uŋgasari naŋgi aqa jemai unqasai.”
16 Ariya mondor uge qalub dena mandor kokba sawa sawa kalil
taqatejunub qaji naŋgi joqsibqa Armagedon sawaq di koroinjreb. Ñam
Armagedon di Hibru anjam. Aqa damu, Megido mana.
17 Onaqa laŋ aŋgro namba 7 a gilsiqa aqa tabir jagwaq di bilentej.
Bilentonaqa atra tal miligiq di tamo bei a anjam marnaqa e aqa kakro
quem. Tamo di a Qotei aqa awo jaram jojomq di tigelesoqnej. A tulaŋ
leleŋosiqa marej, “Gulbe kalil koboonub.”
18 Onaqa minjal ti qatroŋ ti kola anjam ti branteb. Mimiŋ dego brantej.
Mimiŋ di tulaŋ kobaquja. Mimiŋ deqaji nami brantosaioqnej. Qotei na
Adam gereiyej bati deqa mimiŋ deqaji brantosai dena bosi bosiq agi bini
unum.
19 Mimiŋ dena Babilon qure koba tulaŋ niñaqyosiqa potoqalubtej. Qure
kalil dego padaleleŋeb. Babilon aqa kumbra tulaŋ ugedamu. Aqa
kumbra deqa Qotei a are qalsiqa wain siŋgila koba gambaŋq di qamsiq
Babilon anaiyonaq uysiq nanariej. Wain dena Qotei aqa minjiŋ koba
sigitejunu.
20 Onaqa nui kalil naŋgo so sawa uratosib jaraiyeleŋeb. Mana kalil
dego jaraiyosib koboeb.
21 Bati deqa ais oŋgol kokba awa bul aiyeleŋej. Ais oŋgol di tulaŋ kokba.
Ais oŋgol segi segi naŋgo gulbe 50 kilogram. Ais di laŋ goge na tamo naŋgo
jejamuq aisiqa naŋgi tulaŋ ugeugeinjrej. Qotei na ais di qariŋyej deqa
tamo naŋgi Qotei misiliŋyoqneb.

17

Qotei na sambala uŋa kobaquja awai ugedamu yqas

1 Onaqa laŋ aŋgro 7 tabir 7 ojesoqneb deqaji bei na bosiqa merbej,
“Ni endeq au. Bamqa Qotei na sambala uŋa kobaquja a pegiyosim awai
ugedamu yim ni osormit unqam. Sambala uŋa di ya kokbaq di awejunu.
2 Mandor kokba kalil mandamq di unub qaji naŋgi a ombla na sam-
balaoqnsib laqneb. Tamo kalil mandamq di unub qaji naŋgi dego a ti
sambalaoqnsib laqneb. Deqa naŋgi wain bul uyoqnsib nanarioqneb.”
3 Onaqa Qotei aqa Mondor na e siŋgilatbonaqa laŋ aŋgro dena e osiqa
wadau sawaq osi gilej. Osi gilnaqa e ŋam atsim uŋa bei sonaq unem. Uŋa
di a wagme juwaŋ bei lent aqa quraq di awesoqnej. Wagme juwaŋ aqa
jejamuq di ñam gargekoba neŋgreŋyonab soqneb. Ñam di Qotei misiliŋyo
qaji ñam. Wagme juwaŋ di aqa gate 7 soqneb. Aqa qala 10 dego soqneb.
4 Uŋa di gara lent utru aiyela dena kabuosiq soqnej. Gol ti meniŋ
naimyo ti kolilei boledamu na ti walaosiq awesoqnej. Aqa baŋq di
gambaŋ gol na gereiyo qaji ojesoqnej. Aqa kumbra uge uge na ti aqa

sambala kumbra jigat dena ti gambaŋ miligiq di maqeleŋesoqnej. Aqa kumbra di Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ ugedamu.

5 Uŋa aqa lanjaq di aqa ñam neŋgreŋyonab soqnej. Ñam di sasir anjam. Aqa ñam bole agiende, “Babilon qure kobaquja. A sambala uŋa kalil naŋgo ai. Mandam qa kumbra uge uge kalil naŋgo ai agi a segi.” Aqa ñam bole agide.

6 Uŋa dena Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnsiqa ñumeleŋeqnaq moreŋoqneb. Tamo uŋgasari naŋgi di Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib aqa ñam mare mare laqneb qaji. Uŋa dena naŋgi ñumeqnaq naŋgo leŋ aiyeqnaqa a leŋ di wain bul uyoqnsiq nanarioqnej. Yeqnaqa e di unsimqa tulaŋ prugugetosim are koba qaloqnem.

7 Onaqa laŋ aŋgro dena e merbej, “Ni kiyaqa are koba qaleqnum? Uŋa de wo wagme juwaŋ lent wo naŋgo kumbra di sasir anjam. Wagme juwaŋ di agi gate 7 ti qala 10 ti unu. A na uŋa di qolaiyejunu. Naŋgo aiyel sasir anjam di aqa utru uliejunu. Di e na babtitqa ni que.

8 Wagme juwaŋ ni unonum qaji di a nami soqnej. A bini sosai. Bunuqna a olo sub guma kobaq dena brantosim torei padalqas. Amqa tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi na wagme juwaŋ di unsibqa tulaŋ prugugetqab. Wagme juwaŋ di a nami soqnej. A bini sosai. A olo bunuqna brantqas. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei a nami mandam atosaisosiqa naŋgi ŋambile gaigai sqajqa saidosiq ŋambile qa buk miligiq di naŋgo ñam neŋgreŋyqa uratej.

9 “Tamo a areqalo bole ti sqas di a anjam endi geregere poiyem. Wagme juwaŋ aqa gate 7 naŋgi dena mana 7 sigitnjrejunub. Uŋa di a mana 7 goge quraq di awejunu.

10 Gate 7 naŋgi dena mandor kokba 7 sigitnjrejunub. Mandor 5 naŋgi nami padaleb. Qujai unu. Qujai a mandor brantosaiunu. A mandor brantqajqa tariŋeqnu. A bunuqna mandor brantosim sokiñalayosim padalqas.

11 Wagme juwaŋ a dego mandor koba bei. A mandor kokba 7 naŋgo ambleq di unu. A mandor koba namba 8. A dego torei padalqas. A nami soqnej bini sosai.

12 “Ariya qala 10 ni unjronum qaji di naŋgo utru e na ubtit ni quqwam. Naŋgi na mandor kokba 10 sigitnjrejunub. Naŋgi dego mandor brantosaiunub. Naŋgi bunuqna wagme juwaŋ aqa ñam osib a ombla mandor kokba sqab. Sokiñalayosib olo padalqab.

13 Naŋgi mandor kokba sosibqa areqalo qujaitosib naŋgo segi siŋgila ti ñam ti kalil wagme juwaŋ di yqab.

14 Osib Kaja Du qa ŋiriŋosib qoto itqab. Amqa Kaja Du a qoto siŋgilaosimqa naŋgi buŋnjrqas. Kaja Du a tamo kokba kalil naŋgo Tamo Koba. A mandor kokba kalil naŋgo Mandor Koba. Tamo uŋgasari a ombla unub qaji naŋgi a ti qoto siŋgilaqab. Naŋgi di Kaja Du na metnjrsiq aqa segi tamo uŋgasari sqajqa giltnjrej qaji. Deqa naŋgi aqa anjam bole dauryeqnub.”

15 Onaqa laŋ aŋgro dena olo merbej, “Ya kokba sambala uŋa a di awesonaq ni unonum qaji di aqa utru e na ubtit ni quqwam. Ya kokba dena tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi sigitnjrejunub. Naŋgi di leŋ segi segi, jejamu segi segi, anjam maro segi segi naŋgi.

16 Qala 10 ni unjronum qaji naŋgi ti wagme juwaŋ a ti naŋgi na sambala uŋa di jeutosib a tulaŋ ugeugeiyosib gara bumbraŋyetosib aqa damu uyekritosib tanu ŋamyuwo na koitqab.
17 Qotei a segi na mandor kokba 10 naŋgo are tigeltetnjrej deqa naŋgi aqa areqalo dauryosib uŋa di degsib ugeugeiyqab. Deqa bati brantimqa naŋgi areqalo qujaitosib naŋgo segi siŋgila ti ñam ti kalil wagme juwaŋ di yibqa Qotei aqa anjam kalil nami marej qaji di aqa damu brantqas.
18 Uŋa ni unonum qaji di aqa utru e na ubtit ni quqwam. Uŋa di a qure kobaquja. A mandor kokba kalil mandamq di unub qaji naŋgo mandor koba sosiqa naŋgi taqatnjreqnu."

18

Babilon qure kobaquja a tulaŋ padalougetej

1 Onaqa laŋ aŋgro bei a laŋ qure uratosiq mandamq aiyeqnaq e unem. Laŋ aŋgro di tulaŋ siŋgila koba. Aqa qasaŋ na walaej dena mandam kalil suwaŋekritej.
2 A tulaŋ leleŋosiqa endegsi marej, "Babilon qure kobaquja a padalougetqo! Od, a padalougetqo! Babilon qure di mondor uge uge kalil naŋgo so sawa. Mondor uge naŋgi ti qebari jigat naŋgi ti qebari uge kalil dego qure dia unub.
3 Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi Babilon ombla na sambalaoqnsib laqneb. Deqa naŋgi wain siŋgila koba bul uyoqnsib nanarioqneb. Mandor kokba mandamq di unub qaji naŋgi dego Babilon ombla na sambalaoqnsib laqneb. Silali qa wauo tamo naŋgi Babilon aqa kumbra uge uge dena silali koba oqneb. Babilon a kumbra tulaŋ ugedamu yoqnej. Aqa kumbra deqa a jemaiyosaioqnej."
4 Onaqa laŋ goge dia tamo bei a leleŋonaqa e aqa kakro quem. A endegsi marej, "O ijo tamo uŋgasari, niŋgi Babilon qure di uratosib ijoq boiy. Une kalil a yeqnu qaji di niŋgi yo uge. Aqa une deqa a gulbe tulaŋ ugedamu oqas. Niŋgi a beteryosib gulbe di o uge.
5 Babilon aqa une kalil di tumbolosiq oqsiq laŋ qure ojqoqa e unonum. Aqa kumbra uge deqa Qotei a are walyosaieqnu.
6 Niŋgi aqa kumbra uge kalil deqa a kambatiy. A kumbra uge yoqnsiqa olo di buŋyoqnsiqa kumbra tulaŋ ugedamu yeqnu. Niŋgi aqa kumbra uge deqa keretosib a kambatiy. A wain siŋgila koba gambaŋq di qamsiq bulyeqnu. Deqa niŋgi olo wain tulaŋ siŋgila koba bulyosib a kamba anaiyiy.
7 A na aqa segi ñam soqtoqnsiqa sambalaoqnsiqa kumbra uge uge yeqnu. Niŋgi aqa kumbra deqa keretosib a jaqatiŋ koba yibqa a akamugetqas. A segi qa mareqnu, 'E mandor koba unum. E ijo segi awo jaram kobaqujaq di awejunum. E uŋa qobul sai. Gulbe bei ijoq bqa keresai. Deqa e akamqasai.'
8 A degsi mareqnu deqa bati qujai qa gulbe tulaŋ uge uge aqaq aiyeleŋosim a makobaiyim akamugetqas. Osim a mamyimqa aqa jejamu ŋamyuwo na yugwas. Qotei Koba siŋgila ti unu qaji a degsim Babilon aqa kumbra uge qa pegiyosim tulaŋ padaltougetqas.
9 "Mandor kokba mandamq di unub qaji naŋgi Babilon ombla na sambalaoqnsib kumbra tulaŋ ugedamu yoqneb. Deqa Babilon a ŋamyuwo na yuim qurem oqoqnimqa mandor kokba naŋgi qurem di unsibqa akamaniyosib tulaŋ are gulbeinjrqas.

10 Naŋgi Babilon aqa jaqatiŋ koba di unsibqa tulaŋ ulaugetqab. Osib
isaq di tigelesosib maroqnqab, ‘O Babilon, ni qure kobaquja! Ni nami
qure siŋgila koba soqnem! Ariya bini ni tulaŋ padalougetonum! Bati
qujai qa ino kumbra uge aqa awai agi ni itonum!’
11 “Silali qa wauo tamo sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi Babilon
aqa jaqatiŋ di unsibqa akamaniyoqnsibqa are tulaŋ gulbeinjroqnqas. Di
kiyaqa? Tamo qudei naŋgi olo naŋgo iŋgi iŋgi awaiyoqnqasai.
12 Naŋgo iŋgi iŋgi agi gol, silva, meniŋ boledamu, kolilei tulaŋ
boledamu, gara qat naimyo, gara lent utru segi segi, gara yauŋo pirqaqo.
Naŋgo ñoro qudei agi ŋamtaŋ quleqt bole bole, iŋgi iŋgi elefan aqa qalagei
na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi ŋamtaŋ boledamu na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi bras
na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi ain na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi meniŋ naimyo na
gereiyo qaji.
13 Naŋgo iŋgi iŋgi qudei agi meiwo, lei uyo qaji, sum koitib quleq
oqwajqa, namur quleqt, goreŋ quleqt, wain, goreŋ goiyo qaji, bem sum.
Naŋgo ñoro qudei agi makau, kaja, hos roŋgom ti, kaŋgal tamo naŋgo
jejamu ti naŋgo qunuŋ ti. Iŋgi iŋgi kalil deqaji tamo qudei naŋgi olo bunu
awaiyoqnqasai.
14 Deqa silali qa wauo tamo naŋgi na Babilon endegsib minjoqnqab,
‘Iŋgi iŋgi kalil ni tulaŋ arearetmoqnej qaji agi ni uratmosib koboonub.
Ñoro bole bole kalil ni silali kobaquja na awaiyem qaji de ti ino wala bole
bole ti agi koboonub. Deqa iŋgi iŋgi kalil deqaji ni olo bunu unqasai bole
sai.’
15 “Silali qa wauo tamo naŋgi na iŋgi iŋgi deqaji gargekoba
qariŋyeqnabqa Babilon na awaiyoqnsiqa silali tulaŋ koba enjroqnej. A
kumbra di yoqnej deqa bunuqna a jaqatiŋkobaiyqas. Yimqa silali qa wauo
tamo naŋgi di unsibqa ulaugetosib isaq di tigelesosibqa akamaniyoqnsib
are tulaŋ gulbeinjroqnqas.
16 Osib endegsib Babilon minjoqnqab, ‘O qure koba Babilon, ni tu-
laŋ padalougetonum! Nami ni gara qat tulaŋ naimyo na kabuoqn-
simqa gara lent utru segi segi jugoqnsimqa ino jejamu gol na ti meniŋ
boledamu na ti kolilei boledamu na ti walatoqnsim soqnem.
17 Deqa bati qujai qa ino silali ti ino wala ti kalil agi saiekritonub.’ Silali
qa wauo tamo naŋgi degsib Babilon minjoqnqab.

“Qobuŋ ojo tamo naŋgi ti tamo qobuŋ na laqnub qaji naŋgi ti tamo
qobuŋq di waueqnub qaji naŋgi ti tamo yuwalq dena silali eqnub qaji
naŋgi ti kalil Babilon qure koqyosibqa isaq di tigelesqab.
18 Tigelesosib ŋamyuwo na a yuim qurem oqoqnimqa di unsibqa tulaŋ
leleŋoqnsib maroqnqab, ‘Qure endi tulaŋ kobaquja. Qure bei qure ende
ti keresai.’
19 Naŋgi degsib maroqnsibqa wi sum oqnsib naŋgo gateq di atoqnsibqa
akamaniyoqnsibqa are tulaŋ gulbeinjroqnqas. Osib tulaŋ leleŋoqnsib
endegsib Babilon minjoqnqab, ‘O qure koba Babilon, ni padalouge-
tonum! Qobuŋ taqato tamo yuwalq di laqnub qaji naŋgi inoq dena
silali tulaŋ koba oqneb. Deqa naŋgi ino jaqatiŋ di unsibqa are tulaŋ
gulbeinjroqnqas. O aiyo! Bati qujai qa ni torei padalougetonum!’
20 “O laŋ qure ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari niŋgi ti tamo kalil Yesus
na aqa anjam mare mare laqajqa qariŋgej qaji niŋgi ti Qotei aqa medabu
o tamo niŋgi ti Babilon qure padalougetqo di unsib areboleboleiŋgeme.
Babilon aqa kumbra uge kalil Qotei na unekritosiqa deqa keretosiq

awai uge yqo. Babilon na niŋgi ugeugeiŋgoqnej deqa Qotei na kamba a ugeugeiyqo."

21 Ariya anjam di koboonaqa laŋ aŋgro siŋgila koba bei a bosiqa bem sum kuroyo qaji meniŋ kobaquja osiq soqtosiqa yuwalq di waiyej. Osiqa marej, "Qotei na degsim Babilon qure koba siŋgila na waiyim tamo qudei na olo bunu a unqasai.

22 O Babilon qure, bunuqna tamo naŋgi inoq di gombiŋ ti yumba ti gul ti naŋgo anjam ato olo quoqnqasai. Iŋgi iŋgi gereiyo tamo naŋgi dego olo bunu inoq di sqasai. Bem sum kuroyibqa inoq di olo anjam atim quqwasai.

23 Waŋal inoq di olo puloŋqasai. Inoq di tamo uŋa wo olo baŋ ojqasai. Deqa naŋgo aiyel anjam inoq di bunu quqwasai. Nami ino silali qa wauo tamo naŋgi tamo kokba soqneb. Ariya bini naŋgi koboonub. O Babilon, ni ino gumaniŋ kumbra na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi gisa gisaŋnjroqnem.

24 "Babilon qure a na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti ñumeqnaq moreŋoqneb. Aqa une di aqa jejamuq di sonaqa Qotei a unqo. Tamo uŋgasari kalil jeu tamo naŋgi na ñumoqneb qaji naŋgo leŋ aiyeqnaq Qotei a unsiqa une di Babilon aqa jejamuq di atqo."

19

Tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa ñam soqtoqneb

1 Onaqa laŋ goge dia tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi murqumyeqnabqa e naŋgo kakro quem. Naŋgi murqumyoqnsib endegsib maroqneb, "Iga gago Qotei aqa ñam soqtoqnqom! A ñam koba ti siŋgila koba ti unu. Iga padalqa laqnamqa a na iga eleŋej.

2 A kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnu. Agi a na sambala uŋa kobaquja pegiyqo. Uŋa dena aqa sambala kumbra na tamo uŋgasari kalil mandamq di so qaji naŋgi ugeugeinjroqnej. Osiqa Qotei aqa wau tamo naŋgi dego ñumeqnaq moreŋoqneb. Aqa une deqa Qotei na a awai uge yqo."

3 Ariya naŋgi olo leleŋoqnsib endegsib maroqneb, "Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom! Ŋamyuwo na Babilon qure yuim aqa qurem bati gaigai oqoqnqas!" Naŋgi degsib maroqneb.

4 Onaqa tamo gate 24 naŋgi ti wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi ti siŋga pulutosibqa Qotei awo jaramq di awejunu qaji a qa louoqnsib maroqneb, "Bole. Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom!"

5 Onaqa awo jaram jojomq di tamo bei a tigelosiqa anjam bei marnaqa e aqa kakro quem. A leleŋosiq endegsi marej, "Qotei aqa wau tamo niŋgi ti tamo uŋgasari Qotei qa ulaeqnub qaji niŋgi ti tamo laŋaj ti tamo ñam ti kalil niŋgi Qotei aqa ñam soqtoqniy!"

Kaja Du aqa uŋa baŋ ojqa batiqo

6 Onaqa laŋ goge dia tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi murqumyoqnsib anjam mareqnabqa e naŋgo kakro quem. Naŋgo kakro di ya kobaquja meli dosiq anjam atobulej. Naŋgo kakro di kola aisiq anjam atobulej. Naŋgi tulaŋ leleŋoqnsibqa endegsib maroqneb, "Iga gago Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqnqom! Siŋgila kalil aqaq di unu. Deqa bini a Mandor Koba sosiq iŋgi iŋgi kalil taqateqnu!

7 Bini iga Qotei qa tulaŋ areboleboleigoqnimqa aqa ñam soqtoqnqom.
Di kiyaqa? Kaja Du na aqa uŋa baŋ ojqa bati brantqoqa aqa uŋa a
walaosiqa aqa jejamu gereiyqo.
8 Qotei na a gara qat tulaŋ naimyo jigetqo. Gara di tulaŋ milalosiq
suwaŋejunu." Gara qat naimyo dena kumbra bole tiŋtiŋ kalil sigitejunu.
Kumbra bole di Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi dauryeqnub.
9 Onaqa laŋ aŋgro dena olo merbej, "Ni anjam endegsim neŋgreŋye,
'Kaja Du aqa uŋa baŋ ojqa batiqo deqa aqa Abu Qotei na iŋgi koba goiqo.
Goisiq aqa segi tamo uŋgasari naŋgi metnjrqoqa iŋgi uyqa bonub. Bonub
qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.' " Osiqa merbej, "Anjam endi Qotei
aqa anjam bole."
10 Laŋ aŋgro na e degsi merbonaqa e aqa areq di siŋga pulutosim a
biŋiyqa laqnamqa a na olo merbej, "Ni e biŋibaim! E ni bul. E ni ti tamo
kalil Yesus aqa anjam qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ti koba na
wau qujai. Iga kalil was. Deqa ni Qotei segi biŋiyoqnime. Iga qalie, Yesus
a Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi aqa
anjam palonteqnub."

Jon a tamo hos quraq di awesonaq unej

11 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋ waqonaqa hos qat bei brantonaq unem.
Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa ñam agiende, "Qotei aqa wau
geregere taqateqnu qaji tamo." Aqa ñam bei, "Kumbra bole yeqnu qaji
tamo." A kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjroqnsiqa naŋgi
qoto itnjreqnu.
12 Aqa ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloŋeqnu. Aqa gateq di gate tatal
gargekoba atejunu. Gate tatal di mandor kokba naŋgi na ateqnub deqaji
bul. Aqa jejamuq di ñam bei neŋgreŋyeb unu. Ñam di a segi qalie. Tamo
bei a ñam di qaliesai.
13 A gara olekoba osiqa leŋq di tuqtosiq dena kabuejunu. Aqa ñam
endegsib mareqnub, "Qotei aqa Anjam."
14 Qaja tamo tulaŋ gargekoba laŋ qureq dena hos segi segi osibqa hos
quraq di awoeleŋosib tamo di dauryosib gileqnab e unjrem. Hos naŋgi di
qat kalil. Qaja tamo naŋgi di gara qat tulaŋ naimyo milalo jigejunub.
15 Tamo di aqa medabuq na serie olekoba tulaŋ qala uge branteqnu.
A serie di osimqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi
ñumeleŋqas. A bu toqoŋ ain na gereiyo qaji di dego ojsimqa dena tamo
uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi siŋgila na taqatnjroqnqas.
Osimqa wain gei parato qaji kulumq di aqa siŋga waiyosim wain gei
paraparainjrqas. Kulum dena Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa minjiŋ
sigitejunu.
16 Tamo di aqa gara olekobaqsi aqa qaloqsi ñam endegsib neŋgreŋyeb
unu, "Mandor kokba kalil naŋgo Mandor Koba. Tamo kokba kalil naŋgo
Tamo Koba."
17 Onaqa laŋ aŋgro bei seŋq di tigelesonaq e unem. A tulaŋ leleŋosiqa
qebari kalil laŋ sorgomq di pururueqnub qaji naŋgi endegsi minjrej,
"Niŋgi bosib koroabqa Qotei na iŋgi koba atsim metŋgim niŋgi uyiy.
18 Mandor kokba ti qaja tamo naŋgo gate kokba ti tamo siŋgila ti hos
naŋgi ti tamo hos quraq di awejunub qaji naŋgi ti naŋgo qusa niŋgi bosib
uyiy. Kaŋgal tamo ti tamo naŋgo segi wau ojo qaji naŋgi ti tamo laŋaj ti
tamo ñam ti kalil naŋgo qusa niŋgi bosib uyiy."

19 Onaqa e olo ŋam atsimqa mandam qaji mandor kokba kalil naŋgi ti naŋgo qaja tamo naŋgi ti wagme juwaŋ a ti bosib koroesonab unjrem. Naŋgi na tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa qaja tamo naŋgi ti qoto itnjrqa marsib koroesoqneb.

20 Ariya tamo dena wagme juwaŋ wo gisaŋ anjam maro qaji wagme juwaŋ wo naŋgi aiyel ojej. A na naŋgi aiyel ŋambile sonab ojsiqa wainjrnaq ŋamyuwoq aiyeb. Ŋamyuwoq di meniŋ kalil yusiq ñaŋgaeqnu. Wagme juwaŋ aqa ulatamuq di gisaŋ anjam maro qaji wagme na maŋwa tulaŋ kokba yoqnej. Aqa kumbra dena a na tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjroqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di wagme juwaŋ aqa toqor osib aqa sulum biŋiyoqneb.

21 Onaqa tamo hos quraq di awesoqnej qaji a na wagme juwaŋ aqa qaja tamo kalil naŋgi ñumeqnaq moreŋoqneb. Serie olekoba aqa medabuq na brantej qaji dena naŋgi ñumoqnej. Onaqa qebari kalil naŋgi bosib qaja tamo naŋgo qusa uynab mene diqnjrej.

20

Satan a wausau 1,000 sub guma kobaq di sqas

1 Onaqa laŋ aŋgro bei laŋ goge na mandamq aiyeqnaq e unem. Qotei na a siŋgila yonaqa a sub guma koba taqatqajqa marsiq sil rauŋga osiq mandamq aiyej.

2 Aisiq amal kobaquja ojsiq sil dena tontej. Amal di wausau 1,000 tontim sqas. A nami soqnej qaji. Aqa ñam Satan. Aqa ñam bei, “Tamo Uŋgasari Kalil Naŋgo Ñam Ugetetnjro Qaji.”

3 Laŋ aŋgro dena Satan ojsiq tontosiqa sub guma kobaq di waiyej. Waiyosiqa sub me kabutosiqa qandimtej. A dia wausau 1,000 sqas. Deqa a na sawa bei bei qaji naŋgi olo gisa gisaŋnjrqasai. A subq di tariŋosim soqnimqa wausau 1,000 di koboamqa a olo uratib oqedosim sokiñalayqas.

4 Onaqa e awo jaram kokba qudei unjrem. Awo jaram kokbaq di tamo qudei naŋgi awoeleŋesoqneb. Tamo naŋgi di Qotei na wau enjrnaqa naŋgi awo jaram kokbaq di awoosib tamo uŋgasari naŋgi peginjroqneb. Onaqa e tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba nami moreŋeb qaji naŋgo qunuŋ unjrem. Tamo uŋgasari naŋgi di nami Yesus aqa ñam maroqnsibqa Qotei aqa anjam siŋgila na ojesoqneb deqa jeu tamo naŋgi na naŋgo kakro giŋgeŋnjrnab naŋgi moreŋeb. Tamo uŋgasari naŋgi di wagme juwaŋ aqa sulum wo biŋinjrosaioqneb. Naŋgo lanjaqsi baŋqsi wagme juwaŋ aqa toqor osai. Deqa naŋgi olo ŋambile osib wausau 1,000 Kristus ombla mandor kokba sqab.

5 Di subq na tigelo namo qaji. Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai qaji naŋgi bati deqa ŋambile oqasai. Naŋgi mati tariŋosib soqnibqa wausau 1,000 di koboamqa naŋgi subq na tigelqab.

6 Tamo uŋgasari namoosib subq na tigelqab qaji naŋgi di Qotei aqa segi tamo uŋgasari bole. Deqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas. Naŋgi moiyo bunu qaji turqasai. Moiyo dena naŋgi taqatnjrqa keresai dego. Naŋgi Qotei aqa Kristus wo naŋgo atra tamo sosib wausau 1,000 Kristus ombla mandor kokba sqab.

Satan a bati gaigai ŋamyuwo kobaq di jaqatiŋ oqnsim sqas

7 Wausau 1,000 di koboamqa sub guma koba aqa me olo waqtibqa
Satan a subq dena oqedqas.
8 Oqedosim sawa sawa kalilq giloqnsimqa tamo uŋgasari naŋgi gisa
gisaŋnjroqnqas. Tamo uŋgasari naŋgi di Gok sawa ti Magok sawa ti dena
beleŋqab. Satan na naŋgi koroinjrimqa qoto qa gilqab. Naŋgo qaja tamo
naŋgi tulaŋ gargekoba. Naŋgi ulul bul sisiyqa keresai.
9 Naŋgi sawa sawa kalilq dena bosib Qotei aqa qure koba a na tulaŋ
qalaqalaiyeqnu qaji di agutesqab. Osib Qotei aqa segi tamo uŋgasari
naŋgo so sawa dego agutesqab. Yim bati deqa laŋ goge na ŋamyuwo aisim
qaja tamo naŋgi di koitnjrqas.
10 Satan a naŋgi gisa gisaŋnjroqnej aqa une deqa Qotei na a waiyim
ŋamyuwoq aiqas. Ŋamyuwoq di meniŋ kalil yusiq ñaŋgaeqnu. Wagme
juwaŋ wo gisaŋ anjam maro qaji wagme juwaŋ wo naŋgi aiyel nami
ŋamyuwoq di breinjreb unub. Deqa Satan a dego Qotei na waiyim
ŋamyuwoq aisim naŋgi aiyel koba na bati gaigai qolo ti qanam ti ŋamyuwoq
di jaqatiŋ oqnsib sqab.

Qotei a awo jaram kobaqujaq di awesoqnej

11 Onaqa e awo jaram kobaquja bei tulaŋ qat unem. Tamo awo
jaramq di awesoqnej qaji aqa ulatamuq dena mandam ti laŋ ti jaraiyosib
loumeb.
12 E ŋam atsimqa tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi awo jaram
namoq di tigelesonab unjrem. Tamo ñam ti tamo laŋaj ti kalil e unjrem.
Unjreqnam laŋ aŋgro qudei naŋgi na buk qudei osi bosib waqteleŋeb.
Buk miligiq di kumbra kalil tamo uŋgasari naŋgi nami yoqneb qaji
di Qotei na neŋgreŋyonaq soqnej. Buk bei dego laŋ aŋgro naŋgi osi
bosib waqteb. Buk di ŋambile gaigai sqajqa buk. Tamo awo jaramq
di awesoqnej qaji a buk miligiq di anjam sisiyosiq anjam dena tamo
uŋgasari moreŋo qaji naŋgi peginjrej.
13 Tamo uŋgasari kalil nami yuwalq di moreŋeb qaji naŋgi yuwal na
uratnjrnaq tigeleb. Moiyo Qure na dego tamo uŋgasari nami moreŋeb
qaji naŋgi uratnjrnaq tigeleb. Tamo awo jaramq di awesoqnej qaji a na
tamo uŋgasari naŋgo segi segi kumbra kalil dena naŋgi peginjrej.
14 Osiqa Moiyo Qure osiq ŋamyuwo kobaq di waiyej. Ŋamyuwo koba di
moiyo bunu qaji.
15 Tamo uŋgasari kalil naŋgo ñam ŋambile qa buk miligiq di sosai qaji
naŋgi di Qotei na breinjrnaq ŋamyuwo kobaq aiyeleŋeb.

21

Laŋ bunuj ti mandam bunuj ti brantqab

1 Onaqa e laŋ bunuj ti mandam bunuj ti unjrem. Laŋ namij ti mandam
namij ti koboeb. Yuwal dego koboej.
2 Onaqa e Qotei aqa qure koba Jerusalem bunuj di dego unem. Qure di
Qotei aqaq di sosiqa laŋ goge dena mandamq aiyeqnaq e unem. Qure di
aqa wala tulaŋ boledamu. Uŋa a tamo baŋ ojqa osim walaqas dego kere.
3 Onaqa awo jaram namoq di tamo bei a tigelosiq anjam marnaqa e
aqa kakro quem. A tulaŋ leleŋosiqa marej, “Niŋgi quiy. Bini Qotei aqa tal
aisiq tamo uŋgasari naŋgoq di unu. Deqa Qotei a naŋgo ambleq di sqas.
Naŋgi aqa segi tamo uŋgasari sqab. Od, Qotei a naŋgi koba na sqab. A
naŋgo Qotei sqas.

4 A naŋgo ŋam ya kalil nuntetnjrqas. Deqa naŋgi olo akamqasai. Naŋgi
olo moreŋqasai. Naŋgi olo are gulbeinjrqasai. Naŋgi olo jaqatiŋ oqasai.
Kumbra namij kalil di koboqas."
5 Onaqa tamo awo jaramq di awesoqnej qaji a marej, "Niŋgi quiy. E
iŋgi iŋgi kalil bunuj atonum." Osiqa merbej, "Ni ijo anjam kalil endi
neŋgreŋye. Anjam endi bole. Tamo naŋgi qusib marqab, 'Bole.' "
6 Osiqa olo merbej, "Bati kereqo. E segi qujai namoq di unum. E segi
qujai bunuq di sqai. E iŋgi iŋgi kalil qa utru. Wau kalil e yeqnum qaji di e
olo koboteqnum. Tamo a ya qaryimqa e na ŋambile qa ya jumbumq dena
tigsiy anaiyit uyqas. Ya di awai saiqoji. E na laŋa anaiyqai.
7 Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na iŋgi iŋgi kalil di laŋa yqai.
E aqa Qotei soqnit a ijo aŋgro sqas.
8 "Ariya tamo ulakobaeqnub qaji naŋgi ti tamo Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi ti ŋamyuwo kobaq aiqab. Tamo kumbra
uge uge yo qaji, leŋ ojo qaji, sambala kumbra yo qaji, gumaniŋo qaji,
quñam qalo qaji, gisaŋ qotei biŋinjro qaji, gisaŋ anjam maro qaji naŋgi
di ŋamyuwo kobaq aiyeleŋqab. Ŋamyuwoq di meniŋ yusiq ñaŋgaeqnu.
Ŋamyuwo di moiyo bunu qaji."

Jon a Jerusalem bunuj unej

9 Onaqa laŋ aŋgro 7 tabir 7 ojesoqneb naŋgi deqaji bei bosiqa ijo areq
di tigelej. Tabir 7 miligiq di nami gulbe uge uge 7 jigsib bilentonab man-
damq aisiq tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ ugeugeinjrsiq Qotei aqa minjiŋ
kobotej. Laŋ aŋgro dena merbej, "Ni endeq au. Bamqa Kaja Du aqa uŋa
bunuj walaqo qaji di osormit unqam."
10 Onaqa Qotei aqa Mondor na e siŋgilatbonaqa laŋ aŋgro dena e osiqa
mana tulaŋ goge kobaq oqej. Oqsiq dia Qotei aqa qure koba Jerusalem
bunuj osorbej. Qure di Qotei aqaq di sosiqa laŋ goge dena mandamq
aiyeqnaq e unem.
11 Qure di Qotei aqa riaŋ na tulaŋ suwantej. Qotei aqa riaŋ di tulaŋ
bolequja. A meniŋ boledamu bul. A tulaŋ suwaŋosiq meniŋ jaspa bulej.
Osiqa tulaŋ jeqilosiq qunuŋ bulej.
12 Qure di naŋgi na dadaŋyeb. Dadaŋ di tulaŋ goge koba. Dadaŋ di
aqa siraŋme 12 soqneb. Siraŋme jojomq di laŋ aŋgro 12 naŋgi tigeleso-
qneb. Siraŋmeq di Israel tamo uŋgasari naŋgo moma utru 12 naŋgo ñam
neŋgreŋyonab soqneb.
13 Dadaŋ guta qa di siraŋme qalub soqneb. Dadaŋ tauŋ qa di siraŋme
qalub soqneb. Dadaŋ bebeŋ qa di siraŋme qalub soqneb. Dadaŋ guma
qa di siraŋme qalub soqneb.
14 Meniŋ kokba 12 na dadaŋ aqa utru siŋgilateb. Meniŋ quraq di tamo
12 Kaja Du na qariŋnjrnaq aqa anjam mare mare laqneb qaji naŋgo ñam
atnab soqneb.
15 Laŋ aŋgro e anjam merbej qaji a toqoŋ bei gol na gereiyo qaji di
ojesoqnej. Ojsiqa qure ti qure aqa dadaŋ ti dadaŋ aqa siraŋme ti naŋgo
ole keretej.
16 Qure aqa par ti ole ti kerekere. Laŋ aŋgro dena toqoŋ di osiqa qure
keretej di aqa par ti ole ti goge ti 2,200 kilomita. Qure aqa par ti ole ti goge
ti kerekere.
17 Laŋ aŋgro na qure aqa dadaŋ keretej di aqa goge 144 meta. Toqoŋ laŋ
aŋgro na ojesoqnej qaji di mandam qaji toqoŋ. Kereto dena a na dadaŋ
keretej.

18 Qure aqa dadaŋ di Qotei na meniŋ jaspa na gereiyej. Qure di gol na gereiyej. Qure di tulaŋ rianŋosiq qunuŋ bulej.
19 Meniŋ boledamu segi segi na dadaŋ aqa utru walatej. Meniŋ boledamu namba 1 aqa ñam jaspa. Meniŋ namba 2 aqa ñam sapaia. A qenjent. Meniŋ namba 3 aqa ñam aget. Meniŋ namba 4 aqa ñam emeral. A ŋam baŋga gesgi bul.
20 Meniŋ namba 5 aqa ñam sadonikis. A lentosiq qatej dego. Meniŋ namba 6 aqa ñam konilian. A lent. Meniŋ namba 7 aqa ñam krisolait. A merient. Meniŋ namba 8 aqa ñam beril. A ŋam baŋga gesgi bul. Meniŋ namba 9 aqa ñam topas. A merient. Meniŋ namba 10 aqa ñam krisopres. Meniŋ namba 11 aqa ñam haiasin. Meniŋ namba 12 aqa ñam ametis. A lent.
21 Dadaŋ aqa siraŋ 12 di meniŋ qat kokba 12. Meniŋ kokba di kolilei tanu bul. Siraŋ segi segi di meniŋ qat qujai. Qure aqa gam kalil gol na gereiyeb. Gam di tulaŋ jeqilosiq qunuŋ bulej.
22 Qure dia e atra tal bei unosai. Tamo Koba Qotei siŋgila ti unu qaji aqa Kaja Du wo naŋgi segi aiyel qure di aqa atra tal.
23 Qure di seŋ ti bai ti na suwantosai. Qotei aqa segi rianŋ na qure di suwanteqnu. Kaja Du a segi qure di aqa puloŋ.
24 Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi qure di aqa rianŋ na walweloqnqab. Mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji naŋgi na naŋgo ñoro bole bole oqnsib qure miligiq osi boqnqab.
25 Dadaŋ aqa siranŋme kalil waqesqab. Olo kabuesqasai. Bati gaigai waqesqab. Qure dia qolooqnqasai. Gaigai suwaŋo sqas.
26 Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi na naŋgo wala ti naŋgo ñoro bole bole ti oqnsib qure koba di miligiq osi boqnqab.
27 Ariya tamo kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi ti tamo gisaŋ anjam mareqnub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi jiga ti kalil qure di miligiq gilqa keresai. Tamo uŋgasari naŋgo ñam ŋambile qa buk miligiq di Qotei na neŋgreŋyej qaji naŋgi segi qure di miligiq gilqa kere. Ŋambile qa buk di agi Kaja Du aqa segi buk.

22

Jon a ŋambile qa ya ti ŋam ti unej

1 Onaqa laŋ aŋgro dena e ya bei osorbej. Ya di ŋambile qa ya. Ya di tulaŋ rianŋosiq qunuŋ bulej. Ya di Qotei aqa Kaja Du wo naŋgo awo jaramq dena bosiq qure aqa gam koba dauryosiq sumoqnej.
2 Ya qalaq di ŋambile qa ŋam bei tigelesoqnej. Ŋam di bai segi segi gei utru yoqnqas. Bai bei gei utru bei yqas. Bai bei gei utru bei yqas. Degsim gilsim gei utru 12 yqas. Aqa baŋga na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo ma kobotetnjroqnqas. 3 Iŋgi kalil Qotei a uge qa mareqnu qaji naŋgi qure dia sqasai.
Qure dia Qotei aqa Kaja Du wo naŋgo awo jaram sqas. Qotei aqa wau tamo naŋgi a qa louoqnqab.
4 Osib aqa ulatamu unoqnqab. A na aqa segi ñam naŋgo lanjaq di neŋgreŋyim sqas.
5 Qure dia ambruqasai. Deqa waŋal qatrentqasai. Seŋ suwaŋqasai. Tamo Koba Qotei a segi na tamo uŋgasari naŋgi suwantnjroqnim naŋgi bati gaigai mandor kokba sqab.

Yesus a boqujatqas

6 Onaqa laŋ aŋgro dena olo merbej, “Anjam endi bole kalil. Tamo naŋgi
qusib marqab, ‘Bole.’ Tamo Koba Qotei na aqa laŋ aŋgro qariŋyqoqa bosiq
aqa wau tamo naŋgi kumbra urur brantqas qaji di osornjrqo. Qotei na
aqa medabu o qaji tamo naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi aqa anjam
palonteqnub.
7 Niŋgi quiy. Yesus a marqo, ‘E nuŋgoq boqujatqai.’ ”
Tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam e buk endia neŋgreŋyonum qaji
di dauryqab di naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.
8 E Jon. E anjam kalil endi quem. Kumbra kalil e ubtosim buk endia
neŋgreŋyonum qaji di e unem. Unsimqa laŋ aŋgro kumbra di osorbej qaji
aqa areq di siŋga pulutosim a biŋiyqa laqnamqa a na merbej,
9 “Ni e biŋibaim! E ni bul. E ni ti ino was agi Qotei aqa medabu o
qaji tamo naŋgi ti koba na wau qujai. Tamo uŋgasari buk endia anjam
dauryeqnub qaji naŋgi dego iga koba na wau qujai. Deqa ni Qotei segi
biŋiyoqnime.”
10 Osiqa merbej, “Qotei aqa anjam ni buk endia neŋgreŋyonum qaji
di tentaim. Kumbra kalil ni ubtosim buk endia neŋgreŋyonum qaji di
brantqa bati jojomqo.
11 Deqa uŋgum. Tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi olo
kumbra uge uge yoqnebe. Tamo uŋgasari kumbra jigat yeqnub qaji naŋgi
olo kumbra jigat yoqnebe. Tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji
naŋgi olo kumbra bole bole yoqnebe. Tamo uŋgasari Qotei aqa kumbra
boleq di sosib dauryeqnub qaji naŋgi olo aqa kumbra boleq di sosib
dauryoqnebe.”
12 Yesus a mareqnu, “Niŋgi quiy. E urur boqujatqai. Bosiy tamo naŋgo
kumbra segi segi pegiyosiy awai enjrqai.
13 E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. E segi namo
qaji. E segi bunu qaji dego. E iŋgi iŋgi kalil qa utru. Wau kalil e yeqnum
qaji di e olo koboteqnum.
14 “Tamo uŋgasari naŋgo gara yansonab qatej qaji naŋgi tulaŋ arebole-
boleinjrim sqab. Naŋgi ŋambile qa ŋam gei osib uyqa kere. Naŋgi Qotei
aqa qure koba dego miligiq gilqa kere. Deqa naŋgi areboleboleinjrim
sqab.
15 Ariya tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Qotei aqa
qure koba di miligiq gilqasai. Naŋgi oqeq di sqab. Tamo uŋgasari
gumaniŋo qaji, quñam qalo qaji, sambala kumbra yo qaji, leŋ ojo qaji,
gisaŋ qotei biŋinjro qaji, gisaŋ kumbra dauryqajqa tulaŋ arearetnjro qaji
naŋgi Qotei aqa qure koba di miligiq gilqasai. Naŋgi oqeq di sqab.
16 E Yesus. E na ijo laŋ aŋgro qariŋyonumqa niŋgi qure qureq di ijo
ñam qa koroeqnub qaji nuŋgoq aisiq anjam endi palontosiq merŋgwo. E
Mandor Koba Devit aqa leŋ na ŋambabem qaji. E Devit aqa Aŋgro. Nebeqa
burbas bunuj oqeqnu dego kere e degsim minjaleqnum.”
17 Qotei aqa Mondor wo Kaja Du aqa uŋa bunuj wo naŋgi aiyel na
mareqnub, “Yesus, ni aue.” Tamo kalil ijo anjam endi queqnub qaji naŋgi
marebe, “Yesus, ni aue.” Tamo bei a ya qaryimqa bosim ŋambile qa ya
osim uyem. Ya di awai saiqoji. Qotei na laŋa anaiyqas.

Jon a anjam bei siŋgila na marej

18 E Qotei aqa anjam buk endia neŋgreŋyonum. Tamo kalil anjam endi
queqnub qaji naŋgi e siŋgila na endegsi minjrqai. Tamo bei a anjam bei

osim Qotei aqa anjam ende ti turtqas di gulbe uge uge kalil e ubtosim buk endia neŋgreŋyonum qaji di Qotei na kamba tamo di yqas.

19 Tamo bei a Qotei aqa anjam e buk endia neŋgreŋyonum qaji mutu bei osim taqal waiyqas di Qotei na kamba tamo di taqal waiyimqa a ŋambile qa ŋam gei osim uyqasai. A Qotei aqa qure koba miligiq gilqasai dego.

20 Tamo a kumbra endi kalil ubtosiq marqo qaji a olo marqo, “Bole, e boqujatqai.”

Anjam endi bole. O Tamo Koba Yesus, ni aue.

21 Tamo Koba Yesus a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa are boleiyeme. Bole.

QOTEI QA LOU

1

Tamo bole naŋgi ti tamo uge naŋgi ti

1 Tamo bole naŋgo kumbra agiende. Naŋgi tamo uge naŋgo anjam dauryosaieqnub. Naŋgi une tamo naŋgo gam na walwelosaieqnub. Naŋgi Qotei misiliŋyo qaji tamo naŋgi koba na awoosaieqnub. Deqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu.

2 Naŋgi Tamo Koba Qotei aqa dal anjam qa tulaŋ arearetnjreqnu. Naŋgi bati gaigai qolo ti qanam ti Qotei aqa dal anjam qa are qaleqnub.

3 Naŋgi ŋamtaŋ bul unub. Ŋamtaŋ di ya qalaq di yago qaji. Ŋamtaŋ di geitqa batieqnaqa a gei bole ateqnu. Aqa baŋga naŋgi laosaieqnub. Tamo bole naŋgi ŋamtaŋ di bul unub. Deqa wau kalil naŋgi yeqnub qaji di tulaŋ boleeqnu.

4 Ariya tamo uge naŋgi tamo deqaji sai. Sai bole sai. Naŋgi bem so aqa suwi bul jagwa na puyoqnsiqa taqal waiyeqnu qaji.

5 Deqa naŋgi Qotei aqa pegiyo bati buŋyqa keresai. Naŋgi une tamo unub deqa naŋgi tamo bole tiŋtiŋ naŋgo ambleq di sqa keresai.

6 Tamo Koba Qotei a tamo bole tiŋtiŋ naŋgo kumbra qa tulaŋ arearete-qnu. Deqa a na naŋgi geregere taqatnjreqnu. Ariya tamo kumbra uge yeqnub qaji naŋgi torei padalqab.

2

Qotei a na Mandor Koba giltej

1 Kiyaqa sawa bei bei qaji naŋgi diqoqnsib Qotei aqa anjam torei urateqnub? Kiyaqa naŋgi kumbra uge yqajqa gam ŋameqnub? Naŋgi degyeqnub deqa naŋgo wau kalil ugeqas.

2 Sawa bei bei qaji naŋgo mandor kokba ti naŋgo tamo gate naŋgi ti korooqnsibqa Tamo Koba Qotei aqa Ŋiri Kristus wo naŋgi aiyel qoto itnjrqajqa deqa anjam qoseqnub.

3 Od, naŋgi korooqnsibqa endegsib mareqnub, “Naŋgi aiyel sil kokba na gago baŋ tontoqnsib iga siŋgila na taqatgeqnub. Deqa iga sil kokba di kukoqyeleŋqom.” Naŋgi degsib mareqnub.

4 Ariya Tamo Koba a laŋ qureq dia aqa awo jaramq di awesosiqa tamo uge naŋgi di misiliŋnjroqnsiqa naŋgi qa kikieqnu.

5 Od, a naŋgi qa tulaŋ minjiŋ oqeteqnaqa siŋgila na naŋgi ŋiriŋtnjreqnu. Deqa naŋgi a qa ulaugeteqnub.

6 A na naŋgi endegsi minjreqnu, “E na ijo segi Mandor giltosim a Saion manaq di atem unu. Mana di ijo segi getento mana.”

7-9 Tamo Koba Qotei a na Mandor di minjej, “Ni ijo segi Aŋgro. Bini e ino Abu sqai. Ni na merbim e sawa bei bei qaji naŋgi eleŋosiy ni emqai. Yim ni na mandam kalil taqatqam. Ino baŋ a siŋgila koba. Ino baŋ a toqoŋ ain na gereiyo qaji di bul unu. Siŋgila dena ni na sawa bei bei qaji naŋgi taqatnjresosim naŋgi ñumim moreŋqab. Tamo naŋgi web paraparainjreqnub dego kere.” Qotei na Mandor di anjam degsi minjnaqa Mandor a marej, “Tamo Koba a na anjam degsi merbqo deqa e anjam di palontqai.”

10 Deqa mandor kokba, niŋgi powo bole ti soqniy. O mandam qa tamo
gate, niŋgi anjam endi geregere qusib ŋam atsib soqniy.
11 Niŋgi Tamo Koba Qotei qa ulaosib aqa wau ojsib a qa arebole-
boleiŋgim ginda gindaŋoqniy.
12 Niŋgi Qotei aqa Ŋiri aqa sorgomq di sosib aqa siŋga kundoqyoqniy.
Niŋgi degyqasai di a niŋgi qa ŋiriŋosim moiyotŋgwas. Di kiyaqa? A
urur minjiŋ oqeteqnu deqa. Ariya tamo uŋgasari kalil Qotei aqa areq di
ulieqnub qaji, niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgeme.

3

Tamo a nobqolo Qotei pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, ijo jeu tamo naŋgi tulaŋ gargekobaeqnub. Naŋgi
e ugeugeibqajqa laqnub.
2 Naŋgi e endegsib merbeqnub, “Ni padalqa laqnim Qotei na ni urat-
mqas. A na ni oqasai. Deqa ni padalqam.”
3 Ariya naŋgo anjam di bole sai. O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni dumu
bul unum deqa ni na e ulitbeqnum. Ni segi qujai na e ñam bole eboqnsim
e siŋgilatbeqnum deqa e qoto buŋyeqnum.
4 E Tamo Koba Qotei metoqnsim pailyeqnam a aqa segi getento manaq
di sosiqa ijo pailyo queqnu.
5 E ijo bijalq di ŋeisim qambumtem. E olo tigelosim bole soqnem. Di
kiyaqa? Tamo Koba Qotei na e taqatbeqnu deqa.
6 Jeu tamo tulaŋ gargekoba 10,000 naŋgi bosib e agutbqab di uŋgum. E
naŋgi qa ulaqasai.
7 O Tamo Koba Qotei, ni au. O ijo Qotei, ni bosim e aqaryaibime. Ni
degyqam di e padalqasai. E qalie, ni ijo jeu tamo kalil naŋgi ñumeqnum.
Ni tamo uge naŋgo qalagei paratetnjreqnum.
8 O Tamo Koba Qotei, ni segi qujai gago aqaryaigo tamo unum deqa iga
padalosaieqnum. Deqa ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi boletnjrime.

4

Tamo a qolo Qotei pailyeqnu

1 O Abu Qotei, e ni metmosiy pailmitqa ni ijo pailyo quetbime. Jeu tamo
naŋgi ijo jejamuq di une qamibqa ni na e beterbosim merbe, “Ni une
saiqoji unum.” O Abu Qotei, e qalie, e nami tulaŋ are gulbe ti sonamqa ni
ijo are gulbe kobotetbem. Deqa ni olo e qa are boleimim ijo pailyo que.
2 O tamo uŋgasari, bati gembub niŋgi ijo ñam bole ugetetboqnsib e
jemai eboqnqab? Bati gembub niŋgi anjam uge ti gisaŋ kumbra ti
dauryoqnqab?
3 Tamo Koba Qotei a na tamo uŋgasari aqa sorgomq di unub qaji naŋgi
aqa segi qa giltnjreqnu. E Tamo Koba Qotei metoqnsim pailyeqnam a ijo
pailyo queqnu.
4 O tamo uŋgasari, niŋgi Qotei qa ulaoiy. Niŋgi une yoqnaib. Niŋgi
nuŋgo bijalq di ŋeiesosibqa bati deqa niŋgi nuŋgo are miligi geregere
tenemtoqnsib nuŋgo medabu getentoqniy.
5 Niŋgi iŋgi iŋgi Tamo Koba Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di oqnsib
atraiyoqnsib a qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqniy.
6 Israel tamo uŋgasari gargekoba naŋgi endegsib nenemeqnub, “Yai na
iga boletgwas?” O Tamo Koba Qotei, ni segi na iga boletgwa kere. Deqa

ni ino ulatamu na iga suwantgoqne. Ni degyqam di iga sawa ambruq di sqasai.

7 E qalie, ni arebolebole kobaquja ijo are miligiq di ateqnum. Tamo qudei naŋgo bem sum ti naŋgo wain ti kobaqas di naŋgi areboleboleinjrqas. Ariya ijo arebolebole na naŋgo arebolebole di tulaŋ buŋyejunu.

8 O Tamo Koba Qotei, ni segi na e taqatbeqnum deqa e bole unum. E iŋgi bei qa ulaosaieqnum. E ijo bijalq di lawo na ŋeioqnsim urur qambumteqnum.

5

Tamo a Qotei na taqatqajqa deqa pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, ni ijo anjam endi quime. Ni ijo akam dego quetbime.

2 Ni ijo Mandor Koba. Ni ijo Qotei dego. Ni na e aqaryaibqajqa deqa e ni metmoqnsim pailmeqnum. Deqa ni ijo pailyo que.

3 O Tamo Koba Qotei, nobqolo gaigai e ni pailmeqnum. Seŋ oqeqnaqa e siŋgila na ni pailmeqnum. Ijo pailyo di iŋgi atraiyo bul. Ni ijo pailyo quqwajqa deqa e ni qa tariŋoqnsim unum.

4 O Abu Qotei, e qalie, ni kumbra uge qa areboleboleimosaieqnu. Kumbra uge yo qaji tamo naŋgi ni ombla sqa keresai.

5 Tamo naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi ino ŋamgalaq di tigelqa keresai. Tamo kumbra uge yeqnub qaji naŋgi qa ni tulaŋ are ugeimeqnu.

6 Ni na tamo gisaŋ anjam mareqnub qaji naŋgi ugeugeinjreqnum. Tamo qalo qaji naŋgi qa ni tulaŋ are ugeimeqnu. Maqu tamo naŋgi qa dego ni tulaŋ are ugeimeqnu. Di e qalie.

7 Ariya ni na e tulaŋ qalaqalaibeqnum deqa e ino atra tal miligiq gilqa kere. Ino atra tal di getento koba. Tal dia e siŋga pulutoqnsiy ni qa louoqnqai.

8 O Tamo Koba Qotei, ni na ino gam bole e osorboqne. Od, ni na ino kumbra tiŋtiŋ e osorboqnim e kumbra di dauryoqnqai. Ni degyqam di ijo jeu tamo naŋgi une bei ijo jejamuq di qamqa yoqnib keresaiinjrqas.

9 Ijo jeu tamo naŋgo medabu na anjam bole marosaieqnub. Naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjrqajqa deqa are qaleqnub. Naŋgo medabu di tamo moiyo qaji sub waqejunu di bul unu. Naŋgi walawalaiyo anjam koba mareqnub.

10 O Abu Qotei, ni na jeu tamo naŋgi di peginjrsim naŋgi ŋolawotnjrsim naŋgo areqalo uge niñaqyetnjre. Naŋgi ino dal anjam tulaŋ gotraŋyoqnsib une gargekoba yeqnub deqa ni na kamba naŋgi winjre. Yim naŋgi ni uratmosib isaq gilqab.

11 O Abu Qotei, tamo uŋgasari kalil ino areq di ulieqnub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjreme. Od, naŋgi are tulaŋ boledamu na louoqnebe. Ni na naŋgi geregere taqatnjrime. Yim tamo uŋgasari ino ñam qalaqalaiyeqnub qaji naŋgi ino kumbra di unsibqa ni tulaŋ biŋimqab.

12 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na tamo uŋgasari ino anjam dauryeqnub qaji naŋgi tulaŋ boletnjreqnum. Ni dumu bul unum deqa ni na naŋgi ulitnjroqnsim geregere taqatnjreqnum. Deqa naŋgi bole unub.

6

Tamo gulbe ti unu qaji aqa pailyo

1 O Tamo Koba Qotei, ni ŋiriŋ ti unum. Ariya ni na olo e ŋiriŋtbaim. Ni
minjiŋ oqetmeqnu. Ariya ni ijo une qa e kambatbaim.
2 O Tamo Koba Qotei, ijo siŋgila koboqo deqa ni e qa are boleimeme. Ijo
siŋgila torei saiqo deqa ni na olo e boletbe.
3 E are tulaŋ gulbekobaibeqnu. Ariya Tamo Koba Qotei, ni mare. Bati
gembub e are gulbeibim sqai?
4 O Tamo Koba Qotei, ni bosim e ame. Ni ino qalaqalaiyo kumbra qa
are qalsim e aqaryaibime. Yim e ŋambile sqai.
5 Ni degye. Di kiyaqa? Tamo moreŋeb qaji naŋgi ni qa are qalo-
saieqnub. Tamo moiyo qureq di unub qaji naŋgi ino ñam soqtosaieqnub.
6 E gaigai akameqnum deqa ijo siŋgila saiekriteqnu. Qolo gaigai ijo ŋam
ya aiyeqnu deqa ijo bijal tulaŋ ñuŋgueqnu. E akamkobaeqnum deqa ijo
gate kuluŋ dego tulaŋ ñuŋgueqnu.
7 Ijo jeu tamo tulaŋ gargekoba unub deqa e are gulbeibeqnaqa ijo
ŋamdamu suŋyeqnaqa e ŋam atqa keresaiibeqnu.
8 O kumbra uge yo qaji tamo uŋgasari, Tamo Koba Qotei a ijo akam
queqnu deqa niŋgi na e uratbiy.
9 E na Tamo Koba Qotei endegsi pailyeqnum, “Ni na e aqaryaibime.”
Yeqnaqa a ijo pailyo queqnu.
10 Deqa bunuqna a na ijo jeu tamo kalil naŋgi gulbe tulaŋ kobaquja
enjrim naŋgi jemainjrim bati qujai qa naŋgi ulaugetosib jaraiqab.

7

Tamo gulbe ti unu qaji aqa pailyo

1 O ijo Tamo Koba Qotei, e ino areq di ulieqnum deqa ni na e aqaryaibe.
Ni degyqam di tamo e teteibeqnub qaji naŋgi na e moiyotbqa yoqnib
keresaiinjrqas.
2 Tamo uge naŋgi dena e ugeugeibqa laqnub. Laion a tamo aqa jejamu
pupoiyeteqnu dego kere. E aqaryaibqajqa tamo bei sosai deqa ni na e
osim aqaryaibime.
3 O ijo Tamo Koba Qotei, e kumbra uge bei yonum kiyo e tamo bei
ugeugeiyonum kiyo
4 e ijo was gisaŋyosim anjam uge aqa jejamuq di qametonum kiyo e ijo
jeu tamo laŋa ugetonum kiyo degamqa
5 ni na ijo jeu tamo naŋgi minjrimqa naŋgi e teteibosib ojebe. Ojsib e
siŋga na sosisib ugeugeibosib moiyotbebe.
6 O Tamo Koba Qotei, ijo jeu tamo naŋgi na e qoto itbeqnub deqa ni
tigelosim naŋgi qa minjiŋ oqim naŋgi ŋolawotnjre. O ijo Qotei, ni tigelosim
e aqaryaibosim naŋgo une qa naŋgi peginjre.
7 Ni laŋ qureq dia ino awo jaram kobaq di awoosim sawa bei bei qaji
naŋgi endegsi minjre, “Niŋgi bosib ijo areq di korooiy.” O Abu Qotei,
naŋgi babqa ni na naŋgi taqatnjre.
8 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na sawa bei bei qaji naŋgo une qa naŋgi
peginjreqnum. Ariya e kumbra tiŋtiŋ ti kumbra bole ti dauryeqnum
deqa ni na e endegsi merbe, “Ni une saiqoji unum.”
9 O Abu Qotei, ni tulaŋ tiŋtiŋ unum. Ni na tamo uŋgasari naŋgo areqalo
ti naŋgo are miligi ti tenemteqnum. Deqa ni na tamo uge naŋgo kumbra
uge kalil torei kobotime. Osim olo tamo bole tiŋtiŋ naŋgi siŋgilatnjre.
10 Qotei a ijo taqato tamo. A dumu bul unu. A na tamo uŋgasari naŋgo
are miligiq di une saiqoji unub qaji naŋgi padalaib deqa aqaryainjreqnu.

11 Qotei a anjam pegiyo tamo bolequja. A bati gaigai tamo uŋgasari
kumbra uge yeqnub qaji naŋgi qa minjiŋ oqeteqnu.
12 Tamo uge naŋgi are bulyqasai di Qotei na aqa serie ñomyosim aqa aŋ
dego titosim qoto qa tigelqas.
13 A na aqa qoto qa iŋgi iŋgi gereiyqo. A na qaja ŋamyuwo ti di dego
gereiyqo. Qaja dena a na tamo uge naŋgi ñumim morenqab.
14 Niŋgi tamo uge naŋgi unjriy. Naŋgi kumbra uge dauryqajqa are
qaloqnsib une gargekoba yoqnqajqa arearetnjreqnaqa gisaŋ anjam
mare mare laqnub.
15 Naŋgi na tamo qudei naŋgi ojqajqa deqa sub bogeqnub. Ariya naŋgi
segi ululoŋosib sub di miligiq aiqab.
16 Naŋgo une dena kamba olo naŋgi ugetnjrqas. Naŋgi tamo qalo qaji
unub deqa naŋgo kumbra dena olo puluosim naŋgi ugeugeinjrqas.
17 Qotei Goge Koba a tulaŋ tiŋtiŋ unu. Deqa e na Tamo Koba Qotei a
biŋiyoqnsiy a qa louoqnsiy aqa ñam soqtoqnqai.

8

Qotei a ñam koba ti unu

1 O gago Tamo Koba Qotei, sawa sawa kalilq dia ino ñam bolequja
branteqnu. Ni na ino riaŋ kobaquja babteqnam a tulaŋ goge oqsiq laŋ
qure buŋyejunu.
2 Ni na aŋgro kiñilala naŋgi siŋgila enjreqnam naŋgi ino ñam soqteqnub.
Ino kumbra dena ni na ino jeu tamo naŋgi ti tamo qalo qaji naŋgi ti med-
abu getentetnjreqnam naŋgi ino ñam ugeugeiyqajqa keresaiinjreqnu.
3 O Abu Qotei, laŋ ni gereiyem qaji di e uneqnum. Bai ti bongar ti ni
laŋ goge dia atelenem qaji di dego e uneqnum.
4 Unoqnsim endegsi ni nenemmeqnum, ni kiyaqa iga mandam tamo
qa are koba unu? Kiyaqa ni na iga geregere taqatgeqnum?
5 Ni na iga gereigosim laŋ aŋgro naŋgo sorgomq di atem. Ariya
bunuqna ni na olo iga ñam koba ti siŋgila ti egem.
6 Od, iŋgi iŋgi kalil ni gereinjrem qaji di ni gago sorgomq di atsim iga
na taqatqajqa deqa wau egem.
7 Kaja ti makau ti wagme kalil nañuq di unub qaji naŋgi ti
8 qebari kalil laŋ goge dia pururueqnub qaji naŋgi ti qe kalil yuwalq di
unub qaji naŋgi ti wagme kalil yuwal miligiq di laqnub qaji naŋgi ti di ni
na eleŋosim gago sorgomq di atelenem.
9 O gago Tamo Koba Qotei, sawa sawa kalilq dia ino ñam bolequja
branteqnu.

9

Tamo a Qotei aqa kumbra bole biŋiyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, e ijo are miligi kalil ni emekritosiy ni biŋimosiy
maŋwa kalil ni babteqnum qaji deqa tamo uŋgasari naŋgi sainjroqnqai.
2 O Qotei Goge Koba, e ni qa tulaŋ areboleboleiboqnim ino ñam
soqtoqnsiy ni qa louoqnqai.
3-4 O Abu Qotei, e qalie, ni ino awo jaram kobaq di awesosim kumbra
tiŋtiŋ na e pegiboqnsim e beterboqnsim endegsi merbeqnum, “Ni tamo
bole une saiqoji unum.” Ariya ijo jeu tamo naŋgi e bul sosai. Naŋgi
une ti unub deqa naŋgi ino ulatamuq na jaraiyoqnsib maŋgaloqnsib
padaleqnub.

5 O Abu Qotei, e qalie, ni na tamo uge sawa bei beiq di unub qaji naŋgi
ŋiriŋtnjroqnsim padaltnjreqnum. Deqa naŋgo ñam bati gaigai loumesqas.
6 Od, jeu tamo naŋgi torei koboosib bati gaigai padalo gamq di sqab. Ni
na naŋgo qure kalil ugeugeiyeqnum deqa tamo qudei naŋgi olo bunuqna
naŋgi qa are qalqasai.
7 Tamo Koba Qotei a bati gaigai Mandor Koba sqas. A aqa awo jaramq
di awesosiqa tamo uŋgasari naŋgo une qa naŋgi geregere peginjreqnu.
8 A sawa bei bei qaji naŋgi kumbra tiŋtiŋ na peginjreqnu. Od, a aqa segi
kumbra bole dauryoqnsiqa tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji
naŋgi peginjreqnu.
9 Tamo Koba Qotei a tal siŋgila koba bul unu. Deqa gulbe bati branteq-
naqa aqa segi tamo uŋgasari naŋgi aqa areq di ulieqnub. Jeu tamo naŋgi
na naŋgi ugetnjreqnabqa naŋgi aqa areq gileqnub.
10 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na tamo uŋgasari inoq beqnub qaji
naŋgi qoreinjrosaieqnum. Deqa tamo uŋgasari ino ñam qa qalieeqnub
qaji naŋgi ni qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub.
11 Tamo Koba Qotei a Saion qureq dia aqa awo jaramq di awejunu.
Deqa niŋgi a qa louoqnsib aqa ñam soqtoqnsib aqa wau kokba kalil qa
sawa bei bei qaji naŋgi sainjroqniy.
12 Jeu tamo naŋgi na Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi moiyotnjre-
qnub deqa Qotei na kamba jeu tamo naŋgi di ugetnjreqnu. Tamo uŋgasari
jaqatiŋ ti unub qaji naŋgi akameqnabqa Qotei a naŋgo akam queqnu. A
aqa dabkala getentosaieqnu.
13 O Tamo Koba Qotei, ni e qa are boleimeme. Jaqatiŋ ti gulbe ti jeu
tamo naŋgi na e ebeqnub qaji di unime. E qalie, e moiqa laqnit ni na e
aqaryaibosim boletbqam.
14 O Abu Qotei, e Saion qure aqa siraŋmeq dia tigeloqnsiy kumbra
kalil ni yeqnum qaji deqa tamo uŋgasari naŋgi sainjroqnsiy ino ñam
soqtoqnqai. Ni e padalo sawaq na em deqa e ni qa saoqnsiy areboleboleiboqnqas.
15 Sawa bei bei qaji naŋgi sub bogeqnub. Di kiyaqa? Qotei aqa tamo
uŋgasari naŋgi walwelosib sub miligiq aiqajqa deqa. Ariya sawa bei bei
qaji naŋgi segi sub miligiq aiyeqnub. Naŋgi aliem dego uliteqnub. Di
kiyaqa? Aliem na Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ojqajqa deqa. Ariya
aliem dena naŋgi segi ojeqnu.
16 Od, tamo uge naŋgi na tamo qudei naŋgi ugeugeinjreqnab naŋgo une
dena olo naŋgi segi ugetnjreqnu. Tamo Koba Qotei a une pegiyo wau
yeqnu. A na aqa kumbra di iga osorgeqnaqa iga unoqnsim a qa bole
poigeqnu.
17 Tamo uge sawa bei beiq di unub qaji naŋgi Qotei qa are walnjreqnu
deqa naŋgi moiyo qureq aiyeleŋqab.
18 Ariya Qotei a gaigai tamo uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji unub qaji naŋgi qa
are qaleqnu. A naŋgi qa are walyosaieqnu. Tamo uŋgasari gulbe qoboiye-
qnub qaji naŋgi Qotei na aqaryainjrqajqa deqa tariŋeqnub. Naŋgi laŋa
tariŋosaieqnub. Di kiyaqa? Qotei na gaigai naŋgi aqaryainjreqnu deqa.
19-20 O Tamo Koba Qotei, ni au. Mandam tamo naŋgi na ni qoto itmosib
ni buŋmqa wauoqnibqa ni bosim naŋgi saidnjre. Sawa bei bei qaji naŋgi
ino ulatamuq di tigelabqa ni na naŋgi peginjrsim ula enjre. Yimqa naŋgi
geregere qalieqab, naŋgi mandam tamo. Naŋgi kalil moreŋqab.

10

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, kiyaqa ni tulaŋ isaq di unum? Kiyaqa ni ijo
jojomq di sosai? Gulbe bati qa ni kiyaqa ulieqnum?
2 Tamo uge naŋgo kumbra agiende. Naŋgi tulaŋ diqoqnsib tamo iŋgi
iŋgi saiqoji unub qaji naŋgi ugetnjrqajqa deqa anjam qoseqnub. Deqa ni
marimqa naŋgo anjam dena olo naŋgi segi ugetnjrqas.
3 Tamo uge naŋgi naŋgo areqalo uge qa areboleboleinjreqnaqa tulaŋ
diqoqnsib laqnub. Naŋgi ñoro koba oqajqa deqa mamaulnjreqnaqa
Tamo Koba Qotei a misiliŋyoqnsib qoreiyeqnub.
4 Tamo uge naŋgi Qotei qa ŋamosaieqnub. Naŋgi naŋgo segi ñam soqto-
qnsib gaigai endegsib are qaleqnub, “Qotei saiqoji.”
5 Naŋgi iŋgi bole bole koroiyoqnsib naŋgo jeu tamo kalil naŋgi kikinjre-
qnub. Naŋgi degyoqnsib Qotei aqa dal anjam torei urateqnub.
6 Naŋgi endegsib are qaleqnub, “Iga siŋgila na tigelejunum. Deqa gulbe
bei na iga yala gotraŋgwa keresai. Iga une bei turqasai. Iga gaigai bole
sqom.”
7 Naŋgi degsib are qaloqnsib bati gaigai gisaŋ anjam koba maroqnsib
tamo qudei naŋgi ula enjrqajqa deqa anjam uge minjreqnub. Naŋgi
kumbra uge ti une gargekoba ti yoqnqajqa deqa anjam qoseqnub.
8-9 Tamo uge naŋgi dena tamo bole naŋgi ñumqajqa deqa qure qureq
dia ulioqnsib tariŋeqnub. Tariŋeqnab tamo bole naŋgi gam na beqnabqa
naŋgi ñumeqnub. Naŋgi na tamo siŋgila saiqoji unub qaji naŋgi ñumqajqa
deqa maroqnsib ulioqnsib ŋam ateqnub. Laion naŋgi naŋgo sub miligiq
di sosib ŋam ateqnub dego kere. Od, naŋgi na tamo iŋgi iŋgi saiqoji unub
qaji naŋgi ojqajqa deqa maroqnsib ulioqnsib ŋam ateqnub. Ŋam ateqnab
tamo naŋgi gam na beqnabqa naŋgi ojoqnsib titnjroqnsib gileqnub.
Aliem na wagme ojeqnu dego kere.
10 Tamo uge naŋgi siŋgila ti unub deqa naŋgi na tamo siŋgila saiqoji
unub qaji naŋgi ñumoqujateqnub.
11 Tamo uge naŋgi endegsib are qaleqnub, “Qotei a gago kumbra endi
unosaieqnu. A na aqa ulatamu ulitqo deqa a na iga nugwa keresai.”
Tamo uge naŋgi degsib are qaleqnub.
12 O Tamo Koba Qotei, ni tigelosim tamo uge naŋgi di ŋolawotnjre. Ni
tamo uŋgasari gulbe qoboiyeqnub qaji naŋgi qa are walmaiq.
13 Kiyaqa tamo uge naŋgi na ni qoreimoqnsib endegsib are qaleqnub,
“Qotei na iga pegigwasai”?
14 O Abu Qotei, ni tamo uge naŋgo kumbra di uneqnum. Naŋgi na
tamo uŋgasari naŋgi jaqatiŋ ti gulbe ti enjreqnub di ni qalie. Deqa e
qalieonum, ni na tamo uŋgasari naŋgi di beternjreqnum. Ni na aŋgro
mandum naŋgi aqaryainjreqnum. Od, tamo uŋgasari siŋgila saiqoji unub
qaji naŋgi naŋgo segi jejamu oqnsib ino baŋq di ateqnub deqa ni na naŋgi
geregereinjreqnum.
15 O Abu Qotei, ni na tamo uge naŋgo siŋgila kobotetnjrsim naŋgo
une qa naŋgi peginjrime. Ni degyqam di naŋgi olo kumbra uge yqajqa
keresaiinjrqas. Deqa ni naŋgo kumbra uge olo bunu unqasai.
16 Tamo Koba Qotei a gaigai Mandor Koba sqas. A na sawa bei bei
qaji naŋgi winjrimqa naŋgi aqa segi mandam bole uratosib jaraiyosib
padalqab.

17 O Tamo Koba Qotei, ni tamo uŋgasari gulbe qoboiyeqnub qaji naŋgo
pailyo qusim naŋgo are siŋgilatetnjrime.
18 Aŋgro mandum naŋgi ti tamo uŋgasari jeu tamo naŋgi na ugeugein-
jreqnub qaji naŋgi ti ni pailmibqa ni naŋgo pailyo quetnjrsim anjam
pegiyo talq dia naŋgi beternjre. Ni degyqam di jeu tamo naŋgi na olo
naŋgi ula enjrqasai. Jeu tamo naŋgi di mandam tamo. Naŋgi kalil
moreŋqab.

11

Tamo a Qotei qa aqa areqalo siŋgilateqnu

1 E Tamo Koba Qotei aqa areq di uliejunum deqa a na e taqatbeqnu.
Niŋgi nanari tamo unub deqa kiyo niŋgi na e endegsib merbeqnub, “Ni
qebari naŋgi bulosim ulaŋosim manaq oqe.
2 Ni unime. Tamo uge naŋgi naŋgo aŋ titoqnsib naŋgo qaja dego
ojoqnsib tamo areqalo bole ti unub qaji naŋgi uli na qamqajqa laqnub.
3 Tamo kalil naŋgi kumbra bole dauryqa torei urateqnub deqa tamo
tiŋtiŋ naŋgi kiyersib geregere sqab? Keresai.” Niŋgi na e degsib merbe-
qnub.
4 Deqa niŋgi quiy. Tamo Koba Qotei a aqa segi getento talq di unu. A laŋ
qureq dia aqa awo jaramq di awesosiqa ŋam atoqnsiq tamo kalil naŋgi
unjroqnsiq naŋgo kumbra geregere tenemteqnu.
5 A na tamo bole ti tamo uge ti naŋgo kumbra geregere tenemtoqnsiqa
tamo qalo qaji naŋgi tulaŋ qoreinjreqnu.
6 Qotei a ŋamyuwo tulaŋ kaŋkaŋ qariŋyoqnim tamo uge naŋgoq aiyoqn-
qas. Ŋamyuwo ti jagwa tulaŋ kaŋkaŋ ti dena tamo uge naŋgo jejamu
koitetnjrqas. Naŋgi awai uge di itqab.
7 Di kiyaqa? Tamo Koba Qotei a tulaŋ tiŋtiŋ unu deqa. A kumbra tiŋtiŋ
qa tulaŋ areareteqnu. Deqa tamo bole tiŋtiŋ naŋgi geregere sosib Qotei
aqa ulatamu unoqnqab.

12

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, ni na e aqaryaibime. Ni degyqam di e padalqasai.
Mandamq endia tamo bole bei sosai. Ni ŋam ateqnum di ni tamo bole
qujai bei unosai.
2 Tamo kalil naŋgi areqalo aiyeltoqnsib naŋgo kadoi naŋgi gisaŋ anjam
ti walawala anjam ti minjreqnub.
3 O Tamo Koba Qotei, tamo naŋgi walawala anjam koba mareqnub
deqa ni na naŋgo medabu getentetnjre. Od, ni na tamo naŋgi diqoqnsib
naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgo medabu getentetnjre.
4 Tamo naŋgi di endegsib mareqnub, “Gago anjam siŋgila ti unu. Anjam
dena iga na tamo uŋgasari naŋgi buŋnjrqom. Yai a gago tamo koba sosim
iga taqatgwas? Tamo dego bei sosai.” Naŋgi degsib mareqnub.
5 Ariya Tamo Koba Qotei a kamba endegsi mareqnu, “Tamo uge naŋgi
na tamo uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji unub qaji naŋgi ugeugeinjreqnabqa
naŋgi gulbe qoboiyoqnsib akamoqnsib unub. Deqa e tigelosiy tamo
uŋgasari naŋgi di taqatnjrit naŋgi bole sqab. Naŋgi deqa tariŋoqnsib
unub.” Qotei a degsi mareqnu.

6 Tamo Koba Qotei aqa anjam kalil bole. Aqa anjam tulaŋ bolequja jiga
saiqoji. Aqa anjam di silva bul unu. Iga qalie, tamo naŋgi silva oqnsib
ŋamyuwoq di koito 7 yeqnab dena silva a tulaŋ milaleqnu.
7 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na iga taqatgwam. Bati gaigai ni
na iga geregere taqatgoqnqam deqa tamo uge naŋgi na iga ugeugeigwa
keresaiinjrqas.
8 Tamo uge naŋgo kumbra agiende. Naŋgi sawa sawa kalilq dia diqo-
qnsib kumbra uge uge yeqnub. Yeqnab tamo qudei na naŋgo kumbra di
unoqnsib endegsib mareqnub, “Naŋgi kumbra bole yeqnub.”

13

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, bati gembub ni ino ulatamu e qa ulitoqnqam? Ni
gaigai e qa are walmoqnqas kiyo?
2 Bati gembub e are jaqatiŋboqnqas? Bati gembub e are gulbe ti sqai?
Bati gembub ijo jeu tamo naŋgi na e buŋboqnqab?
3 O ijo Tamo Koba Qotei, ni e qa are qalsim ijo pailyo quetbime. Ni na
e siŋgilatbosim ŋambile ebe. Ni degyqam di e moiqasai.
4 Od, ni degyqam di jeu tamo naŋgi e qa endegsib marqa keresai, “Iga
a qalnum koboqo.” O Abu Qotei, ni na e aqaryaibime. Ni degyqam di e
padalqasai. Jeu tamo naŋgi ijo gulbe qa areboleboleinjrqasai dego.
5 Ariya e ni qa ijo areqalo siŋgilateqnum deqa e qalieonum, ni bati gaigai
e qalaqalaiboqnqam. Ni e padalo sawaq na eqnum deqa e ni qa tulaŋ
areboleboleiboqnqas.
6 Od, e Tamo Koba Qotei qa louoqnsiy aqa ñam soqtoqnqai. Di kiyaqa?
A na e tulaŋ boletbeqnu deqa.

14

Kumbra uge ti nanari kumbra ti

1 Nanari tamo naŋgi naŋgo segi are miligi getentoqnsib mareqnub,
“Qotei saiqoji.” Tamo naŋgi di tamo uge. Naŋgi kalil kumbra tulaŋ
ugedamu yeqnub. Bei a yala kumbra bole yosaieqnu.
2 Tamo Koba Qotei a laŋ qureq di sosiqa tiroqnsiq tamo naŋgi unjre-
qnu. A tamo qudei powo ti unub qaji naŋgi qa ŋameqnu. Od, a tamo qudei
aqa kumbra dauryeqnub qaji naŋgi qa ŋameqnu.
3 Ariya a tamo deqaji bei itosai. Tamo kalil naŋgi gam bole uratekrite-
qnub. Naŋgi kalil tamo uge. Bei a yala kumbra bole yosaieqnu. Sai bole
sai.
4 Tamo Koba Qotei a endegsi mareqnu, “Tamo kumbra uge yeqnub qaji
naŋgi powo ti unub e? Sai. Naŋgo kumbra agiende. Naŋgi na ijo segi tamo
uŋgasari naŋgi ñumoqnsib padaltnjreqnub. Tamo a bem uysim kobotqas
dego kere. Naŋgi e pailbosaieqnub.” Qotei a degsi mareqnu.
5 Qotei a tamo uŋgasari kumbra bole tiŋtiŋ dauryeqnub qaji naŋgi
ombla unub. A tamo uge naŋgi ombla sosai deqa naŋgi ulaugetoqnsib
ginda gindaŋeqnub.
6 Tamo uge naŋgi dena tamo uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji unub qaji naŋgo
wau ugeugeiyetnjreqnub. Ariya di uŋgum. Tamo uŋgasari naŋgi di Tamo
Koba Qotei aqa areq di ulieqnub deqa naŋgi bole unub.
7 Ijo areqalo kobaquja agiende. Tamo Koba Qotei a na Saion qure
qaji tamo bei qariŋyim bosim Israel naŋgi eleŋeme. Israel naŋgi Qotei

aqa segi tamo uŋgasari unub deqa a na naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi olo boleabqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjreme. Od, Jekop aqa leŋ naŋgi are tulaŋ boledamuinjreme. Ijo areqalo kobaquja agide.

15

Kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji

1 O Tamo Koba Qotei, yai naŋgi ino atra tal miligiq di sqa kere? Yai naŋgi ino segi getento mana goge dia awoqa kere? Mana di aqa ñam Saion.

2 Tamo une saiqoji sosiqa gaigai kumbra bole yeqnu qaji a qujai ino atra tal miligiq di sqa kere. Od, tamo aqa are miligiq na anjam bole mareqnu qaji a qujai ino segi getento mana goge dia awoqa kere.

3 Tamo dena tamo qudei naŋgo ñam ugetosaieqnu. A na aqa kadoi naŋgi ugeugeinjrosaieqnu. A na tamo qudei naŋgi misiliŋnjrosaieqnu.

4 Tamo dena tamo uŋgasari Qotei na qoreinjreqnu qaji naŋgi tulaŋ uratnjreqnu. Ariya a na tamo uŋgasari Tamo Koba Qotei aqa sorgomq di unub qaji naŋgo ñam soqtetnjreqnu. A gaigai aqa segi anjam a nami marej qaji di dauryeqnu. Aqa kumbra dena a gulbe kobaquja oqas di uŋgum. A aqa anjam di uratqasai.

5 A na tamo qudei naŋgi silali enjrimqa naŋgi a kamba silali yqajqa batiamqa a silali di segi yainjrqas. A silali aqa oto turtosim yainjrqasai. Tamo qudei naŋgi a silali yqa osib walawalaiyosib minjqab, “Ni na awai endi osim tamo bole bei aqa jejamuq di anjam uge laŋa qame.” Naŋgi a degsib minjqab di a naŋgo anjam dauryqasai. Tamo kumbra bole deqaji yeqnub qaji naŋgi siŋgila na tigelesqab. Deqa gulbe bei na naŋgi yala gotraŋnjrqa keresai.

16

Tamo a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatoqnsiq pailyeqnu

1 O Abu Qotei, e ino areq di ulieqnum deqa ni na e taqatbime. Yim e bole sqai.

2 E Tamo Koba Qotei endegsi minjeqnum, “Ni ijo Tamo Koba. Iŋgi bole kalil e ejunum qaji endi e ino baŋq na em.”

3 Qotei aqa segi tamo uŋgasari Israel sawaq di unub qaji naŋgi tulaŋ boledamu. Deqa e naŋgi qa areboleboleibeqnu.

4 Tamo uŋgasari gisaŋ qotei naŋgoq gileqnub qaji naŋgi gulbe gargekoba qoboiyqab. E naŋgo kumbra uge di dauryqasai. E wagme naŋgo leŋ osiy gisaŋ qotei naŋgi atrainjrqasai. E gisaŋ qotei naŋgo ñam soqtqasai dego.

5 O Tamo Koba Qotei, ni segi ijo Qotei. Ni e ombla unum. Iŋgi iŋgi kalil e truqueqnum qaji di ni na e ebeqnum. Ijo ŋambile ino baŋq di unu.

6 Ni na iŋgi bole bole e ebeqnum. Iŋgi di tulaŋ boledamu!

7 E Tamo Koba Qotei aqa ñam soqteqnum. Di kiyaqa? A na e gam bole osorboqnsiqa qolo gaigai ijo are miligiq di powo bole ateqnu.

8 E bati gaigai Tamo Koba Qotei qa are qaloqnsim aqa jojomq di unum. A na e taqatbeqnu deqa e siŋgila na tigelesqai. Deqa gulbe bei na e yala gotraŋbqa keresai.

9 Deqa e are boledamuibeqnu. E tulaŋ areboleboleibeqnu. Iŋgi bei na e ugetbqa keresai deqa e bole sqai.

10 O Abu Qotei, ni marimqa e moiyo qureq aiqasai. Od, ni marimqa ino
segi tamo bole a subq di qusaqasai.
11 Ni na e ŋambile oqajqa gam osorbeqnum. Ni ijo jojomq di unum
deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu. Ni na e beterbeqnum deqa e bati gaigai
areboleboleiboqnqas.

17

Tamo une saiqoji aqa pailyo

1 O Tamo Koba Qotei, e kumbra bole yeqnum deqa ni ijo pailyo
quetbime. Od, ni ijo akam quime. E gisaŋ na ni pailmosaieqnum deqa
ni ijo pailyo que.
2 O Abu Qotei, ni ijo kumbra bole uneqnum deqa ni na e pegibosim
merbe, “Ni une saiqoji unum.”
3 Ni ijo are miligi geregere qalie. Ni qolo e nuboqnsim ijo kumbra
tenemteqnum. Ni areqalo uge bei ijoq di unosaieqnum. E anjam uge
bei marosaieqnum.
4 Tamo qudei naŋgi kumbra uge yeqnub. Ariya e degyosaieqnum. E
ino anjam dauryoqnsim ŋiriŋ ti qoto ti qoreiyeqnum.
5 E gaigai ino gam bole dauryeqnum. E gam di uratosaieqnum.
6 O Abu Qotei, ni ijo pailyo quoqne. E qalie, ni gaigai ijo pailyo
quoqnqam. Deqa e ni pailmoqnsim unum.
7 O Abu Qotei, ni na ino qalaqalaiyo kumbra kobaquja e osorbime. E
qalie, ni na tamo uŋgasari ino areq di ulieqnub qaji naŋgi aqaryainjre-
qnum deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi ugetnjrqa keresai.
8 O Abu Qotei, ni ino qalaqalaiyo kumbra dauryosim e geregereibosim
ino areq di e ulitbosim taqatbe. Tuwe du du naŋgo ai na aqa bariq di
naŋgi ulitnjreqnu dego kere.
9 Ni degyqam di tamo uge naŋgi e ugeugeibqa keresaiinjrqas. Tamo
naŋgi dena e tulaŋ jeutboqnsib e lubqa maroqnsib agutbeqnub.
10 Tamo uge di naŋgo are miligi torei geteŋejunu deqa naŋgi dulqajqa
kumbra urateqnub. Naŋgi naŋgo medabu waqtoqnsib tulaŋ diqoqnsib
naŋgo segi ñam soqteqnub.
11 Naŋgi na e lubqa maroqnsib ŋam atoqnsib e nuboqnsib agutbeqnub.
12 Laion naŋgi ulioqnsib ŋam atoqnsib wagme ñumeqnub dego kere.
13 O Tamo Koba Qotei, ni tigelosim ino serie osim tamo uge naŋgi qoto
itnjrsim naŋgo baŋq na e osim naŋgi ñume.
14 O Tamo Koba Qotei, ni ino siŋgila na e aqaryaibime. Yim tamo uge
naŋgi na e kobotbqa keresaiinjrqas. Tamo naŋgi di mandam qa ñoro
koba koroiyeqnub. Ni naŋgo kumbra uge qa naŋgi kambatnjrsim naŋgi
ŋolawotnjre. Ni naŋgo aŋgro naŋgi ti naŋgo moma bunuqna brantqab qaji
naŋgi ti dego ŋolawotnjre.
15 Ariya e segi tamo tiŋtiŋ unum deqa mondoŋ e ino ulatamu unqai.
Bati di e qutuobulosiy tigelosiy qalieqai, ni e ombla unum. Deqa e
areboleboleibqas.

18

Qotei na iga aqaryaigeqnu deqa iga qoto buŋyeqnum

1 O Tamo Koba Qotei, ni na e siŋgilatbeqnum deqa e ni tulaŋ
qalaqalaimeqnum.

2 Tamo Koba Qotei a tal siŋgila bul sosiqa e taqatbeqnu. A meniŋ bul sosiqa e ulitbeqnu. A jeu tamo naŋgo baŋq na e taqal waibeqnu. Ijo Qotei a meniŋ bul unu deqa e aqaq gileqnamqa a na e oqnsiq ulitbeqnu. A dumu bul sosiqa e ulitboqnsiqa aqaryaibeqnu deqa jeu tamo naŋgi na e ugeugeibqa keresaiinjreqnu. A dadaŋ bul sosiqa siŋgila na e taqatbeqnu.

3 Tamo Koba Qotei a tulaŋ bolequja. Deqa e aqa ñam soqtoqnqai. E a pailyeqnum deqa a na e aqaryaibeqnu. Deqa jeu tamo naŋgi na e ugetbqa yeqnab keresaiinjreqnu.

4 E moiqa jojomem. Moiyo di sil bul sosiqa e siŋgila na ojej. E padalqa laqnem. Yuwal a tigelosim tamo naŋgi kabutnjrqas dego kere.

5 Od, e moiyo qureq aiqajqa jojomem. Moiyo qure di aliem bul sosiqa e siŋgila na ojej.

6 E are tulaŋ gulbeibej deqa e siŋgila na Tamo Koba Qotei pailyem. Ijo Qotei na e aqaryaibqajqa deqa e pailyonamqa a aqa segi atra tal kobaq di sosiqa ijo anjam quetbej. Od, a aqa dabkala waqtosiq ijo pailyo quej.

7 Tamo Koba Qotei a na endegsi e aqaryaibej. A ijo jeu tamo naŋgi qa tulaŋ minjiŋ oqetonaqa mandam ti mana utru kalil ti reŋgiŋnjrej.

8 Aqa manaqobuq na qurem koba oqoqnej. Aqa medabuq na ŋamyuwo brantosiqa iŋgi iŋgi koba koiteleŋej. A na ŋamyuwo di qariŋyonaqa tulaŋ puloŋosiq aiyej.

9 A laŋ potosiqa mandamq aiqa osiqa aqa siŋga sorgom laŋbi tuluq di atej.

10 Jagwa a bari bulonaqa Qotei a bari di ojsiqa urur ti bej. A laŋ aŋgro aqa qawarq di awobulosiqa pururuosiq bej.

11 A ambru na kabuosiqa laŋbi tulu kobaquja miligiq di uliosiq bej.

12 A marnaqa laŋbi a tulaŋ minjalonaqa ŋamyuwo ti ais oŋgol ti brantosiq laŋbi potosiq aiyej.

13 Tamo Koba Qotei a laŋ goge di sosiqa kola anjam ato bulosiqa tulaŋ leleŋkobaej. Yonaqa tamo naŋgi Qotei Goge Koba aqa leleŋ di quekriteb.

14 Bati deqa Qotei na minjal qariŋyonaqa aisiqa ijo jeu tamo naŋgi ñumej. Minjal di aŋ bulonaq Qotei a minjal dena jeu tamo naŋgi ñumnaq naŋgi segisegiosib jaraiyeb.

15 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na jeu tamo naŋgi di ŋiriŋtnjrsim jagwa koba bulosim ino manaqobuq na naŋgi puynjrem. Bati deqa yuwal a jeŋonaqa yuwal sorgom ti mandam utru ti boleq dej.

16 Tamo Koba Qotei a laŋ goge di sosiqa aqa baŋ waiyosiqa e ya robu miligiq di so bulonamqa a na e osiqa sawa boleq di atej.

17 Ijo jeu tamo naŋgi siŋgila ti unub. Naŋgo siŋgila dena ijo siŋgila tulaŋ buŋyejunu. Deqa Tamo Koba Qotei a naŋgo baŋq na e taqal waibej.

18 Nami gulbe bei ijoq di brantonaqa bati deqa jeu tamo naŋgi na e qoto itbeb. Ariya di uŋgum. Tamo Koba Qotei na e osiqa taqatbej.

19 A na e aqaryaibej deqa e bole unum. A na e tulaŋ qalaqalaibosiqa jeu tamo naŋgo baŋq na e taqal waibej.

20 E ijo baŋ yansobuloqnsim kumbra bole dauryeqnum deqa Tamo Koba Qotei na e awai bole ebeqnu. E une bei yosaieqnum deqa Qotei na e boletbeqnu.

21 E Tamo Koba Qotei aqa dal anjam geregere dauryeqnum. E kumbra uge bei yosaieqnum. E ijo Qotei qoreiyosaieqnum. Utru deqa a na e awai bole ebeqnu.

22 E gaigai Qotei aqa dal anjam qa are qaleqnum. E aqa anjam gotraŋyosaieqnum.
23 Qotei a qalie, une bei ijo jejamuq di sosai. E une bei yaim deqa e ijo walwel geregere taqateqnum.
24 E Tamo Koba Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole unum. Di kiyaqa? E ijo baŋ yansobuleqnum deqa. Qotei a ijo kumbra tiŋtiŋ deqa are qaloqnsiqa e awai bole ebeqnu.

25 O Abu Qotei, tamo uŋgasari ni qoreimosaieqnub qaji naŋgi ni na dego qoreinjrosaieqnum. Tamo uŋgasari une saiqoji sosib kumbra bole dauryeqnub qaji naŋgi ni na kamba kumbra bole osornjreqnum.
26-27 Tamo uŋgasari kumbra milalo dauryeqnub qaji naŋgi ni na kamba kumbra milalo osornjreqnum. Tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi ni na olo eleŋeqnum. Ariya tamo uŋgasari kumbra uge dauryeqnub qaji naŋgi ni na kamba kumbra uge osornjreqnum. Tamo uŋgasari naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi ni na olo ñam aguq atetnjreqnum.

28 O ijo Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na e suwantbeqnum. Od, ni na ambru wiyeqnamqa ambru na e uratboqnsiq ulaŋeqnu.
29 O Abu Qotei, ni na e aqaryaibimqa e jeu tamo gargekoba naŋgi qoto itnjrsiy buŋnjrqai. Ni na e siŋgila ebimqa e jeu tamo naŋgo qure aqa dadaŋ gogetosiy qure miligiq gilqai.
30 Qotei aqa kumbra tulaŋ boledamu. Aqa kumbra tulaŋ tiŋtiŋ. Aqa anjam kalil bole. A wau bei yqajqa marqas di a aqa anjam di dauryosim yqas. Tamo Koba Qotei a dumu bul unu deqa a na tamo kalil aqaq beqnub qaji naŋgi ulitnjroqnsiqa geregere taqatnjreqnu.

31 Tamo Koba Qotei a segi qujai Qotei bole. Gago Qotei a segi qujai meniŋ bul siŋgila koba.
32 A na qujai e siŋgilatboqnsiqa gam bole osorbeqnu deqa e gam di dauryoqnsim une saiqoji unum.
33 A ijo walwel tingitetbeqnu deqa e geregere walweleqnum. E maŋgalosaieqnum. Wagme juwaŋ a mana goge dia walweleqnu dego kere.
34 Qotei a qotqajqa wau e osorboqnsiqa ijo baŋ siŋgilateqnu. Deqa e aŋ bras na gereiyo qaji di geregere titoqnsim waiyeqnum.
35 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na e dumu ebeqnum deqa e dumu aqa qoreq di ulieqnam jeu tamo naŋgi na e ugetbqa yeqnab keresaiinjreqnu. E padalqa laqnam ni ino baŋ wo na e ojeqnum deqa e siŋgila na tigelejunum. Ni na e aqaryaibeqnum deqa e ñam koba ti unum.
36 Ni na e gam bole osorbeqnum deqa e geregere walweleqnum. Ijo siŋga tombol laosaieqnu deqa e maŋgalosaieqnum.

37 E na jeu tamo naŋgi teteinjroqnem bati deqa e olo puluosim ulaŋosai. E na naŋgi ojoqnsim ñumoqnem.
38 E qaja na naŋgi ñumoqnem deqa naŋgi uloŋoqnsib ijo siŋgaq di ŋereŋoqneb. Od, e naŋgi qoto itnjroqnsim buŋnjreqnam naŋgi moreŋoqneb. Deqa naŋgi olo tigelqa keresai.
39 O Abu Qotei, ni segi na e siŋgilatboqnsim jeu tamo naŋgi oqnsim ijo baŋq di atoqnem. Deqa e naŋgi qoto itnjroqnsim buŋnjroqnem.
40 Ni na ijo jeu tamo naŋgi ula enjroqnem deqa naŋgi puluoqnsib jaraiyeqnabqa e na naŋgi teteinjroqnsim ñumoqnem.

41 Naŋgi na tamo qudei naŋgi endegsib metnjreb, “Niŋgi bosib iga qoto
qa aqaryaigiy.” Ariya tamo bei na naŋgi aqaryainjrosai. Naŋgi Tamo
Koba Qotei dego meteb. Ariya a naŋgo pailyo quosai.
42 E jeu tamo naŋgi di tulaŋ ugeugeinjroqnem. Jagwa na wi osi
ulaŋeqnu dego kere. E na naŋgi taqal breinjroqnem. Tamo a gamq di jagi
soseqnu dego kere.
43 O Abu Qotei, tamo uŋgasari naŋgi e qoto itbeqnabqa ni na e
aqaryaibeqnum deqa naŋgi e ugeugeibqa yeqnab keresaiinjreqnu. Ni
na e giltbem deqa e mandor koba sosim sawa bei bei qaji naŋgi taqat-
njreqnum. Deqa tamo uŋgasari qudei e naŋgi qa nami qaliesai qaji naŋgi
e qa waueqnub.
44 Sawa bei bei qaji naŋgi e qa anjam sa quoqnsib ijo anjam dauryeqnub. Naŋgi e qa ulaoqnsib urur boqnsib ijo areq di siŋga puluteqnub.
45 Naŋgo siŋgila torei saieqnaqa naŋgi tulaŋ ginda gindaŋeqnub. Deqa
naŋgi naŋgo qure kokba dadaŋ ti di uratoqnsib ijoq beqnub.
46 Tamo Koba Qotei a gaigai ŋambile unu. A meniŋ bul sosiqa e
ulitbeqnu. Deqa e aqa ñam soqtoqnqai. Qotei a padalo sawaq na e
oqnsiqa aqaryaibeqnu deqa e aqa ñam kobaquja soqtoqnqai.
47 A na sawa bei bei qaji naŋgo kumbra uge qa naŋgi kambatnjroqnsiqa
naŋgi joqoqnsiqa ijo sorgomq di ateqnu.
48 A ijo jeu tamo naŋgo baŋq na e taqal waibeqnu. O Tamo Koba Qotei,
e qalie, ni ijo jeu tamo naŋgo ŋamgalaq di e ñam kobaquja ebeqnum. Ni
na e aqaryaibeqnum deqa tamo qalo qaji naŋgi na e lubosaieqnub.
49 Deqa Tamo Koba Qotei, e sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di ni
biŋimoqnsiy ni qa louoqnsiy ino ñam soqtoqnqai.
50 E Devit. Tamo Koba Qotei na e giltbej deqa e mandor unum. A
gaigai e siŋgilatbeqnu deqa e qoto buŋyeqnum. A na e ti ijo moma bunuqna
brantqab qaji naŋgi ti tulaŋ qalaqalaigoqnqas.

19

Qotei aqa dal anjam a tulaŋ boledamu

1 Iga laŋ koqyoqnsim Qotei aqa riaŋ ti aqa ñam koba ti uneqnum. Iŋgi
iŋgi kalil laŋ goge di unub qaji naŋgi na Qotei aqa maŋwa iga osorgeqnub.
2 Naŋgi na bati gaigai qolo ti qanam ti anjam mergobuleqnub deqa iga
Qotei qa poigeqnu.
3 Bole, naŋgi medabu saiqoji. Deqa naŋgi anjam marqa keresai. Iga
naŋgo kakro quqwa keresai dego.
4 Ariya naŋgi na tamo uŋgasari sawa kalilq di unub qaji naŋgi anjam
minjrobuleqnub. Naŋgo anjam di giloqnsiqa qure qure kalilq di branteqnu.

Qotei a seŋ aqa tal laŋ goge dia gereiyetej.

5 Seŋ a tal dena nobqolo branteqnu. Tamo a uŋa osim warumq na
oqedosim brantqas dego kere. Seŋ a areboleboleiyeqnaqa aqa segi gam
dauryeqnu. Tamo naŋgi gurgurqab dego kere.
6 Seŋ a gaigai tauŋq na oqoqnsiq laŋq di walweloqnsiq olo bebeŋq
aiyeqnu. Seŋ a tulaŋ kaŋkaŋeqnu deqa iŋgi iŋgi kalil seŋ aqa kaŋkaŋq
dena uliesqa keresai.
7 Tamo Koba Qotei aqa dal anjam a tulaŋ tiŋtiŋ. Iga dal anjam di
dauryeqnum deqa iga ŋambile bunuj ti unum. Tamo Koba Qotei aqa

anjam a tulaŋ bole. Iga anjam di quoqnsim mareqnum, “Bole.” Anjam dena tamo uŋgasari powo saiqoji unub qaji naŋgi powo bole enjreqnu.

8 Tamo Koba Qotei aqa dal anjam a tulaŋ bole gisaŋ sai. Dal anjam di riaŋ koba ti sosiqa gago ŋamdamu suwantoqnsiqa are boletetgoqnsiqa iga powo bole egeqnu.

9 Tamo uŋgasari Tamo Koba Qotei qa ulaoqnsib aqa sorgomq di unub qaji naŋgi kumbra bolequja dauryeqnub. Naŋgo kumbra di bati gaigai sqas. Tamo Koba Qotei aqa dal anjam a tulaŋ bole tiŋtiŋ gisaŋ sai.

10 Anjam dena gol boledamu tulaŋ buŋyeqnu. Iga anjam deqa tulaŋ arearetgwas. Anjam di bisim qaq bul sosiqa bisim qaq tulaŋ buŋyosiqa qaqatiŋugetgeqnu.

11 O Abu Qotei, e ino dal anjam quoqnsim dena e powo bole ti unum. E ino wau tamo unum. E ino dal anjam dauryeqnum deqa ni na e awai boledamu ebeqnum.

12 Tamo yai a aqa segi une kalil geregere qalieqa kere? Tamo dego bei sosai. Kumbra uge qudei e yeqnum qaji di uliejunu deqa e geregere poibosai. Deqa Qotei, ni na ijo une di kobotime. Yim e ino ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqai.

13 E ino wau tamo unum deqa ni na e saidbimqa e diqoqnsiy une yoqnqasai. Ni na gam getentbimqa kumbra uge bei na e taqatbqasai. Ni degyqam di e ino dal anjam gotraŋyqasai. E kumbra uge kobaquja bei yqasai dego. E une saiqoji sqai.

14 O Tamo Koba Qotei, ijo anjam maro ti ijo areqalo ti ino ŋamgalaq di bole tiŋtiŋ soqneme. E qalie, ni meniŋ bul sosim e ulitbeqnum. Ni ijo aqaryaibo tamo sosim e awaibosim sawa boleq di atem.

20

Mandor a qoto buŋyeqnu

1 O mandor, gulbe bati qa Tamo Koba Qotei a ino pailyo queme. Jekop aqa Qotei a na ni taqatmeme.

2 A aqa atra talq di sosimqa ni aqaryaimosim siŋgilatmeme. Atra tal di Saion qureq di unu.

3 Wagme kalil ni ŋamyuwo na koitoqnsim Qotei atraiyeqnum qaji di a na unsim areboleboleiyeme.

4 Ni iŋgi kiye qa arearetmeqnu di Qotei na emekriteme. A na ni aqaryaimimqa wau kalil ni yqajqa are qaleqnum qaji di bole branteme.

5 Iga Qotei aqa ñam na gago toqor soqtimqa ino qoto tamo naŋgi toqor deq gilsib koroebe. Koroabqa gago Qotei a ino baŋ siŋgilatimqa ni qoto buŋyim iga leleŋ na ti arebolebole na ti sqom. O mandor, ni Tamo Koba Qotei pailyimqa a ino pailyo kalil quetmeme.

6 Tamo Koba Qotei a na mandor di giltej. E qalie, Qotei na mandor di aqaryaiyeqnu. A aqa segi laŋ qureq di sosiqa mandor aqa pailyo queteqnu. A aqa segi siŋgila na mandor aqaryaiyeqnaqa mandor a qoto buŋyeqnu.

7-8 Tamo uŋgasari qudei naŋgi qoto qa iŋgi iŋgi qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub. Qudei naŋgi naŋgo hos qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub. Naŋgi degyeqnub deqa naŋgi ululoŋoqnsib loumekriteqnub. Ariya iga gago Tamo Koba Qotei aqa ñam qa gago areqalo siŋgilateqnum. Deqa iga tigeloqnsim siŋgila na unum.

9 O Tamo Koba Qotei, ni na mandor aqaryaiyime. Yim a qoto buŋyqas.
Iga ni metmimqa ni gago pailyo que.

21

Qotei na mandor aqaryaiyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, ni na mandor a siŋgila yeqnum deqa a areboleboleiyeqnu. Ni na a aqaryaiyeqnum deqa a qoto buŋyeqnaqa are tulaŋ boledamuiyeqnu.
2 A iŋgi kiye qa areareteqnu di ni na a yeqnum. A iŋgi kiye qa ni pailmeqnu di ni aqa baŋq di ateqnum. Ni na a saidyosaieqnum.
3 O Abu Qotei, e qalie, ni na mandor a tulaŋ boleteqnum. Ni gate tatal gol na gereiyo qaji aqa gateq di ateteqnum.
4 Mandor a na ni mermej, “Ni e ŋambile ebe.” Onaqa ni na a ŋambile yem. Ni aqa so bati totoryem deqa a gaigai sqas.
5 Ni na mandor aqaryaiyeqnum deqa a qoto buŋyoqnsiqa ñam koba ti unu. Ni na siŋgila ti riaŋ koba ti a yeqnum.
6 Ni na a tulaŋ boleteqnum deqa a bati gaigai bole sqas. Ni aqa jojomq di unum deqa a tulaŋ areboleboleiyeqnu.
7 O Qotei Goge Koba, mandor a ni qa aqa areqalo siŋgilateqnu. Ni bati gaigai a qalaqalaiyeqnum deqa a siŋgila na tigelesqas. Deqa gulbe bei na a yala gotraŋyqa keresai.
8 O mandor, e qalie, ni na ino jeu tamo kalil naŋgi ojeleŋqam. Od, ni na tamo kalil ni qoreimeqnub qaji naŋgi tonto talq di breinjrqam.
9 Qoto bati brantimqa ni ŋamyuwo kobaquja bul sosim ino jeu tamo naŋgi kobotnjrqam. Tamo Koba Qotei a ino jeu tamo naŋgi qa minjiŋ oqimqa a na naŋgi tulaŋ ugeugeinjrsim ŋamyuwo na koitnjrqas.
10 O mandor, e qalie, ni na ino jeu tamo naŋgo moma kalil bunuqna brantqab qaji naŋgi ñumim moreŋekritqab. Deqa naŋgi olo mandamq endi sqasai.
11 Ino jeu tamo naŋgi na ni ugetmqajqa deqa anjam qoseqnub. Ariya naŋgi na ni buŋmqa keresai.
12 Ni ino qaja naŋgoq waiyoqnim naŋgi jaraiyoqnqab.
13 O Tamo Koba Qotei, ni siŋgila ti soqne. Yim iga ni qa louoqnsim ino siŋgila biŋiyoqnqom.

22

Tamo gulbe ti unu qaji aqa pailyo

1 O ijo Qotei. O ijo Qotei. Ni kiyaqa e qoreibeqnum? Ni kiyaqa e aqaryaibosaieqnum? Ni kiyaqa isaq di unum? Ni kiyaqa ijo akam quosaieqnum?
2 O ijo Qotei, qanam ti qolo ti e ni metmeqnum. E aqaratosaieqnum. Ni ijo pailyo yala quosaieqnum.
3 Ariya, e qalie, ni segi qujai tulaŋ bole getento unum. Ni Mandor Koba unum deqa Israel naŋgi ino ñam soqteqnub.
4 Nami gago moma naŋgi ni qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa ni na naŋgi aqaryainjroqnem. Ni degyoqnem deqa naŋgi naŋgo jeu tamo naŋgi buŋnjroqneb.
5 Naŋgi ni pailmoqneb deqa ni jeu tamo naŋgo baŋq na naŋgi eleŋoqnem. Naŋgi ni qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa naŋgi jemainjrosaioqnej.

6 Ariya e tamo bole sai. E ambli bul ñam saiqoji unum. Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi e qa are ugeinjreqnaqa e qoreibeqnub.
7 Naŋgi gamq di e turoqnsib e qa yomuoqnsib e misiliŋboqnsib gate gaiŋyeqnub.
8 Naŋgi na e endegsib merbeqnub, “Ni Tamo Koba Qotei qa ino areqalo siŋgilateqnum. Ariya kiyaqa Qotei na ni aqaryaimosai? Kiyaqa a na ni osai? Qotei na ni qalaqalaimej qamu a na ni aqaryaimej qamu.”
9 O Abu Qotei, e ijo ai miligiq di sonamqa ni na e osim aqa dobulq di atem. E muŋgum uyoqnem bati di ni na e taqatboqnem.
10 E ŋambabem bati di ni na e gereiboqnem dena gilsim gilsim agi bini ni na e gereibeqnum. E ŋambabem bati di ni ijo Qotei soqnem dena gilsim gilsim agi bini ni ijo Qotei unum.
11 Ariya gulbe kobaquja ijoq bqo. E aqaryaibqajqa tamo bei sosai deqa ni na e uratbaim.
12 Jeu tamo gargekoba naŋgi na e lubqajqa maroqnsib e agutbeqnub. Naŋgi siŋgila koba. Naŋgi makau bul Basan sawaq di unub qaji.
13 Naŋgi e padaltbqajqa laqnub. Laion a medabu waqtosim leleŋosim wagme uyqas dego kere.
14 Ijo siŋgila torei saiqo. Ya bileŋosim saiqas dego kere. Ijo tanu kalil niñaqejunub. Ijo are miligi dego namur bulosiq tulaŋ qosloqwo.
15 Ijo kakro tulaŋ qaŋgraŋqo. Ya nobu sari qaŋgraŋqas dego kere. Ijo meŋ dego medabuq di geteŋqo. Ni na e uratbeqnum deqa e moiqa jojomeqnum.
16 Jeu tamo naŋgi na e lubqajqa maroqnsib e agutbeqnub. Bauŋ na wagme naŋgi agutnjrqas dego kere. Tamo uge naŋgi dena ijo baŋ ti ijo siŋga ti qameqnub.
17 Ijo tanu kalil boleq dekriteqnabqa jeu tamo naŋgi na e koqbeqnabqa e tulaŋ sougetejunum deqa areboleboleinjreqnu.
18 Naŋgi ijo gara jugo kalil jeisib eleŋosib meniŋ silali alaŋeqnub. Tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di a na ijo gara jugo oqas.
19 O Tamo Koba Qotei, ni isaq di saim. Ni ijo aqaryaibo tamo unum deqa ni boqujatosim e aqaryaibe.
20 Ni na e amqa jeu tamo naŋgi serie na e lubsib moiyotbqa yoqnib keresaiinjrqas. Naŋgi bauŋ bul sosib e agutbeqnub deqa ni na e aqaryaibimqa e ŋambile sqai.
21 Jeu tamo naŋgi e torei kobotbqajqa mareqnub. Laion a wagme juwaŋ uyeqnu dego kere. Naŋgi makau juwaŋ aqa kaja qalat na tamo qaleqnu qaji di bul unub. Deqa ni naŋgo baŋq na e ame.
22 O Abu Qotei, e ijo was naŋgi ino ñam qa minjre minjre laqnqai. Naŋgi louqa koroesoqnibqa e naŋgo ambleq di ni biŋimoqnqai.
23 E naŋgi endegsi minjrqai, “O tamo uŋgasari Tamo Koba Qotei aqa sorgomq di unub qaji, niŋgi aqa ñam soqtoqniy. O Jekop aqa leŋ, niŋgi Qotei biŋiyoqniy. O Israel tamo uŋgasari, niŋgi Qotei qa ulaoqniy.
24 Qotei a tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi qoreinjrosaieqnu. Naŋgi gulbe ti jaqatiŋ ti unub deqa Qotei a naŋgi uratnjrosaieqnu. A aqa ulatamu naŋgi qa ulitosaieqnu. A naŋgo pailyo quetnjreqnu.” E ijo was naŋgi degsi minjrqai.
25 O Abu Qotei, e koro kobaq dia ino ñam soqtoqnqai. Tamo uŋgasari ni qa ulaoqnsib ino sorgomq di unub qaji naŋgi koroesoqnibqa e naŋgo

ŋamgalaq di wagme ni atraimqai. Wagme di e nami ni atraimqa marem. Od, Qotei, e koro kobaq dia ino ñam soqtoqnqai.

26 Tamo uŋgasari Tamo Koba Qotei dauryeqnub qaji naŋgi dego aqa ñam soqtoqnqab. Qotei na naŋgi boletnjrimqa naŋgi gaigai are bole na sqab. Tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi koro kobaq dia sosibqa iŋgi uyoqnsib menetnjroqnqas.

27 Mondoŋ tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi Tamo Koba Qotei qa are qaloqnsib aqaq olo boqnqab. Sawa bei bei qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di siŋga pulutoqnsib a qa louoqnqab.

28 Naŋgi degyqab. Di kiyaqa? Tamo Koba Qotei a Mandor Koba sosiqa sawa bei bei qaji naŋgi taqatnjreqnu deqa.

29 Mondoŋ tamo kalil ñoro koba ti sosib iŋgi uyeqnub qaji naŋgi Qotei qa louoqnsib aqa ŋamgalaq di siŋga pulutoqnqab. Bole, tamo naŋgi di moreŋqab. Naŋgi moiyo uratqa keresai. Ariya diŋo bati qa naŋgi olo subq na tigelqab.

30-31 Tamo uŋgasari bunuqna brantqab qaji naŋgi Tamo Koba Qotei aqa wau ojoqnqab. Od, tamo uŋgasari ŋambabosai unub qaji naŋgi ŋambabosibqa Qotei aqa kumbra tiŋtiŋ qa ti aqa maŋwa kalil qa ti quoqnqab.

23

Tamo Koba Qotei a na e taqatbeqnu

1 Tamo Koba Qotei a kaja naŋgo taqato tamo bul sosiqa e taqatbeqnu. Deqa e iŋgi bei qa truquqasai.

2 A na e taqatbeqnu deqa e ñiŋ boledamuq di ŋeioqnsim aqarateqnum. A na e babaŋboqnsiqa ya kiñala qalaq di e ateqnaqa e ya uyeqnum.

3 A na e siŋgila bunuj eboqnsiqa gam bole osorbeqnu. A aqa segi ñam qa are qaloqnsiqa degyeqnu.

4 O Abu Qotei, e sawa ambru tulaŋ ugedamuq di walweleqnum di uŋgum. E gulbe bei qa ulaqasai. Di kiyaqa? Ni e ombla unum deqa. Ni kaja naŋgo taqato tamo naŋgo toqoŋ ojobuleqnum. Toqoŋ dena ni na e taqatbeqnum deqa e are laejunum.

5 Ni ijo jeu tamo naŋgo ŋamgalaq di iŋgi uyo boledamu gereiyoqnsim iŋgi di e anaiboqnsim e ombla awoeqnum. Ni na goreŋ ijo gateq di bilenteqnum. Wain gambaŋ a tulaŋ maqejunu dego kere. Kumbra dena ni na e tulaŋ boletbeqnum.

6 O Tamo Koba Qotei, e qalie, bati kalil e sqai di ni na e kumbra bole eboqnsim qalaqalaiboqnqam. Deqa e ino talq di bati gaigai sqai.

24

Qotei a Mandor Koba unu

1 Mandam ti iŋgi iŋgi kalil mandamq endi unub qaji naŋgi ti di Tamo Koba Qotei aqa segi iŋgi iŋgi. Tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgi dego Qotei aqa segi.

2 Qotei a ya gogeq dia mandam atej. Od, a yuwal gogeq dia mandam atej.

3 Yai naŋgi Tamo Koba Qotei aqa mana gogetqa kere? Yai naŋgi aqa atra tal getento miligiq gilqa kere?

4 Tamo aqa baŋ yansobulosiq kumbra uge urateqnu qaji a qujai Qotei aqa mana gogetqa kere. Tamo di aqa are miligi tulaŋ milalo. A gisaŋ

qotei naŋgi qa louosaieqnu. A anjam bei siŋgilatosiq anjam dena tamo qudei naŋgo jejamu laŋa gisaŋyosaieqnu. Tamo deqaji a qujai Qotei aqa mana gogetqa kere.

5 Tamo deqaji a Tamo Koba Qotei na boletqas. Boletosim a tamo bole une saiqoji qa minjsim padalo sawaq na oqas.

6 Tamo deqaji a Jekop aqa Qotei aqa ulatamu unqajqa tulaŋ areareteqnu.

7-8 O siraŋ, niŋgi waqiy. O siraŋ namij qaji, niŋgi torei waqiy. Yibqa Mandor ñam koba ti unu qaji a siraŋ miligiq gilqas. Mandor di yai? Di Tamo Koba Qotei. A siŋgila koba ti unu deqa a qoto buŋyeqnu.

9 O siraŋ, niŋgi waqiy. O siraŋ namij qaji, niŋgi torei waqiy. Yibqa Mandor ñam koba ti unu qaji a siraŋ miligiq gilqas.

10 Mandor di yai? Di Tamo Koba Qotei. A qoto tamo naŋgo gate koba. A segi qujai Mandor ñam koba ti unu.

25

E Qotei endegsi pailyeqnum, "Ni na e gam bole osorbe"

1 O Tamo Koba Qotei, e ni pailmeqnum.

2 Ni ijo Qotei. E ni qa qujai ijo areqalo siŋgilateqnum. Deqa ni na e aqaryaibime. Ni degyqam di e jemaibqasai. Ijo jeu tamo naŋgi na e qoto itboqnsib e buŋbqa yoqnib ni na naŋgi saidnjre. Ni degyqam di naŋgi areboleboleinjrqasai.

3 O Abu Qotei, e qalie, tamo uŋgasari ni qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi jemainjrqasai. Sai bole sai. Tamo uŋgasari kumbra bole dauryqa uratoqnsib ni torei qoreimeqnub qaji naŋgi segi jemainjrqas.

4-5 O Tamo Koba Qotei, ni ino gam bole kalil e osorbosim e powo ebe. Yim e ino anjam dauryqai. Ino anjam di gisaŋ sai. Di anjam bole. E bati gaigai ni na aqaryaibqajqa deqa tariŋeqnum. E qalie, ni e padalo sawaq na oqam.

6 O Tamo Koba Qotei, ni ino qalaqalaiyo kumbra ti ino dulqajqa kumbra ti deqa olo are qale. Ni nami kumbra di yoqnem dena gilsim gilsim agi ni bini degyeqnum.

7 O Tamo Koba Qotei, e aŋgro wala sosimqa bati deqa e une atoqnsim ino dal anjam gotraŋyoqnem. Ni deqa olo are qalaim. Ni ino segi kumbra bole qa are qalsim e qalaqalaiboqne. Ni e qa are walmaiq.

8 Tamo Koba Qotei a tulaŋ tiŋtiŋ sosiqa kumbra bolequja yeqnu. A na tamo une ateqnub qaji naŋgi aqa gam bole osornjreqnu.

9 Od, a na tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi aqa gam bole osornjreqnaqa naŋgi kumbra tiŋtiŋ dauryeqnub.

10 Tamo uŋgasari naŋgi Tamo Koba Qotei aqa dal anjam a nami qosej qaji di dauryqab di a na naŋgi gaigai qalaqalainjroqnqas. A na aqa kumbra di uratqasai.

11 O Tamo Koba Qotei, ni ino ñam qa are qalsim ijo une kalil kobotime. Ijo une di gargekoba unub deqa ni na kobotime.

12 Tamo Koba Qotei a na tamo kalil aqa sorgomq di unub qaji naŋgi gam bole osornjreqnaqa naŋgi gam dena walweleqnub.

13 Tamo deqaji naŋgi tulaŋ bole sqab. Naŋgo aŋgro naŋgi dego bole sqab. Qotei na naŋgi naŋgo segi mandam enjrim naŋgi dia geregere awoqab.

14 Tamo Koba Qotei a na tamo uŋgasari a qa ulaeqnub qaji naŋgi tulaŋ areinjeqnu. A na aqa dal anjam a nami qosej qaji di naŋgi osornjreqnu.
15 E bati gaigai Tamo Koba Qotei na aqaryaibqajqa deqa tariŋeqnum. E qalie, gulbe bei a kakaŋ bulosim e ugetbqa laqnimqa Qotei na olo e oqas.
16 O Abu Qotei, e was bei saiqoji. E segi unum. E siŋgila saiibeqnu. Deqa ni olo ijoq bosim e qa are boleimeme.
17 Ni na ijo are gulbe kalil kobotetbimqa e are lawo sqai. Ni na e aqaryaibimqa ijo gulbe kalil na e ugetbqa yoqnib keresaiinjrqas.
18 Ni ijo are jaqatiŋ qa ti ijo gulbe qa ti are qalsimqa ijo une kalil kobotime.
19 O Abu Qotei, ni unime. Ijo jeu tamo naŋgi gargekoba unub. Naŋgi e qa tulaŋ are ugeinjreqnu.
20 Deqa ni na e geregere taqatbimqa jeu tamo naŋgi dena e ugeugeibqa yoqnib keresaiinjrqas. E ino areq di ulieqnum deqa ni na jeu tamo naŋgi saidnjrimqa naŋgi e jemai ebqasai.
21 E ni qa ijo areqalo siŋgilateqnum deqa ni bati gaigai kumbra bole ti kumbra tiŋtiŋ ti e eboqnsim taqatboqne.
22 O Abu Qotei, ni na Israel naŋgi aqaryainjroqne. Yim gulbe bei bei naŋgoq boqnibqa gulbe dena naŋgi ugetnjrqa keresaiinjrqas.

26

Tamo une saiqoji unu qaji aqa pailyo

1 O Tamo Koba Qotei, e kumbra bole yeqnum. E ni qa ijo areqalo torei siŋgilateqnum. E ijo kumbra di uratosaieqnum. Deqa ni na e pegibosim merbe, “Ni une saiqoji unum.”
2 Od, Tamo Koba Qotei, ni ijo are miligi ti ijo areqalo ti kalil peleiy. Peleiyosim unqam, ijo kumbra bole kiyo sai kiyo.
3 E qalieonum, ni gaigai e qalaqalaiboqnsim gam bole osorbeqnum. Deqa e gam dena walweleqnum.
4 E gisaŋ tamo naŋgi koba na walwelosaieqnum. E tamo uŋgasari anjam maro aiyelteqnub qaji naŋgi koba na laosaieqnum.
5 Kumbra uge yo qaji tamo naŋgi koroeqnabqa e naŋgi koba na awoosaieqnum. E naŋgi qoreinjreqnum.
6 O Tamo Koba Qotei, e ijo baŋ yansobuleqnum deqa e une saiqoji unum. E ino atra bijal jojomq di sosimqa ni qa loueqnum.
7 E na ni biŋimoqnsim maŋwa kalil ni babteqnum qaji deqa tamo uŋgasari naŋgi sainjreqnum.
8 O Tamo Koba Qotei, e ino atra tal qa tulaŋ arearetbeqnu. Tal dia ino ñam kobaquja unu.
9 Bunuqna ni na une tamo naŋgi ti tamo qalo qaji naŋgi ti ŋolawotnjrsim ñumqam bati deqa ni na e dego lubaim. Ni ijo ŋambile kobotaim.
10 Tamo naŋgi di gaigai kumbra uge yeqnub. Naŋgi na tamo qudei naŋgi walawalainjroqnsib silali enjroqnsib endegsib minjreqnub, “Niŋgi awai endi osib tamo uŋgasari qudei naŋgi ugeugeinjriy.”
11 Ariya e kumbra bole segi yeqnum. Deqa ni e qa are boleimim e ame. Yim e ŋambile sqai.
12 Tamo Koba Qotei na e taqatbeqnu deqa e siŋgila na tigelejunum. Tamo uŋgasari louqajqa koroeqnub qaji naŋgo ambleq dia e aqa ñam soqtoqnqai.

27

Tamo a Qotei pailyoqnsiqa aqa ñam soqteqnu

1 Tamo Koba Qotei a na e suwantbeqnu deqa e sawa ambruq di sqasai.
A na e aqaryaibeqnu deqa e padalqasai. E tamo bei qa ulaosiy ginda
gindaŋqasai. Tamo Koba a tal siŋgila koba bul sosiqa ijo ŋambile taqateqnu
deqa e iŋgi bei qa ulaqasai.
2 Ijo jeu tamo naŋgi kumbra uge yo qaji tamo unub. Qotei na e taqat-
beqnu deqa naŋgi ijo jojomq bosib e ugeugeibqa yoqnib keresaiinjrim
naŋgi segi maŋgalsib padalqab.
3 Qoto tamo tulaŋ gargekoba naŋgi bosib e agutbqab di uŋgum. E are
toŋtoŋbqasai. Jeu tamo naŋgi bosib e qoto itbqab di uŋgum. E Qotei qa ijo
areqalo siŋgilatosiy tigelesqai.
4 E iŋgi qujai qa Tamo Koba Qotei pailyeqnum. Qotei a iŋgi di e ebqajqa
deqa e na a meteqnum. Iŋgi agiende. Bati kalil e sqai di e Qotei aqa atra
tal koba miligiq di sqai. Sosiy aqa ulatamu bolequja koqyoqnsiy a qa are
qaloqnqai.
5 E qalie, gulbe bati ijoq di brantimqa Qotei na aqa atra tal koba miligiq
di e ulitbosim siraŋ kabutqas. A na e osim meniŋ kobaquja gogeq di e
atimqa e bole sqai.
6 Deqa jeu tamo naŋgi na e agutbibqa e na naŋgi kalil tulaŋ buŋnjrqai.
Buŋnjrsiy areboleboleibim leleŋosiy Tamo Koba Qotei aqa atra tal koba
miligiq di wagme atraiyosiy a qa louoqnqai.
7 O Tamo Koba Qotei, e ni metmitqa ni e qa are boleimim ijo pailyo
quetbe.
8 Ni na e merbeqnum, “Ni ijo ulatamu unqajqa tulaŋ arearetmeme.”
Deqa Tamo Koba Qotei, e ino ulatamu unqajqa tulaŋ arearetbqas.
9 Yimqa ni na ino ulatamu e osorbe. Ni ino ulatamu e qa ulitaim.
O Abu Qotei, ni ijo aqaryaibo tamo. Ni e padalo sawaq na oqnsim sawa
boleq di e ateqnum. E ino wau tamo unum deqa ni e qa minjiŋ oqaiq. Ni
na e wibaim. Ni na e uratbosim qoreibaim.
10 Ijo ai abu naŋgi na e qoreibqab di uŋgum. Tamo Koba Qotei a na e
taqatbqas.
11 O Tamo Koba Qotei, ni na ino kumbra bole e osorbim e qalieosiy
dauryqai. Ijo jeu tamo gargekoba unub deqa ni na e osim gam boleq di
atime.
12 Ijo jeu tamo naŋgi na e ojsib ugetbqajqa are qaleqnub. Naŋgi
e lubqajqa maroqnsib ijo jejamuq di gisaŋ anjam laŋa qametbeqnub.
Deqa Qotei, ni naŋgo baŋq na e ame.
13 E qalieonum, e moiyosaisosiy e Tamo Koba aqa kumbra bole unoqn-
qai.
14 O Israel, niŋgi Tamo Koba Qotei qa tariŋoqniy. Yim a na niŋgi
aqaryaiŋgwas. Niŋgi siŋgila na tigelesoqniy. Niŋgi are gulbeiŋgaiq. Niŋgi
Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib a qa tariŋoqniy.

28

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, ni meniŋ bul sosim e ulitbeqnum deqa e ni
metmitqa ni ijo pailyo quetbe. Ni tamo dabkala geteŋnjro qaji naŋgi
bul saim. Ni ijo pailyo quqwasai di e tamo moreŋeb qaji naŋgo qureq
aiyobulo uge.

2 Ni e qa dulosim aqaryaibqajqa deqa e ni metmitqa ni ijo pailyo quetbe. E ijo baŋ soqtosim ino atra tal koba areiyosim ni pailmitqa ni ijo pailyo que. Ino atra tal di tulaŋ bolequja getento koba.

3 Bunuqna ni na tamo kumbra uge yeqnub qaji naŋgi ugeugeinjrqam bati deqa ni na e dego ugeugeibaim. Tamo naŋgi dena naŋgo kadoi naŋgi lawo anjam laŋa babaŋ na minjreqnub. Ariya naŋgo are miligiq di areqalo uge uge na tulaŋ maqejunu.

4 O Abu Qotei, ni na jeu tamo naŋgo kumbra uge qa naŋgi kambatnjrsim awai uge enjre. Od, ni na naŋgo une qa naŋgi ŋolawotnjre.

5 Tamo naŋgi di Tamo Koba Qotei aqa wau kalil qa are qalosaieqnub. Deqa Qotei na naŋgi ugeugeinjrsim torei kobotnjrqas.

6 Tamo Koba Qotei a e qa dulqajqa deqa e na a meteqnam a ijo pailyo queqnu. Deqa e aqa ñam soqteqnum.

7 Tamo Koba a dumu bul sosiqa e siŋgilatbeqnu. Deqa e a qa ijo areqalo siŋgilateqnum. A na e aqaryaibeqnu deqa e a qa louoqnsim a biŋiyoqnsim tulaŋ areboleboleibeqnu.

8 Tamo Koba Qotei a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi siŋgilatnjreqnu. A dadaŋ bul unu deqa a na aqa mandor beteryoqnsiqa jeu tamo naŋgo baŋq na a oqnsiq taqal waiyeqnu.

9 O Abu Qotei, ni na ino segi tamo uŋgasari ni nami giltnjrem qaji naŋgi aqaryainjrsim boletnjre. Ni kaja naŋgo taqato tamo bul sosim naŋgi bati gaigai taqatnjroqne.

29

Iga Qotei aqa kakro queqnum

1 Tamo Koba Qotei a rianŋ koba ti siŋgila koba ti unu. O laŋ aŋgro, niŋgi deqa are qalsib Qotei aqa ñam soqtoqnsib a qa louoqniy.

2 Od, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy. A kumbra tulaŋ boledamu getento yeqnu deqa niŋgi a qa louoqniy.

3 Yuwal gogeq dia Tamo Koba Qotei aqa kakro branteqnaqa iga queqnum. Qotei a ñam koba ti sosiqa kola bul siŋgila na maeqnu.

4 Tamo Koba Qotei aqa kakro a siŋgila koba. Aqa kakro di tulaŋ bei. Deqa tamo kalil naŋgi aqa kakro quoqnsib ulaeqnub.

5 Tamo Koba Qotei aqa kakro dena ŋam kokba Lebanon sawaq di unub qaji naŋgi giŋgeŋnjreqnu.

6 Qotei a leleŋeqnaqa mana kalil Lebanon sawa ti Hermon sawa ti dia unub qaji naŋgi reŋgiŋoqnsib makau du du buloqnsib prugeleŋeqnub.

7-8 Tamo Koba Qotei aqa kakro kola bul sosiqa minjaloqnsiqa wadau sawa reŋgiŋyeqnu. Od, aqa kakro na Kedes wadau sawa tulaŋ reŋgiŋyeqnu.

9 Tamo Koba Qotei aqa kakro branteqnaqa ŋam kokba naŋgi reŋgiŋeqnub. Aqa kakro dena ŋam baŋga kalil kobotoleŋeqnu. Deqa aqa atra tal koba miligiq dia tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsib maeqnub, “Qotei a ñam koba ti unu!” Naŋgi degsib maeqnub.

10 Tamo Koba Qotei a Mandor sosiqa yuwal kokba kalil taqateqnu. A bati gaigai aqa awo jaramq di awoosim Mandor Koba sqas.

11 Tamo Koba Qotei a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi siŋgila enjroqnsiqa naŋgi boletnjreqnu. Deqa naŋgi are lawo unub.

30

Tamo a Qotei biŋiyoqnsiqa pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, e sougetesonamqa ni na e osim sawa boleq di
atem. Deqa e ino ñam soqtoqnqai. Ni na ijo jeu tamo naŋgi saidnjrem
deqa naŋgi na e ugetbosai. Naŋgi areboleboleinjrosai dego.
2 O Tamo Koba Qotei, ni ijo Qotei. E ni na aqaryaibqajqa deqa
pailmonamqa ni na e boletbem.
3 O Tamo Koba Qotei, e moiyepratonamqa ni na e olo gereibem. E
moiyo qureq aiqa laqnamqa ni na e osim ŋambile ebem.
4 O Tamo Koba Qotei aqa segi tamo uŋgasari bole, niŋgi Qotei qa
louoqnsib aqa ñam soqtoqniy. Aqa ñam tulaŋ bolequja getento unu deqa
niŋgi a biŋiyoqniy.
5 Qotei a bati truquyala ŋirineqnu. Ariya bati kalil iga mandamq endi
sqom di a na iga boletgoqnqas. Qolo iga akameqnamqa nobqolo iga olo
areboleboleigeqnu.
6-7 O Tamo Koba Qotei, nami e bole soqnem. Ni e qa are boleimej deqa
e mana bul siŋgila ti sosimqa ijo segi ñam soqtosim marem, "Iŋgi bei na
yala e gotraŋbqasai." E degsi marem deqa ni ino ulatamu e qa ulitonam e
ulaugetoqnem.
8 O Tamo Koba Qotei, e ni metmeqnum. Ni e qa dulqajqa deqa e siŋgila
na ni pailmeqnum.
9 E moiyo qureq aiyitqa iŋgi bole kiye ijoq di brantqas? Sai. Tamo
moreŋeb qaji naŋgi olo ino ñam soqtqa kere e? Naŋgi ino kumbra bole
qa saoqnqa kere e? Sai.
10 O Tamo Koba Qotei, ni ijo pailyo qusim e qa dulame. O Tamo Koba
Qotei, ni na e aqaryaibime.
11 Nami e ijo gulbe qa akamoqnsim are ugeo qaji gara jigoqnem. Ni na
ijo akam di kobotem deqa bini e lou tuoqnsim areboleboleibeqnu.
12 Deqa e ijo medabu getentqasai. E ni qa louoqnsiy ino ñam soqtoqn-
qai. O Tamo Koba Qotei, ni ijo Qotei. E bati gaigai ni biŋimoqnqai.

31

*Qotei na tamo uŋgasari aqa sorgomq di unub qaji naŋgi geregere taqat-
njreqnu*

1 O Tamo Koba Qotei, e ino areq di ulieqnum deqa ni na e aqaryaibe.
Ni degyqam di e jemaibqasai. Ni kumbra tiŋtiŋ yeqnum deqa ni e padalo
sawaq na amqa e bole sqai.
2 Ni ijo pailyo qusim urur e ame. Ni meniŋ kobaquja bul unum deqa
e ino areq di uliesoqnitqa ni na e aqaryaibe. Ni dadaŋ siŋgila koba bul
unum deqa jeu tamo naŋgi na e ugetbqa yoqnib keresaiinjrqas.
3 O Abu Qotei, ni meniŋ bul sosim e ulitbeqnum. Ni dadaŋ siŋgila koba
bul unum. Deqa ni ino segi ñam qa are qalsim e taqatbosim e babaŋbosim
gam bole osorbe.
4-5 Jeu tamo naŋgi e ojqajqa deqa are qalsib kakaŋ waiyobuleb. Ni na
e taqatbimqa naŋgi e niñaqbqa yoqnib keresaiinjrqas. Di kiyaqa? E ino
areq di ulieqnum deqa. E ijo qunuŋ osim ino baŋq di ateqnum. O Tamo
Koba Qotei, e qalie, ni na e oqnsim sawa boleq di ateqnum. Ni kumbra
bole segi yeqnum. Ni ino kumbra di uratosaieqnum.

6 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na tamo uŋgasari gisaŋ qotei qa loueqnub qaji naŋgi tulaŋ uratnjreqnum. Ariya e ni qa ijo areqalo siŋgilateqnum deqa ni na e uratbosaieqnum.

7 Ni na gaigai e qalaqalaibeqnum deqa e ni qa areboleboleibeqnu. Ni ijo jaqatiŋ qa ti ijo gulbe kalil qa ti qalieeqnum. Utru deqa e ni qa areboleboleibeqnu.

8 Ni ijo jeu tamo naŋgo baŋq na e oqnsim taqal waibeqnum deqa naŋgi na e ugeugeibosaieqnub. Ni na e aqaryaibeqnum deqa e bole unum.

9 O Tamo Koba Qotei, e tulaŋ sougetejunum deqa ni e qa dulame. E gulbe kobaquja ti unum. E akamkobaeqnum deqa ijo ŋamdamu suŋyeqnu. Ijo qunuŋ ti ijo jejamu ti tulaŋ laejunu.

10 E are gulbe ti sosimqa akamkobaeqnum deqa ijo ŋambile truqueqnaqa e sokobaiyqa keresaiibeqnu. E gulbe tulaŋ kobaquja qoboiyejunum deqa ijo siŋgila saieqnu. Ijo tanu kalil niñaqejunub.

11 Jeu tamo naŋgi na e misiliŋbeqnub. Ijo qure qujai naŋgi dego e qa anjam uge mareqnub. Ijo kadoi naŋgi ijo gulbe unoqnsib ulaugeteqnub. E gamq di walweleqnamqa tamo uŋgasari naŋgi e nuboqnsib jaraiyeqnub.

12 E tamo moiyej qaji bul unum deqa tamo uŋgasari naŋgi e qa torei are walnjreqnu. Od, e web paraparaeleŋeb qaji di bul unum.

13 Jeu tamo gargekoba naŋgi e qa anjam uge lumu na mareqnab e queqnum. Deqa e ginda gindaŋeqnum. Naŋgi korooqnsib e ugetbqajqa deqa anjam qosoqnsib e lubib moiqajqa gam gereiyeqnub.

14 Ariya Tamo Koba Qotei, e ni qa ijo areqalo siŋgilateqnum. E endegsi mareqnum, “Ni ijo Qotei.”

15 E bati gembub mandamq endia sqai di ni qalie. Deqa ni ijo jeu tamo naŋgo baŋq na e ame. Tamo naŋgi e teteibeqnub qaji naŋgo baŋq na dego e ame. Naŋgi na e ugeugeibo uge.

16 E ino wau tamo unum deqa ni ino ulatamu na e suwantboqne. Ni degyqam di e sawa ambruq di sqasai. Ni na e tulaŋ qalaqalaibeqnum deqa ni na e ame.

17 O Tamo Koba Qotei, ni na e aqaryaibime. Ni degyqam di e jemaibqasai. Utru deqa e ni metmeqnum. Ariya ni na tamo uge naŋgi jemai enjre. Osim naŋgi padaltnjrimqa naŋgi moiyo qureq aisib torei kiriesoqnebe.

18 Tamo naŋgi di diqoqnsib tamo uŋgasari kumbra tiŋtiŋ yeqnub qaji naŋgi misiliŋnjroqnsib naŋgo jejamuq di anjam uge qametnjreqnub. Naŋgi gisaŋ anjam segi mareqnub. Deqa ni na naŋgo medabu torei getentetnjre.

19 O Abu Qotei, e qalie, ni na tamo uŋgasari ino sorgomq di unub qaji naŋgi ti tamo uŋgasari ino areq di ulieqnub qaji naŋgi ti tulaŋ boletnjreqnum. Ni degyeqnamqa mandam tamo kalil naŋgi ino kumbra di uneqnub.

20 Ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi ino areq di ulitnjroqnsim taqatnjreqnum deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi ñumib moreŋqajqa anjam qoseqnab keresaiinjreqnu. Od, jeu tamo naŋgi na ino segi tamo uŋgasari naŋgo jejamuq di anjam uge qametnjreqnab keresaiinjreqnu.

21 E Tamo Koba Qotei aqa ñam soqteqnum. Di kiyaqa? A na aqa qalaqalaiyo kumbra e osorbeqnu deqa. Aqa kumbra di tulaŋ boledamu. Jeu tamo naŋgi na e ugeugeibqajqa agutbesonabqa Qotei na e aqaryaibeqnu. Deqa e bole unum.

22 O Tamo Koba, nami e ulaugetosim ni endegsi mermem, “Ni na
e wibem deqa e ino jojomq di sqa keresai.” Ariya bunuqna e olo ni
metmonam bati deqa ni ijo akam qusim e aqaryaibem.
23 O Tamo Koba Qotei aqa segi tamo uŋgasari bole kalil, niŋgi na Qotei
tulaŋ qalaqalaiyoqniy. A na tamo uŋgasari a dauryeqnub qaji naŋgi
geregere taqatnjreqnu. Ariya a na tamo uŋgasari diqeqnub qaji naŋgi
awai uge enjreqnu.
24 O tamo uŋgasari kalil Tamo Koba Qotei qa tariŋeqnub qaji, niŋgi a qa
nuŋgo are miligi siŋgilatosib soqniy.

32

Iga gago une babtimqa Qotei na gago une di kobotetgwas

1 Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une kalil kobotetnjrqas di naŋgi tulaŋ
areboleboleinjrqas. Od, Qotei a naŋgo kumbra uge kalil nuntetnjrqas di
naŋgi are tulaŋ boledamuinjrqas.
2 Tamo Koba Qotei a na naŋgi endegsi minjrqas, “Niŋgi une saiqoji.
Niŋgi gisaŋ kumbra dauryqajqa are qalosaieqnub.” Qotei a na naŋgi
degsi minjrqas di naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.
3 O Abu Qotei, e ijo une babtosaisosimqa e qolo ti qanam ti akamkobao-
qnem. Deqa ijo tanu kalil niñaqesoqneb.
4 Qolo ti qanam ti ni ino baŋ na e gulbe eboqnem deqa e tulaŋ siŋgila
saiqoji soqnem. Seŋ kaŋkaŋosim mandam koitqas dego kere.
5 Ariya bunuqna e ijo une babtosim ni qa ubtem. E ijo kumbra uge
ulitosai. E are qalem, “E ijo une kalil babtosiy Tamo Koba Qotei qa
ubtqai.” E degyonamqa ni ijo kumbra uge ti ijo une ti kobotetbem.
6 O Abu Qotei, gulbe bati brantimqa tamo uŋgasari kalil ni daurmeqnub
qaji naŋgi ni pailmoqnebe. Naŋgo gulbe di tulaŋ kobaqujaosim yuwal
korkortobulqas di uŋgum. Naŋgo gulbe dena naŋgi padaltnjrqasai.
7 Ni na e ulitboqnsim taqatbeqnum deqa gulbe bei na e padaltbqa kere-
sai. Ni na e aqaryaibeqnum deqa e gulbe kalil britoqnsim arebolebole na
loueqnum.
8 Tamo Koba a na e endegsi merbej, “E ijo anjam plaltosiy ni dalmqai.
E gam bole osormitqa ni dena walwelame.
9 Hos ti donki ti naŋgi powo tulaŋ saiqoji unub. Ni naŋgo medabuq di
sil na naŋgi titnjrqasai di naŋgi nanariosib ni daurmqa keresai. Deqa ni
naŋgi aiyel bulaim.” Qotei na e degsi merbej.
10 Gulbe gargekoba tamo uge naŋgoq di branteqnu. Ariya Tamo
Koba Qotei na tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi
qalaqalainjroqnsiqa geregere taqatnjreqnu.
11 O tamo uŋgasari bole tiŋtiŋ, niŋgi Tamo Koba Qotei qa arebole-
boleiŋgeme. O tamo uŋgasari nuŋgo are miligiq di une saiqoji unub qaji,
niŋgi arebolebole na louoqniy.

33

Tamo a Qotei qa louoqnsiqa aqa ñam soqteqnu

1 O tamo uŋgasari bole tiŋtiŋ, niŋgi Tamo Koba Qotei qa louoqnsib a qa
tulaŋ areboleboleiŋgeme. O tamo uŋgasari Qotei aqa anjam dauryeqnub
qaji, niŋgi aqa ñam soqtoqniy. Niŋgi degyqab di bolequja.
2 Niŋgi gombiŋ na louoqnsib Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy.

3 Niŋgi lou bunuj na Qotei qa louoqnsib gombiŋ na lou boledamu yoqnsib leleŋkobaoqniy.
4 Tamo Koba Qotei aqa anjam kalil bole. Wau kalil a yeqnu qaji di a kumbra tiŋtiŋ dauryoqnsiq yeqnu. A aqa kumbra di uratosaieqnu.
5 Tamo Koba Qotei a kumbra bole qa ti kumbra tiŋtiŋ qa ti tulaŋ areareteqnu. A bati gaigai tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi qalaqalainjreqnu.
6 Tamo Koba Qotei a anjam segi marnaqa seŋ ti bai ti bongar ti branteleŋeb. Od, a anjam segi marnaqa iŋgi iŋgi kalil laŋ gogeq di branteleŋeb.
7 A yuwal kalil koroiyosiq sawa qujaiq di atej. A yuwal utru osiq waiyonaq tulaŋ robuq aisiq aqa segi sawaq di soqnej.
8 Tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi Tamo Koba Qotei qa ulaebe. Od, naŋgi kalil aqa sorgomq di soqnebe.
9 Di kiyaqa? A anjam segi marnaqa mandam brantej deqa. A anjam siŋgila na marnaqa iŋgi iŋgi kalil branteleŋeb unub.
10 Tamo Koba Qotei a na sawa bei bei qaji naŋgo areqalo niñaqyetnjreqnu. Naŋgi wau bei yqajqa anjam qoseqnabqa Qotei na olo gam getentetnjreqnaqa naŋgi wau di ojqa yeqnab ugeinjreqnu.
11 Tamo Koba Qotei a wau bei yqajqa are qalqas di a wau di yqas. Tamo bei na a saidyqa keresai. Aqa wau di bati gaigai siŋgila ti sqas.
12 Qotei a Israel naŋgo Tamo Koba unu deqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu. Od, Qotei na Israel naŋgi aqa segi qa giltnjrej deqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu.
13 Tamo Koba Qotei a laŋ qureq di sosiqa dena tiroqnsiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi unjreqnu.
14 Od, a Mandor Koba sosiqa aqa so sawaq na tiroqnsiqa tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi koqnjreqnu.
15 A na tamo uŋgasari kalil naŋgo are miligi gereiyej deqa a na gaigai kumbra kalil naŋgi yeqnub qaji di tenemteqnu.
16 Gago mandor aqa qoto tamo gargekoba unub di uŋgum. Qoto tamo naŋgi siŋgila ti unub di dego uŋgum. Naŋgo siŋgila dena jeu tamo naŋgo siŋgila buŋyqa keresai. Qotei a segi kere.
17 Qoto tamo naŋgo hos naŋgi siŋgila ti unub di dego uŋgum. Naŋgo siŋgila dena jeu tamo naŋgo siŋgila buŋyqa keresai. Qotei a segi kere.
18 Niŋgi quiy. Tamo Koba Qotei a na tamo uŋgasari a qa ulaoqnsib aqa sorgomq di unub qaji naŋgi taqatnjreqnu. Od, a na tamo uŋgasari aqa qalaqalaiyo kumbra qa tariŋeqnub qaji naŋgi aqaryainjreqnu.
19 A na naŋgi taqatnjreqnu deqa naŋgi padalosaieqnub. Naŋgi mamnjreqnaqa a na iŋgi uyo anainjreqnu deqa naŋgi moreŋosaieqnub.
20 Iga Tamo Koba Qotei na aqaryaigwajqa deqa tariŋeqnum. A segi gago aqaryaigo tamo unu. A dumu bul sosiqa aqa areq di iga ulitgeqnu.
21 Qotei aqa ñam tulaŋ bolequja getento unu deqa iga a qa gago areqalo siŋgilatoqnsim a qa tulaŋ areboleboleigeqnu.
22 O Tamo Koba Qotei, iga ni na aqaryaigwajqa deqa gago areqalo siŋgilateqnum. Ni na gaigai iga qalaqalaigoqne.

34

Qotei na Devit boletej deqa a Qotei aqa ñam soqteqnu

1 È bati gaigai Tamo Koba Qotei biŋiyoqnsiy aqa ñam soqtoqnqai.

2 Od, e Tamo Koba Qotei qa areboleboleibimqa aqa ñam mare mare laqnqai. E degyitqa tamo uŋgasari gulbe qoboiyeqnub qaji naŋgi Qotei aqa ñam qusib naŋgi dego areboleboleinjrqas.
3 O tamo uŋgasari, niŋgi e ombla Tamo Koba Qotei aqa siŋgila qa ti aqa riaŋ qa ti saoqnsim aqa ñam soqtoqnqom.
4 Tamo Koba Qotei a na e aqaryaibqajqa deqa e a pailyem. Pailyonamqa a ijo pailyo qusiqa ula kalil ijo are miligiq na taqal atetbej. Deqa e are lawo unum.
5 Tamo uŋgasari Qotei aqaq giloqnsib a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi kalil tulaŋ areboleboleinjreqnu. Deqa naŋgi jemainjrqasai bole sai.
6 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji unub qaji naŋgi Tamo Koba Qotei pailyeqnabqa a naŋgo pailyo quoqnsiqa naŋgi aqaryainjreqnu. Deqa gulbe bei na naŋgi ugetnjrosaieqnu.
7 Tamo Koba Qotei aqa laŋ aŋgro kobaquja a na tamo uŋgasari Qotei aqa sorgomq di unub qaji naŋgo jojomq di sosiqa naŋgi aqaryainjreqnu. Deqa naŋgi padalosaieqnub.
8 Tamo a Qotei aqa areq di uliesqas di a tulaŋ areboleboleiyqas. Niŋgi Tamo Koba Qotei a iŋgi uyo oneiyobuliy. Niŋgi degyqab di niŋgi qalieqab, Qotei a tulaŋ boledamu.
9 O Tamo Koba Qotei aqa segi tamo uŋgasari bole, niŋgi Qotei qa ulaoqnsib aqa sorgomq di soqniy. Tamo uŋgasari degyeqnub qaji naŋgi iŋgi bei qa truquosaieqnub.
10 Laion du du naŋgi iŋgi uyo qa truquoqnsib mamnjreqnu. Ariya tamo uŋgasari Tamo Koba Qotei dauryeqnub qaji naŋgi iŋgi bole bei qa truquosaieqnub.
11 O ijo aŋgro, niŋgi bosib nuŋgo dabkala waqtiy. Waqtosib ijo anjam endi geregere quibqa e na niŋgi Tamo Koba Qotei aqa sorgomq di sqajqa gam osorŋgwai.
12 Niŋgi mandamq endia ŋambile sokobaiyosib areboleboleiŋgwajqa are unu e?
13 Are sqas di niŋgi anjam uge bei maroqnaib. Niŋgi gisaŋ anjam dego maroqnaib.
14 Niŋgi kumbra uge kalil qoreiyosib kumbra bole segi dauryoqniy. Niŋgi tamo uŋgasari naŋgi koba na geregere areqalo qujaitosib sqajqa siŋgilaoqniy.
15 Tamo Koba Qotei a na tamo uŋgasari tiŋtiŋ naŋgi taqatnjroqnsiqa naŋgo pailyo queqnu.
16 Ariya a na tamo uge naŋgi qoreinjreqnu. Naŋgi kumbra uge yeqnub deqa a na naŋgi kobotnjrim naŋgo ñam mandamq endia torei loumqas.
17 Tamo uŋgasari tiŋtiŋ naŋgi Tamo Koba Qotei pailyeqnabqa a naŋgo pailyo quoqnsiqa naŋgi aqaryainjreqnu. Deqa gulbe bei na naŋgi ugetnjrosaieqnu.
18 Tamo Koba Qotei a tamo uŋgasari are gulbeinjreqnu qaji naŋgo jojomq di unu. Naŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnub qaji di uloŋqas di a na naŋgo areqalo di olo siŋgilatetnjrqas.
19 Gulbe gargekoba tamo uŋgasari tiŋtiŋ naŋgoq di branteqnub. Ariya Tamo Koba Qotei a na naŋgi aqaryainjreqnu deqa gulbe dena naŋgi ugetnjrosaieqnub.
20 Qotei na naŋgi geregere taqatnjreqnu deqa naŋgi bole unub. Naŋgo tanu bei yala geŋqasai.

21 Ariya ma kobaquja na tamo uge naŋgi ñumim moreŋqab. Naŋgi
na tamo uŋgasari tiŋtiŋ naŋgi jeutnjreqnub deqa Qotei na kamba naŋgi
peginjrsim ŋolawotnjrqas.
22 Tamo Koba Qotei a na aqa wau tamo naŋgi eleŋeqnu deqa naŋgi
ŋambile unub. Tamo uŋgasari kalil Qotei aqa areq di ulieqnub qaji naŋgi
bole sqab. Qotei na naŋgi ŋolawotnjrqasai bole sai.

35

Mandor Devit a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, ni na tamo kalil e ŋiriŋtbeqnub qaji naŋgi kamba
ŋiriŋtnjre. Ni na tamo kalil e qoto itbeqnub qaji naŋgi kamba qoto itnjre.
2 O Abu Qotei, ni qoto qa iŋgi iŋgi dumu ti osi bosim e aqaryaibime.
3 Ni serie ti tapor ti ojsim bosim tamo kalil e teteibeqnub qaji naŋgi
ñume. Ni na e endegsi merbe, “E ino aqaryaimo tamo unum deqa ni
padalqasai.” Ni na e degsi merbe.
4 Jeu tamo naŋgi na e lubib moiqajqa laqnub. Deqa ni na naŋgi qoto
itnjrsim buŋnjre. Yim naŋgi jemainjrqas. Tamo naŋgi dena e ugetbqajqa
deqa anjam qoseqnub. Deqa ni na naŋgi teteinjrsim tulaŋ niñaqnjre.
5 O Tamo Koba Qotei, ni marimqa ino laŋ aŋgro kobaquja a na tamo
uge naŋgi di taqal breinjreme. Jagwa a puyoqnsiqa qalam jiri taqal
waiyeqnu dego kere.
6 Ino laŋ aŋgro kobaquja a na tamo uge naŋgi di teteinjrim naŋgo gam
ambruamqa naŋgi bisireŋnjrimqa maŋgalebe.
7 E tamo uge naŋgi di kumbra uge bei enjrosaioqnem. Ariya naŋgi na
e ojsib ugetbqa maroqnsib kakaŋ ulitoqnsib e sub miligiq aiqajqa deqa
sub bogeqnub.
8 Deqa Qotei, bati naŋgi qaliesai qaji di brantimqa ni na kamba naŋgi
ugeugeinjrime. Yim kakaŋ naŋgi uliteqnub qaji dena naŋgi segi ojsim
ugetnjrqas. Ni na naŋgi breinjrim sub naŋgi bogeb qaji deq aiyebe.
9 Tamo Koba Qotei a na tamo uge naŋgi degsi ŋolawotnjrimqa e aqa
kumbra di unsiyqa tulaŋ areboleboleibqas. Od, Qotei na e aqaryaibimqa
e are tulaŋ boledamuibqas.
10 Bati deqa e Qotei tulaŋ biŋiyoqnsiy endegsi pailyoqnqai, “O Tamo
Koba Qotei, ni segi qujai Qotei. Tamo dego bei sosai. Ni na tamo iŋgi
iŋgi qa truquoqnsib siŋgila saiqoji unub qaji naŋgi aqaryainjreqnum. Ni
degyeqnum deqa tamo siŋgila ti unub qaji naŋgi na naŋgo iŋgi iŋgi bajiŋqa
yeqnab keresaiinjreqnu.” E Qotei degsi pailyoqnqai.
11 Tamo uge naŋgi anjam pegiyo talq dia laŋa ijo jejamuq di une
qametbeqnub utru saiqoji. E kumbra uge bei yosaieqnum.
12 E naŋgi kumbra bole enjreqnamqa naŋgi na olo e kumbra uge
ebeqnub. Deqa e are tulaŋ jaqatiŋkobaibeqnu.
13 Od, e naŋgi kumbra uge bei nami enjrosaioqnem. Naŋgi mainjreq-
naqa e naŋgi qa duloqnsim pailyoqnsim qurieŋoqnsim ijo segi ñam aguq
atoqnsim are ugeo qaji gara jigoqnem.
14 E naŋgo ma qa are tulaŋ gulbekobaibeqnaqa akamugetoqnem.
Tamo a aqa was kiyo aqa kadoi kiyo naŋgo ma qa are gulbeiyeqnu dego
kere. Tamo aqa ai moiyim a akamkobaqas dego kere.
15 E gulbe itoqnem bati deqa tamo uge naŋgi ijo gulbe qa arebole-
boleinjreqnaqa korooqnsibqa e lubqajqa deqa anjam qosoqneb. Tamo

qudei e naŋgi qa qaliesai qaji naŋgi dego ijo jejamuq di anjam uge qametboqneb. Naŋgi kumbra uge di yqajqa aqaratosaioqneb.

16 Naŋgi e misiliŋboqnsib jaqatiŋ eboqnsib e qa minjiŋ oqetnjreqnaqa qalagei anjam atoqnej.

17 O Tamo Koba, ni bati gembub tamo uge naŋgi odnjroqnimqa naŋgi kumbra uge di yoqnqab? O Abu Qotei, ni na e aqaryaibimqa tamo uge naŋgi e ugetbqa yoqnib keresaiinjrqas. Naŋgi laion bul e lubib moiqajqa laqnub deqa ni naŋgo baŋq na e ame.

18 Ni degyqam di e tamo uŋgasari gargekoba naŋgo koroq dia ino ñam soqtoqnqai. Od, tamo uŋgasari gargekoba naŋgi ino ñam qa koroesoqnibqa e naŋgo ambleq di ni biŋimoqnqai.

19 Tamo uge naŋgi laŋa e jeutbeqnub. Deqa Qotei, naŋgi ijo gulbe qa areboleboleinjrim e ugetbqa yoqnib ni na naŋgi saidnjre. Naŋgi laŋa e qa are ugeinjreqnu utru saiqoji. Deqa ni na naŋgi saidnjrimqa naŋgi olo ijo gulbe qa kikiqasai.

20 Tamo uge naŋgi lawo anjam marosaieqnub. Naŋgi tamo uŋgasari lawo unub qaji naŋgi gisaŋ anjam na ugetnjrqajqa deqa qaireqnub.

21 Tamo uge naŋgi dena naŋgo medabu waqtoqnsib ijo jejamuq di une qametboqnsib endegsib merbeqnub, “Ni kumbra uge uge yeqnum di iga uneqnum.”

22 Ariya Tamo Koba Qotei, ni tamo uge naŋgo une di uneqnum deqa ni ino medabu getentaim. Ni naŋgi ŋiriŋtnjre. O Abu Qotei, ni ijo jojomq di soqne. Ni isaq di saim.

23 Ni ijo Tamo Koba. Ni ijo Qotei dego. Deqa ni tigelosim bosim e qoto qa aqaryaibe. E anjam bole segi mareqnum deqa ni na e beterbosim endegsi merbe, “Ni tamo bole une saiqoji unum.”

24 O ijo Tamo Koba Qotei, ni tulaŋ tiŋtiŋ unum deqa ni na e aqaryaibimqa jeu tamo naŋgi qalieqab, e kumbra bole segi dauryeqnum. Ni na naŋgi saidnjrimqa naŋgi ijo gulbe qa areboleboleinjrqasai.

25 Od, ni na naŋgi saidnjrimqa naŋgi e qa endegsib are qalqasai, “Bole! Jaqatiŋ iga a yqajqa arearetgeqnu qaji di iga a yekritonum.” O Abu Qotei, ni na naŋgi saidnjrimqa naŋgi e qa endegsib marqa keresai, “Iga a qalnum moiqo.”

26 E gulbe qoboiyeqnum deqa tamo uge naŋgi di tulaŋ areboleboleinjreqnu. Deqa ni na naŋgi kalil jemai enjrsim naŋgi niñaqnjre. Naŋgi e ugetbqa maroqnsib diqoqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Deqa ni na naŋgi jemai enjrsim naŋgo ñam olo aguq atoqne.

27 O Abu Qotei, ni ijo kumbra pegiyosim e endegsi merbe, “Ni tamo bole une saiqoji unum.” Ni e degsi merbimqa ino segi tamo uŋgasari naŋgi ino anjam deqa arearetnjrimqa leleŋosib are tulaŋ boledamuinjrqas. Od, naŋgi bati gaigai e qa endegsib maroqnqab, “Tamo Koba Qotei a siŋgila koba ti unu. Aqa areqalo kobaquja agiende. Aqa wau tamo a bole soqneme.” Naŋgi e qa degsib maroqnqab.

28 Deqa Qotei, e ino kumbra bole tiŋtiŋ qa maroqnsiy bati gaigai qolo ti qanam ti ino ñam soqtoqnqai.

36

Tamo naŋgo kumbra uge

1 Tamo uge naŋgo are miligiq di une koba unu. Une dena naŋgo are
tigeltetnjreqnu deqa naŋgi Qotei qa ulaosaieqnub. Sai bole sai. Naŋgi
Qotei aqa sorgomq di sosai.
2 Naŋgi diqoqnsib naŋgo segi une qa endegsib are qaleqnub, “Qotei
a gago kumbra unqasai. A gago kumbra qa iga kambatgwasai.” Naŋgi
degsib are qaleqnub.
3 Tamo deqaji naŋgi gisaŋ anjam maroqnsib tamo uŋgasari naŋgi
ugeugeinjrqajqa deqa anjam qoseqnub. Naŋgi powo saiqoji unub deqa
naŋgi kumbra bole yqajqa are qalosaieqnub.
4 Naŋgi naŋgo bijalq di ŋeioqnsib kumbra uge yqajqa are qaleqnub.
Naŋgi gam uge segi dauryeqnub. Naŋgi kumbra uge qoreiyosaieqnub.

Qotei aqa kumbra bole

5 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na iga tulaŋ qalaqalaigeqnum. Ni
gaigai ino segi anjam bole dauryeqnum. Ino kumbra aiyel di tulaŋ goge
koba. Naŋgi laŋ buŋyosib tulaŋ goge oqeqnub.
6 O Qotei, ino kumbra bole tiŋtiŋ a kobaquja. A mana bul tulaŋ goge
koba. Ni na tamo uŋgasari naŋgo une qa naŋgi geregere peginjreqnum.
Ino kumbra di aqa utru iga poigwa keresai. A yuwal bul tulaŋ robu koba.
O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na tamo uŋgasari naŋgi ti wagme naŋgi ti
taqatnjreqnum deqa naŋgi bole unub.
7 O Abu Qotei, ino qalaqalaiyo kumbra a tulaŋ bolequja. Tamo uŋgasari
naŋgi ino kumbra deqa tulaŋ arearetnjreqnu. Naŋgi inoq boqnsib ino
areq di ulieqnub. Tuwe du du naŋgi naŋgo ai aqa bariq di ulieqnub dego
kere.
8 Ino atra tal miligiq di iŋgi uyo koba sonaqa tamo uŋgasari naŋgi iŋgi
di uyeqnub. Deqa naŋgi iŋgi qa truquosaieqnub. Ya koba deqnaqa ni ya
dena naŋgi ya anainjreqnam naŋgi uyoqnsib areboleboleinjreqnu.
9 Ni segi ŋambile qa utru. Ni suwaŋ aqa utru dego. Suwaŋ dena ni na
iga suwantgeqnum deqa iga bole unum. Iga sawa ambruq di sosai.
10 O Abu Qotei, ni na tamo uŋgasari ni qa qalieeqnub qaji naŋgi gaigai
qalaqalainjroqne. Od, ni na tamo uŋgasari are bole ti unub qaji naŋgi ino
kumbra bole tiŋtiŋ osornjroqne.
11 Ariya ni na tamo diqeqnub qaji naŋgi saidnjrim naŋgi e ojsib
ugetbqasai. Od, ni na tamo uge naŋgi saidnjrim naŋgi e wibqasai.
12 Niŋgi uniy. Tamo uge naŋgi moreŋosib mandamq di ŋeiejunub. Deqa
naŋgi olo tigelqa keresai.

37

Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qoreinjrosaieqnu

1 O tamo, ni tamo uge naŋgi qa are koba qalaim. Tamo kumbra uge
yeqnub qaji naŋgi bole unub deqa are ugeimaiq.
2 Sokiñala naŋgi ñiŋ qaŋgraŋo bul sosib koboosib padalqab. Od, naŋgi
ŋam baŋga bul sosib urur moreŋqab.
3 Ni Tamo Koba Qotei qa ino areqalo siŋgilatosim kumbra bole yoqne.
Ni degyqam di ni ino segi mandamq di bole sqam. Deqa iŋgi bei na ni
ugetmqa keresai.
4 Ni Tamo Koba Qotei qa areboleboleimeme. Yim a na iŋgi iŋgi ni tulaŋ
arearetmeqnu qaji di emqas.
5 Ni ino walwel Tamo Koba Qotei aqa baŋq di atsim a qa ino areqalo
siŋgilatime. Ni degyqam di a na ni aqaryaimqas.

6 A na ino kumbra tiŋtiŋ kalil boleq atoqnim tamo naŋgi unoqnqab. Seŋ a nobqolo oqsiq qanam jige tulaŋ suwaŋeqnu dego kere.

7 Ni Tamo Koba Qotei aqa jojomq di are lawo sosim a na ni aqaryaimqajqa deqa tariŋoqne. Tamo qudei naŋgi gam uge dauryoqnsib iŋgi bole bole eleŋeqnub. Ni iŋgi deqa mamaulmaiq. Naŋgi kumbra uge yqajqa anjam qoseqnub deqa are koba qalaim.

8 Ni ŋiriŋoqnaim. Ni minjiŋ oqoqnaiq. Ni are gulbeimoqnaiq. Kumbra dena ino are tigeltetmim ni une yo uge.

9 Tamo Koba Qotei na tamo uŋgasari kumbra uge yeqnub qaji naŋgi torei padaltnjrqas. Ariya tamo uŋgasari Qotei qa tariŋoqnsib a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi bole sqab. Soqnib Qotei na naŋgo segi mandam naŋgi enjrqas.

10 Sokiñala tamo uge naŋgi torei koboqab. Deqa ni naŋgi qa ŋamim ugeimqas. Ni naŋgi itnjrqasai.

11 Ariya Qotei na tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi boletnjrqas. A na naŋgo segi mandam enjrim naŋgi geregere lawo sosib tulaŋ areboleboleinjrqas.

12 Tamo uge naŋgi na tamo bole tiŋtiŋ naŋgi ugetnjrqajqa deqa anjam qosoqnsib naŋgi qa minjiŋ oqetnjreqnaqa qalagei anjam ateqnu.

13 Tamo Koba a na tamo uge naŋgi di misiliŋnjroqnsiqa naŋgi qa kikieqnu. A qalie, bati bei brantimqa naŋgi torei koboqab.

14 Tamo uge naŋgi na tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi ñumib moreŋqajqa deqa are qaloqnsib serie ti qaja ti ojeqnub. Od, naŋgi na tamo uŋgasari kumbra bole dauryeqnub qaji naŋgi ñumib moreŋqajqa laqnub.

15 Ariya naŋgo serie dena olo naŋgi ñumqas. Naŋgo qaja giŋgeŋyeleŋqas.

16 Iŋgi iŋgi gargekoba tamo uge naŋgi ejunub qaji di naŋgi qa keresai. Ariya iŋgi quja quja tamo bole tiŋtiŋ naŋgi ejunub qaji di naŋgi qa kere.

17 Ni que. Tamo Koba Qotei a na tamo uge naŋgo siŋgila kobotqas. Ariya a na tamo bole tiŋtiŋ naŋgi geregere taqatnjrqas.

18 Tamo Koba Qotei a na tamo uŋgasari une saiqoji unub qaji naŋgi geregere taqatnjreqnu. A na naŋgo segi mandam naŋgi enjrqas deqa naŋgi bati gaigai mandam di ojesqab.

19 Deqa bati uge brantqas di naŋgi jemainjrqasai. Mam aiyimqa naŋgi iŋgi koba uyoqnqab. Naŋgi iŋgi bei qa truquqasai.

20 Ariya tamo uge naŋgi na Tamo Koba Qotei a jeuteqnub deqa naŋgi ŋam so aqa wala bulosib koboosib padalougetqab. Od, naŋgi ŋam qurem bulosib sokiñalayosib urur koboqab.

21 Tamo uge naŋgo kumbra agiende. Naŋgi tamo bei aqa silali iŋgi iŋgi yaiyosib olo kamba yqajqa minjsib ariya bunuqna naŋgi na olo iŋgi di yqajqa saidqab. Tamo bole tiŋtiŋ naŋgi degyosaieqnub. Naŋgi kumbra bole bole yoqnsib iŋgi iŋgi gargekoba tamo qudei naŋgi enjreqnub.

22 Qotei na tamo bole tiŋtiŋ naŋgi endegsi minjreqnu, “Niŋgi une saiqoji unub deqa niŋgi are lawo na soqniy.” Qotei na tamo naŋgi di naŋgo segi mandam enjrqas. Ariya a na tamo kalil a jeuteqnub qaji naŋgi endegsi minjreqnu, “Niŋgi tamo uge unub deqa niŋgi padalqab.”

23 Tamo Koba Qotei a na iga gam bole osorgeqnaqa iga geregere walweleqnum. Iga degyeqnum deqa Qotei a iga qa tulaŋ areareteqnu.

24 Iga gam dena walweloqnimqa iŋgi bei na gago siŋga qamqas di uŋgum. Iga maŋgalqasai. Tamo Koba Qotei a na gago baŋ ojqas.

25 Nami e aŋgro wala soqnem. Bini e qelionum. Qotei na tamo bole tiŋtiŋ naŋgi qoreinjreqnu di e nami unosaioqnem. Naŋgo aŋgro naŋgi bem qa ŋileqnub di dego e nami unosaioqnem.
26 Tamo bole tiŋtiŋ aqa kumbra agiende. A bati gaigai tamo uŋgasari naŋgi iŋgi koba enjreqnu. Aqa aŋgro naŋgi na aqa are boleteteqnub.
27 O tamo, ni kumbra uge kalil qoreiyoqnsim kumbra bole segi yoqne. Ni degyqam di Qotei na ino segi mandam emimqa ni mandam dia bati gaigai bole sqam.
28 Tamo Koba Qotei a kumbra bole qa tulaŋ areareteqnu. A na aqa segi tamo uŋgasari bole naŋgi uratnjrosaieqnu. A bati gaigai naŋgi taqatnjreqnu. Ariya a na tamo uge naŋgo aŋgro naŋgi torei winjrqas.
29 Od, Qotei na tamo bole tiŋtiŋ naŋgi naŋgo segi mandam enjrqas. Naŋgi mandam dia bati gaigai sqab.
30 Tamo bole tiŋtiŋ naŋgi powo koba ti sosib anjam bole segi mareqnub.
31 Naŋgo are miligiq di Qotei aqa dal anjam unu deqa naŋgi aqa gam dauryeqnub. Naŋgi gam di uratosaieqnub.
32 Tamo uge naŋgo kumbra agiende. Naŋgi na tamo bole tiŋtiŋ naŋgi ñumib moreŋqajqa deqa ulioqnsib gamq dia naŋgi qa tariŋeqnub.
33 Ariya Tamo Koba Qotei a na tamo bole tiŋtiŋ naŋgi uratnjrosaieqnu. Deqa tamo uge naŋgi na tamo bole tiŋtiŋ naŋgi ñumib moreŋqajqa yoqnib keresaiinjrqas. Tamo uge naŋgi na tamo bole tiŋtiŋ naŋgi anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq dia tigeltnjrqab di Qotei na tamo bole tiŋtiŋ naŋgi beternjrqas. Deqa une bei naŋgo jejamuq di sqasai.
34 O tamo, ni Tamo Koba Qotei qa ino areqalo siŋgilatosim aqa kumbra bole dauryoqne. Ni degyqam di a ino ñam soqtosim ino segi mandam ni emqas. A na tamo uge naŋgi kobotnjrim ni unqam.
35 E tamo qalo qaji naŋgi unjreqnum. Naŋgi tamo tulaŋ uge. Naŋgi siŋgila koba ti unub. Naŋgi ŋam kokba mol mandam boledamuq di yago qaji di bul unub.
36 Ariya bunuqna naŋgi torei koboqab. Naŋgi olo sqasai. Deqa e naŋgi qa ŋamit ugeibqas. E naŋgi itnjrqasai.
37 O tamo, ni na tamo bole une saiqoji unub qaji naŋgi unjre. Naŋgi are lawo na unub deqa naŋgo aŋgro ti naŋgo moma ti naŋgi bati gaigai sqab.
38 Ariya Tamo Koba a na tamo kalil aqa dal anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi padaltnjreqnu. Deqa naŋgo aŋgro ti naŋgo moma ti naŋgi torei koboqab.
39 Tamo Koba Qotei a tal siŋgila koba bul sosiqa tamo bole tiŋtiŋ naŋgi padalo sawaq na eleŋeqnu. Gulbe bei naŋgoq di brantimqa naŋgi Qotei aqaq babqa a na naŋgi taqatnjrqas.
40 Naŋgi Tamo Koba Qotei aqa areq di ulieqnub deqa a na naŋgi aqaryainjroqnsiqa tamo uge naŋgo baŋq na naŋgi eleŋeqnu. Deqa naŋgi bole unub.

38

Tamo gulbe ti unu qaji aqa pailyo

1-2 O Tamo Koba Qotei, ni ino aŋ na e lubobuloqnsim ino baŋ na e ugeugeibeqnum deqa e ni mermonum, ni na e ŋiriŋtbosim ŋolawotbaim. Ni e qa minjiŋ oqaiq.

3 O Abu Qotei, ni e qa ŋiriŋeqnum deqa e ma uge ejunum. E une ti unum
deqa ijo jejamu aqa siŋgila saieqnu.
4 Ijo une di kobaquja deqa e na qoboiyqa keresai. Une dena e tulaŋ
kabutbejunu.
5 Ni ijo nanari kumbra qa e ŋolawotbem deqa yu siŋgila kokba tulaŋ uge
quleq ti ijo jejamuq di bumbraŋyeleŋeb.
6 Deqa e are gulbe ti sosim padaleqnum. E qolo ti qanam ti are
ugeibeqnaqa akameqnum.
7 Ijo jejamu ŋamyuwo bulosiq tulaŋ kaŋkaŋeqnu. E ma uge ejunum.
8 E tulaŋ niñaqosim sougetejunum. Tamo bei a siŋga na ijo je-
jamu sosqas dego kere. E are tulaŋ ugeibeqnu deqa e ijo jaqatiŋ qa
leleŋkobaeqnum.
9 O Tamo Koba, e iŋgi kiye qa arearetbeqnu di ni qalie. Ijo are miligiq
di e akamkobaeqnum di dego ni qalie. Ijo akam di ni qa uliesosai.
10 Ijo blom a waukobaeqnu. Ijo siŋgila saiqo. Ijo ŋamdamu ambruibeq-
naqa e sawa unqa keresaiibeqnu.
11 Ijo kadoi naŋgi ijo yu unqa urateqnub deqa naŋgi e jojombo-
saieqnub. Ijo was ti ijo aŋgro ti kalil naŋgi dego e qa isaq di unub.
12 Jeu tamo naŋgi na e ojsib ugeugeibosib moiyotbqajqa deqa anjam
qosoqnsib kakaŋ waiyobuleqnub. Qolo ti qanam ti naŋgi e kumbra uge
ebqajqa are qaleqnub. Naŋgi e qa anjam uge mareqnub.
13-14 Ariya e naŋgo anjam di quosaibuleqnum deqa e kamba naŋgi
anjam bei minjrqasai. Od, e tamo meŋ siŋgilaiyo qaji bul unum deqa e
ijo medabu waqtqasai. E tamo dabkala geteŋyo qaji bul unum deqa e
naŋgo anjam quetnjrqasai.
15 O Tamo Koba, ni ijo Qotei. Ni na e aqaryaibqajqa deqa e ni qa
tariŋeqnum. E ni qa ijo areqalo siŋgilateqnum. E qalie, e ni pailmitqa ni
ijo pailyo quetbqam.
16 E endegsi ni pailmem, “O Abu Qotei, e gulbe ti soqnitqa ni na ijo jeu
tamo naŋgi saidnjrim naŋgi e qa diqoqnsib areboleboleinjrqasai.” O Abu
Qotei, e degsi ni pailmem.
17 Di kiyaqa? E moiqa jojomoqnsim gaigai jaqatiŋ ti unum deqa.
18 O Abu Qotei, e ijo une ni qa ubteqnum. E ijo une deqa are ugeibeqnu.
19 Ijo jeu tamo gargekoba unub. Naŋgi siŋgila koba. Naŋgi na e laŋa
jeutbeqnub utru saiqoji.
20 E na naŋgi kumbra bole enjreqnam naŋgi na olo e kumbra uge
ebeqnub. E kumbra bole dauryeqnum deqa naŋgi ijo jejamuq di une
qametbeqnub.
21 O Tamo Koba Qotei, ni na e uratbaim. O ijo Qotei, ni isaq di saim.
22 O Tamo Koba, ni ijo aqaryaibo tamo unum deqa ni urur e padalo
sawaq na ame.

39

Tamo gulbe ti unu qaji aqa anjam

1 E endegsi marem, “E ijo kumbra geregere taqatesqai. E tamo uge
naŋgo ambleq di sqai bati deqa e ijo medabu dego taqatoqnqai. E
degyqai. Di kiyaqa? E ijo medabu na une bei ataim deqa.”
2-4 E degsi marem deqa e kiriesoqnem. E anjam bei marosai. Ariya e
degyem bati deqa Qotei na e boletbosai. Ijo gulbe olo tulaŋ kobaonaqa e
are jaqatiŋugetbej. Ŋamyuwo a kaŋkaŋosim tamo aqa jejamu koitqas dego

kere. E ijo gulbe deqa are qalsim ijo medabu olo waqtosim Qotei endegsi nenemyem, “O Tamo Koba Qotei, e wausau gembub ŋambile sqai? Bati gembu e moiqai? E bati truquyala ŋambile sqai e? Ni e merbe.” E Qotei degsi nenemyem.

5 O Abu Qotei, ni na ijo ŋambile truqutem deqa e ino ŋamgalaq di bati quja quja sosiy moiqai. E qalie, tamo uŋgasari kalil naŋgi me mondor bul unub deqa naŋgi urur koboqab.

6 Od, naŋgi seŋ qunuŋ bul unub deqa naŋgi moiyoqujatqab. Naŋgi mandamq endia wau koba yeqnub. Ariya naŋgo wau di torei uloŋqas. Naŋgi ñoro koba koroiyeqnub. Ariya bunuqna yai na kamba naŋgo ñoro oqas di naŋgi qaliesai.

7 O Tamo Koba, bini e iŋgi kiye qa tariŋqai? E marqai. E ni qa qujai ijo areqalo siŋgilatosiy ni na e aqaryaibqajqa deqa tariŋqai.

8 O Abu Qotei, ni na ijo une kalil kobotetbe. Nanari tamo naŋgi na e misiliŋbqa yoqnib ni na naŋgi saidnjre.

9 E qalie, ni segi na e gulbe ebem. Deqa e kiriesosim ijo medabu getenteqnum.

10 Od, ni na e ugeugeibem deqa e moiyeprateqnum. O Abu Qotei, ni na olo e ŋolawotbaim.

11 Tamo uŋgasari kalil naŋgi me mondor bul unub deqa naŋgi urur koboqab. E qalie, ni na tamo bei aqa une qa ŋiriŋtqam di ni na ñoro kalil a deqa areareteqnu qaji di kobotqam. Sisimbiŋ na gara ugeteqnub dego kere.

12 O Tamo Koba Qotei, ni ijo pailyo que. E akamoqnitqa ni ijo akam dego quetbe. Ni ino dabkala getentaim. Ni qalie, e mandamq endia yauŋ tamo bul unum. Deqa e ni ombla sokiñalayqai. Ijo moma naŋgi nami degsib soqneb.

13 O Abu Qotei, ni na e ŋolawotbaim. Ni na e odbimqa e moiyosaisosiy olo areboleboleibqas. Bunuqna e mandam endi uratqai.

40

Qotei aqa ñam soqtqajqa lou

1 Tamo Koba Qotei a na e aqaryaibqajqa deqa e a pailyoqnsim tariŋoqnem. E degyoqnem deqa Qotei a e qa are boleiyonaqa ijo pailyo quej.

2 E tamo subq aiyejunu qaji di bul sosimqa padalqa laqnam Qotei na olo e sawa boleq di atej. E tamo jagi miligiq di tigelejunu qaji di bul sonamqa Qotei na olo e meniŋ gogeq di atnaqa e geregere walweloqnem.

3 Qotei na lou bunuj e ebej. Lou di gago Qotei aqa ñam soqtqajqa lou. E lou dena louoqnitqa tamo gargekoba naŋgi e nubsibqa Tamo Koba Qotei qa ulaosib a qa naŋgo areqalo siŋgilatqab.

4 Tamo a Tamo Koba Qotei qa aqa areqalo siŋgilatqas di a tulaŋ areboleboleiyqas. A na meqe meqem tamo naŋgi daurnjrqasai di a tulaŋ areboleboleiyqas. Od, a na tamo uŋgasari Qotei uratoqnsib gisaŋ qotei naŋgi qa loueqnub qaji naŋgi daurnjrqasai di a tulaŋ areboleboleiyqas.

5 O ijo Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na iga aqaryaigwajqa are unu. Ni segi qujai Qotei. Tamo dego bei sosai. Ni na tamo kalil naŋgi tulaŋ buŋnjreqnum. Ni maŋwa tulaŋ gargekoba babteqnum. Ino maŋwa di e sisiyqa keresai. Deqa e na tamo uŋgasari naŋgi ino maŋwa kalil qa sainjroqnqai.

6-8 O Abu Qotei, ni atraimqajqa wagme iŋgi iŋgi qa arearetmosaieqnu. Atra tamo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo une kobotqa maroqnsib wagme iŋgi iŋgi ŋamyuwo na koitoqnsib ni atraimeqnub. Ni kumbra deqa tulaŋ arearetmosaieqnu. Ariya ni ijo dabkala waqtetbonam e ino dal anjam qusim ni endegsi pailmem, “O ijo Qotei, e inoq bonum. E ino areqalo dauryqajqa tulaŋ are unu. Ino dal anjam a ijo are miligiq di unu. Ino buk miligiq dia e qa anjam nami degsib neŋgreŋyeb.” O Abu Qotei, e ni degsi pailmem. Ni ijo kumbra deqa tulaŋ arearetmeqnu.

9 O Tamo Koba Qotei, e ino anjam bole palontoqnsim tamo uŋgasari gargekoba louqa koroeqnub qaji naŋgi endegsi minjreqnum, “Tamo Koba Qotei a iga padalo sawaq na eleŋeqnu.” E degsi minjreqnum. O Tamo Koba, e ijo medabu getentosaieqnum. Di ni qalie.

10 Ni na e aqaryaibeqnum deqa e ino anjam bole mare mare laqnum. E ijo are miligiq di ino anjam bole ulitosaieqnum. Ino kumbra agiende. Ni iga padalo sawaq na eleŋeqnum. Ni anjam bei marqam di ni dauryqam. Ni uratqasai. Ni na gaigai iga qalaqalaigeqnum. E ino kumbra kalil deqa saoqnsim tamo uŋgasari gargekoba louqa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnum. E anjam di ulitosaieqnum. E ubtosim mareqnum.

11 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni ino dulqajqa kumbra uratqa keresai. Ni gaigai e qa duloqnsim e qalaqalaibeqnum. Ni anjam bei marqam di ni dauryqam. Ni uratqasai. Ni kumbra bole di gaigai dauryoqnsim e taqatboqnqam.

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

12 Gulbe tulaŋ gargekoba ijoq di branteqnub deqa e gulbe di sisiyqa keresai. E ijo kumbra uge kalil qa are ugeibeqnaqa ŋam atqa keresaiibeqnu. Ijo kumbra uge di gate baŋga bul tulaŋ gargekoba. Deqa ijo are miligi tulaŋ laesonaqa e siŋgila saiibeqnu.

13 O Tamo Koba Qotei, ni e padalo sawaq na oqajqa areimim urur bosim e aqaryaibe.

14 Tamo qudei naŋgi na e lubib moiqajqa mareqnub. Deqa ni na naŋgi jemai enjrsim niñaqnjre. Tamo qudei naŋgi e jaqatiŋ ebqajqa are qaleqnub. Deqa ni na naŋgi winjrsim naŋgo ñam aguq atime.

15 Tamo naŋgi dena e misiliŋbeqnub. Deqa ni na naŋgi jemai enjrimqa naŋgi naŋgo segi kumbra uge qa tulaŋ prugosib torei mequmesqab.

16 O Abu Qotei, tamo uŋgasari ni daurmeqnub qaji naŋgi ni qa areboleboleinjreme. Tamo uŋgasari ni padalo sawaq na eleŋqajqa arearetnjreqnu qaji naŋgi bati gaigai endegsib maroqnebe, “Tamo Koba Qotei a segi qujai bolequja.” Naŋgi degsib maroqnebe.

17 O Tamo Koba, e siŋgila saiqoji unum. E sougetejunum. Ariya ni e qa are qaloqne. O ijo Qotei, ni urur e aqaryaibime. Ni tariŋaim. E qalie, ni ijo aqaryaibo tamo unum deqa ni e padalo sawaq na eqnum.

41

Tamo a Qotei na aqa ma kobotetqajqa deqa pailyeqnu

1 Iga na tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi aqaryainjrqom di iga tulaŋ areboleboleigwas. Iga degyqom di gulbe bati brantimqa Tamo Koba Qotei na iga kamba aqaryaigwas.

2 Od, Tamo Koba Qotei na gago ŋambile siŋgilatosim iga taqatgim iga gago segi mandamq di bole sqom. Qotei na gago jeu tamo naŋgi saidnjrim naŋgi iga ugeugeigwa yoqnib keresaiinjrqas.

3 Iga maigimqa Tamo Koba Qotei na iga boletgim gago ma koboqas.
4 E endegsi pailyeqnum, “O Tamo Koba Qotei, e ino ŋamgalaq di une
atem deqa ni e qa dulosim ijo ma kobotetbime.” E degsi pailyeqnum.
5 Ijo jeu tamo naŋgi e qa are ugeinjreqnaqa e qa endegsib mareqnub,
“A ma na moiyoqujateme. Yim aqa ñam torei loumqas.” Naŋgi e qa
degsib mareqnub.
6 E maibqo deqa ijo jeu tamo qudei naŋgi e nubqajqa beqnub. Ariya
naŋgi e bole sqajqa are sosai. Naŋgi laŋa boqnsib gisaŋ na ijo are
boletetboqnsib olo giloqnsib e qa anjam uge mare mare laqnub.
7 Ijo jeu tamo kalil naŋgi na e yomuiboqnsib e qa endegsib are qale-
qnub, “Gulbe kobaquja na a padalteme.”
8 Od, naŋgi e qa endegsib mareqnub, “Ma tulaŋ uge na a ojqo. Deqa a
olo tigelqasai. A moiqas.” Naŋgi e qa degsib mareqnub.
9 Ijo was bei unu. A nami e ombla gaigai iŋgi uyoqnem. A ijo was
bolequja soqnej. Ariya bini a na e jeutboqnsiqa qoreibeqnu.
10 O Tamo Koba, ni e qa dulosim ijo ma kobotetbime. Yim e na ijo jeu
tamo naŋgo kumbra uge qa naŋgi kambatnjrqai.
11 E qalieonum, ni na e tulaŋ qalaqalaiboqnsim ijo jeu tamo naŋgo
baŋq na e oqnsim taqal waibeqnum. Deqa qoto bati qa naŋgi na e
buŋbosaieqnub.
12 E ino gam bole dauryeqnum deqa e qalieonum, ni na e oqnsim ino
areq di atoqnsim gaigai e taqatbeqnum.
13 Iga gaigai Tamo Koba aqa ñam soqtoqnqom. A Israel naŋgo Qotei.
Tamo uŋgasari kalil bunuqna brantqab qaji naŋgi dego aqa ñam soqtoqn-
qab. Bole.

42

Tamo a aqa segi qure utru uratosiq sawa isaq di unu

1 O Abu Qotei, e ni ombla sqajqa tulaŋ arearetbeqnu. Wagme juwaŋ a
ya qaryeqnaqa yaq gileqnu dego kere.
2 O ŋambile Qotei, e tamo ya qaryeqnu qaji di bul sosimqa ni qa tulaŋ
arearetbeqnu. O Abu Qotei, bati gembu e ino areq gilsiy ni ombla sqai?
3 Bati gaigai jeu tamo naŋgi na e endegsib nenembeqnub, “Ino Qotei
a qabi unu?” Naŋgi e degsib nenembeqnub deqa e qolo ti qanam ti
akamkobaeqnamqa ijo ŋam ya aiyeqnaqa e ŋam ya di uyobuleqnum.
4 Nami e tamo uŋgasari gargekoba naŋgi koba na walweloqnsim e naŋgi
joqoqnsim Qotei aqa atra talq giloqnem. Bini e degyosaieqnum. Bati
di iga leleŋ na ti arebolebole na ti walweloqnsim Qotei biŋiyoqnsim a qa
louoqnsim giloqnem. E deqa olo are qaloqnsim are gulbeibeqnu.
5 Ariya kiyaqa e gaigai are prugbeqnu? Kiyaqa e are gulbeibeqnu? Di
uŋgum. E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatosiy aqa ñam olo soqtoqnqai. A ijo
Qotei unu. A ijo aqaryaibo tamo unu deqa e padalqasai.
6 O Abu Qotei, e are tulaŋ gulbeibeqnu deqa e ni qa are qaleqnum.
Od, e Jordan Ya aqa sawa agi Hermon mana ti Misa mana ti utruq dia
sosimqa ni qa are qaleqnum.
7 Ya a mana goge na aiyoqnsiqa qatroŋkobaoqnsiqa yuwal robuq dia
bileŋeqnu. Jagwa a tigeloqnsiqa yuwal korkorteqnaqa yuwal a alile
qaleqnu. Dego kere ni na e gulbe ebeqnamqa gulbe dena e kabutbeqnu.
8 Qanam gaigai Tamo Koba Qotei na e qalaqalaibeqnu. Qolo gaigai e a
qa loueqnum. A na e ŋambile ebeqnu deqa e a pailyeqnum.

9 Qotei a meniŋ bul sosiqa e siŋgila ebeqnu. E na Qotei endegsi minjeqnum, “Ni kiyaqa e qa are walbeqnu? Kiyaqa jeu tamo naŋgi na e ugeugeiboqnsib are gulbetetbeqnub?” E na Qotei degsi minjeqnum.
10 Bati gaigai jeu tamo naŋgi na e misiliŋboqnsib endegsib nenembeqnub, “Ino Qotei a qabi unu?” Naŋgo anjam dena e tulaŋ ugetbeqnu. Qaja na tamo bei aqa jejamu qamsim aqa tanu giŋgeŋyim a moiqas dego kere.
11 Kiyaqa e gaigai are prugbeqnu? Kiyaqa e are gulbeibeqnu? Di uŋgum. E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatosiy aqa ñam olo soqtoqnqai. A ijo Qotei unu. A ijo aqaryaibo tamo unu deqa e padalqasai.

43

Tamo a aqa qure utru torei uratej

1 O Abu Qotei, tamo uŋgasari ni qoreimeqnub qaji naŋgi ijo jejamuq di anjam uge qametbeqnub. Deqa ni na e aqaryaibosim naŋgo anjam di gent. Yim naŋgi qalieqab, e kumbra bole segi yeqnum. Naŋgi gisaŋ anjam maro tamo unub. Naŋgo kumbra tulaŋ uge. Deqa ni na e aqaryaibosim naŋgo baŋq na e ame.
2 Ni ijo Qotei unum deqa e inoq boqnsim ino areq di ulieqnum. Ariya ni kiyaqa e qoreibeqnum? Kiyaqa jeu tamo naŋgi na e ugeugeiboqnsib are gulbetetbeqnub?
3 Ni na ino anjam bole ti ino suwaŋ ti qariŋyim ijoq bosim gam osorbim e ino segi mana bolequja Saion deq oqwai. Oqsiy tal ni unum qaji di miligiq gilqai.
4 Od, Qotei, e ino atra bijalq gilqai. Ni na ijo are miligi tulaŋ boletetbeqnum deqa e ni qa gilqai. Gilsiy gombiŋ na louoqnsiy ino ñam soqtoqnqai. O Qotei, ni ijo Qotei.
5 Kiyaqa e gaigai are prugbeqnu? Kiyaqa e are gulbeibeqnu? Di uŋgum. E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatosiy aqa ñam olo soqtoqnqai. A ijo Qotei unu. A ijo aqaryaibo tamo unu deqa e padalqasai.

44

Tamo uge naŋgi na Israel naŋgi jeutnjreqnub

1 O Abu Qotei, tulaŋ nami gago moma naŋgi sonabqa ni maŋwa kokba babtoqnem. Bunuqna gago moma naŋgi maŋwa deqa iga saigeqnab iga quoqnem.
2 Ni ino segi baŋ na sawa bei bei qaji naŋgi ugeugeinjrsim winjrnamqa naŋgi naŋgo mandam uratonab ni na olo mandam di gago moma naŋgi enjrem. Enjrsim naŋgi siŋgilatnjrnamqa naŋgi gargekobaeb.
3 Gago moma naŋgi na tamo uŋgasari mandam dia soqneb qaji naŋgi qoto itnjrsib buŋnjrsib mandam di yainjreb. Naŋgo segi siŋgila na ti serie na ti naŋgi qoto buŋyosib mandam di osai. Ni na naŋgi qalaqalainjroqnem deqa ino siŋgila na ti ino ulatamu aqa suwaŋ na ti naŋgi qoto buŋyoqneb.
4 Ni ijo Mandor. Ni ijo Qotei dego. Iga Jekop aqa leŋ unum deqa ni mareqnamqa iga qoto buŋyeqnum.
5 Iga ino siŋgila na jeu tamo naŋgi winjreqnum. Iga ino ñam na naŋgi qoto itnjroqnsim buŋnjreqnum.

6 E qaja ojeqnum. Ariya e endegsi are qalqasai, qaja dena e aqaryaibqas. E serie dego ojeqnum. Ariya e endegsi are qalqasai, serie dena e aqaryaibqas.

7 Ni segi na iga aqaryaigeqnum. Utru deqa jeu tamo naŋgi na iga ugeugeigosaieqnub. Jeu tamo naŋgi iga qa are ugeinjreqnu deqa ni na naŋgi qoto itnjroqnsim buŋnjreqnam naŋgi tulaŋ jemainjreqnu.

8 O Abu Qotei, iga gaigai ino ñam soqtoqnqom. Iga bati gaigai ni biŋimoqnqom.

9 Ariya Qotei, kiyaqa ni na olo iga qoreigoqnsim jemai egeqnum? Kiyaqa ni na gago qoto tamo naŋgi beternjrosaieqnum?

10 Ni na iga uratgem deqa jeu tamo naŋgi na iga teteigoqnsib gago iŋgi iŋgi yaigeqnub.

11 Ni na iga ugetgem deqa iga kaja du du tamo qudei na ñumeqnub qaji naŋgi bul unum. Ni na iga wigem deqa iga gago segi mandam uratosim sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di unum.

12 Iga ino segi tamo uŋgasari unum. Deqa kiyaqa ni na iga qariŋgosim dena awai kiñala segi em? Ni degyem deqa iga kaŋgal tamo brantosim tamo qudei naŋgi qa laŋa waueqnum.

13 Ni na iga deggem deqa tamo uŋgasari sawa jojomq di unub qaji naŋgi na iga misiliŋgoqnsib kikigoqnsib jemai anjam mergeqnub.

14 Ni na sawa bei bei qaji naŋgo are tigeltetnjreqnamqa naŋgi gago ñam ugetoqnsib gago gulbe unoqnsib iga kikigeqnub.

15-16 O Abu Qotei, naŋgi na e jeutboqnsib misiliŋboqnsib anjam uge merbeqnub. Naŋgi tamo qalo qaji unub deqa naŋgi e lubqa laqnub. Deqa e gaigai tulaŋ jemaibeqnu.

17 O Abu Qotei, iga ni qa are walgosaieqnu. Iga ino dal anjam ni nami qosem qaji di dego gotraŋyosaieqnum. Ariya kiyaqa gulbe uge uge gagoq di branteqnu?

18 Iga gago are miligiq di ni qoreimosai. Iga ino gam uratosai dego.

19 Ariya kiyaqa ni na wagme juwaŋ naŋgo so sawaq di iga breigosim iga ugeugeigosim ambru na iga kabutgem?

20-21 O gago Qotei, iga ino ñam qa are walgonaq gisaŋ qotei pailyem qamu ni gago kumbra deqa qalieem qamu. Areqalo kalil gago are miligiq di uliejunu qaji di ni qalie.

22 Ariya Qotei, iga ino segi tamo uŋgasari unum deqa bati gaigai jeu tamo naŋgi iga kaja du du bul degosib iga lugsib moiyotgwajqa laqnub.

23 O Tamo Koba, ni qutuosim tigelosim iga aqaryaige. Ni kiyaqa ŋeiejunum? Ni gaigai iga qoreigoqnaim.

24 Ni kiyaqa uliesonam iga ni numqa keresaiigeqnu? Jeu tamo naŋgi na iga ugeugeigeqnab iga gulbe tulaŋ kokba qoboiyeqnum. Ni kiyaqa gago gulbe deqa are walmeqnu?

25 Iga tulaŋ sougetejunum. Tamo a uloŋosiq moisiq mandamq di ŋeiejunu dego kere.

26 O Abu Qotei, ni tigelosim bosim iga aqaryaigime. Ni ino qalaqalaiyo kumbra qa are qalsim iga eleŋam iga bole sqom.

45

Mandor a uŋa ej deqa tamo a loueqnu

1 Anjam bole gargekoba ijo are miligiq di unu. O mandor, ijo meŋ a neŋgreŋ bul unu deqa e ijo medabu na ni qa loueqnum.

2 O mandor, ni tamo bolequja. Ni anjam bole segi mareqnum. Deqa
Qotei na gaigai ni boletmoqnqas.
3 Ni mandor siŋgila koba. Ni gara wala boledamu jigeqnum. Ino ñam
tulaŋ goge koba. Deqa ni ino serie ojsim qoto qa giloqne.
4 Ni ñam koba ti unum deqa ni hos quraq di awoosim gilsim qoto
buŋyoqne. Ni na jeu tamo naŋgi ino siŋgila osornjroqnim naŋgi ino
maŋwa kokba unoqnsib ni qa ulaoqnqab. Ni degyqam di tamo uŋgasari
naŋgi ino anjam bole uratqasai. Naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib
kumbra tiŋtiŋ dauryoqnqab.
5 O mandor, ino qaja tulaŋ qalat. Qaja dena ni na jeu tamo naŋgi
ñumoqne. Yim sawa bei bei qaji naŋgi ino siŋgaq di ululoŋqab.
6 O Abu Qotei, e qalie, ni ino awo jaram kobaq di awesosim bati gaigai
kumbra tiŋtiŋ na ino segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjreqnum.
7 O mandor, ni kumbra bole qa tulaŋ arearetmeqnu. Ni kumbra uge
qa arearetmosaieqnu. Deqa mandor, ino Qotei na ni giltmosiqa ino
gateq di goreŋ bilentosiq ñam kobaquja emej. A degyej deqa ni tulaŋ
areboleboleimeqnu. Ino arebolebole dena ino was naŋgo arebolebole
tulaŋ buŋyejunu.
8 Ino gara jugo olekokba kalil tulaŋ quleqeqnu. Gara di goreŋ ti meiwo
ti na quleqeqnu. Tamo qudei naŋgi iŋgi bole bole elefan aqa qalagei
na gereiyo qaji dena ino tal walateqnub. Naŋgi gombiŋ na loueqnab ni
quoqnsim areboleboleimeqnu.
9 Mandor kokba naŋgo aŋgro sebiŋ naŋgi ti uŋa kokba naŋgi ti ino talq di
unub. O mandor, ino uŋa bunuj a ino baŋ woq di tigelejunu. Aqa jejamu
gol na walateb. Gol di Ofir sawa qaji.
10 O mandor aqa uŋa bunuj, ni ijo anjam endi qusim ino areqaloq di
atime. Ni ino qure qujai naŋgi qa ti ino ai abu naŋgi qa ti are walmimqa
ino are miligi torei mandor yekritime.
11 Ni degyqam di mandor a ni numsim ni qa tulaŋ arearetmim marqas,
ni uŋa bolequja. A ino tamo koba unu deqa ni aqa anjam dauryoqne.
12 Ni degyqam di tamo uŋgasari Tair qureq dia ñoro koba ti unub qaji
naŋgi iŋgi bole bole osi bosib ni emqab. Ni naŋgi qa are boleimqajqa deqa
are qalsib iŋgi bole bole ni emqab.
13 Mandor aqa uŋa bunuj a aqa segi warumq di unu. Aqa uno
boledamu. Aqa gara gol na walateb.
14 Aqa gara neŋgreŋ ti. Kaŋgal tamo naŋgi na uŋa di osi gilsib mandor
aqa areq di atqab. Duŋgeŋge qudei naŋgi a dauryosib koba na gilqab.
15 Naŋgi areboleboleinjrimqa mandor aqa tal kobaquja miligiq gilqab.
16 O mandor, ino aŋgro mel naŋgi na kamba ino moma nami mandor
soqneb qaji naŋgo wau ojqab. Ni marimqa naŋgi mandor sosib tamo
uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi taqatnjrqab.
17 O mandor, e ino ñam qa saoqnitqa tamo uŋgasari kalil bunuqna
brantqab qaji naŋgi ni qa are qaloqnqab. Deqa sawa bei bei qaji naŋgi
bati gaigai ino ñam soqtoqnqab.

46

Qotei a iga ombla unum

1 Iga Qotei aqa areq di uliesonam a na iga taqatgeqnu. A gaigai
iga siŋgilatgeqnu. A gago jojomq di sosiqa gulbe batieqnaqa a na iga
aqaryaigeqnu.

2 Deqa gulbe bei bqas di iga ulaqasai. Mimiŋ dosim mandam reŋgiŋyim mana kokba naŋgi yuwalq aiyeleŋqab di uŋgum. Iga ulaqasai.
3 Jagwa tulaŋ koba tigelosim yuwal korkortosim mana utru reŋgiŋyqas di dego uŋgum. Iga ulaqasai.
4 Qotei Goge Koba a na aqa segi qure bole Jerusalem giltej. Aqa atra tal qure dia unu. Qure ambleq di ya kobaquja unu. Tamo uŋgasari naŋgi ya deqa tulaŋ areboleboleinjreqnu.
5 Qotei a qure dia unu. Deqa qure di a padalqa keresai. Bati gaigai nebeoqnimqa Qotei na qure di aqaryaiyoqnqas.
6 A leleŋeqnaqa mandam a niñaqoqnsiq ya buleqnu. Sawa bei beiq dia mandor kokba naŋgi minjiŋ oqetnjreqnaqa qoto tigelteqnabqa Qotei na naŋgi buŋnjreqnu. Deqa naŋgi padaleqnub.
7 Tamo Koba Qotei a qoto tamo naŋgo gate koba. A iga ombla unum. Jekop aqa Qotei a tal siŋgila koba bul unu deqa iga aqa areq di ulieqnum.
8 Niŋgi bosib maŋwa kalil Tamo Koba Qotei a babteqnu qaji di uniy. Gulbe kalil Qotei a qariŋyonaq mandamq aiyej qaji di niŋgi uniy.
9 Sawa sawa kalilq dia Qotei a qoto koboteqnu. A na serie ti qaja ti kalil paraparaiyoqnsiqa qoto tamo naŋgo dumu koiteleŋeqnu.
10 A endegsi mareqnu, “Niŋgi olo bunu qotoqnaib. Niŋgi e qa geregere qalieoiy. E segi Qotei bole. E tulaŋ goge kobaq di unum deqa sawa bei bei qaji naŋgi ijo ñam soqtoqnqab. Od, mandamq endia tamo uŋgasari kalil naŋgi ijo ñam soqtoqnqab.” Qotei a degsi mareqnu.
11 Tamo Koba Qotei a qoto tamo naŋgo gate koba. A iga ombla unum. Jekop aqa Qotei a tal siŋgila koba bul unu deqa iga aqa areq di ulieqnum.

47

Qotei a tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgo Mandor

1 O tamo uŋgasari kalil, niŋgi baŋ qaloqnsib leleŋ na ti arebolebole na ti Qotei qa louoqniy.
2 Iga Tamo Koba Qotei qa ulaoqnsim aqa sorgomq di sqom. A Qotei Goge Koba. A Mandor Koba sosiqa mandam kalil taqateqnu.
3-4 Iga Jekop aqa leŋ. Qotei na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi qoto itnjrsiqa naŋgi buŋnjrsiqa joqsiqa gago sorgomq di atej unub. Qotei na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. A na gago segi mandam giltosiqa iga egej. Iga mandam deqa tulaŋ arearetgeqnu.
5 Tamo Koba Qotei a aqa atra tal koba miligiq gileqnaqa tamo uŋgasari naŋgi arebolebole na a dauryoqnsib leleŋoqnsib gul anjameqnub.
6 Iga Qotei aqa ñam soqtoqnsim louoqnqom. Od, iga gago Mandor Koba aqa ñam soqtoqnqom.
7 Qotei a Mandor Koba sosiqa sawa sawa kalil taqateqnu deqa iga aqa ñam soqtoqnsim louoqnqom.
8 Qotei a Mandor Koba sosiqa sawa bei bei qaji naŋgi taqatnjreqnu. A aqa awo jaram kobaq di awejunu. A tulaŋ bolequja getento.
9 Mandor kalil sawa bei bei taqateqnub qaji naŋgi ti tamo uŋgasari Abraham aqa Qotei dauryeqnub qaji naŋgi ti korooqnsib aqa ñam soqteqnub. Qotei a tulaŋ goge kobaq di unu deqa mandor kalil mandamq endi unub qaji naŋgi aqa segi mandor.

48

Jerusalem qure a ñam koba ti wala bole ti unu

1-2 Tamo Koba Qotei a ñam koba ti unu deqa iga aqa qure koba
Jerusalem miligiq dia aqa ñam tulaŋ soqtqom. Qure di Mandor Koba
Qotei aqa segi qure. Iga gago Qotei aqa getento mana goge oqsim
Jerusalem dia aqa ñam tulaŋ soqtqom. Mana di aqa ñam Saion. A
tulaŋ boledamu goge koba. A sawa bebeŋq di unu. Tamo uŋgasari kalil
mandamq endi unub qaji naŋgi mana deqa tulaŋ arearetnjreqnu.
3 Qotei a Jerusalem qureq dia tal siŋgila koba bul sosiqa aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi taqatnjreqnu.
4 Nami sawa bei bei qaji mandor kokba naŋgi korooqnsib Jerusalem
qure qoto itoqnsib qure jojomyoqneb.
5 Ariya naŋgi qure unoqnsib tulaŋ prugoqnsib ulaugetoqnsib jaraiy-
oqneb.
6 Naŋgi ginda gindaŋoqnsib jaqatiŋ koba ti soqneb. Uŋa aŋgrotqa osiq
jaqatiŋ ti unu dego kere.
7 O Abu Qotei, iga qalie, ni na mandor kokba naŋgi di padaltnjroqnem.
Jagwa koba seŋ oqo sawaq na boqnsiq Tarsis qure naŋgo qobuŋ para-
parainjreqnu dego kere.
8 Gago Tamo Koba Qotei a qoto tamo naŋgo gate koba. A nami
aqa qure koba Jerusalem siŋgilatoqnej di iga quoqnem. Ariya bini iga
Jerusalem miligiq di sosimqa endegsi uneqnum, Qotei na qure di bati
gaigai siŋgilatoqnqas.
9 O Abu Qotei, iga ino atra tal koba miligiq di sosimqa ino qalaqalaiyo
kumbra qa are qaleqnum.
10-11 Sawa sawa kalilq dia tamo uŋgasari naŋgi ino ñam soqteqnub.
Od, ino ñam di sawa sawa kalil kereteqnu. Ni kumbra bole tiŋtiŋ na
naŋgi taqatnjroqnsim naŋgo une qa naŋgi geregere peginjreqnum. Saion
Mana ti Juda naŋgo qure qure ti naŋgi na ino kumbra di unoqnsib tulaŋ
areboleboleinjreqnu.
12 O tamo uŋgasari, niŋgi Jerusalem qure miligiq di walwelosib aqa
taqato tal olekokba sisiyoiy.
13-14 Niŋgi qure aqa dadaŋ ti aqa tal kalil ti geregere peleiyiy.
Peleiyosib tamo uŋgasari bunuqna brantqab qaji naŋgi endegsib sainjro-
qniy, “Qotei a bati gaigai gago Qotei sqas. A na bati gaigai aqa gam bole
iga osorgoqnqas.”

49

Tamo a silali qa ti ñoro qa ti segi are qalqas di a nanari tamo sqas

1 O tamo kalil mandamq endi unub qaji, niŋgi ijo anjam endi geregere
quiy.
2 O tamo ñam ti tamo laŋaj ti tamo ñoro ti tamo sougetejunub qaji ti,
niŋgi ijo anjam endi geregere quiy.
3 Ijo are miligiq di areqalo bole unu deqa e anjam palontosiy niŋgi
powo eŋgwai.
4 E mati yawo anjam qudei palontqai. E gombiŋ na louoqnsiy yawo
anjam aqa utru palontit niŋgi quqwab.
5-6 Gulbe bati qa e kiyaqa ulaqai? Sai. Jeu tamo naŋgi na e agutbosib
ugeugeibqajqa anjam qosqab bati deqa e naŋgi qa ulaqasai. Jeu tamo
naŋgi di naŋgo ñoro qa tulaŋ diqoqnsib endegsib mareqnub, “Iga silali
koba ti soqnim silali dena iga keretgwas.” Naŋgi degsib mareqnub.

7-9 Iga qalie, iga Qotei silali yqom dena iga tamo bei aqa ŋambile awaiyqa keresai. Tamo bei a silali na subq aiqa uratosim ŋambile gaigai sqa keresai. Sai bole sai. Tamo naŋgo ŋambile aqa awai di tulaŋ goge koba.

10 Niŋgi powo tamo naŋgi unjriy. Naŋgi moreŋeqnub. Nanari tamo naŋgi dego moreŋoqnsib naŋgo silali iŋgi iŋgi kalil urateqnab tamo qudei naŋgi na olo eqnub.

11 Naŋgi naŋgo segi mandamq di bole unub. Ariya bunuqna naŋgi moreŋabqa naŋgo qusa sub atqab. Deqa sub di gaigai naŋgo mandam sqas.

12 Od, tamo qudei naŋgi ñoro koba eleŋeqnub. Ariya naŋgi moiyo gam uratqa keresai. Naŋgi wagme bul sosib moreŋqab.

13 Ñoro tamo naŋgi diqoqnsib naŋgo segi siŋgila qa are qaleqnab tamo uŋgasari naŋgi mareqnub, “Naŋgo kumbra bole.” Di sai. Tamo naŋgi di wagme bul sosib moreŋqab.

14 Qotei a nami naŋgi qa endegsi marej, “Naŋgi kaja du du bul moreŋosib moiyo qureq aisib torei padalqab.” Qotei a naŋgi qa degsi marej deqa moiyo a naŋgo mandor bul sqas. Naŋgi moreŋosib naŋgo tal uratib naŋgo jejamu qusaqas. Naŋgo gulbe di tamo uŋgasari bole tiŋtiŋ naŋgi unsibqa tulaŋ areboleboleinjrqas.

15 Ariya Qotei na e osim aqa areq di atim moiyo qure na e ojqajqa siŋgila saiqas.

16 Bole, tamo qudei naŋgi silali koba ti sosib tal kokba boledamu gereiyoqnsib ñoro koba koroiyeqnub. Ariya di uŋgum. Niŋgi naŋgi qa are koba qalaib.

17 Niŋgi qalie, bunuqna naŋgi moreŋqab. Bati deqa naŋgi iŋgi bei o ti moiyo qureq aiqasai. Naŋgi naŋgo tal ti ñoro ti iŋgi iŋgi ti eleŋosib moiyo qureq aiqa keresai.

18 Bole, naŋgi mandamq endi sosibqa naŋgo iŋgi iŋgi qa tulaŋ areboleboleinjreqnu. Naŋgi iŋgi iŋgi di koroiyeqnabqa tamo uŋgasari naŋgi na unjroqnsib mareqnub, “Naŋgi tamo bole.”

19 Ariya di uŋgum. Tamo naŋgi di moreŋosib moma namij naŋgo so sawaq aiqab. Sawa dia naŋgi seŋ aqa suwaŋ olo unqasai.

20 Bole, bini naŋgi ñoro koba eleŋeqnub. Ariya naŋgi powo saiqoji unub deqa naŋgi wagme bul sosib moreŋqab.

50

Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnu

1 Gago Tamo Koba Qotei a siŋgila koba ti unu. A aqa medabu waqtoqnsiqa tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi metnjreqnaqa naŋgi aqaq beqnub. A na tamo uŋgasari seŋ oqo sawa ti seŋ aiyo sawa ti di unub qaji naŋgi metnjreqnu.

2 Qotei a Saion qureq di unu. Qure di tulaŋ bolequja. Qotei aqa ñam koba ti aqa riaŋ koba ti Saion qureq na branteqnu.

3 Gago Qotei a Saion qureq na beqnu. A lawo na bosaieqnu. A aqa medabu getentosaieqnu. Ŋamyuwo a Qotei qa namooqnsiqa iŋgi iŋgi koiteleŋeqnu. Jagwa ti awa koba ti naŋgi na Qotei kalilyeqnabqa a beqnu.

4 A laŋ ti mandam ti naŋgo aiyel ŋamgalaq di aqa segi tamo uŋgasari naŋgi peginjrqajqa deqa are qaloqnsiqa naŋgi aiyel metnjreqnaq beqnub.

5 Qotei a endegsi mareqnu, “O tamo uŋgasari e daurbeqnub qaji, niŋgi
bosib ijo areq di koroiy. Niŋgi nami e ombla ijo dal anjam qoseb. Niŋgi
anjam di siŋgilatqajqa deqa are qalsib wagme e atraibeb. Deqa bini niŋgi
bosib ijo areq di korooiy.” Qotei a degsi mareqnu.
6 Iga laŋ koqyeqnum bati deqa iga Qotei aqa kumbra bole tiŋtiŋ
uneqnum. Qotei aqa kumbra bole tiŋtiŋ agiende. A na tamo uŋgasari
naŋgo une qa naŋgi geregere peginjreqnu.
7 Qotei na Israel naŋgi endegsi minjreqnu, “O ijo tamo uŋgasari, e niŋgi
anjam bei merŋgit niŋgi quiy. E nuŋgo une bei ubtqai. E segi qujai Qotei.
E nuŋgo Qotei.
8 Niŋgi wagme iŋgi iŋgi e atraibeqnub di kumbra bole. E deqa
niŋgi ŋiriŋtŋgwasai. Niŋgi na wagme oqnsib ŋamyuwo na koitoqnsib e
atraibeqnub di dego kumbra bole. E deqa niŋgi ŋiriŋtŋgwasai.
9 Od, niŋgi makau ti kaja ti nuŋgo talq dena osi boqnsib e atraibeqnub
di kumbra bole. Ariya wagme iŋgi iŋgi dena e aqaryaibeqnub niŋgi
degsib are qalaib. Wagme iŋgi iŋgi dena e yala aqaryaibosaieqnub. Sai
bole sai.
10 Wagme juwaŋ kalil nañuq di unub qaji ti makau kalil manaq di unub
qaji ti di ijo segi.
11 Qebari kalil mana goge dia laqnub qaji ti wagme kalil wadau sawaq
di laqnub qaji ti di ijo segi.
12-13 Mandam ti iŋgi iŋgi kalil mandamq di unub qaji ti di ijo segi. Deqa
e mambosaieqnu. E mambqo qamu e niŋgi merŋgosai qamu. Di kiyaqa?
Niŋgi na e aqaryaibqa keresai deqa. E makau aqa damu uyeqnum e? E
kaja aqa leŋ uyeqnum e? Sai.
14 “E Qotei Goge Koba unum. Niŋgi na e tulaŋ biŋiboqnsib wagme iŋgi
iŋgi e atraiboqniy. Wau kalil niŋgi nami e qa yqajqa merbeb qaji di
yoqniy.
15 Gulbe bati brantoqnimqa niŋgi na e pailboqniy. Niŋgi degyibqa e
na niŋgi aqaryaiŋgoqnit niŋgi ijo ñam soqtoqnqab.” Qotei na Israel naŋgi
degsi minjreqnu.
16 Ariya Qotei na tamo uge naŋgi endegsi minjreqnu, “Niŋgi kumbra
uge yeqnub deqa niŋgi kiyaqa ijo dal anjam ti ijo anjam e nami niŋgi
ombla qoseb qaji ti palonteqnub? Niŋgi degaib.
17 E niŋgi qa qalie, niŋgi ijo dal anjam gotraŋyeqnub. Niŋgi e na
tingitŋgwajqa torei urateqnub.
18 Niŋgi bajiŋ tamo naŋgi ti sambala tamo naŋgi ti koba na laqnsib
naŋgi beternjreqnub.
19-20 “Niŋgi bati gaigai anjam uge ti gisaŋ anjam ti marqajqa waukobae-
qnub. Niŋgi nuŋgo was naŋgo jejamuq di laŋa une qamoqnsib naŋgi
yomuinjreqnub.
21 Niŋgi nami kumbra uge di yoqneb bati deqa e na niŋgi ŋiriŋtŋgosai.
E kiriesoqnem. Deqa niŋgi are qaleb, e niŋgi bul tamo uge unum. Di sai.
Bini e na niŋgi ŋiriŋtŋgosiy nuŋgo jejamuq di une qametŋgwai.
22 “O tamo uŋgasari e qa are walŋgeqnu qaji, niŋgi quiy. Niŋgi nuŋgo
kumbra uge uratqasai di e na niŋgi torei ugeugeiŋgwai. Yimqa niŋgi
aqaryaiŋgwajqa tamo bei sqasai.
23 Tamo uŋgasari e biŋibeqnub qaji naŋgi kumbra tulaŋ boledamu
yeqnub. Naŋgi kumbra di e atraibobuloqnsib ijo ñam soqteqnub. Naŋgi

ijo anjam geregere dauryeqnub deqa e na naŋgi eleŋitqa naŋgi bole sqab. Naŋgi padalqasai." Qotei na tamo uge naŋgi degsi minjreqnu.

51

Qotei na Devit aqa une koboteqnu

1 O Abu Qotei, ni dulqajqa utru. Ni qalaqalaiyo kumbra qa utru. Ni deqa are qalsimqa e qa are boleimim ijo kumbra uge kalil taqal waiyime.
2 Od, ni na e torei yansbime. Ni degyqam di kumbra uge olo ijoq di sqasai. Ni ijo une taqal waiyimqa e milalo sqai.
3 E qalie, e ino dal anjam gotraŋyem. E ijo une deqa are walbqa keresai.
4 E ni qa qujai une atem. E ino ŋamgalaq di kumbra uge yem. Deqa ni kere ijo jejamuq di anjam qameqnum. Ni kere ijo une qa e kambatbeqnum.
5 O Abu Qotei, e qalie, ijo ai na e ŋambabtbonaqa bati deqa e kumbra uge yo qaji tamo brantem. E ijo ai miligiq di une tamo soqnem.
6 Ariya ino areqalo agiende. E ino anjam bole ijo are miligiq di atqai. Ino areqalo agide. Deqa ni na e powo ebimqa e powo di ijo are miligiq di atit sqas.
7 O Abu Qotei, ni ijo une taqal waiyimqa e ŋamtaŋ hisop bulosiy milalo sqai. Atra tamo naŋgi na hisop aqa dani oqnsib tamo uŋgasari naŋgo gateq di atetnjreqnub. Kumbra dena tamo uŋgasari naŋgi milalo unub. Dego kere ni na e yansbimqa e laŋbi tulaŋ qat bulosiy torei milalo sqai.
8 Bole, ni ijo une qa e kambatbosim ijo jejamu ti ijo tanu ti ugeugeiyem. Ariya ni na olo ijo are boletetbimqa e tulaŋ areboleboleibqas.
9 Ni ijo une qa olo bunu are qalaim. Ni ijo kumbra uge kalil kobotime.
10 O Abu Qotei, ni areqalo milalo ijo are miligiq di atime. Od, ni mondor bunuj ijo are miligiq di atime.
11 Ni ino ulatamuq na e wibaim. Ino segi Mondor Bole a ijoq di unu deqa ni na Mondor di olo yaibaim.
12 Nami ni e padalo sawaq na em deqa e tulaŋ areboleboleibej. Arebolebole di ni na olo ebe. Ni na e siŋgilatbosim ijo are miligi tigeltetbimqa e ino anjam dauryqai.
13 Ni degyqam di e na tamo uŋgasari ino dal anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi gam bole osornjrit naŋgi naŋgo une uratosib inoq olo bqab.
14 O Abu Qotei, e tamo bei qalnam moiyej. Ni ijo une di kobotimqa e ino kumbra bole kalil qa mare mare laqnsiy louoqnqai. E qalie, ni e padalo sawaq na em.
15 O Tamo Koba, ni ijo medabu waqtetbimqa e ni qa saoqnsiy ino ñam soqtoqnqai.
16 O Abu Qotei, e qalie, e wagme osi bosiy ni atraimqai di ni ijo kumbra deqa arearetmqasai. E wagme qalsiy atraimit atra tamo naŋgi ŋamyuwo na koitqab di ni ijo kumbra deqa arearetmqasai. Ni arearetmej qamu e na wagme di ni atraimem qamu.
17 Ariya Qotei, e ijo are miligiq na ijo segi ñam aguq atoqnsiy ino sorgomq di sqai. Ijo kumbra di e ni atraimobulqai. Ni ijo kumbra deqa tulaŋ arearetmqas. E qalie, tamo bei a aqa segi ñam aguq atsim aqa une qa are gulbeiyqas di ni na tamo di qoreiyqasai.
18 O Abu Qotei, ni tamo uŋgasari Saion qureq di unub qaji naŋgi qa are qalsim naŋgi boletnjre. Ni na Jerusalem aqa dadaŋ olo tigeltime.

19 Ni degyqam di iga wagme bole bole ŋamyuwo na koito qaji di atraimimqa ni iŋgi deqa tulaŋ arearetmqas. Od, iga ino atra bijalq dia makau aqa damu ni atraimqom.

52

Nanari tamo naŋgi kumbra uge qa areboleboleinjreqnu

1 O tamo siŋgila, ni kiyaqa diqoqnsim ino kumbra uge qa areboleboleimeqnu? Qotei a qolo ti qanam ti aqa qalaqalaiyo kumbra babteqnu. Di ni qaliesai kiyo?

2 Ni gisaŋ anjam maro tamo. Ino anjam di serie bul tulaŋ qalat. Ni anjam dena tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjrqajqa are qaleqnum.

3 Ni kumbra bole qa arearetmosaieqnu. Ni kumbra uge qa arearetmeqnu. Ni anjam bole marqajqa arearetmosaieqnu. Ni gisaŋ anjam marqajqa arearetmeqnu.

4 O gisaŋ anjam maro tamo, e qalie, ni ino anjam na tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjreqnum. Ni ino anjam deqa arearetmeqnu.

5 Deqa ni que. Qotei na ni ugeugeimim ni torei padalqam. Ni ino talq di soqnim Qotei na ni taqal waimosim kobotmqas. A degyqas deqa ni olo mandamq endi sqasai.

6 Ni gulbe di itimqa tamo uŋgasari bole tiŋtiŋ naŋgi ni numsib ulaosib olo ni kikimosib endegsib marqab,

7 "Niŋgi uniy. Tamo di a aqa segi silali iŋgi iŋgi qa are qaloqnej. A Qotei aqa areq di uliesqajqa asgiyoqnej. A are qalej, a kumbra uge yoqnqas dena a bole sqas. Di sai. A padalqas." Tamo uŋgasari bole tiŋtiŋ naŋgi degsib marqab.

8 Ariya e degsi sosai. E Qotei aqa atra tal miligiq di unum deqa e bole unum. E ŋam oliv bulosim siŋgila na tigelejunum. Qotei na e tulaŋ qalaqalaibeqnu deqa e a qa ijo areqalo gaigai siŋgilatoqnqai.

9 O Abu Qotei, ni na e aqaryaibeqnum deqa e gaigai ino segi tamo uŋgasari bole naŋgo ŋamgalaq di ni biŋimoqnqai. Ino ñam tulaŋ bolequja deqa e ino ñam qa are qaloqnsiy sqai.

53

Kumbra uge ti nanari kumbra ti

1 Nanari tamo naŋgi naŋgo segi are miligi getentoqnsib mareqnub, "Qotei saiqoji." Tamo naŋgi di tamo uge. Naŋgi kalil kumbra tulaŋ ugedamu yeqnub. Bei a yala kumbra bole yosaieqnu.

2 Qotei a laŋ qureq di sosiqa tiroqnsiq tamo naŋgi unjreqnu. A tamo qudei powo ti unub qaji naŋgi qa ŋameqnu. Od, a tamo qudei aqa kumbra dauryeqnub qaji naŋgi qa ŋameqnu.

3 Ariya a tamo deqaji bei itosai. Tamo kalil naŋgi gam bole uratekriteqnub. Naŋgi kalil tamo uge. Bei a yala kumbra bole yosaieqnu. Sai bole sai.

4 Qotei a endegsi mareqnu, "Tamo kumbra uge yeqnub qaji naŋgi powo ti unub e? Sai. Naŋgo kumbra agiende. Naŋgi na ijo segi tamo uŋgasari naŋgi ñumoqnsib padaltnjreqnub. Tamo a bem uysim kobotqas dego kere. Naŋgi e pailbosaieqnub." Qotei a degsi mareqnu.

5 Tamo uge naŋgi ulaugetoqnsib ginda gindaŋeqnub. Naŋgo ula di tulaŋ kobaquja. Naŋgi nami degsib ulaosaioqneb. Naŋgi na niŋgi jeutŋgeqnub deqa Qotei na kamba naŋgi torei qoreinjroqnsiqa naŋgo

tanu paraparaiyetnjroqnsiqa naŋgi breinjreqnu. A degyeqnu deqa niŋgi na naŋgi jemai enjreqnabqa naŋgi ulaugeteqnub.

6 Ijo areqalo kobaquja agiende. Qotei na Saion qure qaji tamo bei qariŋyim bosim Israel naŋgi eleŋeme. Israel naŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub deqa a na naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi olo boleabqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjreme. Od, Jekop aqa leŋ naŋgi are tulaŋ boledamuinjreme. Ijo areqalo kobaquja agide.

54

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Abu Qotei, ni ino ñam qa are qalsim jeu tamo naŋgo baŋq na e ame. Ni siŋgila koba ti unum deqa ni na tamo uge naŋgi ijo kumbra bole osornjre. Yim naŋgi qalieqab, e une saiqoji unum.

2 O Abu Qotei, ni ijo pailyo que. E ijo medabu waqtosiy pailmitqa ni ino dabkala na ijo anjam quetbe.

3 Tamo diqeqnub qaji naŋgi e qoto itboqnsib e lubib moiqajqa waueqnub. Tamo naŋgi di tulaŋ uge. Naŋgi Qotei qa are qalosaieqnub.

4 Ariya Tamo Koba a na e aqaryaibeqnu. Od, a na e taqatbeqnu deqa e bole unum.

5 Qotei na ijo jeu tamo naŋgi ŋolawotnjrsim naŋgo kumbra uge qa naŋgi kambatnjrqas. O Abu Qotei, ni na e uratbosaieqnum deqa ni na ijo jeu tamo naŋgi di torei kobotnjre.

6 O Tamo Koba Qotei, e na wagme iŋgi iŋgi ni atraimqajqa arearetbeqnu. Ino ñam a tulaŋ bolequja deqa e na ino ñam di biŋiyoqnqai.

7 Gulbe bei bei ijoq beqnabqa ni na e aqaryaibeqnum deqa gulbe dena e ugeugeibosaieqnub. Ni na ijo jeu tamo naŋgi qoto itnjroqnsim buŋnjreqnam e uneqnum.

55

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Abu Qotei, ni ijo pailyo endi que. E ni qa akamitqa ni ino dabkala waqtime. Ni ino dabkala getentaim.

2 Ni ijo pailyo endi geregere que. Od, ni ijo anjam quetbe. E gulbe ti unum deqa e are tulaŋ ugeibeqnu.

3 Jeu tamo naŋgi na e ugeugeibqajqa deqa anjam qosoqnsib e jaqatiŋ ebeqnub. Naŋgi tamo uge unub deqa naŋgi na e gulbe gargekoba eboqnsib ŋiriŋtboqnsib e tulaŋ ugetbeqnub.

4-5 E jeu tamo naŋgi qa ulaugetoqnsim endegsi are qaleqnum, “E moiqai.” E degsi are qaleqnum deqa e are gulbeibeqnaqa ginda gindaŋeqnum. Ula dena e tulaŋ padaltbeqnu.

6 Ariya e endegsi marqai, “E binoŋ bulosiy pururuosiy sawa beiq di aqaratqai.

7 Od, e isaq gilsiy wadau sawaq di sqai.

8 E giloqujatosiy sawa boleq di uliesqai. Sawa dia jagwa ti awa koba ti ijoq bqasai.” E degsi marqai.

9 O Tamo Koba, tamo uge naŋgi Jerusalem qure miligiq dia qotoqnsib tamo ñumeqnab e uneqnum. Naŋgi kumbra uge yqajqa deqa anjam qoseqnub. Deqa ni na naŋgo anjam di niñaqyetnjrsim naŋgi torei kobotnjre.

10-11 Qolo ti qanam ti naŋgi Jerusalem qure aqa jeŋ kobaquja goge dia walweleqnub. Qure miligiq di naŋgi kumbra uge ti une gargekoba ti

yoqnsib tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjreqnub. Naŋgi iŋgi awaiyo sawaq dia tamo qudei naŋgo silali ti naŋgo ñoro ti gisaŋ na yainjreqnub.
12 Jeu tamo bei na e misiliŋbqas di uŋgum. E gulbe di qoboiyqai. Jeu tamo bei na e qoto itbqas di dego uŋgum. E uliesqai.
13 Ariya ni ijo was bole. Ni ijo kadoi. Deqa ni kiyaqa e kumbra uge ebeqnum?
14 Nami aqo aiyel geregere sosim anjam bole qairoqnsim Qotei qa louoqnsim aqa atra talq giloqnem. Tamo qudei naŋgi dego aqo aiyel koba na Qotei aqa atra talq giloqnem. Deqa kiyaqa ni bini e kumbra uge ebeqnum?
15 O Abu Qotei, ijo jeu tamo naŋgo are miligiq di kumbra uge uge na tulaŋ maqejunu. Naŋgo talq di dego kumbra uge gargekoba unub. Deqa ni marimqa naŋgi jejamu korbi moiyo qureq urur aiyebe.
16 Ariya e tamo deqaji sai. E Tamo Koba Qotei na aqaryaibqajqa deqa pailyeqnum. E degyeqnum deqa a e padalo sawaq na amqa e bole sqai.
17 Nobqolo ti qanam ti qolo ti e ijo gulbe qa akamoqnsim Qotei pailyeqnum. E degyeqnum deqa a ijo pailyo queqnu.
18 Tamo gargekoba naŋgi na e qoto itbeqnub. Ariya Qotei na e taqatboqnsiqa naŋgo baŋq na e taqal waibeqnu. Deqa e padalosaieqnum.
19 Qotei a nami Mandor Koba soqnej agi bini a degsi unu. Deqa a ijo pailyo qusim tamo uge naŋgi qoto itnjrsim buŋnjrim naŋgi jemainjrqas. Tamo naŋgi di Qotei qa ulaosaieqnub. Naŋgi are bulyqa keresai. Utru deqa naŋgi jemainjrqas.
20 Ijo was bole e ugetbeqnu qaji a na aqa segi kadoi naŋgi dego qoto itnjreqnu. A nami naŋgi beternjrsiqa naŋgi ti anjam bole qosoqneb. Ariya bini a na anjam di olo gotraŋyeqnu.
21 Aqa medabu na a anjam bolequja mareqnu. Ariya aqa are miligiq di a na aqa kadoi naŋgi jeutnjreqnu. A laŋa gisaŋ na naŋgo are latetnjrqajqa deqa anjam minjreqnu. Ariya aqa anjam di serie bul tulaŋ qalat sosiqa olo naŋgi ñumeqnu.
22 O tamo uŋgasari, gulbe kalil niŋgi qoboiyejunub qaji di niŋgi Tamo Koba Qotei aqa baŋq di atiy. Yimqa a na niŋgi siŋgilatŋgwas. Niŋgi qalie, Qotei na tamo uŋgasari kumbra bole tiŋtiŋ yeqnub qaji naŋgi taqatnjreqnu. Deqa naŋgi siŋgila na tigelesoqnib iŋgi bei na naŋgi ugetnjrqa keresaiiyqas.
23 O Abu Qotei, ni na tamo qalo qaji naŋgi ti gisaŋ tamo naŋgi ti winjrimqa moiyo qureq aisib loumqab. Ni degyimqa naŋgi mandamq endi sqajqa bati truquamqa naŋgi urur padalqab. Ariya Qotei, e segi ni qa ijo areqalo siŋgilatoqnqai.

56

Tamo a Qotei qa aqa areqalo siŋgilateqnu

1 O Abu Qotei, ni e qa dulame. Jeu tamo naŋgi na e teteiboqnsib qolo ti qanam ti e ugeugeibeqnub.
2 Nebeeqnu dena gilsim gilsim bilaqteqnaqa jeu tamo gargekoba naŋgi na e qoto itbqajqa waukobaoqnsib tulaŋ diqoqnsib e niñaqbeqnub.
3 O Abu Qotei, e ulaeqnum bati deqa e ni qa ijo areqalo siŋgilateqnum.
4 Od, e ni qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim ino anjam biŋiyeqnum. E degyeqnum deqa e ulaqasai. Mandam tamo bei na e kumbra uge ebqa yoqnim keresaiiyqas.

5 E anjam bole mareqnum bati deqa jeu tamo naŋgi ijo anjam di olo bubulyeqnub. Naŋgi qolo ti qanam ti degyeqnub. Naŋgi na e ugetbqajqa gam ŋameqnub.
6 Tamo naŋgi dena e lubib moiqajqa deqa uli na korooqnsib anjam qosoqnsib ijo walwel tenemteqnub.
7 O Abu Qotei, ni naŋgo kumbra uge deqa are walmaiq. Ni sawa bei bei qaji naŋgi qa minjiŋ oqimqa naŋgi kambatnjrsim padaltnjre.
8 O Abu Qotei, e gulbe qoboiyoqnsim are jaqatiŋbeqnu. E akamkobaeqnam ijo ŋam ya aiyeqnu. Di ni qalie. Deqa ni ijo ŋam ya di osim ya nobuq di qamobulime. E qalie, ni ijo gulbe kalil ino buk miligiq di neŋgreŋyem unub.
9 O Abu Qotei, e qalie, ni na e aqaryaibqajqa are unu. Deqa e ni pailmitqa ni na ijo jeu tamo naŋgi winjre. Yim naŋgi jaraiqab.
10-11 E Qotei aqa anjam biŋiyeqnum. Od, e Tamo Koba Qotei qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim aqa anjam biŋiyeqnum. E degyeqnum deqa e ulaqasai. Mandam tamo bei na e kumbra uge ebqa keresai. Sai bole sai.
12 O Abu Qotei, wau kalil e nami ni qa yqajqa mermem qaji di e yqai. E ni tulaŋ biŋimeqnum deqa e wagme iŋgi iŋgi ni atraimoqnqai.
13 Ni na e osim sawa boleq di atem deqa e moiyosai. Ni na e taqatbem deqa e gam bole uratosai. O Qotei, ni degyem deqa e gaigai ni ombla walweloqnsiy ŋambile sqai. E sawa ambru uratosiy ino suwaŋoq di sqai.

57

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Abu Qotei, e ino areq di ulieqnum deqa ni e qa dulame. Od, ni e qa dulame. Ni na e taqatbqajqa deqa e ino areq di ulieqnum. Tuwe du du naŋgi naŋgo ai aqa bariq di ulieqnub dego kere. E ino areq di uliesoqnitqa ijo gulbe kalil koboamqa bati deqa e olo aqaratqai.
2 Jeu tamo naŋgi na e ugeugeibeqnub deqa e Qotei Goge Koba meteqnam a naŋgo kumbra uge qa naŋgi kambatnjreqnu.
3 A laŋ qureq di sosiqa ijo pailyo quoqnsiqa e aqaryaiboqnsiqa tamo kalil e ugetbeqnub qaji naŋgi ŋiriŋtnjreqnu. A gaigai e tulaŋ qalaqalaibeqnu. A na e uratbosaieqnu. Sai bole sai.
4 Ijo jeu tamo naŋgi laion bul unub. Naŋgi tamo qalo qaji unub. E naŋgo ambleq di unum. Naŋgo qalagei qaja ti jarna ti bul tulaŋ qalat. Naŋgo meŋ dego serie bul tulaŋ qala uge.
5 O Abu Qotei, ni ino segi ñam laŋ goge dia boleq atime. Mandamq endia ni na tamo uŋgasari kalil naŋgi ino siŋgila ti ino riaŋ ti osornjrime.
6 Jeu tamo naŋgi na e ojqajqa deqa kakaŋ waiyeb. Deqa e are tulaŋ gulbekobaibej. Naŋgi gamq di sub bogeb. Di kiyaqa? E walwelosiy sub miligiq aiqajqa deqa. Ariya e subq aiyosai. Naŋgi segi sub miligiq aiyeb.
7 O Abu Qotei, ijo are miligiq di e ni qa ijo areqalo siŋgilateqnum. Od, e torei ni qa ijo areqalo siŋgilateqnum. Deqa e ni qa louoqnsiy ino ñam soqtoqnqai.
8 E nobqolo gaigai qutuoqnsiy gombiŋ anjamoqnqai.
9 O Tamo Koba, e sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di ni biŋimoqnqai. Od, e tamo uŋgasari kalil naŋgo ambleq di ni qa louoqnsiy ino ñam soqtoqnqai.

10 E qalie, ni na iga tulaŋ qalaqalaigeqnum. Ni gaigai ino segi anjam
bole dauryeqnum. Ino kumbra aiyel di tulaŋ goge koba. Naŋgi laŋ
buŋyosib tulaŋ goge oqeqnub.
11 O Abu Qotei, ni ino segi ñam laŋ goge dia boleq atime. Mandamq
endia ni na tamo uŋgasari kalil naŋgi ino siŋgila ti ino riaŋ ti osornjrime.

58

Tamo a endegsi pailyeqnu, "O Abu Qotei, ni na tamo uge naŋgi ŋolawotnjre"

1 O tamo kokba, niŋgi tamo uŋgasari naŋgo une qa naŋgi geregere pegin-
jreqnub e? Niŋgi kumbra tiŋtiŋ na naŋgo jejamuq di anjam qameqnub
e?
2 Sai. Nuŋgo are miligiq di niŋgi kumbra uge uge yeqnub. Niŋgi
mandamq endia tamo uŋgasari naŋgi ugetnjreqnub.
3 Tamo uge naŋgo kumbra agiende. Naŋgi gaigai gam bole uratoqnsib
gisaŋ anjam mare mare laqnub. Naŋgi ŋambabeb bati deqa naŋgi une
yqajqa utru ateb dena gilsib gilsib agi bini naŋgi une yeqnub.
4-5 Naŋgo anjam amal aqa ya isa bul. Ya isa di tamo naŋgi moiyotnjrqa
kere. Amal qudei naŋgo wau agiende. Quñam tamo naŋgi gul anjameqn-
abqa amal naŋgi tigeloqnsib lou tueqnub. Amal naŋgi dabkala getentqab
di naŋgi lou tuqwa keresai. Quñam tamo naŋgi gul geregere anjamqab di
uŋgum. Amal naŋgi lou tuqwasai. Dego kere tamo uge naŋgi anjam bole
quqwa uratoqnsib naŋgo dabkala getenteqnub.
6 O Abu Qotei, ni na tamo uge naŋgi di padaltnjre. O Tamo Koba
Qotei, naŋgi laion bul unub deqa ni naŋgo qalagei paratetnjrsim taqal
waiyetnjre.
7 Ni marimqa tamo uge naŋgi di torei loumqab. Ya a mandam miligiq
aiyoqnsiq loumeqnu dego kere. Ni marimqa tamo uge naŋgo qaja a qalat
sqasai. Deqa naŋgi qaja dena tamo bei qalqa yoqnib keresaiinjrqas.
8 Ni marimqa tamo uge naŋgi di padalougetqab. Sewei a moisim
qusaqas dego kere. Ni marimqa tamo uge naŋgi di moreŋqab. Aŋgro a
aqa ai miligiq di moisim bunuqna a seŋ unqa keresaiiyqas dego kere.
9 Qotei na tamo uge naŋgi di ñumoqujateme. Iga ŋam dani qatrentim
a urur yuekritqas dego kere. Od, Qotei a tamo uge naŋgi qa minjiŋ ani
oqimqa naŋgi qalam jiri bul taqal breinjreme.
10 Mondoŋ Qotei na tamo uge naŋgi ŋolawotnjrsim ñumim naŋgo leŋ
aiyimqa bati deqa tamo uŋgasari bole tiŋtiŋ naŋgi Qotei aqa maŋwa di
unsibqa tulaŋ areboleboleinjrim leŋ dena naŋgo siŋga yansqab.
11 Naŋgi degyibqa tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsib marqab, "Bole,
Qotei a unu. A na tamo uŋgasari bole tiŋtiŋ naŋgi awai bole enjreqnu.
A mandamq endia une pegiyo wau yeqnu." Tamo uŋgasari kalil naŋgi
degsib marqab.

59

Tamo a endegsi pailyeqnu, "O Abu Qotei, jeu tamo naŋgi na e ugetbaib"

1 O ijo Qotei, ni ijo jeu tamo naŋgo baŋq na e osim taqatbe. Ni degyqam
di naŋgi na e ugetbqasai.
2 Od, ni kumbra uge yo qaji tamo naŋgo baŋq na e taqal waibimqa e
bole sqai. Ni na e aqaryaibimqa tamo qalo qaji naŋgi e lubqa yoqnib
keresaiinjrqas.

3-4 O Abu Qotei, ni ijo jeu tamo naŋgi unjre. Naŋgi gamq di ulioqnsib e lubib moiqajqa tariŋeqnub. Naŋgi ŋiriŋ ani tamo unub. Naŋgi e qoto itbqajqa deqa korooqnsib qaireqnub. O Tamo Koba Qotei, e une bei yosai. E ino dal anjam bei gotraŋyosai. Ijo jeu tamo naŋgi laŋa e qoto itbqajqa are prugnjreqnu utru saiqoji. Deqa Qotei, ni ijo gulbe di unsim tigelosim e aqaryaibe.

5 O Tamo Koba Qotei, ni qoto tamo naŋgo gate koba unum deqa ni urur e aqaryaibime. O Israel naŋgo Qotei, ni boqujatosim sawa bei bei qaji kalil naŋgi ŋolawotnjre. Ni naŋgi qa dulaim. Naŋgi qudei kumbra bole yqajqa maroqnsib olo beloqnsib kumbra uge yqajqa anjam qoseqnub. Ni naŋgo une deqa naŋgi kambatnjre.

6 Qoloeqnaqa tamo uge naŋgi di boqnsib Jerusalem qure agutoqnsib bauŋ bul kaqeqnub.

7 Ni que. Naŋgi naŋgo medabu waqtoqnsib anjam tulaŋ uge mareqnub. Naŋgo anjam di serie bul qalat. Naŋgi tulaŋ diqoqnsib endegsib are qaleqnub, “Yai a gago anjam endi quqwas? Sai.”

8 Ariya Tamo Koba Qotei, e qalie, ni tamo uge naŋgi di kikinjreqnum. Od, ni sawa bei bei qaji kalil naŋgi misiliŋnjreqnum.

9 O Abu Qotei, ni dadaŋ bul unum. Ni na e siŋgilatboqnsim taqatbeqnum. Deqa e ni qa tariŋeqnum.

10 Ijo Qotei na e tulaŋ qalaqalaibeqnu deqa a na e beterbosim ijo jeu tamo naŋgi buŋnjrim e di unsiyqa tulaŋ areboleboleibqas.

11 O Tamo Koba, ni dumu bul sosim iga geregere taqatgeqnum deqa ni ino siŋgila kobaquja na jeu tamo naŋgi winjrsim ugeugeinjre. Ariya ni naŋgi moiyotnjraim. Ni naŋgi moiyotnjrqam di bunuqna ino segi tamo uŋgasari naŋgi ni qa are walnjro uge.

12 O Abu Qotei, jeu tamo naŋgi gaigai diqoqnsib naŋgo medabu na une atoqnsib ino ñam misiliŋyoqnsib gisaŋ anjam mareqnub. Ni naŋgo kumbra uge deqa naŋgi ŋolawotnjre.

13 Ni naŋgi qa minjiŋ oqim naŋgi padaltnjrsim torei kobotnjre. Ni degyqam di tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi qalieqab, ni Israel naŋgo Mandor Koba unum. Ni na naŋgi geregere taqatnjreqnum.

14 Qoloeqnaqa jeu tamo naŋgi boqnsib Jerusalem qure agutoqnsib bauŋ bul kaqeqnub.

15 Naŋgi gile beoqnsib iŋgi uyo qa ŋameqnab keresaiinjreqnaqa are ugeinjreqnaqa leleŋkobaeqnub.

16 Ariya Qotei, e ino siŋgila qa are qaloqnsiy ni qa louoqnqai. Ni na e tulaŋ qalaqalaibeqnum deqa e nobqolo gaigai ni qa louoqnqai. Nami gulbe bei bei ijoq di branteqnaqa ni na e geregere taqatboqnsim ni dadaŋ bul sosim e oqnsim ino areq di ulitboqnem. Utru deqa e ni qa louoqnqai.

17 O Abu Qotei, ni segi na e siŋgilatbeqnum. Deqa e ino ñam soqtoqnsiy ni qa louoqnqai. Ni dadaŋ bul sosim e taqatbeqnum. Ni na e tulaŋ qalaqalaibeqnum.

60

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Abu Qotei, ni iga qa ŋiriŋosim iga qoreigem deqa jeu tamo naŋgi na iga qoto itgoqnsib buŋgeqnub. Deqa ni olo bosim iga aqaryaigime.

2 Ni na mimiŋ koba qariŋyonam gago mandam a reŋgiŋosiq paraonaqa
sub guma koba brantej. Ni degyem deqa gago mandam a torei ugeqa
laqnu. O Abu Qotei, ni na gago mandam olo gereiyime.
3-4 Ni na iga gulbe gargekoba egsim wain siŋgila koba anaigobulonam
iga nanarioqnem. Ariya iga ni qa ulaosim ino sorgomq di unum deqa
ni na olo iga aqaryaigime. Iga qalie, ni na iga aqaryaigwa osim toqor
soqtosim iga egem. Deqa iga jaraiyosim toqor deq gilqom. Iga degyqom
di jeu tamo naŋgi na iga lugwa keresaiinjrqas. O Abu Qotei, iga ino segi
tamo uŋgasari unum.
5 Ni na iga tulaŋ qalaqalaigeqnum. Deqa ni gago pailyo endi qusim ino
siŋgila kobaquja na iga eleŋame. Yim iga bole sqom.
6 Qotei a aqa segi atra tal miligiq di sosiqa endegsi mareqnu, “E qoto
buŋyem koboqo. Deqa e areboleboleibimqa Sekem qure naŋgo mandam
ti Sukot qure mana utruq di unu qaji naŋgo mandam ti jeisiy ijo segi tamo
uŋgasari naŋgi enjrqai.
7 Gileat sawa ti Manase sawa ti di ijo. Efraim sawa di ijo qotqajqa gate
tatal bul. E Mandor Koba unum deqa Juda sawa di ijo bu toqoŋ bul.
8 Moap sawa di ijo baŋ yansqajqa taber bul. Idom sawa di ijo siŋga
tatal atqajqa sawa bul. E Filistia sawa naŋgi qoto itnjrsiy naŋgi buŋnjrsiy
areboleboleibim leleŋoqnqai.” Qotei a degsi mareqnu.
9 O Abu Qotei, yai na e osim ombla jeu tamo naŋgo qure miligiq gilsim
naŋgi qoto itnjrqom? Qure di aqa dadaŋ siŋgila koba. Yai na e osim ombla
Idom sawaq gilqom?
10 O Abu Qotei, ni segi qujai. Ariya ni na iga torei qoreigem e? Gago
qoto tamo naŋgi qotqajqa gilqab di ni naŋgi koba na gilqasai e?
11 O Abu Qotei, mandam tamo bei na iga aqaryaigwa keresai. Deqa ni
na iga aqaryaigimqa iga jeu tamo naŋgi qoto itnjrqom.
12 Od, Qotei na iga aqaryaigimqa iga qoto buŋyqom. A segi na gago jeu
tamo naŋgi ugetnjrqas. Tamo a ñiŋ siŋga na sosqas dego kere.

61

Tamo a Qotei na taqatqajqa deqa pailyeqnu

1 O Abu Qotei, ni ijo pailyo endi quime. E ni qa akamitqa ni ino dabkala
waqtime. Ni ino dabkala getentaim.
2 E sawa isaq di sosim ni pailmeqnum. E are tulaŋ gulbeibeqnu deqa
ni na e osim meniŋ gogeq di e ulitbe. Meniŋ di goge koba. Meniŋ dena e
buŋbosiq tulaŋ goge oqeqnu.
3 E qalie, ni na e geregere taqatbeqnum. Ni dadaŋ bul sosim e
siŋgilatbeqnum. Deqa jeu tamo naŋgi na e padaltbqa keresai.
4 E ino atra talq di sqajqa tulaŋ arearetbeqnu. E dia gaigai sqai. E ino
areq di uliesqajqa arearetbeqnu. Tuwe du du naŋgi naŋgo ai aqa bariq
di ulioqnsib bole unub dego kere.
5 O Abu Qotei, e qalie, wau kalil e nami ni qa yqajqa mermem qaji di
ni quem. Ni na tamo uŋgasari ino ñam qa ulaeqnub qaji naŋgi naŋgo segi
mandam enjreqnum. E ino ñam qa ulaeqnum deqa ni na mandam di e
dego ebem.
6 O Abu Qotei, ni marimqa ino mandor a wausau gargekoba sqas. Ni
marimqa a mandamq endi sokobaiyqas.

7 Ni marimqa a gaigai ino ŋamgalaq di mandor sqas. E qalie, ni na ino mandor a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. Ni na a uratosaieqnum. Ni ino kumbra deqa are qalsimqa mandor a geregere taqatoqne.
8 Ni degyqam di wau kalil e nami ni qa yqajqa mermem qaji di yoqnqai. Od, e bati gaigai wau di yoqnsiy ino ñam soqtoqnsiy louoqnqai.

62

Qotei a na iga taqatgeqnu

1 E Qotei a segi qujai qa ijo areqalo siŋgilateqnum. A padalo sawaq na e ej deqa ijo qunuŋ a aqarateqnu.
2 Qotei a segi qujai meniŋ bul sosiqa e padalo sawaq na ej. A segi qujai tal siŋgila bul sosiqa e taqatbeqnu. Deqa gulbe bei na e gotraŋbqa keresai. Sai bole sai.
3 O jeu tamo, bati gembub niŋgi na e ugeugeiboqnqab? Bati gembub niŋgi na e lubqa maroqnsib qoto itboqnqab? E dadaŋ uloŋosiq para-paraej qaji di bul unum e? Sai.
4 Niŋgi e nubiy. E mandor. E ñam koba ti unum. Ariya kiyaqa niŋgi gisaŋ anjam maroqnsib ijo ñam di misiliŋyqajqa areareteŋgeqnu? Nuŋgo kumbra agiende. Niŋgi nuŋgo medabu waqtoqnsib laŋa gisaŋ na e endegsib merbeqnub, “Qotei na ni boletmeme.” Ariya nuŋgo are miligiq di niŋgi e qa endegsib are qaleqnub, “Qotei na a ugeteme.”
5 E Qotei a segi qujai qa ijo areqalo siŋgilateqnum deqa ijo qunuŋ a aqarateqnu.
6 Qotei a segi qujai meniŋ bul sosiqa e padalo sawaq na ej. A segi qujai tal siŋgila bul sosiqa e taqatbeqnu. Deqa gulbe bei na e gotraŋbqa keresai. Sai bole sai.
7 Qotei a segi qujai na e padalo sawaq na ej. A na e ñam kobaquja ebeqnu. A meniŋ bul sosiqa e ulitboqnsiqa siŋgila na e taqatbeqnu.
8 A na iga geregere taqatgeqnu. Iga aqa areq di ulieqnum deqa iga bole unum. Deqa tamo uŋgasari, niŋgi gaigai Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqniy. Niŋgi nuŋgo are gulbe kalil ubtoqnsib Qotei minjoqniy.
9 Tamo ñam saiqoji unub qaji naŋgi ti tamo ñam koba ejunub qaji naŋgi ti me mondor bul sosib urur koboqab. Od, naŋgi kalil koba na me mondor bul sokiñalayosib koboqab. Niŋgi qalie, me mondor a tulaŋ oto deqa a urur saieqnu.
10 Deqa niŋgi endegsib are qalaib, “Iga tamo uŋgasari naŋgo silali siŋgila na yainjrqom. Iga naŋgo iŋgi iŋgi bajiŋqom. Dena iga ñoro koba ti sqom.” Niŋgi degsib are qalaib. Nuŋgo silali ti ñoro ti tulaŋ kobaqas di uŋgum. Niŋgi deqa nuŋgo areqalo siŋgilataib.
11 Bati gargekoba Qotei a endegsi mareqnaqa e queqnum, “E segi Qotei. E siŋgila koba ti unum.
12 E gaigai qalaqalaiyo kumbra yeqnum.” Qotei a degsi mareqnu. O Tamo Koba, e qalie, ni na tamo uŋgasari naŋgo wau segi segi pegiyoqn-simqa awai keretoqnsim naŋgi enjreqnum.

63

Tamo a Qotei ombla sqajqa deqa pailyeqnu

1 O Abu Qotei, ni ijo Qotei. E ni daurmqajqa are koba unu. Ijo qunuŋ a ni ombla sqajqa tulaŋ areareteqnu. Ijo jejamu a dego ni ombla sqajqa tulaŋ areareteqnu. Tamo a sawa qaŋgraŋoq di ya qaryeqnu dego kere.

2 E ŋam atoqnsim ino atra tal miligiq dia ni numeqnum. Tal dia e ino siŋgila ti ino rianŋ ti uneqnum.
3 Mandamq endia tamo uŋgasari naŋgi ŋambile unub di bolequja. Ariya ino qalaqalaiyo kumbra a olo tulaŋ bolequja. Deqa e ino ñam soqtoqnqai.
4 E ino ñam qa are qaloqnsiy ijo baŋ soqtoqnsiy ni pailmoqnqai. E ni biŋimoqnsiy dena gilsiy gilsiy e moiqai.
5 Ni na e tulaŋ keretbeqnum deqa ijo qunuŋ a bole unu. Tamo a iŋgi bole uyoqnsiqa meneteqnu dego kere. Deqa e areboleboleiboqnim ijo medabu waqtoqnsiy ino ñam soqtoqnqai.
6 E ijo bijalq di ŋeioqnsimqa ni qa are qaleqnum. Od, qolo jige e ni qa segi are qaleqnum.
7 Di kiyaqa? Ni gaigai e aqaryaibeqnum deqa. E ino jojomq di unum. Tuwe du du naŋgi naŋgo ai aqa bariq di unub dego kere. Deqa e areboleboleibeqnaqa ni qa loueqnum.
8 Ijo qunuŋ a ni betermesonaqa ni ino siŋgila na e taqatbeqnum.
9 Ijo jeu tamo naŋgi e lubib moiqajqa laqnub deqa Qotei na kamba naŋgi ñumim naŋgi moiyo qureq aiyeleŋqab. Moiyo qure a mandam sorgomq di unu.
10 Ijo jeu tamo naŋgi serie na moreŋabqa bauŋ juwaŋ na naŋgo qusa uyqab.
11 Ariya Qotei, e mandor unum. E ni qa tulaŋ areboleboleiboqnqas. Tamo uŋgasari ni qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi dego ni qa tulaŋ areboleboleinjroqnqas. Ariya ni na gisaŋ anjam maro tamo naŋgo medabu getentetnjrqam.

64

Tamo a Qotei na taqatqajqa deqa pailyeqnu

1 O Abu Qotei, e gulbe kobaquja qoboiyejunum deqa ni ijo pailyo endi que. E jeu tamo naŋgi qa ulaugeteqnum deqa ni na e aqaryaibimqa naŋgi e lubqa yoqnib ugeinjrqas.
2 Tamo uge naŋgi na e padaltbqajqa gam ŋamoqnsib e lubqajqa are qaloqnsib koroeqnub. Deqa ni na e taqatbimqa naŋgi e ugetbqa yoqnib keresaiinjrqas.
3 Tamo di naŋgo meŋ serie bul tulaŋ qalat. Naŋgo anjam qaja bul. Anjam dena naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo jejamu qametnjreqnub.
4 Naŋgi gam qalaq di ulioqnsib tamo uŋgasari une saiqoji unub qaji naŋgi ñumqajqa deqa aŋ titeqnub. Naŋgi Qotei qa ulaosaieqnub deqa naŋgi qaja urur waiyoqujateqnub.
5 Naŋgi kumbra uge dauryqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Naŋgi kakaŋ ulitib kakaŋ dena tamo qudei naŋgo siŋga ojetnjrqajqa deqa qaireqnub. Naŋgi endegsib are qaleqnub, “Iga kumbra endi yqom di tamo bei na iga nugwasai.”
6 Tamo naŋgi di kumbra uge yqajqa deqa anjam qosoqnsib tulaŋ diqoqnsib endegsib mareqnub, “Tamo bei a gago kumbra endi qalieqa keresai.” Naŋgi degsib mareqnub. E qalie, tamo uŋgasari naŋgo areqalo ti naŋgo are miligi ti gisaŋ koba.
7 Deqa Qotei a qaja na tamo uge naŋgi ñumim yu kokba naŋgo jejamuq di urur bumbraŋyeleŋqab.

8 Naŋgo anjam na naŋgi tamo qudei naŋgi ugeugeinjreqnub deqa Qotei
na kamba naŋgi ugeugeinjrqas. Yimqa tamo uŋgasari qudei na naŋgi
unjrsib gate gaiŋyosib naŋgi kikinjrqab.
9 Bati deqa tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi Qotei qa
ulaosib aqa maŋwa kokba qa are qaloqnsib saoqnqab.
10 Tamo uŋgasari kumbra bole tiŋtiŋ dauryeqnub qaji naŋgi Tamo Koba
Qotei qa tulaŋ areboleboleinjrqas. Od, tamo uŋgasari kalil areqalo bole
ti unub qaji naŋgi Qotei aqa areq di ulioqnsib aqa ñam soqtoqnqab.

65

Tamo uŋgasari naŋgi Qotei biŋiyoqnsib areboleboleinjreqnu

1 O Abu Qotei, iga Saion qureq gilsim dia ino ñam soqtqom. Wau kalil
iga nami ni qa yqajqa mermem qaji di iga dauryosim keretqom.
2 Ni gaigai tamo uŋgasari naŋgo pailyo queqnum. Deqa tamo uŋgasari
kalil mandamq endi unub qaji naŋgi inoq boqnsib ino ñam soqtoqnqab.
3 Gago kumbra uge na iga ugetgeqnaqa ni na gago une kalil kobotetge-
qnum.
4 Ni na tamo uŋgasari ni nami giltnjrem qaji naŋgi joqoqnsim ino atra
talq gileqnum deqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu. Ino atra tal miligiq
dia iŋgi bole gargekoba unub. Tal di ino segi getento tal. Iga tal dia sqom
di iga tulaŋ kere na sqom.
5 O Abu Qotei, iga qalie, ni maŋwa kokba babtoqnsim gago pailyo
quoqnsim iga padalqa laqnam ni na iga eleŋeqnum. Od, ni kumbra tiŋtiŋ
na tamo uŋgasari ni qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo pailyo
queqnum. Tamo uŋgasari naŋgi di sawa isaq di unub. Sawa di tulaŋ isaq.
Iga yuwal torei gentosim gilsim sawa dia brantqom.
6 O Abu Qotei, ni ino siŋgila na mana kalil gereiyem unub. Ino siŋgila
di tulaŋ kobaquja. Siŋgila dena ni gara bul kabuejunum.
7 Ni mareqnamqa jagwa a laeqnaqa yuwal a manineqnu. Ni mareq-
namqa sawa bei beiq dia qoto koboeqnu.
8 Tamo uŋgasari kalil naŋgi ino maŋwa di unoqnsib ni qa ulaeqnub. Seŋ
oqo sawa ti seŋ aiyo sawa ti dia naŋgi ino maŋwa kalil qa areboleboleinjreqnaqa loueqnub.
9 Ni mandam endi geregere taqatoqnsim awa qariŋyeqnum. Ni iŋgi
wauq di namur bole ateqnam iŋgi koba oqoqnsiq melieqnu. O Abu
Qotei, ni awa qariŋyeqnum deqa sawa kalil ya na tulaŋ maqeqnub. Ni
mareqnum deqa iŋgi koba oqoqnsiq melieqnaqa tamo uŋgasari naŋgi
oqnsib uyeqnub.
10 Ni awa koba qariŋyeqnamqa iŋgi wauq aiyoqnsiqa mandam miligiq
di maqeqnu. Mandam a jagi bulyeqnu deqa iŋgi bole oqeleŋeqnu.
11 Ni wausau gaigai iga tulaŋ keretgeqnum. Ino siŋgila na iŋgi koba
oqeleŋeqnu.
12 Makau ti kaja ti naŋgi wadau sawaq dia ñiŋ koba uyoqnsib menet-
njreqnu. Manaq di iŋgi wau gargekoba unub deqa mana naŋgi areboleboleinjreqnu.
13 Kaja gargekoba naŋgi ñiŋ uyoqnsib menetnjreqnu. Mana utruq di
bem so aqa sum a tulaŋ maqeqnu. Deqa iŋgi iŋgi kalil naŋgi leleŋoqnsib
tulaŋ areboleboleinjreqnaqa loueqnub.

66

Tamo uŋgasari naŋgi Qotei qa louoqnsib areboleboleinjreqnu

1 O tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji, niŋgi Qotei qa areboleboleiŋgim leleŋoqniy.
2 Aqa ñam tulaŋ goge oqeqnu deqa niŋgi louoqnsib aqa ñam kobaquja deqa saoqnsib a biŋiyoqniy.
3 Niŋgi Qotei endegsib minjoqniy, “Maŋwa kalil ni babteqnum qaji di tulaŋ bolequja. Ino siŋgila tulaŋ kobaquja unu deqa jeu tamo naŋgi ni qa ulaugetoqnsib ino areq di siŋga puluteqnub.
4 Ni unime. Tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi ni qa louoqnsib ino ñam soqteqnub.” Niŋgi Qotei degsib minjoqniy.
5 O tamo uŋgasari kalil, niŋgi bosib maŋwa kalil Qotei a yeqnu qaji di uniy. Aqa maŋwa kokba a nuŋgo ambleq di babteqnu qaji di tulaŋ bolequja.
6 A marnaqa yuwal a jeŋonaqa Israel naŋgi yuwal di gentosib mandam qaŋgraŋoq aisib walwelosib gileb. Gilsib alile di brantosib Qotei qa areboleboleinjrej.
7 Qotei a siŋgila koba ti unu deqa a bati gaigai Mandor Koba sqas. A ŋam atoqnsiq tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgi unjroqnsiq naŋgo kumbra geregere tenemteqnu. Deqa anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi diqoqnaib.
8 O sawa bei bei qaji, niŋgi gago Qotei aqa ñam soqtiy. Niŋgi degyibqa tamo uŋgasari kalil naŋgi nuŋgo kakro quebe.
9 Qotei na iga taqatgeqnu deqa iga aqa gam bole uratosaieqnum. Deqa iga ŋambile unum.
10 O Abu Qotei, e qalie, tamo naŋgi ŋamyuwo na silva koiteqnub dena naŋgi endegsib qalieeqnub, silva di bole kiyo sai kiyo. Dego kere ni nami iga pegigosim gago wau bole kiyo sai kiyo di tenemtem.
11 Bati deqa ni kakaŋ bulosim iga ojsim gulbe kobaquja egem.
12 Ni gago jeu tamo naŋgi odnjrnamqa naŋgi na iga tulaŋ ugeugeigeb. Ni degyem deqa iga ŋamyuwo ti ya kokba ti miligiq dia walwelobulem. Ariya Qotei, ni na olo iga joqsim sawa boleq di atem deqa bini iga iŋgi uyo qa tulaŋ kere na unum.
13-14 Nami gulbe bei ijoq di brantonaqa e ni mermem, “E wagme ŋamyuwo na koitnjro qaji di ni atraimqai.” E ijo anjam di siŋgilatem deqa bini e wagme osi bosiy ino atra talq di ni atraimqai.
15 Od, e wagme naŋgo jejamu didiqo qaji di atraimqai. E kaja ti makau ti ŋamyuwo na koitnjro qaji di ni atraimitqa qurem quleq ti oqsim ino ulatamuq di brantqas.
16 O tamo uŋgasari Qotei aqa sorgomq di unub qaji, niŋgi bosib ijo anjam endi quiy. E na wau bole kalil Qotei a e qa yeqnu qaji deqa niŋgi saiŋgwai.
17 Nami e Qotei metoqnsim a pailyoqnsim aqa ñam soqtoqnem.
18 E ijo are miligiq di kumbra uge yqajqa arearetbej qamu Tamo Koba Qotei a ijo pailyo quosai qamu.
19 Ariya e degyosai deqa Qotei a ijo pailyo quoqnej. Od, a ijo pailyo quetboqnej.
20 Qotei a ijo pailyo quqwajqa asgiyosaieqnu. A na e qalaqalaibqajqa uratosaieqnu. Deqa e aqa ñam soqteqnum.

67

Tamo naŋgi louoqnsibqa Qotei qa areboleboleinjreqnu

1 O Abu Qotei, ni iga qa are boleimimqa iga boletgime. Ni ino ulatamu
na iga suwantgime.
2 Ni degyqam di tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi
ino kumbra bole kalil qa geregere qalieqab. Od, sawa bei bei qaji naŋgi
endegsi poinjrqas, ni naŋgi padalo sawaq na eleŋqa kere.
3 O Abu Qotei, ijo areqalo agiende. Tamo uŋgasari kalil naŋgi ino ñam
soqtoqnebe.
4 Ni kumbra tiŋtiŋ na sawa bei bei qaji naŋgi peginjroqnsim naŋgi gam
bole osornjreqnum. Deqa naŋgi areboleboleinjrim lou tuoqnebe.
5 O Abu Qotei, ijo areqalo agiende. Tamo uŋgasari kalil naŋgi ino ñam
soqtoqnebe.
6 Mandamq endia iŋgi bole bole oqoqnsiq melieqnu. Gago Qotei na iga
tulaŋ boletgeqnu.
7 Od, Qotei na iga boletgoqnqas. Deqa tamo uŋgasari kalil sawa bei beiq
di unub qaji naŋgi aqa sorgomq di soqnebe.

68

Qotei na Israel naŋgi aqaryainjrej deqa naŋgi areboleboleinjreqnu

1 Qotei a na aqa jeu tamo naŋgi winjrim naŋgi segisegiosib jaraiqab.
Od, Qotei na tamo uŋgasari a jeuteqnub qaji naŋgi urur winjrim jaraiqab.
2 A na naŋgi torei winjrqas. Jagwa na qurem puyeqnaqa qurem a
gileqnu dego kere. Tamo uge naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di padalqab.
Ŋamyuwo na kandel aqa namur kaŋkaŋosim ya bulyqas dego kere.
3 Ariya tamo bole tiŋtiŋ naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di areboleboleinjrqas. Od, naŋgi are tulaŋ boledamuinjrqas.
4 Niŋgi louoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqniy. Qotei a laŋbi goge di
awooqnsiqa walwelosiq gileqnu. Deqa niŋgi a biŋiyoqniy. Aqa ñam Tamo
Koba. Niŋgi aqa ŋamgalaq di areboleboleiŋgeme.
5 Qotei a aqa segi getento talq di sosiqa aŋgro mandum naŋgi ti uŋa
qobul naŋgi ti taqatnjreqnu.
6 A na tamo uŋgasari was saiqoji unub qaji naŋgi was gargekoba
enjreqnu. A na tamo uŋgasari tonto talq di unub qaji naŋgi oqeq di
ateqnaqa naŋgi bole unub. Ariya tamo diqeqnub qaji naŋgi sawa ugeq
di unub.
7 O Abu Qotei, ni nami ino segi tamo uŋgasari naŋgi joqsim ni namoosim
naŋgi babaŋnjrsim wadau sawaq di walweloqnem.
8 O Israel naŋgo Qotei, ni ino siŋgila babtonamqa Sainai manaq dia
miniŋ donaqa awa koba aiyej.
9 O Abu Qotei, Kenan sawa a sougetesonaqa ni awa koba qariŋyem.
Awa dena ni na Kenan sawa boletem. Sawa di ino sawa.
10 Ino segi tamo uŋgasari naŋgi walwelosib gilsib sawa dia awoeb.
Naŋgi iŋgi saiqoji soqneb deqa ni na ino segi kumbra bole naŋgi enjrsim
naŋgi gereinjroqnem.
11 Tamo Koba a na uŋgasari naŋgi anjam endegsi minjreqnu, “Is-
rael naŋgi qoto buŋyeqnub.” Anjam di uŋgasari naŋgi saoqnsib laqnub.
Uŋgasari naŋgi di tulaŋ gargekoba.

12 Israel naŋgi na jeu tamo naŋgo iŋgi iŋgi yainjreqnub deqa uŋgasari
naŋgi qureq dia iŋgi iŋgi di jei jeiyoqnsib endegsib louoqnsib mareqnub,
“Mandor kokba ti naŋgo qoto tamo naŋgi ti kalil jaraiyekriteqnub.”
13 Uŋgasari naŋgi di wala bole bole naŋgo gateq di jigoqnsib naŋgo
jejamu silva na ti gol na ti walateqnub. Naŋgi gara wala ti jigoqnsib
qebari naŋgo bari buloqnsib suwaŋeqnub. Naŋgo gumbuluŋ qudei naŋgi
qoto qa gilqajqa asginjreqnaqa kaja naŋgo jeŋ miligiq di aqaratoqnsib
ŋereŋeqnub.
14 Ariya di uŋgum. Qotei a siŋgila koba ti sosiqa mandor kokba naŋgi
winjreqnaqa naŋgi ais oŋgol Salmon manaq di unu qaji di bulosib
segisegioqnsib jaraiyeqnub.

15 Basan mana a mana tulaŋ kobaquja. Mana goge dia meniŋ kokba
qalat gargekoba unub.
16 O Basan mana, ni kiyaqa Saion mana unoqnsim a qa ugeeqnum? Ni
que. Tamo Koba Qotei a na Saion mana giltej. A mana dia gaigai awesqas.

17 Sainai a dego Tamo Koba Qotei aqa segi mana. Qotei a Sainai manaq
dena aisiqa aqa atra talq di soqnej. A na aqa qoto tamo naŋgi joqsiqa
koba na aiyeleŋeb. Qoto tamo naŋgi di tulaŋ gargekoba sisiyqa keresai.
Naŋgi karis goge di awesosibqa aiyeleŋeb.
18 O Tamo Koba Qotei, ni Saion manaq oqem. Mana di tulaŋ goge koba.
Ni na tonto tamo gargekoba naŋgi joqsimqa koba na oqem. Tamo naŋgi
dena ni jeutmoqneb deqa ni naŋgo iŋgi iŋgi yainjrem. O Tamo Koba, ni
Saion mana goge dia bati gaigai sqam.

19-20 Tamo Koba Qotei a bati gaigai gago gulbe qoboiyetgeqnu. Iga
moiqa laqnam gago Qotei na iga aqaryaigeqnu. Deqa iga aqa ñam
soqtoqnqom.

21 Jeu tamo naŋgi gaigai kumbra uge yeqnub deqa Qotei na naŋgi torei
padaltnjrqas.
22 Tamo Koba a na Israel naŋgi endegsi minjreqnu, “E jeu tamo naŋgi
Basan manaq dena ti yuwalq dena ti joqsiy bqai.
23 Botqa niŋgi na naŋgi ñumib naŋgo leŋ aiyimqa niŋgi leŋ dena nuŋgo
siŋga yansqab. Nuŋgo bauŋ naŋgi jeu tamo naŋgo leŋ uysib menet-
njrqas.” Tamo Koba a na Israel naŋgi degsi minjreqnu.

24 Niŋgi uniy. Qotei a aqa atra tal miligiq gileqnu. O ijo Qotei, ni ijo
Mandor Koba. Ni qoto buŋyeqnum deqa tamo uŋgasari naŋgi ni ombla ino
atra tal miligiq gileqnub.
25 Louo tamo naŋgi ni qa namooqnsib gileqnub. Yumba qamo tamo
naŋgi ni qa bunuoqnsib gileqnub. Naŋgo ambleq di duŋgeŋge naŋgi
giloqnsib gruma qameqnub.
26 Naŋgi kalil giloqnsib endegsib mareqnub, “Iga Israel tamo uŋgasari
unum. Iga koro kobaq endia Tamo Koba Qotei aqa ñam soqteqnum.”
Naŋgi degsib mareqnub.
27 Bensamin aqa leŋ naŋgi gargekoba sai. Ariya naŋgi namooqnsib
gileqnub. Gileqnab Juda tamo kokba ti Juda tamo uŋgasari kalil ti naŋgi
na Bensamin aqa leŋ naŋgi daurnjroqnsib gileqnub. Sebulun naŋgo
tamo kokba ti Naptali naŋgo tamo kokba ti naŋgi bunuoqnsib gileqnub.

28 O Abu Qotei, ni ino siŋgila kobaquja iga osorge. Nami ni ino siŋgila
dena iga aqaryaigoqnem.

29 Ino atra tal kobaquja a Jerusalem qureq di unu. Deqa mandor naŋgi iŋgi iŋgi osi boqnsib ino atra tal miligiq giloqnsib iŋgi iŋgi di ni emoqnqab.
30 O Abu Qotei, ni na Isip naŋgo mandor a ŋiriŋtime. A wagme juwaŋ silai aqa baŋga ambleq di laqnu qaji di bul unu. Ni na tamo kokba sawa bei bei taqatejunub qaji naŋgi dego ŋiriŋtnjre. Naŋgi makau bul unub. Ni na naŋgi ŋiriŋtnjrimqa naŋgi ino ulatamuq di siŋga pulutosib naŋgo silali ni emqab. Ni na tamo uŋgasari qoto tigeltqajqa arearetnjreqnu qaji naŋgi winjrimqa naŋgi segisegiosib jaraiqab.
31 Ni degyimqa Isip naŋgo mandor a na aqa gate kokba naŋgi qariŋnjrimqa naŋgi ino anjam quqwajqa marsib Jerusalem qureq gilqab. Bati deqa Sudan naŋgi naŋgo baŋ soqtoqnsib ni pailmoqnqab.
32 O tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji, niŋgi Tamo Koba a qa louoqnsib aqa ñam soqtoqniy.
33 Qotei a laŋ goge dia walweleqnu. Laŋ di tulaŋ nami soqnej. Niŋgi quiy. Qotei aqa kakro a kola bul unu deqa a tulaŋ leleŋeqnu.
34 Qotei a Israel naŋgo Mandor Koba. Aqa siŋgila kobaquja laŋ goge di unu. Niŋgi aqa siŋgila deqa saoqnsib laqniy.
35 Israel naŋgo Qotei a aqa atra tal miligiq di unu. Iga a qa ulaoqnqom. A na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi siŋgila kobaquja enjreqnu deqa niŋgi aqa ñam soqtoqniy.

69

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Abu Qotei, ya a oqsiqa ijo kakroq di diŋeqnu deqa ni na e aqaryaibime.
2 E jagi miligiq aiyejunum. Mandam a siŋgila sai deqa e tigelqa keresai. E ya robuq di unum deqa ya na e tuqtbeqnu.
3 O ijo Qotei, e ni metmqajqa waukobaeqnum deqa ijo siŋgila saiqoqa ijo kakro jaqatiŋbeqnu. Ni na e aqaryaibqajqa deqa e tariŋsokobaiyeqnum. Deqa ijo ŋamdamu ambruibeqnu.
4 Tamo gargekoba naŋgi na e lubib moiqajqa gam ŋameqnub. Tamo naŋgi di ijo gate baŋga bul tulaŋ gargekoba. Naŋgi siŋgila koba. Naŋgi e laŋa jeutbeqnub utru saiqoji. E naŋgo iŋgi bei bajiŋosai. Ariya naŋgi gisaŋ na ijo jejamuq di une qamoqnsib iŋgi iŋgi e bajiŋosai qaji di olo e yaibeqnub.
5 O Abu Qotei, ni ijo nanari kumbra qa qalieonum. Ni ijo une dego uneqnum. Ijo une di ni qa uliesosai.
6 O Tamo Koba Qotei. O Israel naŋgo Qotei. Ni qoto tamo naŋgo gate koba unum deqa ni na e aqaryaibe. Yim e kumbra uge torei uratqai. Uratqasai di tamo uŋgasari ni qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi jemainjro uge. Uratqasai di jeu tamo naŋgi na tamo uŋgasari ni qa loueqnub qaji naŋgi misiliŋnjro uge.
7 E ni daurmeqnum deqa jeu tamo naŋgi na e yomuiboqnsib e jemai ebeqnub.
8 Ijo was naŋgi dego e misiliŋboqnsib endegsib merbeqnub, “Ni sawa bei qaji tamo unum. Ni yauŋ tamo unum.”
9 O Abu Qotei, e ino atra tal qa tulaŋ arearetbeqnu. Deqa e ino atra tal a bole sqajqa siŋgilaeqnum. Tamo qudei ni qa anjam uge mareqnub qaji naŋgi e qa dego anjam uge mareqnub.

10 Od, e ijo gulbe qa akamoqnsim iŋgi uratoqnsim qurieŋeqnam naŋgi
na e nuboqnsib e qa anjam uge mareqnub.
11 E are ugeo qaji gara jigeqnam naŋgi na e nuboqnsib misiliŋbeqnub.
12 Tamo gate naŋgi qure polomq di korooqnsibqa e yomuibeqnub. Ya
uge uyo tamo naŋgi dego e yomuibeqnub. Naŋgi nanarioqnsib lou qudei
bole sai di gereiyoqnsib e qa laŋa gisaŋ na loueqnub.
13 Ariya di uŋgum. E ni pailmitqa bati ni nami atem qaji di bran-
timqa ni ijo pailyo quetbe. Ni degye. Di kiyaqa? Ni na e tulaŋ
qalaqalaibeqnum deqa. O Tamo Koba Qotei, ni nami marem, ni na e
oqam. Ni gisaŋosaieqnum. Sai bole sai.
14 Deqa ni na e aqaryaibime. Ni degyqam di e jagi endi torei miligiq
aiqasai. Ni na e taqatbimqa jeu tamo naŋgi e ugetbqa yoqnib keresaiin-
jrqas. Ya robu endena e tuqtbqasai dego.
15 Ni marimqa ya koba dosim e padaltbqa laqnim e bole sqai. Deqa e
yuwal robuq di loumqasai. Moiyo qure na e oqasai dego.
16 O Tamo Koba Qotei, ni gaigai e qalaqalaibeqnum. Ino kumbra di
bolequja. Deqa ni ijo pailyo quetbe. Ni e qa tulaŋ are boleimeqnu deqa
ni ijoq bosim e aqaryaibime.
17 E ino wau tamo unum deqa ni ino ulatamu e qa ulitaim. E gulbe koba
ti unum deqa ni ijo pailyo urur quetbe.
18 Ni bosim e jojombosim e aqaryaibosim ijo jeu tamo naŋgo baŋq na e
ame.
19 O Abu Qotei, ni qalie, ijo jeu tamo naŋgi na e misiliŋboqnsib jemai
eboqnsib ijo ñam ugetetbeqnub.
20 Naŋgo kumbra uge dena naŋgi ijo are gulbetetbeqnub deqa ijo siŋgila
saiqo. E nami are qalem, tamo qudei naŋgi e qa dulqab. Ariya tamo
deqaji bei sosai. E are qalem, tamo qudei naŋgi ijo are siŋgilatetbqab.
Ariya e tamo deqaji bei itosai.
21 E mambeqnaqa naŋgi na e iŋgi isa koba anaibeqnub. E ya qarbeq-
naqa naŋgi na e wain uge anaibeqnub.
22 Ariya ijo areqalo agiende. Ijo jeu tamo naŋgi iŋgi uyqa koroeso-
qnibqa bati deqa gulbe gargekoba naŋgoq di branteme. Kakaŋ na naŋgi
ojobuleme. Naŋgi sub miligiq di uloŋobulebe.
23 Naŋgo ŋamdamu geteŋnjrim sawa unqajqa keresaiinjrim soqnebe.
Soqnib Qotei na naŋgo qore tanu pulutetnjrim naŋgi tingiqa keresaiin-
jreme. Naŋgi gaigai degsib soqnebe.
24 O Abu Qotei, ni na tamo uge naŋgi di ŋiriŋtnjrsim naŋgi ŋolawotnjrsim
naŋgi qa minjiŋ oqetmeme. Yim naŋgi padalqab.
25 Naŋgo qure laŋa soqneme. Tamo bei a olo naŋgo talq di saiq.
26 Ni nami e gulbe ebem. Ariya bini tamo uge naŋgi na olo e
ugeugeibeqnub. Ni nami ijo jejamu pupoiyetbosim e jaqatiŋ ebem.
Ariya bini tamo uge naŋgi na olo e misiliŋbeqnub.
27 Deqa ni naŋgo kumbra uge di unsim naŋgi tulaŋ kambatnjrsim
naŋgo jejamuq di une qamsim naŋgi padaltnjre.
28 Ni naŋgo ñam ŋambile qa buk miligiq dena nuntime. Ni naŋgo ñam ti
tamo bole tiŋtiŋ naŋgo ñam ti turtosim neŋgreŋyaim.
29 O Abu Qotei, e gulbe ti jaqatiŋ ti qoboiyejunum deqa ni na e
taqatbosim padalo sawaq na e olo ame.
30 E louoqnsiy Qotei aqa ñam soqtoqnsiy a biŋiyoqnqai.

31 E degyitqa Tamo Koba Qotei a ijo kumbra deqa tulaŋ arearetqas. Ijo kumbra di bolequja. Ijo kumbra dena makau atraiyo kumbra tulaŋ buŋyejunu.
32 Tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi ijo kumbra di unsibqa tulaŋ areboleboleinjrqas. Tamo uŋgasari Qotei dauryeqnub qaji naŋgi dego are boledamuinjrqas.
33 Tamo Koba Qotei a tamo uŋgasari iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgo pailyo queqnu. A na aqa segi tamo uŋgasari tonto talq di unub qaji naŋgi qoreinjrosaieqnu.
34 O laŋ ti mandam ti yuwal ti qe kalil yuwal miligiq di unub qaji ti, niŋgi Qotei aqa ñam soqtoqniy.
35 Qotei a jeu tamo naŋgo baŋq na tamo uŋgasari Saion qureq di unub qaji naŋgi eleŋqas. A na Juda naŋgo qure kalil olo gereiyqas. A degyimqa naŋgi naŋgo segi mandamq dia sqab.
36 Mondoŋ Qotei aqa wau tamo naŋgo moma naŋgi mandam di torei oqab. Od, tamo uŋgasari Qotei aqa ñam qalaqalaiyeqnub qaji naŋgi naŋgo segi mandamq dia sqab.

70

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, ni urur bosim e aqaryaibosim e padalo sawaq na ame.
2 Tamo qudei naŋgi na e lubib moiqajqa are koba unu. Ni na naŋgi jemai enjrsim niñaqnjre. Tamo qudei naŋgi e jaqatiŋ ebqajqa are koba unu. Ni na naŋgi winjrsim naŋgo ñam aguq atime.
3 Tamo naŋgi dena e misiliŋbeqnub. Ni na naŋgi jemai enjrsim winjre.
4 Ariya Qotei, tamo kalil ni daurmeqnub qaji naŋgi ni qa areboleboleinjreme. Tamo kalil ni padalo sawaq na eleŋqajqa arearetnjreqnu qaji naŋgi bati gaigai endegsib maroqnebe, “Qotei a segi qujai bolequja.”
5 O Abu Qotei, e siŋgila saiqoji unum. E sougetejunum. Deqa ni ijoq boqujat. O Tamo Koba Qotei, ni urur e aqaryaibime. Ni tariŋaim. E qalie, ni ijo aqaryaibo tamo unum deqa ni e padalo sawaq na eqnum.

71

Tamo qeli aqa pailyo

1 O Tamo Koba Qotei, e ino areq di ulieqnum deqa ni na e taqatbe. Ni degyqam di e jemaibqasai.
2 Ni tulaŋ une saiqoji unum deqa ni na e ame. Ni degyqam di e padalqa keresai. Ni ijo pailyo qusim e aqaryaibime.
3 Ni meniŋ bul unum. Ni tal siŋgila bul dego unum. Deqa ni marimqa e padalo gam uratqai. E inoq boqnsim ino areq di ulieqnum deqa ni na e taqatbimqa e bole sqai.
4 O ijo Qotei, ni tamo uge naŋgo baŋq na e ame. Tamo uge naŋgi di siŋgila koba. Naŋgo kumbra tulaŋ uge. Naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjreqnub.
5 O Tamo Koba Qotei, e ni qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim ni na e aqaryaibqajqa deqa tariŋeqnum. E aŋgro wala sosimqa ni qa ijo areqalo siŋgilatoqnem dena gilsim gilsim agi bini e degyeqnum.

6 E ŋambabem bati deqa e ni betermesonamqa ni na e taqatboqnem
dena gilsim gilsim agi bini ni na e taqatbeqnum. Deqa e ino ñam gaigai
soqtoqnqai.

7 O Abu Qotei, e gulbe ti sonamqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi na
e nuboqnsib ulaugeteqnub. Naŋgi endegsib qalieeqnub, ni siŋgila na e
taqatboqnsim ino areq di e ulitbeqnum.
8 Bati gaigai e ino ñam soqtoqnsim ino maŋwa ti ino riaŋ ti deqa tamo
uŋgasari naŋgi sainjreqnum.
9 Bini e qelionum deqa ijo siŋgila saiqo. Deqa Qotei, ni na e uratbosim
qoreibaim.
10 Jeu tamo naŋgi na e misiliŋboqnsib korooqnsib e lubsib moiyotbqa-
jqa deqa anjam qoseqnub.
11 Naŋgi e qa endegsib mareqnub, “Qotei na a qoreiyej. Tamo bei na a
aqaryaiyqa keresai. Deqa iga a teteiyosim ojqom.” Jeu tamo naŋgi e qa
degsib mareqnub.
12 Ariya Qotei, ni isaq di saim. O ijo Qotei, ni urur bosim e aqaryaibime.
13 Ni na tamo uŋgasari ijo jejamuq di une qameqnub qaji naŋgi padalt-
njrsim kobotnjre. Naŋgi e ugetbqajqa mareqnub deqa ni na naŋgi
niñaqnjrsim jemai enjre.

14 Ariya Qotei, e gaigai ni qa ijo areqalo siŋgilatoqnsiy ni na e
aqaryaibqajqa deqa tariŋoqnsiy ino ñam tulaŋ soqtoqnqai.
15 E padalqa laqnam ni na e aqaryaibeqnum deqa e bati gaigai ni qa
saoqnqai. Od, e na tamo uŋgasari naŋgi ino kumbra bole tiŋtiŋ kalil qa
sainjroqnqai. Ino kumbra di tulaŋ gargekoba sisiyqa keresai.
16 O Tamo Koba Qotei, e ino maŋwa kokba qa saoqnsiy anjam endegsi
palontoqnqai, “Tamo Koba Qotei a segi qujai bole tiŋtiŋ unu.”

17 O Abu Qotei, e aŋgro wala sonamqa ni na e gam bole osorboqnem
dena gilsim gilsim agi bini ni degyeqnum. Deqa e ino maŋwa kokba qa
mare mare laqajqa uratosaieqnum.
18 Bini e qelionum deqa ijo gate baŋga qatqo. Ariya Qotei, ni na e
qoreibaim. Ni e ombla soqnimqa e na tamo uŋgasari bunuqna brantqab
qaji naŋgi ino siŋgila qa sainjroqnqai.

19 O Abu Qotei, ino kumbra bole tiŋtiŋ kalil tulaŋ goge oqsiq laŋ ojqo.
Ni maŋwa kokba babteleŋeqnum. Ni segi qujai bolequja. Tamo dego bei
sosai.
20 Ni na gulbe gargekoba e eboqnem. Ariya e qalieonum, ni na olo
e siŋgilatbqam. E moiyobulejunum deqa ni na olo e subq na tigeltbob-
ulqam.
21 Od, ni na olo e ñam kobaquja ebsim ijo are latetbqam.
22 Deqa e gombiŋ anjamoqnsiy ino ñam soqtoqnqai. O ijo Qotei, ni na
e uratbosaieqnum. Ino anjam kalil bole. O Israel naŋgo Qotei, ni segi
qujai tulaŋ bole getento unum. Deqa e gombiŋ anjamoqnsiy louoqnsiy
ino ñam soqtoqnqai.
23 E ni qa louoqnsiy arebolebole na leleŋoqnqai. Di kiyaqa? Ni na e osim
sawa boleq di atem deqa.
24 Ni na jeu tamo e ugetbqajqa waueqnub qaji naŋgi niñaqnjroqnsim
jemai enjreqnum. Deqa e bati gaigai ino kumbra bole tiŋtiŋ kalil qa tamo
uŋgasari naŋgi sainjroqnqai.

72

Qotei na mandor aqaryaiyqajqa deqa tamo a pailyeqnu

1 O Abu Qotei, ni na ino segi kumbra tiŋtiŋ babtosim gago mandor a
osoryime. Ni degyqam di mandor a kumbra tiŋtiŋ dena tamo uŋgasari
naŋgi peginjrqas.
2 Od, a kumbra tiŋtiŋ na tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi ti ino
segi tamo uŋgasari naŋgi ti peginjrqas.
3 O Abu Qotei, ino segi tamo uŋgasari naŋgi kumbra tiŋtiŋ daury-
oqnebe. Naŋgi degyqab di naŋgo iŋgi wauq na iŋgi bole bole brantoqn-
qas.
4 Ni marimqa gago mandor a na tamo uŋgasari sougetejunub qaji
naŋgi ti tamo uŋgasari iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi ti naŋgo gulbe
gereiyetnjreme. Tamo qudei na naŋgi ugeugeinjribqa gago mandor a na
kamba tamo naŋgi di ŋolawotnjreme.
5 Seŋ ti bai ti suwaŋoqnimqa mandor a bole soqneme.
6 O Abu Qotei, ni marimqa gago mandor aqa kumbra tiŋtiŋ brantoqneme. Awa aiyeqnaqa iŋgi oqoqnsiq melieqnu dego kere.
7 Gago mandor aqa bati qa ino segi tamo uŋgasari naŋgi kumbra tiŋtiŋ dauryoqnebe. Bai aqa suwaŋ koboosaisoqnimqa naŋgi bole soqnebe.
8 Ni marimqa gago mandor a na sawa tulaŋ kobaquja taqatesoqneme. Sawa di yuwal qalaq jojomq dena aisim yuwal qalaq isaq di diŋesoqneme. Gago mandor aqa sawa a Yufretis Yaq dena utru atsim sawa kalilq gileme.
9 Ni marimqa tamo uŋgasari wadau sawa ulul ti dia unub qaji naŋgi gago mandor aqa areq di siŋga pulutoqnebe. Gago mandor a na aqa jeu tamo naŋgi qoto buŋyoqneme.
10 Nui naŋgo mandor naŋgi ti Tarsis naŋgo mandor a ti naŋgi na gago mandor a ñoro koba yoqnebe. Arebia naŋgo mandor a ti Seba naŋgo mandor a ti silali osi boqnsib gago mandor yoqnebe.
11 Mandor kalil naŋgi gago mandor aqa ulatamuq di siŋga pulutoqnebe. Sawa bei bei qaji kalil naŋgi a wauetoqnebe.
12 O Abu Qotei, e qalie, tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi gago mandor a metibqa a na naŋgo gulbe gereiyetnjrqas. Od, a na tamo uŋgasari iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi aqaryainjrqas. Naŋgi aqaryainjrqajqa tamo bei sosai.
13 Gago mandor a tamo uŋgasari siŋgila saiqoji unub qaji naŋgi qa ti tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi qa ti dulqas. A na tamo uŋgasari iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi eleŋamqa naŋgi bole sqab. Naŋgi moreŋqasai.
14 Jeu tamo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi di ugeugeinjribqa gago mandor a naŋgo baŋq na naŋgi eleŋqas. A degyqas. Di kiyaqa? A na naŋgi tulaŋ qalaqalainjreqnu deqa. Od, a naŋgi ŋambile sqajqa areareteqnu.
15 Gago mandor a sokobaiyeme! Arebia naŋgi na a gol yoqnebe. Israel naŋgi bati gaigai Qotei na mandor a boletqajqa deqa pailyoqnebe. Od, naŋgi Qotei na mandor a aqaryaiyqajqa deqa pailyoqnebe.
16 Mana goge dia rais so ti bem so ti gargekoba Israel naŋgo wauq na brantoqneme. Lebanon sawaq dia iŋgi koba oqeleŋeqnu dego kere. Israel naŋgi qure qure kalilq dia gargekobaebe. Ñiŋ a iŋgi wauq di oqeleŋeqnu dego kere.

17 Israel naŋgi mandor aqa ñam qa are walnjraiq. Naŋgi na gaigai a ñam koba yoqnebe. Seŋ a gaigai laŋq di branteqnu dego kere. Gago mandor a na sawa bei bei qaji kalil naŋgi boletnjreme. A degyimqa naŋgi na kamba gago mandor a bole sqajqa deqa Qotei pailyoqnebe.

18 Iga Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqnqom. A Israel naŋgo Tamo Koba. A segi qujai maŋwa kokba babtelenjeqnu.

19 Aqa ñam tulaŋ bolequja. Aqa ñam di gaigai goge oqoqneme. Aqa riaŋ ti aqa siŋgila ti dena mandam kalil keretoqneme. Bole.

20 Jesi aqa ŋiri Devit aqa pailyo kalil endi koboqo.

73

Qotei na tamo uge naŋgi ŋolawotnjrqas

1 Qotei na Israel naŋgi boletnjreqnu. A na tamo uŋgasari naŋgo are miligiq di jiga saiqoji unub qaji naŋgi geregereinjreqnu.

2-3 Tamo diqeqnub qaji naŋgi ñoro koba ti unub. E tamo uge naŋgi di unjrsimqa are ugeibonaqa naŋgo ñoro qa mamaulbonaqa uneq di uloŋqajqa jojomem. Tamo a walwelosiq bisireŋyeqnaqa maŋgaleqnu dego kere.

4 Tamo uge naŋgi siŋgila ti so bole ti unub. Naŋgo jejamu jaqatiŋnjrosaieqnu.

5 Tamo qudei naŋgi gulbe qoboiyeqnub ariya kiyaqa tamo uge naŋgi gulbe qoboiyosaieqnub? Tamo qudei naŋgoq di ma uge branteqnu ariya kiyaqa tamo uge naŋgoq di ma uge brantosaieqnu?

6 Naŋgi degsib bole unub deqa naŋgi tulaŋ diqoqnsib laqnub. Naŋgi na tamo qudei naŋgi laŋa laŋa qoto itnjroqnsib ñumeqnub. Naŋgo kumbra di kolilei bul. Naŋgi kolilei dena naŋgo jejamu walatobuleqnub. Naŋgi kumbra dena gara bul kabuejunub.

7 Naŋgo areqalo ti naŋgo are miligi ti dena kumbra uge uge gargekoba branteqnub.

8 Naŋgi na tamo qudei naŋgi misiliŋnjroqnsib ugeugeinjrqajqa deqa anjam qoseqnub. Naŋgi tulaŋ diqoqnsib tamo qudei naŋgi jeutnjroqnsib ula enjreqnub.

9 Naŋgi Qotei laŋ qureq di unu qaji a misiliŋyoqnsib naŋgo segi ñam soqtoqnsib anjam tulaŋ uge mare mare laqnabqa anjam di sawa sawa kalil kereteqnu.

10 Yeqnabqa tamo qudei naŋgi anjam di quoqnsib bole degoqnsib anjam deqa arearetnjreqnu.

11 Tamo uge naŋgi endegsib mareqnub, “Kumbra iga yeqnum qaji endi Qotei a qaliesai. Qotei Goge Koba a gago kumbra endeqa qalieqa keresai.”

12 Tamo uge naŋgo kumbra endegsi unu. Naŋgi iŋgi iŋgi qa truquosaieqnub. Naŋgi ñoro koba ti sosib olo ñoro tulaŋ koba oqajqa waukobaeqnub.

13-14 O Abu Qotei, ni qalie, e ijo are miligi geregere taqateqnum deqa e une ti sosai. E ijo baŋ yansobuleqnum deqa e une bei yosaieqnum. Deqa ni kiyaqa qolo ti qanam ti e jaqatiŋ ebeqnum? Ni kiyaqa nobqolo gaigai e ŋolawotbeqnum? Kumbra bole e yeqnum qaji di laŋa loumqas kiyo?

15 O Abu Qotei, uŋgum, e anjam degsi marqasai. Degsi marqai di e na ino segi tamo uŋgasari naŋgo areqalo niñaqyetnjro uge.

16-17 Ariya e tamo uge naŋgo kumbra aqa utru itqa yeqnam ugeibeq-
naqa e ino atra tal miligiq gilem. Gilsim bati deqa e endegsi poibej,
bunuqna tamo uge naŋgi di tulaŋ padalougetqab.
18 O Abu Qotei, e qalie, ni na tamo uge naŋgi gam ugeq di breinjreqnum
deqa naŋgi bisireŋnjrobuleqnaqa maŋgaloqnsib torei padaleqnub.
19 Naŋgi ulaugetoqnsib urur padaloqujatoqnsib moiyougeteqnub.
20 O Tamo Koba, e qalie, ni na tamo uge naŋgi torei uratnjreqnum deqa
naŋgi urur koboeqnub. Tamo a qutuamqa ŋeiobilqei a olo aqa areqaloq
na ulaŋqas dego kere.
21 Nami ijo areqalo niñaqesonaqa e are tulaŋ ugeiboqnej.
22 Ijo areqalo geteŋesonaqa e ni qa poibosaioqnej. Deqa e ino ŋamgalaq
di nanariosim wagme juwaŋ bulem.
23 Ariya e gaigai ni ombla unum deqa ni na e babaŋbeqnum.
24 Ni na e anjam bole merboqnsim ijo walwel tingitetbeqnum.
Bunuqna ni na e osi oqsimqa e laŋ qureq dia ni ombla riaŋ koba ti sqom.
25 Yai a laŋ qureq di sosiqa e taqatbeqnu? Tamo dego bei sosai. Ni segi
qujai. O Abu Qotei, e na ni tulaŋ qalaqalaimeqnum. E na iŋgi iŋgi kalil
mandamq endi unub qaji naŋgi degsim qalaqalainjrosaieqnum.
26 Ijo jejamu ti ijo are miligi ti aqa siŋgila saiamqa ni segi na ijo are
miligi siŋgilatetbqam. Ni e ombla unum deqa e gaigai tulaŋ kere na sqai.
27 Tamo uŋgasari ni uratmeqnub qaji naŋgi torei loumqab. Tamo
uŋgasari ni qoreimeqnub qaji naŋgi ni na padaltnjrqam.
28 Ariya Tamo Koba Qotei, e degsi sqasai. E ino areq di uliejunum
deqa ni na e taqatbeqnum. O Abu Qotei, e ino jojomq di unum di tulaŋ
bolequja. Deqa e ino maŋwa kalil qa anjam mare mare laqnqai.

74

Tamo a Israel naŋgi qa Qotei pailyeqnu

1 O Abu Qotei, ni kiyaqa iga qoreigeqnum? Iga ino segi tamo uŋgasari
unum. Iga ino kaja bul unum. Ni gaigai iga qa ŋiriŋoqnqam e?
2 Iga ino segi tamo uŋgasari unum deqa ni iga qa olo are qale. Tulaŋ
nami ni Saion Manaq di sosimqa bati deqa ni na gago moma naŋgi
giltnjrsim awainjrem. Ni deqa olo are qale.
3 O Abu Qotei, ni qalie, jeu tamo naŋgi ino atra tal aqa iŋgi iŋgi torei
ugeugeiyeb. Deqa ni bosim iŋgi iŋgi ugeeleŋej qaji di unime.
4 Ino jeu tamo naŋgi tulaŋ diqosib areboleboleinjrnaqa laion bul
leleŋosib ino atra tal ni yaimosib naŋgo segi qa marsib taqateb.
5 Od, naŋgi ino atra tal di niñaqyekriteb. Tamo a nañuq di ŋam qomeqnu
dego kere.
6 Naŋgi tapor ti serie ti ojsib dena ino atra tal aqa ŋampaŋ neŋgreŋ bole
na walato qaji di kalil paratueleŋeb.
7 Naŋgi ŋamyuwo na ino atra tal qatrenteb. Atra tal di ino segi ñam aqa
so sawa. Naŋgi tal di tulaŋ ugeugeiyosib jigateb.
8 Naŋgi endegsib are qaleb, “Iga Qotei aqa louqajqa tal kiñilala dego
torei ugeugeiyeleŋqom.” Naŋgi degsib are qalsib louqajqa tal kalil Israel
sawaq di so qaji di ŋamyuwo na qatrenteleŋeb.
9 Maŋwa kalil ni nami babtoqnem qaji di bini iga unosaieqnum. Ino
medabu o tamo bei sosai. Deqa gago gulbe koboqa bati di iga qaliesai.
10 O Abu Qotei, bati gembub jeu tamo naŋgi na ni misiliŋmoqnqab?
Naŋgi gaigai ino ñam ugetoqnqab e?

11 Ni kiyaqa iga aqaryaigwajqa urateqnum? Ni kiyaqa ino siŋgila iga
osorgosaieqnum? Ni kiyaqa laŋa unum? Ni ino baŋ waiyosim gago jeu
tamo naŋgi ñume.
12 Ariya Qotei, e qalie, nami ni ijo Mandor Koba soqnem agi bini ni
degsi unum. Ni nami mandamq endia ino segi tamo uŋgasari naŋgi
aqaryainjroqnem deqa naŋgi qoto na padalosaioqneb.
13 Ni ino siŋgila babtosim anjam marnamqa yuwal a qala bei beiq di
tigelosiq jeŋonaqa mandam bole brantej. Ni na qe kokba yuwal miligiq
di soqneb qaji naŋgi padaltnjrem.
14 Ni na waŋgaim kobaquja aqa gate paratetosim aqa qusa osim wagme
juwaŋ naŋgi wadau sawaq dia anainjrem.
15 Ni marnamqa ya ti ya jumbum ti mandam miligiq na brantoqnsiq
ururoqnsiq aiyoqnej. Aiyeqnaqa ni olo marnamqa ya kokba kalil
jeŋeleŋej.
16 Tulaŋ nami ni qanam gereiyem. Ni qolo dego gereiyem. Ni seŋ ti bai
ti gereiyosim laŋ goge dia atem.
17 Ni mandam beli kalil ateleŋem. Ni awa aqa bati giltem. Ni seŋ aqa
bati dego giltem. Deqa wausau gaigai naŋgi naŋgo bati dauryeqnub.
18 O Tamo Koba Qotei, jeu tamo naŋgi tulaŋ nanari unub deqa naŋgi na
ni misiliŋmoqnsib ino ñam ugeteqnub. Ni naŋgo une deqa are walmaiq.
19 Iga ino segi tamo uŋgasari unum. Iga binoŋ bul siŋgila saiqoji unum.
Deqa ni na iga uratgaim. Jeu tamo naŋgi bauŋ juwaŋ bul unub. Naŋgi
na iga ugeugeigeqnub deqa ni iga qa are walmaiq. Ni gaigai iga qa are
qaloqnsim aqaryaigoqne. Jeu tamo naŋgi na iga padaltgo uge.
20 Israel sawaq dia jeu tamo naŋgi na ino segi tamo uŋgasari naŋgi qoto
itnjroqnsib ñumeqnub. Naŋgo are miligi ambru koba. Deqa Qotei, anjam
ni nami iga ti qosem qaji deqa olo are qalsim iga taqatgime.
21 Tamo uge naŋgi na tamo uŋgasari qudei naŋgi ugeugeinjreqnub.
Deqa ni tamo uge naŋgo baŋq na naŋgi eleŋame. Ni degyqam di naŋgi
jemainjrqasai. O Abu Qotei, tamo uŋgasari naŋgi di sougetesosib iŋgi
iŋgi qa truqueqnub. Deqa ni na naŋgi aqaryainjre. Yim naŋgi ino ñam
soqtoqnqab.
22 O Abu Qotei, jeu tamo naŋgi ni qa anjam uge mareqnub deqa ni ino
segi ñam qa are qalsim tigelosim naŋgo anjam di gent. Od, jeu tamo naŋgi
nanarioqnsib diqoqnsib bati gaigai ni misiliŋmeqnub deqa ni na naŋgi
ŋolawotnjre. Ni degyqam di naŋgi qalieqab, ni ino segi kumbra bole tiŋtiŋ
dauryeqnum.
23 O Abu Qotei, ino jeu tamo naŋgi gaigai naŋgo medabu waqtoqnsib
leleŋkobaoqnsib ni qa anjam uge mareqnub. Ni naŋgo kumbra uge deqa
are walmaiq.

75

*Qotei na tamo uge naŋgi ugetnjroqnsiqa olo tamo bole naŋgi aqaryain-
jreqnu*

1 O Abu Qotei, ni gago jojomq di unum deqa iga gaigai ino ñam
biŋiyoqnsim ino maŋwa kalil qa saoqnsim laqnum.
2 Qotei a endegsi mareqnu, “Tamo uŋgasari naŋgi peginjrqajqa bati
brantimqa e kumbra tiŋtiŋ na naŋgi peginjrqai.

3 Mandam a reŋgiŋamqa e na mandam aqa utru siŋgilatit a bole sqas. Od, tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi ginda gindaŋabqa e na mandam aqa utru siŋgilatqai.

4-5 Bini e na meqe meqem tamo naŋgi endegsi minjreqnum, 'Niŋgi diqoqnaib.' Od, e na tamo uge naŋgi endegsi minjreqnum, 'Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnaib. Niŋgi nuŋgo medabu waqtoqnsib e misiliŋboqnaib.' " Qotei a degsi mareqnu.

6 Tamo bei na tamo bei pegiyqa keresai. Seŋ oqo sawa ti seŋ aiyo sawa ti wadau sawa ti dia tamo dego bei sosai.

7 Qotei a segi na iga pegigeqnu. A na qujai tamo qudei naŋgo ñam aguq atoqnsiqa olo tamo qudei naŋgo ñam soqtetnjreqnu.

8 Tamo Koba Qotei a ya gambaŋ ojejunu. Gambaŋ miligiq di wain bunuj siŋgila koba ya ti bulyosai qaji di maqejunu. Qotei na wain di bilentimqa tamo uge kalil mandamq endi unub qaji naŋgi uyekritqab.

9 Ariya e bati gaigai Jekop aqa Qotei aqa maŋwa kalil qa mare mare laqnsiy aqa ñam soqtoqnsiy louoqnqai.

10 Qotei a endegsi mareqnu, "E na tamo uge naŋgo siŋgila kobotetnjrqai. Ariya e na tamo bole naŋgi siŋgila kobaquja enjrqai."

76

Qotei a qoto buŋyeqnu

1 Juda sawaq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei qa qalie. Israel sawaq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa ñam kobaquja soqteqnub.

2 Qotei aqa tal a Jerusalem qureq di unu. Od, aqa tal a Saion manaq di unu.

3 Dia Qotei na jeu tamo naŋgo qoto qa iŋgi iŋgi paraparaiyeleŋeqnu. Od, a na naŋgo qaja ti dumu ti serie ti paraparaiyeleŋeqnu.

4 O Abu Qotei, ni ñam koba ti riaŋ koba ti unum. Ni tulaŋ goge kobaq di unum. Ni na mana kalil naŋgi buŋnjreqnum.

5 Ni na jeu tamo naŋgo qoto qa iŋgi iŋgi yainjreqnum deqa naŋgi olo qotqa keresai. Naŋgi moreŋeqnub.

6 O Jekop aqa Qotei, ni na jeu tamo naŋgi ŋiriŋtnjreqnum. Ni degyeqnum deqa qoto bati qa naŋgo hos naŋgi ti tamo hos goge di awejunub qaji naŋgi ti moreŋoqnsib mandamq di ŋereŋeqnub.

7 Ariya Qotei, iga ni segi qa ulaqom. Ni ŋiriŋ ti soqnimqa tamo yai a ino ulatamuq di tigelesqa kere? Tamo dego bei sosai.

8-9 Ni laŋ qureq di sosimqa une pegiyo wau yeqnamqa mandam tamo naŋgi ni qa ulaoqnsib kirieqnub. Ariya ni na tamo uŋgasari kalil naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi aqaryainjreqnum. Deqa naŋgi padalosaieqnub.

10 Jeu tamo naŋgi ni qa minjiŋ oqetnjreqnaqa ni na naŋgi padaltnjreqnum. Ino segi tamo uŋgasari naŋgi ino kumbra di unoqnsib ino ñam soqteqnub. Od, jeu tamo naŋgo minjiŋ dena ino ñam tulaŋ goge oqeqnu.

11 O Israel tamo uŋgasari, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa wau bei yqajqa minjqab di niŋgi wau di yiy. Niŋgi urataib. O Abu Qotei, ni marimqa tamo uŋgasari kalil sawa jojomq di unub qaji naŋgi ni qa ulaosib iŋgi bole bole osi bosib ni atraimebe.

12 E qalie, mandor kokba mandamq endi unub qaji naŋgi diqoqnsib laqnub deqa Qotei na naŋgo ñam aguq atoqnsiqa naŋgi ula enjreqnu.

77

Tamo gulbe ti unu qaji aqa pailyo

1 E siŋgila na Qotei pailyeqnum. E na a meteqnum deqa a ijo pailyo
quetbqas.
2 Ijo gulbe bati endeqa e Tamo Koba Qotei pailyeqnum. Qolo gaigai e
pailyeqnum. E pailyqajqa asgibosaieqnu. E gulbe ti unum deqa ijo are
laosaieqnu.
3 O Abu Qotei, e ni qa are qaloqnsim ijo gulbe qa are jaqatiŋbeqnaqa
akameqnum.
4 Qotei na e ŋeio ŋam gentbeqnu deqa e qambumtosaieqnum. E are
tulaŋ jaqatiŋbeqnu deqa e anjam bei marqa keresaiibeqnu.
5 Nami e areboleboleiboqnej dena gilsiq gilsiq wausau qudei koboej.
Bini e ijo arebolebole deqa olo are qaleqnum.
6 Nami e Qotei qa louoqnem. Bini e deqa olo are qaloqnsim qolo gaigai
endegsi nenemeqnum,
7 “Tamo Koba a na e gaigai qoreiboqnqas e? A e qa olo bunu are
boleiyqasai kiyo?
8 A na olo e qalaqalaibqasai e? A nami marej, a na e boletbqas. Aqa
anjam di torei uloŋej kiyo?
9 Qotei a e qa dulqajqa are walyeqnu kiyo? A e qa dulqajqa uratosiq e
ŋiriŋtbeqnu kiyo?”
10 E degsi nenemoqnsim olo endegsi mareqnum, “Nami Qotei Goge
Koba a wausau gargekoba aqa siŋgila babtoqnsiqa e aqaryaiboqnej.
Ariya bini a na e aqaryaibosaieqnu. Deqa e are tulaŋ jaqatiŋbeqnu.” E
degsi mareqnum.
11 O Tamo Koba Qotei, e ino wau kokba ni nami yoqnem qaji deqa olo
are qaloqnqai. Od, e ino maŋwa ni nami babtoqnem qaji deqa olo are
qaloqnqai.
12 E ino wau kalil qa olo are qaloqnqai. E maŋwa siŋgila kokba ni nami
yoqnem qaji deqa olo are qaloqnsiy sqai.
13 O Abu Qotei, ino kumbra kalil tulaŋ bole getento unu. Ni segi qujai
bole. Ni na gisaŋ qotei kalil naŋgi buŋnjreqnum.
14 O Abu Qotei, ni segi qujai maŋwa babteqnum. Nami ni ino siŋgila
kobaquja sawa bei bei qaji naŋgi osornjroqnem.
15 Siŋgila dena ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi awainjrsim eleŋem.
Tamo uŋgasari naŋgi di Jekop Josep wo naŋgo moma.
16 O Abu Qotei, nami ya kalil naŋgi na ni numsibqa ulaugeteb. Yuwal
a na dego ni numsiqa ginda gindaŋej. Yuwal di robu koba.
17 Bati deqa awa koba aiyeqnaqa kola tulaŋ anjameqnaq minjal na laŋ
suwantoqnej.
18 Ni marnamqa jagwa ambleq di kola anjameqnaq minjal na sawa
sawa kalil suwanteqnaqa mandam a reŋgiŋoqnej.
19 Ni segi yuwal ambleq di walweloqnem. Od, ni ino segi gam dau-
ryosim yuwal kobaquja miligiq di walweloqnem. Ariya tamo naŋgi ino
siŋga neñem yala unosaioqneb.
20 Bati deqa ni kaja naŋgo taqato tamo bul sosimqa ino segi tamo
uŋgasari naŋgi gam bole osornjroqnem. Ni na Moses Aron wo naŋgi aiyel
wau enjrnamqa naŋgi na ino segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqneb.

78

Tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa are gulbetetoqneb

1 O ijo tamo uŋgasari, niŋgi ijo anjam endi geregere quiy. E ijo medabu
waqtosiy anjam endi merŋgit niŋgi qusib didaboqniy.
2 E yawo anjam marqai. Tulaŋ nami anjam endi aqa utru uliesoqnej
agi bini uliejunu. Deqa e na ubtosiy marqai.
3 Nami gago moma naŋgi na anjam endi mergonabqa iga qusim poigej.
4 Deqa iga na kamba anjam endi ubtosim gago moma naŋgo leŋ
bunuqna brantqab qaji naŋgi minjrqom. Iga anjam endi naŋgi qa
ulitqasai. Iga Tamo Koba Qotei aqa siŋgila qa ti aqa wau kokba qa ti aqa
maŋwa kalil a babtoqnej qaji deqa ti naŋgi sainjrqom.
5 Gago moma naŋgi tulaŋ nami soqneb. Naŋgi Israel. Naŋgi Jekop aqa
leŋ. Qotei na naŋgi aqa dal anjam enjrej. Naŋgi dal anjam di dauryqajqa
deqa Qotei na enjrej. A na naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi nuŋgo aŋgro
naŋgi ijo dal anjam osornjroqniy.” Qotei na gago moma naŋgi degsi
minjrej.
6 Di kiyaqa? Aŋgro bunuqna ŋambabqab qaji naŋgi aqa dal anjam
qalieosib olo naŋgo aŋgro naŋgi minjrqajqa deqa.
7 Naŋgi degyqab di naŋgo aŋgro naŋgi Qotei aqa maŋwa kalil qa are
walnjrqasai. Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosib aqa dal anjam
dauryqab.
8 Naŋgi naŋgo moma naŋgi bul sqasai. Naŋgo moma naŋgo kumbra
agiende. Naŋgi diqoqnsib Qotei aqa anjam gotraŋyoqneb. Naŋgi Qotei qa
naŋgo areqalo siŋgilatosaioqneb. Naŋgi aqa anjam dauryqajqa asginjro-
qnej.
9-10 O ijo tamo uŋgasari, niŋgi Efraim naŋgi qa are qaliy. Naŋgi nami
Qotei ombla anjam qoseb. Ariya naŋgi anjam di dauryosaioqneb. Naŋgi
aqa dal anjam gotraŋyoqneb. Naŋgo une agiende. Naŋgi qaja ti serie ti
ojesonabqa qoto brantonaqa naŋgi olo ulaosib jaraiyeb.
11 Naŋgi maŋwa kalil Qotei na naŋgi osornjroqnej qaji deqa ti aqa wau
kalil qa ti are walnjroqnej.
12 Qotei a naŋgo moma naŋgo ŋamgalaq di maŋwa kokba Soan man-
damq di babteleŋej. Soan mandam a Isip sawaq di unu.
13 Qotei a marnaqa yuwal a qala bei beiq di tigelosiq jeŋonaqa a na
Israel naŋgi joqsiqa naŋgi yuwal di gentosib mandam qaŋgraŋoq aisib
walwelosib gileb.
14 Qanam Qotei a laŋbi miligiq di sosiqa naŋgi qa namooqnsiqa naŋgi
gam osornjroqnej. Qolo a ŋamyuwo miligiq di sosiqa naŋgi qa namooqn-
siqa naŋgi gam osornjroqnej.
15 A wadau sawaq di meniŋ paraparainjreqnaqa meniŋ miligiq na ya
branteqnaqa naŋgi oqnsib uyoqneb. Ya di tulaŋ koba yuwal bul.
16 Od, Qotei a mareqnaqa ya tulaŋ koba meniŋ miligiq na brantoqnej.
Ya a deqnu dego kere.
17 Ariya Israel naŋgi Qotei aqa maŋwa deqa yala are qalosai. Naŋgi
wadau sawaq dia Qotei Goge Koba aqa anjam gotraŋyoqnsib une yoqnsib
laqneb.
18 Naŋgi Qotei aqa siŋgila laŋa tenemtoqnsib a na naŋgi iŋgi anainjrqa-
jqa deqa wainyoqneb. Naŋgi iŋgi di uyqajqa tulaŋ arearetnjroqnej.
19 Naŋgi endegsib Qotei yomuiyoqneb, “Qotei a wadau sawaq di iga
iŋgi anaigwa kere e?

20 Bole, Qotei na meniŋ qaleqnaqa ya koba branteqnu. Ariya a na bem
ti damu ti iga anaigwa kere e?" Naŋgi degsib Qotei yomuiyoqneb.
21 Tamo Koba Qotei a Israel naŋgo yomu anjam di qusiqa ŋiriŋej. Deqa
a ŋamyuwo qariŋyonaqa naŋgoq aiyej. Qotei aqa ŋiriŋ di tulaŋ kobaej.
22 Di kiyaqa? Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa. A
na naŋgi aqaryainjrqa keresai degsib are qaloqneb.
23-24 Ariya Qotei a naŋgi uratnjrosai. A laŋ minjnaqa laŋ a waqonaqa
a laŋ qure qa bem qariŋyonaqa mandamq ainaqa Israel naŋgi uyoqneb.
25 Bati deqa naŋgi laŋ aŋgro naŋgo bem uyoqneb. Qotei na bem tulaŋ
koba naŋgi anainjreqnaqa naŋgi uyoqnsib menetnjroqnej.
26-27 A na aqa siŋgila babtosiqa sawa guta ti seŋ oqo sawa ti dia jagwa
tigeltonaqa jagwa dena qebari osi boqnej. Qebari di tulaŋ gargekoba wi
bul. Qebari di ulul bul. Qotei na qebari naŋgi di qariŋnjrnaqa laŋ goge na
beleŋosib tamo uŋgasari naŋgoq aiyeleŋeb.
28 Qotei a marnaqa qebari naŋgi di beleŋosib tamo uŋgasari naŋgo tal
meq di aiyeleŋeb.
29 Deqa tamo uŋgasari naŋgi qebari di uyoqnsib menetnjroqnej. Naŋgi
iŋgi di oqajqa tulaŋ arearetnjroqnej deqa Qotei na naŋgi anainjroqnej.
30-31 Israel naŋgi qunjaŋ bolet deqa naŋgi iŋgi di uyoqnsib kobotosaisonabqa Qotei na naŋgi ŋiriŋtnjrsiqa naŋgo aŋgro wala naŋgi ñumoqnej.
Aŋgro wala naŋgi di tamo siŋgila.
32 Qotei a wadau sawaq dia maŋwa gargekoba babteleŋoqnej. Ariya
Israel naŋgi deqa poinjrosai. Naŋgi olo une tulaŋ gargekoba yoqneb.
Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosaioqneb.
33-34 Deqa a na naŋgi urur kobotnjroqnej. Me mondor a urur koboeqnu
dego kere. A na naŋgi ñumeqnaqa naŋgi ulaugetoqnsib moiyoqujatoqneb.
Bati deqa naŋgi qudei are bulyosib Qotei aqaq olo bosib siŋgila na
pailyoqneb.
35 Naŋgi qalieeb, Qotei Goge Koba a naŋgo aqaryainjro tamo. A meniŋ
bul siŋgila koba.
36 Ariya bunuqna naŋgi olo Qotei qa laŋa gisaŋ na meiya atoqneb.
37 Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqa uratosib aqa anjam a nami
naŋgi ti qoseb qaji di gotraŋyoqneb.
38 Ariya Qotei a naŋgi uratnjrosai. A naŋgi qa are boleiyonaqa naŋgo
une kobotetnjrej. A na naŋgi padaltnjrosai. Bati gargekoba a na aqa segi
ŋiriŋ getentoqnej deqa a naŋgi qa minjiŋ oqetosaioqnej.
39 A qalieej, naŋgi mandam tamo soqneb. Mandam tamo naŋgo so
agiende. Naŋgi ŋambaboqnsib olo urur koboeqnub. Jagwa a brantoqnsiqa
urur koboeqnu dego kere. Qotei a naŋgi qa degsi are qalej deqa a naŋgi
padaltnjrosai.
40 Ariya bati gargekoba Israel naŋgi wadau sawaq dia Qotei aqa anjam
gotraŋyoqnsib aqa are gulbetetoqneb.
41 Qotei a segi qujai tulaŋ bole getento unu. A Israel naŋgo Qotei. Naŋgi
deqa yala are qalosai. Naŋgi bati gaigai Qotei aqa siŋgila laŋa tenemtoqneb. Naŋgi aqa ŋiriŋ tigeltoqneb. Naŋgi kumbra di uratosaioqneb.
42 Naŋgi aqa siŋgila qa are qalosaioqneb. A nami naŋgi jeu tamo naŋgo
baŋq na eleŋej. Naŋgi deqa are qalosaioqneb.
43 Jeu tamo naŋgi di Isip sawa qaji. Qotei a Soan mandamq di maŋwa
kokba babteleŋoqnej. Soan mandam a Isip sawaq di unu. Maŋwa dena
Qotei na Isip naŋgi ŋolawotnjroqnej.

44 A ya bulyonaqa leŋ babej deqa Isip naŋgi ya di uyqa keresai.
45 A na nañag ti balum du du ti gargekoba qariŋnjrnaqa Isip naŋgoq aiyeleŋeb. Aiyeleŋosib nañag na Isip naŋgi uñinjroqneb. Balum du du naŋgi na Isip naŋgo iŋgi iŋgi ugeugeiyoqneb.
46 Qotei na sis naŋgi dego qariŋnjrnaqa aiyeleŋosib Isip naŋgo wauq di iŋgi uyekritoqneb.
47 A na ais oŋgol qariŋyonaqa aisiq wain sil ti qura ti ugeugeiyoqnej.
48 A na ais oŋgol ti minjal ti qariŋyonaqa aisiq Isip naŋgo makau dego ñumnaq moreŋeb.
49 Qotei a naŋgi qa minjiŋ ani oqetonaqa ŋiriŋugetej deqa a na naŋgi degsi ŋolawotnjroqnej. A na aqa laŋ aŋgro naŋgi qariŋnjrnaqa aisib Isip naŋgi gulbe tulaŋ kokba enjreb.
50 A Isip naŋgi qa minjiŋ ani oqetej deqa a na naŋgi gereinjrosaioqnej. A na ma kobaquja naŋgi enjrnaqa naŋgi moreŋoqneb.
51 Qotei na Isip naŋgo aŋgro matu kalil naŋgi dego ñumnaq moreŋeb. Isip naŋgo moma utru Ham a Noa aqa ŋiri.
52 Ariya Qotei a Israel naŋgi degsi ŋolawotnjrosai. A kaja naŋgo taqato tamo bul sosiqa aqa segi Israel tamo uŋgasari naŋgi qa namooqnsiqa taqatnjroqnsiqa wadau sawaq di naŋgi gam osornjroqnej.
53 Yuwal a jeŋonaqa Qotei na naŋgi joqsiqa naŋgi yuwal di gentosib gileb. Deqa naŋgi bole soqneb. Naŋgi ulaosai. Ariya naŋgo jeu tamo naŋgi yuwal na kabutnjrsiqa ñumej.
54-55 Qotei na Israel naŋgi joqsiqa aqa segi mandamq di branteb. A na aqa siŋgila babtosiqa sawa bei bei qaji naŋgi mandam di yainjrsiq naŋgi winjrnaq jaraiyonabqa aqa segi tamo uŋgasari naŋgi mandam di enjrej. A na mandam mutu segi segi jeisiq Israel naŋgi enjrnaqa naŋgi naŋgo segi talq di soqneb.
56 Ariya Israel naŋgi diqoqnsib Qotei Goge Koba aqa siŋgila laŋa tenemtoqnsib a jeutoqneb. Naŋgi aqa dal anjam dauryosaioqneb.
57 Naŋgi aqa anjam gotraŋyoqnsib naŋgo moma naŋgo kumbra uge dauryoqneb. Od, naŋgi Qotei torei uratoqneb. Qaja a grotosiq tiŋsiq geregere gilosaieqnu dego kere.
58 Naŋgi na sulum ti atra bijal uge ti gereiyoqneb deqa Qotei a naŋgi qa are ugeiyonaqa ŋiriŋej.
59 Qotei a Israel naŋgo kumbra uge di unsiqa minjiŋ ani oqetej. Deqa a na naŋgi torei qoreinjrej.
60 A aqa segi atra tal Silo qureq di so qaji di uratej. A nami aqa atra tal di tigeltosiq tamo uŋgasari naŋgo ambleq di soqnej.
61 Ariya bunuqna a na aqa jeu tamo naŋgi odnjrnaqa naŋgi aqa dal anjam so qaji ŋam moŋgum Silo qureq dena osib naŋgo segi sawaq gileb. Ŋam moŋgum di Qotei aqa atra tal miligiq di soqnej. Ŋam moŋgum miligiq dia Qotei aqa ulatamu suwaŋoqnej deqa Israel naŋgi aqa siŋgila unoqneb.
62-63 Qotei a aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qa ŋiriŋugetosiqa jeu tamo naŋgi odnjrnaqa naŋgi serie na ti ŋamyuwo na ti naŋgi ñumeqnab moreŋoqneb. Naŋgo aŋgro wala naŋgi dego moreŋeqnabqa duŋgeŋge naŋgi tamo bei oqajqa yeqnab ugeinjroqnej.
64 Jeu tamo naŋgi serie na atra tamo naŋgi ñumeqnab moreŋoqneb. Qoto kobaquja brantej deqa atra tamo naŋgo uŋa qobul naŋgi baŋ yansqa bati saiinjroqnej. Deqa naŋgi akamqa keresai.

65 Ariya bati deqa Tamo Koba a tigelej. Tamo a qutuosim aqa bijalq na
tigelqas dego kere. Tamo a ya uge uysim nanariosim ŋeisim olo tigelqas
dego kere.
66 Qotei a tigelosiq aqa jeu tamo naŋgi qoto itnjrsiq naŋgi teteinjrsiq
qoto buŋyonaqa naŋgi jemainjrej. Deqa naŋgi olo qotqa keresai. Naŋgi
gaigai jemainjrim sqab.
67 Qotei na Josep aqa leŋ naŋgi dego qoreinjrej. Josep aqa leŋ naŋgo
ñam bei Efraim. Qotei na naŋgi giltnjrosai.
68 A na Juda aqa leŋ naŋgi ti Saion Mana ti giltnjrej. A na mana di tulaŋ
qalaqalaiyeqnu.
69 Mana goge dia Qotei na aqa atra tal atsiqa siŋgilatej. A nami laŋ ti
mandam ti atsiq siŋgilatej dego kere. Deqa tal di a gaigai sqas.
70-71 Qotei na aqa wau tamo Devit giltej. Devit a kaja naŋgo taqato tamo
sonaqa bati deqa Qotei na a osiqa Israel naŋgo mandor atej. Deqa Devit
a Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqnej.
72 Devit aqa are miligi bole tiŋtiŋ soqnej deqa a Israel naŋgi geregere
taqatnjroqnej. A naŋgo mandor bole soqnej.

79

Israel naŋgi Qotei na aqaryainjrqajqa deqa pailyeqnub

1 O Abu Qotei, sawa bei bei qaji naŋgi ino mandamq bosib ino segi
tamo uŋgasari naŋgi qoto itnjreb. Naŋgi ino atra tal getento di ugetosib
Jerusalem qure tulaŋ niñaqyekriteb.
2 Naŋgi na ino wau tamo naŋgi ti ino segi tamo uŋgasari bole naŋgi ti
ñumnab moreŋeb. Moreŋonab qebari ti wagme juwaŋ ti bosib naŋgo qusa
uyekriteb.
3 Od, sawa bei bei qaji naŋgi na naŋgi ñumnab naŋgo leŋ aisiq ya bulosiq
Jerusalem qureq di maqej. Naŋgo qusa subq atqajqa tamo bei sosai.
4 Deqa bini tamo uŋgasari sawa jojomq di unub qaji naŋgi na iga
misiliŋgoqnsib kikigeqnub.
5 O Tamo Koba Qotei, bati gembub ni iga qa minjiŋ oqetmoqnqas? Ni
gaigai iga qa ŋiriŋoqnqam e? Ino ŋiriŋ ŋamyuwo bulosim puloŋoqnqas kiyo?
6-7 O Abu Qotei, ni iga qa ŋiriŋaim. Ni sawa bei bei qaji naŋgi qa ŋiriŋame.
Sawa bei bei qaji naŋgi ni qa qaliesai. Naŋgi ino ñam metosaieqnub.
Naŋgi na Israel naŋgi ñumoqnsib naŋgo mandam ugeugeiyoqneb. Deqa
ni naŋgi qa ŋiriŋame.
8 O Abu Qotei, ni gago moma naŋgo une gago jejamuq di ataim. Ni iga
qa urur are boleimeme. Di kiyaqa? Iga sougetejunum deqa.
9 O Abu Qotei, ni iga padalo sawaq na eleŋo tamo. Deqa ni ino segi ñam
qa are qalsim iga aqaryaigosim gago jeu tamo naŋgo baŋq na iga osim
gago une kobotime. Ni degyqam di ino ñam tulaŋ goge oqwas.
10 Kiyaqa sawa bei bei qaji naŋgi na iga endegsib nenemgeqnub,
“Nuŋgo Qotei a qabi unu?” O Abu Qotei, naŋgi na ino wau tamo naŋgi
ñumnab moreŋonab naŋgo leŋ aiyej deqa ni na kamba naŋgi ŋolawotnjre.
Yim iga ino kumbra di unqom.
11 Jeu tamo naŋgi na ino segi tamo uŋgasari naŋgi ojsib tonto talq di
breinjreb deqa ni naŋgo akam quetnjre. Jeu tamo naŋgi dena tonto tamo
naŋgi endegsib minjreqnub, “Niŋgi moiqab.” Degsib minjreqnub deqa
ni ino siŋgila kobaquja na naŋgi eleŋame. Ni degyqam di naŋgi moiqasai.

12 O Tamo Koba, tamo uŋgasari sawa jojomq di unub qaji naŋgi na ni misiliŋmeqnub. Ni naŋgo kumbra uge deqa naŋgi kambatnjre. Kambatnjrsim olo naŋgi kambatnjre. Dena gilsim bati 7 naŋgi kambatnjroqne.
13 Ni degyqam di iga gaigai ni biŋimoqnqom. Gago moma bunuqna brantqab qaji naŋgi dego ino ñam soqtoqnqab. O Abu Qotei, iga ino segi tamo uŋgasari unum. Iga ino kaja bul dego unum.

80

Israel naŋgi Qotei na aqaryainjrqajqa deqa pailyeqnub

1 O Abu Qotei, ni gago pailyo endi quetgime. Iga ino kaja bul unum deqa iga qalie, ni na iga gam bole osorgoqnsim iga taqatgeqnum. Iga Israel tamo uŋgasari unum. Iga Josep aqa leŋ dego unum. Ni Mandor Koba unum. Ni ino awo jaram kobaq di awesonamqa laŋ aŋgro naŋgi na ino awo jaram di ambletejunub. Deqa Qotei, ni ino ñam koba ti ino rianŋ koba ti boleq atime.
2 Od, ni na Efraim, Bensamin, Manase naŋgi qalub ino siŋgila kobaquja osornjrime. Ni gagoq bosim iga aqaryaigime. Ni degyqam di iga padalqasai.
3 O Abu Qotei, ni iga eleŋosim ino ulatamu na iga suwantgime. Ni degyqam di iga sawa ambruq di sqasai. Iga bole sqom.
4 O Tamo Koba Qotei, ni qoto tamo naŋgo gate koba unum. Iga ino segi tamo uŋgasari unum. Bati gembub ni gago pailyo quqwa uratoqnsim iga qa ŋiriŋoqnqam?
5 Ni iga qa ŋiriŋeqnum deqa iga akamkobaeqnamqa gago ŋam ya aiyeqnaqa iga ŋam ya di uyobuleqnum.
6 Ni na tamo uŋgasari sawa jojomq di unub qaji naŋgi odnjreqnamqa naŋgi na iga qoto itgeqnub. Gago jeu tamo naŋgi na iga misiliŋgoqnsib kikigeqnub.
7 O Abu Qotei, ni qoto tamo naŋgo gate koba unum. Deqa ni ino ulatamu na iga suwantgosim iga eleŋame. Ni degyqam di iga sawa ambruq di sqasai. Iga bole sqom.
8 O Abu Qotei, nami ni wain sil bei Isip sawaq na osim gago mandam endeq bosim sawa bei bei qaji naŋgi winjrsim wain sil yagem.
9 Ni mati mandam mutu bei koitosim wain sil yagem. Yagonam a mandam miligiq aisiq olo oqsiq sawa tulaŋ kobaquja kabutej.
10 Wain sil dena baŋgatosiq mana kalil ti ŋam kokba ti waburtnjroqnej.
11 Wain sil aqa dani olekokbaosib Mediterenian Yuwal ti Yufretis Ya ti deq gileleŋeb.
12 Ariya Qotei, ni kiyaqa wain sil wau aqa jeŋ paratem? Ni degyem deqa tamo qudei naŋgi gam na walweloqnsibqa wain sil aqa gei bajiŋeqnub.
13 Bel juwaŋ naŋgi siŋga na wain sil soseqnub. Wagme juwaŋ naŋgi na gei uyeqnub.
14-15 O Abu Qotei, ni qoto tamo naŋgo gate koba unum. Iga Israel. Iga ino wain sil bul unum. Ni na iga yagobulosim iga giltgosim siŋgilatgem. Ariya bini iga sougetejunum. Deqa ni olo iga qa are qalsim laŋ qureq na tirosim iga nugsim bosim iga aqaryaigime.
16 Gago jeu tamo naŋgi na iga tulaŋ ugeugeigeb. Tamo a wain sil gentosim ŋamyuwoq di waiyqas dego kere. Deqa ni na naŋgi ŋiriŋtnjrsim padaltnjre.

17 O Abu Qotei, iga ino segi tamo uŋgasari unum. Ni na nami iga
giltgosim siŋgilatgem deqa bini ni na olo iga aqaryaigosim taqatgime.
18 Ni degyqam di iga olo bunuqna ni qoreimqasai. Ni na iga ŋambile
egimqa iga ino ñam metoqnqom.
19 O Tamo Koba Qotei, ni qoto tamo naŋgo gate koba unum. Deqa ni
ino ulatamu na iga suwantgosim iga eleŋame. Ni degyqam di iga sawa
ambruq di sqasai. Iga bole sqom.

81

Louo bati kobaquja

1 O Israel tamo uŋgasari, Jekop aqa Qotei a na niŋgi siŋgilatŋgeqnu deqa
niŋgi a qa areboleboleiŋgim louoqnsib leleŋoqniy.
2 Niŋgi lou bolequja yoqnsib gombiŋ anjamoqnsib yumba qamoqniy.
3 Bai bunuj qa bati brantimqa niŋgi gul anjamoqniy. Bai amble qa bati
brantimqa niŋgi olo gul anjamoqniy.
4 Niŋgi degyoqniy. Di kiyaqa? Kumbra di Qotei aqa dal anjamq di unu.
A Jekop aqa Qotei. Niŋgi Israel.
5 Nami Qotei na Isip naŋgi qoto itnjrsiqa bati deqa a na aqa dal anjam
nuŋgo moma naŋgi enjrej. Nuŋgo moma naŋgi Josep aqa leŋ.
E kakro quem. Kakro di tulaŋ bei. Di Qotei aqa kakro. A na nuŋgo
moma naŋgi endegsi minjrnaq e quem,
6 “Gulbe kalil niŋgi qoboiyesoqneb qaji di e nuŋgo qawarq dena
yaiŋgem. Od, e wauqajqa quŋ nuŋgo baŋq na yaiŋgem.
7 Niŋgi gulbe ti sosib e metbonabqa e na niŋgi aqaryaiŋgonam niŋgi
bole soqneb. E kola miligiq di sosimqa nuŋgo pailyo quoqnem. Niŋgi
Meriba ya agu qalaq di sonabqa e nuŋgo kumbra tenemtoqnem. Niŋgi ijo
dal anjam dauryqab kiyo sai kiyo di e qalieqajqa deqa e nuŋgo kumbra
tenemtoqnem.” Qotei na nuŋgo moma naŋgi degsi minjrej.
8 Ariya bini Qotei na niŋgi endegsi merŋgeqnu, “O ijo tamo uŋgasari, e
niŋgi anjam siŋgila na merŋgit quiy. O Israel, niŋgi ijo anjam endi qusib
didaboqniy.
9 Niŋgi gisaŋ qotei naŋgi daurnjraib. Niŋgi qotei bei qa louaib. Di sawa
bei bei qaji naŋgo qotei. Niŋgi e qa segi louoqniy.
10 E segi qujai nuŋgo Tamo Koba Qotei. E nuŋgo moma naŋgi Isip sawaq
na eleŋosim joqsim endeq bem. Niŋgi ijo kumbra deqa are qaloqnsib
meaŋoqniy. Niŋgi degyqab di e na niŋgi iŋgi anaiŋgoqnit niŋgi uyoqnib
menetŋgoqnqas.
11 “Niŋgi qalie, nuŋgo moma naŋgi ijo anjam dauryosaioqneb. Naŋgi
Israel. Naŋgi ijo segi tamo uŋgasari soqneb. Ariya naŋgi ijo anjam
quosaioqneb.
12 Deqa e na naŋgi uratnjrnamqa naŋgi diqoqnsib naŋgo segi areqalo
dauryoqneb.
13 Ijo areqalo agiende. Ijo segi tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam quoqnebe.
Israel naŋgi ijo kumbra dauryoqnebe.
14 Naŋgi degyqab di e na naŋgo jeu tamo naŋgi urur ugetnjrsiy naŋgi
qoto itnjrsiy buŋnjrqai.
15 E segi Tamo Koba Qotei. Tamo uŋgasari e tulaŋ qoreibeqnub qaji
naŋgi laŋa babaŋ na ijo ulatamuq di siŋga puluteqnub deqa e na naŋgi
ŋolawotnjritqa naŋgi gaigai sougetesqab.

16 Ariya niŋgi ijo segi tamo uŋgasari unub deqa e na niŋgi bem sum bole eŋgoqnsiy bisim qaq dego nañuq dena oqnsiy niŋgi anaiŋgoqnit niŋgi uyoqnib menetŋgoqnqas."

82

Qotei a Mandor Koba unu

1 Gate kokba naŋgi koroesonabqa Qotei a naŋgo koroq di sosiqa naŋgi peginjreqnu.

2 A na naŋgi endegsi minjreqnu, "Bati gembub niŋgi gisaŋ kumbra na tamo uŋgasari naŋgo jejamuq di une qametnjroqnqab? Bati gembub niŋgi tamo uge naŋgi areinjroqnsib olo tamo bole naŋgi qoreinjroqnqab? Ariya niŋgi degaib.

3 Niŋgi na tamo siŋgila saiqoji unub qaji naŋgi ti aŋgro mandum naŋgi ti beternjroqniy. Od, niŋgi na tamo gulbe qoboiyeqnub qaji naŋgi ti tamo mamnjreqnu qaji naŋgi ti pegiyo bati qa taqnjroqniy.

4 Niŋgi na tamo sougetejunub qaji naŋgi ti tamo iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi ti aqaryainjroqnsib tamo uge naŋgo baŋq na naŋgi eleŋoqniy." Qotei na gate kokba naŋgi degsi minjreqnu.

5 Gate kokba naŋgi powo saiqoji. Naŋgi tulaŋ nanari. Naŋgi ambruq di walweleqnub. Utru deqa tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi kumbra uge yeqnub.

6 Deqa e na gate kokba naŋgi endegsi minjrem, "Niŋgi qotei bul. Niŋgi Qotei Goge Koba aqa aŋgro.

7 Ariya di uŋgum. Mandam tamo naŋgi moreŋeqnub dego kere niŋgi moreŋqab. Mandor kokba naŋgi moreŋeqnub dego kere niŋgi moreŋqab." E na gate kokba naŋgi degsi minjrem.

8 O Abu Qotei, ni tigelosim tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi peginjre. Sawa sawa kalil di ino segi.

83

Qotei na Israel naŋgo jeu tamo kalil naŋgi kobotnjrqas

1 O Abu Qotei, ni ino medabu getentaim. Ni kiriaim. Ni laŋa saim. Ni tigelosim ino jeu tamo naŋgi ŋiriŋtnjrsim ñume.

2 Ni unime. Ino jeu tamo naŋgi qoto tigeltoqnsib ni tulaŋ qoreimoqnsib diqoqnsib laqnub.

3 Naŋgi ino segi tamo uŋgasari naŋgi padaltnjrqajqa deqa korooqnsib lumu na anjam qoseqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di ni na tulaŋ qalaqalainjreqnum. Deqa ni na kamba ino jeu tamo naŋgi padaltnjre.

4 Ni qalie, ino jeu tamo naŋgi endegsib mareqnub, "Niŋgi boiy. Iga Israel naŋgi kobotnjrimqa naŋgo ñam torei loumqas."

5 O Abu Qotei, jeu tamo naŋgi di are qujaitoqnsib ino ñam ugetetmqajqa deqa korooqnsib anjam qoseqnub.

6-7 Naŋgi Idom, Ismael, Moap, Hakri, Gebal, Amon, Amalek qaji, Filistia sawa qaji, Tair qure qaji unub.

8 Siria sawa qaji naŋgi na dego jeu tamo naŋgi di beternjroqnsib Lot aqa leŋ naŋgi qoto qa aqaryainjreqnub.

9-10 O Abu Qotei, ni na ino jeu tamo naŋgi di gulbe kobaquja enjre. Ni nami Midian naŋgi gulbe enjrem dego kere. Ni nami Endor qureq dia Sisera Jabin wo naŋgi aiyel Kison ya kobaq di padaltnjrnamqa naŋgo

qusa tulaŋ quleqej. Deqa Qotei, ni na ino jeu tamo naŋgi dego degsim padaltnjre.

11 Ni nami Orep Sep wo naŋgi gulbe enjrem. Deqa ni na ino jeu tamo naŋgo gate kokba naŋgi dego degsim gulbe enjre. Ni nami Seba Salmuna wo naŋgi gulbe enjrem. Deqa ni na ino jeu tamo naŋgo tamo kokba naŋgi dego degsim gulbe enjre.

12 Seba Salmuna wo naŋgi aiyel endegsib mareb, “Iga Qotei aqa mandam oqom. Mandam di gago segi mandam sqas.”

13 O ijo Qotei, ni na ino jeu tamo naŋgi winjrimqa naŋgi wi bul sosib segisegiqab. Jagwa a bem so aqa suwi puyoqnsiqa taqal waiyeqnu dego kere.

14 O Abu Qotei, mana goge dia tamo naŋgi ŋamyuwo kobaquja na liki koitekriteqnub.

15 Dego kere ni na awa ti jagwa ti qariŋyosim dena ino jeu tamo naŋgi teteinjrim naŋgi segisegiosib ulaugetosib jaraiyosib padalqab.

16 Od, Tamo Koba Qotei, ni na ino jeu tamo naŋgi ŋolawotnjre. Yim naŋgi jemainjrqas. Ni degyqam di naŋgi qudei are bulyosib ni daurmqab.

17 Ni na jeu tamo naŋgi jemai enjrim naŋgi gaigai ulaugetoqnebe. Od, ni na naŋgo ñam ugetetnjrsim naŋgi ñumim moreŋebe.

18 Ni degyqam di tamo qudei naŋgi ino kumbra di unsib qalieqab, ino ñam Tamo Koba Qotei. Ni segi qujai Qotei Goge Koba. Ni na sawa sawa kalil taqateqnum.

84

Tamo a Qotei aqa atra tal qalaqalaiyeqnu

1-2 O ŋambile Qotei, e ni qa louoqnsimqa areboleboleibeqnu. Od, e ijo jejamu ti ijo areqalo ti dena ni qa loueqnum. O Tamo Koba Qotei, ni qoto tamo naŋgo gate koba unum. Ino atra tal a tulaŋ bolequja. E tal dia sqajqa tulaŋ arearetbeqnu.

3 E segi sai. Qebari naŋgi dego ino atra bijal jojomq di naŋgo tal kiñilala gereiyoqnsib naŋgo qebari du du naŋgi taqatnjreqnub. O Tamo Koba Qotei, ni qoto tamo naŋgo gate koba unum. Ni ijo Mandor. Ni ijo Qotei dego.

4 Tamo uŋgasari ino atra talq di unub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu. Naŋgi gaigai ni qa louoqnsibqa ino ñam soqteqnub.

5 O Abu Qotei, ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi siŋgilatnjreqnum deqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu. Naŋgi Saion qureq gilqajqa are koba unu.

6 Naŋgi sawa qaŋgraŋo aqa ñam Baka dia walweloqnsib Saion qureq gileqnub. Baka dia ya kuru awa na maqeqnu.

7 Naŋgi dena walweloqnsib siŋgila ti sosib Saion manaq dia brantoqnsib Qotei uneqnub.

8 O Tamo Koba Qotei, ni qoto tamo naŋgo gate koba unum. Deqa ni ijo pailyo que. O Jekop aqa Qotei, ni ino dabkala waqtosim ijo akam quetbime.

9 Ni gago mandor unime. A dumu bul sosiqa iga geregere taqatgeqnu. O Abu Qotei, ni segi na mandor di giltem deqa ni na a boletoqne.

10 E bati qujai qa ino atra talq di sqai di bolequja. E tal beiq di bati 1,000 sqai di tulaŋ bole sai. E ijo Qotei aqa atra tal aqa siraŋ taqatqai di

wau bolequja. E deqa tulaŋ arearetbqas. E tamo uge naŋgo talq di sqajqa arearetbqasai.

11 Tamo Koba Qotei a seŋ bul sosiqa iga suwantgeqnu. Deqa iga sawa ambruq di sosai. Iga ŋambile unum. A na aqa gam bole iga osorgeqnu. A dumu bul sosiqa iga geregere taqatgeqnu. A iga qa are boleiyeqnaqa ñam kobaquja egeqnu. A na tamo uŋgasari kumbra tiŋtiŋ dauryeqnub qaji naŋgi iŋgi bole bole enjrqajqa saidosaieqnu.

12 O Tamo Koba Qotei, ni qoto tamo naŋgo gate koba unum. Tamo uŋgasari ni qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi gaigai arebole-boleinjroqnqas.

85

Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi geregereinjrqas

1-2 O Tamo Koba Qotei, ni na gago mandam endi olo boletem. Gago mandam endi ino segi mandam. Ni na iga aqaryaigem deqa iga bole unum. Iga ino segi tamo uŋgasari unum. Iga Israel. Deqa ni na gago une kobotetgosim kumbra uge uge iga yoqnem qaji di nuntem.

3 Ni iga qa ŋiriŋqajqa uratem. Od, ni iga qa minjiŋ oqwajqa torei uratem.

4 O Abu Qotei, ni gago aqaryaigo tamo unum deqa iga padalo-saieqnum. Ariya ni na olo iga boletgime. Ni olo bunu iga qa are ugeimaiq.

5 Ni gaigai iga qa ŋiriŋoqnqam e? Ni gago aŋgro ti moma ti kalil bunuqna brantqab qaji naŋgi qa dego ŋiriŋoqnqam e?

6 Iga ino segi tamo uŋgasari unum deqa ni na olo iga siŋgilatgimqa iga ni qa areboleboleigwas.

7 O Tamo Koba Qotei, ni na ino qalaqalaiyo kumbra iga osorgosim iga eleŋamqa iga bole sqom.

8 E ijo dabkala waqtitqa Tamo Koba Qotei a anjam bei marimqa e quqwai. A na aqa segi tamo uŋgasari bole naŋgi anjam endegsi minjrqas, “E nuŋgo are latetŋgosiy niŋgi boletŋgwai. Deqa niŋgi nanari kumbra olo yoqnaib.” Qotei na naŋgi degsi minjrqas.

9 A na tamo uŋgasari aqa sorgomq di unub qaji naŋgi eleŋamqa naŋgi bole sqab. Yimqa aqa riaŋ ti aqa siŋgila ti gago mandamq endi sqas.

10 Qotei na aqa qalaqalaiyo kumbra ti aqa anjam bole ti iga osorgeqnu. Od, a na aqa kumbra tiŋtiŋ ti aqa are lawo ti babteqnaqa iga uneqnum.

11 Aqa kumbra tiŋtiŋ laŋ qureq na aiyeqnu. Mandamq endena aqa anjam bole a branteqnu.

12 Tamo Koba Qotei a na iga boletgimqa gago iŋgi uyo oqoboledamuyosim gei gargekoba atqas.

13 A kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu deqa a bqajqa gam waqesonaqa a iga qa beqnu.

86

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1-2 O Tamo Koba Qotei, e sougetejunum deqa ni ijo pailyo endi qusim e aqaryaibosim taqatbe. Ni degyqam di e moiqasai. E bole sqai. O Abu, e ino wau tamo unum. Ni segi ijo Qotei. E ni daurmeqnum. E ni qa ijo areqalo siŋgilateqnum. Deqa ni na e aqaryaibime.

3 O Tamo Koba, e bati gaigai qanam ti qolo ti ni pailmeqnum. Deqa ni e qa are boleimeme.
4 O Tamo Koba, e ino wau tamo unum. E ni segi pailmeqnum. Deqa ni na ijo are boletetbe.
5 O Tamo Koba, e qalie, ni ino segi kumbra bole yeqnum. Ni gago une kobotetgoqnsim tamo uŋgasari kalil ni pailmeqnub qaji naŋgi qalaqalainjreqnum.
6 O Tamo Koba Qotei, ni ijo pailyo endi que. Ni e qa dulqajqa deqa e ni metmeqnum. Deqa ni ijo akam que.
7 E qalie, e ni metmeqnam ni na e aqaryaibeqnum. Deqa gulbe bati ijoq di branteqnaqa e ni pailmeqnum.
8 O Tamo Koba, ni segi qujai Qotei. Ni na qotei kalil naŋgi buŋnjreqnum. Maŋwa kokba ni babteqnum qaji di tamo bei a babtqa keresai.
9 O Tamo Koba, ni na sawa bei bei qaji kalil naŋgi gereinjrem deqa mondoŋ naŋgi boqnsib ino ulatamuq di siŋga pulutoqnsib ino ñam soqtoqnqab.
10 Di kiyaqa? Ni segi qujai siŋgila koba ti unum deqa. Ni segi qujai maŋwa bole bole babteqnum. Ni segi qujai Qotei.
11 O Tamo Koba Qotei, ni na ino gam bole e osorbim e gam dena walwelosiy ino anjam bole dauryoqnqai. Od, ni na ijo are miligi tigeltetbimqa e ino ñam qa ulaoqnqai.
12 O Tamo Koba. O ijo Qotei. E ijo are miligi ni emekritosiy ni tulaŋ biŋimoqnsiy gaigai ino ñam soqtoqnqai.
13 E qalie, ni na e qalaqalaibeqnum. Ino kumbra di tulaŋ kobaquja. Ni na e aqaryaibem deqa e moiyo qureq aiyosai.
14 O Abu Qotei, tamo qudei naŋgi diqoqnsib e qoto itbqajqa laqnub. Tamo uge naŋgi di e qa dulosaieqnub. Naŋgi e lubib moiqajqa qaireqnub. Naŋgi ni qa yala are qalosaieqnub.
15 Ariya Tamo Koba, dulqajqa kumbra ti are boleimqajqa kumbra ti inoq di tulaŋ maqejunu. Ni urur ŋiriŋosaieqnum. Ni na tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ qalaqalainjreqnum. Ni ino anjam bole olo bubulyosaieqnum.
16 Deqa ni ijoq bosim e qa dulosim e siŋgilatbosim e ame. Di kiyaqa? E ino wau tamo unum deqa. Ijo ai a nami ino wau unja soqnej dego kere.
17 O Tamo Koba Qotei, ni na ino qalaqalaiyo kumbra e osorbimqa ijo jeu tamo naŋgi ino kumbra di unsib poinjrqas, ni na e aqaryaiboqnsim siŋgilatbeqnum. Naŋgi degsi poinjrimqa tulaŋ jemainjrqas.

87

Tamo uŋgasari naŋgi Jerusalem qure qa tulaŋ areboleboleinjreqnu

1-2 Tamo Koba Qotei a Saion mana goge dia Jerusalem qure atej unu. A na Israel naŋgo qure kiñilala kalil qalaqalainjreqnu. Ariya a na Jerusalem qure olo tulaŋ qalaqalaiyeqnu.
3 O Jerusalem qure, tamo uŋgasari naŋgi na ni endegsib mermeqnub, "Ni Qotei aqa qure bolequja."
4-6 Qotei Goge Koba a endegsi marqas, "E segi na Jerusalem qure torei siŋgilatqai. Qure di sawa bei bei qaji naŋgo qure sqas." Od, Tamo Koba Qotei a na sawa bei bei qaji naŋgo ñam neŋgreŋyosim marqas, "Naŋgi Jerusalem qaji." Agi a endegsi mareqnu, "Tamo uŋgasari e qa qalieonub qaji naŋgo ñam e na neŋgreŋyqai. Tamo uŋgasari naŋgi di Isip, Babilon,

Filistia, Tair, Itiopia qaji. E naŋgi qa marqai, ‘Naŋgi Jerusalem qaji.’ ”
Qotei a degsi mareqnu.
7 Deqa sawa bei bei qaji naŋgi lou tuoqnsib areboleboleinjrim maroqnqab, “O Jerusalem qure, iŋgi bole bole iga ejunum qaji di ni segi utru.”

88

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa meteqnu
1 O Tamo Koba Qotei, ni ijo aqaryaibo tamo unum deqa qolo ti qanam ti e ni metmeqnum.
2 E ni pailmeqnum deqa ni ijo akam que.
3 Gulbe gargekoba ijoq beqnub deqa e moiyo qureq aiqajqa jojomeqnum.
4 E tamo sub guma kobaq aiyeqnub qaji naŋgi bul unum. Ijo siŋgila torei saieqnu.
5 E tamo moiyo qureq aiyeqnub qaji naŋgi koba na sobulejunum. E tamo serie na ñumnab moreŋonab subq ateb qaji naŋgi bul unum. E tamo ni na qoreinjrsim naŋgi qa torei are walmej qaji naŋgi bul unum. Tamo naŋgi di ni na aqaryainjrosaieqnum. E naŋgi bul unum.
6 Ni na e waibonam e sub tulaŋ guma kobaq aiyobulem. Deqa e sawa tulaŋ ambruq di sobulejunum.
7 Ni ino minjiŋ na e torei ugetbeqnum. Jagwa a tigelosiq yuwal tulaŋ korkorteqnaqa yuwal na tamo naŋgi kabutnjreqnu dego kere.
8 Ni na e ugetbeqnum deqa ijo kadoi naŋgi e qa ulaugetoqnsib e qoreibeqnub. Deqa e tonto talq di sobulejunum. E tonto talq dena ulaŋqa keresai.
9 E akamkobaeqnum deqa e ŋamdamu ambruibeqnaqa ŋam atqa keresaiibeqnu. O Tamo Koba Qotei, e bati gaigai ni na aqaryaibqajqa deqa ijo baŋ soqtoqnsim ni pailmeqnum.
10-11 O Abu Qotei, e qalie, ni ino anjam bole gaigai dauryeqnum. Tamo padalo sawaq di unub qaji naŋgi ino kumbra deqa saeqnub e? Tamo subq di unub qaji naŋgi ino qalaqalaiyo kumbra qa anjam mare mare laqnub e? Ni na tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi ino maŋwa osornjreqnum e? Naŋgi subq na olo tigeloqnsib ino ñam soqteqnub e?
12 Tamo sawa ambruq di unub qaji naŋgi ino maŋwa uneqnub e? Tamo sawa ugeq di unub qaji naŋgi ino kumbra bole tiŋtiŋ uneqnub e? Sai. Tamo naŋgi sawa dia unub qaji naŋgo ñam torei loumej. O Abu Qotei, e tamo naŋgi di bul unum.
13 O Tamo Koba Qotei, e ni na aqaryaibqajqa deqa metmeqnum. Nobqolo gaigai e ni pailmeqnum.
14 Ariya Tamo Koba Qotei, ni kiyaqa e qoreibeqnum? Ni kiyaqa ino ulatamu e qa uliteqnum?
15 E aŋgro wala sosimqa bati deqa e jaqatiŋkobaibeqnaqa moiyo jojomoqnem agi bini e degsi unum. Ni na e ŋolawotbeqnum deqa e ulaugeteqnum. Ijo siŋgila torei saieqnu.
16 Ino minjiŋ kobaquja na e kabutbeqnu. Ni na e lubougetboqnsim torei niñaqbeqnum.
17 Qolo ti qanam ti ino minjiŋ na e kalilboqnsiq agutbeqnu. Ya dosim mandam kalil keretqas dego kere.
18 Ni na e ugetbeqnum deqa ijo kadoi naŋgi na e uratboqnsib qoreibeqnub. Deqa ambru a segi ijo kadoi unu.

89

Israel naŋgi gulbe bati qa loueqnub

1 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na iga tulaŋ qalaqalaigeqnum. Ino
kumbra di bati gaigai sqas. A koboqasai. Deqa e ni qa louoqnqai.
Ni gaigai ino segi anjam bole dauryeqnum. E ino kumbra deqa tamo
uŋgasari kalil bunuqna brantqab qaji naŋgi sainjroqnqai.
2 E marem, “Ni gaigai iga qalaqalaigeqnum. Ni gaigai ino segi anjam
bole dauryeqnum. Ni ino anjam di laŋ qureq dia siŋgilatem unu.” E degsi
marem.
3 Ariya Qotei, ni marem, “E ijo wau tamo Devit giltosim a ombla anjam
qosisim endegsi minjem,
4 ‘E na ino moma naŋgi siŋgilatnjritqa naŋgoq dena mandor kokba gaigai
brantoqnqab. E ijo anjam di uratqasai.’ ” O Abu Qotei, ni degsi marem.
5 O Tamo Koba Qotei, ni maŋwa kokba babteqnum. Ni gaigai ino segi
anjam bole dauryeqnum. Ino laŋ aŋgro naŋgi laŋ goge dia korooqnsibqa
ino kumbra di biŋiyoqnsib ino ñam soqteqnub.
6 O Tamo Koba Qotei, laŋ qureq dia ni segi qujai Qotei unum. Laŋ aŋgro
naŋgi ni ombla kerekere sai.
7 Ino laŋ aŋgro naŋgo koroq dia naŋgi ni qa ulaeqnub. Od, naŋgi na ni
agutmoqnsib ni qa tulaŋ ulaugeteqnub.
8 O Tamo Koba Qotei, ni qoto tamo naŋgo gate koba unum. Ni segi qujai
siŋgila koba ti unum. Tamo dego bei sosai. Ni gaigai ino segi anjam bole
dauryeqnum.
9 Ni na yuwal taqateqnum. Yuwal a korkorteqnaqa ni na saidyeq-
namqa a olo manineqnu.
10 Ni nami Isip naŋgo siŋgila torei kobotonamqa naŋgi tamo moreŋo
bulosib ululoŋeb. Ni ino siŋgila kobaquja na ino jeu tamo naŋgi di
winjrnamqa naŋgi segisegiosib jaraiyeb.
11 Laŋ ti mandam ti di ino segi. Ni na mandam ti iŋgi iŋgi kalil
mandamq endi unub qaji ti di gereinjrem.
12 Ni na sawa guma ti sawa guta ti atem unub. Tabor mana ti Hermon
mana ti naŋgi aiyel areboleboleinjreqnaqa ni qa louoqnsib ino ñam
soqteqnub.
13 Ni siŋgila ti unum. Ino baŋ a siŋgila koba. Ni ino baŋ wo soqteqnam
a tulaŋ goge oqeqnu.
14 Ni Mandor Koba sosimqa kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjreqnum. Ni na tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqnsim ino segi
anjam bole gaigai dauryeqnum.
15 O Tamo Koba Qotei, ino segi tamo uŋgasari naŋgi ni qa louoqnsibqa
ino ulatamu aqa suwaŋoq dia walweleqnub. Deqa naŋgi tulaŋ arebole-
boleinjreqnu.
16 Naŋgi qanam ti qolo ti ino kumbra bole tiŋtiŋ qa are qaloqnsib
areboleboleinjreqnaqa ino ñam soqteqnub.
17 O Abu Qotei, e qalie, ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ
siŋgilatnjreqnum. Ni iga qa are boleimeqnu deqa iga qoto buŋyeqnum.
18 Gago mandor a dumu bul sosiqa iga taqatgeqnu. A ino segi mandor
ni na giltem qaji. O Israel naŋgo Tamo Koba, ni segi qujai tulaŋ bole
getento unum.

Qotei na Devit anjam minjej

19 O Abu Qotei, nami Samuel Natan wo naŋgi aiyel ino sorgomq di
sosib ni daurmoqneb. Deqa ni na naŋgi aiyel ŋeiobilqei na anjam endegsi
minjrem, “E Devit giltosim aqaryaiyem. A Israel tamo. A tamo siŋgila. E
na a ñam kobaquja yem.
20 Devit a ijo wau tamo. E na Devit ijo segi qa giltosim goreŋ aqa gateq
di bilentosim a mandor atem.
21 Deqa e ijo baŋ na Devit gaigai siŋgilatoqnit a siŋgila ti sqas.
22 Aqa jeu tamo naŋgi na a qoto itosib a buŋyqa keresaiinjrqas. Tamo
uge naŋgi na dego a ugetqa keresai.
23 E segi na aqa jeu tamo naŋgi ugeugeinjrqai. Od, e na tamo uŋgasari a
qoreiyeqnub qaji naŋgi ñumit moreŋqab.
24 Ijo qalaqalaiyo kumbra ti ijo anjam bole ti Devit aqaq di sqas. E ijo
ñam na a siŋgilatit a na aqa jeu tamo naŋgi qoto itnjrsim buŋjrqas.
25 E maritqa aqa sawa tulaŋ kobaqujaosim Mediterenian Yuwalq dena
aisim Yufretis Yaq di diŋesqas.
26 A na e endegsi metbqas, ‘Ni ijo Abu. Ni ijo Qotei. Ni gaigai meniŋ bul
sosim e aqaryaibeqnum. Deqa e padalqasai.’ A na e degsi metbqas.
27 Ariya e na Devit siŋgilatitqa a ijo aŋgro matu sosim mandor kalil
mandamq endi unub qaji naŋgi buŋnjrqas.
28 E na gaigai a tulaŋ qalaqalaiyoqnqai. Anjam e nami a ombla qosem
qaji di e na siŋgilatem unu deqa anjam di bati gaigai sqas.
29 E na aqa moma naŋgi siŋgilatnjritqa naŋgoq dena mandor kokba
gaigai brantoqnqab. Laŋ a gaigai sqas dego kere.
30-32 “Ariya Devit aqa moma naŋgi ijo dal anjam gotraŋyqab di e na
naŋgi ŋolawotnjrqai. Od, naŋgi ijo anjam dauryqa uratosib ijo anjam
qoreiyqab di e naŋgo une deqa naŋgi kambatnjrqai.
33 Ariya e Devit qalaqalaiyoqnsiy sqai. Anjam e nami Devit minjem
qaji di e uratqasai.
34 Anjam e nami a ombla qosem qaji di e dauryqai. Ijo anjam e nami
minjem qaji di e olo bubulyqasai.
35 “E ijo segi kumbra bole tiŋtiŋ yeqnum deqa e na Devit gisaŋyqa
keresai. E Devit ombla anjam qosisim anjam di siŋgilatem.
36-37 Anjam agiende. ‘O Devit, ino moma naŋgi koboqasai. Naŋgi
gaigai sqab. Bati olekoba ino moma naŋgi mandor kokba sqab. Seŋ a
bati olekoba sqas dego kere. Bai a laŋ goge di gaigai sqas dego kere.
Tamo uŋgasari naŋgi bai unoqnsib endegsi poinjreqnu, e anjam bole segi
mareqnum deqa e gisaŋqa keresai. Naŋgi degsi poinjreqnu.’ ”

Jeu tamo naŋgi na mandor a qoto itosib buŋyeb

38-39 Ariya Abu Qotei, ni kiyaqa ino mandor a olo qoreiyoqnsim a qa
ŋiriŋeqnum? Ni nami a giltem. A ino wau tamo. Ni a ombla anjam
qosem. Ni kiyaqa anjam di dauryqa uratosim ino mandor aqa gate tatal
mandamq di waiyonam a jigatej?
40 Ni aqa qure dadaŋ ti aqa tal siŋgila ti kalil paraparainjrem.
41 Deqa tamo uŋgasari kalil gile beeqnub qaji naŋgi aqa iŋgi iŋgi ba-
jiŋeqnub. Tamo uŋgasari sawa jojomq di unub qaji naŋgi a misiliŋyeqnub.
42 Ni na ino mandor aqa jeu tamo naŋgi siŋgilatnjrem deqa naŋgi a qoto
itoqnsib buŋyeqnub. Ni degyem deqa jeu tamo naŋgi areboleboleinjre-
qnu.

43 Ni na ino mandor aqa qoto tamo naŋgi uratnjrem deqa naŋgi qoto siŋgilaosaieqnub. Od, ni na naŋgi uratnjrem deqa naŋgi na jeu tamo naŋgi buŋnjrqa yeqnab keresaiinjreqnu.
44 Ni na ino mandor aqa siŋgila kobotetem deqa a olo mandor sosai. Deqa a na olo iga taqatgosaieqnu.
45 Ni na a uratonam a urur qeliej deqa a tulaŋ jemaikobaiyeqnu.

Tamo uŋgasari naŋgi Qotei na aqaryainjrqajqa deqa pailyeqnub

46 O Tamo Koba Qotei, bati gembub ni uliesqam? Ni gaigai uliesqam e? Bati gembub ino minjiŋ ŋamyuwo bulosim tulaŋ kaŋkaŋoqnqas?
47 O Tamo Koba, e qalie, e mandamq endi sokiñalayqai. Deqa ni e qa are qale. Ni kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi gereinjrem? Naŋgi moiyoqujatqajqa deqa kiyo ni na naŋgi gereinjrem?
48 Tamo yai a moiqa uratosim bati gaigai sqas? Tamo yai a siŋgila ti unu deqa a moiyo qureq aiqasai? Tamo dego bei sosai.
49 O Tamo Koba, ni nami ino qalaqalaiyo kumbra qa are qalsim Devit ombla anjam qosisim anjam di siŋgilatem. E qalie, ni anjam bei marqam di ni dauryqam. Ariya bini ni ino anjam di urateqnum e?
50 O Tamo Koba, e ino wau tamo unum deqa ni e qa are qale. Sawa bei bei qaji naŋgi na e misiliŋboqnsib anjam uge merbeqnub deqa e are gulbe ti unum.
51 O Tamo Koba Qotei, jeu tamo naŋgi na ino mandor a misiliŋyeqnub. Sawa kalil a walweleqnu qaji dia naŋgi na a anjam uge minjeqnub. Deqa ni na a aqaryaiyime.
52 Iga gaigai Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

90

Moses a anjam saej

1 O Tamo Koba, ni gago tal bul unum. Iga ni ombla unum deqa ni na iga taqatgeqnum. Nami ni na gago moma naŋgi taqatnjroqnsim naŋgo tal bul soqnem.
2 Ni bati gaigai Qotei sqam. Mana kalil brantosaisonabqa ni Qotei soqnem. Ni na mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyosaisoqnem bati deqa ni Qotei soqnem. Bunuqna ni Qotei sqam.
3 Ni na tamo kalil naŋgi endegsi minjreqnum, “Niŋgi mandam tamo unub deqa niŋgi moreŋosib olo mandam bulyqab.”
4 O Abu Qotei, ino ŋamgalaq di wausau 1,000 a bati truquyala deqa a urur koboeqnu. Seŋ a oqsiq olo aiyoqujateqnu dego kere.
5-6 Tamo kalil naŋgi ŋeiobilqei bul unub deqa naŋgi sokiñalayeqnub. Ni na naŋgi urur kobotnjreqnum. Ya a dosim iga osi sumsim moiyoqujatgwas dego kere. Ñiŋ a nobqolo oqsim bilaq a qaŋgraŋqas dego kere.
7 Ni iga qa ŋiriŋoqnsim iga ugetgeqnum. Ni iga qa minjiŋ oqetmeqnu deqa iga ulaugeteqnum.
8 Ni gago kumbra uge kalil uneqnum. Une kalil iga uli na yeqnum qaji di ni na olo boleq ateqnum.
9 Ni iga qa ŋiriŋoqnsim gago ŋambile sqajqa bati truquteqnum. Od, gago so bati urur koboeqnu. Tamo a mondor titoqujatqas dego kere.
10 Iga mandamq endia wausau 70 segi unum. Iga qudei siŋgilaosim wausau 80 unum. Sosimqa bati deqa iga waukobaoqnsim gulbe iteqnum. Wausau di urur koboeqnaqa iga dego koboeqnum.

11 O Abu Qotei, tamo yai a ino ŋiriŋ aqa siŋgila qa poiyqa kere? Tamo
dego bei sosai. Ino minjiŋ a tulaŋ kobaquja deqa iga ni qa ulaugeteqnum.
12 Ariya Qotei, ni na iga dalgime. Yim iga areqalo bole ti sosim endegsi
qalieqom, “Bole, iga mandamq endi sokobaiyqa keresai deqa iga gago
walwel geregere taqatqom.”
13 O Tamo Koba Qotei, bati gembub ni iga qa minjiŋ oqwas? Iga ino
wau tamo unum deqa ni iga qa olo dulame.
14 Ni nobqolo gaigai iga qalaqalaigoqne. Yimqa ino qalaqalaiyo kum-
bra dena iga tulaŋ keretgimqa bati kalil iga mandamq endi sqom di iga
areboleboleigwas.
15 Ni na bati gargekoba iga gulbe egoqnem. Ariya ni na olo bati
gargekoba gago are boletetgoqnime. Iga wausau gargekoba sougetesoqnem. Ariya ni na olo wausau gargekoba gago are boletetgoqnime.
16 Iga ino wau tamo unum deqa ni na ino maŋwa kalil iga osorgime.
Od, ni na ino siŋgila kobaquja babtosim gago aŋgro naŋgi osornjrime.
17 O gago Tamo Koba Qotei, ni iga qa are boleimim gago wau kalil
siŋgilatime. Od, ni gago wau kalil siŋgilatime.

91

Qotei a gago taqato tamo unu

1 Qotei Goge Koba a siŋgila koba ti unu. A gago tal bul unu. Iga a ombla
unum deqa a na iga waburtgosim taqatgwas.
2 E Tamo Koba Qotei a endegsi minjqai, “Ni dadaŋ bul unum deqa e ino
areq di uliesonamqa ni na e geregereibeqnum. Ni ijo Qotei unum. E ni
qa ijo areqalo siŋgilateqnum.”
3 Od, Qotei na ni geregere taqatmqas. Deqa iŋgi uge bei a kakaŋ
bulosim ni ojqa keresaiiyqas. Ma uge a dego ni ugetmqa keresaiiyqas.
4 Tuwe du du naŋgi naŋgo ai aqa bariq di ulieqnub dego kere Qotei na
ni taqatmqas. A dumu ti dadaŋ ti bulosim ni geregere taqatmqas. A ni
uratmqasai.
5 Qolo ni iŋgi uge bei qa ulaqasai. Qanam gulbe bei urur brantqas di ni
ulaqasai. Jeu tamo naŋgo qaja na ni lumqasai.
6 Ma uge a qolo jige brantqas di ni ulaqasai. Iŋgi uge bei a qanam jige
brantosim ni padaltmqa laqnim ni iŋgi uge di britqam. Deqa ni ulaqasai.
7 Tamo 1,000 naŋgi ino areq di moreŋqab di uŋgum. Tamo 10,000 naŋgi
ino baŋ woq di moreŋqab di dego uŋgum. Iŋgi uge bei a ino jojomq di
brantqasai.
8 Ariya tamo uge naŋgi gulbe itqab. Qotei na naŋgi ŋolawotnjrsim naŋgo
une qa naŋgi kambatnjrqas. Yim ni unqam.
9-10 Ni Qotei Goge Koba aqa areq di uliesosim mareqnum, “A ijo tal bul
unu. A ijo taqato tamo.” Ni degsi mareqnum deqa iŋgi uge bei a inoq di
brantqa keresai. Ma kobaquja bei dego ino tal jojomq di brantqa keresai.
11 Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi wau enjrimqa ni gam na walweloqnim
naŋgi na ni taqatmqab.
12 Naŋgi naŋgo baŋ na ni soqtmqab deqa ino siŋga meniŋ na qalqasai.
13 Ni laion ti amal uge ti naŋgo siŋgila tentoqnim naŋgi na ni ugetmqa
keresaiinjrqas.
14 Qotei a endegsi mareqnu, “E na tamo uŋgasari e tulaŋ
qalaqalaibeqnub qaji naŋgi eleŋqai. Naŋgi ijo ñam qa qalieeqnub deqa e
na naŋgi geregere taqatnjrqai.

15 Naŋgi e pailboqnibqa e naŋgo pailyo quoqnqai. Gulbe bei naŋgoq
di brantoqnim e naŋgi koba na sosiy naŋgi aqaryainjrsiy ñam kobaquja
enjrqai.
16 E maritqa naŋgi mandamq di bati olekoba sqab. E naŋgi padalo
sawaq na eleŋitqa naŋgi e ombla sqab." Qotei a degsi mareqnu.

92

Tamo a Qotei aqa ñam soqteqnu

1 O Tamo Koba, ni Qotei Goge Koba unum. Deqa e ni qa louoqnsiy ni
biŋimoqnsiy ino ñam soqtoqnqai. E kumbra di yoqnqai di bolequja.
2-3 Ni na iga tulaŋ qalaqalaigeqnum. Nobqolo gaigai e ino kumbra
deqa saoqnqai. Ni ino segi anjam bole dauryeqnum. Qolo gaigai e ino
kumbra deqa saoqnsiy gombiŋ na louoqnsiy ino ñam soqtoqnqai.
4 Ni ijo are tigeltetbeqnum deqa e ino wau qa ti ino maŋwa kalil qa ti
areboleboleibeqnaqa loueqnum.
5 O Tamo Koba Qotei, ni maŋwa kokba babteqnum. Ino areqalo kalil
tulaŋ kokba unub deqa e ino areqalo di aqa utru qalieqa keresai.
6 Tamo uŋgasari powo saiqoji unub qaji naŋgi ti nanari tamo naŋgi ti ni
qa yala poinjrosaieqnu.
7 Bole, tamo uŋgasari kumbra uge yeqnub qaji naŋgi ñoro koba oqnsib
geregere unub. Ñiŋ a bole oqeqnu dego kere. Ariya bunuqna ni na naŋgi
torei padaltnjrqam.
8 O Tamo Koba Qotei, ino ñam bati gaigai goge oqoqnqas.
9 O Tamo Koba Qotei, e qalie, tamo uŋgasari ni jeutmeqnub qaji naŋgi
padalqab. Ni na tamo uŋgasari kumbra uge yeqnub qaji naŋgi winjrimqa
naŋgi segisegiosib jaraiqab.
10 O Abu Qotei, ni na e siŋgila ebeqnum. Makau a siŋgila ti unu dego
kere. Ni na e tulaŋ boletbeqnum. Goreŋ boledamu a tamo aqa gateq di
bileŋeqnu dego kere.
11 Ijo jeu tamo naŋgi qoto na moreŋeqnabqa e naŋgo gulbe di uneqnum.
Tamo uge naŋgi padaleqnabqa e naŋgo leleŋ queqnum.
12 Tamo uŋgasari bole tiŋtiŋ naŋgi ŋam gei bul. Naŋgi ŋam sida Lebanon
sawaq di unu qaji a bulosib so bole ti unub.
13 Od, naŋgi gago Tamo Koba Qotei aqa atra tal miligiq di geregere
awejunub. Ŋam a siŋgila ti unu dego kere.
14 Naŋgi bunuqna qeliqab di uŋgum. Naŋgi siŋgila ti sqab. Ŋam a gesgi
sosiq gei bole ateleŋosiq siŋgila ti unu dego kere.
15 Deqa naŋgi endegsib saoqnqab, "Tamo Koba Qotei a tulaŋ bole tiŋtiŋ
unu. A meniŋ bul sosiqa iga aqaryaigeqnu. Aqaq di une bei saiqoji. Sai
bole sai."

93

Qotei a Mandor unu

1 Tamo Koba Qotei a Mandor sosiqa iga taqatgeqnu. A ñam koba ti
unu. A siŋgila koba ti unu. Aqa siŋgila dena a gara bul kabuejunu. A na
mandam endi torei siŋgilatej unu. Deqa mandam a loumqa keresai.
2 O Tamo Koba, iŋgi iŋgi kalil brantosaisonabqa ni nami soqnem. Ni
gaigai ino awo jaram kobaq di awesqam. Od, ni gaigai Mandor sqam.
3-4 O Tamo Koba, ni Qotei Goge Koba. Ni siŋgila koba ti unum. Ino siŋgila
dena yuwal aqa siŋgila tulaŋ buŋyeqnu. Iga qalie, jagwa a tigeloqnsiqa

yuwal korkortoqnsiqa alile qaloqnsiq anjam ateqnu. Ariya yuwal aqa siŋgila ti ino siŋgila ti ombla kerekere sai.
5 O Tamo Koba Qotei, ino dal anjam a tulaŋ bole gisaŋ sai. A bati gaigai sqas. Ino atra tal a dego bati gaigai sqas. A bole tiŋtiŋ getento koba.

94

Qotei na tamo uge naŋgi padaltnjrsim olo tamo bole naŋgi aqaryain-jrqas

1 O Tamo Koba Qotei, ni ino ŋiriŋ kobaquja boleq atsimqa tamo uge naŋgo une qa naŋgi ŋolawotnjre.
2 Ni mandamq endia une pegiyo wau yeqnum deqa ni bosim tamo diqeqnub qaji naŋgo kumbra uge qa naŋgi kambatnjre.
3 O Tamo Koba Qotei, bati gembub tamo uge naŋgi naŋgo kumbra uge qa areboleboleinjroqnqas?
4 Bati gembub kumbra uge yo qaji tamo naŋgi diqoqnsib anjam uge uge maroqnsib naŋgo segi ñam soqtoqnqab?
5 O Tamo Koba Qotei, ni unime. Tamo uge naŋgi na ino segi tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnsib gulbe enjreqnub.
6 Naŋgi na uŋa qobul naŋgi ti aŋgro mandum naŋgi ti yauŋ tamo naŋgi ti ñumeqnub.
7 Naŋgi endegsib mareqnub, “Tamo Koba Qotei a na iga nugosaieqnu. Kumbra iga yeqnum qaji endi Israel naŋgo Qotei a qaliesai.” Naŋgi degsib mareqnub.
8 O tamo uŋgasari powo saiqoji unub qaji, niŋgi nanariaib. Bati gembu niŋgi geregere poiŋgwas?
9 Qotei a nuŋgo kumbra kalil qa bole qalie. A nuŋgo dabkala gereiyej deqa a segi anjam quqwa keresai e? A nuŋgo ŋamdamu gereiyej deqa a segi ŋam atqa keresai e?
10 A na sawa bei bei qaji naŋgi tingitnjreqnu deqa a segi na naŋgi ŋolawotnjrqa keresai e? A na tamo uŋgasari naŋgi powo enjreqnu deqa a segi powo saiqoji unu e?
11 Sai. Tamo Koba Qotei a tamo uŋgasari naŋgo areqalo kalil qalie bole. A qalie, wau kalil naŋgi yqajqa are qaleqnub qaji di me mondor bul urur koboqab.
12 O Tamo Koba Qotei, ni na ino dal anjam tamo bei osoryosim aqa walwel tingitetqam di a areboleboleiyqas.
13 Deqa gulbe bati brantimqa ni na a aqarato yim a bole sqas. Ariya kumbra uge yo qaji tamo naŋgi moisib subq aiqab.
14 Tamo Koba Qotei a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi uratnjrqa keresai. A na naŋgi qoreinjrqa keresai dego.
15 A anjam tiŋtiŋ na jeu tamo naŋgo une qa naŋgi peginjrqas. Yimqa tamo uŋgasari areqalo bole ti unub qaji naŋgi aqa kumbra di unsib endegsib marqab, “Qotei aqa kumbra di bole.”
16 Tamo yai na e beterbosim tamo uge naŋgo une qa naŋgi kambatnjrqas? Tamo yai na e taqbosim kumbra uge yo qaji tamo naŋgi gotraŋnjrqas? Tamo dego bei sosai.
17 Tamo Koba Qotei a segi na e aqaryaibeqnu. A na e aqaryaibosai qamu e moiyoqujatosim subq aiyem qamu.
18 E endegsi are qalem, “E uneq di uloŋqai kiyo?” O Tamo Koba Qotei, ni na e tulaŋ qalaqalaiboqnsim ijo baŋ ojeqnum deqa e uneq di uloŋqasai.

19 E are gulbeibeqnu bati deqa ni na ijo are latetbeqnamqa e olo areboleboleibeqnu.
20 O Abu Qotei, e qalie, ni na mandor uge naŋgi beternjrosaieqnum. Mandor naŋgi di naŋgo segi dal anjam atoqnsib dal anjam dena tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjreqnub.
21 Od, naŋgi korooqnsib tamo uŋgasari bole tiŋtiŋ naŋgi ugeugeinjrqajqa deqa anjam qoseqnub. Naŋgi na tamo uŋgasari kumbra uge dauryosaieqnub qaji naŋgo jejamuq di une laŋa qametnjroqnsib ñumeqnub.
22 Ijo Qotei a meniŋ bul unu deqa e aqa areq di ulieqnum. Tamo Koba Qotei a tal siŋgila koba bul sosiqa e taqatbeqnu.
23 Ariya a na mandor uge naŋgo une qa naŋgi kambatnjrqas. A naŋgo kumbra uge qa naŋgi padaltnjrqas. Od, gago Tamo Koba Qotei a na naŋgi padaltougetnjrqas.

95

Iga Qotei qa louqom
1 O Israel tamo uŋgasari, niŋgi bosib koroesoqnibqa iga Tamo Koba Qotei qa louoqnqom. Qotei a meniŋ bul sosiqa iga padalo sawaq na eleŋej deqa iga leleŋ na ti arebolebole na ti louoqnqom.
2 Od, iga Qotei aqa areq gilsim a biŋiyoqnsim leleŋ na ti arebolebole na ti louoqnsim aqa ñam soqtoqnqom.
3 Tamo Koba Qotei a siŋgila ti unu. A Mandor Koba. Gisaŋ qotei kalil naŋgi aqa sorgomq di unub.
4-5 A na yuwal ti mana ti mandam ti iŋgi iŋgi kalil mandam sorgomq di unub qaji ti gereinjrej. Deqa a na naŋgi geregere taqatnjreqnu. Naŋgi aqa segi iŋgi iŋgi.
6 Niŋgi bosib koroesoqnibqa iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom. Tamo Koba Qotei a na iga gereigej deqa iga aqa ulatamuq di siŋga pulutqom.
7 A segi gago Qotei unu. Iga aqa segi tamo uŋgasari unum. Iga kaja bul unum deqa a na iga taqatgoqnsiqa iŋgi anaigeqnu. O Israel tamo uŋgasari, bini bati endeqa niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
8-9 A marej, “Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib. Niŋgi nuŋgo moma utru naŋgi bul saib. Nuŋgo moma utru naŋgi nami wadau sawaq di sosibqa Meriba sawa ti Masa sawa ti dia ijo maŋwa kalil unoqneb. Ariya naŋgi deqa poinjrosaioqnej. Naŋgi ijo siŋgila laŋa tenemtoqneb.
10 Deqa e naŋgi qa are ugeiboqnej dena gilsiq gilsiq wausau 40 koboej. E marem, ‘Naŋgi naŋgo are miligiq di e daurbosaieqnub. Naŋgi gaigai ijo gam bole urateqnub.’ E degsi marem.
11 Deqa e naŋgi qa minjiŋ oqnaqa siŋgila na marem, ‘Naŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai.’ ”

96

Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole enjreqnu
1 Niŋgi lou bunuj na Tamo Koba Qotei a qa louoqniy.
O tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji, niŋgi Tamo Koba a qa louoqniy.
2 Od, niŋgi Tamo Koba Qotei a qa louoqnsib aqa ñam soqtoqnsib a na tamo uŋgasari naŋgi eleŋeqnu deqa bati gaigai saoqniy.
3 Niŋgi Qotei aqa rianŋ koba qa ti aqa maŋwa kalil qa ti sawa bei bei qaji naŋgi sainjroqniy.

4 Tamo Koba Qotei a segi qujai kobaquja. Deqa iga aqa ñam tulaŋ soqtqom. Tamo Koba a na gisaŋ qotei kalil naŋgi tulaŋ buŋnjreqnu. Deqa iga gisaŋ qotei naŋgi qa ulaqasai. Iga Tamo Koba a segi qa ulaqom.
5 Sawa bei bei qaji naŋgo qotei di gisaŋ. Naŋgi kalil bole sai. Ariya Tamo Koba Qotei a laŋ gereiyej.
6 A ñam koba ti unu. A Mandor Koba unu. A aqa atra tal miligiq di unu. Aqa siŋgila ti aqa riaŋ ti tal dia unu.
7 O tamo uŋgasari kalil, niŋgi endegsib maroqniy, "Tamo Koba Qotei a riaŋ ti siŋgila ti unu.
8 A segi qujai goge koba. Deqa iga aqa ñam tulaŋ soqtqom." Niŋgi degsib maroqnsib Qotei atraiyo iŋgi iŋgi oqnsib aqa atra tal miligiq giloqniy.
9 Tamo Koba Qotei aqa kumbra tulaŋ bole getento. Aqa kumbra di wala boledamu bul. Niŋgi deqa are qaloqnsib Qotei qa louoqniy. O tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji, niŋgi Qotei qa ulaugetoqnsib ginda gindaŋoqniy.
10 Niŋgi sawa bei bei qaji naŋgi endegsib minjroqniy, "Tamo Koba Qotei a Mandor. A na mandam torei siŋgilatej unu. Deqa mandam a loumqa keresai. Mondoŋ Tamo Koba a anjam tiŋtiŋ na tamo uŋgasari kalil naŋgi peginjrqas."
11 O mandam ti laŋ ti, niŋgi areboleboleiŋgeme. O yuwal, ni areboleboleimimqa anjam atoqne. O iŋgi iŋgi kalil yuwal miligiq di unub qaji, niŋgi dego areboleboleiŋgeme.
12-13 O iŋgi wau kalil ti iŋgi iŋgi kalil wau miligiq di unub qaji ti, niŋgi areboleboleiŋgeme. Mondoŋ Tamo Koba Qotei a bosim sawa bei bei qaji naŋgi peginjrqas. A na aqa segi anjam bole dauryosim naŋgi peginjrqas. Od, a kumbra tiŋtiŋ na tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi peginjrqas. Bati deqa ŋam kalil nañuq di unub qaji naŋgi Qotei qa louoqnsib areboleboleinjrqas.

97

Qotei a Mandor unu

1 O mandam, ni areboleboleimeme. O nui kalil, niŋgi dego areboleboleiŋgeme. Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo Koba Qotei a Mandor unu deqa.
2 Ambru ti laŋbi tulu ti naŋgi na Qotei kalilyoqnsib unub. Qotei a aqa awo jaram kobaq di awesosiqa kumbra tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi taqatnjreqnu.
3 Mandamq endia jeu tamo naŋgi na Qotei aguteqnab ŋamyuwo a Qotei qa namooqnsiqa naŋgi koitnjreqnu.
4 Qotei a minjal qariŋyeqnaqa minjal dena mandam suwanteqnaqa mandam a maŋwa di unoqnsiqa ginda gindaŋeqnu.
5 Qotei a sawa sawa kalil naŋgo Tamo Koba unu. A mandamq aiyeqnaqa mana kalil naŋgi ulaugetoqnsib ya bulyeqnub.
6 Iga laŋ koqyeqnum bati deqa iga Qotei aqa kumbra bole tiŋtiŋ uneqnum. Od, tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa riaŋ ti aqa ñam koba ti uneqnub.
7 Tamo uŋgasari gisaŋ qotei naŋgo sulum biŋiyeqnub qaji naŋgi tulaŋ jemainjreqnu. O gisaŋ qotei, niŋgi Tamo Koba Qotei a segi biŋiyoqniy!

8 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na tamo uge naŋgo une qa naŋgi peginjreqnum. Ni degyeqnum deqa Saion qure ti Juda naŋgo qure kiñilala ti naŋgi areboleboleinjreqnu. Od, naŋgi ino pegiyo wau unoqnsib are bole na unub.
9 O Tamo Koba, ni Qotei Goge Koba. Ni sawa sawa kalil naŋgo Mandor unum. Ni ñam koba ti sosim gisaŋ qotei kalil naŋgi buŋnjreqnum.
10 O tamo uŋgasari Qotei qalaqalaiyeqnub qaji, niŋgi kumbra uge kalil uratiy. Niŋgi qalie, Tamo Koba Qotei a na aqa segi tamo uŋgasari bole naŋgi geregere taqatnjroqnsiqa tamo uge naŋgo baŋq na naŋgi eleŋeqnu. Deqa naŋgi ŋambile unub.
11 Qotei na tamo uŋgasari areqalo bole ti unub qaji naŋgo are boletetnjreqnu. A na naŋgi suwantnjreqnu deqa naŋgi sawa ambruq di sosai.
12 O tamo uŋgasari bole tiŋtiŋ, niŋgi Tamo Koba Qotei a qa areboleboleiŋgim aqa ñam biŋiyoqniy. Aqa ñam di tulaŋ getento koba.

98

Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgo Mandor Koba unu

1 Tamo Koba Qotei a maŋwa bole bole babteqnu deqa niŋgi lou bunuj na a qa louoqniy. Aqa siŋgila kobaquja na ti aqa segi kumbra bole na ti a qoto buŋyeqnu.
2 Tamo Koba Qotei a jeu tamo naŋgo baŋq na Israel naŋgi eleŋeqnu. A na aqa wau di ubtoqnsiqa sawa bei bei qaji naŋgi osornjreqnu. A na aqa kumbra tiŋtiŋ dego naŋgi osornjreqnu.
3 A aqa qalaqalaiyo kumbra ti aqa anjam bole ti deqa are qaloqnsiqa Israel naŋgi qa duleqnu. Deqa a naŋgi uratnjrosaieqnu. Gago Qotei a qoto buŋyoqnsiqa jeu tamo naŋgo baŋq na iga eleŋeqnu. Aqa kumbra di sawa bei bei qaji kalil naŋgi uneqnub.
4 O tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji, niŋgi leleŋ na ti arebolebole na ti lou tigeltoqnsib Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy.
5 Od, niŋgi gombiŋ na lou bolequja yoqnsib Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy.
6 Qotei a Mandor unu. A Tamo Koba Qotei. Deqa niŋgi gul anjamoqnsib yumba qamoqnsib leleŋoqnsib Qotei qa areboleboleiŋgeme.
7 O yuwal ti qe kalil inoq di unub qaji ti mandam ti tamo uŋgasari kalil inoq di unub qaji ti, niŋgi Qotei qa louoqniy.
8 O ya kokba, niŋgi baŋ qaloqniy. O mana, niŋgi areboleboleiŋgim Qotei aqa ŋamgalaq di louoqniy.
9 Tamo Koba Qotei a bosim sawa bei bei qaji naŋgi peginjrqas. Od, a kumbra tiŋtiŋ na tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi peginjrqas. A anjam bole dauryosim naŋgi peginjrqas.

99

Qotei a Mandor Koba unu

1 Tamo Koba Qotei a Mandor unu. A aqa awo jaram kobaq di awesonaqa laŋ aŋgro naŋgi na awo jaram di ambletejunub. O tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji, niŋgi Qotei qa ulaugetosib ginda gindaŋiy. Mandam a dego reŋgiŋeme.
2 Saion qureq dia Tamo Koba Qotei a ñam koba ti sosiqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi taqatnjreqnu.

3 Qotei a tulaŋ getento koba unu. Deqa Qotei, ni marimqa tamo uŋgasari naŋgi ino ñam koba biŋiyosib ino ñam soqtosib ni qa ulaebe.
4 O Mandor siŋgila ti unum qaji, ni kumbra bole qa tulaŋ areareteqnu. Iga Israel tamo uŋgasari unum. Ni kumbra tiŋtiŋ na iga taqatgoqnsim kumbra bole na iga pegigeqnum.
5 Gago Tamo Koba Qotei a tulaŋ getento koba unu. Deqa tamo uŋgasari, niŋgi Qotei aqa ñam soqtosib aqa siŋga atqajqa sawaq dia louoqniy.
6 Moses Aron wo naŋgi aiyel Tamo Koba Qotei aqa atra tamo soqneb. Samuel a dego Israel tamo uŋgasari naŋgi koba na Qotei aqa ñam metoqneb. Yeqnabqa Qotei a naŋgo pailyo quoqnej.
7 Qotei a laŋbi miligiq di sosiqa aqa dal anjam Moses Aron wo naŋgi aiyel enjrnaqa naŋgi dal anjam di dauryoqneb.
8 O gago Tamo Koba Qotei, bati deqa ni ino segi tamo uŋgasari naŋgo kumbra uge qa naŋgi kambatnjroqnem. Ariya ni olo naŋgo pailyo quoqnsim naŋgo une kobotetnjroqnem.
9 Gago Tamo Koba Qotei a tulaŋ getento koba unu. Deqa iga aqa ñam soqtosim Saion mana goge dia louoqnqom. Mana di aqa segi mana.

100

Qotei aqa ñam soqtqajqa lou

1 O tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji, niŋgi Tamo Koba Qotei qa areboleboleiŋgim leleŋoqniy.
2 Od, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtosib arebolebole na ti lou na ti aqa areq giloqniy.
3 Tamo Koba a segi qujai Qotei bole. Niŋgi deqa qalieoiy. A na iga gereigej. Iga aqa segi tamo uŋgasari unum. Iga aqa kaja bul unum.
4 Niŋgi Qotei aqa atra tal miligiq gilsib a biŋiyosib aqa ñam soqtiy. Od, niŋgi a biŋiyosib aqa ñam soqtiy.
5 Tamo Koba Qotei a kumbra bole yeqnu. A na bati gaigai iga qalaqalaigoqnqas. A aqa segi anjam bole dauryeqnu. A aqa anjam di uratosaieqnu. Tamo uŋgasari bunuqna brantqab qaji naŋgi aqa kumbra di gaigai unoqnqab.

101

Mandor Devit a anjam mareqnu

1-3 O Tamo Koba Qotei, ni na gaigai iga qalaqalaigeqnum. Ni kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnum. E ino kumbra deqa are qaloqnsiy ni qa louoqnsiy kumbra bole segi dauryoqnqai. E areqalo bole tiŋtiŋ na ijo tal ti ijo aŋgro naŋgi ti taqatnjrqai. E kumbra uge qa areareteqasai. Sai bole sai. E tamo uŋgasari Qotei qoreiyeqnub qaji naŋgi koba na sqasai. E naŋgo kumbra tulaŋ urateqnum. O Tamo Koba, bati gembu ni bosim e aqaryaibqam?
4 Tamo qudei naŋgo are miligi tulaŋ uge. E na tamo naŋgi di winjritqa naŋgi isaq gilqab. E kumbra uge kalil torei uratqai.
5 Tamo bei na tamo bei lumu na misiliŋyimqa e aqa medabu getentetqai. E na tamo uŋgasari diqeqnub qaji naŋgi saidnjrqai.
6 Gago mandamq endia e na tamo uŋgasari Qotei dauryeqnub qaji naŋgi qalaqalainjrqai. Deqa naŋgi e koba na ijo talq di sqa kere. Tamo uŋgasari kumbra bole yeqnub qaji naŋgi na e wauetbqa kere.

7 Tamo uŋgasari gisaŋ kumbra yeqnub qaji naŋgi ijo talq di sqa keresai. Tamo uŋgasari gisaŋ anjam mareqnub qaji naŋgi e koba na sqa keresai. Sai bole sai.
8 Gago mandamq endia e na bati gaigai tamo uge naŋgi ugeugeinjroqnqai. Od, e na tamo uŋgasari kalil kumbra uge yeqnub qaji naŋgi winjroqnqai. Deqa naŋgi olo Tamo Koba Qotei aqa qure koba Jerusalem dia sqa keresai.

102

Tamo gulbe ti unu qaji aqa pailyo

1 O Tamo Koba Qotei, ni ijo pailyo endi qusim e aqaryaibe. Ni ijo akam quetbe.
2 E gulbe ti soqnitqa ni na ino ulatamu e osorbe. Ni ino ulatamu e qa ulitaim. Ni ijo pailyo que. E ni metmitqa ni ijo akam urur qusim e aqaryaibe.
3 Ijo ŋambile ŋam qurem bul sokiñalayosiq urur koboeqnu. Ijo tanu kalil ŋamyuwo bulosiq tulaŋ kaŋkaŋeqnu.
4 Qotei na ijo are tulaŋ ugetetbeqnu. Ñiŋ qaŋgraŋamqa tamo bei a siŋga na sosqas dego kere. Deqa e iŋgi uyqajqa asgibeqnu.
5 E akamkobaeqnum. Ijo jejamu diqosaieqnu. Ijo tanu kalil boleq deqnu.
6 E tulaŋ sougetejunum. Baira a sawa qaŋgraŋoq di laqnu dego kere. Qebari a wadau sawaq di laŋa unu dego kere.
7 E bijalq di ŋeiesosimqa qambumtqa keresaiibeqnu. Qebari a tal gogeq di laŋa unu dego kere.
8 Qolo ti qanam ti jeu tamo naŋgi na e misiliŋboqnsib ijo ñam ugetoqnsib e tamo uge qa merbeqnub.
9-10 O Abu Qotei, ni e qa tulaŋ ŋiriŋeqnum deqa e ŋam sum uyobuleqnum. Ni na e qalam jiri bul taqal waibem deqa ijo ŋam ya aiyeqnaqa e ŋam ya di uyobuleqnum.
11 Ijo ŋambile sokiñalayosiq urur koboeqnu. Seŋ qunuŋ a qanam sosiqa olo bilaqteqnaqa a koboeqnu dego kere. Ñiŋ a qaŋgraŋeqnu dego kere.
12 O Tamo Koba Qotei, ni gaigai Mandor sqam. Tamo uŋgasari kalil bunuqna brantqab qaji naŋgi ni qa bole qalieqab.
13-14 Ino wau tamo naŋgi na Saion qure tulaŋ qalaqalaiyeqnub. Naŋgi qure di aqa gulbe unoqnsib are ugeinjreqnu. O Abu Qotei, ni Saion qure qa dulqajqa bati brantqo. Dulqajqa bati agi bini. Deqa e qalieonum, ni bosim Saion qure qa are boleimim aqaryaiyqam.
15-16 Tamo Koba Qotei a na Saion qure olo gereiyqas. Bati deqa a na aqa siŋgila ti aqa rianŋ ti boleq atim mandor kalil mandamq endi unub qaji naŋgi unsib ulaqab. Od, sawa bei bei qaji kalil naŋgi Qotei aqa ñam qa ulaqab.
17 Yimqa Qotei na tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgo pailyo quqwas. A naŋgo pailyo quqwajqa asgiyqasai.
18 Tamo Koba Qotei aqa kumbra di iga buk miligiq di neŋgreŋyimqa tamo uŋgasari bunuqna ŋambabqab qaji naŋgi sisiyosib aqa ñam soqtqab.
19 Iga buk miligiq di anjam endegsi neŋgreŋyqom, “Tamo Koba Qotei a laŋ qureq dia aqa atra tal miligiq di sosiqa tiroqnsiqa mandam uneqnu.
20 A endegsi uneqnu. Tamo naŋgi tonto talq di sonabqa anjam pegiyo tamo naŋgi na naŋgo jejamuq di une laŋa qametnjroqnsib minjreqnub,

‘Niŋgi moiqab.’ Qotei a degsi uneqnu deqa a are qaleqnu, ‘E tonto tamo naŋgo akam qusiyqa naŋgi tonto talq dena oqeq ateleŋqai.’ ” Iga anjam degsi neŋgreŋyqom.

21 Yimqa Jerusalem qureq dia tamo uŋgasari naŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam qa saoqnsib a biŋiyoqnqab.

22 Bati deqa sawa bei bei qaji naŋgi ti naŋgo mandor naŋgi ti bosib Jerusalem qureq dia Tamo Koba Qotei a qa louqajqa korooqnqab.

23 E aŋgro wala sonamqa Tamo Koba a na ijo siŋgila kobotej. A na ijo ŋambile sqajqa bati truqutej.

24 O ijo Qotei, ni bati gaigai sqam. E qeliosaisoqnitqa ni na e taqatbe. Ni ijo ŋambile yaibaim.

25 Ni nami mandam atem unu. Ni laŋ dego ino segi baŋ na gereiyem.

26 Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ni bati gaigai sqam. Laŋ ti mandam ti gara jugo bulosib sariosib ugeqab. Ni na laŋ ti mandam ti gara bul piqtosim taqal waiyqam.

27 Ariya ni segi bulyqasai. Ni bati gaigai degsi sqam. Ino sqajqa bati koboqasai.

28 O Abu Qotei, iga ino wau tamo unum. Iga qalie, ni na gago aŋgro naŋgi taqatnjrimqa naŋgi bole sqab. Ni na naŋgo moma bunuqna brantqab qaji naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi ni ombla bati gaigai sqab.

103

Qotei na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu

1 Tamo Koba Qotei aqa ñam tulaŋ bolequja getento unu. Deqa e ijo qunuŋ ti ijo jejamu ti ijo areqalo ti kalil dena Qotei aqa ñam soqteqnum.

2-3 Od, e ijo qunuŋ na Tamo Koba Qotei aqa ñam soqteqnum. A na ijo une kalil kobotetboqnsiqa ijo ma kalil boletetbeqnu. E iŋgi bole bole a na ebeqnu qaji deqa are walbosaieqnu.

4 A na e aqaryaibeqnu deqa e moiyo qureq aiyosai. A na gaigai e qalaqalaiboqnsiqa e qa tulaŋ duleqnu.

5 Od, a na iŋgi bole bole e eboqnsiqa e tulaŋ keretbeqnu. Deqa e aŋgro wala bulosim siŋgila ti unum. E baira kobaquja bulosim siŋgila ti unum.

6 Tamo Koba Qotei a kumbra tiŋtiŋ yeqnu. Jeu tamo naŋgi na Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjreqnab a na kamba tamo uŋgasari naŋgi di aqaryainjreqnu. Deqa naŋgi bole unub.

7-8 Tamo Koba Qotei na Moses a ti Israel naŋgi ti aqa kumbra bole naŋgi osornjrsiqa aqa maŋwa kokba naŋgoq di babtej. Aqa kumbra bole agiende. A iga qa tulaŋ duloqnsiqa gaigai iga qa are boleiyeqnu. A urur minjiŋ oqetosaieqnu. A na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.

9 A iga qa gaigai ŋiriŋoqnqasai. Aqa minjiŋ sokobaiyqasai.

10 Bole, iga gago une aqa awai uge oqa kere. Ariya Qotei na awai uge di iga egosaieqnu. A gago kumbra uge qa iga kambatgwa kere. Ariya a degyosaieqnu.

11 Qotei na tamo uŋgasari a qa ulaeqnub qaji naŋgi tulaŋ qalaqalainjreqnu. Aqa kumbra di tulaŋ goge koba. Laŋ a mandam buŋyosiq tulaŋ goge oqeqnu dego kere.

12 Qotei na gago une taqal waiyonaqa tulaŋ isaq gilej. Seŋ oqo sawa ti seŋ aiyo sawaq di unu dego kere.

13 Tamo Koba Qotei a tamo uŋgasari a qa ulaeqnub qaji naŋgi qa duleqnu. Abu naŋgi naŋgo aŋgro naŋgi qa duleqnub dego kere.

14 Qotei a qalie, a mandam na iga gereigej.
15 Iga ñiŋ bul unum deqa iga bati olekoba sqasai. Iga balamtamo aqa so bulosim sokiñalayosim urur morenŋqom.
16 Jagwa na balamtamo aqa so piletimqa a torei koboqas deqa tamo naŋgi a olo unqasai. Dego kere iga urur morenŋqom.
17 Ariya Tamo Koba Qotei a na tamo uŋgasari a qa ulaeqnub qaji naŋgi gaigai qalaqalainjroqnqas. A na naŋgo moma bunuqna brantqab qaji naŋgi aqa kumbra tiŋtiŋ osornjroqnqas.
18 Naŋgi aqa dal anjam a nami naŋgi ti qoseb qaji di dauryqab di a na naŋgi degsim boletnjroqnqas.
19 Tamo Koba Qotei a laŋ qureq di Mandor sosiqa iŋgi iŋgi kalil taqateqnu.
20-21 O laŋ aŋgro siŋgila ti unub qaji, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa kakro quoqnsib aqa anjam dauryeqnub deqa niŋgi aqa ñam soqtoqniy. Niŋgi Tamo Koba aqa areqalo dauryoqnsib aqa wau tamo unub deqa niŋgi aqa ñam soqtoqniy.
22 O iŋgi iŋgi kalil Tamo Koba Qotei na gereiŋgej qaji, niŋgi aqa ñam soqtoqniy. E segi dego ijo qunuŋ na aqa ñam soqtoqnqai. Qotei a Mandor sosiqa sawa sawa kalil taqateqnu.

104

Qotei na iŋgi iŋgi kalil gereiyej

1 E ijo qunuŋ na Tamo Koba aqa ñam soqtqai. O ijo Tamo Koba Qotei, ni tulaŋ goge koba. Ni Mandor Koba unum. Ni ñam koba ti unum.
2 Ni ambruq di sosai. Ni suwaŋ na kabuejunum. Tamo a gara na kabuesqas dego kere. Ni gogeq dia laŋ atem. Tamo a jagwa tal tigeltqas dego kere.
3 Ni ino segi tal ya baŋgaq di gereiyem. Ya baŋga di laŋ gogeq di unu. Laŋbi kalil naŋgi ino karis bul unub. Ni karis miligiq di awesonamqa jagwa na ni osi aiyeqnu.
4 Ni na jagwa qariŋyeqnamqa a ino anjam osi gileqnu. Ni na minjal wau yeqnam a ino wau di ojeqnu.
5 Ni na mandam torei siŋgilatem unu. Deqa mandam a loumqa keresai. Sai bole sai.
6 Ni marnamqa yuwal na mandam kabutej. Deqa mandam a yuwal gara bul jigsiq soqnej. Yuwal na mana kalil kabutnjresoqnej.
7-8 Ariya bati bei ni na olo yuwal ŋiriŋtosim kola bulosim leleŋonamqa yuwal a ino kakro qusiqa mana kalil uratnjrsiqa sawa ni nami giltem qaji deq aiyej. Deqa bini yuwal a mana utruq di sonaqa mana kalil boleq deqnu.
9 Ni na mandam beli atem deqa yuwal a beli di laqaiqa keresai. Yuwal a olo bunuqna mandam kabutqa keresai dego.
10 Ni mareqnamqa ya jumbumq na ya polyoqnsiqa mana ambleq na ururoqnsiq aiyeqnu.
11 Wagme juwaŋ naŋgi ti donki juwaŋ naŋgi ti yaq dena ya uyeqnub. Deqa naŋgi ya qarnjrosaieqnu.
12 Ya qalaq di ŋam unu deqa qebari naŋgi na naŋgo tal ŋam gogeq di gereiyoqnsib ŋam daniq di awooqnsib anjameqnub.

13 O Abu Qotei, ni laŋ goge dia ino segi talq di sosimqa awa qariŋyeqnamqa manaq aiyeqnu. Iŋgi iŋgi kalil ni gereinjrem qaji dena mandam a tulaŋ maqejunu.
14 Ni mareqnamqa ñiŋ a oqeqnaqa makau naŋgi uyeqnub. Ino siŋgila na tamo naŋgi iŋgi yageqnab melieqnaqa naŋgi oqnsib uyeqnub.
15 Naŋgi wain sil dego yageleŋoqnsib wain gereiyoqnsib uyeqnab areboleboleinjreqnu. Naŋgi ŋam oliv aqa namur dego oqnsib dena naŋgo ulatamu yanseqnab ulatamu suwaŋeqnu. Naŋgi bem sum yageleŋoqnsib bem gereiyoqnsib uyoqnsib dena naŋgo are miligi siŋgilateqnub.
16 Awa aiyeqnaqa ŋam kalil Lebanon sawaq di unub qaji naŋgi ya koba eqnub. Ŋam di naŋgo ñam sida. Ŋam di Tamo Koba aqa segi ŋam. A segi na ŋam di yageleŋej.
17 Ŋam sida dia qebari naŋgi na naŋgo tal gereiyeqnub. Qebari qudei naŋgo kakro olekokba. Naŋgi ŋam beiq di naŋgo tal gereiyeqnub. Ŋam di naŋgo ñam pain.
18 Mana kokbaq dia kaja juwaŋ naŋgi walweleqnub. Mana goge dia ma gumaj naŋgi meniŋ miligiq di ulieqnub.
19 O Abu Qotei, ni laŋ goge dia bai gereiyem deqa wausau gaigai iga bai segi segi uneqnum. Seŋ a dego aqa bati dauryoqnsiqa gaigai aiyeqnu.
20 Ni mareqnamqa sawa ambruoqnsiq qoloeqnaqa wagme naŋgi walweleqnub.
21 Laion naŋgi anjamoqnsib wagme qa ŋamooqnsib ñumoqnsib uyeqnub. Ni na iŋgi di laion naŋgi anainjreqnum.
22-23 Seŋ oqeqnaqa laion naŋgi naŋgo sub miligiq giloqnsib ŋereŋeqnab tamo uŋgasari naŋgi tigeloqnsib waueqnabqa seŋ olo aiyeqnu.
24 O Tamo Koba Qotei, ni na iŋgi iŋgi gargekoba gereiyem deqa mandam a iŋgi iŋgi dena tulaŋ maqejunu. Ni ino segi powo na iŋgi iŋgi di gereiyem.
25 Yuwal a tulaŋ kobaquja. Yuwal miligiq di qe gargekoba unub. Iga qe di sisiyqa keresai. Qe kokba ti qe kiñilala ti yuwal miligiq di unub.
26 Qobuŋ naŋgi yuwalq di gile beeqnub. Ni na qe tulaŋ kokba gereinjrem deqa naŋgi yuwal miligiq di alaŋeqnub.
27 Wagme ti tamo ti kalil naŋgi mamnjreqnaqa bati deqa naŋgi ni qa tariŋeqnub. Di kiyaqa? Ni na naŋgi iŋgi anainjrqajqa deqa.
28 Ni na naŋgi iŋgi anainjreqnam naŋgi uyeqnab menetnjreqnu. Ni na naŋgi ñoro bole bole enjreqnam naŋgi kere na unub.
29-30 Ni na naŋgi me mondor enjreqnam naŋgi ŋambile sosib mandamq endia tulaŋ gargekobaeqnub. Ariya ni ino ulatamu naŋgi qa ulitqam di naŋgi ulaqab. Ni na naŋgo me mondor yainjrqam di naŋgi moreŋosib mandam olo bulyqab.
31 Tamo Koba Qotei aqa ñam ti aqa rianŋ ti bati gaigai soqneme. A aqa wau kalil qa areboleboleiyeme.
32 Qotei na mandam koqyeqnaqa mandam a reŋgiŋeqnu. A aqa baŋ manaq di ateqnaqa manaq dena ŋam qurem oqeqnu.
33 E ŋambile sosiyqa bati deqa e Tamo Koba Qotei qa louoqnqai. E ijo Qotei qa louoqnsiy aqa ñam soqtoqnsiy dena gilsiy gilsiy e moiqai.
34 E Tamo Koba Qotei qa tulaŋ areboleboleibeqnu deqa a ijo lou kalil qa areareteme.
35 O Tamo Koba Qotei, ni na tamo kalil une yeqnub qaji naŋgi padaltnjre. Od, ni na tamo uge naŋgi kobotnjre.

E ijo qunuŋ na Tamo Koba aqa ñam soqtqai. Niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy!

105

Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo lou

1 Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam metoqnsib a biŋiyoqniy. Niŋgi aqa maŋwa kalil qa anjam saoqnib sawa bei bei qaji naŋgi quoqnebe.
2 Niŋgi Qotei qa louoqnsib aqa ñam soqtoqnsib kumbra bole bole a yeqnu qaji deqa mare mare laqniy.
3 Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam biŋiyoqniy. Aqa ñam di tulaŋ bolequja getento. O tamo uŋgasari Qotei aqa areq gileqnub qaji, niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgeme.
4 Niŋgi bati gaigai Tamo Koba Qotei aqa siŋgila qa are qaloqnsib aqa areq giloqniy.
5-6 Niŋgi Abraham Jekop wo naŋgo moma unub. Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa wau tamo unub. A na niŋgi giltŋgej. Deqa niŋgi aqa maŋwa qa ti aqa wau kokba qa ti are walŋgaiq. A une pegiyo wau yoqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjreqnu, "Niŋgi une ti unub." O Israel, niŋgi Qotei aqa une pegiyo wau deqa are qaloqniy.
7 Tamo Koba a gago Qotei unu. A na tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi peginjreqnu.
8 Aqa anjam a nami gago moma utru naŋgi ti qoseb qaji di bati gaigai sqas. Qotei a aqa anjam deqa are walyqasai. Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba bunuqna brantqab qaji naŋgi aqa anjam di dauryoqnqab.
9 Anjam di Tamo Koba a na Abraham minjej. A na Aisak dego anjam di minjsiqa siŋgilatej.
10 Qotei na anjam di Jekop dego minjsiqa siŋgilatej. Deqa anjam di bati gaigai sqas. Jekop a Israel naŋgo moma utru.
11 Tamo Koba Qotei na Jekop endegsi minjej, "E na Kenan sawa ni emqai. Deqa sawa di ino moma kalil naŋgo mandam sqas." Qotei na Jekop degsi minjej.
12 Nami Israel naŋgi quja quja soqneb. Naŋgi gargekoba sai. Naŋgi yauŋ tamo soqneb. Bole, naŋgi Kenan sawaq di soqneb. Ariya sawa di naŋgo mandam tiŋtiŋ sai.
13 Naŋgi sawa bei beiq dia laqnsibqa tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgo ambleq di walweloqneb.
14 Tamo Koba a na tamo uŋgasari naŋgi di saidnjroqnej deqa naŋgi na Israel naŋgi ugetnjrosaioqneb. Sawa bei bei qaji naŋgo mandor naŋgi na Israel naŋgi ugeugeinjrqa yeqnab Qotei na naŋgi ŋiriŋtnjroqnej.
15 A na mandor naŋgi di endegsi minjroqnej, "E na Israel naŋgi ijo segi qa giltnjrem deqa niŋgi kumbra uge bei naŋgi enjraib. Niŋgi ijo medabu o qaji tamo naŋgi dego ugeugeinjraib." Qotei na sawa bei bei qaji naŋgo mandor naŋgi degsi minjroqnej.
16 Qotei na mam koba Kenan sawa naŋgoq qariŋyonaqa Israel naŋgo iŋgi saiekritej.
17 Bati deqa Qotei na Josep qariŋyonaqa a Israel naŋgi qa namoosiq Isip sawaq sumej. Tamo qudei naŋgi na Josep awaiyeb deqa a naŋgo kaŋgal tamo soqnej.

18 Tamo naŋgi dena Josep osib tonto talq di waiyosib ŋamtaŋ kobaquja
na aqa siŋga gitantetonab a jaqatiŋkobaiyej. Naŋgi sil kokba na aqa
kakroq di tonteb.
19 Josep a degsi sonaqa aqa anjam qudei a nami ubtej qaji di aqa damu
brantej. Anjam di Tamo Koba Qotei na babtonaqa Josep a poiyej. Gam
dena Qotei na Isip naŋgo mandor endegsi osoryej, “Josep aqa anjam
bole.”
20 Deqa mandor a na qaja tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa gilsib Josep
tonto talq dena oqeq ateb. Mandor di a leŋ bei bei qaji naŋgo mandor. A
na Josep odyonaqa a tonto tal uratej.
21 Mandor dena Josep minjej, “Ni gate koba sqam.” Deqa Josep a na
mandor aqa tal ti aqa iŋgi iŋgi kalil ti taqatoqnej.
22 Mandor a Josep wau yonaqa a na mandor aqa tamo kokba kalil naŋgi
taqatnjroqnej. A powo koba ti soqnej deqa a na mandor aqa qalie tamo
kalil naŋgi dalnjroqnej.

23 Bunuqna Jekop a Isip sawaq sumsiq di soqnej. Od, a Noa aqa ŋiri
Ham aqa sawaq sumsiq di soqnej.
24 Sonaqa Tamo Koba Qotei a marnaqa Jekop aqa leŋ naŋgi Isip sawaq
dia tulaŋ gargekobaeb. Deqa naŋgo jeu tamo naŋgi na naŋgo siŋgila
buŋyqa keresaiinjrej.
25 Bati deqa Qotei na jeu tamo naŋgo areqalo tigeltetnjrnaqa naŋgi
Jekop aqa leŋ naŋgi qa are ugeinjrnaqa naŋgi padaltnjrqajqa deqa anjam
qosoqneb. Jekop aqa leŋ naŋgi Qotei aqa wau tamo soqneb.

26 Bati bei Tamo Koba a na aqa wau tamo aiyel Moses Aron wo naŋgi
giltnjrsiq qariŋnjrnaqa Isip sawaq aiyeb.
27 Aisib Isip sawaq dia Qotei aqa wau siŋgila ti aqa maŋwa kokba ti
babtoqneb. Isip sawa di Noa aqa ŋiri Ham aqa sawa.
28 Qotei aqa maŋwa agiende. Isip naŋgi aqa anjam gotraŋyoqneb deqa
a na ambru qariŋyonaqa Isip naŋgo sawa ambruekritej.
29 A na naŋgo ya kalil bulyonaqa leŋ babonaq qe kalil moreŋeb.
30 Balum du du naŋgi tulaŋ gargekobaosib Isip sawaq di maqeleŋeb.
Naŋgi mandor aqa talq di dego maqeb.
31 Qotei a marnaqa nañag ti añiñig ti tulaŋ gargekobaosib Isip sawaq di
maqeleŋeb.
32 Qotei na awa bulyonaqa ais oŋgol minjal ti babosiq mandamq aiyej.
33 Qotei a ais oŋgol dena Isip naŋgo wain sil ti qura ti ŋam ti ugeugein-
jroqnej.
34 A marnaqa sis naŋgi brantosib tulaŋ gargekobaeb deqa tamo naŋgi
sisiyqa keresai.
35 Sis naŋgi ŋam baŋga kalil uyekritosib iŋgi kalil Isip naŋgo wauq di so
qaji di dego uyekriteb.
36 Bati deqa Qotei na Isip tamo uŋgasari naŋgo aŋgro matu kalil naŋgi
ñumnaq moreŋeb.

37 Bunuqna Qotei na Israel naŋgi joqsiqa Isip sawa uratosib gileb.
Naŋgi silva ti gol ti qoboiyosib gileb. Israel naŋgo moma utru 12 naŋgo leŋ
kalil naŋgi gileb. Naŋgi geregere walwelosib gileb deqa bei a padalosai.
38 Isip naŋgi Israel naŋgi qa ulaeb deqa Israel naŋgi gilnabqa Isip naŋgi
areboleboleinjrej.

39 Israel naŋgi Isip sawa uratosib gileqnabqa Qotei a laŋbi plaltoqnsiqa
dena naŋgi waburtnjroqnej. Qolo a ŋamyuwo na sawa suwanteqnaqa
naŋgi gam unoqnsib walweloqneb.
40 Naŋgi iŋgi uyo qa Qotei pailyeqnabqa a na qebari qariŋnjreqnaqa
naŋgi oqnsib uyoqneb. Qotei na laŋ qure qa bem dego naŋgi anainjre-
qnaq uyeqnab menetnjroqnej.
41 A na meniŋ waqteqnaqa meniŋ miligiq na ya brantoqnsiqa wadau
sawaq di aiyoqnej. Ya koba a deqnu dego kere.
42 Qotei a degyej. Di kiyaqa? A aqa anjam a nami aqa wau tamo
Abraham minjsiq siŋgilatej qaji deqa are qalsiqa anjam di dauryej.
Anjam di Qotei aqa segi anjam bole getento.
43 Utru deqa Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi joqsiqa Isip sawa
uratosib gileb. Naŋgi areboleboleinjreqnaqa louoqnsib giloqneb. Tamo
uŋgasari naŋgi di Qotei na aqa segi qa giltnjrej.
44 A na sawa bei bei qaji naŋgo mandam ti naŋgo iŋgi wau ti kalil osiqa
Israel naŋgi enjrej.
45 Qotei a endegsi are qalej, “Israel naŋgi ijo dal anjam dauryoqnebe.”
Qotei a degsi are qalsiqa mandam di Israel naŋgi enjrej. O tamo uŋgasari,
niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy!

106

Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi geregereinjreqnu

1 Tamo Koba Qotei aqa kumbra kalil bole. A gaigai iga qalaqalaigeqnu.
Deqa niŋgi aqa ñam soqtoqnsib a biŋiyoqniy.
2-3 Tamo uŋgasari kumbra bole tiŋtiŋ gaigai yeqnub qaji naŋgi tulaŋ
areboleboleinjrqas. Tamo yai a Tamo Koba Qotei aqa maŋwa kokba kalil
qa saekritqa kere? Tamo yai a Qotei aqa ñam qa torei marekritqa kere?
Tamo dego bei sosai.
4 O Tamo Koba Qotei, ni ino segi tamo uŋgasari naŋgi qa are boleimim
eleŋosim bati deqa ni e qa dego are qalsim e ame.
5 Ijo areqalo agiende. Tamo uŋgasari ni nami giltnjrem qaji naŋgi bole
soqnibqa e naŋgi unjritqa areboleboleibqas. Od, e naŋgi ti koba na tulaŋ
areboleboleigwas. Di kiyaqa? Iga ino segi tamo uŋgasari unum deqa. Iga
Israel.
6 Bole, iga ti gago moma namij naŋgi ti une yoqnsim kumbra uge
dauryoqnem.
7 Gago moma naŋgi Isip sawaq dia ino maŋwa kokba unoqneb bati
deqa naŋgi ni qa poinjrosaioqnej. Ni bati gargekoba naŋgi qalaqalain-
jreqnam naŋgi ino kumbra deqa are walnjroqnej. Naŋgi Yuwal Lentq
dia diqoqnsib ino anjam gotraŋyoqneb.
8 Ariya bati deqa Qotei a naŋgi uratnjrosai. A naŋgi qa are qalsiqa aqa
siŋgila kobaquja naŋgi osornjrsiqa naŋgi eleŋej. A aqa segi ñam qa are
qalsiqa degyej.
9 A na Yuwal Lent ŋiriŋtonaqa a jeŋej. Jeŋonaqa Qotei na gago moma
naŋgi joqsiqa naŋgi yuwal di gentosib mandam qaŋgraŋoq aisib wal-
welosib gileb. Tamo a wadau sawaq di walweleqnu dego kere.
10 Qotei na gago moma naŋgi aqaryainjrsiqa jeu tamo naŋgo baŋq na
naŋgi eleŋej. Deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi ugetnjrqa keresai.
11 Yuwal na jeu tamo naŋgi di kabutnjrsiqa ñumej. Deqa bei a ŋambile
sosai. Naŋgi kalil padaleb.

12 Qotei a kumbra degyonaqa aqa segi tamo uŋgasari naŋgi aqa kumbra
di unsibqa aqa anjam qa naŋgo areqalo siŋgilatosib aqa ñam soqtosib a qa
louoqneb.
13 Ariya sokiñalayonaq naŋgi Qotei aqa maŋwa a babtoqnej qaji deqa olo
are walnjrnaqa naŋgo segi areqalo dauryoqneb. Naŋgi Qotei aqa anjam
dauryqa asginjroqnej.
14 Naŋgi wadau sawaq dia iŋgi uyo qa are prugnjreqnaqa Qotei aqa
siŋgila laŋa tenemtoqneb.
15 Naŋgi iŋgi uyo qa Qotei waiŋyeqnabqa a na naŋgi iŋgi anainjroqnej.
Ariya a na ma uge dego naŋgoq qariŋyoqnej.
16-17 Aron a Tamo Koba Qotei aqa atra tamo soqnej. Wadau sawaq dia
tamo qudei naŋgi Moses Aron wo naŋgi qa are ugeinjrej deqa mandam a
waqonaqa Datan Abiram wo Abiram aqa leŋ naŋgi ti sub miligiq ainabqa
mandam na naŋgi kabutnjrej.
18 Onaqa ŋamyuwo aisiqa tamo uge qudei dia soqneb qaji naŋgi koit-
njrej.
19 Gago moma naŋgi Horep manaq dia makau sigito gereiyosib aqa
sulum gol na walatosib gisaŋ qotei di biŋiyoqneb.
20 Naŋgi Qotei qa louqajqa uratosib olo belosib makau sulum a qa
louoqneb. Naŋgo kumbra dena naŋgi Qotei aqa ñam ti aqa riaŋ ti
ugetoqneb. Makau di ñiŋ uyo qaji.
21 Qotei a nami Isip sawaq dia maŋwa siŋgila kokba babtoqnej. A na
Israel naŋgi aqaryainjrsiqa Isip naŋgo baŋq na naŋgi eleŋej. Ariya Israel
naŋgi deqa are qalosai. Naŋgi Qotei qa are walnjrej.
22 Qotei a Isip sawaq dia maŋwa kokba babtoqnsiqa Yuwal Lentq di
wau siŋgila yoqnej. Isip sawa di Noa aqa ŋiri Ham aqa sawa.
23 Ariya Israel naŋgi Qotei aqa maŋwa deqa are qalosai. Naŋgi Qotei
qa are walnjrej. Deqa Qotei a endegsi marej, “E naŋgi padaltnjrqai.”
A degsi marnaqa Moses a Qotei aqa ŋamgalaq di tigelosiqa Israel naŋgi
beternjrsiqa Qotei aqa minjiŋ getententej. Deqa Qotei na Israel naŋgi
padaltnjrosai. Moses agi Qotei na aqa segi qa giltej qaji.
24 Ariya Israel naŋgi Qotei aqa anjam qa naŋgo areqalo siŋgilatosai.
Naŋgi Qotei aqa mandam boledamuq gilqajqa arearetnjrosai.
25 Naŋgi naŋgo jagwa tal miligiq dia Tamo Koba Qotei a yomuiyoqneb.
Naŋgi aqa anjam dauryosaioqneb.
26 Deqa Qotei a marej, “Naŋgi wadau sawaq di moreŋqab.” Qotei a degsi
marsiqa aqa anjam di siŋgilatej.
27 A olo marej, “Bunuqna e na naŋgo moma naŋgi uratnjritqa naŋgi
segisegiosib sawa bei beiq dia sosib moreŋqab.” Qotei a degsi marej.
28 Ariya bati bei Israel naŋgi Peor sawaq di gisaŋ qotei naŋgi qa
louoqnsib gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyoqneb. Gisaŋ qotei di naŋgo
ñam Bal. Naŋgi ŋambile ti sosai.
29 Israel naŋgi une di yoqneb deqa Tamo Koba a ŋiriŋugetosiqa ma uge
qariŋyonaqa naŋgoq aiyej.
30 Ariya Finias a tigelosiqa tamo uŋa wo une atoqneb deqa a na naŋgi
ŋolawotnjrej. Finias a kumbra degyej deqa ma uge di koboej.
31 Bati deqa Qotei na Finias minjej, “Ni tamo bole une saiqoji unum.”
Qotei na Finias degsi minjej. Bunuqna tamo uŋgasari naŋgi Finias aqa
kumbra deqa are qaloqnsib sqab.

32 Olo bati bei Israel naŋgi Meriba ya agu qalaq di une yonabqa Qotei
a naŋgi qa ŋiriŋej. Naŋgo une deqa Moses a gulbe itej.
33 Naŋgi Moses aqa are ugeteteb deqa Moses a grotosiqa anjam uge
laŋa marej.
34 Tamo Koba Qotei a nami Israel naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi na
sawa bei bei qaji naŋgi ñumib moreŋebe.” Ariya naŋgi Qotei aqa anjam
di dauryosai.
35 Naŋgi sawa bei bei qaji naŋgo kumbra uge dauryoqneb. Naŋgi na
naŋgo uŋa oqnsib aŋgro enjroqneb.
36 Naŋgi sawa bei bei qaji naŋgo gisaŋ qotei naŋgi qa louoqneb. Naŋgo
une dena kakaŋ bulosiq naŋgi siŋgila na ojej.
37 Naŋgi na naŋgo segi aŋgro mel ti aŋgro sebiŋ ti ñumoqnsib gisaŋ qotei
naŋgi atrainjroqneb.
38 Naŋgo aŋgro naŋgi di une ti sosai. Naŋgi na naŋgi ñumoqnsib Kenan
sawa naŋgo gisaŋ qotei naŋgi atrainjroqneb. Yeqnabqa naŋgo aŋgro
naŋgo leŋ aiyeqnaqa dena mandam a jiga koba ti soqnej.
39 Naŋgi kumbra uge di yoqneb deqa naŋgi jiga ti sosibqa Qotei qoreiy-
oqnsib a dauryqa uratoqneb.
40-41 Bati deqa Tamo Koba Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
ŋiriŋtnjrej. A na naŋgi tulaŋ qoreinjrsiqa sawa bei bei qaji naŋgo baŋq
di uratnjrnaqa naŋgi na kamba naŋgi taqatnjroqneb. Deqa Israel naŋgi
jeu tamo naŋgo sorgomq di soqneb.
42 Jeu tamo naŋgi na Israel naŋgi gulbe gargekoba enjroqnsib siŋgila na
naŋgi taqatnjroqneb.
43 Bati gargekoba Qotei na Israel naŋgi aqaryainjroqnej ariya naŋgi
naŋgo kumbra uge uratosai. Naŋgi naŋgo segi areqalo dauryoqneb.
Naŋgi diqoqnsib Qotei aqa anjam gotraŋyoqnsib une yoqnsib laqneb.
Naŋgi kumbra uge di yoqneb deqa naŋgi tulaŋ sougetesoqneb.
44 Ariya bati bei naŋgi olo Tamo Koba pailyonabqa a naŋgo pailyo
qusiqa naŋgi sougetesoqneb deqa naŋgi qa dulej.
45 A na naŋgi tulaŋ qalaqalainjrsiqa aqa anjam a nami naŋgo moma
utru naŋgi ti qoseb qaji deqa olo are qalsiqa naŋgi eleŋej. A naŋgi
padaltnjrosai.
46 Jeu tamo naŋgi na Israel naŋgi tontnjrnabqa Qotei na jeu tamo
naŋgo areqalo tigeltetnjrnaqa naŋgi olo Israel naŋgi qa dulosib naŋgi
geregereinjreb.
47 O gago Tamo Koba Qotei, bini ni na iga eleŋame. Iga sawa bei bei
qaji naŋgo ambleq di unum deqa ni na iga koroigosim iga joqsim gago
mandamq olo bqom. Bosim iga ino ñam bolequja getento deqa are
qalsim ni biŋimosim ni qa areboleboleigimqa ino ñam soqtqom.
48 Iga Israel. Iga bati gaigai gago Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqn-
qom. Iga degyimqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsib
maroqnqab, “Bole.” O tamo uŋgasari, niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqto-
qniy!

107

Iga Qotei qa areboleboleigeqnu

1 Tamo Koba Qotei a na iga tulaŋ boletgeqnu. A bati gaigai iga
qalaqalaigeqnu. Deqa iga a biŋiyqom.

2-3 Qotei na Israel naŋgi aqaryainjrsiqa jeu tamo naŋgo baŋq na naŋgi eleŋosiqa sawa guta na guma na tauŋ na bebeŋ na ti naŋgi joqsiqa naŋgo segi mandamq di atej. O Israel, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa kumbra bole deqa saoqniy.

4 Israel tamo qudei naŋgi wadau sawa ulul ti dia laŋa laŋa laqnsibqa naŋgo segi qureq di sqajqa deqa ŋamoqneb. Ariya naŋgi qure itosai.

5 Naŋgi mamnjreqnaqa ya qarnjreqnaqa moiyepratoqneb.

6 Naŋgi degsib sougetesosibqa Tamo Koba Qotei a metonabqa a na naŋgi aqaryainjrsiqa naŋgo gulbe kobotetnjrej.

7 A na naŋgi gam osornjrsiqa joqsiqa naŋgi gilsib naŋgo segi qure itosib di soqneb.

8 Tamo Koba Qotei a degyej deqa naŋgi a biŋiyebe. A na gaigai tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqnsiqa maŋwa bolequja naŋgi osornjreqnu.

9 Naŋgi ya qarnjreqnaqa a na naŋgi ya anainjreqnaq uyoqnsib kere na unub. Naŋgi mamnjreqnaqa a na naŋgi iŋgi anainjreqnaq uyeqnab menetnjreqnu.

10 Ariya Israel tamo qudei naŋgi tonto talq di sonabqa jeu tamo naŋgi sil kokba na naŋgi tontnjrsib gulbe enjroqneb. Israel tamo naŋgi di sawa ambru kobaq di awesoqneb.

11-12 Naŋgi diqoqnsib Qotei Goge Koba aqa anjam gotraŋyoqneb deqa a na naŋgi wau koba enjreqnaqa naŋgo siŋgila saioqnej. Naŋgo siŋgila torei koboej bati deqa tamo bei na yala naŋgi aqaryainjrosaioqnej.

13 Naŋgi degsib sougetesosibqa Tamo Koba Qotei a metonabqa a na naŋgi aqaryainjrsiqa naŋgo gulbe kobotetnjrej.

14 Tamo Koba a na naŋgi eleŋonaqa naŋgi sawa ambru di urateb. A na sil kokba kukoqyeleŋej deqa naŋgi olo tonto talq dena oqedeb.

15 Tamo Koba Qotei a degyej deqa naŋgi a biŋiyebe. A na gaigai tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqnsiqa maŋwa bolequja naŋgi osornjreqnu.

16 A tonto tal aqa siraŋ kokba bras na gereiyo qaji di paraparaiyeqnu. A tonto tal aqa dadaŋ ain na gereiyo qaji di dego paraparaiyeqnu.

17 Israel tamo qudei naŋgi une gargekoba yoqneb deqa naŋgi nanarioqneb. Naŋgi kumbra uge yoqneb deqa naŋgi jaqatiŋ koba oqneb.

18 Naŋgi iŋgi uyqajqa asginjroqnej deqa naŋgi iŋgi uratoqnsib moiqa jojomoqneb.

19 Naŋgi degsib sougetesosibqa Tamo Koba Qotei a metonabqa a na naŋgi aqaryainjrsiqa naŋgo gulbe kobotetnjrej.

20 A na naŋgi eleŋej deqa naŋgi moiyo qureq aiyosai. A marnaqa naŋgo jejamu olo boleej.

21-22 Tamo Koba Qotei a degyej deqa naŋgi a biŋiyebe. Naŋgi a biŋiyqa marsibqa atraiyo iŋgi iŋgi osi bosib a atraiyosib biŋiyebe. Naŋgi louosib wau kalil Qotei na babteqnu qaji deqa saebe. Qotei na gaigai tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqnsiqa maŋwa bolequja naŋgi osornjreqnu.

23-24 Ariya Israel tamo qudei naŋgi yuwalq di qobuŋ kokba na laqnsibqa iŋgi iŋgi qariŋyqajqa deqa osi giloqneb. Gileqnab Tamo Koba Qotei a yuwalq dia maŋwa kokba babteqnaqa naŋgi unoqneb.

25-26 Qotei na jagwa koba tigeltoqnej deqa jagwa na yuwal korkorteqnaqa qobuŋ naŋgi goge oqoqnsib olo aguq aiyeqnab tamo naŋgi padalqa jojomoqnsib ulaugetoqneb.

27 Naŋgi qobuŋ miligiq di nanari tamo buloqnsib maŋgalepratoqneb. Ya
uge uyo tamo a nanarieqnu dego kere. Naŋgi qobuŋ aqa kuñi ojoqnsib
qobuŋ tingitqa keresaiinjroqnej.
28 Naŋgi degsib sougetesosibqa Tamo Koba Qotei a metonabqa a na
naŋgi aqaryainjrsiqa naŋgo gulbe kobotetnjrej.
29 A anjam marnaqa jagwa laonaqa yuwal dego maninej.
30 Onaqa tamo naŋgi ŋam atsib yuwal maninej di unsibqa tulaŋ are-
boleboleinjrej. Bati deqa Tamo Koba a na naŋgi joqsiqa qunduŋ naŋgi
deq gilqajqa mareb qaji di branteb.
31-32 Tamo Koba Qotei a degyej deqa naŋgi a biŋiyebe. Naŋgi ti Israel
gate kokba ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi ti koro kobaq dia
aqa ñam soqtebe. Qotei na gaigai tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqn-
siqa maŋwa bolequja naŋgi osornjreqnu.
33 Tamo Koba a mareqnaqa ya kokba ti ya jumbum ti jeŋeqnu. Deqa
sawa a tulaŋ qaŋgraŋeqnu.
34 Qotei a mareqnaqa mandam bole namur ti di ugeoqnsiqa olo bar
koba ti unu. Deqa iŋgi bole olo oqosaieqnu. Tamo uŋgasari naŋgi kumbra
uge yeqnub deqa Tamo Koba a na naŋgi gulbe di enjreqnu.
35 Ariya bati bei Tamo Koba a olo mareqnaqa ya koba brantoqnsiq
aiyeqnu. Sawa qaŋgraŋoq dia ya jumbum branteqnu.
36 Qotei a mareqnaqa tamo uŋgasari iŋgi uyo qa truqueqnub qaji naŋgi
geregere awooqnsib naŋgo segi qure gereiyoqnsib bole unub.
37 Naŋgi iŋgi ti wain sil ti tulaŋ koba yageqnub.
38 Tamo Koba a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ boletnjreqnu
deqa naŋgi aŋgro gargekoba ŋambabtnjreqnub. Naŋgo makau naŋgi dego
tulaŋ gargekobaeqnub.
39-40 Jeu tamo naŋgi na Israel naŋgi jaqatiŋ ti gulbe ti are uge ti
enjreqnabqa Tamo Koba a na kamba jeu tamo naŋgo gate kokba naŋgo
ñam ugetetnjreqnaqa naŋgi wadau sawaq dia laŋa laŋa laqnub.
41 A na tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi aqaryainjreqnu. A mare-
qnaqa naŋgo aŋgro naŋgi kaja du du bul sosib tulaŋ gargekobaeqnub.
42 Tamo uŋgasari kumbra bole yeqnub qaji naŋgi Qotei aqa maŋwa di
unoqnsibqa tulaŋ areboleboleinjreqnu. Ariya tamo uge naŋgi Qotei aqa
maŋwa di unoqnsibqa anjam bei marqa saiinjreqnaqa laŋa mequme-
qnub.
43 O tamo uŋgasari powo bole ti unub qaji, niŋgi ijo anjam sa endi
geregere qusib Tamo Koba Qotei na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu deqa are
qaloqniy.

108

Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnu

1 O Abu Qotei, e ni qa ijo areqalo tulaŋ siŋgilateqnum. Deqa e ijo jejamu
ti ijo are miligi ti kalil dena ni qa louoqnqai.
2 Nobqolo gaigai e qutuoqnsiy gombiŋ anjamoqnsiy ni qa louoqnqai.
3 O Tamo Koba Qotei, e sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di ino ñam
soqtoqnqai. Od, e tamo uŋgasari kalil naŋgo ambleq di ni qa louoqnqai.
4 Ni na iga tulaŋ qalaqalaigeqnum. Ni gaigai ino segi anjam bole
dauryeqnum. Ino kumbra di laŋ buŋyosiq tulaŋ goge oqeqnu.
5 O Abu Qotei, ijo areqalo agiende. Ni sawa sawa kalilq dia ino siŋgila
kobaquja boleq atoqne. Yim tamo uŋgasari kalil naŋgi ino siŋgila di unsib

ino ñam soqtoqnib ñam dena laŋ buŋyosim tulaŋ goge oqoqnqas. Ijo areqalo agide.

6 O Abu Qotei, ni na iga tulaŋ qalaqalaigeqnum deqa ni ijo pailyo endi qusim ino siŋgila kobaquja na iga eleŋame. Yim iga bole sqom.

7 Qotei a aqa segi atra tal miligiq di sosiqa endegsi mareqnu, “E qoto buŋyem koboqo. Deqa e areboleboleibimqa Sekem qure naŋgo mandam ti Sukot qure mana utruq di unu qaji naŋgo mandam ti jeisiy ijo segi tamo uŋgasari naŋgi enjrqai.

8 Gileat sawa ti Manase sawa ti di ijo. Efraim sawa di ijo qotqajqa gate tatal bul. E Mandor Koba unum deqa Juda sawa di ijo bu toqoŋ bul.

9 Moap sawa di ijo baŋ yansqajqa taber bul. Idom sawa di ijo siŋga tatal atqajqa sawa bul. E Filistia sawa naŋgi qoto itnjrsiy naŋgi buŋnjrsiy areboleboleibim leleŋoqnqai.” Qotei a degsi mareqnu.

10 O Abu Qotei, yai na e osim ombla jeu tamo naŋgo qure miligiq gilsim naŋgi qoto itnjrqom? Qure di aqa dadaŋ siŋgila koba. Yai na e osim ombla Idom sawaq gilqom?

11 O Abu Qotei, ni segi qujai. Ariya ni na iga torei qoreigem e? Gago qoto tamo naŋgi qotqajqa gilqab di ni naŋgi koba na gilqasai e?

12 O Abu Qotei, mandam tamo bei na iga aqaryaigwa keresai. Deqa ni na iga aqaryaigimqa iga jeu tamo naŋgi qoto itnjrqom.

13 Od, Qotei na iga aqaryaigimqa iga qoto buŋyqom. A segi na gago jeu tamo naŋgi ugetnjrqas. Tamo a ñiŋ siŋga na sosqas dego kere.

109

Tamo gulbe ti unu qaji aqa pailyo

1-2 O Abu Qotei, e ino ñam soqteqnum. Tamo uge naŋgi ti gisaŋ tamo naŋgi ti e jeutboqnsib e qa yomu anjam mareqnub. Deqa ni mequmaim. Ni na naŋgi ŋiriŋtnjre.

3 Tamo naŋgi di e qa anjam tulaŋ uge mare mare laqnub. Naŋgo anjam di utru saiqoji.

4 E na naŋgi qalaqalainjroqnsim naŋgi qa pailyeqnum. Ariya naŋgi na kamba ijo jejamuq di une qametbeqnub.

5 E na naŋgi kumbra bole enjreqnum. Ariya naŋgi na kamba e kumbra uge ebeqnub. E na naŋgi tulaŋ qalaqalainjreqnum. Ariya naŋgi kamba e qa are ugeinjreqnu.

6-7 O Abu Qotei, ijo jeu tamo bei unu. Deqa ni tamo uge bei giltimqa a na ijo jeu tamo di aqa jejamuq di anjam qameteme. Yim une pegiyo tamo a anjam di qusim ijo jeu tamo aqa une ubtqas. Ijo jeu tamo a kamba anjam bei marsim aqa une kobotqa yim keresaiiyqas.

8 Ijo areqalo agiende. Ijo jeu tamo aqa ŋambile sqajqa bati truqueme. A moiyoqujatimqa tamo bei na kamba aqa gate wau ojeme.

9 Aqa aŋgro naŋgi abu saiinjreme. Aqa ŋauŋ a dego gumbuluŋ saiiyeme.

10 Ijo areqalo agiende. Ijo jeu tamo aqa aŋgro naŋgi tulaŋ sougetesosib iŋgi uyo qa ŋamoqnebe. Naŋgo tal tulaŋ ugeamqa tamo qudei na naŋgi winjrib naŋgi tal saiqoji soqnebe.

11 Ijo areqalo agiende. Jeu tamo dena sawa bei qaji tamo qudei naŋgo silali yainjrim naŋgi na a kamba olo naŋgo silali enjrqa minjib keresaiiyimqa naŋgi aqa mandam ti aqa iŋgi iŋgi kalil ti eleŋebe. Iŋgi iŋgi di jeu tamo a nami waukobaosiq ej.

12 Ijo areqalo agiende. Tamo kalil naŋgi na jeu tamo di qalaqalaiyqa uratebe. Naŋgi aqa aŋgro naŋgi qa dego dulqa uratebe.
13 Ijo areqalo agiende. Ijo jeu tamo aqa aŋgro naŋgi moiyekritibqa aqa ñam torei loumeme. Deqa tamo uŋgasari bunuqna ŋambabqab qaji naŋgi aqa ñam qalieqasai.
14 Ijo areqalo agiende. Tamo Koba Qotei a jeu tamo di aqa moma utru naŋgo kumbra uge nami yoqneb qaji deqa are walyaiq. A na aqa ai aqa une dego kobotaiq.
15 A gaigai naŋgo une qa are qaloqneme. A naŋgo ñam kobotimqa naŋgo ñam mandamq endia torei loumeme.

16 Jeu tamo di a tamo uŋgasari naŋgi qa are boleiyqajqa are qalosaioqnej. A na tamo sougetesoqneb qaji naŋgi ti tamo iŋgi iŋgi qa truquoqneb qaji naŋgi ti tamo are gulbeinjroqnej qaji naŋgi ti ugeugeinjroqnsiqa moiyotnjroqnej.
17 Jeu tamo dena tamo qudei naŋgi endegsi minjrqa arearetoqnej, “Gulbe uge nuŋgoq di branteme.” Deqa gulbe uge aqaq di segi branteme. Jeu tamo dena tamo qudei naŋgi endegsi minjrqa asgiyoqnej, “Niŋgi bole soqniy.” Deqa a segi bole saiq.
18 A aqa kumbra uge di gara bul jigoqnej. Deqa aqa kumbra uge di ya bulosim aqa jejamu miligiq aiyeme. Aqa kumbra uge di goreŋ bulosim aqa tanu miligiq aiyeme.
19 A aqa kumbra uge dena gara olekoba bul kabuesoqneme. A aqa kumbra uge di alalag bul gaigai tigesoqneme.
20 Tamo Koba Qotei a na tamo uŋgasari ijo jejamuq di anjam uge qametbeqnub qaji naŋgi degsim ŋolawotnjreme.

21 O ijo Tamo Koba Qotei, ni ino ñam qa are qalsim e aqaryaibime. Ino qalaqalaiyo kumbra a tulaŋ bolequja. Ni ino kumbra deqa are qalsim e ame. Yim e bole sqai.
22 E tulaŋ sougetesosimqa iŋgi qa truquoqnsim are jaqatiŋbeqnu.
23 E moiqa jojomeqnum. Seŋ qunuŋ a qanam sosiqa olo bilaqteqnaqa a koboeqnu dego kere. Jagwa na sis naŋgi taqal breinjreqnu dego kere.
24 E iŋgi uratoqnsim qurieŋeqnum deqa ijo siŋga tombol laejunu. Ijo jejamu dego laesonaqa ijo tanu kalil boleq dekriteqnu.
25 Tamo uŋgasari ijo jejamuq di laŋa une qametbeqnub qaji naŋgi na e nubsibqa e misiliŋboqnsib gate gaiŋyoqnsib e kikibeqnub.

26 O ijo Tamo Koba Qotei, ni gaigai e tulaŋ qalaqalaibeqnum deqa ni na e aqaryaibosim e ame.
27 Ni degyimqa ijo jeu tamo naŋgi qalieqab, ni segi na e geregereibeqnum.
28 O Abu Qotei, ijo jeu tamo naŋgi na e tamo uge qa merbeqnub. Ariya ni na e tamo bole qa merboqnsim e boletboqne. Ijo areqalo agiende. E ino wau tamo unum deqa ijo jeu tamo naŋgi na e ugetbqa yoqnib ni na kamba naŋgi jemai enjre. Yim e areboleboleibqas.
29 Ijo areqalo agiende. Ni na ijo jeu tamo naŋgo ñam aguq atimqa naŋgi tulaŋ jemainjreme. Naŋgi jemai di gara bul jigesoqnebe.

30 Ariya e ijo medabu waqtosiy Tamo Koba Qotei a biŋiyqai. Tamo uŋgasari naŋgi Qotei qa louqajqa koroesoqnibqa e naŋgo ambleq di aqa ñam soqtqai.

31 Qotei na tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi beternjreqnu. A na naŋgi aqaryainjreqnu deqa tamo qudei na naŋgi moiyotnjrqa maroqnsib naŋgo jejamuq di laŋa une qametnjrqa yeqnab keresaiinjreqnu.

110

Qotei na Mandor giltej

1 Tamo Koba Qotei a na ijo Tamo Koba minjej, “Ni ijo baŋ woq endi awo. Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa ni mandor sosim naŋgi siŋgila na taqatnjrqam.” Degsi minjej.

2 O ijo Tamo Koba, ni que. Tamo Koba Qotei a marimqa ni mandor sosim sawa bei bei qaji naŋgi siŋgila na taqatnjrqam. Tamo Koba Qotei a Saion qureq di unu. A na ni mermqas, “Ni mandor sosim ino jeu tamo naŋgi siŋgila na taqatnjre.” A na ni degsi mermqas.

3 Deqa ni ino jeu tamo naŋgi qoto itnjrqa batiamqa ino qoto tamo naŋgi bosib ni betermqab. Qoto tamo naŋgi di aŋgro wala siŋgila ti sqab. Nobqolo ñiŋ a ñuŋguoqnsiqa siŋgilaeqnu dego kere. Naŋgi na ni betermosib Tamo Koba Qotei aqa gara boledamu jigsib ni ombla qotqab.

4 Tamo Koba Qotei a na ni endegsi mermej, “Ni bati gaigai atra tamo sqam. Melkisedek a atra tamo soqnej dego kere.” Tamo Koba Qotei a na ni degsi mermsiqa aqa anjam di siŋgilatej. Deqa a olo aqa anjam di uratqa keresai.

5 O Tamo Koba Qotei, ijo Tamo Koba a ino baŋ woq di unu. A minjiŋ oqwa batiamqa a na sawa bei bei qaji mandor naŋgi qoto itnjrsim qoto buŋyosim naŋgi padaltnjrqas.

6 Od, a na sawa bei bei qaji naŋgo une qa naŋgi kambatnjrsim naŋgi qoto itnjrsim ñumim moreŋqab. Deqa qoto sawaq dia tamo moreŋo qaji naŋgo qusa maqesqas. Ijo Tamo Koba a na sawa sawa kalilq dia mandor naŋgi padaltnjrqas.

7 Gam qalaq dia ya bei soqnimqa ijo Tamo Koba a ya dena uysim siŋgilaosim qoto buŋyqas.

111

Iga Tamo Koba aqa ñam soqtqom

1 Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtiy! E ijo are miligi kalil Tamo Koba Qotei yekritqai. Aqa segi tamo uŋgasari bole naŋgi koroesoqnibqa e naŋgo ambleq dia a biŋiyqai.

2 Tamo Koba Qotei a maŋwa kokba babteqnu. Aqa segi tamo uŋgasari naŋgi aqa maŋwa deqa arearetnjreqnaqa maŋwa di aqa utru geregere qalieqajqa deqa peleiyeqnub.

3 Wau kalil Qotei a yeqnu qaji di tulaŋ bolequja. A wau di yeqnu deqa aqa ñam tulaŋ goge oqeqnu. Aqa kumbra bole tiŋtiŋ bati gaigai sqas.

4 Tamo Koba Qotei a na gago are tigeltetgeqnaqa iga aqa maŋwa kokba qa are qaleqnum. Iga aqa maŋwa deqa are walgosaieqnu. Qotei a iga qa duloqnsiqa are boleiyeqnu.

5 A na tamo uŋgasari a qa ulaeqnub qaji naŋgi iŋgi uyo anainjreqnu. A aqa anjam a nami naŋgi ti qoseb qaji deqa are walyosaieqnu. A gaigai aqa anjam deqa are qaleqnu.

6 A na sawa bei bei qaji naŋgo mandam yainjroqnsiqa aqa segi tamo uŋgasari naŋgi enjreqnu. Aqa kumbra dena a na aqa siŋgila naŋgi osornjreqnu.

7 Qotei aqa wau tulaŋ bole tiŋtiŋ unu. Aqa dal anjam kalil bole gisaŋ
sai. Deqa iga aqa dal anjam qa gago areqalo siŋgilatosim dauryqom.
8 Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ na aqa dal anjam atej. A aqa dal anjam di
uratqa keresai. Deqa aqa dal anjam di bati gaigai sqas.
9 A na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi eleŋosiqa boletnjrej. A na aqa anjam
a nami naŋgi ti qoseb qaji di siŋgilatej. Deqa anjam di bati gaigai sqas.
Qotei aqa ñam tulaŋ bolequja getento unu. Iga aqa ñam deqa ulaqom.
10 Od, iga Tamo Koba Qotei qa ulaqom. Iga degyqom di iga powo bole ti
sqom. Tamo uŋgasari kalil Qotei aqa anjam dauryeqnub qaji naŋgi powo
bole ti sqab. Qotei aqa ñam bati gaigai goge oqoqnqas.

112

Tamo kumbra bole yeqnub qaji naŋgi areboleboleinjreqnu

1 Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy! Niŋgi aqa sorgomq
di sosib aqa dal anjam qa tulaŋ areareteŋgeme. Tamo a degyqas di a
areboleboleiyqas.
2 Aqa aŋgro naŋgi ñoro koba ti ñam koba ti sqab. A tamo bole unu deqa
Qotei na aqa moma kalil naŋgi tulaŋ boletnjrqas.
3 Aqa talq di iŋgi iŋgi koba sqas. Aqa kumbra bole tiŋtiŋ bati gaigai sqas.
4 Tamo di a kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu. A are boleiyqajqa kumbra ti
dulqajqa kumbra ti dauryeqnu. A degyeqnu deqa a gulbe osim sawa
ambruq di sqas di uŋgum. Suwaŋ olo aqaq di brantqas.
5 A aqa iŋgi iŋgi saiaoqnsiq aqa segi qa marosaieqnu deqa a bole sqas.
Tamo qudei naŋgi aqa silali yaiyosib olo bunuqna yqajqa minjqab di a
naŋgi saidnjrqasai. A silali di naŋgi enjrqas. A kumbra tiŋtiŋ na aqa wau
kalil yeqnu.
6 A tamo bole tiŋtiŋ unu deqa a siŋgila na tigelesqas. Deqa gulbe bei na a
yala gotraŋyqa keresai. Tamo uŋgasari naŋgi aqa ñam qa are walnjrqasai.
Naŋgi aqa ñam qa gaigai are qaloqnsib sqab.
7 Tamo di a gulbe bei bam deqa qusimqa are lawo sqas. A ulaqasai.
Gulbe bati qa aqa are miligiq di a Tamo Koba Qotei qa aqa areqalo
siŋgilatqas.
8 A gulbe kalil qa are koba qalosaieqnu. Qotei na aqa are miligi
siŋgilateteqnu deqa a ulaosaieqnu. A qalie, a qoto buŋyosim aqa jeu tamo
naŋgi padaltnjrqas.
9 A na aqa iŋgi iŋgi jeiyoqnsiq tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi
enjreqnu. Aqa kumbra bole tiŋtiŋ di bati gaigai sqas. Tamo uŋgasari
naŋgi aqa kumbra bole di unoqnsib aqa ñam soqteqnub. Deqa a ñam
koba ti unu.
10 Ariya tamo uge naŋgi aqa kumbra bole di unoqnsib ŋiriŋoqnsib a qa
are ugeinjreqnaqa qalagei anjam ateqnu. Bunuqna tamo uge naŋgi di
torei padalqab. Iŋgi bole bole naŋgi oqajqa areareteqnjreqnu qaji di naŋgi
oqa keresaiinjrqas.

113

Qotei na tamo uŋgasari naŋgi boletnjreqnu

1 Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy! Niŋgi aqa wau tamo unub
deqa niŋgi aqa ñam soqtoqniy!
2 Bati endeqa ti bunuq qa ti iga Tamo Koba Qotei aqa ñam biŋiyoqnqom.
Od, bati gaigai iga aqa ñam soqtoqnqom.

3 Seŋ oqo sawa ti seŋ aiyo sawa ti dia iga Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqnqom.
4 A goge kobaq di sosiqa sawa bei bei qaji naŋgi taqatnjreqnu. Aqa rianŋ ti aqa ñam ti laŋ qure tulaŋ buŋyejunu.
5-6 Gago Tamo Koba a segi qujai Qotei. Tamo dego bei sosai. A laŋ qureq dia Mandor Koba sosiqa tiroqnsiqa laŋ ti mandam ti uneqnu.
7 A na tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi aqaryainjreqnaqa naŋgi bole unub. A na tamo uŋgasari iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi geregereinjreqnaqa naŋgi kere na unub.
8 A na naŋgo ñam soqtetnjreqnu deqa naŋgi Israel gate kokba naŋgi koba na awooqnsib iŋgi uyeqnab tamo uŋgasari naŋgi na naŋgi unjroqnsib biŋinjreqnub.
9 A na uŋa aŋgro saiqoji unub qaji naŋgi boletnjreqnaqa naŋgi aŋgro gargekoba oqnsib naŋgo segi talq di geregere sosib areboleboleinjreqnu. Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy!

114

Qotei a Yuwal Lentq dia Israel naŋgi eleŋej

1 Nami Israel naŋgi Isip sawa uratosib gileb. Isip naŋgi anjam bei qaji. Israel naŋgi Jekop aqa leŋ.
2 Bati deqa Qotei na Juda aqa leŋ naŋgi giltnjrnaqa naŋgi aqa atra tal bul soqneb. A na Israel naŋgi giltnjrnaqa naŋgi aqa segi tamo uŋgasari soqneb.
3 Naŋgi Isip sawa uratosib gileqnabqa Yuwal Lent a Qotei unsiqa ulaŋej. Jordan Ya a tigelej deqa a olo aiyosaioqnej.
4 Mana kokba ti mana kiñilala ti naŋgi kaja du du bulosib prugoqneb.
5 O Yuwal Lent, ni kiyaqa ulaŋem? O Jordan Ya, ni kiyaqa olo aiyosaioqnem?
6 O mana kokba ti mana kiñilala ti, niŋgi kiyaqa kaja du du bulosib prugoqneb?
7 O mandam, Tamo Koba a beqnu deqa ni reŋgiŋame. Od, Jekop aqa Qotei a beqnu deqa ni reŋgiŋame.
8 Wadau sawaq dia Qotei a meniŋ bulyonaqa a ya kuru babej. Qotei a meniŋ kobaquja bulyonaqa a ya jumbum kobaquja babej.

115

Qotei a segi qujai Qotei bole

1 O Tamo Koba Qotei, ni gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnum. Ni ino segi anjam bole dauryeqnum. Ni iga uratgosaieqnum. Deqa iga ino ñam soqtqom. Iga gago segi ñam soqtqasai.
2 Sawa bei bei qaji naŋgi na iga endegsib nenemgeqnub, “Nuŋgo Qotei a qabi unu?” Naŋgi na kiyaqa iga degsib nenemgeqnub?
3 Gago Qotei a laŋ qureq di unu. A kumbra bei yqajqa are soqnim a yqas. A gaigai aqa segi areqalo dauryeqnu.
4 Sawa bei bei qaji naŋgi naŋgo baŋ na gisaŋ qotei gereinjreqnub. Naŋgi gol na ti silva na ti gisaŋ qotei gereinjreqnub.
5 Gisaŋ qotei naŋgi di medabu ti unub. Ariya naŋgi anjam marqa keresai. Naŋgi ŋamdamu ti unub. Ariya naŋgi ŋam atqa keresai.
6 Naŋgi dabkala ti unub. Ariya naŋgi anjam quqwa keresai. Naŋgi manaqobu ti unub. Ariya naŋgi iŋgi bei quleqnjrqa keresai.

7 Naŋgi baŋ ti unub. Ariya naŋgi iŋgi bei ojqa keresai. Naŋgi siŋga ti unub. Ariya naŋgi walwelqa keresai. Naŋgi kakro saiqoji unub deqa naŋgi anjam marqa keresai.
8 Gisaŋ qotei gereinjro tamo naŋgi ti tamo uŋgasari gisaŋ qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ti qotei di bulosib siŋgila saiqoji unub.
9 O Israel tamo uŋgasari, niŋgi Tamo Koba Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqniy. A na niŋgi aqaryaiŋgeqnu. A dumu bul sosiqa niŋgi taqatŋgeqnu.
10 O Aron aqa leŋ, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa atra tamo unub deqa niŋgi a qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqniy. A na niŋgi aqaryaiŋgeqnu. A dumu bul sosiqa niŋgi taqatŋgeqnu.
11 O tamo uŋgasari Tamo Koba Qotei qa ulaeqnub qaji, niŋgi a qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqniy. A na niŋgi aqaryaiŋgeqnu. A dumu bul sosiqa niŋgi taqatŋgeqnu.
12 Tamo Koba Qotei a gaigai iga qa are qaleqnu. A iga qa are walyosaieqnu. Deqa a na iga ti Israel naŋgi ti Aron aqa leŋ naŋgi ti boletgoqnqas.
13 A na tamo uŋgasari a qa ulaeqnub qaji naŋgi boletnjroqnqas. Od, a na tamo uŋgasari ñam saiqoji unub qaji naŋgi ti tamo uŋgasari ñam koba ejunub qaji naŋgi ti boletnjroqnqas.
14 Tamo Koba Qotei a na niŋgi ti nuŋgo moma bunuqna brantqab qaji naŋgi ti aŋgro gargekoba eŋgeme.
15 Tamo Koba Qotei laŋ ti mandam ti gereiyej qaji a na niŋgi tulaŋ boletŋgeme.
16 Laŋ qure a Tamo Koba Qotei aqa segi so sawa. A na mandam endi tamo uŋgasari naŋgi enjrej.
17 Tamo uŋgasari moiyo qureq aiyeb qaji naŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtosaieqnub.
18 Ariya iga ŋambile unum deqa iga Tamo Koba Qotei a biŋiyoqnqom. Iga bati endeqa ti bunuq qa ti a biŋiyoqnqom. Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy!

116

Qotei na tamo aqaryaiyej

1 E na Tamo Koba Qotei a pailyem. Di kiyaqa? A e qa dulqajqa deqa. A ijo pailyo quej deqa e na a tulaŋ qalaqalaiyeqnum.
2 Od, a ijo pailyo quej. Deqa bati kalil e ŋambile sqai di e a metoqnqai.
3 E moiyo qure qa ulaugetosim are toŋtoŋbej. Moiyo a sil bulosiq e siŋgila na ojej.
4 Deqa e Tamo Koba Qotei aqa ñam metosim endegsi pailyem, “O Tamo Koba Qotei, ni na e aqaryaibime. Yim e bole sqai.” E degsi pailyem.
5 Tamo Koba Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ yoqnsiqa iga qa are boleiyeqnu. Gago Qotei a iga qa duleqnu.
6 Tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo segi jejamu aqaryaiyqa keresai deqa Tamo Koba Qotei na naŋgi taqatnjreqnu. Nami jeu tamo qudei naŋgi e ugetbqa laqnabqa Qotei na naŋgo baŋq na e taqal waibej.
7 Deqa bini e are lawo unum. Di kiyaqa? Tamo Koba Qotei a na e tulaŋ boletbej deqa.
8 O Tamo Koba Qotei, ni na e aqaryaibem deqa e moiyosai. Ni ijo ŋam ya kalil nuntetbosim e taqatbem deqa e uneq di uloŋosai.

9 Deqa bati kalil e mandamq endi sqai di e Tamo Koba Qotei a ombla
walweloqnqai.
10 E marem, “Gulbe tulaŋ kobaquja na e kabutbejunu.” E degsi
marsimqa bati deqa e Qotei qa ijo areqalo siŋgilatem.
11 E ijo gulbe deqa ulaosim endegsi marem, “Tamo kalil naŋgi gisaŋ
tamo.” E degsi marem deqa Qotei na e aqaryaibej.
12 Od, Tamo Koba Qotei a na e tulaŋ boletbej. Deqa e kamba iŋgi bole
kiye Qotei yqai?
13 Tamo Koba Qotei na e aqaryaibej deqa e padalosai. Deqa e wain
gambaŋ osi bosiy Qotei atraiyosiy a biŋiyosiy aqa ñam metqai.
14 Aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi koroesoqnibqa e naŋgo ambleq
di wain gambaŋ atraiyitqa naŋgi unqab. E nami wain gambaŋ di Tamo
Koba Qotei atraiyqajqa minjem.
15 Tamo Koba Qotei na aqa segi tamo uŋgasari bole naŋgi tulaŋ
qalaqalainjreqnu. A naŋgi ŋambile sqajqa areareteqnu.
16 O Tamo Koba Qotei, e ino wau tamo unum. E ino wau ojeqnum. Ijo
ai a nami ino wau ojoqnej dego kere. Sil kokba na e ojobulonabqa ni na
sil di pambloŋyem deqa e bole unum.
17 O Tamo Koba Qotei, e ni biŋimqa marsiyqa iŋgi iŋgi osi bosiy ni
atraimosiy biŋimqai. Bati deqa e ino ñam metqai.
18 Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi koroesoqnibqa e naŋgo
ambleq di iŋgi iŋgi atraiyitqa naŋgi unqab. E nami iŋgi iŋgi di Tamo Koba
Qotei atraiyqajqa minjem.
19 O Jerusalem qure, e Tamo Koba Qotei aqa atra tal miligiq dia iŋgi iŋgi
di atraiyqai. Tal di inoq di unu. O tamo uŋgasari, niŋgi Tamo Koba Qotei
aqa ñam soqtoqniy!

117

Niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy

1 O tamo uŋgasari kalil, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy. O
sawa bei bei qaji kalil, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam tulaŋ soqtoqniy.
2 Qotei na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. A gaigai aqa segi anjam bole
dauryeqnu. Deqa a na iga uratgwa keresai. Niŋgi Tamo Koba aqa ñam
soqtoqniy!

118

Tamo naŋgi Qotei pailyeqnub

1 Tamo Koba Qotei a na iga boletgeqnu. A na gaigai iga tulaŋ
qalaqalaigeqnu. Deqa iga a biŋiyqom.
2 Iga Israel tamo uŋgasari unum deqa iga endegsi marqom, “Qotei na
gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.”
3 Atra tamo naŋgi dego endegsib marebe, “Qotei na gaigai iga tulaŋ
qalaqalaigeqnu.”
4 Tamo uŋgasari kalil Tamo Koba Qotei qa ulaeqnub qaji naŋgi dego
endegsib marebe, “A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.”
5 E gulbe koba ti sosimqa Tamo Koba Qotei pailyonamqa a ijo pailyo
qusiqa gulbe di kobotej.
6 Tamo Koba Qotei a na e beterbejunu deqa e ulaqasai. Qotei na e
aqaryaibeqnu deqa tamo bei na e kumbra uge ebqa yoqnim keresai-
iyqas.

7 Od, Tamo Koba Qotei a na e beterbesosiqa aqaryaibeqnu. Deqa a qoto buŋyosim ijo jeu tamo naŋgi padaltnjrimqa e aqa kumbra di unqai.
8 Iga Tamo Koba Qotei aqa areq di uliqom di bolequja. Iga mandam tamo naŋgi qa gago areqalo siŋgilatqom di bole sai.
9 Iga Tamo Koba Qotei aqa areq di uliqom di bolequja. Iga mandor kokba naŋgi qa gago areqalo siŋgilatqom di bole sai.
10 Nami sawa bei bei qaji gargekoba naŋgi na e lubqa maroqnsib e kalilboqnsib agutbeqnabqa e Tamo Koba Qotei aqa ñam na naŋgi kobotnjroqnem.
11 Od, naŋgi na e kalilboqnsib agutbeqnabqa e Tamo Koba Qotei aqa ñam na naŋgi kobotnjroqnem.
12 Naŋgi sis bul e kalilboqnsib agutbeqnabqa e Tamo Koba Qotei aqa ñam na naŋgi kobotnjroqnem. Deqa naŋgi moiyoqujatoqneb. Ŋamyuwo na liki urur koiteqnu dego kere.
13 Naŋgi ŋiriŋ na e qoto itbeqnabqa e padalqa laqnem. Ariya Tamo Koba Qotei a na e aqaryaiboqnej.
14 Tamo Koba Qotei a na e siŋgilatboqnsiqa aqaryaibeqnu deqa jeu tamo naŋgi na e padaltbosaieqnub. Deqa e Qotei qa loueqnum.
15 Tamo bole tiŋtiŋ naŋgi naŋgo jagwa tal miligiq dia Qotei qa loueqnub. Qotei na jeu tamo naŋgo baŋq na naŋgi eleŋeqnu deqa naŋgi areboleboleinjreqnaqa endegsib mareqnub, “Tamo Koba Qotei a aqa baŋ wo na maŋwa kokba babteqnu.
16 A aqa baŋ wo na iga aqaryaigeqnaqa iga qoto buŋyeqnum. Od, a aqa baŋ wo na maŋwa kokba babteqnu.” Naŋgi degsib mareqnub.
17 Deqa e qalieonum, e mati moiqasai. E ŋambile sosiy kumbra kalil Tamo Koba Qotei a yeqnu qaji deqa saoqnqai.
18 Bole, Tamo Koba Qotei a na e tulaŋ ŋolawotbosiq ugetbej. Ariya a na e moiyotbosai.
19-20 E nuŋgo mandor unum. Niŋgi siraŋ waqtetbibqa e atra tal miligiq gilsiy Tamo Koba Qotei a biŋiyoqnqai. Siraŋ di Tamo Koba Qotei aqa segi siraŋ. Tamo uŋgasari kumbra bole tiŋtiŋ yeqnub qaji naŋgi siraŋ dena atra tal miligiq gilqa kere.
21 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni ijo pailyo qusimqa jeu tamo naŋgo baŋq na e taqal waibem deqa e bole unum. Deqa e ni biŋimoqnqai.
22 Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.
23 Tamo Koba Qotei a segi na tal ai di tigeltej deqa iga unsim mareqnum, “Tal ai di tulaŋ bolequja.”
24 Bini bati endeqa Tamo Koba Qotei a qoto buŋyqo deqa iga tulaŋ areboleboleigwas.
25 O Tamo Koba Qotei, iga ni endegsi pailmeqnum, “Ni na iga eleŋosim aqaryaigimqa gago wau kalil iga yeqnum qaji di tulaŋ boleqas.” Iga ni degsi pailmeqnum.
26 Tamo bei a Tamo Koba Qotei aqa ñam na beqnu deqa a tulaŋ areboleboleiyeqnu. Iga Tamo Koba aqa atra tal miligiq dia tamo deqa tulaŋ areboleboleigeqnu.
27 Tamo Koba a segi Qotei bole. A puloŋ bul sosiqa iga suwantgeqnu. Deqa tamo uŋgasari, niŋgi Qotei atraiyqa marsibqa ŋam baŋga qudei ojeleŋosib atra bijal kalilyesoqniy.

28 O Abu, ni ijo Qotei unum deqa e ni biŋimoqnqai. Ni ijo Qotei unum
deqa e ino ñam soqtoqnqai.
29 Tamo Koba Qotei a na iga boletgeqnu. A na gaigai iga tulaŋ
qalaqalaigoqnqas. Deqa niŋgi na a biŋiyoqniy.

119

Qotei aqa dal anjam a tulaŋ bolequja

1-2 Tamo uŋgasari gam boleq di walweloqnsib une saiqoji unub qaji
naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas. Tamo uŋgasari naŋgi di Tamo Koba Qotei
aqa dal anjam dauryoqnsib naŋgo are miligi kalil Qotei yekritoqnsib a
pailyeqnub. Utru deqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.
3 Naŋgi kumbra uge bei yosaieqnub. Naŋgi Tamo Koba aqa kumbraq
di walweleqnub.
4 O Abu Qotei, e qalie, ni ino dal anjam atsim endegsi marem, "Niŋgi
dal anjam di torei dauryiy."
5 Ni degsi marem deqa e gaigai ino anjam dauryqajqa siŋgilaoqnqai.
6 Od, e ino dal anjam kalil qa are qaloqnqai. E degyqai deqa e
jemaibqasai.
7-8 O Abu Qotei, e ino dal anjam kalil qa geregere poibimqa bati deqa
e are bole na ino ñam soqtqai. Ino dal anjam di tulaŋ tiŋtiŋ unu deqa e
dauryoqnsiy sqai. O Abu Qotei, ni na e uratbaim.

Tamo a Qotei aqa dal anjam dauryeqnu

9 Aŋgro wala a kiyersim gam boleq di walweloqnqas? O Abu Qotei, e
marqai. A ino anjam dauryqas di a gam boleq di sqas.
10 O Abu, e ijo are miligi kalil ni emekritoqnsim ni pailmeqnum. E
ino dal anjam uratqa yoqnit ni na e aqaryaibe. Ni degyqam di e ino dal
anjam uratqasai. E anjam di dauryqai.
11 E ino anjam ijo are miligiq di atem unu deqa e ni qa une bei yqasai.
12 O Tamo Koba Qotei, e ino ñam soqteqnum. Ni na ino dal anjam e
osorbimqa e geregere qalieqai.
13 Dal anjam kalil ni mareqnum qaji di e na kamba tamo uŋgasari naŋgi
minjreqnum.
14 E ino anjam dauryqajqa tulaŋ areboleboleibeqnu. E silali qa ti ñoro
qa ti degsi areboleboleibosaieqnu.
15 E ino dal anjam qa gaigai are qaleqnum. Od, e ino kumbra kalil
geregere peleiyoqnsim dauryeqnum.
16 E ino dal anjam qa tulaŋ arearetbeqnu. E ino anjam qa are
walbqasai.

Tamo a Qotei aqa dal anjam qa areboleboleiyeqnu

17 O Abu Qotei, e ino wau tamo unum deqa ni na e boletbe. Yim e
ŋambile sosiy ino anjam dauryqai.
18 Ni ijo ŋamdamu waqtetbimqa anjam bole kalil ino dal anjamq di unu
qaji di e geregere unsiy qalieqai.
19 E mandamq endi sokobaiyqasai. Deqa ni ino dal anjam e qa ulitaim.
20 E bati gaigai ijo are miligiq na ino anjam qalaqalaiyoqnsim anjam
di dauryqajqa tulaŋ siŋgilaeqnum.
21 Ariya tamo diqeqnub qaji naŋgi degyosaieqnub. Naŋgi ino dal
anjam qoreiyoqnsib naŋgo segi areqalo dauryeqnub. E qalie, ni na tamo
naŋgi di ŋiriŋtnjroqnsim endegsi minjreqnum, "Niŋgi tamo uge."

22 Tamo naŋgi di e qa anjam uge maroqnsib e misiliŋbeqnub. E ino dal
anjam dauryeqnum deqa ni na naŋgi saidnjre. Ni degyqam di naŋgi e qa
olo anjam uge marqasai.
23 Mandor uge naŋgi korooqnsibqa e lubib moiqajqa gam ŋameqnub.
Ariya di uŋgum. E ino wau tamo unum deqa e gaigai ino dal anjam qa
are qaloqnqai.
24 E ino anjam qa tulaŋ areareqbeqnu. Anjam dena e gam bole
osorbeqnu.

Tamo a Qotei aqa dal anjam dauryqajqa siŋgilaeqnu

25 O Abu Qotei, e are tulaŋ gulbeibeqnaqa mandamq di uloŋobuleqnum.
Deqa ni ino anjam ni nami marem qaji deqa are qalsim e ŋambile ebe.
26 E ijo kumbra bei ni qa ulitosai. E ijo kumbra kalil ubtosim mer-
monam ni qusim kamba anjam bole merbem. Deqa Qotei, ni na ino dal
anjam e osorbimqa e geregere qalieqai.
27 Ni na e powo ebimqa e ino dal anjam qa geregere qalieosiy ino
maŋwa kalil qa are qaloqnqai.
28 E are tulaŋ gulbeibeqnu deqa ni ino anjam ni nami marem qaji di
dauryosim e siŋgilatboqne.
29 Ni na e taqatbim e gisaŋ kumbra torei uratqai. Ni e qa are boleimim
ino dal anjam e osorbimqa e geregere qalieqai.
30 E gaigai ino dal anjam qa are qaleqnum. E marem, e ino anjam bole
dauryqai.
31 O Tamo Koba Qotei, e siŋgila na ino dal anjam ojoqnsim dauryeqnum. Deqa tamo bei na e jemai ebqa laqnim ni na a saidye.
32 Ni na e powo koba ebeqnum deqa e ino dal anjam dauryqajqa
siŋgilaoqnqai.

Tamo a Qotei na powo yqajqa deqa pailyeqnu

33 O Tamo Koba Qotei, ni na e gam osorbimqa e bati gaigai ino dal
anjam dauryoqnqai.
34 Ni na e powo ebimqa e ijo are miligi kalil ni emekritosiy ino dal
anjam dauryqai.
35 E ino dal anjam qa tulaŋ areareqbeqnu deqa ni na e babaŋbimqa e
ino dal anjam di dauryqai.
36 E ñoro koba oqajqa mamaulbaim deqa ni na ijo are tigeltetbimqa e
ino anjam dauryqai.
37 Ni ino anjam ni nami marem qaji deqa are qalsim e ŋambile ebimqa
e kumbra uge qoreiyoqnqai.
38 E ino wau tamo unum deqa ni ino anjam ni nami marem qaji di
dauryosim e boletbime. Ni degyqam di tamo uŋgasari naŋgi ino kumbra
di unsib ino sorgomq di sqab.
39 Jeu tamo naŋgi e qa anjam uge mareqnub deqa e naŋgi qa ulaugete-
qnum. Deqa ni na e aqaryaibe. Ni degyqam di naŋgo anjam dena e
ugetbqasai. O Abu Qotei, ino dal anjam kalil bole.
40 E ino dal anjam kalil dauryqajqa are koba unu. Ino kumbra kalil
bole tiŋtiŋ unu deqa ni na e ŋambile ebime.

Tamo a Qotei aqa dal anjam qa aqa areqalo siŋgilateqnu

41 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ino qalaqalaiyo kumbra a tulaŋ
kobaquja. Deqa ni na ino kumbra di e osorbosim ino anjam ni nami
marem qaji di dauryosim e ame.

42 Ni degyimqa e ino anjam bati gaigai palontoqnsiy tamo uŋgasari e misiliŋbeqnub qaji naŋgo une osornjroqnqai. E degyqai. Di kiyaqa? E ino anjam qa ijo areqalo siŋgilateqnum deqa.
43 Od, e ino dal anjam kalil qa ijo areqalo siŋgilateqnum. Deqa ni ino anjam bole ijo medabuq na e yaibaim.
44 O Abu Qotei, e ino dal anjam bati gaigai dauryoqnqai.
45 E ino dal anjam dauryqajqa siŋgilaeqnum deqa e gam boleq di walweloqnit kumbra uge bei na e ojqa keresaiiyqas.
46 E ino anjam palontoqnsiy mandor kokba naŋgi minjroqnqai. E kumbra degyqajqa jemaibqasai.
47-48 E ino dal anjam dauryqajqa areboleboleibeqnu. E ino dal anjam qa tulaŋ arearetbeqnu. Od, e na ino dal anjam di qalaqalaiyeqnum. E bati gaigai ino anjam qa are qaloqnqai.

Qotei aqa dal anjam a tulaŋ bolequja

49 O Abu Qotei, e ino wau tamo unum. Ni ino anjam ni nami e merboqnem qaji deqa olo are qale. E ino anjam deqa ijo areqalo siŋgilateqnum.
50 Ni ino anjam dena e ŋambile ebeqnum deqa gulbe bei ijoq di brantqas di uŋgum. E are lawo sqai.
51 Tamo uŋgasari diqeqnub qaji naŋgi na e misiliŋbeqnub. Ariya di dego uŋgum. E ino dal anjam qoreiyosaieqnum.
52 O Tamo Koba Qotei, e ino dal anjam ni nami marem qaji deqa are qaleqnum. E qalie, ni ino dal anjam dena ijo are latetbeqnum.
53 Tamo uge naŋgi ino dal anjam gotraŋyeqnub deqa e naŋgi qa ŋiriŋkobaeqnum.
54 E mandamq endi sokobaiyqasai. Deqa e ino dal anjam qa are qaloqnsim lou gereiyoqnsim ni qa loueqnum.
55 O Tamo Koba Qotei, qolo e ino ñam qa are qaloqnsim ino dal anjam dauryeqnum.
56 Od, e ino dal anjam kalil dauryeqnum deqa e areboleboleibeqnu.

Tamo a Qotei aqa dal anjam dauryqajqa tulaŋ arearetеqnu

57 O Tamo Koba Qotei, ni e ombla unum deqa e tulaŋ kere na unum. E ni mermeqnum, “E ino anjam dauryoqnqai.”
58 O Abu Qotei, e ijo are miligi kalil ni emekritoqnsim endegsi pailmeqnum, “Ni ino anjam ni nami marem qaji di dauryosim e qa are boleimeme.”
59 E ni degsi pailmoqnsim ijo walwel kalil qa geregere are qaloqnsim ino dal anjam dauryqajqa siŋgilaeqnum.
60 O Abu Qotei, e tariŋqasai. E urur ino dal anjam dauryoqnqai.
61 Tamo uge naŋgi sil na e tontbobuloqnsib e naŋgo kumbra uge dauryqajqa titbeqnub. Ariya e ino dal anjam qa are walbqasai.
62 Qolo jige e tigeloqnsim ino ñam soqteqnum. E degyeqnum. Di kiyaqa? Ino dal anjam a tulaŋ bole tiŋtiŋ unu deqa.
63 E tamo uŋgasari ni qa ulaoqnsib ino dal anjam dauryeqnub qaji naŋgi koba na walweleqnum.
64 O Tamo Koba Qotei, e qalie, ni na tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi tulaŋ qalaqalainjreqnum. Deqa ni na ino dal anjam e osorboqne.

Qotei aqa dal anjam a bolequja

65 O Tamo Koba, e ino wau tamo unum. E qalie, ni ino anjam ni nami marem qaji di dauryoqnsim e boletbeqnum.
66 O Abu Qotei, e ino dal anjam qa ijo areqalo siŋgilateqnum deqa ni na powo bole ti qalie bole ti e eboqne.
67 Nami ni na e gulbe ebosaisonamqa e ino gam bole uratoqnem. Ariya ni na e gulbe ebem deqa bini e ino anjam dauryeqnum.
68 Ni Qotei bolequja. Ni ino segi kumbra bole yeqnum. Deqa ni ino dal anjam e osorboqne.
69 Tamo uŋgasari diqeqnub qaji naŋgi gisaŋ anjam gargekoba e qa mareqnub. Ariya e ijo are miligi kalil ni emekritoqnsim ino dal anjam dauryeqnum.
70 Tamo uŋgasari naŋgi di areqalo bole ti sosai. Naŋgi naŋgo are miligi getenteqnub. Ariya e ino dal anjam qa tulaŋ arearetbeqnu.
71 Ni na e gulbe ebem di bolequja. E gulbe di qoboiyem deqa bini e ino dal anjam geregere qalieeqnum.
72 E ino dal anjam dauryqajqa tulaŋ arearetbeqnu. E gol qa ti silva qa ti degsi arearetbosaieqnu.

Qotei aqa dal anjam a tulaŋ bole tiŋtiŋ

73 O Abu Qotei, ni ino segi baŋ na e gereibem deqa ni na powo ebimqa e ino dal anjam kalil qa geregere qalieqai.
74 Tamo uŋgasari ni qa ulaoqnsib ino sorgomq di unub qaji naŋgi e nubsibqa tulaŋ areboleboleinjrqas. Di kiyaqa? E ino anjam qa ijo areqalo siŋgilateqnum deqa.
75 O Tamo Koba Qotei, e qalieonum, ino dal anjam kalil bole. Ni ino segi kumbra bole dauryosim e gulbe ebem.
76 E ino wau tamo unum. Ni nami marem, ni bati gaigai e qalaqalaiboqnqam. O Abu Qotei, ni ino qalaqalaiyo kumbra dena ijo are latetboqne.
77 E ino dal anjam qa tulaŋ arearetbeqnu deqa ni e qa dulame. Yim e ŋambile sqai.
78 Tamo uŋgasari diqeqnub qaji naŋgi gisaŋ anjam maroqnsib laŋa laŋa ijo jejamuq di une qametbeqnub. Ni naŋgo kumbra uge deqa naŋgi jemai enjre. Ariya e bati gaigai ino dal anjam qa are qaloqnqai.
79 Tamo uŋgasari ni qa ulaoqnsib ino dal anjam qa qalieeqnub qaji naŋgi ijoq boqnibqa e naŋgi koba na walweloqnqai.
80 Ni na e aqaryaibimqa e une saiqoji sosiy ijo are miligiq na ino dal anjam dauryoqnqai. E degyqai deqa e jemaibqasai.

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

81 O Abu Qotei, e ino anjam qa ijo areqalo siŋgilateqnum. Deqa ni e padalo sawaq na ame. Ni na e degbqajqa deqa e ni qa tariŋeqnum.
82 Ni nami merbem, ni na e aqaryaibqam. O Abu, e deqa ni qa tariŋoqnsim ŋam ateqnum. E ni endegsi nenemmeqnum, “Bati gembu ni ijo are latetbqam?”
83 O Abu, ni que. E tulaŋ sougetejunum. Tamo naŋgi wain nobu gaintibqa ŋam qurem na ugetqas dego kere. Ariya e ino dal anjam qa are walbosaieqnu.
84 E bati gembub tariŋoqnitqa ni na tamo uŋgasari e ugetbeqnub qaji naŋgi ŋolawotnjrqam?

85 Tamo uŋgasari naŋgi di tulaŋ diqeqnub. Naŋgi ino dal anjam dauryosaieqnub. Naŋgi e ojqajqa deqa are qaloqnsib gamq di kakaŋ waiyobuleqnub.
86 O Abu Qotei, e qalie, ino dal anjam kalil bole. Ariya jeu tamo naŋgi gisaŋ anjam koba maroqnsib laŋa laŋa ijo jejamuq di une qametbeqnub. Deqa ni na e aqaryaibime.
87 Tamo naŋgi dena e moiyotbeprateb. Ariya e ino dal anjam uratosaieqnum.
88 Ni gaigai e qalaqalaibeqnum deqa ni na e ŋambile ebe. Yim e ino dal anjam kalil dauryoqnqai.

Tamo a Qotei aqa dal anjam qa aqa areqalo siŋgilateqnu

89 O Tamo Koba Qotei, ino anjam a bati gaigai sqas. Anjam di laŋ qureq di siŋgila ti unu.
90 O Abu Qotei, e qalie, ni ino segi anjam bole dauryeqnum. Ni gaigai degyoqnqam. Ni uratqasai. Ni na mandam torei siŋgilatem deqa mandam a loumqa keresai.
91 Iŋgi iŋgi kalil ni gereinjrem qaji naŋgi na ni wauetmeqnub. Ino dal anjam a nami siŋgila ti soqnej agi bini a degsi unu.
92-93 O Abu Qotei, e ino dal anjam qa are walbqasai. Di kiyaqa? Ni ino anjam dena e ŋambile ebeqnum deqa. E ino dal anjam qa arearetbosai qamu e gulbe koba ti sosim moiyem qamu.
94 O Abu, e ino segi tamo unum. E gaigai ino anjam dauryeqnum. Deqa ni na e amqa e padalo gam uratqai.
95 Tamo uge naŋgi gamq di ulioqnsib e lubib moiqajqa tariŋeqnub. Ariya e ino dal anjam kalil qa are qaleqnum.
96 Iŋgi iŋgi kalil koboqab. Ariya ino anjam a koboqasai. A gaigai sqas. Ino anjam dena iŋgi iŋgi kalil buŋnjrejunu.

Tamo a Qotei aqa dal anjam qa arearetеqnu

97 O Abu Qotei, e ino dal anjam qa tulaŋ arearetbeqnu. E qanam ti qolo ti ino dal anjam qa are qaleqnum.
98 Ino dal anjam a gaigai e beterboqnsiqa e powo ebeqnu. Deqa ijo powo na ijo jeu tamo naŋgo powo tulaŋ buŋyejunu.
99 E gaigai ino anjam bole qa are qaleqnum. Deqa e na qalie tamo kalil naŋgi buŋnjrsim qalie koba ti unum.
100 Ijo powo na tamo qeli naŋgo powo tulaŋ buŋyejunu. Di kiyaqa? E ino dal anjam dauryeqnum deqa.
101 E kumbra uge kalil torei uratoqnsim ino dal anjam dauryeqnum.
102 Ni na ino anjam plaltoqnsim e merbeqnum deqa e anjam di uratosaieqnum.
103 Bisim qaq a ijo medabuq di qaqatiŋbeqnu. Ariya ino anjam dena bisim qaq tulaŋ buŋyosiqa qaqatiŋugetbeqnu.
104 Ino dal anjam na e powo bole ebeqnu deqa e kumbra uge kalil torei urateqnum.

Qotei aqa dal anjam na sawa suwanteqnu

105 O Abu Qotei, ino anjam a waŋal bul unu deqa a na sawa suwantoqnsiqa gam bole e osorbeqnaqa e geregere walweleqnum.
106 E marem, e ino dal anjam bole tiŋtiŋ kalil dauryoqnqai. E siŋgila na degsi marem. E gisaŋosai.

107 O Tamo Koba Qotei, e jaqatiŋkobaibeqnu deqa ni ino anjam ni nami
marem qaji di dauryosim e ŋambile ebime.
108 E ni pailmoqnsim ino ñam soqteqnum. Ijo pailyo di atraiyo iŋgi iŋgi
bul. Ni ijo pailyo di qusimqa ino dal anjam plaltoqnsim e osorboqne.
109 E ino anjam dauryeqnum deqa jeu tamo naŋgi na e bati gaigai
moiyotbqa laqnub. Ariya e ino dal anjam qa are walbosaieqnu.
110 Tamo uge naŋgi na e ojqajqa maroqnsib gamq di kakaŋ waiyobule-
qnub. Ariya e ino anjam uratosaieqnum.
111 Ni ino anjam dena ijo are tulaŋ boletetbeqnum. Anjam di gaigai ijo
segi ñoro bole bul sqas.
112 Deqa e ijo are miligiq di ino dal anjam kalil dauryoqnsiy dena gilsiy
gilsiy e moiqai.

Iga Qotei aqa dal anjam dauryqom di iga bole sqom

113 O Abu Qotei, tamo qudei naŋgi areqalo aiyeltoqnsib laŋa gisaŋ na
ni daurmeqnub. Ariya e degyosaieqnum. E ino dal anjam qa tulaŋ
arearetbeqnu.
114 Ni dadaŋ bul sosimqa e geregere taqatbeqnum. Ni dumu bul dego
sosimqa e ulitbeqnum. Deqa e ino anjam qa ijo areqalo siŋgilateqnum.
115 O tamo uŋgasari kumbra uge yeqnub qaji, niŋgi na e uratbosib isaq
giliy. Ariya e ijo Qotei aqa dal anjam dauryoqnqai.
116 O ijo Qotei, ni ino anjam ni nami marem qaji dena e siŋgilatbimqa
e ŋambile sqai. Ni degyqam di e jemaibqasai. E ino anjam deqa are
qaloqnsim ni qa tariŋeqnum.
117 Ni ijo baŋ ojimqa e bole sosiy ino anjam gaigai quoqnsiy dauryoqn-
qai.
118 E qalie, ni na tamo uŋgasari kalil ino dal anjam gotraŋyeqnub qaji
naŋgi qoreinjreqnum. Deqa naŋgo gisaŋ kumbra torei loumekritqas.
119 Ni na tamo uŋgasari uge naŋgi qalam jiri bul taqal breinjreqnum. Ni
degyeqnum deqa e ino anjam qa tulaŋ arearetbeqnu.
120 E ni qa ulaoqnsim ginda gindaŋeqnum. E ino dal anjam tulaŋ
biŋiyeqnum.

Tamo a Qotei aqa dal anjam dauryeqnu

121 O Abu Qotei, e kumbra bole tiŋtiŋ dauryeqnum deqa ni na e
uratbaim. Jeu tamo naŋgi e gulbe ebqa laqnib ni na naŋgi saidnjre.
122 E ino wau tamo unum deqa ni na e aqaryaibimqa e bole sqai. Ni
siŋgila na mare, ni degyqam. O Abu Qotei, tamo uŋgasari diqeqnub qaji
naŋgi e gulbe ebqa laqnib ni na naŋgi saidnjre.
123 Od, ni e padalo sawaq na ame. Ni bole tiŋtiŋ unum deqa ni nami
marem, ni na e oqam. Ni ino anjam di dauryqajqa deqa e tariŋoqnsim
ŋam ateqnum.
124 E ino wau tamo unum deqa ni ino qalaqalaiyo kumbra qa are
qalsim e boletbosim ino dal anjam e osorbime.
125 E ino wau tamo unum deqa ni na e powo ebimqa e ino anjam qa
geregere qalieqai.
126 O Tamo Koba Qotei, tamo uŋgasari naŋgi ino dal anjam go-
traŋyeqnub. Ni na naŋgi ŋolawotnjrqajqa bati brantqo deqa ni na naŋgi
ŋolawotnjre.
127 E ino dal anjam tulaŋ qalaqalaiyeqnum. E gol bolequja degsi
qalaqalaiyosaieqnum.

128 E qalie, ino anjam kalil bole. Deqa e gam uge kalil torei urateqnum.

Tamo a Qotei aqa gam dauryqajqa areareteqnu

129 O Abu Qotei, ino anjam kalil tulaŋ bolequja. Deqa e ino anjam di torei dauryeqnum.

130 Tamo bei na tamo bei ino anjam osoryqas di anjam dena aqa are miligi suwantetqas. Od, anjam dena tamo powo saiqoji unub qaji naŋgi qalie bole enjrqas.

131 Deqa e ino dal anjam qa tulaŋ arearetbeqnu. E anjam di dauryqajqa are koba unu. Bauŋ a ya qaryeqnu dego kere.

132 O Abu Qotei, ni ijoq bosim e qa are boleimeme. E qalie, ni tamo kalil ino ñam qalaqalaiyeqnub qaji naŋgi qa are boleimeqnu.

133 Ni nami marem, ni na e taqatbqam. Deqa ni na ijo walwel geregere taqatosim kumbra uge kalil saidnjrimqa naŋgi na e buŋbqa keresaiinjrqas.

134 Tamo qudei naŋgi e gulbe ebqa laqnib ni naŋgo baŋq na e ame. Yim e bole sosiy ino anjam dauryoqnqai.

135 E ino wau tamo unum deqa ni ino ulatamu na e suwantbosim ino dal anjam e osorbe. Yim e ino anjam di geregere qalieqai.

136 E akamkobaeqnamqa ijo ŋam ya aiyeqnu. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi ino dal anjam dauryosaieqnub deqa.

Qotei aqa dal anjam a bole tiŋtiŋ unu

137 O Tamo Koba Qotei, ni tulaŋ bole tiŋtiŋ unum. Ino dal anjam a dego bole tiŋtiŋ unu.

138 Od, dal anjam kalil ni nami atem qaji di tulaŋ bole tiŋtiŋ. Tamo naŋgi ino anjam deqa naŋgo areqalo siŋgilatqa kere.

139 Ijo jeu tamo naŋgi ino anjam qa are qalosaieqnub. Deqa e ŋamyuwo kaŋkaŋ bulosim naŋgi qa tulaŋ ŋiriŋeqnum.

140 E ino anjam ni nami marem qaji di tenemtosim qalieonum, anjam di bole. E ino wau tamo unum deqa e ino anjam tulaŋ qalaqalaiyeqnum.

141 E tamo laŋaj. E ñam saiqoji unum. Deqa tamo qudei naŋgi e qa are ugeinjreqnu. Ariya e ino dal anjam qa are walbosaieqnu.

142 O Abu Qotei, ino kumbra bole tiŋtiŋ kalil bati gaigai sqab. Ino dal anjam a bole. A gisaŋ sai.

143 Gulbe gargekoba ijoq di branteqnu deqa e are jaqatiŋbeqnu. Ariya e ino dal anjam qa tulaŋ areboleboleibeqnu.

144 Ino anjam a gaigai bole tiŋtiŋ sqas. O Abu Qotei, ni na e powo ebimqa e ŋambile sqai.

Tamo a Qotei na oqajqa deqa pailyeqnu

145 O Tamo Koba Qotei, e ijo are miligi kalil ni emekritoqnsim ni pailmeqnum. Deqa ni ijo pailyo que. Yim e ino anjam kalil dauryoqnqai.

146 E ni metmoqnsim pailmeqnum. Deqa ni na e amqa e bole sosiy ino dal anjam dauryoqnqai.

147 Nobqolo ambru e tigeloqnsim ni pailmeqnum. Ni na e aqaryaibqajqa deqa e ni pailmeqnum. E ino anjam qa ijo areqalo siŋgilateqnum.

148 Qolo jige e ino anjam ni nami marem qaji deqa are qaleqnum. Deqa e qambumtosaieqnum.

149 O Tamo Koba Qotei, ni gaigai e qalaqalaibeqnum deqa ni ijo pailyo que. Ni ino dal anjam qa are qalsim e ŋambile ebime.

150 Tamo uŋgasari e ugeugeibqajqa mareqnub qaji naŋgi ijo jojomq di unub. Ariya ino dal anjam a naŋgi qa isaq di unu.
151 O Tamo Koba Qotei, ni ijo jojomq di unum. Ino dal anjam kalil bole.
152 E ino anjam deqa nami qalieem agi bini e qalieonum. Anjam di ni na siŋgilatem unu. Deqa anjam di bati gaigai sqas.

Tamo a Qotei na oqajqa deqa pailyeqnu

153 O Abu Qotei, e gulbe kobaquja qoboiyejunum. Ni ijo gulbe di unsim kobotetbime. Ni degye. Di kiyaqa? E ino dal anjam qa are walbosaieqnu deqa.
154 Jeu tamo naŋgi ijo jejamuq di une qamibqa ni na e beterbe. Yim e bole sqai. Ni ino anjam ni nami marem qaji deqa are qalsim e ŋambile ebime.
155 E qalie, tamo uge naŋgi ino dal anjam dauryqajqa are qalosaieqnub deqa ni na naŋgi eleŋosaieqnum.
156 O Tamo Koba Qotei, ni e qa tulaŋ duleqnum deqa ni ino dal anjam qa are qalsim e ŋambile ebime.
157 Tamo gargekoba naŋgi na e ugetboqnsib jeutbeqnub. Ariya e ino anjam uratosaieqnum.
158 E na tamo uŋgasari ni qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi unjroqnsim naŋgi qa are ugeibeqnaqa ŋiriŋeqnum. Di kiyaqa? Naŋgi ino anjam dauryosaieqnub deqa.
159 O Tamo Koba Qotei, ni e nube. E ino anjam qa tulaŋ arearetbeqnu. Deqa ni ino qalaqalaiyo kumbra qa are qalsim e ŋambile ebime.
160 Ino anjam kalil bole. Ino dal anjam kalil tulaŋ tiŋtiŋ unub deqa naŋgi bati gaigai sqab.

Tamo a Qotei aqa dal anjam dauryqajqa tulaŋ areareteqnu

161 Mandor kokba naŋgi na e ugetbeqnub. Naŋgi laŋa e ugetbeqnub utru saiqoji. Ariya Qotei, e ijo are miligiq dia ino anjam biŋiyeqnum.
162 E ino anjam ni nami marem qaji deqa tulaŋ areboleboleibeqnu. Tamo a silali koba itosiq tulaŋ areboleboleiyeqnu dego kere.
163 E gisaŋ kumbra kalil tulaŋ uratoqnsim qoreiyeqnum. Ariya e ino dal anjam qa arearetbeqnu.
164 Bati gaigai e ino ñam soqto 7 yeqnum. Di kiyaqa? Ino dal anjam a tulaŋ bole tiŋtiŋ unu deqa.
165 Tamo uŋgasari ino dal anjam qa arearetnjreqnu qaji naŋgi are lawo unub. Deqa iŋgi bei na naŋgi uneq breinjrqa keresai.
166 O Tamo Koba Qotei, ni na e amqa e padalo gam uratqai. Ni degyqajqa deqa e ni qa tariŋoqnsim ino dal anjam dauryeqnum.
167-168 E ino dal anjam kalil qa tulaŋ arearetbeqnu. Deqa e ijo qunuŋ na ino dal anjam kalil dauryeqnum. Od, e ino anjam kalil dauryeqnum. Di kiyaqa? Ni ijo kumbra kalil qa qalieonum deqa.

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

169 O Tamo Koba Qotei, e ni pailmitqa ni ijo pailyo quetbe. Ni ino anjam ni nami marem qaji deqa are qalsim e powo ebe.
170 Od, ni ijo pailyo qusim ino anjam ni nami marem qaji deqa are qalsim e ame.
171 Ni na ino dal anjam e osorbeqnum deqa e gaigai ijo medabu na ino ñam soqtoqnqai.

172 E ino anjam qa are qaloqnsiy louoqnqai. Di kiyaqa? Ino dal anjam kalil bole tiŋtiŋ unub deqa.
173 E ino dal anjam dauryqajqa siŋgilaeqnum. Deqa ni na e aqaryaibqajqa are soqneme.
174 O Tamo Koba Qotei, e ino dal anjam qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Deqa ni na e amqa e padalo gam uratqai. Ni degyqajqa deqa e tariŋeqnum.
175 Ni na e ŋambile ebimqa e ino ñam soqtoqnqai. Ijo areqalo agiende. Ino anjam na e aqaryaibeme.
176 O Abu Qotei, e bati qudei ino gam bole dauryqajqa urateqnum. Kaja du du naŋgi aleleqnub dego kere. Ariya e ino wau tamo unum. E ino dal anjam qa are walbosaieqnu. Deqa ni e qa ŋamosim e itbimqa e ino areq olo bqai.

120

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 Gulbe ijoq di brantej deqa e Tamo Koba Qotei pailyonamqa a ijo pailyo quetbej.
2 E endegsi pailyem, “O Tamo Koba Qotei, ni na e aqaryaibimqa jeu tamo naŋgi gisaŋ anjam na e ugetbqa yoqnib keresaiinjrqas.”
3 O gisaŋ anjam maro tamo, Qotei na niŋgi kiyerŋgwas? A gam kiye na niŋgi ŋolawotŋgwas?
4 E marqai. A qoto tamo naŋgo qaja qalat na niŋgi luŋgsim ŋamyuwo kaŋkaŋ na niŋgi koitŋgwas.
5 O Abu Qotei, e tulaŋ sougetejunum. E yauŋ tamo bul unum. E Mesek sawa ti Kedar naŋgo tal ti dia sobulejunum.
6-7 E qoto kobotqajqa arearetbeqnu. Ariya e bati olekoba tamo qalo qaji naŋgo ambleq di soqnem agi bini unum. Tamo naŋgi di qoto kobotqajqa tulaŋ urateqnub. Deqa e naŋgi qa asgibeqnu. E na naŋgi endegsi minjreqnum, “Niŋgi qoto kobotiy.” Degsi minjreqnamqa naŋgi olo qotqajqa are prugnjreqnu.

121

Tamo Koba a na iga taqatgeqnu

1 E mana kalil koqyoqnsim endegsi nenemeqnum, “Ijo aqaryaibo tamo a qabe na bqas?”
2 E marqai. Tamo Koba Qotei laŋ ti mandam ti gereiyej qaji a segi na e aqaryaibeqnu.
3 O tamo, ni que. Qotei a qambumtosaieqnu deqa a na ni geregere taqatmqas. A degyqas deqa ni aqa gam bole uratqa keresai.
4 A na Israel naŋgi geregere taqatnjreqnu. A qambumtosaieqnu. Sai bole sai.
5 Tamo Koba Qotei a ino jojomq di tigelesosiqa ni waburtmoqnsiqa taqatmeqnu.
6 Deqa seŋ na ni qanam koitmqa keresai. Bai na dego ni qolo ugetmqa keresai.
7 Tamo Koba Qotei a na ni taqatmimqa ni ŋambile sqam. Deqa gulbe bei na ni ugetmqa keresai.
8 Ni ino tal uratosim walwelosim olo ino talq boqnim Tamo Koba Qotei a na ni taqatmoqnqas. Bati endeqa ti bunuq qa ti a na ni taqatmoqnqas.

122

Tamo a Jerusalem qure qa areboleboleiyeqnu

1 Tamo qudei naŋgi na e endegsib merbeb, “Ni au. Iga Tamo Koba
Qotei aqa atra talq gilqom.” Naŋgi e degsib merbonabqa e tulaŋ arebole-
boleibej.
2 Deqa e naŋgi ti koba na walwelosim gilsim Jerusalem qureq di bran-
tosim marem, “O Jerusalem, bini iga ino siraŋ miligiq di tigelejunum.”
3 Nami tal gereiyo tamo naŋgi na Jerusalem qure gereiyosib aqa utru
siŋgilateb deqa a tulaŋ bole unu.
4 Bini Israel naŋgo moma utru 12 naŋgo leŋ naŋgi Tamo Koba Qotei aqa
dal anjam dauryqajqa are qaloqnsib Jerusalem qureq giloqnsib Qotei
aqa ñam biŋiyeqnub.
5 Jerusalem dia mandor naŋgo awo jaram unub. Naŋgi awo jaramq
di awooqnsib tamo uŋgasari naŋgo une qa naŋgi peginjreqnub. Mandor
naŋgi di Devit aqa leŋ.
6 Niŋgi endegsib Qotei pailyoqniy, “Tamo uŋgasari Jerusalem
qalaqalaiyeqnub qaji naŋgi bole soqnebe. Jerusalem a qoto saiqoji
lawo soqneme.
7 Jerusalem a dadaŋ ti unu. Aqa tal kokba miligiq dia tamo uŋgasari
naŋgi qoto saiqoji lawo soqnebe.” Niŋgi degsib Qotei pailyoqniy.
8 Od, e ijo was naŋgi qa ti ijo kadoi naŋgi qa ti are qaloqnsim endegsi
Jerusalem minjeqnum, “Ni qoto saiqoji lawo soqne.”
9 E gago Tamo Koba Qotei aqa atra tal qa are qaloqnsim endegsi
Jerusalem minjeqnum, “Ni bole soqnime.”

123

Qotei a iga qa duleqnu

1 O Mandor Koba laŋ qureq dia ino awo jaramq di awejunum qaji, e
taroqnsim ni pailmeqnum.
2 Kaŋgal tamo a aqa tamo gate na boletqajqa deqa tariŋeqnu. Kaŋgal
uŋa a dego aqa uŋa gate na boletqajqa deqa tariŋeqnu. Dego kere iga gago
Tamo Koba Qotei na boletgwajqa deqa tariŋeqnum. Iga degyeqnum deqa
Qotei a iga qa dulqas.
3 O Tamo Koba Qotei, jeu tamo naŋgi na iga tulaŋ ugeugeigeqnub deqa
ni iga qa dulame.
4 Bati gargekoba naŋgi diqoqnsib iga ugetgeqnub. Od, naŋgi na iga
misiliŋgoqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Deqa ni iga qa dulame.

124

Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnu

1 E marem, “Tamo Koba Qotei na iga betergosai qamu iga bole sqa
keresai qamu.” E degsi marem deqa Israel naŋgi kamba marqab,
2-3 “Od. Nami jeu tamo naŋgi na iga qoto itgoqneb. Bati deqa Tamo
Koba Qotei na iga betergosai qamu naŋgi iga qa minjiŋ oqetnjrnaqa iga
padaltgeb qamu.
4 Qotei na iga betergosai qamu iga torei loumem qamu. Ya dosim tamo
naŋgi osim aiqas dego kere.
5 Qotei na iga betergosai qamu iga moreŋem qamu. Ya koba dosim
tamo naŋgi kabutnjrqas dego kere.” Israel naŋgi kamba degsib marqab.

6-7 Tamo Koba Qotei na jeu tamo naŋgi saidnjrej deqa naŋgi na iga kobotgosai. Iga naŋgo baŋq na jaraiyem. Kakaŋ a braŋamqa qebari a kakaŋ uratosim ulaŋqas dego kere. Qotei na iga degsi aqaryaigej deqa iga aqa ñam soqtqom.
8 Tamo Koba Qotei laŋ ti mandam ti gereiyej qaji a aqa segi ñam na iga aqaryaigeqnu.

125

Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi so bole enjreqnu

1 Tamo uŋgasari Tamo Koba Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi Saion Mana bul unub. Mana di siŋgila koba. A reŋgiŋqa keresai. A gaigai bole sqas.
2 Bati endeqa ti bunuq qa ti Tamo Koba Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi agutnjroqnsim taqatnjroqnqas. Mana naŋgi Jerusalem qure aguteqnub dego kere.
3 Qotei na kumbra uge yo qaji mandor naŋgi saidnjrimqa naŋgi na tamo uŋgasari tiŋtiŋ naŋgo mandam taqatqasai. Naŋgi na taqateb qamu tamo uŋgasari tiŋtiŋ naŋgi dego kumbra uge yoqneb qamu.
4 O Tamo Koba Qotei, ni na tamo uŋgasari kumbra bole yeqnub qaji naŋgi so bole enjrime. Od, ni na tamo uŋgasari areqalo bole ti unub qaji naŋgi so bole enjrime.
5 O Israel, niŋgi lawo soqniy. Niŋgi qalie, Tamo Koba Qotei na tamo uŋgasari gam uge dauryeqnub qaji naŋgi qoreinjrqas. A na naŋgi ti tamo uŋgasari kalil kumbra uge yeqnub qaji naŋgi ti qoreinjrqas.

126

Israel naŋgi Qotei na aqaryainjrqajqa deqa pailyeqnub

1 Tamo Koba Qotei a na iga joqsiqa iga Babilon qure uratosim olo Saion qureq bem. Bosim bati deqa iga endegsi are qaloqnem, “Iga ŋeiobilqeieqnum kiyo?”
2 Iga degsi are qaloqnsim areboleboleigeqnaqa kikioqnsim louoqnem. Yeqnam sawa bei bei qaji naŋgi na iga nugoqnsib endegsib maroqneb, “Tamo Koba Qotei a Israel naŋgi qa maŋwa kokba babteleŋqo.” Naŋgi degsib maroqneb.
3 Od, Tamo Koba Qotei a iga qa are qalsiqa maŋwa kokba babteleŋej. Deqa bini iga tulaŋ areboleboleigeqnu.
4-6 O Tamo Koba Qotei, ni na gago sawa endi olo boletimqa tamo uŋgasari akameqnub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas. Sawa qaŋgraŋo a olo ya na maqeqnaqa mandam a boleeqnu dego kere. Od, ni na gago sawa endi olo boletimqa tamo uŋgasari naŋgi iŋgi yago osib naŋgo wauq di yagsib bunuqna iŋgi meli otorosib arebolebole na ti lou na ti naŋgo qureq olo bqab.

127

Qotei na iga boletgeqnu

1 Tamo Koba Qotei a na tal gereiyqasai di tal gereiyo tamo naŋgi laŋa wauqab. Qotei na qure taqatqasai di qure taqato tamo naŋgi laŋa qure taqatqab.
2 Qotei na gago iŋgi wau boletqasai di iga laŋa nobqolo ambru tigelosim waukobaoqnim bilaqtoqnqas. Od, iga ŋes na ti jaqatiŋ na ti laŋa

wauqom. Ariya tamo uŋgasari Qotei na qalaqalainjreqnu qaji naŋgi waueqnabqa a na naŋgo iŋgi wau boletoqnsiqa naŋgi aqarato enjreqnu.
3 Tamo Koba Qotei a na iga aŋgro egeqnu. Aŋgro naŋgi di gago awai boledamu bul.
4 Tamo siŋgila bole a na aŋgro mel ŋambabtnjrqas di naŋgi qoto tamo aqa qaja bul sosib gaigai naŋgo abu beteryoqnqab.
5 Tamo a aŋgro mel gargekoba oqas di a tulaŋ areboleboleiyqas. Jeu tamo naŋgi aqa jejamuq di une qametibqa a na anjam pegiyo sawaq dia naŋgi buŋnjrqas. Deqa a jemaiyqasai.

128

Qotei na tamo kalil aqa anjam dauryeqnub qaji naŋgi boletnjreqnu

1-2 Tamo kalil Qotei qa ulaoqnsib aqa anjam dauryeqnub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu. O tamo, ni Tamo Koba Qotei aqa anjam dauryqam di a na ino baŋ siŋgilatetmim ni wauoqnsim iŋgi uyoqnsim tulaŋ bole sosim areboleboleimoqnqas.
3 Ino talq dia ino ŋauŋ a aŋgro gargekoba oqas. Ŋam oliv a gei bole ateleŋeqnu dego kere. Ino aŋgro naŋgi ŋam oliv bul sosibqa ni ombla iŋgi uyoqnqab.
4 Od, Tamo Koba Qotei na tamo kalil aqa anjam dauryeqnub qaji naŋgi degsim boletnjroqnqas.
5 Tamo Koba Qotei a Saion qureq di unu. A na ni boletmoqnqas. Deqa bati kalil ni mandamq endi sqam di Qotei na Jerusalem qure tulaŋ boletoqnimqa ni unoqnqam.
6 Ijo areqalo agiende. Ni bati olekoba sosimqa ino moma naŋgi unjrqam. O Israel, niŋgi lawo soqniy.

129

Israel naŋgi Qotei na jeu tamo naŋgi padaltnjrqajqa deqa pailyeqnub

1-2 O Israel, ni endegsi mare, “E aŋgro wala sonamqa jeu tamo naŋgi na e ugetboqneb. Ariya naŋgi na e buŋbosaioqneb.
3 Naŋgi bu toqoŋ na e kumbaiŋbeqnabqa bu toqoŋ dena ijo jejamu ugeugeiyeqnaqa ijo qoreq di yu kokba bumbraŋyoqneb. Tamo a iŋgi wauq di mandam qamsim bulyqas dego kere.
4 Tamo Koba Qotei a bole tiŋtiŋ unu deqa a na e aqaryaibosiqa tamo uge naŋgo baŋq na e taqal waibej. A degyej deqa e olo naŋgo sorgomq di sosai.” O Israel, ni degsi mare.
5 O Abu Qotei, ni na tamo kalil Saion qure jeuteqnub qaji naŋgi winjre. Ni degyqam di naŋgi tulaŋ jemainjrim ni uratmosib isaq gilqab.
6 Ni na naŋgi urur moiyotnjrime. Ni degyqam di naŋgi ñiŋ bul sqab. Iga qalie, ñiŋ a tal gogeq di brantoqnsiq oqosaisosiq urur qaŋgraŋeqnu.
7 Ñiŋ di torei ugeqo deqa tamo bei na koroiyosim aqa talq di atqa keresai.
8 Deqa tamo qudei naŋgi gamq di a turosib endegsib minjqa keresai, “Tamo Koba Qotei na ni boletmeme. Ni Qotei aqa ñam na bole soqnime.” Degsib minjqa keresai.

130

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, e are tulaŋ gulbeibeqnu deqa e ni pailmeqnum.

2 O Tamo Koba, e ni pailmitqa ni ino dabkala waqtosim ijo kakro qusim
e aqaryaibime.
3-4 Ni na gago une kobotetgeqnum deqa iga ni biŋimeqnum. Iga qalie, ni
gago une qa are qalosaieqnum. Ni gago une kobotetgosai qamu iga ino
pegiyo bati buŋyqa keresai qamu.
5 E Tamo Koba Qotei aqa anjam qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim a na e
aqaryaibqajqa deqa tariŋeqnum.
6 Qure taqato tamo naŋgi suwaŋ qa tariŋeqnub. Ariya e na naŋgi
tulaŋ buŋnjrsim ijo are miligi kalil Tamo Koba Qotei yekritoqnsim a qa
tariŋeqnum.
7-8 O Israel tamo uŋgasari, niŋgi Tamo Koba Qotei qa nuŋgo areqalo
siŋgilatoqniy. Niŋgi degyqab di a na niŋgi eleŋosim nuŋgo une kalil
kobotetŋgwas. Niŋgi qalie, Tamo Koba a na gaigai niŋgi qalaqalaiŋgeqnu.
Niŋgi padalaib deqa a na niŋgi torei eleŋqas.

131

Tamo a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatoqnsiqa pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, e diqwajqa kumbra urateqnum. E ijo segi ñam so-
qtosaieqnum. E ijo segi siŋgila na wau kokba yqajqa are qalosaieqnum.
2 E are lawo unum. E geregere awejunum. Aŋgro mom a aqa ai aqa
dobulq di ŋeieqnu dego kere.
3 O Israel, niŋgi Tamo Koba Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqniy. Bati
endeqa ti bunuq qa ti niŋgi degyoqniy.

132

Tamo naŋgi Qotei aqa atra tal qa areboleboleinjreqnu

1-2 O Israel naŋgo Tamo Koba Qotei, ni siŋgila koba ti unum deqa ni
gulbe kalil Devit a qoboiyoqnej qaji di unime. Ni aqa gulbe deqa are
walmaiq. Devit a na nami ni anjam bei mermsiqa anjam di siŋgilatej.
3 Devit a anjam endegsi marej, “E ijo tal miligiq gilqasai. E ŋeiqasai.
4 E qambumtqasai dego.
5 Mati e Israel naŋgo Tamo Koba Qotei siŋgila ti unu qaji aqa atra tal
gereiyitqa a tal dia soqnim bati deqa e olo ŋeiqai.” Devit a anjam degsi
marej.
6-7 Betlehem qureq dia iga anjam endi quem, “Niŋgi boiy. Iga Tamo
Koba aqa atra talq gilsim aqa siŋga atqajqa sawaq dia louoqnqom.” Iga
anjam di quem. Niŋgi qalie, Israel naŋgi Kiriat Jearim naŋgo mandamq
di Qotei aqa dal anjam so qaji ŋam moŋgum iteb.
8 O Tamo Koba Qotei, ni tigelosim ino dal anjam so qaji ŋam moŋgum
osim ino aqarato sawaq gilime. Aqarato sawa di ino atra tal. Ŋam
moŋgum miligiq dia iga ino siŋgila kobaquja uneqnum.
9 O Abu Qotei, ijo areqalo agiende. Ino atra tamo naŋgi kumbra
bole tiŋtiŋ gara bul jigesoqnebe. Ino segi tamo uŋgasari bole naŋgi
areboleboleinjrim louoqnebe.
10 O Tamo Koba, ni ino wau tamo Devit a qa are qalime. Od, ni ino
mandor ni segi na giltem qaji a aqaryaiyime. Ni na a qoreiyaim.
11-12 Tamo Koba Qotei na nami Devit endegsi minjej, “E ino aŋgro mel
bei giltitqa ni mandor koba unum dego kere a kamba ino sawa osim
mandor koba sqas. E na ijo dal anjam e nami Israel naŋgi enjrem qaji di
plaltosiy ino aŋgro mel naŋgi minjroqnqai. Naŋgi ijo dal anjam dauryqab

di naŋgo aŋgro mel naŋgi bati gaigai mandor kokba sqab. Ni mandor koba unum dego kere." Qotei na Devit degsi minjsiqa anjam di siŋgilatej. Deqa a anjam di olo bubulyqa keresai.

13-14 Tamo Koba Qotei na Saion qure giltej. A qure dia sqajqa are unu. A marej, "E qure dia bati gaigai aqaratosiy Mandor Koba sqai.

15 E na tamo uŋgasari Saion qureq di unub qaji naŋgi iŋgi iŋgi qa tulaŋ keretnjrqai. E na tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi iŋgi uyo anainjritqa naŋgi uyib menetnjrqas.

16 E na atra tamo naŋgi wau enjritqa naŋgi anjam endegsib palontqab, 'Qotei na tamo uŋgasari naŋgi eleŋeqnu deqa naŋgi padalosaieqnub.' Atra tamo naŋgi anjam di gara bul jigibqa tamo uŋgasari kumbra bole yeqnub qaji naŋgi areboleboleinjrim louoqnqab.

17 E Devit aqa leŋq na tamo bei giltitqa a Saion qureq dia mandor koba sqas. Deqa a ti aqa leŋ naŋgi ti mandor kokba sqab.

18 E na mandor di aqa jeu tamo naŋgi jemai enjritqa naŋgi jemai di gara bul jigwab. Ariya mandor a ñam bole ti sqas. Aqa gate tatal a rianŋ ti suwaŋ ti sqas."

133

Iga qalaqalaiyo kumbra yoqnqom

1 Tamo uŋgasari Qotei dauryeqnub qaji naŋgi are qujaitosib sqab di kumbra bolequja. Naŋgi degyqab di naŋgi are bole na sqab.

2 Kumbra di ŋam oliv aqa goreŋ boledamu bul sqas. Goreŋ di nami tamo qudei naŋgi na Aron aqa gateq di bilentonaqa aqa me juŋgum ti aqa gara olekoba ti deq aiyej.

3 Are qujaitqa kumbra di ñiŋ bul sqas. Ñiŋ di qolo Hermon mana ti Saion mana ti dia ñuŋgueqnu. Saion dia Tamo Koba Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ boletnjreqnu. Deqa naŋgi ŋambile gaigai sqab.

134

Iga Qotei aqa ñam soqtqom

1-2 O Tamo Koba Qotei aqa wau tamo kalil, niŋgi aqa ñam soqtoqniy. Niŋgi qolo gaigai aqa atra tal miligiq di loueqnub deqa niŋgi aqa ñam soqtoqnsib aqa getento sawa miligiq dia nuŋgo baŋ soqtoqnsib a biŋiyoqniy.

3 Tamo Koba Qotei a laŋ ti mandam ti gereiyej. A Saion qureq di unu. A dia sosimqa niŋgi boletŋgeme.

135

Iga Tamo Koba Qotei qa areboleboleigeqnaqa loueqnum

1 Iga Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqnqom. O Qotei aqa wau tamo, niŋgi aqa ñam soqtoqniy. Od, niŋgi aqa ñam soqtoqniy.

2 Niŋgi aqa atra tal miligiq di waueqnub deqa niŋgi aqa ñam soqtoqniy. Agi niŋgi atra tal aqa dadaŋ miligiq di tigeloqnsib loueqnub.

3 Qotei na niŋgi tulaŋ boletŋgeqnu deqa niŋgi aqa ñam soqtoqnsib a qa louoqnsib areboleboleiŋgeme.

4 Tamo Koba Qotei a aqa segi ñam qa are qalsiq Jekop giltej. Jekop aqa leŋ naŋgi Israel. Naŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub.

5 E qalie, Tamo Koba Qotei a ñam koba ti unu. Gago Tamo Koba a na gisaŋ qotei kalil naŋgi tulaŋ buŋnjreqnu.

6 A wau bei yqajqa are soqnim a yqas. Laŋ qureq di, mandamq di, yuwalq di, yuwal utruq di Tamo Koba Qotei a wau bei yqajqa are soqnim a yqas.
7 A mareqnaqa sawa sawa kalilq dia laŋbi branteqnaqa awa ti minjal ti aiyeqnu. A na jagwa dego tigeltoqnsiqa qariŋyeqnaqa sawa sawaq gileqnu.
8 Qotei na Isip naŋgo aŋgro matu kalil naŋgi ñumekritnjrej. A na wagme naŋgo aŋgro matu naŋgi dego ñumekritnjrej.
9 Qotei na maŋwa kokba babtoqnsiqa Isip naŋgo mandor aqa wau tamo naŋgi ti ŋolawotnjroqnej.
10 A na sawa bei bei qaji naŋgi dego ugetnjroqnsiqa naŋgo mandor naŋgi ñumeqnaq moreŋoqneb. Mandor naŋgi di ñam koba ti soqneb.
11 Qotei na Amor naŋgo mandor Sihon a ti Basan sawa qaji naŋgo mandor Ok a ti mandor kalil Kenan sawaq di soqneb qaji naŋgi ti ñumeqnaq moreŋoqneb.
12 Moreŋeqnab a na naŋgo mandam osiqa aqa segi Israel tamo uŋgasari naŋgi enjroqnej.
13 O Tamo Koba Qotei, ino ñam a bati gaigai sqas. Tamo uŋgasari bunuqna brantqab qaji naŋgi ino ñam qa gaigai are qaloqnqab.
14 Tamo Koba Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjrqas, “Nuŋgo kumbra bole.” Naŋgi aqa wau tamo unub deqa a naŋgi qa dulqas.
15 Ariya sawa bei bei qaji naŋgi gisaŋ qotei silva na ti gol na ti gereinjreqnub. Naŋgi naŋgo segi baŋ na gisaŋ qotei naŋgi di gereinjreqnub.
16 Gisaŋ qotei naŋgi di medabu ti unub. Ariya naŋgi anjam marqa keresai. Naŋgi ŋamdamu ti unub. Ariya naŋgi ŋam atqa keresai.
17 Naŋgi dabkala ti unub. Ariya naŋgi anjam quqwa keresai. Naŋgi mondor titqa keresai dego.
18 Gisaŋ qotei gereinjro tamo naŋgi ti tamo uŋgasari gisaŋ qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ti qotei di bulosib siŋgila saiqoji unub.
19 O Israel tamo uŋgasari, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy. O Aron aqa leŋ, niŋgi Qotei aqa atra tamo unub deqa niŋgi aqa ñam soqtoqniy.
20 O Livai aqa leŋ, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy. O tamo uŋgasari Tamo Koba Qotei qa ulaeqnub qaji, niŋgi aqa ñam soqtoqniy.
21 O tamo uŋgasari Jerusalem qureq di unub qaji, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy. Jerusalem a Qotei aqa qure utru. Aqa ñam bei Saion. Niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy!

136

Iga Qotei biŋiyeqnum

1 Tamo Koba Qotei na iga boletgeqnu deqa iga a biŋiyoqnqom. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
2 Qotei a na gisaŋ qotei kalil naŋgi buŋnjreqnu deqa iga a biŋiyoqnqom. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
3 Tamo Koba a na tamo kokba kalil naŋgi tulaŋ buŋnjreqnu deqa iga a biŋiyoqnqom. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
4 A segi qujai maŋwa kokba babteqnu. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
5 Aqa segi powo na a laŋ gereiyej. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.

6 A ya gogeq di mandam atej. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
7 A seŋ ti bai ti bongar ti gereinjrej. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
8 A seŋ gereiyej deqa seŋ na qanam taqateqnu. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
9 A bai ti bongar ti gereinjrej deqa naŋgi na qolo taqateqnub. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
10 A na Isip naŋgo aŋgro matu naŋgi ñumnaq moreŋeb. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
11 A na Israel naŋgi joqsiqa Isip sawa uratosib gileb. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
12 A aqa segi siŋgila kobaquja na Israel naŋgi joqsiq gileb. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
13 A marnaqa Yuwal Lent a poaiyelosiq qala bei beiq di tigelonaq jeŋej. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
14 A na Israel naŋgi joqsiqa yuwal di gentosib mandam qaŋgraŋoq aisib walwelosib gileb. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
15 A na Isip naŋgo mandor aqa qoto tamo naŋgi ti breinjrnaqa naŋgi Yuwal Lent miligiq aisib moreŋeb. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
16 A aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qa namoosiqa naŋgi joqsiq wadau sawaq gileb. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
17 A na mandor kokba naŋgi ñumnaq moreŋeb. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
18 A na mandor ñam ti soqneb qaji naŋgi ñumnaq moreŋeb. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
19 A na Amor naŋgo mandor Sihon qalnaq moiyej. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
20 A na Basan sawa qaji naŋgo mandor Ok dego qalnaq moiyej. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
21 A na mandor kalil di naŋgo mandam osiqa aqa segi tamo uŋgasari naŋgi enjrej. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
22 Od, a na mandam di osiqa aqa wau tamo Israel naŋgi enjrej. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
23 Iga sougetesonamqa Qotei a iga qa are qaloqnej. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
24 A jeu tamo naŋgo baŋq na iga eleŋej. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
25 A na tamo uŋgasari kalil naŋgi ti wagme kalil naŋgi ti iŋgi anainjreqnu. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.
26 Deqa iga Qotei laŋ qureq di unu qaji a biŋiyoqnqom. A na gaigai iga tulaŋ qalaqalaigeqnu.

137

Israel naŋgi naŋgo segi qure utruq olo gilqajqa are qaloqneb

1 Iga Babilon ya qalaq di awesosimqa Saion qure qa are qaloqnsim akamkobaoqnem.
2-3 Tamo uŋgasari iga tontgeb qaji naŋgi na iga kikigoqnsib endegsib mergoqneb, “Niŋgi Saion qure qa lou gereiyibqa iga quqwom. Niŋgi arebolebole qa lou gereiyiy.” Naŋgi na iga degsib misiliŋ anjam mergoqneb

deqa iga gago louqajqa gombiŋ olo anjamosai. Iga gombiŋ di osim ŋam dani gogeq di gaintem.

4 Iga Babilon sawaq di yauŋ tamo soqnem. Di gago sawa sai. Iga dia sosimqa endegsi maroqnem, “Iga kiyersim Tamo Koba Qotei qa louoqnqom? Di keresai.”

5 O Jerusalem qure, e ni qa are walbqas di e olo gombiŋ anjamqajqa keresaiibeme.

6 O Jerusalem qure, e ni segi qujai qa areboleboleibqajqa asgibim ni qa are walbqas di ijo kakro ugeim ijo meŋ medabuq di geteŋeme. E olo louqajqa keresaiibeme.

7 O Tamo Koba Qotei, ni qalie, Babilon naŋgi na Jerusalem tamo uŋgasari naŋgi qoto itnjrnabqa bati deqa Idom naŋgi na Babilon naŋgi beternjrsib anjam endegsib minjreb, “Niŋgi Jerusalem aqa tal kalil koŋekritosib qure di torei niñaqyiy.” O Abu Qotei, ni Idom naŋgo anjam deqa are qalsim naŋgi ŋolawotnjre.

8 O Babilon, niŋgi quiy. Niŋgi na iga tulaŋ ugetgeb deqa niŋgi padalougetqab. Tamo bei na nuŋgo une deqa niŋgi kambatŋgwas di a tulaŋ areboleboleiyqas.

9 A nuŋgo aŋgro kiñilala naŋgi ojsim meniŋ quraq di breinjrqas di a tulaŋ areboleboleiyqas.

138

Tamo a Qotei biŋiyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, e ijo are miligi ni emekritosiy ni biŋimoqnqai. E ino laŋ aŋgro naŋgo ŋamgalaq di ni qa louoqnsiy ino ñam soqtoqnqai.

2 Ni na gaigai e tulaŋ qalaqalaibeqnum. Ni ino segi anjam bole dauryeqnum. Ni degyeqnum deqa e ino atra tal areq di siŋga pulutosiy ino ñam qa are qalsiy ni biŋimoqnqai. Ni ino segi anjam ti ino segi ñam ti soqteqnam naŋgi aiyel na iŋgi iŋgi kalil buŋyosib tulaŋ goge oqeqnub.

3 O Abu Qotei, e ni pailmonamqa bati deqa ni ijo pailyo qusim e siŋgila ebem. Deqa e siŋgila koba ti unum.

4 O Tamo Koba Qotei, ijo areqalo agiende. Mandor kalil mandamq endi unub qaji naŋgi ino anjam quoqnsib ino ñam soqtoqnebe.

5 Tamo Koba Qotei aqa ñam ti aqa riaŋ ti tulaŋ goge kobaq di unub. Deqa mandor naŋgi aqa kumbra bole kalil qa are qaloqnsib a qa louoqnebe.

6 Od, Tamo Koba Qotei a tulaŋ goge kobaq di unu. Aqa ñam kobaquja. Ariya a na tamo uŋgasari ñam saiqoji unub qaji naŋgi isaq na unjroqnsiq naŋgi qa are boleiyeqnu.

7 O Abu Qotei, e gulbe gargekoba iteqnamqa ni na e taqatbeqnum deqa e ŋambile unum. Jeu tamo naŋgi e qa ŋiriŋeqnabqa ni na naŋgi qoto itnjroqnsim naŋgo baŋq na e taqal waibeqnum.

8 O Tamo Koba Qotei, e qalie, iŋgi bole kalil ni nami e ebqajqa marem qaji di ni na e ebqam. Ni na gaigai e tulaŋ qalaqalaibeqnum. O Abu Qotei, ni ino wau kalil yoqne. Ni wau di urataim.

139

Qotei a iga qa geregere qalieosiqa iga taqatgeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, ni e qa qalie bole. Ni ijo walwel geregere peleiyeqnum.

2 Ni isaq na ijo areqalo kalil uneqnum. E tigeleqnamqa ni e nubeqnum.
E awoeqnamqa ni e nubeqnum.
3 E waueqnamqa ni e nubeqnum. E ŋeieqnamqa ni e nubeqnum. Ni ijo
kumbra kalil qa qalieeqnum.
4 O Tamo Koba Qotei, e anjam bei marqa laqnit ni ijo anjam di nami
qalieqam.
5 Ni gaigai e kalilboqnsim ino baŋ ijoq di atoqnsim e taqatbeqnum.
6 Ino powo goge koba. Powo dena ijo powo tulaŋ buŋyeqnu. E ino powo
di oqa keresai. Powo di tulaŋ bolequja.
7 E qabitosiy ino Mondor uratosiy ulaŋqai? E sawa qabia ururosiy ni
qa uliqai? Sawa deqaji bei sosai.
8 E laŋ qureq oqitqa ni dia sqam. E moiyo qureq aiyitqa ni dego dia
sqam.
9 E pururuosiy seŋ oqo sawaq gilqai kiyo seŋ aiyo sawaq aisiy tulaŋ
isaq di sqai kiyo
10 ni sawa dia dego sqam. Sosimqa e gam osorbosim taqatbqam.
11 E endegsi marqai, “Ambru na e ulitbqa kere. Suwaŋ a ambruosim e
agutbosim ulitbqa kere.”
12 Sai. E degsi marqasai. Ambru a tulaŋ ambru sai. Qolo a qanam bul
suwaŋeqnu. Ambru ti suwaŋ ti naŋgi ombla kerekere.
13 O Abu Qotei, e qalie, ni ijo jejamu ti ijo qunuŋ ti gereiyem. Ni ijo ai
miligiq di e gereibem.
14 Ni maŋwa kobaquja na e gereibem deqa e ni qa ulaoqnsim ino ñam
soqteqnum. Iŋgi iŋgi kalil ni gereinjrem qaji di tulaŋ boledamu. Di e bole
qalieonum.
15 Ni ijo ai miligiq di e jiŋga na gereibeqnamqa ijo tanu kalil boleoqneb.
Bati deqa e ni qa uliesosai.
16 Ijo ai na e ŋambabtbosaisonaqa ni e nubem. E mandamq endi bran-
tosaisonamqa ni ino buk miligiq di ijo ŋambile sqajqa bati kalil nami
neŋgreŋyem.
17 O Abu Qotei, e ino areqalo kalil qa tulaŋ arearetbeqnu. E ino areqalo
di naŋgo utru qalieqa keresai. Ino areqalo di tulaŋ kokba.
18 Deqa e ino areqalo kalil sisiyqa keresai. Od, naŋgi ulul bul deqa
e sisiyqa keresai. Deqa e ino areqalo kalil sisiyqa keresaiibim tulaŋ
urŋambim qambumtqai. Qambumtosiy olo qutuosiy ni ombla sqai.
19 O Abu Qotei, ni na tamo uge naŋgi ñumim moreŋebe. O tamo qalo
qaji, niŋgi na e uratbosib jaraiyiy.
20 O Abu Qotei, ni qalie, tamo naŋgi dena ni misiliŋmoqnsib ni jeutmo-
qnsib ino ñam qa anjam uge mareqnub.
21 O Tamo Koba Qotei, e na tamo kalil ni qoreimeqnub qaji naŋgi
kamba qoreinjreqnum. E na tamo kalil ni qa diqeqnub qaji naŋgi qa are
ugeibeqnu.
22 Od, e na tamo kalil naŋgi di tulaŋ qoreinjreqnum. E mareqnum,
“Naŋgi ijo jeu tamo unub.”
23 O Abu Qotei, ni ijo walwel geregere peleiyosim ijo are miligi
qalieame. Od, ni na e tenemtbosim ijo areqalo ti ijo are gulbe ti geregere
qalieame.
24 Ijo areqaloq di une bei unu kiyo sai kiyo di ni unime. Unsim e ŋambile
gaigai sqajqa gam osorbime.

140

Tamo a Qotei na taqatqajqa deqa pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, ni na e aqaryaibime. Ni degyqam di tamo uge
naŋgi na e ugetbqa yoqnib keresaiinjrqas. Ni na e geregere taqatbime.
Ni degyqam di tamo qalo qaji naŋgi na e jeutbqa yoqnib keresaiinjrqas.
2 Tamo naŋgi di kumbra uge yqajqa are qaleqnub. Naŋgi bati gaigai
qoto tigelteqnub.
3 Naŋgo anjam amal aqa qalagei bulosiq tulaŋ qalat unu. Naŋgo anjam
di amal uge aqa ya isa bul.
4 O Tamo Koba Qotei, ni na e geregere taqatbosim tamo uge naŋgo baŋq
na e ame. Ni tamo qalo qaji naŋgi saidnjrimqa naŋgi na e ugetbqajqa
anjam qosoqnib keresaiinjrqas.
5 Tamo diqeqnub qaji naŋgi na e ojqajqa deqa kakaŋ waiyobuleqnub.
Naŋgi kakaŋ di sil kokba na gereiyoqnsib gamq di waiyobuleqnub.
6 E Tamo Koba Qotei endegsi minjeqnum, “Ni ijo Qotei.” E degsi
minjeqnum. O Tamo Koba, ni ijo pailyo kalil quoqnsim e aqaryaiboqne.
7 O ijo Tamo Koba Qotei, e qalieonum, ni jeu tamo naŋgo baŋq na e
oqajqa siŋgila ti unum. Deqa e jeu tamo naŋgi qoto itnjreqnamqa ni na e
geregere taqatboqnsim siŋgilatbeqnum.
8 O Tamo Koba Qotei, tamo uge naŋgi na e gulbe ebqajqa areareta-
njreqnu. Deqa ni na naŋgi saidnjrimqa naŋgi e gulbe ebqajqa anjam
qosoqnib keresaiinjrqas. Ni degyqam di naŋgi naŋgo segi ñam soqtqasai.
Naŋgo ñam tulaŋ aguq aiqas.
9 O Abu Qotei, ijo jeu tamo naŋgi tulaŋ diqoqnsib e kobotbqajqa anjam
qosoqnib ni na kamba naŋgi kobotnjre.
10 Ni na ŋamyuwo metim laŋ goge na aisim naŋgi koitnjreme. Ni na
naŋgi breinjrim sub guma kobaq aiyebe. Sub dia ŋamyuwo unu. Naŋgi
subq dena olo oqedqa keresai.
11 Tamo qudei naŋgi une pegiyo talq dia tamo uŋgasari naŋgo jejamuq
di gisaŋ anjam qametnjreqnub. Deqa ni na tamo naŋgi di winjrimqa
naŋgi ino segi mandam bole uratosib jaraiyebe. O Abu Qotei, ijo areqalo
agiende. Gulbe uge na tamo qalo qaji naŋgoq di brantosim naŋgi
kobotnjreme.
12 O Tamo Koba Qotei, e qalieonum, tamo uge naŋgi na tamo uŋgasari
sougetejunub qaji naŋgi gulbe enjreqnabqa ni na tamo uŋgasari naŋgi
di beternjreqnum. Od, ni na tamo uŋgasari iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji
naŋgi aqaryainjreqnum.
13 E qalie, tamo uŋgasari bole tiŋtiŋ naŋgi ino ñam soqtoqnsib bati gaigai
ni ombla sqab.

141

Tamo a qolo Qotei pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, e ni pailmeqnum. Ni ino dabkala waqtosim ijo
pailyo qusim urur e aqaryaibime.
2 Ijo areqalo agiende. Ijo pailyo a qurem quleq ti bul oqsim ino
ulatamuq di branteme. E ijo baŋ soqtoqnsiy ni pailmoqnit ijo pailyo di
atraiyo iŋgi iŋgi bul soqneme. Israel naŋgi na iŋgi iŋgi di qolo gaigai ni
atraimeqnub.
3 O Tamo Koba Qotei, ni ijo medabu ti ijo anjam maro ti geregere
taqatetbime.

4 Ni na e saidbimqa e kumbra uge yqajqa are prugbqasai. Od, ni na e
saidbimqa e kumbra uge yo qaji tamo naŋgi koba na alaŋkobaoqnsiy une
atoqnqasai.
5 Tamo bole bei na ijo walwel tingitetbqas di kumbra bole. E une bei
yitqa tamo bole dena e ŋiriŋtbqas di kumbra bole. Deqa e na a saidyqasai.
Ariya e endegsi pailyqai, “O Abu Qotei, ni na tamo uge naŋgo kumbra uge
qa naŋgi kambatnjre.”
6 E degsi pailyitqa Qotei a ijo pailyo di qusimqa tamo uge naŋgo
gate kokba naŋgi ugeugeinjrqas. Yimqa tamo uge naŋgi e qa endegsi
poinjrqas, ijo anjam kalil bole.
7 Qotei na tamo uge naŋgi di tanu paraparaiyetnjrsim breinjrim naŋgi
moiyo qureq aiqab. Tamo a iŋgi wauq di mandam qamsim bulyqas dego
kere.
8 O Tamo Koba Qotei, e ni qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim ni na e
aqaryaibqajqa deqa tariŋeqnum. E ino areq di ulieqnum deqa ni na e
geregere taqatbime. Ni degyqam di e moiqasai.
9 Ni tamo uge naŋgo baŋq na e ame. Yim e bole sqai. Tamo naŋgi dena
e ojqajqa deqa gamq di kakaŋ waiyobuleqnub.
10 Ni marimqa naŋgo kakaŋ dena naŋgi segi ojqas. Ariya e bole sosiy
geregere walweloqnitqa kakaŋ na e ojqa keresaiiyqas.

142

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 E siŋgila na Tamo Koba Qotei pailyeqnum. A e qa dulqajqa deqa e na
a waiŋyoqnsim pailyeqnum.
2 E ijo are jaqatiŋ qa ti ijo gulbe qa ti akamoqnsim Qotei pailyeqnum.
3 O Abu Qotei, e gamq di walweleqnamqa tamo qudei naŋgi na e
ojqajqa deqa kakaŋ waiyobuleqnub. Od, e are gulbeibeqnaqa padalqa
jojomeqnum. Ariya di uŋgum. Ni na e taqatbeqnum.
4 O Abu, tamo yai na e aqaryaibqas? Tamo dego bei sosai. E ŋam
ateqnum di e tamo deqaji bei unosaieqnum. Tamo yai na e taqatbqas?
Tamo dego bei sosai. Tamo yai a e qa dulqas? Tamo dego bei sosai. O
Abu, ni segi qujai na e aqaryaibeqnum.
5 Deqa Tamo Koba Qotei, e ni endegsi mermeqnum, “O Abu, e ino areq
di ulieqnum. Ni na e taqatbeqnum. Deqa bati kalil e mandamq endi sqai
di e ni ombla sqai.” E ni degsi mermeqnum.
6 O Abu Qotei, e are tulaŋ gulbeibeqnu deqa ni ijo pailyo que. Tamo
uŋgasari e ugetbeqnub qaji naŋgi siŋgila ti unub. E na naŋgi buŋnjrqa
keresai. Deqa ni naŋgo baŋq na e ame.
7 E tonto talq di sobulejunum. Ni tonto talq dena e oqeq atime. Yim e
bole sosiy ino ñam soqtoqnqai. O Abu, ni na e boletbimqa tamo uŋgasari
bole tiŋtiŋ naŋgi ino kumbra di unsibqa ijo areq di korooqnqab.

143

Tamo a Qotei na aqaryaiyqajqa deqa pailyeqnu

1 O Tamo Koba Qotei, ni tulaŋ bole tiŋtiŋ unum. Ni anjam bei marqam
di ni dauryqam. Ni uratqasai. Deqa e ni pailmitqa ni ino dabkala
waqtosim ijo pailyo quetbe.

2 E ino wau tamo unum deqa ni ijo jejamuq di une qametbaim. E qalie,
tamo kalil naŋgi une ti unub. Tamo qujai bei a ino ŋamgalaq di une saiqoji
sqa keresai.
3 O Abu Qotei, ijo jeu tamo naŋgi na e teteiboqnsib e ugeugeiboqnsib e
sawa ambruq di waibeqnub. Naŋgi na e degbeqnub deqa e tamo uŋgasari
nami moreŋeb qaji naŋgi bul unum.
4 E are gulbeibeqnaqa padalqa jojomeqnum deqa ijo areqalo tulaŋ
niñaqejunu.
5 E maŋwa kokba kalil ni nami babtoqnem qaji deqa are qaleqnum. Od,
e wau bole kalil ni nami yoqnem qaji deqa are walbosaieqnu.
6 E ino kumbra kalil deqa are qaloqnsim ijo baŋ soqtoqnsim ni pailme-
qnum. E ni ombla sqajqa tulaŋ arearetbeqnu. Tamo a sawa qaŋgraŋoq
di ya qaryeqnu dego kere.
7 O Tamo Koba Qotei, e siŋgila tulaŋ saiibeqnu. Deqa ni endego ijo
pailyo quetbe. Ni ino ulatamu e qa ulitaim. Ni ulitqam di e tamo uŋgasari
moiyo qureq aiyeqnub qaji naŋgi bul so uge.
8 E ni qa ijo areqalo siŋgilateqnum deqa ni na ijo are tigeltetbimqa
e nobqolo gaigai ino qalaqalaiyo kumbra qa are qaloqnqai. E ni segi
pailmeqnum deqa ni na e gam bole osorbe. Yim e gam di dauryqai.
9 O Tamo Koba Qotei, e ino areq di ulieqnum deqa ni ijo jeu tamo naŋgo
baŋq na e ame.
10 Ni ijo Qotei unum deqa ni na e dalbime. Ni degyqam di e ino areqalo
geregere qalieosiy dauryqai. Od, ino Mondor bole a na e gam bole
osorbim e gam di dauryqai.
11 O Tamo Koba Qotei, ni ino segi ñam qa are qalsim e taqatbe. Yim e
ŋambile sqai. Ni tulaŋ bole tiŋtiŋ unum deqa e gulbe ti soqnitqa ni na e
ame. Yim e bole sqai.
12 E qalie, ni na e tulaŋ qalaqalaibeqnum. O Abu Qotei, e ino wau tamo
unum deqa ni na jeu tamo e ugeugeibeqnub qaji naŋgi ñumim moreŋebe.

144

Qotei na mandor Devit aqaryaiyonaqa a qoto buŋyej

1 E Tamo Koba Qotei aqa ñam soqteqnum. A meniŋ bul sosiqa e
siŋgilatbeqnu deqa a na e qotqajqa wau osorbeqnu. Deqa e qotqajqa
kumbra qa bole qalieonum.
2 Qotei a tal siŋgila koba bul sosiqa e qalaqalaibeqnu. A dadaŋ bul
sosiqa jeu tamo naŋgo baŋq na e taqal waibeqnu. A dumu bul unu deqa
e aqa areq di ulieqnum. A na sawa bei bei qaji naŋgi joqoqnsiqa ijo
sorgomq di ateqnu.
3 O Tamo Koba Qotei, ni kiyaqa iga mandam tamo qa are qaleqnum?
Kiyaqa ni na iga geregere taqatgeqnum?
4 Iga me mondor bul unum deqa iga urur koboeqnum. Gago ŋambile
sokiñalayeqnu. Seŋ qunuŋ a qanam sosiqa olo bilaqteqnaqa a koboeqnu
dego kere.
5 O Tamo Koba Qotei, ni na laŋ waqtosim mandamq aiye. Aisim mana
kalil ojim manaq dena qurem koba oqoqnqas.
6 Ni na minjal qariŋyim aisim jeu tamo naŋgi teteinjrim naŋgi
segisegiqab. Ni ino qaja waiyoqnim jeu tamo naŋgoq aiyoqnim naŋgi
jaraiyoqnqab.

7 Ni laŋ goge na ino baŋ waiyim e ya robu miligiq di so bulitqa ni na e osim sawa boleq di atime. Ni degyqam di ya dena e kabutbqasai. Ni sawa bei bei qaji tamo naŋgo baŋq na e ame.
8 Tamo naŋgi di anjam bole marosaieqnub. Naŋgi gisaŋ anjam maroqnsib naŋgo anjam di siŋgilateqnub.
9 O Abu Qotei, e lou bunuj na ni qa louoqnqai. E gombiŋ anjamoqnsiy ni qa louoqnqai.
10 E qalie, ni na mandor kokba naŋgi aqaryainjreqnum deqa naŋgi qoto buŋyeqnub. Ni na e dego aqaryaiboqnsim jeu tamo serie ti unub qaji naŋgo baŋq na e taqal waibeqnum. O Abu, e ino wau tamo Devit.
11 Deqa ni sawa bei bei qaji tamo naŋgo baŋq na e ame. Tamo naŋgi di anjam bole marosaieqnub. Naŋgi gisaŋ anjam maroqnsib naŋgo anjam di siŋgilateqnub.
12 Ijo areqalo agiende. Gago aŋgro mel naŋgi ŋamtaŋ bulosib siŋgila ti soqnebe. Gago aŋgro sebiŋ naŋgi mandor naŋgo tal aqa wala boledamu bul soqnebe.
13 Gago wauq di iŋgi oqoboledamuyebe. Gago iŋgi atqajqa tal tulaŋ maqesoqnebe. Kaja naŋgo aŋgro naŋgi tulaŋ gargekobaebe.
14 Makau naŋgo aŋgro naŋgi dego tulaŋ gargekobaebe. Naŋgi bati grotosib aŋgro ougetaib. Naŋgo aŋgro bei a moiyaiq dego. Gago qureq endia tamo uŋgasari naŋgi gulbe ti jaqatiŋ ti akam ti saib.
15 Tamo uŋgasari naŋgi degsib bole sqab di naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas. Naŋgi marqab, “Gago Qotei a segi Tamo Koba.” Naŋgi degsib marsibqa tulaŋ areboleboleinjrqas.

145

Tamo a Qotei qa louoqnsiqa aqa ñam soqteqnu

1-2 O Tamo Koba, ni ijo Qotei. Ni ijo Mandor. Deqa e ni qa mare mare laqnsiy bati gaigai ni biŋimoqnsiy ino ñam soqtoqnqai.
3 Tamo Koba Qotei a ñam koba ti unu. Deqa e aqa ñam tulaŋ soqtoqnqai. A goge kobaq di unu deqa e aqa ñam aqa utru geregere qalieqa keresai. Ijo powo tulaŋ truquibeqnu.
4 O Abu Qotei, tamo uŋgasari bini unub qaji naŋgi na tamo uŋgasari bunuqna brantqab qaji naŋgi ni qa sainjroqnqab. Od, naŋgi ino maŋwa kokba qa saoqnqab.
5-7 Naŋgi ino siŋgila qa ti ino maŋwa qa ti ino kumbra bole qa ti saoqnqab. Ni Mandor Koba riaŋ ti unum deqa naŋgi ni qa mare mare laqnqab. Naŋgi ino kumbra tiŋtiŋ qa are qaloqnsib lou bunuj gereiyoqnqab. E segi dego ino wau bole kalil qa are qaloqnqai.
8 Tamo Koba Qotei a iga qa are boleiyeqnu. A na iga tulaŋ qalaqalaigoqnsiqa iga qa duleqnu. A urur ŋiriŋosaieqnu.
9 A na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole enjreqnu. A naŋgi qa ti iŋgi iŋgi kalil a na gereinjrej qaji naŋgi qa ti duleqnu.
10 O Tamo Koba Qotei, iŋgi iŋgi kalil ni gereinjrem qaji naŋgi na ni biŋimeqnub. Ino segi tamo uŋgasari bole naŋgi dego ino ñam soqteqnub.
11-12 Ni Mandor Koba riaŋ ti sosim sawa sawa kalil taqateqnum. Ino segi tamo uŋgasari naŋgi ino kumbra deqa ti ino siŋgila koba qa ti mare mare laqnab tamo kalil naŋgi anjam di quoqnsib ino maŋwa kokba qa poinjreqnu. Ni Mandor Koba riaŋ ti unum deqa tamo kalil naŋgi ni qa qalieeqnub.

13 O Abu Qotei, ni gaigai Mandor Koba sosim tamo uŋgasari kalil bunuqna brantqab qaji naŋgi taqatnjroqnqam.

Anjam kalil Qotei a nami marej qaji di a dauryeqnu. A aqa anjam di uratosaieqnu. A gaigai iga qa are qaloqnsiqa kumbra bole bole iga egeqnu.

14 Tamo Koba Qotei a na tamo uŋgasari kalil gulbe ti unub qaji naŋgi siŋgilatnjreqnu. A na tamo uŋgasari kalil jeu tamo naŋgi na ugeugeinjreqnub qaji naŋgi olo boletnjreqnu.

15 O Abu Qotei, e qalie, tamo uŋgasari kalil naŋgi mamnjreqnaqa ni qa tariŋeqnab iŋgi uyo batieqnaqa ni na naŋgi iŋgi anainjreqnum.

16 Od, ni na tamo ti wagme ti kalil naŋgi iŋgi uyo qa tulaŋ keretnjreqnamqa naŋgi bole unub.

17 Tamo Koba Qotei aqa kumbra kalil bole tiŋtiŋ unub. A gaigai iga qa are qaloqnsiqa kumbra bole bole iga egeqnu.

18 Tamo uŋgasari kalil are bole na Tamo Koba Qotei pailyeqnub qaji naŋgi aqa jojomq di unub.

19 Qotei na tamo uŋgasari a qa ulaeqnub qaji naŋgi iŋgi bole bole enjreqnu. Naŋgi iŋgi di oqajqa arearetnjreqnu. Qotei a naŋgo pailyo quoqnsiqa naŋgi padalo sawaq na eleŋeqnu.

20 A na tamo uŋgasari a qalaqalaiyeqnub qaji naŋgi geregere taqatnjreqnu. Ariya a na tamo uŋgasari kumbra uge yeqnub qaji naŋgi padaltnjrqas.

21 E ijo medabu waqtoqnsiy Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqnqai. O iŋgi iŋgi kalil Qotei na gereiŋgej qaji, niŋgi gaigai aqa ñam soqtoqniy. Aqa ñam di tulaŋ bolequja getento.

146

Qotei na iga aqaryaigeqnu deqa iga aqa ñam soqteqnum

1 Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy. E segi dego ijo qunuŋ na aqa ñam soqtoqnqai.

2 Bati kalil e mandamq endi sqai di e ijo Qotei aqa ñam soqtoqnqai. E Tamo Koba Qotei qa louoqnsiy aqa ñam soqtoqnsiy dena gilsiy gilsiy e moiqai.

3-4 Niŋgi mandam tamo naŋgi qa ti mandor kokba naŋgi qa ti nuŋgo areqalo siŋgilataib. Tamo naŋgi dena niŋgi aqaryaiŋgwa keresai. Od, naŋgi jeu tamo naŋgo baŋq na niŋgi eleŋqa keresai. Naŋgi moreŋosib mandam olo bulyibqa naŋgo wau kalil torei loumqas. Deqa niŋgi naŋgi qa nuŋgo areqalo siŋgilataib.

5 Niŋgi Tamo Koba Qotei a segi qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Niŋgi degyqab di a na niŋgi aqaryaiŋgimqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas. Tamo Koba a Jekop aqa Qotei.

6 A na laŋ ti mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyeleŋej. A gaigai aqa anjam a nami marej qaji di dauryeqnu.

7 A na tamo uŋgasari jeu tamo naŋgi na ugeugeinjreqnub qaji naŋgi beternjreqnu. A na tamo uŋgasari mamnjreqnu qaji naŋgi iŋgi anainjreqnu.

Tamo Koba Qotei a na tamo uŋgasari tonto talq di unub qaji naŋgi oqeq di ateqnu.

8 A na tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi boletnjreqnaqa naŋgi olo ŋam poinjreqnu. A na tamo uŋgasari jeu tamo naŋgi na ugeugeinjreqnub

qaji naŋgi olo boletnjreqnu. A na tamo uŋgasari kumbra bole tiŋtiŋ dauryeqnub qaji naŋgi tulaŋ qalaqalainjreqnu.

9 A na tamo uŋgasari sawa isaq na bosib gago sawaq endi unub qaji naŋgi taqatnjreqnu. A na uŋa qobul naŋgi ti aŋgro mandum naŋgi ti aqaryainjreqnu. Ariya a na tamo uge naŋgo wau kalil niñaqyetnjreqnu.

10 O Saion qure qaji, niŋgi quiy. Nuŋgo Qotei a gaigai Mandor Koba sqas. A tamo uŋgasari kalil bunuqna brantqab qaji naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjroqnqas.

Deqa niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy!

147

Gago Tamo Koba a ñam koba ti unu

1 Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy! Iga gago Qotei qa louoqnsim aqa ñam soqtoqnqom di bolequja. Iga aqa ñam soqtoqnqom di kumbra bole.

2 Jeu tamo naŋgi na Israel naŋgi tontosib joqsib Babilon sawaq gilsib di soqneb. Sonabqa Tamo Koba Qotei na naŋgi olo joqoqnsiq Jerusalem qureq beqnu. Boqnsiqa Jerusalem qure olo gereiyeqnu.

3 A na Israel naŋgo are jaqatiŋ kobotoqnsiqa naŋgo yu qosetnjreqnu.

4 Bongar gembub unub di Qotei a qalieosiqa bongar naŋgo ñam segi segi waiyetnjreqnu.

5 Gago Tamo Koba a ñam koba ti siŋgila koba ti unu. Iga aqa powo aqa utru geregere ubtosim marqa keresai.

6 A na tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi olo ñam soqtetnjreqnu. Ariya a na tamo uŋgasari uge naŋgi mandamq di breinjreqnu.

7 Niŋgi gago Tamo Koba Qotei a biŋiyoqnsib a qa louoqnsib gombiŋ anjamoqniy.

8 Qotei na laŋ goge dia laŋbi ateqnu. A na awa qariŋyeqnaqa ñiŋ a oqoqnsiq mana kabuteqnu.

9 A na wagme kalil naŋgi iŋgi anainjreqnu. Qebari du du naŋgi anjameqnabqa Qotei na naŋgi iŋgi anainjreqnu.

10 Tamo Koba Qotei a hos siŋgila ti unub qaji naŋgi qa areboleboleiyo-saieqnu. A qoto tamo siŋgila ti unub qaji naŋgi qa dego areboleboleiyo-saieqnu.

11 A na tamo uŋgasari a qa ulaeqnub qaji naŋgi areinjreqnu. Od, a na tamo uŋgasari aqa qalaqalaiyo kumbra qa tariŋeqnub qaji naŋgi areinjreqnu. Aqa qalaqalaiyo kumbra di tulaŋ kobaquja.

12 O Jerusalem tamo uŋgasari, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqto-qniy! O Saion tamo uŋgasari, niŋgi nuŋgo Qotei aqa ñam soqtoqniy.

13 O Jerusalem qure, ni Qotei aqa ñam soqtoqne. Di kiyaqa? A na ino siraŋ ti ino dadaŋ ti siŋgilateqnu deqa. Od, a na tamo uŋgasari ino miligiq di unub qaji naŋgi tulaŋ boletnjreqnu.

14 O Israel tamo uŋgasari, Qotei a nuŋgo sawa geregere taqateqnu deqa qoto bei a brantosaieqnu. A nuŋgo iŋgi wau kalil boleteqnaqa bem so a bole oqoqnsiq geiteqnu. Deqa niŋgi iŋgi koba uyoqnsib menetŋgeqnu.

15 Qotei a anjam mareqnaqa anjam di aqa damu laŋ goge na brantoqnsiq urur mandamq aiyeqnu.

16 Qotei na ais oŋgol tulaŋ qat qariŋyeqnaqa aiyoqnsiqa mandam kabuteqnu. Ŋam sum a mandam kabutqas dego kere.

17 Ais oŋgol di meniŋ kiñilala bul unub. Qotei na ais oŋgol di qariŋyeqnaqa sawa a tulaŋ ulilieqnu. Tamo bei na ulili di gotraŋyqa keresai.
18 Ariya Qotei a olo anjam mareqnaqa ais oŋgol di ya bulyeqnu. A na jagwa tigelteqnaqa jagwa na ya puyeqnaqa ya ururoqnsiq aiyeqnu.
19 Qotei na aqa dal anjam ubtosiq Jekop minjej. Od, a na Israel naŋgi aqa dal anjam enjrej.
20 A na sawa bei bei qaji naŋgi aqa dal anjam ubtosiq minjrosaioqnej. Deqa naŋgi aqa dal anjam qaliesai.
O tamo uŋgasari, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy!

148

Iŋgi iŋgi kalil laŋ ti mandam ti di unub qaji naŋgi Qotei aqa ñam soqteqnub

1 Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy! O iŋgi iŋgi kalil laŋ goge di unub qaji, niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy!
2 O laŋ aŋgro kalil, niŋgi Qotei aqa ñam soqtoqniy! O qoto tamo kalil laŋ qureq di unub qaji, niŋgi Qotei aqa ñam soqtoqniy!
3 O seŋ ti bai ti, niŋgi aiyel Qotei aqa ñam soqtoqniy! O bongar kalil tulaŋ suwaŋeqnub qaji, niŋgi Qotei aqa ñam soqtoqniy!
4 O laŋ goge koba, ni Qotei aqa ñam soqtoqne! O ya kalil laŋ goge di unub qaji, niŋgi Qotei aqa ñam soqtoqniy!
5-6 O iŋgi iŋgi kalil, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy. Niŋgi degyoqniy. Di kiyaqa? Qotei a anjam segi marnaqa niŋgi kalil branteleŋeb deqa. Aqa anjam di koboqa keresai. A na niŋgi kalil gereiŋgsiqa nuŋgo segi so sawaq di atej. Deqa niŋgi bati gaigai sawa dia sqab.
7 O mandam ti qe kokba ti iŋgi iŋgi kalil yuwal robuq di unub qaji ti, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy.
8 O minjal ti ais oŋgol ti laŋbi ti jagwa ti, niŋgi Qotei aqa ñam soqtoqniy. Jagwa di siŋgila koba. Jagwa dena Qotei aqa anjam dauryoqnsiq puyeqnu.
9 O mana kokba ti mana kiñilala ti ŋam kalil gei ateqnub qaji ti ŋam kalil nañuq di unub qaji ti, niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy!
10 O wagme kalil tamo qudei naŋgi na taqatŋgeqnub qaji ti wagme juwaŋ ti wagme kiñilala ti qebari ti, niŋgi dego Qotei aqa ñam soqtoqniy!
11 O mandor kokba ti gate kokba ti mandam taqato tamo ti tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji ti, niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy!
12 O aŋgro wala, duŋgeŋge, tamo qeli, aŋgro du du niŋgi ti Qotei aqa ñam soqtoqniy!
13 Naŋgi kalil Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqnebe. Qotei aqa ñam di tulaŋ goge koba. Ñam dena tamo uŋgasari kalil naŋgo ñam tulaŋ buŋyeqnu. Od, ñam dena laŋ ti mandam ti tulaŋ buŋyeqnu.
14 Qotei na Israel naŋgi siŋgila koba enjreqnu. Israel naŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari bole unub. Naŋgi aqa jojomq di sosib aqa ñam soqteqnub.
O tamo uŋgasari, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy!

149

Iga Qotei qa areboleboleigimqa louoqnqom

1 Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqnsib lou bunuj na a qa
louoqniy. O tamo uŋgasari Qotei dauryeqnub qaji, niŋgi louqajqa ko-
rooqnsibqa aqa ñam soqtoqniy.
2 O Israel, Qotei na niŋgi gereiŋgej deqa niŋgi a qa are boleiŋgeme. O
tamo uŋgasari Saion qureq di unub qaji, niŋgi nuŋgo Mandor Koba a qa
areboleboleiŋgeme.
3 Niŋgi lou tuoqnsib wagam qamoqnsib gombiŋ anjamoqnsib Qotei
aqa ñam soqtoqniy.
4 Tamo Koba Qotei a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ areinjreqnu.
A na tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi eleŋeqnu.
Deqa naŋgi qoto buŋyeqnub.
5 Tamo uŋgasari Qotei dauryeqnub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjreme. Od, naŋgi naŋgo bijalq dia louoqnsib areboleboleinjreme. Di kiyaqa? Qotei na naŋgi ñam kobaquja enjreqnu deqa.
6 Naŋgi naŋgo medabu waqtoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnebe. Naŋgi naŋgo baŋ na serie olekokba ojesoqnebe. Serie di tulaŋ qalat qala aiyel.
7 Serie dena naŋgi na sawa bei bei qaji naŋgo kumbra uge qa naŋgi kambatnjrsib ŋolawotnjrebe.
8 Naŋgi sil kokba ain na gereiyo qaji dena jeu tamo naŋgo mandor kokba ti gate kokba ti naŋgi tontnjrebe.
9 Qotei a nami jeu tamo naŋgo une qa peginjrqajqa bati atej. Ariya bati di brantimqa aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qoto buŋyosib jeu tamo naŋgi di ŋolawotnjrqab. Naŋgo kumbra dena naŋgi ñam bole ti sqab.
O tamo uŋgasari, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy!

150

Niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy

1-2 Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy. Niŋgi aqa atra tal miligiq dia aqa ñam soqtoqniy. Niŋgi aqa maŋwa kokba qa are qaloqnsib aqa ñam soqtoqniy. Niŋgi laŋ qureq dia aqa ñam soqtoqniy. Laŋ qure a Qotei aqa so sawa siŋgila koba. A segi qujai Qotei bole. Aqa ñam tulaŋ goge koba. Deqa niŋgi aqa ñam soqtoqniy.
3-4 Niŋgi gul anjamoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqniy. Niŋgi gombiŋ na louoqnsib aqa ñam soqtoqniy. Niŋgi wagam qamoqnsib lou tuoqnsib aqa ñam soqtoqniy. Niŋgi yumba anjamoqnsib aqa ñam soqtoqniy.
5 Niŋgi taber bras na gereiyo qaji di qaloqnib taber a anjam atoqnim dena niŋgi Qotei aqa ñam soqtoqniy. Od, niŋgi siŋgila na taber qaloqnib taber a tulaŋ anjam atoqnim dena niŋgi Qotei aqa ñam soqtoqniy.
6 O iŋgi iŋgi kalil me mondor ti unub qaji, niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy!
O tamo uŋgasari, niŋgi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniy!